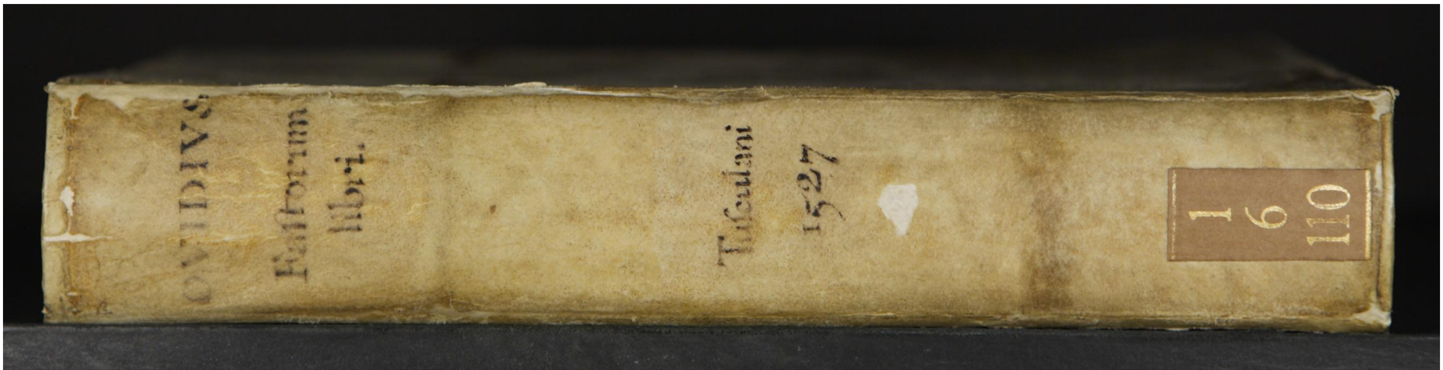

OVIDIVS
Fastorum
libri.
Tusculani
1527
1
6
110

VII
OVID. fast
c. n. CONST.
et ALIOR

P·OVIDII NASONIS FASTORVM LIBRI DILIGENTI EMENDATIONE.

TYPIS IMPRESSE APTISSIMISQVE figuris ornate cōmentatoribus Antonio Constantio Fanēsi: Paulo Marso Piscinate viris clarissimis additis qbusdā versibus qui deerāt in aliis codicibus insuper græcis characteribus vbi deerāt in aliis impressionibus: appositis rebus notabilibus quibusdam in margie vna cum Tabula in ordine alphabeti: q̄ nullo in alio codice impssa repies.

BARTOLOMEVS MERVLA ALEXANDRI Fratro Foelicitatem.

Litteras tuas. Alexander charissime et fraterni amoris & eruditionis plenas proxime accepi ex quibus intellexi te in euoluendis fastorum voluminibus nõ modo carmen illud elegantissimum, sed etiam cõmentaria iemendata, et inuersa librariorum nostri temporis culpa et incuria perspexisse, rogasq; me, vt hoc tam p̄clarum opus a tot depra nationibus vendicem, quẽadmodum superiori etiam anno. Q. Curtium emendauimus, qui antea corruptus ferme totus vulgo circumferebatur, ego (vt verum frater) si per fraternam beniuolentiaȝ licuisset, laborem quẽ mihi iniungis recusassem, nõ q̄ materia esset vilis et abiecta, emẽdatio enim grammaticę peculiaris est pars. Nam .M. Varro scripsit eam constare in partibus quattuor lectione scilicet enarratione, emẽdatione et iudicio, & .M. Valerius p̄bus soli huic nec vlli p̄terea grãmatices parti deditus multa exemplaria contracta emẽdare ac distinguere curauit. Reliquitq; non mediocrem silua sermonis antiqui, Sed q̄ in p̄sentia alijs maioribus districtus negocijs, voluntati tuę haud facile poteram morem gerere. Oui. enim de Tristibus ac Pli. de animalibus opus sane arduum ac per difficile interpretamur. Cuius p̄uincię magnam partẽ absoluimus, multa inibi corrigimus, quę ab alijs aut p̄termissa aut illis nicognita fuere. Huc etiam accedit erudiendorum adulescentum meorum studium, quibus rebus impeditus Fastos quorum lectione te plurimũ oblectas, alijs relinquere decreuerã corrigendos. Sed vt et tibi quẽ ob ingenij elegantiam et vitę integritatem at excellentem ante annos eruditionẽ amo fraternaq; p̄sequor pietate, et communi quoq; oium vtilitati cõsulerem ex Platonis snia, qui ad Architam Tarrentinum scribens cum admonet illud considerandum. Nullum nostrum sibi soli natum esse. Sed ortus nostri partem sibi patriã vendicare partem parentes, partem amicos, haud inuitus et carmen correxi et enarrationes, curauiq; vt Antoni Fanensis, et Marsi interpretationes vna imprimerentur a diligentissimo ac solertissimo bibliopola Ioanne Tacuino nostro, ne quid ad carminis intelligentiam deesset. Quicquid vero latius continebatur paucis in margine assignabimus, quo facilius posses ad id quod diu quęrendum esset digitum intendere Accipies igitur frater optime opus q̄ emendatissimum, intelligesq; nihil esse tam arduum, aut difficile, quod tua causa nõ sim susce-pturus q̄ libentissime.

Locus Catulli enarratus

Nunc reliquũ est vt ad id respondeã, quod scire te velle oñdis Scribis vt sniaȝ meaȝ tibi exponam super eo Catulli versu. Patroa virgo plus vno maneat penne sęclo, rem paucis accipe. Catullus optat. vt ab eo liber editus diu duret et permaneat. Nam quum dixerit Cornelio se illi libelluȝ dicare statim subiungit Patroa virgo plus vna maneat penne sęclo, vbi virginem ponit pro charta quę nunquã antea edita fuit, quemad modum dicimus virginem eam, quę nunquam partum edidit. Martialis, Scrinioq; signetas custo-diat ipse virginis pater charte patroam autem p̄ patria, et Veronensi accipies. Hic est verus Catulli sensus quem nos primi (quod citra arrogantiam dictum sit) excogitauimus.

Locus liuij incorrectus

Secundo loco scribis te legisse apud Liuium lib. viij. bona vitruuij consecrata fuisse senioni sangui deo. Quis autem fuerit deus senioni sanguis a me quęris, ego (vt tibi et locum hunc scitu dignissimum exponã) nõ senioni sangui, sed sabino sangi legenduȝ esse affirmo. Nam Cato (auctore Dionysio Halicarnaseo) nomẽ sabinorum genti impositũ fuisse ait ex sabino sangi dini gentilis, Hunc autẽ sangum a quibusdaȝ pistiũ vocatum fuisse refert. et quia Tatius in bello cum romanis gesto vouerat multa templa necessarijs dijs, verisimile est illum sabino sangi gẽtis autori ędem quoq; erexisse. Nam et Dionysius scribit eum soli et lunę. Saturno et Rheę vestęq; pręterea, et Vulcano, et Dianę, et quirino. Et dijs alijs, quorum nõia difficile esset lingua gręca enunciare ędificasse.

Locus Pli. difficillimus enarratus

In postrema parte tuę epistolę declarari a me cupiebas locum Pli. et. vij lib. natu. hist. vbi ille scribit raros esse patribus p̄ceriores consumente vbertatem seminum exustione, in cuius vices nunc vergat ęuum. Sensum facile percipies. si tu qd hoc loco sit exustio intellexeris, a q̄ ã vbertatẽ seminum cõsumi Pli refert, et inde filios raro patribus p̄ceriores fieri, scribit Aristo. (autore censorino) annuȝ esse maximum, quẽ solis et lunę vagarumq; .v. stellaruȝ orbes conficiunt, cuius anni hiems est Cathaclysmos. i. Diluuio ęstas autem Cepyrosis. i. exustio quod est mundi incendiũ. De anno magno Ci. li. ij de natura deorum ita scribit. Magnum Annum Mathematici nominarunt, qui tum efficitur quum solis et lunę, et. v. errantiũ ad eandem inter se comparationeȝ confectis om̃ spatijs est facta conuersio, quę q̄ longa sit, magna q̄o ẽ, esse vero certam et definitam necesse est de anno magno multa Ser. & Macro. Exustionis vero ẽ diluuij meminit Plato in timęo. scribit enim ęgyptium quendam sacerdotem grandem natu Soloni hęc dixisse. O solon solon gręci pueri semper estis, nec quisquã e gręcia senex, Cui istud diceret percũctante Solone respondisse sacerdotem. Quia iuuenis semper vobis animus est, in quo nulla est ex vetustatis cõmemoratione prisca opinio. Quod ideo nobis contigit, quia et multa uaria hominũ exitia fuerunt eruntq;. Maxima quideȝ aut ignis cõflagratione, aut aquę inundationibus p̄uenire necesse est, minora uero alijs quibuslibet calamitatibus fieri. Nam q̄ apud uos fertur phorbontẽ quõdam solis filiũ currus ascendisse paternos, nec patris aurigatione seruata exussisse terras, ipsumq; flammis cęlestibus conflagrasse, q̄uis fabulosum uideatur, uerum quodam modo esse putandum est. Fit enim longo temporum interuallo coelestis circuitus permutatio quędam, quã inflammationis uastitas necessario sequitur. Tunc hi qui edita et ardua incolunt loca magis pereunt quam mari fluuijsq; uicini nobis porro Nilus quũ in plerisq; rebus salutaris est, tum huiusmodi a nobis arcet exitium quando uero dij aquarum colluuione terrę

sordes

sordes diluunt, pastores ouium atq; bubulci qui lu
ga montiū habitant, periculum illud euadūt. Ve
stre autem ciuitates in planitie site impetu flumi
num ad maria rapiunt. Sed in hac nostra regiōe
neq; nunc neq; alias vnq̄ in agros superne descen
dit. Cōtra vero sursum e terre visceribus scaturit, q̄
ob rem antiquissimarum rerum apud nos monumen
ta seruant, pinde vbicunq; nec imbriū tempestas
nimia, nec incēdiū ingens cōtingit. licet alias pau
ciores, alias plures boies tamen sunt, idem refert
etiam Mac. de diluuione et exustione. Quomodo
autem exustio consumat vbertatē seminum docet
Cice. lib. ij. de natu. deorum, cuius verba hec sunt. Sūt
autem stelle natura flāmee, quo circa terre maris
aquarum vaporibus alunt his qui a sole ex agris te
pefactis et ex aquis excitant. qbus alte renouateq;
stelle atq; omnis ether effundat eadem, et rursum
trahunt in idem. nihil vt fere intereat, aut admo
dum paulum, quod astrorum ignis & etheris flāma
consumat, ex quo euenturum nostri putant id de
quo Panetium addubitare dicebāt, vt ad extremū
omnis mundus ignosceret polus humore cōsum
pto neq; terra ali posset remearet aer. cuius ortus
aqua omni exhausta esse non posset, ita relinqui
nihil preter ignem, a quo rursum amante ac deo
renouatio mundi fieret, atq; idem ornatus oriret
q̄ autem Plinius scribit in exustionis vices euum
vergere designat exacta antea diluuione, nunc in
cendium quo exurit vbertas seminū instare, idem
docet carmen illud Sibylle erithree Exurit terras
Ignis Pontumq; polumq;, idem sensit. Ouidius qu
in. met. ita cecinit. Esse quoq; in fatis reminiscitur
affore tempus, Quo mare quo tellus correptaq; re
gia coeli Ardeat et mundi ꝓles operosa laboret.
Seneca etiam in lib. de cōsolatione ad Martiā idem
ita refert, et quum tempus aduenerit quo se mū
dus renouaturus extinguat, viribus ista se suis ce
dent, et sydera syderibus incurrent et omni flagrā
te materia vno igne quicquid nunc ex disposito
lucet ardebit, et Luca. lib. vij. inquit. Cōis mundo su
perest rogus ossibus astra Misturus, et Augsti. lib.
xx. de ciuitate dei scribit figurā huius mundi cō
flagratione perituram, sicuti factū est aquarum inun
datione diluuii. Nunc postea q̄ litteris tuis respōdi,
et tibi morem gessi, ne in immensum crescat epla,
dicendi finem faciam, si te prius monuero, vt Ma
gnifico patrono tuo Victori Minoto hoi nobilissi
mo, et ꝓ pulchre docto me cōmēdare nō desinas.
Vale Venetijs. Anno. Mcccc xcvi. Calēdis Aprilibus.
Domicii Palladij Sorani tetrastichon ad Antonius
Constantium poetam illustrem.

Sulmo tumet nasone suo verrona catullo.
Gloria romani magna tibulle laris.
Vmbria callimacho gaudet, eos ipsa philetha.
Letentur patrie moenia clara tue.

AD Illustrissimum principem Federicum ducem
Vrbini montis Feretri et Durantis Comitem
imperatorem inuictissimum, ac Sācte
Romane Ecclesie Vexilliferum An
tonij Cōstātij Fanēsis p̄fatio i
cōmētarios Fastorum Naso.

VErum religionem quam licet diuini cultus
scientiā diffinire Federice dux & iperator
clarissime tuent quidem maiorem in mo
dum theologi inter quos domi belliq; nō sine sum
ma tua laude et oium admiratione versaris, non
nihil tum ad eam rem mihi afferre videntur qui
maiorum nostrorum pietatem et obseruantiā in deos
posteris tradiderunt, quorum ex moribus contemplā
dis et religionis nostre veritas illustrat et eorum
animis, qui de rebus diuinis recte sentiunt conci
tatius ferunt ad verum atq; ad omnipotentis dei
cultum vehementius accendunt cum intelligunt
quanta veneratione quibus hostijs quāta templo
rum maiestate infoelix illa gentilis deorum imagi
nes fuerit ꝓsecuta. Neq; enim audiendi sunt agre
stes quidam ac nimium austere religionis hoies q
eminentiorem locum vt vulgo aiunt, beatorum se
dibus aucupantes ab humanitatis studijs abhorrē
dum existimant et dum pro vera religione stare
cupiunt. nō intelligunt se nō sine impietate qua
dam diuo Augustino Lactantio Eusebio, atq; alijs
p̄terea viri sanctissimi aduersari qui a maioribus
nostris et cerimonias et dicendi copiam mutuari
religioni nostre splendorem quendam ac pulchri
tudinē adiecerunt. Que cum ita sint placuit Oui.
Fastos quantum meum mihi suppeditauit inge
nium explicare opus omni antiquitatis suauitate
perfusum, vbi p̄ter deorum gentilium festa priscos ri
tus et pleraq; alia memoratu dignus ortus occa
susq; siderum hoc nōnulle historie continent, qui
bus rebus lector nō delectari solum sed recte insti
tui atq; ad optimam frugem pduci potest. Si qui
dem historie cognitionem veram disciplinā exer
citationēq; esse ad res ciuiles nemo dubitat. Astro
nomia vero vt ceteras eius laudes p̄teream distā
tia sidera nobis admonet et quasi admonet vt eq
bilitate vite atq; constantia celestium motus atq;
ordinem immitemur. Accedit ad hec quod pleraq;
vrbis templa magnificentissima et edificia olim
Romanam ostētantia maiestatē, e qbus hac etate
fundamētorum tantū reliquie manēt aut certe nul
la vestigia vel diligenter explorantibus sese offerūt
in eodē opere pene integra et inuiolata mōstrant
vt eiusmodi rerum studiosis q̄ cernere minime pos
sunt ea facile et videre et contemplari liceat. Quare
nō inconsulto factū est vt statuerimus tibi Sancte
Romane ecclesie Vexillifer inuictissime nōminus
optimarum artium studijs quam rerum bellicarum gl'a
et singulari morum dexteritate p̄stanti nostrum hoc
opusculū qualecūq; fuerit elargiri rem nulli non
poetarum interpreti (quod equidem miror) tot seculis
detractā. Quis enim te dignior horum cōmentariorū
titulo vbi magna ex parte de rebus romanis agi
tur. Nā vt taceā id quod apud Fanenses nulla tem
poris longitudo nulla vnq̄ delebit obliuio. Reda
ctum abs te Fanum fortune patriā meā nō incele
brem coloniā Romanorum in Pij secūdi Sūmi Pon
tificis ditionem. Vnde nemo est Fanensium, q vti
quondā te hostē formidauit atq; in medijs bellorum
incendijs ex hoc ruit fulminantē ita et post specio
sam illā victoriā tuā placidissimū ac beneficētissi

num expertus.nõ singulari quodaʒ amore obser
uantia prosequat.Vt omittam ceteraꝝ reꝝ a te ge
starum magnitudinẽ multitudineʒ ac foelicitateʒ
tuo vigore animi,tuis viribus, tua prudentia cõ/
paratam,ita vt merito cum p̄stantissimis Roma
num exercitum ducibus videaris posse conferi.Vt
p̄teream inuiolatam illã et integerrimã fidẽ, qua
tibi tantũ auctoritatis ẽ gratie apud summũ pon
tificem,apud reges atq; alios principes apud emi/
nentissimas resp.comparasti,vt nemo eat inficias
tuo consilio tuisq; auspicijs oẽm Italiã gubernari
et tibi acceptũ referri q̇d hoc tempore in summa
pace ac tranquillitate p̄ter solitum conquiescit.Vt
transeam mansuetudinẽ et clementiã tuã cuʒ in
omne hoĩum genus tum in eos qui te vel grauis/
simis iniurijs affecerũt cesariane cuiusdaʒ ac vere
Romane magnanimitatis indicium,tibi quideʒ
a natura tribute sed phie ac theologie familiariũ
tibi scientiaꝝ studio cumulate.Regionẽ preterea ẽ
obseruantiã in deum, quã in tante curaꝝ mole
in tot ac tantis occupationibus oĩbus nõ modo fe
stis verũetiam pro festis diebus pre te ferre nõ desi
nis.Quid edes ille tue vrbinates tot excisoruʒ a te
colliuʒ durissimis lapidibus camerate q̇bus nihi
pene cõparandũ habet Italia nihil fere vt ita dixe
rim vniuersus orbis,q̇d illa inquam venustissima
et magnificẽtissima regia nõ minus coenationũ
ceterorũq; locoꝝ multitudine q̃ aptissima distin/
ctione spectanda,itẽ amplissima bibliotheca pen/
silibus scalis et admirabili quadã rõne suffultis,pa
uimentis,tectorio,auro nimio, signis picturis,tã/
ta demũ impẽsa,tanta solertia et artificio cõdita,
vt nemo ab eius spectaculo nisi inuitus abscedat,
nõ ne ostendit indignaʒ te principe hanc etatem
oĩbus auaritie sordibus inquinatã,te autẽ dignis/
simum quẽ omnis antiquitas quẽ Roma illa ter/
rarum domina si fieri possit inter Lucullos pom/
peios,Mecenates,Agrippas ac Cesares veneraretur,
tibi assurgat qui cãdorem animi et excellentiã am/
plexetur.Quod cum fata negauerint,nihil tamen
impediet quin et in his cõmentarijs ac lucubra/
tionibus nostris quoq; modo tibi assurgit anti/
quitas,et te principem excellentissimum multoꝝ
etatis nostre scriptorum monumentis immorta/
litati commendatum cum presenti seculo ipsa
quoq; posteritas admiretur.

IN FASTOS ARGVMENTVM.

LVculentum opus Nasonis,quod explicandum
assumpsimus fastoꝝ titulum ac nomẽ acce/
pit nõ a fastis diebus.i.festus vt multi etatis
nostre hoĩes.et quidẽ eruditissimi falso arbitrant,
quos Festi Pompeij traditio nõ intellecta decepit,
sed a fastis hoc est libris annalibus vnde magnaʒ
partem huius operis exceptam ille autor ostendit
vt Sacra recognosces ãnalibus eruta priscis,et Idẽ.
Sacro cano signataq; tempore fastis. Nam Isido/
rus nullam fidem meretur qui a fastibus.i.potestati
bus(vt idem ait)Ouidij fastis nomen inditum pu
tat. Sunt aũt fasti autore Seruio libri dierum cõ/
putationem habẽtes,vbi teste Porphyrione p cõsules
annoꝝ numeꝝ colligebãt.Erit autẽ plenior diffi/
nitio si s̄m Acronem dixirimus Fastos esse anna
les in quibus memoria tempoꝝ continetur,quiq̃
ad cõmemorationẽ honoꝝ rerumue gestaꝝ inuẽ
ti dicuntur virtutes indices.Horatius in.iiij.carmi.
Tuas Auguste virtutes in euuʒ per titulos memo
resq; fastos eternet,Idem in eodem.Nam coe refe/
runt iam tibi purpure,nec clari lapides tempora
q̃ semel notis condita fastis inclusit volucris dies.
Proprie.igitur fasti sunt annales s̄m Sempronij
Asellionis opinionẽm accepti ab A.Gel.traditam
lib.v.noctium atticaꝝ addita dierum cõputatiõe,
ij cum per annos singulos scriberent ex quo ianũ
parentem dixere fastoꝝ tantũmodo quod factuʒ
quosq; anno gestum esset,aliquid demonstrabãt,
quoꝝ nõnulli veluti funesti nihil p̄ter nomina cõ
suluʒ suggesserunt vt Liuius scribit. Differunt aũt
a diurnis vrbis actis, que vel humilia recipiebant
cum Fastis tantum illustria mandarentur.Vnde
illud legimus apud Cornelium Tacitum Nisi cui
libeat laudãdis fundamentis et trabibus quis mo/
lem amphiteatri apud campum Martis cesar ex/
truxerat volumina implere cum ex dignitate po/
puli Romani repertum sit res illustres annalibus
talia diurnis vrbis actis mandare idẽ autore pri
sciano fasti fastis diebus nominati sunt nõ quia
festi hoc est dijs dicati sint cum constet teste Mac.
falcos dies pro festis siue negociosis inesse,qui fe/
stis ac sacris aduersantur,sed quia eiusmodi ãna/
les cum dies fastos nefastosq; contineant decuit a
diebus candidioribus ac melioribus nominari.
Fastos autem dies nefastis p̄stare nemini dubiuʒ
est.Vnde a Festo pompeio festi dicuntur nefastoꝝ
comparatione. Fastis enim diebus eodem autore
iocunda fari licebat nefastis quedam non licebat.
Quã ob causam Eusebius eos tristes appellare nõ
dubitat,ij enim dies quãuis proprie atri nõ sint
vt.A.Gel.docet pro abominandis tamen interduʒ
accipiuntur teste Porphyrione.Horatius ille et ne
fasto te posuit die.Statius in sexto thebaidos.Pro/
spectu visus interclusere nefasto.Sane Fastoꝝ inue/
tionem nõnulli,Eudoxo Gnidio astrologo tribuũt
Socratis auditori sodaliq; platonis,quod veꝝ nesit
alioꝝ sit indicium.Hunc certe Seruius scribit pri/
mum annum deprehendisse,quem tamen dubi/
tandum non est eum hausisse ab egyptijs discipli
nis.Scriptorem autem Fastorum fuisse Lucanus
testatur,vt Nec meus Eudoxi vincetur fastibus An
nus.Eum Laertius refert in egypto annum vnuʒ
et menses quatuor moratum mento attonso atq;
supercilio. viij. annoꝝ historiam scripsisse qui vt
A.Gel.meminit nõ multo post Romam a Gallis
captam obsessumq; capitolium in Grecia nobili/
tatus est.Illud planius est priscis temporibus ad cu/
riam calabram vbi tm̃ sacrorum ratio gerebatur
Senatum vocari solitum et populum a rege Sacri
ficulo,vt(qm̃ adhuc fasti nõ erant) sacrificiorum
prenoscerent dies ac ludorum Primus autem Fa/
stos in volumen redactos publicauit Gn. Flauius
Applj ceci scriba inuitis patribus vt Macrobius re
fert tantam plebis gratiam adeptus que antea co/
gebatur rõnem dierum petere a principibus ciui/
tatis vt

ſatis vt natus ipſe libertino patre, ſicut Plinius ſcri-
bit creatus ſit ędilis curulis ꝑteritis. C. Petilio & Do-
mitio, quorum patres conſules fuerant. quo tem-
pore ob dolorem omnis nobilitas dicit annulos
abieciſſe. Nec nos lateat faſtum cum pro annali
libro accipitur frequentius ſecundę declinationis
eſſe, vt Inſtabatq; dies q dat noua nomina faſtis.
Et tempora ſi faſtosq; velis euoluere mundi. Inue-
nitur tamen et quartę apud Lucanum, vt Eudo-
xi vincetur faſtibus annus. Quod eius errore pro-
latuȝ Seruius putat qui a Priſciano merito repre-
henditur cum antiquiores quoq; inueniantur idē
ſimiliter protuliſſe. Varro, Virtutum cauſa Iulij Cę
ſaris qui faſtus correxit menſis Iulius appellatus
eſt. Columella, Verus in hac ruris diſciplina ſequor
nunc Eudoxi et Metonis antiquorūq; Faſtus aſtro
logorum. Sciendum ſane Ouidium ſcripſiſſe duo
decim Faſtorum libros, quorum hodie ſex tantuȝ
extant nō poſteaq̄ eſt relegatus in pontum vt qui
dam aſſerunt adducti in eam opinionem his ver
ſibus qui leguntur in quarto huius operis libro.
Sulmonis gelidi patrię, germanice noſtrę Me mi-
ſerum ſcythico q̄ procul ille ſolo eſt, ſed ante rele-
gationem ſitaȝ, inſcripſerat enim hoc opus Augu-
ſto, cuius editionem illa indigniſſima relegationis
calamitas impediuit quod planum eſt horuȝ car-
minum argumento, quę legimus in ſecundo tri-
ſtium. Ne tamen omne meum credas opus eſſe re
miſſus Sępe dedi noſtrę grandia vela rati, ſex ego
faſtorum ſcripſi totidemq; libellos Cumq; ſuo finē
menſe libellus habet Idq; tuo ſcriptum nuper ſub
nomine Cęſar Et tibi ſacratū ſors mea rupit opus.
Ea ſcripſiſſe Ouidiū conſtat anno primo ſui exilij
nondum impleto, vt facillime quiuis diligens le-
ctor inueniet, quo tempore nihil niſi flebile a ſe ſcri-
ptum fatetur, vt carmina ſcripta mihi ſunt nulla
aut qualia cernis Digna ſui domini tempore dl-
gna loco Cęterum Naſo relegatus in Pontum ple
riſq; additis ac mutatis inſcripſit hoc opus nō Ti-
berio vt docebimus, ſed Germāico Druſi priuigni
Auguſti filio vt eius interceſſione aliquando con-
ſequeretur veniam vel reditus vel exilij minoris, q̄
ſpes eum ſefellit. Nam vt Auguſtū inexorabileȝ ha-
buit et poſtq̄ is humanis rebus exceſſit non diſſi-
milem Tyberium nactus eſt. Fuit autem Germa-
nicus vt ait Suet. ingenio in vtroq; eloquentię do-
ctrinęq; genere ꝓcellēs et adeo lenis atq; innoxius
vt eius virtutibus motus Auguſtus diu cunctatus
fuerit an eum ſibi faceret ſucceſſorem. quē demuȝ
adoptandum Tyberio dedit. Autoris vita. librorū
numerus et alia quędam in exponēdis autoribus
conſiderari ſolita ita manifeſta ſunt vt conſulto
a nobis ꝓtereant ſtudētibus breuitati, quos tm̄ in
modū et priuata ipediūt negocia et Fanenſis reſp.
vbi vēdicat vt nihil ocij fere ad hęc ſtudia relinq̄t.

PRAEFATIO IN FASTOS

Paulus Marſus Piſcinas Poeta cla. generoſo iuuē
Georgio Cornelio. M. Cornelij equitis. F. ſalutem.

POSTQVAM mihi ex longa peregrinatione
redire tandem tua quoq; pace e Venetijs Ro-
mam, vnde decennio anteceſſeram, velut in
portum et optatam quietem licuit. Retuli me.
Corneli ad ea ſtudia, quę tam longo tempore in
termiſeram quā longo a patrijs ſedibus abfueraȝ,
traditaq; publice nec petēti mihi profitendi ꝓuin
cia fuit. Quam vt arduam, ac per difficilem in tā
to doctiſſimorum hominum coetu libentiſſime
repudiaſſem, niſi me vetus amicicia ab inſtituto
repuliſſet. cuius quotidiano quodam conuicio cō-
pulſus eam tandem aggreſſus. lyricos primo qui
dem anno horatianos, ac Oui. triſtia diligentiſſi-
me interpretatus ſum. Proximo vero diuinum
illud faſtorum opus, in quo tot veteruȝ myſteria,
tot mythicę, phyſicęq; obſcurius recōdita ſunt, ma-
gna cura, ac vigilātia, auditorūq; frequentia ꝓfeſ-
ſi ſumus. In quo nobis eo magis elaborandū fuit.
Quo nē verbum quidem vnuȝ efferri poteſt, quod
non his quibus id ꝓſtatur, exceptumq; temerario
quodam impetu vulgetur. Dedimus igitur operaȝ
vt fideliter interpretaremus, et q̄q̄ in cęteris diluci-
da breuitas ſemꝑ placuit. In eo tamen opere no-
lui me cōtinere terminis vt multi ſolent anguſtis,
qui rem plerūq; confundunt, et quod ad dilucidi-
tatem redigendum eſt minus perſpicuuȝ reddūt.
Ego aūt ita rem omnem aperui, vt rudibus quoq;
pueris facilis cognitu putaretur. nullisq; obſcurio-
ribus locis abeſſet lumē. Inuigilaui plurimū hiſto
rijs. et fabulis. in quibus totius fere operis rō verſat̄
Siderum autem obſeruationeȝ neq; poſt habendaȝ
cenſui, neq; de ea ſupra quam locus exigebat diſſe
rui. Etenim ſi es his ipſis, qui aſtrorum ſcientiam
profitentur, pauci admodum ſunt, qui eam ipſaȝ
recte teneant ꝑꝑ mutatas, aut potius amiſſas, vt
aiunt veras tabulas, quo pacto nos humanitatis
profeſſores eam tenebimus. quam ne vnq̄ quidem
delibauimus Satis erit nobis in ꝓſentia poetę mē-
tem per ſingulos locos aperire, et quod ad rem fa
ciat ab antiquis ſcriptoribus mutari hoc vnuȝ au
ſim dicere me in hoc opere militię meę morē geſ-
ſiſſe, et ęquum lectorem nihil eſſe in eo quod vlte
rius deſiderari queat indicaturum lauda vtrūq; q̄
celeritate fuerit a nobis hoc opus abſolutum, fuere
enim alij qui cum plurium annoꝝ in hoc ipſo
operam exhibuiſſent, non tamen pluribus annis
abſoluerunt. Nos vero paucis menſibus ad finem
deduximus, quod tn̄ admirationi debet eſſe nemi
ni. ſumus enim in ea vrbe, in qua hūanitatis ſtu-
dia ſemper floruerunt. Vbi et maior libroꝝ copia
quam in cętera auſonia, immo in toto orbe poſ
ſet comꝑiri Adde et doctiſſimoꝝ hoīum frequen-
tiam, qui in vrbem tanq̄ in cōmunem patriā cō-
fluunt, ita vt in oībus aliqua orir etur dubito ſta-
tim quem conſulas occurrit, quod in cęteris locis
minime erit, in boni magis Romę contigit, quaȝ
vbi visgenitum. Quo quidem frequentis celerius et
fidelius omnia a nobis cōficiunt. ſcripſerat in fa-
ſtos pluribus ante me annis. Pauca tamen fidelis-
ſimus antiq̄tatis, et totius latinitatis interpres Pō-
ponius noſter. Poſtea nos ſecuti prouinciam oēm
percurrimus, nihil intactum, nihilq; indiſcuſſum
relinquētes Deinde peruſię Anaclytertus meus vir,
tum gręcis, tū latinis litteris ornatiſſimus, et vtroq;

dicendi genere illustris fastos et ipse interpretatus ē. Idem paulo ante fecit doctissimus et eruditissimus iuuenis, interpresq; diligentissimus Anto. Volscus cum quo est mihi tanta necessitudo et mutua beniuolentia, vt cōi vtriusq; titulo lucubrationes nostras essemus edituri. qd occupato illo in propriis monumentis, et me ab vrbe digresso, non ē in p̄sentia factum. Sed ne quemq̄ defraudemus plurimum lingue latine conferens, magnā ille laudem in omni studiorum genere meretur. Antonius p̄terea fanensis vir et ingenio et doctrina singularis et in vtraq; eloquentia in indaganda ratione fastorum pluribus iam annis occupatur, nescio si illi ad finem perueniendū est, non enim oēs que nobis est Rome, eam domi librorum, supellectilem hn̄t, itaq; que nobis facillima sunt, reddunt alijs difficiliora. Accedit locorum rō, romanorum p̄sertim q̄ cum ceteris incognita sit, et apta nobis, qui in ipsis sumus educati facit, vt omnia sint nobis quē alijs Promptiora. Taceo de ingenio, quod mihi nō mediocre natura sugessit, et de ea quā ego industriā adhibuerim in quo et consilio valere, et iudicio simul me posse existimo, quod aliorum quoq; testimonio comprobatur, qui iudicium meum in multis expetiuere, et expetitum sunt oio secuti. Liceat ita sine arrogātia loqui, ne cuiq̄ benemerenti vera laus detrahat̄ cū primus ego per totum hoc ingens pelagus audenti cimba cucurrerim, que prius incognita erant ceteris apuerim et ita apuerim, vt vlterius inquirendi laborem oibus ademerim, quod si illi qui modo viuunt, laboriosi huic laudi nr̄e essent ingrati. Spero equidē mihi posteritatem ingentis gr̄as habituram. Tibi vero in primis. G. Corneli laborem hunc nostrum pro tua in me humanitate, et omni officiorum genere dicamus, vt si qn̄ mea uox coram tibi domi proderat audienti prosit et in posterum quoq; absenti, et tecū habeas vnde pullulantem iam vbi sobolem queas, et ducibus erudire, et bonis quoq; moribus instituere, nō enim sola fastorum et gloria tete manet, sed que ad institutionem vite humane pertinent, Tuo etiā nomini dedicantur officialia ipsa precepta tanto a nobis labore ē diligentia lucubrata, vt prodire ex ipsis vere academie fontibus videantur Quin ē ingens ipsa pharsalia, ē artis rhetorice p̄cepta summa cum vigilantia, ē fide a nobis interpretata, tuoq; itidem nomini dedicata fore quidem existimo immortalem tibi gloriā paritura, Que si tibi grata esse cognouero labores ois meos p̄mius expectato. Fac igitur si tue laudis eris studiosus, vt leto munusculum hoc meum animo te suscepisse, et gratum fuisse cognoscam. Sed iam nimis euagatus sum, ad poetam ipsum tandem veniamus.

Ouidij vita per Paulum Marsum Piscinatem poetam clarissimum.

PVBLIVS Ouidius Naso pelignus sulmone ex eq̄stri natus est ordine, eo tp̄e quo Hircius et Pansa cōsul. mutinēsi bello periere, Secūdo quatriduū die. xiij. cal. Apri. sub Plotio Grippo lr̄is operā dedit. M. Var. et Gor. gallo acceptissimus, stimulante patre foro aliquādiu incubuit, Reos plerunq; defendit iudicium, inter centūuiros dixit. Declamauit accuratissime vnde et merito inter declamatores eum Seneca cōmemorat. Defuncto patre ad poeticem redit. Militauit sub. M. Var. et cum eo Asiam petiuit, nec prius in vrbem reuersus, quam grecum sermonem inhibisset. Vxores breui duas habuit, tertia tamē diutius secum mansit, ex qua Perillā genuit. Demū ab Augusto in exiliū missus est, anno etatis sue quinquagesimo. Exulauitq; annis nouem, perijt in ea infelicitate āno Tyberij. v. Sed huius exilij cā varia referū de qua alias late disseruimus refellentes varias et eorum in primis opiniones. q Sydonij testimonio Liuiā, seu Iuliam Augusti, aut Tyberij filiā amasse referunt, et ea cā in exilium missum, eamq; sub corynne nōie celebratam, quod facile refelli potest si diligentius sydonij verba trutinabimus qui cum velit endecasyllabis, Narbonensem quēdam poetam super ceteros extollere, quos aut aperte nōia, aut periphrasi ostendit. De Oui. sic inquit. Et te carmina per libidinosa Notum, naso tener, tomosq; missum. Quondam Cesarie nimis puelle. falso nōie subditum Corynne, hoc est quod multos decipit. Sed ordine ipso interp̄temur versus, et res ipsa lucidior fiet. Superat inquit, te naso tener lasciue notum, infamē i carmina libidinosa, p̄pterea qd artem amatoriam scripsisti, et missum tomos vidē, quēadmodum hoc loco ɔiungit, et missum tomos p carmina quoq; libidinosa et sine ɔiunctione subdit, Quondam nimis subditum puelle cesaree falso Corynne nomine per hec verba non ostendit ea causa missum eē in exilium, quod cesare puellā amarit, sed quod artem scripserit, Sed que fuerit hec cesarea puella in dubio est, nam si recte perspicimus puellam non tam pro filia, aut nepte, quā pro ancilla accipere possumus, vti et puerum, cum pueros non modo filios, et que sunt etate puerili, sed et seruus vocamus vt sepe numero apud poetas, ē oratores inuenies, quod etiam ostendit Paulus iurisconsul. de ver. si. potuit igitur cesarem ancillam amare et eam sub Corynne nōie celebrare. In lib. n. ad Corynnā nihil est dignum principe muliere, nam ad eandem coenam eunt, certe cum principibus non isset multa imprecat̄ in virum, in Cesarem non ita fecisset, accedit illa ad illum non isset princeps laniat capillos, non ita demens fuisse vt principis laniasset Preterea in oibus querelis, et que in lib. tristium, et que in his de ponto scripte sunt, nihil de amore queritur, nisi quod artem scripserit, nihil i amorem imprecat̄ erroremq;, id quo dānatus sit non culpam, non scelus, non crimen vocat, ac si demōstrare velit errorem alienum crimen incidisse, vel vt alij dicunt q Iuliam nudam viderit, vel q Ce. Aug. in re turpi deprehenderit. Idq; facile ex eo loco percipi pōt, cur aliquid vidi, cur noxia lumina fecit cur imprudenti cognita culpa mihi, quorum versuum sententiam multi peruerterunt, dixit enim cognita culpa, non hic de sua sed de alterius culpa dixit. Et in hoc subdit Acteonis templum, qui inscius in Dianam nudam incidit, sic

et enim

et eum inscium in aliquid simile incidisse conijciendum est, quod oio negari non pōt, cum i tertio tristium lib. dicat. inscia. q̄d crimen uiderunt lumina plector. Peccatumq; oculos est habuisse meos et plures in eadem sententiā redeat. Etenim q̄uis cesaream puellam amasset, certe non hoc errorem, non inicie deliquere dixisset, nam et conscie et summo scelere in augustam maiestatez deliquisset. Relinquitur ergo quod aliquid uiderit, ex quo Aug. in odium prouocarit, et exilio sub artis amatorie culpa mulctatus sit, scripta elego heroicoq; carmine reliquit multa que maxime, et usui ornamento lingue romane sunt heroidum epistolas plures. Artis amatorie libros tres Amoris remedii libros duos. De amoribus ad Corinnam libros tres. Transmutationum libros. xv. Scripsit & tragoedias quay maxime et a Quinti. et Cornelio Tacito Medea ꝓbabatur in que q̄tum valeret ingenio ostendit Librum in malos poetas cōposuit, vt Fabius Quinti. refert. Epistolam scripsit ad Liuiam Augu. de morte Drusi. bellum actiacum ichoauit ad Tibe. lib. duos. In exilio Tristiū lib. v. De Ponto quatuor. Fastoꝝ lib. xij. scripsitq; in Ibin imprecationem, uaticiniaq; vno libro complexus est, Scripsit et triumphum Cesaris. Postremo de piscibus opus inchoauit, quem postea imitatus est. Oppianus Lingua getica libellum de gestis imperatoris apud getas edidit, quinetiā et alia pleraq; scripsisse constat. Interiere tamen multa, seu librarioꝝ incuria, seu posteritatis inertia. Fastorum aūt sex tātummodo in nostra secula peruenere, cum et ipse duodecim scripsisse dicat. Sex ego fastoꝝ scripsi, totidemq; libellos. Cumq; suo fines mense libellus habet. Hos autem multi putant Rome inchoasse. Sed in ponto absoluit, vt patet ex eo loco in quarto libro cum inquit Sulmonis gelidi, patrie germanice nostre. Me miseꝝ scythico quam procul illa solo, nam inde scripsisse ostendit. Ego autem puto eum in ponto integrum opus absoluisse, sed tātū sex libros emendator edidisse reliquos nec emēdatos nec editos incuria post eius interitum pijsse. Dicauitq; hoc opus non tyberio Aug. uel multi asserunt sed germanico Drusi fratris Tibe. filio illius Drusi, qui in Germania oppetit. Nam si Tyberio dicasset, cum Augu. filius esset, adoptiuus tamen non in hoc primo libro dixisset. Et tuus augusto noie dictus auus. Auus. n. Tybe. fuit Cesar et Augu pater, ex adoptione tamen. Ergo de Augusti nepote intelligendum est non de filio, et id eā fortasse ratione, quod Germanicus plurimum a militibus amabat. Si quando imperaret, quem iam sibi poeta conciliasset ab eo restitueret in patriā, vel quod per eum in Ce. gratiam rediret. Hic eniz Germanicus vt auctor est Tranquillus missus ad exercitum in Germaniam, excessu Augusti nunciato, legiones vniuersas imperatorem Tyb. ptinacissime recusantes, et sibi summa reipublice deferentes incertum constantia, an pietate maiore cōpescuit, atq; hoste mox deuicto triumphauit. Huic igitur dicati sunt Fastoꝝ libri, in quibus sacra totius anni describunt, et vt de verbi definitione disseramus. Pompe. lib. vi. de significatione verborum ita inquit. Fastorum libri appellabantur in q̄bus totius anni fit descriptio. Et subdit fasti sunt, ea ratione volebant e nostris multi posse annales dici. In hoc tamen differunt, q2 in annalibus plurimorum annorum res geste continebātur seruato cuiusq; anni ordine. In fastis vero non rerum gestarum aut multorum temporum series, sed deorum cultus, et omnia ad religionem instituta quacunque eam per stata totius anni tempora suis quibusq; mensibus cum ortu et occasu signorum referuntur. Eratq; illud pontificum, vt quecūq; patres sua religione īstituissent sacra, & cerimonias omnes in fastos redigeret. Pluresq; longe ante Oui. e nostris fastorum poetas scriptores accepimus. Primumq; Liuium Andromicum, deinde Ennium. Postea alios quoq; multos. Ouid. vero longe post euolutis priscorum fastorum libris, et pontificum monumentis, et annalibus veterum omnia, que ad rem sacram pertinere visa sunt reformato in certiorē ordinem anno signorumq; obseruationem in fastos suos seriosius redegit. Sed iam ad prefationis interpretationem ueniendum.

Festum Iunonis et esculapij.
iiij nonas
iij nonas Cancer occidit
Pridie nonas
Nonis lyra oritur
viij idus vij idus
vi idus
v idus agonalia Ian delphin oritur
iiij idus media hyems
iij idus festuz carmentis et inturne Pridie idus
Idibus festuz iouis. Octauius dictus augustus
xix calendas Februarij
xviij cal. festum carmētis porrime et postuerte
xvij cal. festum cōcordie
xvi cal. Sol in aquarium trāsit relicto capricorno
xv cal. xiiij cal.
xiij cal. ij cal.
xi calen.
x cal. lyre pars occulitur
ix pectus leonis occidit festum sementis
viij cal.
vij calen.
vi cal. festum Castoris et Pollucis.
v. calen.
iiij calen.
iij calen.
Pridie calen festū pacis.
Calen. Februarijs.

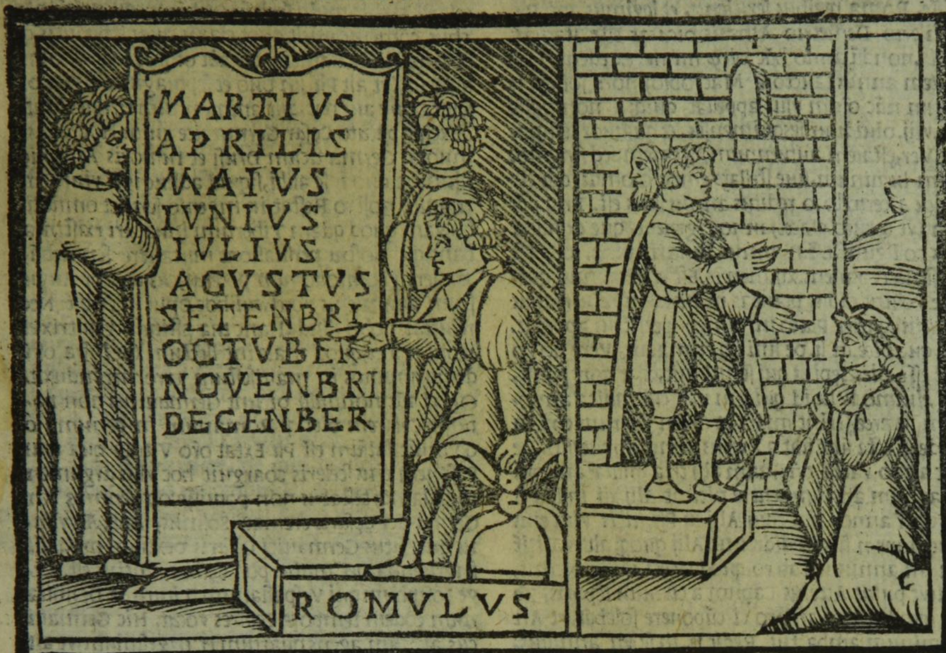
iiij nonas festum Iunonis, et sospite sacrificium Iouis capitoli. lucus asyli celebratur.
iij no. lyra penitus occidit, terga leonis occidunt
Pridie, nonas delphin occidere incipit.
Nonis augustus, dictus P. P. ganymedes orit
viij idus
vij idus
vi idus
v idus initium veris
iiij idus
iij idus Bootes oritur
Pridie idus
Idibus festum Iouis et fauni nefastus dies fabiorum
xvi calen. martias coruus et anguis et crater oriuntur
xv calen. lupercalia.
xiiij calen. aura mutatur, sol transit i pisces
xiij calen.
xij calen. festum stultorum fornacalis, feralia Festū dee mute
xi calen. caristia sacra
x calen. festum termini
ix calen.
viij calen.
vij calen.

vi calen. Tarquini super/
bi fuga
v calen.
iiij calen.
iij calen. equiria in cam
po martio
Pridie calen.
Calen. martijs festum Io
uis et martis ancilia fe
runtur vetite nuptie
vi nonas
v nonas alter' piscium
occulitur
iiij nonas bootes occidit
vin. demitor apparet
Pridie no. festuz veste ca
thedra Iulij Cesaris
Nonis festum veionis Pe
gasus oritur
vi idus
viij idus oritur corona
vi idus
v idus
iiij idus altera equiria
iuxta tyberim
iij idus
Pridie idus
Idibus festum anne per
enne, cedes Cesaris.
xvij calen. apri. Scorpius
occidit
xvi calen. festum Bacchi
pompa Castoris et Pol/
lucis, et oritur miluius.
xv calen.
xiiij calen. quinquatria
Minerue
xiij calen.
xij calen.
xi calen. Sol in arietem
x calen.
ix calen.
viij calen.
vij calen. equinoctium
vernum
vi calen.
v calen.
iiij calen.
iij calen. festum, Iani co/
cordie, salutis et pacis
Pridie cal. festum lune
in auentino
Calendis aprilis festuz iu
nonis et virilis fortune
veneris Scorpi. occidit
iiij nonas pleiades hu/
meros paternos releuât
iij nonas

Pridie nonas
Nonis festum Cybelis
viij idus festum publice
fortune in cole grinali
vij idus
vi idus ludi in honorem
Iulij Cesaris propter eo/
dem iube regis, Libra
occidit et orion
v idus ludi in honorem
cereris et deorum ima
gines efferuntur
iiij idus
iij idus
Pridie idus
Idibus festum Iouis ui/
ctoris et libertatis.
xviij calen. maias gran/
do augustus uictor
mutine
xvij calen. sacrum forde
bouis
xvi calen. uictoria Augu
sti et de Antonio hya
des occidunt.
xiiij calen. equiria in cir/
co vulpium cõbustio
xiij calen. Sol in tauruz
transit
xij calend. natalis vrbis
palilia
xi calen.
x calen. uinalia transfer
tur venus
ix cal. viij cal. vij cal.
iiij calẽ. medium ver. ari
es occidit festum rubi
ginis canis oritur
iij calen.
Pridie calẽ. festum Flore
Veste et Phoebi. et au/
gusti in palatio
Calen. maijs orit capra
amalthea. ara larum
vi no. sacrificia aristaei
hyades oriuntur ludi
Flore
v nonas oritur chiron
iiij nonas
iij nonas libra apparet
Pridie nonas Nonis
viij idus
vij idus lemuria fiũt ori
on occid. malũ nubere
vi idus v idus
iiij idus festum martis
vltoris
Pridie idus pleiades ori/
unt estatis initiũ. idi/
bus Taurus apparet,
scyrpea simulachra in
Tyberim festũ Martis
xvij cal. iunias
xvi. calen. xv calen.
xvi calen.
xiij calẽ. sol in geminos
transit agonalia
xij calen. canis erigonius
oritur
xi calen. lustria Vulcani
x calen. ix. cal.
viij calen.
vij cal. sacrificiũ pro fu/
ga Tarquinij vi cal.
v. calen. festum publice
fortune
iiij calen. aquila incipit
apparere
iij cal. Bootes occulitur
Pridie cal. Hias oritur
Calendis iunijs festũ car
ne. Iunonis monete.
Martis tẽpestatis aqui/
la oritur
iiij nonas hyades oriunt
iij nonas
Pridie no. festum Bellõe,
tẽplum factũ herculi
Nonis festum sancti Fi/
dij semiparis viij idus
vij idus vrsa minor occi
dit festũ Mentis
Ludi ad honorem Tybe
ris
vi idus festum Veste. Asi
ni coronantur. ara io
uis pistoris
v idus oritur delphin
iiii idus matralia fiũt.
festum fortune. et con
cordie
iij idus
Pridie idus
Idibus festum Iouis in
uicti, quinquatria mi/
nerue.
xviij calen. iulij
xvij cal. Thyene apparet,
tẽplũ ueste purgatur.
xvi cal. Zephyrus mitiga
tur bonum nauigare.
xv cal. orion oritur del/
phin apparet. sol ingre
ditur cancrum
xvi cal. templum palla/
dis in auentino
xiij cal. festum Sumani.
xij calen. esculapius orit
xi calen.
x calen.
ix calen. Flaminius ui/
ctus est.
vij calen. festum fortis
fortune.
vij calen. orionis zona
aspicitur, solstitium esti
uum.
vi calen.
v calen. festum Laris et
Statoris
iiij calen. templum Qui
rini.
iij calen.
Pridie calen.

Roberti Vrsi Ariminensis Iurisconsulti Epigram/
ma ad Paulũ Marsum Piscinatẽ poetã
clarum, Et Oratorẽ illustrem.

Fastorum quisquis latij monumenta tenere,
Signaq; cum causis, lapsa, uel orta cupit.
Te legat, hic celebri nasonem interprete marso
Doctus, erit marsi lingua diserta mei est.
Euganeis fuerat, latiisq; incognitus oris.
Naso, uelut geticus, sarmaticusq; foret
Tu nihil inuidiam ueritus, nihil inde labores,
Nil hos, qui nasum rhinocerontis habent.
Grande opus aggrederis, deles mendosa, recludis,
Abdita, te propter queq; reposta parent.
Naso tibi, tibi nos multum debere fatemur.
Omnia sunt scriptis facta serena tuis.
Marse diu felix merito tibi parta perennis
Gloria, et eternum nomen ad astra. Vale.

ANTONII Fanen. & Pauli Mar. In primum P. Oui. Naso. Fastorum Librum Enarrationes.

P. OVIDII NASO. LIBER FAstorum primus incipit.

TEmpora cum causis latium
digesta per annum,
Lapsaq; sub terras, ortaque signa canam.
Excipe pacato Cesar germanice vultu

TEmpora cum causis. Duodecim anni, menses, et dies festos cum eorum causis, quamuis non omnium celebritatum cause redduntur, vt lector videbit, euolutis enim Fastorum libris a Nasone desiderata sunt cum illi omnia nõ suggereret. Sane Possidonius (teste Laertio) scripsit tempus esse incorporeum, quod nihil aliud sit q̃ interuallũ mundani motus. Vnde Saturnus Celi filius dr̃, per quem accipimus tempus ortũ a Celo, & a qbusdam phis tempus diffinit celestis motus dimensio. Id secundum Varronem duorum generum facimus. Vnũ annale, quod sol circuitu suo finit. Alterum mestruũ, quod Luna a quorum tenore temperato is auctor tempori nomen inditum putat. Plato vero cum tempus celi motum eẽ dicat, diem ait noctem, mensem et huiusmodi cetera esse temporis partes. Est autem hec propositio summe totius operis bipartita, nam et dicturum se tẽpora pollicetur, et ortus, occasusq; signorum, vt, Quis vetat et stellas, vt queq; oriturq;, caditq; Dicere propositi pars fuit illa mei. Hos ortus, occasusq; signorum scire debemus modo eẽ chronicos, modo heliacos, modo cosmicos, quamuis eos quidem scriptores duorum tantum generum tradant, lege libellus qui Sphera inscribit. Neq; enim quecunq; vel pueri norunt huic operi placet inserere, ne crescat in immensum, et nos quod minime sumus ampullosi atq; ostentatores videamur, qui magis eos pbare consueuimus, qui multa breuiter, q̃ qui pauca dicerent copiose.

Latium digesta per annum, quem latini duodecim mensibus explicant, absoluũtq; diebus .ccclxv. et quadrante, qualem et Persas iampridem recepisse. Qu. Curtius docet, vt magi proximi patrium carmen cãtabant, et .ccclxv. iuuenes sequebantur puniceis amiculis velati diebus totius anni pares numero. Quippe Persis quoq; in totidem dies descriptus est annus. Nam Ægyptios constat annum aliquando habuisse mensium quatuor, Arcades trium, Arcanannes sex. Nec nos moueat Cleoboli enigma, quod de anno duodecim mensium tale fertur. Vnus pater est, isq; duodecim filios habet, eorum singulis triginta sunt filie, quarum alie candide, alie nigre sunt, immortales vero sunt et moriunt omnes. Vbi paucos dies anno subtractos mirari non debemus, q̃ Cleobolum scimus longe ante Iulium Cesarem vi-

xiſſe, Roma regibus ſeruiente, et legimus apd̃ Pli.
Phalerio Demetrio Athenis dicatas eſſe ſtatuas.
ccclx. nondũ anno hũc dierꝝ nume. excedente. Eſt
autem annus (auctore Macrobio) non ſolum is
quem nũc oĩum vſus appellat, quiq; a nonnullis
in .viij. diuiditur ſeſquimenſes, et quatuor tempo-
ra, Ver, eſtatem, autumnum, hyemem, ſed ſingulo-
rum luminum, ſiue ſtellarꝝ emenſo omni celi cir
cuitu a certo loco reditus annus ſuus eſt. Tria aũt
ſunt (vt Seruio placet) annorꝝ genera, que ex ſideri
bus colligunt. Eſt .n. annus lunaris dierꝝ .xxx. Eſt
ſolſtitialis ꝯtinens .xij. menſes. Eſt et magnus, quez
eſſe volunt oĩbus planetis in eundem recurrẽtibus
locum, quem Plato in Timeo perfectũ appellat.
De quo Cice. in li. de fini bo. et ma. ait, Vere nõ po
teſt eſſe dies ſepius qui ſemel fuit, certe non poteſt,
an eiuſmodi ne id quidem niſi cũ multa anno-
rum intercesſerint millia, et oĩum ſiderum eodem
vnde ꝓfecta ſint fiat ad vnũ tempus reuerſio. De
hoc anno varia dñr, nam alij tria millia annorũ
magnum annum tenere dicunt. Alij .xij. millia et
inſuper annos Dccccliij Alij cũ Phenicis vita eius
ꝯuerſionem fieri ꝓdiderunt. Alij quoq; aliter. Dicit
autem annus vel ab eo, quod Greci ενον dicunt,
vel (vt putat Atteius Capito) a circuitu tẽporis, ab
eo quod veteres an pro circũponere ſolebãt, vt An
terminum ambactus. Redit .n. in ſe vti annulus.
Virg. Atq; in ſe ſua per ueſtigia voluit annus. Qua
re ante inuentas literas (vt ait Seruius) indicabatur
picto dracone caudam ſuam mordente, et Pã toti
us nature Deus pedum recuruum, hoc eſt baculũ
habet propter annum, qui in ſe recurrit. Alij dictũ
putant απο του ανανεουσθαι .i. ab innouatione, qd
renouetur. Vocamus autem ex annis qui nũc ha-
bentur eum intercalarem, quo dies ex quatuor qua
drantibus inſerit Februario, quem plenum accipi
mus, hoc eſt conſtantem horis quatuor ẽ viginti.
Nam nox (auctore Seruio) pars diei eſt. Sed diem
dicimus (vt idem inquit) a parte qui ꝯſtat eſſe me
liorem, vt vſus obtinuit, vt ſine noctis cõmemora
tione dierꝝ numerus explicet. Huius diei principi-
um alij eſſe volunt a Solis exortu, qdam ab eius oc
caſu, alij a media nocte, alij a meridie, quod Vlti-
mum Varro abſurdum putat. Lege eundem Ser-
uium item Macro. in Satur. et A.G. in .ij. noc. atti.
ac Pli. in primo Natu. hiſto. Sane annorꝝ alij ciui
les, alij naturales vocant. Ciuiles ſunt quos populi
ſiue gentes pro arbitrio ſibi ſtatuunt. Naturales ve
ro, qui e curſu ſiderum colligunt, quorꝝ eum ver-
tentem vocant, qui et ſolſtitialis dr̃. Lapſaq; ſub
terras, ortaq; ſigna canã, ortus et occaſus ſiderꝝ pi-
tia non ſolum nautis, et agricolis, ſed ipſis quoq;
imperatoribus, et exercituum ducibus neceſſaria
videtur, cuius ignoratione (vt ſcribit Onoſander in
lib. cui titulus eſt de optimo imperatore) inſidiari
volentium conſilia plerunq; in irritum cecidere.
Sunt aũt ſigniferi circuli ſiue zodiaci ſigna duode
cim, ſed cum his oriunt, et occidunt alia partim
in meridiem, partim in ſeptẽtrionem vergentia,
vt Lyra, Cygnus Perſeus, Orion, Argo. De quorꝝ or-
tu et occaſu vna cum ſignis zodiaci poeta dictu-
rus eſt. De his multi ſcripſerunt, Inter quos Hippar
chus cõmemorauit quot claras, quot ſcd̃e lucis, qt
obſcuras habeãt ſtellas. Eſt aũt omnis celi vaſtitas
a peritis (vt ait Pli.) in duo et ſeptuaginta ſigna di
ſcreta, que aut rerꝝ, aut animantium effigies ſunt.

Annus triplex

Annus vñ dcũs

Diei pñcipium

Dies ciuiles

Dies naturales

Signa zodiaci

Excipe pacato Ceſar Germanice vultu Hoc opus, innocat Germanicum Druſi et Iunioris Antonie
filius, de quo ipſe alibi, ſiquid adhuc igit vini Ger-
manice noſtro Reſtat in ingenio ſentiet omne ti-
bi. Nam quod qdam Tiberium innocari exiſtima
bant, qui noſtra perſuaſione mutauere ſententiã,
ꝓcedere vllo modo non poterat, cuz auctor Augu
ſtum auum eius vocet, cui hoc opus inſcribit. Nec
reluctat nobis illud, Hanc tua ꝯſtituit genitrix et
rebus et aram, quod male intellectum (vt infra oſtẽ
demus) multos in manifeſtum errorem induxit.
Quod aũt nonnulli dicunt Germanicũ non po-
tuiſſe Ceſarem dici, qꝛ Romanum imperium nõ
obtinuit, falſum eſt Pli. Extat oro Vitellij qua reuz
Piſonem eius ſceleris coarguit hoc vſus argumen
to, palamq; teſtatus non potuiſſe ob venenũ cor
Germanici Ceſaris cremari Solinus, Apis Ægypti-
us auerſatus Germanici Ceſaris dextram prodidit
ingruentia, nec multo poſt Ceſar extinctus eſt. Le-
ge Ioſephum qui Veſpaſianum Titum, et Domitia
num eodem tempore Ceſares vocat. Hic Germani
cus annum agens quartum et trigeſimum, vt ait
Sueto. Antiochie obijt non ſine ſuſpitione veneni,
cui Tiberius cã mortis fuiſſe credit per Cn. Piſonẽ
legatum Syrie. Timide dirige nauis iter, trans-
latio eſt ſiue metaphora. Nam vt venti naues, ſic
fauor mouet ingenia, et eſt metaphora (auctore
Quintiliano) breuior ſilitudo Cũ .n. dicimus feciſſe
quid hoĩem vt leonẽ ſimilitudo eſt, cum de homi
ne dicimus leonem metaphora.

PAV. MAR.

ET cũ ꝓprium ſit poetarꝝ ꝓponere, innocare,
narrare morem ſeruat et ipſe, ꝓponit ꝑmis
duobus verſibus, de quo dicturus ſit, et dno
ſe ſcripturꝝ pollicet. Tempora, per Romanũ an-
num cum rõnibus, hoc eſt cum ipſis originibus
ordinata et ortus occaſuſq; ſignorꝝ. Innocat non
celeſte numen, ſed Germanicũ ipſum, vt faueat, vt
facilis ſit, licet in oĩbus fere mẽſibus, munſium nu
mina, et interdum muſas iploret. Sic et Lucanus
non ſupiora numina ſed Neronez innocauit, Sed
mihi iam numen, nec ſi te pectore vates Accipiã,
cyrrea velim ſecreta tenentẽ Sollicitare Deum, Bac
chumq; auertere Niſa. Tu ſatis ad vires Romana
in carmina dandas. Id vero non modo a poetis,
ſed ab hiſtoricis qꝫ ſeruatũ eſt. Vt a Valerio Max.
Te quoq; huic coepto, penes quẽ hoĩum, Deorumq;
ꝯſenſus regimen voluit eſſe Ceſar innoco. Mos aũt
innocandi numinis in initio operis ab Ægyptijs
in Greciã, et a Grecis i Latiuz emananit. Illi .n. niſi
innocato prius numine nihil vnq̃ aggrediebant.
Idem quoq; nobis ex Platonis inſtituto traditum
eſt. Narrat deide poeta tpa ipſa vti ꝓpoſuit, et oriẽ
tia, labẽtiaq; ſigna. In hac aũt ꝑfatione (vt docebat)
Germanicũ docilẽ, beneuolũ, et attentũ reddit. Doci
lem cuz ſummã rei breuiter expoſuerit. Non .n. po-
tuit breuius aut dilucidius exponi res tãta, q̃ cum

Varias innocationes hic nota

dicerer,

diceret, Temporũ cum causis latiũ digesta per annum, Lapsaq; sub terras, ortaq; signa canam. ē in hoc etiā attentū reddit cum magnū quidem ē arduum sit id profiteri. Beneuolentiā vero ab auditoris primū persona captat, cum ipsum velut celeste numen imploret, cū in Fastoꝝ referendum asserat, cum eloquētiam ē poeticem ipsius extollat. A seipso beneuolum facit, cum ita supplex se, ē opus suum Germanico vouerit. A rebus autē cum ostendat, quod ei cōmodum futuruz sit, vel quid ex his ediscere poterit, vt illud, Sacra recognosces annalibus eruta priscis ē reliqua, inquit ergo Canā, ego cantando scribā, vt poetę solent. Tempora digesta, disposita ē ordinata. Per annū Latium, per annū Romanū, a Romulo prius, deinde a Numa institutū, postea a decem viris emendatuz, demū a Cęsaribus in certiorem ordinem redactum. Latio, a Latio vbi Roma est, quod a latendo deducitur. ē ideo per annū Latium dixit, quod annum alij aliter obseruauere, de quo paulopost. Cum causis, hoc est cuz rationibus. Est.n. causa animi impulsus ad aliquid agēdum. Ratio vero (vt Victorino placet) est gerendoꝝ ordo ex causa venientiuz, vt quid quo loco dicas, ac facias intelligas. Ratio sine causa esse nō potest. Causa vero sine ratione potest. Ergo cū ex causa ratio sit, Cum causis hic cū rationibus intellige, vel cum causis cū originibus, nā ē fabulas ē historias refert, vnde quid originē habuerit, ē qua ratione fuerit institutum, p̄sertim cū causam pleriq; velint a casu deduci, ē inde esse negociorum originē. Aliqui causę appellatione chaos dedisse volunt, a quo principiū rerum omniuz fuit, maxime cū causa negociorum (vt diximus) origo sit. Alij causam a κεω verbo gręco detorquent, quod est vro, quod nos vrat, ē impellat ad aliquid agēdum. Tempora, dicta sunt a cōmunionis temperamēto, quod inuicez se humore, siccitate, calore, frigore temperent. De tēpore M. Varro sic inquit, Tempus esse dicūt interuallum mundi et motus, id diuisuz in partis aliquot, maxime ab Solis, et Lunę cursu, itaq; ab eoꝝ tenore temperato tempus dictū. Aristo. vero. iiij. Phy. Tempus est inquit numerus motus secūdum prius et posterius. Prius et posterius sunt in motu prout sunt numerata ab anima et paulopost. Tēpus est mensura motus rerum mutabiliū et in eodē quoq; lib. Tempus est passio motus et p̄cipue motus cęli. et paulopost, Tēpus est numerus prioꝝ et posteriorum existentium in motu. Motū autem ipsum late declarat in. v. Physi. Vectius autem p̄textatus apud Macro. Tēpus inquit est certa dimēsio, quę ex cęli conuersione colligitur. Annus vero idē est (Pōpeio teste) quod a grecis εννον dicitur. Vnde qđ nos triēnium, illi τριεννον vocauere. Atteius Capito (Theodosio teste) latinā dictionem putat. quia a circuitu temporis dicit, cum veteres an pro circuz ponant. Vt Cato in Originibus, An terminuz pro circum terminū. Est igitur ānus solis amphractus cum peractis. ccclxv. diebus et quadrante ad eadez siderum loca redit. Dictus qđ mensibus in se currētibus voluat. Vnde Virgi. Atq; in se sua per vestigia

Inter cāz rōnez

Quid sit tps scđm Aristo. et Macrobium

De ānidiuisione

voluitur annus, vnde ānulus paruus circulus, qđ in se redeat. Annus apud Ægyptios ante inuentas literas dracone picto suā mordente caudam, q in se recurreret indicabatur. Qua etiā figura Phoenices, cum mundi imaginē exprimerent, vsi sunt, vt appareret mundū et ex seipso alij, et in se reuolui. Non desunt qui deductū dicant annū ab ανα, et νεοω .i. renouo, qz semper renouatur. Et canam signa, nō modo illa. xij. q̄ in circulo zodiaco sunt, sed alia quoq; sidera, naz de multis aget, vt de Lyra, Delphine, Boote, et alijs. Lapsaq; sub terras, occidentia, seu quę iam occiderunt, et sub terris sunt. Et orta, orientia, aut quę iam orta sunt. i. canam occasum et ortū signorum, et videtur hoc esse contra p̄ceptum Fabij, qui asserit vbi de compositione agit in multis seruari ordinē naturę, vt prius dicamus ortum, q̄ occasum. Poeta prius occidētia signa q̄ orientia dixit. Sed id fecit ad leniorē sonuz, lenius. n. est pronunciatu ortaq; signa, q̄ lapsaq; signa. Nec me fallit illud quod in hoc a vulgo adduci solet, Solē et cętera sidera in nostro hemispherio prius visa occidere q̄ oriri, nec illud qđ signa ita disposita, vt cuz sex cęlo peruagētur, sex sub terra occultari necesse sit, sic lapsa et orta recte dictū, satis est mihi Quintiliani auctoritas pręcipientis, vt prius ortum q̄ occasum dicamus. Illud quoq; animaduertendū erit signorum ortuz et occasum duplici modo fieri et heliace, et cosmice. Heliace, quando Sol longe abest a signo, vt vix illud videre possit, et tūc signuz apparere incipiet. Sed quando per splendorē oriētis Solis videri desinit, tūc signuz occidere dicemus. Cosmicus aūt ortus, q fit ipsa mūdi et diei rōne, hoc est semel per diē, cuz de inferiore hemisperio ad superius signa ascēdunt. Occasus vero cū a supiore descendūt ad inferius. Excipe. Cęsaris Germanici fauorē implorat, vt et ingenio faueat, et opus hoc tranqilla mēte suscipiat. Stabatq; versus, si suscipe aut accipe dixisset, sed vt cōmoueret affectū Excipe dixit, nā excipimus cadentes, aut in calamitatē collapsos. Vir. in. ij. Æne. Heu qs te casus deiectā coniuge tāto Excipit. aut q̄ digna satis fortuna reuisit. Idē quod nūc Oui. in li. de Pōto fecit, Peregrinos Brute libellos Excipe, dumq; aliquo quolibet abde loco, et hoc cū esset in ipsa exilij calamitate, et inde libꝛꝫ emitteret. Excipe igiť accipe, aut suscipe. O Cęsar Germanice, de Germanico Dru. filio intelligas, nō de Tiberio, qui nunquā Germanicus dictus est. Cęsar cognomē est Iulioꝝ, et post Diuū Iuliū impatores Cęsares quoq; cognominati sunt, et Cęsar a cędo deduciť, hoc est a cęso m̄ris vtero. Nam q primus sic dictus est (Pli. teste li. vij.) ex vtero m̄ris cęso tractus fuit. Hoc opus, hos fastoꝝ lib. Pacato vultu, pacato et trāquillo aīo. Nā vultus (vt Marcel. oñdit) est volūtas, q̄ pro motu animi in facie oñditur. Inde est illud Aristotelicuz, Per hęc signa exteriora cognoscimus interiora. Hoc iō vult dicere poeta, cū cęteri mihi sint subirati esto tu pacatior, nec succēseas his libris, quemadmodū prius oēs amatorię arti succęsuerunt. Et dirige iter timidę nauis, p trāslationē a gubernatoribus nauiū sumptaz, hoc est dirige cursuz ingenij

Quare dicatur Cesar hoc cognomine

Hoc opus, & timidę dirige nauis iter,
Officioq;, leuem non auersatus honorem
Huic tibi deuoto, numine dexter ades.
Sacra recognosces annalibus eruta priscis,
Et quo sit merito quęq; notata dies.

mei. Timidę dixit, cũ scripta eius non essent oibus
grata velut illius, q Augustũ offenderat, vel timi-
dę, cum animo volueret ad quẽ eruditissimũ prin
cipem scriberet; facere nõ poterat, quin cõmonere
tur, vt paulo quoq; inferius ostendet.

ANT. FAN.

OFFICIoq; leuem nõ auer. ho. Huic tibi deuoto,
auersor hãc rem dici-
mus queadmodũ et

Auersari

aspernor, vt Veteres
Philippi milites rudis
natio voluptates pa-
lam auersabantur. Il-
lud sumit significatio
nẽ a gestu, q solemus
a rebus quę displicent

Sacra publica

vultũ auertere. hoc ab aspero deductum est, & si-
gnificat (teste Donato) auerti nõ solum corpore

Sacra priuata

sed etiã animo. Cauendũ autẽ ne in hac significa-
tione auersor per d scribamus. Nã aduersorẽ aliud
significat & dicto iungitur. Deuotũ aũt officiũ Ger
manico figurate dr̃. vt illud Dirige nauis iter. Sũ-

Quis sacra tradit grecis

ptum est. n. ab his qui se Dijs imortalibus deuoue
bant. Sacra reco. propõ. sũmę totius operis red-
didit docilem auditorẽ, nunc captatur attentio cũ
ea se dictuꝝ pollicetur, quę ad Deoꝝ religionem
pertinent, cęterum e sacris alia publica sunt, & alia
priuata. Publica quę pro populo fiunt. Priuata q̃
pro singulis familijs, quoꝝ ea peregrina diceban
tur, auctore Festo, quę Romã ab alijs vrbibus reli-
gionis gratia aduecta fuerãt. Constat sane Cadmũ

Fasti

Agenoris filiũ (vt Eusebius refert) mysteria et solẽ-
nitates Deoꝝ primum oium grecis tradidisse, et
deinde Orpheũ, Linum, ac Museũ, qui nihil aliud
q̃ Ęgyptioꝝ ac Phoenicuз cõmenta Gręcię relin-
querunt, vnde ad nostros multa fluxere. Anna-
libus eru. pri. hi sunt fasti, qui p annos singulos (vt

Annales

diximus) scribebant, et signatis tẽporibus tantum
illustria continebant, quiq; Ouidio et tempora, et
dieꝝ festorum ordinẽ suppeditarunt, sicut et mul

Historię

to ante Gn. Flauio Appij cęci scribę. Neq;. n. fastos
tantũ vocamus volumina poetaꝝ, qui sacra ceci-
nerunt, sed annales libros, qui nomina cõsulum,
qui tẽporuз notas, qui virtutũ indicia suggerebãt,
nec plenas amplectebant historias, sed breuẽ quan

Historię diffinitio

dam traditionem reꝝ illustriuз. Itaq; a probatis-
simis auctoribus merito ãnales vocant. Nouimus.
n. esse annales (vt A. Gel. refert) cũ res gestę pluriuз
annoꝝ obseruato cuiusq; anni ordine cõponunt,
qui (vt placuit Sẽpronio Asellioni) multum diffe-
runt ab historia. Hac. n. qbus cõsilijs, qua rõne res
gestę fuerint demonstrat, illi autem tantũmodo
quid factum, quoq; anno gestũ sit aliquid osten-
dũt, et neq; alacrioreз quẽq̃ ad remp. defendendã,
neq; segniorem reddere pñt ad res perpetã facien-
das. Sciendũ tñ placere Cice. in pri. ad Herẽ. historiã
esse reз gestã, sed ab ętatis nostrę memoria remo
tam, cũ alij contra senserint eaꝝ videlicet rerum
proprie historiã esse qbus interfuerit is q narret.
Vnde Verrius Flaccus in li. de significatu verborũ.
iiij. Videri posse inqt nõ nihil rõnis esse in ea opi-
nione, quod historia grece significet reꝝ cognitio-

nem pñtium, a qua nõnulli annales differre vol-
uerunt, qd eoruз proprie tem poꝝ sint, q̃ ętas nr̃a
non nouit, licet vsus ista confundat, vt Ser. scri.
Inuenies illic et fe. do. vo. iteꝝ captatur attentio,
quod dictuꝝ se pollicetur, q̃ ad Germanicũ et Cęsa
res ptinẽt. Sic Vir. in pri. Geor. Ferte simul fauniq;
pedem, Dryadesq; puel
lę Munera vr̃a cano.

PAV. MAR.

OFFICio, nunc a se
ipso beneuolentiã ca-
ptat, rem suam depri
mẽs, petensq; fauorẽ,
deuouens id muneris
illi. Et nõ auersatus,
tu o Germanice non
aspernatus, quasi q non pfeceris. Leuẽ ho. qua-
si exiguũ hoc munus horum libroꝝ. Ades dex-
ter numine, propitius tuo nutu et fauore. Huic
officio, officioso labori meo. Tibi deuo. quod
in ppetuũ tibi deuouetur et traditur. Trãslatumq;
id inde est ab his, qui post rẽ diuinaз in perpetuũ
Dijs se tradebant, seu deuouebant. Officiũ est ɔgru
us uniuscuiusq; actus. Honos dicit quasi honestuз

Sacra dicuntur publica

onus, vt Var. placet. Sacra, nunc a rebus ipsis be-
niuolentiam captat, et auditorem attentiorẽ red-
dit, rebusq; auctoritatẽ facit a vetustate. Recogno
sces, o Germanice iam quę alijs forte legisti libris
releges scriosius in meis. Sacra, quę ad Deorum
cultũ pertinẽt celebritates et cerimonias, et status
dies. Sacra. n. sunt (vt Martiano iurisconsulto pla
cet) quę publice cõsecrata sunt, nõ priuatim. Eru-
ta priscis annalibus, magna cura et diligentia ex-
cerpta ab antiquoꝝ poetaꝝ fastis, et pontificũ mo
numẽtis, et vetustis ãnalibus. Et recog. quo me.
quo meritoꝝ pręmio. i. qua celebritate. Sit nota.
scripta in priscis ãnalibus. Quęq; dies, per suos. s.
menses et totũ annuз. De dieruз rõne alio loco di
ximus, et alias hoc quoq; in hoc opere dicemus. Il-
lud nõ preteribo ciuilem Romanoꝝ diem diui-
suз in partes has. Inclinationẽ, quod tp̃s est medię
noctis, gallicinũ, diluculuз, mane, meridiẽ, occiduũ,
um, supremã tempestatẽ, vesperã. primã facem, cõ-
cubiã, intempestã. Qd latius aperit Aurelius The-
dosius in pri. Satur. Inuenies, perstat in beneuo-
lentia captãda et attentione augẽda, dicit. n. in his
fastis inueniri Cęsarea festa, et pr̃eз et auũ Germa-
nici relatos in fastos. Inuenies, tu Germanice.
Illic, in ipsis factis. Et fe. domestica, domo tua
Cęsarea, q̃si dies festos vr̃is meritis institutos, et quos
ipsi Cęsares instituerunt. Vobis, Cęsaribus.

ANT. FAN. Germanicus

SÆPE tibi pr̃ est, sę. le. auus, Germanico Drusus.
Germanicus pater natura fuit is quem in Germa
nia defunctũ Augustus ita laudauit, vt Deos pca-
tus sit, vt similes ei Cęsares suos facerent. Sed hic Ti
beriuз accipimus, q ab Augusto adoptatus, est coa
ctus prius Germanicum adoptare. Quare Sueto-
nius Germanicũ Tiberiũ filium vocat, vt Tiberius
orbatus vtroq; filio, quoruз Germanicus in Syria,
Drusus Romę obierat, secessuз Cãpanię petit. Auus
auteз Germanici est Cęsar Augustus, cui Nero vxo
rem suã Liuiam Drusillam grauidã, et ante iam

apud

Inuenies illic & festa domestica vobis,
Sępe tibi pater est, sępe legendus auus.
Queq; ferunt illi pictos signantia fastos,
Tu quoq; cum Druso pręmia fratre feres.
Cęsaris arma canant alij, nos Cęsaris aras,
Et quoscunq; sacris addidit ille dies.
Annue conanti per laudes ire tuorum,
Deq; meo pauidos excute corde metus.

apud se Tiberium enixā concessit, quę cum Augusto nupsisset intra mensem tertiū (teste Suetonio) Drusum Germanici patrem peperit, vnde suspitio fuit eum ex vitrico per adulterij consuetudinem procreatum, quē Augustus tantopere dilexit, vt coherędē filijs instituerit. Hic Drusus Augusti priuignus (auctore Plutar.) ex duabus Antonij et Octauię filiabus, alteram, hoc est Antoniā minorē pudicitia et forma pclaram duxit vxorem, ex qua Germanicus ē Claudius nati sunt. Hanc esse Antoniam existimant, quā Plinius scribit, nūq̄ expuisse, nam altera, quam Antoniā maiorem Sueto. vocat, nupsit Domitio auo eius Neronis, qui fuit detestabili crudelitate notissimus. Pictos signan. fa. minio vel rubrica, quę Troianis temporibus in honore fuit, teste Homero, qui naues ea cōmendat. Hinc illud est Martia. Et qui purpureis iam tertia noia fastis, Iane refers, Fuit et apud Romanos Miniū (vt Plini. tradit) non solum maxime sedentia sacrę religionis, qđ i scriptura voluminus vsurpabant, quoq; Iouis ipsius simulachri faciē festis diebus illini solitam, auctor est Verrius. Quod iō fieri ꝯsueuit (vt qdam putant) qꝛ Iuppiter est ęther, cui elemento minium sile est, ideoq; apud Æthiopes Dei oēs et pceres minio illinunt, qꝛ a Ioue. i. a Deo ois ptās ē, et Dij oēs membra Iouis censent, vt Cęlicolę mea membra Dei. Hinc et fasti Deoꝝ festa et noia ꝯtinentes minio pingebant. Eo illitum fuisse legimus anseris Capitolini signum, quod sępe abstergebat, cū eius esset necessarius splendor auctore Plu. Tu quoq; cum Druso p̄mia fratre feres, hic Drusus Tiberij filius fluxioris, remissiorisq; ai fuisse dr̄ adeo vt Tiberius eum non dilexerit pr̄ia charitate, a quo fertur increpitus, qđ cimā brasicę fastidiret. Augustus vero eum ac Germanicum scdos hęredes istituit. Drusum qdem ex triente, Germanicū vero vna cū liberis tribus rixus virilis ex partibus reliquis. Sane auctor Drusoꝝ generis (vt ait Sueto.) a Druso duce hostium cominus trucidato sibi ac posteris suis cognomen inuenit. Cęsaris ar. ca. alij, Augustum Cęsarē accipe, qui viuens diuinos honores meruit, cuiq; hoc opus auctor inscripserat, vt diximus supra. Excute cor. me. ob id qđ seqtur. Pagina iudi. do. subi. monet Prin. aucupat. n. Germanici grām, qꝛ (teste Quintiliano) naturalis est ꝑ laborantibus fauor. Da mihi te pla. dede. in car. vires, non claudicat hic versus, q̄uis prima quarti pedis syllaba ꝓducat, quę vr̄ in verbo dederis corripi debuisse, sustētat. n. cęsura cū syllaba vn̄ pes incipit terminet ptē orōnis, vt Dū sanguis inerat.

SÆpe est ti. le. pr̄, leges facta et merita pr̄is tui.

PAV. MAR. Sępe est tibi legēdus auus, hinc alij sumpsere argumentū, qđ Tiberio fuerit opus dicatū, cum videat dicere. Sępe leges facta Augusti patris tui ex adoptione, sępe facta aui tui Cęsaris. Tu aūt sic intellige. Sępe est legēdus pr̄ Tiberius, qui pr̄ erat adoptione, qm̄ dicet inferius de templo Concordie, qđ Tibe. dicauit. Sępe est le. auus, hoc ē merita, et laudes ipsius Augusti. Queq; virtutis p̄mium ē laudari et a posteritate cōmendari, qđ eū ꝯse cuturum dicit. Tu quo. fe. p̄. ꝯsequeris ea p̄mia et eas laudes. Quę fe. il. q̄ pater et auus ꝯsecuti sunt. Signantia pi. fa. q̄ signant inscriptos fastoꝝ libros, quasi quę signant et inscribuntur in fastis, et annalibus vt diuturnitati cōmendent. Cū Dru. fr. qꝛ ecōsequeris tu, et Drusus frater tuus, ꝑ hoc ēt asserunt de Tiberio intelligendū, ꝙ Drusum fratrem habuerit, q in Germania oppetijt, sed affirmari non pōt qđ ad Tiberiū scripserit, cū dicat inferius, vt supra diximus. Et tuus Augusto noie dictus auus, auus enim Tiberij Augustus appellatus non est, sed auus Germanici.

De Druso fratre Germanici adoptiuo

Pręterea apud Tranquillum non inuenies Tiberium Germanicū fuisse vocatū, cum de eius agit cognomentis, et siqs dicat in numismatibus aut nō marmoribus inuenisse, Tiberius Cęsar Germanicus, nō intelligit de hoc, sed de Tiberio filio Drusi, filij huius Tiberij, quē pariter cū Caio Germanici filio ex testō hr̄dē reliqt, ergo hic cū Druso fratre intelligas de Druso Tiberij filio, qꝛ patruelis p̄mū, deinde ex adoptione frater, ea. n. ꝯditione Tiberiū Augustus adoptauit, vt ipse Germanicū fratris filium adoptaret. Et ne decipiaris saxum est in Tarpeio monte cum inscriptione Tiberij Nerōis Germanici ossa, ne credas Tiberij impatoris ossa. Nā subdit ibi Diui Augusti ꝓnepotis, cuius nepos erat Drusus Tiberij filius, ꝓnepos Tiberius huius Drusi filius. Cęsaris, pōt hoc et ad Iuliū Cęsarem referri, et ad Augustū, quoꝝ altr relatus in Deos, alter relatum cōprobauit, et tēpla multa sacrauit, plesq; dies statos instituit, et Deoꝝ cultum reformauit. Alij poetę. s. Canāt, cantando scribant. Arma Cęsaris, bella per Cęsarē gesta et ꝯfecta, et erit denominatio cū instr̄m ꝓ re ponit. Nos, canamus. s. Aras Cę. Aras quę Cęsari dedicatę sunt ob eius merita, vel quas ipse viuens, aut Augustus ꝯsecrasset, et cum aris sacra quoq; ab eo instituta. Et canam quoscūq; dies, festos. s. Ille Cęsar. Addidit sa. fastis. sacra referētibus, vel q̄s ipse sacros et festos esse instituerit, vel quos meritis suis sacros fecerit. Annue, quo audentius scribat rursus Germanici fauorē petit. Annue, i. faueas, aut nutu assensum p̄stes, qđ annuere ꝑ duplex nn sigt, cū ꝑ bn ꝯriū oñdat. Conanti ire ꝑ laudes tuoꝝ, mihi q conor celebrare laudes, Cęsaꝝ, et ꝑ translatione a viatoribus, et deābulantibus ire per laudes dixit. Et excute, excutias, et repellas. Deq; meo cor. me. pa. me,

tum quo nunc meũ cor p̄ssum tenet. Pauidos, ab effectu, q̄ q̄ metuit expauescit. Metuebat.n. poeta aliqd in publicũ edere, cũ ingratus esset eius labor ob Artē, quā scripserat, et cũ cogitaret ad quē scriberet. Da mi. esto mihi benignus, q̄ vires ĩ carmina suggerent, cũ a teipso pēdeat ingeniũ meũ.

pimus (vnde auctor addidit, Trepidis) sed et honesti vel voti debitores, vt, Cōstituā añ aras voti reus. Nr̃as artes, poeticas. Cōstat.n. Germanicũ inter studiorũ suorũ monumenta reliq̄sse comoedias grecas. Vnde illud est. Nō potes offm̃ vatis ɔtēnere vates, Iudicio p̄tiũ res h3 ista tuo. Qui (nisi te virtus

Da mihi te placidũ, dedris in carmine vires,
Ingenium vultu statq; caditq; tuo.
Pagina iudicium docti subitura mouetur
Principis, vt Clario missa legenda Deo.
Que sit enim culti facundia sensimus oris,
Ciuica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus, & ad nostras cu3 se tulit ĩpetus artes,
Ingenij currant flumina quanta tui.

Da te pla. mi ɔcede te nunc mihi pacatũ, q̄etũ, et benignũ. Dederis vi. in car. si benignus eris, erũt et mihi vires ad scribendũ, et in carmine, et ĩ carmina recte dicimus Luca. Tu satis ad vires Romana ĩ carmina dādas. Dederis, vltima syllaba lōga p̄tulit vti a veteribus grāmaticis p̄ceptũ ē, velut ɔstat ex Diomedeis monumentis, q̄ differre p̄teritum a futuro subiũctiui volunt in hoc, vt ris p̄teriti breue sit, futuri longũ, sic penultima primę et scdę p̄sonę numeri multitudinis, ide est illud Vitā dederitis in vndis. Et Enni. dixit Nec mi auri posco, nec mi p̄tiũ dederitis, & Oui. ipse in libris de Pōto in Elegia, Ite leues Elegi, Et maris Ionij transieritis aq̄s, & in eadem Elegia. Copia nec vobis vllo p̄hibente videndi Consulis vt limen ɔtigeritis erit. Et sępe alias eodē modo vtimur. Hora. quoq; in Carmibus dederis longum fecit, Cuncta manus auidas fugiunt hęredes amico Que dederis aīo. Ingeniũ, meũ s. Stat et ca. vul. tu. q̄si pendēs a vultu tuo firmũ et validũ erit, si tu mihi pacatior et lenior eris. Concidet, si tu eris subiratior, ergo pacatior esto.

Notāda est hic in syllaba regula digna in verbis.

ANT. FAN. Clarius Deus

VT cla. mis. le. Deo, Apollini a clario oppido, qd est in finibus Colophoniorũ, vñ Apollo Clarius dr̃ correpta ante penultima, vt, Qui tripodas Clarij lauros, q̄ sidera sentis. Stra. Geographus, Postea est Galesius mons, et Colophon ciuitas Ionię, et añ eā Apollinis Clarij lucus. Sunt q̄ a Claro insula, quod non pl3, Clarij cognomen deductum existiment, in qua Phoebus Cassandrę vaticinādi artē dr̃ tradidisse. Vnde eā putāt a Lycophrone Clari mimallonem appellatā. Nō amittendũ h̃ loco qd ait Pli. Colophonē in Apollinis Clarij specu lacunā esse, cuius potu mira reddunt oracula breuiore vita bibētium. Hinc Macro. apud Ligyreos ait in Thracia esse aditũ libero ɔsecratũ, ex quo reddunt oracula, plurimo mero sumpto, vti apud Clariũ aqua epota effant oracula. Que sit.n. culti facundia sensimus oris, ɔciliat sibi Germanicũ laudās eum ab oratoria, et poetica facultate. Ciuica ar. cāꝝ defensiones, q̄bus ĩ ciuitate vtimur. Ciuica et hostica maiores dixerunt. Deīde ciuilia et hostilia. Pro tre. re. rei dicũr non mō q̄ arguunt, sed oēs quorũ de re disceptat. Huic.n. vocabulo (teste Festo) a re nomen inditum est. Et sunt alij rei stipulandi, alij p̄mittēdi, auctore Modestino iurisconsulto, a quo Festus aliq̄ in parte dissentit. Nonius reos inq̄t esse nō solum crimini et culpę obnoxios, q̄les hoc loco acci

Rei

opa ad maiora tulisset) Glia Pieridũ summa futurus eras. Huic iuueni (vt ait Sue.) oēs corpis, aiq; virtutes et q̄tę nemini cuiq̄ ɔtigerunt, forma & fortitudo egregia ɔciliandę beniuolentię gr̃ę, ac p̄merēdi amoris mirum et efficax studium. ingeniũ excellens ita, vt reliq̄rit comędias q̄s diximus, et orauerit cās & triũphales. Si li. et fas est, vates rege vatis habenas, q: nō decebat tm̃ impatorē poetę noīe appellari, cũ diuersarũ rerum artifex noīet a nobiliore subiecto, et haud q̄q̄ par gloria scriptorem et auctorem rerum sequatur, vt in Catilina Sallustius tradit.

PAV. MAR.

PAgina, cōmendatio Germanici a doctrina, q̄ horrescant, q̄ sua scripta censurę illius supponāt, ac si Apollinis iudiciũ essent subituri. Pagina su. iu. do. Pri. liber hic meus seu poemata nr̃a ventura sub tuā censurā, q̄ p̄nceps eo doctus et eruditus. Mouet, cōmouet, et horrescit, ne quo errore possit ānotari. Vt missa le. Clario Deo, ac si apud Apollinē legenda mitteret, q̄ Clarius dictus est a Clario oppido in Ionia non longe a Colophone, et et Claro insula, vbi summa religione colebat. Paginę (Pōpeio teste) dictę q̄ in libris suā queq; obtineāt regiōez vt pagi, vel a pāgendo, q̄ in illis versus pangunt. i. figunt. Que sit, cōmendatio Germanici ab eloquentię laudibus, cũ sępe reos defendisset, et (vt Suetō. ait) cās orasset & triũphales. Sensimus.n. vidimus aut audiuimus. Que sit fa. cul. oris, eloq̄ntia oris exculti et ornati. Contulit ar. ci. ciuilia; i. est ciuiles defensiones in foro, seu cum cās ciuiles egit. Pro tre. re. pro his qui alicuius criminis iudicibus essent accusati. Trepidantibus, hoc est metuentibus ne morti dānaret. Reus.n. a re debenda dr̃ et magnę dat laudi Cicero iuuenibus eos defendere.

Scimus, nunc ab eloquentia poetica cōmendat. Erat.n. et clarus orator et poeta illustris, de q̄ Trāquillus, Oēs Germanico corpis, aiq; virtutes, et q̄tas nemini cuiq̄ ɔtigisse satis ɔstat, formā et fortitudinem egregiā, igeniũ in vtroq; eloq̄ntię, doctrinęq; gr̄ę p̄cellens, et paulopost, Inter cętera studiorũ monumenta reliq̄t et comędias grecas, poetā igit ostēdit, cũ ondat comicũ. Scimus q̄.q̄ magna. Flumina cur. ige. t. q̄si q̄ magnũ et q̄ fertile igeniũ habeas, per translationē locutus est ab aquarũ copia, ex vberrimo flumine, cũ ita exuberaret illius ingeniũ. Cu3 im hoc est scribendi ardor. Tulit se ad no. ar. ad poeticē ipsam, h' est cũ subit ille ardor poemata scribendi. Impetus.n. ardor, seu desiderium

De laudibus Germanici

est, inde

Si licet, & fas est, vates rege vatis habenas,
Auspicio felix totus vt annus eat.
TEmpora digereret cum conditor vr/
bis, in anno
Cõstituit mẽses quinq; bis esse suo.

est. inde in Heroi. Est mihi per senas impetus ire se ras. Si licet, cũ a poetice cõmendarit, petit vt poe ta poetaz regat, ac si diceret, si nõ vis vt princeps, saltem faueas vt poeta, et cũ pudore locutus est, ne temeritatis argueret. Si licet, quo ad humana. Si fas est, quo ad diuina. Tu va.re.ha.vatis.i. rege ingenium meũ, per trãslatione ab eqs sumptã, qui habenis, hoc est loris regunt. Vt to.an. quem ego scripturus sum. Eat se.an. fauore tuo qua si felix, te mihi fauen/ te sit auspicatus ãnus.

NT. AN.

TEmpora digereret. Narrationis initiũ est, vbi meminisse debemus, q(vt ait Plin.) dierũ an ni, solisq; motus prope inexplicabilis ratio est. Quare et Sosygenes a Cęsare dictatore ad redi/ gendos annos ad Solis cursum adhibitus errores suos sępe correxit, et nõ solum apud Romanos re gnãte Romulo, sed apud grecos quoq; ãnus igno/ rabatur Solis itineri cõgruens, quẽ quidaz putant primos oĩum Ægyptios cõperisse, et in menses. xij. ait Eusebius diuisisse, ad quos (teste Stra.) Eudoxus, cuius supra meminimus, cuz Platone pfectus est, necnon et Thales Milesius, quem nõnulli (auctore Laer.) primũ ferunt annum in. ccclxv. dies diuisis se. Romani igitur (auctore Romulo) annũ decem mensium habuerunt a Martio auspicãtes, adeo vt eius die prima aris Vestalibus ignes accenderent, Laureas mutarẽt senatus et populus, comitia age rent, matronę seruis suis coenas ponerẽt, vt bono re prõptius obsequiũ prouocarẽt. Hunc primuz an ni mensem fuisse illud testat, quod mensis, qui ab hoc qntus est, Quintilis dicebat. Deinde numero decurrente Decẽber intra diem trecentesimũ quar tum anni circuituz finiebat ita, vt sex menses. xxx. quatuor vero reliqui vno ac. xxx. diebus expedirẽ/ tur. et Martium anni principiũ hr̃e voluerunt p/ pter Martem suę gentis auctorem, q ex Ilia Romu lum ac Remũ genuisse dr̃. vt, Donec regina sacer/ dos Marte grauis geminã partu dabit Ilia prolẽ. Fuerunt sane nonnulli grãmaticorũ (teste A. Gel.) qui disputarunt Homeri quoq; ętate, sicuti Ro/ muli annũ non. xij. mẽsium fuisse, sed decem. Lege Plutar. in Numa, qui ẽt tradit. xij. mẽses fuisse sub Romulo ac multos aliter sẽsisse, vt dicemus in. ij. huius operis lib. Conditor vrbis, inter auctores de conditis vrbibus est tanta dissensio, vt ne vrbis Romę origo (vt ait Ser.) diligenter possit agnosci. Sallu. n. vrbem Romã ingt condidere atq; habue/ re initio Troiani, et cum ijs Aborigines. Alij (au/ ctore Solino) sunt qui videri velint Romę ab Euã dro vocabulum datũ, qui cũ oppidũ primũ offen disset, quod extructũ antea iuuentus Latina Valẽ/ tiam dixerat, seruata significatione impositi prius nois Romam gręce. l. Valẽtiam noiauit. s̃m quos ait Vir. Tũ rex Euandrus Romanę cõditor arcis. Alij dicũt Troia capta quosdaz ex Achiuis in ea loca, vbi nũc Roma est, deuenisse iux Tyberim, de inde suadẽte Roma nobilissima captiuarũ, quę his comes erat, incẽsis nauibus, posuisse sedes, struxisse moenia, et oppidũ ab ea Romã appellasse. Alij scri bunt Romã non captiuã fuisse, sed ab Ascanio na tam Æneę neptẽ. Cęterum Var. auctor diligentissi mus cũ quo pene oẽs historiographi sentiunt, Ro/ mam a Romulo cõ/ ditaz dicit, quã is de suo noie (vt ait Fe/ stus) nõ Romã, nõ Ro mulam appellauit, vt ampliore vocabuli si/ gnificatu prosperiora suę patrię ominaret. Lege Decadẽ primã ea rum quas Põpo. scripsit hoc tempore, vbi nihil ad Vrbis originẽ attinẽs prętermisit historicus doctis simus et poeta. Illud aũt Promathionis ne referri quidẽ dignum existimauerim, qui memorię pro didit Romulũ et Remum Æneę filios infantes in Italiã fuisse delatos, vbi mersis nauibus mãsere in columes, et Romã a fortitudine nuncuparunt.

Romę origo

PAV. MAR.

TEmpora, nũc aggredit ãni rõnez, quẽ alij ali ter obseruabãt. Nã (vt ẽ i Satur. apd Macro.) Arcades ãnũ tribus mensibus explicabãt, Ar/ cananes sex, Greci cęteri. cccliiij. diebus cõputabãt, Romani. x. mẽsibus a Romulo. Herodotus Ægypti os. xij. mẽsibus annũ habuisse refert. De his idẽ Ma/ cro. ãni certus modus apud solos Ægyptios semp fuit. Pli. tñ lib. vij. ingt annũ ęstate vnuz determina bant, alterũ hyeme. Alij quadripartitis tpibus sicut Arcades, quorũ anni trimestres fuere, qdã Lunę se/ nio, vt Ægyptij. Itaq; apud eos aliq singula millia ãnorũ vixisse pdunt. Licinius Macer, et L. Fenestel la annũ. xij. mẽsiũ fuisse scribũt, cui sñię repugnat Decẽber, q vltimuz erat, et decimus est a Martio, cũ menses a numero dicerent. M. Var. et Ful. nobili/ or, et Iunius Gracchus scribunt numerũ mẽsium Romanos a Latinis accepisse. Annũ aũt duplicem esse cõstat, naturalẽ et ciuilẽ. alterũ s̃m cursuz astro rum, alterũ arbitrio gentiũ. Vñ et Cares sicut Arca/ nanes se mestrez hẽbant annũ. Hębrei cũ ad Lunã rtgerent differẽter ãnos cõputabãt. alterũ. xij. alterũ. xiij. mẽsiuz, vt geminus illis ãnus. v. et. xx. Lunę cur sibus cõpleret. Lauinij quoq;. xiij. mẽsiuz ãnus fuit, at Albę decẽ, vñ forte Romulus suũ decẽ mẽsiũ esse voluit. Primũq; Marti patri dicauit. Numa vero duos mẽses addidit Ianuariũ quẽ primũ instituit, et Februarium quẽ vltimũ, sed a decẽuiris post Ia/ nuariũ Februarius numeratus ẽ. Verũ Fuluius hos duos mẽses a Tarquinio Prisco additos retulit. Sz po/ stea cũ dephẽsus eẽt error q ãnus certo ordie serua ret. Coepit Grecorũ more multorũ dierũ itercalatio fieri, vt ad naturalẽ cursuz ãnus redigeret. Qui est. ccclxv. dierũ et quarta pte diei. Data ẽ cura põtifici/ bus, q rẽ deprauarũt. Inde Cęsar põti. max. in. iij. cõ sulatu cũ habuit collegã Marcũ Æmiliũ lepidũ, ad hibito Sosygene figulo eius artis perito, rẽ emẽdauit. Intercalares dies. lxiiij. addidit nouẽbri et decẽbri, et ãnũ ciuilẽ formauit ad Solis cursũ, sublato oĩ mẽ se itercalari, et diebus. ccclv. qbus pstabat prius ciuilis

annus, addidit decẽ, et propter quartã partem diei que erat ad supplementũ, instituit vt quarto quoq; anno mẽse Februarij adderet dies vnus, et cũ intercalatio fieri deberet desinente ãno, sacerdotes faciebant ineũte ãno q̃rto, et rursus erratũ est. xxxvi. annis. Augustus Cesar perspecto sacerdotum, errore emendauit annus M. Censorio, et C. Asinio Gallo COSS. Si qs plura de ãno velit, p legat Cẽsorinus et Macro. a quibus nos pauca de multis excerpsimus. Conditor vr. hoc est Romulus, qui vrbem cõdidit, de quo suo mense dicet. Cũ dige. tẽ. disponeret et ordinaret annum ciuilẽ et mẽses. Constituit esse bis quinq; mẽses in anno suo a se digesto, constituit ãnum suũ esse decẽ mensium. Vrbis, Vrbs est ∫m Marcel. iuriscõ Roma, que muro cingeret, vt Alphenus ait Roma ẽ quãtũ continẽtia edificia essent. Paulus iuriscon. Vrbis inquit appellatio muris cõtinentibusq; edificijs finitur. Põponius iuriscon. de verb. signi. vrbs ab vrbo appellata est, vrbare est aratro diffinire. et Var. ait vrbũ appellari curuaturã aratri, quod in vrbe cõdenda adhiberi solet, inde est apud Virgil. Vrbẽ designat aratro. et inferius lib. iiij. Apta dies legitur que moenia signet aratro. et paulopost, Ille tenens stiuam designat moenia sulco. Menses, mensis ἀπὸ τῆς μήνης, quod est Luna. Nã Lune rõne mensis constitutus est. Vnde Var. mensis a Lune motu dictus, dũ ab sole profecta rursus redit ad eum Luna. Ægyptij quoq; Moenam vocauere Lunam, Herodoto teste.

ANT. FAN. SCilicet ar. ma. q̃ si. Ro. no. Plutar. auctor est Romulum acrẽ, bellicosum, ac pene bellãdi amore insanum fuisse, quem Festus Romulũ inquit a robore nominatũ. Eundẽ tamen nõ ineruditũ fuisse qdam memorie ꝓdiderunt. Sed qm̃ hostes sunt disciplinarũ labores (vt a Platone traditũ est) ignorauit rex acri qdem ingenio, sed agresti atq; in rebus bellicis occupato Solẽ ẽ cuius cursu annus colligitur nõ ante. ccc. ac. lxv. diem abũdante insuper quadrante ad eũdem a quo incepit zodiaci gradũ reuerti. Cuius rei nõ ignarus Cesar Augustus anno iampridẽ a Numa Põpilio in xij. menses distributo additis Ianuario ac Februario, posteaq; a Iulio Ce. ad cursum Solis accõmodato, et aliorum negligentia cõturbato, atq; confuso rõnem tẽporũ non sine maxima sua laude fundauit intercalantiũ correctis erroribus. Nec nos moueat qđ quedam a maioribus nr̃is tradita astrologorũ etatis nostre cõputationibus nõ respondẽt. facit. n. id et viij. sphere motus et quadrantis longitudo superabundãtis temporis modũ excedẽs, et intellecta quidem, sed ideo spreta quod et parũ tẽporis superabũdat, et sex hore quater ducte conficiũt integrũ diẽ. Nec falsum est qđ Plut. docet inequalitatem tẽporum, vel hoc tempore quo ad summũ astrologie peruẽtum est, Mathematicorũ peritiã vincere, ita vt eorũ numeri ac supputationes persepe fallãtur.

> Scilz arma magis, q̃ sidera, Romule noras,
> Curaq; finitimos vincere maior erat.
> Est tamẽ & ratio Cesar, que mouerat illum,
> Erroremq; suum quo tueatur, habet.
> Qđ satis est vtero matris dum ꝓdeat infans,

PAV. MAR. SCIlicet, apostrophat ad Romulum verba, quod rei militaris magis q̃ astrorũ pitia valeret. O Ro. s. certe. Magis noras, cognoueras. Arma, rẽ ipsam militarem et bella. Quã sid. q̃ siderũ, et celi rationẽ, et tamẽ legimus eum Gabijs philosophie dedisse operã, et astrologie discipline nõ exiguam partem. Et erat maior cura vincere fini, ti, magis curabas subigere tuo imperio eos, qui ꝓpinqui essent regno tuo, q̃ curares celestia. Vicit. n. Romulus Fidenates, et Veientes, et primus arma Ioui feretrio retulit, obtruncato Ceninẽsiũ rege. Est tñ non sine rõne Romulus in. x. menses ãnum digessit. Hic. n. duplicem rõnẽ affert qđ foemina. x. mẽse pariat. Altera qđ. x. mẽsibus vxor iam vidua ab obitu viri lugubris se domi cõtinet. In. iij. tamẽ li. triplicem rõnem ostendit, ita ingens, Annus erat decimum cũ Luna receperat orbẽ. Hic numerus magno tunc in honore fuit. Seu q: tot digiti per quos numerare solemus, Seu q: bisquo foemina mense parit, Seu qđ ad vsq; decem numero crescẽte venimus. Principiũ spatijs sumit inde nouis.

O Cesar, Germanice. Est tñ et ratio, que illũ Romulum. Mouerat, ad ãnum ita digerẽdum, q: cũ aliqua rõne ab eo factum est. Et hẽt quo tueatur, defendat, et sustentet. Suũ errorem, hẽt quo pacto possit se defendere ab eo qđ errasse in anni computatione dicit. Quod satis statuit Romulus. Hoc temporis esse satis anno, illud tempus esse satis ad ciuilis anni computationem.

ANT. FAN. QVod satis est vte. ma. dum pro. infans, medici ac philosophi illustres opinant postq̃ mulieris vterus cõceperit semẽ esse hominem gignẽdi summũ fines. x. menses. Vnde illud est Plauti in Cistellaria, Tum illa quã cõpresserat decimo post mense exacto hic peperit filiã, et P Scipionem qui prior Africanus appellatus est. x. mense legimus in lucẽ editũ. Qua opinione adduci Romulus potuit vt ãnũ in. x. menses diuideret. Pli. tñ scribit vsq; ad initia decimi, vndecimiq; gigni hominẽ et Varro. xi. mẽse aliqñ nasci posse hoiẽ putat, eiusq; snie Aristo. laudat auctorẽ. Idẽ tñ Romanos ait existimasse nono tm̃ mẽse aut. x. ∫m naturã fieri partionẽ. nã vij. raro fit, octauo nunq̃. Licet. viij. idẽ Var. et Pli. sensisse aliter videant. Qđ nemini mirũ videri poterit qui leget A. Gel. lib. iij. Noc. atti. Sane Pythagoras (teste Laer.) dicebat intra septẽ aut nouem aut. x. vt plurimũ menses cõsumatũ atq; perfectũ infantem gigni, et Saturnus Apollodorus ait (aucto. Macro.) allegari p ãnũ laneo vinculo et solui ad diẽ eius festũ. i. mẽse Decẽbri quo significabat. x. mẽse semen in utero animatũ in vitã grãdescere, qđ donec erũpat in lucẽ mollibus nature vinculis detinet. Maiores nr̃i ab hoc numero magna qdam decumana dixere, vt albẽsia scuta q̃ amplissima fuerunt, itẽ decumaria oua, et decumanos fluctus. Ouũ. n. decimũ

Decumana

Hoc anno ſtatuit temporis eſſe ſatis.
Per totidem menſes a funere coniugis vxor
Suſtinet in vidua triſtia ſigna domo.
Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
Cum rudibus populis annua iura daret.

decimum maius naſcit, et decimus fluctus fieri maximus dr̃, auctore Feſto. Per totidem menſes a funere coniugis vxor Suſtinet in vidua triſtia ſigna domo, antiqui olim in luctibus queadmodū et nos hodie atris veſtibus vtebant. Statius in ſil. uis, Ipſe etenim tectum nigrę ſolatia pompę, Spectaculumq; vrbi ſcelus et puerile feretrū Produxi. Varro de vita patrum. Amiculo nigello, capillo dimiſſo ſequerent luctum. Hinc Thetis apd Homerū ad Iouem itura cum filium breui ad Troiā peritur̄ deploraret velo nigerrimo ſe operuit, et Craſſus ille prędiues Murenam in piſcina domus mortuam atratus luxit. Is.n. color nocti ſimilis eſt, quem amant lugentes, dicti (vt qbuſdā placet) quaſi lucis egentes. Statius in. vi. Thebai. Noctemq; diemq; Aſſimilant maculis internigrantibus albę. Viduę igiť a viroꝝ interitu per decē mēſes atratę ſigna triſtitię ſuſtinebant, nec licebat per leges (vt ait Plutar.) cuiuſq̃ eaꝝ nuptias celebrari ante decimum menſem a viri morte. Quare opus fuit Senatus decreto vt Antonij et Octauię nuptię firmarenť, qm̄ ea. C. Marcellum cui nupta fuerat lugebat. Statuit aūt Numa Pompilius, vt quęcūq; ante decem menſes a viri morte nupſiſſet vaccam ꝑgnantem imolaret. Legimus et apud Plutarchū in q̄onibus, mulieres in luctu olim albis veſtibus vti ſolitas, quas Argiuę induerunt aqua lotas, vt Iſocrates ſcripſit. Vſi ēt ſunt aliquādo maiores noſtri pellibus diebus luctus, auctore Feſto. Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini, purpurę vſus (auctore Pli.) Romę ſemper fuit, ſed Romulo in Trabea, quam togę ſpēm fuiſſe dubium non eſt, teſtibus Seruio et Plutar. Non aūt concedebať vti purpura, niſi ſummis viris, quam ob cām Senatum Catoni Vticenſi decreuiſſe accepimus ludos inſpicere veſte purpurea. Tria aūt ſunt genera trabeaꝝ, vt Seruio placet Suetonium ſequenti. Vnū Dijs cōſecratum qđ eſt tm̄ e purpura. Aliud regnum, qđ eſt purpureū, hēt tm̄ album mixtum purpurę, fuitq; (teſte Virgi.) Romanoꝝ regnum inſigne, vt, Et ſellam regni, trabeamq; inſignia noſtri. Tertius Augurale quod eſt e purpura et Croco. Et ſciendū ꝙ quis Pli. ſentiat togę vſum, regnante Romulo nō fuiſſe, ac Tullum Hoſtiliū tradat toga ꝑtexta et latiore clauo primum vſum eſſe. Trabea tm̄ qua Romulus, et alij reges vſi ſunt a pleriſq; ſcriptoribus toga dr̃, ab ea trabeatus deducitur nomen nō participium. Caret.n. tpe, vt tunicatus, paludatus.

Trabearū gña tria

QVOD eſt ſatis vte. ma. aluo ſeu ventri materno

PAV. MAR.

Dum. i. vſq; quo, id.n. dum ſignificat. Prodeat infans de matris vtero. Prodeat dixit, qꝛ ꝓdeūt infantes ex vtero capite. Qui vero pedibus exirent Agrippę vocanť. Pli. teſte, quaſi ęgre parti. Hi infelices ꝑter paucos a Pli. relatos. Et vt de partu aliqd dicamus, variam eſſe humani partus ſnīam Gellius inqt. Vbi mulieris vterus ſemen ꝯceperit hoies. vij. menſe gigni. nōnunq̃. viij. ſepe. ix. ſepius. x eū q̃ dixerunt ſummum finem gignendi. M. Var. (qđ etiam teſtať Gel.) nonnunq̃. viij. naſci hoiem, et interdum. xi. Ariſtotelem laudat auctorē. Romę cum fęmina bonis honeſtiſq; moribus, nec ambigua pudicitia menſe. xi. poſt mariti obitū peperiſſet, Decretum Diuus Adrianus fecit. xi. mēſe edi poſſe pp hr̃ditates refert Pli. li. vij. Veſtilias C. Herditij, Pōponij, et Orphici clariſſimoꝝ ciuium ꝯiugē ex his quatuor partus enixam. vij. ſemp menſe pepiſſe. Suillum Ruffum. vi. Corbulonem. vij. Cęſoniam. C. principis ꝯiugem. viij. in quo menſiū numero genitis intra. xl. diem maximus labor, grauidis aūt. iiij. et. viij. menſe letales in his abortus. Maſſurius auctor eſt. L. Papiriū ꝑtorem ſcto coherede lege agente bonoꝝ poſſeſſionē ꝯ eum dediſſe, cum mater partum. xvi. menſibus diceret tuliſſe, qm̄ nullum certum tp̄s pariendi ſtatutum vr̃.

Per totidem ſcđa ratio quod. x. menſibus vxor vidua domi lugubris ſe ꝯtineat, qđ inde ſumptū volunt a tpe. ſ. quo latet infans in matris vtero.

Vxor, quę vxor erat, ſed q̃ iam eſſe deſijt. Per totidem men. per. x. menſes. A funere coniugis, ab obitu viri, vel ab eo tpe, quo extincto viro exequię, et iuſta ſunt ſoluta. Suſtinet in vi. do. qꝛ ipſa vidua, quę iā viro diuiſa. Triſtia ſigna, aut lugubres veſtes luctum indicantes, aut cupſſos, q̃ mortuoꝝ domibus ponebanť, vt Pōpeius ait, qꝛ huius generis arbor exciſa renaſciť, ſic vt ex mortuo nihil eſt ſperandū, quā ob cām in tutelam Ditis patris putabať, et Pli. Subditis tutela eſſe oñdit. Sed illud aduertendum in luctu mulieres albis veſtibus indui ſolitas, de quo pluribus rōnibus a Plutar. diſſeriť ꝓblemate. xxv. Hoc igiť, his rōnibus motum Romulum inqt cum rudi pplo rōnem anni traderet. Hoc igiť vidit, ꝯſiderauit. Cura Quirini trabeati, Romuli trabea ornati, vt regem decebat id ille ſua cura et diligentia obſeruauit. Cum daret iura annua, anni rōnem, aut Iura annua, de anno in annum. Populis rudibus, nouis et inexpertis. Trabeati, trabeę veſtes togatę dicunť purpura circunductę ſub tegmine puniceo, q̃s aureę fibulę annectebant, hę reges decedant. Trabea primum Romę Romulus vſus eſt, qua poſt exactos reges Romani vlterius non ſunt vſi, vt multi aſſerunt. Verum Dionyſius ea idibus Quintilibus equites vſos oſtendit. Ante Romulum ēt illa Latini reges vtebantur. Vnde Virg. Ipſe Quirinali lituo paruaq; ſedebat Succinctus trabea, cum de Pico loqueretur. Plini. ēt inqt trabeis vſos accipio reges.

Quirini, Quirinus Romulus dictus eſt ab haſta quę lingua Sabina Quiris dr̃. Vnde inferius, Siue qđ haſta Quiris priſcis eſt dicta Sabinis Bellicus a telo venit in aſtra Deus, Siue ſuo regi nomen poſuere Quirites, Seu qꝛ Romanis iunxerat ille Cures, Liuius a Curibus Sabinis Quirites dictos ait.

ANT. FAN.

Martius Aprilis

MARtis erat primus mensis, Venerisq; scđs, Romulus primũ anni menseȝ a pr̃e suo Marte Martium, scđm aprilem ab Æneę matre Venere noiauit, quasi Aphrileȝ a spuma, q̃ a gręcis αφρος dr̃, vnde orta Venus credit̃, quę inde Aphrodita Venus vocat̃, vt hi menses anni p̃ncipia seruarent, qui noiati eẽnt a Romanę gentis auctoribus, de qbus Martia. Iam p̃cor oblitus nostrę Vulcane querelę Parce sumus Martis turba, sed et Veneris.

> Martis erat primus mensis, Venerisq; scđs,
> Hęc generis princeps, ipsius ille pater.
> Tertius a senibus, iuuenuȝ de nomine q̃rtus,

Alijs placet Aprilem dictum ab apiendo, vt li.iiij.latius dicemus. Hęc generis princeps, ipsius ille pater recte hic ꝓpiori, ille r̃ndet summotiori, vt si dixeris. Odi Gręcos et Hispanos, hos auaros, illos vitioꝝ oium genitores. Tertius a senibus, Maium, et Iuniũ qdam noiatos putant, illum a maioribus, hunc a iunioribus, licet alij aliter sentiãt, vt infra docebimus. Romulus.n. vrbẽ ꝯditurus pastores, inter quos adoleuerat, ꝯuocauit, cũq; eoꝝ numerus ꝯdẽdę vrbi ꝑaꝝ idoneus videret̃. Asyluȝ patefecit, quo ex finitimis locis pessimus qsq; ꝯfugeret, atq; ita ppl's Ro.ꝯflauit, legitq; in senatum centum, q ętate anteibant, de qbus ait Proper. Buccina cogebat p̃scos ad verba Quirites, Centum in prato sępe senatus erat. Cũq; hi ꝯsilio, iuniores aũt armis remp. tuerent̃, placuit vt in honorem vtriusq; partis tertius et q̃rtus mensis nomen acciperent. Quę sequit̃ numero turba vocata fuit, reliq menses a numero nomẽ adepti sunt, vt Quintilis, Sextilis, September, October, Nouẽber, ac Decẽber, quoꝝ vltimus Saturno a Romanis cõsecratus est, quẽ in inferoꝝ Deoꝝ numero habuerunt, sed qui a Romulo Quintilis dictus ẽ, postea in honorẽ Iulij Cęsaris Iulius appellatus est, q2 h̊ mense Iulius Cęsar natus dr̃. Deidẽ qui Sextilis antea vocabat ex senatusconsulto a Cęsare Augu. Augusti nomen accepit. Hi duo menses sunt, de qbus ait Virg. in Buc. Et incipient magni ꝓcedere menses. Tentatũ est aũt, vt ex alijs qdã a nonnullis iperatoribus denoiarent̃, qbus is honor adẽptus est postq̃ humanis rebus excessere. Ast Numa nec Ianum, nec auitas p̃terit vmbras, Numa Pompilius anno Romuli Ianuariũ ac Februariũ adiecit, atq; (vti auctor est Liuius) ad cursum Lunę in.xij.menses annum descripsit, quẽ q2 tricenos dies singulis mensibus luna nõ explet, desuntq; dies solido anno, qui solstitiani circũagit̃ orbe intercalares mẽsibus interponendo ita dispensauit, vt anno.xx.ad metã eandẽ Solis vnde orsi essent plenis oium annoꝝ spacijs dies ꝯgruerent. Et Ianuariũ qdẽ p̃mum anni mensem esse voluit, qđ in oibus placeret res vrbanam bellicę in honore p̃ferri, vt Plutar. scribit in Numa. Quinis nonnulli (vt qdem in ꝯonibus refert) dixerint ideo Ianuarium coeptum primum omnium numerari, quod exactis regibus Calendis Ianuarijs p̃mi ꝯsules creati fuerint. Is a Iano bicipite nomen habuit, q siue genius, siue rex fuerit, dr̃ ferum et siluestrem cultum in vrbanum ciuilemq; mutasse, hic est cui oẽ principium sacrauit antiquitas. Februarius vero dicatus est Februo Ditis patri, q lustrationum potens credit̃. Lustrabat enim hoc mense ciuitas, quo statuit vt iusta Dijs manibus soluerent̃. Deputatus quoq; hic mẽsis est Deis iferis ꝓpter dies pares, sicut Ianuarius et Martius propter dies impares Dijs superis dicati sunt, quos delectat impar numerus, vt, Numero deus ipare gaudet. Nec nos lateat Februariũ olim fuisse vltimũ anni mẽse, vt alibi latius dicemus, vñ oi itercalatiõi deputatus teste Macro. Placet ãt Ser. Ianuariũ aliqñ fuisse penultimũ, qđ tetigisse putat Virg. in.iij.Geor. vt, Extremoq; irrorat aq̃rius anno. Mensibus antiqs ꝓposuitq; duos, qũo ꝓposuit si Februarius vltimũ anni tenuit locum? q2 qđ per aliũ facimus per nosipsos facere videmur. Decẽ viri.n. postea Ianuarium et Februarium a Numa additos coniunxere.

Maius Iunius

Ianuarius Februarius

Ianuarius a Iano Februarius vñ in dinatus

PAV. MAR.

MARtis, annum Romulus a Martio mense inchoauit. Marti primum anni mensem consecrauit. Scđm Veneri, tanq̃ Romani gñis p̃ncipi ẽ parenti, q2 Æneę mr̃. Vnde est illud Macro. Primum mensem a patre suo Marte, s̃m ab Æneę mr̃e Venere noiauit, vt p̃ncipia anni seruarent, a qbus esset Romani nominis origo. Alij (eodẽ teste) putãt Romulum altiore prudentia ita primos ordinasse menses, vt cum p̃cedens Marti esset dicatus, Deo plerunq; hoĩuȝ necatori, scđs Veneri dicaretur, quę vim eius q̃si beneficia leniret. In.xij. zodiaci signis cum primum aries Marti assignatus sit, sequens mox Venerem Taurus accepit, et rursus e regione Scorpius ita diuisus est, vt Deo esset vtriq; cõis. Sed latius de his suis mensibus, et de orto Romuli suo loco dicemus. Primus mensis, anni s. a Romulo ꝯstituti. Erat Martis, nam Marti ꝯsecratus inde Martius dicebat̃. Mars (Varrone teste) dr̃ quod in bello maribus p̃est, vel q2 lingua Sabina Mamers dictus est detractione syllabę. Põpeius tamen inquit Mamers mamertis idẽ lingua Osca Mars, dr̃ et Mauors quod magna vortat, vt Cic. placet. Et scđs, mensis.s. Erat Veneris, Veneri consecratus. Nam Aprilis dictus quasi aphrilis ab αφρος, quod est spuma, cuȝ ex maris spuma nata sit Venus, et inde dicta Aphroditis. Venus aũt dicta (vt Cice. placet) quod ad res oẽs veniat, sed de Venere, ẽ et de his qui nolunt Aprilem ab ea dici suo mense, et libro dicemus et quot fuerint Veneres. Tertius, refert Vectius p̃textatus in Theodosij Saturnalibus, Fuluiũ nobiliorem in factis quos in ęde Herculis et Musaꝝ posuit, Romulum postq̃ populum in maiores, iunioresq; diuisit, vt altera pars consilio, altera armis remp. tueretur in honorem vtriusq; partis. Tertium mensem Maium, sequentẽ Iunium vocasse. Sed de diuisione populi alijs locis dicemus, et de his v. et sexto libro disseremus. Tertius mensis.s. anni Romulei. A senibus dictus est, nam Maius vocatus a maioribus, hoc est a senioribus. Quartus mẽsis. De noie iuuenũ, nam Iunius a iunioribus dictus, sed latius suo loco disseret̃.

so differet. Turba, mensium. Que sequit hoc est ceteri mēses, qui subsequunt. Fuit notata nu mero, qsi vocata ab ordie numeri, nā quintus mē sis Quintilis dictus, sextus. Sextilis. Inde September, October, Nouēber, December. Verū postea Quintilis Iulius a Iulio Cesare dictus est, et Sextilis ab Octa nio Augusto. Augustus inde Domitianus voluit a cognomine et noie suo Ssptēbrem Germanicum, et octo brem Domitianū appellare. Sed eo mortuo mēses suis noibus vocati sunt. At Numa, duos mēses priori anno Ianuarium, et Februariū a Numa Pōpilio additos multi asserunt. Fuluius tn̄ nobilior negare videtur, et Tarquiniū Priscum addidisse refert.

Que sequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Ianū, nec auitas pterit ūbras,
Mensibus antiquis addidit ille duos.
Ne tamen ignores variorum iura dierum,
Non habet officium Lucifer omnis idē.
Ille nefastus erit, per quē tria verba silētur,
Fastus erit, per quem lege licebit agi.
Nec toto prestare die sua iura putaris,
Qui iam fastus erit, mane nefastus erat.
Nam simul exta Deo data sunt, licet oia fari,
Verbaq; honoratus libera pretor habet.

Verum Vectius in Saturnalibus Mac. de Numa referens hec ingt. L. et. vi. dies in duos mēses pari rōne diuisit, ac de duobus primum Ianuariū nūcupauit, primumq; anni esse voluit, tanq̄ bicipitis diei mēsem respicientem ac prospiciētem transacti anni finē, futuriq; principia. Secūdum dicauit Febru o Deo, q lustrationū potens credit. Lustrari aūt eo mēse ciuitatem necesse erat. Statuit vt iuxta Dijs manibus soluerent. At Numa, qui post Romulum regnauit. de quo postea latius. Nec pterit, quasi nō ptermisit. Ianū, q mēsium numero ad misit. nam ab eo Ianuariū vocauit, sed de Iano, et eius mysterijs paulopost. Nec auitas vm. parētū, siue auorū aīas, q mēsem instituit, quo illis parētaretur, hoc est quo fierent sacrificia pro mortuis, et Feb. mēsem dixit a Februo, et februare purgare ē, sed de hoc. ij. lib. dicetur. Ille, Numa. Addidit duos mēses. s. Ianuarium et Feb. Mensibus antiquis. x. mēsibus a Romulo institutis. aliqui legunt preposuitq; duos, sed vr̄ absurdū, q non pposuit, nam Februariū vltimū anni fecit, nisi dicas, si nō preposuit per se pposuit per successores. Nā a. x. viris Februarius post Ianuarium numeratus est.

ANT.
FAN.
Fasti dies
Profesti

ILLE nef. e. p q. t. u. silent, Numa (vt Mac. tradit) dies oēs aut festos, aut pfestos, aut intercisos vocauit. Festi Dijs dicati sunt. Profesti hoibus ob administrandā remp. priuatāue concessi, quorū illo Cor. Taci. sacros hos negocios vocat. Intercisi Deorum, hoiumq; cōes sunt. Festis insunt sacrificia, epule, ludi, ferie. Profestis fasti, comitiales, cōperendini, stati, pliares, quorū signationem apud eūdem Macro. q̄ e. Sunt aūt fasti (teste Var.) per quos ptoribus verba q̄dam legitima sine piaculo fari licet, siue in quibus ipsum ius fatur. i. dr̄ vt scribit Pris. Contrarij horū vocant nefasti, qui teste Festo) N. lr̄a notabant per quos dies ea verba fari ius nō est, et si ptores ea fati sunt, piaculū faciūt. Ea verba erāt. Do, dico, addico. Do qdem dicebāt, cum dabāt potestatē citādi aliquem. Dico cū pronunciabāt sniaȝ in causa quam cognouerāt. Addico vero cū qs in iure cedebat. Fiebat aūt cessio hoc mō apud ptorē, is cui res in iure cedit rem tenēs ita vendicat, hūc ego hoiem siue hanc rē ex iure quiritiū meaȝ esse dico. Deinde ptor interrogat eū, qui cedit an cōtra vendicet, quo negante aut tacente tunc ei q vendicauerit eā rem addicit. Sane (auctore Festo) addicere est ideȝ dicere et approbare dicēdo, inde addicti apud veteres dicebant qui ptoris pronūciatione ac iussu eū soluendo nō essent creditoribus vendebant, quos ēt annexos vocabant A. Gel. auctor est ex manifestis furibus liberos verberari olim atq; addici solitos ei cui factum furtuȝ esset, si modo id luci fecissent, neq; telo se defendissent. Est etiam addicere damnare. Vnde addictos dicimus morti destinatos. Fastus erit per queȝ lege licebit agi. Fastis diebus lege agi potest, cū populo non potest. Vnde ait Li. Numam dies fastos, ac nefastos fecisse, qa aliquando nihil cum populo agi vtile futurū erat. Illud quoq; sciēdum ad rem militarem nihil attinere vtrum fastus vel nefastus dies sit, sed ad solas id actiones priuatas respicere. Quare apud Macrobiuȝ legimus, Adiectosq; omnes a se dies fastos nominauit, vt maiorem daret actionibus libertatem. Nec toto prestare die sua iura putaris, de intercisis diebus loquitur, qui sunt (vt diximus) Deorum hominumq; cōmunes. Vnde ait Festus, Quando herus comitauit fas in fastis notari solet, et hoc videtur significare quando rex Sacrificulus diuinis rebus perfectis in comitium venit. Eorum dierum quibusdam horis fas est, quibusdam fas non est ius dicere, nam cum hostia ceditur fari nefas est, inter cesa exta et proiecta (teste Macrob.) fari licet. Rursus cum adoletur non licet. Quod Varro. confirmat his verbis, intercisi dies sunt per quos mane et vesperi est nefas, medio tempore inter hostiam cesam et exta proiecta fas. Eam ob causam Rome Flamen dialis qui vindemiam auspicabatur, cum Ioui agnam fecisset, vt idem Varro. meminit, inter eius exta cesa et proiecta vinum legebat.

Intercisi,
Fasti
Nefasti
Cessio apud pto rē qūo
Addicere vnde
Addicti vel ānexi

Naȝ simul exta Deo data sunt licet omnia fari, exta (vt Festo placet) ab extando dicta sunt, non quia Dijs maxime extantibus prosecentur, sed qb eam Dijs prosecari soleant que maxime extāt, eminētq;. Extorū que elixa et in olijs cocta fuissent aulicocia dicebant, quoniaȝ aulas antiq dicebāt quas nūc ollas dicimus cū nullam lr̄am geminarēt, in ijs vbi cor nō fuisset pestifera auspicia dicebantur, similiter et cuȝ caput nō erat in iecore. nam mu

Exta aulicocia
Aula p olla
Auspicia pestifera
Exta muta

ta exta tunc vocabāt cum nihil ex iis diuinatiōis animaduertebāt. Regalia q̄ petentibus insperatū ho

Regalia exta re-

norē pollicebant. Ea Velitris Marti semicruda red di cōsueuerunt, q̄m ibi (vt scri. Sueto.) cū Octauius Marti rē diuinā faceret, nūciata repente hostis incursione semicruda exta ꝓsecuit, ac ꝓlium ingressus victor rediit. Quāobrē publico decreto Velitris cautum est, vt in posterū simili modo Marti exta redderent. Plutar. in questionibus auctor est sacerdotibus olim vetitum crudā carnē tangere, q̄m ea neq; animal est, neq; obsoniū, et qḋ recens et crudū est aspectum nequaq̄ purū et impollutū hēt sed vlcerosum et molestū. Verbaq; ho. li. ꝑtor habet, pretoris auctoritas tāta olim fuit, vt quod ipse edixisset ob eius honorē ius honorariū diceret, Quare ꝑtor (vt qbusdam vr̄) a preessendo, vt Nonio placet, a ꝑeundo nomē accepit, qḋ populo ꝑiret, cui regia insignia, ꝯsularesq; ferme apparatus traditi sunt. De hoc Cic. in epistola ad Plancū. Placuit nobis vt statim ad Cornutū ꝑtorem vrbis lr̄as deferremus, qui, q̄ cōsules aberant, cōsulare munus sustinebat more maiorū. Sane pretor nō semper pro eo accipitur q iura dicit, sed ēt pro omni magistratu cui paret exercitus. Vnde ꝑtoriū dr̄ eius tabernaculuꝫ et cohors ꝑtoria, que a ꝑtorio non discēdebat, et porta Pretoria qua educebat exercitus, Romani aliq̄n vnum tm̄ ꝑtorem habuerunt, qui vrbanus vocabat. Deinde peregrinorū multitudine vndiq; in vrbē cōfluēte alterum creari placuit, qui q in ter peregrinos ius diceret peregrinus appellatus ē. Crescēte vero imperio tot ꝑtores adiecti sunt quot sibi populus Romanus prouincias subegisset.

Ius honorariū

Pretor vn̄ inclinatur

Pretoriū

Pretoria porta

Pretores duo

Pretores plures

PAV. MAR.

NE Tamen, gn̄alia quedā relaturus est q̄ in oībus ꝯtingunt mēsibus, ꝑsertim nō esse eiusdē officii dies oēs, sed aliud alii cōuenire. Tn̄ ne ignores, ergo scias. Iura, ꝑtātes, seu officia. Variorū dierum, nā vt varii noīe, varii tp̄e, ita variis officiis attributi. Nō oīs Luci. ꝑtem pro toto posuit, nam principiū diei ꝑ toto die, vel erit denoīatio, cum ab eo qḋ facit, id quod fit intelligit, vt hic cuꝫ Luciferū pro die posuit, aut ꝑ diei principio. Lucifer a grecis φωσφορος dr̄, stella est Veneris, que cū Sole antecedit, vt Ci. inqt, lucifer cū sequit vesper vocatur, de ea multa refert Pli. lib. ii. Ille nefastus, Mac. cum de diuisione dierū agat, Numā inquit, vt in mēsem annū, ita in dies mēsem diuisisse, dies q; oēs aut festos, aut ꝓfestos, aut intercisos vocasse. Festos Diis dicatos esse, qbus īsunt sacrificia, epule, ludi, ferie. Profestos hoībus ob administrandam reꝫ priuatā, aut publicā ꝯcessos, his insunt fasti, comitiales, cōperēdini, stati, ꝓlia res. Intercisos Deorū, hoīumq; cōes esse, sed in se nō alia diuidi. Sunt tn̄ intercisi dies, vt Var. et etiā ipsi Mac. placet, ꝑ quos mane et vespere nefas ius dicere, medio āt tp̄e inter hostiā cesam, et exta ꝓiecta fas, a quo qḋ factū intercidit intercisi, aut qḋ intercisum nefas, sed de ceteris paulopost. Fasti (Var. auc.) dies sunt ꝑ quos ꝑtoribus oīa verba sine piaculo licet fari. Nefasti ꝑ quos nefas fari ꝑtoreꝫ, do, dico, addico, et si prudētia vel imprudētia hec tria verba emittuntur, piaculari hostia purgatur, qui emiserit ꝑtor. Si seruus fuerit manumissus, quia vrbs libera erat, liber esto. Mutius ambigebat eum expiari vt impiū nō posse. Ille dies erit nefastus, cum fari nō poterit ꝑtor. Per quē, idem. Silent, a ꝑtore. s. Tria verba, hec sunt illa tria verba que e ꝑtorio proferebat pretorius dicturus, Do, dico, addico. hoc est do leges, dico ius, addico dāno, naꝫ addicere (Pōpeio teste) dānare est. Fastus erit ille. s. dies per quem licebit, fas erit. Agi lege, hoc est cum poterit pretor ius dicere secūdum leges et instituta. Nefasti dies hac nota signant Nefasti sic. NP. Nec toto, erāt dies in qbus mane cum fieret sacrificiū ius non dicebat, sic ea parte Nefasti. perfecto autem sacrificio, cuꝫ ꝑtor ius diceret, fasti. Sic dies nefastus mane, postea fastus. Nec ꝓu putaris, quasi nō arbitreris. Toto die, die integro. Perstare, perseuerare, seu firma esse. Sua iura, iura ipsi diei attributa. Qui, ille dies, qui iam absoluto. s. sacrificio. Erit fastus, cum fari poterit ꝑtor. Mane, cū fieret sacrificium. Erat nefastus, q̄ non licebat fare ꝑtorem. Mane (Var. teste) diei principium, q̄ tum manet dies ab oriente, nisi potius qḋ bonum antiq dicebant manuū ad cuiusmodi religionē, greci quoq; cum lumē afferē solent dicere φοσοχτον, ideꝫ fere Pōpeius. sic etiā Macro. mane dictum qḋ ab inferioribus locis. i. a manibus exordiū lucis emergat, aut mane ab omine boni ominis. Nam simul ratio cur idem dies fastus et nefastus sit. Nam simul. i. postquā. Exta sunt data Deo, absolutus est sacrificium. Exta sunt ea interiora vitalia vt cor, iecur, pulmo, et que ꝓpe hec dicta (Pōpeio teste) quod ea Diis prosecantur, que maxime extāt, eminentq;. Licet omnia fari, q̄ potest fari ꝑtor, et pretor honoratus habet verba libera, quasi libere sine vllo piaculo potest fari. Pretor dictus qḋ preiret in iure et in exercitu.

Tria verba ꝑtoris

Vn̄ dicit mane

Honoratus, nā (vt Pōponius iuriscon.) ius ꝑtoriū appellat honorarium. et Paulus de iustitia et iure, Ius etiam ꝑtoris honorariū dixit, seu honoratuꝫ, q̄ habet lictores et fasces more consulari. De ꝑtore autem Pōponius de origine iuris sic inquit, Pretor creatus est cum cōsules auocarent bellis finitimis, nec esset qui in ciuitate ius reddere posset. Hic primo vrbanus appellatus est, eo qḋ in vrbe ius redderet, post aliquot deinde annos nō sufficiente ꝑtore, eo q̄ multa turba etiam peregrinoruꝫ in ciuitatem veniret, creatus est et alius pretor, qui peregrinus appellatus est, ab eo quod plerunq; inter peregrinos ius dicebat. Capta deinde Sardinia, et mox Sicilia, et Hispania, ac Narbonēsi prouincia. Totidem pretores quot prouincie in ditionem venerant creati sunt partim qui vrbanis rebus, partim qui prouincialibus preessent.

ANT. FAN.

EST Quoq;, quo populum ius est includere septis, diem dicit Comitialeꝫ, quo (teste Macrobio) cuꝫ populo agi licet. Nam cum fastis diebus diximus lege agi posset, cū populo non posset, Comitiali die vtrunq; poterat, quo (vt inquit Festus) in comitio conueniebāt, qui locus a coeūdo. i. simul veniendo dictus, postquā per trāslationem septoruꝫ nomine appellari, vt hoc loco. Sunt autem septa

Comitiū

Septa

proprie

proprie(vt ait Seruius)loca in campo Martio inclusa tabulatis, in quibus populus Romanus. suffragia ferre cõsueuerat, quę quoniam similia sunt ouibus, aliquãdo et septa ꝓ ouilibus, et ouilia pro septis poni solent. Scire autẽ debemus ꝙ ait Varro licere quidem cũ populo Romano diebus comitialibus ferre suffragia, nisi si quę ferię conceptę essent, propter quas non liceret, vt compitalia latinę.

Est quoq;, quo populũ ius est includere septis,
Est quoq; q̃ nono semper ab orbe redit.
Vendicat Ausonias Iunonis cura calendas,

Nundinę

Est quoq; qui nono semper ab orbe redit, sunt et dies qui nundinales dicuntur a nundinis, quę a Romanis institutę sunt, vt octo quidẽ diebus in agris rustici opus facerent. Nono autem die ad mercatuꝫ, legesq; accipiendas Romã venirent. Columella, Nundinarũ etiam conuentus manifestum est propterea vsurpatos, vt nonis tantummodo diebus vrbanę res agerentur, reliquis administrarentur rusticę. Itaq; Macro. appellat nundinas ferias rusticorũ. Et Festus, Nũdinas inquit feriarũ diem esse voluerunt, quo mercandi gratia in vrbeꝫ rustici conuenirẽt. De his Plin. lib. xviij. Naturalis historię. Nundinis vrbem reuisitabant, et ideo comitia nundinis haberi non licebat, ne plebs rustica auocaretur. Nundinas a nono die dictas esse nemini dubiũ videri potest. Quare ait Plau. in Aulularia, Coquus ille nundinalis est, in nonum diẽ solet ire coctuꝫ. similiter et Nundinam Deam, quaꝫ ait Macro. a nono die nascentium nuncupataꝫ, qui lustricus dicitur, quo infantes lustrantur et nomen accipiunt.

Nundina Dea

Vendicat Ausonias Iunonis cura calendas, maiores nostri (vt inquit Plutarchus in quęstionibus) annũ Iouis, menses Iunonis esse existimarunt, itaq; omnium mensium calendę Iunoni sacrę sunt, quę inde a nonnullis dicitur Calendaris. Eam enim esse Dianam, quę Luna est, a cuius cursu mensis colligitur, illud ostẽdit quod modo Dianam, modo Iunonem Lucinam dicimus, cum in plenilunio mulieres facile partu leuari videantur. Virgil. in Buco. Casta faue Lucina. Teren. in And. Iuno Lucina fer opem.

Calendę Iunonis

Dictę autem sunt calendę a gręco verbo καλέω idest voco, pro quo nos calare dicimus. Varro, Primi dies mensium nominati calendę ab eo, ꝙ ijs diebus calẽtur eius mensis nonę a pontificibus. Olim enim (vt Macro. docet) pontifex minor nouę Lunę primum obseruabat aspectuꝫ, qua visa regi sacrificãdum esse nunciabat, posteaq; sacrificio celebrato idem pontifex calata idest vocata in Capitolium plebe, iuxta curiam Calabriam, ꝙ dies a Calendis ad nonas superesse pronunciabat. Vnde ipsa curia Calabrię nomen accepit, ẽ quintanas quidem dicto quinquies verbo, septimanas vero repetito septies predicabat. Itaq; eum diem, qui ex ijs, qui calarentur primus esset calendas vocari placuit. Ideo autem minor pontifex numerum dierum, qui ad nonos superessent calando prodebat, quia post nonam Lunam oportebat nonarum die populos, qui in agris essent confluere in vrbem accepturos causas feriarum a rege sacrorum, scituros q; quid esset eo mense faciendum, vnde quidã hinc nonas existimant dictas, quasi nonę initium obseruationis. Licet alij sic eas nominari censeant, ꝙ ab eo die ab idus nouem dies computantur.

Calendę vñ dictę a calare

Calabra curia

Nonę

Adeo autem verum est omnium mensiũ calendas sacras esse Iunoni, vt constet Ianum dictum esse Iunonium, quasi non solum mensis Ianuarij, sed mensium omnium tenentem ingressus, qui sunt in ditionem Iunonis. Calendę apud Gręcos nullę fuerunt. Vnde et Augustus (teste Suetonio) cum aliquos nunq̃ soluturos, significare vellet, ad calẽdas Gręcas soluturos dicebat. Sunt qui calendas quasi cęlandas dici existiment propter Lunę occultationem, quę vna est e tribus eius planetę mutationibus, quę singulis mensibus fiunt, vt Plutarchus in quęstionibus tradit. Calendaria sacra (vt ait Seruius) si qua ratione dilata fuissent repeti poterant, cum anniuersaria differri atque iterari non possent. Lege Macrobium vbi et alia quę ad hanc rem attinent, pertractantur. Ausonias autem calendas latinas dicit, ꝙ Gręci eas non habeant, vt diximus supra.

Ad calendas gręcas

EST QVoq;, de comiatili et nundinali die agit. Comitialis dies erat, cuꝫ habebantur comitia, hoc est cum conueniebat populus ad creandos magistratus, vnde Varro comitiales inquit dies dicti, quod tum esset populus constitutus ad suffragium ferẽdum. Est quoq;, est etiam dies. Quo est ius, in quo die est potestas. Includere populum septis, vocare populum in campum Martium vbi septum erat, quo populus includebatur, cum creandi essent magistratus, et septa etiam dicuntur per metaphoram ab ouili, nam et populum pecudes, et gubernatorem pastorem vocamus, vt Fabi. meminit. Est quoque, est etiam dies. Qui semper redit ab orbe nono, a nono Solis circuitu, hoc est a nono die, et de nundinali intelligit. Nundinę tamen inter solennes ferias a Tito Quintio positę non sunt. Institutas vero fuisse nundinas Rutilius Gallus ait, vt rustici octo diebus in agris essent, et nono die repeterent vrbem pro sacris. Plini. tamen inquit, Rusticę tribus nundinis vrbem reuisitabant, et ideo comitia nundinis habere non licebat, ne plebs rustica auocaretur. hęc ille. A nono auteꝫ die nundinę dictę sunt. Nono etiam die qui dicebatur lustricus antiqui nomina infantibus dabant, et de ea quę in veneratione erat nundinę ab ipso die dicebantur.

PAV. MAR.

Comitia nũdinis nõ hẽri

Vendicat, calendę Iunoni, idus Ioui sacrę sunt. Primi dies mensium (vt Varro inquit) nominati ab eo calendę, quod his diebus calentur menses. Calendę etiam (vt idem meminit) Iunoni sunt attributę. Vnde Laurentes Iunonem appellabant calendarem, eiq; sacrificabant a Martio ad Decembrem, sed Romę calendis omnibus regis vxor sacrificuli porcum vel agnam

Vñ dicãt calendę

Iunoni immolabat, et minor pontifex in curia Calabria rem diuinam faciebat Iunoni. Dicunturq; calendę a calo idest voco. Vnde (Macrobio teste) ipsi curię ad quas vocabatur Calabrię nomen datũ est, nas curia Calabria dicebatur. Sed attributas Iunoni calendas et Varronis, et pontificalis cõfirmat auctoritas Ratio est quę in Saturnalibus a ptextato refertur. Cũ initium mensium maiores nostri ab exortu Lunę seruauerint iure Iunoni calendas addixerunt Lunam ac Iunonem eãdem putantes, vel quia Luna per aerem meat. vnde Gręci Lunam αρτευην nuncuparũt αεροτομην quod aera secat. Iuno autem aeris arbitra est. merito initia mensium. i. calendas huic Deę cõsecrarunt, inquit ergo poeta. Cura Iunonis vendicat, attribuit sibi.

Idibus alba Ioui grandior agna cadit.
Nonarũ tutela Deo caret, omnibus istis
(Ne fallare caue) proximus ater erit.

Calendas Ausonias, Latinas seu Romanas, et hoc ideo dixit, quoniam gręci calendas nõ habẽt. Ideo Augustus cum aliquos nunq̃ soluturos significare vellet ad calendas Gręcas soluturos dicebat, νουμηνιασ Gręci principia mẽsium appellant.

Ausonias, ab Ausonia, quę pars erat Italię, in qua sunt vrbes, Beneuentũ, Cales, Terracina, ita dicta ab Ausone Calypsus ex Vlyssis filio. Nunc vero pro tota Italia accipitur.

ANT. FAN.

IDiBus alba Ioui gratior agna cadit, idus quidem Ioui, nonę vero nulli Deo dicatę sunt, quas tamen. Populus Ro. exactis regibus maxime celebrauit nonarũ diem Seruij Tullij natalem existimans. Dicitur autẽ idus ab iduando, ꝙ is dies diuidat mensem. Induare. n. lingua Hetrusca est diuidere. Hor. in. iiij. carminũ, Idus tibi sunt agendę, Qui dies mensem Veneris marinę Findit Aprilẽ

Idus vñ dicunt

Alij putãt idus dictas quasi vidus a videndo, ꝙ tunc plena Luna videatur. Alij hoc est a specie quam tunc Iuno plenissime ostendit. Alij a Thuscis hoc nomen translatum volũt, qui item dicunt Iouis fiduciam. Nam cũ Iuppiter sit lucis auctor, vnde vocatur Lucetius, ac Diespiter, recte is dies itis vocatur, cuius lux non finitur cũ Solis occasu, propter plenilunium, quod in medio mẽsis fieri solet. Sane idibus Ioui ouis alba mactabatur, dicebaturq; idulis auctore Festo, vnde quidam idibus nomen inditũ voluerunt. Ex hac hostia ferunt albo galerũ fieri solitum, quo diales flamines. i. Iouis sacerdotes vtebantur, cui affigebatur apex virgula oleagina. Sciendũ calendas, nonas, et idus copulãdis nuptijs religiosas, hoc est deuitãdas fuisse auctore Macro. ꝙ ij dies pręter nonas feriati essent, et ferijs vim cuiquam fieri piacula foret. Nonarum aliam rationẽ apud eundem Macrobium lege.

Lucetius Diespiter

Omnibus istis (Ne fallare caue) proximus ater erit, dies qui sunt postridie calendas, nonas, idus quos quidã praue ac perperã Nefastos appellant, atri innominales, siue impediti ac religiosi sunt, hoc est tristi omine infames, in quibus nec quoq̃ exire, nec peregre proficisci cõsueuerunt, et rem diuinã facere, ac rem quãpiam nouã exordiri temperabant, quibusq; nec Iouem, nec Ianũ, nec quenquam superum pfari fas putabant. Dictiq; sunt aliensès ac postriduani, quoniam Sulpi. tribunus militum ad Aliam diuersus in Gallos pugnaturus, qđ flumen ab Vrbe. xv. millibus passuũ distat rem diuinã dimicandi gratia postridie idus fecisse dr̃, posteaq; ad Aliã cum exitio vrbis foede pugnatũ est. Qua de re cũ in senatu verba fierent cõplures senatores recordari sese dixerũt quoties belli gerendi gr̃a res diuina postridie calendas, nonas, idus a magistratu populi Ro. facta esset eius belli proximo deinceps plio remp. male gestã. Senatus eã rem ad pontifices reiecit, vt ipsi quod videretur, statuerent. Pontifices decreuerũt nullũ his diebus sacrificiũ recte futurũ, eosq; dies neq; pliares, neq; puros, neq; comitiales eẽ. Alij postriduanos dies atros, atq; infaustos esse dicũt, quoniam inferis dicati sunt, cũ nonarũ, calendarũ, atq; iduũ dies, q principes appellant fasti ac sacri habeant sintq; imparibus numeris terminati, cõtraq; atri paribus terminent. Lege Plutarchũ in qõnibus. Dies atros nõnulli cões velut ad emendationẽ nominis vocauerũt (teste Macrobio) in qbus etiam parẽtare non licebat, cũ in parẽtationibus pfari Ianum ac Iouem necesse sit, quos noiari atro die non oportebat.

Atri dies

Postriduani

ALba agna grã. pinguis. Cadit, imolat. Ioni, ad honorẽ Iouis. Idibus, die iduũ. Quilibet. n. mẽsis calendas, idus, et nonas hẽt, vt primi dies mẽsiũ sunt Iunonis, ita idus sunt Iouis, et idus dictę, vt ingt Var. ab eo ꝙ Hetrusci itis, vel potius ꝙ Sabini idus dñt, aut dñr idus q̃si vidus detracto. u. qđ eo die plena Luna videat, aut ꝙ iduare apud Thuscos diuidere est. Diuidũt. n. mẽses pcipue nonas a calẽdis, vel ab hostia eo die Ioui imolata, quã idulium appellabant, et Mac. refert nomen hoc a Thuscis esse, apud quos is dies itis vocat. Itẽ illi interpretabant Iouis fiduciã. nã cum Iouẽ accipiamus lucis auctorẽ, vñ et Lucetiũ Salij in carminibus canũt, et Cretẽses τηνημερον vocãt, Romãi Diespitrẽ vt diei prẽz, iure dies hic Iouis fiducia vocat, cuius lux cũ Solis occasu nõ finit, splendorẽ diei, et noctis continuat illustrãte Luna, qđ semp plenilunio. i. in medio mẽse fieri solet. Diẽ vero q nocturnis caret tenebris Iouis fiduciã Thusco noie vocauerũt, vñ et oẽs idus Iouis ferias. obseruãdas sanxit antiqtas. Nonarũ, nonis nulli Deo sacrificat, iõ sub nullius numinis tutela eẽ dñr. Nonę (vt Var. ait) a põtificibus quintanę, et septimanę dictę, et ab eo qđ añ diem nonũ sunt, dñr, aut a nona Luna, cũ põtifex eo die nonã Lunã obseruaret, et visam regi sacrificulo indicabat. Vñ nonę q̃si nonę Lunę initiũ, aut qđ ab eo die ad idus nouẽ sunt dies. Verũ, vt diximus, sub tutela sunt nullius numinis, qm̃ Iunoni et Ioui cões relinquunt. Tutela no. ca. Deo p hypallagẽ, hoc est nonę caret tutela Dei. Proximus oibus istis, hoc est dies q seqt calendas, nonas, idus. Erit ater, erit infastus. Caue ne fal. ne decipiaris, nam postridianos dies calẽdarũ, nonarũ, iduũ infelices habendos

PAV. MAR.

bendos

Omen ab euentu eſt, illis nam Roma diebus
Damna ſub aduerſo triſtia Marte tulit.
Hęc mihi dicta ſemel, totis hęrentia faſtis,
Ne ſeriem rerum reſcindere cogar erunt.
Ecce tibi fauſtum Germanice nunciat annū,
Inq; meo primus carmine Ianus adeſt.
IAne biceps anni tacite labentis origo,
Solus de ſuperis, qui tua terga vides,
Dexter adeſt ducibus, quorum ſecura labore
Otia terra ferax, otia pontus habet.

bendos cẽſuit antiqtas, vt mox dicā. Dicerẽ rõnem calēdarū, iduū, et nonarū niſi vel pueris notā q̃3 ſcirem. Omen ab, qđ atri dies ſint ab eo qđ in his euenit, obſeruatū ẽ, vt refert Aurelianus ille Vectius cū infeliciter dimicatū eſſet, vt apud Gelliū ẽ annaliū .xv. et Caſſium Heminā libro hiſtoriarū ſcdo. ccclxiij. vrbis anno a Manlio ẽ Au. Poſthumo tri. ple. actū in ſenatu qđ eſſet qđ itra paucos annos toties erat afflicta. R.P. per queſiuit Licinius haruſpex ex ſenatus p̃cepto, retulitq;. Q. Sulpitium tri. pl. poſtridie idus Quintiles p̃ Senones dimicaturū ſacrificaſſe. Item ad Cremeram, multiſq; aliis in locis infeliciter dimicatū. Tunc põtifex iubẽte ſenatu ſtatuit poſtridie calẽ. idus et nonas dies atros hñdos. Plutarchus aliam rõnẽ affert, ingt. n. Cu3 p̃mi mẽſium dies ſint Dijs ſupis ꝯſecrati, ita ſequẽtes inferis, qbus maiores purgationibus qbuſdā vtebant, et mortuis parentabant, ſic et dies illos tris in mẽſibus p̃ncipes feſtos, et ſtatos poſuerunt. Eos aũt q ſequunt tris Dijs manibus attributos religioſos, et infauſtos hñdos exiſtimarunt. Ita Plutar. inquit. Ego tñ miror, nā Fabi. Seruilius minime parentādum his diebus cenſet, q2 Ionẽ, et Ianū neceſſe eẽt inuocare, q̃s non licebat atris diebus noīare. Idem a Theodoſio Aurelio refert, q ẽt teſtat oẽs poſtridianos dies fuiſſe nuptijs ĩhabiles, et ad oīa maiores cauendos putaſſe. Omen, hoꝶ. s. dieꝶ atroꝶ, qui ſunt infauſti et ominis, et augurij. Omen qđ ab ore hoīs, vel a quocūq; eius geſtu, auguriū vero qđ ab auibus captat. Eſt ab euentu, ab eo qđ is diebus accidit. Euentus. n. pro caſu ponit. Cic. in libris de Diuinatione. Quid eſt ingt aliud ſors, qđ fortuna, qđ caſus, qđ euentus, niſi cum ſic aliqđ cecidit, ſic euenit, vt vel non cadere atq; euenire, aut alr cadere atq; euenire potuerit. Nā Roma illis diebus poſtridianis. s. calendarū, iduum, et nonarū. Tulit damna triſtia, ab effectu triſtia, q2 tot Romani piere. Sub aduerſo Marte, ſub aduerſis hoſtiū armis, cum Mars aduerſus Romanis et fauens hoſti.

Hęc mi. hanc dieꝶ rõnẽ quę oibus ineſt menſibus, nunc in p̃ncipio retulit, ne poſtea eſſet dicturus, et ob id reꝶ ordinẽ interrupturus. Hęc, q̃ de diebus dixi. Hęrentia totis Faſtis, quę inhęrent omnibus menſibus, ſic et faſtorum libris.

ANT. FAN. NE Seriem reꝶ ſcindere cogar, hęc ingt ſemel dixiſſe volui, ne per omnes menſes repetita interſecẽt rerum dicendarum ordinem, et confundant.

PAV. MAR. NE Cogar ſcindere, interrumpere. Seriem, ordinem. Reꝶ, erunt mihi ſemel dicta, quaſi dixeris ſemel non dicam poſtea, et vĩ hoc in loco erunt hẽre aliquā p̃teriti tp̃is ſignificationem, cum dicat erunt dicta, q2 iam dixit et dicturus non eſt, et Lucanus ingt, Nec tantis cladibus auctor Poenus erit. Iam longe antefuerant clades illę et Poenus Hannibal. Vox quidem futuri eſt, ſed ſignificatu vĩdetur pręteritum reſpicere. Quod non ſolum nos dicimus, q2 ſunt qui in nos ita dicentes inuehant. Sed Pompo. Iuriſcon. de verborum ſignificatione ita admonet. Erit verbum interdū etiam pręteritū, non ſolum futurum tempus demonſtrat, cu3 codicilli ita confirmati teſtamento fuerint, quod in codicillis ſcriptum erit, vtrū ne futuri temporis d̃monſtratio fiat, an ẽ pręteriti, ſi ante ſcriptos codicillos qs relinquat. Ecce, de Ianuario menſe acturus, qui Iano dicatus eſt, eum adeſſe inquit bono omine, Ecce o Germanice Ianus nunciat tibi fauſtum annum, ſolebant Ianuarij calendis bona omina et auguria captare. ideo inquit Ianū nunciare felicem annum Germanico. Et adeſt primus in meo carmine, nam hoc primo lib. de eo agendum eſt.

IAne biceps anni tacite labentis origo. Alloquitur Ianum totius anni Deum, a quo Ianuarius primus anni menſis nomen accepit. Vnde huic Deo Calendis Ianuarijs ſacra publica celebrabant, quem conſtat nihil aliud eſſe q̃ chaos confuſum, vt ait Heſiodus ab initio vnitatem hiantem, patentemq; in profundum. Ideoq; (vt inquit Feſtus) Iano primo ſupplicabant velut parenti, et a quo rerum omnium factum putabant initium. Eum nonnulli quadrifrontem eſſe volunt propter annum in quatuor tempora diuiſum, ſiue q2 is annorum mundiq; ſator, vt ait Marti. complexus ſit quatuor mundi climata. Alij bifrontem dicunt quaſi ſuperum et inferum ianitorem, vel quaſi diei dominum in quo ortus eſt et occaſus. Vnde illud eſt Horatij, Matutine pater ſeu Iane libentius audis. Licet matutinus dici potuerit q2 a rebus incipiendis pręeſſe dicitur, quas frequentius matutino incipimus tempore, ſiue quia eo tempore commendaturi nos Dijs immortalibus primum Ianum inuocare debemus, vt precibus noſtris ad Deos aditum pręſtet et ianuam. Sunt et qui bifrontem Ianum fictum volunt, quia Grecus fuit, vt in monumentis proditum eſſe Plutarchus ſcribit in queſtionibus, cunq; in Italia traieciſſet linguam ſimul et victum mutauit. Vel q2 cum Ianus in Italia regnaret, et Saturnum a Ione pulſum excepiſſet hoſpitio, ab eo edoctus vſum vinearum et falcis, ferum illum et rudes ante fruges cognitas victum redegit in melius, factuſq; prudentior geminam faciem pertuliſſe dicitur,

ANT. FAN.

Ianus quadrifons

Ianus bifrons

vt quę ante, quęq; post tergum essent intueretur. Alij dicunt postq̃ Romulus et Tatius i foedera cõuenerunt Iano simulachrum duplicis frontis effectum, quasi ad duorum imaginẽ populorum. Vñ Deus pesse dr̃ foederibus faciendis. Nõnulli Ianũ Dianam esse volunt, quę putatur viarum Dea. Alij Apollinem, et ideo geminum q̃ exoriens apiat diẽ, occidens claudat. Illud dubiũ non est huic Deo antiq tatem oẽ sacrasse pncipium. Quare Varro ait. Iano q̃si oium mensium ingressus tenenti. xij. aras pro totidẽ mensibus dedicatas. Anni aũt Deũ esse illud pbat q̃ Pli. scribit Ianũ geminũ a Numa rege dicatum esse digitis ita figuratis, vt trecentorum qnquagintaqnq; dierum notã p sigationẽ anni tpis et eui se Deũ indicaret. Nec nos moueant ṽba Plinij, q anno tribuit dies. ccclv. tot. n., dierum ãnus aliquando fuit, vt scribit Soli. regnante Numa, a quo Ianum eiusmodi dicatum accepimus. Sunt et qui Ianum ab eundo dictum tradiderunt q̃ mũdus i. cęlum semp eat dũ in orbẽ voluit, & ex se initium faciens in se refertur, ideoq; et Eanus dictus est, et apud Romanos spectabat in q̃tuor partes, vt eius simulachrum aduectum phaleris ostendebat. De hoc Deo infra suis locis alia referentur. Dexter ades ducibus, Cęsaribus qui auctores sunt tranqllitatis, et pacis, qua (teste Suetonio) terra mariq; parta Ianus clausus est, vt alibi dicemus.

Iano prĩcipia oĩa sacrata

Ianus anni Deus

PAV. MAR.

IAne, Ianum inuocat, cuius mysteria et menses relaturus est, de quo nos quoq; multa acturi auctore vtemur p̃textato Macrobiano, q in Saturnalibus de his disserit. Regionẽ istam, quę nũc vocat̃ Italia regno Ianus obtinuit. Qui (vt Higinius tradit) cũ Camese indigena terrã hanc eq; possidebant, ita vt regio Camesena oppidũ Ianiculum vocaret̃, post ad Ianũ solum regnũ redactũ ẽ. Credit̃ geminã faciẽ p̃tulisse vt quę ãn quęq; post tergum essent, intueret̃, qḋ ad prudentiã regis solertiamq; referendũ est. Mythici regnante Iano referũt oium domos religione, ac sanctitate fuisse munitas, eiq; diuinos honores esse decretos ob merita introitus et exitus ędium eides ꝯsecratos Xenophõ Italicum tradidit Ianum in Italia Dijs primum templa fecisse, & ritus sacrorum instituisse, ideo in sacris p̃fationem meruisse ppetuam. Physici eũ magnis ꝯsecrãt argumentis diuinitatis Sunt q Ianũ eundem Apollinẽ esse, et Dianam dicant, & in hoc vtrũq; exprimi numen affirment. Et. n. sicut Nigidius refert, apud grecos Apollo colit̃, q θυραιοσ vocatur, eiusq; aras ãn fores suas celebrant, ipm exitus et introitus demonstrantes potentẽ, idem apud illos αγυιευσ dr̃, quasi vijs p̃positus vrbanis, illi vias quę intra pomeria sunt αγυιασ appellant. Dianę vero vt triuię, viarum oium idem tribuunt ptãtem. Apud nos Ianum oibus p̃esse Ianus nomen ostẽdit, qḋ est sile θυραιον cum claui et virga figurat̃, quasi oium et portarum custos et rector viarum. Pronũciauit Nigidius Apollinem Ianũ esse, Dianamq; Lunam, apposita d lr̃a, q̃ sępe i lr̃ę decoris cã apponit̃, vt redit̃, redintegrat̃. Ianũ qdam Solem demõstrari volunt, et iõ geminũ, q̃si vtriusq; ianuę cęlestis potentẽ, q exoriens apiat diẽ, occidens claudat. Innocariq; primũ cum alicui res diuina celebrat̃, vt p eum, pateat ad illum cui imolat̃ accessus, q̃ q̃pces supplicum per portas suas ad Deos ipse transmittat. Simulachrum eius plerunq; fingit manu dextra. ccc. sinistra. lxv. numerum tenens ad dmõstrandã anni dimensionẽ, q̃ p̃cipue est Solis ptãs. alij mundũ. i. cęlũ esse voluerunt. Ianũq; ab eũdo dcm̃, qḋ mundus semp eat, dũ in orbẽ voluit̃, & ex se initiũ faciens in se refert̃. Cornyficius Etymo. lib. iij. Ci. ingt non Ianũ sed Eanũ noiat, et ab eundo. Apud nos in q̃tuor partes spectat, vt demonstrat simulachrum eius Phaleris aduectũ. C. Bassus in lib. d Dijs Ianũ bifrontẽ fingi ait q̃si superum, atq; inferum ianitorẽ, eundẽ q̃drıformẽ, q̃si vniuersa clymata maiestate cõplexũ. Saliorum carminibus antiqssimis Deus Deorum canit̃. M. Messala Gn. Domitij in ꝯsulatu collega, idẽq; per annos. xv. augur ita de Iano incipit, Qui cuncta fingit eadẽq; regit aq̃, terręq; vim ac nãm grauẽ, atq; pnam in pfundum dilabentẽ ignis atq; aię leuẽ imensum sublime fugiẽtẽ copulauit, circũdato cęloq; vis cęli maxia duas dispares colligauit. In sacrisq; inuocamus Ianũ geminum, Ianum patrẽ, Ianũ Iunoniũ, Ianũ ꝯsiuium, Ianũ Quirinũ, Ianũ Patutiũ, Ianũ Clusiũ geminũ, q: vtriusq; ianuę cęlestis potentẽ &c. Patrem q̃si Deorum Deũ. Iunoniũ q̃si nõ solũ mensis Ianuarij, sed oium mensiũ ingressus tenentẽ, inditione aũt Iunonis sunt ois calendę. Varro lib. v. rerum diuinarum scribit Iano. xij. aras p totidẽ mensibus dedicatas. Consiuium a ꝯserendo. i. ppagine gñis humani, q̃ a Iano auctore ꝯserit̃. Quirinũ q̃si bellorum potentẽ ab hasta, quã Sabini Quirim vocãt. Patutiũ & Clusium, q: bello cãę eius patent, pace clauduntur, cãm inferius subijciemus, &c. quę de Iano dicenda sunt Plu. de Iano sic loqtur, Apud Antiquos Ianus siue geminus, siue rex fuerit dr̃ cultũ siluestrẽ in ciuilẽ redigisse, & iõ bifrontẽ pingũt, q: alterã fecit ex altera viuendi forma, eius tẽplũ cũ duabus portis est, apitur in bello Ianus. Sed hęc hactenus. Iane biceps, q gemino capite figuraris. Origo anni, q̃si q das pncipiũ anno tuis a calendis incipienti. Tacite la. q annus tacite labitur, et ad ipm tp̃s respexit, qḋ est (vt supius diximus) mensura motus cęli qḋ tacite mouetur iuxta illud Tacito labẽtia cęlo, sic et tpa tacite labuntur. Qui solus de supius, solus ex oi cęlestiũ numero. Vides tua ter. q: cum biceps sis respicis et anteriora & posteriora. Ades dexter. ppitius. Ducibus, & Tiberio et Germanico, qui militię p̃sunt. Quorum, ducum. Labore, industria & vigilantia. Terra ferax, fertilis. Habet otia secura, habet quietem et pacem seorsum ab omni bellorum cura. Pontus, mare. Habet otia, pacem quia non modo in terris, sed ne in mari quidem bella geruntur, & hoc ob pacem, quę Augusti & Tiberij tempore vndiq; per orbem terrarum fuit. Augustus enim post ciuilia bella repressa post Actiacam pugnam Antonio Cleopatra nauali p̃lio victis Aegyptum in prouinciam redegit, iustoque bello domuit Dalmatiam, Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Illyricum, Rhethos, Vindelicos, Sallassos, gentes Alpinas, Dacos, Germanos

Vñ dr̃ Ianus

Cornyficius i li. Etymologiarum

Quirinus vñ dr̃

Pacẽ Cęsa. Augusti p vniuersum orbem

manos vltra Albim fluuium sūmonit, ex quibus Sue vos, & Sycābros in Galliam traduxit. Indos, & Scythas magnitudine numinis sui ad amicitiam pellexit. Parthos sub Phraarte rege cōpescuit, & filios dare obsides coegit. Reposcentisq; signa Crassi clade erepta, et M. Antonij fuga ablata supplices Parthi restituerūt. Armenia et superiores Tanritos ōis in amicitia retinuit, Arabas p Aelium Gallus subegit, Aethiopas p M. Petronium cōdidit. Deniq; (vt trāquillus ait) Pace terra, mariq; parta Ianum Quirinū clusit. et Florus in fine fere operis sui, Seres ēt inquit, habitātesq; sub ipso Sole Indi Romā ad Augustum misere legatos cū gēmis et margaritis, elephātos inter munera trahētes, indem et legatos misere Scythę. Itaq; Augusti temporibus cōtinua totius humani generis aut pax fuit, aut pactio, hęc ille. Hęc qdem est illa pax Augusti tēporum quę in sacris lrīs significat. Orietur in diebus suis iustitia et abūdantia pacis cum eo. Significat n. il lud tempus, quo cęlestis ipse rex vere pacificus humanam carnem assumpsit.

> Dexter ades, pr̄ibusq; tuis, populoq; Quirini,
> Et resera nutu candida templa tuo.
> Prospera lux orit, linguisq;, animisq; fauete,
> Nunc dicēda bona sunt bona verba die,

ANT. PATribusq; tuis, populoq; Quirini, Senatui Populoq; Roma. qui Iani ac cęli benignitate subdiderunt pedibus suis, vt amicus noster inquit, Garamantas et Indos, Aurorā et Zephyrū, necnon Boream, Notūq;. Et resera nutu candida tēpla tuo, non vt aperte bellum significent, sed vt calendis Ianuarij ad rē diuinam populus admittatur.

AV. ADES dexter, propitius. Patribus et popu. AR. Quirini, senatui et po. Ro. Quirini, Romuli vt diximus. Erat. n. et senatus et populus ab initio vrbis a Romulo institutus, de multitudinis diuisione ita Plut. ait, Cōdita vrbe Romulus, ex qbus erat ad militandū vigor, legiones fecit, cęteros vocauit, populum. C. creauit senatores, quos appellauit patres, et ordinem senatū, qd nomen a senectute est. Patres dicti aut qd patroni multitudinis erāt, aut quod patres cęterorum videbant. Patroni dnr a pione quodam, q cum Euādro ea loca tenuit studiosus inopię plebis subueniēdi. Aut a virtute, aut pręstantia nobilitatis (qd verius est) patres appellauit, vt ea nois mansuetudine arrogantia, et inuidia procul esset. Qui deinde senatui ascripti sunt, pr̄es conscripti appellant. Liuius vero ab vrbe condita cum inquit, Virium haud poeniteret. Consilium deinde viribus parat. Centum creat senatores, siue quia. is numerus satis erat, siue quia. C. erant qui creari patres possent. Patres certe ab honore, patriciijq; progenies eorum appellati. Diony. autem Alicarnaseus ita inqt, Romulus vrbanis negociis vnū pręfecit. Tribubus pręcepit, vt singulę tres eligerēt, et curijs quę triginta erant, vt totidem addito pfecto vrbis Ex hoc centenario numero cōsilium facit, senatum appellauit aut ab ętate, aut virtute. Senatus participes, patres cōscripti. Hoc igitur nunc poeta innuit. Patribus et populo tuis, quasi q sunt sub tutela tui numinis. Et resera, aperi.

Tuo nutu, quasi tuo numine et auspicio. Candida templa, marmorea templa et tua et aliorum. Deorum, qr tibi cęterisq; Deis est immolādum, nec absurda esset sententia si diceremus de templo Iani non intelligi, nam apertū bellum significat, et tūc non bellum sed pax (vt erat) optabatur. Numa (vt auctor est Liuius) Ianum ad infimū argiletum indicē pacis, belliq; fecit apertus, vt in armis esse ciuitatem, clausus pacatos circa se populos significaret, bis deinde post Numę regnum clausus fuit. Semel Tito Manlio cōsule post Punicum primum perfectū bellum iterum, quod nostrę ętati Dij dederūt vt videremus post bellum Actiacū ab imperatore Cęsare Augusto pace terra, mariq; pta, ergo si clausus pacem significabat, et ea tunc maxima erat, arbitrarer de aliorum Deorum templis intelligēdum. Quibus pariter et Iano Calendis Ianuarijs sacrificatur. pserim cum Ianus pręsit omnibus templis, et ianuarum potens sit, quin etiā quod primū Dijs templa fecerit in Italia vt tradit Xenophon.

Quare tē plū Iani erat clausum tpe pacis, in bello vero aptū

ANT. FAN. LINguisq;, animisq; fauete, intēti estote, silete, nā in sacris taciturnitas necessaria est, teste Ser. Vnde ait Pli. Certis pcationibus pręire aliquem, rursusq; alium custodē dari, qui attendat alium ppōni qui fauere linguis iubeat. Pontifices vero (auctore Donato) dicere solebant. Fauete linguis, fauete verbis. Vnde illud est Virg. Ore fauete omnes, et festus ait in sacrificijs dici. Pascito linguā. i. coercato, contineto, taceto. Decet. n. ciues (vt apud Plut. legimus) neq; audire quicquā rerum diuinarū, neq; aspicere per negligentiam, sed vacare a cęteris, mentemq; adhibere, et ab omni crepitu, strepitu, ac gemitu abstinere. Ea de re quid Diuus Hiero. pcipiat super sedeo recensere. Nec cōtrarium est quod sequitur.

Fauete linguis animisq;

Nunc dicēda bona sunt bona verba die, admonet. n. Romanos vt orta luce ad sint sacrificijs, linguam coerceant, mētem adhibeant, deinde bona verba dicāt, quoniā infelix annus portēdi putabatur, siquid sinistri omnis Calendis Ianuarijs diceretur. Sciendū tamen fauere interdū esse bona fari. Vnde fauentia (vt ait Festus) bonam ominationē significat. Differ opus liuida turba tuum, vel liuidam turbam acci, e, vel liuidam dum veretur ne cadat a causa, vel nimia lucri cupiditate pallentem. Horatius in Sermonibus, Quisquis ambitione mala, aut argenti pallet amore. Et sonet accensi spi ci. fo. per excellentiam crocum dicit, et aliud significare nō potest. Id. n. pstantissimum in Cilicia nascitur ad antrum Corycium. Pli. prima nobilitas Cilicio croco et ibi in mōte Coryco. Martia. Corycio quę venit aura croco. Hoc maiores vtebantur in rogis ac sacrificijs. Sta. in Sil. Odoriferos exhausit flamma Sabęos,. Et Cilicum messes. Idem in eisdem, Tu messes Ciliciumq;, Arabumq; superbas Merge rogis. Idem in. vi. The. Necnon Assyrijs pinguescunt robora succis, Pallentiq; croco. Ouid. infra, thura nec Eufrates, nec miserat In

Fauere

Spica cilissa

Lite vacent aures,inſanaq; protinus abſint
  Iurgia,differ opus liuida turba tuum.
Cernis odoratis vt luceat ignibus ęther?
  Et ſonet accenſis ſpica celiſſa focis?
Flāma nitore ſuo tēplorum verberat aurū,
  Et tremulum ſūma ſpargit in ęde iubar.
Veſtibus intactis Tarpeias itur in arces,
  Et populus feſto concilior ipſe ſuo eſt.

dia coſtum,Nec fuerant rubri cognita fila croci. Ara dabat fumos herbis cōtenta Sabinis. Crocum pręterea ſcri.Pli.vino mire congruere theatra replenda.vnde illud eſt Proper.Vinaq; fundantur pręlis eliſa Falernis,Terq; lauet noſtras ſpica ciliſſa comas. Veſtibus intactis Tarpeias itur in arces, impersonali verbo vtitur,vt generalem actū oſtēdat,vt itur in antiquā ſiluam. Currit ad vocem incūdam. Popu.n.Ro. Calē. Ianu.nouis conſulibus ineuntibus magiſtratum ibat in Capitoliū ad rem diuinā, quaz ideo Ioni faciebant, q̄ ei quēadmodum et Iano omne debet initium. Vnde illud eſt, A Ioue principiū muſę. Et illud, Ante Iouez ſupplex per vota p̄catus. Per intactas antē veſtes vel nouę accipiendę ſunt,vel (quod magis placet) candidę,vt candidū feſtum candidatus celebret populus. Quare auctor ſubiūgit,Et populus feſto cōcolor ipſe ſuo eſt. Hora.in Ser.ille repotia natales alioſue dierū Feſtos albatus celebret. Perſi.Quānis te albata rogarit. Oui.ad diez ſuū natalem,Scilicet expectas ſolitū tibi moris honorem Pendeat ex humeris veſtis vt alba meis. Legimus et apud Suet.in Nerone Funeratum fuiſſe Neronē impenſa ducētorum miliuz ſtragulis albis auro intextis,qbus vſus calendis Ianuarij fuerat.

PAV. MAR.

PROſpera,de Calendis intelligit Ianuarijs,et prima die anni qua in totū annuz omnia et auguria captabant. Oritur lux proſpera, dies Calendarum Ianuariarū,quod anni caput eſt. Fauete omnes,mihi hinc exordienti,aut Fauete alteri.

Et linguis,hoc eſt bonis verbis. Et animis, bona voluntate. Naz poteſt qs fauere,et plaudere verbis,nō tamen animo. Nunc in bona die,in Calendis Iani. Sunt dicēda bona verba,vt in ipſo anni principio bona fauſtaq; omnia captent. Seruatur nunc etiā mos hic,et in tota Gręcia, et in pluribus Italię locis. Accedunt diluculo Calendarum pueri ad nobiliū ianuas, et quibusdam rhithmis ſalutāt,et bona verba dicunt. Lite, nō eſt eo die litibus,aut iurgijs incūbendum, nec mala verba proferenda. Aures vacent lite,ſint liberę et procul ab omni cōtentione,naz vt Cic.in libris de legibus inquit. Ratio feriaꝝ et feſtorum quietez litium habet ac iurgiorum. Lis litis pro contentione forenſi. Vnde et in iudicio lite cecidiſſe dicitur, qui eius rei de qua agebat cām amiſit. Abſint protinus inſana iurgia,quaſi procul ſint inſanę contentiones. Iurgia aliqui amicorum,et affiniuz eſſe volunt,ſed interduz ad forenſem altercationē referri videmus. Sene.in Hercule furente, Hic clamoſi rabioſa fori iurgia vendens Improbus iras et verba locat. Liuida turba,inuida et plena liuore. Differ opus tuū,et ad liuorem in foro litigantiū,et ad inuidentium maledicentia referri po

Interlitē et iurgia differētia

teſt,quaſi abſtineas hodie a maledicentia, qua vti ſoles,turba a ταράττω verbo gręco deducitur,et (vt Labeoni placet) multitudinis hoium perturbationem et coetum.i.coadunationum ſignificat.

Turba vñ dic

Cernis,eo die in templis et pro foribus tēpli multa odorē facientia cremabantur. Cernis vt ęther, vt aer. Luceat ignibus odoratis, ignibus in quibus aut cedrea ligna,aut thura odorem emittētia cremabantur. Et ſonet focis accenſis, crepitum faciat cum aduritur.

Spica ciliſſa

Spica ciliſſa,cuz legerem hunc locuz et pater Sabinus,qui tūc viuebat,et alij in me inuehebantur,quoniam de ſpica nardi voluerim intelligi,cum ipſi de croco ex Cilicia laudatiſſimo prouenienti intelligendum eſſe cenſuerunt,nec aduertebant, quo in errore verſarentur,nō enim poeta de flore, ſed de ſpica loquitur. Non.n.dixit flos ciliſſus,ſed ſpica ciliſſa,et de nardo intelligit,de quo Plini.odoris gratia omnibus maior.et ſi ciliſſum nardum nō legas apud Plini.nō refert. Non.n.inquit Plini. non naſci in Cilicia nardum,ſed in primis laudat Syriacum,proxime Gallicum, et Creticum. Adde q̄ Syria iuncta eſt Cilicię,vt quod in Syria naſcitur, poſſit in ea parte Cilicię naſci, quę Syrię iūcta eſt. Ego autem in ora Cilicię ſpicam meis manibus legi,et auditoribus meis oſtendi,cum hęc legerez. Pręterea crocus cum ſit magni odoris,ad odorem tamen nō aduritur,ſed alius vſus eſt. Aduruntur ligna odora, et odoratum gummi, et ipſa ſpica, quare de nardo intelligenduz cenſeo,et nō de floribus. Flamma,quę fit in aris. Verberat ſuo nitore,ſuo ſplendore et corruſcatione verberare, et lambere videtur. Auruz templorū,auream templorum cęlaturam,et parietes deauratos, et deaurata laquearia. Et ſpargit iub. tre. tremulam corruſcationem et lucem. In ſum.ęde, in ſummo templo deaurato. Iubar,pro lucifero ponitur,vt apud Virgi.in.iiij. Æne.It portis iubare exorto.dictum (vt Pompeio placet) quod ſplendidior eius diffundit in modū iube leonis,et iubar pro ſplēdore tm̄ ponit vt hic. Veſtibus,eo die ibat populus cōſulibus ituris magiſtratum imolatum Ioni optimo maximo in arcē Capitolinaz. Itur, quaſi it populus cū conſulibus. Veſtibus inta.nouis,et ad eā diē non tactis. In arces Tar.ad tēplū Iouis,qđ i arce Tarpeia erat. Tarpeius mōs (vt Var. placet) dictus a Tarpeia virgie Veſtali,q̄ ibidē a Sabinis necata armis,et ſepulta fuerat. Plu.i vita Romuli inqt Tarpeiā virginē Tarpeij filiā fuiſſe, q̄ Romanā arcem Sabinis p̄didit. Dictus poſtea mons Capitolinus (eodem Varro.teſte) q̄ cū in eo fundamenta ędis Iouis foderentur caput humanū inuentum eſt.et vt pergit Varro hūc antea montē Saturnium appellatū prodiderūt,et ab eo late Saturniam

Vñ dic Arx tarpeia

niam terram, cuius vestigia etiam Varronis tem/pore manebant Saturni fanum, Saturnia porta, quam Iunius Pandanam vocat, et posticj muri legibus priuatis inscripti. Hic vero cum effoderen/tur Iouis ędis fundamenta inuento humano ca/pite, ab aruspicibus, et pręcipue Hetruscis Habitum est arcem illam toti/us Italię, deinde toti/us orbis futuram, ita a capite Capitoliū de nominatum. De hoc

> Iamq; noni p̄eūt fasces, noua purpura fulget,
> Et noua conspicuum pondera sentit ebur.

vero Tacitus. xix. suarum historiaꝝ, Vouerat Tar/quini. Priscus bello Sabino sedes Ioui optimo ma ximo, iecitq; fundamenta, spe tamen magis futu/rę magnitudinis, q̄ tunc Po. Ro. competeret. Mox Ser. Tullius adiecit aliquid. Deinde Tarqui. Super/bus capta Suessa, et Pomena per hostium spolia fecit, et reliqua. In rupe igitur Tarpeia Capitolini Iouis templum erat, habens tria sacella ęque con/structa Iunonis, et Minerwę, in medio Iouis. Huc ergo ibant cum populo consules, et post sacra ma gistratum inibant. Et populus, Romanus. Est concolor suo festo, eius coloris cum festo, quasi cō ueniens suo festo, nam vt religiosa dies, ita et ipse religioni incumbebat, et vt dies erat festa, ita et ipe festiuus. Aut concolor suo festo, quia pretextam fe rebant eiusdem coloris.

IAMq; noui p̄eunt fasces, designati consules ca lendis Ianuarijs magistratum inibāt vt diximus supra. Lucanus. Instabatq; dies, qui dat noua no/mina fastis. Quiq; colit primus ducentem tempo/ra Ianum, ijs fasces pręferri a lictoribus consuene/runt, qui virgarum et securium erant, quoniam virgę quod mutari potest corrigunt, secures quod emendari non potest abscindunt. Eos quicunque consules victorijs potiti fuerant laureatos habue/runt, teste Plutar. Sed de his alias. Sane moris fuit aliquando vt quem ordinem interrogandi senten tias consul calendis Ianuarijs instituisset eum to/to anno conseruaret, vt Sueto. scribit, Vnde Iulius Cęsar consul cum Pompeio Iuliam filiam collo/casset pręterito Crasso eum primum rogare sentē tiam coepit. A consule proconsul dictus est, non qui pro alio consule, sed qui cum potestate consu lari extra ordinem ad prouincias aliquam admi/nistrandam mittitur sex tantum fascibus, cū duo decim consulem pręcāt. Noua purpura fulget, si verum est, quod scriptores probatissimi tradide/runt, posteaq̄ reges exacti sunt consulibus fuisse cō cessum, vt lictores sellam curulem, cęteraq; regum insignia retinerent, quorum Macrobius et Diony sius meminerunt. Possumus hoc loco trabeam ac cipere. Illud autem dubium non est et consules et imperatores olim vsos fuisse purpura. Ouidius ad Gręcinum consulem, Spectarem qualis purpura te tegeret. Plutarchus in Paulo, Æmilius ipse seque/batur ornatissimo curru inuictus purpuram au/ro contextam indutus. Eam tamen (vt idem scri/bit) tribuni non ferebant cum ceteri magistratus incederent purpurati. Et noua conspicuum pō/dera sentit ebur, sellam curulem dicit, quia et con/sules vtebantur, et quidam alij magistratus, vt, si/gna quoq; in sella nossem formata curuli, Et totū Numidę sculptile dentis opus. Hęc (vt qbusdā pl3) a curuitate pedū nomen accepit. Seruius tn̄ a cur ru dictam putat, q: hi tm̄ ea vterent, qui triūpha/li curru inuecti fuissent, sicut ēt palmata dr̄ toga, quam merebant hi, qui de hostibus pal/mas reportassent. A. Gel. refert. C. Bassum in cōmentarijs suis scriptum reliquisse senatores ętate veteꝝ, q curulem magr̄atū gessissent, curru solitos honoris gr̄a in curiam vehi, in quo curru sella erat, quę ob eam cām curulis appellabat, cum alij qui magr̄atus cu rules nondum cepant, pedibus in curiā irent, vn̄ Pedarij dicebant. Licet aūt currus primam syllabā pducat, curulis tn̄ abiecta lr̄a eam corripit. Hanc sellam Macro. scribit, a quo nonnulli dissentiūt. Tullū Hostiliū tertium regē Romanoꝝ debellatis Hetruscis primū, vt Romę hēret instituisse, necnon et lictores togam pictā, atq; p̄textā, quę isignia He/truscoꝝ magr̄atuum erant. Nec nos lateat, q: qdā tradunt reges qdem Romanos cum curru vehe/rent, hac sella ad eminentiam vti solitos, exactis āt regibus coepisse magr̄atus maiores, vt ꝯsules, dicta tores vehi non curru, sed tm̄ sella curuli.

IAMq; noui, iā noui lictores cū fascibus p̄eūt, et ꝯsules inibant magr̄atum. Iam p̄eunt noui fa. p̄eunt ppl'3 noui ꝯsules. Nā fasces dicimus et pro ꝯsulari dignitate, et ꝑ ꝯsulum insignibus et ꝑ one re. Aut dicas, p̄eunt fasces lictores, q cū fascibus ꝯsu les p̄ibant. Hēbat. n. ꝯsul. xij. lictores, quos aliq volūt primo Romulū istituisse, siue a vultuꝝ numero, siue ab Hetruscis edoctū. Veꝝ Diony. inqt Tarqui. Prisc. Hetruscos pene domitos coegisse, vt insignia regū suoꝝ regi Ro traderēt, q̄ hęc fuere. xij secures, trabea, curules, annuli, phalerę, paludamēta, p̄tex/ta, togę pictę, tunicę palmatę, et oīa iperij isignia, qbus iperij maiestas eminebat, de quo ēt diximus in Odis i eo loco, Memorē an supbos Tarqnij fa/sces dubito. Apud Macro. āt legimus Tullū Hostili um regē tertiū dbellatis Hetruscis sellā curulē, licto res, et togā pictā, atq; p̄textam insigina magr̄atuū Hetruscoꝝ Romę vt gererent instituisse. Et Sillius de his ita inqt, Męonięq; decus quōdā vetulonia gentis Bissenos hęc prima dedit p̄cedere fasces. Et totidē iunxit tacito terrore secures. Hęc altas ebori decoranit honore curules. Et p̄nceps tyrio vestem p̄texuit ostro. Pręeunt, p̄ma syllaba diphthōgū hз, et poeta breuē fecit, sed hoc ex veteri gręcoꝝ re gula apud q̄s αι idifferenter ponit, vt και, quā pti/culam vtimus, et q̄ dicimus eadem sḡatione, ē di phthongāda esset, sed vsus et breuē facit, et sine di/phthongo scribit, q̄uis Romę i marmore vetustissi mo ita legamus. Senatus ppl's q̄ Roma. et quę est ibi cum diphthongo Seruauit aliqn̄ rationem hāc Virg. in. iij. Ænei. Liminaq; laurus q̄ Dei, et sigs di/ceret p̄eo hr̄e p̄mam breuem ob sequentē vocalē ve hementer errat, nā id nō seruatur a nr̄is vt Æolus, Æacus, Æacide, et Æetes. Fulget no. purpura,

Palmata toga

Pedarij senatores

PAV. MAR.

Insignia regū Ro/manorū sumpta ab Hetru scis videli cet, Tra/bea Annuli Sel/la curu/lis Phalerę paluda/menta p̄ texta Toga pi cta Tunica palmata

Pręeo in syllabis

Colla rudes operum prębent ferienda iuuēci,
Quos aluit campis herba Phalisca suis.
Iuppiter, arce sua totum cu3 spectet in orbē,
Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
Salue festa dies, meliorq; reuertere semper,
A populo rerum digna potente coli.

pręlexta purpura ɔsularis, ferebant enim ɔsules p̄textam vt in libris de Pōto in Elegia ad Grecinū ɔsulem designatum cū esset initurus magr̄atum. Mente tū quę sola loco non exulat vtar, Pręlextā, fasces aspiciāq; tuos. Purpura ɔchilij genus est qd florem, sicut Pli. appellat, tingēdis expetitū vestibus i medijs faucibus hēt liquoris minimi, est in vena candida. Purpurę (vt idem inquit Pli.) alio noie pelagię vocant. Color hic pro maiestate pueritię ē. Distinguit ab equite curiam. Dijs aduocat placandis, omnemq; vestem illuminat in triumphali miscet auro. Et paulo inferius, Purpurę vsus semper fuisse video, sed Romulo in trabea. Nam toga p̄texta, et latiore clauo Tullum Hostilium e regibus primum vsu3 Hetruscis deuictis satis ɔstat. Et ɔspicuum ebur, clara et eburnea sella curulis, ex ebore enim ea erat ornata, vt ex Sillio diximus, Hęc altas ebori deco rauit honore curules, et in lib. de Ponto in eadem Elegia, Signa quoq; in sella nosse3 formata curuli, Et totum Numidę sculptile dentis opus, et d ebore loquit. Sic et ɔspicuum referas ad ɔspicua et illustria ex ebore signa in ipsa sella, vt in eisdem li. ad Pompe. ɔsulem inqt, Conspicuu3 signis cum p̄met altus ebur. Sentit noua pondera, q3 noui magr̄atus in ea sedent, et non modo consulum, sed ędilium quoq; ea sella eburnea erat.

Purpurę color

ANT. FAN. Egregij iuuenci

COLla rudes opeꝝ p̄bent ferienda iuuēci, hi sunt quos Donatus egregios vocat, eximebat. n. in sacrificia optimum pecus e grege, vt auctor est Fest. Virgi. Mactat lectas de more bidentes. Cędebant antē Ioui Capitolino iuuenci albi, atq; iniuges, electi ex agro Phalisco. Ibi. n. (vt Pli. scribit) aqua Clytumni amnis epota boues candidos facit. Quare Romani petebant inde victimas Ioui Capitolino mactādas. Vir. Hinc albi Clytumne greges et maxia taurus Victima. Sillius, Et sedet ingentē pascēs Meuania tauꝝ Dona Ioui. Quo in loco sciendē ē Suillum a Plinio non differre, ea. n. pars Vmbrię vbi Meuania in parte Thuscię ponit, auctore Seruio. Nouimus autem Faliscos esse in Thuscia, et haud procul ab vrbe, teste Pli. quāuis aliqui (vt ait Stra.) Faliscos per se gentem posuerint. Sciendum (vt Macro. docet) ꝙ cum hostiarum duo sint genera vnū in quo voluntas Dei per exta disquiritur. Alteru3 in quo sola anima Deo sacratur, in his ipsis hostiis, vel animalibus, vel consultorijs quędam iniuges vocabantur. i. quę nunquam domitę ac iugo subditę fuerant, quales iuuencos auctor hoc tempore Ioui mactari solitos dicit. Iuppiter arce sua totum cum spectet in orbem, Nil nisi Romanu3, quod tueatur, habet, iure Romani Iouē venerant, cum eius fauore vniuersum orbem possideāt. Virgi. in. i. Ænei. Certe hinc Romanos olim voluentibus annis Hinc fore ductores reuocato a sanguine Teucri, Qui mare, qui terras omni ditione tenerent Pollicitus. Nam tibi par nullum Grecia numen habet, quę Deorum habitus interpretata est, et fabularum putatur inuentrix, atq; in ipsa mēdax historia cuiusq; (vt ait Eusebius) popularis et fabulosior thelogia est. Lucidior visa est, nimbo diuino ob aduentum numinis.

Falisci

Iniuges hostię

PAV. MAR.

COLla, mactabant eo die iuuenci, q ope ris essent expertes.

Rudes operum, iuuenci indomiti, qui nondum iugum tulere, neq; arauere.

Prębent colla feriēda securi, prębent se mactandos sacerdoti ab ara minime refugientes, non. n. rite immolabatur si ab ara se subtraxisset. Nam a veteribus p. mababatur victima non clauda, non breuioris arti pro culi, non quę aram refugeret, non externa sed patria. Verum cum hic de Phalisca agat, non de externa agit, na3 patria quoq; dici poterat. Quos iuuencos operum rudes. Herba Phalisca aluit suis campis, qui adulti in Phaliscorum campis Romam inde agebantur, et tam ex Vmbris, q̄ ex Phaliscis tauri Romę immolabantur, et a triumphātibus, et a nouis consulibus, et in libro de Ponto poeta de Pompeio consule idem fere inquit. Colla boues niueos certe prębere securi, Quos aluit campis herba Phalisca suis. Et apd veteres capitale erat bouem mactare, quem vt Pli. inquit. Socium laboris, agriq; culturę habemus, et addit exemplum illius, qui bouem occiderit in exilium eiecti, tanq̄ colono suo interempto. Pręterea et in Ægypto bos numinis vice colebatur. Phalisca, a Phalisco oppido. Strabo inter oppidula Hetrurię Phaliscum refert. Postea addit, Aliqui sane Phalerios in Thuscię regione minime locandos esse aiunt, sed Phaliscos per se gentem. Quidam etia3 Phaliscos proprij sermonis ciuitatem posuere. Aliqui Oeaci Simphaliscum appellant in via Flaminia iacentem inter Ochecullum et Romam. Hęc ille, sed a quo habuerint originem dicemus in. iiij. Iuppiter, ob maiestatem et magnitudinem imperij Romani dicta hęc, ꝙ nihil ab Ioue e summo cęlo respici poterat, ꝙ Romani iuris non esset. Terminatum enim erat imperium primo oriente, extremoque occidente. Iuppiter cum totum orbem spectet a sua arce, cum omnes terras et maria prospiciat e summo ęthere, qui illi assignatur, aut ex. vi. cęlesti circulo, per quod eius stella vagatur, et quo in loco altior est Luna, Mercurio, Venere, Sole, et Marte. Nil habet quod tueatur, quod respiciat. Nisi Romanum, nam quicquid inferius est subditum est Romano imperio. Salue, saluere iubet diem calendarum ipsarum. Salue dies festa, saluete Calendę Ianuarię. Et semper reuertere melior, semper vos calendę prosperiores redeatis. Digna coli a populo potente rerum, digna dies quam colat et celebret populus Romanus qui terris imperat.

De victi. maꝝ cu. ploratio ne

Tauri Phalisci imolabātur i triumphis romano rum

Calendę Iani cętę ris p̄ferēdę

Quem,

Quem, Iani myſteria relaturus. Duo primū a Iano petit, vt dicat qui Deus ſit, et cur ſolus ex omni Deorꝝ numero biceps ſit. O Iane biformis, biceps. Quem Deū dicam, te eſſe. i. quem te appellem. Naʒ Gręcia, vñ nos Latini Deos accepimus. Nullum hēt numen par tibi, nullū Deum habet bicipitem, nec tot poteſtatuʒ. Simul ede cauſam, dic rōnem, Cur vnus de cęleſtibus, cur tu ſolus ex oī cęleſtium numero.

Quē tamē eſſe Deū te dicam Iane biformis?
Nam tibi par nullū Gręcia numen habet.
Ede ſimul cauſam, cur de cęleſtibus vnus,
Sitq; quod a tergo, ſitq; quod ante vides.
Hęc ego cum ſumptis agitarē mente tabellis,
Lucidior viſa eſt, q̄ fuit ante, domus.
Tū ſacer ancipiti mirandus imagine Ianus
Bina repente oculis obtulit ora meis.
Extimui, ſenſiq; metu riguiſſe capillos,
Et gelidum ſubito frigore pectus erat.
Ille tenēs baculum dextra, clauemq; ſiniſtra,
Edidit hos nobis ore priore ſonos.
Diſce metu poſito vates operoſe dierum
Quod petis, et voces percipe mente meas.

Et vides qđ ſit a tergo, et quod ſit añ, quaſi cur es formę dupli ci, hoc ē cur biceps, vt poſteriora et añriora videas. Hęc ego, dū ſi volueret ſecū, ſcripturus quicqd Ianus inſpiraret, aduenit ipſuʒ numē eruditurū poetam. Cū ego agitarē mēte hęc, cum voluerem hęc animo. Sūptis tabellis, quas ad ſcribendum parauerā. Domus eſt viſa lucidior, q̄ fuit ante aduētum numinis, facta eſt domus ſplēdentior q̄ prius fuerat. Tuʒ ſacer, iā aduenit numen, et ſeſe poetę vidēdum obtulit. Tum Ianus ſacer mirandus, et venerandus, et admiratione proſequēdus. Ancipiti imagine, duplici forma.

Obtulit repēte, ſubito. Bina ora, et anteriora, et poſteriora. Oculis meis, vt bene poſſem eū geminum intueri. Extimui, extimuit poeta viſo Deo, nec mirꝫ, cum ab ipſa natura Deos timeamus, inde eſt vt pleriq; velint Deū a δεομαι deduci, qđ eſt timeo, q: ab oībus timeat̄. ideo et Papi. inquit, Primus in orbe Deos fecit timor. Extimui ego viſo numine, et ſenſi capillos riguiſſe, quaſi factos hirtos, et hoc naturale eſt, vt ob metum capilli rigeant. Rōnem affert Ariſtoteles in Problematibus, cū timor in corde ſit, ſanguis vt ſuccurrat cordi deſerit et pellem et cutē, inde cedente ſanguine exteriora frigeſcūt, et ſic fugato naturali colore contrahit̄ cutis, ex cuius contractione pili rigent, ſic etiā frigeſcit pectus ob metum deficiēte ſanguine, in quo eſt naturalis calor, iō hic Et pectus erat gelidum ſubito frigore, ſic et apud Vir. Gelidus teucris per dura cucurrit Oſſa tremor.

ILLE tenens baculū dextra, clauemq; ſiniſtra, placet Macro. Ianū cum claui et virga ideo figurari, q: eſt omnium portarꝫ cuſtos, et rector viarum. Sed vtrunq; idoneū eſt ianitori, baculus ad vim repellendam, clauis ad claudēdas, ac reſerandas fores. Me chaos antiqui (nā ſum res priſca) vocabant, Ianus (teſte Macrobio) Saliorꝫ antiquiſſimis carminibus Deus Deorꝫ canebatur, creditusq; eſt a nōnullis (qui mundum eſſe genitum volūt) nihil (vt diximus) aliud eſſe q̄ chaos confuſam et hiantē ab initio vnitatem, ac principiū productionis omnium rerꝫ. Vnde illud eſt M. Meſſalę auguris de hoc Deo, q cūcta fingit, eademq; regit aquę, terręq; vim, ac naturaʒ grauem, atq; pronam in profundum dilabentē ignis, atq; animę leuem in immenſuʒ ſublime fugiētem copulauit circundato cęlo. Hinc Ianus Deorum antiquiſſimus dicit̄.

Ianus antiquiſſimus Deorum

Iuuenalis, Dic mihi nunc quęſo, dic antiquiſſime Diuum Reſpondes his Iane pater. Lege Macro. in Saturnalibus, qui multa de hoc Deo tradit et aperte pariter et copioſe. Lucidus hic aer, et quę tria corpora reſtant, quatuor dicit elementa, licet ſint, qui rerū naturaʒ in tria diuidunt, auctore Donato, terra, mare, ac cęlum. Vnde illud Terentij, O cęlū, o terra, o maria Neptuni. Virgil. in. iiij. Geor. Deū nanq; ire per oēs Terrasq;, tractusq; maris, cęlūq; ꝓfundū.

ILLE, Ianus. Tenens baculum dextra, et virgam ſiniſtra, hoc illud, quod ſuperius diximus, Ianuʒ cum claui et virga figurari, quaſi omniuʒ et portarum cuſtodem, et rectoreʒ viarum.

PAV. MAR.

Edidit nobis hos ſonos ore priore, ita locutus eſt ore anteriore, et non eo quod erat a tergo, vt melius poeta audiret. Diſce, facit Ianus attentionem, vt intentior ſit poeta ad eius verba percipiēda. O vates operoſe Dierūʒ, o Naſo poeta ſtudioſe temporū, qui ſcribere cupis mēſium et dierum rationeʒ. Diſce poſito metu, abiecto omni timore. Quod petis, et qui Deus ſim, et cur biceps.

Et percipe mente voces meas, percipias animo verba mea. Me chaos, reſponſurus queſtioni Ianus refert ſe ad primaʒ mundi originem, hoc eſt ad ipſum chaos. Quod (vt auctore eſt Heſiodus in Theogonia) fuit quędam confuſa ab initio vnitas, quaʒ principium eſſe dicūt productionis omnium rerꝫ. Vnde in principio Meta. Vnus erat toto naturę vultus in orbe Queʒ dixere chaos. Facit ad hoc illud Diodori de prima hominuʒ generatione, quaʒ duplicem refert. Quosdam munduʒ ingenituʒ fuiſſe, et genus hominum ab ęterno ſine ortus principio ſenſiſſe. Quosdaʒ genitum arbitratos, et habuiſſe homines initium. Nā a rerūʒ primordio cęlum, et terram vnicā habuiſſe id eaʒ immixta eorum natura. Exinde diſtinctis inuiceʒ corporibus, coepiſſe mundum hunc ordine queʒ videmus. Æra motum continuum ſortitum, et igneam partem eius ſuperiora loca propter leuitatem aiunt appetiſſe. Eadem cauſa Solem, et aſtra curſus ſuos ſortita limoſum, et turbidum ihumori mixtum eodem ſtetiſſe in loco propter grauitatem, quę cum mixta eſſent ex humidis mare effe-

De Iano ſecunduʒ Heſiodū

De elemētorꝫ diſtinctiōe ſecūdū varios auctores, videlicet Diodori Thaletis Anaxagorę Diogenis Archelai Heſiodi

Me chaos antiqui (nã sũ res prisca) vocabãt,
Accipe q̃ longi temporis acta canam.
Lucidus hic aer, & quę tria corpora restant,
Ignis, aqua, & tellus, vnus aceruus erant.
Vt semel hoc rerum secessit lite suarum,
Inq; nouas abijt massa soluta domos,
Cęlum flãma petit, propior locus aera cepit,
Sederunt medio terra, fretumq; loco.
Tũc ego, q fuerã globus, & sine imagĩe moles,
In faciem redij, membraq; digna Deo.

ctum ex durioribus terram lutuosam euasisse, et omnino mollem. Hęc primum cum Solis ardore densior euasisset, eius superficie vi caloris tum e facta multis in locis humores quosdam esse concreatos, in quibus putredines tenui contectę pellicula sint excitatę, vt paludibus et stagnis Ægyptiacis videmus accidere, cum frigidam terram subito ęstus aeris calefacit. Euripides in Menalippe cęlum, et terram mixtam fuisse tradit separata postmoduz generasse singula, arbores, volatilia, feras, ac omne mortaliuz genus. hactenus ex Diodo. Thales Milesius aquã putauit reruz esse principium, et hinc omnia elementa mundi, ipsumq; munduz, et quę in eo gignuntur existere. Anaximander non ex vna re, sicut Thales ex humore, sed ex suis ꝓprijs principijs quasq; res nasci putauit, quę rerum principia singularum esse credidit infinita, et innumerabiles mundos gignere. Refellit hoc Aristoteles, cum dicat plures mundos non esse necesse posse. Anaximenes omnes rerum causas infinito aeri dedit. Anaxagoras rerum omniũ effectorem diuinum animum sensit. Diogenes aera dixit rerum esse materiam, de qua omnia fierent, sed eum cõpotem diuinę rationis. Archelaus de particulis inter se dissimilibus, quibus singula queq; fierent ita omnia constare putauit, vt inesse etiam mentem diceret, quę corpora dissimilia. i. illas particulas coniungendo et dissipando ageret omnia. At Strabo inquit antiquũ de athomis dogma (si Possidonio credendum est) Mochi fuit hominis Sidonij, qui ante Troianas res vixit. Diximus hęc, vt facilius quę de seipso aut de prima mundi digestione Ianus refert, intelligamus, qui ita loquitur, ac si ipse ipsuz chaos fuisset, ex eo prodijsset, diuisisset, in ordinem quoq; redegisset, quod credituz est auctoritate confirmatum M. Messalę, de quo superius diximus. Qui cuncta fingit eandemq; regit aquę, terręq; vim, ac naturam grauem, atq; pronam in profundum dilabentem ignis atq; animę leuem in immẽsum sublime fugientem copulauit circundato cęlo. Quinetiam et ad rem facit Pompeianam illud cum chaos diffinit. iij. de. sig. ver. Chaos appellat Hesiodus confusam quandam ab initio vnitatem hiantem, patentemq; in profundum, χαίνειν Gręci, nos hiare dicimus. Vnde Ianus detracta aspiratione dicitur eo, ꝙ fuerit omnium primus. Cui primo supplicabant veluti parenti, et a quo rerum omnium factum putabant initium. Sed hęc hactenus. Antiqui, veteres. Vocabant me chaos, appellabant me eam confusam vnitatem, vnde rerum omnium principium fuit. Nam sum res prisca, antiquas et ante digestum orbem. Accipe quam longi temporis canam acta, audias et animaduertas, quam vetustissima facta tibi referam, et auget attentionem, et sibi antiquitate vltima auctoritatem facit legitur etiam aspice. Lucidus, ipsum chaos quatuor elementa confusa et commixta tenebat. Hic aer lucidus, clarus et liquidus. Et tria corpora quę restant, reliqua tria elementa, scilicet. Ignis, aqua, et tellus, erant vnus aceruus, vnus cumulus, quia omnia simul mixta erant. Aer ab ἀωητημι verbo gręco, quod est flo seu spiro, et Plinius assentire videtur, cum de elementis agat aera spiritum vocans. Quatuor, enim elementa esse constat, de quibus Plinius ignitum summo, inde tot stellarum collucentium illos oculos, proximum spiritus, quez gręci, nostrique eodem vocabulo aerem appellant vitalem hunc et cętera et subdit, Cuius vi suspensam cum quarto aquarum elemento librari medio spacio tellurem, ita mutuo complexu diuersitatis effici nexum, et leuia ponderibus inhiberi, quo minus euolent. Contra grauia ne ruant suspendi leuibus in sublime tendentibus. Ignis dicitur a gignendo, seu nascendo, quod inde omnia nascantur. Nascendi causa duplex est, ignis et aqua. Hęc nuptiali die in limine ponebantur. Cuius rei causas Plutar. refert in Prob. et noua nupta attingere videbatur, de quo alias. Inde est illud in Metamorpho. Et ab his oriuntur cuncta duobus. Aqua etiam (Pompe. teste) dicitur a qua viuamus. Tellus, terra ipsa (vt Varro. inquit) a terendo, inde in augurum libris per simplex. r. scriptum reperitur.

De aq[ua et] igne in sacris

Vt semel, inquit Ianus postquam ab initio chaos apertum est, et elementa ipsa suis in locis disposita. Ego qui confusus in ea massa fueram diuinam accepi formam et faciem summo deo dignam. sic primę quęstioni respondit, et quis deus esset aperuit. nam ab initio et primum se omnium fuisse ostendit.

Vt, postquam.

MASSA, chaos et inutilis elementorum confusio. Ipse alibi, Rudis indigestaque moles Nec quicquam nisi pondus iners. Et infra, Tunc ego qui fueram globus et sine imagine moles.

In faciem redij, digna membraque. Deo, in membra Iano digna, quem quidam mundum esse opinati sunt, teste Diuo Augustino. Nota Parua, antiquę confusionis vestigia

Nūc quoq; cōfuse qm̄ nota parua figurę est,
Ante quod est in me, postq; videtur idem.
Accipe quęsitę quę causa sit altera formę,
Hanc simul vt noris, officiumq; meum.
Quicqd vbiq; v ides, cęlū, mar̄, nubila, terras.
Omnia sunt nostra clausa, patentq; mān.

quędam sunt duę facies, quibus fit vt is, cui eas cernere contigerit pene discernere nequeat vtra anterior sit. Est autem nota modo signum, vt hoc loco, modo distinctio, modo probrum. Vnde illud est Lucil. Quem scis scire tuas omnes maculasque, notasque. Nubila, aerem, quem Iano, idest mundo auctore, nox claudit, dies aperit. Vertēdi cardinis poetice, non enim vertuntur cardines, sed et cęlum, et postes verti dicimus super cardines suos. Cum libuit pacē placidis emittere terris, Liuius auctor est Numam Pōpilium ad infimum Argiletum Ianum indicem pacis ac belli fecisse, vt apertus in armis esse ciuitatem, clausus pacatos oēs circa pplos significaret. Hoc templum fuisse apud theatrum Marcelli Seruius scribit cuius postes is ꝯsul aperiebat qui prior creatus esset. Vnde ait Virgi. in vij. Ęnei. Insignis apit stridentia limina ꝯsul. i. primo loco creatus, licet alter similem habeat potestatē. Aperiebat āt motis armis vt exercitibus Romanis in bella ꝓfectis omen reditus fieret. Vel qꝛ ferunt Romulo cū Sabinis pugnante cū in eo eēt vt vinceret, calidā aquam ex eo loco vbi ędes Iani est erupisse, quę fugauit exercitum Sabinoꝝ. Vnde tractus mos est vt pugnaturi templum aperiēt, quod in eo loco ꝯstitutum est, quasi ad spē pristini auxilij. Alij dn̄t Tatiū et Romulum foedere facto hoc tēplum ędificasse, et inde Ianū duas hēre facies, vt oñdat duoꝝ regum ꝯcionem, vel ꝙ ad bellum ituri debent de pace cogitare. Est et alia rō non ꝯtemnenda ꝙ ad bellum ituri optant reuersionem, idem tēplum pace claudebat, vel vt intus furor coerceret, vt, Furor impius intus Sęua sedēs sup arma et centū vinctus ahenis Post tergum nodis fremet horridus ore cruento. Vel ne pax discederet, vt, Pace fores obdo ne qua discedere possit. Ter aūt clausum est (teste Liuio) regnante Numa post primum Punicū bellum perfectum, et post bellum Actiacū ab impatore Cęsare Augu. pace terra, mariq; parta. Cęteꝝ duaꝝ portaꝝ id fuit; et vocatū ē belli ianua, auctore Plutar. Quod vr̄ oñdere illud Virg. Dirę ferro, et cōpagibus arctis claudent belli portę, et illud Sunt geminę belli portę. Sed captis Phaleris oppido Thuscię, cuius supra meminimus inuentum est simulachrū Iani cum frōtibus quatuor. Vnde quod Numa ꝯstituerat translatū est ad foꝝ transitorium, et quatuor portarum templū constitutum est, vt Serui. scrib.

HÆC massa soluta, hoc est ipm̄ chaos solutum et digestum, et appellat massam, vt illud in quo esset reꝝ cōmixtio ꝯfusa. Secessit lite reꝝ suaꝝ, a discordia reꝝ in ea pugnantium diuisa, et digesta est, et redacta in suā vim et nām elementa. Et abijt in nouas domos, nā vnūqdq; elementum nouam sibi sedem elegit. Flāma pe. cę. ignis ob leuitatem supiora loca petiuit, idem in Meta, Sūmaq; locum sibi legit in arce. Cęlum (vt a Var. refert) Ælius scribit dictum qd est cęlatū, aut a ꝯrio noie cęlatus, de quod aptum, ē Aristo. i. lib. de cęlo inqt, Triplex accipit cęlum pro octaua sphera, pro corpore quīto, et pro toto vniuerso. Locus ꝓpior, ꝓpinqor ipsi igni. Cepit aera, et in meta. Proximus est aer illi leuitate, locoq;. Terra et fretum, mare, hi est ipm aquaꝝ elemētum. Sederunt me. lo. qꝛ terra et aq̄ vndiq; ipso aere circūdātur, vt auctore Pli. diximus, cū q̄rto aq̄rum elemento librari medio spacio tellurem.

Tunc, eo tp̄e quo solutum et digestū est chaos. Ego, Ianus. Qui fueram globus, et in tanta rerum ꝯfusiōe globatus, et ipsa reꝝ ꝯgeries. Et moles si. ima quasi massa ponderosa, ꝯfusa, et indigesta, sine vlla forma. Redij in faciem, non quod tum primum factus, sed qd ante fueram ex aceruo et ꝯfusa reꝝ ꝯgerie in diuinā formam redij. Et membra di. Deo, qꝛ accepi formā et membra meo magno numini ꝯuenientia, sic se Deū Deoꝝ videt oñdere, a quo cuncta habuerint initiū. Nec miꝝ, cū alij mundū esse Ianū existimauerint, vt superius diximus. Nunc quoq;, relaturus est Ianus et formę duplicis cās, ē quę sint eius officia, vt ex his aptius altera cā intelligat. Nunc quoq;, nunc ēt. Quoniam parua nota, signum quoddā exiguū. Cōfusę figu. est in me, cū in hoc signo ꝯfusionem primam repn̄tē. Idem vr̄ qd est an̄, et qd ē post, quasi idem posterior a tergo, q et anterior, et qm̄ in multis codicibus scriptum est Tuet. nos atr̄ intelligamus, et quatuor hos versus simul iūgamus. Nunc quoq; qm̄ parua nota, paruū signum huius. Figurę ꝯfusę, q̄si parua hęc figurę meę ꝯfusio. i. ipsa figura exigua ex parte ꝯfusa. Tuet, respicit. Idē in me qd est ante et qd est post, videt esse idē a tergo quod est a pectore. Accipe, tu Naso. Quę sit altera cā formę petite, quę sit rō illius bd scdo loco petiueras. Vel si supior snīa placebit, Dicas. Quę sit altera cā, scda cā. Formę petitę, de qua quęsiuisti. Fuere tn̄ et ante me qui legerent. Quoniam nota parua, parua noticia est meę figurę ꝯfusę. Sed vr̄ stare non posse, qm̄ notā ad signum, ad maculā, ad titulos referimus, et hꝫ primā breuē, qd si ad cognitionē referremus, hēret o longū, vt notus nota notū, et noticia. Vt simul noris hanc et offm̄ meū, vt cognoscas et formę cām, et que sit nr̄a ptās. Quicqd, primū Iani offm̄, qd oīa sua manu claudant et aperiantur. Quicquid vides vbiq;, in omni loco. s. Cęlum, mare, nubila. i. ipsum aera per quem vagant nubila. Pręterea nihil aliud sunt nubila, q̄ aer dēsus. Terras, sic tetigit quatuor elementa. q. d. omnia quę sunt in toto vniuerso. Sunt clausa et patēt nostra manu, quia ego omnia claudo et aperio. Hoc est quod superius diximus quatriformem fingi, quasi vniuersa clymata maiestate complexum.

Cęlū vix

Idem Ianus ē facie anteriore qui est in posteriore

> Me penes est vnum vasti custodia mundi,
> Et ius vertendi cardinis omne meum est.
> Cum libuit pacem placidis emittere tectis,
> Libera per tutas ambulat illa vias.
> Saguine letifero totus miscebitur orbis,
> Ni teneant rigidę condita bella serę.
> Pręsideo foribus cęli cum mitibus horis,

Me penes sm officium seu potestas, quod psit solus mundi custodię. Tertium quod ipse sit, qui cęlum vertat, quod referendum est ad id quod diximus alios eum voluisse mundum.i. cęlum eē, Ianumq; ab eundo dictum, quod mundus semp eat dum in orbē voluit. Custodia va.i.magni mundi. Est pe. me vnū, solum, quasi in mea potestate, nam penes dixit quod magis significat, q̄ apd quod ostēdit Vulpianus de verb.sig. Apud te, qd qualitcunq; a te teneatur. Penes te, qd quodāmodo possidet abs te. Et omne ius, ois potestas. Vertendi cardinis, vertendi cęli, quod assidua vertigine rotatur, seu uertēdi Axis supra cardines.i.supra polos, qui duo sunt, arcticus et antarcticus, et ab altero in alterū protendit axis. Licet axem aliqñ pro polo accipiamus. Cum libuit, quarta Iani potestas pacem tradere, quinta, q bello etiam psit, de quo est illud Liuij, qd retulimus. Numa Ianū belli pacisq; indices fecisse. Cū libuit, cū placuit Mihi. Emittere pacem placidis tectis, per placida tecta. Aut placidis tectis emittere, hoc est mittere e templis, q paci belloq; psum. Libera, illa pax q̄ a nemine possit inhiberi. Ambulat ppetuas vias.i. p ois uias nemine impediēte. Aliqui codices hñt per tutas vias, quasi nemine insidias viatori struente. Totus orbis miscebit, ɔfundet. Letifero sanguine, letifera sanguinis effusione propter bella, quę per totus orbem essent. Ni rigidę serę, nisi durę cathenę, seu duri uectes. Teneant bella ɔdita, abscōdita, et inclusa in templo meo, hoc est nisi tēplum meum esset clausum, quod aptum bellum indicant.

Polus et axis idez sunt

Pręsideo, sextum offm̄ seu potestas, quod cęli fores seruet, et per eum eat et redeat lux.

Offm̄ Iani

ANT. EAN. PRÆsideo foribus cęli cū mitibus horis, Ianū nō nulli Solem esse tradiderunt, cuius fores sunt oriēs et occidens, qbus Ianus merito dr̄ psidere, easdem portas et horę seruant vt Home. finxit. Sciendum aūt (ut Macrobi. docet) horꝝ Solem esse, ex quo et quatuor tpa qbus annus orbis implet, horę uocātur, et quatuor ac uiginti horę, qbus dies, noxque conficit. Inde uocor Ianus, Ouidius qdem hoc loco a ianua Ianū dictum existimat. Sunt tñ, qui ianuę a Iano nomen inditum uelint, quo regnāte legimus omniū domos religione ac sanctitate fuisse munitas. Ideoq; huic Deo ob eius merita introitus, et exitus ędium consecratos. Alijs placet Ianum ab hiando dictum aspiratione detracta, qm̄ ipse est (ut diximus) chaos hians quędam, et patēs in ɔfundus unitas. Alijs quasi Eanū (vt diximus) q mundus semper eat. Lege Macro. Cum Cereale sacerdos imponit libum. Libi genus quod Iano tm̄modo delibari solebant ueteres Ianual appellarunt. Seruius libū inquit Placentam esse, quę farre melle, et oleo ɔstat, et apta est sacrificiis, ut idem dicit. Ea libi nomen accepit, uel a Libero patre, vel q libandi cā fieret, ut Varroni placet. Nonimus autem aliis quoq; rebus liba constare, ut docet Cato. et eē ēt placentas luxuriosę gulę. Sed hic panis dulciarius, quē diximus aptus sacrificiis habebat, dicebaturque Secium, q secaretur cultro, quem (ut ait Festus) Secespitam appellabāt. Erat autem culter ferreus oblōgus manubrio eburneo rotundo, solido, iuncto ad capulum, auro argentoq; fixo, clauis ęneis ęre cyprio, quo Flamies, Flaminicęq; uirgies, Pontificesq; ad sacrificia utebāt. Mixtaq; farra sale, piphrasis molę. Far.n. tostū, et sale sparsum uocat mola, q eo mollito hostię aspergunt, dīq; mola salsa. Martialis, Cōsumpsi salsasq; molas, et thuris aceruos. Pli. Nec minus propitii erant mola salsa supplicantibus. Idē Numa instituit Deos fruge colere, et mola salsa supplicare, atq; (ut auctor est Hemina) far torrere, q2 tostum cibo salubrius esset statuendo non esse purꝝ ad rem diuinam nisi tostum. Mola (ut ingt Ser.) et frons uictimę, et foci aspergebant, et cultri, fiebatq; de horna fruge, et horno sale. Noia ridebis, modo nāq; Patultius idez, Et modo sacrifico Clusius ore uocor, Ianus (teste Macro.) inuocabat in sacris Ianus geminus. Ianus pater. Ianus Iunonius. Ianus ɔsiuius. Ianus Quirinus. Ianus Patultius, et Clusius. Geminus q psit utriq; cęli ianuę. Pater quasi Deorū Deus. Iunonius, q nō solum mensis Ianuarij, sed omnium mensium ingressus teneat. Consiuius a ɔserendo.i. ɔpagine humani generis quę a Iano auctore ɔserit. Quirinus quasi belloꝝ potēs ab hasta, quā Sabini Quirim uocant. Patultius, siue Patulius, q2 bello causę eius patent. Clausius siue Clusius q2 pace claudunt. Vis mea narrata est, rhetorica exornatio, quā Cice. trāsmutationes appellat.

Ianus vñ dictus · *Ianual Libum* · *Secium Secespita* · *Mola* · *Iani nomina in sacris*

PAV. MAR. PRÆsideo ego foribus cęli, ianuis cęlestibus, hoc erat, quod superius dicebamus, quosdam Ianum Solem demonstrari voluisse, et ideo geminū, quasi vtriusq; ianuę cęlestis potentem, q exoriens apiat diem, occidens claudat. Fores.n. cęli sunt oriens et occidens, vnde Sol et egredit, et ingredit. Cum horis mitibus, Home. lib. v. Iliados horas fingit nō minus physice, q̄ poetice cęli portas seruare. Cū his ergo Ianus cęli portas seruat, nec absurde etiam diceremus, Cum horis mitibus, hoc est matutinis, et vespertinis, quę mites et tēperatę sunt respectu meridianaꝝ, quę nimis calidę, et nocturnaꝝ, quę frigidę, et maxime cum horis matutinis Sol oriat, ē Vespertinis occidat. Et Iuppiter redit officio meo meo beneficio, cum Iouem lucis auctorem seu diei patrem supra dixerimus, Iuppiter hic pro ipsa luce seu die accipiat, qui illius beneficio redeat, qui cęli foribus psidet, vel intelligas, q suo officio eat et redeat Iuppiter. Inde, cur Ianus dictus, ē cui

Horę seruant portas cęli secundum Homerum

cum libum

Et redit officio Iuppiter ipse meo.
Inde vocor Ianus. cui cũ Cereale sacer dos
Imponit libum, farraq; mixta sale,
Nomina ridebis, modo nãq; Patultius idem,
Et modo sacrifico Clusius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
Nomine diuersas significare vices.
Vis mea narrata est, causa; nũc disce figurę,
Iam tñ hanc aliqua tu quoq; parte vides.
Oĩs hẽt geminas hinc atq; hinc ianua frõtes,
E quibus hęc populũ spectat, at illa larẽ.
Vtq; sedens primi vester prope limina tecti
Ianitor, egressus, introitusq; videt,
Sic ego perspicio cęlestis ianitor aulę
Eoas partes, Hesperiasq; simul.

cum libum offert, quibus appelletur noĩbus. Inde, ex eo, qđ iannis pſum. Vocor Ianus, ab ipsis iannis. Cui cũ sacerdos imponit libum, cũ offert libum. Cereale, a Cerere, quod ex Cerealibus rebus fiat. Aliq.n. dicunt libum esse genus panis. Cato ad mixtionẽ quandam esse oñdit. Et libum (Var. teste) appellat ꝙ primu; libaret. Et farra mixta sale, hoc est molã ipsam. Nã mola (Põpeio teste) vocat far tostum, et sale sparsum, ꝙ eo mollito hostię aspergũtur, et Var. inquit ex mola .i. ex sale et farre mollito. Tradit Verrius (vt Pli. refert) populum Ro. farre tãtum e frumento trecẽtis annis vsum. et Dionysius inqt, vt nos Gręci hordeũ vetustissimam frugẽ putantes, hordei primitias i sacris damus vllas, eas vocantes. Ita Romani ꝓtiosissimum, vetustissimumq; frumentum far putantes esse, sacrificia omnia ignea ab eo incipiunt. Ridebis tu noĩa, mihi .s. imposita, et quę humiliora sunt mea dignitate. Nãq; modo ore sacrifico, ore sacerdotis sacra facientis. Vocor Patultius, a patẽdo. Et idem vocor Clusius, a claudẽdo. Diximus.n. in sacris inuocari Ianũ Patultiũ, et Ianu; Clusiũ, cãm Mac. refert de irruptione Sabinoꝝ per portã, et Iani auxilio, de quo inferius dicemus, cũ etiam ab ipso repetat. Scilicet, quare ita appellatus sit, vt alterno noĩe alternum quoq; officiũ oñderetur. Scilicet, certe. Illa rudis vetustas, simplex et impolita. Voluit alterno noĩe, noĩe alternatim, hoc est per vices, repetito, cu; nunc Patultiũ, nunc Clusiũ dicerent significare diuersas vices contrarias officij alternatione, cũ per vices nũc claudam nũc aperiam. Vis mea, multiplicem suã potestate; Ianus retulit, ia; figurę duplicis cãm refert, et a simili arguẽs eam oñdit, pręsertim a iannis qbus ꝑest vna quęq; ianua habet duas frõtes, quaꝝ altera qui foris sunt respicit, altera q intus, idẽ facit ianitor in limine sedẽs. Sic ipse ianitor, vt cęli portas seruet, oriẽtẽ simul ẽ occidẽtẽ respicere necesse, qđ nisi bicipiti forma facere non poterat. Est narrata, est exposita tibi. Vis mea, ptãs et officium meũ. Disce nũc cãm figurę, cur biceps sim. Tamẽ tu quoq; iam vides hãc, intelligere debes hanc cã;. Aliqua p͛te, q; iam multa narraui, ex quibus ꝑcipere potes, cur biceps sim.

OMNIS habet geminas hinc atq; hinc ianua frontes, alterã quę egredientibus, siue egressuris sese offert. Vnde Ianus, q iannis ꝑsidet merito duas facies gerit, q̃uis non displicet illa Plutar. rõ, qui Ianum ait, cũ feꝝ, et siluestrem cultu; in vrbanũ ci-

nilemq; mutasset, fictu; bifrontẽ ꝙ alteram ex altera formã, dispositionẽq; reddiderit. Sane frons nõ solum de parte capitis, sed de alijs quoq; rebus dr̃, vt hoc loco. Oui. alibi, A fronte potẽtes Cęlicolę, clariq; suos posuere penates. Ora vides Hecates in tres vergẽtia ꝑ tes, Diana triuijs ꝑesse dr̃, vnde fingitur triceps. vt, Tergeminamq; Hecatẽ tria virginis ora Dianę. Vel q; ipsa in cęlo est Luna, in nemoribus Diana, in inferis Proserpina. vt, Ecce ꝓcul ternis Hecate variata figuris Exorit. Consueuerunt aũt rustici per triuia et quadriuia ululare, ac flebile quiddam in honore; Dianę canere ad reddendam Cereris imitationem, quę raptã Proserpinam in triuijs clamore regrebat. Vnde tractum existimãt vt Diana triuijs ꝑesse dicatur, a qbus (vti auct. est Var.) triuia dicta est, vbi poni cõsuenit (vt idem testatur) in oppidis gręcis. Licet sic dicta etiam putet ꝙ Luna in cęlo tribus vijs moueat in altitudinem, latitudinẽ, longitudinemq;. Pręest autẽ Diana non solu; triuijs, sed et vijs, teste Festo. Vnde eius simulachrũ iuuenile fingebatur, qm̃ ea ętas fortis est ad tolerandam viam. Hecate (auctore Seruio) numẽ est trium potestatum, ipsa.n. est Diana, Luna, Proserpina, sed his subijciunt et alię. Vnde Hecatẽ dicta; volunt, quod cẽtu; .i. infinitas habeat potestates. Alij quod Proserpina cẽtum victimis placet, vt cõstituit Menelaus, vel qđ cẽtum annos errare faciat insepultos. Eusebius Lunam Hecatẽ dictã refert ob varias eius corporis figuras, quas a distãtia Solis accipit, eandemq; arcũ habere, quod dolores partus acuti sint. Dic age frigoribus quare nouus incipit annus, Qui melius per ver incipiẽdus erat, quęrit cur hyeme ac nõ vere annus incipiat, cũ vere omnia floreant, et renouent, lęta et pulchra sit Venus, vt inquit Macro. Vireãt arua segetibus, prata herbis, arbores folijs. Quam ob cãm (vt scribit Laertius) ꝯm Pythagoricã distinctionem ętatis humanę veri pueritia accõmodatur, sicuti ęstati adulescentia, autumno iuuenta, hyemi senectus. Vnde annus vere potius q̃ hyeme incipiendus videbat͛. Accedit ad hoc, ꝙ origo mundi ac temporum secũdum aliquos vna cum vere fuit. vt, Non alios prima crescentis origine mundi illuxisse dies, aliumue habuisse tenorem Crediderim. Quid qđ viridis color veri dicatus est, vt ęstati roseus, hyemi venetus, albus autumno.

OMNIS ianua habet geminas frontes hinc atq; hinc, duas habet frontes ianua, exteriorem et in-

Frons

Diana triceps

Triuia

Hecate

Cur ãnus hyemi ñ vere inci piat

PAV. MAR.

Ora vides Hecates in treis vertentia partes,
Seruet vt in ternas compita secta vias.
Et mihi, ne flexu ceruicis tempora perdam,
Cernere non moto corpore bina licet.
Dixerat, & vultu, si plura requirere vellem,
Difficilem mihi se non fore pactus erat.
Sumpsi aīum, gratesq; Deo non territus egi,
Verbaq; sub spectās pauca locutus humū.
Dic age frigoribus quare nouus īcipit annus,
Qui melius per ver incipiendus erat.
Oīa tunc florent, tunc est noua tēporis ętas,

teriorem Ianuas pro foribus accipiamus, quę clauduntur et aperiuntur. E quibus, ianuarum frontibus. Hęc exterior, scilicet. Spectat populū, quasi respicit eos qui foris sunt. At illa, altera frons quę interior est. Spectat larem, ea quę in lare, hoc est quę domi sunt. De lare et laribus diximus in. ij. Et vt vester ianitor, qui ianuas ędium vestrarum seruat. Sedens prope limina primi tecti, sedens in primo igressu. Videt egressus et introitus, videt exitum & ingressum, et obseruat ingredientes et exeuntes. Sic ego ianitor cęlestis aulę, qui seruo vtranq; cęli ianuam. Perspicio partes Eoas, obseruo partes orientis. Et Hesperias, regiones occidentis, ab Hespero rege, siue ab Hespero stella. Ora vides, arguit ab exemplo Dianę, quę quia in triuijs colebatur et triuia dicta, et tricipitem eē finxerunt. Nam (vt superius diximus) Dianę ipsi vt triuię viarum omnium tribuunt potestatem. Pręterea et triplex est illi cum triplici potestate nomen, nam Diana ī nemoribus. Luna in cęlo. Proserpina in Erebo dicta, inde est illud Virgilij. Cęloque, Ereboq; potentem. Rursusq; illi triplicem potestatem assignant in terra, aere, et igni. Inde tricipitem quoq; fingunt. Quinetiam et Hecatē vocarunt non modo a triplici, sed a multiplici potestate, nam Hecato centum significat, siue ita appellata est, ꝙ centum victimis placetur, vt constituisse dicitur Menelaus. Inde hecatombē dicimus sacrificium centum victimarum, aut ꝙ centum annos faciat errare insepultos. Sed vt varia potestas, ita et simulachra sunt ipsius Hecates ex varia materia, quę refert Porphyrius in libro responsorum per verba ipsius, Quale mihi facias simulachrum a luerte docebo, Siluestri cape nata loco, atq; absynthia circum. Ponito, tum totum cęlato, et pingito mures, Qui soleant habitare domos, pulcherrime sunto Hęc ornamenta, atq; animo gratissima nostro. Tu myrrham, thus, styracem, ipsorūq; cruorem Conterito pariter murum, sacra desuper inde Verba cane, tot vero adhibe, muresq; repone, Quot mihi tu esse vides formas, tum sumito laurum, Exq; eius trunco vaginam aptato, piasque Tunc effunde preces simulachro, et debita solue Vota, hęc si facias per somnum meq; videbis. Tu vides ora Hecates, vultus Dianę. Vergentia, quasi sese vertentia. In tres partes, nam cuꝫ triceps sit, in tres partes sese vertit. Vt seruet, ipsa Hecate, seu Diana triuia. Compita secta, diuisa. In ternas vias, in ipsa triuia, compita dicta a pluribus simul vijs competentibus, vt sunt triuia, et quadriuia, et similia. Et mihi licet cernere bina, aspectare in duas partes, sicut triuię licet in ternas. Nō moto corpore, sine motu et inclinatione corporis.

De nominibus et sacris Dianę

Ne perdam tempora flexu ceruicis, ne conuersione et inclinatione ceruicis frustra tempus conterā. Etenim apud veteres nulla grauior habebatur iactura, q̄ temporis perditio. Dixerat, iam Ianus causam formę bicipitis. Et erat pactus vultu, quasi annuerat, et nutu mihi promiserat. Se non fore, non futurꝰ. Mihi difficilem, sed facilem. Si vellem plura requirere, siquid aliud vellem ab eo sciscitari in quo dubitarem. Sumpsi animum, quasi iam euanuit metus et audiētior factus sum. Et non territus, sicut ab initio cum venit numen, sed iam audens. Egi grates Deo, egi Iano gratias. Agere grates poeticum est potius, q̄ oratorium. Et spectans humum sum locutus pauca verba, hęc pauca locutus sum habens oculos humi defixos, et id cum fixos in Ianum oculos habere nō posset. Non enim humana acies tantam ferre diuinitatem potest, aut exprimit dubitantis et cogitantis simul gestum, de quo primum quęreret.

Dic age, quęrit nunc poeta, quę ratio est ꝙ annus potius incipiat ab hyemali tempore, q̄ a verno. Videtur enim magis anni principio vernum tempus, q̄ hyemale conuenire, pręsertim cum verno tempore omnia renouari videantur, et ipsa tempora, et ipsa tellus, quę nouam vestem resumit amplificatq; poeta hanc verni temporis descriptionem. Dic age, o Iane. Quare, qua ratione.

Annus nouus incipit a frigoribus, nouitas, hoc est ipsa renouatio et anni principium, a brumali et frigido tempore incipiat. Frigus a frigendo, frigere a φρητω verbo gręco deducitur, quod est horreo. Qui annus melius erat incipiendus per ver, melius a verno tempore habuisset initium. Ver, a gręco est dicitur enim εαρ, et εαρινοσ vernus, additq; huic rationem poeta. Tunc, verno tempore. Omnia florent, et herbę, et frutices, et arbores resumpto naturali humore florent.

Vñ dicatur frigus

Tunc, eo tempore. Est noua ętas temporis, quasi tunc et tempus ipsum renouatur et renouare cętera facit.

PAV. MAR.

ET Noua de grauido palmite gemma tumet, Plini. auctor est dici in vite gemmam, cum ibi cęspitem facit antequam faciat in concauo oculos et cacumine ipso germē. De hac Cice. Existit tanquā ad articulos sarmentorum ea quę gemma dicitur. Hoc vocabulo in vitibus vtimur per metaphoram. Quinti. Necessitate rustici dicunt gemmā in vitibus. Quid enim dicerent aliud? Sane palmites proprie de vitibus dicimus, vt, Stratus humi

ANT. FAN. Gēma in vite

palmes

palmes viduas desiderat vlmos. Id nomen (teste Festo) a palma deducitur, quod in modum palmarum humanarum virgulas quasi digitos edunt. Et luteum celsa sub trabe figit opus, ipse alibi de hirundine. Sub trabibus cunas, tectaque parua facit. Hanc autem ignotam dicit ꝙ vnde veniat dubitetur.

Et noua de grauido palmite gēma tumet.
Et modo formatis operitur frōdibus arbor,
Prodit et in sūmum seminis herba solū.
Et tepidū volucres cōcentibus aera mulcēt,
Ludit ꝯ in pratis, luxuriatq; pecus.
Tunc blādi Soles, ignotaq; prodit hirundo,
Et luteum celsa sub trabe fingit opus.
Tūc patitur cultus ager, ꝯ renouatur aratro.
Hęc anni nouitas iure vocanda fuit.
Quęsierā multis, non multis ille moratus,
Contulit in versus sic sua verba duos.

Bruma noui prima est, veterisq; nouissima Solis, tempus a bruma ad brumaʒ dum Sol redit vocatur annus, vt ait Varro. Placuit autem annum a bruma incipere, quę a dierum breuitate nomen accepit, auctore Festo, quia Sol veluti senio confectus et ad capricornum atque inferiores delapsus circulos ad altiores incipit remeare et quasi enasci. Vnde Sol nouus proprie dicitur (auctore Seruio) octauo calendas Ianuarij. Plutar. in quęstionibus, Numam inquit Ianuario inter menses principatum dedisse, ac principiuʒ anni sumpsisse naturę quantum ad nos attinet consentaneum. Quamuis enim eorum quę in circulo circunferuntur, nihil sit vel primum natura vel extremum. Optime tamen lege factum inquit vt post hybernuʒ tropicum annus inchoetur, cum naturale quodammodo huiusmodi principium fiat, quo lucis tempus nobis augetur, et tenebrarum ac noctis minuitur, et princeps ipse ac totius substantię fluxę auctor propius accedit. Est autem bruma ea pars hyemis, quam Sol conficit ad hybernum tropicum, quamuis interdum vocabulo abutamur. Fuit olim nonnullis religio ante brumam aliquod negocium aggredi decrescentibus videlicet diebus, cum existimarent nō posse fieri, vt id recte procederet, qui a Terentio irridentur. Nos tibi lector candide consilium damus, vt si forte idibus Decembris ad te quispiaʒ venerit debituʒ soluturus nō expectes vt Sol ad nos redire incipiat sed confestim accipiens quicquid datur nomen exuas creditoris.

ET Noua gemma, nouus vitis oculus, ita hic accipitur, vt apud Virgil. Turgent in palmite gemmę. Tumet de, palmite grauido, qui iam plenus est naturali humore, vel per translationem a grauidis parientibus, ex eo ꝙ turgentes gemmas palmes pariat, et inferius in. iiij. lib. Nunc timido gemmas cortice palmes agit. Palmites enim aliqui esse volunt vitium capita. Pompeius tamen inquit, Palmites vitium sarmenta appellantur ꝙ in modum palmaruʒ humanarum virgulas quasi digitos edunt. Et modo, verno quoque tempore. Arbor operitur, tegitur seu cooperitur. Frondibus formatis, quasi suam formam resumentibus, seu natis sub forma naturali. Aliqui legunt formatis vitibus quę formantur ipsa supputatione ab initio veris. De quo Plini. Hę vites tonsura annua coercentur. Arbor, dixit quia vlmis adiungūt Virgi. Vlmisq; adiungere vites, et populis alijs in locis, de quo Plini. In Campano agro populis nubunt. Et herba seminis, quę a semine procedit. Prodit in summum solum, exit in telluris summitatem quia tunc segetes et cęterę herbę emergunt. Sic etiam in. iiij. Nunc herbę rupta tellure cacumina tollunt. Et volucres, lętę iam verno tempore, et adnidificandum paratę.

Mulcent, demulcere et delinire videntur, velut humanas aures. Aera tepidum, aera vernuʒ hyemali tepidiorem et temperatiorem. Concentibus, varia cantuū suauitate. Et pecus, ipsa animalia effigie humana carentia. Ludit, iocatur.

In pratis et luxuriat, lasciuit, vel ad amoris stimulos referas. Tunc, verno tempore. Blandi Soles, lenes et temperati, et nos ad suos radios allicientes. Et hirundo ignota prodit, in apertum exit, quia tunc redit. Ignota qꝛ non scitur vnde veniat, aut quo secesserit. Pli. tamen inquit abire hirundines in montana Africę secutas montiuʒ recessus, inuentasq; ibi nudas et deplumes. Arist. aūt lib. vij. de animalibus ait, Hirūdines in hyeme vel latere in arborum cōcauitatibus, vel se ad loca calida transferre. Et fingit, componit. Opus luteum, nidum ex luto. Sub celsa trabe, sub altis domorum trabibus in ipsis laquearibus. Vnde et Gellio Toxius Cęli filius lutei ędificij inuentor placet exemplo sumpto ab hirundinum nidis. Tunc ager patitur cultus, quia congruum illud tempus ad excolendum agrum. Et renouatur aratro, nam aratro proscinditur, et Plini. inquit tepidioribus locis a bruma proscindi arua oportet, frigidioribus ab ęquinoctio verno. idem a moderato et alijs asseritur. Ager (vt Varro. inquit) dicitur quod in eo aliquid agatur. Quintil. a gręco detorquet. Grece enim αγροσ dicitur. Iure hęc vocanda fuit anni nouitas, merito ab ea quę dicta sunt appellari debuit illud anni principium.

Toxius inuentor lutei edificij.

Quęsieram multis, longa amplificatione verborum vsus a Iano quęsieram cur non esset ea anni renouatio. Ille, Ianus. Non multis moratus, nō me multis verbis in mora detinēs. Contulit sua verba in duos versus, suā sententiam et rei

Brũa noui pría ē, veterisq́; nouissima Solis,
Principiũ capiunt Phoebus, et annus ide3.
Post ea mirabar, cur non sine litibus esset
Prima dies, causam percipe Ianus ait.
Tempora cōmisi nascentia rebus agendis,
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Q.uisq́; suas artes ob idē delibat agendo,
Nec plusquā solitum testificatur opus.

rationem duobus tm̃ versibus explicuit. Bruma, rōnem affert Ianus in bruma Solarem cursu3 terminari, et renouari, sic ab ipsa Solaris cursus renouatione renouari ānũ, qui ad ipsius Solis cursũ institutus est. Et siqs quęreret, cur nō idē in ęstiuo solstitio, cũ etiam cursus Solis terminari videatur, et Sol ab vltimo gradu Cācri in capricornum redire incipiat. Respondet. Annus ex diebus cōstat. Dies nihil aliud est nisi Solis lumen, ad cuius cursu3 crescit et decrescit. Quod deficere īcipit, inchoare nō dicitur. Quod aũt crescit principiu3 hēt incremēti. vt cũ decrescit dtrimēti. Dies post hyemale solstitiũ, cũ sol cursũ ꝓtrahere incipit maiores esse īcipiũt. Ergo ab ipso īcremēti pricipio iure ꝑncipiũ ānus capit, nō ab ipso solstitio ęstiuo, cũ dies decrescere incipiunt. Plut. de hoc disserit problemate. xviij. et post aliquas opiniones inquit. Sed vide, ne Numa Pompilius magis cōsentaneum naturę, quātum ad nos attinet principiũ anni sumpserit. Omnino. n. eoꝝ q̄ in circulo circũferunt, nihil est quod natura aut extremũ sit aut primũ, sed lege factum, vt alij aliud statuant anni principium. Optime vero qui post hybernũ tropicum ānũ inchoant, cu3 Sol finem vlterius progrediendi faciat, rursus ad nos se recipit, fit. n. naturale quodāmodo hmōi principium, quo et lucis tp̄s augetur, tenebraꝝ vero et noctis diminuitur. Princeps deniq; et totius substātię fluxę auctor propius accedit. Bruma est prima noui Solis, hyemale tempus est primũ Solis, quasi hyemali tp̄e exacto cursu Sol nouus redire incipit. Nouus q2 renouare cursu3 incipit, rediens a Capricorno in Cācru3. Bruma a breuitate dieꝝ dicta tempus illud est, cũ breuiores dies sunt. Et (vt Florētinus princeps ostēdit) ab octauo calendaꝝ Decembriũ, vsq; ad nonũ calen. Ianuariaꝝ celebrant festa brumalia. Et veteris Solis nouissima, vltima Solis cũ cursu3 perficit, hoc dicit in bruma Sol cursum ꝑficit et renouat. Phoebus et an. ca. idem prin. Solis cursus et anni idem est principium.

POST ea mirabar, cur nō sine litibus eēt Prima dies, delibabat vnusquisq; artē sua3 calēdis Ianuarij non lucri grã, sed auspicij. Columella, Ita tamē vt agricolę ipsis calendis Ianuarijs auspicādi causa oē genus operis instauravēt. Agitabāt ergo causidici particulā aliquam suaꝝ litiu3 vt solitũ opus testificarent, et aperirent suę artis professionem, ne cum oia principijs inesse soleant, si prima āni die ociosi essent, viderentur sibi totius anni inertiam auspicari. Sciēdum litis noie omne3 actionē significari, siue in rem siue in personā. Est autem post ea hoc loco nō vna dictio sed ꝑpositio, et ꝓnomē, ne claudicet versus. Cur, q̄uis aliorum numina placē, Iane tibi primum thura, merũq; fero, maiores nostri Dijs immortalibus rem diuinā facturi Ianũ, et Iouē pręfari solebant. Ioui. n. (vt diximus) omne debet initium. Ianus aũt inuocari solebat, qui, ianuis ꝑest humanis ꝑcibus, vt ad cęteros Deos aditum ꝑstaret et ianuam. Hũc quidē scripserunt primũ in Italia dijs tēpla fecisse, et ritus instituisse sacroru3, ideoq; in sacrificijs pręfationem meruisse ꝑpetuā. Martia. Te primũ pia thura rogent, te voce salutent, Purpura te felix, te colat oīs honos. Innocari etiam Vestā omnibus sacrificijs quidam tradiderunt, q2 nullum sacrificiũ sine igne est. At cur lęta tuis dicũtur verba calendis. Pli. Cur. n. primum anni incipiētis diem lętis precationibus inuicem faustũ ominamur? Cautum erat apud Romanos, ne qd mali ominis verbum calendis Ianuarijs efferretur. Siqd. n. sinistro omine auditũ esset, infelicē annum portendere putabat, quod idē et priuatim diebus natalibus obseruabant. Hinc est quod Menius quidā (vt scribit Porphyrio) post absorptũ patrimonium calendis Ianuarijs in Capitolio clara voce optauit vt. L. millia numorum ęris alieni haberet. Cũq; admiratus quidam q̄sinisset, quid sibi vellet, qui tā solēni die optaret incōmodum? Menius, non est inquit cur mireris, octingēta. n. millia debeo. Diuus Hieronymus auctor est, nullum esse toto anno ꝑter calendas Ianuarias diem, quo nō afflicti supplicio e nostris quingentis martyres numerentur.

POST ea, quęrit cur prima dies nō vacaret contentione, et certamine, et superius contrariũ dixisse videt, Lite vacent aures, insanaq; ꝓtinus absint Iurgia. Sed illud refert ad contentiones forenses, et amicorum iurgia, et maledicētiam inuidoꝝ. hoc autem ad artis demōstrationem, et deliberationes, quātum ex Iani verbis colligi pōt. De more. n. erat calēdis Ianuarijs certare demōstratione artis, quā quisq; ꝓfiteri potuisset, vt bono omine ab āni initio captato, idē toto anno ꝓfessuri essent. Post ea, post ea verba Iani. diuidēdum. n. post ea, vt sit prępositio et pronomē, nam si aduerbium facis, non staret versus. Mirabar, quasi cũ admiratione quęrebā. Cur prima dies, anni. s. Non esset sine litibus, sine vlla cōtentione. Ianus ait percipe cām intelligas et percipias rōnem quare id fiat.

Tempora, rationē nunc affert Ianus, quā iam explicauimus. Ego cōmisi tempora nascētia, hoc est ipsoꝝ temporum principia. Rebus agendis, demonstrationi, et deliberationi rerum agendaꝝ. Deus qui agēdis rebus pręest Agonius dicitur, vnde Agoniũ et Agonalia. Sed de his paulo inferius.

Ne totus annus foret iners, ne inertia consumeret annus, sed arte, solertia, et industria. Auspicio, ob auspicium, hoc est augurium a primo die captatum. Sed auspiciũ ad auium aspectum,

De solstitio

ANT. FAN. calēdis Ianuarij delibabat vnusqsq; artē suā

PAV. MAR.

Agonius Deus qui pręest rebus agendis

augurium

augurium ad auium garitum refertur. ;Quisq; vnusquisq;. Ob idem, hoc est vt faustum, felixq; omen.et auspicium ab initio captet. Prelibat suas artes, pregustat et certatim premonstrat artes, quas profiteri potest. Agendo,aliquid faciendo & certando. Nec testificatur plusq̃ opus solutum,nec eius indicat, aut polli cetur, q̃ quod solitus est. Mox ego, nunc aliud queris,cur cum alicui Deo res diuina fiat primum Iano sacrificat. Mox, statim post Iani verba. Ego,dico. Cur fero tibi Iane primũ thura,et merum? cur ego primus tibi sacri fico thura et merum offerens. Quamuis placem aliorum numina,quamuis alios Deos placaturus sis, et illis sacrificaturus.

Mox ego,cur,q̃uis aliorum numina placem?
Iane tibi primum thura, merumq; fero?
Vt possis aditum per me, qui limina seruo,
Ad quoscunq; voles(inquit) habere Deos.
At cur leta tuis dicuntur verba calendis?
Et damus alternas,accipimusq; preces?
Tũc Deus icũbẽs baculo, quẽ dextra tenebat,
Omina principijs inquit inesse solent.
Ad primam vocẽ timidas aduertitis aures,
Et primum visam consulit augur auem.
Tẽpla patẽt, auresq; Deũ,nec lingua caducas
Concipit vlla preces,dictaq; põdus habent.

Vt per,hoc erat,quod superius(auctore pretextato Macrobiano) diximus Ianum inuocari primum,cum alicui Deo res diuina celebratur, vt per eum pateat ad illum cui imolatur accessus quasi preces supplicum per portas suas ad Deos ipse trãsmittat,inquit Ianus. Vt possis habere aditum,id mihi thura et merum offers,vt precibus tuis accedere possis. Ad quoscunq; voles Deos per me, opera mea. Qui seruo limina, qui sum ianitor celi et seruo Deorum limina. At cur leta, querit aliud nunc poeta,cur Iani calendis letis vtamur verbis,et vti et superius.Nunc dicenda bona sunt bona verba die. At cur dicuntur verba leta tuis calendis, cur primo die tui mensis dicamus vicissim bona et leta verba. Et damus et accipimus alternas preces, cum alternatim precamur, et optamus,vt nobis bene sit,et alteralterum salutamus, oramusq; Deos,vt faustum et felicem annum tribuant,et duo sunt que petijt,cur leta verba dicantur,et cur dentur alterne preces. Tunc Deus,respondet Ianus causam esse,captationem ominis, et augurij,preterea de alternis precibus inquit, q2 aperte Deorũm edes faciunt vt Dij quoq; apertis auribus eas audiant. Tunc Deus,Ianus. Incũbens baculo,innixus baculo,quo superius diximus figurari. Inquit,dixit. Omnia solent esse principijs, initio rerum agendarum solent omnia, et auguria captari,sic etiam ab anni principio, que si bona sunt sequatur faustus annus,et Vale.Max. inquit in principio de institutis antiquis, Apud antiquos non solum publice, sed etiam priuatim nihil gerebatur,nisi auspicio prius sumpto,quo ex more nuptijs etiam nunc haruspices interponuntur,qui quamuis auspicia petere desierint, ipso tamen nomine veteris consuetudinis vsurpantur.

Aduertitis aures timidas, dubias de augurio et omine,bonum ni an malum futurum sit.

ANT. FAN. Omen

AD Primam vocem,timidas aduertitis aures,veteres (teste Donato) aliquid aggressuri quod faustum,felixq; sit dicebant,vt omen ita dicendo susciperent.Est autem omen (vt eidem auctori placet)quicquid ore dicitur. Quod nomen et Varro, et Festus ab ore deductum ostendunt,quorum Festus,Omen inquit q̃si oremen dictum, q̃d fit ore augurium nõ auibus alione modo. Quamuis non, solus oris sed mentis etiam fit omen,auctore Nonio.Vnde a sacrificãtibus dicebatur,Bona habere omnia. scire autem debemus augures e quorum ritu auctor probat hoc loco omina inesse principijs vt plurimum, vel ex auium cantu, vel ex volatu augurari solitos.Cicero ad.A. Cecinam,Non enim ex alitis volatu,nec e cantu sinistro Oscinis(vt in nostra disciplina est)tibi augurror.Ii diuersa signorum genera obseruabant ex celo, ex auibus, ex tripudijs, ex quadrupedibus, ex diris. Sed dum per aues futura scrutari vellent ad primum auis cantum aures auertebant,vel ex aue,que prima templi fines ingressa fuisset augurium captabant.Templum appello designatas lituo ethereas regiones.Timidas aũt aures dicit, q̃d vereantur augures ne malum offeratur auguriũ.

Augurũ signa diuersa

Templa patent,auresq; Deum,non cadunt in irritum preces nostre ad Deos immortales,cum fiant calendis Ianuarijs, et insit tunc verbis omen et pondus. Quid vult palma sibi, rugosaq; carica,mos fuit apud Romanos calendis Ianuarijs largiri amicis caricas, mella et palmulas in omẽ suauitatis totius anni.Vnde illud est Martia. Aurea porrigitur Iani cariota calendis, Sed tamen hoc munus pauperis esse solet. Sunt autem palmarum multa genera (vt inquit Plinius) quibus cariote, quas et cariotides dicimus, cibo et succo vberrime sunt, quare ex ijs precipua vina fiebant iniqua capiti,vnde cariotis nomen inditum, κάρα enim est caput, vnde et Gargara dicta sunt capita siue cacumina montis Ide,et aries a grecis .Nec nos lateat palmam modo fructum, modo arborem dici. Var. Nucem iuglandem et palmulam,et ficum sabinam quanto citius promas iucundiore vtare,q̃ vetustate ficus fit palladior,palmula cariosior,et nux aridior.Plini. Dependent alia pediculis vt pyra,alia racemis,vt vue,palme.Idem,Harum arborum generi folia non decidunt,olee,lauro, palme. Hanc arborem placuit maioribus nostris signum esse victorie, quod (vt inquit Plutar.)ingenium eius ligni est vt vrgentibus,prementibusq; non cedat. Si enim maximum pondus palme ligno imponas ita,vt pene sustine-

Donãdi mos ap̃ Rõanos calendis Ianuaris

Palmarũ gnã Palma p̃ fructu & arbore

Palma signum victorie

ri nequeat,non deorsum palmam cedit,sed sursus nitit̃,et aduersus pon lus resurgit. Huius fructibus qui dactyli appellantur nomen impositum est a forma oblonga,et in medio dorsi quendam quasi nodum assumente,ꝙ digito similes videantur. Carica autem fici genus est,quod quidam dictum a Caria suspicantur, cui prouincię Caras auguriorum inuentor nomen dedit.Nã (vt ait Strabo) Antiochia ad Meandrum situ,quę ad Cariã pertinet regionem, multam habet ex vtraq; fluminis parte totam fertilem,et Caricam multam ferentem, quam Antiochiam et Triphylon vocant.Cauendum autem ne (quod me puero quosdam memini docuisse) putemus Caricam esse aridam ficum. Quãuis enim non negemus arere Caricam,atq; vt cętera ficorum genera rugosam fieri,et seruari,tamen proprie caricam esse dicimus fici genus.Pli. Syria in ficorum genere habet caricas, et minores eius generis, quę cottana vocant.Idem,Inuentum.M. Apitij fico carica saginatis ac sacietate necatis repente mulsi potu dato. Accipimus autem hoc loco a specie genus, hoc est per caricam omnia ficuum genera, quę cũ mense Ianuario non nisi aridę ac rugosę habeãtur,factum est, vt quidam existimauerint caricas esse aridas ficus.Quid ꝙ nonnulli Bononię tradiderunt caricam etiam esse palmę fructum propter illud Ouidij Hic nux, hic mixta est rugosis carica palmis.Credentes significari dactylos e palmę arboris ramo pendentes,cum palma eo loco ꝑ fructu accipi debeat.

Dactyli

Carica

Error Boniẽsis

> Desierat Ianus,nec longa silentia feci,
> Sed tetigi verbis vltima verba meis.
> Quid vult palma sibi, rugosaq; carica dixi,
> Et data sub niueo condita mella cado.
> Omen ait cã est, vt res sapor ille sequatur,
> Et peragat coeptum dulcis vt annus iter.

PAV. MAR.

AD Primam vocem, et ad prima hominum verba,vel voces quãcunq;,et ad id quod per aues oscinas accipitur referre potes. Et augur,sacerdos,qui auguribus pręest.Erat enim collegium augurum Romę,sed vnde institutum, dicemus in secundo.

Consulit auem primum visam,obseruat aues, et consulit quamprimum videt, in ea enim est auspicij pondus,et hoc ad aues prępetes referendum. Aues enim oscines cantu , prępetes volatu futura pręnunciant. Patent templa, Deorum ędes calẽdis Ianuarijs apertę sunt,et Iano duce, qui aperit et claudit. Et aures deum patent, qꝫ paratę sunt ad audiendas preces,et vota suscipienda, et hoc refertur ad illud secundum,Damus alternas preces.

Nec lingua concipit caducas preces, quasi non effunduntur preces frustra,cum irritę sint nũquã, nec vanę nam a Dijs audiuntur . Concipit dixit, cum mente concipiantur et lingua pronuncientur preces. Et verba,ipsę preces. Habẽt pondus, sortiuntur effectum,nam a Dijs audiuntur et exaudiuntur. Desierat, quęrit qua ratione ijsdem calendis tam suaues fructus offerantur.Mittebantur enim amicis palmarum poma, quę cariotę, seu cariotides appellantur,Caricę,et mella in omẽ futurę suauitatis ineuntis anni. Martia, in disticis. Aurea porrigitur Iani cariota calendis.Sed tamen hoc munus pauperis esse solet,et alibi,hoc linitur luto Iani Cariota calendis, Quam fert cum paruo sordibus asse cliens,et in Siluis Papinius.Et latente palma pręgrandes cariotides cadebant, et Ouidius in.ix.Metamor.Hic nux,hic mixta est rugosis Carica palmis pro palmarum fructibus,hoc est cariotis ipsis. Ianus desierat, loqui scilicet quia iam tacebat. Nec feci longa silentia,quia statim locutus sum.

Sed tetigi vltima verba, Iani scilicet.

Verbis meis, nam statim cum ille desijt ego subsequutus sum,dixi. Quid vult sibi palma, quasi quid sibi volunt palmarum fructus,qui tuis calẽdis offeruntur.De palmis et fructibus earum agit Pli.lib.xiij. Palma etiam victoribus dicata est. De quo diximus i Odis Horatij,auctore Gellio, et Aristotele,et Plutarcho. Et rugosa Carica,Caricas inter ficus Plinius refert,et Iulius Polux genus esse ficuum dicit, sed multi pro ficubus siccis accipiũt, et ideo rugosa Carica dicitur.

De palma et eius fructu

ANT. FAN.

ET Data sub niueo condita mella cado, cadus proprie est vas vinarium, hic pro vasculo accipitur,quo mella conduntur. Erat autem cãdidum, vt festo congrueret,quemadmodum et vestes Romanorum, de quibus ait supra . Et populus festo concolor ipse suo est. Stipis adijce causam, stipem quoq; qua multi nihil dulcius arbitrantur ꝑmo anni die donare mos fuit.Sueto.in Caligula,Stetitq; in vestibulo ędium Calendis Ianuarijs ad captandas stipes, quas plenis ante eum manibus,ac sinum omnis generis turba fundebat . Est autem Stips (auctore Festo)nummus signatum, vnde stipendium nomen accepit, quoniam (vt ait Var.) ęs stipẽ dicebant . Inde quoq; ortum est verbum stipulari cum spondetur pecunię , et stipator nomen.Sunt autem stipatores custodes corporis,quibus a stipe quam accipiebant nomen inditum putant,ijdem et latrones a maioribus dicebantur.

Stipes donabant calendis Ianuarijs

Stips

Stipendium

Stipulari

Stipatores

Pluris opes nunc sunt ꝙ prisci temporis annis,repellitur paupertas Deorum munus, qua nihil est tutius,et nihil in pretio est, nisi pretium, ac tanti est opulentia,vt recte dictum illud videatur. O ciues ciues, quęrenda pecunia primum est , virtus post nummos. Dum casa Martigenam capiebat parua Quirinum, bene addit Martigenam, cur enim Cęsaribus edes latericię non sufficiant, cum paruo tugurio Romulus Marte genitus tegeretur. Fictile fulmen,non aureum sed e creta fictum.

PAV. MAR.

ET Mella data, oblata . Condita sub niueo cado, quę condita erunt sub quocunq; vase candido, siue nouo, nam cadus vas vinarium est.

Omen, faustum hęc in omen mitti Ianus inquit. Ait causa est.omen,ominis ratio . Vt ille sapor sequatur res, per hypallagem, vt res in totũ

annum

Dulcia cur dent video, ſtipis adijce cauſam,
Pars mihi de feſto ne labet vlla tuo.
Riſit, & o q̄ te fallunt tua ſecula dixit,
Qui ſtipe mel ſumpta dulcius eſſe putas.
Vix ego Saturno quemq̄ regnāte videbam,
Cuius non animo dulcia lucra forent.
Tēpore creuit amor, q̄ nūc eſt sūmus, hn̄di,
Vix vltra, quo iam progrediatur, habet.
Pluris opes nūc ſunt, q̄ priſci temporis ānis,
Dū populus pauper, dū noua Roma fuit,
Dū caſa Martigenā capiebat parua Quirinū,
Et dabat exiguū fluminis vlua torum.
Iuppiter anguſta vix totus ſtabat in ęde,
Inq; Iouis dextra fictile fulmen erat.

annum ſucceſſurę ſequantur ſaporem illum re rum dulcium, vt illę dulces, ſic omnia ſint per totum annum dulcia. Et vt annus, qui dulce principium habuit. Sequatur iter coeptū, quod incipit a dulcibus. Dulcia, intellecta dulcium cauſa. quęrit nunc ſtipis rationem. Video cur dentur dulcia, intelligo cur cariotides, caricę, mella dentur. Adijce cauſam ſtipis, ad de his rationem, cur ſtipem eo quoq; die offerant. Ne vlla pars de feſto tuo, ne quid eorum, quę tuis calendis aguntur. Labet mihi, excidat a me. Labet a labo las et breuis eſt prima. Hoc dicit, ne qd me lateat eorum quę ad tuum diem pertinent. Et.n. apud veteres calendis Ianuarijs ſtrēna dari, accipiq; ſolebat, id etiā et alijs diebus menſis factitatum. Tiberius tamen Cęſar (Tranquillo teſte) inhibuit ſtrēnarum commertium, ne vltra calendas Ianuarias exerceretur. Strēna munus ipſuz appellatum eſt, dabantur tamen nummi, Ideo hic ſtipis dixit, Stipē Pompe. inquit eſſe nummum ſignatum, teſtimonio eſt, et de eo quod datur ſtipendium militi, et cum ſpondetur pecunia quod ſtipulari dicitur. Qui autem primus ſtipem fecerit, ſeu nummum ſignauerit inferius dicemus.

Riſit et, id arguit Ianus dulciora eſſe ſtipis munera, q̄ mellis. Verum eius nunc ſermo deſcendit vſq; ad ſextum et.xxx. verſum, inquit ab regno vſq; Saturni fuiſſe homines lucri cupidos, et auiditatem tempore creuiſſe. Laudat tamen antiquam paupertate, damnatq; et opulentiam et luxurias, ſed poſtquam auctum eſſet imperium, et facti ditiores homines aurea fiunt et pretioſa, quę prius erant vilia templa etiam Deorum. Et vti ab antiquis ęra in omen dabantur, ita nunc aurum datur, in quo certe melius eſt omen. Riſit, Ianus cuz ita rogaretur. Et dixit o q̄ fallunt te tua ſecula, quātum decipiunt te tua tempora. Qui putas mel eſſe dulcius ſumpta ſtipe, magis eſſe mel dulce q̄ ſit nummus. Vix ego Saturno, Saturnus cum Iano pariter regnauit, de quo paulo inferius dicemus, et (vt auctor eſt Macro.) Romani ędem Saturni ęrarium eſſe voluerunt, quod tempore quo incoluit Italiam fertur in eius finibus nullum furtum eſſe cōmiſſum, aut quia ſub ipſo nihil erat cuiuſquā priuatum, vt apud eum locaretur pecunia communis, ſub quo fuiſſent cunctis vniuerſa cōmunia. Hoc igitur in loco Ianus vult dicere, Licet ſub Saturno omnia eſſent communia, et nihil priuati tamen. Vix ego videbam quęquam, aliquem. Regnante Saturno, cum in terris Saturnus regnaret. Cuius animo non forent, non eſſent. Dulcia lucra, quaſi qui voluptatem ex lucro non conciperet, ſic etiam et eſſet lucri ſtudioſus, et hoc quo ad priuata. Tempore, nunc in cupiditatem mortalium inuehitur, quod eo ventum eſt, vt nullus ſit auaritię modus. Amor habendi, immoderata lucri cupido, et in Meta. Et amor ſceleratus habendi.

Creuit tempore, paulatim per ipſa tempora. Qui, amor.

Nunc eſt ſummus, quaſi qui ita creuit, vt maior fieri non poſſit. Vix habet iam quo vltra progrediatur, adeo conualuit ipſa auiditas, vt vlterius progredi, aut aliquid vlterius addi minime poſſit.

Pluris opes, pluris quidem hoc tempore ęſtimantur diuitię, q̄ ab initio vrbis cum ipſe conditor, et cęteri modice, et in paupertate viuerent. Nunc, hoc tempore. Opes, diuitię. Sunt pluris, quaſi pluris ęſtimantur, et in maiore p̄tio habentur. Quaz annis priſci temporis, q̄ exiſtimarētur priſcis temporibus ab antiquis. Dum fuit populus pauper, qui non inhiarunt diuitijs. Duz noua Roma fuit, duz illi viuebant qui Romaz condidere, nam a pauperibus condita, et qui luxurię reruz et auaritię hoſtes eſſent. Pauper a pauca pecunia dicitur. Dum parua caſa, exiguum tuguriolum.

Capiebat, recipiebat. Quirinum, Romulum.

Martigenam, Marte genitum. hoc dicit dum Romulus paruum tugurium incolebat, etiam vrbe condita. Modico.n. cōtentus fuit, nam vbi populum in curias diuiſit, agruz (vt Diony. refert) in triginta partes diuidens ęquales ſuam cuiq; ſortem curię tribuit, tantum ipſe excipiens, quantum ad ſacrificia, templaq; ſatis eſſet, nihil ſibi relinquens. Et herba fluminis, fluuialis ſeu paluſtris vlua aut alga. Dabat exiguum torum, et recte torum a tortis herbis, non enim in puluinaribus, et in mollibus, ſed in toris aſperioribus, et duriuſculis recumbebat. Iuppiter, non modo in humanis rebus, ſed in diuinis vigebat ipſa paupertas, cum Dij quoque modico contenti eſſent. Iuppiter, Iouis effigies. Vix ſtabat, ſtare erectus poterat.

Totius in anguſta ęde, in arcto et anguſto templo. Parua enim erat ędes, vt recte collocari vix poſſet ſimulachrum. Et in dextra Iouis erat fulmen fictile, creteum a figulis effictum. Et vt fictile fulmen, ita fictilis

eſſe credatur imago. Quin etiam et parui ꝓtij oia ad ſacrificia peragēda, de quo Diony. etiam de Romulo ſermonē habens, Erat inquit ſacroꝝ cōmunium particeps vir nō modo huiuſmodi ſapiētię gratia laudari dignus, ſed victimarum etiā quibus Deos coli ſtatuit vtilitate. Quaꝝ plurimę permanſerūt vſq; ad ętatem noſtram, ſed nō omnes quidē vetuſto peractę ritu.

De rebus iſtitutis a Romulo ēt ſacris

> Frōdibus ornabāt, q̄ nūc Capitolia gemmis,
> Paſcebatq; ſuas ipſe ſenator oues.
> Nec pudor in ſtipula placidā cepiſſe quietē,
> Et foenum capiti ſuppoſuiſſe, fuit.
> Iura dabat populis poſito modo ꝓtor aratro,
> Et leuis argenti lamina crimen erat.

ANT. FAN.

FRONdibus ornabant, quę nūc Capitolia gemmis, de capitolij origine venuſtate, ac maieſtate ſuo loco dicemus. Nunc illud conſtet tm̄ anti, tātum lapillorum a Cęſaribus in ornatum Capitolij fuiſſe collatum, vt iure diceres mundi arcē ac totius orbis terrarum caput. Paſcebatq; ſuas ipſe ſenator oues, nō erat probro ſenatoribus oues paſcere et arare, ſed laudi, quod bene paſcere ſecūdum Catonem eſſet certiſſimus. Vidi in ſacris laribus coenas Dijs appoſitas ſuper menſis ligneis in vetuſtis caniſtris, et fictilibus hordeaceas pultes, et liba, et farra, et fructuū quorundam primitias, aliaq; multa ſumptu facili, et ab inſolentia omni libera. quęſtus, et agrum male colere ꝓbrum cēſorium duceret. In agris ergo nunc erant ſenatores, vt ait Cicero, et ipſorum manibus imperatorum (teſte Pli.) colebant agri gaudēte terra vomere laureato, et triumphali aratore. Itaq; ruſticę tribus laudatiſſimę in ciuitate habebant. Vrbanę vero in quas trāſferri ignominia eſſet deſidię probro. Nec pudor in ſtipula placidam cepiſſe quietē, quies maiorum ac ſomnus in ſtramentis erat. Iuuenalis, Silueſtrem montana torū cum ſterneret vxor Frondibus et culmo, vicinarūq; ferrarum Pellibus. Foenum capiti ſuppoſuiſſe, foeno veteres pro toro vtebant, et milites pro vexillo. Idē et cornupetarum boū cornibus apponi cōſueuit, vt occurrentes cauerent, qm̄ ex repletione, et ſacietate boues inſoleſcunt, item equi, aſini, et homines, vt Sophocles ſcripſit, Ex quo M Craſſum foenū in cornu habere dixerūt, quem tanq̄ iniuriarum perſequentiſſimum fugiebant, cui Cęſar, qui ei reſtitit, foenum dicitur detraxiſſe. Et leuis argenti lamina crimē erat, Valerius Maxi. ſcribit Fabricium Cenſorem ſenatu moniſſe Corneliū Rufinum, perinde ac malo exemplo luxurioſum, ꝙ decē pondo vaſa argētea cōparaſſet. Vnde illud eſt Iuuenalis, Argenti vaſcula puri, ſed quę Fabritius Cenſor notet. Idem etiā ſtatuit, vt ne bellici quidē imperatores plus q̄ pateram, et ſalinum argēteum haberēt. quin et Spartacus (auctore Plin.) interdixit caſtris ſuis, ne quis aurū aut argentum haberet. Sciēdum laminā differre a bractea, quoniam bractea eſt tenuis, et vt plurimum ex auro argentoue. Lamina vero craſſiore quouis genere metallorum.

Foeni vſus apd veteres ꝓ lecto et vexillo

Fabricij lex i eius cenſura

PAV. MAR.

FRONdibus, ordinabāt Capitolia frondibus. Quę nunc gēmis, quę hoc tēpore margaritis, et quibuſcūq; lapillis ꝓtioſis ornantur. Illi veteres aut pauperes, aut ꝓtioſi cultus, et luxurię hoſtes, Capitolia frōdibus ornabāt, et vt aliquid de eo dicamus. Tarquinius priſcus (vt a Tacito referē) ędem Ioui bello Sabino vouerat, iecitq; fundamēta, addidere aliquid et Tullus, et Superbus, ſed operis gloria libertati reſeruata. Horatius Puluillus iterum conſul dedicauit, ea magnificentia, vt ab immēſis poſtea opibus Populi Romani potius ornari, q̄ augeri poſſent. Poſt vero quadringētos et xvi. ānos C. Norbano, et L. Scipione cōſulibus, Capitolium tā magnifice extructum flagrauit, reſtitutū a Luctatio Catullo ad Vitellium vſq; māſit. Rurſus incenſum Domitianus princeps inſtaurauit. De Capitolij vero ornatu Pli. inquit, Laquearia, quę nūc et in priuatis domibus auro tegunē, poſt euerſam Carthaginē primo inaurata ſunt in Capitolio cēſura Mūmij, qui Achaiā vicit. Inde tranſiere in cameras, in parietes quoq;, qui iam et ipſi tanq̄ vaſa inaurantur, cum ſua ętas varia de Luctatio Catullo exiſtimauerit, quod tegulas ęreas inauraſſet primus. At Cęſares eo ſumptu Capitolium ornauerūt, vt fere quicquid in eo conſpiciebaē gemmeū et aureum eſſet. Ideo nunc dixit, Quę nūc capitolia gemmis, et de hoc etiam Ammianus hiſtoricus inqt, Huius totius artis ornamenta quibuſcunque Ægyptiorum miraculis ſunt anteponenda. Et ipſe ſenator paſcebat ſuas oues, diximus diuiſum populum a Romulo, et ſenatum ab eo conſtitutū. Credendum eſt aliquos e ſenatoribus ipſius paſtores fuiſſe, nā collegerat ille paſtorū multitudinem, et qui prius paſtor fuerat etiam vrbe condita paſtoralem interdum vitam agebat. ſic et poſtea, ſicut illi qui rei ruſticę, hoc eſt agrorum culturę operam exhibebant, ideo pauiſſe ſuas oues ſenatores dicit. Nec pudor, nec erat illis rubori aut dedecori. Cepiſſe placidā quietem in ſtipula, placide requieuiſſe, aut quiete dormiuiſſe in ſtipula, non in puluinaribus, non in tapetibus, non ſub aureis culcitris ſed in nudis paleis. Et ſuppoſuiſſe foenum ſuo capiti, nō etiam erat rubori habuiſſe foenum ſub capite loco puluinaris. Foenum a foenore deducitur, cum nil aliud ſine aliqua cura tantum foenoris prębeat.

Iura, poſt exactos reges, cum conſules creari coepiſſent ab ipſo aratro interdum ſunt accerſiti, qui rempub. adminiſtrarent, et populo iura dicerent, et exacto magiſtratus tempore arua repetebant, et ipſorum (vt inquit Plinius) imperatorum manibus colebantur agri. Serentem inuenerunt dari honores, Serranum vnde cognomen, aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quę prata Quintia appellantur, Cincinato viator attulit dictaturam. Quid quod poſt magiſtratum eburneo Scipione depoſito agreſtem ſtiuam aratri repetere rubor non fuit. Multa etiam referuntur exempla illorum, qui diuitias velut ſcelus fugere, et

Quob[...] ſtaura[...] fuit Ca[...] toliū[...] eius m[...] gnifice[...] tia

qui in

At postq̃ fortuna loci caput extulit huius,
Et tetigit summo vertice Roma Deos,
Creuerunt & opes, & opum furiosa cupido,
Et cum possideãt plurima, plura petunt.
Q uęrere vt absumãt, absumpta reqrer̃ certãt,
Atq; ipse vitijs sunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit suffusa venter ab vnda,
Q uo plus sunt potę, plus sitiuntur aquę.
In pretio p̃tium nũc est, dat census honores,
Census amicitias, pau per vbiq; iacet.

qui in paupertate ad summum magistratus pro/
uecti sunt, et maximo reipub. et vsui ornamento
fuere. De quibus cũ Valerio Maximo loquamur,
Per Romuli casam, perq; veteris Capitolij humi/
lia tecta, et per ęternos Veste focos, fictilibus etiam
nunc vasis contentos iuro nullas diuitias talium
virorum paupertati
posse pręferri. Con/
sul dabat iura, dice/
bat iura. Populo,
Romano scilicet. Po
sito aratro, a q̃ paulo
ante fuerat accersitus
consules Pompo. iu/
risconsul. de origine
iuris, dictos inquit
quod plurimum rei/
pub. consulerent. Et
leuis lamina, leue fru
stum. Argenti erat
crimen, pro scelere ha
bebatur argentum ha
bere Etenim ex censoria nota damnabantur, qui
quinq; pondi argento possiderent. Lamna et la/
mina pro rudi et infabricata materia metalli,
quod in Odis Hora. quoq; diximus. Nullus argen/
to color est auaris Abdito terris inimice lamnę
Crispe Salusti &c. At postquam, aucto imperio,
auctę etiam sunt opes, et cum ipsis aucta est habẽ
di cupido, vt expleri nunquam possit, et appetitur
et profunditur aurum, et qui prius pauperes fue/
rant, tum primum e parsimonia in luxum im/
mutati cum accessere Attalicę opes, et Corinthia/
cę, et Cyprię, etenim Corinthos et Cyprus faciũt vt
aliqua notentur ignominia Mummius et Cato, qđ
propter opes ea loca depopulasse existimantur.
At postquam fortuna loci, huius fatum vrbis
Romę et ipsius reip. status. Extulit caput, eleua/
uit caput, quasi postq̃ auctis viribus imperium p̃/
pagauit, et Virgil. Verũ hęc tantum alias inter ca/
put extulit vrbes, Quantum lenta solent inter vi/
burna cupressi. Et Roma tetigit Deos summo
vertice, quasi extulit caput vsq; ad sidera per hyper/
bolem. Et creuerunt opes, q2 Romani facti sunt
opulentiores. Et furiosa cupido opum, et creuit
insana, et inexplebilis diuitiarum auiditas. Et cũ
possideant plura, cum sint iam rerum domini, et
multa sub sua potestate teneant. Plura petunt,
appetunt etiam plura, neq; pluribus q̃ habẽt sunt
ꝯtenti. Certãt, certatim ꝯtendunt. Quęrere, opes
scilicet. Vt absumant, vt, quid absumere, et pro/
fundere possint, vt ẽ illud Crispi, Diuitias suas vin
cere nequeunt, quas profundant in extruẽdo ma/
ri, et in montibus coęquandis. Certant, conan
tur. Requirere absumpta, ea quę iam absumpse/
rint, et profuderint.
ATq; ipsę vitijs sunt alimenta vices, alterna
cupiditas nunc quęrendi, nunc quęsita perdendi
gignit inexplebilem auaritiam, et cętera vitiorum
genera, quę auaritiam comitantur. Sic.q.in.su.
n.ab vn. qui laborant morbo aquę intercutis, quo

ꝯsuli,
anti,
no,
da

ttalicę
pes Cy
rię ē co
ynthię

RNT.
FAN.

plus bibunt eo sitiunt magis. Hora. in. ij. Carminũ
Crescit indulgens sibi dirus hydrops, Nec sitim pel
lit nisi causa morbi Fugerit venis, et aquosus albo
corpore langor. Eos Cato veternosos appellat, vt
Veternosus q̃ plurimum bibit, tam maxime sitit.
Quãuis proprie veternosus sit, qui graui p̃mitur
sõno, his auari et isa
tiabiles aptissime cõ/
parant, quoniam (vt
ait Cice. in Paradoxis)
nunq̃ expletur nec sa
tiatur cupiditas sitis.
Aera da. o.m.n.o.
in au. prisca moneta
fuit ęrea, vnde (teste
Var.) ab ęre ęrarium
appellatum est, quod
po.Ro. in ęde Saturni
habuit, inde milites
ęrarij, inde quoq; obę
rati dicti. qui cũ sol/
uendo nõ essent per/
mittente iure manucapiebantur, similiter et aua
ri secundum Nigidium quasi ęris auidi, inde et
ęruscare. idest ęra vndiq; pecuniasque colligere.
Hinc etiam ęra militum, et tribuni ęrarij dicti, au
ctoribus Festo, et Plinio. Aeris primam inuentio/
nem nonnulli Caristo, alij Cypro tribuunt, quam
antiqui ęrosam appellarunt, q2 in ea plurimum
ęris nasceretur, cuius materia magis in vsu apud
veteres fuit (teste Seruio) quod religioni apta puta
batur. Quare Thusci (vt Macro. refert) ęneo vomere
vtebantur cum vrbes conderent, et in Sabinis ex
ęre cultri erant, quibus sacerdotes tondebantur.
Primus autem omnium era signauit Ianus, si
Macro. credimus, si Plini. Seruius rex. Hic dicitur
ęra signasse nota pecudum, vnde pecunia credi/
tur appellata. Ille vero ex vna quidem parte capi/
tis sui effigiem, ex altera nauim expressit. Sed ante
nummum percussum rudi ęre Romę vtebantur,
vt Timęus tradidit, teste Plini. eoq; penso non nu/
merato debitum soluebant, a quo pensiones di/
ctę, et poenas pendere. Argento autem signato Po
pu. Ro. vti coepit. v. annis ante primum bellum
Punicum, antea libralis assis ac dipondius appen
debatur. Notę argenti fuerunt bigę & quadrigę, nec
non et victoria, vnde nummi bigati, quadriga
ti, et victoriati dicti. Aureus vero nummus post
annum sexagesimum secundum percussus est q̃
argenteus. Cęterum externorum Lydi primi num
mum aureum, et argenteum percusserunt secun/
dum Herodotum, a quo Lucanus dissentire vide
tur in sexto Pharsalię. Theseus autem Athenis (vt
scribit Plutarchus) nummum percussit, et in eo bo
uem incidit, vel ob Marathonium taurum, vel
ob Minois ducem, vel vt ciues ad agriculturam
prouocare videretur.
ATque ipsę vices, alternationes, seu vicissitudi
nes quęrendi et absumendi. Sunt alimenta vi/
tijs, alunt cupiditatem ipsam insatiabilem. Sic
quibus, comparat auaritiam hydropisi, sic et Ho/

Hydropi
ci q̃ plus
bibũt eo
sitiũt ma
gis
Veterno/
sus
Moneta
ęrea
Aerarius
Aerarij
milites
Obęrati
Auari
Aeruscar
Aeris in
uentum
Quis pri
mũ ęra si
gnauit
Pecunia
Pensio
Notę ar/
genti
Bigati
Aureus
nũmus
qñ pcus/
sus fuit
PAV.
MAR.

Tu tamen auspicium si sit stipis vtile queris,
Curq; iuuent nostras ęra vetusta manus.
Aera dabāt olī, melius nūc omē in auro est,
Victaq; concessit prisca moneta nouę.
Nos q̃3 tēpla iuuant, q̈uis antiqua pbemus,
Aurea, maiestas conuenit ipsa Deo.
Laudamus veteres, sed nostris vtimur annis,
Mos tamen est ęque dignus vterq; coli.
Finierat monitus, placidis ita rursus vt ante
Clauigerum verbis alloquor ipse Deum.

rati. in Odis, Crescit indulgens sibi dirus Hydrops. Quo in loco nos multa diximus, et tria genera hydropiseos esse ostendimus, timpanitē, aschitē, et Hipposarcham. Hic vero de aschite intelligendum censeo, quę est cum ex aliqua mala digestione debilitatur epar, aquositas in ipo epate gignitur, quę quidē pulmonē ipsius respirare non sinit, cū per ipsam diaphragma eleuet, calor gignit, ide creber anhelitus, et iō sititur, nec vllo potu sitis extingui potest. Vnde apud Hora. Nec sitim pellit nisi causa morbi. Fugerit venis et aquosus albo corpore langor. Sic, eodem modo. Quibus, ab illis quibus. Venter intumuit ab vnda suffusa, ab aquositate ipsa suffusa p epar. Quo plus sunt potę aquę plus sitiūt, q̃to magis bibit eo morbo correptus, tanto magis sitit. In pre. nihil iā est qd possit nisi pecunia cōparari. Pretiū est in pretio, quasi quicquid pretiosum est, et alicuius ęstimationis venale est, quoniam non datur vltro cuiquam sine pretio. Census dat honores, pretium sine pecunia dat publica munera, hoc est ipsos magistratus, vt est illud Horatij, Certet tergeminis tollere honoribus. Census dat amicitias, et amicitię etiam pretio parantur, et alio loco dictum est. Illud amicitię quondam venerabile nomen Prostat, et i questu pro meretrice sedet. Pauper, qui pretium soluere non potest. Iacet vbiq;, q2 pro abiecto, et vili habetur, hęc olim dicebantur, sed nos nostrorum temporum pudet. Sed venias optata dies, et cō-sule rebus, Impia ne serpat pectora acerba lues. Cēsus pro pretio, et census pro reditu, et annuo fructu, et census quod viritim ęrario soluebatur. Censum Romę primum Tullus rex instituit, sed de hoc alias. Tu tamen, cum a proposito digressus videatur ad ipsum redit, pertinuerat enim causam stipis poeta, eam nunc explicat. Tu tamen queris si sit vtile auspicium stipis hoc est si omen vtile ac felix ab oblatione stipis ipsius digne captabitur. Et cur ęra vetusta, antiqua. Iuuent, delectent. Nostras manus, cum calendis nostris offeruntur. Aera vetusta dixit, q2 ęs prius signari coeptum est. Ser. enim Tullus (vt auctor est Plini.) primus signauit ęs. Ante rudis laminę ęreę vsus erat. Signatum est nota pecudum, inde pecunia dicta. Verum Pli. xix. li. inquit, Seruius rex ouium, boumq; effigie primum ęra signauit. Argentum signatum fuit anno ab vrbe condita. D.lxxxv. Fabio consule. v. annis ante primum bellum Punicum, notę argenti fuere ex vno latere bigę quadrigę, ex altero caput consulis, Inde argentei nummi bigati, et quadrigati. Signatum quoq; fuit nota victorię, vnde victoriatus nummus. Aureus vero nū-

Quō ptium dr̄ eē in ptio

Argenti moneta, cuius bigis aut quadrigis in altera pte erat caput ɔsulis

mus percussus fuit anno vrbis. D.xlvij. auctore incerto. Veteres, ipsi antiqui. Dabant olim ęra, ęreos nummos. Nunc est me. omen in auro, bonum erat prius omen in ęre, sed longe melius in auro, in ipsis aureis nummis, et in pretiosiore metallo. Et pri. moneta ęrea. Victa, ab auro qd posterius signatum. Concessit nouę, cessit aureo nummo. Nos quoq;, ē in diuinis quoque quamuis vetera laudentur, noua tamē ditiora magis oblectant. Nos quoq;, nos etiam Dij. Quāuis probemus, commendemus. Antiqua templa, quę a pauperibus antiquis fuere condita, et ęre tantum ornata. Iuuant tamen templa aurea, auro exornata a posteris magnificentiore sumptu posita. Ipsa maiestas, auri et ditioris tēpli. Conuenit Deo quasi magis conueniunt Diis pretiosa, q̄ vilia, de maiestate dicimus in. v. lib.

SED Nostris vtimur annis, et moribus nostri temporis. Loquitur autem Ianus quasi vnus Romanorum. Tale illud est apud Virgi. Nos tua progenies cęli quibus annuis arcem. Mos tamen est ęque dignus vterq; coli, prisca parsimonia et tēplorum maiestas. Sed cur naualis in ęre Altera signata est, altera forma biceps, Ianus cum Saturnum classe peruectum excepisset hospitio, et ab eo edoctus peritiam ruris ferum et rudem ante fruges cognitas victum in melius redegisset, regni eū societate munerauit, et cum primus ęra signaret (vt inquit Macro.) seruauit et in hoc Saturni reuerentiam, vt quoniam ille naui fuerat aduectus ex vna quidem partem sui capitis effigies, ex altera vero nauis exprimeret, quo Saturni memoriam etiam in posteros propagaret. Vnde olim pueri denarios in sublime iactantes capita aut nauim exclamabant. Alijs autem placet nummum ita fuisse signatum, vt res duas prę se ferret, quarum altera in ciuitate pulcherrima est, altera maxime necessaria, legum videlicet bonitatem, et affluentiam rerum, quarum illam ostendit frons Iani duplex, qui feros homines optimis legibus redegit ad vitę commutationem, hanc nauis expressa. Nouimus enim nauigabilem fluuium suppeditare ciuitati rerum omnium vbertatem. Lege Plu. in quęstionibus. Sciendum (vt Seruio placet) Saturnum Italis primum vitem ostendisse. Vnde illud est. Vitisator curua seruans sub imagine falcem. Sed is vitem ostendisse dicitur, non quod fuerit vitis inuentor, sed quod vitis genus Italis populis demonstrarit. Eius ędes (vt diximus) ęrarium fuit, vbi et tabulę publicę seruabantur, a quibus tabularium dicebatur, aucto. Plu. q2 ferunt Saturni tēpore nec auaritiam nec improbitatem in hominibus

AN. FAN.

Cur in altera pte ęris Iani effigies altera nauis erat

ęrariū in tēplo Saturni

bus fuisse sed fidem. Id templum primus omniuz Vale. Publicola exactis regibus ęrarium declarauit, vbi a pfectis ęrarij legatorum omnium vndecunq; Romam venissent nomina scribebantur. Primus autez omnium Saturno aram, erexit Cecrops, vt Macro. refert. Ni vetus ipsa dies exte. o. dies hic tempus signi ficat, vt diem adimere ęgritudinem hominibus. et, Longa dies homini docuit parere leones. Ante. p. f. o. d. Saturnus falcem habet in tutela, qua dicit patri cęlo virilia amputasse, quę cũ in mare cecidissent Venerem creauerunt. Quod ideo fingitur (aucto. Ser.) quia nisi humor de cęlo in terras descenderet nihil crearet. Alij Saturnum Deum esse temporũ dicunt, quę sicut falx, in se recurrunt, alij eum in pgressu nihil nocere, cum autẽ retrogradus est afferre pericula. Ideoq; eum habere falcem in tutela, quod falx ptenta nullam vim habet, retro vero acta quicqd ei occurrit secat. Sunt et qui falcem Saturno tributaz putent, quod tempus (vt inquit Mac.) omnia metat, exercet, et incidat. Alijs placet dari Saturno falcem veluti messis insigne, quod melioris vitę auctor fuerit. Pererrato antem orbe dicit, q̃ is Deus multum errauerit iram fugiens Iouis.

Multa quidẽ didici, sed cur naualis in ęre
Altera signata est, altera forma biceps?
Noscere me duplici posses vt imagine dixit,
Ni vetus ipsa dies extenuasset opus.
Cã ratis superest, Thuscũ rate venit ĩ amnẽ
Ante pererrato Falcifer orbe Deus.
Hac ego Saturnũ meminit tellure receptum
Cęlitibus regnis a Ioue pulsus erat.

AV. MAR.

LAVDAmus veteres, veterum mores. Sed vtimur nostris annis, quasi moribus nostri temporis, Deus est qui loquit, sed interdum hominis personam accipit. Tamen vterq; mos, vtraq; cõsuetudo et vetus et noua. Est dignus coli ęq;, pari modo dignus est vterq; qui celebret et seruetur.

Finierat, quęrit nunc poeta cur in antiquis nũmismatibus ex altera parte sit Ianus biceps, ex altera sit nauis, cuius rei rationẽ mox subnectam.

Finierat, Ianus. Monitus, suos. Ipse, ego. Placidis verbis vt ante, vt prius fecerã. Rursus, iterum. Alloquor Deũ clanigerum, Ianum qui cum claui et virga figurat. Multa quidez didici, iam ex tuis verbis multa percepi, sed. Cur in ęre, in ęreo nũmo. Altera for. est signa. naua. quasi cur ex altero latere est nauis. Altera est biceps, ex altero latere habet formã bicipitem. Noscere, bicipitem formam sibi ascribit Ianus, naualem Saturno in Italiam rate aduecto. et Pli. meminit, in ęreo nũmo ex altera parte Ianus geminus erat, ex altera rostruz nauis, et nobis domi plura sunt nũmismata antiquissima huius notę, et aliquod est ponderis vnius assis. De hoc Mac. ita inquit, Ianus cum Saturnũ classe peruectum hospitio cepisset, et ab eo edoctus peritiam ruris ferum et rudem illũ ante fruges cognitas victum in melius redegisset, regni eum societate munerauit. Cũ primus ęra signaret, quoniaz ille naui fuerat aduectus, seruauit in hoc Saturni reuerentiam, vt ex

Caput Iani et nauis cum Saturno in ęre signabãt

vna parte sui capitis effigies, ex altera nauis exprimeretur. Æs ita fuisse signatum intelligit hodie in aleę lusu, cũ pueri denarios in sublime iactantes capita aut nauim lusu teste vetustatis exclamãt. hęc ille. Sed aliunde rationem aucupat Plutar. xl. Problemate, vbi cũ superiorem et ipse rationẽ attigit, et tacite refelli subdit. Sed illud potius quispiam conijciat, alia esse in ciuitatibus quę pulchra, alia quę necessaria, maximuz vero atq; omnium pulcherrimuz iudicari bonitatem legum. Longe vero ex omnibus necessariuz esse copiam et vbertatem. Quoniam vero Ianus feros homines ad mansuetudinem traducens optimis legibus informauit, necessariam vero rerũ affluentiam fluuius nauigabilis suppeditat, et partim ex agro ac vicinis locis, partim et longinquis, ac mari deuehens, nihil quod ad vsuz pertineat desiderari patitur. ideo nummus ita signatus est, et vt legis latoris duplicem frontez propter vitę cõmutationem, vt dictum est, et imaginem nauium propter fluuij cõmoditatem pręsesserat. Dixit, Ianus. Vt posses me noscere duplici imagine, ideo in ęreo nummo ex altera parte est forma biceps, vt in bicipiti forma meam imaginem duplicẽ cognosceres. Ni ipsa vetus dies, nisi ipsa vetustas. Extenuasset opus, excidisset et attriuisset imaginis notam, seu nummum ipsuz. Superest causa ratis, restat vt absoluam cur nauis est in ęreo nummo. Deus falcifer, Saturnus. Venit in amnem Thuscum, in Tybrim Hetrurię fluuiuz. Ante, hoc est prius q̃ signaretur nũmus. Pererrato orbe, cum diu per orbem errasset fugiens Iouis filij vires, et iracundiam. Falcifer Saturnus dicitur et cum falce figuratur vel ob messis peritiam, vel q̃ Italis primus vitem putare ondit. Vñ Vir. Vitisator curuã seruãs sub imagine falcẽ, vel (vt Mac. asserit) cuz Saturnum, q̃ gręce dr̃ cronos ipsuz tp̃s interpretet, falcẽ qdam attributã putant qd tp̃s oia metat, exercet, et incidat. Pẽdet adhuc Iani oratio, et descẽdit ad plures versus.

Hac ego, mortuo Camuse Iani socio aduectũ in Italiaz Saturnũ Ianus suscepit, et cũ eo pariter regnauit, vñ posteri (vt Aurelianus ille Vectius refert) duos eis mẽses cõtinuos dicarunt, vt Decẽber sacruz Saturni, Ianuarius alterius vocabulũ possideret. Cum aũt Saturnus inter regnãduz nõ comparuisset, excogitauit Ianus honorꝫ eius argumẽtum, ac terrã oẽm ditioni suę parentẽ Saturniam nũcupauit, arã cũ sacris ɔdidit, q̃ Saturnalia noiauit regni eius tp̃a felicissima, tũ ob rerũ copiã, tuz qd nondũ quis seruitio, vel libertate discriminabatur. Diony. ẽt inqt Saturniã a Saturno noiatã Italiã, et Saturniũ collem, q̃ nũc Capitolinus dr̃, et Saturniã vrbez. Idẽ vbi sũmis laudibus Italiã extulit,

Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
Dicta quoq; est Latium terra latēte Deo.
At bona posteritas puppim formauit ī ęre,
Hospitis aduentum testificata Dei.
Ipse solum colui, cuius placidissima lęuum
Radit arenosi Tybridis vnda latus.
Hic, vbi nūc Roma ē, tūc ardua silua virebat

De laudibus Italię

subdidit itaq;, Minime mirū est priscos hanc terram opinatos esse Saturno sacram, cū existimarent hunc Deum esse hominibus felicitatis omnis largitorem et perfectorem. Laudes Italię a Diony. Pli. Stra. Theodo. et alijs fere innumeris referūtur cumulatius. Ego memini Saturnum receptum hac tellure, quasi memini me recepisse Saturnū hospitio in hac terra latina. Erat pul. a Io. cę. re. pepulerat illum Iuppiter filius a regno cęlesti, verum, nō a cęlesti, sed a Cretensi regno. Euememerus. n. in histo. sacra refert Saturnū sorte admonitum, vt a Ioue filio caueret, ne eum regno pelleret, effugiēdi periculi gratia Ioui insidias intendisse. Quod vbi Iuppiter resciuit patrem fugasse, armatosq; insequentes misisse, qui eū necarent, Saturnus cum diu errasset vix in Italia locum quo lateret inuenisse. Mac. vero cū tempus Saturnū dicat, eundem inquit a filio pulsum, qd aliud est q̄ tempora senescētia ab his quę postea nata sunt depelli. Facit ad hoc illud Hora. Truditur dies die, nouęq; pergunt interire Lunę. Verū quia Italia inferior est q̄ Gręcia, in qua mōs est Olympus, finxere poetę illū ab ęthereo Olympo ad Italiam aduenisse. Vnde apud Virgilium, Primus ab ęthereo venit Saturnus Olympo Arma Iouis fugiens, et regnis exul ademptis, vel dicas. Cęlitibus regnis pulsus, a regno paterno, cum ipse Saturnus Cęli filius dicatur.

ANT. FAN.

INDE Diu genti mansit Saturnia nomen, Saturnia et regionis et vrbis nomen est. Regionis vt hoc loco. Ianus enim (teste Mac.) excogitauit honorum Saturni argumētum, et terram omnē ditioni suę parentem Saturniā nominauit.

Saturnia

Vrbis vt in. viij. Æneī. Hanc Ianus pater, hanc Saturnus cōdidit vrbem, Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen. Cęterum Ianiculū oppidum et Saturnia a Saturno, Ianoq; cōmuni opera cōdita sunt mortuo iam Camese cum quo Ianus participata potētia regnasse dicitur, quam ob causam duo menses cōtinui eis dicati sunt, Decēber Saturno, Ianuarius Iano. Dicta quoq; est la. ter. la. Deo, Varroni placet Latiū dici Italiam quod lateat inter pcipitia Alpiū et Appennini, sed est et pars Italię pene omnibus nota, et sic dicta, q Saturnus ibi latuerit, quam ideo poetę finxerunt e cęlo pulsū q Italiam constet esse inferiorem Gręcia vbi Olympus est, quo nomine et cęlū accipimus. Est autē mons tanta altitudine, vt excedat nubes, vt Nubes excedit olympus Lege Deum. Re autem vera Iuppiter Saturnum e Creta dicitur pepulisse. Sed placet et illud Macro. Saturnum esse tēpus, q senescens ab his pellitur quę postea nascuntur. Arx mea col. e. quem vulgus nomine nostro Nūcupat. hęc ętas Ianiculumq; vocat. Ianiculum olim Antipolis dicebatur, atq; (vt Liuius tradit) vrbi adiectum est nō inopia loci, sed ne quādo ea arx hostiū esset. Sciendum Ianiculum esse nō solum collem, qui est in regione transtyberina. sed oppidum, quod a Iano denominatū Saturnus, Ianusq; concordes cōmuni opera (vt diximus) cōdiderunt, sicuti et Saturniā in colle Saturnio, qui nūc capitolinus dicitur. Festus vero Ianiculum dictum existimat, qd per ipsum Po. Ro. primitus in agrum Hetruscū transierit. Quare Porsena rex Hetruscorū cū Tarquinios in vrbe restituere vellet primo impetu Ianiculum cepit, quē regem quoniā Mutius sua cōstantia ab vrbe dimonuit, Mutia porta transtyberina ex eo tradit nominata. Sunt qui legant Ara mea est colli, quod nō displicet. Ostensum. n. mihi est in Ianiculo huius Dei sacellum, cum ad vrbem me cōtulissem orator missus a senatu Fauentini ad Sixtū quartum Pom. Max. vbi diligentissime perscrutatus sum quęcunq; antiquitatis monumenta cernunt. Tunc. e. r. p. c. t. d. cū scelerā hoīum nōdum e terris Deos excedere cōtulisset.

Latium

Cur Saturnus e cęlo pulsus fingitur

Ianiculū prius dicebat antipolis

PAV. MAR.

INDE, hoc est quod modo dicebamus a Saturno regionē et vrbem, et gētem Saturniā denominatam. Inde, ex eo. Diu māsit genti nomē Saturnia, diu et gens Latia, et regio Saturnia dicta.

Et terra quoq; est dicta Latiū latente Deo, et qd in ea terra latuerit Latiū est appellatū, qd Var. probare non videtur cum dicat Latiū vocari, q inter montes lateat. At bona, nō sumus adeo et ingenij, et iudicij pauperis, vt errores veterū non aduertamus. Mac. n. asserere velle videt (vt paulo ante diximus) primū Ianum ęra signasse sub imagine sua bicipiti et naui. Pli. primū q ęra signaret Tullum fuisse ostēdit, et nunc poeta Ianū introducēs posteritati ascribit. Vt ergo Ianus primus nō fuisse, et nos cū Pli. et poeta sentiamus. At bona posteritas, ipsi posteri pij et memores meritorum.

Varię opiniones de Latio vocabulo

Formauit ī ęre puppim, in ęreo nūmo naui formauere, q naui fuerat Saturnus in Italiam aduectus. Testificata, ipsa posteritas. Aduentū hospitis Dei, ea nota testimonium phibens de Saturno, quem ego hospitio suscepi, aliqui legūt puppim seruauit in ęre, nā ab initio impressā posteritas seruauit, melius erit formauit, vt est in vetustissimis codicibus, nā e posteris fuit Tullus rex qui primus ęra signauit. Ipse solū, Saturnus cis Tybrī, et Ianus trans Tybrim habitauere. Ipse, ego. Colui solū, tellurē. Cuius lęuū latus, quasi partē sinistram. Radit placidissima vnda Tybridis arenosi, a qua Tyberina abluit, nā qui in ea regione est, et vertat se ad mare ad scdm cursum fluminis a sinistra Tybrim hēt, sic lęuū latus recte dixit.

Hic vbi, et in libris de Arte, Quę nūc sub Phoebo ducibusq; palatia fulgent, Quid nisi araturis pascua bobus erant. Ardua sil. alta et difficilis accessu silua. Virebat tunc, eo tempore. Hic, vbi

nunc est

Tantaq́; res, paucis paſcua bobus erat.
Ara mea eſt colli, quē vulgus nomine nr̄o
Nuncupat, hęc ętas Ianiculumq; vocat.
Tunc ego regnabā, patiens cum terra Deoꝝ
Eſſet, et humanis numina mixta locis.
Nondū iuſtitiam facinus mortale fugarat,
Vltima de ſuperis illa reliquit humum.
Proq́; metu populū ſine vi pudor ipſe regebat
Nullus erat iuſtis reddere iura labor.
Nil mihi cū bello, pacem, poſtesq́; tuebar,
Et clauem oſtendens, hęc ait arma gero.

nunc eſt Ro. vbi nunc eſt ea vrbs, quę toti orbi imperitat et. Tanta res, q̄ta eſt ipſa Roma, aut locus in quo cōdita eſt. Erant pas. paucis bobus, q: vix pauci ſatis erant, aut q: paupes coloni paucos habebant boues. Ara mea, aliqui legūt Arx mea collis erat, melius Ara mea eſt colli, nā fidem facit verbis ſuis ꝙ ſacellu ſuo numini dedicatum adhuc extet in eo colle, quem incoluit, et q: ab eo Ianiculus nuncupatur. Ara mea ē col. qua ſi habeo aram in eo colle. Quē, collem. Vulgus nūcu. no. noſtro, appellat a meo nomine. Et hęc ętas vocat Ianiculū, q: nō modo veteres, ſed qui nunc viuūt Ianiculū dicunt, et nr̄o quoq; tempore mons Ianiculus dr̄, vbi eſt tēplum Diui Onophrij, clarum tū ipſa religione et hominum frequētia, tum etiā Antonij Cāpanij iunioris fratris mei ſepulchro, quez ſi in maturiorem ętatē fata prouexiſſent, ſuo carmine antiquoꝝ poetarum famaz adęquaſſet, ſed fortuna bonis inuidens eū nobis in ipſa adoleſcētia ſurripuit. Tūc, eo ergo tempore in terris regnabam, cū inter hoies Dii erant. Tunc, eo tempore. Ego regnabam cum terra eſſet patiēs Deorum, eo tempore quo terra poterat ſuſtinere Deos, hoc eſt anteq̄ ab hoium ſceleribus pellerentur. Et numina mixta, eſſent. s. Humanis locis, metonymię ſpecies eſt, nam qd tenet pro eo quod tenet, hoc eſt locum pro locato. et. d. cum Dij eſſent hominibus immixti. Nōdum iuſtitiam, regnabat tunc Ianus, cum nōdum mortalium ſcelera iuſtitiam ex orbe fugaſſent, cū omnes iuſti ſuapte natura eſſent, neq; arma vſquam fabricarentur. Nondū, non adhuc. Facinus mortale. ſcelera mortalium. interdu3 facinus in bonā partem accipitur. vt Egregium facinus, et clarum facinus et ſimilia. Fugarat iuſtitiam, pepulerat ex orbe aſtream ipſam, quę iuſtitia dicitur.

ANT. FAN.

VLTIma de ſuperis illa reliquit humū, ipſe alibi, Et virgo cęde madentes Vltima cęleſtum terras aſtrea reliquit. Virgilius primo Georgicorum, Extrema per illos iuſtitia excedens terris veſtigia fecit. Et clauem oſtēdens, hęc ait arma gero, quia eſt portaru3 cuſtos, vt diximus. Vnde et Portunus clauem tenere manu fingebatur, ꝙ Deus putaretur eſſe portarum. Cū tot ſint Iani cur ſtas ſacratus in vno? quęrit cur Iano vno tantū in templo Romani rem diuinam faciant, cum multa eius Dei templa in vrbe ſint. Hic vbi iuncta foris templa duobus habes, ędes Iani celeberrima, quam ſcribit Liuius, Numa fecit ad infimum Argiletum vt aperta bellum clauſa pacem ſignificaret. Fuit inter duo fora, Boariū videlicet et Piſcarium apud Tyberim, vnde ait Varro, Ad Ianum forum Piſcarium vocant. Fuit in hac ęde ſimulachrum Iani vetuſtum quidē, ſed quod artificio placere poſſet. Pli. Fuiſſe autem ſtatuariam artem familiarem Italię quoq; et vetuſtam indicāt Hercules ab Euandro ſacratus, vt produnt in foro Boario, qui triumphalis vocatur, atq; ꝑ triumphos veſtit habitu triumphali. Pręterea Ianus geminus a Numa rege dicatus qui pacis, belliq; argumento colitur. Hęc imago (vt inquit Seruius) tranſlata eſt ad tranſitorium forum poſteaq̄ captis Phaleris ciuitate Thuſcię, inuentum eſt ſimulachru3 Iani cū frontibus quatuor, et vnū templū quatuor portarum eſt conſtitutum, vt diximus ſupra. Multa hoc loco pręterire libet, quorum partem explicauimus, partem dicturi ſumus, partem omittimus faſtidio parcentes.

PAV. MAR.

VLTIma illa, aſtrea ſeu iuſtitia. De ſuperis, vltima ex omni Deorū cęleſtium numero. Reliquit humu3, hoc eſt Deſeruit terras, cęlumq; aſtrea petiuit, et in Metamor. Vltima cęleſtum terras aſtrea reliquit. Tamdiu enim in orbe fuit, quamdiu ſine ſcelere vixit mortale genus. Iuſtitiam, quę et virgo dicitur, Hyginus Iouis et Themidis filiam dicit. Aratus Aſtrei et Aurorę, quę eode3 tempore fuerit cum aurea ſęcula, et eorum principe3 fuiſſe demonſtrat, quam propter diligentiam et ęquitatem, iuſtitiam appellatam, neq; illo tempore ab hoibus exteras nationes bello laceſſitas eſſe, neq; nauigio quemq̄ vſum, ſed agris colendis vitam agere cōſueniſſe, ſed poſt eorum obitum, qui ſunt nati, eos minus officioſos magis auaros coepiſſe fieri. Quare minus iuſtitiam inter hoies eſſe verſatam. Deniq; cauſam perueniſſe vſq; cordum diceretur ęneum genus hominum natum eſſe. Itaq; iam non potuiſſe pati amplius, et ad sydera volaſſe. Vnde apud Aratum a Germanico traductum, Deſeruit propere terras iuſtiſſima virgo, Et cęli ſortita locu3, qua proximus illi Tardus in occaſum ſequitur ſupra plauſtra Bootes. Chriſippus autem (vt teſtatur Gellius) iuſtitię imaginem effingens os, et oculos, vultumq; ſeueris, atq; venerandis coloribus depinxit. Virginali aſpectu vehemēti, et formidabili, luminibus oculorum acerbis, neq; humilis, neq; atrocis, ſed reuerendę cuiuſda3 triſtitię dignitate. Ex huius imaginis ſignificatione, intelligi voluit iudicem iuſtitię oportere eſſe grauem, ſanctum, ſeuerum, incorruptum, inadulabilem. Contraq; improbos, nocentesq; immiſericordem, atq; inexorabilem, erectumq;, et arduum ac potentem vi et maieſtate ęquitatis.

De forma iuſtitię ſcdm Chriſippum

veritatisq; terrificumq; &c. Ipse pudor, quasi cum vnusquisq; turpe sibi duceret peccare. Ipse pudor, qui semper rationem habet honesti. Regebat populum, in summa .s. laude honestatis. Pro metu, loco metus supplicij. Multi enim metu supplicij non delinquunt, at illi non vllo metu, sed pudore tantum queq; turpia vitabant. Sine quasi cum nullis viribus cogerentur, pudore tantum non delinquebant. Nil mihi cum bello, eo tempore non eram ego bellis ꝑpositus, vt nunc qui in bello aperior.

> Presserat ora Deus, tũc sic ego nostra resoluo,
> Voce mea voces eliciente Dei.
> Cum tot sint Iani, cur stas sacratus in vno,
> Hic, vbi iuncta foris templa duobus habes?
> Ille manu mulcẽs ꝑpexam ad pectora barbã,

Tuebar pacem et postes, defendebam pacem cui preeram, et seruabam ianuas, legitur etiam portas. Et ostendens clauem, vt sepe diximus, cum claui figurari, et sunt hec verba poetę. Ait, Ianus .s. Hec arma gero, q̃si hanc solum clauem pro armis gero. Non enim mihi sunt bellica instrumenta, quoniam Deo pacis armis non opus est. Presserat, vbi tacuit Ianus, poeta sciscitatur cum plura sacella habeat, cur vno tãtum in loco sibi sacra fiant. Deus, Ianus. Presserat ora, iam tacuerat, et ora clauserat. Tũc ego sic resoluo nostra, aperio mea ora, et ita loquor, legitur etiam resolui. Voce mea eliciente, prouocante. Voces Dei, verba Iani. Nam sciscitanti mihi respondebat ille, sic eliciebam eius voces. Cum sint tot Iani, tot sacella tibi Iano dedicata. Cur stas sacratus in vno, cur vno in loco sacrata est tua effigies, et sacrificia tibi fiunt. Hic, vbi habes templa iuncta duobus foris? vbi est templum tuum, quo in loco terminantur duo fora, Romanum et Boarium, et enim, (vt superius diximus) Iani tẽplum ad infimum Argiletum Numa condiderat, eratq; sub cliuo Capitolino ad Velabrum, vbi et nũc sunt quatuor illi ingentes, et marmorei arcus, in quatuor mundi partes respicientes. Ibi quoq; et tẽplum Diui Georgij ad Velabrum, sic enim inscribitur. Cũq; sciamus ad Velabrum fuisse templum Iani illic esse affirmandum est, vbi ea fora terminabant. Est enim illic arcus Seueri pertinacis, cum bonum simulachris, testaturq; illinc incipere forum Boarium, et quod vlterius in viam nouam protẽdebatur, erat forum Romanum, cui iunctum erat forum Cęsaris, ab Augusto cum ęde Martis vltoris dedicatis. De quibus foris diximus in principio tertij libri Tristium. Verum qua ad Tybrim vergebat erat forum Piscarium. Nam (inquit Varro) secundum Tybrim ad Ianum forum Piscarium vocant, recte ergo dixeris duobus foris, aut Romano, & Boario, aut Boario et Piscario. Nam hęc duo erant iunctiora. Ille manu et sequunt verba Iani vsq; ad .xvi. versum, refertq; causam huius rei de qua sciscitatus est poeta ad bellum Sabinum, cum hostes irrupturi fuissent sua ope repulsi. De quo ita Macrobius, cum Ianum Patultium, et Clusium dicat, quod bello pateat, pace claudatur,

Cur Iãus ĩ vno loco sit sacratus solum cũ ei multa sint tẽpla

De foro Boario & Piscario

cum bello, inquit, Sabino raptarum gratia commisso Romani portam sub radicibus collis Viminalis, quę ex euentu Ianualis vocata est, claudere festinarent, q: in ipsam hostes irruebant. Postquã clausa est, mox sponte patefacta est, cum iterum ac tertium contigisset, armati plurimi pro limine, q: claudere neqbãt custodes stetere. Cũ ex altera parte acerrimo ꝓlio certaretur, subito fama ꝑtulit fusos a Tatio nostros, q̃ ob causam Romani, q adi tum tuebantur territi profugerunt. Cum Sabini per portam patentem irrupturi essent, fertur ex ęde Iani per hanc portam magnam vim torrentium vndis scatentibus erupisse, multasque per duellium cateruas, aut exustas feruenti aqua, aut deuoratas rapida voragine ꝑperisse. Ea re placitum vt belli tempore velut ad vrbis auxilium ꝓfecto Deo fores reserarentur. Hęc Macrobi. At nos mirabamur olim quo pacto diceret portam sub radicibus collis Viminalis, cum viminalem collẽ longe et ab ęde Iani, et a monte Tarpeio distare putaremus, in quo cum preceptoribus nostris errabamus, qui dum loca Vrbis perscrutabant seipsos et alios quoq; decipiebant. Is enim est collis Viminalis, quem putabamus partem Exquiliarum esse, vbi sunt equi marmorei, Phidię, et Praxitelis opera, et Termę Constãtinianę, in cuius radicibus extant ipsa excelsa Traiani palatia et eiusdem fora. Quę quidem loca exiguo spatio a montibus Capitolino, et Palatino disiunguntur, ibi eam portã fuisse conijcere debemus, et licet non illi iunctus, tamen ex ęde sua vsq; ad illam Ianus aquas eiaculatus est, et vt constet illum esse viminalem inuenimus nuper plures tabulas & publicas scriptas quingentis iam antea annis cum inscriptione in alta semita in colle viminali, et regione caballorum, eamq; esse altam semitam, quę per eum collem tendit compertum habemus, et ibi etiam sunt ipsi caballi. Haberem et alia plura, quę ad huiusce modi confirmatione afferre possem, sed longius q̃ oportet oratio progrederetur. Quod si qui ita nõ sentirent, satis sit vnius Pomponij nostri auctoritas, vetustatis diligentissimi indagatoris, et de hac re idem quod ego sentientis, sed hęc hactenus.

Miraculum ... sulfurea effusa ... Iani ... Sabinos

De colle viminali in regione caballorum

Ille, Ianus. Mulcens manu barbam propexam, longam, seu longe pexam.

PRO tinus Oebalij rettulit arma Tati, Oebalia ipsa est Laconia dicta a rege Oebalo Argolij filio, quem Lactantius grammaticus Laconum regem fuisse testatur, vnde Lacones Oebalij, et Oebalidę dicunt Statius de Castore et Polluce, Oebalidę fratres. Oui. de Helena, Et Paris Oenonẽ summos tenuisset in annos, Si non Oebalia pellice lęsa foret. Sed quia constat Sabinos velle Lacedemoniorum se fuisse coloniam, vt Plutarchus testatur in Numa. Sunt enim Sabini genus antiquissima Indigenę

ANT. FAN.

Oebalia

Sabini

genę et Aborigenes, quos nuncupabant Greci (vt ait Strabo) Samnitas, alij vero Laconas, ideo autor T. Tatium Oebalium dicit, qui e Curibus oppido Sabinorum Romam excitus est. Lege Dionysium Halicarnaseum, qui vbi loquitur de origine Sabinorum refert multa ei genti fuisse iura Laconica. Vtq; leuis custos armillis capta Sabinis Ad summę Tatios duxerat arcis iter, Tarpeia Spurij Tarpeij filia, qui Romanę arci pręerat, cum Sabini ob raptas bellum aduersus Romulū sumpsissent, et Romę appinquarent, aquam, pfecta extra moenia in hostes icidit, ei T. Tatius optionem muneris dedit, si exercitum suum in arcem produxisset, illa petijt quod in sinistris illi manibus gerebant, videlicet annulos et armillas, quibus dolose repromissis Sabinos in arcem produxit, vbi clypeis et annulis in eam coniectis virgo obruta est, vt Plutarcho placet quę ibi sepulta Tarpeię sedi nomen dedit. Additur fabula q exercitui Sabinorum vrbem inuasuro Ianus subita feruidarum aquarum inundatione iter clauserit, vnde meruit templum. Quamq̄ et quod de armillis dicitur plerią; fabulosum existimant, et Tarpeiam auro corruptam armis necatam dicūt, vel prodendi exempli causa, vt inquit Liuius, ne quid vsq; fidum proditori esset. Legimus autem post arcem ab ea virgine proditam cautum fuisse, vt ęrei cardines fierent quorum stridor posset aperta hostia omnibus indicare. Sane armillę, quę grece ψελλια dicuntur, ornamenta sunt proprie humerorum, brachiorumq; licet interdum alijs quoq; partibus corporis tribuantur. Festus, Armillas ex auro, quas viri militares ab imperatoribus donati gerunt dictas esse existimant, q antiqui humeros cum brachijs armos vocabant. Vnde arma ab his dependentia sunt vocata. Strabo, Aurea illis sunt gestamina, collo quidem torques, manibus autem et lacertis armillę. Propertius, Atq; armillatos colla molossa canes. Dicebantur et calbei armillę, quibus triumphantes vtebantur (teste Festo) quibuscunq; ob virtutem milites donabantur. Armillarum vero genus quo mulieres vtebantur brachio summo spinter vocabatur. Armillum vero si dixeris significabis vas vinarium in sacris dictum, q armo .i. humero deportetur. Sunt qui ita legant hęc duo carmina, Vtq; leuis custos armillis capta, Sabinos Ad summę tacitos duxerat arcis iter.

> Protinus Oebalij rettulit arma Tati.
> Vtq; leuis custos armillis capta Sabinis
> Ad summę Tatios duxerat arcis iter.
> Inde, velut nūc est, p quē descēditis, inquit,
> Arduus in valles per fora cliuus erat.

PROTINUS, continuo. Rettulit arma, bella et arma ipsa. Tati Oebalij, Tatij regis Sabinorum, Oebali enim vnde Oebalia dicti Cretensi teste rex Laconię, filius fuit Argulij filij Amydatis, et a se prouinciam illam Oebaliam dixit, ex qua ob duritiam legum Lycurgi, Dionysius plures ex cessisse refert, deuenissq; in agros Pomentinos. Locum in quo primum constiterant, Feronia ab ęquora latione nominasse, Fanumq; construxisse Feronię Deę, quam detractione litterę Feronam vocarunt. Inde profectos quosdam eor esse cohabitatores Sabinis factos, ac ppterea multa esse Sabinorum iura Laconiaca. Maxime autem bellica studia. Tenuitas victus, et in oibus vitę officijs durities. Hęc ille. Sed de Sabinis alias. Ergo Tati Oebalij Sabini, ab ipsis Lacoibus illuc pfectis. Et Tatius ipse post raptas a Romulo Sabinas, Romanis bellum intulit. Vtq; leuis, et retulit Ianus.

Vt leuis custos, Tarpeia quę custodię arcis pręerat. Capta armillis Sabinis, capta cupidine Sabinorum armillarum. Duxerat Tatios, Tatij milites, ipsos Sabinos, qui sub eo militabant. Ad iter summę arcis, ad viam qua in arcem capitolinam ascendebatur. Tarpeia, Tarpei filia, cuius supra meminimus, armillas, quę ornamenta sunt Sabinorum brachiorum, habendi cupiditate Sabinis Romanam arcem prodidit. ideo leuis custos dixit, quia prore vili magnam prodidit. Alij dicunt captam ornamentis aureis, et annulis quę in sinistris brachijs Sabini gestabant. alij aurum petijsse Vestalem, et non armillas. Armillę sunt ornamenta virorum, quę in sinistris brachijs ferebantur, sic dicta ab armis, idest humeris, inde armillum (Pompeio teste) vas vinarium in sacris. Verum ipsa virgo cum promissa peteret Sabinis scutis ibidem est obruta, et ab ea Tarpeius mons dictus. Sed poeta Simulus (cuius Plutarchus meminit) prorsus insanire creditur, existimans non Sabinis, sed Celtis Tarpiam capitolium prodidisse, cum eorum regem deperiret, sic ait, Dux capitolinum colet Tarpeia collem Gallorum exardens regem, tunc hostibus vrbem Prodidit, et patrias euertit perfida sedes. Nec multo post inquit, Aborei, Celtęq; simul populosa iuuentus Hanc fluuio immersa spectata cęde piarunt. Insuper horrentes clypeo, atq; arma ruentes.

INDE, Velut nunc est, per quem descenditis, inquit Arduus in valles per fora cliuus erat, cliuum publicum dicit per quem descendebatur a Capitolio in Boarium et Piscarium forum. De hoc Varro, Cliuus publicus ab ędilibus plebei publicis, qui eum publice ędificarit. Hinc cliuus et publicus, et publicius recte dicitur. Publicius autem quod publicij ędiles plebis eum cliuum faciendum sternendumq; curanerint. Hi sunt de quibus legimus in quinto huius operis libro, Plebis ad ędiles perducta licentia talis Publicios, ab his cliuus, de quo nunc agitur, Publicij nomē accepit, vt a Publio Publius, a Cossonio Cossonius. Vn illud est, Parte locant cliuum, qui tunc erat ardua rupes, Vtile nunc iter

Margin notes: Sabinorum iura Laconica. Tarpeia virgo. Armillę quę sint. Spinter armillū. PAV. MAR. De Tarpeia filia Tarpei capitolini. ANT. FAN. Cliuus publicus.

Et iam contigerant portam, Saturnia cuius
 Dempſerat oppoſitas inuidioſa feras.
Cũ tãto veritus cõmittere numine pugnã,
 Ipſe meę moni callidus artis opem.
Oraq́;, qua pollens ope ſum, fontana recluſi,
 Sumq; repentinas eiaculatus aquas.

eſt, Publiclumq; vocant. Mendoſus eſt igitur illud Varronis quod ſcripſimus ſupra, et ſic legendum, Cliuus Publicius ab ędilibus plebei Publicijs, qui eũ publice ędificarunt. Simili de cauſa Publius, et Coſtonius, q̄ ab his viris dicuntur ędificati. Vbi notandum plebei genitiuum eſſe ab eo quod eſt plebes, cuius meminit Priſcianus, et Publicios propria eſſe duorum nomina, qui vti ſors tulit ſimiliter nominati eodem anno ędiles fuere, quo populo Romano viſus eſt, vt mulctaticię pecũię, quam hi pepẽdiſſent, qui pecora in publico ſaltu pauerant, altera pars in ludos florales conferretur, ex altera vero parte cliuus ſterneretur, qui Publicij nomen accepit. Ac ne quis forte dubitet Publicios propria ędiliũ fuiſſe nomina expendat diligẽter ea verba Varronis, quę ſubiecimus, vt rei veritas eluceſcat, vbi qui grãmaticẽ non ignorat, et demonſtratiui vim pronominis fateatur neceſſe eſt, vti Publium et Coſtonium, ſic et Publicios propria virorum eſſe nomina. Legimus ſane apud Macrobiũ in Primo Saturnaliorum tribunum plebis Publiciũ noiatũ, vt illud quoq̄ in lr̃is inuenio, q̄ cum multi occaſione Saturnaliorum per auaritiam a clientibus ambitioſe munera exigerent, id quod onus tenuiores grauaret. Publicius tribunus plebis tulit, vt non niſi cerei ditioribus miſſitarent̃. Quin et Publiciam inuenio foemininum p̃prium nomen. Pli. li xxxiiij. Naturalis hiſtori. Honorem eius habuit e diuerſo amnius fecialis equeſtrẽ ſtatuã ꝯ Iouis ſtatoris ędẽ in veſtibulo ſuperiore domus Valerię fuiſſe Publicię conſulis filię, eãq; ſolam fuiſſe. Tyberimq; trãſnataniſſe. Cliuum publicium nonnulli tradiderũt porrigi ad Sublicium pontem. Nos hi ſumus quibus diuinare non placet, ac tradere incerta p̃ certis, vbi probati ſcriptoris deſiderat̃ auctoritas. Et iam contigerant portam, Saturnia cuius Dempſerat oppoſitas inuidioſa feras, ſub radicibus collis viminalis porta erat, quę poſtea ex euentu Ianualis vocata eſt, vt inquit Macro. Ea poſtquam a Romanis clauſa mox ſponte patefacta eſt. Cũq; iterũ, ac tertio idem contigiſſet armati plurimi pro limine, q̄ claudere nequibãt, cuſtodes ſteterunt. Cũq; ex altera parte acerrimo p̃lio certaret̃, ſubito fama pertulit fuſos a Tatio Romanos. Quã ob cauſam, qui aditum tuebant̃ territi profugerunt. Cum igitur Sabini (vt idem Macro. ſcribit) per portam patentem irrupturi eſſent, ferunt ex ęde Iani per eaſ magnam vim torrentium vndis ſcatentibus erupiſſe, multaſq; per duellum cateruas, aut exuſtas feruenti aqua, aut deuoratas rapida voragine periiſſe. Ea re placitum eſt, vt belli tempore, velut ad vrbes auxilium profecto Deo fores reſerarentur. Eiuſdem portę meminit Varro his verbis, Tertia eſt ianualis dicta ab Iano, et ideo ibi poſitum ſignum et ius inſtitutum a Pompilio (vt ſcribit in annalibus Piſo (vt ſit aperta ſemper cum bellum ſit, Saturnia, Iuno, cum dicitur poſſeſſiuum eſt pro patronymico. Hęc Sabinis fauebat infenſa Romanę felicitati, quam audierat excidio fore Carthagini. Ipſe meę moni callidus artis opem, aperire et claudere ars Iani eſt. Vnde ora fontium a ſe recluſa ſubiungit. Ante tamen madidis inieci ſulfura venis, Varro auctor eſt ad Ianum geminum aquas calidas fuiſſe, vnde Lautolę a lauãdo (vt eidẽ placet) nomen acceperunt. Eſt autem natura ſulfuris excalefaciens, et concoquens (teſte Pli.) ſentiturq; eius vis et in aquis feruentibus, neq; alia res facilius accenditur. Vnde apparet ignium magnam vim ſulfuri ineſſe.

Plebes
Plebei

De clino
dubium

Lautolę
ignee
Sulfuris
natura

INde, ex ea arce. Erat cliuus in valles arduus, erat deſcenſus difficilis, nam arduum dicimus altum et difficile. Vnde in Metamor. Ardua prima via eſt, q̄ erat alta et difficilis aſcẽſu. Et cliuus magnus inflexus, κλινω, quod eſt inclino. Eratq; ẽ cliuus Capitolinus, et cliuus Publicus. Varro triũ cliuorum meminit, Publici, Publij, et Coſtonij, et inquit, Cliuus publicus ab ędibus plebei publicis, qui eum publice ędificauit. Simili de cauſa Publius, et Coſtonius, q̄ ab his viris dicuntur ędificati, deinde Varro videtur addere quartum, cum ſubiungat, Cliuus proximus eſt ad florales vſus verſus Capitolium vetus, q̄ ibi ſacellum Iouis, Iunonis, Mineruę. In valles, quę ſunt inter eos montes, Tarpeiũ, et Palatinum, et Auentinum. Per fora, Romanum, Boarium, Piſcarium. Velut nunc eſt, quia nunc quoq; eſt ipſe Cliuus. Per quẽ deſcenditis, e Capitolio. s. in valles, et in ipſa fora. Et iam contigerant portam, iaſ venerant Sabini magno impetu ad portam ſub radicibus viminalis, vt inde ingredientes in arcem aſcenderent. Cuius, portę. Saturnia inuidioſa, Iuno quę ſummo odio Troianos inſectata eſt, ſic et Romanos ab illis progenitos. Dempſerat feras oppoſitas, remouerat vectes, et obices, quibus clauſa tenebatur porta. Illa ãt eam aperuit, verum q̄ humana ratione caret ad numen refert, nam (vt diximus) ter ſua ſponte porta patefacta eſt. Cum tanto ego veritus, non hic ad timiditatem, ſed ad reuerentiam ſpectat. Cõmittere pugnam cum tanto numine, quaſi p̄p reuerentiam nolens ego manus conſerere cum Iunone, quę portam aperuerat. Ipſe callidus, prudens et aſtutus. Moni opem meę artis, ſuccurri Romanis ea arte qua poteraſ. Oraq; recluſi. aperui. Ora fontana, ora fontiũ, hoc eſt ipſas aquarum ſcaturigines. Qua ope ſum pollens, quę potentia prę cęteris valeo. Pollere, ſplendere. Pollet ea ope Ianus, q̄ exitus et introitus Deus eſt. Sum eiaculatus. longe eieci. Aquas repentinas, repente ſcaturientes, nam (vt diximus) magnam vis aquarum feruentium ſubito in aduerſos hoſtes

P AV.
M AR.

Miracu
lũ Iani
aqua ſul
furea

ſos hoſtes erupit. Ante tamen, ſcaturigini ipſa/rum aquarum ſuppoſuiſſe ſe ſulfura dicit, vt eſſet humor feruens, quo magis hoſtes obuieret. Ta/men ante, q̃ ipſa aqua erumperet. Subieci ſul/fura venis madidis, ipſis aquarum meatibus, et venis vndis, vnde ſcaturiunt ſuppoſui ſulfur, cuius natura (vt Plinius te/ſtatur) excalefacit, et coquit, eius vis in aqs feruentibus ſentitur.

> Ante tamen madidis inieci ſulfura venis,
> Clauderet vt Tatio feruidus humor iter,
> Cuius vt vtilitas pulſis percepta Sabinis,
> Quę fuerat, tuto reddita forma loco eſt.
> Ara mihi poſita eſt paruo cõiuncta ſacello,
> Hęc adolet flãmis cum ſtrue farra ſuis.

Vt humor feruidus, aqua feruens. Clau/deret iter Tatio, inclu/deret iter Sabinorum regi, ne ingredi poſ/ſent. Aquę calidę ſca/turientes plerunq; ſulfureum odorem ſapiũt, quo/niam per venas ſulfuris traanſeunt. vnde eſt illud Plinij, Aquę tales ſunt, qualis terra per quam flu/unt, qualesue herbarum, quas lauant ſucci. Sulfu/ris autem genera (eodem Plinio teſte) quatuor eſſe conſtat, viuũ quod Gręci ἄπυρον vocant. Alterum genus Glebam fullonum appellant, tantũ in offi/cinis familiarem. Tertium Egula vocatur, cui tan/tum vſus eſt ad ſufficiendas lanas, quoniã cando/rem tantus, mollitiemq; confert. Quartum cantes ad lycnia maxime cõficienda, λυχνία candelabra.

Cuius vt vtilitas, cuius aquę. Vt poſtq̃. Vtili/tas eſt pcepta pulſis Sabinis, poſteaq̃ Romani per/cipere ipſius aquę vtilitatẽ, quia ea Sabinos pepu/lerat. Forma, hoc eſt ipſius loci facies. Quę fue/rat prius, ſcilicet q̃ id fieret. Eſt reddita loco tuto, reſumpſit priorem formã locus cedentibus aquis. Tuto, q: hoſtes erant fugati inde.

ARA Mihi poſita eſt paruo cõiuncta ſacello, ſa/cella (vt Feſto placet) ſũt loca Dijs ſacrata ſine tecto.

Hęc adolet flammis cũ ſtrue farra ſuis, adolere verbum eſt proprie ſacra reddentium, auctore No/nio, quod ſignificat votis vel ſupplicationibus nu/men auctius facere, hic autem eſt vrere. vt, Verbe/naſq; adole pingues. Sane ſtruem in ſacris diuer/ſarum rerum congeriem vocant, vt farris, tritici, hordei, fabę, ſeminis rapicij, thure ac vino additis, qua ſtrue ante meſſem Iano, Ioui, et Iunoni rem diuinam faciebant. Sed eſt et ſtrues libi genus, au/ctore Feſto, vnde qui fertum et ſtruem ad ſacra fe/rebant Struferta rij dicebant. De ſtrue Iani Catonis hęc verba ſunt. Priuſq̃ porcam foeminam immo/labis Iano, ſtruem cõmoueto ſic. Iane pater te hac ſtrue commouenda bonas preces, precor vti ſies volens propitius mihi, liberiſq; meis, domo, famı/liq; meę. Item poſtea vinum Iano dato ſic. Iane pater vti te ſtrue cõmouẽda bonas preces bene pre/catus ſum, eius rei ergo macte vino inferiori eſto. Conſueuiſſe autẽ Iano farre rem diuinã fieri du/bium non eſt. Iuuenalis, Quędam de numero la/miarum, ac nominis alti Cum farre et vino, Ia/num, Veſtamq; rogabat. Id Numa docuit nõ eſſe purum niſi torreret. Itaq; in ſacris bis toſtũ erat, quoniã et ante fuerat igne purgatum et tunc vre/batur. Vnde nihil afferunt, qui per farra et ſtrues accipiunt farra cum culmis. A farre farreum de/ducitur libi genus, vt Feſtus tradit, q apud maio/res noſtros in maiore pretio habebat. Item farra/cee quo nomine legitima matrimonia vocabant, et diffarreacio ſacrificij genus quod inter vir et mulierem fiebat farreo libo adhibito.

Farreum

Farraceę

At cur pa/ce lateſ: motiſq; reclu/deris armis? cauſę a nobis ſuperius explica/tę ſunt. Cęſareoque diu numine clauſus ero, numine Cęſaris Auguſti poſt bellum Actiacum pace terra, mariq; parta, de qua inquit Strabo, Nunq̃ igitur tanta pacis facultas, tantaq; bonorũ copia Romanis, et eis ſocietate foederatis affuit, quãtam Cęſar ſuppeditauit Auguſtus. Numine etiã Tiberij Germanici, et Druſi Cęſarũ pacem retentam accipe/re poſſumus, quã idem ſcribit Geographus tempo/ribus ſuis ſucceſſorem Auguſti preſtare Tiberiũ, nec minus eius filios Germanicum, Druſumq; ſuã genitori nauantes operam. Veſtri Germanicę cauſa triumphi, Germanicus, (teſte Suetonio) miſ/ſus ad exercitũ in Germaniam morte Auguſti nũ/ciata legiones vniuerſas imperatorem Tiberium recuſantes, et ſibi ſummã reip. deferentes cõpeſcuit, atq; hoſte mox deuicto triumphauit. Cum. n. Che/ruſci tres Romanorũ militum legiones cũ impera/tore Quintilio Varro fractis foederibus p inſidias obtruncaſſent, a Germanico domiti poenas lue/runt, eiq; triumphum clariſſimũ prębuerunt, in quo vna cũ alijs viris illuſtribus ductus eſt Semi/guntus Cheruſcorũ ductor. Hanc Germanici vi/ctoriam, aliaſq; glorioſiſſimas, quas nunc pręteri/mus, nõ puduit Tiberiũ ceu damnoſas rei incre/pare, pręclaraq; facta eius pro ſuperuacuis eluere, vſq; adeo Germanico obtrectauit. Tradiderat famulas iã tibi Rhenus aquas, poetice Germanos ait a Germanico in iugum redactos, Rhenus enim Galliam diuidit a Germania. legitur etiam Domitas.

Cur pace Iani tem/plũ clau/ditur

Pax ſub Auguſto

Germa/nicus

Rhenus

PAV. MAR.

ARA Mihi, Romani hac ope iam ſeruati eo in loco vnde erumperant aquę, aram templo iunctã dedicauerunt. Ara eſt poſita, erecta. Mihi, nu/mini meo. Coniuncta paruo ſacello, ędiculę meę, ex ęde iam erumperat aqua vt diximus.

Hęc, ara Adolet, vrit. Suis flammis far/ra, nam (vt diximus) farre, et ſale Iano ſacri/ficabatur. Cum ſtrue, farra et ſtrues Iano offe/rebantur, vt Cato aſſerit. Eſt enim ſtrues libi ge/nus, quod addebatur in ſacris, et ſuperius, Impo/nit libum farraq; mixta ſale. At cur, querit nunc poeta cur pace cludatur, bello pateat. Quod ſuperius quoq; diximus. At cur pace lates? cur cluſus es, quaſi cur clauſum eſt tem/plum tuum tempore pacis. Et recluderis, ape/riris. Motis armis, cum arma mouentur ad inferenda bella. Nec mora, nulla facta eſt tardatio. Eſt reddita mihi cauſa quęſiti,

At cur pace lates? motiſq; recluderis armis?
Nec mora queſiti reddita cauſa mihi eſt.
Vt populo pateant reditus ad bella profecto,
Tota patet dempta ianua noſtra ſera.
Pace fores obdo, ne qua diſcedere poſſit,
Cęſareoq; diu numine clauſus ero.
Dixit, & attollēs oculos diuerſa videntes,
Aſpexit toto quicquid in orbe fuit.
Pax erat, & veſtri Germanice cauſa triūphi
Tradiderat famulas iā tibi Rhenus aqs.
Iane face ęternos pacem, paciſq; miniſtros,

ſtatim Ianus reſpondit, et propoſitę queſtionis rationem reddidit. Vt populo, bello inquit Ianus patere, vt pateat militię reditus, pace clauditur, ne pax ipſa diſcedat. quę ad hęc faciant ſuperius dictum eſt, et quo tempore clauſus fuiſſet, et regnante Numa, et poſt primum bellum Punicum, et poſt bellum Actiacum ſub Auguſto. Tota ianua noſtra, ianua noſtri templi. Patet, aperta eſt tempore belli. Dempta ſera, amoris vectibus et obicibus. Vt reditus pateat, ſit apertus. Populo profecto ab bella, Romanę militię, quę in bellum ierit. Pace, cuʒ eſt pax. Obdo fores, claudo vectibus, ſeu obicibus ianuas, et Terentius, Peſſululum hoſtio obdo, quaſi peſſulolo hoſtium claudo. Nequa, ne vlla ex arte. poſſit diſcedere ipſa pax. Et diu ero clauſus numine Cęſareo, ſub imperio Cęſarum, diu ſub eoruʒ auſpicio clauſum erit templum meum. nam pace terra, marique parta Ianum Quirinum clauſerat Auguſtus. Dixit, Ianus. Attollens oculos, quaſi in altum reſpiciens. Videntes diuerſa, diuerſas partes et a pectore, et a tergo anteriora et poſteriora. legitur etiam Tuentes. Aſpexit quicquid fuit in toto orbe, totum orbem, et quę in orbe erant. Pax erat o Germanice erat pax cum hęc ſcribebam, aut cum ita mecum loqueretur Ianus. Et Rhenus, fluuius qui ex alpibus labens diuidit Galliam a Germanis, et in Oceanuʒ Gallicum exit. Tradiderat iam tibi aquas famulas, ſeruire iam coeperat tuę domui, et hoc propter acolas Rheni, qui iam domiti fuerant. legitur in alijs codicibus, Domitas. Cauſa veſtri triumphi, quia de Germanis triumphaſtis. et hoc arguunt Germanico non conuenire, qȥ non viuente Ouidio triumpharit. Sed aduertant queſo, cum poeta dicat cauſa veſtri triumphi, potes intelligere triumphi veſtrę domus. adde ꝙ facta parentum ſunt filijs quoq; communia. Vterq; Germanici pater, et pater et verus, et adoptiuus Germanos domuere. ſed plura geſſit Druſus, ſub quo Germanicus filius militabat. Liuius enim libro. cxxxvi. Rhetiam a Tiberio Nerone, et Druſo domitam refert. et libro. cxxxvij. narrat ciuitates Germanię cis Rhenum, et trans Rhenum poſitas a Druſo oppugnatas. et libro. cxxxviij. Ceruſcos, Cenchreos, Caucos, aliaſq; Germanorum gentes a Druſo ſubactas. Item et libro. cxxxix. bellum contra transrhenas gentes a Druſo geſtum refert. Idem proſequitur libro. cxl.

Nota de triūpho Germanico

et de eius obitu agit, Particeps tot victoriarum paternarum eſſe debebat filius. Ideo poeta hic veſtri triumphi dixit, et Rhenus tradiderat famulas manus tibi, vt alluderet victorię paternę, ꝙ ſi mihi id non conceditur, concedatur et aliud quod mox ſubnectam. Aſſerunt hos Faſtoruʒ libros ſub Auguſto principe ſcriptos, et id ego fateor. Primo enim anno exilij ad Auguſtum ſcribens dicit ſe. xij. libros Faſtorum ſcripſiſſe. Verum non conſtat eo tempore editos, ergo hoc credendum et aſſerendum eſt ſcriptos fuiſſe Romę magna ex parte, ſed in Ponto emendatos, ſed priores libros tantuʒ editos. Dumque emendaret, multa ſuſtuliſſe, multaque addidiſſe, quę de Auguſto viuente ſcripſerat non immutauit. Nam poſt obitum eius editum putandum eſt, addebat quę ad laudem Germanici pertinere videbantur. Quinto enim anno eius exilij Auguſtum e vita migraſſe ſcimus. Conſulibus duobus Sextis, Pompeio, et Apuleio. In libro de Ponto extant ad hunc Pompeium conſulem Elegię, et ſubſequenter ad Brutum ſcribens ait, In Scythia nobis quinquennis olympias acta eſt, quintum annum indicat, eo anno Auguſtus deceſſit, nam poſtea in iiſdem libris ad Suillum cum multa polliceatur ſe ſcripturum de Germanico, primum inquit, Dij tibi ſunt Cęſar iuuenis, id de Germanico, non de Tiberio dicit, et ſequitur, Tua numina placa. Hac certe nulla eſt notior ara tibi. et paulopoſt, Nec tibi de pario ſtatuam Germanice templum Marmore. carpſit opes illa ruina meas. Templa domus facient vobis, vrbeſq; beatę, Naſo ſuis opibus carmine gratus erit. multaq; de eodem agit. Deinde, Et modo Cęſar auum, quem virtus addidit aſtris ſacrarunt aliqua carmina parte tuum. et de Auguſto intelligit, quem relatum in Deos alijs carminibus approbat. et ad illud ſequitur, Si quid adhuc igitur viui Germanice noſtro Reſtat in ingenio, ſeruiet omne tibi. Non potes officium vatis contemnere vates, Iudicio pretium res habet iſta tuo. Sed quorſum hęc vt oſtendam de Germanico, et non de Tiberio dicta. nam alterum ab altero ſeparat, vt de Pompeio conſule, Aut feret Auguſto ſolitam natoq; ſalutem, Deq; parum noto conſulet officio. Hęc aperte dicta ſunt de Auguſto et Tiberio. et ſequitur, Tempus ab his vacuum Cęſar Germanicus omne Auferet, a magnis hunc colit ille Deis. Sed de relato in cęlum Auguſto ad Gręcinum, Nec pietas

ignota

ignota mea, eſt videt hoſpita tellus In noſtra ſa-
crum Cęſaris eſſe domo, nec intelligas de C. Cęſa-
re dictum, ſed de Auguſto nam ſubdit, Stant pa-
riter natisq; pius, coniuxq; ſacerdos. Numina iaȝ
facto non leuiora Deo, et hęc de Tiberio et Liuia,
facto deo Octauio Auguſto relato iam in Deos,
deinde, Neu deſit pars vlla domus ſtat vterque ne
potum. Hic auię lateri, proximus illi patris, et in-
telligit de Germanico Druſi, et Druſo Tiberij fi-
lijs, et paulopoſt, Tu certe ſcis hoc ſuperis aſtite, vi-
desque Cęſar, et eſt oculis ſubdita terra tuis. Tu no-
ſtra audis inter conuexa locatus Sidera, ſollicito
quas damus ore preces. Peruenient iſtuc et car-
mina forſitan illa. Quę de te miſi cęlite facta no-
uo, nouo cęlite dixit, non vetere, vt Auguſtum
oſtenderet. Nam Cęſar. lx. antea annis in Deos re-
latus eſt, et poſtea ad Carum ſcripſiſſe ſe Getico ſer
mone laudes Auguſti Cęſaris inquit, Materiam
quęris laudes de Ceſare, dixi, Adiuta eſt nouitas
numine noſtra Dei. Nam patris Auguſti docui
mortale fuiſſe Corpus in ęthereas numen abeſſe
domos, iam negari non poteſt de Auguſto di-
ctum. Sed quid ſequitur, Eſſe parem virtutem pa-
ri, qui frena rogatus Sępe recuſati ceperit impe-
rij, et hoc de Tiberio. Nam imperij ſummam diu
recuſaſſe Suetoni. docet, et poſtea, Eſſe duos iuue-
nes firma adiumenta parentis, Qui dederint ani
mi pignora certa ſui, et de Germanico, et Druſo
Iuniore intelligit. Sed aperiam qua ratione hęc di
xerim, primum vt oſtendam poetam, cum Ger-
manicum dicit nunquam Tiberium intelligere.
Poſtea vt illud conſtare faciam quinto anno exi-
lij poetę Auguſtum exceſſiſſe, nam ꝙ extremo lo-
co adduxi. vi. anno ſcripſit, addit enim, Sed me-
am care niuali Sexta relegatum bruma ſub axe
videt. Demum vt ex his illud colligam, et aſſeram
ꝙ hoc in loco Faſtorum dicit de triumpho Ger-
manici intelligendum eſſe. Arrigite nunc aures,
nam id dixi quod minime expectabatis. Scitis
enim auditores humaniſſimi, ꝙ a principio oſtē-
dimus circa finem principatus Auguſti Germa-
nicum cum exercitu in Germania miſſum, et ex-
ceſſu Auguſti nunciato compeſcuiſſe legiones Ti-
berium recuſantes, et ſibi ſummam imperij defe-
rentes, et de eo poeta in eadem ad Carum Elegia,
Sic capto latijs Germanicus hoſte cathenis Mate-
riam noſtris afferat ingenijs, et Suetoni. inquit de
eo, Atque hoſte mox deuicto triumphauit, cum
ita dicat id, arguit eum non multo poſt exceſſuȝ
Auguſti viciſſe hoſtem et triumphaſſe. Sic viuen-
te Ouidio triumphauit, nam quarto anno Tibe-
rij poeta migrauit e vita. Adde ꝙ ab Auguſto mis
ſus in rebelles Germanos poſt cladem Varianam
de hoſtibus vindictam ſumpſit, cuius meminit
Strab. libro. vij. his verbis. Quibus fides adhibita
fuerat, hi magnas clades intulerunt, ſicuti Cheru-
ſci, et eorum ditioni ſubiecti, in quibus tres Ro-
manorum ordines militum cum imperatore
Quintilio Varo foederibus fractis per inſidias ob-
truncati ſunt. Poenas vero luerunt vniuerſi, et
Germanico Iuniori clariſſimum pręebuere trium
phum, in quo illuſtrium virorum ducta ſunt
corpora ſimul et foeminarum. Multos pręterea
Stra. commemorat, qui in triumpho ducti ſunt,
et de hoc Germanico intelligit. Nam paulo ſupe-
rius Druſi mentionem fecit, qui dum inter Sallā,
et Rhenum fluuios belligeraret, domitis hoſtibus
victor oppetijt. Ex his igitur quę diximus iam tā-
dem conſtet Germanicum Ouidio adhuc viuen-
te triumphaſſe, nam perijt quarto anno Tiberij,
quod Euſebius teſtatur. Sic et hos duos verſus in il-
lius triumphi laudem addidiſſe. Sed longius q̄ fue
rit noſtrum inſtitutum progreſſi ſumus, coacti
quidem fecimus ad reprimendos eorum obſtina-
tos animos, qui dum hęc profitemur, male dictis
aſſidue nos inceſſunt, quoniam ab eorum ſenten-
tijs abhorrere videar, cum a veritate abſtrahere
me non poſſint. Sed ne reus maledicentię arguar,
hęc ſatis ſint, et ſit iam mihi ad cętera tranſeun-
dum. Iane face, perpetuam ac ęternam pacem
optat. O Iane face, pro fac. Æternos pacem et
pacis miniſtros, fac vt ęterna ſit pax, et ęternum
imperitent Cęſares, qui pacem populis ſuggerunt,
qui pacem orbi peperere.

ANT. FAN.

NEVE ſuum pręſta deſerat auctor opus, elar-
gire Cęſaribus longitudinem vite, ne pax quam
mundo pepererunt, deſeratur ab eius auctoribus.

Iouis te Æſcula- pij tēpla ɔdita calendis Ia nuarijs Tyberia ĩ ſula Æſcu lapij tem pluȝ a ro manis ɔditum

Sacrauere patres hęc duo templa die. Roma-
ni calendis Ianuarijs duo templa, alterum Iouis,
alterum Aeſculapij ſacrauerunt in inſula Tybe-
rina, quam hodie duo potens iungunt, hic Vr-
bi, ille Ianiculo. Ibi Aeſculapio templum ideo da-
tum eſt ꝙ laborantibus peſtilentia Romanis com
pertum eſt eam ſedari poſſe, ſi Aeſculapius in vr-
bem ex Epidauro veheretur. Miſſi itaque ſunt le-
gati decem principe Qu. Volumnio, qui cum eo ſe
contuliſſent, et ſimulachrum ingens mirarentur
anguis e ſedibus eius elapſus eſt, qui per mediam
vrbem ad naues Romanorum perrexit, delatus-
que Romam verſus cum aduerſo Tyberi ſubue-
heretur, in proximam inſulam deſilijt, vbi tēplū
ei ɔſtitutum eſt peſtilētia mira celeritate ſedata.
Huius inſulę, templorumq; eius Liuius meminit
in prima Decade his verbis. Ager Tarquiniorum,
qui inter vrbem ac Tyberim fuit conſecratus Mar
ti, Martius campus deinde fuit. Forte ibi tum ſe-
ges farris dicitur fuiſſe matura meſſi, quem cam-
pi fructum, quia irreligioſum erat conſumere.
Deſectam cum ſtramento ſegetem magna vis ho
minum ſimul immiſſam cordibus fudere in Ty-
berim tenui fluentem aqua, vt medijs caloribus ſo
let, ita in vadis hęſitantis frumenti aceruos ſedis-
ſe illitos limo. Inſulam inde paulatim et alijs quę
fert temere flumen eodem inuectis factaȝ, poſteaq;
credo additas moles, manuq; adiutum vt tam
eminens area firma templis quoq; ac porticibus
ſuſtinendis eſſet. Scire autem debemus ꝙ ait Serui
us nihil apud Romanos tam ſolēne fuiſſe, q̄ dieȝ
conſecrationis, vnde coniectare poſſumus quan-
tum calendis Ianuarijs ac Iani feſto duorum

Tẽpli ꝯse/cratio q̊/modo fiebat

templorum dedicatione celebritatis accesserit. Fie/
bat sane templi consecratio (vt idem Seruius do/
cet) hoc modo. Qui templum dicabat postem tenẽs
dare se dicebat numini, quod ab illo necesse fuerat
iam teneri, et ab humano iure discedere. Nec nos
fugiãt ornamenta vt sunt clypei, coronę, cęteraq;

> Nene suum pręsta deserat auctor opus.
> Quod tamẽ ex ipsis licuit mihi discere fastis,
> Sacrauere patres hęc duo templa die.
> Accepit Phoebo, nymphaq; Coronide natuꝫ

id genus non dedica
ri eo tempore, quo de
lubra sacrantur, men
sas vero, arulasq; (au/
ctore Macro.) eodem
die quo ędes ipsę de/
dicari. Phoebo nym
phaq; Coronide natũ,

Quare cęso ventre mr̃is nati sunt Apollini dicati

Æsculapium qui Apollinis filius fingitur, qꝛ secto
ventre Coronidis matris procreatus est. Omnes. n.
sic in lucem editi Apollini consecrati sunt, qꝛ Deus
est medicinę per quam lucem sortiunt, attribuũ/
tur Æsculapio dracones, quod vigilantissimi gene
ris putãtur, quę res medicinę maxime necessaria
est, Huic Deo nonnulli dicunt ideo factam ędem
in insula, ꝙ ęgroti a medicis aqua maxime sustẽ/
tentur, et nodosum bacillum ab eo teneri propter
artis medicę difficultatem, eiusq; tẽplo canes adhi
beri, quoniam is deus vberibus canis nutritus di/
citur. Dicabantur in ęde huius Dei tabellę in qui/
bus qui seruati erãt ex valetudine pinxerant mor/
bi genus. Placet autem Pli. anguẽ ideo dicari Æscu

Quare extra Vrbeꝫ erat templũ Æsculapij

lapio, ꝙ ei multa creduntur inesse remedia. Cęterꝝ
huius templum Plutarchus ideo extra vrbem esse
positum inquit, ꝙ maiores foris salubrius q̃ in vr
be habitari crediderunt, et ꝙ in Gręcia templum
eius fuit, sed procul ab Epidauro. Pli. vero lib. xxix.
Natu. histo. vbi meminit artis medicę, Non rem in
quit antiqui damnabant, sed artem, maxime ve/
ro quęstum esse immani pretio vitę recusabant.
Ideo templum Æsculapij etiam cum reciperetur is
Deus extra vrbẽ fecisse, iterumq; in insula tradũt.
Cętera ad hunc Deũ ptinentia apud Macro. lege.

PAV. MAR.

PRÆsta neue auctor deserat suum opus, quasi
concede ne ego qui sum auctor Fastorum deseraꝫ
institutum opus, sed prosequar vsq; ad fineꝫ, vt di/
cas, pręsta ne domus Cęsarea, quę est auctor pacis
deserat eam, sed semper suggerat. Quod tamen ha
ctenus cum Iano sermonem habuit, et ab eo mul
ta didicit, nunc ea quę ex annalibus, et veteribus
Fastis, et pontificuꝫ libris excerpsit aperit. Primũq;
inquit calendis Ianuarijs duo templa in isula Ty
berina Iouis. s. et Æsculapij fuisse ꝯsecrata, de quo
mox agemus. Tamen quod licuit mihi discere ex
ipsis Fastis, quod potui percipere ex ipsis Fastoruꝫ
libris, aliqui legũt, Licuit dicere, tunc intelligas qꝺ
ex fastis referre licet. Patres, quasi maiores nostri,
seu veteres Romani. Sacrauere, consecrauere.
Hac die, calendarum. s. Ianuariarum. Duo tẽ/
pla, Iouis. s. et Æsculapij. Accepit, ex Phoebo et Co
ronide nympha filia Phlegię filij Martis natus est
Æsculapius, qui in Epidauro vrbe colebatur, quę
est in sinu Saronico, cuius numen tam viuentis,
q̃ vbi ex humanis excessit ob artis medicę gliaꝫ sę
pe multis et maximis ciuitatibus fuit adiumẽto.

Vnde cum Romani pestilentia continuis tribus
annis vexarentur, ex libris Sibyllinis compertum
est, vt apud Vale. Maximum libro primo, et apud
Liuium. xi. legitur, non posse recuperari pristinaꝫ
salubritatem, nisi Æsculapius ab Epidauro eẽt ac/
cersitus. Missis ergo illuc legatis. x. duce Quinto Vo

Quare Æsculapius aduectus est Romã

lumnio, Anguis queꝫ
Epidaurij raro, sed
nunquam sine ma/
gno ipsorum bono
visu in moduꝫ Æscu/
lapij venerati fuerũt,
mitis labi coepit. Tri
duoq; religiose cõspe/
ctus ad triremem Romaꝫ perrexit, et cum eo pro
speram emensi nauigationeꝫ Romã aduecti sunt
in ripam Tybridis, egressis legatis in insula vbi tẽ
plum dicatum est, Anguis transnatauit, aduẽtuq;
suo tempestatem, cui remedio quęsitus fuerat, di/
spulit. Sedata peste cum optima temperies aeris re/
diret, Ioui, qꝛ luci pręest, aliud templum eodem lo
co, eodem tempore posuere. Verum serpentem pro
Æsculapio Romam aduectum esse mysterio non
caret. Simulachris enim Æsculapij et salutis (vt in
Satur. legimus) Draco subiungit, ꝙ hi ad Solis na
turam, Lunęq; referuntur. Est Æsculapius vis salu
bris de substantia Solis subueniens animis, cor/
poribusq; mortalium. Salus autem naturę luna/
ris effectus est, quo aĩantium corpora iuuant, sa/
lutifero firmata temperamento. Ideo simulachris
eoꝝ iungunt figurę draconum, qꝛ p̃stant et hũa/
na corpora, vel vt infirmitatis pelle deposita, ad
pristinum reuirescant vigorẽ, vt reuirescunt dra/
cones per annos singulos pelle senectutis exuta.
Apollo. in lib. περιθεον, scripsit Æsculapium augu/
rijs et diuinationibus p̃esse, nec mirum, nam opor
tet medicum (vt Hippocrates ait) dicere de ęgroto.

Æsculapius augurijs et diuinatiõbus p̃esse

Quę sint, quę fuerint, quę mox ventura sequant
&c. Insula quã p̃mit amnis aqua diuidua, insu/
la Tyberina, quę fluuio cingit, cum aquam diui/
dit. Accepit natum Phoebo, et nympha Coroni/
de, accepit Æsculapium Apollinis et Coronidis fili/
um, vt dictum est, qꝛ in ea insula dedicatũ est illi
templum, et de ea insula agit, quã fecit Tybris ex
ꝯgregatione primo paleaꝝ sectaꝝ in campo Mar
tio post exactũ Targnium, deinde ex ꝯgestione ha/
renaꝝ augurio monente iactis fundamentis, quę
non ex arte, sed a natura facta vr̃. De quo Liui. lib.
ab vrbe condi. ij. De bonis inqt regis, quę reddenda
ante censuerant res integra refert ad patres. Ibi vi/
cti ira vetuere reddi, netuere in publicũ redigi Diri
pienda plebi sunt data, vt ꝯtacta regia p̃da spẽ in
ppetuum cum his pacis amitteret. Ager Targnioꝝ
qui inter vrbẽ ac Tyberim fuit ꝯsecratus Marti,
Martius deinde campus fuit. Forte ibi tũ seges far/
ris dr̃ fuisse matura messi. Quem campi fructum
qꝛ irreligiosum erat consumere. Desectam cũ stra/
mento segetẽ magna vis hominum simul immis
sa corbibus fudere in Tyberim tenui fluẽteꝫ aqua,
vt medijs solet caloribus, ita ĩ vadis hęsitantis fru
menti aceruos consedisse illitos limo. Insulam

inde

inde paulatim et alijs quę fert temere flumen eodem inuectis factam. Postea additas, credo moles, manuq; adiutum, vt tam eminens area, firmaq; templis quoque ac porticibus sustinendis esset. Idem fere Dionysius.

QVIS vetat et stellas, vt quęq; oriturq;, caditq; Dicere,

> Insula, diuidua quaʒ premit amnis aqua.
> Iuppiter in parte ē, cepit locus vnus vtrūq;,
> Iunctaq; sunt magno tēpla nepotis auo.
> Quis vetat et stellas, vt q̄q; oriturq;, caditq;,
> Dicere? propositi pars fuit illa mei.
> Felices animę, q̄bus hęc cognoscere primis,
> Inq; domos superas scandere cura fuit.
> Credibile est illos pariter vitijsq;, iocisq;,
> Altius humanis exeruisse caput.

q2 occurrebat in libris annalibus q dierum hn̄t computationem, hoc est in fastis ortus, occasusq; siderum non cōtineri, quod sine dubio res hēt. ij. n. fastorum q̄dem ordinem et rōnem poetę suggerere potuerunt, ortus vero, occasusq; signorum minime. Vn̄ auctor ait supra, Sacra recognosces annalibus eruta priscis. Hic vero subiūgit, Nos quoq; sub ducibus cęlū metabimur illis. Felices animę quibus hęc cognoscere p̄mis, Inq; domos superas scādere cura fuit, laudat inuētores astrologię, de quibus ita varia legunt, vt nihil certū tradi posse videat. Pli. astrologiā inquit inuenisse Atlantem Libyę filium, vt alijs placet, Ægyptios, vt alij volunt, Assyrios, q̄bus eaʒ primus Prometheus indicauit, auctore Seruio. Laertius refert putare nonnullos Thaletum Milesium astrologię secreta rimatum Solis defectus conuersionesq; dixisse. Si Porphyrionem audimus Babylonij eam inuenisse dicentur. Si Iustinū Zoroastres rex Bactrianorum. Si Plutarchum Anaxagoras primus Lunaris luminis, atq; vmbrę cām deprehēdisse, ac literis mādasse putabatur, q rogatus (teste Laertio) cuius rei causa natus esset, inspiciendi inq̄t cęli, et Solis, et Lunę. Sunt et alij qui alia tradiderunt, quorum opiniones non imprudens p̄tereo. Illud dubium nō est iure appellari hoc in loco felices, quorum ingenia cōsecuta sunt, q̄d aliq̄n Mantuanus noster Homerus optauit. vt, Me vero primū dulces ante oīa musę, Quarum sacra fero ingenti perculsus amore Accipiāt, cęliq; vias et sidera monstrent. Sane ratio siderum adeo nobis necessaria est, vt qui eā ignorat (vt inquit Quit.) poetas itelligere nequeat, q (vt alia omittantur) toties ortu, occasuq; signorum in declarādis temporibus vtunt. Est aūt notandum p̄ter eos ortus, occasusq; signorum, q cosmij, cronici, et heliaci nuncupant, meridianū, hoc est circulum q medius est inter ortū et occasum, fineʒ esse ortus siderum, et occasus initiū. Non Venus et vinū sublimia pectora fregit, vinū quidē modice sumptū firmat, et roborat, fessisq; corporibus celerrime subuenit, immodice vero eneruat et statū mentis euertit. Vn̄ in prouerbium cessit, Vino sapientiā obumbrari. Propertius, Vino forma perit, vino corrumpitur ętas, Vino sępe suū nescit amica virum. Quā ob cām solebant censores vinosos senatu amouere, et apud Homerum Hector nō vult sibi vinū afferri ne eneruet, neue animus ac robur elanguescat.

Corrumpūt. n. blandę voluptates (vt ait Plutar.) oē robur animi, indoleq; virtutis, ingenium labefactant, cōsilium eripiunt. Vn̄ Plato merito escam malorum appellat voluptatē. Viteʒ Anacharsis dixisse fertur tres ferre vuas. Primā voluptatis, secundam ebrietatis, tertiā moeroris. Eius vsus mulieribus olim interdictus fuit, q̄ ideo cognatos ore osculabāt, vt multi existimarunt, ne bibentes laterēt, sed domesticorum congressu redarguerentur.

Vini vsus olī mulieribus iter dictus

PAV. MAR.

IVPPIter est in parte ipsius insulę, q2 et ibi templū est illi consecratum. Vnus locus, vna insula. Cepit, recepit. Vtrunq;, et Iouem, et Æsculapium, q2 in eadē insula et simul iuncta habēt templa. Templa nepotis, Æsculapij, qui nepos est Iouis, q̄m hic Phoebi pater, cuius ille filius. Sūt iuncta magno auo, templo magni Iouis. Et Plutarchus Problemate. xciiij. ait cur extra vrbem ędes Æsculapij posita est, An quod foris salubrius, q̄ in vrbe habitare crediderūt. Nam Gręci quoq; in excelsis, ac puris locis Æsculapij tēpla plane collocant. An quod Deū ex Epidauro accersitum in vrbem cōmigrasse opinatur. In Gręcia. n. nō in vrbe, sed procul ab Epidauro Æsculapij templū est. An q̄d dum Draco ex naui in insulaʒ descendisset, et ex oculis euanuisset, ipsum eo in loco ędis ponendę auctorē ac pręmonstratorem fuisse opinātur.

Quare i loco excelso tēplū fuit conditū Æsculapio

Quis vetat, pars pręposititionis fuit ortus et occasus signorum, eā aggredietur, et suo dierum ordine prosequet. Quis vetat dicere et stellas, quis prohibet me de ortu, et occasu stellarum agere. legitur etiam Quid. Vt quęq; orit et cadit, vt vnaquęq; stella surgit ab oriente mane, et vesperi occidit, siue etiaʒ heliace seu cosmice. Illa fuit pars mei propositi, quasi fuit illa vna pars meę magnę propositionis, nam in principio dixit, Lapsaq; sub terras ortaq; signa canam. Felices animę, magna illorū philosophoruʒ cōmendatio, qui cęlestia primum indagarūt, et alijs quoq; percipienda tradiderunt, et prę cęteris a summa vitiorum, et lasciuię continentia ac sobrietate cōmendat, qui nec strepitui forensi obnoxij, nec rei militari nulla ambitione, aut inani gloria, aut habendi cupiditate tangebant. Qua quidem ratione cęlum dimensi sunt, et mortalibus aperuere. Sed videtur locus hic exigere, vt de his primis pauca referamus. Cęlum primi obseruarunt Assyrij, Caldei, et Ægyptij. Ab Ægyptijs (vt Eustachius inquit) astrologiam, et arithmeticam mercatorum et nautarū commercio Sidonij Phoenices accepere, et ab his (vt alij referunt) in Gręciam penetrasse constat. Signiferi tamen circuli obliquitatem (vt Plini. refert) primus intellexisse, hoc est rerum fores aperuisse, Anaximander Milesius traditur olympiade. lviij. Si

De inuētoribus Astrologię digna

Non Venus, & vinũ ſublimia pectora fregit,
Officiumq; fori, militięq; labor.
Nec leuis ambitio, perfuſaq; gloria fuco,
Magnarumue fames ſollicitauit opum,
Admouere oculis diſtantia ſidera noſtris,
Aetheraq; ingenio ſuppoſuere ſuo.

gna deinde in eo Cleoſtratus. Et primaʒ Arietis ac Sagittarij ſeram ipſam ante multo Atlas. Veneris ſtellę naturam Pythagoras Samius primus depre-hendit, Lunę vero ſingula mortalium primus de prehẽdit Endymion. Defectus Solis, et Lunę rõnem Romanorum primus in vulgus extulit Sulpitius Gallus. Apud Grecos Thales Mileſius pri-mus inueſtigauit. Poſt eos vtriusque ſideris curſum in. DC. annos pretinuit Hipparchus menſes gentiũ, diesq; et horas, ac ſitus locorum, et vicos populorum cõplexus, quo teſte Democritum ferunt primuʒ cum terris cęli ſocietatem intellexiſſe, oſtendiſſeq;. Ariſteus ſolſtitij rationem inuenit. Pythagoras etiã ſiderum interualla dimenſus. Hęc ex Plin. Sed illud addendũ, ꝙ poetę Atlantem in monteʒ conuerſum referunt, cęlum humeris ſuſtinentem, myſterio non vacat. Nam primus Atlas ſua indagatione cęlum mortalibus aperuit, et cum ſideruʒ peritia polleret, creditum eſt a poſteris illũ manibus ſidera tractaſſe. Prometheum caucaſo affixum dicunt, qꝺ ignem e cęlo furatus ſit, nõ aliud in nobis oſtẽdit, q̃ ignitum elementum primum a Prometheo intellectũ fuiſſe. licet ſint, qui eum figulum arbitrentur. Eudoxus Gnydius Æſchinis filius aſtrologiam multis philoſophorum cõdimentis ornauit. Eandem carmine ſcripſiſſe Aratus Cilix, et Empedocles Agrigentinus ſed hęc hactenus. Felices animę, illorum. s. philoſophorum. Quibus primis fuit cura cognoſcere hęc, quaſi qui curam omnem ac diligentiam adhibuere haruʒ rerum indagationi. Et ſcandere domos ſuperas. i. aſcendere cęlũ, hoc eſt ſummo ſtudio indagare cęleſtia, pro cęleſtium ipſorum cognitione. Felices animas appellat et Virgilius, Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas. Eſt credibile, credi par eſt. quaſi id credere poſſumus. Illos, cęleſtium. s. indagatores. Exeruiſſe, eleuaſſe. Caput altius, ſublimius. Humanis pariter vitijs et iocis, hoc eſt eleuaſſe mentem ad altiora cõtemplanda, magis q̃ liceat vitioſis, et laſciuię deditis hominibus, ſeu quia potius cõtemplationi, et rerum indagationi ſeſe tradidere, q̃ vitijs humanis. Non Venus et vinum, non res Venerea, non crapula, quaſi non laſciui, non vlla sympoſii voluptas. Fregit, cõtudit. Pectora ſublimia, mentes ad ſublimia tendentes, quaſi reruʒ cęleſtium indagationi deditas. Tanta erat eorum cõtinentia, vt nulla voluptate ab ea cõtẽplatione ſe ducerentur. Et fori officium, munus ſeu ratio agendarum in foro cauſarum. Et labor militię, militaris induſtria non fregit ea pectora, quia nihil harum rerum, quę vel ad quęſtum, vel ad inanem gloriam pertinent, ab incepto reuocauit.

ANT. FAN. PERFVſa gloria fuco, inanis gloria, non vera, non parta virtute. Fucus enim, quãuis et alia ſignificet, eſt herbę genus (auctore Seruio) vnde tinguntur veſtes. Sic petitur cęlum, non vt ferat Oſſan Olympus, ingenio, ſtudio, virtute cęlum petitur, non cõgeſtione montiũ, vt Oſſę, Pelij, Olympi, quod a gigantibus tentatum eſt. Nos quoq; ſub ducibus cęlum metabimur illis, dimetiemur cęlum ducibus aſtrologis tractantes de ortu, occaſuq; ſignoruʒ. cum libri annales talia non ſuppeditent. Ponemusq; ſuos ad ſtata ſigna dies, ſtata ſigna dicit, vel quę ſuo et fixo tẽpore oriuntur et occidũt, vel (quod magis placet) quę cęlo affixa ſunt. neq; errant vt planetę. Pli. Cũ omnia hęc ſtatis ſideribus, cęloq; affixis cõſtent. Dicuntur et ſtata ſacra ꝙ ſtẽt neq; mutent, ſed certis diebus fiãt. De qbus Statius in primo Thebaidos, Vnde hęc ſtata ſacra quotãnis Solẽnes recolunt epulę. Cato, Sacra ſtata ſolẽnia ſancta deſeruiſti. Forma vero ſtata dicit, quę neq; pulchra eſt, quã modicam et modeſtam Phauorinus vxoriam appellabat. Stati autem dies vocantur iudicij cauſa cum peregrino cõſtituti. Sciẽdum ꝙ cũ ſtaturus primã syllabam ꝓducat, ſtatus eam corripit, vt recte Pris. docet. vt, Cõſtatura fides ſuperũ. et, Zephyros quoq; vana vetuſtas His aſcripſit aquis, quorum ſtata tempora ſtatus.

PAV. MAR. NEC SOLlicitauit, ſollicitos reddidit eos. Leuis, inutilis. Ambitio, idigna honoris appetitio. Ambitus (Pompeio teſte) proprie eſt ędificiorum circuitus. Sed eodem vocabulo crimen auaritię, ſeu affectati honoris appellatur a circuendo, ſupplicandoq;, inde ambitio ipſa actio ambientis. Et gloria perfuſa fuco, nec ſollicitauit eos inanis et falſa gloria. Perfuſa fuco dixit, quaſi nõ vero ſed ficto colore, et eſt tranſlatio a mulieribus, quę herbaruʒ ſucco, vt colorem accipiãt, faciem ſibi illiniunt. Verum fucus interduʒ veſpam ſignificat, vnde eſt illud Virg. Ignauum fucos pecus a ꝓſepibus arcent, interdum (vt pleriq; volunt) accipitur pro cõcharum ſanię, qua tingitur pãnus, et herbaʒ alij eſſe dicũt, cuius ſuccus tingendis etiam pãnis adhibetur. Verum gręce φυκος alga maris dicitur, et φυκιον ille mulieruʒ ornatus, ex quo multi putant ex herbis marinis ſuccum illum confici. Ve, pro vel. Fames magnarum opũ, nec eos ſollicitauit immẽſa cupiditas habẽdi magnas opes, hoc eſt auaritię crimen. Cupiditatẽ famem appellauit. ſic et Vir. Auri ſacra fames. Admouere, illi qdem philoſophi ꝓpinqua fecere. Oculis no. ſi. di. longe a nobis remota. iõ admouere, qꝛ ſua iquiſitione patefacere. Et ſuppoſuere, etiã aſpectui noſtro. Æthera, ſuperiorem aera, vel potius cęluʒ ipſum. Suo ingenio, acumine ingenij et diligẽti indagatione, Suppoſuere dixit, qꝛ cęli, qꝺ ſuperius eſt, rationem ita aparuere, vt illud inferius et in manibus habere videamur. Aut ſuppoſuere ingenio ſuo, qꝛ totum illud perſcrutati ſunt, et omnem eius rationem intelligere.

Fucus herbę genus
Stata ſigna
Stata ſacra
Statius dies
Staturus primã ducit
Status primam corripit
Inter ambitum et ambitionem

intelligere. Sic petitur, hac via in cęlum itur, nõ quę gigantum inſolentia tentauit. Qui (vt eſt in fabulis) ad oppugnandum cęlum montes conſtruxere, Olympum, Oſſam, Pelion. Sic petitur cęlum, hac ratione, et inſtitutione vitę ab omnibus vitijs abhorrenti referuntur homines in Deos.

> Sic petit̃ cęlũ, non vt ferat Oſſan Olympus,
> Summaq; Peliacus ſidera tangat apex.
> Nos quoq; ſub ducibus cęlũ metabimur illis,
> Ponemusq; ſuos ad ſtata ſigna dies.
> Ergo vbi nox aderit venturis tertia nonis,
> Sparſaq; cęleſti rore madebit humus.

Non vt Olympus ferat, ſuſtineat. Oſſan, pro Oſſam, nam aliter non ſtaret verſus. Etenim gigantes, qui ex terra geniti cęleſte regnum affectaſſe feruntur, iccirco altiſſimos theſſalię mõtes conſtruxere, primo loco Olympum ſtatuere, deinde Oſſam, poſtea ſuperiore parte locauere Pelion. Olympus quidem altiſſimus eſt, et non modo in Theſſalia, verum etiã in Creta, et Myſia Aſiatica, et Cypro, et in Æthiopia eiuſdem nominis montes eſſe conſtat, Theſſalicum, Creticum, Cyprium, nos ipſi vidimus et aſcẽdimus. Oſſam volunt ab Olympo auulſam fuiſſe, et inde patuiſſe Peneio amni viam. Pelion Centaurico bello Pirithous vi occupauit, et ex eo Centauros eiecit, et (vt refert Pli.) Dicearcus regũ cura pmẽſus montes, ex oĩbus altiſſimum prodit Pelion. Et apex Peliacus, ſummitas Pelij montis. Tangat ſumma ſidera, quaſi tendat in cęlum ꝓpter ĩgentem eius altitudinẽ dictum. Sed vnde hęc gigãtomachię fabula emanarit, dicemus in quarto libro. Apex ſacerdotum erat inſigne, quod capite ferebatur vinculis alligatum, vnde pro ſummitate ponitur, dictus quod comprehendere antiqui vinculo apere dicebant. Nos quoq;, nos etiam in reꝝ deſcriptione, ꝑ[ſer]tim occaſus et ortus ſequemur illos ſanctiſſimos philoſophos. Nos quoq; metabimur, metis dirigemus, hoc eſt ſuo ordine deſcribemus. Cęlum illis ducibus, quaſi ea ratione, quam primi illi indagatores tradidere, in multis codicibus eſt. Meditabimur .i. meditãdo ſcribemus. Et ponemus, deſignabimus. Suos, proprios. Dies ad ſtata ſigna, ad ea quę ſunt ſuis circulis fixa, vt ſunt duodecim illa ſigna fixa zodiaco circulo, cuius vertigine vertuntur et ipſa. Sunt quoq; et erratice ſtellę ſeptem, quę contra cęli vertiginem innituntur. Inde dicti ſunt Solis et Lunę labores, legitur ẽt vaga. Ergo vbi, cum paulo ſuperius dixerit partem propoſiti fuiſſe, velle ortum et occaſum ſignorum ſcribere, nunc illud aggreſſurus. Ergo inqt, vbi aderit nox tertia venturis nonis, cum venerit nox quę diem tertium calendariaꝝ Ianuariaꝝ ꝑcedit. Et humus, terra. Madebit ſparſa rore cęleſti, fiet vda ſeu madida propter rorem matutinũ e cęlo decidẽtem. Sic diluculum ipſius diei ſignificat. Fruſtra quęruntur brachia Cancri octipedis, incaſſum tolles in cęlum oculos vt Cancꝝ videas, quoniam tertio die a nonis, ſic et tertia die Ianuarij occiderit. Ille, Cancer. Pręceps, quaſi pronus occidens. Subibit aquas occiduas, immergetur Oceano, et ſic occidet.

ANT. FAN.

OCTIpedis fruſtra quęruntur brachia cãcri, Pręceps occiduas ille ſubibit aq̃s, tertio nonas Ianuarias cancer occidit, auctore Columel. Accipiendus ãt hoc loco eſt occaſus coſmicus qui fit pene oriente iam Sole. Cum enim hoc tempore Sol Capricornũ tenens magnam eius partem emenſus fuerit, Cancer oppoſitus Capricorno coſmice occidat neceſſe eſt. Hoc zodiaci ſignum dr̃ porta cęli, teſte Macro. ſicut et Capricornus. In eo Sol obliquum incipit agere retrogreſſum, quemadmodũ et Cãcer aĩal retro atq; obliq̃ cedit, qui octoni ſunt pedes in obliquum fixi, pręterea et bina brachia forcipibus denticulatis. Ferunt Cancrum inter ſidera collocatum Iunonis beneficio cum momordiſſet e Lernęa palude Herculis pedem cum hydra pugnantis, ab eoq; interfectus eſſet. Lege Iginium ne tibi omnia recitem. Occidit hic et exoritur poſteriore corporis parte, conſtatq; ſtellis decem et octo, vt quibuſdã placet, quarum duę aſelli appellantur, inter quas (vt ſcribit Plinius) exiguum ſpacium obtinente nubecula quã pręſepia appellant, cum cęlo ſereno apparere deſierit atrox hyems ſequitur, ſi alteram earum aquiloniam caligo abſtulerit Auſter ſeq̃tur, ſi auſtrinam aquilo, ſunt autem aſelli in Cancri texta. Stellarum ſitum in hoc et cęteris ſignis (ne te obtundam) petes ab Iginio, et Baſinio noſtro Parmenſi, quẽ Franciſcus Philelphus iure appellat ingenioſum bonũ, atq; a muſis nutritum. Is eſt qui moriens Arimini hoc ſibi epitaphium reliquit Parma mihi patria eſt ſunt ſidera, carmen, et arma. Obſtiterintq; imbres miſſi, niſi nubibus atris Nonę ſigna dabunt exoriente Lyra, ortus Lyrę, qui erit nonis Ianuarijs, cuius meminerunt Pli. et Columel. indicabit Cãcrum occidiſſe, niſi forte imbres, nubeſue obſtiterint. Quod ideo dicitur quia nonis quibus Fidicula oritur (quam gręci λυραν, id eſt vocum varietatem, Lyram noſtri Fidem ſiue Fidiculam vocant) varia tempeſtas eſt, vt idem ait Columel. Loquimur autem hoc in loco de ortu Lyrę heliaco. Eam enim cum Sagittario in ortum ferri cernimus. Quare Sole ad Capricorni ima tendente Lyra ſe profert, emergitq; Solis abſceſſu. Hęc qua Orpheus quondam manes ſibi conciliaſſe narratur. Silius, ſed quos pulſabat Riphęum ad ſtrymona nerui Auditus ſuperis, auditus manibus Orpheus Emerito fulgent clara inter ſidera ſęclo. Id ſidus nouem ſtellis conſtare dicitur. Sunt qui legant, Inſtiterint imbres miſſi de nubibus atris, q verſus cũ me adoleſcente Ferrarię inter diſcipulos celeberrimi viri Guarini Veronenſis varie iactaret, memini nõ diſplicuiſſe multis iudicium meum, qui ſentiebam eum verſum legendum, vt de tempeſtate ambigi videretur, quod (auctore Columella) idibus varia ſit non certa tempeſtas. Sunt et alij qui legant, Inſtiterint imbres miſſi ſibi nubibus atris.

Marginal notes:

Cãcer occidit tertio nonas Ianuarias

Coſmicus occaſus

Porta cęli

Cãcer inter ſidera

Baſinius Parmenſis

Lyrę ortus nonis Ianuarijs

Lyrę ortus heliacus

Lyra inter ſidera

An obſtiterit an inſtiterit legendũ ſit

PAV. MAR.

De ortu cosmico et heliaco

Octipedis frustra querūtur brachia Cancri,
Preceps occiduas ille subibit aquas.
Obstiterint imbres missi, nisi nubibus atris
None signa dabunt exoriente Lyra.
Quattuor adde dies, ductis ex ordine nonis,
Ianus Agonali luce piandus erit.

OCTIpedis, quoniā octo pedes habet. Et aduerte occasium hunc Cancri esse cosmicum, sic et totus cosmice etiā ortus erit Capricornus. Ita n. in circulo zodiaco, q ex obliquo cingit zonas, locata sunt ipsa signa, vt cuz aliqd eorū occidere incipit alind quod illi est oppositum oriri incipiat, vt occidente cosmice Ariete, oritur Libra, occidente Tauro, orit̄ Scorpius, ita et Geminorū occasu, ortus est Sagittarij, et occidente Cancro, oritur Capricornus, q illi est e regione locatus, et vt fabulaz quoq; referamus. Cancer Herculis cum Hydra pugnantis in Lernea palude pedem momordit, sed ab Hercule pede cōtritus a Iunone inter sidera positus est, vt esset ex duodecim signis, que maxime Solis cursu cōtinentur. Hūc mediuz (vt Iginius inquit) diuidit circulus estiuus ad Leonem exortus spectantē, paulum supra caput hydre collocatum occidentē, et orientem posteriorez corporis partez, hēt in texta stellas duas, que asini vocantur, in dextris pedibus singulas obscuras, in sinistro primo et secūdo binas obscuras, in tertio et quarto singulas obscuras, in ore vnam, in dexteriore chela tres similes non grandes, in sinistra duas. Asini in texta Cancri a Libero collocati dicuntur. Nam fugientē Liberum p Thesprotiaz ira Iunonis, et properantē ad oraculum Iouis Dodonei, alter e duobus asellis obuiā factis per magnā paludem in tuta traiecit. Nonnulli dicūt Liberuz illi asino, quo fuerat vectus humanaz vocē dedisse, qui cū voluisset cum Priapo de rerum natura contendere, victus, interēptusq; est, misertus Liber asinū inter sidera collocauit. Eratosthenes aūt inquit, Tēpore quo Iuppiter ad opprimendos gigātes oēs deos conuocasset, venisse Liberum prem, et Satyros, Silenos asellis vectos. Qui cum nō longe ab hostibus essent, dicūtur aselli pertimuisse, et ita magnum clamorē, et inauditū gigantibus fecisse, vt omnes hostes pterriti in fugaz se cōuerterint, et ita superati fuere, et asini sideribus annumerati. Hec ex Iginio accepimus. Et qm̄ Capricorni occasum attigimus erat et de illo agendū, sed dabitur postea locus. Institerint, circa exortuz Capricorni, vel paulopost, quoniā hoc signū et frigidum et humidū est, imminent plerunq; imbres. Id maxime erit nonis Ianuarijs cū Lyra exoritur. Imbres, pluuie ab υω, qd est pluo. Institerint, imminebunt. Missi de atris nubibus, qui mittunt ab obscuris nubibus. None dabunt signa, pluuie. s. si erit dies pluuius, aut serenus. Exoriente Lyra, cum Lyra oritur. Nonas signa dare ideo dixit, cum eo die nona Luna a pōtifice obseruetur, et visa regi sacrificulorū indicet, vt superius diximus. Quo etiā die pronostica, aut serenitatis, aut tēpestatis captabant ab ipsa Luna, nā pura et nitida serenitatez, obtusa et aliqua caligine obsessa pluuiū tempus portēdit. Lyra aūt (vt Iginius inquit) posita est cōtra regionez loci, qui est inter genu et manum sinistrā eius, qui Engonasis vocat, cuius ipsa testudo spectat ad articū circulum. Sūmum autem cacumen ad polum notiū contendere vr. Hec Virgine exoriente occidere, cum Sagittario oriri perspicitur. Habet in testudinis lateribus singulas stellas, in singulis cacuminibus eorū, que in testudine, vt brachia sunt collocata. Singulas in medijs ijsdem, quos humeros Eratosthenes fingit, singulas in scapulis ipsius testudinis, vnam in vna Lyra, que, vt basis totius videat vna. Lyra inter astra muse constituerunt. Causam Eratosthenes ait, quod a Mercurio initio facta de testudine Orpheo est tradita Calliopes, et Oeagri filio, et eius rei maxime studioso. Alij dicunt vbi Mercurius Lyrā fecisset, et Phoebi boues abegisset, vt facilius sibi ignosceretur, petēti Apollini vt dicere liceret se inuenisse, lyram concessit, qua accepta dicitur Orphea docuisse, et postq̄ citharam inuenit, illi Lyram concessisse. Lyrā alij fidiculam vocāt. Plinius inquit Cesari oriri nonis Ianuarijs. et Iginius cū Sagittario exoriri ostēdit. Ne erres accipias alterū ortuz cosmicum, qd ab ipso oriente surgat, alterū ortum heliacum, vt cū Sol remotior erit, illa in celo videat. Sic nonis heliacus erit ortus, occasus vero eius erit ab initio equinoctij, de quo postea.

Quare asinus ē īter sidera collocatus

De lyra varie opiniones

Pronosticū tempestatis

QVATtuor adde dies ductis ex ordine nonis, Ianus agonali luce piandus erit, Agonalia Iani sacra quinto idus Ianuarias celebrant, quorū inuentorum Antias Numā Pōpiliuz refert, auctore Macro. Sunt aūt Agonalia quemadmodū et Carmentalia, Lupercaliaq; ferie statiue certis et constitutis diebus, ac mēsibus celebrari solite, et in fastis statis obseruationibus annotate, atq; ab agendo nominate, qm̄ minister sacrorum cultruz manu tenēs atq; hostiam feriturus rogare solebat an ageret, nec nisi iussus hostiā feriebat. Moris. n. fuit, vt aut sacerdotes ipsi pcuterent victimas, et agones appellabant, aut in tenentis cultrum alter victimā impingeret, vnde victimatores dicti. Alijs placet Agonalia dicta esse, q pecudes nō veniant, sed agant. Vnde putant hostias ab agendo Agonias dictas, a quibus Agoniū diem vocarunt, quo rex hostiaz immolabat. Alij volunt ab agnis Agonalia dici, quasi agnalia q̄nis rex sacrorum arietē immolaret. Sunt et qui Agonalibus nomen inditū existimant a metu hostiaruz, que viso cultro, quo erāt feriende in aqua siue in mola vbi tingebantur, trepidabant. Nā αγωνια trepidationem significat, quamuis reuera nō semper eueniret, vt trepidarēt. Potuerunt etiā he ferie απο του αγωνων sumpsisse vocabulum ob ludos a maioribus fieri solitos. nā αγωνεσ ludi sunt, quod nomē est generis nō speciei, siquidē et gladiatorios et musicos αγωνασ dicimus. Festus auctor est agnum dictū, q locus in ludis

ANT. FAN.

Agonalia quinto idus Ianuarias

Agones Victimatores

Agonia Agonium dies

Agon

quo ludi

quo ludi initio facti sunt, sine angulo fuerit, cuius festa Agonalia dicebant, quo nomine etiam Agonij Dei festa vocari consueuerunt, quem putabant agendis rebus pre*sidere*, siue q*uod* Agonos montes vocabant. Vnde Agonia sacrificia dicta existimant, quę in monte fiebant, ex quo' Romę mons Quirinalis Egonus appellatus est, et colonia porta Egonensis. Vna fit vt proprio littera dempta loco, si prisci agnalia dixerũt quomodo dempta inde litera fiet quod nunc dicimus agonalia, at qui summota o litera ex eo q*uod* nunc agonalia dicimus relinquetur nomen agonalia, quo veteres vtebantur.

> Nominis esse pôt succinctus causa minister,
> Hostia celitibus quo feriente cadit.
> Qui calido strictos tincturus sanguie cultros,
> Semper agat ne rogat, nec nisi iussus agit.
> Pars, q*uia* nõ veniant pecudes, sed agant, ab actu
> Nomen Agonalem credit habere diem.
> Pars putat hoc festum priscis agnalia dictu*m*,
> Vna sit vt proprio littera dempta loco.
> Aut, q*uia* p*re*uisos in aqua timet hostia cultros,
> A pecoris lux est ipsa notata metu.
> Fas etiam, fieri solitis ętate priorum

V. AR.

QVATtuor, quarto die post nonas, hoc est nono die mensis quod erit quinto ab idibus, mactatur aries Iano, vocaturq*ue* dies Agonalis, et Agonalia ipsa festa. Sed quare sint ita dicta, q*ua*n*quam* opiniones refert vsq*ue* ad .xviij. versum, nam aut ab interrogando, aut ab agendo, aut ab agonalibus, aut a metuendo, aut a gręca nominatione, quę omnia per singulos locos explicabimus. Adde quattuor dies nonis ductis ex ordine, adiũgas nonis hos quattuor dies nec retrograde numerato, sed ex ordine post nonas. Erit piandus, quasi hostias placandus. Ianus lu. Agonali, die quo Agonalia celebrantur arietis immolatione. Nominis, prima opinio causę nominis, a rogando, cu*m* rex sacrificulus mactaturus arietem rogat populum, seu principem ciuitatis agone, ab ea voce rogantis putat Agonialia dici. et Varro inquit, Agonali die rex sacrorum in regia arietem immolat, nomen ab eo quod interrogatur a principe ciuitatis, et princeps gregis immolatur. i. aries. Succinctus minister, ipse sacerdos, seu rex sacrificulus, qui se succingit vt expeditior sit ad opus, vt est illud Lucani, Turba timor sequitur ritu succincta gabino. Potest esse causa nominis, q*uia* potest huic rei nomen dedisse. Qui, rex sacrificulus. Tincturus cultros, infecturus gladios. Sanguine calido, cruore immolatę hostię. Semper rogat, interrogat. Agat ne, an agat, an victimam imolet. Nec agit nisi iussus, nisi cum iubetur a principe, seu a populo. sacrificulum aute*m* regem post exactos reges consule Bruto creauere, de quo ap*ud* Liuium libro secundo ab vrbe condita in ipso principio, Rerum inde diuinarum cura habita, et quędam publica sacra per ipsos reges factitata erát, nec vbi desiderium regum esset. Reg*e*m sacrificulum creant, id sacerdotium pontifici subiecere, ne additus nomini honos, aliquid libertati, cuius tũc prima erat cura, officeret. Hęc Liuius, et inde Plut. illud accedit regi sacrificulo, qui est rex sacroru*m*, ac religionum, nec magistratum gerere, nec concionem habere licere, rationemq*ue* reddit. lxiij. Proble. An quid antiquis temporibus reges plurima, et maxima sacra facere consueuerunt, et sacerdoti bus rem diuinam facientibus aderant, post vbi graues, et insolentes coeperunt esse, Gręci quidem pleriq*ue* licentiam regibus ademerunt, ius ẽ potestatem sacrificandi tantummodo reli querunt. Roma antẽ regibus penitus exactis alium rebus diuinis prefecerũt, cui nec magistratum habere nec cum populo agere permiserunt, vt in templis solus consultare videantur, et regnum propter Deos sustinere. Est igitur et in comitio quodam sacrificij genus, quo vbi rex peregit ex foro se proripit. Pars q*uia*, altera opinio, quod pecudes ad sacrificium sponte nõ veniant, sed aguntur seu abiguntur, et inde Agonalia dici, quod Pompeius approbat primo de significatu verborum, cum dicat Agonias hostias ab agendo dici. Pars, quia pecudes non veniant, nõ vltro ad aram accedant. Sed aguntur, a ministro sacrorum. Credit agonalem diem habere nomen ab actu, quod ab agendis pecudibus agonalis dicatur. Dicimus etiam abigere, q*uod* eoru*m* est, qui pecudes pellunt, seu ante se agunt, inde Abigei ipsi actores, hoc est ductores ea ratione. Pars putat antiquos vocasse hoc festum Agnalia per detractionem vnius litere ab Agonalia. Pars, quasi multi. Putat hoc festum, hęc agonalia. Priscis, ab antiquis dictum agnalia. Vt vna littera, vna vocalis o. Sit dempta, sit remota. Proprio loco, nam remoto o ab Agonalia, remanet Agnalia, non desunt qui deducant ab ignis, verum non agnus, sed aries mactatur. An quia, quarta opinio, quod immolandus aries ad aram, cum videt peluim aqua pura plenam cum gladijs, quę quidem huiusmodi sacris adhibebantur, extimescere videtur, inde ab illo metu dies Agonalis dictus. Nam αγωνιω, vel αγωνιουμαι idem q*uod* metuo, aut angor. Aut ista lux, agonalis dies. Est nota, signata, et ita appellata. A metu pecoris, arietis imolandi. Quia hostia, illud ipsum animal quod mactatur. Timet cultros, gladios.

Pręuisos in aq*ua*, quos i*n* aq*ua* viderit. Fas etiã vltima opinio, quam veriorem asserit, quod traxerit appellationem gręcam a ludis veteribus certaminum. Nam αγων gręce certamen est, αγωνιζω, vel αγωνιζομαι contendo, seu certo, inde αγων εστ αγωνοθετης pręfectus ludorum, et ordinator, tamẽ vsi αγωνιστηριον locus certaminis, αγωνισμα pręmium. Fas etiam est, licet, et credi par est.

ANT. FAN.

VT que ea non certa est, ita rex placare sacroru*m*

Nomina de ludis gręca tuliſſe diem.
Et prius antiquus dicebat agonia ſermo.
Veraq; indicio eſt vltima cauſa meo.
Vtq; ea non certa eſt, ita rex placare ſacrorum
Numina lanigerę coniuge debet ouis.

Numina lanigerę coniuge debet ouis, periphraſis eſt arietis, quem agonalibus rex ſacrorum mactabat, vt diximus. Is et rex ſacrificulus dicebatur, q ea ſacra faceret, quę reges facere aſſueuerunt. Hic Romani nec magiſtratum gerere, nec cum populo agere, ſeu concionem habere permiſerunt auctore Plutarcho, vt in templis ſolum conſultare videret, ac regnum propter Deos ſuſtinere. Itaque in comitio fuit quoddam genus ſacrificij, quo vbi rex peregerat ex foro ſe proripiebat. Idem in conuiuio ſuper Flaminem dialem accumbere cõſueuit, vt. A. Gel. tradit. Victima quę dex. ce. ui. vocatur, Hoſtibus a domitis hoſtia nomen habet, digreſſio eſt, in qua de ritu ſacrificiorum loquit in quod faſtorum materia exigebat, quorum ſolẽnia primus inſtituiſſe dr Phoroneus rex Arginorum, quem primum etiam ferũt Iunoni templa dicaſſe. Multi ſane hoc loco exiſtimant ſentire Ouidium victimam ab hoſtia non differre, q victima victis hoſtibus, hoſtia iiſdem domitis immolet. Sed errant non intelligentes cur auctor dixerat dextra victrice. Nam (vt apud. A Gel. legimus) hoſtia poſt cęſos hoſtes a quouis ſacerdote. Victima vero eius qui vicerit manibus imolat. Puerile igitur eſt q quidam dicunt legendum hoc loco domitis pro domandis, licet Seruius cenſeat hoſtias dici ſacrificia, quę ab his fiũt, qui in hoſtem pergunt. Victimas vero quę poſt victoriam. ſed ſolere hęc licenter auctoritate confundi. Sunt qui victimas dici arbitrent q ictę vi cadant, vel q vinctę ad aras ducantur. Vnde ait Iuue. Sed procul extentum petulans quatit hoſtia funem. Solebant enim victimę duci funibus, quę ſi geſtarent humeris non litabant. Feſto placet hoſtiam ab eo dictam quod eſt hoſtire. i. ferire, vel ab hoſtibus (vt quibuſdam videtur) quia laribus immolabatur, q ab eis hoſtes arceri putarent. Sed hi Feſti Pompei locum deprauauerunt pro hoſtilijs laribus, hoſtiam laribus legentes. Hoſtię (vt Veratius in pontificalibus quęſtionibus ſcripſit teſte Macro.) eximię dicebantur, quę ad ſacrificium deſtinatę eximebant e grege, vel q eximia ſpecie quaſi offerendę numinibus eligerent. Hę cũ aut ab ara perfugiſſent, aut percuſſę mugitum dediſſent, aut in aliam partem corporis q̃ oporteret cecidiſſent, piacularia faciebant auſpicia, quę (vt inquit Feſtus) ſacrificantibus triſtia portendebãt. Maiores (teſte Donato) hoſtias harugas dicebant ab hara in qua concludi conſueuerunt. Ex ijs quę conſumebant prodigę dictę ſunt, vnde luxurioſos prodigos vocamus, et animales i quibus ſola anima Deo ſacrabatur, cum alię eſſent (auctore Trebatio) quibus voluntatem Dei per exta diſquirebant. Hoſtiarum alię Amburbiales dictę, q circum terminos vrbis Romę ducerẽtur. Alię Ambaruales, quę circum aruarei diuine cauſa duci conſueuerunt ab ijs qui p frugibus faciebant. Alię Ambegnibos

Rex ſacrificulus
Phoroneus rex Arginorũ ritus ſacrificiorũ pmus inſtituit
Victima
Hoſtia
Victima vnde dr
Hoſtię eximię
Si hoſtia ab ara p fugiſſet quid
Haruga
Prodigę vñ pdigi
Amburbiales
Ambaruales
Ambegnibos

videlicet et veruex, cum ad eorum vtrãq; latera agni in ſacrificium agebant. Alij Pręcidaneę. Alię Succidaneę. Lege Feſtum et Seruium. Sciendum autem eas quas diximus animales tantum immolari ſolitas, cum aliarum ſanguis ſolum Dijs offerretur, vnde illud eſt, Sanguinis et ſacri pateras. Aliarum corporis pars, vt, Extaq; ſalſos Porriciam in fluctus. alię integrę, vt, Et ſolida i ponit laurorum viſcera flãmis. Detractis enim extis arę ſuperimponebantur, quę exta nonnunq̃ ablata elixa etiam ipſa reddebantur.

DIEM, Agonalem. Tuliſſe gręca nomina, gręcam appellationem. De ludis ſolitis fieri ętate porum, a ludis, quos veteres exercebant, dicebant eni ludi Agonales. Primus eos inſtituit Hercules i Elide apud Iouem Olympium. Non tamen arbitreris in Olympo monte. Longe enim diſtat Elis ab Olympo, ſed vbi erat ędes Iouis Olympij, d quo cũ diſſererem, audebant multi negare, et oino apud Olympum montem ludos fieri volebant. Nec aduertebant alia cauſa Iouem cognominatum Olympium, legant Diodorum, inuenient Dionyſium conſtituiſſe regem Ægypti Iouem puerum addito ei pręfecto Olympo, a quo eruditus, ẽ ad virtutem inſtitutus Olympius eſt cognominatus. Et antiquus ſermo dicebat prius agonia, antiqui vocabãt ipſa feſta agonia, de quo Pompeius primo de ſignificatione verborum, Agonium diem appellabant quo rex hoſtiam immolabat. Hoſtiam enim antiqui Agoniam vocabant. Agonium putabant dici Deum pręſidem rebus agendis. Agonalia eius feſtiuitatem, ſiue q Agonos dicebant montes, Agona ſacrificia quę fiebant in monte. Hinc Romę mõs Quirinalis Egonius, et Collina porta Egonenſis. Agonum. i. ludum ob hoc dictum, q locus i quo ludi initio facti ſunt, fuerit ſine angulo, cuius feſta Agonalia dicebant. Vltima cauſa, nominis ſcilicet. Eſt vera mẽo iudicio, q ita arbitror gręcam habuiſſe appellationes, vt incerta eſt nominis cauſa, ita certum eſt regem ſacrificulum arietem, mactare debere. Vt ea cauſa. ſ. nominis. Non eſt certa, ſed ambigua, cum varię ſint opiniones.

Ita rex ſacrorum, ſacrificulus. Debet placare numina coniuge ouis, placare Ianum immolatione arietis, qui eſt velut coniux, hoc eſt vir ouium, quã do quidem illi ſuccumbunt. Victima, vnde victima, et vnde hoſtia dicatur, illa a manu victrice, et hęc a victis hoſtibus, vtrunq; autem accipit pro eo quod Dijs immolatur. Victima vocat, quę cecidit dextra victrice, Illa immolanda beſtia appellatur victima, quę a victoribus immolatur. Hoſtia fuit dicta a victis hoſtibus, cum quis viciſſet hoſtes ſacrificabat, et hoſtiam ab hoſtibus appellabat, ſed aliter ſentire videtur Pompe. inquit enim hoſtiam dictam eſſe ab eo, quod eſt hoſtire. i. ferire, ſed duo genera hoſtiarum eſſe Trebatius docet libro

Pręcidaneę
Succidaneę
Hoſtię partes
PAV. MAL.
Quare dr Olympius

bro

bro primo de religionibus. Vnū in quo voluntas Dei per exta diſquirit. Alterū in quo ſola anima Deo ſacrat, vnde et haruſpices animales has hoſtias vocant. Vtrunq; Virg. oſtendit, et primo quidē illud, quo voluntas numinū per exta monſtrat. Mactat lectas de more bidentes. et mox, Pecudūq; recluſis Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta. Alterum illud in quo hoſtia animalis dicitur, qđ eius tantum anima ſacratur, oſtendit cū facit Entellum victorē Erici mactare taurum.

> Victima, quę dextra cecidit victrice, vocat.
> Hoſtibus a victis hoſtia nomen habet.
> Ante, Deos homini qđ conciliare valeret,
> Far erat, et puri lucida mica ſalis.
> Nōdū ꝑtulerat lachrymatas cortice mirrhas

Hanc tibi Erix meliorem animā pro morte Daretis Perſoluo in his hoſtijs. Sunt quę Iniuges vocātur. i. quę nunquā domitę ac iugo ſubditę ſunt. De quo Virg. Nunc grege de intacto ſeptem mactare iuuencos Prętiterit totidem lectas de more bidētes, et vt Iniuges euidētius exprimeret, adiecit, Et intacta totidem ceruice iuuēcas. Eximij quoq; in ſacrificijs vocabulum nō poeticum epitheton, ſed ſacerdotale nomen eſt. Veratius. n. in Pontificalibus quęſtionibus docet eximias dictas hoſtias, quę ad ſacrificiū deſtinatę eximantur e grege, vel qđ eximia ſpecie quaſi offerēdę numinibus eligātur. hinc Virg. Quattuor eximios prętāti corpore tauros, vbi quod eximuntur eximios, ꝙ eliguntur pſtanti corpore, mōſtrauit. Deinde Ambarualis hoſtia eſt (vt ait Pompeius Fe.) quę rei diuinę cauſa circum arua ducit ab his, qui pro frugibus faciunt. Inde eſt illud. Et cum luſtrabimus agros. Nomen. n. hoſtię acquiſitum eſt ab ambiendis aruis. et in Georgicis, Terq; nouas circum felix eat hoſtia cultros. Sed hęc de hoſtijs hactenus.

ANTE Deos homini quod cōciliare valeret, Far erat et puri lucida mica ſalis, Molā dicit vt oſtendimus ſupra, de qua Tibul. Oia noctis farre pio placent et ſaliente ſale. Salis granū (vt inqt Porphy. et quotidie videmus) in ignē miſſum ſalit, vnde a Tibullo ſaliens dicitur. De farre Pli. Nihil religioſius cōfarretionis vinculo erat, nouęq; nuptę farrū preferebāt. Adeo autem verū eſt conſueniſſe maiores noſtros farre ſibi Deos conciliare, qđ (vt inquit Nonius) epulis et immolationibus ſacris pium putabatur, vt adorare verbū dictum putetur a farre, quod adoreum veteres appellarunt, ꝗ libis quoq; adoreis ſacra Dijs exhibebant. Varro de re ruſtica, In loco humido far adoreū potius ſerunt ꝗ triticum. Inde maiores noſtri gloriā adoreā dixere, ꝙ is glorioſius putaretur, qui farris copia abundaret, tantus fuit honor farris, vt Pli. tradit. Dicebāt autem farris genus Edor, quod poſtea, qm̄ arduretur, ador appellatū eſt. Id vrebatur auctore Feſto, vt toſtū fieret, ex quo in ſacrificio mola ſalſa efficiebatur. Aliqui (vt Nonius refert) adoreum far dictum putarūt, ꝙ cibi ora. i. principiū ſit. Lachrymatas cortice myrrhas, ipſe alibi Stillataq; cortice myrrha Nomen herile tenet. Thura nec Euphrates, Pli. libro. v. Nat. hiſto. huius fluminis originem variam tradit. Stra. aūt ſcribit Euphratem a Boreali Tauri latere exorientem p Armeniam fluere occidentem verſus, deinde ad Auſtꝝ flexum inter Armenios, et Cappadocas, et cōmagenos Taurum recidere. Egreſſum vero cū prope Syriā peruenerit ad hyemales ortus reuerti vſq; Babylonem, et ad Tigrim Meſopotamiam efficere, et ambos emittere in Perſicum ſinum, quorum Euphrates maior eſt, et plus regionis flexuoſo alueo percurrit. Ex hoc ſinu per Euphratē ad nos thura trāſferri poſſe nemo dubitauerit, quem fluuiū ſunt qui putent Arabiam attingere. Itaq; Pomponius geographus eū ſcribit in meridiem auerſum Syros atq; Arabas ingredi. Cęterum nō omnis Arabia thus habet, ſuo Sabei tantum gloriant. vt Solis eſt thurea virga Sabeis. Iliacis tꝑibus thure non ſupplicabant, auctore Pli. ſed cedri tātum et citri cōuolutū fumo nidorem verius ꝗ odorem nouerāt. Poſtea vero thure Dij cōciliati ſunt. Vnde illud eſt Lucretij, Thuricremas propter mactatus concidit aras. et illud Macrobij, Nunquā fas fuit Ægyptijs pecudibus aut ſanguine, ſed precibus et thure ſolo placare Deos. Non libet hic intactum relinquere, quod de Alexandro magno Plini. refert, Cui in pueritia ſine parſimonia thura aris ingerenti eius pędagogus dixiſſet, vt eo modo cum deuiciſſet thuriferas gentes ſupplicaret. Ille Arabia potitus thure onuſtam nauim ei miſit, large exortatus vt Deos adoraret. De thure ac thuriferis arboribus lege, quę idem auctor ſcribit lib. xij. Natu. hiſto.

Nec miſerat India coſtum, coſti radix guſtu feruens odore eximio ac frutice inutili foditur in Patale Indi amnis iſula. Inuenit tamē et apud alios, vnde illud eſt Hora. Achameniūq; coſtū. Duo eius ſunt genera, nigrū et (qđ melius eſt) cādicans. Quidam e recentioribus medicis coſti duas ſpecies ponunt, Indicā et Arabicam, pferuntq; Arabicę Indicam, ꝗ diuerſis medet doloribus, et ſumpta cum mulſo Venerē excitat. Conſueniſſe aūt maiores noſtros hac radice in ſacris vti oſtendit Pli. his verbis, Odorum cauſa, vnguentorumq;, et delitiarum ſi placet, etiā ſuperſtitionis gratia emantur, quoniā thure ſupplicamus et coſto.

ANTE Deos, ab initio vilia erant, quę Dijs offerebantur. huic propoſitioni rationem addit poeta, quia in Italiam pretioſa nōdum erant aduecta, et velut pro connexione ſubiungit, cum externa pretioſa, et odoratiſſima non eſſent, ea offerebant et adolebant quę haberi poterant, et odora videbantur, illudq; addit, Nec vllius gladij in ſacris erat vſus. Far et lucida mica ſalis, ipſa mola quę ex farre et ſale mollito fit, vt ſuperius diximus. Lucida mica, quod purum ſal lucere videatur. Erat ante, ab initio.

Quod valeret conciliare Deos homini, ꝙ poſſet numina placare mortalibus, nam aliud

Eximię ... ſtię vñ

ANT. FAN. Mola ſalis granum far

adorare adoreū adorea ba dorea gloria ador

Euphrates

Thus Antiqs tꝑibus thure nō ſupplicabant

Coſti radix

PAV. MAR. De ſacris iuentis et thure q̄re fit ſacrificiū

Acta per equoreas hospita nauis aquas.
Thura nec Euphrates, nec miserat India co-
stū,
Nec fuerāt rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos herbis cōtenta Sabinis,
Et non exiguo laurus adusta sono.
Siqs erat, factis prati de flore coronis,
Qui posset violas addere, diues erat.

Dijs non offerebant,q̄ far cum sale mollito, dixi-
mus superius de farre,sed de torrēdi farris ferijs in
ferius dicemus.Item et de vilitate eorum,quę Dijs
offerebantur a Romulo. Nondum hospita na-
uis,peregrina nauis. Acta per ęquoreas aquas,
impulsa maritimo cursu, non adhuc. Pertule-
rat myrrhas lachry-
matas cortice, myr-
rhas, quę ex suorū ar-
borum cortice tanq̄
ex oculis lachrymę
emanant, et ad illud
alludit,quod in deci-
mo lib.Metamor.di-
xit Myrrham amore
Cynarę patris corre-
ptam,et dolo graui-
dam effectam, ac irā
paternam fugientem in Sabea tandem terra qui-
euisse,in arborem sui nominis versam, fletu pre-
tiosas guttas effundere.vnde,Flet tamen et tepidę
manant ex arbore gutte,Est honor et lachrymis,
stillataq; cortice myrrha Nomē herile tenet,nullo-
que tacebitur ęuo. Hanc autem arborem (Plinio
auctore) in ijsdem siluis cum thure permixtam
nasci tradidere nonnulli.Plures separatim,et mul
tis in locis Arabię gignitur. Strabo cum felicem
Arabiam, a quatuor maximis nationibus inha-
bitari dicat,hoc est Amineis,Sameis, Catthabanē-
sibus, Catramotitis,Catthabania inqt thus gignit,
Catramotitica myrrha. Additq; Plinius Sabeos nō
dare ex myrrha Deo portiones, quoniam et apud
alios nascatur.Regi tamen Gebanitarum quartas
partes eius pendere. Euphrates nec miserat thu-
ra,nōdum ex sinu Persico, qui ab oriente felicem
Arabiam claudit,et in quem exit Euphrates acce-
pta inde thura ad nos miserat,quia nōdum in
Italiam aduecta fuerant, vt Dijs cremarentur.
Thura pręter Arabiam nullis (inquit Plinius) ac
ne Arabię quidem vniuersę.Strabo(vt diximus) Cat
thabaniam thus gignere asserit. At Plinius, Regio
inquit eorum thurifera Sabea appellatur. et pau-
lo post Nec pręterea Arabij alij thuris arborem vi
dent,ac ne horum quidē omnes,feruntq;.ccc. non
amplius esse familiarum, quę ius per successio-
nes id sibi vendicent.Sacros vocari ob id, nec vllo
congressu foeminarum, funerumq; cum incidāt
eas arbores, aut metant pollui, atq; ita religione
messes augeri. Quidam promiscuum ius his esse
populis tradunt in siluis, alij per vices annorum
diuidi.Nec arboris ipsius quę sit facies cōstat. Mul
ta pręterea subdit Plin. quodq; arbor sit incertum
habeatur, et thuris insuper genera ab eodem late
referuntur. Verum Diodo.ita inquit,Thus perci-
pitur hoc pacto. Arbor est magnitudine parua,
aspectu spinę Ægyptię albę,folia arboris quę cirea
dicitur similia, flos colore croceo.Thus ab arbore
quemadmodum lachryma emanat,myrrhę ar-
bor lentisco ęqualis est,folium frequentius, tenuisq;
fluit ab, effossa radicibus terra in solo vbere, bis
in anno fructum reddit, Vere atq; ęstate,sed ru-

brum vere propter rorem ęstate album.De Euphra
te fluuio multa apud Plin. et Stra. habes. De quo
Eustathius, Ad orientem inquit Cappadocię Eu-
phrates fluuius immensus Armeno monte fluit
porrectus in austrum primum, deinde incuruans
valles ad eos et mediā Babylonem transiens in Per-
sicum mare euomit
iuxta Teredonē Per-
sarum ciuitatem.Hęc
ille. Sed nemo poeta
κοινησ τεοτραφιστ ar
guat, quod longe ab
Euphrate sit regio
thurifera,et q̄ per Eu
phratē thura minime
vectabantur. Errant
qui ita arguunt, nam
cum in Persicum ma
re exeat,qđ ab oriente felicē Arabiam claudit,Mer
ces,et Sabea aromata per Persicū sinum in Euphra
tem,inde in Babylona,deinde in Cōmagena, et
in Tapsum vectabant,deinde pedestri itinere,quo
mercatores voluissent,et pōs Euphratis in Cōma
gena distat a sinu Issico.L.millibus passuū,qui est
sinus nostri maris,vbi etiam nūc mercatores no-
stri aromata per Euphratē in cōmagenam,et in-
de in sinū ipsum vecta accipiunt.Sic etiā olim ac-
cipere potuere.Habes p̄terea apud Astribolum (Stra
bone referente) Gerręos Arabes frequentius in Ba-
bylonē ratibus mercatum ire, atq; inde per Euphra
tem cū mercibus Tapsum enauigare, postea quo
libeat pedestri itinere referri.Pręterea(vt idem Stra
bo refert) Alexāder cum expeditionē in Arabas pa
raret.Nauigia partim in Phoenicia,Cyproq; con-
struxerat tū plicatilia,tum cōpacta, quę Tapsacum
portata flumine in Babylo deferent.Si igit nani-
gia per cōtinentem in Euphratē traijciebant, si Ger
rei Arabes p Euphratem merciū gratia deferebant,
eo magis delata p Euphratem aromata in nrm
mare traijci potuere.Errarūt ergo vehemēter, qui
poetā errasse retulerūt. Nec India miserat costū,
quasi nōdum ex India delata fuerat costi fruticis
radix.Quę qdem ex India et Patale insula Indi flu
minis transferē.De quo Pli.Indis maxime p̄tio ra
dix costi,gustu feruens, odore eximio,frutice alias
inutilis,primo statim introitu amnis Indi in Pa
tale insula.Duo sunt eius genera,nigrum, et cādi-
cans,qđ melius est.Oui.tn̄ in Panchaia,quę est feli
cis Arabię regiūcula nasci putat,cū dicat in.x.Me
ta.Sit diues amomo,Cynamaq;,costūq; suū, suda
taq; ligno Thura ferat,floresq; alios Panchaia tel-
lus. Nec fuerāt cognita fila rubri croci,nōdum
erat vsus croci in Italia,nec vlla eius notitia,q: e
Cilicia nōdum aduehebat in Italiā,vbi nūc tam est
eius vbertas,p̄sertim in regione Marsorū, Vestino-
rum,et Pelignorū,vt Cilices oēs superemus.Qui qdem
laudatissimum habuisse crocum referunt, et aliq a
Coryco dictum putant crocum Cilicię oppido, siue
Corycio antro,cū Iunius Moderatus dicat,Accepi
mus Tinolon et Coryciō florere croco. Aliq dictum
volunt a Croco iuuene in florē sui nois conuerso.

De fluuio Euphrate

De costi generibus etiam natura croci

Cuius

Hic, qui nunc aperit percuſſi viſcera tauri,
In ſacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres auidę gauiſa eſt ſangine porcę
Vlta ſuas merita cęde nocentis opes.
Nam ſata vere nouo teneris lactentia ſuccis
Eruta ſetigerę comperit ore ſuis.
Sus dederat poenas, exemplo territus huius

Cuius amore cum Camecyſſos deperiret, et ipſa in ſui nominis fruticē conuerſa eſt. Huius etiam rei meminit Pli. cum agit de camecyſſo, quam ſimilacem vocant, et ſimilem hederę affirmat, et īquit infauſta oībus ſacris, et coronis, q̄m ſit lugubris virgine eius nominis propter amores iuuenis Croci mutata in hūc fruticem. Coryciū crocus Solinus ſumme pere laudat, et Dioſcorides in vſum medicinę cęteris melius eſſe comperit.

ARA Dabat fumos herbis contenta Sabinis, herba Sabina vtilis in ſuffitus pro thure aſſumebaē, duplicato enim pondere eoſdem effectus habere quos cynamum tradiē. De hac Propertius. Flore ſacella tego verbenis compita velo. Et crepat ad veteres herba Sabina focos. Eius herbę duo genera ſunt, altera eſt amaraco ſimilis altera cupreſſo. Et non exi. lau. adu. ſo. laurus manifeſto crepitu et quadam deteſtationi ignes abdicat. Ea inter verbenas eſt (auctore Seruio) vt myrtus. olea, omnes enim frondes ſacratas abuſiue verbenas vocamus, quarum faſciculi (vt ait Feſtus) Deorum capita dicebanē. Prima Ceres auidę gauiſa eſt ſanguine porcę, imolandi initium a ſuillo genere ſumptum exiſtimanē. Oui. alibi. Prima putatur Hoſtia ſus meruiſſe mori, q̄ ſemina pando Eruerit roſtro, ſpemq; interceperit anni. Ea victima (vt auctor eſt Varro) initijs Cereris imolabatur, cędebantq; porcum initium pacis in coniunctiōe foederis, vt idem inquit. Et nuptiaꝝ initio noua nupta, et nouus maritus in Hetruria porcum imolabant. Priſci quoq; latini et Gręci in Italia idem feciſſe videnē, nam et noſtrę mulieres, maximeq; nutrices naturam qua foeminę ſunt in virginibus appellabant porcum, et gręci χοῖρον. Mactabatur autem porcus Cereri, q̄ hoc animal frugibus nocet. Solebant enim victimę pro qualitate numinū īmolari, et vel cędebanē quę obſunt eoꝝ muneribus, vt caper Libero, q̄ viribus nocet, capra Mineruę, q̄ lambendo quoq; oliuam ſterilem facit, vel aliqua ſimilitudine credebanē numinibus placiturę, vt inferis nigrę pecudes, albę ſuperis. Scire autem debemus q̄ Cereri et porcus et porca imolari conſueuit, ſed Oui. hoc loco iō foemininū genus eligit q̄ elocutiones quędā per foemininum genus elocutiores fiunt Virgi. Cęſa iungebant foedera porca. Vel quia in omnibus ſacris (vt ait Seruius) foeminini generis victimę potiores ſunt. Vnde ſi per marem litari non poterat, ſuccidanea non poterat adhiberi. Meminiſſe pręterea conuenit porcam, quę Cereri mactabaē ab eo, qui mortuo iuſta non feciſſet. i. glebam non obieciſſet, p̄cidaneam vocari, q̄ mos erat ea facere prius q̄ nouas fruges guſtarent, auctore Feſto, qui pręcidaneam porcam a p̄cidendo dictam oſtendit, q̄ immolaretur anteq̄ nouam frugem p̄ciderent. Eligebantur autem ad ſacrificia porci maiores et dicebantur eximij, teſte Donato. Nam boues ad id electos egregios, oues lectas dicebant.

ARA contenta herbis Sabinis dabat fumos, q̄ſi fumabat tantum ara, cum ſolę Sabinę herbę cremarentur, hoc eſt ſacerdotes erant contenti ſolis herbis Sabinis, et lauro, nec intelligas herbis, quas Sabini aduexiſſent ſed de ea herba, quę Sabina vocatur, et in temploꝝ dedicatiōe adhibebatur ſemper a veteribus, q̄ mos ad poſteros ē noſtros quoque tranſiuit, et Sabina dicitur a σέβομαι, quod eſt color ſeu veneror, q̄ pertinet ad cultum Deorum, ſed malę mulierculę ea abutuntur. Taceo vim ne alios quoq; doceam. Et laurus aduſta non exiguo, non paruo. Sono, nam ſemper cum aduritur, magnum facit crepitum, vt refugere ab ipſo igne velle videatur. Dabat, etiā Fumos, quoniam in ſacris adurebaē. Laurus triumphis proprie dicatur, vel gratiſſima domibus ianitrix. Cęſarum, Pontificumq; ſola et domos exornat, et ante limina excubat, de ea multa referuntur a Pli. lib. xv. ca. xxix. facitq; genera. xiij. Siquis erat qui poſſet addere violas coronis factis de flore prati, ſi quis inſertis floribus in coronam Dijs offerendam habuiſſet, quas adderet violas. Erat diues, habebatur opulentus, quando quidem p̄tioſiora minime haberent. Pli. poſt laudata lilia, violis inquit honor proximus, earūq; plura genera, purpureę, luteę, albę, purpureę gręco nomine diſcernuntur appellatę Hiacynthi, et ab his hiacynthina veſtis. Hic culter, qui nunc aperit viſcera.

Mactati tauri, gladius quo et taurum, ſeu bouē mactamus, et interiora aperimus, ſeu nudamus. Vt eſt illud Virgi. et Viſcera nudant. Nullum opus habebat in ſacris, quaſi non erat eo opus in re diuina, cum nullum adhuc pecus immolareē, non enim omnibus Dijs gratus eſt vſus gladij, vt libātes vina lelātaca muſis, in ſummo Parnaſo diximus quo pauci vnquam e noſtris aſcenderunt. Non tibi ſanguis ait, non ſęui munera cultri. Non opulenta manus grata eſt regina ſoroꝝ. Mens humilis, mens caſta placet, caſtam accipe mentem, Et tenues dignare dapes, non thura crementur Vltima, at Euboici libantur munera Bacchi. Prima, vnde pecorum mactatio habuerit originem, ab illis quidem, qui adinuenerunt aliquid ad vſum humani generis, nam cum aliquod pecus ſuis inuentis noxium eſſet, illud mactabaē. Ceres prima porcam imolauit, quoniam fruges eruerat. Ea. n. (vt Pli. teſtis eſt) inuenit frumenta, cum antea glande veſcerenē, eadem molere, et conficere in Attica, Italia, Sicilia, ob id Dea iudicata, ea prima leges ēdit, vt alij putauere. Corcynus Tragicus frumentum a Cerere monſtratum, vnde et Dea ſit habita, in ſuo poemate affirmat, et Diodo. addit, Pręter frumen,

egregij Oues lectę

PAV. MAR.

Sabina herba

De lauro digna

Ceres prima porcā imolauit et leges inuenit

tum reperlum leges dedisse,quibus iuste, pieq; homines viuere assuescerent.Sed de ea plura in quarto libro dicemus.Aliqui putant ideo mactari porcam pro foecunditate, q2 nullum animal est ea foecundius.Parit.n.vicenos. Superior ratio Pythagorę verbis affirmat,quę in Meta. a poeta refert, Et prima putat Hostia sus meruisse mori, quę semina pādo Eruerit rostro, spemq; interceperit anni.

Palmite debueras abstinuisse caper.
Quē spectans aliqs dentes in vite pmentem,
Talia non tacito dicta dolore refert.
Rode caper vitem,tñ, hinc cū stabis ad araʒ,
In tua quod spargi cornua possit,erit.
Verba fides sequitur, noxa tibi deditus hostis
Spargitur affuso cornua Bacche mero.
Culpa sui nocuit,nocuit quoq; culpa capellę,

Ceres prima est ganisa sanguine auidę porcę,quasi Cereri primum placuit mactare porcam. Vlta suas opes, q̄si vindictaʒ sumēs pro erutis frugibus, quę erant suę opes. Merita cę. no. cęde suis, quę mactari meruerat,q2 nocuerat frugibus. Nam cōperit, ipsa Ceres inuenit. Sata lactentia teneris succis, segetē tenellam et virentem, quę lactere videbat per trāslationem ab aīalibus lactentibus. Eruta vere nouo,verno tempore. Ore suis,rictu porcę.Ceres dicta(vt Cice.asserit)quasi gerens,quod fruges gerat. Naʒ ita literaꝝ affinitas patit. Sus dederat, post mactatā Cereri porcam, mactatus est Baccho caper,qm̄ vites abroserat,quę Bacchi sunt, et in Meta. Pythagoras ad illud superius sequit. Vite caper morsa Bacchi mactatur ad aras Vltoris ductus, nocuit sua pęna duobus. Plinius tñ inquit capras imolari Palladi, q oliuam lambendo sterilem faciant. Sus,porca Dederat poenas,mactatus fuerat pro frugibus erutis. Dare poenas tractum est a poena pecuniaria,quę soluebatur, sic contra recipere poenas dicitur.Virgi.Vlta virum poenas inimico a fratre recepi,o.

ANT. FAN.

PALmite debueras abstinuisse caper,apostrophe est ad caprum, qui cędebatur Baccho, q2 hostis est vineaꝝ sicut et capra.Virgi.Non aliam ob causam Baccho caper oībus aris cędit.Mar.Vite nocens rosa stabat moriturus ad aras Hircus Bacche tuis victima grata sacris.Fuit in sacris Liberi hęc cōsuetudo(vt ait Lactā.grāmaticus) vt occiso capro sacrati oēs sanguineʒ eius biberent.Est aūt caper(auctore Varro.)qui latine dr̄ ex castratis, hic pro hirco accipit. Hinc cum stabis ad aram,In tua qđ spargi cornua possit,erit, aptum et placituꝝ significat sacrificiū,vt,Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram.Hoc autem dicit,Rode nunc vitē, cū nemo te abigit,non deerit tñ vinuʒ,qđ in tua cornua spargat,cū ad arā stabis Baccho mactandus.

PAV. MAR.

CAper, et est apostrophe,hoc est sermonis auersio. Tu territus exēplo huius debueras abstinuisse palmite,monitus et exterritus poena suis debueras dentem a vitibus ptinere. De palmite superius dictum.Exēplum est(vt Pūpeius inqt)quod sequamur,aut vitemus.Caper et caprę dictę,quod oē virgultum carpant,siue a crepitu crurum,vnde ē crepas eas antiqui dicebant. Quem,caprum. Spectans, videns. Aliquis pmentem dentes in vite, quasi dentes vitibus infigentem, et eas abrodentē. Refert talia dicta, verba. Dolore non tacito, non occultato,sed aperto. Dolebat.n. ita sęuitum esse in sacras vites. Caper rode vitem, rodas nūc cū nemo phibet. Plecteris tñ,et est ironia,q2 non diu rodet. Tamen hic,ex hac vite. Erit quod spargi possit in tua cornua,erit vinū qđ tibi mactando in cornua sparget. Erat enim vsus vini in sacris, et eo victimarum cornua infundebantur,pter q̄ in sacris Cereris. Cum stabis ad aram, vbi eris imolādus. Fides se. verba, vba illius sortita sunt fidem,naʒ vera fuere, quoniam caper mactatus est. O Bacche, apostrophe ad Bacchum vini repertorem. De quo alias dicemus.

Capra dr̄ a crepitu cruꝝ vñ crepę dictę

Hostis,ipse caper. Deditus tibi noxa, traditus tibi pro peccato,aut p peccati poena. Nam vtrunq; noxa significat. Spargit cornua,per synecdochē quasi sparsa habet cornua effuso mero, vt moris erat. Culpa sui,sus,ē caper meruere mactari,qm̄ deliquerunt,sed quid deliquit inocens ouis,et bos, quem capitale erat mactari, vt diximus superius, et Pythagoras eodem in loco.

Nota h[...] versus [...] sacris

Quid meruistis oues placidum pecus, inq; tuēdos
Natum homines,pleno q̄ fertis in vbere nectar,
Mollia quę nobis vestris velamina lanis
Prębetis,vitaq; magis,q̄ morte iuuatis.
Quid meruere boues,animal sine fraude, dolisq;
Innocuum, simplex,natum tolerare labores.
Immemor est demum,nec frugū munere dignus,
Qui potuit curui dempto modo pondere aratri
Ruricolam mactare suum,qui trita labore
Illa,quibus toties durum renouauerat aruum
Tot dederat messes,percussit colla securi.
Nec satis est,q tale nefas committitur,ipsos
Inscripsere deos sceleri,numenq; supernum
Cęde laboriferi credunt gaudere iuuenci.
Victima labe carens,et pręstantissima forma
(Nam placuisse nocet)vittis insignis et auro
Sistitur ante aras,auditq; ignara precantem,
Imponiq; suę videt inter cornua frontis,
Quas coluit fruges, percussaq; sanguine cultros
Inficit,in liquida pręuisos forsitan vnda.
Protinus ereptas viuenti pectore fibras
Inspiciunt,mentesq; Deum scrutantur in illis.
Vnde fames homini vetitorum tanta ciborum
Audetis vesci.genus o mortale,quod oro
Ne facite,et monitis animos aduertite nostris.
Cumq; boum dabitis cęsorum membra palato,
Mandere vos ipsos scite,et sentite colonos.Hęc ille.
Quę quidem,quia aurea verba videntur his commentariolis addidi Culpā,crimē. Nocuit sui, porcę,q2 fruges eruerat. Nocuit quoq;,ēt. Culpa ca.capro et capellis ob vites abrosas.

Quid

Q uid bos? quid placidę cōmeruiſtis oues?
Flebat Ariſtęus, ꝙ apes cum ſtirpe necatas
Viderat inceptos deſtituiſſe fauos.
Cęrula quem genitrix ęgre ſolata dolentem,
Addidit hęc dictis vltima verba ſuis.
Siſte puer lachrymas, Proteus tua dāna leua (bit,
Q uoq; mō repares q̄ periere, dabit.

QVID Bos quid placidę commeruiſtis oues, magno vſui mortalibus bos eſt a ratione, vectura, lacte, caſeo, corio. Vnde apud veteres tam capitalis habebatur, qui bouem ſine cauſa, q̄ qui hoīem occidiſſet. Non meruit ergo ſocius hoīum in opere ruſtico ac cęteris miniſter ob eius vſum, innocētamq; mactari, quęs Solon immolari nō permiſit, teſte Plutarcho. Sed cędendi bonis mos hic tractus eſt. Ariſtęus Apollinis ac Cyrenes filius cū Eurydicem vxorem Orphei viciare voluiſſet, et illa fugiens a ſerpente fuit occiſa, amiſſis apibus nympharum iracundia matris auxilium petiit, vnde edoctus qua ratione apes reparari poſſent (vt in fine Geor. plene a Virg. tractatur) mactandi bonis initium dedit. Proteus tua damna leuabit, hic vates clariſſimus Oceani et Tethyos filius fuit, qui tenuit inſulam Carpathū, quę eſt inter Rhodum, et Ægyptum. Alij regem Ægypti eſſe volūt in varias formas verti ſolitum. Lege Diodorum a quo de hoc, et Ariſtęo multa referuntur. Mox domitus vinclis in ſua membra redit. Virgi. In ſeſe redit atque hominis tandem ore locutus.

QVID Bos, meruit s. et tamē mactatur. Quid cōmeruiſtis oues placidę? quaſi dicat nihil, et tamen neq; oui, neq; boui parcit. Flebat Ariſtęus, mactatio bonis initiū ſumpſit ab Ariſtęo. Primus. n. ille pro reparandis apibus bouē immolaſſe fertur. Oui. paucis verſibus hiſtoriā, ſeu fabulam perſtringit, nam in fine Georgicorum Virg. pluribus refert. vbi inquit, Ariſtęum paſtorē amiſſis apibus querulum ad Cyrenē matrem veniſſe, et monitum ab ea ad Protea, a quo didicit calamitatem illi illatam, nō ira Deorum, ſed ab Orpheo in vindictam amiſſę coniuges, quam cū ille amans inſequeretur fugientē anguis morſu peremit. Deinde cōſilio matris taurorum, et iuuencarum immolatione, placatis Orphei et Eurydices manibus, apium examina reſtituta ſunt. Oui. tamen inqt a Proteo mactandi iuuenci cōſilium accepiſſe, et ſic amiſſas apes reparaſſe. Diodorus inqt Ariſtęum ex Apolline et Cyrene Ipſei filia natum. nā cum mater apud Pellium educaretur ab Apolline rapta, et in Libyam delata eſt ad loca vbi poſtea vrbs a ſuo nomine cōdita. Suſceptus ex ea filius Ariſtęus, a nymphis enutritus eſt, a quibus lac coagulare, mel atq; oleum conficere didicit. Quę cū primus in hoīum vſum traduxiſſet, a poſteris vt Deus cultus eſt. Profectus in Boeotiam Autonoen Cadmi filiam vxorem duxit, genuitq; Actęona, quem ira Dianę fabulę ferūt a canibus diſcerptum. Poſt eius obitum ab oraculo patris habuit, vt Ceam adiret, in qua ei honores impenderent. Quo cum veniſſet orta pro omnē Gręciā peſte, pro Gręcis omnibus ſacra fecit, morbumq; ceſſanit. Relictis in Cea nepotibus, in Libyā ad matrem rediit. Deinde in Sardoꝝ inſulam profectus eſt, quam cōſitis arboribus cultiorem reddidit, ibi duos filios genuit, Charmū et Calicarpum. Ad alias inſulas cum acceſſiſſet in Sicilia aliquādiu manſit, quę cū fructibus armentiſq; referta eſſet, ſingulorum vſum edocuit, quo beneficio Siculi, et hi pręcipue apud quos Oleę naſcuntur, pro Deo ſummo honore coluerunt, transgreſſus in Thraciam perceptis a Dionyſio orgijs in Æmo habitās, cum poſtmodum nō comparuiſſet honores nō ſolum a barbaris, ſed a Gręcis aſſecutus eſt. Flebat Ariſtęus, Apollinis et Cyrenes filius. Quod viderat apes necatas cum ſtirpe, apes extinctas cum omni ſpe ſobolis. nam ad vnū omnes interierant. Deſtituiſſe inceptos fauos, mella cum toto opere, quod inceperant, nec pfecerant. Verum fauus eſt vbi ceram fingunt, et mella diſponunt, nam tria hęc ſimul Var. retulit apium opera. Plin. vero inquit, Primū fauos cōſtituunt, ceram fingunt, hoc eſt domos, cellaſq; faciunt, deinde ſobolem, poſtea mella. Sed de his latius in Georgicis diſſeremus. Quē, Ariſtęum. Ægre dolentē, quaſi cum verſaretur in magna perturbatione, et animi ęgritudine. Genitrix, Cyrene, vt Dio. ait Ipſei, vt alij Penei amnis filia, et ideo cęrula dixit, qꝛ aquarum nympha, ſic et cęrula maria dicimus. Solata, conſolata.

Addidit hęc vltima verba dictis ſuis, nam, pluribus verbis vſa in leniendo dolore, deinde hęc addidit. Puer, fili, nam appellatione pueroꝝ, vt Paulus iuriſconſul. docet veniunt et ſerui et filij, et qui ſunt ętate puerili. Siſte lachrymas, noli magis lachrymari. Proteus leuabit tua damna, alleuiabit et rependet extinctarum apium iacturam. Et dabit, docebit te. Quo modo repares quę periere, quo pacto reparare poſſis examina extincta. Proteus a multis Oceani et Tethyos filius creditus eſt, et marinorum piſcium paſtor, vt in Odis Home. diximus, Omne cum Proteus Pecus egit altos Viſere montes. Pręterea habitaſſe in Carpatho inſula. Multi Ægyptium dixere regem. et Hero. Proteum vatem, et Ægypti regem dicit. ad quem appulſo tempeſtatibus Paridi cum Helena rapta, ſublatis quę Gręcorum erant, et Gręcię reſtitutis multa prędixiſſe. Dio. autem hęc ait, Cum Ægyptus rege careret ex dignioribus quidam in regem aſſumptus eſt, Iliaci belli tempore. Quem Ægyptij Cetem, Gręci Proteum appellant. Hunc artium peritum, et in varias ſe formas ſolitum vertere tradiderunt, vt animal, arbor, ignis videretur. Quorum cognitionem ex continuo aſtrologorum, ac ſacerdotum vſu aſſecutus eſt. Conſuetudo autem Gręcis tranſmutationes fingendi cauſam prębuit, nam mos

Proteus paſtor in varias formas ſe vertebat

Decipiat ne te varijs tamen ille figuris,
Impediăt geminas vĭcula firma manus
Peruenit ad vatem iuuenis, resolutaq́; sōno
Alligat ęquorei brachia capta senis.
Ille suam faciem transmutat, et alterat arte,
Mox domitus vinclis in sua mēbra redit.
Oraq́; cęrulea tollens rorantia barba,
Qua dixit repares arte requiris apes?
Obrue mactati corpus tellure iuuenci,
Quod petis a nobis obrutus ille dabit.
Iussa facit pastor, feruent examina putri
De boue, mille animas vna necata dedit.
Pauit ouis pratū, verbenasq́; ĭproba carpsit,

erat Ægyptijs regibus leonos, aut tauri, aut dra conis priorem partez in capite ferre insigniaprin cipatus, quādoq; arborem, ignez, et redolentia su pra caput vnguenta, hęc tū ad decorez, atq; orna tum spectabant, tum stuporem ac supstitionē quā daz aspicientibus inijciebant, hęc ille. Mater igitur nunc instruit filium ne mutatione formę decipiatur, sed cuz pri mum inuenerit alli get. de quo latius a pud Virgi. Tamen firma vincula, firmi laquei. Impediant geminas manus, qua si alligato vtrăq; Pro tei manū firmis nexi bus. Ne ille, Proteus. Decipiat te ver sis figuris, varijs for mis in quas solet se vertere. Peruenit ad vatem, paruit Aristę us matri, dormienti Proteo laqueos inie cit, apprehensuz tenu it. et cū ille in varias se formas transmutasset, ni hilq; proficeret, resumpta vera forma, docuit ob ruendū esse iuuencum, et eo pacto examina repa rari. Et Pli. etiam docet ventribus bubulis in totuz posse reparari fimo obrutis. Iuuenis, Aristęus. Peruenit ad vatē, accedit ad Proteum, et. Alli gat, laqueis nectit. Brachia capta senis ęquorei, brachia Protei marinoꝝ piscium pastoris, quę iaz ipse apprehēderat. Resoluta somno, cum altius dormiret, et esset somno resolutus. Ille, Proteus. Transmutat suam faciē, vertit se in varias faci es. Et alterat arte, dolo et industria, vt iuuenem exterreret modo illā modo alterā assumebat, aut Arte intelligas venefica et magica, qua forte pluri mum poterat. Mox, statim. Domitus vinclis, vinctus laqueis, qbus erat alligatus. Redit in sua membra, in propriā formam. Et tollens ora ro rantia, eleuās vultum aquis madētem. Barba cę rulea, marina. Dixit tu requiris qua arte repa res apes, tu petis a me scire qua rōne possis apes re parare. Obrue corpus, defodias. Tellure, pu tri. s. aut fimo corpus. Iuuenci mactati, quē tu mactaueris. Ille, iuuencus. Obrutus fimo, de fossus. Dabit, tibi. s. Quod petis a nobis, hoc est apes quas petis a me tibi reparari. Iuuenco. n. ob ruto renascentur. Pastor, Aristęus. allusit ad il lud Virg. Pastor Aristęus fugiens Peneia tempe. et illud, Cui pinguaceę Tercētum niuei tondent du meta iuuenci. Facit iussa, obruit iuuēcum vt Proteus iusserat. Examina, ipsa apiū agmina. Feruent, feruere et emicare pullulantes videtur. De boue putri, de iuuēco putrefacto. Vna ani ma. s. Necata, vnus bos mactatus. Dedit mille animas, mille viuentes apes, nā examē inde emer sit apium. eo. n. pacto reparatę sunt apes, qua rō

ne multi apium et mellis inuentionē Aristęo tri buerunt, multi Thessalis, Multi Melisso Cressoruz antiquissimo regi. Qui quidē (vt Dydimus in lib. narrationis Tyndaricę refert) primus Dijs sacrifi cauit, habuitq; filias duas Amalitheam, et Melis sam, quę Iouem puerum caprino lacte, ac melle pauerunt, vnde Melissa apes dicta fuit, alij Palladi ascribunt, alij alijs. Veruz apiū repa ratio Aristęi fuit, sed mellis inuētio fuerat aliorum. Examen (vt Pompe. Festus ait) est et ęquamentū et iudi cij inuestigatio et exa minatio et apū cōgre gatio, vel locustarū.

PAVIT Ouis pratū, verbenasq; improba carpsit, oues agno, ver nece, lana, pelle, lacte, caseo, stercore hoībus vtiles sūt, sed ideo im molari coeperunt, q oues verbenas carpant, qui bus maiores rem diuinā faciebant. Est aūt verbe na herba, quę nulla Romanę nobilitatis plus ha bet, auctore Pli. ea quod sacra existimetur, a Gręcis hierabotone dicitur. Aliq eam peristereon vocant, nostri verbenam, cuius genera duo sunt. Lege eū dem auctorem li. xxv. Naturalis historię. Seruio au tem placet proprie verbenā esse sacram herbā sum ptam de loco sacro Capitolij, quę pater patratus et feciales facturi foedera, vel bellum inducturi co ronabantur, quo vocabulo sępe abutimur, vt dixi mus supra. Appellabantur verbenę sagmina, vt ait Festus, vel a saniciēdo. i. confirmando, vel quod ex loco sancto arcerentur legatis proficiscentibus ad foedus faciendum, bellūq; indicendum. De sagmi nis Plin. hęc verba sunt, Sagmina gramē signifi cat, ex arce cum sua terra euulsum, quo semper le gati cum ad hostes clarigatum mitterentur vsi. i. res raptas clare repetitum, vnus vtiq; verbenarius vocabatur. Placat equo Persis radijs Hyperiona cinctum, Hyperionē alij Solem esse volunt, sic di ctum, q eat super terras auctore Festo. Vnde illud est Statij, Ictusq; Hyperione multo Acer anhelan tes incedit Sirius agros. Alij Solis patrem Titani, ac terrę filium, sed vt plurimum pro Sole acci pitur, vt hoc loco, quem Deum Titanem voca mus, vt quibusdam placet a matre Tithea. Eum Persę colunt, vt inquit Strabo, et Mithram vo cant. Quare Xerses (teste Herodoto) Solem vene ratus est, antequam per pontes super Hellespon tum fabricatos transitus fieret, ijdem Persę So li equum immolant, vt Deorum pernicissimo e pecoribus omnibus pernicissimuz tradant. Quod eandem ob causam fecisse Messagetas Herodo tus scribit. Et quoniam Sol aliquando eclysim patitur, ideo apud Persas in antro colitur, vbi ipse

est leonis

Quō apes na scant ex carne bo uum

Ex Aristęi ... Melisso Cressoꝝ regi tribuit

Ant. Fan.

Ouium vsus

Cur immolabant oues

Verbena

Sagmina

Verbenarius

Hypion

Titan

Equus Soli immolatur

eſt leonis vultu,et Perſico habito cũ Thyara,vtriſq; manibus bouis cornua comprimens reluctãtis, quarum rerũ ſignificationem apud Lactantium grammaticum lector inueniet, immolabat etiã equus Marti auctore Feſto,vel q͂ per eius effigiem Troia capta ſit,vel q͂ eo genere animalis Mars de lectari putaretur.

temperat ex vſu nature,hic celi triſtitiam diſcutit, atq; etiam nubila humani animi ſerenat et reli- qua. Equo,immolatione equi. Ne tarda victi- ma detur celeri Deo, hoc eſt ne tardius et pigrius animal,celeri Soli immoletur.Perſis orĩetalis pro- uicia carmania ſinu Perſico media, et Caſpijs ter- minatur. Perſarũ gẽtem Euſtathius dictã iquit (vt alij putant) a Perſe filio Medi, vt alij a Perſe Perſei et Andromades filio. Et vt de Perſarũ religione aliquid dicamus. Nec ſtatuas, nec aras erigunt,in loco ſacri-

Quare Hyperiõ imolat equus

AV.
AR.

Quas pia Dijs ruris ferre ſolebat anus.
Quid tuti ſupeſt?animam cũ ponat in aris
Lanigerumq; pecus,ruricolę boues?
Placat equo Perſis radijs Hyperiona cinctũ,
Ne detur celeri victima tarda Deo.
Quod ſemel eſt triplici ꝓ virgĩe cęſa Dianę,

PAuit ouis, tũ primum immolata eſt, cum paſcẽs verbena,e prato carpſit ſacra viſa violare, nam quę verbena a noſtris, a grę cis ιεροβοτανη.i. ſacra herba dicit,qua (Plinio teſte lib. xxij.) legati cum ad hoſtes clarigatum,ideſt res clare re- petitum,mitterent vſi vnus, vtiq; verbenarius vo- cabatur,et libro.xxv.Nulla inquit Romanę nobili- tatis plus habet,q̃ hierobotanę,quam aliqui ariſte reon,noſtri verbenam vocant, hęc eſt quam lega- tos ferre ad hoſtes indicauimus,hac Io.menſa ver- ritur,domus purgãtur, luſtranturq; et paulo poſt cum duo eius genera eſſe oſtenderit, Vtraq; ſortiũ tur galli,et pręcinunt reſponſa, ſed magi vtiq; cir- ca hanc inſaniunt, hac perunctos impetrare, q̃d velint,febres abigere,amicitias conciliare,nullique non morbo mederi et reliqua.Ipſa igitur verbena arę decorabant,vnde apud Terentiũ, Ex ara hinc ſume verbenas.Quinetiam vtebantur et ea Romani in patre patrato creando, vnde apud Liuiũ ab vrbe condita.Fecialis erat.M.Vale.patrem patratũ Sp Fuſium fecit verbena caput,capilloſq; tangens. Pater patratus ad iuſiurandum.i. ſanciẽdum eſt. et Plu.de eo.lxij.problemate, ipſum ſe nomen ex- ponit.Vult enim patratum,quaſi finitum ac determinatum quiddam ſignificare, illud perfectus ſit, cui ꝯtingit ſimul,vt et pater eſſet et patrem habe- ret. Ouis pauit pratum,paſcens abroſit prati gra mina. Improba,temeraria,aut imprudẽs. Car pſit verbenas,ipſas ſacras herbas. Quas anus pia religioſa. Ferre ſolebat Dijs ruris, offerebat illis numinibus,quę ruris tutelam ſimul et agrorum habent,vt Cereri,Baccho. Quid tuti? cum igitur et boui, qui noſter eſt colonus, et oui cuius lana veſtimur,non parcatur, et quod erit illud e brutis animal cui parci poſſit,nullum quidem.Paulatim enim licentia ad omnia mactãda tranſiit. Quid ſupereſt tuti?quaſi quod animal erit iam tutum a ſacris cultris. Cum et pecus lanigerum, ouis la nata,cuius vellera nos veſtiunt. Ponat animã in aris, mactetur ad aram. Et boues ruricolę,q noſtra rura colunt,et coloni noſtri ſunt boues,iõ capitale erat eos interimere, At nunc heu miſeri tetricam mactãtur ad aram. Placat,Perſę equũ Soli mactant, ea ratione quod celerrimo numini celeris ſit offerenda victima. Perſis,ipſa Perſarũ regio,vel ipſi Perſę. Placat Hy.cin.ra.placat Solẽ ipſũ radiantem, qui lucem (vt Pli.iquit)rebus mi niſtrat, auſertq; tenebras, hic reliq̃ ſidera occultat, illuſtrat hic vices tẽpoꝝ,annuũq; ſemper renaſcẽtẽ

De patre patrato in foederibus cũ verbena

ficant excelſo.Cęlum Iouem putant,colunt Solẽ, quem Mithram vocant.Item Lunã, et Venerem, et ignem, et tellurem,et ventos, et aquam.Sacrifi- cant in loco mundo cum imprecationibus et co- ronatam hoſtiam ſtatuunt. Cum vero Magus, q ſacrificio pręeſt, membratim carnes in quęq; diuiſerit,abeunt nulla parte Dijs relicta. Dicunt.n.Deũ nihil velle. Perſę in flumen non micturiunt,nec lauantur,nec abluuntur,nec mortuum inijciunt, nec alia quę immunda eſſe videantur. A quinto vſq; ad.xxiiij.annum diſcunt ſagittare, iaculari, equitare,et in primis vera dicere. Diſciplinaꝝ magiſtris continentiſſimis vtuntur. Qui fabulas ad vtilitatem reductas inſerunt,cum cãtu et ſine cãtu Deorum,et clarorum virorum facta referentes,et alia multa laudabilia de his referuntur.Nos libentiſſime hic iſerimus, quę memoratu digna ſunt.

Hyperiona, Gręci (teſte Lactantio grammatico ſuper Thebaida Pacyni) dicunt Titani et terrę fili- um,Soliſq; et Lunę,ac Aurorę patrem, quoniam et in hoc errare dicor,non equidem erro.Scio eni quid dicturus ſim.Ego Lactantium adduco.Si error eſt,ille errauit nõ Marſus Diodorus docet Hy- periona Saturni fuiſſe fratrem, celi et Tithęę filiũ. Qui Solis,ac Lunę, aliorumq; aſtrorum motus, horaſq; primum ſumma cura, obſeruationeq; ab ſe percepta cęteris noſcenda tradidit,ideoq; horum parens nominatur veluti ipſorum naturę cõtem- plator. At Pompeius inquit,Hyperionem alij pa- trem Solis,alij ipſũ,q̃ eat ſuper terras ita appella- tum putant.Poetę fere omnes Hyperiona pro So le ponunt,vti et in pronoſticis Cice. Vt cum Luna micans Hyperionis officit orbi, Stringuntur radij cęca caligine tecti, ita hoc in loco pro Sole ponit.

Varę opiniones de Hipione

QVOD Semel eſt triplici pro virgine cęſa Dia- nę,Nunc quoque pro nulla virgine cerua datur, Iphigeniam,ſiue Iphianaſſam dicit Agamemno nis filiam,quam cum Gręci in Aulide immolare vellent, Diana miſerata ſuſtulit, cerua ſuppoſita, vnde tractus mos eſt, vt ei Deę cerua immoletur. Cum enim Gręci ad Aulidẽ veniſſent, Agamemnõ Dianę ceruum occidit ignarus, vnde illa irata vẽ- torum flatus remouit.Quare cum Gręci nauiga- re non poſſent,et peſtilentiam ſuſtinerent, oracu- la conſulta dixerunt Agamemnonio ſanguine

ANT. FAN.

Iphigẽia ſeu Iphianaſſa

Nunc quoq; pro nulla virgine cerua dat
Exta canum vidi Triniȩ libare Saphȩos,
Et quicunq; tuas accolit Aeme niues.
Cȩditur & rigido custodi ruris asellus.
Causa pudēda q̄dem, sed tn̄ apta Deo est.

placatam iam esse Dianam. Quo circa cum Vlysses per nuptiarum simulationem Iphigeniam adduxisset vt immolaretur. Illa miseratione numinis, cerua (vt diximus) supposita translata est a ventis in Tauricam regionem, vbi Dianȩ sacris prȩfecta est, et postea diuinos honores consecuta. Vnde ait Herodotus, Demones cui imolant ipsi tauri aiunt esse Iphigeniam Agamemnonis filiam. Hanc Lucreti. et Home. Iphianassam dicūt, quorū Homerus fuisse Agamemnoni tres filias docet, Chrysothemin, Laodicē, et Iphianassam. Lucretius autem inquit, Aulide quo pacto Triniȩ ad virginis aram Iphianassȩo turparunt sanguine foede Ductores Danaum. Exta canum vidi Triniȩ libare Saphȩos, q: venatrix Dea canibus delectatur. Romȩ autem id visum accipe, cum omne hominum genus vndiq; in vrbem confluereret, vt iam pridem in Tyberim Syrus defluxit Orontes. Et hic alta Sicyone, ast hic Amydone relicta. Hic Andro, ille Samo. hic trallibus aut alabandis Exquilias, dictumq; petunt a vimine collem. Grȩci quoq; (vt Plutarchus auctor est) Proserpinȩ canem

Canis Triniȩ imolat

immolabant, sicut Romani Gynecię, pro his qui domi nascebantur. Quod animal etiam in purgationibus cȩdebant, vt idem in quȩstionibus tradit, quoddam piaculi genus circumcatulationem appellantes, Et quicunq; tuas accolit Aeme niues, perite ait, quicunq;, licet enim Aemus a multis dicatur mons Thraciȩ, eius tamen pars in Pharsaliam porrigitur. Lucanus, Conspexere procul prȩrupta in caute sedentem Qua iuga deuexus Pharsalica porrigit Æmus. Cȩditur et rigido custodi ruris asellus, mactatur asinus Priapo, qui postea q̄ e Lampsaco vrbe Hellesponti pulsus est ob virilis mēbri magnitudinem, vt quidam dicunt, et in Deorum numerum receptum meruit esse numē hortorum, quibus ob eorum foecunditatem prȩesse dicitur. Horti. n. nunquam sine fructu sunt. De hoc Deo plura alias, nunc illud non supprimendum, asinum qui Priapo cȩdi consueuit. Quoniam (vt poeta fabulatur) clamore suo eius Dei obstitit voluptati, Bacchu assignari, quoniam ferulȩ (vt auctor est Pli.) asinis in pabulo gratissimȩ sunt, cȩteris vero iumentis prȩsentaneo veneno. Constat autem et Libero ferulam assignari.

Circūcatulatio

Æmus

Asinus mactat Priapo

Cur asinus Priapo cȩdit

PAV. MAR.

QVOD Semel, Dianȩ cerua immolatur, id inde sumpsit initium cum Agamēnon in Aulide Dianȩ ceruam ignarus occidisset, et ob id Diana ventos sustulisset, habitum est a responso, vt Agamemnonio sanguine, hoc est virgine filia, Dea placaret. Iphigeniā igit ex Clytemnestra Agamemnonis filiam Vlysses dolo a matre tradendam Achilli matrimonio fingens extorsit, quȩ cum imolanda eēt miseratione Deorum oblata est cerua, quȩ p ipsa virgine immolata, Iphigenia in Tauricam delata. De quo latius in Tristibus diximus. Ex illo igit

De Iphigenia immolata nota

Dianȩ cerua coepit immolari, sed non solum Dianȩ pro virgine cerua immolabatur, verum etiam alijs. Immolabatur enim prius (vt testis est Eusebius) in Laudicia Syriȩ Palladi virgo, postea cerua immolata est. Quod cerua est cȩsa semel Dianȩ triplici, quod Dianȩ tricipiti ceruam semel immolauerunt, cum pro Iphigenia supposita est, legitur etiā Quȩ. Pro virgine, loco Iphigeniȩ virginis. Nunc quoq; etiam hoc tempore. Datur, offert, et immolatur. Pro nulla virgine, quemadmodum tunc pro Iphigenia. Dianȩ triplici, q: Triuia, et triceps, vt superius diximus. Nam eandem esse volunt, quȩ et Proserpina. Verum Diana dicta quasi deuiana, q: venantes per siluas errāt, Proserpina, q: proserpit sub terras. Exta, Thraces aliqui Triuiam cane immolant, nec ab re, cū Triuiȩ canes assignentur, vnde et Cerberus triceps additur, sicut illa triceps, sed ad hoc plura ab Aurelio referuntur. Vidi Sabeos, ita omnes legerunt, nec aduerterunt errores, cum voluerint de Sabeis Arabibus intelligi, quos nunquā poeta vidit, quo nūquam penetrauit. At cum dicat vidi, de populis quos viderit loquutum constare debet, nam videre est oculorum sensu percipere, de quo Aristoteles, Sensus, visus multas rerum differentias nobis demonstrat. Poeta cum accolas Æmi montis his simul iungat, de propinquis Æmo populis loquitur, quos prius viderit, presertim cum in locus exilij per continentem Thraciȩ profectus est, de quo in Tristibus diximus. Emendemus ergo locum, et Saphȩos dicamus, quoniam Saphȩi inter Thraciȩ populos a Plinio memorantur. Vidi ergo Saphȩos Thraciȩ populos. Et o Æme quicunq; accolit tuas niues, quasi omnes tuos accolas, et tua niuosa saxa colentes. Æmus enim mons Thraciȩ vasto (vt Pli. inquit) iugo in pontum procumbens, oppidum habuit in vertice Maristeum. Libare Triuiȩ, litare Proserpinȩ. Exta canum, mactare canes ipsos, et exta libare, de extis superius diximus.

Sensus et visus multa ondit

Saphȩos nō Sabeos esse legendum

Cȩditur asinus Priapo immolatur, hoc a poetis refertur, sed nos compertum habemus Carmanitas Persis finitimos propter equorum inopiam asinis in bello vti, et asinum Marti sacrificare, cuius rei etiam Stra. meminit. Asellus cȩditur, ferit, hoc est immolatur. Rigido custodi ruris, hoc est Priapo, qui hortorum et vinearum custos dicitur, de quo alij aliter sentiunt. Nam multi fuisse ciues Lampsacenum afferunt, qui ob virium membri magnitudinem ciuitate eiectus sit, sed demum meruisse ibi diuinos honores. Diodo. autem inquit antiquos fabulari Dionysii, ac Veneris filium Priapum fuisse hac coniectura ductos, q: qui vino indulgent sint ad Venerem promptiores. Nonnullos etiam asserere priscos cum vellent pudenda occultius nominare, Priapum dixisse. Alij genitalia causam esse hominum generationis, Ægyptij Titanas

Festa corymbiferi celebrabat Grecia Bacchi,
Tertia que solito tempore bruma refert.
Dii quoq; cultores in idem venere Lycei,
Et quicunq; loci non alienus erat.
Panes, et i Veneré Satyrorũ prona iuuetus,
Queq; colunt amnes, solaq; rura Dee.

nas aiunt Osiride dolis interfecto corpus in equas diuisisse partes, hisq; domo clam elatis, partez pudendam cum singuli eã respuerét, abiecisse in flumen. Iside postmodũ vlta viri morté Titanibus occisis viri corpus inquisisse, partesq; repertas cuz in formã hominis composuisset, sacerdotibus tradidisse sepeliendas, vt Osiridem velut Deuz colerent imperasse, sola pudenda nó reperta ꝓ Deo coli iussit, ẽ in templo suspendi. Hunc Deum quidaz Typhalũ, alij Typhonem nominant, nó solum in vrbium téplis sed in agrestibus quoq; locis, tanq̃ vinearum atq; hortorum custos colitur, fructuũ fures castigans. Huic Deo sacra cum risu et ludo fiũt, hęc ex Diodo. Causa pudenda quidé, origo huius sacrificij non sine pudore esset referenda. Sed tamen apta Deo, quasi cóueniens Priapi numini, et refert fabulam, vnde habuerit initium mos mactandi asini, descenditq; vsq; ad. L. versum.

ANT. FAN.

FEsta corymbiferi celebrabat Grecia Bacchi, hęc festa tertio quoq; anno innouari cósueuerunt, dicunturq; trieterica. nam τριετεσ triénium significat. Quamuis cóstet trieteridem esse magni anni speciem, qui cóiunctis duobus vertentibus implebatur. Referebant autez Gręci ea celebritate, quę apud eos fuit maxime id tépus ꝙ Bacchus duz ex India victor rediret in patriaz in peregrinatione dicitur cósumpsisse. Is corymbifer dr̃ ꝙ hedera coronetur, cuius fructus corymbus appellatur. Dij quoq; cultores in idez venere Lycęi, Et quicunq; loci non alienus erat. Panes, et in Venerem Satyrorũ prona iuuentus, bene Lycęo Panes subiũgit, a quo monte Pan Deus Arcadię cognomen accepit, vt alibi dicituri sumus. Ea ꝓuincia montes insigniores habet Cyllenem, Pholoé, Lycęum, Parthenũ, Męnalum, et in Lycęo Iouis Lycęi fanuz. Satyros aũt Bacchi comites esse in libidiné pronos eorũ nomé ostendit. Putantur. n. a nonnullis dicti (vt ait Macro.) ϖαρατην σαθην, quod nomé membrum virile significat. Vnde et Saturni ꝓpter abscisorũ pudendorum fabulam nomé creditur accepisse. Et reuera nihil aliud habent hoĩs q̃ figuram, testibus Plin. ac Diuo Hiero. Finguntur q; Bacchi comites ludi, ioci, ac risus gratia, et ꝙ vini comes libido est, quę sine Cerere et libero friget, vt ait Teren. Eos Porphyrio esse inquit acutis auribus et oblongis, quoruz qui ad Nymphęũ captus traditur, ad Syllamq; perductus (vt Plutar. meminit) asperam vocem edidit equi hinnitu, et hirci balatu permixtam.

Corymbifer Bacchus

corymbus

Lycęus Arcadię mótes insignes

Satyri vñ dicti

Saturnus

Cur Satyri sunt Bacchi comites

PAV. MAR.

FEsta, fabulam aggreditur, vnde sacruz hoc habuerit originé, refertq; causam ad Priapi amores, nam cũ multi in trietericis Dii cóuenissent, et Deę simul, et cum quisq; sua flamma et voluptate traheretur, Priapus etiaz, q illuc venerat, Lotida nympham ardere coepit. noctu cum dormiétem esset adortus, eam asellus rudens excitauit. indignatus illum Priapus imolat, et inde posteri eiusdem numini asinos imolarunt. assignatur tamen altera causa imolandi asini, quam paulo superius tetigimus, cũ de Cancro cęlo apposito ageremus, nã altero ex duobus asinis, quos in eo loco retulimus, cũ Liber humanam vocé dedisse, ausus q; esset ille cuz Priapo de natura reruz certare victus, mactatus q; est. Inde volunt aliq apud Lampsacuz initiũ sumpsisse asinorum mactationem. Tertia cã est quam in sexto referemus, cũ adoriens Vestam interruptus est ab opere itidem asini ruditu, qué etiam imolauit, et ea cã Lampsacenos quoq; imolare. Gręcia, Gręci ipsi ita appellati a gręco quodã rege Atticę, vt tradit Aristo. in Meteoris. Celebrabat festa Bacchi corymbiferi, festa ipsius liberi patris hedera coronati, nã corymbus hederę fructus est, et hedera ipse Liber coronatus est. Aliqui legũt racemiferi, et hoc ꝑ vuas et vinũ, cuius repertorem dñt. Qui etiam (Pli. teste) emere ac vendere instituit. idẽ diadema regiũ insigne et triumphũ, inuenit. Quę festa. Tertia br. tertius ãnus a bruma sumés initiũ. Refert solito tpe, tertio quoq; ãno, et brumali tpe, idé festa ipsa dicta sunt Trieterica, sic dicta, q̃ triénalia. Quę tertio quoq; ãno sumptuosiora quotidianis orgijs agitabãtur, inde trieterides a Gręcis institutę, a triénio quo peregrinatus est Bacchus, cũ in patriam victor rediret. De quo Dio. In Indiã cũ exercitu trãscendés, triénio post multis cũ spolijs in Boeotiã redijt. Primus oĩuz triũphauit elephãto Indico vectus. Boeotij, cęteriq; Gręci, Thraces quoq; in memoriã Indice expeditionis sacra trieterica sibi iſtituerũt. Vñ et in multis Gręcis vrbibus quoq; triénio Bacchides mulieres cóueniũt, apud quas de more virgines Thyrsuz ferũt in honoré Dei Bacchantes, eiq; ꝑ coetus sacrificãtes. Postremo memoriam Menaduz, quę ferunt illi Deo astitisse hymnis, et cãtu renouant, sed latius alias de eo. Dij quoq;, cũ in Gręcia festa ea celebrarent, Gręca numina cómemorat, quę eo cóuenerunt. Nã Dij Arcadũ, et fluuioruz nymphę, et numina quoq; rustica. Dij quoq; cultores Lycęi, Dij Lycęũ qui Arcadię monté icolũt, vbi ẽ sedes Panos Lycęi, a quo Lycęa ludicra, quę nos lupercalia dicimus. Nã Lycos gręce lupus est, de qbus latius dicemus in secũdo. Venere in idé, quasi in eundé locũ, et ad eadem festa, aut simul illuc cóuenere Et qcunq; nó erat loci alienus, cęteri Dij qui ab eo loco nó erãt alieni, aliqui legũt, Et quicũq; meri, tũc itelligas oẽs Dij, quibus merũ erat gratũ. Panes, et venere, hoc est Fauni ipsi. Nã Pan et Faunus idez est. Hora. n. Pana Faunũ dicit in Odis, Velox amoenũ sępe lucretilem Mutat Lycęo Faunus, et igneaz Defendit ęstatem capellis vsq; meis. Hũc Porphyrius in li. de respósis Dionysii famulum enarrat fuisse, quem cum in numero bonorum Dęmonum colloces,

De sacris asini varia sunt notata

Quare dicta sũt trieterica

Quare Thyrsus datur Baccho

agricolis quibusdam apparuisse cõfirmat, quos et
repẽte postea mortuos asserit sic dicens, Pana Dio-
nysii famulum fuisse Apollo isto respõso significa-
uit. Nam cũ nouem hoies simul in quodã Branchi-
darum agro mortui essent, interrogãtibus quenam
necis eorũ cã fuerat, sic Apollo rñdit, Tornus Dio-
nysii famulus Pan,
auriq; cornis. Per ne-
mora obscura gradi-
ens montesq; p altos
Pinum vna atq; alia
resonans syringa te-
nebat. Gestabat ma-
nu multos is corpore
vasto. Prostrauit, mortiq; viros dedit horridus il
le. et Plutar. in eo libello qui inscribitur περιτωνε
κλελιπποτων χρηστηριων. Quem nũc diuini in
genij iuuenis, tam Grecis q̃ Latinis lr̃is ornatissi-
mus, atq; vtroq; dicẽdi genere p̃stantissimus, simul
et omni studio℞ laude cumulatissimus Hermola
us barbarus magnificentissimi equitis Zacharię
F. me hortante latinum facit, Pana extinctũ asse-
rit. Quę qdem historia, q̃ memoratu digna est, et
aliqua ex parte ad religionẽ nostram pertinere vi-
detur, nõ erit a nobis silentio p̃tereunda, quę q̃uis
ab Eusebio referat, a greco tñ codice ipsius aucto-
ris accipiemus, ita. n. inquit. De morte aũt talium
Dęmonũ hęc accepimus ab homine, neq; imprudẽ
te, neq; vano, Æmiliani rhetoris, quem et ex vobis
ipsis aliqui differentẽ audiuistis pater fuit Epitherses
nomine, p̃ceptor grãmatices. hic in Italiam qñq; na
uigaturus, nauim traiectitias pecunias, mercato-
resq; multos ferẽtem cõscendit. Ad vesperã vero cir-
ca Echinadas insulas cecidisse ventum, nauimq; p-
pe Paxas delatam constitisse. Porro vigilantibus
plurimis, multis vero etiam a coena bibẽtibus, re-
pente vocem auditam ex Paxis, Thamũ quẽdam no
minatim inclamãtem, vsq; adeo vt mirarent om
nes. Erat aũt Thamus vir Ægyptius, et ipsius nauis
gubernatorq;, neq; multis ex his qui aderãt nomi-
ne cognitus, semel igit atq; iterum vocatũ siluis-
se, tertio respondisse. At illum qsquis erat exteriore
voce dixisse, cum perueneris ad paludes, nũciabis
verba hęc. Pan magnus interijt. Hęc cum audissent
narrabat Epitherses obstupuisse omnes, cõsultasseq;
inter se an obtẽperandum, an contra negligẽdum
quod imperaretur. ita cõstituisse Thamũ. Si secun-
di flarẽt venti, p̃ter nauigãdum silẽtio, sin tranqlli-
tas esset, cum ad locũ deuenissent, prodẽdum esse
quod audiuissent. Cum igit ad paludes ventum est,
et nauis nec aura vehi, nec fluctibus posset, prospi
cientem in terram Thamum, e prora pronunciasse
se quę accepisset, hoc est Pan magnus interijt. Quę
verba vix edita, vlulatu ingenti non vniusmodi,
sed multorũ miraculo quodam excepta gementiũ,
simulq; admirantium. Quę res, vtpote multis prę-
sentibus gesta celeriter Romam allata, dissemina-
taq; est. Thamum vero ipsum a Tiberio Cęsare ac
cersitum, adeoq; adhibuisse fidem facto Tiberium,
vt sciscitaretur et quęreret de Pane, quẽnam Deum
intelligi oporteret. Coniectasse autem consultos ab

Pana Dionysii famulus fuit ex responso Apollinis

Opus Plutarchi trãslatum ab Hermolao barbaro

> Venerat et senior pando Silenus asello,
> Quiq; rubro panidas inguine terret aues.
> Dulcia qui dignum nemus in cõuiuia nacti
> Gramine vestitis accubuere toris.

eo frequentes philosophos eum esse, qui ex Mercu-
rio et Penelope natus esset. hęc ille. Verum Eusebi-
us et hęc similia accidisse refert ad illud Tiberij tẽ-
pus, quo quidem tempore Saluator et Dominus
noster cum hoibus conuersatus, omne Dęmonum
genus ab humana vita depulit. At alij religionis
nostrę viri sanctissi-
mi asserunt eam vo-
cem auditam e Paxis
ea nocte, quę secuta
est passionis Domini-
cę diem xix. anni Ti-
berij, quo quidem Chri-
stus passus est. Qua
voce miraculo quodam ex solitudine deserto℞ sco
pulorum edita nunciabat illud Dominum. s. et
Deum nostrũ passum. Quid. n. Pan significat, nisi
totum. Sic totius et vniuersę naturę Dominus pas
sus erat. An de Dionysii famulo, q tot sęculis Tro-
iana tempora p̃cesserat, vox illa esset elata. Nec me
terret Cice. dicẽs sępe in p̃lijs auditos esse Faunos,
et in rebus turbidis veridicas ex occulto voces emis-
sas, quoniam et post aduẽtum Domini legimus in
sacris lr̃is monstra quędã partim humanam effi
giem, partim ferinam referentia in remotissimis
nemoribus reperta, hos illi Faunos putauerunt,
nos vero de Pane agimus, de quo melius apud
Theodosium, cũ dicat hunc Deum Arcades colũt
appellantes τον της υλης κυριον, nõ siluarum do-
minum, sed vniuersę substantię materialis domi-
natores significari volentes. Cuius naturę vis vni-
uersorum corporum, siue illa diuina, siue terre-
na sint, componit essentiam, et pluribus ille pro-
sequitur. De vi huius numinis, quam licet ad So-
lem referat. tamen siquis diligenter aduertat alti-
us mysteria tendunt. Sed iam satis sit, ad rem no-
stram redeamus. Et iuuentus Satyrorum pro-
na in Venerem, Satyri, qui a natura sunt libidi-
nosi, ipsaq; verbi vis libidinosos indicat, et a Saty-
ris Satyrion herba, quę cõcitatricem vim hẽt libi-
dinis. Satyri Bacchi comites sunt, duxisseq; eos sem
per traditur, qd eorum opera in saltatione pluri-
mum oblectaret, et quo℞ risu ac ioco vitã omnẽ
felicẽ traducebant. Hi sunt (vt Pli. inquit) sobsolanis
in montibus Indo℞ animal pernicissimum tanq̃
quadrupedes, recte tñ currentes humana eius effi
gie, p̃pter velocitatem nisi senes aut ęgri nõ capiũ
tur. Et Deę quę colunt amnes et sola rura, vene
re aũt ad sacra Trieterica nymphę fluuio℞, et fon
tium, et Deę rusticę, quę et agris et nemoribus prę
sunt. hoc oñdit venisse Naiadas, et Napeas. Vene
rat et, venit etiã Silenus, itidem et Priapus, de quo
diximus. Silenũ autem nutritiũ fuisse Bacchi dñt,
et eũ semper secutũ, de quo Dio. inquit. Secutus est
ipsum Silenus quoq; pędagogus, ac nutritor, opti-
morũq; institutor studio℞, qui plurimũ Diony. ad
virtutem, ac gloriã, resq; bellicas profuit, et alia lo
co dixerat Silenũ regem, sed alte℞ ab hoc oñdit his
verbis. Dñt insuper subsidium ei tulisse Niseo℞ no
biliores, quos a primo eorũ rege Sileno, eius autem
propter vetustatẽ ignotũ est genus, Silenos vocant.

Faunos cognouisse passionẽ Domini nr̃i Iesu Xp̃i

De Dijs siluestribus

VENErat

ANT. FAN.

VENErat et senior pando Silenus asello, ipse alibi. Ebrius ecce senex pādo Silenus asello vix sedet, et ps sas continet arte iubas. Hic senio cōfectus, et Bacchi (vt alūt) nutritor eū sequitur, q͛ vinū est lac senis. Sane pādum curuū dicimus, vn̄ pandas naues vocamus. Quiq; ru. pa. in. ter. au. periphrasis est Priapi Hortoꝝ Dei, qui aues abigit. Vina dabat Liber, tulerat sibi quisq; coronam, omnia sunt irritaméta libidinis, improbat tamen vsus coronaꝝ a Pli. q̄ capiti noceant.

PAV. MAR.

VENErat Silenus senior, q͛ iaȝ gradęuus. Pando, hoc est curuo. Asello, asellus. n. erat eius vector. Et qui terret aues pauidas, et priapus quoq; venerat vineaꝝ, ē hortorum custos, vn̄ exterritas aues pellit.

> Vina dabat Liber, tulerat sibi quisq; coronā.
> Miscendas large riuus agebat aquas.
> Naiades effusis alię sine pectinis vsu,
> Pars aderat positis arte manuq; comis.
> Illa super suras tunicam collecta ministrat,
> Altera dissuto pectus aperta sinu.
> Exerit hęc humeꝝ, vestes trahit illa p̄ herbas.
> Impediūt teneros vincula nulla pedes.
> Hinc alię Satyris incēdia mitia prębent,
> Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
> Te quoq; inextinctę Silene libidinis vrunt,
> Nequitia est, quę te nō sinit esse senem.

Rubro inguine, mente parua, sed in turpibus nō est imorandū. Dulcia, Dij quos retulimus nacti et loci, et tpis oportunitatē ad celebre cōuiuiuȝ conuere, gramineisq; toris accubuere. Et sigs aduertat quę a Gellio ex snia Var. in cōuiuio requirennda referunt, omnia hic inueniet. Quatuor. n. sunt, locus idoneus, cōgruum tēpus, res splendidę, belli homunculi. Hic vero nemus dignuȝ, Trietericorum tempus, Deoꝝ dapes, et nymphę ministrę. Qui Dij nacti, inuenientes, seu habentes per occasionē.

e 'ordie ninioꝝ

In dulcia cōuiuia, et ob id magis dulcia, q͛ Dij cum Deabus. Nemus dignū, accomodum et cōueniens his numinibus. Accubuere, coscendentes coenauere. Toris vestitus gramine, toris gramineis, nō. n. erat humus tapetibus strata, nō villosa mantilia parata, sed mēsę graminibus ornatę, nam in humo graminea coenitabant. Vina, Bacchus vinum suggerebat, et lymphā riuulus, coronatq; sedebant. Liber, Diony. seu Bacchus Liber pater appellatus, q̄ Boeotię vrbes liberas fecit, vt multi volunt. Vnde Diod. inquit, In Boeotia iussit in gratiam patrię omnes vrbes liberas esse ciuitate sui nominis cōdita quam et liberā pronunciauit. Plutar. vero. ciiij. proble. ita inquit, Cur Dionysium Liberū patrem vocant. An q̄ꝺ bibentibus libertatis causa sit, fiunt. n. pleriq; petulantiores. An q̄ liberationem p̄buit. An sicut Alex Liber dicitur, q̄ pro Boeotię libertate pugnauit. Diony. Liberuȝ dictum fuisse putandum est. Liber dabat vina, suggerebat vinum accūbentibus. Quisq; tulerat sibi coronam, vnusquisq; ex illis Dijs tulerat sibi cratera coronatū vt vina hariret. De poculo enim ego potius intelligendum putaȓē q̄ de corona capitis. Nam inepta esset cōtinuatio a vinis ad coronam. Sed si illud magis p̄bas intellige eos coronatos bibere. Riuus agebat large miscēdas aq̄s, quasi suggerebat riuulus aquas, quę vino immiscerentur ad euitādam ebrietatē. Primus autem, qui vinum aqua misceri docuerit, Staphilus Sitheni filius traditur auctore Plin. Sed de huiusmodi potu sic Diod. inquit. Aiūt cum puruȝ in coenis vinum datur, dēs Deum sospitem optare bibēti. Cuȝ vero post coenā aqua mixtum sumitur, Iouē vocari saluatorem. Naȝ puri vini potus ad insaniam redigit. Aqua Ionis mixtus voluptatem, letitiamq; affert, et prohibet insaniaȝ.

Staphilus Sitheni filius primus docuit miscere aquā cū vino

Naiades, aderant (vt diximus) nymphę Dijs accumbētibus ministrantes. Sed cū alię passis, alię compositis crinibus essent, alię aliqua parte corporis detecta, cū membra illa candentia, et omni ex parte pulchra libidinis furor Dijs incutiebatur, et alius alia forma pungebatur. Aderant Naiades, Deę fluuiorum a ναω fluo. Alię effusis comis sine vsu pectinis, alię crinibus passis et impexis, nō enim pectine crines disposuerant. Pars, ipsarum Naiadum, quasi alię nymphę. Aderant comis positis, pro compositis. Arte et manu, per endyadin hoc est artificio manus, aut manu artificiosa. Coma (vt aliqui volunt) mulierum est, et detorquent a κωμευω, quod est orno. alij deducunt a κοπτω, quod est incido, et tunc esset virilis, q͛ viri incidunt sibi capillos. Illa, alia nympha.

Coma vnde

Collecta tunica, habens vestem collectā. Super suras, super crura. Ministrat, dapes et vina coenantibus. Tunica (Marcello teste) est vestis longa sine manicis. Surę autem sunt posteriores tibiaruȝ partes, sed interdum pro cruribus ipsis accipiunt. Hora. in Odis, Brachia, et vultuȝ, teretesq; suras Integer laudo. et Virg. Suras vincire cothurno.

Surę q̄d

ANT. FAN.

DISSVto pectus aperta sinu, dissuta et soluta veste qua pectus tegit, quis sinus et alia significet.

Incendia mitia, libidinis stimulos, quā Vale. Ma. blādum malum vocat. Pars tibi q pinus tempora nexa geris, Faunum dicit vt, Cornigerumque caput pinu pręcinctus acuta Faunus. Propertius. Fagus et Arcadio pinus amata Deo. Idem et Pan dicitur. Nequitia est quę te non sinit esse senem, Donatus nequitiam proprie ait esse libidinosam inertiam, sic dictam, q̄ nihil queat, nulliq; rei apta sit. Sic et nequam hominem dicimus (auctore Capro) nō malum, sed inutilem, eumq; vt A. Gel. scribit, qui nihil est, et neq; rei, neq; frugis bonę. Cicero, Temperantię inquit proprium esse motus animi appetentis regere et sedare, semperq; aduersantem libidini moderatam in omni re seruare constantiam, cui contrarium vitium nequitia dicitur. Eam Q. Claudius in primo annalium appellauit luxum vitę prodigum, et effu/

Incēdia mitia
Malum blādum
Faunus
Pan
Nequitia
Nequam

At ruber hortorum Deus, et tutela Priapus
  Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hác optat, solam suspirat in illá,
  Signaq́; dat nutu, sollicitatq; notis.
Fastus iest pulchris, sequiturq; supbia formá.
  Irrisum vultu despicit illa suo.
Nox erat, et vino somnum faciéte, iacebant
  Corpora diuersis victa sopore locis.
Lotis in herbosa sub acernis vltima ramis,
  Sicut erat lusu fessa, quieuit humo.
Surgit amás, animáq; tenés vestigia furtim
  Suspenso digitis fert taciturna gradu.
Vt tetigit niueę secreta cubilia nymphę,
  Ipse sui flatus ne sonet aura, canet.

Lotis nympha pulchre foemine sunt superbe

sum. Omnibus ex illis Lotide captus erat; hec nympha est de qua Ouidius alibi. Lotis in hanc nymphe fugiens obscoena Priapi, Contulerat versos seruato nomine vultus. Hec cum amataz Priapus persequeretur miseratione Deorum cóuersa est in arborem Loton, ex qua optime sunt tibię vt infra dicemus. Fastus iest pulchris, snia color rhetoricus.

PAV. MAR.

ALTEra, nympha ministrat. Aperta pectus, habens nudatum pectus. Dissuto sinu, ob dissutam vestem. Nam hic sinus pro veste ponitur, vti apud Virgi. Sinus collecta nitentes. Interdú pro velis, vt est illud Iuue. Totos pande sinus, et pro curuato littore, et mari, quem Greci κολπον vocát, etiam et pro oculorum curuaturis, vt est illud, Hęc affata sinuz lachrymis impleuit obortis. Exerit hęc humerum, denudat alia candentes humeros. Et erát hęc omnia libidinis incitamenta. Illa trahit vestes per herbas, alia ad splendidorem cultum, maioremq; luxuriam trahebat incendens longam vestem. Nulla vincula, nulli calceorum laquei.

Impediunt, alligant. Teneros pedes, omnes. n. sine calceis incedebant. Hinc, ex hac ratione, quia ita ministrabant. Alię pbent incendia mitia Satyris, incutiunt dulces amoris ac libidinis stimulos ipsis libidinosis a natura Satyris. Pars, quasi alię nymphę pbent. s. incendia. Tibi, o Pan.

Qui geris tempora nexa, ligata. Pinu, qui geris caput pinu coronatú, et periphrasi Pana ostédit, nam pinu coronatur. Te quoq;, te. Vrunt, illę nymphę. O Silene libidinis inextinctę, libidinis insatiabilis, et quę nullo tempore extingui possit. Nequitia, ipsa lascivia est. Quę non sinit, non permittit. Te esse, te videri. Senem, nequitia. n. est et lascivia, et sunt ipsę blanditię, et blandi gestus, quibus ad libidinez homines magis incenduntur. At ruber, ex his qui aderant alius alia forma tangebatur. Priapus tamen sola ardebat Lotida. Nota est fabula, et in Metamorphosi delibata, Lotós. s. nymphaz Priapi obscoena fugiétem, in arborem sui nominis conuersaz fuisse, de qua multa a Plinio referuntur, et de eius suauissimis fructibus, a quibus in Africa Lotophagi dicti, et vnde auelli nó poterant Vlyssis socij. Hic vero poeta non Loton, sed Lotida appellat. At Priapus ruber, a rubris inguinibus rubrum dicit. Deus et tutela hortorum, qui hortos tuetur. Ex omnibus illis, ex omni illarum numero. Erat captus Lotide, Lotidos amore. Hanc, Lotida. Cupit

Lotis nympha Lotophagi ppli in Africa

hanc, optat et diligit eam sibi solam amandam, et solam cupit. In illam solam suspirat, suspiria trahebat, ita vt aperte fateretur amorem. Et dat signa nutu, nutibus amorem indicat. Et sollicitat notis, stimulat et angit illam omnibus signis. Fastus, loquitur poeta ex sententia, pstantes forma insolentes esse. Sic et Lotis erat, quę miserrimum illú deridebat. Fastus, superbia. Inest pulchris, est in formosis. Et superbia sequitur formam, nam omnis forma superba. Fastus proprie est indigna suipsius per superbiam existimatio. Illa, Lotis. Despicit, contemnit illum. Irrisum, quem irridet. Suo vultu, oculis et ore. Nox erat, et amor iam erat nox, et quieti sese omnes tradide re, presertim cum epo bile tum quoq; vinum vrgeret. At vltimo loco requieuit Lotis, non mero victa, sed lusu fessa, et ex hoc duplex Priapo datur explendę voluptatis occasio, et nocturnę tenebrę, et corpora dormientia. Erat nox quę tenebris cęlatura facinus audacem iuuabat, vnde et i li. ad Corinnam. Nox et amor, vinumq; nihil moderabile suadent, Illa pudore vacat, Liber, amorq; metu. Corpora victa sopore, quasi somno correpta. Vino faciente sónum, ipso epoto mero propter fumositatem ex immo ad cerebrum ascendentem somnum concitante. Iacebant diuersis locis, per diuersa loca.

Nox, vinum

SVB Acernis vltima ramis, acer cum arborem significat primam corripit, vt ab eo deriuatum acernus, cum est adiectiuum eam producit. vt, Acer et indomitus libertatisq; magister. Corpus li. in her. vi propria sustinebat ne dormiens nympha expergisceretur. Hellespontiaco victima grata Deo, ad Hellespontum vrbs est Priapus dicta a Priapo, qui ibi colebatur, item Lampsacum, siue Lampsacus (vtrunq;. n. dicitur) Priapi patria vnde pulsus est, quę vrbs quondaz insignis fuit, et auctoribus Plinio, et Strabone Pytiusa vocabatur. Intactę fueratis aues so. ru. non videbantur aues mereri vt mactarentur, cum soleant aures hominum dulcissimis cantibus oblectare, et maxima earum pars sit innocua, sed ideo cęsę sunt q in auspicijs siue augurijs Deoruz mentes, et secreta detegunt.

ANT. FAN.

Acer

Lápsacus

Cur aues mactat

LOTIS Vltima, quia post omnes alios. Fessa, defatigata. Sicut erat fessa lusu, ita vt erat fessa, quia per diem choreis et lusibus incubuerat, nam Bacchi festa lusu, risuq; absoluuntur. legitur etiam ludo. Quieuit, quieti se dedit.

PAV. MAR.

Et iam finitima corpus librabat in herba,
Illa tamen multi plena soporis erat.
Gaudet, & a pedibus tracto velamine, vota
Ad sua felici coeperat ire via.
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
Intempestiuos edidit ore sonos.
Territa cōsurgit nymphe, manibusq; Priapū
Reijcit, & fugiens concitat omne nemus.
At Deus obscoena nimiū quoq; pte paratus
Omnibus ad Lunę lumina, risus erat.
Morte dedit poenas auctor clamoris, & hęc ē
Hellespontiaco victima grata Deo.
Intactę fueratis aues solatia ruris,
Assuetum siluis, innocuumq; genus,
Quę facitis nidos, & plumis oua fouetis,

In herbosa humo, in tellure graminea. Sub ri mis acernis, sub arce arbore, et in hoc pudicitia, et continentia illius ostenditur, nam non ante, sed post alios requieuit, non e poto vino sicut cęteri, sed fessa lusu correpta somno. Surgit amans, nactus hanc noctis et soporis occasionem Priapus surrexit, et ne anhelaret spiritus comprimens sine vllo strepitu ad eam delatus, se quoque humi sternens, eleuata veste dormientem adortus est, remq; agere coepit. Surgit amans, Priapus. Et tenens anima, comprimens spiritus, ne flatus aut ipsa spiratio sentiretur, naz αγεμον euētus est. Fert furtim, clam. Vestigia taciturna, quasi sine vllo strepitu ne sentiretur. Gradu, ipso incessu. Suspenso, retento. Digitis, quasi sustinens se erectum digitis tacitus incedebat. Vt tetigit, postquam attigit. Cubilia secreta, ab alijs semota. Nymphę niueę, candentis et pulchrę. Cauet ipse Priapus. Ne sonet aura sui flatus, cauet ne spirando et respirando spiritus eius sentiatur, et dormientem excitet. Et iam librabat corpus in herba finitima, propinqua et iuncta Lotidi. Librabat dixit, quia leuiter sua ui suipsum sustinens, et apud illam sese collocabat. Inde apud Luca. Librati pondera cęli, quasi sua vi se sustinentis. Tamen illa, Lotis. Erat plena multi soporis, nam altius et vehementius dormiebat, nec aliquid sentiebat. Gaudet amans, q͛ illa ita dormiat. Et tra. velamine a pedibus, eleuata tunica illius ab imis pedibus, vsq; ad optatum amoris sacellum. Coeperat ire ad sua vota, ad ea quę potissimum cupiebat, hoc est adoptatos ex arbore legendos fructus. Felici via, nam iam femur femori, et clauem serę admouerat. Felici dixit, nam dulcia et felicia sunt quę furtim surripiuntur. Sed nimium hic poeta lasciuit. Ecce, erat iam voti compos Priapus, sed inopinato casu ab incepto reuocatur. Rudens enim asellus Sileni nympham excitauit. Ecce, particula hęc plerunq; aliquid noui indicat. Ecce asellus uector Sileni, qui Silenum vehere sueuit, vector autem vehenta, et interdum qui vehitur significat, vt alias et sępe diximus, et in Æneide Honoratus ipse testatur. Rudens, ruditum emittens. Rudere enim asinorum est, vt rugire leonum vlulare luporum. Edidit, emisit. Ore sonos intempestiuos, non temporaneos, non suo in tempore, et cum non esset ille perturbandus. Nymphe, Lotis, nam nympha et nymphe dicitur. Territa, duplici quidem causa, et asello rudente, et prouinciam occupante Priapo. Consurgit et reijcit Priapum manibus, nam e manibus, e femore femur excussit, et illum longe ab se impulit. Et fugiens concitat omne nemus, commouet et excitat clamore omnes, qui in nemore erant. At Deus, diximus Bacchi festa lusibus, et risibus absolui. Seruauit et hoc poeta, vt risu et ioco festa hęc absolueret, et magno quidem artificio, cuz causam Dijs ridendi dederit, paratum videntibus ad oppugnanda oppida Priapum. At Deus, Priapus. Nimium quoque, nimium etiam nūc cū reiectus. Paratus obscoena parte, hoc est ipso erecto inguine. Erat risus omnibus Dijs scilicet qui aderant nam omnibus risum mouit. Ad lumina lunę, cum per lucem Lunę videre omnes possent.

Morte, ob illud facinus, q͛ nympham excitarat, asellus mactatus est, et inde Lampsaceni accepere morem asini Priapo mactandi. Auctor clamoris, asellus Sileni rudens, et qui causa fuit, vt illa quoq; territa clamaret. Dedit poenas morte, supplicio affectus est. Et hęc vi. asini immolatio est. Grata Deo Hel. Priapo Lampsaceno, a Lampsaco vrbe, quę est in littore Hellespōti, in ora Asia tica Priapi patria. Hellespontus dictus ab occasu Helles sororis Phrixi, fretum illud est angustuz ab Ęgęo in Propontida, et vbi sunt illę angustię septem tm̄modo stadijs Asiam ab Europa diuidentes, et illic a nobis feliciore tp̄e sępe cū turcis pugnatum est. Intactę, senitū iā fuerat in q̄drupedes, sed adhuc humanū genus ab auibus manū cōtinuerat, q͛ et ruricolis magno essent solatio, et in siluis versatę nocerent nemini, q̄ nidificāt, pariunt, ē enutriunt foetū, replentq; oīa cātu suauissimo, in quo nō mediocris est eaꝝ cōmendatio, et ab inocentia, et ab idustria, et a voluptate, quā oībus ꝯferunt, nihil tn̄ ista ꝓfuere, q͛ cū altius datū sit illis euolare, putarunt Dij sua de rebus humanis ꝯsilia ab auibus ē ꝑcipi et mortalibus q̂z referri, q͛ tūc dephensiz, cū tā ab eaꝝ garritu, q̄ ab aspectu mortalibus futura ꝓnunciarent. Tunc deniq; ea rōne coepe et ipsę dijs sup̄is imolari. O.a.fue.ita. q̄si a nemine Dijs ipsis imolatę. Solatia ru. p appōnē quę ruricolis solatia p̄betis. Genus as.sil.et inno. vos aīalium genus siluas icolentiū, et nulli noxiū. Quę fa.ni. q̄ nō alioꝝ ope, sed domūculas vobis vos ipsę fabricatis. Et fo.oua plu. icubatis ouis, ē in his ꝯceptum fouetis, et editū pullum enutritis.

Amātis audacia

Rudere ē proprie asinorum

Hellespō tus

Et editis,emittitis aut effunditis. Ore facili,ore benigno. Dulces sonos,cantus suaues. Sed ista, a quibus cōmendationes,laudēq; meremini. Nihil iuuant,nulla ex parte ꝓsunt. Quia hētis crimen lin.q: estis paulo loquaciores.

> Et facili dulces editis ore sonos.
> Sed nihil ista iuuant,q: lingue crimen hētis,
> Dijq; putant mentes vos aperire suas.
> Nec tñ hoc falsum,nā Dijs,vt ꝓxia queq; est,
> Nunc penna veras,nunc datis ore notas.
> Tuta diu volucrū proles,tum deniq; cesa est,
> Iuuerintq; Deos indicis exta sui.

ANT. FAN.

Diis vt ꝓxima queq; est,vel altius volans ac celo adherens, vel Dijs dicata, vt aquila Ioui, columba Veneri,coruus Apollini. Que aues vident accipe ab ijs q̄dam quasi scientiam futurorū. Nūc penna veras,nūc datis ore notas,pēna et volatu aues ꝑpetes futura ꝓnunciant,oscines cātu. Augūria ex auibus primum cōperta dicuntur a Cara rege,teste Pli.ex quo Caria regio nomen accepit. Vrit in calidis alba colūba focis, Dee candide ac venustissime alba columba mactatur ipsa silitudine placitura. Vnde illud est Propertij. Sed cape torquate genus o regina columbe, Ob meritum ante tuos guttura secta focos. Virgi. Maternas agnouit aues. Delectatur autem Venus huius auis holocausto,vt Lactan.grāmaticus tradit,hac de cā. Cum Venus et Cupido lasciua ꝯtentione certarent vter plures sibi flores colligeret, et Cupido alis adiutus Venerē superaret,Peristera nympha accurrit,et adiuuando Venerem supiorē effecit,indignatus Cupido mutauit eam in auē, quā Greci peristerā appellant. Venus aūt vt honore penam minueret columbā in tutelam suā esse mādauit,sed (auctore Ser.) hec auis ꝓpter frequentem foetum et coitū Veneri ꝯsecrata est, cui mactat vt diximus. Martia. Ne voles teneras pre duro dente columbas, Tradita sed Gnidie sint tibi sacra Dee. Eadem auis et pauo amici sunt teste Pli. vt turtur et psitacus, merula et turdus, cornix et ardeola. Oui. alibi, Et varijs albe iungunt sepe columbe. Viui aūt annis octonis,cum palūbos inguina tardātes ad tricesimum annū ꝑueniant, et eo amplius adeo fructuosum est Venerem detractare. Vñ qdam non improbant nostrum illud epigramma. Exhaurit venas et Lesbia vare crumenam, Demens cui gemino sanguine constat amor.

Marginalia: Prepetes aues — Oscines aues — Auguria ex auibus — Caras a q̄ Caria — Columba mactat Veneri — Peristere mutatio in colūbam — Cur colūbe sunt ꝯsecrate Veneri

PAV. MAR.

ET Dij putant vos aperire mentes suas, putāt Dij vos archana eorū ꝯsilia referre,que diuina mēte ꝯceperint. Nec tñ h̄ est falsū,sed verū, q: aperitis Deorū mentem. Nam vt queq; ꝓxima Dijs,vt queq; vr̄m est Dijs ꝓpinquior,q̄ cetere aiantes, cum vos aera et illi celum colant. Nunc datis veras notas,vera futurorū signa. Penna,volatu. Nūc ore garritu,sic auspicium et garritū expssit,de quo supius. Sunt aūt aues,aut ꝑpetes,aut oscines, ille volatu,he cantu futura ꝓnunciant. Proles volucrū tuta diu,ipse aues, q̄ diu fuerant ab insidijs tute. Tunc deniq; cesa.tunc tandē imolata,cū ab ipsis auguria captare coepissent hoies. Auguria ex auibus primū inuenisse Carā oñdit Pli. a quo Caria appellata. Adiecisse ex ceteris aiantibus Orpheū Haruspicā dicit,et Delphū igni spicam,et Amphiaraum auspicia auiū. Sed Tiresie Thebano interptatio ostentorū ascribit,somniorū vero Amphitrioni. Exta sui indicis,intestina auiū Deorū mentes indicantiū. Iuuerunt,delectarunt Deos, q: placuit imolatio auiū. Ergo sepe, ob eam causam, quam retulimus mactari ceperunt aues, imolata quoq; est columba, qd̄ est grauius esse debuit,qm̄ mite aial et felle carens. Adde qd̄ Syri colūbas ꝓ Dea colunt, vt Diodo. ingt. Cum fabulētur qdam Semiramidē in columbā fuisse ꝯuersam,hoc tñ illi non ꝓdest. Adde et aliā rōnem. Dicunt.n.aliq(vt Iginius testis est)pisces in Euphrate amne ouū inuentum in siccū deiecisse, et inde columbā exisse,que Venus credita est, quā volitare per vrbes Syrorū ferunt, a cuius volatu futura captant haruspices. Ergo,ꝑ eam cām,vt ē illud Virg.in.vi.Æneī. Illius ergo venimus i.cā illius. Alba colūba coniux,que velut ꝯiugij lege mari iungitur,nam vti.et Pli.ingt. Et pudicitia illis prima, et neutri nota adulteria,ꝯiugij fidem nō violant. Cōemq; seruāt domū, nisi celebs aut vidua domū non relingt,et iperiosos mares subinde ēt iniqs ferunt,quippe cū suspitio est adulterij,q̄uis nā nō sit.

Marginalia: De auspicijs Oscinis ē garritu ē in mentoribus — Semiramidē in colūbam versā et fabulosē ex Diodoro et Iginio

Sepe abducta,abstracta. Suo marito, a suo columbo. Vrit,et imolat,et torret,seu crematur. In ca.fo.ad ignē,focus ꝓ loco vbi fit ignis,et pro aris et ꝓ ipso igne ponit. Fit.n.ex colūba holocaustum. Dicimus.n.holocaustum victimam, que tota adurit,et qm̄ multa de rōne horū sacrorū dicenda erant reseruauimus i hūc locum in quo de bestiarū simul,et volatiliū imolatiōe diceremus. Apollo de cultu et sacrificijs Deorū sic per vrsa hoies istituit. Sacris Hec age qui nutu diuorū ingressus amice, Huius Deorū iter vite mactanda est hostia cunctis Multa Deis, seu q terrā,seu q mare vastū, Aera seu q habitant latum,seu qui ethera,seu qui Alta colunt celi, seu qui infima regna barathri, Que qbus obseruāda modis sint singula dicā. Tu memori ꝯscripta aio mea dicta teneto. Terna qdem diuis celestibus hostia,et ipsa Candida mactāda est,terna et terrestribus, atq; atra eadem gaudēt porro et capiunt apertis Terrestris aris,foueas cum numina ꝯ. Expostāt atro ibutas inferna cruore, Nec placeat,nisi q̄ terre mandet humana Hostia,mel vero nymphe, atq; liquentia vina Offerri letantur, at ignem accendier aris Que circumuolitant terram sibi numina querunt, Imponiq; atrum corpus,tū thure,simulq; Inijcier falsas fruges et dulcia liba. Hec facito,verū qbus est data cura ꝓfundi His ipso semp ser sacra in littore,totū Proijciesq; in fluctus aial, celestibus aūt Extremas reddes ptes, atq; igne cremabis. Quod sup est ꝓpone tibi,dapibusq; reserua. Sudet odoratis,crassisq; vaporibus aer. Hoc aūt Apollinis oraculum Porphyrius in libris respōsorum ita exponit,

Marginalia: Apollo de cultu

Cum igit

> Ergo sępe ſuo coniux abducta marito
> Vritur in calidis alba columba focis.
> Nec defenſa iuuāt Capitolia, quo minus anſer
> Det iecur in lances Inachi laute tuas.
> Nocte Deę noctis criſtatus cęditur ales,
> Quod tepidum vigili pronocet ore diem.

Cuȝ igitur et terreſtres, et inferni Dij ſint, omnibus iſtis atras quadrupedes offerendas iubet. Modus autem differt, naȝ terreſtribus quidē ſuper aras. inferis aūt in foueis mactandas eſſe hoſtias pcepit. Aeris aūt volatilia dicit offerenda corporibus, holocauſtis, et ſanguine ad araȝ circūducto, volatilia etiam marinis. ſed viua in fluctibus proijcere mandat, ita omnibus Dijs pter ꝗ terreſtribus volatilia immolari poſſunt. Sed marinis ſolūmodo nigri coloris volatilia. Quare cęteris albā offerenda ſunt. Cęleſtibus vero et ęthereis beſtiarum, quas albas eſſe vult extremitates ait conſeruandas, reliquas aūt partes comedendas. Ex his. n. ſolūmodo comedere oportet. Ex alijs vero minime. Ita quadrupedes et terreſtres terreſtribus ſacrificandę ſunt. Simili nāq; ſimile gaudet. Ouis porro terreſtre animal eſt, et iccirco Cereri gratiſſimum, atra vero, qꝛ et terra naturaliter tenebroſa. Tres aūt ſimul, quoniā terreſtris corporis tria ſunt ſymbola et ſuper aras terreſtribus, qm̄ ſuper terraȝ verſant. Cęteris vero Dijs iccirco volatilia ſunt offerenda. quoniā vniuerſi mouētur. In motu. n. ſemper maris aqua eſt, cuius atrę ſunt hoſtię, qm̄ et cęruleus color aquarum. Alba vero aeris. Lucis. n. receptiuus aer eſt. cęleſtibus aūt atq; ęthereis extremitates dat cōſecrandas, quoniaȝ leniores reliquo corpore ſunt, quoꝝ ſacrificijs cōlocare oportet, qꝛ cum alij Dij arcere mala ſoleāt, cęleſtes bona nobis largiunt. Hęc ille. Sed i eo libro, quem de abſtinendo a carnibus animaliū conſcripſit nihil ſacrificandū, neq; cedendum cenſet. Aſſeritq; non eſſe Deos illos, qui cęde animaliuȝ gaudent. Sceleſtiſſimam. n. eſſe brutoꝝ etiam animalium cędē, et abominabile nō ſolum Deo primo, verum etiā cęleſtibus et diuinis virtutibus. Sed hęc hactenus, ad rem noſtram redeamus. Cęditur igitur, et adurit columba. Nam Dijs aereis immolatur, qꝛ Veneri, cuius ſedes ē i tertio circulo. Infra Solem. n ambit, vt Pli. inquit. Ingens ſidus appellatuȝ Veneris alterno meatu vagum, ipſiſq; cognominibus ęmulum Solis, ac Lunę pueniens, quippe et ante matutinum exoriens Luciferi nomen accipit, vt Sol alter diemq; maturans, cōtra ab occaſu refulgēs nūcupatur veſper, vt prorogans lucē, viceq; Lunę reddens ſed de hoc alias. Sacrificat igitur Veneri colūba, propterea ꝙ animal eſt nimiuȝ ſalax, et corpore holocauſto, hoc eſt toto aduſto.

ANT. FAN. NEC Defenſa iuuant Capitolia quo minus anſer Det iecur in lances Inache laute tuas, honor quidē anſeribus olim exhibitus eſt a Romanis, ꝙ cenſores eoꝝ cibaria in primis locare cōſueuerunt, et argenteus anſer in Capitolio poſitus eſt in memoriam eius qui clangore ſuo Gallis per ardua obrepentibus canū ſilentio M. Manlium arcem tenētem excitauit. Non adeo tn̄ huic aui profuit vigil cura Capitolio, vt ait Pli. teſtata defenſio, vt in ſacris expers cędis fuerit, cum eius iecur dēt Inacho, cui Deo fluminis Argiuoꝝ recte auis mactat, quę aquis gaudet. Eū autem lautuȝ dicit poeta, ꝙ anſeris iecore delectetur, quod inter lautiſſima cibaria olim habebat. Vnde ait Plin. Non ſine cauſa eſſe in queſtione quis primus tantū bonum inuenerit, Scipio an Metellus vir conſularis, an M. Seſſeius eques Romanus. iecur in extis primuȝ locū obtinet, vnde p iecur exta interdum accipimus, qđ cum diſtabuit in coquendo monſtrū dicitur auctore Feſto. Sūt qui legant, Det iecur in lances Inachi vacca tuas, quod magis placet, cū apud Herodotū inuenerim Ægyptios ſacerdotes olim ſolitos anſerinis ac bubulis carnibus veſci, a qbus Iſis colitur, quā quidaȝ volunt Lunam eſſe. vt, Inerant Lunaria fronti cornua. Anſer aūt eius temporis qđ eſt Lunę proprium. i. noctis ſilentium turbat. Eius auis iecur fartilibus in magnā amplitudinem creſcit, exemptūq; lacte mulſo augetur, lingua vero in cibo vel potione ſumpta mulieꝝ libidinem mouere dicit. Sane Io Inachi Argiuorum regis filia, aquo fluuius nomen accepit a Phoenicibus rapta eſt, vt Herodoto placet, atq; in Ægyptum adducta. Eā poetę fabulātur in vaccam fuiſſe cōuerſam. Nota eſt fabula. Poſt mortē Iſis appellata eſt, atq; habita Ægypti genius auctore Ser. vbi eius ſimulachꝝ ſiſtrum dextra tenens, ac ſiniſtra ſitulam bubilis pditum cornibus fuit, quemadmodū Io Gręci deſcribunt. Habuit autem tēplum in vrbe Buſuri, quę in medio delta Ægypti ſita eſt, vbi ei rem diuinaȝ aqua et igni in primis faciebant in monumentū nauigationis, qua Io in Ægyptum delata eſt. Quā ob cauſam factū exiſtimo, vt anſer, Iſidi mactaretur, qui aquis gaudere cōſueuit. Hanc Deā nōnulli Lunaȝ eſſe volunt, vt diximus ſupra, alij Cererem, alij Terram, cuius ſacra Romā tranſlata ſunt, vbi iuxta campum Martium ędem habuit. Iuuena. Anti quoq; proxima ſurgit ouili. Lucanus, Nos in templa tuam Romana accepimus Iſim. Propertius, Atq; vtinam Nilo pereat, quę ſacra repente Miſit matronis Inachis Auſonijs. Eius ſacerdotes et baculo, quem ſiſtrum appellabant, vt quibuſdā placet, et lineis veſtibus vtebant, vnde linigeri dicti ſunt, ac tertio quoq; die tondebant. Nocte deę noctis criſtatus cędit ales, gallus Nocti Deę noctis noctu mactatur, qꝛ cantu ſuo diem nocti contrarium pręnunciat, atq; (vt inquit Plin.) Solis ortum nō patitur incautis obrepere.

PAV. MAR. NEC Defenſa, Inacho anſer mactatur, nec tutat ratio illius vigilię, qua capitoliū tutatus eſt noctu Senonibus Gallis capitoliū aſcendētibus, oppreſſis ſomno cuſtodibus, et ipſis canibus, cū clangorē edidiſſet, Romanis excitatis, pulſi ſunt hoſtes pſertim opera M. Manilij, q ex eo Capitolinus cognominatus ē. De quo latius apud Liuiū li. v. ab vr. cō. Vnde

Anſer Inacho mactat

Anſeris iecur

Anſeris lingua cibo

Io fabula

Iſis Dea

Iſidis ſacra Romā trāſlata

Iſidis ędes

Iſidis ſacerdotuȝ inſignia

Linigeri

Gallus nocti mactat

et Pli. Est et anseris vigil cura Capitolio testata defensio, per id tēpus canum silentio proditis rebus. Quam obcausam cibaria ansey̆ censores in primis locāt. Quin et fama amoris Argis dilecta forma pueri nomine Oleni, et Glauces Ptolomeo regi cithara canētis, quam ex eodem tēpore et aries amasse prodit. potest et sapientię videri intellectus his esse. et Plutar. xciij. Proble. agit cur censores magistratum ineuntes nihil aliud agunt, q̄ vt sacrorum anserū alimenta locent, et imaginis splendorem, rationesq;. has refert. An a vilioribus incipientes, quę nec multo sumptu, nec magna opera egent, an vetus quędā huic animanti gratia refertur, a bello vsq; Gallico repetita, q dormientibus canibus primi omniū anseres Galloruʒ in Capitolium ascensum persenserunt, et clangore vigiles excitarunt. An cum sint maximay̆ rerū, et quę summa cura indigent custodes censores, vt ędium sacray̆, ac publicarum, morum deniq; et vitiorum, et vitę vniuscuiusq; diligentissimi, et custodientissimi omniū animantium rationem habendam sibi esse putauerunt. Simul. n. anseribus curandis ciues admonent, ne Deorum cultū negligant. anseris vero absterſi et splēdor necessarius est. Cito. n. rubrica defluit ac deflorescit. Ea. n. veteres statuas obducere, et illinire cōsueuerunt. Nec Capitolia defensa, quę defendit ille anseris clāgor ab insidijs Gallorum, cuius imago argentea in Iunonis ęde sacrata est. Iuuarit, anserē. s. Quominus, vt non ipse anser. O Inache lau. splendide et delitiose. Det ie. in lā. tuas, det iecur in tuis sacris epulādum. Inachus quidē rex Arginoy̆ fuit, a quo et fluuius qui orit ex Lyrico ad Cynuriam montem Arcadię iuxta Argos labens, Inachus denominatur, et in quem volunt eum ipsum fuisse conuersum, huic fuere filij Phoroneus, et ij quorū alter Arginis, alter Ægyptijs, primi leges tradidisse feruntur, poeta lautum appellauit Inachū, q in eius sacris iecur anseris offert, quo nihil est inter epulas melius, ideo Pli. inquit, Nostri sapientiores, qui eos iecoris bonitate nouere. Fartilibus in magnam amplitudinē crescit. Exemptum quoq; lacte mulso auget. Nec sine causa in quęstione est quis primus tantū bonum inuenerit, Scipio an Metellus vir consularis, an M. Sesseius eadē ętate eques Romanus. Sed (vt addit ipse Messalinus Cotta) Messalę oratoris. s. palmas pedū ex his terere, atq; patinis cū gallinaceorum cristis condire reperit.

Quare cēsores cibaria ansey̆ i primis locāt

De Inacho nō fluuio

De iecore Anseris

Nocte, cum multa sint in gallo laudabilia, non prosunt tn̄. Nam Deę noctis immolatur ea ratione, q excubet, et dieʒ nunciet. propterea q ipsi galli (vt asserit Pli.) norunt sidera, et ternas distingūt horas interdiu cantu, cum sole eunt cubitū Quartaq; castrensi vigilia ad curas laboremq; reuocāt. Nec Solis ortuʒ incautis patiunt obrepere, diemq; venientē nunciāt cantu. Ales cristatus, ipse gallus. cędit, immolatur. Nocte, noctis tpe. Deę noctis, ipsi nocti, nā et nocturnū tp̄s, et ipsius tp̄is Dea, eodē nomine nuncupātur, estq; ipsa nox Eumenidū mater, ideo eas nocte satas vocāt, et Virg. Matri Eumenidum pro nocte posuit.

Interea Delphin clarū super ęquora sidus
Tollitur, et patrijs exerit ora vadis.
Postea lux hyemē medio discrimine signat,
Aequaq; pręteritę quę superabit, erit.
Proximo prospiciet Tithono Aurora relicto

INTErea Delphin claȳ super ęquora sidus Tollitur. v. idus Ianuarias Delphin in ortum heliacū tollitur. Sol. n. Aquario indies magis adhęrens Sagittarium lōgius relinquit, cuius cum posteriore parte Delphin exorit. Nec reluctatur nobis aduerbium interea, quo nō quę venerunt Agonalia, sed quę pene iā veniunt demonstrant. Q̄d plane intelliget quicūq; carminis illius sensum intuebit, Ianus agonali luce piādus erit. nam paululum illud tp̄is quo heliacus Delphinis ortus apparet, vel potius incipit appere, recte agonalibus applicat, cū non falso iuriscōsulti doceāt q in eo est, vt accingatur accinctum hēri. Dicitur aūt Delphin inter sidera collocatus, qm̄ (vt auctor est Eratosthenes) cū Neptunus Amphitritē vxoreʒ ducere optaret, eaq; virginitatem seruare cupiēs ad Atlantem fugisset. Delphin a Neptuno missus virgini, vt ei nuberet p̄suasit, quo merito translatus in cęluʒ decē seu nouem stellis cōstare dr̄. Eaʒ ob cām ferunt omne genus Delphinū maiorem in modū diligi a Neptuno, teste Opiano in primo Halieuticō. Alij aliter fabulant, vt infra dicemus. Postera lux hye. m. d. si. dissentit ab Oui. Columel. qui mediū hyemis p̄die nonas Ianuarias ponit, cū id auctor hoc loco. iiij. idus esse doceat. Ceteȳ eius initiū mediuʒ, et finē sicuti veris, ęstatis, et autumni medici et astronomi nō eadē accipiūt rōne. Proxima p̄spi. Titho. au. re. Arcadię sacrū pontificale Deę. Te quoq; lux eadē Turni soror ęde recepit, tertio idus Ianuarij Carmētalia celebrant, necnō et dedicatio tēpli Iuturnę, q̄ fuit in cāpo Martio p̄pe ductū aquę virginis. Constat aūt Iuturnā fuisse sororē Turni, quā quidā dicunt lacui in quo submersa est nomē dedisse. Ser. vero scribit fontē esse in Italia saluberrimū iuxta Numicū fluuiū, cui a iuuādo nomē īditū est, q2 cū naturaliter ois aqua noxia sit extraneoȳ corporibus, hic fons oibus saluberrimus est, de quo Romā ad oia sacrificia aq̄ afferri ꝯsueuerat Sta. quoq; in Siluis Iuturnā fontē esse ondit, vt qs nō in oi vertice Romuli reptasse ducē Septimiū putet. Quis fonte Iuturnę relictis vberibus neget eē pastū. Inde ęgroti (auctore Var.) aquā petere cōsueuerūt. Sane aquā virginē ad quā Iuturnę tēplum fuisse diximus Agrippa (vt inqt Pli.) in vrbē adduxit ab octaui lapidis diuerticulo, quę qm̄ declinabat Herculaneū riuū q̄si Herculē fugeret, virginis nomē accepit. Sūt qui a virgine dictā existiment, q̄ militibus aquā q̄rentibus quasdā venas mōstrasse dr̄, quas secuti q̄ foderunt in gentē aquę modū inuenerunt, vt Frontinus tradit in libro de aquęductibus, quem scripsit ad Neruam imperatorem.

ANT. FAN.

Interea qd significat

Delphin orit quinto idus Ianuarias Delphin inter sidera

Mediū hyemis q̄rto idus Ianuarias

Carmētalia et dedicatio Iuturnę tēpli. iij. idus Ianuarias Iuturna

Aq̄ virgo vn̄ nom accepit

INTErea.

PAT. MAR.

INTErea, nimis euagatus vt in referendis victi- ctimarū rōnibus, iam redit ad institutū, ad signa, stellas ipsas, asserens exoriri iam Delphinū, ex quo videtur ōndere id eodem die, quo fiunt Agonalia, hoc est.v.id.Ianua. At Cęsari pridie nonas exorit, et matutino, exigua qdem hęc differentia quinq; tantū dierꝝ, sed ita intelligamus Cęsari matutinū pridie nonas, huic.v.Idus cum Sole exoriri, seu cum occidit Sol, cum ab oriente surgere Iginius ostēdit, oriri cum posteriore parte Sagittarij, quod eodē tendit quo et ratio Cęsaris, nam

> Arcadię sacrum pontificale Deę.
> Te quoq; lux eadē Turni soror ęde recepit,
> Hic vbi virginea campus obitur aqua.
> Vnde petam causas horꝝ, moremq; sacrorū?
> Dirigit in medio quis mea vela freto?
> Ipsa mone quę nomē hēs a carmine ductū.
> Propositoq; faue, ne tuus erret honor.

pręeuntis in zodiaco, posterior illa pars Sagittarij iuncta est Capricorno, et tertia illius facies erit huius prima. Sic eodem tpe et cosmice orietur Delphin. Qui (vt idem Iginius ingt) non longe ab Aqlę signo figuratus incuruatione caudę nouissimę tangit ęquinoctialis circuli circūductionem. Capite ppe ꝯtingens equi Pegasi rostrum exorit, cum Sagittarij posteriore parte. Occidit aūt cum Virgo exorta est a capite collocatum inter sidera. Eratosthenes ingt a Neptuno, cum nuptias Amphitritē ad Atlantē vsq; fugientem Delphin missus allexisset, et mitem ad Neptunū pduxisset. Glostenes aūt vnum fuisse ait ex Tyrrenis nautis, qui Bacchum transferri volentem Naxon, produturi erant, et inde in delphinos conuersi in rei memoriā a Baccho sideribus annumeratum. Alij dicunt illū fuisse, qui ex Siculo mari in Tenarꝝ Ariona citharoedum transuexit. Cuius rei historiam in sequenti libro latius referemus. Interea, dum hęc refero, aut dum in his imoror. Delphin, per appositionem. Clarꝝ sidus tollit super ęquora, attollit sup ipsa maria, qꝫ orit. Et exerit, apit, et eleuat. Ora patrijs vadis, ab ipso mari patrio. Postera, quarto id.Ianu. hoc est.x.die Ianua. media pars hyemis erat exacta, aliq id esse dicunt pridie nonas, alij. vi.calen.Februa. Postera lux sequēs dies. Signat hye.me.dis. hoc est determinat ipsam hyemem bipartitam. Quę su. pars illa hyemis quę adhuc restat. Est ęqua pterite, qꝫ tm̄ pterijt, q̄tum superit.

Proxima iij.id.Ianu. festū erit Carmentis nymphę fatidicę matris Euandri, de qua paulopost.

Proxima Aurora i. dies sequens, Aurora.n. diē refert. Reiecto ti. quē fingunt eius fuisse virꝝ, et h̄ qꝺ orientē versus, et ī Æthiopiam vsq; militauit, vt Diod. tradit. Respiciet sacrū pontificale, qꝺ pōtifices faciant, maiorisq; erat venerationis pontificale, q̄ aliorꝝ sacerdotum. Deę Ar. Carmentis, quę ex Arcadia in Italiā cū Euandro filio venit. Te quoq;, eodem die, hoc est.iij.id Ianu. dedicatum est templū Iuturnę nymphę sororis Turni in campo Martio, apud ductū aquę virginis Eadē lux, idē dies quo erunt festa Carmētis. Recepit te quoq;, te etiam. O soror Tur. qꝫ ea die dedicata sunt tibi templa, de Iuturna plura habes apꝺ Vir. ē plura nos in fine huius primi libri, et in scꝺo quoq; dicemus. Hic vbi, campus Martius, cuius supra meminimus. Obit, circunfundit. Aqua virginea, hanc aquā M. Agrippa (vt Frontinus testis est in libro de aqueductibus) post annū.xiij.q̄ Iuliam abduxerat in vrbē pduxit in agro Lucullano collectam. Virgo appellata est, qꝛ quęrentibus aquā militibus puella virgūcula quasdā venas monstrauit, q̄s secuti qui foderant ingentem aquę modū inuenerunt, ędicula fonti apposita hanc virginem dictā ostēdit. Cōcipitur via Collatina ad milliarium octauum palustribus locis, Pli. tamen inquit. M. Agrippa et virginem abduxi ab octaui lapidis diuerticulo ad duo millia passu. via Pręnestina. Vnde petam, dubitare videt poeta vnde petat rationem Carmentaliorum, cū sint ab hominum memoria remota. Carmentis igit nymphę opem implorat, quę a carmine ita fuerit appellata. Sed de hoc suo loco agetur. Vnde, a quibus fastorum libris, aut annalibus, aut a quo. Petam causas, originem et rationem. Horum sacrorum, quę a pontificibus Carmenti fiunt. Et morem, consuetudinem, seu vnde ipse mos habuerit initiū. Quis dirigit mea vela, per translationem a nautis. i. quis dirigit ingenium meū. In medio freto, in medio mari, quasi in tam arduā mā, etq̄ mihi incognita. Mone, instrue, me tu.

Via Collatina

IPsa mone quę nomen habes a carmine ductū. Nicostratam inuocat Euādri matrem, quę quia carminibus vaticinabatur Carmentis dicta est, vt quibusdam placet, licet Plutar. in quęstionibus tradat non Carmenti carmina nomen indidisse, sed ab ea potius accepisse, quę diuino spiritu afflata versu oracula edebat. Ea Themis vocata est, et ab aliquibus Nicostrata, posteaque mutato nomine Carmentis, quam nonnulli fatum, siue κληρον. i. sortem esse putauerunt. Dicta autem Carmentis creditur, quasi mente carens quod spiritu afflata furere atq; insanire videretur, cui procreationis gratia matres rem diuinam faciebant, quę senatusconsulto prohibitę vehiculis vti, conspirasse inter se dicuntur, ne qua earum conciperet, neue pareret, atq; ita viros vlciscerentur quibus coactis mutare sententiam, cum pueri feliciter nascerent matres Carmentis ędem construxerunt. Hāc Diony. scribit Euandri matrem e Mercurio fuisse, et annis.lx. ante res Troianas in Italiam venisse, vbi (vt quidam dicunt) Euander pulsis Aboriginibus ea loca tenuit in quibus Roma est. Quare auctor in re vetustissima perite numinis auxilium vocat, secundum illud Horatij, Nec Deus intersit nisi dignus vindice nodus Inciderit. Sic Virgi. in vij. Aenei. Nunc age qui reges Erato, quę tempora rerum, Quis latio antiquo fuerit status aduena classem Cum primum Ausonijs exercitus appulit

ANT. FAN. Nicostrata vel Carmentis Carmētis nōis origo

Cur mr̄es Carmētis sacrificabāt ē ędē cōstruxerunt

Carmētis filia Mercurij

Arcades añluna res

orls, Expediam, et primę reuocabo exordia pugnę. Tu aũt tu diua mone. Orta pri. Lu (de se si credi tur illi) A magno tellus Arcade nomen habet. Arcades olim ausi sunt ante lunares se dicere, ẽ solos se nobiles pdicare. Vnde a Gręcis προσελήνοι vocant, ex quo factum putat, vt apud Romanos, qui nobilitate pstabāt Lunulas in calceis ferrẽt. Mos antẽ fuit Gręcię pplis alienas ire terras, q̃s fertiles eẽ cognouerũt, et eas hitare pulsis veteribus incolis. Sed quoniam soli Arcades ob sterilitatem agroꝶ pulsi nõ sunt, ideo se vetustate ac nobilitate cęteris pstare dixerunt. Vnde illud est Senecę i Hippolyto, Aut te stellifero despiciens polo Sidus post veteres Arcades editũ Currus nõ poterit flectere candidos. Et Strabo Geographus, Gentes iquit Arcadię Azanes, atq; Parrhasii, cęteriq; eiusdem generis Gręcam nationem vetustate pstare creduntur. Herodotus septem inquit gentes Peloponnesum incolere, Achęos, Dorienses, Ætolos, Dryopes, Lennios, Arcades, et Cynurios, quaꝶ duas tantum ait indigenas eundem, ques olim tenuerunt, locum habitare, Arcades videlicet et Cynurios. Alij Arcades dicunt cum soli diluuio superfuissent, postquam aquę subsederunt e speluncis egressos existimasse omnia diluuio fuisse consumpta, cũq; Lunam postea intuerent, et eã tunc natam, et se ante illam genitos credidisse. Quam ob causam eos ferunt aliqñ de antiquitate certasse cum Phrygibus. Itaq; singulos cum singulis nutricibus clauserunt, quibus nutricibus linguas ademerant, vt experirent vtrum vox innata esset an doceret, et si esset innata quę illa esset Phrygum an Arcadum, pductos autem pueros verbum locutos esse aiunt, cuius significatione Phrygum lingua panis intelligit. Quare cognitum est Arcades non esse primigenas. Eos diuinum oraculum (vt ait Plutar.) Glandiphagos appellauit. Qui ideo de arboribus nati dñr, q ante vsum casarum homines, aut cauas arbores, aut speluncas habitabant, cũq; inde egrederentur, vt suam educerent soboles existimati sunt ex arboribus pcreati. Quare ait Statius in quarto Thebaidos. Quercus, lauriq; ferebãt Dura puerperia, populosq; vmbrosa creauit Fraxinus et foeta viridis puer excidit orno. Est aũt Arcadia in media Peloponeso dicta ab Arcade Iouis et Themistus filio, vel Calistus, de quo Naso alibi, Et iam puer Arcas (Id ipsum indoluit Iuno) fuerat de pellice natus. In hac regione aptissima equis, et asinis equaꝶ suppositoribus pascua sunt. Vnde Iuue. Stultum atq; obtusi ingenij iuuenem Arcadicum vocat. Hinc fuit Euander qui q̃q clarus vtroq;, Nobilior sacrę sanguine matris erat. Euander Arcas fuit, quem alij Mercurij, alij Pallantis filiũ credi derunt. Et mater Carmentis pdixit fore dissensionem ac seditionem in patria, suasitq; vt dimissa Arcadia in Italiam se pueheret. Erat. n. non nympha (vt inquit Ser.) sed vaticinatrix, vnde illud est Silij, Aspice Carmentis gressus Euandria mr̃ Hec fuit, et nostros tenuit psaga labores. Euander igiẽ in Italiam venit, con seditq; in monte Palatino, vbi fundasse dr̃ oppidum Pallanteum. Sunt tamen qui Euãdrum tradunt ex Arcadia discessisse, q patrem per imprudẽtiã occidisset, qbus Ouidius astipulaẽ h loco. Ipsa quę habes nomen ductum, pro de ductum, hoc est deri natum. A carmine, quę a carmine Carmẽtis appellaris. Et fane propsito, mihi qui propo sui scribere originem tuę celebritatis. De Carmenti ita Diony. antiquitatum Romanoꝶ scriptor, cũ multos retulit e Gręcis, qui in Italiam venerunt, hęc subdit, Post non multum tempus alia classis Gręca ad hęc loca Italię appellit. Annis. lx. ante res Troianas, vt Romani ipsi dicunt, ex Pallantio vrbe Arcadica exurgens duce proiectionis Euandro Mercurij credito, et nymphę cuiusdam Arcadię incolę, quam gręci Themin esse dicunt, Deiq; pacientem, et fatidicam demonstrant. Qui vero Romanas conscripserunt origines lingua eã patria Carmentum nominant. Esset autẽ ipsi nymphę nomen sermone gręco Thespiodos. Odos. n. Romani dicunt carmina. Hanc autem diuino spiritu detentam, et ventura populo solitam esse carmine pdicere. Et Plutar. lvi. Problemate, Themim vocari asserit, aut quemadmodum aliqui Nicostratam, et prosequitur, Quoniã versibus oracula ederet, Carmentum mutato noie vocauerunt. Nã ποιήματα Romani carmina appellant. Sunt qui μοῖραν, hoc est sortẽ, et fatum Carmentim putent, et ob eam rem matres rẽ diuinã facere. Est autẽ nominis vera rõ ὑστερημένην διὰ τὰς θεοφορήσεις. i. mente priuata ppter afflationes, Non Carmenti nomen carmina indiderunt. Sed ab ea potius acceperunt. Diuino nãq; spiritu afflata versu ac metro oracula edebat. In vita Romuli nonnulli inquit Arcadis Euandri matrem fuisse arbitranẽ reꝶ futuraꝶ admonitricem, quę Phoebo dedicata carminibus oracula significabat. Vnde dicta est Carmenta, nam Nicostrate ei gręce nomen fuit. Quidam vero Carmentę nomen alio pacto interpretanẽ, quod qua si careat mente Carmenta dicta fuerit, vt solebat his euenire, qui Apollinis numine debacchabãtur.

> Orta prior Luna (de se si creditur illi)
> A magno tellus Arcade nomen habet.
> Hinc fuit Euander, qui quãq̃ clarus vtroq;,
> Nobilior sacrę sanguine matris erat.
> Quę, simul Aethereos aĩo conceperat ignes,
> Ore dabat pleno carmina vera Dei.
> Dixerat hęc nato motus instare, sibiq;,
> Multaq; pręterea tempore nacta fidem.
> Nã iuuenis, nimiũ vera cũ matre, fugatus
> Deserit Arcadiam, Parrhasiumq; larem.

Arcadia

Exẽplum eius gẽtis q̃ dicta ẽ prima

Pallãteũ

PAV. MAR.

De Carmenta matre Euandri

Euãder

Hinc fuit, Arcades vetustissimi ac nobilissimi Gręcorum omnium sunt, qui (vt Eustathius inqt) per mediam Peloponnesum connexam terram habitant sub Erymantho monte, dictaq; est Arcadia regio (vt multi volunt) ab Arcade Iouis et Calistus filio

Cui genitrix flenti, fortuna viriliter (inq̃t)
(Siste p̃cor lachrymas) ista ferẽda tibi ẽ.
Sic erat in fatis, nec te tua culpa fugauit,

stus filio, vt Eusta. ipse ab Arcade filio Iouis, et Themistus. Arcadesq; ipsi ob sũmã vetustatẽ, προσελήνοι, hoc est antelunares dicti sunt, qui fuere antequã Luna esset. Datur locus huic rei, q̃d cacumina montium habitãtes soli diluuio superfuere, et per antra latitantes, vbi aqua resederat egressi, credẽtes omnia diluuio fuisse immersa, serenitatem celi, Lunamq; postea spectãtes et ea tunc nouissime facta arbitrantes, seu prius factos esse, seu natos dixerunt, et Stra. Arcades superare omnem Greciã antiquitate testatur. Tellus, per metonimiam, nã quod tenet pro eo q̃d tenet, hoc est gẽs, que in ea tellure Ardica est orta prior.

Luna, que prius nata est, q̃ luna. Si creditur vlli de se, si cui est adhibenda fides de rebus suis referenti, quasi nata prior Luna si illi credendũ est.

Habet nomẽ a magno Arcade, denominatur Arcadia ab Arcade Iouis et Themistus, aut Calistus. Sed de Calistone et filio relatis in celum dicemus inferius. Verum Arcadia (vt Eustathius asserit) nominata est aliquãdo Pelasgia, aliq̃n Parrhasia, aliquãdo Lyconia, aliquando Gigantis, aliquãdo Azania. Hinc, ex Arcadia. Fuit Euander, quem diximus Carmentis filium. Qui q̃q̃ erat clarus, licet esset illustris. Vtroq; sanguine, materno et paterno, creditus filius Mercurij ex Carmenti. Vnde et in Ænei. Vobis Mercurius pater. Alij dixere filium Pallantis, pronepotis illius magni Pallantis regis Arcadie, cuius filia Chryse nupsit Dardano, ex qua Dyamãta genuit, q̃ successit auo materno. Sed de his in quarto dicemus. Erat tamẽ nobilior sanguine sacre matris, nobilior erat materno genere, quoniã illa nympha, et sacra, et fatidica erat, et honores diuinos assequuta, etiã ex eo q̃ Arcades aiunt Carmentiz filiam fuisse Pallantis filij primi Lycaonis, et Palladis cõtubernalem. Ferunt. n. Iouem Pallada educandã Pallanti dedisse.

Que, Carmẽtis. Simul, postq̃. Conceperat animo ethereos ignes, celestes et diuinos spiritus. Cum altius cogitatione in celum elata hausisset diuinam mentẽ, vt vaticinantes solẽt. vt est illud, Agitante calescimus illo. Dabat vera carmina, dabat responsa et oracula carminibus. Ore pleno Dei, pleno numinis Apollinei, nã (vt ex Plutarcho diximus) Phoebo dedicata carminibus vera predicebat. Dixerat, inter cetera que illa vera predixerat, hoc Euandro filio dixit imminere sibi tumultus, et seditionẽ in populo, qua ratione esset a patria fugiendũ, quod exitu comprobatuz. Sed solabatur eum parens, q̃ in Italia esset sedez habiturus, quo ille parata classe venit, Diony. ait Euandri classem ex Arcadia non publico consensu missaz, sed dissedente populo inferiorem partez vltro excessisse, contigisse autem eo tẽpore esse regem Aboriginũ. Faunum Martis pronepotem, qui cũ multa charitate Arcades suscepit, deditq; agri portionẽ, quantã voluerunt, Arcadesq; Carmenti diuina aperiente collez elegisse, vicũq; extruxisse, nomenq; imposuisse Pallantiũ a Metropoli eorum in Arcadiã. Eustathius aliter sentit. Nam vbi Tyrrhenorum meminit, ita de his subdit, In Tyrrhenis sunt Pelasgi, qui p̃p paupertatẽ illuc aliquãdo venerunt a Cyllene ex Arcadia Euandro quodã eorum duce. Regnãte autẽ in Arcadia Agamede Stymphalio. hic (vt dicunt) fatidice matris suasu populuz congregans in Italiaz venit, ibiq; quieuit. Pani templuz dedicans, collem muniuit, Pallantiumq; nominauit a Pallante filio, quem extinctum in vertice ipsius collis sepeliuit. Vnde etiam nũc Latini regũ digna loca Palatiuz vocant per detractionẽ duarum liquidarum. Et Trogus inquit Euandrum Arcadie regem, a Pallante vrbe descendẽtem in Italiã cuz mediocri turba populorum venisse, Faunumq; et agrum, et montẽ benigne cõcessisse. Et quoniaz Pallantiũ et Palatium attigimus, de eo quoq; dissseramus, q̃m alij aliter dicunt. Varro dictũ ostendit Palatium, quod Pallantes cũ Euandro venerunt, q̃ etiam Palatini et Aborigines ex agro Rheatino, q̃ appellatur Palatium, ibi cõsederunt. Sed hoc alij a Palatia Latini putarũt. Eundem hũc locum a pecore dictum putãt quidam, itaq; Neuius balantium appellat. Põpeius vero ita inquit, Palatium. i. mons Rome appellatus est, q̃d ibi pecus pascẽs balare consueuit. Vel q̃d pallare. i. errare pecudes solerent, vel quod ibi Hyperborei filia Pallãto habitauerit, que ex Hercule Latinũ peperit. Alij eundem, q̃ Pallas ibi sepultus sit existimant appellari. Nec p̃tereundus silentio Cyrillus auctor grecus, qui sic inquit, Palatium nomen inuenit ex hoc in monte Palatino, vbi Faustulus habitauerat Romuli nutritius, postea Cesar Augustus habet domiciliuz, et inibi quoq; pretoriũ. Et propterea etiam, si alibi diuersatur imperator, ei loco nomẽ Palatij habuit. Sed ad rẽ redeamus. Dixerat hec, Carmentis.

Pallãtiuz et Palatiuz vnde.

Instare motus nato, imminere filio Euãdro tumultus et cõmotiones, seu seditionem, vt ex historia etiã habetur. Et sibi, matri. Pretrea et multa, alia. s. predixit. Nacta fidem tẽpore, que scrita sunt effectũ, nam fuere postea vera. Nã iuuenis, Euãder fugatus dissensione, et seditione ciuili.

Cum matre nimiuz vera, vt est illud in Heroid. Ah nimiũ misere vates mihi vera fuisti. Deserit Arcadiã, patriam, regionẽ. Et larem, domũ propriam. Parrhasium, Arcadicum. Nã (vt ostendimus) Parrhasia dicta est Arcadia

CVI GEnitrix flenti fortuna viriliter inquit (Siste precor lachrymas) ista ferenda tibi est, propositio est in qua mater filium admonet dicens fortunam aduersam magno ac virili esse animo tolerandam. vt, Quicquid erit superanda omnis fortuna ferẽda est. Sed illud Siste p̃cor lachrymas per interpositionem legẽdum est, Confirmatur autem hec propositio ratione, et deinde vt minuatur dolor Euandri, subijciuntur exempla, et vulgatissima illa sententia, Omne soluz forti patria est.

ANT. FAN.

CVI GEnitrix, verba hec Carmentis, q̃bus moerẽ

PAV. MAR.

tem filium, quoniā patria pelleretur, artificiosissime consolatur. et q̄q̄ diximus dissidente populo pulsū, tamen ex nostris sunt, qui dicant ideo fugatum, q̄ patrē inscius interemisset. hoc interpres Virgilij testatur Honoratus. Idem ostendere velle poeta videtur, nam et eo tendunt matris argumenta, non scelere eū deliquisse.

> Sed Deus, offenso pulsus es vrbe Deo.
> Nec meriti poenam pateris, sed numinis irā.
> Est aliquid magnis crimen abesse malis.
> Conscia mens, vt cuiq; sua est, ita cōcipit ītra
> Pectora, pro facto spemq;, metumq; suo.

Prima tamen argumentatio hęc est ad dolorem illius leniendum, Noli lachrymari. accedit ratio, q̄ forti animo debes aduersam sortem ferre. Accedit confirmatio, quoniā volebant fata, quorū voluntati reluctari nemo potest. Deinde est alia consolationis efficacior ratio, ideo moerere non debes, quia non tuo scelere pulsus, sed voluntate numinis tua imprudentia lęsi. Cui, Euādro. Flenti, cū fugeret. Genitrix, Carmentis mater inquit. Siste lachrymas, quasi noli lachrymari. Ista fortuna, quę est nunc tibi aduersa, aut ista calamitas, quā tibi intulit fortuna. Est ferenda tibi, toleranda a te. Viriliter, forti atq; constanti animo, vt virū decet. Illud enim ad laudem spectat fortitudinis, ęquo animo tolerare aduersa. Sic erat in fatis, ita ab initio fatali necessitate datū erat, vt effugere nullo modo posses. Nec tua culpa fugauit te, quasi tu sine crimine et culpa facti es pulsus, q̄ imprudēter deliq̄sti. nō ergo tuum crimē te pepulit.

ANT. FAN.

SED Deus, vel fatum. Iouis. n. verba fata sunt, vel quicunq; Deus offensus parricidio. Cadmus in Aonia constitit exul humo, Agenor rex Phoenicię iussit Cadmo, vt quęreret sororem Europā, lege impia, vt nō reuerteretur, nisi ea inuēta, qua diu frustra quęsita, Cadmus exul in Boeotiā venit, vbi Thebas ędificasse dicit. Passus idem Tydeus, mos fuit apud antiquos, vt reus homicidij exularet. vt, Exilium dira poenā pro cęde luebat. In regum tamē legibus (auctore Ser.) lectū est noxios homicidij arietis damno poenam luere. Cęterum Tydeus Oenei filius pollutus sanguine Melanyppi fratris sui, quē in venatione incautus occiderat, in exilium abijt, et cōtulit se ad Adrastum regem Arginorum, eū nonnulli dicunt auūculum occidisse, alij aliter. Sed cōstare videtur interēptum ab eo fuisse germanū. vt, Pollutus placuit fraterno sanguine Tydeus. Sane hic Tydei frater Melanyppus, non Menalyppus dicendus est, cū vocetur a Grecis λυκοθευσ. Et idem Pagaseus Iason, afferunt exēpla ingentiū virorum, q̄bus contingit exulasse, q̄ et talis est quem mater consolat, et nemo sordidus, atq; ignobilis, vel īsignis īfamia (vt apud Plut. legimus) exilii poenam subire cōsueuit. Sane Iason post interfectū Peliā dolis Medeę Corinthū abijt, vbi Creusam Creontis regis filiam duxit vxorem. Quare a Statio iure leuis dictus est ob animi videlicet mobilitatem. Nullam. n. firmo amore possedit vxorem, qui ipsam quoq; Hypsiphylem pietate insignem deserere nō erubuit. Sciendū Iasonem

Cadmus

Tydeus Homicidij reorū poena

Melanyppus

Iason exulauit

dici Pagaseū, hoc est Thessalum, q̄ Æsonis filius fuit fratris Pelię regis Thessalię. Legimus aūt Pagasas emporiū fuisse vicinum Iolco, quo ex loco Pelias Iasonem ad nauem Argo foras emisit, vñ Pagasas dictas volunt, q̄ is ibi nauem Argo cōpegerit. Alij ꝑpter vicinos fontes ipsi loco nomen impositū putant, πηγη n. fontem significat. vnde Pagus et Paganus deducunt. Philostephanus auctor est longa naue Iasonē primū nauigasse, vt Pli. refert. Omne solum forti patria est, vt subitis bonis gaudēdum non est, ita nec malis desperandū, sed medius tenor sequendus est. Itaq; vir fortis exilio nō tristatur, quippe, qui totum orbem vnā vrbem esse censet, nec Romanum se, aut Atheniensem, sed mūdanum existimat. Vñ Socrates interrogatus (vt inquit Cice.) cuiatem se esse diceret, mundanum inquit. Totius. n. mundi se incolam, et ciuem arbitrabatur. et Diogenes (teste Laertio) cum quidam percontatus esset, vnde esset, mundanus ait.

Pagaseus Iason Pagasę

Pagus Paganus

Socrates mūdanum se esse dixit

SED Deus, ipsa Dei voluntas, quod etiam ad fatum potes referre. Nam dicūt fatum quod Dij fantur, et Deorum voluntatē. Cic. tñ sic diffinit, Fatū id appello, quod Gręci Hemarmenē dicūt, hoc est ordinem, seriemq; causaꝝ, cū causa cām ex se gignat, ea est ex omni ęternitate veritas fluēs sempiterna. Pulsus es vrbe, Pallātio patria. Deo offenso, quem non culpa, sed imprudētia offendit, aut offenso irato domui et tibi. Nec meriti, alia argumentatio, qua ostēdit illa leniora, quę sine culpa eius inferunt, ratio, q̄ magnum est nō delinquere scelere cōfirmatio quasi ex ꝓuerbio sumpta, nam Quicquid agunt hoīes intentio indicat oēs. Deinde exornatio ab exemplis, quę etiā vehementia sunt ad suadendum. Nec pateris poenā meriti, quasi nō plecteris exilio tuo delicto, q̄ moereris. Sed iram numinis, pateris quod habes iratū numen. Est aliquid, quasi nō paruum est, immo ad vtilitatem redundabit. Abesse crimen, facti voluntatem peccandi. A tantis malis, quę potius in fata, aut in Deos referantur, q̄ in merita hominum. Vt sua mens est cuiq; conscia, quasi vt vnusquisq; est conscius sui ipsius, siue bonę, siue alienę voluntatis, siue sceleris, siue officij. Ita concipit intra Pectora, in animo suo. Pro facto suo, pro eo quod deliquit siue volens, siue inscius, et. Spem, futurorum commodorum, et. Metum, incommodorum. Nam si aliquis pius et imprudentia peccauit potest bene sperare. Si autem scelere, male sperandum est. Nec tamen, vt ab exemplis quoque moueat, non eum esse primum inquit, qui talia mala pertulerit, sed heroes multi, vt illud asserere videatur, quod est in Metamorpho. Neque enim fortuna querenda Ista tua est, similes aliorum respice casus Mitius ista feres.

PAV. MAR.

Fatū Hemarmenē dictam

Inter spē et metum

Nec

Nec tñ vt primus, męres mala talia passus,
Obruit ingentes ista procella viros.
Passus idē est, Tyrijs q̄ quondā pulsus ab oris
Cadmus, in Aonia constitit exul humo.
Passus idem Tydeus, & idem Pagaseus Iason,
Et quos pręterea longa referre mora est.
Oē solū forti patria est, vt piscibus ęquor,
Vt volucri vacuo quicquid in orbe patet.
Nec fera tempestas toto tamen errat in anno.
Et tibi (crede mihi) tempora veris erunt.
Vocibus Euander firmata mente parentis
Naue secat fluctus, Italiamq; tenet.
Iamq; ratē doctę monitu Carmētis in amnē
Egerat, & Thuscis obuius ibat aquis.

Nec tamen moeres, non tu doles aut luges. Vt primus passus talia, veluti si primus eēs, qui in talem incideris exilij calamitatem. Ista procella, calamitosum exilium. Obruit, immergit, et est translatio a tempestate, qua fit naufragium. Ingentes viros, quasi magnos heroas. Passus, arguit nunc ab exemplo Cadmi Agenoris Phoenicię regis filij, q missus ad inquirendam Europam ab Ione raptam, duram a patre legem accepit, nisi inuenta illa in patriam ne rediret, ex quo exul in Boeotia sedes sibi delegit, Thebasq; cōdidit. Cadmus est passus idem, quod tu .s. hoc est exilium. Qui quondā pulsus, a patre .s. Ab oris Tyrijs, a Phoenicia, seu a Tyro clarissima Phoenicię vrbe. Vnde pfecti sunt aliquando coloni, et in Lybiam, et in fretum vsq; Atlanticum. Constitit exul ī humo Aonia, in Boeotia. Nam Aonia pars montana Boeotię. Passus idem, nunc ab exemplo Tydei, et Iasonis, qui a patrijs quoq; sedibus exularunt. Tydeum aliqui dicunt fratrem Menalyppum venando imprudenter occidisse, sed Diodo. cum scribit Polynicem ad Adrastum confugisse, prosequitur, Hoc tempore Tydeus Oenei cum in Calydone Alcatum, Lycotheumq; nepotes occidisset, ex Æthołia profugit in Argos. His Adrastus benigne susceptis, quodam responso motus vtriq; filias vxores dedit, Polynici Argiam, Deiphilem Tydeo. Tydeus, Oenei regis Calidonię filius. Passus idem, hoc est exilium. Et idem est passus Iason Pagaseus, Thessalicus a Pagasis i. Thessalia, et (Stra. teste) Pagasas dictas esse aiūt, q in eo loco nauem Argo cōpegerit, vel propter vicinos fontes .i. pagas. Iason a Pelia in Colcos missus est. Victor re[versus] post dedicatam nauem Argo Neptuno, Ad Creontem Corinthiorum regem diuertit, secumq; vitę reliquum tempus egit Corinthi, vt testis ē Diodorus, et hoc est quod in libris De Ponto inquit, Exul ab Hęmonia Pirenida cessit ad vndas. Quo duce trabs Colcha sacra cucurrit aqua. Pręterea et quos, etiam et alij passi sunt idem. Quos referre longa est mora, quasi nimium immorarer ad referendum. Omne solum, loquitur ex sententia, viro forti vbiq; esse patriam, iuxta illud, Omnibus est inquam communis patria tellus, Vt vacuū volucri, piscibus vtq; mare est. Omne solum oīs tellus. Est patria forti viro, qui fortitudinis laude excellat. Quid enim est totus orbis, nisi vnius vrbis instar, quę in plures vicos et regiōes diuisa sit, quocunq; ieris in eadem est vrbe, sic in eadem patria. Nec aliud est in aliam regionem demigrare, nisi domum ipsam commutare. Vt ęquor, mare est patria. Piscibus, q: omnibus aqua cōis.

e tydeo
gato ex
lydone

gaseus

ANT.
FAN.

Thuscis obuius ibat aquis, Tyberinis, quia Tyberis e Thuscia labitur. Fluminis illa latus, cui sunt vada iuncta Terenti Aspicit, dextrum latus fluminis dicit aduersus vim Tyberis nauiganti. Si enim Carmentis secūdo flumine veheretur, ad sinistram ripam Terentum haberet, qui locus ē in campo Martio, sic dictus, q ara Ditis patris, et Proserpinę ibi terra condetur. Antiqui enim (vt ait Festus) Dijs superis in ędificijs a terra exaltatis sacra faciebant, Dijs terrestribus in terra, Dijs vero inferis in effossa terra. Detecta est autem ara Terenti quo tempore Valesius duobus filijs, et filię ad desperationem vsq; medicoꝝ laborantibus salutem quęrens (auctore Valerio Maximo, vbi de sęcularium ludoꝝ initio loquitur) arā empturus reliquit nonnullos in campo Martio (vbi Terentum fuisse diximus) vt constituendorū fundamentorum gratia terram ad solidum foderent, qui egesta humo ad .xx. pedum altitudinem, animaduerterunt aram Diti patri et Proserpinę inscriptam quam postea Va. Publicola cęsis atris bobus, lectisternioq;, ac ludis trinoctio factis terra (vt ante fuerat) obruit in eo loco, deinde (vt quibusdā placet) sacra trigesimo quoq; anno innouari consueuerunt, vnde illud est Mar. Bis mea Romano spectata est vita Terento, legitur et Tarenti. Pinea texta, nauis tabulatum, quamuis e pinu ipsę quoq; naues vtilissimę fiant. Virgi. Dant vtile lignum Nauigijs pinos. Est enim hęc arbor (teste Pli.) aduersus cariem, tineasq; firmissima. Nouos cęlo terra datura Deos, Romulum, Iulium Cęsarem, Augustum.

Terenti
ara

De Vale
rio Publi
cola

De Pinu

Pinus

PAV.
MAR.

VT Volucri, vt auibus patria est. Quicquid patet in orbe vacuo, hoc est in aere, vacuum n. aera poetę dicunt. Quod non pbat Aristo. cum arguat non esse dare vacuum in reꝝ natura. Nec fera, a simili arguens illud connectit, affutura quoq; illi tempora lętiora. Similitudo a tēpore sumit non toto anno durare hyemē, sic nec semper illū in calamitate futuꝝ. Nec tñ fera tēpestas, aspera hyēs. Erat in toto anno, q: per totū annū non durat, sed verna, ęstiuaq; serenitas redit. Crede mi. matri tuę vera pdicenti. Erunt et tibi tpa veris erunt lętiora, feliciora; tempora. Vocibus Euander, iam firmatus εθοφοριτω quę matri obediens classe in Italiam veniens in colle postmodū ab se

Flumīs illa latus, cui ſunt vada iūcta Tarēti,
Aſpicit, & ſparſas per loca ſola caſas.
Vtq; erat, imiſſis puppim ſtetit ante capillis,
Continuitq; manum torua regentis iter.
Et procul in dextram tēdēs ſua brachia ripā,
Pinea non ſano ter pede texta ferit.
Neue daret ſaltum properans inſiſtere ripę,
Vix eſt Euandri, vixq; retenta manu.
Dijq; petitorum (dixit) ſaluete locorum,
Tuq; nouos cęlo terra datura Deos,
Fluminaq; & fontes, qbus vtit̄ hoſpita tellus,
Et nemorum Diuę, Naiadumq; chori.
Eſte bonis auibus viſi natoq;, mihiq;,
Ripaq; felici tacta ſit iſta pede.

munito requieuit. Euander firmata mente, iam animo roborato et confirmato. Vocibus parentis, ſuaſione ē oraculo fatidicę matris. Secat fluctus naue, nauigat Ionium, et Tyrrhenum ęquor ē. Tenet Italiam, nam poſt longam nauigationem appulit Italię. Iamq; ratem, iam Arcades Italię appulerant, et fatidica nympha monēte, ingreſſi ſunt hoſtia Tyberina. Cumq; aduerſo amne nauigarent, attollentibus iam ſe a dextra collibus, correpta eſt illa diuino furore et firmato curſu, vix contineri potuit quin in ripam deſiliret. Prę ſertim cū deſerta tūc illa loca prenoſceret quanta eſſent futura. Salutat ergo, et de illis oraculum aperit.

Fatidicę Carmētis rñſiū de futuris rebus

Iamq; egerat, Euāder impulerat. Ratem, nauim. Verum (vt Pompe. inquit) rates vocant ligna colligata, quę per aquam aguntur, quo vocabulo interdum etiam naues ſignificantur. In amnem, in fluuium Tyberinum. Monitu doctę Carmentis, quaſi ita fatidica matre monente. Et ibat obuius, aduerſus. Thuſcis aquis, aquis Tyberinis nauigabat aduerſum fluuium, qui ex Hetruria labitur.

Illa, Carmentis aſpicit. Latus fluminis, dextrā Tyberis ripam. Cui, lateri, ſeu ripę ſunt. Iūcta, proxima. Vada Terenti, vadoſa loca, per quę Terentum vadebatur. Terentum aliqui eſſe putant inter Palatium, et Auentinum, locum in quē Carmentis deſiliit. Pō. tamen Terentum inquit locus eſt in campo Martio, dictus, quod in eo loco ara Ditis patris in terra occultaretur. Nota ē hiſtoria, quam Vale. Maximus refert, Valeſii ruſtici habitātis vicum Sabinę regionis, eo in loco aram Diti, Proſerpineq; inſcriptam reperiſſe, ibidemq; ob liberatos filios immolaſſe nigras hoſtias, triduo inſuper ludos et lectiſternia feciſſe Exemplum Publicola ſecutus, boues mares atros Diti, foeminas Proſerpinę immolauit, lectiſternia, et trinoctes ludos fecit. Inde inſtitutos tauros ludos putant in honorem Deorum inferiorum. Pompe. autem refert ad tempora Tarquinij ſuperbi, cum magna incidiſſet peſtilentia in mulieres grauidas, quę fuerāt facta ex carne diu vendita taurorum, ob hoc Dijs inferis inſtituti, et tauri vocati ſunt. Et aſpicit, videt ipſa Carmentis. Caſas ſparſas, aliqua paſtorum tuguria, velut hinc inde diſperſa. Per loca ſola, colonis carentia. Et vt erat, quemadmodū.

Taurilia ſacra ob peſtilētiā inſtituta

Immiſſis capillis, paſſis et pendētibus longe crinibus. Immiſſum enim pro dimiſſum. i. longius pendens. Vnde Siſenna barba immiſſa, et intonſo capillo. Stetit ante puppim, quo ex loco triremē aggreſſuri in terram deſiliunt. Et torua, ferox, et furens, ꝗ diuino ſpiritu repleta. Continuit manum regentis iter, illius qui temonem gubernabat tenuit manum, ne vlterius progrederetur, ſed in ripam deflecteret et curſum ſiſteret. Et tendens ſua brachia, extendens procul. In dextram ripam, Tybridis, ſub ipſis collibus. Ferit pinea texta, ipſa nauis tabulata. Non ſano pede, ſed furente, vt replete ſpiritu ſolent. Neue properās inſiſtere ripę, properans egredi, et ſiſtere ī ripa Tybridis. Daret ſaltum, ne deſiliret. Vix et vix, cum difficultate. Eſt retēta manu Euandri, vix potuit eam retinere filius Euander, qn deſiliret. Dijq; petitorum, oratio Carmētis ad Latinos colles.

Inuocatio ad Deos romanos ī vaticinio Carmētis

Quos ſimul et locorū numina ſalutat, et vt bono omine viſi ſint optat, aperitq; oraculo ſecreta fata. Extruenda illis ī collibus męnia habitura totius orbis monarchiam. Troianosq; iam affuturos, et foeminā noua bella concitaturam, periturumq; nepotem Pallāta, ſed non omnino multum. Quinetiam per Aeneā aduehenda Troiana ſacra. et ea in poſterum in templo Veſtę ſeruanda, gubernandaq; per Cęſarē omnia, et auguſtę domui imperium orbis deberi.

Dixit, ſaluete o Dij locorum petitorum numina horum locorum, quo nos ex Arcadia venimus.

Et tu o terra, ſalue etiā tu tellus. Datura, quę dabis. Nouos Deos cęlo, quos non ipſa accipies, vt ceteros, ſed tu dabis, et hoc ob Romulum, et Cęſares, qui in Deos relati ſunt, et Valerius, Reliquos inquit Deos accepimus, Cęſares dedimus, ē. Flumina, ſaluete, ē. Fontes, etiam ſaluete. Quibus, fluminibus et fontibus. Vtitur tellus hoſpita, quę nos alienigenas hoſpitio ſuſcipiet, et ſaluete. Diuę nemorum, Dryades, et Amadryades. Dryades Deę nemorum ab δρῦς, quod eſt quercus, et δρῦς locus arbuſtus. Amadryades, quę cum arboribus naſcuntur et moriuntur, et ſaluete. Chori Naiadū, coetus nympharum quę fluminibus et fontibus preeſtis. Eſte viſi, vos loca, et locorum Dij eſte viſi, ē. Nato, Euandro, ē. Mihi, matri. Bonis auibus, bono Augurio, et fauſto, feliciq; omine, ē.

Hęc ripa, Tyberina. Sit tacta felici pede feliciter attingamus ripam hanc.

FALlor? an hi fient ingentia moenia colles? fiet vrbs cui omnia mundi miracula ceſſura ſunt.

ANT. FAN.

Hic quoq; cauſa noui foemina Martis erit, vt alibi fuit Helena, ita hic Lauinia erit cauſa bellorum. Virg Cauſa mali tanti coniux iterum hoſpita Teucris. Funeſta quid induis arma, ꝗ Pallas

Euandri filius interficietur a Turno, vt, Pallantis pueri victum quem vulnere Turnus Straverat.

Indue nō hu. vin. cęsus eris, pręuisa morte Pallantis suadet ne arma induat, cognita vero vindicta subiungit Indue. Obruet hostiles ista ruina domos, Romani a ruina Troiana per Æneas deducti Grecorum domos obruent. Nā L. Mumius, cui victoria Achaici cognomē dedit, omni Achaia in ditionem accepta Corinthum Achaię caput, et Grecię decus, vbi Romanorum legati violati fuerant ex senatusconsulto diruit Virg. Veniet lustris labentibus ętas Cum domus Assaraci Phthiā, clarasq; Micenas Seruitio premet, et victis dominabitur Argis. Sed et alij quoq; Grecos domuerunt, vt Qu. Cecilius Metellus, cui L. Mumius victoriam intercepit, et multis annis antea Curius, et Fabritius a quibus Pyrrhus superatus est. Quare Virgi. (teste. A. Gel.) reprehensus est diuersas personas et tempora confundens, vbi ait, Eruet ille Argos, Agamēnoniasq; Mycenas, Ipsumq; Æaciden genus armipotētis Achilli vltus auos Troię, templa et temerata Mineruę. Vnde si medius versus eximat, nihil est q reprehēdi queat.

Iumi Achai

thū ait.

Fallor hi fient ingentia moenia colles?
Iuraq; ab hac terra cętera terra petet?
Montibus his olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credat habere locum?
Et iam Dardanię tangent hęc littora pinus.
Hic quoq; causa noui foemina Martis erit.
Chare nepos Palla funesta quid iduis arma?
Indue, non humili vindice cęsus eris.
Victa tamen vinces, euersaq; Troia resurges.
Obruet hostiles ista ruina domos.

V. AR.

FALlor? nunc incipit vaticinari ingentem in ipsis collibus vrbem extruendam, totiq; orbi dominaturam, eidemq; leges, et iura daturam. Fallor? decipior ne? an verum est quod mente concipio. An hi colles fient ingentia moenia? an i his collibus magna vrbs surget? et enim septem colles complexa est vrbs ipsa, Palatinum, Capitolinum, Auentinum, Cęlium, Exquilinum, Viminalez, Quirinalem, &. Cętera terra, vniuersus orbis. Petet iura ab hac terra, hęc enim tellus iura dabit gentibus vniuersis. Totus orbis olim, in futurū. Promittitur, a Dijs, et fatorum decretis. His montibus, vbi condetur vrbs. Quis credat locum? hūc scilicet nunc incultum, et solum. Habere tantuz fati, vt tantum sibi promittant, quo sit dominaturus vniuersę terrę. Et iam, iam aderunt Troianę naues, et hic quoq; quemadmodum ad Troiam pro foemina bella gerentur, et Virgil. Causa mali tanti coniux iterum hospita Teucris, Externiq; iterum thalami. Et iam Dardanię pinus, Troianę naues ex pinu fabricatę. Tangent hęc littora, venient, in hanc oram Italicam. Et iam dixit, quasi non multo post, at (vt Diony. inquit) lx. annis ante res Troianas in Italiam Euander venit. Hic quoq;, hic etiam in Latio venit ad Troiaz.

Lani/a fatū

Foemina, Lauinia Latini filia, Erit causa noui Martis, noui belli inter Turnum, et Æneam, de quo inferius dicemus. Chare ne. vaticinatur nūc de nepote, hoc est de Pallante Euandri filio eo bello perituro, sed non sine vltione, nam et interemptorem Æneas interficiet, et poeta qui vaticinium refert, per hęc alludit ad Virgilianam Æneidē, vbi latius bellum illud explicatur. Diony. tamen id nō asserere videtur, cum referat Polybium Megapolytanum ostendere adulescentem Pallātem ibi mortuum, et nomen dedisse loco. Fuisse vero Pallantez ex Hercule, et Dyna Euandri filia natum, et subdit Diony. Ego tamen neque sepulchrum Romę Pallantis vllum vidi, neq; Parentalia, neq; aliud ex consuetis sacris cognoscere quicquam potui, velut Euandro, et alijs heroibus, et Carmenti aras erectas, et reliqua. Eustathius tamen ostendit Pallantem Euandri filium fuisse, et in eo colle sepultum, et Pallantium ab eo denominatum, o. Palla chare nepos, q filij filius. Quid induis arma funesta, mortē et funus afferentia, quasi quid ibis in militiam, in qua hostili manu moriere. Indue, vt exhortetur, cum dehortari visa sit, id ne exterreat, quod casurus ea militia sit. Nam pusillanimis esset mortem subterfugere. Ergo indue, etiam cum sis sub ipis moriturus. Non eris cęsus, interemptus. Humili, obscuro, aut ignobili. Vindice, vltore, sed nobili, et magnanimo, et illustri. Te enim interimet Turnus rex Rutulorum, et Æneas de eo vindictaz et supplicium sumet. Vindictam dictam volunt a Vindicio, qui coniurationem detexit illorum iuuenum, qui erant Tarquinios recepturi, vt testis ē Liuius. ij ab vrbe condita. Victa tamen, vaticinabatur illa ante bellum Troianum, et mente contemplabatur iam victam, et euersam Troiam. pdicit ergo eam et victuram, et resurrecturam, atque hostes domituram, tu. Troia victa, a Grecis. s. Vinces, ipsos hostes, &. Euersa, quam Greci diruunt. Resurges, sed in Italia, et hoc pp vrbē Romam ab Ænee pnepotibus ędificandaz. Ista ruina, imo illud exiguū, q tuis supererit ruinis. Obruet, euertet. Hostiles domos, vrbes Grecas. Nam omnis Grecia succubuit Romanis, et Corinthum, totius Grecię lumen funditus euerterunt, etiam et quod Virgi. inquit, Cum domus Assarici Phthiam, claresq; Mycenas seruitio pmet, ac victis dn̄abit Argis. Sed Oui. locum hunc a Propertio accepit, dicente, dicā Roma cades, et Troica Roma resurges. Verum Ouidius de Troia locutus. Proper. aūt de vrbe Roma, cuius imperiuz. cccl. postea annis defluere coepit, sed oīno resurrectura est, licet ēt nunc imperet aliqua ex parte, sed erat longius imperatura, et priscę maiestatis formā resumptura ante tpa pnepotum. Vrite, per q̄dam ironię spēz in Grecos inquit, Redigite Troiā in cineres, at hic cinis et vos Subiget, et toti dominabitur orbi.

Pallātiū a Pallāte dictum

Vaticinium Carmētis de Roma

Vrite victrices Neptunia moenia flammę,
Nunc minor hic, toto est altior orbe cinis.
Iam pius Aeneas sacra, & sacra altera patrem
Afferet, Iliacos accipe Vesta Deos.
Tempus erit, cum vos, orbemq; tuebitur idē,
Et fient ipso sacra colente Deo.
Et penes Augustos patrię tutela manebit.
Hanc fas imperij frena tenere domum.

Flammę victrices, flāmę victricis Gręcię. Vrite Neptunia moenia ipsa Troiana pgama, a Neptuno Phoeboq; constructa. Hic, cinis Troianę vrbis, quam in cinerem redigitis. Nunc minor, q; vobis inferior. Est altior, sublimior. Toto orbe, q; tanti est, vt toti orbi sit imperaturus. Iam pius Æneas, feret Troiana sacra in Latiuz, et Deos penates, q in templo Vestę seruabūtur. Iam Æneas pius afferet sacra, Troiana, et quę fuerunt, illa quidez quę ab Hectore fuerant cōmendata, Sacra suosq; tibi cōmendat Troia penates, &. Afferet patrez, per appositionē.

Altera sacra, altera a prioribus, nam illa Deoruз imortalium, hoc vero hominis, sed quem ipse in Deos retulit, nam pro Deo coli voluit. At hoc in loco cum afferet patrem dicat, intelligamus de Troia in Siciliam, vbi extinctum sepelijt, non desunt, qui dicant, eum quoq; venisse in Latium, o.

ANT. FAN.

Sacra vestalia

ILIAcos accipe Vesta focos, sacra Vestalia, de q bus suo loco dicemus, Æneas e Phrygia in Italiam transtulit, vt, Sic ait, et manibus vittas, Vestamque potentē, Æternumq; adytis effert penetralibus ignē Ea primus in vrbem dicitur Numa Pompilius intulisse. Tempus erit cum vos, orbemq; tuebit idē, Iulium Cęsarem dicit, qui primus orbis, imperiū tenuit, fuitq; pontifex maximus. Eum Naso alibi Vestę sacerdotez vocat, vt, In me acui sceleratos cernitis enses. Quos phibete precor, facinusq; repellite, neue cęde sacerdotis flāmas extinguite Vestę. Erat Pontifex maximus, auctore Plu. in Numa, sacrarū virginum custos, quas Vestales appellant, cui constat omnia sacra et publica et priuata fuisse subiecta, cuiusq; iussu Vestales virgines, si forte earuз negligentia ęternus ignis extinctus esset, flagro cędebantur. Hę quanti ab eodem Cęsare fierent, illud ostendit, q; paulo ante mortem testamentum idibus Septembris a se conditum Vestali virgini demandauit, quem postea imitatus Augustus testamentum suum apud sex virgines Vestales deposuit, teste Sueto. Et fient ipso sacra colente deo, Deū Cęsarem vocat, qui postea in Deorum numerum relatus est et sic dictum vt illud, Fortunate senex ergo tua rura manebunt, q̄uis scimus vaticinanti omnia esse pręsentia. Luca. Venit ętas omnis i vnā cōgeriem, miserumq; premunt tot sęcula pectus.

Iulius Cęsar Pōtifex Maximus

Cum penes Augustos patrię tutela manebit, repetendum est Tempus erit. Nepos, natusq; Dei, Augustus accipiendus est, qui iure adoptionis fuit Diui Cęsaris filius, iure autem consanguinitatis nepos, ex Accia. n. sorore, Cęsaris natus est, licet eam nonnulli neptem Cęsaris fuisse tradiderint. Licet ipse recuset, constat (vt scribit Sueto.) Augustuз bis de reddenda rep. cogitasse, primo post oppressum Antoniuз, ac rursus tędio longę valetudinis,

Octauianus natus ex Accia sorore Cai Cęsaris

sed Virgilij sententiam secutus (vt auctor est Ser.) tenuit principatum cum Agrippa vtile fore tyrānidem relinquere longa oratione contendisse, q̄d Mecoenas dehortari magnopere conabatur. Ideз et dictaturam magna vi offerente populo genu nixus, deiecta ab humeris toga, nudo pectore deprecatus est, cūq; eo ludos spectante a minimo pronunciatū eēt, O dominum ęquuз, et bonum, non ē passus deide vel ioco vel serio se dominuз appellari. Pondera cęlesti mente paterna feret, cęlesti mēte inqt, q; viuente Augusto diuini honores exhibiti sūt, vt, Pręsenti tibi maturos largimur honores. Hoc ergo dicit, Diuus Augustus paterni imperij pondera diuino cōsilio sustinebit. Audio quosdā ad Tiberium referre, quę hoc in loco de Augusto dicta sunt, cū semel sibi persuaserint Ouidiū hoc opus inscripsisse Tiberio, q̄d falsum esse ostensuri sumus, atq; vt id planum facimus ita Octauianum Augustū non Tiberiū esse dicimus, quē auctor hic appellat nepotē, natumq; Dei, tū alijs rōnibus, quas libet omittere, tū q̄d Liuiā Drusillā vxorez Augusti ac Tiberij matrem, quā Oui. post Augustū laudat Carmentis vaticinio pstat a marito delectā fuisse, pbatamq; vnice ac pseueranter vt Sue. scribit. Contra vero Tiberio cui auctor hoc ope placere studet (si quorundā opinioni credimus) ita fuisse inuisam, vt indigne tulerit actum esse in senatu, vt titulis suis quasi Augusti, ita et Liuię filius adijceretur, et vt cętera pręterea antur, quibus nobis idem Sue. astipulatur, ęgrę adesse non curauerit, et funeratam prohibuerit consecrari.

Liuia Drusilla mr̄ Tiberij

PAV. MAR.

De sacris Troianorum

VEsta accipe Deos Iliacos, Deos Troianos, de tēplo Vestę intelligit, quod post a Numa condidit, vbi seruata sunt sacra Troiana, et Palladiuз & Dij penates. Nam cum his idem Æneas Vestam, & eius mysteria tulit in Italiam. Vnde subdit ad illa Hectoris verba, Sic ait, et manibus vittas, Vestamq; potentez, Æternumq; adytis effert penetralibus ignē, Romę autem postea ea seruata sunt cum Deoruз penatium simulachris, De quibus Dijs apud Theodosium differitur. Nigidius autem de Dijs lib. xix. requirit, Nuз Dij penates sint Troianorum Apollo, et Neptunus, qui muros eis fecisse dicuntur, et num eos in Italiam Æneas aduexerit. Labeo de Dijs penatibus eadem existimat, hanc opinionem secutus Maro dicitur eo in loco, Sic fatus meritos aris mactauit honores, Taurum Neptuno, taurū tibi pulcher Apollo. Varro humanarum secundo Dardanum refert Deos penates e Samothrace in Phrygiam, et Æneam ex Phrygia in Italiam detulisse, sed qui eo in libro non exprimit. Sed qui diligentius eruunt veritatē, penates esse dixerūt, per q̄s penitus spiramus, per quos hēmus corpus, p quos

De Dijs penatibus Troianorum

rationem

fatione animi possidemus, et alij aliter differunt. De his autem, qui servantur in templo Vestę, ita Diony. inquit, Hos Deos Romani penates vocant. Qui vero ipsum nomen in linguam gręcam converterunt, alij patrios, alij Genethlios. sunt et qui Cthesios, alij Michios, alij Herceos appellant. Deos ipsos qui sint postea refert. Adulescentes duo sedentes, pila tenentes, iuuenes militari aspectu apparere quod ipse viderit. De Palladio, et Vesta inferius suo loco dicemus. Tempus, hoc ad C. Cęsarem refert, qui et Pontifex Max. et sacerdos Vestę curam erit illorum habiturus et orbi imperaturus, et referendus in Deos.

> Inde nepos, natusq; Dei (licet ipse recuset)
> Pondera cęlesti mente paterna feret.
> Vtq; ego perpetuis olim sacrabor in aris,
> Sic Augusta nouum Liuia numen erit.
> Talibus vt dictis nostros descendit in annos,
> Substitit in medio prescia lingua sono.
> Puppibus egressus latia stetit exul in herba,
> Felix, exilium cui locus ille fuit.

Erit tempus cum idem Cęsar. Tuebitur, sustentabit, et curam geret, et. Vos, Deos Iliacos, et Vestę sacra, quę non per alium, quam per pontificem et virgines administrabantur. Et tuebitur idem orbem, quia erit orbis rector. Et fient sacra, Vestę et Dijs penatibus. Ipso Deo colente, ipso pontifice administrante, qui in Deos referetur, et de hoc etiam inferius hoc dictum pro Octauio Augusto, qui impio fuccedat, et digna est domus Augusta quę orbem regat. Et tutela patrię, cura Romanę vrbis, et Romani imperij. Erit penes Augustos, erit penes Octauium Augustum et eius domum, sed cur Augustus suo loco dicemus. Penes hic plus significat quam apud, vt superius diximus. Fas est, quasi dignum et conueniens est. Hanc domum, Augustam. s. Tenere frena imperij per translationem ab equis, quasi gubernare imperium Romanum. Inde nepos, hęc pro Tiberio, et Germanico dicta, filio et nepote Augusti ex adoptione, qui erunt imperio successuri. Inde, postea. Nepos, Germanicus. Et natus, Tiberius filius. Dei, Augusti, quoniam et illi diuini honores persoluti sunt. Feret pondera paterna, reget imperium patris. Cęlesti mente diuina quadam prudentia. Licet ipse recuset, quis ipse Tiberius recusaturus sit imperij molem, vt superius quoq; diximus, et si poeta scripsit hos Fastorum libros viuente Augusto, non tamen edidit, nam emendauit prius, et multa addidit, et n. hic locus aperte indicat Tiberiana tempora, quę vaticinium refert. Tiberius. n. fuit, qui diu recusauit imperium, et quod superius adduximus in lib. de Ponto inquit itidem de Tiberio, Qui frena rogatus Sępe recusati ceperit imperij, et Suet. Diu recusare testatur impudentissimo animo adhortantes nunc amicos increpantem, vt ignaros quanta bellua esset imperium, nunc precantem senatum et procumbentem sibi ad genua, ambiguis responsis suspendentem, et tandem (vt idem asserit) quasi coactus, et querens miseram, et onerosam iniungi sibi seruitutem recepit imperium etc. Vtq; ego, vltimo loco vaticinatur de seipsa, et Iulia Augusta hoc pacto, vt mihi erunt arę dedicatę, ita Iulia Augusta referetur in Deas. Carmenta. n.

De Tiberio & Germanico

De libris Fastorum.

vaticinium de sacris ipsi carmenti fi... aris

(vt Diony. meminit) ara fuit erecta sub Capitolio iuxta portam Carmentalem. De Iulia Augusta non legimus aliquid sacri. Immo Iulias filiam, et nepotem omnibus probris cotam natas relegauit Augustus. Nisi forte poeta alludat ad formam, aut, vt qui id ge ab Italia summotus fuerat, dissimulat res vrbanas. aliqui legunt Liuia Augusta quod magis probauerim. Naq; illam in primis princeps Augustus amauit. Cessere huic vni cętera coniugia, aut de Liuia Germanici filia, tunc admodum parua intelligas. Et vt ego olim, in futurum. Sacrabor in aris perpetuis, vt referar ego in Deas, et erunt mihi a pontificibus arę consecratę.

SIC Augusta nouum Liuia numen erit, Octauianus cum fecisset diuortium cum Scribonia Liuiam, Drusi filiam matrimonio Neronis prægnantem vxorem duxit, dilexitq; (vt diximus) ita vt in testamento iusserit eam ferre nomen Augustę, deficeritq; in oculis eius et in hac voce, Liuia nostri coniugij memor viue ac vale. Hęc est de qua Oui. cum exularet scribens ad Augustum ait, Liuia sic tecum sociales compleat annos, Quę nisi te nullo coniuge digna fuit. Idem alibi, Tu quę conueniens ingenti nupta marito Accipe non duta supplicis aure preces. Et alibi, Quę prestat virtute sua ne prisca vetustas Laude pudicitię sęcula nostra premat, Quę Veneris formam mores Iunonis habendo sola est cęlesti digna reperta toro. Eandem auctor in vltimo Meta. sanctam dicit dum Aug. placere studet. vt, Prolem sancta de coniuge natam Ferre simul nomenq; suum, curasq; iubebit. Stabant noua tecta, oppidum quod in palatio Euander condidit. Ecce boues illuc Erythreidas applicat heros, Hercules abduxisse boues dicitur ex Erythria insula, quam Pherecydes (vt auctor est Strabo) Gades esse dixit, quamuis quidam aliter senserint. Est autem hęc insula extra columnas Herculeas prope erumpentem in Occanum Betin stadijs centum longa, et opibus insignis, ita vt idem Strabo vno ętatis suę censu audiuisse se scribat equestris ordinis Gaditanos viros quingentos esse censos, quod nulla vrbs Italię pręter Patauium habuit. Fuerunt in insula proxima pascua fertilitate pręstantia, vnde armenta Geryonis illic fuisse finxerunt, quę dicitur Hercules abduxisse. Sciendum tamen in Hispania tres reges fuisse simillimos, quibus abstulit armenta Hercules quiq; in Herculem bellum mouentes interfecti sunt. Quare fingitur Geryon trium capitum secundum Hesiodum sine tri corpor occisus ab Hercule, et priuatus armentis. Vir. in viij Æneid. Nam maximus vltor Tergemini nece Geryonis, spolijsque superbus Alcides aderat, taurosq; hac victor agebat. Sane Tyrij profecti a Rubro mari siue Erythręo, cui ab Erythra rege (vt inquit Plin.) nomen inditum est,

ANT. FAN.

Erythra

Gerionis armenta

Gerion triu capitu Erythręu mar sive Rubrum

Bones ab Hercule abducti

hanc insulam Erythrã vocauere. Sunt qui boues ab Hercule abductos dicũt non ex hac insula, sed ex alia quę Lusitaniã intuet, et Geryonẽ fuisse Chrisauri filium regis Hyberię. Lege Diodorũ. Erythra a quibusdam ερυθρεια .i. Erythra dicitur.

PAV. MAR.

SIC IVlia (aut Liuia) Augusta erit nouũ numẽ, noua Dea. Talibus, his dictis in medio verborũ cursu loq̃ defiit. Talibus dictis, postq̃ talia verba dixerat. Vt descendit in nros annos, vt rerum fama venit in nra tempora. Lingua p̃scia, vox illa fatidica, et p̃scia futurorum lingua. Substitit in medio sono, in medio sermone, aut in medio furore vaticinantis linguę. Puppibus, e classe Arcades exeunt, et in ripa graminea cõsistunt, vrbemq; cõdunt, q̃uis alij vicum dixerint, breuiq; factum est, vt latinis collibus nemo esset Euãdro superior. Exul, Euãder. Egressus puppibus, e naui. Stetit in herba Latia, cõstitit in gramine Latino, aut sedem fixit in collibus herbidis. Felix exiliuz fuisse illud Euandro. Cui fuit locus, cui cõtingit figere sedem in Italia, et vbi cõdenda erat vrbs Roma. Exiliũ (vt in Tristibus quoq; diximus) triplex eẽ Martianus inquit, aut certorũ locorum interdictionẽ, aut lataz fugam, vt oium locorum interdicat, pręter certuz locum, aut insulę vinculum .i. in insulam relegationez. Nec fuit longa mora. nõ longe post eius aduentum. Stabãt noua tecta, quę ędificauerat, quasi stabat iam oppidũ ab Euandro cõditum.

> Nec mora lõga fuit, stabãt noua tecta, nec al-
> Mõtibus Ausõiis Arcade maior erat. (ter
> Ecce boues illuc Erythręidas applicat heros
> Emensus longi clauiger orbis iter.
> Dũq; huic hospitiũ domus ẽ Tegeęa, vagant
> Incustoditę lata per arua boues.
> Mane erat, excussus somno Tirynthius heros
> De numero tauros sentit abesse duos.

Nec alter erat maior montibus Ausonijs, nullus erat superior in latinis montibus, Arcade, ipso Euãdro Arcadum duce. Ecce boues, dũ in Pallãtio regnaret Euãder Hercules pererrato orbe, abducens ex Hispania Geryonis armẽta illuc appulit, susceptus est comiter hospitio ab Arcadibus, dumq; illic quiesceret a latrone Caco furto abducti sunt duo tauri in occultam speluncã, quos cum mugitus p̃didisset, ab Hercule est interemptus latro, immolatoq; altero ex illis aram maximã sibi cõstituit. De his latius in octauo Æne. diximus. Ecce heros, vir excellens, et cęteris virtute p̃stans. Clauiger, Hercules clauem ferens. Emensus, iter longi orbis, quasi emensus orbez longo itinere, nã ex Creta vbi exercitũ parauit in Ægyptũ traiecit, et peragrata Libya in Hispaniam venit, et inde in Italiam. Applicat illuc, in Latium apud Pallãtium.

De fabula Caci furis filij Vulcani

Boues Erythręidas, armẽta Geryonis ab Erythra insula in extrema Hispania. Verum Erythręũ mare Rubrũ dicitur (vt Stra. testis est) ab Erythra filio Persei, q̃ in illis locis imperauit. Etiã ĩsula extra fretum Atlanticũ ad dextrã exiguo quodã spatio a Gaditana disiuncta, quę (teste Pli.) vocat ab Ephoro, et Philide Erythrea, a Tymeo et Sileo Aphrodisias, ab indigenis insula Iunonis maior, Tymeus Pythiusam aliq̃ vocatam ait, nrĩ Artęson appellant, Poeni Gadiriã, Punica lingua septem significante, et subdit Pli. Erythra dicta est q̃m Tyrij habitatores ab origine eorũ orti ab Erythreo mari ferebantur, in hac Geryones habitasse a q̃busdã existimatur, cuius armẽta Hercules abduxerat. Diodo. autem labores Herculis referens, Decima ait ab Eurystheo iniũctum fuisse, vt Geryonis boues, qui in Hyberia loca versus Oceanum sita pascebant, ad se deduceret. vulgata erat fama Chriseũ, seu Chrisaurũ, hoc n. nomen a diuitijs traxerat, vniuersę Hyberię imperantẽ tres habere propugnatores filios, tũ robore corporis, tuz armis egregios. Exercituz p̃terea cuilibet fortissimorum militum esse, horũ maiorem natu volũt aliqui Geryonẽ dictũ fuisse. Illuc post peragratã Libyam Anteo, et Busyride perẽptis, Hercules cũ venisset Chrisauri filios tribus magnis exercitibus fidentes singulari p̃uocatione sustulit. Capta Hyberia armenta boũ secum abducẽs, post multa trãscendẽs alpes, Liguribus deĩde, ac Tyrrhenis relictis ad Tyberim fluuiũ peruenit, vbi Roma multis postea sęculis cõdita fuit. Tenebãt tunc Aborigines, q̃d nũc Palatiũ appellant. Hos inter prestantiores Potitius et Pinarius erant, qui Herculez vt hospitẽ magno honore donisq; suscipere. Hęc ex Dio. excerpsimus, reliqua in locis dicentur. Eustathius Euãdrum hospitio recepisse Herculẽ a Geryonis bobus reuertentem ait. q̃d de Nasone nro et Vir. quoq; testatur.

De Anteo et Busyride de fabula

ANT. FAN.

DVMq; huic hospitium domus est Tegeęa, domus Euãdri Arcadis. Est. n. Tegea oppidũ Arcadię, vnde et Tegeęus, et Tegeaticus deducunt. vt, Adsis o Tegęe fauẽs, et nõ plura interprete lingua Nunciat excelsis ales Tegeaticus astris. De numero tauros sentit abesse duos, Virg. quatuor tauros, ẽ totidem iuuẽcas scribit abductas. vt, Quatuor a stabulis prestanti corpore tauros Auertit totidem forma superante iuuencas. Cacus Auentinę timor atq; infamia siluę, hic Vulcani filius fuit, vt poetę fabulant, ore ignem et fumũ vomens, sc̃dm autem historicos Euãdri seruus neq̃ssimus, vel scelestissimorũ hoium princeps, q̃d eius nomen indicat. Nã malum Gręci κακον dicũt. Hic agros igne populabat, quem soror eiusdem nois prodidit, vñ sacellum meruit, in quo ei p̃ virgines Vestę res diuina fieri cõsueuit. Caci spelunca fuit in monte Auentino, qui solus e septẽ vrbis montibus (vt Aulus Gellius meminit) cum cęteri intra Pomeriũ essent, diu extra Pomeriũ fuit, q̃d in eo monte Remus aues irritas habuerit, superatusq; in auspicio a Romulo sit. Vnde locus in sũmo Auentino Remoria dicebatur, auctore Festo. Eum Diuus Claudius intra Pomerium dicit recepisse, quẽ quidam tradunt a Remo Remoniũ appellatũ. Loco,

Cacus

Caci spelunca Auentinus Remoria

quem

quem Cacus habitauit Salinę nomen fuit, aucto re Solino, vbi est nunc porta Trigemina. Pater monstri Mulciber huius erat, Vulcanus Mulciber dicitur, φ ignis omnia mulceat.i. molliat ac vincat, licet quidam a mulctādo dictum putauerint quasi mulctiberum.

V. AR.

Nulla videt taciti quęrens vestigia furti,
Traxerat auersos Cacus in antra ferox,
Cacus Auentinę timor, atq; infamia siluę,
Non leue finitimis, hospitibusq; malum.
Dira viro facies, vires pro corpore, corpus
Grāde, pater monstri Mulciber huius erat.
Proq; domo, longis spelunca recessibus īgens
Abdita, vix ipsis inuenienda feris.
Ora super postes, affixaq; brachia pendent,
Squalidaq; humanis ossibus albet humus.
Seruata male parte boum Ioue natus abibat
Mugitum rauco furta dedere sono.

DVM Domus Tegeea, domus regia Arcadici a Tegea oppido, quod est in Arcadia. Est huic, Herculi. Hospitium, quasi dum hospes ab Euandro retinet. Boues incustoditę, sine vllo custode. Vagantur. per lata arua, vagantes passim per agros pascebantur. Aruum est (vt Varro de re rustica inquit) quod aratum, nec dum satum. Mane erat, quasi iam illuxerat post quietem Hercules, de mane superius diximus. Heros Tirynthius, a Tirynthio oppido in Boeotia, ī quo natus est, legitur etiam Hospes. Excussus somno, excitatus a quiete. Sentit abesse duos tauros de numero, cognoscit ex omni numero duos boues esse surreptos. Quęrens, inquirens quod esset de bobus. Nulla videt vestigia taciti furti, nec aliquod signum, nec pedum vestigia discernit, per quę furtum occultum deprehendi posset. Cacus, latro, qui ab ipsa re dictus est Cacus, quoniam κακος malus. Ferox traxerat, quasi summis viribus abstraxerat. Auersos boues, retrouersos, q: non rectis vestigijs. In antra, in speluncam boues per caudam traxerat, vt inde viderentur egressi, potiusquā ingressi, & hoc illi refellendi criminis poterat facultatem afferre apparentibus in contrarium vestigiis. Hunc Cacum Vulcani filium, et Virgi. et Oui. et alij multi fuisse ostendunt, et tandem ab Hercule peremptum. Multa ex his, quę a poetis referuntur Diony attigit, sed fabulosa putat. At veram ipse historiam recensens, Cacum ait prępotentem quēdam immanium hoīum principem in munitis locis habitasse, ac propterea grauem accolam finitimis fuisse. Hic vt Herculem in propinquo campo castra habentem sensit, latronum more incursione vsus est subita, atq; prędam abegit, quam incustoditam reperit. Interclusus tamen est a Gręcis, et vi capta sunt oppida, et ipse interfectus est, sed nos poetam sequamur. Cacus Auētinę, incolebat Cacus Auētini montis siluam, quam suis crassationibus et formidandam reddebat, et infamem, eratq; tam vicinis, q̄ peregrinis infensus, monstrosa illi facies, et monstrosum corpus, erat illi spelunca domus, ad aditum cuius pro victorum spolijs membra humana affixerat. Cacus, repetitio nominis infausti. Timor atq; infamia siluę Auentinę, q Auentini (de quo dicemus in quarto) nemorosi montis incola propter suas populationes reddebat siluam Auentinam timendam & infamem, nam omnes formidabant propius accedere, sic illa reddebat infamis. Non leue, ergo graue. Malum, allusit ad nominis significationem. Nam κακος malus finitimis vicinus, et hospitibus peregrinis. Facies viro, erat.s. Dira, truculenta, et Deorum ira nata. diras enim quasi Deorum ira natas dicimus, et Virgi. semihominis Caci facies quam dira tegebat.

Vires pro corpore, pro magnitudine corporis. Corpus grande, ingens, sic ingētes vires. Mulciber, Vulcanus. Erat pater huius mōstri, hoc a Virgilio accepit, sic enim ille inquit. Huic monstro Vulcanus erat pater. Spelunca ingēs, vastum antrum. Longis recessibus, quę infra longe recedebat, erat. Pro domo, nam spelunca erat eius domus, et Virgi. Hic spelunca fuit vasto summota recessu. Abdita, occulta. Vix inuenienda ipsis feris, erat ita occulta spelunca, vt feręs, nedum homines vix eam inuenire potuissent. Pendent ora, hominum vultus. Et brachia, humana.

Pendent super postes, in postibus ora, et brachia pendebant pro tropheis, et spolijs, grassationes, et truculentiam illius indicantia. Et humus, terra.

Squalida, foedata. Albet, albere videtur. Humanis ossibus, tot enim homines interemerat, vt omne illud solum humanis ossibus tegeretur, et sic humus albere videbatur, vt de cęde Latinorum apud Virgi. Campiq; ingentes ossibus albent, et de Caco dixeras, Semperq; recēti cęde tepebat humus, foribusq; affixa superbis Ora virum tristi pendebant pallida tabo.

ABibat, non tam longe abierat, vt inclusorum boum mugitum audire non posset, quem mouerant alij mugientes ad desiderium relictorum. ANT. FAN.

Obijce montis, saxo ingenti. Nititur hic humeris cęlum quoq; sederat illis, si Herculis humeri cęlum pro Atlante sustinuerant, cur non saxum euerterent. Quas quoties perflat spirare Tiphoea credas. diuiditur in hoc loco diphthongus vt in illo versu. Aethereas ausum sperare Typhoea sedes. Est autem Typhoeus gigas cui Virgi. Inarimē insulam superimpositam dicit, vt Inarime Iouis imperijs imposta Typhoeo. Similiter et Luca. vt, Conditus Inarimes ęterna mole Typhoeus. Legimus et Siciliam ei superimpositam, vt Vasta giganteis iniecta est insula membris Trinacris, et magnis subiectum molibus vrget Æthereas ausum sperare Typhoea sedes. Quod nos mouere non debet, adeo poetis licet fere omnia comminisci. Nam et in Misia Typhoeum esse fabulantur, cum regio exusta

Typhoeus

Accipio reuocamen ait, vocemq́; secutus
Impia per siluas victor ad antra venit.
Ille aditum fracti prestruxerat obiyce montis,
Vix iuga mouissent quinq; bis illud onus.
Nititur hic humeris, celum quoq; sederat illis,
Et vastum motu collabefactat onus.
Q̃d simul euersũ ẽ, fragor ethera terruit ipsũ,
Ictaq; subsedit pondere molis humus.
Prima mouet Cacus collata prelia dextra,
Remq́; ferox saxis, stipitibusq; gerit.
Quis vbi nil agit, patrias male fortis ad artes
Confugit, & flammas ore sonante vomit.

dicat, vbi summa campoꝝ facies cinerulenta est montana, petrosa, et nigra, quod quidam ex crebro ictu fulminum contingere putauerunt. In eiusmodi igitur locis vbi natura vim igneaꝫ pre se tulit iure Typhoeum esse finxerunt, qui dum latus vertit flãmas euaporare dr̃. Quare alij sub Aetna Siciliȩ hunc eẽ dicunt. Pindarus vero cum sciret oẽꝫ tractũ a Cumis vsq; in Siciliam ignitum esse, et ꝓfundas quasdam atque in vnum coeuntes cauernas habentẽ non solum sub Lipare, sed et Puteolano agro Neapolitano, ac Baiano, necnon et Pithecusis sepultum finxit iacere Typhoeuꝫ.

Typhoeus i locis vbi est ignea vis

PAV. MAR. SERuata, Hercules non deprehenso furto abire coeperat, et i ipso discessu, boues inclusi mugierunt, ẽ Liuius inquit, Ex loco infesto agere porro armentum occepit. Inde cum actȩ boues quȩdam ad desiderium (vt fit) relictarum mugissent. Reddita inclusarum ex spelunca bouꝫ vox Herculem conuertit, et Virgi. Discessu mugire boues, atq; omne querelis Impleri nemus, ẽ colles clamore relinqui. Reddidit vna boum vocem, vastoque sub antro Mugijt, et Caci spem custodita fefellit. Natus Ioue, Hercules Iouis filius. Abibat, discedebat. Parte boum male seruata, non bene custodita. Furta, boues quos ille furto subtraxerat.

Dedere mugitum, mugierunt. Rauco sono, nã in spelunca sonus videtur raucus. Accipio, reuocamur, mugitum inclusaruꝫ sequutus Hercules ad speluncam venit. Accipio, audio mugiẽtes. Ait, Hercules. Reuocamur, ad inuenienda et plectẽda furta. Et sequutus vocem, mugitum boum. Victor, voti compos, aut victor et domitor omnium monstroruꝫ. Venit ad antra impia, ad speluncã impij et crudelis Caci latronis. Ille, Cacus in antro se incluserat, munieratq; aditum saxo ingenti, quod iugati boues xx vix mouissent. Ille, Cacus.

De fabula Caci

Perstruxerat, occluserat. Aditum, hostium speluncȩ. Obijce fracti montis, obiectu et oppositione saxi ingentis, quod e monte effregerat, et Virgi. Ruptisq; immane cathenis Deiecit saxum, ferro quod et arte paterna Pendebat, fultosq; emunijt obijce postes. Vix mouissent, mouere potuissent. Illud onus, onerosum saxum. Bis quiq; iuga, hoc decem iugatorum bouꝫ paria. Sed accepit hoc ab Homero ex saxo Diomedis, saxum ingens medio quod forte iacebat in agro Bisseni quod vix iuuenes tellure mouerent Impulit, et magno conamine misit in hostem. Nitit̃, innixus Hercules humeris, qbus et celum sustinuerat, commouet, ꝯfringitq; saxum cuius impulsi fragore aer exterreri videbatur. Hic, Hercules. Nitit̃ humeris, nitit̃ in aduersum omni conatũ, vt inde impellat molem obiectam. Celum quoq; sederat illis, humeris.s. Nam ferunt pro Atlante ceruicem celo supposuisse, vnde ipse in Meta. Hac celum ceruice tuli. et in Hercule furẽte Seneca, Subdidit mundo caput, Nec flexit humeros molis immensȩ labor, Mediusque collo sedit Herculeo polus. Immota ceruix sidera, ẽ celum tulit. Et collabefactat motu, concutiens crebro motu cõfringit.

Onus va. immensum, hoc est onerosaꝫ saxi molem. Quod, saxum. Simul, postquã. Est euersum, q̃si postq̃ ĩpulit et euertit. Fragor, ille igẽs sonitus et strepitus ex euersione, et ꝯfractiõe saxi. Terruit ethera, aera. Et hu. icta, terra percussa. Põdere mo. ponderosa saxi mole. Subsedit, quasi inferius pressa est. Prima patefacta iam spelunca, Cacus cum subterfugere magis non posset, coepit cõserere manus et saxis, et stipitibus in hostem pugnare. Quibus cum nihil ꝑfecisset, coepit euomere ignẽ, q̃ magna erat illi paterna vis, ita vt Ætnei ignis eructationes imitaretur. Cacus mouet prima p̃lia, primum ipse pugnare coepit. Collata dextra, quasi cominus manũ ꝯferens. Et fe. gerem, agit pugnã. Saxis et sti. hȩc.n. erant sua arma, vt ab ingressu speluncȩ Herculẽ ꝓhiberet, vñ Liui. Quem cũ vadenteꝫ ad speluncã, Cacus vi ꝓhibere conatus esset, ictus claua, fidẽ pastoꝝ necq̃ĩ inuocans morte occubuit. Quis, pro qbus armis.

Vbi, postq̃. Nil agit̃, qꝛ nil iuuat illis armis in Herculẽ pugnare. Male for. paꝝ aut non fortis habita Herculis rõne. Confugit ad pa. ar. ad Vulcanios ignes. Quos Vulcani ĩdustria ĩuentos veteres arbitrati sunt. Nã cũ (vt Diod. inqt) arbor ĩ mõtibus ictu fulminis ꝯflagrasset, ligna ꝓpinqua hyberno tp̃e a flãma sunt cõprehensa. Qua ex re Vulcanũ calore letatũ, hoes ꝯuocasse ad eius aspectuꝫ, tanq̃ a se repti dicũtur. Ergo hic Cacus patrijs artibus vtebat̃, ẽ. Vomit, euomit flãmas. Ore so. ex ipsa eructatione flãmaꝝ sonitũ edebat. Quas, flãmas. Quoties, ꝑflat, flando emittit. Credas spi. Ty. credas spiratum esse Typhoei ignes ex Ætna efflantis. Typhoeus vnus e gigantibus terrȩ filius, vt Oui. oñdit, Siciliȩ suppositus, nã in Met. li. v. sic ait, Vasta gigãteis iniecta est insula mẽbris Trinacris, et magnis subiectũ molibus vrget Æthereas ausuꝫ sperare Typhoea sedes, et paulopost, Degrauat Ætna caput sub q̃ resupinus arenas Eiectat, flãmãq; fero vomit ore typhoeus. Huic ergo poeta Cacũ cõparat. Luc. Homeꝝ imitatus suppositũ Inarime insulȩ Typhoeũ dixit, Cõditus Inarimes eterna mole Typhoeus, ẽ cum sit diphthongus in scda syllaba, poetȩ

De Typhoeo et Caco

ba,poetę aliquãdo diuidũt. Et credas iaci, emitti. Rapidum fulgur,veloceʒ coruscationẽ. Ab igne Ætneo,qui ex Ætna erũpit,qui mons est in Sicilia,sed de eo inferius,aliq legũt ab igne Æthereo, tunc ad fulmẽ referas,qđ imitetur ille fulmina.

ANT. AN. CONSTItuitq; sibi quę maxima dr ara, Hercules(auctore Solino)lõge ante vrbem cõditã dicauit quidẽ aram pri inuentori, cuʒ de Caco supplicium sum psisset,ac se(vt inquit Diony.) cęde pollutuʒ flumine abluisset, ea fuit iuxta portã Trigeminã,vouerat.n.Io

Quas quoties pflat,spirare Typhoea credas,
Et rapidum Aetneo fulgur ab igne iaci.
Occupat Alcides,adductaq; claua trinodis
Ter quater aduersi sedit in ore viri.
Ille cadit,mixtasq; vomit cũ sanguie flãmas
Et lato moriẽs pectore plangit humum.

ui aram se erecturũ si amissas boues reperisset, sed ea non est ara,quę maxima dicta est.Idẽ.n.Hercules suo numini,nõ Ioui arã cõstituit in foro Boario,siue(vt quibusdam placet)ppe id foꝝ quę maxima apud põtifices habebat,atq;(vt placet Seruio) ex magnitudine fabricę maximę nomen accepit. Cauẽdum aũt ne quidã nos in errorem inducãt,q tradiderunt Herculẽ sibi ędificasse tẽplum in foro Boario,idq; arã maximã appellasse,qđ falsum est. Nam(vt Virg.ait)Hanc aram luco statuit,nõ hãc ędem,siue hoc templũ.Item,Areq; sacerdos,nõ ędis templine sacerdos.Vnde ait Seruius poetã ideo dixisse arę,q: nõdum templũ Herculis fuerat sed ara tantũmodo.Et Solinus manifeste aram maximã distinguit a consepto,qđ sibi Hercules istituit, vbi sacrorum ritus factis homicidijs Potitios docuit, quo diuinitus neq; muscis,neq; canibus ingressus erat,q: cum visceratione sacrificij litaret Myiagrũ Deũ dr imprecatus,clauãq; in aditu reliqsse cuius olfactu canes refugerũt.Nec me latet duas ędes Herculis victoris fuisse Romę,vt scribit Macro. sic dicti,qđ omne aialium genus vicerit.Alterã in foro Boario rotũdam,vt Liuius scribit, ad quã pudicitię patritię sacellum fuit.Alterã ad Trigeminã portam.Sed Herculẽ dico cũ aram maximã sibi instituit,arã instituisse nõ templum,quã ei ab Euandro dicatã nõnulli tradiderunt, vbi sacra Romulus prima ex oibus peregrina cepit.Hanc aliqñ cuʒ vicino cõflagraret incendio liberatam a pinarijs ferũt,apud quã,nec lectisterniũ fiebat nec sacrificabatur,nisi aperto capite,quem morẽ Var. grecum esse ait,ideoq; id fieri C.Bassus memorię pdidit,teste Mac.quod ara maxima ante aduẽtuʒ Æneę in Italiam cõstituta est,qui velãdi capitis ritus inuenit.ibi & sacrificãtes lauro coronabanẽ,quę cõsuetudo multo post Romã conditã sumpsit exordiũ, postq̃ in Auẽtino Laurẽtum fuit.nã Euãdrum cõstat ante vrbẽ conditã vsum populo Herculi gratissima.Huius Dei sacris mulieres in Italia interesse nõ licebat,qm Herculi Geryonis boues per Italiam ducẽti,sitiẽtiq; respondisse mulier dr aquam se nõ posse pstare, q; foeminaꝝ Deę celebraret dies, nec ex eo apparatu viris gustare fas esset. Cęterum Plu.duas inquit aras in tẽplo Herculis fuisse, vnã ex q̃ viri gustabãt,alterã ex qua foeminę.Huic Deo

Romani bonoꝝ suorũ decimas vouere soliti sunt secundo atq; optimo eoꝝ euentu, qui id fecissent quod Hercules ita fore dicit nondum relatus in Deorũ cõcilium pdixisse,teste Diodo.Nos qui verum atq; omnipotentẽ Deum colimus pudeat impietatis nostrę,pudeat auaritię,ac temeritatis duʒ vsurpantibus nobis q̃ Dei sunt tantę maiestatis spernuntur imperia.Et miramur potuisse barbaros his tẽporibus Italiã attingere,ac sęuire in sanguinem nostrum.

OCCVpat, Hercules ita se tuentẽ Cacuʒ ad mota claua peremit,occiditq; ille moriens,et ignes simul et aĩam euomuit. Alcides,Hercules. Occupat,apprehẽdit et detinet illum. Et claua trinodis,trium nodoꝝ. Adducta,admota illius capiti. Ter quater,quasi pluries. Sedit, hęsit. In ore viri aduersi,ĩ vultu et capite Caci,qđ vndiq; cõtudit.Claua Herculis dicta a κλάω, quod est frãgo, quoniã omnia cõstringit. Ille,Cacus. Cadit, et vomit flãmas cũ sanguine,euomit sanguineã animam,cuius sedẽ in sanguine esse dicũt,et ignes fumidos.legitur etiã hoc modo,Mixtosq; vomit cuʒ sanguine fumos. Et moriẽs plangit humũ, verberat terrã. Lato,amplo. Pectore, plangere est crebrum manu pcutere.vt illud,Mea pectora plãxi.Ab illo dictum est,Plãgit humũ,q: moriens ille percutiebat crebro terrã pectore. Immolat.in terfecto Caco(velut est apud Diony.)Hercules, vt vidit locũ successioni maleficioꝝ apte positum speluncam ipsaʒ euertit,furiq; superiecit.Cumq; se flumine ob recentẽ cędem abluisset,araʒ ei loco pximã, erexit Iouis inuẽtoris quę est Romę iuxta portaʒ Trigeminã.Immolauitq; Deo iuuencũ gratũ munus inuentionis boum.Euãder cum vellet omnes homines pręuenire Deorum honoribus, Herculeʒ primus placans, aram illi studiose extemporaleʒ erigit, immolat iuuencuʒ indomitum, precatur, que vt sacra perficiat. Admiratus Hercules quasdam ex bobus immolans, epuluʒ populo dedit. Excerpens ex alia pręda decimas, reges ipsos multa regione donat. Dicunt pręterea familias duas fuisse illustrium, qui cerimonias didicerint Gręcas,Potitios et Pinarios, penes quas familias multum tempus durauit cura sacrificij, vt ille instituerat. Ara vero ad quam Hercules decimam obtulit, vocata est a Romanis maxima. Est enim foro Boario proxima,venerationeq; apud incolas inter cęteras pręcipua. hęc ex Dionysio pauca e multis excerpsimus. Diodorus autem inquit, Hercules ob honorem sibi a Palatinis impensuʒ, dixisse fertur, eos qui sibi postquaʒ ad Deos translatus esset, Decimam bonorum dicarent, vitam feliceʒ victuros, quod et euenisse vsq; ad hoc tempus constat. Multi enim Romanorum, non solum mediocri censu, sed qui ditissimi sunt habiti, decimas Herculi vouerunt. Postea q; fortu

Decimę vouebãt Herculi

PAV. MAR.

Herculis clauaʒ

Forum Boarium

Herculis ędẽ neq; muscę ne q; canes ĩgrediebãtur Herculis victoris ędes duę Romę Quõ Herculi sacri ficabat

Immolat ex illis taurum tibi Iuppiter vnū
Victor, et Euandrum, ruricolasq; vocat.
Cōstituitq; sibi, quę maxima dicitur, aram,
Hic vbi pars vrbis de boue nomen habet.
Nec tacet Euandri mater, prope tēpus adesse,
Hercule quo tellus sit satis vsa suo.
At felix vates, vt Diis gratissima vixit,
Possidet hunc Iani sic Dea mense diem.

natiores facti, bona sua ad quatuor talentorum millium Herculi sacrarunt. Lucullus Romanorū ferme ditissimus ęstimatis bonis decimam Herculi partem dedit, epulas pbens continue, ac profundens multa. Templum insuper iuxta Tybrim egregiū Herculi condidere Romani, in quo ex decimis sacra Deo offerunt. Et Liuius prosequens ad ea quę de morte Caci retulimus Euander inqt tum ea profugus ex Peloponneso auctoritate magis, q̄ imperio regebat loca. Venerabilis vir, miraculo literarū rei nouę inter rudes artium hoīes. Venerabilior diuinitate credita

Carmēta Sibylla

Carmentę matris, quam fatiloquā ante Sibyllę in Italiam aduentum, miratę in ea gentes fuerant. Is tum Euander concursu pastoꝝ trepidantium circa aduenam, manifeste reū excitus postquam facinus, facinorisq; causam audiuit, habitū, formamq; viri aliquātū ampliorem, augustioremq; humana intuens, rogitat qui vir esset, vbi nomē, patremq;, ac patriam accepit. Ioue nate Hercules salue inquit. Te mihi mater veridica interpres Deū aucturum cęlestium numerum cecinit, tibiq; arā hic dicatum iri. Quam opulentissima olim in terris gens maximam vocet, tuoq; ritu colat. Dextera Hercules data, accipere se omen, impleturumq; fata, ara condita atq; dicata ait. Ibi tum primum boue eximia capta de grege, sacrum adhibitis ad ministerium, dapemq; Potitijs ac Pinarijs quę tū familię maxime inclytę ea loca incolebant, factū. Forte ita euenit, vt Potitij ad tempus pręsto essent, vsq; exta apponerentur. Pinarij extis adhęsis ad cęteram venirent dapem. Inde institutum māsit, donec Pinarium genus fuit, ne extis solemnibus vescerentur, et reliqua. Virg. quoq; hanc rē pluribus versibus in octauo Ænei. refert. Sed de his hactenus. O Iuppiter victor, Hercules. Immolat, mactat. Tibi vnū taurū ex illis, ex duobus, qui fuerant surrepti alterū immolauit. Et vocat Euandrū, regem. Et ruricolas, vt adessent sacrificio. Verum venere illi ad Herculem lauro coronati.

De ara Herculis q̄ dr̄ maxima

Et constituit sibi aram, statuit et cōsecrauit arā. Quę maxima dicit, nam appellata fuit ara maxima, et erat (vt Diony. inquit) iuncta foro Boario. Poeta in ipso foro fuisse ostēdit. Ideo inquit.

ANT. FAN.

Boariū forum

HIC Vbi pars vrbis de boue nomen habet, Boarium forum aliqui dictū putant a boue, quē ibi Hercules immolauit. Festus vero sic dictū scribit, q bones ibi viderentur. Alij ab ęreo, tauri simulachro, quod (vt scribit Cornelius Tacitus) fuit in eo foro. Quoniā id genus animalium aratro subditur, ibiq; sulcus designandi oppidi ceptus est, vt magnam Herculis aram amplecteretur. Id simulachrum fuit ex ęre Æginetico, licet constet Æginam ęs non gignere, vt inqt Plin. sed ea insula

Æginetiī cum ęs

temperatura officinarū ita nobilitata est, vt bos ęreus inde captus in foro Boario fuerit, qui (vt idē tradit) ęginetici ęris exēplum fuit. Nec tacet Euādri mater, prędicit Herculis Deificationem. Hinc Euāder apud Liuium, a Ioue nate Hercules salue inquit. Te mihi mater veridica interpres Deū aucturum cęlestium numen cecinit. Idibus in magni castus Iouis ęde sacerdos Semimaris flammis viscera libat ouis. Idibus Iānarijs Flamē dialis in ęde Iouis Capitolini mactat veruecem. Sunt q accipiāt agnā lętam et pinguem, vt possis eam semimarem appellare. Omnes.n. idus (vt diximus) huius Dei nomine festas sanxit antiquitas, vnde auctor ait supra, Idibus alba Ioui gratior agna cadit. Consueuit autē Flamen albatus (vt apud Aulum Gelliū legimus) Ioui hostiā immolare, cui gratū esse arietem illud ostendit, q Libero patri in Libya cum toto exercitu sitienti, et oranti vt Iuppiter opem ferret, occurrit aries, qui monstratis aquis sub oculis admirantis euanuit. Vnde, In Libya stat tortis cornibus Hammon.

Idibus Ianua. festū Iouis

Redditaq; est omnis populo prouincia nostro, per legatos videlicet pace terra, mariq; parta vt diximus. Nam si aliter inter preteris nihil fere afferri poterit quod procedat.

PAV. MAR.

HIC Vbi pars vrbis habet nomen de boue, vbi est forum Boariū, quod forum ita appellatum volunt aliqui, quod ibi bouē Hercules immolauerit. Alij ab ęnea bouis statua, quę ibi erat. Poeta hoc in loco Herculem victorē vocauit, idem et Virgil. fecit. Hęc inquit limina victor Alcides subijt. Varro diuinarū lib. iiij. Victorem Herculem putat dictū q omne genus animalium vicerit. Romę autem victoris Herculis ędes sunt duę, vna ad Portam Trigeminam, altera in foro Boario. Huius cognomenti causam Massurius Albinus memorabilium libro secūdo aliter exponit. Marcus (inquit) Octauius Herennius prima adulescentia tibicen, post quam artis suę diffusus est, instituit mercaturam, et bene re gesta, Decimam Herculi profanauit. Postea cum nauigans hoc idem ageret a prędonibus circumuentus, fortissime repugnauit, et victor recessit. Hunc in somnis Hercules docuit, sua opera seruatum. Cui Octauius impetrato a magistratibus loco ędem sacrauit, et signum, Victoremq; incisis literis appellauit. Dedit ergo epitheton Deo, quo et argumentum veterum victoriarum Herculis, et commemoratio nouę historię, quę recenti Romano sacro causas dedit, contineretur, hęc ex Aurelio. Verum quis crederet tot iam elapsis seculis ab eo tempore, quo celebris erat illa ara, illis diebus, quo hęc Romę profitebar, in vltimo angulo fori Boarij, ab his qui marmora inquirebant, reperta est ara maxima,

De sacris Herculis ex decimis

ximia, & effossa ęrea Herculis statua, cũ multis cir ca eam epigrammatibus. Quę omnia delata mox fuere in Capitolium, et in atrio dominorum con seruatorum collocata, atq; omnibus visenda pa tent. Nec tacet, Carmentis vaticinata est cito fo re, quo Hercules in Deos referretur. Dionysius non Carmentim, sed Euā drum diuinationem hanc matris Herculi aperuisse refert. Idem etiam et Liuius osten dit. Nec tacet, ergo fatur. Mater Euan dri, Carmentis. Pro pe adesse tempus, p xime futurũ. Quo tellus sit satis, vsa suo Hercule, quo terre iam satis fructus ab Hercule accepisset. Nam Hercules omnes tellurem monstris expurgauit. Ergo post absoluta officia ad Deos migraturus est. At felix, retulit iā vnde habuerit originem festum Carmentaliorũ. Connectit, vt illa Dijs, fuit acceptissima. Sic celebra tur eius festum tertio idus Ianuarias. At felix va tes, Carmentis ex eo felix, qr fatidica. Vt vixit Dijs gratissima, vt viuens fuit gratissima Dijs. Sic Dea, ipsa relata in Deas. Possidet hanc diem, quę est tertia Iduum. Mense Iani, in Ianuario men se. Idibus in magni, Idibus Ianuarijs immola tur Ioui veruex, diesq; illa relata in Fastos. In ea enim Octauius Cęsar Augustus cognominatus ē. Qui post extinctam Cleopatram in vrbem reuer sus, tres triumphos egit, vnum ex Illyrico, alterum ex Attiaca victoria, tertium ex Cleopatra continuo triduo. Deinde compositis rebus, et omnibus pro uincijs incertam formam redactis, Augusti cogno men assumpsit, vt Tranquillus testis est Munacij Planci sententia, cum quibusdam censentibus Ro mulum appellari oportere, quasi et ipsum condito rem vrbis pręualuisset, vt Augustus potius vocare tur, non tantum nouo, sed etiam ampliore, q lo ca quoq; religiosa, et in quibus augurato quid cō secratur, Augusta dicantur ab auctu, vel ab auium augustu, gestuue, sicut etiam Ennius docet scribēs Augusto augurio. Postquam indita condita Ro ma. idem et Pompeius asserit Augustum esse lo cū sanctum ab auium gustu, siue gestu. Sacerdos castus, purus, et sanctus Flamen dialis. Libat fla mis, sacrificat. Viscera ouis semimaris, veruecis. Ideo semimarem dixit, qr adempti sunt testes ge nitales. In ęde magni Iouis, in templo Iouis Capitolini. Idibus, ipso die Iduum Ianuaria rum, et superius diximus Idibus immolari agnā. Sed in his Idibus immolatur veruex. Et omnis prouincia est reddita populo nostro, imperio po puli Romani. Nam omnes prouincias incertam formam redegit, et totus orbis succubuit, vt dixi mus fere in principio in illis versibus, Dexter ades ducibus, et reliqua.

> Idibus in magni castus Iouis ęde sacerdos
> Semimaris flammis viscera libat ouis.
> Redditaq; est ōis populo prouincia nostro,
> Et tuus Augusto nomine dictus auus.
> Perlege dispositas generosa per atria ceras,
> Contigerant nulli nomina tanta viro.

de varijs ... oibus Octauio opositis nota

ANT. FAN. ET Tuus Augusto nomine dictus auus, idibus quoq; Ianuarijs Octauianus Cęsar auus Germani ci, cui hoc opus inscriptum diximus hostibus iam domitis, et omnibus prouincijs incertam formā redactis Augustus cognominatus est, quem in in fantia Thurinum dictum Sueto. scribit, vel i me moriam maiorum originis, vel q eo recens nato eius pater Octauius in regione Thurina aduersus fugitiuos rem prospere gessisset. Idem et Octauia nus dictus est a patre Octauio, et C. Cęsar Iu lij Cęsaris testamēto, sed Augusti cogno men assumpsit Mu nacij Planci senten tia. Cum enim quidā censerent eũ Romu lum appellari pręua luit vt Augustus vo caretur amplissimo cognomine, q: loca religiosa, et in quibus augurato quid consecratur augusta dicantur ab auctu, vel ab auium gestu gustuue, vt, Centum oratores Augusta ad moenia regis Ire iubet. Abusiue tamen loca nobilia et quasi maie statis plena augusta dicimus. vt, Si quando sedem augustam, seruataq; mille Thesauris relines. Libet hoc loco pręcontari ex his, qui hoc opus Tiberio inscriptum volunt, quomodo interpretentur hoc carmen. Et tuus Augusto nomine dictus auus. Quisnam est hic Auus Tiberij, qui Idibus Ianua rijs Augusti nomen accepit. Respondebunt, Scio quod vnum respondere soliti sunt esse Iulium Cę sarem, quem huius mensis Idibus interfectum eē, & Augustum. i. diuinum nomen assumpsisse cō tendunt, q in Deorum numerum sit relatus. vt, Ecce Dionei processit Cęsaris astrum. Pręter hoc quid aliud dicant non habent, nec habere se ali ud confitentur. Sed videamus q̄ hoc sit ridiculum, q̄ puerile, q̄ falsum. Vbi legistis amici vt vobis re spondeam, vbi inquam somniastis Iulium Cęsarē Idibus Ianuarijs cęsum esse, atqui et Seruius et Eu sebius et Suetonius tradunt Iulium Cęsarem idi bus Martijs non Ianuarijs perijsse. Quare placuit Idus Martias parricidium nominari, et ne vnquā eo die Senatus haberetur. Idem etiam docet Ouid. in. iij. huius operis libro. vt, Pręteriturus eras gladi os in principe fixos, Cum sic a castis Vesta locuta focis. Ipsa virum rapui, simulachraq; nuda reliqui, Quę cecidit ferro Cęsaris vmbra fuit. Desinite igi tur veritati, desinite inquam Ouidio quem peruer titis reluctari, et legite quęso epistolam quam au ctor exul scribit ad Suillum, cum Augustus huma nis rebus excessisset, quem ibi quoq; Germanici auū vocat, vbi pollicetur eiusdem Germanici laudibus omne suum ingenium seruiturum. vt, Et modo Cęsar auum, quem virtus addidit astris Sacrarunt aliqua carmina parte tuum. Siquid adhuc ergo vi ui Germanice nostro Restat in ingenio seruiet omne tibi. In eadem epistola Germanicus ab Oui dio Cęsar iuuenis dicitur. vt Dij tibi sunt Cęsar iu uenis, tua numina placa. Idem alibi. Te iuuenum princeps cui dat Germania nomen Constat antē eo tempore senem fuisse Tiberium, vt facillime ostendi potest, sed hęc satis, nunc q hac in re a no

Octauianus decus augustus Octauiā cognoiā Thurinus Octauianus Augusti cognomen vnde

Augusta loca

Fastos Ouidius nō inscripsit Tiberio

Idus Martię infelices

Africa victorem de se vocat, alter Isauras,
Aut Cretum domitas testificatur opes.
Hunc Numidę faciunt, illũ Messana supbus,
Ille Numantina traxit ab vrbe notam.

Imagies cereę in atrijs

bis atq; a vero dissident cum sua pertinacia relin-quantur. Perlege dispositas generosa per atria ce. auorũ imagines quę in atrijs expsse singulis dispo nebant armarijs, vt quidam dicunt. vt, Tota licet veteres exornent vndiq; cerę Atria. Africa vi. de se vo. Pub. Cor. Scipio, qui sm bellum punicum cōfe-cit Hanibale ex Italia renocato a victa Afri-ca, Africani cognomē accepit. Hic prius Ro-manorũ Sardonycę vsus est, quę gēma ide Romanis fuit celeber-rima. Alter. P. Serui-lius sub quo scribit Sue. Iulium Cę. in Cilicia breui tpe meruisse Cilices, qui maria innaserant, et se pi-ratis, ac prędonibus maritimis iunxerant, non in cruenta victoria superauit, et deinde Isauriā oēm latronum domiciliũ, qui Romanis negocia exhi-bebant, subegit, vnde Isauricus cognominatus est. Eos postea qui multis cladibus domiti terra se oti-nere non poterant, atq; in aquas resilierant. Pōp. Ma. intra quadragesimum diē ita domuit, vt nul la gens in posterũ sit reperta fidelior. Frontinus re-fert Seruiliũ Isauram oppidum flumine, ex quo ho stes aquabant auerso ad deditionē siti compulisse. Is proconsul ad prędonum bellum missus est, vt auctor est Ruffus, viamq; per Tauri montem pri-mus instituit, et de Isauris, ac Cilicibus triumpha uit. Conferunt aũt in vnum illustrium virorum diuersa cognomina, vt exaggeret nomen Augu-sti. Aut Cre. do. testifi. opes Metel. Creticus Metelli Macedonici filius, ac frater Balearici Cretam insu-lam, quę aduersus Romanos fauisse Mithridati videbat ferro, et igne ppłatus est. Vñ nihil amplius q̃ cognomen Creticum reportauit, cum antea Cre tenses captis qbusdam nauibus. M. Antonij non si ne summo dedecore ppli Ro. victoriam reportas sent. Martia. Creta dedit magnũ, maius dedit Afri ca nomen, Scipio qd victor, qdq; Metel. hēt. Est aũt Cretũ gtũs a noiatiuo Cres, qui a Gręcis κρησ dr.

Africani cognomen

P. Seruilius Isauricus cognominatus

Metellus Creticus

Hunc Nu. Metel. Numidicus. L. Luculli auuncu-lus (auctore Plutar.) is qui lingua latina caste ac pure vsus vr, vt. A. G. scri. victo Iugurtha rege Nu-midię, Numidicus cognominatus est. Nota est hi-storia apud Sal. Hic vir non minus grauis, q̃ di-sertus in censura orōnē dixit ad pplm, qua eũ ad du cendas vxores exhortatus est. Idē cũ Smyrnę exula-ret, et i theatro reuocationis lras accepisset, nō pri-us eas legit, q̃ spectaculũ finiret. Illum. M. s. Vale. Messala postq̃ Messanā vrbem Sicilię nobilissimā cepit, Messala cognominatus est, auctore Macro. Id oppidũ est in Pelori sinu freto incũbens, vt ingt Silius Nimiũq; reuulsa discretũ Italia, et ortu Osco memorabile. Stra. scri. Messenios qui Peloponesũ habitant, odidisse Messanā, vnde et nomen muta uit. Cum. n. prius Zancle vocaret, q in loco curuo sit, postea mutato noie Messana dicta est, quam fe runt Anaxilaũ Messenium odidisse. Sed antea Na xiorũ ędificiũ fuisse dr, qui Catanę finitimi sunt. De inde vero Mamertini. i. Cāpani eo habitatores idu

Metellus Numidicus

Vlerius Messala

Messana

Zancle

xerunt. Quare Silius eā ortu Osco memorabilē di cit. Capuenses. n. (teste Ser.) Osci quasi Ophici appel lati sunt, et reuera dci oli Ophici, q serpētibus abũ- (darēt.

Osci

ET Tuus auus, hoc ē Cęsar Octauius Ti-berij ex adoptione pr, et auus tuus o Germanice. Est dictus Augusto noie, q̃si cognominatus Au gustus. Per hec verba quid nisi desipientis igenij est, dicere opus hoc Tiberio dicatus, cuius Auus Augustus dictus non fuerit, sed pater. Constet tandem de Germanico intelli gendum. Perlege, i laudē tanti cognominis, cu3 alij alios sibi titulos, et cognomina vēdicauerint, nemo tñ ampliore cognomento vocatus est. Per lege, oculis plustra. Ceras dispositas, statuas cere as. Quarũ vsus erat, anteq̃ ex ęre aut marmore fie rent. Per atria an. digestas statuas cũ inscriptio nibus suis per antiqua nobiliũ atria, nobilitatē ge neris, et clarissima facta referentes, legit gñosa in plimis codicibus. Nulli vi nulli vnq̃ ex Romāis ducibus. Contigerant tam. no. tā magna cogno mina, q̃ magna Cęsari Aug. otigerunt. Africa, vt magis illud Augusti cognomen extollat, refert etiam vñ alij cognomenta acceperint, nā plerunq; a victis gentibus fuere tradita. Africa vo. vi. de se, nam victa victoria suo noie cognomen dedit. P. Cor. Scipio. P. Scipionis. F. ad arcēdũ ex Italia Hāni balē, Africā puinciā accepit. Renocatũ bello Hāni balem in prio solo fugauit. Carthaginē domuit, tributariā reddidit, et ide Africani meruit cogno-mento vocari. Alter, hoc est. P. Ser. Isauricus. Te stificat, quasi cognomento refert. Isauras op. do. potentiā Isaurorũ pplorũ, quos vicit et multas eorũ vrbes expugnauit. P. Serui. vñ Isauricus appellatus est. Isauria regio Asiatica Cilicię annexa est. Aut opes Cretũ, Cretensiũ ab eo qd dicimus Cres Cretis. Q. Metel. pcōsul, Cecilij Metelli Macedonici filius, Cnosson, et Lyctiō, et Cydonē aliasq; plurimas Cre-tę insulę vrbes expugnauit. Questus tñ ē aliqñ gliā rerũ a se gestarũ a Pōpe. sublatā pterire, q i Cretā lega tum miserit ad capiendas vrbiũ deditiones, tñ ex ea illustri victoria Cretici cognomē assumpsit. De Creta dicemus in iij. Hunc Numidę, q sunt i Afri ca, ita ab errore pastorali dicti. Faciunt su. cogno mento. s. Hunc, Ceciliũ Metel. qui Iugurthā p in-iurias Numidiā occupantē fugauit, et vniuersam Numidiā vastauit, cũ añ eũ et Calphur. et Posthu. turpiter rē gessissent, ide Numidicus cognoiatus ē. Messana, q vrbs est in Sicilia. Facit su. il. Vale rium, nam (vt auctor est Macro.) Vale. Max. postq̃ Messanam nobilissimā Sicilię vrbē cepit, Messala cognominatus est. Ille, Scipio Æmilia.

PAV. MAR.

De titulis Octauiano datis

ILle Numantina tra. ab vr. no. Scipio Æmilia-nus Pauli Macedonici filius, et Scipionis ma. iure adoptionis nepos, Numantiam in Hispania fame vicit, correpta prius disciplina militari, et euersa Carthagine, vnde Numantinus dictus est. Nota est historia. Post ea3 victoriam Po. Ro. vitia cum im, perti

ANT. FAN.

Scipio Numantinus

perij magnitudine legimus excreuisse. Notandum notã hoc loco laudis esse nõ vitij, vt cũ dicimus censoriam notam. Et mortẽ et no. Dru. Ger. fe. Drusus Tiberij frater missus in Germaniã validissimas nationes aggressus est, et speciosam victoriam reportauit. Sed equo ibi super crus eius collapso trigesimo die, q̄ id acciderat mortuus est, cui senatus non adulatione, sed merito Germanici cognomen ex p̃uincia dedit. Ad eũ egrotãtem Tiberius (vt Plin. auctor est) festinauit, emẽsusq; est die ac nocte longissimũ iter, ac defuncti corpus Romam vsq; peruexit pedibus (vt ait Sueto.) toto itinere p̃grediens. Cõditus aũt est Drusus in sepulchro C. Iulij, et a Cesare Aug. vitrico laudatus, qui supremis eius funeribus plures honores dedit. Hic est pater Germanici, vt diximus. Vnde auctor ait alibi, Preterit ipse suos animo Germanicus ãnos, Nec vigor est Drusi nobilitate minor. De huius interitu idem inquit ad Liuiã eius matrem, Sic quem dura tibi rapuit Germania Drusum Pars fuerit p̃tus sola caduca tui, Sic tibi mature fraterni funeris vltor Purpureus niueis filius instet eqs. Me miserum vi. q̄ bre. il. fuit, latenter auctor hoc dicit mea sentẽtia, Nisi parentẽ mihi tuũ mors ademisset sperabã fore, vt eius ope ab exilio reuocarer. Idem et infra vbi exilij sui meminit se miserum vocat. vt, Me miserũ Scythico q̄ procul ille solo est. Aut tor. adẽ. Gallis aduersus Romanos apud Anienẽ pugnantibus. T. Manlius tribunus mili. cũ quidam ex hostibus torque, atq; armillis decoratus vtroq; exercitu pugnãte manu significasset, vt Romani, Galliq; gererent, et magna voce p̃uocaret aliquem ex militibus Romanis in singulare certamen, ac nemo p̃dire auderet, p̃cessit ad pugnã, atq; hoste occiso, ex eius spolijs sibi et torquẽ et cognomen induit. Idẽ postea latino bello cũ consul esset, filium suũ q̃ cõtra imperiũ pugnasset securi percussit. Vñ illud est, Seuumq; securi Aspice Torquatũ. Ab hoc Manlio imperia aspera et imitia Manliana dicta sunt, teste A. Gel. Legimus et C. Noniũ aspernatum in ludo Troie lapsu debilitatũ aureo torque ab Augusto donatũ esse, q̄ passus est ipsum, posterosq; eius torquati ferre cognomẽ. Quam rẽ tetigisse vr̃ Vir. in. v. Aenei. vbi facta hastiliũ mentione, que idẽ Cesar pueris, qui Troiã luserũt donasse dr̃, subiũgit, It pectore summo Flexibilis obtorti p̃ collũ circulus auri. Sane torqs vt plurimum masculino genere p̃ferri solet, inuenit tamen et foeminino p̃latũ id nomen. A. Gel. Torquẽ detraxit, eãq; sanguinolentam sibi in collũ imponit. Hoc ornatu milites vtebant sumpto a Gallis more. Iuue. Vt leti phaleris oẽs et torquibus omnes. Aut cor. ti. au. cum Gallorũ ingẽtes copie agrũ Pontinum insedissent, camillo eorũ reliquias p̃sequente Valerius tribu. militaris. duce Gallorũ p̃uocatorem, hosteq; ferocissimũ interfecit, tũ virtute sua, tũ corui opa, q̃ sup caput Vale. pugnãtis sedisse, et os atq; oculos Galli euerberasse dr̃. Quã ob cãm Vale. Cor. cognomẽ habuit, cui diuus Aug. statuã in foro suo statuẽdã curauit, in cuius capite corui simulachrũ fuit.

> Et mortẽ, et nomẽ Druso Germania fecit,
> Me miserum virtus q̄ breuis illa fuit.
> Si petat a victis, tot sumet nomina Cesar,
> Quot numero gẽtes maximus orbis hẽt.
> Ex vno qdam celebres, aut torquis adempti,
> Aut Corui titulos auxiliaris habent.

TRAxit no. titulos et cognomẽtum, in bonã p̃tes hic sumit nota. Ab vr. Numãtina, a Numãtia q̄ (vt Stra. inqt) nobilissima Celtiberorũ ciuitas est, q̄ bello celtiberico, q̃ aduersus Ro. po. gestum est virtutẽ propriã ostentauit, q̃ xx. durauit ad annũ, in Numantiã missus Scipio Aemiliã. post deletã Carthaginẽ adeo hostes occlusit, vt ne in p̃tãtem Romanorũ deuenirent seipsos ferro, igne, et veneno cõsumpserint, nihil p̃de relatũ est, nam oĩa cõcremauerãt, ex ea triũphatũ est, et Scipio Numãtis dictus. Et mortem Drusus Tiberij frater, et Germanici pr̃, cũ inter Salam fluuiũ (vt Stra. inqt) et Rhenũ aduersus Germanos belligeraret, victor oppetijt, et (vt Liu. vlt. li. refert) ex fractura, equo sup crus eius collapso. xxx. die q̄ id acciderat, mortuus ẽ, corpus a Nerone fratre, qui nũcio valetudinis euocatus raptim accurrerat, Romã reuectũ, et in C. Iulij tumulo p̃ditũ. Laudatus a Ce. Aug. vitrico, et supremis illius funeribus plures honores dedit et Suet. inqt Tiberiũ eius corpus Romã vsq; pedibus p̃secutũ esse, et in funere Germanicũ appellasse, iõ poeta dicit. Germania fe. mo. et no. Druso, pr̃i tuo, q̃ mortuus in Germania, et Germanicus est appellatus. Me mi. di co, et cõmiseratio concitat hac pr̃is ad filiũ recordatione. Illa vir. pr̃is tui. Quã fu. bre. q̃ dignior erat vita lõgiore. Si pe. hoc p̃ C. Cesare, et p̃ Augusto accipe possumus. vterq; n. vicit orbẽ. melius tñ p̃ Aug. q̃ (vt superius dictũ est) oẽs orbis gentes subegit, ergo si a deuictis gẽtibus cognomina sumet, a toto orbe accipiet. Si Cesar, Augu. Petat noia, cognomina. Auictis, ab illis, quos vicit. Tot sumet, tot accipiet ille cognoia. Quot gẽ. h. nu. ma. or. quot numerari possent gẽtes in imẽso orbe. Ex vno, Mãliũ Torq̃tũ, et Vale. Corui. o͂ndit. Manli. sub Sulp. dictatore trib. mil. Romani nois contẽptorẽ Gallũ singulari certamine vicit, et occidit, detraxitq; aureũ torquẽ, et inde Torq̃ti nomẽ accepit. Vale. aũt trib. mil. sclus aduersum ingẽtẽ Gallũ p̃uocatorẽ militũ Romanorũ p̃cessit. At coruus ab ortu Solis hostis galee insidẽs alarũ plausu, visum ita impediuit, vt a Vale. occideret, inde Coruinus dictus. Quidã hñt ex vno, facto. s. aut ex vna pugna. Celebres titulos, celebria cognomẽta. Aut adempti torquis, ablati ab hoste torqs, quod ornamentum erat colli. Aut corui auxiliaris, qui sibi fuit auxilio.

MAGNE Tuũ nomen rerum est mensura tuarum, Cn. Pompe. a magnitudine rerũ gestarũ magni cognomẽ accepit, cuius titulos, ac triumphos nuncupare (vt inquit Plin.) nõ solum ad viri vnius pertinet victoriã, sed ad imperij Ro. decus, equato nõ modo Alexandri Mag. rerum fulgore, sed

[Marginal notes, left: ...ta p ...dẽ ...usus ...gnola ...s Ger. ...anicus — ...rusi ...ors — T. Manlius torq̃tus — Mãliana imperia — Torquis masculino et foeminino genere. Right: Valerius Coruinus — PAV. MAR. — ANT. FAN. — Cn. Põ. magnus]

Magne tuũ nomẽ rerum eſt mẽſura tuarũ,
Sed qui te vicit, te quoq; maior erat.
Nec gradus ẽ Fabios ſupra cognominis vllus
Illa domus meritis maxima dicta ſuis.
Sed tamẽ humanis celebrant honoribus oẽs
Hic ſociũ ſummo cũ Ione nomen habet.
Sãcta vocãt auguſta patres, auguſta vocãtur
Templa ſacerdotũ rite dicata manu.
Huius et augurĩũ dependet origine verbi,

etiam Herculis ꝑpe ac Liberi patris. Is cũ eſſet annorum quatuor et.xx.ac Numidiã ſubegiſſe, a Sylla qui reuertẽti Romã Pompeio obuiã factus eſt, ingenti voce Magnus ſalutatus eſt, auctore Plut. Vnde Craſſus Pompeiũ inqt adhuc impuberẽ Magnum cognominatũ. Et cum Romanorũ quidã dixiſſet, Iam aderit Pomp. Mag. idem ridens cũ indignatione, et quãtusnã inqt. Alij dicunt magni cognomen in Africa ab vniuerſo exercitu Pompeio inditũ, qđ tamen ipſe longo tẽpore poſt ꝓcõſul ĩ Hyberiam aduerſus Sertoriũ miſſus vſurpauit, ac ſe in epiſtolis ſuis actisq; Magnum Pompeiũ ſcripſit, cũ ex ipſa cõſuetudine id cognomen iã careret inuidia. Qui te vi. Iulius Cę. qui famam aſtris terminauit, teſte Vir. Illa do.me. ma.di.ſuis, familia Fabiorũ Hercule auctore ſui generis gloriatᷓ. vt, Cum regia virgo Hoſpite victa ſacro Fabiũ de crimine lęta ꝓcreat. Eadem ob virtutem et merita Maxima cognominata eſt. Scri.aũt Liui. primę Decadis lib.ix. Fabiũ quẽdam cẽſorem, qui inſtituiſſe dr̃, vt eqtes idibus Quintilibus trãsueherent oẽm forenſem turbã excretã in quatuor tribus cõieciſſe, vrbanasq; eas appellaſſe, eamq; rem adeo gratis animis acceptã fuiſſe, vt Maximi cognomẽ reportarit, qđ ſibi multis victoriis nõ pepererat. Hic eſt Fabius ille Rutilanus, q de Appulis, Nucerinis, Sannitibus, Gallis, Vmbris, Marſis, ac Thuſcis triũphauit. Cui mortuo tm̃ ęris a populo congeſtũ eſt, vt filius viſceratione, et epulas publice dederit. Ex hac familia originẽ duxit Fabius Maxi. cunctator, quẽ Romani (auctore Poſſidonio) clypeum dixerũt, cum Marcellũ gladiũ vocitarent. Ex eadem gẽte fuit tpibus Naſonis Maximus ille facũdiſſimus, ad quẽ is ſcripſit cũ exularet. vt, Maxime qui tãti menſurã nois imples, Et geminas animi nobilitate genus, Qui naſci vt poſſes, q̃uis cecidere trecẽti, Non oẽs Fabios abſtulit vna dies. Sancta vo.au.pa.au.vo. Templa ſa.ri.di.ma. ſancta loca (vt auctor eſt Feſtus) dicũtur Auguſta ab auiũ geſtu, quod aues ea ſignificauerint, vel ab auiũ guſtatu, quod aues ea rata fecerint. Placet aũt Priſciano Auguſtũ ab augure deriuari, qui (vt idẽ ait Feſtus) ab auibus gerendoq; dictus eſt, q per eũ auiũ geſtus edicitur, ſiue ab auiũ garritu, vnde et augurium. Alij ab auctu, ſiue ab augẽdo auguſta loca dicta exiſtimant, qđ ea Iuppiter ope ſua augere videatᷓ, ſimiliter et auguria, qđ ea Iuppiter mittat, augeatq;. In his captandis augures obſeruabãt ne venti flarent auctore Plut. Quorum augurum ſi qui vlcus habebant ſedere prohibebantur.

Fabiorũ familia

Fabia gẽs maxima cognominata

Fabius Maximus cũctator

Auguſta loca vñ ſunt appellata

PAV. MAR.

MAGNE Pli. cum Põpeium laudat, et ob recuperatã Siciliam, Africãq; ſubactam Magni cognomen accepiſſe dicit, Titulos refert, quos in Minerue delubro cõſecrauit Cn. Pomp. Mag. imperator bello.xxx.annorũ cõfecto, fuſis, fugatis, occiſis, et in deditionẽ acceptis, hoĩum cẽties vicies ſemel.lxxxiij. millibus depreſſis, aut captis nauibus dcccxlvi. oppidis, caſtellis.dxxxviij. in fidẽ receptis, terris a Meotis lacu ad Rubrũ mare ſubactis votũ merito Minerue, hoc eſt breuiarium eius. Ab oriente vero triũphi, quẽ duxit.iij.calen. Octo. M. Piſone, et M. Meſſalla COSS. ꝑfatio hęc fuit. Cum oras maritimã ꝑdonibus liberaſſet. Et imperium maris po. Ro. reſtituiſſet, ex Aſia Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Colchas, Hyberia, Albanis, Hyrcanis, Scythis, Cilicia, Syria, Iudęis, Paleſtinis, Arabibus, Creta, et ſuper hęc de duobus regibus Mithridate, ac Tygrane triũphauit, Ægypto regem dedit, in oriẽte quinq; reges pro voluntate mutauit, et reliqua. E contrario vt idem aſſerit) ſi quis ſimili modo velit percẽſere Cęſaris res, q maior illo apparuit. Totum ꝑfecto terrarũ orbem enumeret, qđ infinitũ eſſe cõueniet. O magne, o Põpei. Tuũ nomen, hoc cognomen Magni. Eſt mẽſura rerũ tuarũ, quaſi indicat res tuas maximas. Sed q vicit te, Cęſar, a quo bello Pharſa. ſuperatus es. Erat te. quo.ma. q te et ſcia rei militaris et virtute, et filicitate ſuparuit. Nec gra Flauius ſcriba libertino patre natus, ędilis curulis fuit, per forenſem factionẽ creatus, qui cũ comitia et cãpum turbaret, et in his propter nimias vires damnaret, a Q. Fab. cenſore in.iiij.tribus redacta eſt, eaq; res Fab. Max. nomen dedit, de quo Liui. in fine.ix.lib.ab vr.cõ. Fabius ſimul cõcordię cauſa, ſimul ne humillimorũ in manu comitia eſſent, oĩm forenſem turbã excretã in iiij. tribus cõiecit, vrbanasq; eas appellauit, adeoq; eã rẽ acceptã gratis aĩs ferunt, vt maximi cognomen, q tot victorijs nõ peperat, hac ordinũ temperatione pareret. Ab eodẽ inſtitutũ dicitur, vt eqtes idi. Quintili. trãſueherent, hęc Liui. Idẽ aſſentit Vale. lib. pri. quę verba in vltima indicãt Q. F. Rutilianum fuiſſe, cui a Pli. in. ij. de vi. illu. eadẽ aſſignantur. Nec eſt vl g.c. ſi qua nulla maior cognominatio. Supra Fab. ſupra Fabiorũ cognomenta. Illa do. Fa. eſt dicta, cognominata. Maxima ſu. m. merito Q. F. Rutiliani. Sed ta. ſed cęteri humano, Auguſtus diuino cognomine exornatus eſt. Sed ta. om. quos retulimus. Celebrant laudantur. Honori. hu. quaſi nõ Deorum, ſed hominum titulis. Hic Augu. Cęſar. Habet ſo. no. cũ. Io habet cognomen quod ſibi Iouiq; cõmune eſt, nã et Auguſtus, hoc eſt ſanctus Iuppiter, ſic et Cę. Augu. Sancta vo. quid ſignificet Auguſtum aperit, ea ratione qua ſuperius diximus, q loca religioſa, et in quibus augurato qd conſecratur Auguſta dicãtur ab auctu, vel ab auiũ guſtu, geſtuue,

optat

optat deinde poeta augeri, et imperiũ, et vitã ducis, et salutẽ ciuium, et vt Dijs fauẽtibus Germanicus imperio succedat. Patres, nostri maiores. Vocãt au. sa. ea q̃ sacra ẽ et inemerata sũt. Tẽpla sa. cõsecrata. Rite, scʒ ꝯsuetudinẽ, augurio prius sumpto. Sacerdotum ma. põtificum, et senatus auctoritate, vt publice cõsecrarentur. Nã (vt iurisc. placet) sacra loca sũt q̃ publice sunt ꝯsecrata. Vocãt augu. ab eo quod augurato cõsecrantur. Et au. de. deducit. Ab ori. hu. ver. augustinam, et augurium, et augustum deducuntur ab auium gustu gestune. Et quodcun. au. sua ope, suo auxilio. hoc dicit ab auctu et Augustũ deduci, quasi auctũ Iouis ope imperiũ, et Augustum eãdem hñt originẽ. Nã ab augẽdo. Augeat ergo Iuppiter. Imperiuʒ no. du. Tiberij, nã (vt superius diximus) multa sunt q̃ ostendũt tpe post Octauium Aug. vt illud, Licet ipse recusẽt. alio in loco Ausoniũ ducẽʒ appellat, et paulo inferius, Dux verẽde. Augeat an. quasi proroget vitaʒ. nã lv. sue ẽtatis anno imp̃ij sũmã accepit, impauitq; xxiij. Et co. quer. ex quercu.

> Et quodcunq; sua Iuppiter auget ope.
> Augeat imperiũ nostri ducis, augeat ãnos.
> Protegat et nostras querna corona fores.
> Auspicibusq; Deis tanti cognominis heres
> Omine suscipiat, quo pater, vrbis onus.

ANT. FAN. PROTEgat et nostras querna corona fores, vel illud tangit quod legimus in. i. Meta. Postibus augustis eadẽ fidissima custos Ante fores stabis, mediamq; tuebere quercũ, vel quod (vt inquit Plin.) ciuicam coronam a genere humano Augustus accepit. Ipse alibi, Et Iouis hec dixi domus est, q̃d vt esse putareʒ Auguriũ mẽti querna corona dabat. Fuit aũt corona ciuica primo ex ilice, postea ex esculo, deinde querna, quã (auctore Ser.) accipiebant, qui in bello ciuem liberassent, quoniã olim causa vite in hac arbore fuit hominibus, qui glandibus vescebãtur. Luca. Seruati ciuis referentem p̃mia quercum. Plutar. autẽ ideo inquit, Ei, qui ciuem in p̃lio seruasset coronam quernã donari, q̃ vbiq; ita expeditionibus facile sit quercũ inueniri, vel q̃ Ioui et Iunoni, quos vrbi p̃sidere putant quercus cõsecrata est, nisi veterem ab Arcadibus morem acceptũ existimemus, q̃bus est quedam cũ quercu cognatio, q: vt primi homines ex terra Arcades, sic quercus prima ex oĩbus plantis nata dicitur. De hac arbore Vale. Max. Cetera inq̃t ad quercum prone manus porrigũtur, vbi ob ciues seruatos corona danda est, qua postes auguste domus sempiterna gloria triũphant. Hec corona cũ murali, vallari, atq; alijs p̃tio cederet, solius honoris gratia donabat, q: maiores nostri nefas putarũt seruari hominem lucri causa. Tanti cognominis heres, Tiberius quẽʒ Octauianus pater in testamento iussit ferre cognomẽ Augusti, vnde ait alibi, quod supra diximus, Prolẽ sanctã de coniuge natam ferre simul, nomenq; suum, curasq; iubebit. Respiciet Titan actas vbi tertius idus. xviij. calen. Feb. iterum Carmentalia celebrant in honorem matris Euãdri, item Porrime, ac Postuerte q̃s constat etiã appellatas fuisse Carmentes. Est auteʒ sciendum Porrimã, quam etiam Prosam et Anteuortam dicũt, necnon et Postuertam diuinitatis aptissimas comites (vt inquit Mac.) habuisse vim noscendi, illa p̃terita, hec futura, quas auctor putat vel sorores, vel comites fuisse Carmentis, cui duo fiebãt sacrificia, vnũ vt pueri, alterũ vt puelle feliciter nascerẽt. Qui honor iõ solebat hoc tempore Carmenti, ac sororibus sine comitibus adhiberi, q̃ matrone carpentorum quibus olim vehebantur honore sublato curauerant ne matri partus in lucem ederentur. Iis enim (vt Liui. tradit) honorem a senatu habitũ legimus, vt plaustro ad sacra, ludosq; carpentis festo die, p̃festoq; vterentur, cũ captis Veijs ac ciuitate voti damnata omnia ornamenta sua in ẽrariũ detulissent, quibus (auctore Plut. in Camillo) etiam decretũ est post mortẽ laudatiuã orationem haberi, cum antea moris nõ fuisset apud Romanos laudare mortuam mulierẽ. Hunc honorẽ Romani cum mulieribus sustulissent, et ee ne qua ipsarum conciperet cõspirassent: coacti sunt mutare sententiaʒ, permiseruntq; matronis vt vehiculis vterentur, a quibus ferunt eo tempore templum ẽdificatũ fuisse Carmenti. Ceterum A. Gel. scribit difficillimũ eorum partũ egerrimumq; haberi, quoꝝ in nascendo non caput, sed pedes primi sunt, quos ab egritudine et pedibus Agrippas vocãt. Confixos enim esse pueros in vtero, Varro dicit a capite infimo nixos sursum pedibus elatis, non vt hominis natura est, sed vt arboris. pedes. n. cruraq; nostra arboris appellat ramos, caput vero stirpẽ atq; caudicem. Quando igitur inq̃t contra naturam forte conuersi in pedes brachijs plerunq; deductis retineri solẽt egrius tũc mulieres enitunt. Itaq; huius periculi dep̃cãdi gr̃a are statute sũt Rome duabus Carmẽtibus, quaꝝ altera Postuerta noĩata ẽ. Prosa altera a recti puersitq; partus et p̃tãte et nomine.

PAV. MAR. PROTEgat fores vestras, portam Palatinam, ante q̃ erat quercus, et hinc inde lauri, et corona querna dabatur illi, qui ciuem in p̃lio seruasset, ideo ciuica dicta. et de qua in principio tertij lib. Tristium, Et Iouis hec dixi domus est quod vt esse putarem Augurium menti querna corona dabat. Et paulopost, Causa supposite scripto testata corone, Seruatos ciues indicãt huius ope. Sed hoc in loco poeta ideo dixit, protegat o Germanice vestras fores, quasi vos exornet a seruatis ciuibus, et me quoq; seruetis, vt prosequtur in eodem loco Tristiũ, Adijce seruatis vnum pater optime ciuem, Qui procul extremo solus in orbe iacet. Aut dicas protegat vestras fores, quasi sit in vestris foribus clementia. nam hec ciuica corona, et Pli. ipso referente, et militum virtutis et clementie principũ insigne clarissimũ erat: Quin et Augustus ipse ciuicã a genere humano accepit et Plutar. plures affert rationes, cur ciuem seruanti querna corona datur. An

Marginalia: augu. — vn. dicat — ANT. FAN. — corona ciuica vel q̃rna — De noĩbus di. uersis coronarũ — carmẽta lia festum — Porrime et Postuerte. xv. iij. Calen. Feb. Porrima Postuerta — Agrippe — PAV. MAR.

Respiciet Titan actas vbi tertius idus,
Fient Parrhasię sacra relata Deę.
Nā prius Ausonias mr̄es Carpenta vehebāt,
(Hęc quoq; ab Euādri dicta parēte reor.)
Mox honor eripit̄,matronaq; destinat oīs
Ingratos nulla prole nouare viros.
Neue daret partus,ictu temeraria cęco
Visceribus crescens excutiebat onus.
Corripuisse patres ausas immitia nuptas,
Ius tamen exemptum restituisse,ferunt.

quod in expeditionibus facile sit quercum inueni⸗re. An q̄ Ioui et Iunoni,quos vrbi p̄sidere putant ea corona consecrata est ;;an vetus ab Arcadibus mos acceptus, quibus est quędā cum hac arbore cognatio,vt.n.primi homines ex terra Arcades,sic quercus prima ex omnibus plantis nata , et reli⸗qua. Et hęres tanti cognominis, pōt hoc referri ad Germanicū qui ab Augu.erat Ti⸗berio substitutus,vt su⸗perius ostendimus. er⸗go Germanicus , qui post Tibe. Augustus quoq; cognominaba⸗tur. Suscipiat onus vrbis,imperiū Roma⸗num. Dijs auspici⸗bus,Dijs fauentibus. Omine quo pater, fausto , feliciq; augu⸗rio quo et Tibe.Sed si ad Tiberium referres,dicas. Suscipiat,susceptum tueat̄ eo omine, quo Aug. pater. Respiciet ti.xviij.cal.Feb.fiunt rursus sacra Carmenti,cui etiam ędes dedicata est a matribus propter restituta vehiculi iura.Nā (vt Liui.v.li.ab vr.con.docet)cū esset mittenda decima ex pręda Veientina Apollini Delphico fuit pecunia ex ęra⸗rio prompta,et trib.militū consularibus, vt aurū ex ea coemerent negociū datum. Cuius cuз copia nō esset,matronę coetibus ad eam reз consultan⸗dam habitis cōmuni decreto pollicitę tribun.mil. aurum,et oīa ornamenta sua in ęrarium detule⸗runt.Grata ea res,vt quę maxime senatui vnquā fuit.Honoremq; ob eā munificētiaз ferunt matro⸗nis habitum,vt palustro ad sacra,ludosq; Carpen⸗tis festo,p̄festoq; vterentur.Hęc ex Liuio. Verū Plut. in vita Camil.inquit senatum illis mulieribus ho⸗norem referētem decreuisse post mortē quemad⸗moduз pro viris,ita pro foeminis laudatiuā ora⸗tionē haberi non.n.antea mos erat apud Roma⸗nos mulierem mortuā laudare.Deinde hoc plau⸗stri ius illis adeptum fuit,de quo Plutar.lvi. Pro⸗ble.Ferunt inqt mulieres senatuscōsul.vehiculis vti prohibitas inter se cōspirasse,ne qua earum cōcipe⸗ret,neue pareret, atq; ita viros vlciscerent̄ , donec coacti sentētiam mutauerunt,atq; vti p̄miserunt. Natis deinde pueris,cū et multitudine liberorum et bonitate felices fuisse viderentur,Carmentis ędeз ędificauerunt. Vbi,postq̄. Tertius Titā,ortus Solis,nā(vt superius diximus)Hyperion fuit vnus ex Titanibus,et pater Solis, sic Solē quoq; Titana ap⸗pellant. Respiciet idus actas,iam p̄teritas.et.xv. diem Ianua.indicat. Fient.sa.re.iterum lata. Deę Pa.Carmenti Arcadicę,vt superius dictum. NAM Prius Ausonias matris Carpenta vehe⸗bant,carpētum vehiculi genus a Carmēti dictum vt Oui.censet. potest tamen a carpēdo deductum videri,vel q̄ eo cōmode iter carpatur,vel q̄ celeri⸗ter eatur,quoniā carpere interdum est celeriter pręterire.Hoc vehiculo Tullia Seruij regis filia olim vecta interfecto patre properauit in foЯ,vnde iuis⸗sa discedere sup patris cadauer Carpentuз egit.Ser⸗uius matronas ad tēpla pergentes pilentis vehi so⸗litas dicit,quę vehicula erant coloris veneti. Virg. in.v.lib.Ænei.Castę ducebant sacra per vrbē Pilen⸗tis matris in mollibus. Ius tamē exem.resti.po⸗testatem vt carpentis veherentur,quę(vt di⸗ximus)matronis exē⸗pta et sublata fuerat. Scortea nō il.fas est intrare sa. violari hęc sacra putabant,siquis huic tēplo scorteū ali⸗quod intulisset,hoc est e pellibus factuз, quis et alia sacra fuerunt ac sacella, in qbus ne⸗fas erat(vt docet Var⸗ro)scorteū aliquod, si⸗ue morticinuū adhibe⸗ri . quare obseruatum arbitror apud Cretēses ne in ędem Dianę,quā illi religiosissime venerantes Britomartem gētiliter nominant,quisq̄,pręterquā nudus vestigia ingrederet̄.Nouimus antē scortum pellem significare, vnde et meretrices scorta dici⸗mus,q̄ vt pelles subigant̄.et scortes vt ait Festus.i. arietinoЯ testium pelles nomen habuerūt. Inde et quęcunq; e pellibus facta sunt scortea appellantur. Martia.de penula quę ex pellibus fiebat aduersus imbres, Ad subitas nunq̄ scortea desit aquas.Sane, existimo ne forte aliqd pellibus cōstans animalis, qd sua morte p̄iisset ea sacra funestaret. Legimus n.flaminibus non aliam ob cām nefas fuisse vti calceis e mortuę pecudis corio,nisi q̄ omnia sua morte extincta funesta putabant . Solinus tradit partem Capitolini mōtis habitaculum fuisse Car⸗mētis, vbi postea eius templum fuisse testat̄ , licet nonnulli aliter sentiāt. Altera quod por.fue.cec.i. pu.bene putatur , q̄ nemo ex p̄batis scriptoribus memorię p̄didit Porrimā,quę porro.i.longe ante fuerant,et Postuertā futura canere. Candida te. ni.po.lux.p.tem.xvij cal.Feb.Concordię templū di⸗catū est,quę a corde cōgruente nomen accepit, vt auctor est Var.Cęterum ne fallamur Cōcordia nō vnaз tm̄ ędem Romę habuit,vt facillime diligēs lector inueniet,sed plures,e quibus nec de illa nūc agitur quā Manlius p̄tor vouit,et C.Attilius duū⸗uir cum M.eius collega dedicauit,vt Li.tradit ter⸗tię decadis lib.iij nec de alia quam Flauiū scribaз legimus in area Vulcani summa inuidia nobiliū dedicasse,sed de templo illo amplissimo , qd Plu⸗tar.in Camillo ingens,Oui. in.vi.huius operis lib. magnificum vocat.Id nō fuit in Capitolio,vt qui⸗busdam placet, sed ante cliuum Capitolinum non longe ab ęde Iunonis monetę,atq; ad Saturni tē⸗plum,quod est ante cliuum Capitolinum. Hęc est ędes Concordię, vnde,(vt scribit Varro.) Curtius equo concitato in profundissimum hiatuз se pręcipitem dedit. Tu autem lector candide nolim exi⸗

Ædes Carmēti dicata a mr̄ibus Romāis

ANT. FAN.

Carpētuз

Pilenta

Scorteum

Scorta

Scortes

Scortum qd sigt ēt vn̄ dicat

Cōcordię templum dedicatum xvij. calē. Feb.

Concordię tē pla plura Romę

stimes

Binaq; nunc pariter Tegeęę sacra parenti
Pro pueris fieri, virginibusq; iubent.
Scortea non illi fas est inferre sacello,
Ne violent puros exanimata focos.
Siquis amas veteres ritus, assiste precanti,
Nomina percipies non tibi nota prius.
Porrima placatur, Postuertaq;, siue sorores,
Siue fugę comites Męnali Diua tuę.
Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur,
Altera vēturum post modo quidqd erat.
Candida te niueo posuit lux proxima tēplo,

stimes scripsisse Var. apud voraginem illam Curtij fuisse Concordię templum, de quo nunc agimus, neq;.n. vel nos ita sentimus, vel Var. tale aliquid memorię pdidit. Sed Curtium dicimus a Concordia versum cum equo se in hiatū illum pfundissimum deiecisse. Hoc templū est qd Camil. vouit in seditione populi et senatus, aucto. Plu. cuz populus anniteret vt alter e psulibus popularis eligeret. Id a Camillo psecratum, posteaq; a Liuia Drusilla, et ara et simulachro ac rebus alijs exornatum Tiberius pdicauit, cum triūphū Illyricum egisset, teste Sue. quo tempore Ouidi. exulabat, Vnde illd est, Nuper vt huc magni pueuit fama triumphi, Ausus sus tāte sumere molis onus. Item illud, Nec dedignata est abiectis Illyris armis Cęsareum famulo vertice ferre pedem. Fuerunt in hac ęde (vt Pli. scribit) obsidiani quatuor elephantes, quos ibi pro miraculo dicauit Aug. Item gēma Sardonis Augustę dono cornu aureo inclusa, quas fuisse dicebant eius anuli, quem a Polycrate tyranno in mare deiectus piscis culinę dñi reddidit. Pręterea et Latona puerpera opus Euphranoris Apollinē et Dianā infantes sustinens, et Liber pater pictoris clarissimi Nicię Atheniensis opus. Item alia summorū artificuz opera, quę pcentes fastidio pterimus. Sciendum (vt Liui. refert) nemini aliqñ licuisse templum dedicare, nisi consuli aut imperatori. Vnde cum Flauius scriba ędē Concordię in Vulcani area dedicasset ex auctoritate senatus latum ad populū est ne qs templum, aramue iniussu senatus, aut tribunorū plebis partis maioris dedicaret. Dr autē hoc loco Concordia candida q benigna sit, ac multorū bonorū mater, vt animę quales neq; candidiores terra tulit, neq; quis me sit deuinctior alter. Hęc est.n. qua parue res crescunt, cum discordia maxime dilabātur. Agretius album inqt nā tm̄ est, candidum studio, nā et corpori et aīo aliquoties assignat. Vnde albos capillos recte dicimus, et candidū carmē. Tibullus, Pax cādida primū Duxit araturos sub iuga curua boues. Cęlius in epistola ad Cice. Ne parum simpliciter et candide posuisse inimicitias videaris.

Opa quę fuerūt in ędē Concordię

Quibus licebat tēplum dedicare

Concordia cādida

Albū cādidum

NAM car. plaustra, seu vehicula. Vehebant prima. au. ferebant Romanas, eo iure a senatu concesso. Reor, arbitror. Hęc quoq;, hęc etiam carpē ta. Dicta ab Euā. matre, a Carmenti q mutatonem lrę. m. in. p. Mox, quasi non longo post tēpore, nam plerunq; mox statim, seu continuo significat. Eripitur ho. ereptum est hoc ius carpentorum. Et omnis ma. destinat, deputat. Nouare viros, renouare sobolez virilem. Nulla prole, id decreuere matronę, sobolem non propagare,

PAT. MAR.

sed immaturos partus edere, a Gel. refertur, Helsium de proprie. vocabu. velle matronam esse quę semel peperit, matrez familias, quę sępius, sicut suem, quę sępe et scrofas, quę sępius. Sed quod de matrona inquit scriptorum auctoritate confirmari non potest, vt ipse testatur Gellius. Melius autē est matrona, quę in matrimonium cum viro conuenisset, et in eo manet, etiam si liberi nōdū nati sunt. Matrfamilias nō in matrimonium tantum, sed quę in familiam quoq; mariti, et in sui heredis locum venisset. Nene te. audax mulier. Daret partus, ne pareret foetum maturum. Excutiebat, cęco ictu, occultis verberibus excutiebat, et excussum eijciebat. Onus crescens visceribus. Embryonem intra viscera conceptum, ē crescentem. Verberabat.n. mulier vterum, vt abortum faceret. Ferunt, dicūt rerum scriptores. Patres, senatores. Corripuisse, increpasse. Nuptas, matronas. Ausas iniquę ausę sunt tam crudele, tamq; imane facinus. Liui. viij. ab vr. con. refert quoddam matronarū veneficium, quo viros necabant, pluresq; ea cā damnatas. Tamen, ferunt patres. Restituisse ius ex emptum, ius vehiculi quod eripuerant. Et iub. ipsi patres. Fieri bi. sa bina sacrificia. Pro pue. ē vir. pro salute puerorū et puellarū, quos prius i vtero necabant. Tegeęę pa. Carmenti, a Tegea oppido in Arcadia. Non est fas. non licet. Inferre illi sa. ferre in illud sacellum, vbi ea bina sacra fiūt.

De noibus mulieribus pcessis varijs temporibus

Scortea, morticina, sine aīa. Nā (vt est apud Var.) in aliquibus sacris ac sacellis scriptum habemus, Neq; scorteum adhibeatur, ideo ne morticinum quid adsit, et prius dixit Scortari est sępius meretriculam ducere, quę dicta a pelle, id enim non solum antiqui dicebant scortum, sed etiam nunc dicimus scorta ea quę corio ac pellibus sunt facta, et reliqua. Ne exa. ipsa morticina sine anima.

Scortea morticina sine anima

Violent, contaminent. Pueros, castos. Focos siquis, in Carmentalibus sacris placabantur etiam duę Deę, Porrima, et Postuerta, quas aliqui sorores aliqui comites Carmentis putauere, ideo ipsis simul cum Carmenti res diuina fit, quibus ab ipsis rebus data sunt nomina. Nam Porrima dicta est, q id quod Porro, hoc ē longe ante fuerat, caneret. Postuerta quod postea venturum esset prediceret. Vnde dictum est, Porrima preteritum canit, et Postuerta futurum. Si quis amas veteres ritus, siquis es qui cupias noscere veteres cerimonias. Assiste precanti, cum Carmenti sit res diuina a sacerdote, ipsi sacerdoti assistas, vt audias eius verba precantia. Tu per no. intelliges nomina a sacerdote prolata. Non nota tibi prius, quę antea

De Porrima ē Postuerta

non audiemus. Placabit, pcibus sacerdotis Porrima, et Postuerta. Odi. Mę. o Carmenta a Mœnalo monte Arcadię. Siue so. tuę si. co. fu. siue erant tibi sorores, siue te ex Arcadia fugientem comitatę sunt. Altera, Porrima. s. Putat ceci. veridica voce dixisse. Quod porro fuerat, quod longe añ fuerat, nã porro longe i. terdũ sigt, qꝺ nouissimum est. Altera, Postuerta. s. Putat ce. ci. fatidica voce pdixisse. Quic. e. post mo. vẽ. oia q futura erũt, sed hoc ideo fictum ẽ, qꝛ Carmentis tam futura, q̄ pterita canere solita est. Candida. xvij. calen. Februa. hoc est. xvi. die Ianua. erit Concordię festuȝ, quo die dedicatũ est ei tẽplum a Camillo primũ, deide sed longe postea a Tibe. De p̄ aũt ita ingt Plut. Camillus post illustres victorias fusis Gallis cum i vrbe esset, dictaturamq; non deposuisset. Dissidente pop. a senatu, annienteq;, vt alter e ɔsulibus pplaris eligeret. Dubius pñtibus rebus senatũ petijt, et pusq̄ dicere aggressus esset, ad Capitoliũ ɔuersus, Deos testat, vt ea dicturus sit, q̄ tandẽ bñ vertant reip. et si seditio ciuilis tollat, Templũ Concordię ędificaturũ se pollicet. Cum multę in senatu ɔtentione eẽnt, in hanc tandẽ sniam itũ ẽ, vt alter ex ɔsulibus e pop. crearet. Dictator cum h̄ ad pplꝫ renunciaret, statiꝫ pop. cum senatu reconciliatus est, et Camillũ plausu et clamore domũ vsq; remittunt. Postridie aũt ɔgregati decreta tulere, vt Concordię queadmodũ Camil. vouerat in foro, et in ɔcione ingẽs p rebus bñ gestis templũ moliret in celebritatibus, q̄s latinas vocant, addita vna die, p q̄triduũ solẽnitates instituerunt, hęc de Camil. Tiberius aũt regressus e Germania triũphum, quẽ distulerat egit, et prandium popu. mille mensis, et ɔgiariũ tricenos nummos viritim dedit. Dedicauit et Concordię ędẽ, hęc ex Trangl. Fuit et aliud Concordię tẽplum antea ɔsecratũ, sed post Camil. Liui. n. in fine noni lib. primę Decadis oñdit a Flauio scriba, cuius supra meminimus, cum is esset ędilis ędẽ Concordię i area Vulcani summa inuidia nobiliũ dedicasse. Quod ideo retuli ne putes aut Camil. aut Tibe i area Vulcani ędẽ posuisse, sed Flauiũ, nã aliud tẽplum erat non longe a Lacurtio, qua in Capitoliũ ad tẽpluꝫ Iunonis monetę ascendebat. Poeta ad Concordiam verba apostrophat. O candida, o Concordia, quã ideo candidã appellat, qꝛ pura et sancta sit, qꝺ Ciconię aues magna ex parte albę sub eius tutela sint, et dicta est Concordia (vt Varroni plꝫ) q̄si congrua corda. Lux pxi. dies sequens ipsa sacra Carmentis. Posuit te tẽplo niueo, tẽplo marmoreo, quod eo die tibi consecratum est.

Prandiũ pplo mille mensis & ɔgiariũ

Ædes Cõcordię & Vulcano dicata

QVA Fert su. al. mo. gra. Ædẽ Iunonis monetę, de qua suo loco dicemus, fuisse ɔstat in mõte Capitolino. Solinus, Tatius in arce vbi nunc ędes est Iunonis monetę q̄ anno. v. postq̄ ingressus vrbem fuerat a Laurentibus interẽptus est, septima et. xx. olympiade hoiem exuit. Oui. infra, Arce q̄ꝫ i sũma Iunoni tẽpla monetę Ex voto memorant fcã Camille tuo. Populi su. Hetrusci, qui Phaliscos in suã ptãtẽ redegit, et Veios obsidione domuit cuniculo effosso. Nota est historia. Id oppidũ (Plu. auctore) fuit Thuscię ppugnaculũ. A. Gel. scribit partã eam victoriam a Camillo ea fere tẽpestate qua Socrates Athenis capitis dãnatus, et in carcere veneno necatus est. Causa, vt voueret id tẽplũ dedicaretq; cã fuit plebis, senatusq; dissensio. Ipsa suas Roma timebat opes, qꝛ opulentia sępenumero discordiã parere ɔsueuit, sed tũ demũ plebs senatui reconciliata est, cũ a Camillo audiuit decretũ esse, vt alter ex ɔsulibus pplaris crearet. Causa re. me. qꝛ supior illa dedicatio a dissensione originem habuit, hęc a victoria et triumpho. Sparsos Ger. cri. Corrigit, Germani iussu victoris Tiberij crines tondent, cum victi a victoribus leges accipiant. Sunt autem flauę Germanoꝝ comę, quas nutrire ɔsueuerunt. Iuue. Cęrula qs stupuit Germani lumina flauam Cęsariẽ, ẽ madido torq̄ntem cornua citro.

Iunonis monetę Ædes

ANT. FAN.

Q ua fert sublimes alta moneta gradus.
Nunc bene pspicies latiã Concordia turbam,
Nunc te sacratę constituere manus.
Furius antiquum populi superator Hetrusci
Vouerat, & voti soluerat ille fidem.
Causa, qꝺ a patribus sumptis secesserat armis
Vulgus, & ipsa suas Roma timebat opes.
Causa recens melior, sparsos Germania crines
Corrigit auspicijs dux venerande tuis.

QVA Alta moneta, excelsum Iunonis monetę templum qꝺ erat in ea parte Capitolij in qua fuerat domus. M. Mãlij Capitolini, de quo latius i. vi. lib. dicemus. Fert subli. gra. per hypallagẽ, h̄ ẽ via qua sublimibus gradibus ad Iunonẽ monetã itur. Nunc, q̄si hoc die. O cõcordia be. pspi. la. latiũ pplꝫ ad te venientẽ. Nunc, hoc die. Manus sacra. manus põtificum. Constituere, ɔsecrauere tibi tẽplũ. Furius, Camillus, nã. M. Furius Camil dicebat. Superator He. po. q Veiẽtes vicit, qm̄ hi sũt in Hetruria, q q̄dẽ. x. annoꝝ obsidionẽ tulerunt, tãdem expugnati sunt Veij cuniculo a Romanis effosso in arcem vsq; Iunonis. Veios dicimus vrbẽ, Veientes pplos. Vouerat antiquũ, vetus Concordię tẽplũ, nã Camilli voto dedicatũ. Et soluerat ille fi. vo. quasi seruauit qꝺ voto pmisit. Causa, vouendi et dedicandi templi fuit. Quod vul. quod plebs. Secesserat a pa. a senatoribus. Sumptis armis, armata plebs dissidebat a patribus, et volebat alteꝝ ex plebe ɔsulem. Et ipsa Roma timebat suas opes, suas vires, seu suum populum opulentũ, et Galloꝝ pręda ditatum, et victoria quoq; elatum. Causa recens, noua, quasi nostri temporis. Melior, q̄ fuerit illa Camilli, nam illa propter dissidentem plebem, hęc pro subacta Germania, et pace terra, mariq; parta, ergo melior causa Tiberij. Dux venerande, apostrophe est ad Tiberium, non quo eum toto opere alloquatur. Etenim hęc quoniam plura eius ductu, quam cęterorum Augustus viuens bella gessit. Germania corrigit, cõprimit

PAV. MAR.

Apostrophe ad Tiberium

Inde triumphatę libasti munera gentis,
Templaq; fecisti, quam colis ipse, Deę.
Hęc tua constituit genitrix, et rebus, et ara,
Sola toro magni digna reperta Iouis.
Hęc vbi trāsierint, Capricorno Phoebe relicto
Per iuuenis curres signa regentis aquas.

comprimit. Tuis auspicijs, tuo felici imperio. Sparsos crines, hoc est fusas vires. cū Germani cri nita sint, et iam breuior erat populus, q: pauci ad modū iā in Germania remanserāt sparsi. n. erāt cęteri. Nam (vt Tranquil. ostendit) Germani fuere vltra Albim fluuium, summoti etiā ex Germanis Sueui, et sigambri in Galliam traducti. Et hoc modo compressi sparsi crines, q: factus est diminutior populus.

INDE, Ex preda Germanorum. Hęc tua cōstituit genitrix, et rebus et ara, q hoc opus Tiberio inscriptum putant decipiunt hoc loco parum diligenter intuentes facta ędis cōcordię mētione Oui. per apostrophē. i. orationis cōuersionem, Tiberium alloqui, a quo eā ędem dicatam accepimus. Sic et in. ij. huius operis lib. Augustum alloquitur. vt, Templorum positor, templorum sancte repertor. Nec tamen ideo dicendum est hoc opus Augusto poetam exulem inscripsisse. Sciendum pręterea (vt inqt Festus) viros prudentes dicere auos et proauos, auias et proauias parentum nomine appellari. Sane mirari non debemus q hic legitur, Concordię templum a Liuia rebus et ara cōstitutum, et in. vi. huius operis lib. Te quoq; magnifica Concordia dedicat ęde Liuia, cum Suet. tradit hoc templum non a Liuia, sed a Tiberio dedicatum. Accipimus enim aram cum simulachro tantum a Liuia dedicatam, exornatamq; rebus ad sacra necessarijs, cum cōstet interdum (auctore Liuio) ipsas quoq; aras separatim dedicari, qd adeo verum est, vt Ouid. infra non ędem dicat a Liuia, sed in ędem Concordię dedicatam. Scio esse quibus placeat Liuiam Drusillam templum aliud Concordię dedicasse, ij (vt dicam quod sentio) mihi referre videntur ęgrorum somnia. Sola toro magni digna reperta Iouis, Ouid. Augustum sępenumero Iouem appellat, qui viuens (vt diximus) diuinos honores meruit. vt, Me quoq; quę sensi fateor Iouis arma timere. Idem et titulo patris patrię donatus est, habuitq; nomen Ioui simile, qui Iuppiter dicit quasi iuuans pater. Hora. Hic ames dici pater, atq; princeps. Hęc vbi transierint, Solis transitum in Aquariū Plin. scribit fere. xvi. calen. Feb. euenire cuius opinioni astipulantur Porphy. et Columel. item auctor hoc loco. Qua in re cum nostrorum tēporum astrologi videantur a vetustioribus dissentire, non est cur moueri debeamus. Facit. n. id, vt quibusdam placet, et nos diximus supra quadrantiū. vnde intercalaris dies conficitur longitudo quibus implendis quicquid vltra modum tēporis adiectum est dici non potest quanta varietate diuersi astrologię scriptores metiantur. Accedit ad hoc quod octauę sphęrę zodiacus mobilis superioris zodiaci motu nō respondet, qui fixus atq; immobilis dicitur. Nouimus. n. octauam sphęram tribus diuersis motibus agitari, quorum vnus ab ortu est ad occasum, alter huic contrarius ab occasu ad ortum. tertius quo cęlum illud per accessum ac recessum quasi trepidans nūc orientem, nunc occidentē, modo septentrionem, modo meridiem petit. vnde sunt qui temporibus nostris duas supra octauū cęlum sphęras mobiles posuerunt, volentes nō aliter fieri posse, vt octaua tripliciter moueat, quę cum ita sint et superioris Arietis caput inferiori minime responderat, tanta fit tēporum inęqualitas, vt verum esse videat quod Plu. et Pli. scribunt ab huiusmodi rebus mathematicorum peritiā superari, et Solis motus rationem prope inexplicabilem esse. Sane per Aquarium (vt Mac. scribit) ipsa vis Solis ostenditur, quoniam imber in terras non caderet, nisi Solis calor ad suprema traheret humorem, cuius refusio pluuialis est copia. Dicitur autē Ganymedes inter sidera collocatus Aquarij nomen accepisse, quis sunt q eum Deucalionem esse dicunt. Vñ ait Seneca in Thyeste, Cadet Ęgoceros, frangetq; tuam quisquis es vrnā, in hoc signo Sole constituto horrēdę tempestates et ingentia frigora esse solent, vt Porphyrio auctor est. Constat autem Aquarius cū aquę effusione stellis. xxx. occiditq;, et exorit capite prius q̄ reliquis membris, vt Higinius tradit. Capricorno relicto, hęc pars zodiaci inter signa hyemalia numerat, oriturq; secūdum Porphyrionē. xvi. calen. Ianua. quod tps in vndas dominat ac sęuit. Vñ Hora. Capricornum aquę tyrannum vocat. constat autem hoc signum stellis. xxij. cuius fabulam lege apud Higinium.

INDE, Ex eo. Libasti, libanda dedisti. Munera gētis triumphatę, de qua triūphum egisti, non munera, quę ab hoste acceperit, sed quę ex pda populo dederit. Nā (vt diximus) prandium populo mille mensis et cōgiarium tricenos nummos viritim dedit. Et fecisti, tu o Tiberi. Tēpla Deę, cōcordię. Quā tu ipse colis, quā venerarijs, et cuius festa celebras. Hęc, tēpla. Constituit, disposuit. Tua genitrix, Liuia Drusilla, quā Augustus matrimonio Tiberij Neronis, et qdem pgnantem abduxit, dilexitq; et pbauit vnice ac pseueranter. Et rebus, ad rē. s. diuinam faciētibus, aut q: re ipsa cōcors cum viro semp vixent. voluit et cōcordię ędē constituere. Et ara, inqua sacra fierēt, aut ipsa psecratione. Sola Liuia repta digna toro, q̄ sola digna fuit mrimonio. Magni Iouis Augusti, quē Ioui cōparat. Nā iam relatus in Deos, et in Tristibus ad Augustū inqt, Liuia sic tecum sociales impleat ānos, Quę nisi te nullo cōiuge digna fuit, Quę si non esset cęlebs te vita decreret, Nullaq; cui posses esse maritus erat. Hęc vbi. xvi. calē. Feb. hoc est. xvij. die Ianuarij relicto Capricorno Sol Aquariū ingredit. De Aquario dicemus sequēti li. Capricorni effigiem Higi. inqt similē esse Ęgipani, quē Iuppiter, q cū eo erat nutritus inter sidera esse vo-

Margin notes: ...Tiberio imperatori; De Liuia Augusti vxore; Sol i Aquariū. xvi. calē. Feb.; Octaua sphera; Aquarius Sole in Aquario quid; PAV. MAR.; Capricorni effigies

Septimus hinc oriens cũ se demiserit vndis,
Fulgebit toto iam Lyra nulla polo.
Sidere ab hoc, ignis, venienti nocte, Leonis
Qui micat in medio pectore mersus erit.
Ter quater euolui signátes tempora fastos,
Nec sementina est vlla reperta dies,
Cum mihi (sensit enim) lux hęc īdicit̃ inquit
Musa, quid a fastis non stata sacra petis?

huit. Est.n. priori parte capra, et posteriori piscis, vt ab Ægyptijs sacerdotibus refert. Cum Typhõ Deorũ hostis acerrimus illuc venisset, Dij q ibi erant timore perciti, in varias se formas mutauerũt, Mercurius in ibim, Apollo in auẽ, quę threicia dr, Diana in merulã, Pan in flumẽ se p̃cipitauit, et posterior pars, quę aquas attigit in piscem, reliqua in hircũ se vertit, Iuppiter admiratus effigiẽ inter sidera collocauit. Spectat autẽ (vt idẽ inquit) ad occasum, occidit p̃ceps, exoritur erectus. Vbi, postq̃. Hęc, Cõcordię festa. Trãsierint, quasi die sequẽti. O Phoebe, o Sol. Curres, currere incipies. Per signa iuuenis regentis aquã, per signa Aquarij, de quo in secũdo dicemus. Relicto Capricorno, cũ iã Capricornus antecesserit.

Septimus. x. calẽ. Feb. hoc est. xxiij. die Ianua. Lyra, de qua superius diximus, icipit occidere, cuius totus occasus erit Cęsari (vt oñdit Pli.) pridie nonas Feb. de quo suo loco dicemus. Hinc, ab hoc ingressu Solis in Aquariũ. Septimus oriens, Sol s. Cum demise. se. vn. cum occidet.

ANT. FAN. Lyra occidit. x. cal. Februa.

FVLGEbit toto iã Lyra nulla polo. x. calen. Feb. siue (vt Columellę placet) xi. Lyra occidit vesperi. Neq;.n. hoc tpe de occasu eius signi matutino.i. cosmico loq possumus, q est s̃m quosdã pridie idus Augusti, s̃m alios tertio Idus, siue (vt alijs placet) sexto idus, quo tpe Lyrę occasus autumnũ inchoat, auctore Pli. Hoc signũ (vt diximus supra) cũ sagittario in ortum fert, et occidit oriẽte Virgine. vt, Occidit hęc orit̃ cum iã pulcherrima Virgo Eripit Hęmonia Chiron cũ tela pharetra Inflexũ ostendẽs terris mirantibus arcũ Nascitur ętherias cęli manifesta sub oras. Illud quoq; sciẽdum errare nõnullos, qui heliacũ Lyrę occasum hoc loco accipiunt, q fieri vllo mõ non põt cũ eiusdẽ signi ortus heliacus nonis Ianuarijs fuerit. Quis.n. nesciat vbi aliqd sidus per abscessum Solis apparere ac p̃ferre se coeperit expectandũ esse annũ, vt idem occultetur Solis accessu et conspici desinat. Varro auctor est, si Lyrę occasu cosmico vua picta inter vites consecretur minus nocere tẽpestates. Lyram a Mercurio in Cyllene monte Arcadię inuẽtam musę Orpheo tradiderunt, vt scribit Eratosthenes, quę in cęlũ translata est, vt diximus supra. Sidere ab hoc ignis venienti nocte Leonis Qui micat ĩ medio pectore mersus erit. ix. cal. Feb. regia stella, quę (vt inquit Pli.) Venus appellata est in pectore Leonis mergit̃ occasu cosmico. Occidit.n. cum ea Leonis pectus, cũ Aquarius in ortum fert̃. Nec semẽtina est vlla reperta dies, sementinę. ferię (vt ait Var.) a semẽte appellatę sunt, q sationis causa susciperent̃, quas Festus ait institutas esse quasi ex ijs fruges grãdescere possent. Sũt autem hę ferię cõceptiuę sicut latinę, paganalia, compitalia, quę quotãnis a magistratibus

Pectus Leõis occidit. ix. calẽ. Feb. Sementinę ferię

vel sacerdotibus cõcipiebant̃ in dies certos, vel etiã incertos, vt ingt Macro. Vnde ait auctor hoc loco nullã se diẽ sementinã in fastis reperisse, vbi statiuę qdem ferię erãt certis diebus, et statis obseruationibus annotatę, cõceptiuę aũt nusq̃. Nec nos lateat publicarũ feriarum quatuor esse genera aucto. Macro. nam p̃ter statiuas ferias, conceptiuasq;, alię erãt imperatiuę, quas cõsules p̃toresq; indicebant pro arbitrio potestatis, alię nũdinę ferię paganorũ. Erant p̃terea ferię familiarũ p̃prię, quas diuersę familię ex vsu celebritatis domesticę obseruabant. Tẽpore certo, peracta satione frumẽti, quę fere extendit̃ vsq; ad finẽ brumę, quo tpe agri foeti et grauidi vident̃. Vir. Serite hordea cãpis Vsq; sub extremum brumę intractabilis imbrem. State coronati plenũ ad p̃sepe iuuenci, sit p̃mium laboris iuuẽco, qui a iuuãdo nomẽ accepit. Plenũ p̃sepe, ociũ et corona. Vere redibit opus, Virg. Depresso incipiat iã tum mihi taurus aratro Ingemere. Itẽ, Vere fabis satio.

PAV. MAR.

IAM Nulla Lyra fulge. to. po. quasi non omnis Lyra fulgebit in cęlo. Nã cum pluribus ex stellis cõstet, nõ omnes eius stellę videbunt̃. aliquę.n. cosmice occidere incipient. Sed de oĩum occasu aget̃ in secũdo. Sidere, nono calen. Feb. occidet. poetę. Sed ex rõne Cęsaris. viij. stella regia (vt Pli. ingt) appellata Tuberon, in pectore Leonis matutino. Verũ per eam partẽ Leonis occidẽtem, eiusdem partis Aquarij, qui Leoni est oppositus, occasus demonstratur. Leonẽ inter sidera cõstitutũ Higinius ingt ab Ioue, quod oĩum ferarũ princeps existimatur. Alij q Herculis fuerit prima cõcertatio, et qd eum inermis occiderit. Callimachus ingt crinẽ fuisse Beronices Ptolomęi cõiugis, quẽ Canõ mathematicus inter sidera collocatũ videri dixit septẽ stellas ostendens, quas crinẽ esse fingeret. Leo ad occasum spectat supra corpus Hydrę a capite, qua Cancer inistat vsq; ad mediã eius partem cõstitutus, medius ęstiuo circulo diuidit̃, vt sub ipso orbe priores pedes hẽat collocatos, occidens a capite, et exoriens, hęc ex Higinio. Sidere ab hoc, quasi post occasum huius partis Lyrę. Nocte ve. nocte insequenti. Ignis, ignita et lucida stella regia. Qui mi. lucet. In me. p. Leo. erit mer. iam occiderit. sic media pte occiderit Leo et media parte erit ortus Aquarius, et vterq; cosmice. Ter qua. euoluerat poeta Fastorũ li. nec inuenire potuit diem Sementinã sed admonitus est statas nõ esse ferias. Quapp illd erit aĩaduertendũ feriarũ publicarũ genera esse quatuor, aut.n. statiuę sunt, aut cõceptiuę, aut imperatiuę, aut nũdinę. Statiuę sunt vniuersi ppli cões, certis et cõstitutis diebus, ac mẽsibus, et ĩ fastis statis obseruationibus ãnotatę, in qbus p̃cipue seruantur Agonalia, Carmẽtalia, Lupcalia. Cõceptiuę sũt, quę

quotãnis

Vtq; dies incerta sacris, sic tempore certo
Seminibus iactis, est vbi foetus ager.
State coronati plenum ad presepe iuuenci,
Cum tepido vestrum vere redibit opus.
Rusticus emeritum palo suspendat aratrum,
Omne reformidat frigore vulnus humus
Villice da requiem terrę semente peracta,
Da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus agat festum, pagum lustrate coloni,
Et date paganis annua liba focis.
Placentur frugum matres tellusq;, Ceresq;
Farre suo, grauidę visceribusq; suis.
Officium cõmune Ceres, & terra tuentur,
Hęc prębet causam frugibus, illa locum.

quotãnis a magĩatibus, vel sacerdotibus ↄcipiunt, in dies vel certos, vel ẽt incertos, ut sunt latinę, sementinę, paganalia, cõpitalia. Imperatiuę sunt, q̃s ↄsules vel p̃tores ꝓ arbitrio ptãtis indicunt. Nũdię sunt paganoꝝ. Itẽq; rusticoꝝ, qbus ↄueniunt nego cijs ꝓprijs vel mercibus ꝓuisuri. Sunt p̃terea ferię familiaꝝ proprię, vt claudię familię, vel Æmilię, seu Iulię, siue Cornelię. Et si quas ferias ꝓprias queq; familia ex vsu domesti cę celebritatis obseruat, et reliqua, hęc ex Theodo. Euolui, euo luendo legi. Ter q̃ter, pluries. Fastos, fasto.li. seu annales. Signa tẽ. in qbus signata et descripta sũt tpa, et oia, quę qbusq; tpibus fiant. Nec re. est vl. di. se. non Iunoni diẽ sementi sacrã. Cum mi. ingt. n. qꝫ sensit me q̃rere diẽ sementinam. Hęc lux, sementina. Indicit̃, a sacerdotibus. s. vel magĩatibus, cũ sint ferię ↄceptiuę, vt diximus. Quid. p. a. f. qd reqris in fasto. li. Sacra non sta. quę non sunt fixa & certa ↄstitutis diebus. Et Cato dicit, Sacra stata solẽnia sancta deseruisti. Et vt est. di. sa. sementini. Incerta, qꝛ ↄcepti ua. Sic. c. t. fit sacrum sementinum. Vbi, postq̃. Ager est foe. grauidus, et foetã dicimus mulierez, vel grauidã, vel quę pepit. Seminibus ia. postq̃ iacta et ↄdita solo semina tunc erunt ferię sementinę, qδ q̃dem fit vel celerius, vel serius pro qualitate tpis et regionũ. Iacto ergo semine dies indicit̃, antiqui aũt Deã seriã a serendo. segestã a segetibus appellabant, vt auctor est Pli. Quaꝝ simulachra erãt in foro. State co. post pactã sementẽ erit per hyemẽ a labore rustico vacandũ, danda est tã bobus, q̃ colonis qes, nec terra ꝓscindenda, noxia. n. est hyberna glacies ꝓscissę nuꝑ terrę, ergo per hyemẽ erit qescendũ. O Iu. co. per translationẽ a militibus, q post exactos labores coronant̃. State ad ple. prę. iam stantes mandite, et reqescite. Iuuẽcus (vt Var. ingt) dr̃ qꝛ iam iuuare ad laborẽ possit. Vestruz opus, vester labor. Redibit cum te. ve. verno tpe erit ad arua ꝓscindenda redeundũ, et aliq p̃cipiunt in locis tepidioribus a bruma ꝓscidi oportere arua. Virgi. vero ingt, Vere nouo gelidus canis cũ mõtibus humor Liquit̃, et Zephyro putris se gleba resoluit. Depsso incipiet iã tunc mihi taurus aratro Ingemere, et sulco atritus splendescere vomer.

ANT. FAN.

EMEritum palo suspendat aratrum, sumptum a militibus, q emeriti dñr cũ vacationẽ hñt militię. Merere. n ẽ militare, vt, Aere merent paruo. Villice da reqem terrę semente pacta sementis est satio vt hoc loco, sed nonnunq̃ semen sigt, licet ↄ̃ senserit vir qdam nr̃a ętate doctissimus, miratus Diuũ

Aratruz emeritũ semẽtis

Hiero. sementẽ ꝓ semine posuisse, atq; sicut messis modo sigt messionẽ, modo segetẽ iam maturam, ita sementis modo ꝓ statione modo ꝓ semine accipit̃, vt, Incipe et ad medias sementẽ extende pruinas. Oui. infra, Vos date maturos teneris sementinas. Oui. infra, Vos date maturos teneris semen ti bus auctus. A. Gel. Ea cassita in sementes forte concesserat tẽpestiuiores. Pli. Cauẽdũ ne id oriẽte Sole faciãt, semẽtẽ n. arescere. Pagus a. fe. rustici, q vicũ Paganum hitant, a ↄtinẽte figurate qꝛ ↄtinet accipimus. Visceribusq; su. quia (vt diximus) li sacri gr̃ie gaudet Ceres, vt, Pria Ceres auidę gauisa est sanguine porcę, &, Accipiat grauidę cur sua is exta Ceres, Est ãt Cereri et terrę cõe offm̃ serendaꝝ frugũ, vnde Cereri a creãdo nom̃ inditũ putant, et terram opẽ dictã volũt, qꝛ eius ope humanę vitę alimenta q̃rant̃. Ceres est quę semina terrę suppeditat, Terra quę fouet. Sed de his alibi latius. Perpetuos an. iuge icrementũ donec ad maturitatẽ ꝑueniãt, vt, Ad mea ꝑpetuuz deducite tpa carmen. Cũ seri. cę. nẽ. ape. se. sementis tpe vtile ẽ et agricolę optanda serenitas, vt, Nudus ara, sere nudus. Graues cul. q̃ semina eruũt, vt anseres agrestes, gruesq;. Virg Nec tamen hęc cũ sint hominumq;, boumq; labores Versando terraz experti nihil improbus anser Strymonięq; grues, et amaris intyba fibris Officiunt.

Ceres a creãdo dicta

RVSTIcus su. pa alte ad palũ liget. Aratrum emer. ꝓstat in translatione a militibus, q cũ emeriti sunt vacationẽ hñt. Humus, terra. Reformidat oẽ vul. fri. timet oẽm ꝑ hyberna frigora ꝓscissioẽz. Villice, tu q p̃es pago et curę totius rei rusticę. Da req. ter. pacta se noli terrã ꝓscindere post sementem. Da re. vi. q co. ter. sine ẽt colonos requiescere Pagus agat fe. q in pago sunt celebrent sementinas ferias, et festa paganalia. Pagus ἀπὸ τῆς πηγῆς, qδ est fons. Nam plerunq; pagi, hoc est villę apud fontes erigebant̃. O coloni, q pagũ incolitis. Lustrate pagũ, circuite solemni põpa in sementinis et paganalibus festis. Et date annua liba, sacrificate quotãnis. Focis paganis, aris Deoꝝ qui crura tuent̃. De libo superius dictum est. Plaxent̃, in sementinis, et paganalibus festis sacrificandũ ẽ terrę, Cereriq; frugum parentibus, et farre et porca p̃gnanti. Tellus et Ce. matres fru. quę sunt causa oium frugum exhibendaꝝ, imo et sine his nulla agricolatio esset. Placentur farre suo, quod ipsę tradunt. Et visce. suis gra. porcę p̃gnantis, et porcam Cereri imolari diximus, fruges a fruendo dictę. Volunt aliqui eandẽ esse Cererẽ et tellurẽ. Diod. lib. iiij. Ab antiquis ingt scriptoribus, et poetis tra-

PAV. MAR.

dr. Cererem fuisse terram matrem appellatam, eadem et Orphei tradunt poemata, et in cerimonijs introducunt, de qbus nequaq̃ fas est inscios loqui. Et in pri. li. Terram inqt tanq̃ vas aliqd eorum, quę fierent putantes, matrem appellarunt, a gręcis sitr. τημιτηρ, mutato deinde paululum verbo δημητερ est cognominata. Antiqtus.n. terra mr̃ est appellata. Poeta nõ dicit eãdem esse, sed idẽ offm̃ ambas tueri. Ceres et ter. tuen cõ. offi. custodiunt et ptegunt simul agricolationes. Ceres.n. facit semina. tellus recipit, hęc alit, illa curat, excutitque matura. Hęc, Ceres s. Pręebet cãm fru. nã ipsa est artifex, et illa officina in qua fit artificiũ. Illa, tellus.s. Pręebet lo. nã est vas eorum q̃ fiunt et in ea generant. Consortes, nunc orõnem ad ipsas frugum Deas vtit, Cererem et tellurẽ, vt et agricolas fructibus exaturent, et sementẽ ita augeãt vt in herbis a niuibus non adurat seges, et q̃ exposcunt semina cęli tẽperiẽ pstent, ueant a noxijs, et cętera q̃ faciunt adhibeãt, descenditq; vsq; ad xxij. versum. O cõ. op. o Ceres o tellus, q̃ in agris eãdẽ geritis sortẽ. Per q̃s ve. est cor. q̃ i q rudẽ vetustatẽ et siluestrem cultũ ad ciuilem vsum redegistis. Et quer. g. q̃ prius hoies vescebant. Est vi. u. ci. cessit victa frumento a vobis exhibito, qui suauior et vtilior fuit cibus. Satiate co. a. explete auiditates colonorum. Immensis fru. ingenti fructuũ copia. Vt ca. recipiant. Pręmia di. sui cul. pmia queniẽtia suo labori in rẽ rusticã.

nam ex ea maior eis pręda suggeret. Vos quoq; o Formicę parcite subiectis granis, nolite attingere grana, quę solo credita et subiecta sunt, nam tenuis esset illa vobis pręda. Maior copia pręde, maior abundantia depredandi frumenti. Erit post messem, quasi post excussum e paleis frumentum maior erit tunc cumulus, paratus.

> Consortes operum, p quas correpta vetustas,
> Quernaq; glans victa est vtiliore cibo,
> Fructibus immensis auidos satiate colonos,
> Vt capiant cultus pręmia digna sui.
> Vos date ppetuos teneris sementibus auctus,
> Nec noua per gelidas vsta sit herba niues.
> Cum serimus, cęlum ventis aperite serenis.
> Cum latet, ętheria spargite semen aqua.
> Neue graues cultis Cerealia dona cauete
> Agmine lęsuro depopulentur aues.
> Vos quoq; subiectis formicę parcite granis,
> Post messem prędę copia maior erit
> Interea crescat scabrę rubiginis expers,
> Nec vitio cęli palleat vlla seges.

Vos date, vos Deę. Perpetuos auctus, ptinuatum incrementum vsq; ad maturitatẽ. Teneris sementibus, dũ in teneris herbis sunt semina. Nec her. no. tenella, aut nup nata. Sit usta p gelu. ni. ne nimio rigore niuium, aut pruinę, peruraẽ, pruĩa.n. a purendo dicta q sata perurat Nix a νιφω, qd ẽ mingo. Cũ serimus, tpe sementis. Aperite cęlũ, pellite nubes quę cęlũ nobis claudunt. Ventis se. serenitatẽ inducentibus, vt sunt septẽtrionales. Cũ la. se. posteaq̃ satũ est, et semen latet intra terram. Spargite aqua ęthe. pluuia, et hoc ãteq̃ emergãt, nã in Ianuario si cadãt pluuię et gelicidia crescẽt frumenta in spicã. Si in Februario, aut in Martio crescent in stipulas, non in spicas. Neue et caue. te, cantã curã adhibeatis, aut cauete vos agricolę. Ne aues gra. cultis, molestę et infestę satis ipsis. Depopulentur, diripiant. Dona Cerealia, ipsa semina. Agmine lęsuro, turba agrorum prędatura. Ergo depellite auium agmina agrum populantia. Vos quoq;, apostrophe ad formicas, vt nolint semina solo iniecta depopulare, expectent messem,

Scabrę rubiginis, vitij quo culmi pereunt, vnde Numa isti tuit rubigalia, vt suo loco dicemus. ANT. FAN. Lolium Et careant lolijs oculos vitiantibus agri, lolius frugibus qdem noxiũ est, vt, Interq; nitentia culta infelix lolium, et steriles dominant auenę. Sed mixtus frumẽto et oculis nocet, et somnum inducit. Quod cum Pij secundi summi pontificis copię te ducę, atq; imperatore Fanũ fortunę meam p̃riam obsiderent, primi oium multis admirantibus explicarunt eminentissimi viri, atq; oiuz bonarum artiũ cultores Marius Bartholellus phs, ac medicus illustris, et Vgolinus Palatinus Fanensis nobilitatis splendor et decus. Bartholellus phs illustris Erat.n. cer. nere in oibus compitis per strata viarum, in foro rerũ venaliũ, in officinis plebeios hoies vbi eos somnus oppresserat dormientes, cum edissent panẽ lolio vitiatum. Nec sterilis culto surgat auena solo, vel q agrum sterilem reddat, vel (quod magis placet) q i Thracia (teste Seruio) auenę fructuosę sunt, qbus (Agretio auctore in orthographia) ab occupãdi auiditate nomen inditum est. secundũ ergo situm Italię dicit sterilis. Passuraq; farra bis ignẽ pati. Farra bis ignẽ pati Audio quosdã hunc locum male interptari dicentes, Farra bis ignẽ pati, qd et vi Solis in agro torreanẽ, et igne postea dum coquit pãis. Quis.n. non videat oẽ frumenti genus vñ pficiẽ panis ea rõne bis ignem pati, atq; auctor hic de farre frumenti specie non de oi frumento loquiẽ, cum et triticum ante far noiet, et deinde subiũgat, Hordeaq; ingenti foenore reddat ager. Dicendũ igiẽ far bis ignem pati ex institutione Numę. Is.n. (vt Pli. scribit) et instituit far torreri, q tostum cibũ eẽt salubrius, et fornacalia celebrari farris torrendi ferias, persuasitq; non esse far purum ad rem diuinam, nisi tostũ. Quomodo intelligitur frumentum bis ignem pati Ergo non solũ far, qd adolebaẽ in sacris bis ignẽ patiebaẽ, sed et quo maiores vtebanẽ in cibo cũ vel panis, vel aliud cibi genus e farre, non nisi eo prius tosto pficereẽ. Hero auctor est, Scythas aratores, qui supra Halizones incolunt non ad panẽ conficiendum serere triticum, sed ad torrẽdũ. Ingenti foenore, id qd terrę ppriũ est vt multo plus reddat, q̃ acceperit, vnde iustissima dicitur. Sarcula cessabant, versiq; in pila ligones, subijciuntur

hęc in

Et neq; deficiat macie, neq; pinguior ęquo
Diuitijs pereat luxuriosa suis
Et careant loliis oculos vitiantibus agri,
Nec sterilis culto surgat auena solo.
Triticeos foetus, passuraq; farra bis ignem,
Hordeaq; ingenti foenore reddat ager.
Hęc ego ꝓ vobis, hęc vos optate coloni,
Efficiatq; ratas vtraq; Diua preces.
Bella diu tenuere viros, erat aptior ensis
Vomere, cedebat taurus arator equo.
Sarcula cessabant, versiq; in pila ligones,
Factaq; de rastri pondere cassis erat.

hęc in laudē domus Augustę, per quā pax toti or/bi parta est. Sunt aūt ligo, et sarculū instr̄a rustica, quoꝝ hoc a serēdo, siue sarciendo nomen accepit, vt auctor est Var. Illud a legēdo, eo quod ꝓpter ipsi/us latitudinem terra facilius legitur.

INTEREA, crescant segetes sine vlla rubigine, nec vlla intemperie cęli cō/trahant vitiū. Cre/scat seges, crescant ad maturitatē fruges. Se/ges.n.est (vt Var. de re rustica inquit) qđ ara/tum et satū. Expers scabrę rubiginis, quasi sine vlla asperę rubi/ginis lęsione. Proue/nit.n. rubigo ex calo/re solis, cū adurit ma/defactos aqs culmos. vñ inferius in.iiij. li. Nec vēti tm̄ Cereri no/cuere, nec imbres, Nec si marmoreo pallet adusta gelu, Quātū si culmos Titā incalficit vdos. Tūc locus est irę Diua tremēda tuę Propterea Numa.xi.anno regni sui, festa rubigalia instituit, de qbus agemus in.iiij.li.

Nec vlla seges palleat, pallorem cōtrahat. Vitio cęli, aeris intemperie, vel pruinis, vel nimijs calori/bus, qbus interdū solent qdā vermiculi gigni et in radicibus, ergo nō palleat ante maturitatē, nā pal/lor tēpestiuus frustrat̄ miseros colonos. Et neq; non sit sterilis seges neq; nimiuȝ pinguis, cuius q/dē luxuria esset reprimēda more Virgi. Quid q ne grauidis ꝓcūbat culmus aristis, Luxuriem segetuȝ tenera depascit in herba. et Pli. Luxuria inqt segetū castigat̄ dēte pecoris in herba dūtaxat, et depastę quidē sępius nullā in spica iniuriā sentiunt. Et neq; deficiat, ipsa seges. Macie, et tenuitate, et ste/rilitate. Neq; pinguior ęquo, plusq̄ satis sit. Lu/xuriosa, seges nimiū pīguis. Parcat suis diuitijs, suę nimię pinguedini. Et careāt, non nascat̄ in agro loliū, nō auena, qm̄ hę sunt perniciosę pestes segeti Lolium infelix appellat Vir. et ideo volūt in/felix dictū, qđ ex tritico et hordeo p negligētiā fiat, et desinat esse triticū quod felix est. Et auenā ꝑmū oium frumēti vitiū esse Pli. inqt, et auenas maro steriles dixit. Extenuāt.n. terrā, et in foecundiorem reddūt. Et agri careāt lolijs, sint sine lolio, ꝙ no/xium est. Vitiantibus oculos, hebetantibus visuȝ. Et caput aggrauat et nimiū soporem inducit, et visum hebetat, imixtū frumēto loliū. Nec auena sterilis, ab effectu, cū faciat sterilem agrū. Surgat solo culto, in agro exculto. Triticeos, ꝓueniat ex agris magna tritici, farris, et hordei abūdātia. Hęc agricolę pro vobis p̄catus sum, et idem facere vos debetis, et quod p̄camur Cereris, et telluris munere sortiat̄ effectū. Ager reddat foetus triticeos, triti/cū ipsum. Et farra passura bis ignē, quę bis tor/rent̄. Primū qui relatū erit in horrea, deinde in sa/cris, siue in cibis. Numa istituit Deos fruge colere, et mola salsa supplicare, atq; (vt auctor est Emina) far torrere, qm̄ tostum salubrius esset. Id vno mo/do cōsecutum, statuendo nō esse purū ad rē diuinā nisi tostum. Is et fornacalia instituit farris torren/di ferias et reliqua. Et hordea, ēt reddat ager.

Numa primus instituit molā salsā

Ingēti foenore, quasi multo maiore copia q̄ ac/ceperit. Hęc ego pro vobis, opto hęc oīa ꝓ vestra vtilitate o. Co/loni, aricolę. Hęc vos optate, p̄cibus a Dijs poscite. Et vtra/q; Diua, Ceres, et Tel/lus. Efficiat p̄ces ra/tas, firmas. putat ad effectū quicqd nos, et vos simul p̄camur. Bella, cū diu et respu. et omne imperiū bel/lo ciuili p̄meret̄, nulla habebat̄ rō rei rusticę cuius instr̄a in arma bellica vertebant̄. Sed Deoꝝ et Augustę do/mus munere, bella Quidē extīcta, atq; orbi pax red/dita toti. Et cultus fruges vndiq; p̄bet ager. Bella diu tenuere viros, diu fuere viri in armis, p̄sertim ciuilibus occupati. Ensis erat aptior vomere, ac cōmodatior erat ensis ad bella, q̄ esset vomer quo terra arat̄, aut cętera instr̄a rustica. imo et vomer vertebat̄ in ensem, vt de falcibus dixit Maro, Et curuę rigidū falces cōflant̄ in enses. Taurus ara/tor, terrę proscissor. Cedebat equo, bellatori. Ces/sabant sarcula, ab opere rustico. Sarculus a sarriē/do crates est illa dentata, q̄ subtrahit̄ satis. Hora. Gaudētem patrio findere sarculo agros, et. Ligo/nes, qbus terra effodit̄. Versi, sunt mutati in Pila, tela Romana, et. Cassis, galea. Erat facta, fabri/cata. De pōdere rastri, de rastro ferreo pōderoso. hoc inqt, omnia instr̄a rustica in arma, et in per/niciem hominum vertebantur.

ANT. FAN.

RELIGAta cathenis Iampridem vestro sub pe/de bella iacent, Vir. Furor impius intus Sęua sedēs super arma, et cētū vinctus ahenis Post terguȝ no/dis. Quo in loco notandū est poetā furoris vincla ideo ęnea dixisse, vt perpetuā pacē futurā ondēret, qm̄ ęris materia nō sicut ferꝝ rubigine consumit̄.

At quę vēturas p̄cedit sexta calendas, Hac sunt Ledęis tēpla dicata Deis, sexto calēdas Februarias dicata est ędes Castori et Polluci Ledę filijs ad lacū Iuturnę, quem quidā fuisse ꝓpe aquā Virgineam putāt, qbus paꝝ fidei adhibemus. Dicauit id tēpluȝ Tiberius suo, fratrisq; nomine, vt Sueto. scribit. Sed iampridē ante amissam a Romanis libertatē, A. Posthumius dictator, qui nihil (vt inqt Liuius) nec diuinę, nec humanę opis p̄termittens ad lacū Re/gillum aduersus Latinos ꝓspere propugnauit, eis/dem Dijs, quibus veluti cōmilitonibus vsus credit̄, ędem vouerat, quā postea eius filius duumuir ad idipsum creatus idibus Quintilibus dedicauit. Le/ge historiā apud Liuiū, et Dionysiū, ac Valerium

Festum Castoris et Pollucis sexto calendas Februarias

Gratia Dijs, domuiq; tuę, religata cathenis
Iampridē vestro sub pede bella iacent.
Sub iuga bos veniat, sub terras semen aratas,
Pax Cereres nutrit, pacis alumna Ceres.
At quę venturas pręcedit sexta calendas,
Hac sunt Ledęis templa dicata Deis.

De tēplo dicato Castori & Polluci

Maximum de miraculis. Hoc tēplum legimus in vita Coriolani ad forū, ac ppe fontē fuisse, qđ Castor, et Pollux statim post pugnā sudātibus equis, ac bellicas induti lenas, faciemq; seruātes, tanq̄ redeūtiū ex plio specie pugilū (vt inqt Diony.) in foro Romano victoriā nunciarint. Supra Castorꝝ ędē Tiberio pricipe cornui Sutrinā oppositā deuolauit, q matutine ser moni assuefactus oibus matutinis euolās in rostra Tiberinū, et deinde Germanicū, ac Drusum Cęsares, et mox transeūtem Romanum populū salutabat. Cōstat in eodē templo dicatū fuisse Cyllarū, auctore Papinio. vt, Et pauet aspiciens Ledęus ab ęde propinqua Cyllarus. Dnr sane Castor et pollux fuisse fratres maxima iuncti cōcordia, ac dū viuerent mare a piratis infestatū pacauisse. Vñ postea in cęlum trāslati solebant a nautis in tempestate periclitantibus inuocari. Sed de his alias.

PAV. MAR.

GRAtia Dijs et domui tuę, o Germanice gratia est habēda Dijs, et Augustę domui, hoc ē Diuo Augusto et Tiberio, et tibi, qm̄. Iāpridē, longe ante ab Actiaca. s. victoria. Bella religata cathenis, a Virg. accepit. Et cētum vinctus ahenis Post tergum nodis. q. d. bella iam sedata. Iacēt sub vr̄o pede, qr subegistis et pessundedistis hostes, et rebelles oēs bellum inferētes. Veniat bos sub iuga, ligēt iā ad iugū boues, et aratū redeant. Semē veniat sub terras aratas, fiat sementis, serant arua. Pax nutrit Cererē, rem rusticā, et. Ceres alumna pacis, nā et ipsa pace nutrit. At q̄, sexto calē. Feb. festū est Castoris et Pollucis, quo die ē illis ędes ɔsecrata apud fontē Iuturnę a Tiberio suo, fratrisq; noie. vt Suet. meminit. Verꝰ et lōge ante fuerat illic ędes, quā bello Latino vouerat Aulus Posthumius dictator in ipso cōflictu, in quo erit paululū imorandū. Nā cū primus oium nr̄i sęculi cōpererim ego, quo in loco esset aqua Iuturna, collatis simul scriptorꝝ veterum monumētis, et ipsa rerꝝ experientia, nō conueniet ęquitati me mea laude defraudare. Diony. n. cū scribat cōflictū ad lacū Regillū, et visos duos iuuenes ad fontē eo die apud Vestā, nō appellat eā aquā Iuturnā. Sic. n. inqt, In hac pugna dr̄ Posthumio dictatori, et q cū eo in acie erant eqtibus, apparuisse duos forma et magnitudine lōge supiores viris, quos nr̄a nā nutrit. Pubescereq; incipiētes, ducētes equitatū Romanū, et qui obuiā Latinorꝝ irent feriētes hastis, ppellētesq; et cohortātes socios. Postq̄ fugam Latinorꝝ, captionēq; castrorꝝ suorꝝ, inclinante iā die in vesperꝝ, visi esse in Romano foro eodē habitu adulescentes dnr duo bellicas induti lenas, pceriq; et pulcherrimi, et eādem habētes ętatem, faciemq; seruātes, tanq̄ redeuntiū ex plio specie pugilū, equosq; madidos sudore adducentes, descendētemq; aiunt vtrūq; equos abluere ad scaturiginem, q̄ manat iuxta tēplū Vestę, lacum faciēs profundū, paruū multis circunstātibus, et si qd es

De miraculis Castoris et Pollucis

set ab exercitu noui dicere postulantibus, narrasse eos pugnā, vt fuerat, et qđ vicissent Romani nunciasse. Discedētesq; deinde dnt eos ex foro a nemine visos amplius, qq̄ multā eorum inqsitionē is lecto in vrbe duce faciente. Postq̄ autem die postero accepetūt a dictatore epistolas, ij qui reipu. pręsidebant, et cū cęteris quę gesta erant. in p̄lio. De apparitione ēt numinū accepere, existimātes vtraq; esse eorūdem nr̄a, vt verisimile ē Castoris, et Pollucis simulachra ea esse crediderunt. Huius aūt inopinatę, admirabilisq; apparitionis cum signa adhuc Romę multa, tū vero est ędes Pollucis et Castoris, quā super foro extruxit ciuitas, vbi diuisa sunt simulachra, et iuxta eā fons. Deorꝝ horum vocataq;, et sacra, et hucusq; existimata Sacrificiaq; sumptuosa, quę quotānis populus perficit idibus Quintilibus, quo die psꝑere administrarunt hoc bellū. Sup ista vero oīa, eaq; post sacrificiū ducūt pōpa habentiū equo de publico, q tributim, curiatimq; ornati, cateruatimq; eqs vecti incedunt oēs, vt ex pugna venientes. Coronati oliuarꝝ ramis, purpureisq; punicei sub tegminis togis, quas trabeas vocāt, circūnelati. A tēplo quodā extra vrbē matris incipientes, peruadentesq; vrbē reliquā per forꝝ, ędēq; Castoris et Pollucis p̄tereuntes. Virorꝝ mill a aliqn̄ v. feren tium quęcūq; in p̄lijs acceperint a ducibus p̄mia fortitudinis. Hęc ex Diony q tm̄ Iuturnę fontē in his nō noiat. Liuius cū de illo cōflictu agit, ibi inquit nihil, nec diuinę, nec humanę opis dictator ptermittens, ędē Castori vouisse fert, ac pnunciasse militi p̄mia. Valerius vero vbi de miraculis agit, sic inqt, cū apud lacū Regillū Aulus Posthumius dictator, et Thusculanorꝝ dux Manlius Octauius magnis viribus inter se cōcurrerent, ac neutra acies aliquādiu pedem referret, Castor ac Pollux Romanarū partium ppugnatores visi hostiles copias penitus fuderūt. Addit quoq; Valerius aliud exēplum, Item bello Macedonico P Vatinius Reatinę p̄fecturę vir noctu vrbē petens, existimauit duos iuuenes excellētis formę albis eqs residētes obuios sibi factos nūciare, die qui p̄terierat, Persam regē a Paulo captū. Quod cū senatui indicasset, tanq̄ maiestatis reus et amplitudinis vano sermone pręmptor, in carcerē coniectus. Postq̄ Pauli lr̄is illo die Persā captū apparuit, et custodia liberatus, et insup agro, ac vocatione dignatus est. Et subdit, Castorē vero ē Pollucē etiā illo tpe p impio Po. Ro. excubuisse cognitū est, quo apud lacū Iuturnę, suū, equorūq; sudorē abluisse visi sunt. iūctaq; fonti ędes eorꝝ nullius hoium manu reserata patuit. Ex his igr̄ patet neq; Diony. neq; Liuium aquā Iuturnę noiare, sed ego cōferens ea q̄ adduxi, id quod aperte nūc videtur animaduerti de eodē loco et aqua loqui Valerium, et Diony. nā vterq; de fonte loquit in quo Castor, et Pollux abluere sudorem equorꝝ visi sunt.

De sacris institutis honores Castoris et Pollucis

Cumq; Valerius lacū Iuturnę dicat, eum eē ꝯstat, qui erat apud Vestę tēplum, qđ qdē tēplū īter Palātiū et Capitoliū cōprehēsis iā vtrisq; collibus vnis moenibus, et stante in medio eorꝫ foro Numa extrusit, vt idē Diony. testat. Erat ergo in foro et ipsa aqua Iuturnę, quę nunc paulo illinc remotior cernit, a posteris quoquo modo transuersa. Est n. apud templū diui Georgij turris semiruta, sub q̄ est ipse fons, et aquę q̄ les salubres. Quod ego expiri voslui, quo certior fierem an ea eēt aqua Iuturnę. Presertim cū Var. diceret nympha Iuturna, q̄ iuuaret. Itaque multi ęgroti pp id nomen, hinc aquā petere solent. Duxi igitur illuc ad abluendum quinquies discipulum scabidū, ꝓtinusq; ab oī scabie liberatus est. Hic forte nimium imoratus sum, sed referre volui historiā, et rei veritatem aperire, inquit ergo poeta. At sexta, dies. s. Quę ꝓcedit calendas venturas, hoc est calendas Februa. et sigt. xxvij. diē Ianua. Hac. s. die. Templa sunt dicata ꝯsecrata. Deis Ledęis, Castori, et Polluci Ledę filijs.

[margin: fonte Iu/ turne]

[margin: ANT. FAN.]

FRAtribus il. De. fra. de gen. Deorꝫ Cir. Iu. cō. la. ordo est, Illa qdē dies dicata est fratribus Castori ē Polluci, sed fratres de gente Deorꝫ, Tiberius videlꝫ et Drusus tēpla cōposuerūt circa lacus Iuturnę, qđ ideo dicit, qꝛ Tiberius (vt diximus) eā ędē dicauit suo, frisq; noīe. Iuturnę lacum fuisse existimamus ad eum fontem cuius Plutar. meminit in Coriolano, q̄uis qdā alr̄ sentiant. Vide supra vbi explicauimus illud carmen, Te quoq; lux eadē Turni soror ęde recepit. Ipm nos car. pa. de, ad aram, colebat pax a maioribus nr̄is, vt fides, virtus, ꝯcordia, sed principatu Augusti ac Tiberij nullā inuenio pacis ędē fuisse in vrbe memoratu dignā, aram tm̄ vel ędiculā fuisse arbitror. Postea ꝟo Diuus Vespasianus huic Deę tēpluꝫ illud magnificentissimū ędit, quo (vt inqt Iosephus) oīa collata sunt, quorꝫ visendorꝫ studio antea per totū orbē hoīes vagabantur. Eius ego ruinas ingētes cum essem Romę ī via sacra volui ꝯtemplari, vn̄ auelli nō poterā, q̄uis grauissimis negocijs īpeditus, cū expleri mentē nequirē, exardescerēq; tuendo tm̄ licuisse fortunę, vt tātę rei nobis spectaculū subtraxisset. Frondibus Actia. frondibus oleę ob pacē partā ex Actiaca victoria, qđ dcm̄ est in Augusti laudē, Cęsareęq; familię, cui auctor placere studet. Nonimus. n. Actiū Epiri promontoriū esse apud qđ Cęsar Augustus Antoniū et Cleopatrā naualī ꝑlio supauit an̄ ostium videlicet sinus Ambracij. Postq̄ victoriam Ambraciā vrbem (vt ait Ser.) Nicopolim appellauit. i. victorię ciuitatē, et ludos ꝯstituit quinquēnales Actio Apollini ꝯsecratos, adauxitq; vetus Apollinis tēpluꝫ, cui Deo (vt inqt Stra.) prius quoq; Actia a finitimis agebātur, quę Augustus postea honorificentius edidit. Al-

[margin: Iuturnę lacus]

[margin: Festū pacis. iij. calendas Februarias]

[margin: Actiū epiri, pmōtorium]

Fratribus illa Deis fratres de gente Deorum
Circa Iuturnę composuere lacus.
Ipsum nos carmen deduxit pacis ad aram,
Hęc erit a mensis fine secunda dies.
Frondibus Actiacis cōptos redimita capillos
Pax ades, ꝯ toto mitis in orbe mane.
Dum desunt hostes, desit quoq; cā triumphi.
Tu ducibus bello gloria maior eris.
Sola gerat miles, qbus arma coerceat, arma,

ludit aūt ad certamina Olympiaca, quę in honorem Olympij Iouis fiebant, vbi victores corona oleagina donabantur, nec mirum cum auctor (vt supra dixi) sepenumero Augustum Iouem appellet. Esse autem oleam arborem pacis nemini dubium est. Vnde legimus in contentione Palladis et Neptuni, cū hic equū, illa produxisset oleāꝫ, Mineruę munus cōprobatum esse, vti reꝫ meliorem, ac pacis īsigne, cui tantum honoreꝫ prębuit Romana maiestas (auctore Pli.) vt equitum turmę idibus Iulijs ex hac arbore coronarentur, item minoribus triumphis ouantes. Athenienses quoq; victores olea coronarunt. Sunt qui legant, Frondibus Attiacis ab Attica, quod non placet. Tu ducibus bello gloria maior eris, qꝛ bellicas laudes (vt inquit Cicero) solent quidam detrahere ducibus, et eas cōmunicare cum multis, quarum maximam partem fortuna, quę in re militari plurimum potest sepenumero sibi vendicat, qui vero pacis auctores sunt, et vel togati quieti publicę recte consulunt ampliores laudes consequuntur, exuperātque gloriam militarem, vnde illud est. Cedant arma togę. Et illud, Tantum igitur muros intra toga contulit illi Nominis ac tituli quantum non Leucade, quantum Thessalię campis Octauius abstulit vdo Cędibus assiduis gladio. Sola gerat miles, quibus arma coerceat arma, vt propulset, non inferatur iniuria. Laudem enim dignus est qui nemini infert iniuriam, qui autem iniuriam inferre volentibus reluctatur, longe maiori laude dignus est. Ille enim sibi duntaxat, hic alijs pluribus est vtilis.

[margin: PAT. MAR.]

ILla Deis fratribus, Castori, et Polluci sacra est, tunc enim est eorum festum. Fratres, Tiberius, et Drusus, non qđ ambo simul dedicauerint, sed quod Tiberius ipse suo, et fratris nomine dedicarit, vt Tranquillus ostendit. De gente Deorꝫ, et hoc pp domum Iuliam, quę ab Ascanio emanauit, in quā adoptatus Augustus Tiberium et ipse adoptauit in filium. Composuere, ea templa. s. Circa lacus Iuturnę: de quo iam diximus. Ipsum. xxx. die Ianuarij erit festum pacis, inuocat igitur, et orat illam, vt diutius in orbe maneat, ne magis bella gerantur, cum laudabilius sit paceꝫ, q̄ bellum colere. Sed gerantur arma solum ad propulsandam, non ad inferendam iniuriam. Timeat q; oīs orbis Romanū nomen, aut potius amet, si nō extimescit. Ipsum carmen deduxit nos ad aram pacis, qꝛ nunc pacis meminimus, Pax Cereręꝫ nutrit, et reliq̄, ē ad finem libri, et mensis ꝓperamus, ipsa opportunitate ad tēplū pacis venimus et festū, quo fiunt illi sacra. Ad araꝫ, ad tēplum, q̄ Augusti tempore exiguum, erat ad viā sacram, coepit il-

[margin: De festo die paci dicato]

Canteturq; fera, nil nisi pompa, tuba.
Horreat Aeneadas, & prius, & vltimus orbis,
Si qua parum Romá terra timebit, amet.
Thura sacerdotes pacalibus addite flámis,
Albaq; perfusa victima fronte cadat.
Vtq; domus, quę pręstat eá, cũ pace pennet,
Ad pia propensos vota rogate Deos.
Sed iam prima mei pars est exacta laboris,
Cumq; suo finem mense Libellus habet

lic maius erigere e fundamẽtis Agrippina, sed Vespasianus postea pfecit. Hęc dies, pacis. Erit se.a si.men.scda ab vltimo die Ianua.retro numerando. Sit erit penultimus dies. Ades tu pax redi. ornata. Capillos com. ornatos. Frondibus Acti. corona victrici et triũphali ab Actio pmontorio Epiri, apud qd Cęsar Octauius Antoniũ, et Cleopatrá fudit, postq̃ victoriá Ianũ Quirinum clusit, Protinus et totum pax alma effusa p orbẽ, ad illud ergo alludit. Aliqui legunt frondibus Acteis ab Actica et p olea accipiunt, cũ pacis sit insigne. Et ma. mitis, lenis, et benigna.

In to.or. sicut p vniuersum orbẽ fuit Augusto impante. Dum de.hostes, dum non est hostis, q in Romanos gerat arma. Desit quoq; cá tri. q̃si nec a Romanis bellũ gerat spe triũphi. Bello.n. subactus hostis triũphi cá est. Tu, pax. Eris du.impatoribus, et ipsis ducibus. Maior glo.bel. qꝛ maior ex pace, q̃ ex bello gloria comparat. Miles ge. arma. Quibus, armis. Coerceat so.ar. ppulset inferentes armis iniuriam, quam non ipse inferat.

ANT. FAN. NIL ni.põ. quę exhibet in ludis. Est aũt gręcũ vocabulũ, vtimur & põpę noie in funebribus rerꝫ ferculis, teste Quitiliano. Si qua pa. Ro.ter.ti.amet, vt Roma iperet volentibus, qd hi faciunt, q iuste impant, nec timeri volunt, sed diligi, cum malus sit custos diuturnitatis metus. Hinc illud est Virgilij, Victorq; volentes Per pplos dat iura, viamq; affectat olympo. Alba vi. pro q̃litate numinis. Nihil est.n. pace candidius, cuius gr̃a legitima bella suscipiunt. Ná (vt auctor est Cice.) eá ob cám bella suscipienda sunt, vt sine iniuria in pace viuat. Quę si vel libidine dñandi, vel alia q̃uis eiusmodi cupiditate suscipiant, ac non pacis et q̃etis gr̃a, iniusta et detestabilia sunt. Perfusa fron.mo'a qua frons victimę aspergebat, auctore Ser. itẽ cultri, ac foci. Quod et Naso manifeste oñdit in vltimo Meta.

Ouidius li.xv.Metamor. d cultro et foco

Domus q̃ p̃.eá, familia Cęsarꝫ de qua ingt supra, Gratia Dijs, domuiq; tuę.

PAV. MAR. NIL Can.fe.tu.nisi põ. non crepitent tubarꝫ clangores ad incendendos ad pugnas aĩos, sed ad exhibendam ludorꝫ põpam, et ad supplicationes. Ille.n. ordo pcedentium in his põpa dr̃. Et pri. et vl. orbis, oriens, et occidens. Horreat, extimeat. Æneadas, Romanos ab Ænea pgenitos. Si qua ter.pa. time. vt sunt remotissimę gentes, Indi, et Scythę.

Romãos ab Ænea dictos

Amet, sit Romanorꝫ amica, vt idẽ fuere, q i amicitiá recepti sunt. Thura, o sacerdotes addite thura, et ponite, et adolete. Flámis pla.aris, et ignibus pacis. Dñr.n. pacalia sicut fornacalia. Et ca. vi.al. imolet paci pecus alba. Fronte persu. mero.s. vt moris est, et supius diximus, In tua qd spargi cornua possit, erit, &. Rogate, vos sacerdotes. Deos pro.inclinatos ad. Pia vo. quasi q pia vota, & castas pces exaudiunt. Vt pennet, ppetuet. Cuz pa. domum Augustá. Quę, domus Augusta. Pręstat, eam pacẽ humano generi. Sed iaz pars prima nr̃i laboris, primus Fastorꝫ liber. Est exacta, quasi est deductus ad finem. Et Libel. hic pmus. Habet finem cũ suo mense, qꝛ iam pfecimus primum librũ, et rationez primi mẽsis, qui est Iano dicatus.

Finis interpretationum primi libri Fastorꝫ per Antoniuz de Fano, et Pauluz Marsum Poetas, Cl. et. RH.

PAVLVS MARSVS PISCINAS. PO. GEORGIO Cornelio Veneto Patricio. M. Equitis. F. Salutem.

VEreor ego suauissime Corneli, ne qui sint, q me longiorez esse censeant, quá, aut ipsa rerum moles exigat, aut võ lectoris exposcat, presertim cuz in hoc primo libro nimis forte aliorum indicio euagatus, videar quidem boni interpretis legem excessisse. Cuius illud pręcipuum est, in minimis nõ insistere, et quę ex quotidiano vsu percipiuntur, silentio preterire. Sane si quo in loco, et qbus id nostri muneris exhibetur, animaduertent, dignam profecto venia prolixitatem hác meam indicabunt. Non enim hęc in nostro cubiculo, aut in amoeno secessu nobis ipsis, et nostro arbitrio cõmentamur, sed in media vrbe Roma, terrarum et gentium domina, et in publico Gymnasio, tam rudibus, q̃ eruditis, tam pueris, q̃ grandioribus natu pfitemur. Vbi quidem, et apud quos nihil erit silentio pretereũdum, sed vt vtrisq; mos geratur, omnia sunt summa perspicuitate demonstranda. At nullum pene profertur verbum, quin ab illis omne protinus excipiatur, excepta domum referunt, relata in suum ordinem digeruntur. Ab illis deinde si quid edituri sumus, labores nostros mutuamur, et quo ordine a nobis omnia prolata sunt, eo quoq; edenda esse dicimus. Adde et rerum magnitudinem, et antiquitatem pene obliterataz, vt alteri explanandę, alteri ab imis tenebris eruendę, omnino fuerit a nobis immorandum. Laudádam igitur industriam meam duxerit ęquus lector, potiusquam vllius prolixitatis arguendam. Sed (vt spero) tua. G. Corneli in primis auctoritas & laudabit, et a liuoris morsu defendet. Quod vt facias etiam atq; etiam rogo, sed aggrediamur iaz Februarium mensem, cuius ratio non minorez curam exigit, quam fecerit Ianus. Dabimus nos ipsi operam, vt labor hic noster sit et pueritię lr̃is dicatę, pariter et Iuuentę profuturus. Vale.

Antoni[illegible]

ANTONII FANEN. ET PAVLI MAR.
In secundum P. Oui. Naso. Fastorum librum enarrationes.

PV. OVIDII NASONIS FAstorum Liber Secundus.

Ianus habet finem, cum carmine crescat & annus.
Alter vt it mensis, sic liber alter eat.
Nunc primum velis Elegi maioribus itis,
Exiguum memini nuper eratis opus.
Ipse ego vos habui faciles ĩ amore ministros,
Cum lusit numeris prima iuuenta suis.
Idem sacra cano, signataq; tempora Fastis.

ANT. FAN. Ianus habet finem cũ carmine crescat et annus, Vtilis exornatio siue color rhetoricus, quez Greci metabasin, latini translationem vocant. Ostendit eniz breuiter quod dictuz est, ac pponit breui quid consequat. vt, Hactenus aruoꝝ cul. et si. celi. Nũc te Bac. canã. Annum autem naturalem accipe ex quo magni constabãt ciuiles nominati, q̃ eos populi siue gentes p arbitrio sibi statuerẽt, vt is, qui Trieteris dr̃ duobus annis vertentibus constãs q̃uis sit pprie dieteris. Siĉ et is, qui Olympias q̃tuor ãnos amplexus, vñ quito quoq; redeũte greci Ioui Olympio Agonem celebrabãt. Addit is annus Eudoxi octo e nostris continens. Itẽm Chaldaicus, qui duodeciz, et Metonicus, qui vndeuiginti constare dicitur. Nunc pri. ve. ele. ma. itis, translatio est, velis autem maioribus dĩt, q̃ Elegi nati ad q̃rimonias explicandas, vt eoꝝ nomẽ ostendit, nunc tractẽt sacra, et seria, non amores et ludicra. Videbat eniz hęc materia postulare carmen heroicuz, quod alibi ostendit, vt Sępe dedi nocte gram. ve. rati. Lusit, scripsit humilia. vt, Ludere quę vellem calamo permisit agresti. Hęc mea mi. est ge. quę pos. ar. bene meremur de Germanico carmine, qui eẽ non possumus.

PAV. MAR. Ianus habet. Numa cum anno Romuli duos addidisset menses, primum Ianuarium nuncupauit, primumq; anni mensem esse voluit. Secũdum Februarium vocauit, Februo Deo dicatum, qui lustrationũm potens creditur, vltimumq; anni esse voluit. Lustrari autem eo mense ciuitatem necesse erat. Statuit vt iusta Dijs manibus soluerentur, sed postea a decem viris Februarius post Ianuarium numeratus est. Diony. tamen asserere videtur sacrificia hęc in Februario post brumam ab Euandro initium habuisse, qui mos postea a Romanis seruatus est. Nec dissentit Var. Februarius enim inquit appellatus a Februo. Februare purgare significat, eo mense purgabatur ãtiqua ciuitas idest palatium a nudis lupercis, ab hoc Deus purgationum Februus est nominatus, sed de hoc paulopost latius disseremus. Ianuarium mensez primum priore lib. Dijs auspicibus absoluimus, nunc ad secunduz his duobus versibus transitionem poeta facit. Ianus, hoc est mensis Iano dicatus. Habet finem, q̃ absolutus ẽ. Crescat et annus cũ car. crescat annus per additione mensium, et carmina in quibus de mensibus agetur. Vt it alter mensis, secundus. s. Sic eat alter liber, quo secundus ipse mensis descrĩbatur quid mensis et vnde supius diximus. Grauia grauiori stilo cõmendanda erãt sed cum magis ingenium Elegis accõmodatum haberet etiaz, hęc quę grauia sunt. Elegis decantat. His enim versibus miserabiles hominuz erumnę, et amoris q̃rimonię decantãtur, dicti ab ελεω quod est misereor, inde ελεοσ materia, vertit sermonez ad ipsos Elegos. O Elegi nũc primum, quasi non ante hac, sed nunc primum. Istis ve. ma. sublimiori stilo, et locupletiore materia per translationem a nauibus et mari. Memini eratis exiguũ nuper opus, exigua materia; q̃ leuia leuiori stilo canebantur. At nunc magna canitis verba sententijs accõmodando. Ipse Elegias de amoribus multas scripserat, quarum extant ad Corinnam tres libelli, scripsit et Artem, et amoris Remediũ. Ipse ego ha. n. elegos. s. faciles, benignos. Ministros in amore, et vt excusatus haberetur subdidit. Cum prima in. ipsa ętas iuuenilis. Lusit suis nu. q. d. cum ea laudarem, quę iuuenes non dedecebant. Idem, quod de amore attigit, cum humilis eat materia, humili etiam sono expssit, hic vero cum grauia dicat se totuz ipso carmine attollit, verbaq; rebus accommodat. Idez ego cano sacra, omnia ad religionem facientia. Et tempora sig. descripta. Fastis, in Fastorum libris, omnia hęc superius diffininimus. Ecquis cre. illic, ex ipsa re amatoria. Esse viam ad hęc, sacra. s. et tempora dscri

Elegia vñ dicat

Ecquis ad hęc illinc crederet esse viam?
Hęc mea militia est, ferimus, q̃ possumus, ar-
Dextraq; nõ oĩ munere nr̃a vacat. (ma,
Si mihi non valido torquentur pila lacerto,
Nec bellatoris terga premuntur equi,
Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense,
His habilis telis quilibet esse potest.
At tua prosequimur studioso pectore Cęsar
Nomina, per titulos ingredimurq; tuos.
Ergo ades, & placido paulũ mea mũera vultu
Respice, pacando siquid ab hoste vacas.

benda. Hęc, trahit sua quemq; voluptas, et cui magno sit ornamento militaris industria, cum illi se a pueris non dederit, hanc esse suam militiam inquit, nec ab omni officio vacare. Hęc est mea militia, poetice.s.et sacra canere. Ferimus ar. q̃ pos. ac si diceret, Calami sunt mihi pro hastis bellicis, legitur in alio codice, Gerimus. Dextra no. nõ va. oi mu. oi officio, imo aliquod munus affert, nam si tela nõ torquet tractat calamo, qbus ad scribendum vtit. Si mihi, vt magis laborem suum gramatico cõmendaret per longum

Hypbatõ

hyperbaton inqt, si a me non tractant arma, non pmit bellator equus, non habemus arma neq; ad ppulsandam, neq; ad inferendam iniuriam, quę quidem ab omnibus haberi pñt. Canimus tñ Cęsareum nomen, et suas laudes, et dignitatem celebramus, ac si dicere velit, illa a multis fieri pñt, hęc autem a paucis, inquit ergo. Si pila, pilum genus teli eẽ diximus. Nõ torquent, non torquendo emittuntur. Mihi, a me. Valido lacerto, forti et robusto brachio.

ANT. FAN.

HIS habilis telis &c. bene supprimit igeniosus poeta quod cum arrogantia expssisset, nam ex eo q dicit, Bellica tela a quo ais posse tractari, intelligẽdum reliquit concedi paucis poeticum ipetũ, quorum in numero ipse sit. Studioso pectore, nõ docto, ne sit arrogãtis. Februa Romani &c. Februa-

Februarius

rius qui lustrationis, expiationisq; mensis fuit aucto Plu. dictus est (vt Festo placet) q tum populus februaret, hoc est lustraretur ac purgaret, quo tempore nono germine sacrificabant, vt legimus in vita Numę, vel a Iunone februata, cuius ferię lupercalia fuerunt, quo die mulieres februabantur a lupercis amiculo Iunonis.i.pelle caprina. Vnde is dies februatus dicebat, q̃cunq; enim purgamenti cã

Februa
Februatũ

in sacrificijs adhibebant Romani februã appellarunt, et quod purgatum fuerat februatum, deducto a Sabinis (vt arbitramur) vocabulo, qui (teste Var.) purgamentum februum dicunt. Idem Var. scri. regem cum ferias menstruas nonis februarijs diceret, eum diem februatum appellasse, et in quibusdam sacris constat liba cum facta essent farris semina inijci consueuisse, ac dici ea tunc februa-

Februari
Februum Deus

ri, hoc est pura fieri, vt Nonius refert. Sciendum Februum Deum, cui hic mensis dicatus est esse (vt qbusdam placet) Ditis patrem, vt alij ipsum Ditem, cuius hostia capra fuit, quã nunq̃ febri carere Archelaus auctor est, vt Pli. docet, ideoq; buccina qua

Piacula
Piacula
ris porta

Dij inferi induebant e capra fieri psueuit. Sane piacula et piamenta dicebant omnia, quibus maiores nostri vtebant in expiando, vñ piacularis Porta Romę dicta propter aliqua piacula, quę ad eas

fiebant, et Piatrix dicebat sacerdos expiare solita; quam et Sagam appellauerunt. Pontifices a rege

Saga

pe. et fla. et la. laneis imaginibus veteres in sacris

Lanee imagines

magicis vtebant. Hor. in Sermonibus, Lanea ẽ effigies erat altera cerea. Et lana lacte madida. Hoc mense in lupercalibus duorũ adulescentũ frontes abstergebantur tincte cultro sanguine perfuso, vt Plut. scribit in Romulo, in compitisq; suspendebant cõpitalibus tot pilę ex lana quot capita seruorum, tot effigies viriles, ac muliebres q̃t liberi essent, vt Dij inferiores, quos lares vocabant vivis parceret, et pilis ac simulachris contenti essent. Lanis enim (aucto Pli.) veteres Romani auctoritatem etiam religiosam habuere, postes a nubentibus attingi iubẽtes, apud quos Flamines pileũ ferebãt, in q̃ erat breuis virga desuper hñs lanę aliqd, quo cũ tegi ęstu ipediente non possent filio capita religabãt. Vñ Var. Festo, Seruio, ac Pri. auctoribus Flamĩes p sincopã q̃si Flamines dicti sunt. Hi a Dijs qbus sacra faciebãt cognoia hũerunt, vt Flamen Dialis, Martialis,

Flamines
Flamen Dialis
Pomonalis

Pomonalis, Vulcanalis, Quirinalis, quorum Pomonalis (aucto Festo) inter qndecim Flamines minimus habebat, q Pomona leuissimo fructui agrorum psideat. Dialis vero maximus ac maximę dignationis insigni veste, curuli sella, et albo galero ornatus. Ab his pontifices interdũ lanas petebãt, interdum et a rege sacrorũ, qui q̃uis magna eẽt auctoritate pditus (vt diximus supra) cedebat tñ pontifici maximo, quem Festus sic dictum ait, q rerum ad sacra et religiones ptinentium maximus iudex esset, vindexq; contumacię priuatorũ magĩratuũq;, cuius erat non cęlestes modo cerimonias docere, sed iusta quoq; funebria et manes placandos. Ferũt

Pontifex maximus
Pont. munera
Pontifici nũerus

autem pontifices olim quatuor e patribus creari, quorum, qui alios auctoritate anteibat, maximus dicebatur, sed his postea totidẽ e plebe adiecti sunt, quos omnes a posse et facere quidam dictos pontifices tradiderunt. Var. autem a ponte et facio, quod ab eis pons Sublicius factus, ac sępe restitutus sit. Idem ẽ Dio. tradit docens omnem diuini cultus institutionem a Numa in octo partes distributam, quarum vnam eos sortitos refert, qui q pontem ligneum reficiant pontifices appellant. His (vt scri. Mac.) permissa est ptãs memoriam rerum gestarũ

Pontifices vñdicti

in tabulam conferendi, quos annales maximos appellabant non a magnitudine (vt inquit Festus) sed q eos Pontifex maximus consecrasset. Is omne genus sacrorũ penes se scriptũ habuit et qbus diebus quibus hostijs, qbusq; tẽplis sacra fieri oporteret.

annales maximi

NEC pmuntur terga equi bellatoris, equi bellicosi, nam animal bellicosum est, et equum presagire

PAV. MAR.

pugnam Pli. testatur. Nec tegimur galea, capitis tegmine, et hoc ad defensioné. Nec cingimur ense acuto, et hoc ad offensioné, aut ad propulsandá iniuriá. Quilibet pót esse habilis.i.aptus. His telis, ac si dicere velit carminibus tñ quilibet esse habilis nó potest. At tua, particula hęc differentia verum significat Pó. teste, vt cũ dicimus, scipio bellator, at M. cato orator. At, o Cę. Germanice prosequimur scribẽdo. Tua nomina, Cęsarea.s. Studioso pe. officioso seu diligenti. Et ingre. per tu.n. imus p tuas laudes et p tuas dignitates. Tituli tñ ẽ milites appellati sunt vt Póp. inquit, quasi tituli ꝙ patriá tuerent, vnde ẽ Titi pnomé ortum est.

Februa Romani dixere piamina patres,
Nũc quoq; dát verbo plurima signa fidẽ.
Pontifices a rege petunt, et flamine lanas,
Queis veterum lingua Februa nomé erat.
Queq; capit lictor domibus purgamina certis,
Torrida cũ mica farra, vocantur idem.
Nomé idem ramo, qui cęsus ab arbore pura,
Casta sacerdotum tempora fronde tegit.

Ergo, Cęsaris (vt etiá supe. rius) Germanici benignitaté implorat, vt hęc trá. quillo aio munera respiciat, si quid ocij in bellis superest. ná et hęc ad eũ belligeranté i Germania scripta sunt. vñ hic. Pacando si qd ab hoste vacas etc. Ergo a. faue cum.s. canam tua ncia. Et re.p. m.p.u. tranqllo aio nam (vt supra dixi) vultus est voluntas q̃ pro motu animi in facie ostẽditur. Si qd va. ab ho. pa. si quid cessas a pacandis hostibus, aut si qd ocij. aut temporis tibi superest tũ pacas hostes. Februa, vbi fauoré Germanici implorauit rem ipsam aggredit, hinc.n. incipit narratio Februariorum, vñ mensis Feb. nomé traxerit, ẽ cum a Februis dicat Febrna quid sit primum diffinit. Februa piamina esse dicit, idq; plurimis argumẽtis probari. Romani pa. di. vocauere. Piamina, purgationes, lustrationes. Nũc quoq;, nunc etiam. Plurima si. dant fidẽ verbo huic.s. februoꝝ. Pontifices, cũ capellę p lupercos mactarent. vt apud Plu. est, gemini adulescentes pclari sanguinolento gladio foedatá sibi faciem attingebant. Alij illico cũ lana lacte madida accurrebát, atq; abstergebát sanguiné, ergo inde expurgationibus lanę vsus erat. Pótifices petunt la. ad expurgationem.s. A rege, a rege sacrificulo, et q sub pótifice erat. Et flamine, sacerdote. Queis, pro qbus lanis. In li. ve. in antiqua loqla. Erat no. Feb. nam Februa appellabant. Pontifices, Numa (vt Diony. refert) oẽs diuini cultus institutioné i octo diuisit ptes, quod erát sacroꝝ ordines. Primá tricurionibus tradidit, q hostias publicas p curijs imolabant. Secũda his, q Gręcis Stepheophori a Romanis Flamines, quos a gestatione pileoꝝ, ẽ insularꝝ hoc noĩe appellant. Tertiá ducibus sceleꝝ regum custodibus. Quartá interptantibus signa a dijs missa, quos augures vocát. Quintá seruantibus sacrum igné virginibus, quas a Dea quá colũt, vestales appellát. Sextá Salijs, de qbus suo loco dicemus. Septimá collegio eoꝝ, qui feciales vocabant. Vltimá sortiti sunt ij qui magnũ apud Romanos sacerdotiũ ẽ ptátem hñt, qui ab opere qd faciunt pótem.s. ligneum renuẽtes; Pontifices nũcupant, hi rebus oĩbus diuinis psunt, et sacras cẽs causas ɾ iudicant magnamq; in oibus ptátem et immunitates hñt.

Februarius vñ dicatur

De ordie sacrorũ

ANT. FAN.

Flaminius lictor

Queq; ca. li. d. p. c. Torrida cum ẽ c. Flaminius q Flamini Diali sacroꝝ causa psto erat lictor dicebatur, aucto. Festo. Hic est qui farra cum sale auctiora, electioraq; certis e locis ad ré diuinam petere ↄsueuit, vñ molam faciebát (vt diximus supra) quam habuisse vim expiádi (vt antiq existimabát) dubium nó est. Farra át torrida ideo dicit, ꝙ non nisi tosta pura ẽ apta ad ré diuinaꝫ putarent vt supra dictum est. Alij legunt turbida, quod non placet, interpretanturq; turbida nondum tosta cum peterentur. Sciendum lictores qui nonnullis magistratibus ad rem diuinam non spectantibus ministrabant dictos esse a ligatis virgaꝝ fascibus quos gerebant, siue (vt alij putant) a ligádo, ꝙ carnificis officio antiquus fungerent. Cuius sententię fuit Valgius Ruffus, q (vt A. Gel. scri.) ideo lictorem a ligádo dictũ voluit. ꝙ cum magistratus po. Ro. virgis quempiaꝫ verberari iussissent crura eius et manus ligari a viatore solita sint, isq; e collegio viatorum, q officiuꝫ ligandi haberet lictor sit appellatus, Tyro anté Tullius M. Cicero libertus lictorem vel a licio, vel a limo dictum tradidit, ꝙ qui magistratibus pministrabát licio transuerso cincti erát. Plu. vero in questionibus scribit lictores lora in sinu gestátes Romulum seq solitos, qui (vt qbusdam placet) olim lictores dicebant, λαον.n. Gręci populum dicũt, vñ minister populi λειτουργοσ vocat. Qui cęsus ab arbore pura, nó fulgurita, nõ maculosa, sicut pura vestiméta dicimus, quę (vt inqt Festus) sacerdotes adhibebant, nó obsita, non fulgurita, nó maculam habẽtia, non funesta. Dicunt ẽ pura eodem auctore, quę in vsu spurco nó fuerunt. Talia n. decet Dijs immortalibus exhiberi. Tibullus, Discedat ab aris Cui tulit hesterna gaudia nocte Venus. Placet autem vt p arborem purá hic laurum accipias, in quam Daphne puella castitate insignis mutata est, cuius arboris frõdibus sacerdotes vtebant, vt Crines in terga solutos Cádida Phocaica cõplectitur insula lauro. Ipse ego Flaminicá po. Feb. vidi, vxorem Flaminis dcit. Est autem cauẽdum ne pro Flaminicá Flaminiam dicamus, nisi forte sacerdotulam significare velimus, quę Flaminicę Diali preministrabat, et Flaminea dicebatur, eratque patrimes et matrimes.i. patré et matrem adhuc viuos habẽs, quo vocabulo etiam significamus Flaminis Dialis domum, vt Festus et A. Gel. scribunt, vnde igné efferri, nisi diuinę rei gratia ius non erat. Flaminica vero est vxor Flaminis. Macro. Flaminica quoties tonitrua audisset feriata erat, donec placasset Deos A. Gel. Quas flaminicas

Lictores vñ dicti

Pura vestiméta

Pura arbor

Flamica

Flaminia

Pr̃imes

Mr̃imes

Ipſe ego Flaminicā poſcentē Februa vidi,
Februa poſcenti pinea virga data eſt.
Deniq;, qđcūq; eſt, quo corpora nr̃a piantur,
Hoc apud intōſos nomen habebat auos.
Menſis ab his dictus, ſecta quia pelle luperci
Omne ſolū luſtrant, idq; piamen habent.
Aut qa placatis ſunt tēpora pura ſepulchris,
Tunc cum ferales prēteriere dies.

ſacerdotiſſas Dialis ſeorſū aiūt obſeruitare. Feſtus, Rica eſt veſtimētum quadratū, fimbriatū, purpureū, quo Flaminicē ꝓ palliolo vtebant. Februa. po.pi.vir.da.eſt, pinus ſacra eſt matri Deū (vt ait Ser.) ex qua arbore dabant̄ coronē victoribus apð Iſthmum, aucto. Pli. Eadē et Pani Deo Arcadiē grata dicit̄. Propti⁹, Fagus et Arcadio pinus amica Deo. Hoc apð intonſos nomē habebat au. veteres pp̄ ſeueritatē hirſuti erant, teſte Porphyrione, vnde Catonem intōſum dixerunt. Primus aūt tōſorem in vrbem duxit Scipio. Mēſis ab his dictus, a Februis Februarius noīatus eſt, quo mēſe luperci ꝑ vrbem diſcurrentes, et ſecta pelle hoc eſt loris obuios feriētes (vt in lupcalibus latius dicemus) oīa luſtrare ac purgare credebant̄. Potuit et Februario vocabulum dari ꝙ peractis ferialibus, quē feſta Dijs Manibus ſacrata ſunt tpa ſebruata et purgata eſſent, quē pura nō ſunt dū ferialia celebrant̄. Quare infra legimus, Dū tamen hēc fiēt viduē ceſſate puellē, Expectet puros pinea tēda dies. Nouiſmus. n. funebria pollutionē facere. Quā ob cām inquit Mac. oportuiſſe ciuitatē hoc menſe luſtrari, quo iuſta Dijs manibus ſoluebant̄, et apud maiores, q̱ funera ꝓſecuti fuerant redeuntes aſpergebant̄ aqua, et ignem ſupgrediebant̄, qð purgationis genus ſuffitionē vocabant, aucto. Feſto. Item Ænee apud Virg. funeſtato morte Palinuri flumē monſtrant, vt ſe expiet, q̄uis nō vidiſſet funus, ſed tantūmodo agnouiſſet, doluiſſetq;. Diximus et a Iunone februata putari Februariū dictum, quā et Februalē, et Februlā vocabant, teſte Feſto. Ei. n. hoc menſe rē diuinā faciebant.

Flamiea

Pinus matri Deum ſacra

Intonſi Romani

Februarius a febrnis

PAV. MAR.

QVÆq;, lictor (vt Gellius cenſet) a ligādo dictus, licet Plu. grēcum putet qð grēce λετουργοσ per ſimplex. t. miniſter populi dr̃, conſulis miniſter eſt, et ꝓconſulis et ꝑtoris, qui faſcē virgarū ſecuri portabat, hic vel ꝙ ligaret, vel ꝙ plecteret merētes ſingulis in expiationē annis q̄ſdā pultes ex farre et ſale accipiebat, hēc etiam Februa appellabant̄, ſed cur lictores virgas alligatas ferant Plu. ita Proble. lxxxij. inqt, An ſignū eſt nō oportere magr̃atus iracūdiā promptam ac diſſolutā eſſe, an virgarū diſſolutio, mora et tarditate iram frāgit, et impetū moderatur, ſed malitia, quoniā partim medicabilis eſt, partim curari nō poteſt. virgē quod medicari pōt, corrigunt. ſecures aūt quod emēdari nō pōt, abſcindūt hic. Et farra tor q̄ (vt diximus) bis torrent̄. Cū mica, ſalis. ſ. vt ſupra, Far erat et puri lucida mica ſalis. Quē lictor capit, accipit. Domibus certis, locis deputatis. Vocant̄ idem, hoc Februa. Nomen idē etiam vocat̄ et ex lauro ramus, quo ſacerdotes expiaturi coronabant̄. Idē nomē Februa. ſ. eſt. Ramo qui cēſus ab ar. pu. non violata. ideo dixit, vt per periphraſim laurū arborem oſtēderet in quā Daphne ſe cōuertit virginitatē corrumpi non paſſa. Tegit frōde, frondibus ſuis. Tēpora caſta, pura, ſancta ſacerdotū. Ipſe ego, itidē et pineus ramus, cuius eſt ad expiationē vſus idem vocatur. Vidi ipſe ego Fla. hoc eſt Flaminis miniſtrā. Poſcētem Februa, cū poſceret Februa. Pinea vir. ramus ex pinu. Data ē po. Feb. Flaminia dicebat̄ quā Flamini diali pater miniſtrabat, eaq; primes ac mr̃imes erat, i. quē patres mr̃emq; viuos hēbat. Deniq;, vt aliquādo cōcludat, deniq; inqt ommia, q̄ ad expurgationē a veteribus Februa vocabant̄. Idē Pōpeius inquit, Quēcūq; purgamenti cauſa in quibusq; ſacrificijs adhibebant̄, Februa appellant̄, id vero qð purgatur dr̄ ſebruatum. Deniq; quodcunq; eſt quo piant̄, expurgant̄ noſtra corpora. Habebat hoc nomen apud intonſos auos, apud veteres oīa quē ad expurgationem faciebāt, vt lanē, molē, virgē, frondes etc. oīa Februa appellant̄. Intōſos dixit q̄ prius nō erat vſus tonſionis. Primū. n. tonſorē Siculum in vrbē Scipio duxit, inſtituitq; vt nobiles ſingulis diebus tōderent̄, qð Auguſtus ſeruauit, cū ſingulis diebus tōderet̄. Menſis ab his, ergo mēſis Feb. appellatus eſt. Quo luperci, hoc eſt Panis ſacerdotes ſectis caprarū corijs omnia circūeunt, & expurgāt. Plu. aūt inquit, cū hēc ſacra attigit, Capellas mactant, et erectis caprarū tergoribus nudi per ciuitatē diſcurrunt, q̄cunq; ſibi obuiā fiunt verberant corijs, adultē mulieres vltro ſe his offerunt, exiſtimātes id ſibi felicē pariundi facultatē ꝑſtare, ſed de hoc inferius. Pōpeius aūt inquit, Februarius menſis dictus, ꝙ extremo mēſe āni populus ſebruaretur. i. luſtraret̄ ac purgaret̄, vel a Iunone ſebruāta, quā alij Februalē, Romani Februlā vocant, ꝙ ipſi eo mēſe ſacra fiebant, eiusq; feriē erant lupercalia, quo die mulieres ſebruabant̄ a lupercis amiculo Iunonis. i. pelle caprina. Quā ob cām is quoq; dies Febr. appellabat̄, et reliqua quē paulo ſuperius diximus. Mēſis dictus eſt ab his. ſ. luſtrationibus.

Quo, mēſe. ſ. Lupci, ſacerdotes Panis, ſed de his inferius. Luſtrant, circūeunt. Secta pelle ſecto caprino corio.

IDQVE piamen habēt, exiſtimant omnia expiari diſcurſu lupercorū, et Iunonis amiculo. Credebant, idem et nos credimus, q̱ in vera religione verſamur, nā et qui Dei filium, ac verum Deum prodidit potuit expiari, potuitq; omniū infelicisſimo ſi voluiſſet tantū facinus cōdonari. Actoridem Peleus, ꝓbat exemplis expiandi ritus a grēcis principium habuiſſe. Patroclus. n. Menēcij filius et Actoris nepos, cum in Opūte oppido Locrēdis luderet Aſtragalis cum Amphidamātis filio Cliſonymo (vt quidā volunt) iratus ob ſubreptos Aſtragalos eū interemit, et Pythiā cōfugit ad Peleū.

ANT. FAN.

Expiandi ritus

Procl⁹ cēde fcā ad Peleū confugit

Vt, Cēde

vt, Cęde puer facta Patroclus Opunta religt Theſſa
licamq; adijt hoſpes Achillis humum. Dicit̃ autem
a Peleo nõ ſolum purgatus, ſed et domi acceptus,
vt inquit Home. et magna cura educatus, atq; iter
familiares habitus. Quod non alienum a vero exi
ſtimandum eſt, cum eum Achilli neceſſitudie ſuis
ſe coniunctuʒ Euſta-
chius colligat. Vnde is
deinde a Peleo ſocius
Achilli datus, cum eo
in bellum Troianuʒ
profectus eſt. Cęteruʒ
Strabo non Cliſony-
mum ſed Eanẽ eum
vocatum refert a Pa-
troclo interfectus eſt,

Omne nefas, omnemq; mali purgamine cāʒ
Credebant noſtri tollere poſſe ſenes.
Gręcia principium moris dedit, illa nocentes
Impia luſtratos ponere facta putat.
Actoridem Peleus, ipſum quoq; Pelea Phoci
Cęde per Hęmonias ſoluit Acaſtus aquas.

dīq; occiſus per imprudentiam, quem eius affinẽ
fuiſſe nonnulli tradunt. Strabonis in .ix. ſuę geo-
graphię hęc verba ſunt. Cęterum ex Opuntia terra
natum eſſe Patroclum teſtat̃ Homerus, qui cum
cędem patraſſet inuitus fuga ſe ſubtraxit ad Pele-
um. Menętius vero eius pater manſit in patria.
Ait enim Achilles ſe Menętio pollicitus cum ex ea
expeditione reuertiſſet illum in patriam reductu-
rum. Verum non ille, ſed Aiax Locrus Opuntiorũ
regnum obtinebat, quem a patria Aryco genitum
ferunt. Eanem vero vocatum fuiſſe eum dicũ, quẽ
Patroclus interemit, a quo et ſacellum Eanium, et
Eanidẽ pontem oſtendunt noīatuʒ. Sane Opũs vñ
Opuntius ſinus, qui eſt e regione Euboię nomẽ ac-
cepit Metropolis fuit diſtans a mari ad ſtadia .xv.
vbi Menętius Actoris filius (teſte Diodo.) imolatis
Herculi, cui amicus fuit, tauro, capro, et ariete, inſti
tuit vt ſingulis ānis ei ſacra fierẽt, vtq; ibi ꝓ heroe
coleret̃. A Menętio Patroclũ Menętiadẽ, vt ab Acto
re Actoridẽ dicimus. vt, Sine Menętiadẽ falſis cecĩ
diſſe ſub armis. ẽ Quę fuit Actoridę cũ magno ſem
Achille Laudari ſolita ẽ, Hectoris ore fides. Ipſuʒ
quoq; Pelea Phoci Cęde pˀ Hę. Peleus Æaci ex Ægina
filius Phocum fratrẽ interfecit, vt Diod. ſcri. ſed inui
tus. Alij eum dicunt adiutum a Thelamone Pho-
cum iugulaſſe. vt, felix et nato felix et coniuge Pele
us, Et cui ſi demas iugulati crimina Phoci omnia
contigerant. Ea cęde pollutus fugit ad Ceicem, po-
ſteaq; ad Acaſtum regem Magneſię, eum videlicet,
quem ferunt Phthiriaſi periſſe, vt legimus in vita
Syllę, a quo purgatus dr̃. vt, Magnetas adijt vagus
exul, et illic Sumit ab Hęmonio purgamina cędis
Acaſto. Olim .n. reges et ſacerdotum et regum mu-
nera obire conſueuerunt. vt, Rex Anius rex idem
hominum Phoebiq; ſacerdos. Eā ob cauſam Apol-
lo (vt ſcri. Statius in .i. Thebai.) pollutus cęde Phito-
nis ad Crotopum regem ſe contulit. vt nona de-
hinc piacula cędis Perquirens noſtri regna haud
opulenta Crotopiˢ Attigit. Dicitur autem Peleus
aqua expiatus, quod primum eſſe purgationis ge-
nus Seruius tradit. Cum .n. oīs purgatio (vt ei pla-
cet) aut per aquas, aut per ignem, aut per aerem fi
at. vt Alię panduntur inanes Suſpenſę ad uentos,
alijs ſub gurgite vaſto Infectum eluitur ſcelus aut
exuritur igni. Maximum inquit purgationis ge-
nus eſſe quod per aerem fit, cum primum ſit,
aquę ſecundum, ignis tertium, licet ſint qui hac
in re a Seruio diſſentire videantur. Sciendum Ma
gneſiam vbi Acaſtus regnaſſe dicitur annexam eẽ
Theſſalię aucto. Pli. inde orta eſt Magneſia vrbs
Aſię quę ſita eſt ad Męandrum flumen, vt ſcrib.
Herod. inde et genus
magnetis Magneſia-
cum nomen accepit.
Vocatur autem Thes
ſalia interduʒ Hęmo-
nia a rege Hęmone,
quem dicunt fuiſſe
Deucalionis filium.

PAV. MAR.

OMne ſolum, oẽm
tellurem. Et id, hęc
luſtratio. Habet piamen, habet expiationeʒ. Aut
qꝛ, in Februario non ſolum pro viuentium ex-
purgatione, ſed etiam mortuorum expiatione fie-
bant ſacrificia, quod niſi factum eſſet, putabant
circa ſepulchra errare Manes, et ex eo aeris intem-
periem, tempeſtates, et peſtilentias oriri. Manium
ergo expiatio inſtituta eſt circa ſepulchra ipſa, vñ
in hoc menſe Numa (Macro. teſte) ſtatuit vt iuſta
Dijs manibus ſoluerent̃. Et Plut. lupercalia inquit
ad expiandos Manes conſtituta videbant̃, fiebant
enim nefaſtis diebus menſis Feb. quem piaculares
interp̃tant̃, et reliqua. Inquit ergo aut dictus men
ſis ab his expiationibus. Aut qꝛ tunc cum ferales
dies .i. in quibus fiebāt feralia, hoc eſt ſacra ꝓ mor-
tuis. Pręteriere, pro p̃terierunt. Tempora ſunt
pura, hoc eſt ſine vlla lue, ſerena, et lucida. Placa-
tis ſepulchris, factis ſacrificijs circa ſepulchra, vel ex
turatis Manibus. Omne nefas, nullum erat adeo
ingens ſcelus, qꝫ veteres expiatione deleri non pu-
tarent. Noſtri ſenes, maiores noſtri. Credebant
poſſe tollere, poſſe delere, poſſe auferre omne nefas,
et omnem cauſam mali. Purgamine, luſtratio-
ne, expiatione. Gręcia, facilitas hęc expurgandĩ
criminis a Gręcis initium ſumpſit, qui putabant
delinquentes vbi expurgati eẽnt ab oībus crimini-
bus abſolui, non eſt alienam hoc a religione no-
ſtra, nam noſtra fides eſt vtˀ peccata omnia purga
tione ſacerdotis diluantur. Gręcia de. prin. mo.
huius .s. conſuetudinis expurgandi ſceleris. Gręcia
dicta eſt a Gręco rege Atticę regionis, vt Ariſto. in
quit in Meteoris. Illa, Gręcia .s. hoc eſt Gręci ipſi
putant. Nocentes luſtratos, expurgatos. Pone-
re facta impia, deponere et delere ſcelera. Actori
dem, arguit ab exemplo Gręcorum hervum, qui
ob patratam cędem expurgati fuere, et qui expur-
gauerũt. Actor Menęci pater, Menęcius Patrocli.
Inde Actorides patronymicum quaſi nepos Acto-
ris. Patroclus (vt Helanicus Lesbius rerum ſcriptor
inquit Menęci filius educatus in Opunte, cędem
nõ voluntariam patrauit. Puerum enim coęuuʒ
Amphidamantis filium Cliſonomum, vel (vt qui-
dam dicunt) Eanadetalis iratus interfecit, ob hoc
itaq; patria exul Pthiam venit, vbi pro affinitate
quę intercedebat cuʒ Peleo et Achillę moratus eſt,
amicitiamq; excellentem inter ſe ſeruantes ſimul

in bellum Troianum ꝓfecti sunt, hec ille. A Peleo ergo de patrata cęde expurgatus fuit. Peleus vero Æaci, et Ægine filius Phocu fratrem interfecit exulans, vt in Meta. refert, ex patria in Trachinaꝫ tellurem ad Ceicē venit, deinde ad Magnetas, vnde i Meta. Magnetas adit vagus exul, et illic Sumit ab Hęmonio purgamina cędis Acasto, et ab Acasto sacerdote expurgatus est. Sunt tamen qui dicant ab Actore in Opunte expurgatum fuisse. Acastus Pelię Thessalię regis filius fuit, inquit ergo. Peleus lauit, expurgauit. Actoridē, Patroclum Actoris nepotē. Acastus lauit ipsum quoq;, ipm etiam, legit etiā soluit. Pelea, Peleum per aquas Hęmonias, per aquas Thessalicas, Thessalia.n. Hęmonia dicta est ab Hęmone Deucalionis filio. Cęde fratris, occisione fratris sui, qui Phocus dictus est.

> Vectā frenatis per inane draconibus Aegeus
> Credulus, immerita Phasida fouit ope.
> Amphiaraides quam Naupacteo Acheloo
> Solue nefas dixit, soluit & ille nefas.
> Ah nimium faciles, qui tristia crimina cędis
> Fluminea tolli posse putatis aqua.

ANT. FAN. Medeę fabula

VEctam fre. per inane dra. Ægeus Credulus im. Pha. fu t ope, Medea Æetę Colcoꝝ regis filia ex Lydia Phasis dicitur a poetis a Phasi flumine Colchorum, qui rura secat ditissima, vt inquit Lu. Hanc scribunt qdam fuso bitumine venenato Creontem regem Corinthioꝝ & Creusam eius filiam cum tota regia combusisse, atq; insuper trucidasse Didimum, Ascimenum, et Thersandrum, quos ex Iasone susceperat, ꝙ is ea repudiata Creusam, quam et Glaucem vocant, duxisset vxorem, quo dolore sūt qui dicant Iasonem parcitum seipm peremisse. Eā ob causam Medea ad Ægeum regem Atheniensiū fugit, qui eam non purgauit solum, sed matrimonio sibi iunxit. vt, Excipit hanc Ægeus facto dānādus in vno, Nec satis hospitium est thalami quoq; foedere iungit. Seneca in Hyppolito, Sileantur alię sola coniux Ægei Medea reddet foeminas dirum genus. Inde (vt qdam tradunt) per diuortiū recedētem Medeam ꝓpter adultam priuigni ętatem Iason exulem miserata recepit, qua comite necnon et Medo Ægei filio Colchos dr̄ repetisse, ac socero regnum restituisse. Cęteꝝ, vt apud Solinū legimus, Æetes tres filias habuisse dr̄ Angitiā, Medeā, Circē, quaꝝ Medeam a Iasone Butroti sepultam ferunt. Angitiam vero cui vicina Fucino occupasset Deā habitā ꝙ salubri scia aduersus morbos resistens homines viuere dedisset, q̄uis dicant nōnulli (vt Ser. meminit) Medeā postea q̄ relictis Colchis Iasonē secuta est, ad Italiā puenisse, atq; a Macubijs populis circa Fucinū lacū habitantibus Angitiā noiatam, qm̄ ij ab ea ꝯ serpentes nonnulla remedia edicti carminibus serpētes angerent. Sunt q dicunt Medeam Creontis regia incendio absumpta cū fugere cogeret alatis draconibus vectā Thebas puenisse, vnde cū Herculem insania liberasset ad Ægeū Athenas se ꝯtulit, inde in Phoenicia, et alias Asię regiōes postremo Colchos, vbi humanis rebus dr̄ excessisse, Sunt aūt Colchi ad sinistram partē Pontici maris in Scythia, a quoꝝ flumine celeberrimo poeta (vt diximus) eam Phasidē vocat. Nolim tn̄ sinistrā ptē hoc loco accipias ad quā Ouidi. exulauit, q̄uis ibi Medea fratrem Absyrtū lacerasse narret, quē tn̄ nōnulli tradiderunt (vt auctor ē Stra.) ad Absyrtidas insulas interēptum. Amphiaraides, additio facta est, patronymico versus grā, vt Sedit Atlantiades, significat aūt Alcmęonem Amphiarai augurıs Argiui filiū, qui Eriphylē matrem necauit, qm̄ ea latentem in bello Thebano maritum ꝓdiderat Polynici, vnd his postea hiatu terrę dum curru dimicaret absorptus ē, vt, Laurigeri subditos an vatis hiatus. Virg. in.vi. Ænei. Moestāq; Eriphylē crudelis nati monstrātes vulnera cernit. Alcmęon postea vti Orestes furore correptus est, drq; expiatus ab Acheloo, et a fratre Amphilocho interfectus, qui eum (mea snia) nō recte purgatum melius expiauit. Notum est cur Amphiaraus Oiclei filius latuerit, cur vxor eius Eriphyle latentem ꝓdiderit. Naupacteus aūt Achelous hoc loco dr̄ a Naupacto Æthlolię oppido. Hic.n.fluuius ortus a Pindo monte Thessalię Acarnaniā (vt inqt Pli.) ab Æthlolia diuidit, vbi Naupactus ē, apud quam aliquot sęculis anteq̄ in Putrolano mari quidam delphinoꝝ amatores flagrantissimi cogniti sunt, vt Theophra. tradit. Dicta est āt Naupactus a pangendis.i.ꝯstruendis nauibus, vt Stra. auctor est, ꝙ illic Heraclidę classes cōpegerint. Tu quoq; sacroꝝ &c. Februarius erat vltimus anni mensis, vt diximus supra, ita vt in eo tpe anno iam fere ꝯsumato terminalia celebrarent, q̄ cū annū quasi terminarent celebrari aptissimo tpe videbant.

Amphiaraides Alcmęo nis fabula

Achelous Naupactus

Februarius vltimus anni

PAV. MAR.

VEctam, Medea Æetę Colchoꝝ regis filia ex Hipsea ꝯiugem patrem ꝓdidit, fratrem interemit, Iasonem secuta, et Iasoni nupta ex eo filios pepererat, a quo postea ob Creusam Creontis Corinthioꝝ regis filiam repudiata, accensa furijs Creusam quodam veneficio cum patre Creonte cremauit, filios ex Iasone necauit, iunctis ad currus draconibus Athenas ꝯfugit ab Ægeo Athenarum rege expurgata, et in matrimonium accepta est, ex quo Medum peperit, a quo Media postea dicta est. Sed reuertente Theseo ex longa peregrinatione Ægei ex priore vxore filio cum illa illi venenum parasset, ne regno succederet, detectis insidijs aufugit. Trogus tn̄ inquit per diuortium ab Aegeo discessisse in orientem, vrbēq; a filij nomine ędificasse, a qua et prouincia omnis Media denominata est. Inqt ergo Ægeus credulus, ꝙ credidit illius scelera aqua dilui posse. Fouit, et expurgauit ꝉ fouit, aut sit. Soluit, purgauit, aut ēt. Iuuit ope imerita, ope qua illa non merebat, et hic immerita cū passione ponit. Phasida, patronymicū formauit a Phasi flumine Colchoꝝ Euxinū ingrediēn. Phasidā, Medeā a Phasi. Vectā p ina. p vacuū, ꝉ est p aerem. Draconibus fre. iūxerat enim dracones ad currum quo vecta est. Amphiaraides, Amphiaraus

De Medeę fraude

Æetę filię tres Angitia Medea Circe

Colchi Phasis

raus Oiclei filij Antiphatis filij Malampi filius vates, cum puideret si in bellu3 Thebanū cum ceteris ducibus accederet se periturū, cauebat dissidens cū Adrasto rege (vt auctor est Diod.) ad Eriphylē vxorem Amphiarai dissensiones omnes detulerunt, q̄ q2 dono acceperat a Polynice, vt viro belli societatem psuaderet torquē aureum a Venere Armonię filię datum, hęc pro Amphiarao sententiam dedit, adijciens, vt Thebani belli socius, adiutorq; esset. Ille putās se ab vxore proditum, Alcmęoni filio mādauit, vt post obitum suū vxore3 interimeret. Profectus i bellum hiatu terrę ab sortus est, et pręter Adrastum cęteri duces periere, responsum deinde Apollinis habitu3 est, eam Gręcos ciuitatem expugnaturos si Alcmęonē imperatorem cōstituissent. Dux factus, Deū et de Thebano bello, et an matrem puniret cōsuluit, respōdit Apollo vt vtrunq; faceret, nō solum quia monile aureū mater in patris necem, sed et peplum ob filij interitū acceperat. hęc ille. Alcmęon (siue vt alij dicunt Alcmęus) itaq; matrem interemit. Confugit diu furore actus in Locros tādem, et in Acheloo flumine se lauit, qui nō longe a Naupacto Locrorum regia fuit, de quo alias. Alij dicūt Calliroē Acheloi filiam in matrimonium accepisse, ergo.

Fabula de Alcmęone filio Amphiarai

Amphiaraides, Alcmęon Amphiarai.s. dixit. Acheloo Naupacteo Solue nefas cędis.s.patratę, q2 matrem interfecerat. Et ille sciluit nefas, Acheloius.n. fluuius Acarnanes ab Ætholis diuidit.

Ab nimium, arguit illos nimię facilitatis, qui cędis crimina putāt aquę aspersione deleri. Ah, admirantis est. Nimium faciles, dico.s.vos esse. Qui putatis posse tolli, solui, et deleri. Aqua flu. flumine.n.vino se abluebant, vnde Vir. Et cęde recenti obtrectare nefas, donec me flumine viuo Abluero. Tristia crimina cędis, occisionis, Tristia qdem ab effectu ipso. Sed tamē, redit ad ordinē mensium, nam qui nūc primus est Ianus.s. et olim a Numa prior institutus fuit. Sed tamē ne tu erres nes.in errore verseris ignarus. Ordinis antiqui, quē antiqui seruabant. Vt mensis Iani, hoc est Ianuarius. Est primus, q2 primus anni. Et, etiam. Ante fuit, primus.s. Qui sequitur; Februarius vero q nunc post Ianuariu3 est, tunc vltimo loco erat duplici argumēto, et q2 in fine āni fiebant expurgationes, et q2 finis sacrorum, et Termini festū, de quo dicemus suo loco. Mensis q se.Ia.mense3 Iano dicatū, hoc est Februarius erat vltimus anni veteris, anni a Numa istituti. Tu quoq; o Ter. apostrophe est ad Termini festu3. Eras finis sa. q2 in fine āni celebrabat tuū festum, qđ tam ānales q̄ faustos claudebat.

De festo dei Termini

ANT. FAN. POST Modo cre.spa.di.lon. Tampora bis qni cō. viri, bene credūtur cum nusq̄ legatur vel decēuiros

Sed tamē (antiq ne nescius ordinis erres)
Primus, vt est, Iani mensis & ante fuit.
Qui sequit Ianū, veteris fuit vltimus anni,
Tu quoq; sacrorum Termine finis eras.
Primus erat Iani mēsis qa ianua pria est,
Qui sacer est imis manibus, imus erat.
Postmodo creduntur spacio distantia longo
Tempora bis quini continuasse viri.

creatos inspiciēdis libris Sibyllinis, vel q creati sunt scribēdis legibus Ianuarium et Februariū coniunxisse. Ego is sum q neutros existimē id fecisse cum et Oui. ea de re dubitet, et nemine3 legerim, a quo certū aliqd tradatur. Creati aūt sunt decēuiri scribēdis legibus vt placet Solino āno vrbis.cccij. quo tpe Empedocles Agrigentinus in philosophię naturalis studio florebat, teste A.G. Principio mensis, calendis Februarijs colitur Sospita cui ad ędem matris Deū in palatio (vt quibusdā placet) tēplū constitutū est, et prio huius mēsis die dedicatum, quod auctor ait procubuisse lōga die ac vetustate cōsumptū. Hoc ego fuisse arbitror quod vouit Iunoni sospitę Cornelius cōsul in principio pugnę cū certaret aduersus Insubres si hostes fusi, fugatiq; essent, quorum ea pugna.xxx.millia periere. Est aūt sospita Iuno (teste Prisciano) vbi horum carminū argumēto pbat Sospitā foeminino gñi cōuenire. Sospitare.n.est saluare teste Nonio. Ennius in Menalippa. Regnūq; nim sospitēt, superstitētq;. Hanc Deā ptātem hře seruādi Arist. docuit, q (vt in eius vita legimus) Nicanore genore ęgrotante vouit statuas duas, alterā Ioui seruatori alterā Iunoni sospitę si Nicanor icolumitatē reciperet. Huius Deę tēplū nō obscuru fuit Lauinij, cuius sępe Liuius meminit. Sūt et alię multę Iunonis ptātes, vt Iuno maxima, quā theologi dixerunt ipsa3 mřem Deū, quę terra dř. Vnde ei porcam sacrificabant, itē Iuno Lucina, Curetis, Matrona, Regina. Sciēdum q2 sospes licet saluū significet, Ennius tñ pro seruatore sospitē posuit, in q̄ significatione maiores Iunonem sospitā, hoc est seruatrice3 cognominauerunt. Cętera ne.si.ca.la.rui. sospitę Iunonis templū ab Augusto refectum nusq̄ inuenies, q̄uis meminime adulescēte multos ptra sentire. Si.n. Aug. eam ędē restituisset nō loqueret poeta vt dubitātes solēt, nec diceret, Sospita delubris dř aucta nouis, sed potius vt affirmātē de recēti ędis restitutione dicere oportebat, Sospita delubri eminet aucta nouis, vel tale aliqd. Diligēter itaq; aiaduertēdu3 ē ne ita interptemur hūc locum, vt a poeta dissentire videamur, neq;.n. auctu3 tēplū ideo dř q Aug. amplificauerit ędē vetustate cōsumptā, sed q2 calendis Feb. Romani Sospitę primū templū dederint, qđ Augusti et Oui. tēporibus procūbebat. Aucta.n. dñr numina et exaltata, cū mortales ea sacroru3 honore psequunt. Vñ illud est Catonis, Iane př macte vino iferiori esto, et in sacris dicebāt aucto. Ser. Mactus est taurus vino vel thure, hoc est cumulata est hostia et magis aucta. Sēsus ergo ē, Prio die Feb. nouū templū dicatū Iunoni sospitę, vel vt melius loquar, sacratū dř. sed si q̄ris vbi sit tēplū illud nusq̄ est, pcubuit.n. longa vetustate cōsumptum. Cętera aūt ne similiter pcūberent, cauit Augu. Duo

Sospita colit cal. Februarijs

Sospita Dea Sospitas

Iuno maxia Sospes

Contra Ouidiu3 de tēplo Deę Sospitę

Principio menſis Phrygię cōtermina matri
Soſpita delubris dicitur aucta nonis.
Nūc vbi ſunt,illis quę ſunt ſacrata calendis
Templa Deę?longa procubuere die.
Cętera ne ſimili caderent labefacta ruina
Cauit ſacrati prouida cura ducis.
Sub quo delubris ſentitur nulla ſenectus,
Nec ſatis eſt homines,obligat ille Deos.
Tēplorū poſitor,tēplorum ſanctę repertor,
Sit ſuperis(opto)mutua cura tui.

enim illi verſus ſic legendi ſunt,Nunc vbi ſint,illis quęris ſacrata calendis Tēpla Deę?lōga ,procubuere die. Cauit ſa.ꝓui.cu.du.nō Tiberij,quez conſtat circa Deos ac religionē negligentiorem fuiſſe, ſed Octauiani Cę.quē ē Liui.li iij.primę Decadis tēplorum cōditorem,reſtitutoremue fuiſſe teſtat̄, et Sueto.ſcri. ędes ſacras vetuſtate collapſas aut incendio abſumptas refeciſſe, easq; et cęteras opulētiſſimis donis adornaſſe,et publica opera plurima extruxiſſe,vt ędem Martis vltoris, tēplum Apollinis in Palatio, ędez tonātis Iouis in Capitolio, ac principes viros sępe hortatum eſſe,vt pro facultate quiſq; monumētis vel nouis vel refectis vrbem adornarēt.Itaq; multa a multis tunc extructa ſunt, vt a Martio Philippo ędes Herculis et Muſarum,a L.Cornificio ędes Dianę, a Munucio Plāco ędes Saturni,ab Agrippa cōplura ē egregia. Sub quo delubris ſentit̄ nulla ſenectus. Liui.ē Plut.auctores ſunt Auguſtum reſtituiſſe templuz Iouis feretrij,cui Romulus opima ſpolia ſuis manibus reportauit.Is (vt Plut.placet) a feriendo, vt Feſto,a ferendo cognomen accepit,ꝙ pacē ferre putaret,ex cuius templo ſumebant ſceptrū per qḋ iurarent,et lapidē ſilicem,quo foedus ferirent. Alij a ferendo Ioui feretrio nomē inditum volūt. Qḋ (vt inqt Propertius)victa ſuis humeris huc arma ferebant.Nō eſt autem infima laus Auguſti cum dicit̄, Poſitor reſtitutorq; temploꝝ. Cum.n.Plato doceat tria eſſe genera iuſtitię, quoruz aliud circa Deos,aliud circa hoies,aliud circa defunctos verſatur.Magna qdez laude digni ſunt qui mutua,depoſitaq; reſtituentes erga hoies iuſti ſunt , itez qui mortuis iuſta ꝑſoluunt.Sed nō minorem laudez merent̄ qui ſacrarum rerum curā habentes circa Deos pij ac religioſi ſunt. Hinc illud eſt Horatij in Sermo. ad duo iuſtitię genera pertinentibus, Cur eget indignus quiſꝙ te diuite, quare Templa ruūt antiqua deuz?Cur improbe charę Non aliquid patrię tanto emetiris aceruo.

Auguſtus tēploruz cōditor reſtitutorq;

Iuppiter feretrius

Iuſtitię genera tria

PAV. MAR. PRIMVS, ratio cur Ianuarius primus , cur Februarius vltimus.Ianua eſt primus igreſſus et inde Ianuarius primus ingreſſus āni. Primus.n. eſt mēſis Iani,Ianuarius. Quia eſt prima ia.eſt primus ingreſſus. Qui,mēſis qui. Eſt ſa.ſacratus. Imis ma.Dijs inferis,qꝛ in eo fiebant feralia ſacra,vt diximus. Erat imus,vltimus,vt ſuperius diximus,a.x.viris lōge poſt Numā Februarius poſt Ianuariū numeratus eſt.Status vrbis vt a regibus ad cōſules,ita a cōſulibus ad.x.viros mutatus eſt.Decem viri creati fuere, Ap. Claudius. T.Genutius.P.Sextilius L.Vetrurius.C.Iulius.A. Manlius.P.Sulpitius.P.Curiatius.T.Romulus. Sp. Poſtumus,hos cuz in tertium ānum imperiū detinuiſſet,Appij libido ſūmouit . ſed de hoc alias. Poſt,mo.quaſi longe poſt. Credunt̄ bis quini,hoc eſt. x.viri,qui poſt conſules creati ſunt. Aliqui dicunt de.x.viris,qui creati fuere ad inſpiciēdos libros ſibyllinos,ꝙ etiā Faſtos corrigerent. Continuaſſe, continuum alterū alteri poſuiſſe. Tempora di.quaſi menſes diſtantes. Lōgo ſpa. qꝛ Ianuarius erat primus,ille vero vltimus ſed ita ꝯtinuati ſunt, vt poſt Ianuarium mox Februarius ſequeretur. Principio,calen.Feb. feſtuz eſt, Deę Soſpitę , aliq Iunonez ſoſpitam dicūt,cuius templū ipſis etiā calendis ſacratum fuerat, quo vetuſtate collapſo nouum tēplum iuxta ędem Cybellis inſtauratū eſt.Hęc.n.Dea ſoſpita cum peſtis illa,quę ex fetore cadaueꝝ bello Cānenſi fuit,euanuiſſet,Romę primuz coli coepta eſt. At Herodo.teſtis eſt Veneri ſoſpitę ab Helena cū ſoſpes in Ægyptum ꝑueniſſet primum erectū fuiſſe templum. Principio mēſis,in ipſis cal.Feb. Soſpita,Dea. Contermina, vicina ſeu iuncta. Matri Phrygię,templo Cybellis,quę ex Phrygia aduecta eſt,de quo ſuo loco dicemus. Dicit̄ aucta inſtaurata,ſeu in altū educta. Nouis delubris,nouis tēplis,naz vetera erāt collapſa,et vbi eſſent,neſciebatur.Delubrū ſacellum dicimus in quo Dei alicuius effigies eſt. Priſca non extabāt,et ideo. Nunc vbi ſunt.q.d.neſcitur. Templa Deę,Soſpitę.s. Quę ſunt ſacrata , dedicata. Illis calendis, Februarij.s. Procubuere, pro ꝓcubuerunt,ceciderunt,collapſa ſunt. Longa die,longo tēpore,hoc eſt vetuſtate. Cętera,cōmendatio Auguſti principis a religione, nā ē noua Soſpitę tēpla ē cętera omnia ne collaberētur ab ipſo Auguſto cautum eſt,ē ideo. Cura prouida, hoc eſt curioſa ꝓuidentia. Sacrati ducis, Auguſti,aliq dicunt Tiberij,ſed melius Auguſti.ſcripſit n.hęc viuente Auguſto,vt oſtēdimus a principio, ſed poſt illius obitum,edidit multa igitur, quę in eius viuentis laudem dixerat,nō immutauit, ſed addidit multa,quę ad rem Tiberij aut Germanici pertinebāt. Cauit ne cętera , templa.s. Caderēt labefacta, cōmaculata. Ruina ſimili,vt reliqua ob vetuſtatem. Sub quo,Auguſto.s. Nulla ſenectus ſentitur delubris,nam ita omnia reparabat, vt noua viderentur. Nec ſatis eſt,ipſi.s. Homines, obligare,nam ob ęquum et tranquilluz imperium Auguſto vniuerſum debebat genus humanum. Obligat ille Deos, reddit ſibi Deos obligatos,cum ē ſtrueret ē repararet eorum templa. Templorum, ē noua Auguſtus ędificabat templa,ē vetera reparabat,vnde apud Tranquillum , Publica opera plurima ,extruit , ex quibus

ꝓcipua

Dent tibi cęlestes, quos tu cęlestibus annos,
Proq; tua maneant in statione domo.
Tum quoq; vicini lucus celebratur Asyli,
Qua petit ęquoreas aduena Tybris aquas.
Ad penetrale Numę, Capitolinūq; Tonantē,
Inq; Iouis summa cęditur arce bidens.

precipua forum cum ęde Martis vltoris, templum Apollinis in palatio ędem Tonantis Iouis in Capitolio, et paulopost, principes viros sępe hortatus est, vt pro facultate quisq; monumentis vel nouis vel refectis vrbem adornarent, multaq; a multis extructa sunt, sicut a Martio Philippo ędes Herculis et musarum, a L. Cornificio ędes Dianę, ab Asinio Pollione artium libertatis, a Munatio Placo ędes Saturni etiam et paulopost; Ædes sacras vetustate collapsas, aut incendio absumptas refecit, easq; et cęteras opulentissimis donis adornauit, vtpote qui in cellam Capitolini Iouis. xvi. millia pondo auri, gemmasq; ac margaritas quingenties sestertium vna donatione contulerit &c. ergo hoc de Augusto intelligendum est. O sancte, q augusto. Positor, ędificator. Templorum, repetitio est. Templorum repertor, q reperiebat vetustate collapsa, vt ea repararet. Opto sit mutua cura tui superis. i. sicut tu curas quę ad superos pertinent, sic superi tui, tuarumq; rerum curam gerant. Optat augusto longam vitam.

ANT. FAN. DENT tibi cęlestes quos tu cęlestibus annos, sensus est: Dij immortales tantam tibi vitę longitudinem pręstent, quantam ipse sacris ędibus tribuis, qui et ędificas nouas et restituis vetustate collapsas? Proq; tua maneant in statione domo, tueantur domum augusti, cuius pręsidio ędes sacrę non sentiunt vetustatem. Tum quoq; vicini lucus celebratur, auerni. hęc sunt festa Lucaria, quę (vt auctor est Festus) Romani in luco celebrabāt, qui per magnus intra mare Salariam et Tyberis fuit, eo q victi a Gallis Romani fugientes e prelio in ipso se occultauerint. Per vicinum itaq; Auernum accipe paludes Hostienses quę sunt (vt auctor ait) Qua petit ęquoreas aduena Tybris aquas. Has auctor per similitudinem Auernum vocat. Vnde illud est Taciti ruderi, Accipiendo Hostienses paludes destinabat. Auernum autem vicinum vocat ac Tyberim proximum comparatione auerni, qui Baijs contiguus est De quo ait Propertius, Clausus ab vmbroso qua ludit pontus auerno. Vbi maiores nostri (vt inquit Strabo) homerica defunctorum vaticinia fuisse fabulis ediderūt, opinatiq; sunt locum Plutoni dicatum esse, itaq; illic Deos manes aliquando per sacrificia placare mos fuit. Sane Lucrinum lacum licet multi scriptores ab auerno distinctum velint, nonnulli tamen olim auernum dixerunt, alij Cocyton teste sillio. vt, Ast hic Lucrino mansisse vocabula quondam Cocyti memorant Strab. auctor est ad Thymbriam vicum Carię auernum esse qui exhalationes pestiferas habet. Audio e nonnullis qui Ouid. Fastos publice legerūt alios deprauare hunc locum et pro auerno Asylum scribere, alios pro auernum accipere nemus aricinum. Nos hic nolumus aliena confutare qui

Lucaria festa

Lucrinus lacus

nunquā mordere consueuimus, nisi iniuria lacessiti. Recte ne sentiamus posteritas sine inuidia iudicabit. Ad penetrale Numę, Capitolinumq; Tonātem, Inq; Iouis summa cęditur arce bidens, calen. Iouis Capitolini dis quoq; Februarijs in ęde Vestę, ac templo Iouis Tonantis quę rem diuinam faciebant. Scire aūt sacrificiū debemus, q Numa calē. Feb. Pompilius (auctore Solino) habitauit primum in colle Quirinali, deinde ad ędem Vestę in regia. Ouidius alibi, Hic locus est Vestę, q Pallada seruat et ignē, Hic fuit antiq regia parua Numę. Hinc illud est Taciti, Numę regia et delubrū Vestę cū penatibus populi Romani exusta. Sunt aūt penetralia (vt ait Festus) penatum Deorum sacraria qui (vt Macrob. docet) Dij sunt, per quos penitus spiramus, per quos habemus corpus, per quos rationem animi possidemus, vt Iuppiter Iuno, Minerua. Videtur autem Virg. voluisse Vestam quoq; de numero esse penatum, qui cum dixisset, Sacra suosq; tibi commendat Troia penates, mox adiecit, Vittas, Vestamq; potentem, Æternumq; adytis effert penetralibus ignem. De Troianorum Romanorumq; penatibus alia scitu digna apud eundem Macrobium lector inueniet. Traditum est seruari in occultis locos ferreos, ęneosque et vas quoddam Troianum fictile, eosq; esse Deos penates Troianorum. Dionysius vero duos iuuenes virilis speciei Deos penates esse inquit sedentes ac pila tenentes. Capitolini autem Tonantis ędes ea est, quam augustus (teste Suetonio) struxit in Capitolio, consecrauitq; liberatus periculo, cum expeditione Cantabrica per nocturnum iter lecticam eius fulgur perstrinxisset, seruumq; perducentem exanimasset. In hac ęde Iuppiter fuit Dełiacięris exēplar, auctore Plinio. Tu vero lector amice caue hoc loco ne per Capitolinum tonantem Iouis optimi maximi ędem accipias, aliud enim est templum Iouis tonantis, quod (vt diximus) ędificauit augu. aliud Iouis optimi maximi, quem Suetonius Plinius, Plutarchus, alijq; scriptores Capitolinum Iouem, non Capitolinum Tonantem appellant, cui Tarquinius Demarati filius (auctoribus Tacito et Plutar.) ędem vouit. Tarquinius autem Superbus extruxit, qui librarum argenti quadraginta millia in fundamenta dicitur impendisse. Capitolino Ioui Pompeius magnus (vt Plinius refert) sex pocula murrhina dicauit. Augustus vero in eius cellā (teste Suetonio) sexdecim millia pondo auri, gemmasq; ac margaritas quingenties sextertium vna donatione contulit. Fuerunt autem Ioues tres, vt quibusdam placet, duo Theologi, atq; arcades, quorum alter ętheris, alter celi filius fuit, Tertius vero qui magis ab omnibus celebratur Saturno genitus, patrem regno pepulit. Per hunc Deum iurauri, Lapidem silicem tenebant hęc dicentes, Si sciens fallo me Diespiter salua vrbe, arceq; bonis eiiciat, vt

Penetralia

Penates

Capitolini Iouis ędes Templum Iouis tonātis

Capitolinus Iuppiter Iones tres Iuppiter lapidens

ego hunc lapidem. Hic est Deus ille, quem poete optimum maximum vocant. Qui(vt inquit Hor.) mare et terras varijsq; mundum temperat horis. Vnde nil maius generatur ipso, Nec viget quicquã simile aut secundum. Sane. P. Nigidius (vt A. Gel. refert) nõ oues solas, sed omnes bimas hostias bidẽtes dictas ait quasi biennes. Higinius vero Iulius bidentes scripsit appellari hostias, que per etatem duos dentes altiores haberet, et diuidentes vocabantur, vt Festus tradit.

He dicebantur lecte (auctore Seruio) cum nec caudam aculeatam, nec linguam nigram, nec aurem fissam haberẽt. A bidentibus bidental nomẽ accepit, cum enim fulgura cadebant, aderant qui locum expiarent bidentibus cesis, quem clausum et septum bidental appellabant. Itaq; scribit Festus bidental quoddam templum dici, q in eo bidentibus hostijs sacrificetur, putatq; bidentes oues esse duos dentes habentes ceteris longiores. Immolabantur autem in bidentali bine pecudes, vt Nigidius Figulus scripsit teste Nonio.

Bidentes
Bidental

CÆLEstes, Dij superi. Dent tibi annos, dent tibi eam vitam. Quos annos, hoc est quam vitas. Tu, das. s. Celestibus, Dijs. Hoc dicit, Faciant te Dij tãdiu viuere quãdiu viuent, seu stabunt templa, que Dijs superis consecrasti. Et maneãt pro tua domo, pro salute tue familie. In statione, in stabili sede, que si procedat Deorum fauor eodem tenore, vt nunq̃ sint vobis aduersi, sed semper propitij. Tum quoq;, in ipsis calendis itur cum põpa, hoc est cum processione ad Asylum, quod Romulus constituit, vt eo omnes, qui tuti esse vellẽt, confugerent, et ab oi essent noxa liberati, et hoc vt ex collecta multitudine vrbem, et facilius actis viribus ꝯdere et tueri possent. De asylo ita Liuius inquit, Locus qui nunc septus densis sentibus inter duos lucos est asylum aperit, eo ex finitimis populis turba ois sine discrimine liber an seruus eẽt auida nouarum rerum perfugit, idq; primum ad coeptam magnitudinem roboris fuit. De loco aũt sic inquit Diony. Locum vmbrosum medium Capitolijq; et arcis, quod nunc vocat lingua Romana intermõtium duorum quercetorum, eratq; tunc casus reiq; ipsius cognomen, cum silue essent ꝑ vtraq; latera opace, qbus ꝯiungebant colles sacrum sinens inuiolabilem seruis, tẽplũq; in eo erigẽs, cui Deorum, aut geniorum certum non habeo ꝯfugientibus ad illud seruis sponsor factus est per spem religionis erga Deos, nihil eos detrimenti ab inimicis accepturos, ac si permanere apud se vellent, ciuitatis etiam participes faciebat, tradebatq; agri portionẽ, quã bello q̃sierat. Hiq; ꝯfluebant vndiq; domestica fugientes mala, nec se vlterius alio ꝯferebant. Tum quoq;, tum ẽt in calendis. s. Lucus asyli vicini, ad dĩas ceterorum que longe erant, vt in attica, et in Caluaria. Celebrat, cum põpa frequentat. Qua, ea parte qua. Tyberis aduena, q: aliunde aduenit, vt e ex

PAT.
MAR.

> Sepe graues pluuias adopertus nubibus ether
> Concitat, aut posita sub niue terra latet.
> Proximus Hesperias Titan abiturus ĩ vndas,
> Gemmea purpureis cum iuga demet equis.

appẽninis mõtibus, et Hetruria, ꝑpea q H truscus fluuius dicat. Petit equoreas vndas. q. d. via qua Tybris in mare tendit, nec intelligas (vt plerią; dicunt) de ancino nemore. Nam illud non est via Tyberina, nam ex intermontio protendebatur vsq; in Tybrim. Ad pe. fit eodem die sacrificium in tẽplo Veste, et in templo Iouis ĩ arce Capitolina, et ideo. Bidens, quasi ouis biẽnis, nec ĩtelligi vult Cel. a numero dẽtiũ; sed a bimatu, hĩ ẽ que duos annos habeãt.

Cedit, imolat. Ad pe. hoc est ad sacrarium. Penetralia. n. esse inquit Pompe. penatum Deorum sacraria. Nume, de Numa superius diximus, hoc est in tẽplo Veste, q erat vbi fuerat Nume regia, de quo inferius. Et ad, apud. Tonantẽ capito. in tẽplo Iouis capitolini, quod tẽplum primus dedicauit Horatius puluillũ de supiore libro dictum, qđ q: obscure dixerat ꝑ ea q̃ sequuntur declarat, et ẽ interꝑtatio. Cedit bi pecus biennalis. In arce Io. sum. hoc est in arce capitolina, in templo Iouis.

SÆPE gra. plu. ado nu. ether Concitat, Columella scribit Calendis Februarijs incipere Fidis occasum, et esse interdũ austrum, grandineq;. Gẽmea purpureis cum iuga demet eqs. poetice ꝯscribit solis occasum, cuius equi quatuor sunt, quorum nomina lege. i. ij. Meta. greca sunt et apertam significationem hñt, dicit aũt. iiij. nonas Lyram occidere.

ANT.
FAN.

Vbi est hodie, que Lyra fulsit heri? Lyra quã (vt diximus) Fidem et Fidiculã vocant, licet fides (vt quibusdã placet) proprie sit cithare neruus, et fidiculã interdum neruus quo ad tormenta vtebant hoc tpe occidit vesperi, qđ ẽt Pli. scribit parum ab Ouidio, Columellaq; dissentiens, de cuius signi occasu auctor ait supra, Apparet toto iam Lyra nulla polo. Quod nos mouere non debet, non solum, q forma et magnitudo signorum facit vt alio tpe incipiant exoriri, atq; occidere, alio desinant, qua ratiõe totius Lyre forma non apparente eius tñ particula videri poterit Lyre nullã imaginem obijciens inuenti, sed quod de signorum ortu atq; occasu tãta est inter auctores dissensio, vt nihil tradat incertius, raro (vt inqt Pli.) vnius snia cum alio congruẽte. Quod vt cetera ꝑtereant vna oñdit discordia, q matutinũ Virgiliarum occasum Hesiodus fieri dixit cum equinoctium autumni conficeretur. Thales xxv. dies ab equinoctio, Anaximander. xxix. Eudemon. xlviij. Nec nos latet preterea quãtum hac in re addat vel minuat diuersitas Orizontis, vñ non est cur mirari debeamus si eadẽ interdum a poeta varie traduntur. Diodorus auctor est Mercuriũ Ægyptium Lyre inuentorem fuisse, quã trichordẽ fecisse dr, is eam apollini tradidisse fertur, a quo ad amphionem peruenit. Horatius, Mercuri Nã te docilis magistro Mouit amphion lapides canendo. Ea in celum translata est, vt diximus supra. SÆPE, solet tempus illud esse pluuium, nam interdum aqua, interdum niues ea die imminent.

PAT.
MAR.

Æther,

Illa nocte aliquis, tollens ad sidera vultum
Dicet, vbi est hodie, quę Lyra fulsit heri?
Dūq; Lyrā quęret, medii quoq; terga Leonis,
In liquidas subito mersa notabit aquas.
Quē modo cęlatū stellis Delphina videbas,

Æther, aer. Adopertus, coopertus. A nubibus, eo. s. die. Sepe concitat cōmonet, Pluuias gra. hoc est molestas, vel graues quo ad magnitudinem pluuię. Aut latet terra sub niue posita, quasi superiecta niue. Proximus, secūda die Feb. occidit omnis Lyra, de hac superiore lib. diximus, occidunt etiā Leonis terga. et superius diximus anteriore parte occidere ibi, Ignis venienti nocte leonis, Qui micat in medio pectore mersus erit, nunc vero occidunt tres stellę, quę in tergo habet, nam, Higi. teste, stellarū est. xix. Proximus Titan, superius diximus cur Sol Titan diceretur.

Abiturus in vndas Hes. quasi occasurus, mersurus se in vndas Hispanas, Hispania. n. Hesperia dicta est a stella, vt diximus. Cum demit iuga gēmea, gemmata aut nitida vt gēma. Equis purpureis, ab ipso rubicundo colore Solis purpureis equis dixit Equi Solis quatuor sunt, de qbus habetur in ij. Meta. Eous, Pyrous, Æthon, et Phlegō, quę nomina tradita sunt ab ipso Solis effectu. Eous ab ipsa luce in principio diei, nam εωσ εοοσ Aurora est, et εωοσ matutinus dicitur, inde, φωσφοροσ Lucifer. Pyrous a πυρ qd est ignis quasi igniuus, λιο ωυσ grece, splendidus latine. Phlegon vrens, Nam φλεγω idē. est quod vror et incendo latine. Illa nocte, post occasum Solis. Aliquis tollens, pro attollens. Vultū ad sidera Dicet vbi est hodie Lyra, quę fulsit heri, occidit ideo non apparet. Hodie, cum noctes scriberet, hodie dixit et hoc ad spacium. xx iiij. horarum, sub quo continetur dies integra. De Lyra et eius constellatione superius diximus, verum quia pluribus ex stellis constat diximus incepisse occidere aliquas. xxiij. die Ianuarij. nunc vero tota occidit omnibus suis stellis. Verū Cesari occidit pridie nonas, vt testatur Plin. Poeta triduo ante dicit, sed exigua est differentia, nam alteri vesperi, alteri noctu fit occasus. et quia dicit quę fulsit heri, quia pridie superior Lyrę stella videbatur, nunc tota occidit. et multi volunt hunc occasum esse heliacum, potius q̄ cosmicum.

Dumq; et ille aliquis.

ANT. FAN. Terga Leonis occidūt iiij. nonas Feb.

MEDII QVOQ; terga Leonis, In liquidas subito mersa notabit aquas, Leo Cleoneus inter astra est, vt quibusdam placet, vel q̄ sit princeps ferarum, vel q̄ ab Hercule inermi primo certamine fuerit interemptus, qui a Cleone oppido Nemeę siluę vicino cognomen accepit, quamuis nonnulli trudant Nemeum Leonem non esse quem dicimus Cleonem. Eius terga hoc tempore mane occidunt occasu cosmico, Aquario videlicet oriente cum Sole, qui magnam eius signi partem emensus est. Vnde scribit Columella tertio nonas huius mensis medium Leonem in occasum ferri, eius pellem Herculem habuisse fingitur auctore Festo, vt homines cultus antiqui admonerentur. Sed atten-

de occasum hunc tribui eidem nocti, qua et Lyra occidit. Quem modo cęlatum stellis Delphina videbas, Is fugiet visus nocte sequente tuos. iij. nonas Februa. Delphin occidet vesperi. de cuius ortu heliaco supra legimus, Interea Delphin clarum super equora sidus Tollitur. Sol enim hoc tempore adhęret Piscibus, qui vbi in occasum ferri coeperint, oriatur Virgo necesse est, cuius signi exortu Delphinem constat occidere. Hunc alij eum esse volunt, qui missus quęsitum Amphitritem a Neptuno amatam virgini vt ei nuberet persuasit, vt diximus supra. Alij vnum esse dicunt e nautis quos Bacchus in delphines dicitur conuertisse. Alij eum omne volunt a quo Arion vectus esse fidicem nobilis, qui cum Tarento corinthum cum multis opibus peteret, vbi rex Corinthi Periander eum amicum, amatumq; habuerat, nautis eum interficere parantibus petijt, vt prius caneret cithara, ad cuius sonum cum delphini conuenissent Arion se in mare deiecit, exceptusq; ab vno imminens periculum euitauit. Lege historiam apud Plinium, A Gel. et Herodotum, ne te obtundam, quamuis Strabo fabulari inquit Herodotum, qui ait Arionem a Delphine in Tęnarum fuisse peruectum. Cęterum Solinus in Laconia inquit fanum esse Arionis Metymnęi, quem Delphine eo aduectum imago ęrea testatur ad effigiem casus expressa, pręterea tempus signatum, olympiade enim. xxix. id ipsum gestum probatur. Sane Metymna Arionis patria vrbs Lesbi est, vnde illud est, Quam Metymnio carpit de palmite Lesbos, ex qua insula multos fuisse constat ingenio et doctrina pręstantes, quorum Terpander pro tetrachordo Lyra heptachordo vsus est. Eam Macareus rex tenuit, teste Diodoro, qui Methymnem et Mytilenem filias habuit, a quibus duabus vrbibus eius insulę celeberrimis nomen est inditum. Plinius auctor est si occidente Delphino imbres fuerint, per Arcturum non futuros.

Delphin occidit iij. nonas Feb.

Felix in amoribus index, secunda vsus fortuna, qui cum indicasset Amphitritę amorem Neptuni, quicquid voluit persuasit. Lesbida cum domino seu tulit ille Lyram, patronymicum foemininum a Lesbo insula notissima, vnde et Lesbius deducitur et Lesbous.

Lesbis Lesbius Lesbous

PAV. MAR.

DVMQVE Lyram quę iam tota disparuit. Notabit quoque, etiam. Subito mersa in le. claras. Aquas, quasi notabit occidisse. Terga me. Leo. medię partis posterioris, nam anterior occiderat, nunc totum cosmice occidit, sic cosmice totus oritur Aquarius, qui illi est oppositus. Quem modo, Delphinē oriri quinto idus Ianua. superiore lib.

Is fugiet visus nocte sequente tuos.
Seu fuit occultis felix in amoribus index,
Lesbida cũ domino seu tulit ille Lyram.
Q ꝺ mare nõ nouit? q̃ nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.

diximus, et triplicẽ causam stellificationis eius, vel ꝙ is fuerit, qui Amphitritem ad Neptunuȝ pduxe- rat, vel quod de nautis in delphines mutatis Bac- chus vnum in rei monumentũ cęlo apposuerit, vel qui Arionẽ transuexerat, de quo nunc agetur. Nunc vero inquit tertio nonas Februarias, hoc est tertia die mensis Del- phinẽ occidere, inqt ergo. Is, Delphin.s. Quē Delphina vide bas modo, paulo an- te. Cęlatũ stellis, or- natum stellis, nã vt et Higinius inqt, et poe- ta ipse paulo inferius stellas.ix.habet, sed in hoc datur locus fabulę cum animal hoc musica arte mulceatur, et nouem sint musę, ergo totidem stellis figuratus est. vel ꝙ no- uem apud antiquos Lyraꝝ chordę essent, quaruȝ sonitu plurimũ oblectaẽ. et idẽ ait, Habet.n.in ca- pite stellas duas supra caput ad ceruicem versus, duas ad ea quę velut pēnę in ventre videntur. ha- bet stellas tres, in scapulis vnã, in cauda duas. Nocte sequēte fugiet tuos visus, q̃ erit eius occa- sus, vel occidet et erit occasus heliacus non cosmi- cus, nã Cęsar occidit xi.calen.Septẽbris. Seu fuit, cãs attigit cur Delphin stellificatus fuerit, et nos su- perius delibauimus, subintelligẽdũ est hic Delphin, qui stellificatus est. Seu fuit felix index in occul- tis amoribus, q feliciter amorẽ indicauit. de amo- ribus Neptuni intellige, nã et Eratosthenes inquit, Neptunus quo tpe voluit Amphitritẽ vxorem du- cere, et illa cupiens virginitatem seruare, cũ ad At- lantem fugisset cõplures eã quęsitum dimisit. in his et Delphina quẽdam, q peruagatus insulas ad virginẽ peruenit, eiq; persuasit, vt Neptuno nube- ret vt ipse eorum nuptias administrauit. pro quo facto Delphinis effigies inter sidera collocata est et hoc amplius qui Neptuno simulachra faciũt, del- phinũ aut in manu aut sub pede eius cõstituunt, ꝙ Neptuno gratissimũ esse arbitrabanẽ. Felix ergo index, q̃ gratissimus Neptuno et cęlo figuratus ẽ. Amores numero multitudinis lascivi seu venerei sunt. Numero singulari amor in vtranq; partem accipi põt, et in veneream, et in castam, vt amor fraternus, et similia. Seu ille, Delphinus.s. Tulit lyram Lesbida, patronymicũ foemininus a Lesbo insula De Lesbo diximus in Odis. Felix quidẽ insu- la in Ægeo, et Eustachio et Strabone teste Æolicarũ vrbium Metropolis, vt cętera sileamus. Ex ea fuere viri et ingenio et doctrina pollentissimi. Pythacus vnus e septem sapientibus, Alceus, Sappho, Arion, Terpãder, hi clarissimi poetę et citharoedi, et Theo phrastus et Phanias philosophi peripatetici et Ari stotelis discipuli Hellanicus rerum cõscriptor. Cale- as qui Alcei et Sapphus poemata exposuit. Posterio res vero, Diophanes orator, itidem et Potamon, et Lesbocles, et Crinagora. Theophanes etiam rerum scriptor et Põpeio admodũ familiaris, et alij mul- ti, qui e memoria excidere. Cuȝ domino, hoc est cum, Arione. Arion.n.ex Methymna vrbe Lesbi

fuit, vt testatur Stra. hic musicę artis peritia nulli se cundus. eius historia a Pli.lib.ix. delibatur, idem et a Gellio, apertius ab Hero. qui Arionẽ amicum Pe- riandro Corinthioꝝ regi fuisse, et Corinthi Dyti- rambuȝ cecinisse refert nauigasse in insulas et in Ausoniam, Tarentiq; remoratũ, ditatumq; sua ar te cum Corinthuȝ re- periturus esset, Corin- thijs nautis, quib9 fi debat plurimũ trans- ferendum se credidis- se, quo concesso ceci- nisse genus carminis, qđ Orythiuȝ dicitur, cum Delphinoꝝ tur- ba circa nauim conuenisset in mare desilijsse, ex- ceptumq; ab vno delphine in Laconiã vsq; ad Tę- narum delatũ a fuisse Periandri, remq; exposuisse, obseruatũq; aliquantulum Tyrãni iussu cõquisi- tos fuisse postea nautas, interrogatosq; qđ de Ario ne, cum respõdissent ditatum in Italia degere, vo catum Arionẽ apparuisse eo ornatu quo in ma- re desilierat, obstupuisse nautas miraculo, et pro scelere supplicio affectos. etc. Ab Arione postea ere- ctum fuit tropheuȝ in tẽplo Neptuni Tenarij, erat enim simulachrum delphini dorso Arionẽ feren tis lyra resonãtem, ex hoc miraculo Delphinuȝ cę- lo figuratum multi voluerunt. Stra. tamẽ fabula vt Herodotum dicit At Pli. cum multa huiusmo di exẽpla de delphinis retulerit subdit, quę faciũt, vt credatur Arionẽ quoq; citharoedicę artis inter- ficere nautis minari parantibus ad intercipiendos eius quęstus eblanditũ caneret cithara, cõgregatis cantu delphinis, cum se iecisset in mare, exceptuȝ ab vno Tęnarum in littus peruectũ. ergo assentiẽ- dum de eo sit Pli. etc. Est nunc robustus iuuenis q- dam Nicolaus nomine, patria Cremonensis, qui pu er insignis formę, cũ e Venetijs ad fossam Clodiã, Romam cum hero suo rediturus cymba deferret casu de cymba in fluctus decidit. Cadẽtem Delphi- nus tergo excepit et extulit, ita vt suis redderet. Mi- raculum eũ pluries audiui referentẽ, et eos qui se- cum fuerant. Quod quidem facit illa quoq; esse cre dibilia, quę a Pli. et cęteris referuntur. De Lesbo in- sula superiore anno multa in Odis Hora. retuli- mus in Ode Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen. Quod mare, aggredit nũc res Ario- nis, et magna illius cõmendatione vtitur a citha- roedica arte pcipua, cuius dulcissimo cantu siste- bantur currẽtes fluuij, et ferarũ rabies sedabatur, demulcebãturq; omnes, vnde toto orbe notus, pro quo dictum hic. Quod mare non nouit Ario- na.i. Arionem, ac si dicat omnia eum maria no uere, notus tamen maxime erat viuens Ægeo et Ionio. Quę tellus nescit, a qua telluris parte ne- scitur. q.d. nouere etiam eum omnes terrę. Ille, Arion.s. Tenebat, sistebat. Carmine, cantu car minis. Currentes aquas, sistebant enim cursum flumina ad eum audiendum. Sępe, demulce- batur eius cantu lupi feritas, cum agnam inse- queretur, et fugientis agnę metus soluebatur, et e

fuga

fuga sistentes cantum illi excipiebant. Lupus se quens, pro insequens. Agnam sepe est retentus a voce, a cantu Arionis.

ANT. FAN.

SAEPE AVidum fugiens restitit agna lupum, augetur oratio. Plus enim est sistere formidantem agnam ac fugientem, q̃ lupum insequentem. Cum Palladis alite, Nictimene, quam Pallas in tutelam suam recepit pulsa cornice. Licet autem et multe aues noctuã impetant, cornix eo propensius huic aui infensa dicitur, q (vt Ouidius alibi fabulatur) Nyctimene apud Palladem eius locum occupauit. Erat enim cornix (vt ait Naso) comes inculpata Minerue. Ea (vt inquit Plin.) ales est inauspicate garrulitatis, notaturq; raro ab Arcturi sidere ad hirundinum aduentũ eam in Minerue lucis, templisq; alicubi omnino nõ aspici sicut Athenis.

Cynthia, Diana a Cyntho monte Deli. Est autem magna et eminentissima laus Arionis, cuius cantu non minus obstupuisse inquit Dianam, q̃ cum fratrem canentem, hoc est Apollinem audit. Captaq; erat lyricis Ausonis ora sonis, facta mentione Sicilie meminit et Italie, secũdum historiam Herodoti, qui ait concupisse Arionem, cum per multum tẽporis triuisset apud Periandrum in Italiam et Siciliam nauigare.

De cãtu Grionis citharoedi

PAV. MAR.

AGNA FVgiens auidum, famescentem, rabidum. Lupum sepe restitit, ad cantum illius λυκος grece, latine purus, inde agnus et agna, lupus grece λυκος. Sepe ca. canes cum inimicissimi leporum sint, nihilominus cum leporibus ad eius cantum firmabantur, itidem et leene cum ceruas insequerentur. Canes et lepores iacuere sub vna, quasi sub eadem. Vmbra, vt. s. illum audirent. Et lee, dicimus enim et lea et leena. vnde, Nec lac bibit ille leene. Cerua stetit proxima, vicina, iuncta. In saxo, tapinosis est rei magne humiliatio, hoc. s. in monte, de ceruis non est id mirum. Nam et Plin. inquit, Mulcentur fistula pastorali, et cantu. Et sine, cornix cum infestissima noctuis sit, tamen vna ad audiendum Arionem tanquam amice sedebant itidem, et accipiter cum columba. Et cornix loquax, garrula. Hanc auem inauspicate garrulitatis esse Plin. inquit a quibusdam tamen laudatam. Sedit cum alite Palladis, cum Nictymene. Hec puella fuit, que cum patre concubuit, ob quod pudore in siluas fugit die latitans in auem versa nocte egreditur, receptaq; est sub Palladis tutela, pulsa cornice, quarum fabula in .ij. Metamorph. refertur, ob hoc igitur cum Nictymene cornici bellum est perpetuum, fugitq; cornix Minerue locum. vnde Plin. notat eam in Minerue lucis, templis

De fabula Nictymenes

Sepe sequens agnas, lupus est a voce retẽtus,
Sepe auidum fugiens restitit agna lupũ.
Sepe canes, leporesq;, vna iacuere sub vmbra
Et stetit in saxo proxima cerua lee.
Et sine lite loquax, cum Palladis alite cornix
Sedit, et accipitri iuncta columba fuit.
Cynthia sepe tuis fertur vocalis Arion,
Tanq̃ fraternis, obstupuisse modis.

que raro alicubi omnino non aspici sicut Athenis. Sine lite, sine pugna, nam et ipso Plin. teste solers est noctuarum contra aues dimicatio maiore circundante multitudine, resupine pedibus repugnant, collecteq; in arctum rostro et vnguibus tote teguntur. Et columba fuit iuncta accipitri, nam cum Arionis cantu demulcerentur, accipiter columbam non infestabat. Cynthia, cum artis citharoedice summa gloria Apollini tanquam primo inuẽtori tribuatur, par tamen ipsi Apollini videbatur Arion. nã Cynthia Apollinis soror non secus Arionis cantu, q̃ fratris obstupebat, et magna hec est Arionis commendatio, cum Apollini comparetur. Cynthia, Diana dicta est, vt Phoebus Cynthius, a Cyntho monte in Delo insula, sed non altissimo, vt aiunt. naz et nos illum ascendimus. Fertur, dicitur. O Arion, apostrophe est ad ipsum Ariona. Vocalis, voce potens, vel voce resonans. Sepe obstupuisse tuis sonis, vel tuis modis, tuis versibus, et cantu. Tanquam fraternis, velut Apollineis.

Nomen, nauigauerat Arion in insulas circa Italiam, et in ipsam Italiam, magnumque sibi nomen pepererat, vnde hic. Nomen Arionium, nomen Arionis. Impleuerat Siculas vndas, Siculum mare, et Siciliam ipsam, et in insulas, que in Siculo mari sunt. Si staret in versu Siculas vrbes, intelligeretur tantummodo de vrbibus, que in Sicilia sunt, sed Siculas vndas dicit, et de Sicilia ipsa intelligimus, et de omnibus insulis, que in mari Siculo sunt. Et ora Ausonis, hoc. s. Ausonia (vt diximus) pars Italie, in qua sunt Beneuentum et Cales, appellata fuit Ausonia ab Ausone Calypsus ex Vlysse filio, deinde tota Italia, que Appennino finitur, dicta est Ausonia ab eodem duce, a quo etiam vrbem conditam Auruncam ferunt, vt testis est Pompeius.

De fabula Arionis citharoedi

Ergo ora, maritima regio. Ausonis, non hic patronymicum foemininum, sed nomen proprium Auson ausonis. Erat capta lyricis sonis, lyrico cantu, sono lyre ipsius Arionis.

Inde domum, vbi ditatus fuerat in Italia redire volebat Corinthum ad Periandrum, in Lesbon insulam in suam patriam, ascendit igitur Corinthiorum nautarum nauigium, quibus maxime confidere se posse putabat, inquit ergo.

ANT. FAN.

PVPPIM Conscendit Arion, nauim Corinthiorum, quam Arion Tarento profecturus ab ijs conduxit, cum nullis magis q̃ Corinthijs fideret.

Quid tibi cum gladio? poetice rectorem nauis increpat, tum eius esset temonem ac rudentes tractare non gladium. Mortem non deprecor in

quit,non recuso,non repello.vt, Equidem merui nec deprecor inquit Vtere sorte tua. Dant veniam,beneficium canendi.Nulla.n. Arionis culpa precesserat per quam venia daretur, hoc est poenę condonatio. Induerat tyrio distinctā; murice pallam,quidā distinctam legunt,hoc est dibapham. Vestis.n.'si

ascenderas,nam in ea struebantur tibi insidię. Namq;,rationem reddit cur erat sibi tutius mare q̄ nauis. Nam in naui paratę erant sibi insidię. Namq; gubernator,rector nauis. Constitit,inte.s. Ense districto,ense euaginato. Et cętera turba conscia,cęteri nautę, qui omnes in necem tuam conspirauerāt.

Nomen Arioniū, Siculas impleuerat vndas,
Captaq; erat lyricis Ausonis ora sonis.
Inde domū repetēs puppim conscendit Ariō,
Atq; ita quęsitas arte ferebat opes.
Forsitan infelix ventos, vndasq; timebas,
At tibi naue tua tutius ęquor erat.
Namq; gubernator, districto constitit ense,
Cęteraq; armata conscia turba manu.
Quid tibi cū gladio? dubiā rege nauita puppī
Non sunt hęc digitis arma tenenda tuis.
Ille metu pauidus, mortem nō dēpcor, inqt,

purpura bis madefiat quali Romę visus est Lentulus Spinter Ędilis curulis dibapha dicitur. Alij distinctam legunt, distinguebatur.n. palla arte Phrygionum. Plautus, Pallam ad Phrygionem fert confecto prandio. Fuit id vestis genus tunicę pallium, accepitq; nomen pallę secundum Varronem, vt Seruius refert, ab irrugatione et mobilitate, quę circa finem eius est.i. ἀπὸ τοῦ πάλλειν. Legimus tamen apud eundem Varronem dictam pallam q palam gestaretur. Eam longam fuisse dubium non est.vt, Pro crinali auro pro longe tegmine pallę, qua vtebantur non solum foeminę.vt, Pallam signis auroq; rigentem. et, Circuntextum croceo velamen achanto, Ornatus argiuę Helenę, sed citharoedi quoq; ac tibicinis. Cice. ad Herennium, Vt citharoedus cum prodierit optime vestitus, palla inaurata indutus. Horatius, Et luxuriem addidit atti tibicem Traxitq; vagus per pulpita vestem. Hanc vestem quidam significari per syrma interdum arbitrantur dictū σύρειν .i. a trahendo, quamuis syrma apud Grecos pro quouis tractu accipitur. Seneca de Baccho, Auro decorum syrma barbaricum trahit. De eodem Statius, Si decet aurata Bacchum vestigia palla vertere. Cauendum ne quidā interpres Iuuenalis nos ducat in denia, qui ait pretexta pallā vtebantur, qui funus curabant, vt inquit Pompeius, cum legendum sit pretexta pulla.

Vā de Pallas Dea sapientię

Syrma

PAV. MAR.

INDE, EX Italia. Repetens, repetere volens. Domum, Corinthum primo, deinde Lesbon. Arion conscendit puppim, Corinthiorū nauium, puppis posteritas nauis est pars, sed interdum p ro naui accipitur. Atq; et. Ita domum.s. repetens. Ferebat opes, diuitias. Quęsitas, acquisitas. Arte citharoedica.s. qua pollebat. Forsitan, misericordiam monet ab his, quę in mari timentur, sed magis a nautarum perfidia, cum fidelius et tutius esset sibi mare q̄ nautę et nauis. Forsitan, et apostrophe est ad ipsum Arionem. Tu infelix, infelix q malis hominibus te credideras, et qui sanguini et opibus inhiabant. Timebas ventos et vndas, ventorum violentiam et vndarum impetum.q.d. non erant hęc tibi timenda. At ęquor erat tibi tutius naue tua, naue, quā

Armata manu, p armatis manibus. Quid tibi, increpat nauis rectorem hac apostrophe, a quo nō sunt tractanda arma sed temone gubernada nauis. Quid tibi o nauita cum gladio, cum ense, cum armis.q.d. nihil esse debet tibi cum armis, dicimus nauta et nauita. Rege puppim, nauim. Dubiam, et ob id dubiam, cuz male, aut cuz no n regatur, q tunc dubia est quo eat, nam sine rectore titubat. rege ergo. Dubiam puppim, aut dubiam, cum in mari sit, q cuz turgidum est, semper nauigantibus est dubitanduz. Non sunt hęc arma tenenda tuis digitis, pro tuis manibus, sed arma quibus nauis gubernetur. hoc.s. Temo ipse et cętera nautica instrumenta. Ille metu, paratis Arioni insidijs, cum ei nautę mortez minitarentur, nō refellebat mori, sed tantum p̄cabatur vt sibi pauca canere liceret. Hero tamen inquit mortem primo fuisse deprecatus, sed vbi non cōficeret, petijsse vt se ornare, et lyra canere daretur. Ille, Arion.s. Pauidus metu, mortis.s. Inquit non depre.mor. deprecari interdū est excusare et refellere. Vnde est illud in xij. Ęnei. Equidem merui nec deprecor inquit. ita hic non deprecor non refello mori. Sed hic refer pau. canere pauca. Sumpta ly. petijt tamen vt se ornaret, et lyra canere posset. Dant ve. concessere hoc nautę vt caneret paululū lyra, risereq; hanc mortis dilationem, ornauit se tamen Arion maxima corona, quę Phoebo conueniens esset. Dant ve. quasi indulgent nautę, aut concedunt sibi id temporis, vel hoc beneficium, vt illud Virg. extremam hanc oro veniam. Et ri mo. hoc.s. dilationem. Ille, Arion.s. Capit coro corona (iste Pompi. licet videatur a choro dici caret tamen aspiratione, sine coronę dicuntur q cohonorent eos, quibus imponuntur. Quę, corona.s. O Phoebe, ad Phoebū est apostrophe. Possit dece. tuos crinis quasi possit esse decens capiti tuo, digna erat tuis comis. Induerat, coronauerat se Arion, et induit purpuream chlamidem, et sonare incepit. Induerat ipse Arion. Pallam palla (vt Nonius inquit) est honestę mulieris vestimentum hoc.s. tunicę pallium. vnde Virgil. Pallam signis, auroq; rigentem Ornatus argiuę Helenę etc. Hic vero pal

Apostrophe

PAV. MAR.

De Ariōe tibarcedo fabla

lam

Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
Dant veniá, ridentq́ morá, capit ille coroná,
Que posset crines Phoebe decere tuos.
Induerat tyrio distinctam murice pallam,
Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus numeris, veluti canentia dura
Traiectus penna, tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit vndas,

lam pro chlamide, aut quauis veste. Distinctā, diuisam, et hoc quo ad picturam et colorem ipsi. Tyrio murice, murex (vt idem inquit) color est purpureus, de purpuris superiore libro diximus ibi. Noua purpura fulget, et diximus conchilij genus esse, ex eodé fere genere murices sunt, sed sunt aculeatiores, qualem nunc vobis ostendo ex his e littore Syrio in Italiam a me relatis, nam cus nomen in Grecia retineant e Syria retulimus, vt qualis eēt latinis amicis etiā aperiremus. Tyrio, a Tyrio vrbe Phoenicie. Phoenicia enim purpurarū piscatu semper prestitit. Strabone, teste, et tyria purpura omnium optima perhibebat, et tyro ipsa piscatio proxima scilicet et cetera omnia, que ad inficiendas vestes pertinent. chorda, fidiculi. Icta, percussa. Pollice reddidit sonos suos, proprios, quales erant Arionis, nā vbi ornatus fuit coepit resonare et canere. Lyra, cuius pollice chorde tanguntur ad sonitum. Flebilibus, Arionem ita canentem Cycnis comparat, nam cycni, qui et olores dicuntur, in morte hoc scilicet cum ad senectam venerint et mors imminet suauissime canunt, vnde est illud in Heroidibus, sic vbi fata vocant vdis abiectus in herbis Ad vada, Meandri concinit albus olor, licet id Pli. falsum putet, cum dicat. Olorum morte narratur flebilis cātus, falsis (vt arbitror) aliquot experimentis. At Cice. in Thusculanis questionibus, Cycni inquit non sine causa Apollini dicati sunt, sed vt diuinationem habere videantur, q2 preuidentes quid in morte boni sit cum cantu moriuntur. Cantat ergo Arió ipse. Numeris flebilibus, versibus luctuosis, cecinit enim tunc illud genus carminis, quod Orythium dicitur. Veluti olor, cycnus.

ANT. FAN. Cycnus

TRAiectus pēna, tempora, quod ὁ cycno auctor sentit hoc loco, dū imminente morte cantum flebilem facit pēna eius cerebrum ledi, Magnus Albertus, et Isidorus lrīs mandauerunt, q̄uis Aristoteles et Pli. ea de re nihil scripserint. Hec auis ē amphibia, hoc est terra et aqua victum q̄ritans, ē grece quidem cycnus, latine vero olor dr̄, canitq́ suauius, q2 longum collum et inflexum habet, per qd necesse est eluctantem voces varias reddere modulationes. Ferṫ autem mortis tempore dulcius solito canere, ac ꝑpriam mortē flebili cantu ꝑdicere, quod q̄dam fabulosum putant. Sed in pri. Tusculanorum q̄o. refert Cic. cōmemorare Socratē sic ōibus bonis et doctis esse moriendū, vt cycni, qui Apollini dicati sunt, ꝙ ab eo diuinationem hēre videanṫ, ꝓuidentes quid in morte boni sit, cū cantu et voluptate moriunṫ. Hi (vt Serui. scribit) nullis dāt auguria nisi nautis, vt cycnus i augurijs nautis gratissimus ales. Mouet aūt Pathos a fili Oui. alibi, sic vbi fata

Amphibia olor grece dr̄ cycnus

vocant vdis abiectus in herbis Ad vada Meandri concinit albus olor. Huic aui boni poete cōparari solent. Hora. Multa dirceum leuat aura cycnum. Fide maius, non est incredibile vectum eē Arionem a delphine, cum. A. Gel. Pli. et alij scriptores de delphinis mira cōmemorent. Quid ꝙ simonis nomine delectanṫ, qui simi sunt ē recuruo tergo? Ille sedet, citharamq́ tenet, pretiumque vehendi cantat, cātat carmen ita sublime, ita suaue, vt eēt vberrimum vecture pꝛiū. Astris Delphina recepit, astrū grecum est. Vnde aster ille Platōis a nobis stella dicit, cuius diuini phi pulcherrimū distichū nos sic latinū fecimus, Stelle meus stellas dum suscipit ipse, ego celum esse velim, vt multo hunc lumine despiciam. Stellas iussit hēre nouē alij delphinē decē stellis ꝯstare dixerunt. Vellem Meonide pectus inesse tuū, apostrophé facit ad Homerū, cuius optat ingeniū, cū sit de re tanta scripturus quanta et heroicum carmen, et Homeri meretur ingenium. Is vel a Meonia idest Lydia, vbi est Colophon Meonides dicit, vel a patre Meone. Notum enim est inter opiniones que de natalibus eius ferunt hanc esse, ꝙ Meonis filius fuerit. Sacras nonas, que nunc Augusto dicate videri possunt. Dixerat enim supra, Nonarum tutela Deo caret.

Astrū latine stella dr̄

Meōides

TRAiectus tē can. habens traiecta tpa, pars pro toto, hoc.s. caput. Canentia, albicantia, nam totus albus.s. Dura pēna, q2 in senecta pēnam q̄dā hn̄t duriusculam, frontem natam velut traiectā, qd obseruauit Pōponius in extrema Germania, et ego in Ionia. Seniores.n. cycni illam traiectā hn̄t, ceteri non. Poeta igitur nō sine ratione hoc dixit, sed miror ab alijs non fuisse obseruatum. Protinus, et ita. Ornatus, palla, corona, lyra. Protinus subsequenter, continuo. Desilit, ex ipsa naui deorsum salit. In medias vndas, in medium mare. Cerula puppis, cerulam puppim dixit ab ipso colore ceruleo. Spargit, infundit. Aqua īpulsa s. Arionis saltu. Inde fide, ad eius cantum, cū delphinorū (vt supra diximus) turba ꝯuenisset, desiliēs ab vno eorū tergo exceptus est. Inde, ex eo, aut postea memorant, veteres.s. Delphina, pro delphinem. Dicimus.n. et Delphin delphinis, ē delphinus delphini. Supposuisse se nouo oneri, q2 nouum miraculum, ꝙ hoī se supponeret, licet et Pli. et Solinus exēpla hmōi multa cōmemorent. Tergo recuruo, dorso repando, vnde Pli. Dorsum repandum simum, q̄a de tā nomen Simonis oēs miro modo agnoscunt, maluntq́ ita appellari. Tergo recuruo, tergis reflexis, q2 recuruati sunt, et ob id appellari Simones Plini. inquit. Maius fide, per appositionem dixit maius fide, quasi plus q̄ credi pos

PAV. MAR. De nā cycnorū

ſit. Ille, Arion s. ſedet, ſuper delphinem ſcilicet, vel in dorſo delphinis. Et tenet citharam, tenet et reſonat citharā. Et cantat ꝑcium vehendi, in pretiū et mercedē vecturę, nam vectura dr̄ a veho vehis, ſi vehēdi dicit eſt gerundiū. Si vehicli, vehiclū paruus currus eſt, et pro ipſa vectura hic poni poteſt, in cuius mercedē cantabat. Et mulcet, demulcet, mitigat, lenit. Carmine, carminis cantu. Æquoreas aquas, marinas vndas. Dij pia, vident Dij benefacta itidem et malefacta. vidére ergo Delphinus officium commendarunt. Vnde Iuppiter illum inter aſtra collocauit, ornauitq; nouez ſtellis vt ſupra diximus. Dij vidēt pia facta, quaſi Delphinis pietatem et officiuȝ, qui Arionis oneri ſucceſſit. Iuppiter recepit delphina, delphinem. Aſtris, in aſtris, hoc eſt inter ſidera. Aſtrum dicitur ab αστραπτω verbo gręco, quod eſt fulgeo, inde ab αστηρ, et αστρον pro ſidere et ſtella. Et iuſſit habere nouem ſtellas, ē Higinius etiam inquit eſſe ſtellarum nouem, datur locus huic rei, cum animal hoc muſica arte mulceatur, ē nouem ſint muſę, ergo totidem ſtellis figuratus ſcilicet vel ꝙ nouem apud antiquos lyrarum chordę erant, quarum ſonitu plurimum oblectantur. Nunc mihi, cum relaturus ſit diem in quo Auguſtus pater patrię appellatus ſit, pro rei magnitudine decantanda optat et mille voces et Homericum habere ingenium, et ideo nunc velut rem magnam, vt eſt aggreſſurus inquit. Nunc vellem habere mihi ad vſum meum. Mille ſonos, mille voces. Et vellem habere o Męonide pectus tuum, quaſi ingenium tuum et animum tuum. Quo, ingenio. Achilles ē memoratus, Homerus eſt dictus Męonides et Męonius a Męone patre, et etiam a Męonia patria Aſię regione, ſed plures fuere vrbes etiā pręter illas, quę in Męonia ſunt, quę ſuum eſſe dicerent, vt Cice. meminit in oratione pro Archia poeta, etiam vt conſtat illo verſu, Smyrna, Rhodos, Colophos, Salamis, Chios, Argis, Athenę, vt in odis Homery diximus. Memoratus Achilles, nā ꝑ illa Achillis geſta in illiade ſcripſit, et celebriores illum fortē ꝙ fuere et reddidit, vnde legitur, Cum Alexander in Sygeo ad Achillis tumulum perueniſſet, dixiſſe, O fortunate adoleſcens, qui laudis tuę Homerum pręconem inueneris. Dum canimus, in nonis Februarijs Auguſtus pater patrię eſt appellatus, vnde eo die feſtum rei tante celebrabatur, pro quo in Auguſti commendationem maximum ſuis faſtorum libris accumulari honorē dixit, pręcipue cum tanta res in his ſcribenda eſt. Dum, nos. Canimus nonas ſacras, et ſuperius dixit tutela Dei carere, ac ſi nulli Deorum ſacrę eſſent, et nunc ſacras appellat, quod ideo facit, nam cum antea nulli Deorum ſacratę fuerint, nunc in auctos Auguſti titulos, et cum ea die honore decoratus fuerit, ſacras appellauit, quia publico conſenſu conſecratas. Alterno carmi. hoc ſcilicet Elegis verſibus, illa enim ſunt alterna, quę per vices eunt, et et redeunt, ſic Elegi verſus, qui ex hexametro cōſtant, et pentametro, nam velut per vices alterum cum altero iungitur. Maximus honos, hoc eſt in Auguſti laudem. Accumulatur his Faſtis, his Faſtorum libris, in quibus id etiam ſcribere neceſſe eſt.

> Spargitur impulſa cęrula puppis aqua.
> Inde (fide maius) tergo delphina recuruo
> Se, memorant, oneri ſuppoſuiſſe nouo.
> Ille ſedet, citharamq; tenet, pretiumq; vehendi
> Cātat & equoreas carmine mulcet aquas.
> Dij pia facta vident, aſtris Delphina recepit
> Iuppiter, & ſtellas iuſſit habere nouem.
> Nūc mihi mille ſonos, ꝙ̄ȝ ē mēoratus Achil,
> Vellē Męonide pectus ineſſe tuū. (le,
> Dū canimus ſacras alterno pectine nonas,
> Maximus his Faſtis accumulatur honos.
> Deficit ingenium, maioraq; viribus vrgent,
> Hęc mihi pręcipuo eſt ore canenda dies.

SANcte pater patrię, nonis Februarijs Cęſar Auguſtus patris patrię cognomen accepit, quod ei (vt Suetoni. ſcribit) vniuerſi repentino, maximoq; conſenſu detulerunt, et Senatus in curia neq; decreto, neq; acclamatione, ſed per Valerium Meſſalam id mandantibus cunctis, qui ait quod bonum fauſtumq; ſit tibi, domuiq; tuę Cęſar Auguſte ſenatus te conſentiens cum Popu. Roma. conſultat pater patrię. Quo tempore Auguſtus lachrymas continere non potuit. Naſo in iiij. Triſtium, Tu quoq; cum patrię rector dicare, paterq; Vtere more Dei nomen habentis idem. Seneca, Sic ille patrię primus auguſtus parens complexus aſtra eſt. Cicero, Vt in eius vita legimus primus omnium Romanorum pater patrie appellatus eſt. Huic illud eſt Plinij, Salue primus omnium parens patrię appellate. Quo nomine. M. Cato vir ſeuerus et ſummę grauitatis eum appellauit, teſte appiano. Poſtea vero imperatores Romani eam appellationem ſibi vſurparunt, quę Ciceroni contigit in libera ciuitate. Iuuenalis, Roma parentem, Roma patrem patrię Ciceronem libera dixit. Quo in loco Satyrus imperatores deridet, qui ab adulatoribus patris patrię cognomen ſumebant, fallebanturq; (vt ait Plutar.) eum excellentiam honorum a populis ſibi tributam maximum beneuolentię teſtimonium exiſtimarent. Quamuis enim ſponte ſua et beneuolentia quadam ad decernendos principes moueri populi videantur, contingit tamen plerunq; vt hi, cum tam hi qui oderunt, ꝙ qui amant proſequi honoribus principes ſoleant. Prudentes igitur et optimi rerumpublicarum gubernatores non tam laborant, vt honores populus conſequantur, quam vt digni

ANT. FAN. Auguſtus pris patrię cognomen accepit nonis Februarijs

Quid volui demēs Elegis imponere tantum
Ponderis: heroi res erat ista pedis.
Sācte pater patrię, tibi plebs, tibi curia nomē
Hoc dedit, hoc dedimus nos tibi nomē eqs
Res tamen ante dedit, sero quoq; vera tulisti
Nomina, iampridem tu pater orbis eras.
Hoc tu p terras, quod in ęthere Iuppiter alto,

gni honoribus sint. Huius tituli quo Augustus a Senatu Populoq; Romano donatus est, meminit Horatius in primo Carminū. vt, Hic magnos potius triumphos, Hic ames dici pater atq; princeps.
Hoc dedimus nos tibi nomen eques, Nasonis familia equestris ordinis fuit, et ipse Augusti Cęsaris munere eques triumuiratu cōsecutus est. Sane Nos eques dedimus est rara cōstructio, sed tolerabilis, Verū enim apparet qđ grammatici tradunt constructionē, quam gręci syntaxim vocāt reddi ad vocis intellectum, vnde p diuersas figuras solēt a scriptoribus accidentia variari, q̄ licet quantū ad ipsas dictiones in cōgrue disposita videātur, rectissime tamē posita intelligunt sensus ratione. Quid est.n. aliud Pars in frustra secant nisi multi, et Nos eques dedimus, nisi nos equestris ordinis viri?
Res tamē ante dedit, rei veritas et meritorū tuorum magnitudo, ne Augustus videatur adulatione populi eum titulum consecutus.
AV. AR. DEFICIT, videtur exterrere in re ardua describenda, q cum hęc dies sit maxime celebrāda, ad eam canēdam ingenium deficiat. Deficit ingenium et vrgent, cogūt aut premunt nos. Maiora viribus, maiora et grauiora q̄ nos sufferre valeamus. Hęc dies est tibi, a te. Canēda ore p̄cipuo, ore p̄cellente, q: p̄cęteris hanc canere debes. Quid vo. rep̄hendit seipsum, q hęc grauia, quę scribenda erant heroico carmine, versibus Elegis cōmendarit. Quid, cur, aut pp̄ter qđ ego. Demens, deorsum a mēte, quasi vesanus. Volui imponere tātum ponderis, metaphorice loquit. Elegis, versibus .i. De Elegis versibus superius diximus, qbus miserię, querimonię & amantium affectus deplorantur, sed q: in his erat assuetior, etiā hęc grauia Elegis canebat. Res ista, quę tā magna est. Erat, intererat. Pedis heroi, heroici versus. Heros, vt diximus, vir excellens diuinus .s. Sed q: hexametris versibus et Deorū laudes, et heroum bene gesta cani coepere, tāquam a diuinis appellati sunt versus heroici, ergo. Res ista erat heroi pedis, heroici versus. & est species metonymię, nā ex pedibus versus constat. Sancte pater, de hoc ita Tranquillus inquit. Patris patrię cognomē vniuersi repentino maximoq; cōsensu detulerūt ei prima plebs legationes anxium missa Deinde q: nō recipiebat ineunti Romę spectacula frequēs et laureata, Mox in curia senatus, neq; decreto, neq; acclamatione, sed per Valeriū Messalam id mandātibus cunctis, quod bonū inquit, faustumq; sit tibi, domuiq; tuę Cęsar Auguste. Sic enim nos perpetuā felicitatem reipu & lęta huic precari existimamus. Senatus te consentiens cum po. Ro. consalutat patrię pater, cui lachrymās respondit Augustus his verbis. Ipsa enim sicut Messalla apposui compos factus votorum meorū P.C. Quid habeo aliud Deos immortales precari, q̄ hūc consensum vestrum ad vltimę vitę finem mih perferre liceat, hęc ille poeta inqt, Patres, equites, et plebem hoc ei nomen dedisse, nihil tamen refert, q: idem est senatus & populus. Equites enim medij erant inter patricios & plebem. Inquit ergo apostrophans ipsi uerba, O sancte pr patrię Auguste, qui hoc die fuisti tuis meritis pater patrię appellatus.
Hoc nomē, patris patrię .s. Dedit tibi plebs, hoc nomen dedit tibi curia. hoc .s. senatus, qui in curia residebat, de diuisione populi per Romulū et Curijs superius diximus. nam diuiserat populum in .xxx. Curias, qbus postea additę sunt quinq;, ita ut sua in quisq; curia sacra publica faceret, feriasq; obseruaret, hisq; Curijs singulis nomina Curiarum uirginum imposita esse dicuntur, ex his quas de Sabinis rapuere, hęc Pompeius. At hic Curia de senatoria dicitur, qui locus ita dictus est, q ibi publicas curas gerebant. Est autem hic species metonymię, tenens pro quod tenet. Est duplex curia, et in qua respublicę gerūtur, & in qua sacrificatur, sed de hoc inferius.
Curia, hoc .s. senatus. Hoc etiam nomē dedimus tibi nos eques, pro equites, aut equester ordo. Nos dixit, quia ipse etiam equestris ordinis erat, unde in Tristibus, Nō modo fortunę munere factus eques. Res tamē, ut a merito tanti nominis Augustum cōmendaret. ante inquit hoc a re datum ipsa fuisse, sero tamen appellatione. nam longe ante non modo patrię, sed orbis pater erat.
Res tamen dedit, nomen hoc .s. Ante, antequam dederat senatus & populus, quia re ipsa erat pater patrię. Sero quoq;, tarde etiam. Tulisti uera nomina, quia tardius q̄ merebaris pater patrię apoellatus es. Iampridē, longe ante eras pater orbis, ergo non modo patrię, sed uniuersi orbis. In aliquibus codicibus scriptū est urbis, melius tamen orbis, quia inferius subsequitur comparat ipsum Ioui. Nomen habes hominum tu pater, ille Deum, ille Deorum, ipse hominum pater est pro omnium hominum, intellige ergo bene orbis, sed si urbis dicit non est ab re, quia longe ante erat pater patrię. Hoc tu, magna est hęc Augusti commendatio, cum Ioui comparatur. nam ille Deorum pater est, Augustus autē hominum. in Tristibus etiā ad Augustum scribens, cū Ionē Deum genitorem dixisset, addidit, Tu quoq; cum patrię rector dicare paterq; Vtere more Dei nomen habentis idem, inquit ergo.
ANT. FAN. FACIT Hic tua magnā tuendo Moenia, ęquauit Augustum Ioui q pater sit uti Iuppiter, nunc prępōnit Romulo, q tuendo urbem more optimi patris amplissimam reddiderit, quam Romulus reliquit humilimam. Tu dede. transi

Nomen habes, hominũ tu pater, ille Deũ.
Romule cõcedas, facit hic tua magna tuẽdo
Moenia, tu dederas transilienda Remo.
Te Tatius, paruiq; Cures, Ceninaq; sensit,
Hoc duce Romanũ est Solis vtrũq; latus.
Tu breue nescio quid victę telluris habebas.
Quodcunq; est alto sub Ione Cęsar habet.

liend a Remo, tantę humilitatis vt ea trãsilierit Remus, quam ob causaʒ fertur occisus. Licet sint qui rem aliter tradant, vt alibi dicemus. Cures, illustris vrbs Sabinoruʒ, auctore Plutarcho, vnde Quirites dicti sunt, vt quibusdaʒ placet. Nota est historia. Cenina, etiam oppidum est apud vrbem Cenina, quod (teste Festo) a Cenite cõditore nomen accepit, hinc dicti Cenienses. Tu rapis, hic castas duce se iubet esse maritas, antisteton est, & merito laudat Augustus, qui (vt ait Suet.) leges quasdam retractauit, quasdam de integro sanxit, vt de adulterijs, de pudicitia. Tu recipis luco, Asylum dicit a Romulo cõstitutum latronum ac pessimorum omniũ receptaculum. Tu domini nomen, Augustus domini appellationẽ, vt maledictum & opprobrium semper exhorruit, teste Sueto. Cumq; eo spectãte ludos pronunciatũ esset, O dominũ ęquuʒ & bonum, & vniuersi quasi de ipso dictũ exultantes cõprobassent, statim manu, vultuq; indecoras appellationes repressit, et in sequenti die grauissime corripuit edicto, dominumq; se postea appellari ne a liberis quidem aut nepotibus suis vel serio vel ioco passus est. Et recte, domini enim nomen, quo perempto omnis seruitus extincta est, tyranni est potiusquam benigni principis. qualis fuit Augustus, qui (vt Seruius tradit) palatium iussu eius ędificatum reipublicę dono dedit.

Cures vñ Quirites
Cenina
Antiste ton
Dñi appellatiões exhorruit Augustus

PAV. MAR.

Cõparatio Augusti cuʒ Romulo

TV HAbes hoc nomen, patris patrię.s. Per terras, quasi in terris. Quod habet Iuppiter in alto ęthere, in cęlo. De ęthere diximus, grece dicitur αἰθὴρ ab αἴθω, quod est ardeo, q? in eo est ignis elementum. vnde, Summaq; locum sibi legit in arce, hoc.s. in summo ęthere. Tu, Auguste es. Pater hominum, nã homines regis. Ille, Iuppiter.s. Est pater Deuʒ, Deorum, q? Dijs imperat. Romule, cum velit longe in omnibus superioreʒ dicere Augustum Romulo vrbis conditori, ab ipso Romulo petit hoc concedi. nam ipse et vrbeʒ paruam et exiguam moenia fecit, Augustus autem et moenia et imperium late auxit, sed hęc est allusio quędam ad id quod superius diximus, quando appellatus fuit Augustus, cum essent, qui censerent cum Romulum appellari oportere, quasi et ipsum conditorem vrbis, ac si dicere velit maius nomen merebatur, et Augusti facta extollit, Romuli autem hac comparatione deprimit. Romule concedas, da veniam aut patiare me loqui, aut concede quod dico. Hic Augustus scilicet. Tuendo, defendendo, et gubernando, non dixit dominando aut imperando, ne tyrannidis illum argueret, sed tuendo, ac si in tutela imperium patrię haberet. Facit tua, quę tu fundasti. Magna, nam auget (vt diximus) et vrbem et imperium. Tu dederas moenia, ipsa. Transilienda, transaltanda. Remo, fratri tuo, quem multi Gręci maxime Romum dicunt. Condidit autem moenia ita parum alta, vt a Remo transiliri possent. Vnde q? in edictum reliquisset morte mulctatus ẽ, de quo dicemus in.iiij. li. auctore etiam Dionysio. Nam mortis Remi duplex causa narratur, et discordia, pugnaq; quędam q? in ea ceciderit, et hęc transsaltatio murorum pręter edictum, ob quod a Celere quodam qui muris pręerat obtruncatus est. Te Tatius, Romulus cum finitimis tantum pugnauit, cum Sabinis, cum Cemiensibus, quorum regem (vt superius diximus) obtruncauit, cum Antẽnatibus, et postea cum Veientibus. Terminus autem imperij Romuli decimusoctauus ab vrbe lapis fuit. At Augusto principe vniuersus orbis Romano paruit imperio. Inquit ergo o Romule. Sensit te Tatius, rex Sabinorum, de quo superius diximus.

De terminis iperij Romãi

Et parui Cures, aliqui dicunt Cures opulentissimam fuisse Sabinorum vrbem. Poeta autem inquit, Parui Cures. nihil refert, naʒ poterat esse vrbs parua moenibus, magna autem opibus. Cures in numero multitudinis Sabinorum oppidum.

Et Cenina, et oppidum hoc non longe ab vrbe fuit. Hoc duce, Augusto autem principe.

Est Romanum, Romani iuris aut Romani imperij. Vtrunq; latus Solis, quasi extremę orbis partes, et omnia quę inter ipsas continentur, sed cum dicat, Vtrunq; latus Solis, possumus intelligere de septentrione et meridie, quasi de polo arctico et antarctico, quę loca a latere Solis sunt.

Tu breue, auget et illius depressionem, q? paruus dominus, et huius gloriam, quia omnia, quę sub Ione sunt sua sunt. Tu habebas nescio quid velut in contemptum nescio quid dixit. Victę telluris, quam tu vicisti. Erat tantummodo (vt diximus) vsq; ad decimumoctauum ab vrbe lapidem. Cęsar, Augustus.s. Habet quodcunq; est sub alto Ione, auxit hic poeta et rem et orationem, nam magis se eleuat secundo q̃ primo versu. Quodcunq; est sub Ione, quasi et terrę, et maria. Sub Ione, interdum intelligimus sub cęlo, aut sub aere, vt illud Horatij, Manet sub Ione frigido, idem dicimus sub Dio, ab eo quod Διὸς Iuppiter appellatur. Tu rapis, exprobrat Romulo Sabinarum raptum, et pudicitię obseruãtiam ex Augusti lege commendat. Pręterea a Romulo receptos sceleratos, ab Augusto autem comprehensos, aut fugatos. Tu, Romule.

Rapis, quia factis ludis ab eo cum conuenissent finitimi multas rapuit, de quo inferius dicemus

Tu rapis, hic caſtas duce ſe iubet eſſe maritas,
Tu recipis luco, reppulit ille nefas.
Vis tibi grata fuit, florent ſub Cęſare leges,
Tu domini nomen, principis ille tenet.
Te Remus incuſat, veniā dedit hoſtibus ille,
Cęleſtem fecit te pater, ille patrem.
Iam puer Idęus media tenus eminet aluo,
Et liquidas mixto nectare fundit aquas.
En etiam ſiquis Borean horrere ſolebat,

cenius, ergo. Tu rapis, quaſi tu ſtupras, pro cō-iugum enim defectu raptę illę fuerę, rapere interdum ſtuprare ſignificat, vnde illud Virgilij. Subnixus rapto potitur, ideſt ſtupro. Hic, Auguſtus ſcilicet. Iubet ſe duce, ſe principe. Maritas, nuptas. Eſſe caſtas, obſeruare pudicitiam. Inſtaurault enim Auguſtus legem Iuliam ad coercendos adulteros, vnde eſt, vbi nunc lex Iulia dormis. Tu, Romule. Recipis nefas, quaſi nefarios et ſceleratos homines.

Luco, in Aſylo, quod erat in luco de quo ſuperius diximus. Nam pro augenda vrbe Aſylum conſtituit, quo confugerent impune, qui vel ob ſcelera, vel quomodocunq; ex alijs ciuitatibus pulſi erant. Ille, Auguſtus. Repulit nefas, et ſcelera et ſceleratos. Plures enim factiones extinxit, graſſatores diſpoſitis per oportuna loca ſtationibus (vt Tranquillus inquit) inhibuit, et multa ſimilia. Tibi, o Romule. Fuit grata vis, nam vim et in rapiendis virginibus, et in depopulandis agris finitimis intuliſti. Sub Cęſare, Auguſto ſcilicet. Florent leges, nā ex legibus cautum eſt ne cui vis inferatur, multa etiam Auguſtus correxit, vnde Tranquillus. Leges retractauit, et quasdam ex integro ſanxit, vt ſumptuariam, et de adulterijs, et de pudicitia, et de ambitione, de maritandis ordinibus. Tu Rom. tenuiſti ſcilicet. Nomen domini, quod ad tyrannidem ſpectat, ergo exprobrandum. Ille, Auguſtus ſcilicet. Tenet nomen principis, minus autem eſt princeps q̄ dominus. Auguſtus autem (vt teſtis eſt Tranquillus) domini appellationem vt maledictum et opprobrium ſemper exhorruit, nec dominum appellari a liberi ſeu nepotibus ſerio vel ioco paſſus eſt.

Contra Romulū q fratrē dī occidiſſe

VENIam dedit hoſtibus ille, Ouidius alibi. Tu veniam Partho ſuperato ſępe dediſti. Non conceſſurus quam tibi victor erat. Diuitijs etiam multos et honoribus auctos Vidi qui tulerant in caput arma tuum. Suetoni. Clementię, ciuilitatisq; eius multa et magna documenta ſunt, ne enumerē quot et quos aduerſarum partium venia et incolumitate donatos principem etiam in ciuitate locum tenere paſſus ſit. Cęleſtem fecit te pater, ille patrem, tu Martis gratia in cęlum receptus es, cuius te filium crediderunt. Auguſtus vero de patre optime meritus, vt pium filium decuit Iulium Cęſarem retulit in numerum Deorum. Cui cum ludos funebres celebraret die medio ſtella apparuit, fulſitq; per ſeptem continuos dies, quam Auguſtus parentis eſſe confirmauit, vnde illud eſt, Ecce Dionei proceſſit Cęſaris aſtrum. Iam

ANT. FAN.

puer Idęus media tenus eminet aluo, Aquarius, quem quidam Ganymedem eſſe volunt, vt diximus ſupra, nonis Februarijs media aluo tenus antecedit Solem orientem. Quod hoc tempore fieri neceſſe eſt Sole Piſcibus propinquante, cum Aquarius et oriatur et occidat capite priuſquā reliquis membris. Hoc ſignū cum aquę effuſione triginta ſtellis cōſtare dicitur. Aquarium alij Cecropem eſſe dixerūt, Alij Deucalionē, Poeta hic eos ſequitur, qui volunt hanc partem zodaici eſſe Ganymedem, qui ioui (vt alibi legimus) nectar miniſtrat inuita Iunone. Quidā enim dicunt receptum Ganymedem ad miniſterium poculorum remota Hebe Iunonis filia. Quam ob rem exiſtimatur dixiſſe Virgilius, Et genus inuiſum, et rapti Ganymedis honores. Eſt autem raptus (vt ſcribit Strabo) ad Priapeni et Cizyceni agri fines in loco quem αρπαξω quod eſt rapio harpagiam appellarunt, quamuis alij (vt idem auctor ſcribit) arbitrentur id circa Dardanium promontorium contigiſſe. Si quis Boream horrere ſolebat, hic ventus Aquilo etiam dici ſolet a vehementia volatus, qua videtur aquilam imitari. Gaudeat a Zephyris mitior aura venit. Fauonij hoc tempore ſpirare incipiunt, qui (vt inquit Plinius) hybernum molliunt cęlum Sole Aquarij partem xxv. obtinente. Alij eorum exortum ſeptimo idus, ſiue circa idus Februarias ponunt. Eſt autem Fauonius (vt idem inquit) genitalis mundi ſpiritus, qui gręce Zephyros vocatur, flans ab occaſu ęquinoctiali aduerſus Eurum, latine vero Fauonius dicitur a fouendo, vt quosdam exiſtimaſſe idem Plinius refert. A Fauonio ad ęquinoctium vernum dies quadraginta ſunt, vt Varroni placet. Hunc ventum quidam ad. viij. Calen. Martias chelidoniam vocarunt ab hirundinis viſu, alij ab aduentu auium Ornithia, ruſtici vero Cathtlitionem natura ſemina accipere geſtiente, quem Hora. recte Candidum dicit. vt, Quid fles Aſterie, quę tibi candidi Primo reſtituent vere Fauonij. Inducit enim ſerenitatem, et bonus ac benignus eſt quin vernum aerem clementiorem facit. Quintus ab ęquoreis nitidum iubar extulit vndis Lucifer et primi tempora veris erunt, Quinto idus Februarias noui veris initium eſt, cuius diem primum eſſe in Aquario auctor eſt Varro, vt ęſtatis in tauro, autumni in Leone, hyemis in Scorpione. Quorum ſignorum (vt idem Varro ſcribit) dies. xxiij. quatuor temporum primus eſt ita vt Ver conſtet diebus. xci. Aeſtas. xcv. Autumnus. xci. Hyems. lxxxix. Sunt

Ganymedes ſeu Aquarius orit nonis Februarijs Aq̄rius

Aquilo

Fauonius redit

Zephyros

Veris initium. v. idus Feb. Dies primus vis in aq̄rio Æſtatis i tauro Autūni i Leone Hyemis in Scorpione

Gaudeat a Zephyris mitior aura venit.
Quintus ab ęqreis nitidū iubar extulit vndis
Lucifer, & primi tempora veris erunt.
Ne fallare tamen, reſtant tibi frigora, reſtant,
Magnaq; diſcedens ſigna reliquit hyemis.
Tertia nox aderit, cuſtodem protinus Vrsę
Aſpicies geminos exeruiſſe pedes.
Inter Hamadryadas, iaculatricemq; Dianam
Caliſto ſacri pars fuit vna chori.
Illa Deę tangēs arcus, quos tangimus arcus,
Eſte meę teſtes virginitatis, ait.

tamen quibus placet eſſe initium veris ad.vij.ſiue
viij.idus Februarias, et hanc anni partem a Fauo-
nio inchoari. De quo Pli. Hic inquit ver inchoat,
aperitq; terras tenui frigore ſaluber. Ver (auct. Ma
crobio) et calidum eſt et humectum, cuius men ſe
primo ver nouum dicimus, ſecundo adultum,
tertio pręceps. Eius cer
tiſſimum indicium
nonnulli exiſtima-
runt Papilonis pro-
uentum ob infinita-
tem animalis, vt Pli
nius ſcribit. Sunt qui
ęſtatis principium po-
nunt. viij. idus Maias
vt Autumni. vi. idus
Auguſti, et Hyemis. v.
idus Nouembris.

PAV. MAR.

TE Exprobrat Ro-
muli immunitatem
p fratricidio, vt ma-
gis a clementia cōmē
datum Auguſtū extol-
leret, qui hoſtibus pepercit, pręſertim Lepidum tri-
umuirum, quem incolumem dimiſit. Remus
incuſat te, quaſi arguit te cędis, dicemus inferius
in quarto libro de cęde Remi, quam pauloante li-
bauimus. Ille, Auguſtus. Dedit veniam hoſti-
bus, qz clemens fuit illis, quos vicit. Vnde in Triſti
bus ad Auguſtum. Tu veniam Partho ſuperato sę
pe dediſti, Non conceſſurus quam tibi victor erat.
Poſſet etiam hoc intelligi de Lepido eius in trium
uiratu collega, quem bello Siculo in Sextum Pom-
peium (vt teſtis Tranquillus) cum eum ex Africa in
auxilium euocauerat, ſuperbientem viginti legio-
num fiducia, ſummasq; ſibi partes terrore, et mi-
nis vendicantem ſpoliauit exercitu, ſupplicemq; cō
ceſſa vita in Circeos relegauit. Pater, Mars, nam
Martis filius Romulus creditus, de quo ſuo loco
dicemus. Fecit te cęleſtem, retulit te in Deos, qua-
ſi dicat, non tuis meritis, ſed patris. Ille, Augu-
ſtus. Fecit cęleſtem patrem, Iulium Cęſarem, qz ē
nepos et hęres eius fuit, ſoluit illi diuinos hono-
res et pro Deo coli voluit, ſed de hoc etiam inferi-
us ſuo loco dicetur. Iam puer, ſuperius diximus
occaſum Leonis, per quem denotabatur Aquarij
ortus, qui oppoſitus eſt. Oritur autē Aquarius ipſe
Nonis Februarijs vſq; ad aluum antequam Sol,
de quo ſic Higi. inqt. Aq̃rius cōplures Ganymedē
eſſe dixerūt, quē Iuppiter ob pulchritudinē ereptū
parentibus, Deorū miniſtrū feciſſe exiſtimat. Itaq;
oñdit vt aquā aliquo īfundēs. Egeſſionas āt Deuca
lionē dicit eſſe, q eo regnante tanta vis aquę de
cęlo profuderit, vt cataclysmos factus eſſe dicere-
tur. Eubolus vero Cecropem eſſe demonſtrat, anti
quitatem generis commemorans, et oſtendens
ante quam vinum traditum ſit hominibus, aqua
in ſacrificijs vſum, et ante Cecropem regnaſſe q̃
vinum ſit inuentum. Poeta autem hic de Gany-
mede intelligit Trois filio, cuius fabula notiſſi-
ma. Aquarius quoq; et occidit et exoritur capite

Cōparatio Augusti ꝯ Romulū

priusquam reliquis membris. Iam, etiam in
ipſis nonis. Puer Idęus, Ganymedes, Troianus
ab Ida monte prope Ilium, de qua raptus fuit.
De quo Virgi. in. v. monte Ænei. Quem prępes ab
Ida Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vn-
cis. Eminet, eſt enim tum ſoli eminens. Media
tenus aluo, quaſi vſq; ad mediam aluum,
nā pubetēus dicimus
quaſi vſq; ab pubem,
ita mediatenus al-
uo, vſq; ad mediam
aluum. Aluus eſt pro
prie venter fœminę.
vt Pompe. inquit, ab
alendo dicta, eſt ſem-
per fœminini gene-
ris. Sed hic pro ipſius
Aquarij aluo. Et
fundit, ſpargit. Aq̃s
liquidas, claras. Mix
to nectare, quaſi pro-
pinat, aut miniſtrat
nectareos potus Dijs. Vnde Metamor. Inuitaq; Io-
ui nectar Iunone miniſtrat. Nectar eſt Deorum
potio. Vnde et alio loco poeta, Nectar et ambro-
ſiam latices, epulasq; Deorum Det mihi formoſa
grata iuuenta manu. Quin etiam, prope etiam
veris tempus mitigatur aeris frigiditas, redeunt
Zephyri, qui ſuauiores ſunt, Ergo ſiquis hyemem
exhorrebat, gaudeat, nam prope eſt ver. Quin
etiam, hoc eſt inſuper. Siquis ſolebat horrere, in
horrorem habere. Boream, qui plurimus flat in
hyeme, et ſeptentrionalis ventus. Gaudeat, nam.
Mitior aura, ſuauior, lenior flatus. Venit a
Zephyris, ab occiduis ventis. Zephyrus enim ab oc
caſu flat, ē eſt ſuauis, plurimumq; in vere poteſt,
quo tunc ſpirante florent arbores, et emergunt
herbę, diesq; reddit lętiores. Quintus ab ęquo-
reis, inquit poeta. v. Idus Februari. eſſe veris initi-
um, ſed ne toties repetituri ſimus eadem hoc lo-
co iuuet dicere, Florentinus princeps et iuriſcon-
ſultus, in pręceptis rei ruſticę ita tradit rationem
temporum, Veris initium exponitur, tunc pluri-
mum Zephyrus ſpirare incipit. Quod eſt. viij. Id.
Februa. Sole in Aquario. Terminaturq; ad nonas
Maias. Aeſtatis autem initium. viij. id. Maias, So-
le in Tauro, finis. viij. id. Auguſt. Autumnus inci-
pit. vij. Id. Augu. Sole in Leone, finitq;. vi. Idus No-
uemb. Hyems vero. v. Idus Nouemb. Sole in Scor-
pione, finis nonis Februarijs. Solſtitiorum vero
ęſtiuum eſt. viij. calend. Iulias, hybernum. viij. ca-
lend. Ianuarias. Aequinoctiorum vernum eſt an-
te octauum calendarum Aprilium, nonnullis an
te nonum. Autumnale ante octauum calenda-
rum octobrium, hęc ex illo. Poeta autem de ve-
ris initio agit. Quintus lucifer, quinta dies
poſt nonas. Extulit iubar nitidum, nitentes
radios. Ab vndis ęquoreis, ab Oceano orien-
tis. Et erunt tempora. primi veris, erit veris
initium. Ne fallare in principio veris ſunt

Initium veris ęſtatis autūni ē hyemis

etiam

etiam magna frigora. Caue, interdum illud caue breue est, vt tu caue defendas, sed de hoc in libris Tristium disseruimus. Ne fallare, ne fallaris, ne decipiaris. Restant, et ingeminat verbuz, vti tūc ingeminat interdum frigus. Restāt. super sunt adhuc tibi frigora, q adhuc et venti et niues interdum sequiunt, frigus vnde diceret supe rius diximus. Et hyems, hyemale tēpus. Discedēs reliquit magna signa, magna argumenta sui, q reliqt frigora. Sicut estus in mari cessantibus ventis, ita cessante hyeme remanent et frigora.

videtur, ac plaustrū regere, de quo Cice. de Natura Deorum cū Arati versus refert, Arctophylax, vulgo qui dr̄ esse Bootes, Quod quasi temone adiūctum pre se quatit Arcton. Aderit tertia nox, tertia ab ipsa nona die, et sic erit. xi. die mēsis. Tu aspicies protinus, porro siue lōge. Custodē Vrse, maioris. s. hoc est Calistus seu Arcti de qua nūc agetur. Exeruisse, extulisse. Geminos pedes, quasi pedes ex vndis extraxisse. Dictus est hic Bootes, q plaustrum aut boues agitare vr̄. Inter Hama. aggredit nunc fabellaz ipsam, q̄ in Meta. et ab Hesiodo, et ab alijs pluribus refert.

Arctophylax idē est et Bootes

> Cynthia laudauit, promissaq; foedera serua,
> Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
> Foedera seruasset, si non formosa fuisset.
> Cauit mortales, de Ioue crimen habet.
> Mille feras Phoebe siluis venata redibat,
> Aut plus, aut mediuz Sole tenente diem.
> Vt tetigit lucum (densa niger ilice lucus,
> In medio gelide fons erat altus aque)

ANT. AN. TERTIA Nox aderit custodē protinus Vrse Aspicies geminos exeruisse pedes, Arctophylacez dixit, qui interpretat Vrse custos, et dr̄ Bootes. Manilius, A tergo nitet Arctophylax, idemq; Bootes. Dicitur et Arcturus, vt Lactā. Grāmaticus docet, sed proprie Arcturus (teste Ser.) stella est in signo Boote, cuius ortus et occasus tempestates grauissimas facit. Arctophylacis pedes. iij. idus Februarij chronice oriunt, quod signū citius q̄ chele in ortuz ferri cernitur, sed sinistrā eius manū circulus arcticus includit ita, vt neq; exoriri neq; occidere videat, que dicit stellas quatuor cōtinere, cū totus Arctophylax xiiij. constet, cuius occasus quatuor signorꝫ zodiaci tempus absumit, siue (vt qbusdam placet) triū, vnde a poetis piger dicit. vt, Siue est Arctophylax siue est piger ille Bootes. et Frigida circūagūt pigri sarraca Boote. Huius pes dexter estiuo circulo nititur, qui cū longe absit ab eius manibus oriatur, et occidat necesse est. Dicit autez Iouis filius et Calistus, q̄uis Hermippus scripserit Philomelū esse Cereris et Iasonis filium. Calisto sacri pars fuit vna chori, hec Lycaonis filia a Ioue cōpressa peperit filiū Arcadē, qui cū pene in eo esset, vt matrē ira Iunonis in Vrsam mutatā occideret, translatus in celū, Arctophylacis nomē accepit, licet qdam hunc Icaruz esse velint a pastoribus interfectū, quos vino tunc primū reperto ebrios fecerat. Vocat et idem arcturus (vt diximus) a qbusdam, qd post caudam vrse locatus sit, itē Bootes, q boues cum plaustro agat. Sunt q Vrsam maiorē non Calisto, sed Megisto dictaz tradiderint Lycaonis neptē. Foedera seruasset si nō formosa fuisset, Quia rara est concordia forme Atq; pudicitie. Oui. alibi, Sed te decor iste qd optas Esse vetat, votoq; tuo tua forma repugnat. Fuisse aūt pulcherrimā eius nomen ostendit.

Arcto phylax Bootes Arcturus Bootes orit. iij. Idus Feb.

Bootes piger

Calistus fabula

Bootes in celuz trāslatus

PAV. MAR. TERTIA, Tertio idus Feb. Bootes, q et Arctophylax dr̄ oritur, nō q oriat, et occidat velut signa, de quibus diximus. Sed cū in plaustro sit qd vertitur circa cardinē, in ipsa vertigine vr̄ occidere, et cuz se eleuat oriri. De hoc in Tristibus diximus, fabellaz autē poeta ipse latius explicat, vbi quibus opus fuis in locis dicemus. Arctophylax dictus est quasi Vrse seu Arcti custos, que eius mater fuerat eā subseq

Calisto Lycaonis Arcadie regis filia Dianā sequens a Ioue cōpressa, patefacto scelere a Diana pulsa, a Iunone in Vrsam mutata puerꝫ peperit Arcadez nominatū, quē Arctophylaca diximus, qui adultus venator inscius cū matrem insequeret, a Ioue rapti, celo recepti sunt, appositiq; plaustro, qd in mare nō mergitur, vt ab Oceano Iuno ipetrauit, id a poetis colligit. Arietus aūt Tegeates historiarꝫ scriptor non Calisto, sed Megisto dicit appellatā, et non Lycaonis, sed Cretei filiā, Lycaonis neptē. Calisto fuit vna pars sacri chori, quasi vna nympharum. Sacri chori inter Hamadryadas et Dianaz iaculatricem, iaculatricē, q venatrix arcu et iaculis feras insequtur. Hamadryadas, dee sunt, q̄ simul cū arboribus et nascunt et moriunt. Calisto non erat ex his, sed ex nymphis siluestribus, q̄ medie sunt inter Hamadryadas et Dianam. nā Diana nemorꝫ Dea, his superior, ergo erat vna nympharꝫ Diane. Illa dee, dabat nymphis ipsis Dianaz secuturis iuramētum virginitatis seruāde, iurabaturq; p Diane arcus, qd sacrosanctū habebat, etiam si de aliqua dubitaret an seruasset, idem adhibebat iuramētum. Illa, Calisto. s. Tangēs arcus, Dee Diane. Ait. o. arcus Diane sacri, quos tāgimus esse testes mee virginitatis, quam. s. seruauero, vel quā seruaui, quasi dicat iuro per vos me seruasse et seruaturā castitatem. Cynthia, cur Cynthia dicta sit superius diximus. Cynthia, Diana. Laudauit, cōmendauit verba Calistus.

Fabula de Arcto filia Lycaonis

Et dixit serua foedera, promissa, serua qd promisisti. Et eris tu mihi princeps comituz, quasi eris prima comitum mearū. Foedera, quod latius in Metamor. dixit, hic breuissime explicat, Seruasset illa quod promiserat nisi formosa placuisset Ioui, cuius vim effugere non potuit. Verterat enim se Iuppiter in Diane formā, ad illam accessit, vim intulit, et grauiorem reddidit. Seruasset, Calisto. s. Foedera, promissam virginitatem. Si nō fuisset formosa, sed formosa fuit, quod et ipsum nomē indicat, nā a καλλοσ, quod est pulchritudo deducitur, et Calisto pulcherrima dicitur. Cauit mortales, potuit a mortalibus ca

Cynthia vnde

Hic ait in silua virgo Tegeęa lauemur.
Erubuit falso virginis illa sono.
Dixerat hęc nymphis, nymphę velamĩa po(nũt,
Hãc pudet, & tardę dat mala signa morę.
Exuerat tunicas, vteri manifesta tumore,
Proditur indicio ponderis ipsa sui.
Cui Dea virgineos periura Lycaoni coetus
Desere, nec castas pollue, dixit, aquas.
Luna nonũ decies implerat cornibus orbem,
Quę fuerat virgo credita, mater erat.

uere, quod fecit, nõ tamen a Deo. Habet crimen violati.s.foederis. A Ioue, nam eã Iuppiter violauit. Mille, cõpressa a Ioue Calistõne, grauidaq; facta accidit vt semel Diana a venatione ingenti pręda rediens, ingressa cũ nymphis in lignum nemus, vbi fons erat profundę aquę, voluit cũ cęteris lauari, sed hac denudata onusti ventris crimen apparuit, et pulsa est e choro virginũ. Phoebe, Phoebus vnum est e nominibus Apollinis, φωσ quod est lumen. ita et eius soror Diana Phoebe dicitur. Venata mille feras, quę venãdo mille feras interfecerat. Est.n. Diana (vt diximus) venatrix, Mille gręci χιλια. Siluis, per siluas redibat a venatione.s. Sole tenente, aut mediũ diem, aut plusq̃ medium.s. diem, hoc est erat meridies, vel paulopost. Vt teti. vt postq̃, tetigit ipsa Diana.s.

Fabula de Calisto

Lucum, et nunc. Siluis venata dixit, quomodo lucũ tetigit, habemus siluas, nemora, lucos in eadẽ fere significatione, sed in hoc differunt. silua generalior est omniũ arbustoru3. Nemora sunt siluę amoenę. Luci sunt obscuriores, et gręce.n. λυτα per y, quod interdũ vertitur in u nostrum, tenebrosa dicimus, aliqui a luce lucum dictũ putant, nõ per antiphrasim, sed re ipsa, q2 nõ est lucus sine numine & religione, et vbi religio, ibi sacrificia, vbi semper opus lumine. Vt tetigit lucũ, non perfecit orationẽ, sed per parenthesim fecit topographiam. Lucus, & est hic eclypsis. hoc defectu verbi, nam subintelligitur erat, q; postea dixit. Niger, obscurus, omnia.n. obscura nigra sunt. Dẽsa ilice, densis seu spissis ilicibus. In medio, luci scilicet. Erat fons altus, pfundus. Gelidę, frigidę aquę.

ANT. FAN. VIRGO Tegeęa, vocatiuus casus est nominis patrij a Tegea oppido Arcadię. Exuerat tunicas, tunica a tuendo corpore nomẽ accepit, vt auctor est Varro, putaturq; vestimẽtum esse manicas nõ habens. Vnde illud est Virgilij, Et tunicę manicas, et habent redimicula mitrę. inde tunicare dicebãt pro vestire. Varro in Logomachia.i. pugna sermonum, Hęc lanigeras detonderi docuit, tunicareq; hominum corpus. Inuito est corpore passa Iouem casta existimanda est, quę Ioui Deo4 potentissimo non sponte succubuit. Turpes in pellice vultus, proprie pellicem dicit, quẽ cognouerat Iuppiter vxorem habens.

Tegęa, hic tegeęum. Tunica. Tunicarẽ. Logomachia

PAV. MAR. HIC AIT, ait ipsa Diana. O virgo Tegeęa, o Calisto Arcadica a Tegęa oppido Arcadię. Lauemur hic in silua. et in Meta. de eodem, Procul est ait arbiter omnis Nuda superfusis tingamus corpora lymphis. Illa autẽ aut appellata fuit virgo prę pudore, quia iã virgo non erat erubuit. et in Meta. Heu q̃ difficile est crimen non prodere vultu. Illa, Calisto. Erubuit falso sono, falsa voce, hoc est falso non vero nomine virginis, nam virgo esse desierat. Dixerat, Diana hęc eadem quę illi. Nymphis, cęteris.s. Nymphę, cęterę. Ponunt, deponunt. Velamina, vestes, a velando, quasi denudarũt se. Hãc, Calisto .s. seu Calistonem. Pudet, nam pudebat eam denudare ne se proderet.

Et dat mala signa tardę morę, quasi ostendit mala signa retardatione se denudandi. nam propter longam moram impudicitia significabatur. Exuerat, tandem. Tunicas, tunica vestimentum est sine manicis. Manifesta, aperta iam. Tumore vteri, ventris. Proditur, manifestatur. Illa, Calisto. Indicio, demõstratione. Sui ponderis, ponderosi & tumentis ventris, quia grauidi. Cui Dea, patefacto crimine ex virginu3 consortio a diana pulsa est. Cui Calistoni. Dea, Diana. Dixit o periura, quia (vt superius diximus) iurauerat virginitatem seruare, ideo nunc quia non seruauerat. Periura Lycaoni, Calisto Lycaonis filia. Desere, relinque. Virgineos coetus, virginum cateruas. Coetus enim a coeundo dicitur. & et plurium. Nec pollue aquas castas, vbi se castę lauant, aut sacras aquas, nam de eodem in Metamorpho. I procul hinc dixit, nec sacros pollue fontes. Luna, de tempore partus mulierum quo mense pariant, varijs exemplis in principio fere operis retulimus in eo versu, Quod satis est vtero matris dum prodeat infans. Sed plerunq; pariunt decimo mense, non enim sunt pręgnantes .x. mensibus, sed nouem et decimo pariunt, ergo Calisto pulsa a Diana decimo mense peperit filium Arcadem vt in Metamorpho. Et iam puer Arcas id ipsum indoluit Iuno fuerat de pellice natus. Luna impleuerat decies nouum orbem cornibus, et est hypallage, hoc est decies impleuerat cornua nouo orbe, quasi erat iam .x. mensis, cum Lunę cursu menses terminarentur. Quę, Calisto quę. Fuerat credita virgo, erat mater, quia iam peperit, erat enixa puerum. Lęsa, Iuno Saturno prima fuit proles, soror et coniux est Iouis, et quę Iouis concubinas summo odio semper est prosecuta, indignatam hanc ex Ioue peperisse, in vrsam conuertit. Higinius tamen auctoritate Hesiodi a Diana in vrsam conuersam dicit, idem et Amphim Comoediarum scriptorem dicere asserit. Iuno lęsa, offensa amore Iouis in hanc etiam et huius partus. Furit, furere occepit ob indignationẽ.

Calisto Lycaõis filia i vrsam conuersa

indignationem. Et mutat formam puellę, trās-
formauit puellam calistonem in vrsam. Quid
facis? et est puellę excusatio hac apostrophe. Quid
facis? o Iuno. Hęc est passa Iouem pectore in-
uito, non ipsa sponte concubitum Ioui prębuit,
sed vi illata coacta, a Ioue vel inuito pectore, inui
to animo ē repugnā
ti, ergo hoc non me-
rebatur. Vt, postquā
ipsa Iuno. Vidit
turpes vultus, turpes
quia vrsinos, nam eā
in vrsaʒ mutauerat.
In pellice, in Cali-
stone. Pellices enim
sunt quę alterius lo-
co succumbunt. Anti
qui eam (Pomp. teste)
proprie pellicem no-
minabant, quę vxo-
rem habēti nubebat,
cui generi mulierum
etiam poena consti-
tuta ē a Numa Pom-
pilio hac lege, Pellex
aram Iunonis ne tangito. Si tanget, Iunoni crini
bus demissis agnum foeminam cędito. Inquit,
Iuno ipsa, et est ironice locuta. Eat Iuppiter in
amplexus huius, quasi amplectatur iam Iuppiter
vrsam hanc.

ANT. FAN.

VRSA per incultos errabat squalida montes, Ca
listo in vrsam a Iunone conuersa. Nota est fabu-
la vel potius omnium notissima. Tria lustra.
Ouidius alibi, Ecce Lycaonię proles ignara paren-
tis Arcas adest, ter quinq; ferens natalibus annos.
Tu lector hoc loco diligenter aduerte Lustrum

Lustrum

quinq; annorum spacium esse, sed nolo error qui
dam te ducat indeuia, in quo me puero nonnul-
li iuuenes Ferrarię versabantur, vt existimes et Lu-
stro et Olympiade significari quinq; tantum an-
norum spacium. Stabit enim contra te Solinus
auctor grauissimus, quatuor tantum annorum
olympiadem faciens his verbis. Ab isto numera-

Olympi-as

tur olympias prima, ita sex medijs olympiadibus
interiectis, quibus singulis anni quaterni imputā-

De Olympiadibus digna

tur cum septima coeptante Roma condita sit in-
ter exortum Vrbis, et Troiam captam iure esse an
nos quadringentos trigintaduos constat, item
paulopost. Quater ergo multiplicatis sex et ducētis
olympiadibus erunt anni. Dcccxxiiij. Affranius in
tertio annalium, Post olympiadas vero quoniam
quadriennio diligentissime omnia notabant nul
la penitus confusio temporum fuit. Eusebius, Qui
numerus quaternario auctus (quadriennium eni
olympiadi attribuitur) quingentos. xlviij. annos
efficit. Isidorus, Agentibus agonem et quinquen-
nale certamen quatuor medijs annis vocantibus
quadriennio in vna olympiade supputato. Pli. Re
dire eas vices quadriennio exacto Eudoxus putat,
non modo ventorum, verum et reliquarum tem
pestatum magna ex parte, et est principium Lu-

Lęsa furit Iuno, formam mutatq; puellę,
Quid facis? inuito est pectore passa Iouem.
Vtq; ferę vidit turpes in pellice vultus,
Huius in amplexus Iuppiter inquit eat.
Vrsa per incultos errabat squalida montes,
Quę fuerat summo nuper amata Ioui.
Iam tria lustra puer furto conceptus agebat,
Cum mater nato est obuia facta suo.
Illa quidem, tanq̄ cognosceret, astitit amens,
Et gemuit, gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus iaculo fixisset acuto,
Ni foret ad superas raptus vterq; domos.
Signa ꝓpinq̄ micāt, prior ē, q̄ dicimus arctō,

stri eius semper intercalari anno caniculę ortu.
Oui. infra, in lustrum accedere debet quę consu-
matur partibus vna dies. Quo in loco si quinque
annorum plenitudinem per lustrum accipere vo-
lueris, errabis maiorem in modum cum tuo isti
lustro adijciendus sit non solum dies vnus, sed et
insuper q̄drans. Hinc
Horus ille apud Ma-
crobium dies quideʒ
inquit itercalaris an-
tequam quintus an-
nus incipiat inseren-
dus, et Solinus cum
ꝓceptum esset anno
quarto vt intercalarēt
vnum diem, et opor-
teret confecto quarto
āno id obseruari an-
tequam quintus au-
spicaretur. Hinc et il-
lud ē Ouidij alibi, In
Scythia nobis quin-
quēnis olympias acta
est, vbi non aliam ob
causam quinquennē
olympiadem dixit, nisi vt esse intelligamus ē qua-
driennem. Sed quid est dixerit quispiam quod Fe-
stus, Varro, et alij scriptores non pauci quinquen-
nale tempus lustrum esse memorię prodiderunt.
Dicam si potero et breuiter et dilucide. Annus ille
magnus quem quidam e duobus vertentibus fa-
ciebant trieterides nomen accepit, non quod triuʒ

Trieteri-des

annorum plenitudinem contineret, cum reuera
sit dieteris (vt diximus supra) sed quod eius tempo-
ris circuitus a tertio anno volueretur in tertium.
Vnde mysteria quę alternis annis fiebant trieteri-
ca nuncupantur. Cęterum consuetudo tenuit vt
plenum quoq; triennium significaret trieteridis
nomen. Sic et alius annus e magnis quem Latini
lustrum, Gręci olympiadem ac penterida nomi-
narunt, non quod proprie quinq; annis consta-
ret plenis atq; perfectis, sed quod confecto quadriē-
nio, consumatoq;, adiecto intercalari die, qui qua-
tuor quadrantibus constat, quinto quoque anno
redeunte gręci Ioui olympio Agonem celebrarent
pleni quinquennalem significationem obtinuit,
vt Tempus ad hoc lustris mihi iam bisquinq; per
actis Omne fuit musę carmen inerme meę. Nec
mirum cum sint qui Penteteridi quemadmoduʒ
et trieteridi consueuisse intercalationem fieri me-
morię prodiderunt. Lustrum (auctore Festo) nūc
tempus quinquennale, nunc populi lustrationem

Lustrum

significat, quod aluendo, idest soluendo (vt Varro-
ni placet) nomen accepit, quod quinto quoque
anno vectigalia, et vltra tributa per censores per-
soluebantur. Cęterum. Horatius lustrum pro sę-
culo posuit, vt Remque Romanam Latiumque
felix alterum in lustrum Meliusque semper pro-
rogat ęuum. Prior est quam dicimus Arcton,
Arctos quidem, idest vrsa nunquam occidit. Vnde
auctor subiungit.

Arctophylax formam terga sequētis hēt.
Sęuit adhuc,canāq; petit Saturnia Tethym,
Męnaliam tactis ne lauet Arcton aquis.
Idibus agrestis fumant altaria Fauni.
Hic,vbi discretas insula rumpit aquas.
Hęc fuit illa dies, in qua Veientibus armis
Tercentum Fabij ter cecidere duo.

PAV. MAR.

VRsa,monet cōmiserationē ab eo, quod fuerat ad id quod nunc fuerat regis filia a Ioue amata, nunc in Vrsam versa desertos errat per montes. Vrsa,Calisto in vrsa mutata. Squalida,sordida. Errabat per incultos montes, non.n accedebat ad culta,sed ad inculta loca q̄ nuper pauloante. Fuerat ama.summo Ioui, q̄si a sūmo Ioue amata. Iā,erat iam puer Arcas. xv. annos natus,cum venator factus est matri obuius. Iam puer,Arcas.s. Cōceptus furto,occulto stupro. Vir.Vulcani Martisq; dolos,et dulcia furta. Agebat tria lustra. xv.annos, nā lustruz spaciū est quinq; annoꝝ.et gr.olympias dr̄. Cuz mater,quę vrsa erat. Est facta obuia suo nato,filio suo.Sunt qui dicant lustrum et olympiada eē spacium.iiij.annorum et vehementer errant. Var. enim dicit lustrum nominatum tempus qnquennale a luendo.i.soluēdo,ꝙ.v.quoq; anno vectigalia,et vltro tributa per censores persoluebantur,et Oui.ipse in libris de Ponto in Scythia nobis quinquennis olympias acta . Sed notissimum cum sit non plura adducam. Illa quidem, non refugiebat illa filium,sed gemens constitit tanq̄ agnosceret. Illa quidem amens astitit,remorata stando. Tanq̄ cognosceret.velut agnosceret filiū, et quomodo amens sine mente si cognosceret,amens q̄ restitit,vnde imminebat sibi periculum. Et gemuit,non potuit loqui,sed gemuit. Gemitus erāt verba parentis,ad filiuz.s.Sic.n. illum alloquebať, gemitu affectum animi indicabat. Hanc pu.venator filius inscius matrem non agnoscens illam interemisset,ni Iuppiter miseratione motus ambos in cęlum rapuisset. Higinius autem iter varias huius rei relationes refert Calistonem , vbi in vrsam mutata est hunc peperisse,postea a quibusdā Aetholorum captam,Lycaoni regi Arcadię cum filio dono datā,ibi legis inscia in Iouis Lycei templū se ꝯiecisse,quam ꝯfestim filius est secutus. Itaq; cuz eos Arcades insecuti interficere conarenť,Iuppiter peccati memor ereptam Calistonem cum filio inter sidera collocauit,eamq; Arcton, filium autem Arctophylaca nominauit. Puer,Arcas. Ignarus q̄ matrem illam esse ignorabat. Fixisset,transfixisset,interemisset. Acuto iaculo ni, pro nisi. Vterq;,et mater et filius. Foret raptus in superas,hoc est cęlestes. Domos,nisi stellis essent appositi.Foret plerunq; futurum tempus sigt,vt in futurum esset,hic autem pn̄s aut p̄teritum ostendit,signa et Calisto et filius sunt. Cęlo appositi, et codē in loco Arctos quę vrsa maior dr̄,est prior.Arctophylax qui vrsę custos sequiť. Signa, ecce nunc signa non pro illis.xi.quę sunt in zodiaco,sed pro alijs sideribus. Signa,hoc est sidera ipsa. Micāt, splendent. Propinqua,q̄ p̄ximum est alteꝝ alte

De lustro et olympiadibus

Arctophilax seu Bootes idē sunt

ri. Est pri.q̄ āncedit illa. Quam di.Arcton,vrsam,nam ἄρκτος gręce vrsus vel vrsa latine. MÆNAliam tactis ne lauet Arcton aquis,Arctophylax vero,hoc est vrsę custos.q̄ non totus arcti co circulo clauditur, qui vtrunq; vrsam ꝯtinet, et Arctos occidere et oriri cernit . Idibus agrestis fumant nunq̄ altaria Fauni,celebrabant qdem Faunalia nonis Decembris teste oriť ē Porphyrione,in q̄bus occidit agrestes feriatim sal. Fauni tare ꝯsueuerunt . Sed stū idibus quoq; Februarijs Romani Fauno rem diuinam faciebant in isula Tyberina,et paulopost idus Lupealia celebrabāt,q̄ Fauni eē auctor ostēdit,vt Nudos Aurora lupercos Aspicit et Fauni sacra bicornis erunt.Existimabant.n.expedire,vt eū Deum sibi conciliarent, cuius non parua vis ad nocendum esse crederet.Constat.n. Faunum Deū esse infernum ac pestilentem.vt ait Porphyrio.Vn̄ Horatius eum orat,vt lenis per agros suos transeat,vt Lenis icedas habeasq; paruis equus alumnis. et Virg.in.viij.Ænei.cū inquit hēre lucum in albunea s̨uani Mephitum et odorem grauissimuz exhalantem.Diciť autem hic Deus infernus, qm̄ nihil est terra inferius quā Faunus habitat, q̄ et fatuelus vocať,auctore Seruio,et Faunus a fando,siue ὀπτήσ, ꝙ voce non signis futura oñdat. Huic vxor fuit noie Fatua,quam Virg. mutato nomine Maricam appellat,quę assidue diuino spū ipleta velut per furorem futura p̄monebat. Vnde qui inspirari solebant fatuari dicebanť,teste Iustino. Eam nōnulli terram esse volunt sic dictam,ꝙ infantes partu editi non prius voces edunt q̄ attigerint terram.Eadem et Fauna dr̄, vt placet Macrobio,ꝙ terra omni vsui aīantium fauet. Ceteꝝ Seruius vxorem Fauni a fando.i. vaticinando Faunam dictam existimat,vnde fatuos dicimus inconsiderate loq̄ntes.Quod idem sentit Donatus, q̄ ait fatuum esse inepta loquentem, et a fando fatuum dici.Vnde faunos fatuos,et Nymphas fatuas dictas putat,sed fatuos inqt ab insulsis,tardisq; differre,qm̄ fatui sunt verbis et dictis: insulsi corde et aīo,tardi corpore ac membris, q̄uis interduz qui stulti sunt tardi appelleñť.Sciendum ꝙ maiores Faunum et Picum duos Dęmones esse p̄ Anētinum colles incedere solitos,fabulati sunt (vt scribit Plutar.) qui credunť eam lustrationem fluminum oñdisse,quę (vt infra dicemus)per cepas crines ac pisciculos Męnides fieri ꝯsueuit.sunt q̄ tradant Faunum primum tēpla fecisse,q̄ ab eo Fana nuncupanť,de quo alia dicenť inferius. Hic vbi discretas insula rumpit aquas, superiorem partes dicit insulę Tyberinę,hoc est eam q̄ prima fluminį reluctať,idq; in duas partes diuidit. Hęc fuit illa dies in qua Veiētibus armis Tercentū Fabij &c. Idibus quoq; Februarijs Menenio Agrippa, et. M.

ANT. FAN.

Faunus Fautelus Fatua Marica

Fatuari Fauna

Fatuus

Insulsi Tardi Faunus Picus

Vna domus vires, & onus susceperat vrbis,
Sumunt gentiles arma professa manus.
Egreditur castris miles generosus ab ijsdem,
E queis dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portę dextra ē via proxima Iano,
Ire per hanc noli, quisquis es, omen habet.

Horatio Puluillo consulibus anno fere quarto post superatum ab Atheniensibus Xersem duce Themistocle ad Salamina sex et trecenti patricij Fabij cū familijs suis vniuersi a Veientibus apud fluuium Cremeram circūuenti periere. Vnde illud est silli, Primoresq; patrum Fabius Tirynthia proles, Ter centum memorabat auos, quo turbie Martis Abstulit vna dies, cum fors non ęqua labori Patricio cremerę maculauit sanguine ripas. Vnus ex ea gente ob impuberem ętatem domi relictus propagauit genus ad Qu. Fabium, qui mora Hannibalem fregit. Nō pigeret referre historiam a vertice (vt aiunt) ad calcē, nisi esset notissima, quę tn̄ in sequentibus aperiet. Fabioꝝ familię tanta aliquando felicitas fuit, vt ex ea tres continui principes senatus fuerint. M. Fabius Ambustus. Fabius Rutilanus. et. Qu. Fabius Gurges. Eandem familiam Pli. scribit ex arte pictu rę traxisse cognomen, et salutis ędem a principe eius cognominis pictam. Nec nos lateat cum tria sint militię genera (vt ait Ser.) Sacramentum, Coniuratio, et Euocatio. Coniurationem fuisse inter Fabios cum bellum aduersus Veientes gerēdū sibi poposcissent. Fiebat. n. coniuratio in tumultu cū vicinum vrbi periculum singulos iurare non pateretur. Dicuntur autem egressa cum Fabijs aduersus Veientes clientum quinq; millia.

AV. IAR. ARCTOphylax, hoc est vrsę custos, nam φυλαξ grece custos et φυλακη custodia, a φυλαττω, q̄ est custodio habet formam sequentis terga, q̄ sequit ipsam vrsam velut custos. Sęuit, tunc magis indignata est Iuno, cum hos cęlo receptos videret, vnde in Meta. ipsa loquens, O ego quantum egi, q̄ magna potentia nostra Esse hominem vetui, facta est dea, sic ego poenas Sontibus impono, sic est mea magna potestas, et reliqua. Accessitq; ad Tethym et Oceanum, impetrauit ne sidera hęc marinis aquis exciperent, ideo in occasum non perueniunt. Saturnia, Iuno Saturni filia. Adhuc, ēt. Sęuit, in Arcton s et petit. Canam, vel ad aquę colorem respexit, vel q̄ annosa esset. Tethym, Tethys cęli, ē Vestę filia vxor Oceani, et (vt Higinius asserit) nutrix Iunonis, ideo id facilius impetratū. Ne lauet Arcton, vrsam. Męnaliam, Arcadicā a Męnalo Arcadię monte vt supra diximus. Tactis aquis, marinis. s. quasi vt illam non exciperet in mare occidentem. Idibus agre. idibus Februarijs fiunt sacrificia in honorem Fauni, de quo inferius dicemus, cuius tēplum erat in insula Tyberina in angulo superiore, et eadem die Fabij fuere ad Cremeram cęsi, de quo nunc aget. Altaria, altaria sunt in quibus igne adolet, vt Pompe. inquit. Fauni agrestis, ruricolę. Hic vbi insula rumpit discretas, diuisas. Aquas, vbi franguntur aquę ab ipsa insula, quasi in ipso insulę angulo, quo flumen in duas partes diuidit. Hęc fu. il. bel lo Hetrusco, quod gestum est in Veiētes, cū in acie cecidisset Qu. Fa. qui fuerat tertio ante anno consul. sub M. Fabio fratre tunc consule. Itidē et occubuisset Manilius consul indignati in Veientes Fabij, cum ꝓximo anno Cn. Fabio, et. T. Virginio cōsulibus varia bella instarent, senatum adierunt. Consul pro gente l q tur in hęc verba. Assiduo magis q̄ magno ꝑsidio, vt scitis. P. C. bellum Veiens eget. Vos alia bella curate, Fabios hostes Veientibus date. Auctores sumus tutam ibi maiestatē Romani nominis fore. Nostrum id nobis velut familiare bellum priuato sumptu gerere in animo est Resp. et milite illic et pecunia vacet gratię ingentes actę, et Veiētes bellum i priuatā curam, in priuata arma versum, profecti itaq; sunt ad bellum. ccc. et sex milites oēs patricij, omnes vnius gentis, sequebat (vt Liuius inquit) turba propria alia cognatoꝝ, sodaliumq;. At (vt Diony. refert). M. Fabius superiore anno cōsul erat, dux eoꝝ quatuor ferme hominum millia adducens, quoꝝ maior pars ex clientibus et amicis erat et. ccc. et sex de genere Fabioꝝ, secutaq; est non multo post eos Romanoꝝ manus, quam ducta bat cęso Fabio. Pompeius aūt egressos eos dicit cū clientibus. v. millibus, ē (vt Diony. prosequitur) cum ad Cremeram flu. venissent, qui haud procul Veijs distat super rupe quadam ꝑrupta castellum sibi munierunt idoneum ad custodiam tanti exercitus. Sed longa obsidione pugnantes sępe secundo Marte, insidijs tandem circūuenti sunt, et omnes ad vnum cęsi. Sed non in longum dilata fuit vltio, nam expugnata fuit et direpta Veioꝝ vrbs, tantaq; relata ꝑda, vt Delphico Apollini decimę missę fuerint a Romanis, hęc hactenus. Idibus ergo Februarijs Fabioꝝ occasus fuit, inquit ergo.

Verba Qu. Fabij ad senatores de bello contra Veientes

Hęc dies, iduum Februariaꝝ. Fuit illa, in qua trecenumm et ter duo, hoc est sex. Fabij cecidere, occubuere. Armis Veientibus, armis Veiētinoꝝ.

ANT. FAN. VNA do. vi. et onus susceperat vrbis. Liui. Dum Fabia gens senatum adijt ꝯsul ꝑ gente loquit, Assiduo magis quā magno ꝑsidio, vt scitis P. C. bellum Veiens eget. Vos alia bella curate. Fabios hostes Veientibus date. Auctores sumus tutam ibi maiestatē Romani nois fore nr̄m id nobis velut familiare bellum priuato sumptu gerere in aio est. Respublica et milite illic et pecunia vacet, gr̄ę ingentes actę. Gentiles ma. eiusdem gentis familię. Carmentis por. dextro est via ꝓxima Iano, pars Capitolini montis habitaculum Carmentis fuit, auctore Solino, a quo (vt diximus) pleriq; dissentiunt. Sed is ibi eius Deę fanum fuisse testat a qua hęc porta primo Carmentalis dicta est. vt, Et Carmentalem Romano noie portā. Postea vero scelerata, q̄ per eam Fabij cū clientibus suis egressi, atq; in bellum profecti reuersi non sunt. Hęc porta Iani tēplum, cuius supra meminimus, ad dexteram habuit. Sed affir

carmenta lis porta Scelerata porta

mare non aufim eam Iano fuisse contiguam, cũ et Ouidius dicat hoc loco non portam, sed viam portę Carmentalis Iano ꝓximam esse. et ei Liuius astipulari videaẽ his verbis, Infelici via a dextro Iano portę Carmentalis ꝓfecti ad Cremeram flumen perueniũt. Fuit et Romę sceleratus vicus vbi Seruij regis filia super corpus patris carpentum egit, et sceleratus campus ad portã Collinas vbi Vestales virgines, quę incestus fecissent, defodiebanẽ.

Quidam autẽ priscos huius generis viros, ab agro et fossione, Fodios olim appellatos memorię tradiderunt. Deinde mutatis binis lr̃is Fabij cognominati sunt. Nec egrediẽ, in bellum. s. Ab ijsdem castris, a proprijs tentorijs, quasi exit exercitus ex vna et eadem familia. E queis, pro eqbus. Qi[illegible]bet erat aptus fie. dux, et Liui. ingt, Quoruꝫ neminem ducem sperneret egregius quibuslibet tẽporibus senatus.

Scelera- tus vicus
Scelera- tus cãpus

> Illa fama refert Fabios exisse trecentos,
> Porta vacat culpa, sed tamen omen habet.
> Vt celeri passu Cremeram tetigere rapacem,
> (Turbidus hybernis ille fluebat aquis)
> Castra loco ponunt, districtis ensibus ipsi
> Tyrrhenum valido Marte per agmẽ eunt.
> Non aliter, q̃ cum Libyca de gente leones
> Inuadunt sparsos lata per arua greges.

Ire per hanc noli, figurate pro exire, cuꝫ Fabij per eam portas exierit, nec postea sint reuersi. Porta va. cul. q: exeuntes Fabios non oppssit. Vacat ergo culpa sed non omine.

Carmentis, egressi sunt Fabij porta Carmentali, quę est mali ominis, ab eo ꝙ oẽs ad Cremeram ceciderant, et ob id scelerata porta vocata, erat autem apđ forum Boarium ad pontem Sublicium habens ad dextram templum Iani, de quo superiore libro retulimus.

Cremera fluuius
Cremera
Veij
Tyrrhẽia

Cremeram ra. fluuium, qui parum abest a Veiorum oppido. Rapacem aũt dicit propter id qđ sequitur. Turbidus hybernis ille fluebat aqs. De hoc Iune. quod Cremerę legio. Castra. lo. po. quoniaꝫ vt scri. Liui. Is oportunus visus locus est cõmuniendo ꝑsidio. Tyrrhenum va. Mar. per ag. eunt, per Thuscum agmen. Veij. n. in Thuscia sunt, quod oppidum Plutar. ait fuisse Thuscię ꝓpugnaculuꝫ. Nouimus. n. Thusciam a Tyrrheno Lydi fratre (testibus Eustachio et Strabone) Tyrrheniam nominatam. Athys. n. vnus ex prognatis Herculis, atq; Omphales cũ sterilitate ac fame populum emittere cogeretur, e duobus filijs Lydum quidem regni successorem tenuit, Tyrrheno aũt maiorem applicans populum foras abire iussit, qui Thusciam ingressus eam de suo noĩe Tyrrheniaꝫ appellauit, a qua Tyrrhenum mare dictum est, ꝙ Tyrrheniam abluat, licet et a Tyrrhenis nautis noiatum existimetur, q se in id mare deiecerunt, vt Ser. scri. Libyca de gen. le. poetę interdum etiam brutorum animalium multitudinem gentem vocant.

Gens de brutis

VNA domus, Fabia. s. Suscepat vires et onus vrbis, et Liui. ingt familiam vnã subijsse ciuitatis onus. ergo qđ vnius erat ciuitatis vna gẽs suscepit.

PAV. MAR.

Vna do. vna familia. Manus gen. quasi ex eadẽ gente. Gentiles. n. sunt et eiusdem gentis, et cognominis, et quoꝝ maiores non seruierint. Sumunt arma ꝓfessa, arma quę ꝓfitebanẽ. Egreditur in cõmendationem militum Fabioꝝ, ꝙ non ab alienis, sed a proprijs tentorijs in bellum egrediebanẽ, et tales milites, q quisq; erat ad imperium aptus.

Miles generosus, nobilis, quasi generosi milites, hoc est exercitus generosus, nam miles in singulari interdum magis q̃ in numero multitudinis significat, vt hostis et similia. Generosus dixit, q: nobilis ex Deoꝝ semine manasse Fabiã domum multi arbitranẽ. Ferunt. n. primum Fabiũ ex vna nympharꝝ genitum esse. Quidam vero Herculem apud flu. Tyberim cum muliere indigena ꝯgressum habuisse asserunt, et Fabium viꝝ optimum, a quo familia Fabiorum Romę initium habuit genuisse.

De gente Fabia originẽ nota

Via Carmentis portę, portę Carmentalis. Est ꝓxima Iano, Iani tẽplo. Dextra, q: ad dextrã hẽt in multis codicibus scriptum, dextra est via proxima, melius est dextro Iano, nam et Liuius inquit de hoc eodem, A dextro Iano portę Carmentalis ꝓfecti, nec intelligas de Ianiculo monte, qđ erat extra vrbem, sed de templo Iani, qđ erat inter duo fora, vt supra. Quisquis es noli ire, pro exire. Per hãc, portam. s. Habet omen et malum, q: qui ꝑ eam egressi sunt interempti sunt Fabij. Illa, ab illa porta. Fama refert exisse trecentos Fabios, qui ad Cremeram cęsi sunt. Porta, per quam egressi sunt. Vacat cul. non est hoc scribendum ad crimen portę. Sed tñ ha. omen q: est mali augurij, ẽ vocaẽ scelerata. Facit. n. malũ omẽ exeũtibus ne reuertãẽ vt Fabij. Vt ce. venere ad fl. Cremerã, q nõ longe a Veijs fluit, ibi castra posuere, vt Dio. inquit oppidum ędificasse. Vt, postq̃ ipsi Fabij. Tetigere, attigerunt. Celeri passu, celeri cursu, accelerato itinere. Cremerã flu. rapacem, impetuosã. n. flu. semper e ripis aliqd rapiunt. Et ideo rapacem, q: tunc augebaẽ ibribus. Ille, Cremera fl. Fluebat cur. turbulentus. Hybernis. i. aqs hyemalibus, nam hybernũ hyemale dicimus. Castra lo. castra metati sunt supra fluuium ipsiꝫ. Ponunt, disponunt. Castra, tentoria. Loco, eo in loco. Eũt, ipsi Fabij. Districtis, euaginatis. Ensibus vali. Mar. forti bellatore, de Marte diximus, et dicemus suo mense. Per agmen Tyrrhenum, per agmen Hetruscũ Tyrrheni dicti sunt (vt Eustachius iquit) a Tyrrheno Lydo filio Athys, vñ regio Tyrrhenia Hetruria. Non ali. magna cõmendatio aĩ ẽ roboris Fabioꝝ, quos legionibus comparat. Non ali. inua. s. Fabij Tyrrhena agmina. Quam leo. đ gen Liby. et est hic gens pro bestijs, ita et Virgi. Cuꝫ gentis adultos Eductuꝫ foetus. Libyca, nã Libya nutrix est leonum, et ꝑcipue Mauritania, quę est pars Libyę, vnde Hora. Nec Libyę tellus generat leonum Arida nutrix. Inuadunt gre. spar. per. la. ar. inuadunt pecora per campos fusa.

Est Carmentis porta iuxta [illegible] plurimis [illegible]

PAV. MAR.

Topographia

De pugna Fabioꝝ cõtra Veientes

Inhonestaq;

T. N. INHONESTAq; vulnera ter. Ac.turpia.vt Truncas inhonesto vulnere nares,quę si pectore exciperent honesta non essent. Insidias ar.te pa Liui. Inde consilium ex re natum insidijs ferocē hostem captandi. Cāpus erat,terrę amplę planicies. Liui. Hęc spes prouexit,vt ad conspecta procul a Cremera magno campi interuallo pecora q̄q̄ rara hostium apparerent arma decurrerent. Ecce ve.tor.hac particula ecce vtitur sępenumero repentinum aliqd significantes. Nec metus alter inest, non timent paratas insidias. Quo ruitis generosa domus,apostrophe miserātis poetę tantę generositatis interitū. Fraude perit virtus, snia color rhetoricus, aut certe hoc dicit fraude pereunt,q aperto Marte nō poterant superari.

campo. Paucos hoies,et rara armēta,pauca pecora,et hoc vt Fabios ad pdam prouocarēt. Cętera turba,cętera multitudo. Abdita,occulta, ab. cōpara, scondita. Latet virgultis,inter virgulta, hoc in. no Fabio ter arbusta. Ecce,facit cōparationem Fabioꝝ ad rū ad tor torrentē,qui vel pluuijs,vel niuibus liquefactis au rentem ctus egredit ripas, et vias,et arua culta deuastat,ita Fabij p vallem discurrētes, vallē ipsam cēm depopulant,nō aliud q̄ id qd viderant Veientes. Ecce ve.tor.flu.qui ad tēpus desiccatur. Auctus vndis pluuialibus,hi.n. pprie torrētes sunt, q aq̄ pluuia augent. Aut auctus niue,nix a νιφω. qd ē ningo. Quę fluit victa,resoluta. Tepēte Zephyro,de Zephyro paulo superius diximus. Tepēte,qȝ cum in vere sit tepidior hyemalibus vētis et niues liquefacit.

Diffugiūt hostes,inhonestaq; vulnera tergo
Accipiunt,Thusco sanguine terra rubet.
Sic iterꝝ,sic sępe cadunt.vbi vincere aperte
Non datur,insidias,armaq; tecta parant.
Campus erat,cāpi claudebant vltima colles,
Siluaq; montanas occulere apta feras.
In medio paucos,armentaq; rara relinquūt.
Cętera virgultis abdita turba latet.
Ecce,velut torrens vndis pluuialibus auctus,
Aut niue,quę Zephyro victa tepēte fluit,
Per sata,perq; vias fert,nec,vt ante solebat,
Riparum clausas margine finit aquas,
Sic Fabii vallem latis discursibus implent,
Quosq; vidēt sternūt,nec metus alter iest.

AV. MAR. DIFFVGIunt,fugiebant a Fabijs Hetrusci, et qd maius erat dedecus cedētes a tergo vulnerabant. Diffugiūt ho.Veientes. Et accipiunt ter.quasi a tergo in posterioribus. Vulnera inho.et ob id inhonesta,qȝ inhonestuȝ et turpe fugere. Terra ru.san.Tus.sanguine Tyrrhenoꝝ,nam Tyrrhenia a sacrifico ritu(vt inquit Pli.)Thuscia est noiata. Sic ite.sępe victores fuere Fabij,vnde cū Veientes aperto Marte nihil proficerent,occultas insidias parauere,vnde et Liui.inqt,Habesq; vna po.Ro. sępe ex opulentissima,vt tum res erant,Hetrusca ciuitate victoriam tulit.Id primo acerbū,indignumq; Veientibus est visum.Inde cōsilium ex re natum insidijs feroceȝ hostē captandi. Sic ite.Hetrusci. Sic sępe, quasi iterum atq; iterū. Cadunt,qȝ victi. Vbi, postq̄. Non da.vi aper.aperto Marte. Parant insi.et ar.te.occulta,qȝ inter occulta loca armatos dispo-

Topographia

suere. Campus,facit topographiam, hoc est loci descriptionē,in quo insidijs circumuenti fuere Fabij.Erat.n.cāpus,cuius extremitas nemorosis collibus claudebatur,et ita nemorosis,vt non modo hoies,sed ferę se ibi occulere possent.Erat ergo vallis,quę collibus claudebat,et ppue cū dicat paulo inferius,Sic Fabij vallem. Erat cāpus in agro s.Veientino. Colles,qui erāt eminentiores cāpo. Claudebant vltima,extremitate campi ipsius.s. Et silua apta occulere,ad occulēdum, cęlanduȝ. Montanas feras,feras,quę in mōtibus sunt, quasi erant potius loca ferarum q̄ hoium. In medio,erāt Fabii assuefacti pecoꝝ pręda discursionibus parta ex quo moniti Veiētes in campestri valle pauca admodū pecora cum paucis custodibus dimisere,multitudine in insidijs inter nemorosos colles latitātes. Relinquūt,Veientes.s. In medio,

liquefacit. Fert,torrens ipse. Per sata,per arua culta,sata a sero seui satū. Nec vt solebat ante.s. q̄ augeretur. Finit,terminat. Aq; clausas margine,extremitate. Ripaꝝ,qȝ inter ripas aquā nō continet. Sic Fabij implent vallem latis discursibus,discursionibus.nā qui fusi p eam discurrebant per oēm vallem discurrūt. Et sternunt, deijciūt. Quos vidēt,hostes.s. Nec inest alter metus, qȝ nihil aliud metuūt,non.n. sciebant se insidijs circūuentos. Quo ruitis,cōmiseratio est poetę a periculo Fabijs iminenti.Erāt insidię dispositę, irruebant tn̄ in hostes nescij,ergo. Quo ruitis,quo vos ipsos pditum itis. Domus generosa,nobilis auteȝ generosa familia. Male creditis,male perditis. Hosti,hostiū insidijs. O nobilitas simplex, pura sine astutia. Caue tela pfida perfidoꝝ hoiuȝ, qui insidijs pugnāt. Fraude,loqtur ex snia,non pōt exuperari virtus armis,aut viribus,sed fraudibus. et in Paradoxis Cic.Quāti est ęstimanda virtus, q̄ nec eripi,nec surripi cuiquā potest.nec tēpestatum, nec tēporuȝ pturbatione mutari,et reliq̄ et in Rhetoricis inexemplis,Sola virtus in sua ptāte est, oia

Oia pter virtutem sunt subiecta fortune

pręter eā subiecta sunt fortunę dominationi,sed q̄ nō viribus perit. Perit virtus fraude.hoc est dolo.et in Æne.Dolus an virtus qs in hoste requirat. Rephendēdum tamē est dolis superare,aperit nūc ipsos dolos,ipsas isidias. Hostes vndiq;, ex omni parte. Prosiliūt,porro,aut longe saliūt,saltant. In apertos cāpos,circū vallē omnē isidias struxerant,magno ab Hetruscis oibus accersito psidio. Et tenent oē latus,vallis.s nā vndiq; circūuenerāt. Quid fa.excusatio est Fabiorum , qȝ pauci a tot Hetruscorum militibus circūuenti. Quid faciant, quid vellent aut possent facere. Pauci, Fa-

bij. Fortes,etiam cum fortes sint,quod tamē fa- cere possunt. Cōtra tot millia,Hetruscoru3.s.q d. nihil. Quidue,vel quid. Habent quod restet in misero tēpore,in tempore miserię propter cędem futura3.et extraneo,hoc est quid habēt, quod in eo tempore consulere potuissent. Aut quid habent quod restet,quod sup- sit nihil hñt, q2 euade re nō possunt,vndiq; n.ab hoste p̄muntur. legitur in alio codice, Adest. Sicut aper, Comparatio Fabiorū ad aprum,qui a cani bus vexatus, et vndiq; obsessus,et si moritu- rus est, canes ta men ipsos dētibus lacerat, sic Fabij trucidati tru cidabant hostes. si- cut aper,gręce κάπρος aper dicitur. alij ab ἀφρός, quod est spu- ma,q2 spumam ori emittit,dictu3 putant,alij aper quasi asper,q2 hir- sutus setis. Sicut aper fulmineus,fulmineus quo ad dentiu3 vim. Actus,vexatus. Longe siluis, per siluas. Latratibus,canum.s.

ANT. FAN.

DISSIpat distrahit. Ad bellum missos abstulit vna dies,non cęsi sunt eadem die qua et in bello profecti.(id.n.esset alienū ab historia)sed vna die, hoc est idibus Februarijs Fabij cęsi sunt ad vnum omnes. Vt tamē Herculeę superessent semina gē tis,Credibile est ipsos cōsuluisse Deos,Fabiam gentē Herculeā dicit non propter fortitudinem,sed q2 fe runt Herculem cōcubuisse cum Euādri filia, et ex ea natum Fabiū auctorem gentis Fabię.Sillius,cū regia virgo Hospite victa sacro Fabium de crimi- ne lęta Procreat,et magni cōmiscet seminis ortus Arcas in Herculeos mater ventura nepotes. Quidā vero(auctore Plu.)Herculem apud fluuiū Tyberis cum muliere indigena cōgressum habuisse asse- runt,et eū Fabium genuisse,qui auctor fuit fami- lię Fabiorum,quos nonnulli ab agroru3 fossione Fodios appellatos memorię tradiderunt, ac dein- de mutatis duabus literis Fabios dictos.Eā ob cās putamus Q. Fabiū Maximum,cū Tarentū ab ho- stibus recepisset,Herculis signum inde translatum in Capitolio dedicasse.Constat p̄terea gentem Fa- biam hęreditaria sacra Herculis habuisse, vnde q- dam Iuuenalem dixisse volunt,Natus in Hercu- leo Fabius lare. Vnus de Fabia gēte relictus erat, hic ob impuberem ętate3 domi relictus fuerat (vt diximus)q̄uis e tanta familia vnum tantū super- fuisse vix credibile videat. Scilicet vt posses olim tu Maxime nasci,olim hic futuri temporis habet significationem,et est apostrophe ad Q.Fabiū ma ximum,qui mora fregit Hānibalem,vt Vnus ho- mo nobis cūctando restituit re3.Vir.Tu.maximus ille es vnus qui nobis cūctante3 restitues rem. Sil- lius,Tercētum domus hic Fabios armauit in ho-

Fabij Herculei

Fabij v n̄ dicti

Quo ruitis generosa domus?male creditis ho
Simplex nobilitas p̄fida tela cane. (sti,
Fraude perit virtus.in apertos vndiq; cāpos
Prosiliunt hostes,et latus omne tenent.
Quid faciant pauci contra tot millia fortes?
Quidue,qđ in misero tp̄e restet,habent?
Sicut aper longe siluis latratibus actus
Fulmineo celeres dissipat ore canes,
Mox tamen ipse perit,sic non moriūt inulti,
Vulneraq, alterna dantq;,feruntq; manu.
Vna dies Fabios ad bellum miserat omnes,
Ad bellum missos abstulit vna dies.

stem Limine progressos vno pulcherrima quoru3 Cunctando Fabius superauit facta.Hunc a veruca quam in labijs habuit verucosum, a moru clemē- tia ouiculum dictū accepimus,q̄uis sint,qui alia3 afferant rationem. Eundē obtrectatores cūctatorē dixerunt,cui tamen Senatus populusq; Ro. iure coronam graminea3 dedit,quod vrbe3 Ro. ab obsidione hostium li- berasset. Cōtinuata loco tria sidera, tres angues in cęlo sunt, vt ait Ser. vnus q. est in septentrione. Alius serpentarij, qui a grę- cis ὀφιοῦχος dicit.Ter- tius australis in quo sunt Coruus & Crater, qui(vt auctor ait)hoc loco.xvi. calen. Mar- tias oritur vesperi. Cę- terum Columella cra- tera tantum oriri scri bit hoc tempore,et Hi ginius auctor est eundem anguem, quē Hydram dicunt trium signoR Zodiaci,hoc est Cancri,Leo nis,et Virginis longitudinem occupare,cū quibus oritur.nam ex ortu Aquarij et Piscium in occasu3 fert,vt occidit obliqua cum surgit Aquarius vrna, Et nitidi Pisces primū tenuistis olympum.Hęc Hy- dra cum Coruo et Cratere.xli.stellis constare dici- tur,cuius situm qui a nobis omittitur consulenti- bus(vt diximus) breuitati apud Higinium lector inueniet.Hic ortus de quo nunc agimus,et vesper tinus et chronicus appellatur,qui fit in ipso Solis occasu,siue ipsius noctis initio.

PAV. MAR.

DISSIpat,disiicit. Ore,rictu et dentibus. Ca nes celeres,veloces. Tamē mox,subsequēter. Ip- se,aper. Perit,q2 et ipse opprimit. Sic, Fabij.s. Non moriunt inulti,sine vltione, q2 etiā et ipsi dissipant hostes. Et dant,hostibus. Et ferunt, sustinent,patiunt,accipiunt ab hostibus. Vulne- ra alterna manu,quasi per vices, q2 ipsi hostes, et hostes ipsos vulnerabant. Vna dies,hac repeti- tione paton mouet.Vna.n.die Fabij omnes in bel lum profecti sunt,et in vna die omnes cęsi sunt. Romani(vt Diony.inquit)diem illam qua is ca- sus fuit nigram,et infaustam ponunt. neq; feriūt quicquid incipiunt,fortunam illius diei abomi- nantes. Vna dies,quę fuit iduū Feb. Miserat omnes Fabios ad bellum.s.Veiens. Vna dies per didit missos ad bellum,q2 in vna die cęsi sunt. vn- de et Liui.inqt,Fabij cęsi ad vnum oēs, p̄sidiumq; expugnatum.cccvi.perijsse satis conuenit vnū pro pe puberem ętatē relictum stirpe3 genti Fabię,du- bijsq; rebus po.Ro.sępe domi, belliq; maximū fu- turum auxiliū et ideo sequit,Vt tamen Herculeę.

Dies atra i morte Fabior

Vt tamē,erant Fabij (vt diximus paulo superi- us) e sanguine Herculeo,nam rediēs ex Hispania Hercules(vt superiore libro diximus) et vbi postea Roma cōdita fuit,hospitaret,cum Arcadica puel- la cōcubuit,

la concubuit, e qua natus est Fabius, a quo prin-
cipium et originem sumpsit familia Fabiorum,
ipsa etiam puella cum resciretur ab Hercule cogni
ta, custos cum Potitijs et Pinareis Herculei templi
facta est. punitum est ergo a Dijs ea clade, vt aliquis
ex Herculea domo superesset. Tamen credibile est,
credi potest. Ipsos De
os consuluisse, proui
disse vt superessent, su
perstarent, supuineret.
Semina Her. gẽ Fa-
bię familię, q̃ ab Her
cule traxit originem.
Nam pu. Diony. lõ-
ga disputatione pro-
bare conatur verisi-
mile non esse vnum
tantum ex omni Fa-
bia gente superfuisse,
nec omnes p̃ter vnus
tantum Fabios cęsos
fuisse. Nam et qui ap-
ti in bellum profecti
sunt sine coniugibus

> Vt tamen Herculeę superessent semina gẽtis,
> Credibile est ipsos consuluisse Deos.
> Nam puer impubes, & adhuc nõ vtilis armis
> Vnus de Fabia gente relictus erat.
> Scilicet vt posses olim tu Maxime nasci,
> Cui res cunctando restituenda foret.
> Cõtinuata loco tria sidera, Coruus, & anguis,
> Et medius Crater inter vtrunq; latet.
> Idibus illa latent, oriuntur nocte sequenti,
> Quę tibi cur tria sint tam sociata canam.
> Forte Ioui Phoebus festum solenne parabat,
> (Non faciet longas fabula nostra moras)

et liberis omnes esse non poterant, credendum est
ergo et alios superfuisse. Sed de vno dicitur, q hic
cęteris virtute clarior euasit, et ideo ab eo instaura
tam esse familiam Fabiorum putarent, et fuit

Quintus Fab. Rutilianus p̃mus Maximus ẽ appellatus

auus illius Quĩti Fabij Rutiliani qui primus Ma
ximus in ea familia appellatus est, cuius Plu. memi
nit de viris illustribus, et Liui. et Plut. et Diony. et
Vale. a quo descendit postea Quintus Fabius, qui
Hannibalem tarditate et consilio frenauit, consu-
luere ergo in hoc Dij. Nam puer impubes, q non
dum ad puberem ętatem peruenerat. Puberes eni
dicuntur, qui iam gignere possunt. Et non vti-
lis adhuc annis, ętate, q puer. Vnus, solus erat re
lictus de gente Fabia, occiderant enim cęteri, et
vnus solus superfuit. Scilicet, vt ab hoc igit qui
tamen ex ea cęde superfuit progenitus est Qu. Fa-
bius, qui hannibalem tarditate frenauit. Scilicet
vt posses tu olim, in futurum. Tu Maxime, tu
Quinte Fabi Maxime, et superius diximus. Illa
domus meritis maxima dicta fuit. Cui foret, in
futurum esset. Restituenda res, Romana. s. Cũ-
ctando, retardando, nam retardatione pugnę fre-
nabat Hannibalis impetum, et Ennius, Deus hoc
vnus homo nobis cunctando restituit rem, & Vir.
Vnus qui nobis cunctando restituit rem. Conti-
nuata nocte, post idus Feb. hoc ẽ. xvi. cal. Mar. Cor-
uus, Anguis, et Crater oriunt, qui cur cęlo sint lo-
cati eandem fere causam, quam poeta Higi. refert.
Coruus tutela Apollinis vsus eo sacrificante, missus
aquam puram petitum vidit ficuum arbores im-
maturarum, expectans vt maturescerent in arbo
re consedit. Post maturitatem pluribus cõesis, expe

De fabula Corui cum Cratere

ctans Apollo Coruũ cum Cratere volantem vidit,
coactus tamen est mora Corui alia aqua vti, pro
quo amisso hac eum ignominia affecit, vt donec
Ficus maturierit bibere non posset, ita q illis die-
bus guttur habeat profusum, q cum vellet sitim
Corui significare inter sidera collocauit Cratera, et
supposuit hydram quę Coruum sitientem morare
tur. Ipsa vero Hydra trium signorum longitudi-
nem occupans, Cancri, Leonis, Virginis inter ęqui
noctialem, et hyemalem circulum collocat. Oriun
tur hęc Hydra, Coruus, Crater Sole occidente in ex-
trema parte Aquarij. verum (vt Plu. ostẽdit)
Italię milus orit. xij.
cal. Martias. Tria er
go sidera, tres constel-
lationes. Continua
ta, sunt. s. Loco, in
eodem loco, et ob id
continuata, q occu-
pant spacium Cancri
Leõis, et Virginis, aut
continuata, q simul
sociata sũt. Coruus,
et Anguis, Hydra. Et
Crater medius latet i
ter vtrunq;, inter Cor-
uum et Anguem, la-
tet dixit, q est obscu-
riorum stellarum. Crater, genus est poculi, et Grę
ce κρατηρ per η, ideo habet illud e longum apud
nostros. Illa, sidera. s. Coruus, Anguis, Crater. La-
tent idibus, q tunc non oriunt cosmice, hoc est
quando Sol occidit, sed. Oriuntur, oriri incipiũt.
Nocte sequenti, nocte post idus. Quę, sidera.
Tria canam tibi cur sint tam sociata, ita iũcta
et continuata. Forte, nunc ipsam fabellam expli
cat, nec in ea velle longius imorari pollicet. Erat
Phoebus Ioui sacrificaturus, pro sacrificij vsu Cor-
uum iussit aquam e viuis fontibus afferre. For-
te, casu. Phoebus parabat sacrum solẽne, quasi so
lẽne sacrificium. Ioui, in honorem Iouis. Illud
solẽne dicitur q semel solum in anno fit, et si in-
terdum confunditur. Fabula nostra non faciet
longas moras, q in recẽsenda fabula diutius nõ
immorabor, habemus fabulam, argumentum, et
historiam, quę sic Cicero diffininit, Fabula est, quę
neq; res veras nec verisimiles continet, vt hęc quę
Tragoedijs tradita sunt. Argumentum est ficta res,
quę tamen fieri potuit, velut argumenta Comoe-
diarum. Historia est res gesta, sed ab ętatis nostrę
memoria remota. Sacrificaturus Phoebus.

ANT. FAN. Chronicus ortus est

I MEA dixit auis, Corui cum futura p̃dicere pu
tentur, Apollinis numini dicati sunt. Oui. alibi, Sed
ales sensit adulterium Phoebeius. Eorum pessima
significatio est (vt inquit Plu.) conglutinunt voces ve
lut strangulati, qui (vt idem scribit) cum Medię ho-
spites occisi sunt, omnes e Peloponeso et Attica re-
gione volauerunt. Cur autem in Apollinis tutela

Cur Corui sunt i Apollinis tutela

sint s̃m fabulam Lactantius grammaticus docet,
vbi interp̃tatur illud Statij in. iij. Thebaidos Nunc
comes obscurus tripodum inauratus cratera. Par-
ticula in auget hoc loco, vt si dixeris impotens re-
gno. Dicit crater a κιρναω. i. misceo. Immemor
imperij, oblitus q Apollo imperasset, vt aquã affer
ret. Longum rapit vnguibus Hydrum, bene Hy-

I mea dixit auis, nequid pia sacra moretur,
Et tenuem viuis fontibus affer aquam.
Coruus inauratum pedibus Cratera recuruis
Tollit, & aerium peruolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus densissima pomis,
Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperij sedisse sub arbore fertur,
Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Iãq; satur, nigris lõgũ rapit vnguibus hydrũ,
Ad dominumq; redit, fictaq; verba refert.
Hic mihi causa morę viuarũ obsessor aquarũ,
Hic tenuit fontes, officiumq; meum.
Addis ait culpę mendacia Phoebus, & audes
Fatidicum verbis fallere velle Deum.
At tibi dum lactens hęrebit in arbore ficus,
De nullo gelidę fonte bibantur aquę.
Dixit, & antiqui monimenta perennia facti
Anguis, Auis, Crater, sidera iuncta micãt.

dum cum meminerit aquarum, a quibus Hydrus nomen accepit. Dum lactens herebit in arbore ficus, egrescunt Corui, auctore Pli. sexagenis diebus siti maxime, antequã fici coquantur autumno. Cum his et anseres (vt idem scribit) ab ęstate in autumnũ morbo conflictari dicuntur. Non placet et ficum pro morbo (vt Priscianus doxet) flecti secundum quartam declinationem, et quod id non memini me legisse, et quod a fico ficosus deducitur, vt Ficosa est vxor, ficosus et ipse maritus, non ficuosus a ficu, vt ab actu actuosus, a fructu fructuosus, a quęstu quęstuosus.

Ficum pro morbo positam

PAV. MAR. Quare Coruus abiectus ẽt a Phębo

DIXIT auis mea, o Corue. Coruus enim est sub Apollinis tutela, qui prius albus erat. At niger factus est reuelato adulterio Coronidis puellę a Phoebo amatę, de qua natus est Æsculapius, vt in ij. Meta. I, vade. Et nequid, ne aliquid. Moretur, detineat in mora. Pia sacra, religiosa sacrificia, vel pia, quia filij ad patrem. Et affer aquam tenuem, puram, et liquidam. E viuis fontibus, e scaturienti fonte. Coruus obtemperaturus Phoebo Coruus accepit Craterã deauratum, et volare occepit. Coruus grece κοραξ dicitur. Tollit, pro attollit. Cratera inauratum, deauratum, non enim erat aureum, sed deauratum, aureum est ex toto, auratum ex parte, inaurata autem erant pocula, quibus sacrificabatur. Pedibus recuruis, quasi vnguibus reflexis. Et altus, sublimis. Peruolat aerium iter, quasi volat per aerem. Iter enim ab eundo dicitur, et est translatio ab incessu pedum. Stabam ficus, arbor ipsa. Stabat, prominebat, nam stare prominere est interdum. Densissima pomis, quasi habẽs poma spissa. Adhuc du. immaturis, et ideo dura erant ipsa poma. Coruus te. eam. eius poma, eam ficus. Non erat apta legi, ad colligendum quia immatura. Pellectus auiditate ficos edendi, immemor factus est iussorum Phoebi, expectauitq; donec fici maturescerent. Immemor imperij, illius scilicet quod Phoebus imperauerat, hoc scilicet vt aquam ferret. Fertur, dicitur. Sedisse, sub arbore. Dum donec vel vsq; quo. Poma fierent dulcia, matura. Tarda mora, longa expectatione, et hinc natum est prouerbium de his qui tardius reuertuntur, Missimus Coruum. Iamq; satur, postea quã maturuere ficus ad saturitatem de his comedit Coruus, reduitq; ad Phoebum ferens Hydrum, quem tã tę retardationis causam fuisse arguit. Nam et fontes obseruabat, et officium eius obediebat. Iamq; Coruus ipse. Satur, comesis ficubus. Rapit longum hydrum, longum anguem. Nigris vnguibus, hydrum dicimus serpentem qui in aquis degit. Redit ad dominum, ad Phoebum. Et refert ficta verba, falsa & cõposita verba. Hic, Anguis. s. obsessor aquarum viuarum, quasi viui fontis, vt paulo ante Viuis fontibus. Fuit mihi cã morę, retardationis. Hic, Anguis. Tenuit fontes, occupauit aquas. Et officium meum, quod ex meo officio fieri debebat, hic impediuit, officium est congruus vniuscuiusq; actus. Addis, excusauerat se Coruus hoc mendatio, quod cognitum est a Phoebo, nam nihil eius latere poterat, qui non modo pręsentia videbat, sed futura omnia pſciebat, ideo in Coruum inuehitur. Ait, dixit. Phoebus tu ad cul. crimini et noxę tuę. Mendacia. q. d. non satis. s. te deliquisse, nisi etiam mendatio te excuses. Et audes, hoc ad Corui temeritatem. Audes velle fal. decipere. Verbis fictis, et falsis. Fatidicum Deũ, fata pdicentem, et est argumentum a maiori, qui futura pdicit, non abs re põt decipi de pñti, cum oĩa videat. At Phębus coruum ignominia affecit, vt dũ essent in arbore ficus hẽret guttur pruisum, quo aquã nõ ebiberet.

Verba Phoebi ad Coruũ

At aquę gelidę bibentur tibi, a te. De nullo fonte, de nulla aquarũ scaturigine. Dum ficus lactẽs, habens lacteum succum, et tunc est immatura. Herebit, pendebit. In arbore, in ficu. Dixit et an. Phoebus in ppetuam rei memoriam Anguem, Coruum, Cratera cęlo figurauit. Dixit, Phoebus. s. superiora verba. Et anguis, auis, Coruus. Crater, poculum per appositionem. Sidera iuncta, sociata et continuata. Micant, splendent. Monumenta perennia, quasi in perpetuam memoriã. Facti antiqui, huius antiquę rei. Monumenta, monumentum, (vt veteres iuriscõsulti diffiniũt) ẽ qđ gr̃a seruandę memorię existit, et alias monumentũ generalis res. s. in posterũ memorię causa prodita, quę si corpus vel reliquię inferuntur, erit sepulchrum, si vero nil eorum inferatur, erit monumentum memorię causa factum, quod gręci μνημεῖον appellant, est enim μνημεῖον monumentum et memoriale, μνημονεύω memoriam facio, μνήμη et μνημοσύνη memoria, μνήμων memor.

TERTIA poſt idus nudos aurora lupcos Aſpi-
cit.xv.calē.Mar. in honorem Panos lupercalia ce-
lebrantur,quę multi ſcriptores tradiderūt antiquis
temporibus fuiſſe paſtorꝝ ſimilia Lycęis Arcadum.
Vident autem inſtituta expiationis gr̃a (vt inquit
Plu.in Romulo)cū celebrerit hoc menſe,quē expia-
tiuū interptantur, et
eorum diē conſtet Fe
bruatam veteres ap-
pellaſſe, in qua nudi
iuuenes Lycęuȝ Pana

> Tertia poſt idus nudos Aurora lupercos
> Aſpicit,et Fauni ſacra bicornis erunt.

venerantes p luſuȝ ac laſciuiā currebant,qbus mu-
lieres palmas caprinaꝝ pellium ſcuticis cędendas
prębebāt, perſuaſum hn̄tes ea verbera p̃gnantibus
pariendi,ſterilibus aūt concipiendi facultatē affer
re.Vñ illud eſt Iuue.Nec prodeſt agili palmas p̃be-
re lupco. Lupercaliorꝝ originem nōnulli Romulo
ac Remo tribuūt,qui(vt Va.Max.ſcribit) ſolēnita-
tis huius mortē tunc inchoarūt cum letitia exultā
tes,quod eis auus Numitor rex Albanorꝝ eo loco
vbi educati fuerant vrbē condere pmiſerat facto
ſacrificio,cęſisq; capris epulorꝝ hilaritate, et vino
largiore pueċti diuiſa paſtorali turba incincti pel
libus immolatarꝝ hoſtiarum obuios iocātes petie-
re. Scripſit et idē fere Bucas quidā,quem fabulari
Plut.exiſtimat.Ait.n.interempto Amulio Romulū
ad eū locum cū lętitia cucurriſſe , in quo infanti-
bus lupa mammā ſummiſerat, memoriaq; illius
curſus lupercaliorꝝ celebritate referri.Sed vulgarior
fama tenet Euādrum hoc ſolēne ex Arcadia in Ita
liam attuliſſe,quod Plu.Liui.et pleriq; alij ſcribūt,
cui Faunus(teſte Iuſtino)ē agros ē montē, quem
ille poſtea Palatinū appellauit benigne dr̃ aſſignaſ
ſe,in cuius radicibus tēplum Lycęo,queȝ Gręci Pa-
na,Ro.lupcum appellant cōſtituit. cuius Dei ſimu
lachrū nuduȝ caprina pelle amictum erat,quo ha-
bitu Romę(vt idem auctor ait)lupcali ſic currebāt.
In his moris fuit vt caprę iugularent, ſiſterēturq;
ibi duo adoleſcentes,quorꝝ frontes alij cultro ſan-
guine pfuſo tingerent,alij ſtatiȝ lanam lacte ma
dentē abſtergerent,ea lege,vt abſterſos adoleſcentes
ridere oporteret,qui deinde inciſis in corrigas ca-
prarū pellibus diſcurrentes obuios verberabāt,qua-
rum rerꝝ cās quęcūq; afferri poſſunt Plu.docet in
Romulo.Propriū ac ſuum p̃terea eius celebritatis
fuit,vt luperci canē imolarent,vel expiationis gra
tia,ꝙ Grę.ad expiādum canes adbibere ſoliti ſunt,
vel ad lupę gr̃am,quę Romulum ac Remū nutris
ſe dicit,cui non imerito iugulabatur animal lu-
pis inimicū,vel ꝙ Pani ſacrificium fit,cui propter
greges amicus eſt canis. Ab ea lupa nonnulli lup-
calibus nomē inditum volūt.Vnde lupci inde cur-
ſum incipiebāt,vbi Romulū expoſitum ferunt.in-
ueniunt tamen(vt ait Quin.)q lupercalia tres p-
tes orationis eſſe cōtendatur,quaſi luere per caprū,
quę alij inde noiata exiſtimāt,ꝙ innocatione Pa-
nos lupi a ſtabulis arcerent,quem deum inde Ly-
cęum dictum arbitrant. Lycos.n.gręce dr̃ lupus,
quis ſcripſerit Var.(Vt Diuus Augu.refert) Arcades
quoſdam in lupos fuiſſe cōuerſos,quorū huma-
nas carnes nō deguſtauerant .x.anno in priſtinū
ſtatum reuerſi ſunt,e qbus idem Var.vnius nomē
exp̃ſſit,q deguſtato ſacrificio qđ Deo ſuo Lycęo Ar
cades faciebāt dr̃ mutatus in lupū, ē poſt nouem
annos figurę ꝓprię reſtitutus.Vñ Panem Lycęū di
ctum idē auctor exiſtimat,cui placet quoq; lupca
lia dicta eſſe,ꝙ in lupcali luperci ſacra facerent.Eſt
n.lupcal(teſte Ser.)ſpe-
lunca ſub mōte Palati
no,in q̃ de capro lue-
bat.i.ſacrificabat , vñ
ē lupcal dictum nō-
nulli putant,alij q lupa illic Remū,Ro. nutrierit,
alij locum eſſe Lycęo.s.Pani ſacratū volunt. cui ēt
mōs Lycęus in Arcadia cōſecratus eſt,in quo Lycęi
Iouis tēplum fuit,teſtibus Pli.ē Stra.Lupcale ſacrū
Aug.paulatim abolitum reſtituit,ſuſcepto pōtifica
tu maximo,vt ait Suet.Vetuitq; Lupcalibus curre-
re iberbes.Hę ferię publicę,ac ſtatiuę sūt,teſte Mac.
vt Agonalia,carmētaliaq;.Sane Mēdeſij i Ægypto
Pana colūt ore hircino,ē cruribus,vt Herodo.ſcri.
quē Deū e Veſta ē Cęlo natum Euemerus tradit,ꝙ
nō placet,eius vxor Æge fuit,ex q̃ Iuppi. dr̃ filium
ſuſcepiſſe,p qđ Æges ē Panos filius putaret,Ægipā
appellatus eſt. Fauni ſa.bi.erūt, Faunus a fando
nomē accepit,vt ſupra diximus,vñ ab Hor. dr̃ vi-
rorꝝ Mercurialium cuſtos,qm̄ a Mercurio ſermo
manauit Idē et Inuus dr̃ ē Pan,hoc ē totius na-
turę Deus,vt Panos vocabulū oñdit.Dr̃ habere cor
nua in radiorꝝ Solis,ē cornuū Lunę ſimilitudinē.
Eſt.n.Pā vniuersę ſubſtātię materialis dñator.Qua
re Arcades eū appellabant,του της υλης κυριον ha
betq; barbā ꝓlixam,virgā fiſtulā,ē caprinos pedes,
quarum rerꝝ ſignificationē Macro.tradit.

TERTIA.xv.cal.Mar.fiunt in honorē Fauni lu-
percalia,quę q̃uis a Romulo ſint q dicāt inſtituta
fuiſſe,vt inferius ſuo loco dicemus,tñ in Latio ab
Euādro originem hūere,nam q ſub eo erāt Arca-
des icolę,vbi Palatinū condidere firmati admonē
te eos Carmenti,vt Dio.inqt,Lycęo Pani tēplū con
ſtruxere.Eſt.n.apud Arcades Pā vetuſtiſſimus,plu
rimūq; in honore habitus.hęc ille et Liui.inqt, Fe-
runt.Euādrū ſolenne allatū ex Arcadia inſtituiſſe,
vt nudi iuuenes Lycęū Pana venerantes, p luxum
atq; laſciuiā currerent,quē Ro.deinde vocauerunt
Inuū,ē reliqua.Teſtis eſt ēt Euſta.Euādrū Pani tē-
plum dedicaſſe. ē Trogus dixit Euādrū ſub Pallā-
tio tēplum Lycęo,quē gręci Pana,Ro.lupcuȝ vocāt
conſtituiſſe,Panā,Faunū,Inuū eūdeȝ ēt cōſtat. de
quo plura ſupiore lib.diximus Sed q̃ ſuperant hoc
in loco explicant.Arcadeos ſiluarꝝ dñm eum ap-
pellāt,habet cornua,barbāq; ꝓlixā,caprinos pedes,
virgā ē fiſtulā gerēs,cuius amor ē delitię Echo cre
dit nullius oſculis obnoxia.At ſub hac figura Ma
cro.Solē intelligi debere diſputauit.Probus vero ſub
huius noie Iouē,hoc eſt mundū ipſum coli diſſer-
uit,pcipue cū Pan apud gręcos omne ſignificat,
quaſi vniuerſaȝ naturā comp̃hēdēs. Sȝ Honoratus
Inuū Pana eē dixit,ab ineūdo paſſim cū aīalibus.
Nec deeſt,q dicat Faunū primū fuiſſe, q ſilueſtres
hoies in ciuicos cultus deduxerit,tēpla fecerit, quę
ab eo fana appellari Probus inqt.Sed ſi de ipſo Pa

Lupcalio origo

Pana et Lupcalia ſunt idē

Lycos

Lupcal

Faunus Inuus Pan

PAV. MAR.

Euādrū Pāi Deo tēplū di-
caſſe ex. Euſta-
chio et Trogo

Dicite Pierides ſacrorum quę ſit origo,
 Attigerint Latias vnde petita domos.
Pana Deũ pecoris veteres coluiſſe feruntur
 Arcades, Arcadiis plurimis ille iugis.
Teſtis erit Pholoe, teſtes ſtymphalides vndę,
 Quiq; citis Ladon in mare currit aquis,
Cinctaq; pinctis nemoris iuga Nonacrini,
 Altaq; Troezene, Parrhaſięq; niues.
Pan erat armenti, Pan illic numen aquarũ,
 Munus ob incolumes ille ferebat oues.

ne intelligimus nõ aſſeritur. naʒ ꝙ ſiluestris eſt in ciuicos cultus alios deducere nõ potuit. Sed hoc (vt ſuperius diximus) Saturno et Iano aſcribit. In Panis ergo honorem hac die cõſtituta ſunt Lycęa ludicra, quę a nr̃is lupercalia dicta ſunt, fiebant aũt a nudis lupercis, tecti tñ erant (vt teſtis eſt ipſe Trogus) caprina pelle. nã quo habitu ſimulachruʒ ipſius Dei figurabatur, eo habitu ſua ſacra fiebant. Sed varię de hoc cãę referuntur, quas inferius explicabimus, inqt ergo. Tertia Aurora, hoc eſt tertia dies. Poſt idus, et erit. xv. die mẽſis Feb. hoc eſt. xv. cal. Mar. Aſpicit nudos luper. Fauni ſacerdotes, qui lupcalia ſacra faciebant in lupercali, vt Var. inquit. Locũ. n. vbi ſacra hęc fiebãt, a Romanis lupercal, a Gręcis Lycęum, qd idem fere ſonat, nam et Lycos lupus eſt, licet poſſet hoc deduci a Lycęo Arcadię monte. Sed de lupercali inferius diſſeremus. Et erunt ſacra, ſacrificia et feſta.

ANT. FAN. Fauni bicornis, nã cum cornibus figuratur.

Pholoe PHOLOE, mons Arcadię, vbi pter Cyllenem (vt diximus auctore Stra.) inſigniores mõtes ſunt, Pholoe, Lycęus, Męnalus, ac Parthenius. Teſtes Stym- Stymphalus mõs phalides vndę, eſt in Arcadia mons Stymphalus, ẽ Stymphalus lacus lacus Stymphalus, a quo aues Stymphalidas dictas, et ab Hercule ſagittis ac tympanis fugatas poetę finxerũt, ꝙuis Lactãtius grãmaticus ſcribat occiſas eas ab Hercule nõ ſagittis, ſed ęris ſonitu. Alij ſublatas dicũt et tinnitu tabulę ęreę et ſagittis, cũ in hunc locũ conueniſſent, et totius regionis fructus popularent. E Stymphalide lacu Eraſinus fluuius erumpit, vt auctor eſt Stra. cuius ripis Stymphalus oppidũ olim incũbebat, quod abeſt a Ladon lacu ſtadijs. l. Quiq; &c. Ladon fluuius eiuſdeʒ regionis eſt. vt Arcades hũc, Ladonq; rapax, et Męnalus ingens Rite colunt. Huic et Eraſino cõtrarium quiddã venit, Ladonis. n. fluenta occluſo quõdam fonte detẽta ſunt, Eraſinus vero exitum aliquãdo non habuit. Nemoris iuga Nonacrini, Nonacria Nõacria (teſte Lactan. grãmatico) nomen eſt loci vel agri Arcadię. nam qd quidã Nonacriã dici volunt Arcadiam a nouẽ montium ſummitatibus nõ placet. Eius mons Nonacris eſt auctore Pli. Altaq; Troezene, hęc ciuitas a Pli. quoq; Troezene dicitur li. iiij. Nat. hiſt. a Strabone, et a pleriſq; alijs Troezẽ. illud triũ eſt, hoc duaꝝ ſyllabarum nomen. Ouid. alibi, Hic tecum Troezena colã Pittheia regna. Eſt autem Troezene vrbs ꝓpe Iſthmodo, quã quidam diſtare a mari ſex millibus paſſuũ tradiderunt, cũ Stra. xv. tantũ ſtadijs ſcribat. Ea ſic dicta exiſtimat Troezene a Troezene Pelopis filio, qui cũ fratre Pittheo ex Piſea terra cõmigrans illic regnauit, quo mortuo regnum obtinuit Pittheus. idẽ Geographus Troezena vrbem fuiſſe inſignẽ dicit, appellatamq; olim Poſſidoniam ꝙ Poſſidoni. i. Neptuno ſacra fuerit. Vnde ait Plu. in Theſeo, Neptunũ, n. Troezenij ſũma religione colunt. et eius Dei tutelę eoꝝ ciuitas dicata eſt, cui et fructuũ primitias deligunt, et inſignem in nũmo tridẽtem inciſum habẽt. Legimus et apud Oui. alibi, Hic raptam Troezen aleri virtute recepit. Ergo quod pauci aduerterũt in noiatiuo caſu et Troeze et Troezẽ dicit et Troezene. Hãc vrbem ſunt q Arcadię tribuũt, ſunt et q Atticę, quod miramur. Eſt n. inter Iſthmũ et Scylleuʒ, teſtibus Põponio et Pli. quoꝝ ille Troezenios inquit eſſe illuſtres fide ſocietatis Atticę, hic vero eã vrbẽ Achaię tribuit, cuius portui quẽ mẽtum vocãt parua iminet iſula, vt auctor ẽ Str. quã Calauriã dñt.

[Troezena dicta Possidonia]

PAV. MAR. DICITE Pierides, in referenda hoꝝ ſacroꝝ origine, muſarum iplorat numina. Dicite o Pierides, Pierides poſt Pieri filias deuictas, quaꝝ concertatio in Meta. refert, cognominatas fuiſſe muſas multi aſſerunt. Põpeius tñ a Pierio monte Pieridas dictas muſas dixit. Dicite ꝙ ſit origo ſacrorum, lupcaliorum. s. Et vnde, a quo loco. Petita attigerit domos Latias, duo petit vñ habuerint initium, et vñ in Italiam venerint. Pana, exponit nũc Pana fuiſſe vetuſtiſſimũ Arcadię numen, ꝓſidemq; pecoꝝ, quod loca ipſa Arcadica teſtanẽ, quę ille frequẽtabat, et in qbus colebaẽ. Ar- Arcades antiquiſſimi se cades veteres, vetuſtiſſima. n. gens eſt Arcadica, vt ſuperiore libro diximus, dicti ꝙ ſunt, vt alij ab Arcade Caliſtus, vt Euſtachius, Themiſthus ex Ioue filio. Feruntẽ, dicuntur. Coluiſſe Pana, pro Panem. Deũ pec. deum armẽti, hoc eſt quod Honoratus inqt, ꝙ eat paſſim cũ animalibus. Ille, Pan. s. Erat plurimus, ꝙ pluris et magni numinis, et religionis. In iugis Arcadijs, in montibus Arcadię. Nã mons ĩ tria diuidiẽ, radices, latera et iuga. Montes in Arcadia, q a Pli. referunẽ, Pholoe cũ oppido. Item Cyllene, Lycęus in quo Lycęi Iouis delubrum, Męnalus, Arthemiſius, Parthenius, Lamphęus, Nonacris. Eſt etiã et Erymãthus, in his ergo mõtibus celebris erat Panis religio. Erit teſtis, quod s. in Arcadia colereẽ. Pã Pholoe, Pholoe (vt Stra. inquit) mons eſt Arcadię olympię ꝓxima iminẽs. Lycęi Iouis delubrum Teſtes erũt vndę ſtymphalides, eſt. n. lacus ſtymphalius in Arcadia. et in eius ripis erat Stymphalum oppidũ, ſed eruptione facta ipſius lacus, et deſiccatione a lacu abeſt Stymphalia vrbs, vt teſtatur Strabo, ſuo tẽpore quinquaginta ſtadijs. et teſtis erit. Ladon qui currit in mare citis, hoc eſt commotis et rapidis aquis. Eſt. n. Ladon Arcadię fluuius, qui cum prius exitum nõ haberet, paludem faciebat, poſtea terręmotu alueum inuenit. Et erunt teſtes.

Transtulit Euander siluestria numina secū,
Hic, vbi nūc vrbs est, tūc locus vrbis erat.
Inde Deus colimus, deuectaq; sacra Pelasgis.
Flamen ad hec prisco more dialis erat.
Cur igitur currant, & cur, sic currere mos ē,
Nuda ferant posita corpora veste, rogas.
Ipse Deus velox discurrere gaudet in altis
Montibus, & subitas concipit ipse fugas.
Ipse Deus nudus nudos iubet esse ministros,
Nec satis ad cursus commoda vestis erat.

testes. Iuga, summitates montium. Nemoris Nonacrini, Nonacrim esse Arcadię montem diximus, et Higinius vbi multa de Calistus fabula retulit, ait, Quę res in Nonacri monte Arcadię gesta demonstrat. Sed multi dicunt a nouem eminentioribus montibus Nonacriam dictam esse Arcadiam, vt Trinacriam Siciliam. Sed hic nemoris Nonacrini ꝑ Nonacri monte nemoroso dicit. cincta pineis, q̄ pleria sūt pinu. Et alta Troezene, Troezen et Troezene idem est vrbs Arcadię apud sinuꝫ Hermonicuꝫ, amoeno sedens et eminenti in colle, in quo sępe felicion tpē ludebant carmina. Et nt. Parrhasię, Parrhasiam superius Arcadiam dictam fuisse diximus, et erat etiam Parrhasia vrbs. Sed hic Parrhasię niues, quasi niuosi omnes Arcadię montes. Pan erat, in Arcadia Pan pecorum et aquarꝫ Deus erat, et pro ouium incolumitatem Pani munera offerebant. Pan erat illic, in Arcadia numen. Armenti, Deus pecorꝫ, q̄ illorꝫ custodię, et tutelę pręerat. Naꝫ ea tuebatur. Erat Pan illic numen aquarꝫ, etiā et aquarum Deus. Ille, Pan. Ferebat munus, quia sibi munera offerebant. Ob oues incolumes, quas ab oī morbo tuebatur. Trāstulit, iam retulit vnde sacra habuerint originem hoc ab Arcadibus, qui in Arcadia plurimum colebatur. Nūc refert vnde in Italiam venerint, illa inquit ex Arcadia in Italiam in locis vbi condita est Roma, Euander trāsuexit. Euander, de hoc superius diximus. Trāstulit secum numina siluestria, quasi Panis sacra, qui dominus est siluarꝫ, vt diximus. Huc, in Italia. Vbi nunc est vrbs, Roma. s. Tunc, Euandro adueniente. Erat locus vrbis, nondum erat condita, sed ibi condi debebat, quę esset futura orbis domina. Inde, ab illa translatione Euādri. Colimus nos. s. Latini. Deus, Pana. s. Et sacra deuecta, Pelasgis, translata in Latium ab Arcadibus, nam (vt superius diximus) Eustachius Arcadiam inquit aliqn̄ appellatam fuisse Pelasgiā, aliqn̄ Lycaoniam, aliqn̄ Gigantida, aliqn̄ Parrhasiam.

Arcadia dr̄ Pelasgia. et Lycaonia gigātida ē Parrhasia

ANT. FAN.

FLAmen dialis, sacerdos Iouis, qḋ ideo dicit q̄ in Lycęo monte Arcadię Lycęi Iouis templū fuisse memorię traditum est, et sunt qui Pana Iouē esse voluerunt. Cur igiī currant, Luperci nudi currebant velut nuditatem Panos imitarenī, vel vt referrent vetustissimorꝫ Arcadum morem, vel vt testarentur rem quondam a nudis prospere gestaꝫ, nam cum in honorem Panos lupercaliorum solēnitas celebraretur, Romanorum pecora (vt iquit Serui.) subito a latronibus rapta sunt, illi proiectis vestibus persecuti sunt latrones, quibus oppssis ac receptis consuetudo permansit, vt nudi lupercalia

Luperci nudi

celebrarent. Scripsit et idem fere. C. Acilius, teste Plu. qui ait ea pecora fuisse Romuli, ac peractis Fauno votis nudos ad peruestigandum excurrisse, ne sudor eos impediret, retardaretq;. Ipse Deus velox, Pan siue Faunus qui fingitur siluarꝫ dn̄s, et cum sit caprinis pedibus ea dr̄ esse velocitate qua Satyri. Ipse Deus nudus, non erat huius Dei simulachrum omni ex parte nudum, sed tectum (vt diximus) pelle caprina, quę docebat Deuꝫ Arcadię, vbi olim Arcades vetustis sunt similem feris vitam egerunt. Luna gens prior illa fuit, diximus supra cur Arcades proselini ac nobiles predicent. Nectar erat, nectaris loco, hoc est vini suauissimi. Accepimus enim vinum interdum vocabulo nectaris, q̄uis sit Deorum latex, vt poetę fabulanī, vt Nectar et Ambrosiam latices, epulasq; Deorum. Vinum aqua misceri Staphylus inuenit auctore Pli. Lana, hanc Lydi primi creduntur sordibus infecisse.

Nectar Vinū aq̄ misceri ꝑmus Staphylus inuenit

FLAmen Dialis, hoc est Iouis sacerdos. Erat prisco more, veteri consuetudine. Ad hęc, sacra. s. perficienda. Flamen, Varro inquit Flamines qḋ in Latio capite velato erant semper, ac caput cinctum habebant filo, flamines dicti. Horum singuli cognomina habent ab eo Deo cui sacra faciūt. Sed partim sunt aperta, partim obscura, aperta. vt Martialis, Vulcanalis, obscura Dialis, et Furialis, cum Dialis a Ioue sit et reliqua. Cur igiī, in his Fauni sacris nudi iuuenes currebant. Causas quęrit ergo cur currant, et cur nudi, et ipse causam explicat, q̄ discurrens sua velocitate Deus discurrentes etiam optat, et sine vestibus, nam vestes cursus impediunt. Pręterea et anteq̄ essent homines in ciuilem cultum redacti velut siluestres ferę degebāt, pręcipue sine lanarꝫ vsu. Ergo cum hoc sacruꝫ ab Arcadibus emanarit, quę gens vetustissima est in vetustatis monumentum veterꝫ etiam mores referuntur. Cur igitur currant, sacra ipsa celebrantes. Et cura est mos, consuetudo. Currere et rouertit verba in quęcunq; interrogantem. Rogas, interrogas. Cur corpora sunt nuda posita veste, cur denudantur posito velamine. Ipse deus, Pan. Velox, celer. et Horatius in Odis, Velox amoenum sępe lucretilem Mutat Lycęo Faunus. Gaudet discurrere ī altis montibus, quasi modo hac, modo illac per altos montes currere. Et ipse concipit subitas fugas, et repentinos et celeres cursus cōcipit animo et exercet corpore. Ipse Deus, causa cur nudos ministros optat, q̄ et ipse nudus. Ipse Deus nudus, amicit tamen (vt alij) pelle caprina, vt alij pelle hinuli. Hinulus appellaī ceruus paruus in primis mensibus. Iubet ire, currere. Mini-

PAV. MAR.

Ante Iouem genitum terras habuisse ferunt
Arcades, & Luna gens prior illa fuit.
Vita feris similis, nullos agitata per vsus,
Artis adhuc expers, & rude vulgus erat.
Pro domibus frōdes notāt, p frugibus herbas,
Nectar erat palmis hausta duabus aqua.
Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus,
Nulla sub imperio terra colentis erat;
Nullus adhuc vsus erat equi, se quisq; ferebat,
Ibat ouis lana corpus amicta sua.
Sub Ioue durabāt, & corpora nuda gerebant
Docta graues imbres & tolerare Notos.
Nūc quoq; detecti referūt monumēta vetusti
Moris, & antiquas testificantur opes.
Sed, cur precipue fugiat velamina Faunus,
Traditur antiqui fabula plena ioci.

...stros nudos, in sacris ipsis. Nec vestis erat satis commoda ad cursus, nam esset potius impedimē to q̄ expeditioni. Ante Io. nunc aggredit silvestrē ipsum vetustatis cultum. Sed cum vetustissima omnium esset gens Arcadica, que Pana colebat in Panis sacris vetustatis cultus refertur. De vetustate Arcadie diximus superiore libro. De qua etiam et Stra. inquit, Arcadice gente grecā nationem vetustate p̄stare creduntur Azanes, atq; Parrhasii, et ceteri generis eiusdē. Ergo Arcades feruntur habuisse terras, habitasse. Ante Io. ge. anteq̄ Iuppiter gigneretur, hoc est antequā Dij essent. Et illa gēs fuit prior Luna, et super gentis antiquitatem προσεληνοι .i. ante lunares dicti sunt. Vita illorum .s. Arcadū vetustissimorum. Similis, erat .s. feris .i. ferine vite. Nam velut fere degebant. Agitata, frequentata, seu exercitata. Per nullos vsus, per nullam consuetudinem, aut conseruationem, seu nullā industriam. Erat vulgus adhuc ad ea tempora expers artis, sine vlla arte. Et rude, impolitum, informatum, nam neq; a se habebant, neq; ab alijs acceperant ciuiliorem cultum, nullū adhuc illis fuerat cum ceteris hominibus commertium.

De vetustate Arcadie nota in lib. superiore

Notant, illi .s. Frondes pro domibus, q: non fabricabant moenia, sed nemora incolebant, ideo frondes dixit, quasi frondosas arbores. Et notant herbas pro frugibus, non erat illis vsus frugum, sed illarum loco herbas edebāt, neq; vsus vini, et ideo. Nectar, hoc est potio, sed proprie nectar Deorum potio est. Erat aqua hausta, epota, aut hausta e fonte. Duabus pal. q: poculorum adhuc vsus nō erat. Sed manus poculorum officium explebant. Domum constituerunt primi Euryalus et Hiperbius fratres Athenis, antea specus erant pro domibus. Gellio Toxius celi filius lutei edificij inuentor placet, exemplo sumpto ab hirundinum nidis, vt superius quoq; diximus. Diodorus structuram domus Veste assignat. Nullus, non erat vsus aratri, non agricolationis. Nullus taurus, nullus bos. Anhelabat sub adunco vomere, q: non domabatur, nec ad aratrum cogebat, ideo nō anhelitum crebrum emittebant, qui prouenit ex motu laborioso. Nulla terra, nulla terre pars. Erat sub imperio colentis, hoc est agricole, nam Nondum cupido parebant arua colono. Nullus adhuc, nondum erant domiti equi sed quisq; suis pedibus incedebat, neq; erat vsus lanificij. Nullus erat adhuc vsus equi, equo vehi Bellerophon primus edocuit, equorum frenos Peletronius inuenit. Quisq; ferebat se, non vehebat equo, sed suis pedibus ambulabat. Ouis ibat amicta corpus, habens corpus amictum, coopertum. Sua lana, q: non tondebatur ad hominum vestes, non erat vsus lanificij, sed sine vestibus degebatur. De huiusmodi artium inuentoribus, ita a Plinio refertur, quia ex Italia īfecere lanas Sardi textilia, fusum in lanificio Clestor filius Aracnes, linum et retia Aracne, fulloniam artem Nicias Megarēsis, sutrinam Bacus. SVB Ioue dura. cū nondum esset domorum vsus, quas primi Euryalus et Hyperbius fratres Athenis cōstituerunt. Ante enim specus erant pro domibus. De his & aliarum rerum inuentoribus lege Pli. lib. vij. Nat. histo. Sub Ioue autem est sub aere, sub dio. Horatius, Manet sub Ioue frigido venator. Durabant vero absolute dictum est, vt Durare atq; expectare cicadas. Antiquas testificant opes, q: satis diues est, qui contentus pauco nulla re indiget. Priscam ergo simplicitatem, ac nuditatem opes vocat. Comes domine, notum est Herculem aliquando passum esse imperium Omphales, que (vt scrib. Donatus) Lydie regina fuit, et Herculem sibi seruientem ad lanificium compulit, cum ipsa calathum et colum, cultusq; foemineos cum sagittis Herculis claua et leonis pelle mutasset. Sunt q Omphalē et Iolē eandem esse memorie prodiderunt, alij (quod magis placet) Omphalē reginam Lydie fuisse dixerunt. De qua Ouid. alibi, Se quoq; nympha tuis ornauit Iardanis armis. Ea est ex qua Hercules Lamum filium suscepit. Lege Diodorum ne tibi omnia referam. Iole vero fuit Eurythi filia regis Oechalie, que vrbe capta Hercules occisis Eurythi liberis Iolē rapuit, adamauitq; tantum in modum, vt passus dicatur ex ea quicquid sub Omphale antea perpessus fuerat. Montana numina, nymphas accipe quas Faunus persequitur, vt Faune nympharum fugientium amator. Dicit autē Oreades que montium sunt, vt earum nomen ostendit. Meonis, Lyda, constat enim Lydiam olim meoniam appellatam. Lege Strabo. hinc auctor ista Omphalē et Meonida vocat et Lydam, vt Lumina poscit Meonis, et ridet amatorem Lyda puella suum. Vmbracula, existimauerunt quidā (vt inquit Macrob.) hoc nomen Virg. auctore cōpositum, qui ait, Hic candida populus antro Imminet, et lente texunt vmbracula vites. Cū et Varro rerum diuinarum lib. x. dixerit nonnullis magistratibus

Euryalus & hiperbius fratres primi domos instituerunt cū antea in antris viuerent

ANT. FAN.

Hercules seruiuit Omphale regine

Iole

Oreades

Vmbraculum

gistratibus in oppido id genus vmbraculi concessum, et Cice. in .v. de legibus, Quę restant in illis alnorum vmbraculis persequamur. De hoc veli genere ait Martialis Accipe quę nimios vincant vmbracula Soles, Sit licet et ventus te tua vela tegent. Idem veli genus dicitur et Vmbella, quod nomen ab vmbra deducitur.

Vmbella

Forte comes dominę iuuenis Tirynthius ibat
Vidit ab excelso Faunus vtrunq; loco,
Vidit, et incaluit? montanaq; numina dixit,
Nil mihi vobiscū est, hęc meus ardor erit.
Ibat odoratis humeros perfusa capillis
Męonis, aurato conspicienda sinu.
Aurea pellebant tepidos vmbracula Soles,
Quę tamen Herculeę sustinuere manus.

AV. AR.

DVRABANT sub Ioue, sub Dio, hoc est sub aperto cęlo, quia tectis carebant. Durabant ergo, quasi patienter perseuerabant sub aere. Et gerebant nuda corpora, quia sine vestibus. Docta, corpora scilicet. tolerare graues molestos. Aut graues, noxios. Imbres, nimbos et pluuias. gręce enim ομβρος imber et nimbus. Et tolerare Notos ventos. sed Notus proprie est meridionalis ventus. Et sępe indu. pluuias, diciturq; a νοτο, quod est humecto, seu νοτιζομαι humefacio. Nunc quoque, nunc etiam. Detecti, hoc est nudi. Referunt monumenta quasi repręsentant memoriam. Moris vetusti, antiquę consuetudinis.

Et testificantur ipsi luperci scilicet. Antiquas opes, quę fuerint antiquis, quasi referunt antiquam paupertatem, cum nudi sint. Sed cur, retulit primo ludorum lupercorum morem, ad morem vetustissimę gentis, nunc idem ad Faunum ipsum refert, quod odio vestes habeat, cum ob mutationem vestium Herculis et Omphales deceptus fuerit, fabulamq; ipsam narrat, quam mox explicabimus. Sed cur Faunus pręcipue fugiat velamina, cur maxime odio habeat, et euitet vestes. Tradita fabula plena ioci antiqui, hoc est traditur fabula antiqua plena ioco. Forte comes, Hercules cum ab Eurytho in Oechalia dominanti Iolem filiam in vxorem petens repulsam habuisset, iniuria motus Eurythij abegit equos, Iphitus ad illos inuestigandos Tirynthum accessit, iussus turrim ascendere speculatum, cum non videret ab Hercu. pręceps deiectus est, ob cuius mortem cum in morbum incidisset, vt se a cęde mundaret, ad Neleum accessit, qui cum filios consuluisset omnes pręter Nestorem purgandum esse minime censuerunt. accessit ad Deiphobum Hyppoliti filium, nec sanatus est. consulit Apollinem, responsum esse facilem eius valetudinis curam fore, si iusto venderetur pretio, pecuniaq; Iphiti filijs daretur, coactus parere, cum quibusdam amicis in Asiam nauigans sponte sua venundatus. seruus Omphale virginis factus, filię Sardanę eorum reginę, qui aliquando Męonij, nunc Lydij dicuntur, pretium cum Iphiti filijs datum esset, pristina valetudine recuperata, Omphale seruiens,

e ludis lupcalib,

Męonij nunc Lydij

omnes eius regionis latrones sustulit. Prędones regioni infestos partim peremit, partim Omphale vinctos tradidit, et alia multa fecit. Cognita eius virtute, et quis esset Omphale et liberum fecit, et ex eo genuit filium Lamonem. Ergo dum Omphale seruus esset poeta inquit, Dum per Lydiam comes dominę accederet, Omphales amore captum Faunum fuisse, noctuq; cum in antro requiescerent ad illos accessisse. Sed cum Hercules et Omphale vestem mutassent, ea mutatione delusum vestes non amare. et ideo nudos ministros suis in sacris optare. poeta fabulam hanc Fauni latę explicat, et nos suis in locis (quibus opus est) dicimus. Iuuenis Tiryn. Hercules a Tyrintho oppido, de quo supra diximus. Ibat forte co. Omphale cui seruiebat. Faunus, ipse Pan. Vidit vtrum. Her. et Omphalem. Ab excelso loco a summo monte, nam et in montibus Lydię versabatur, de quo multa dicuntur in Metamor. legitur etiam in ergo. Vidit, repetitio est verbi, nam et vidit. Et inca. i. arsit amore illius Omphales. Et di. o nu. monta. hoc est Oreades, quę sunt deę montium, qui enim per montes vagabatur montanas nymphas amabat, sed visa Omphale illas aspernatur.

Dixit monta. numi. o Oreades. Nil est mihi vobiscum quasi non amo vos. Hęc erit ardor meus, Omphales. s. nam hanc ardeo. Ibat Męo. Omphale a patria, Nam Lydia Męonia dicta est. et inde Męones populi, quos vocatos aliquando Maonas inquit Stra. Maonas est apud Strabo. omnes. Sed vel fuit librariorum, aut traductorum ignorantia, non nostro sermone vtrunq; Męonas sonare debet. Nam est apud Eusta. nostrum dici μηονοσ idest Męones, nam illud η vertitur in e longum a nostris, aut μαιονασ per αι, quę est diphthongus, et in ę diphthongum nostram vertitur, et sic etiam ipso sono Męonas dicimus, diphthongate tamen ergo non Maonas, sed per ę Męonas dicendum est. Ergo Ibat Męo. Omphale Męonia. Perfusa humeros perfusos.

Capillis odo. propter vnguenta. s. quorum vsus est Lydis. Conspicienda, digna conspici, vel conspicua. Aurato sinu, veste aurata, filo aureo cōtexta. sinu hic pro veste, aut pallio, quod et superius ostendimus. Aurea vmbra. hoc est aurea velamina, vel auro contexta vmbram facientia.

Pellebant So. tepi. hoc est calores Solis. Quę tamen, vmbracula. Sustinuere ma. Her. manus Herculis, nam ipse manu sustentabat, velut nunc de more est supra magnorum dominorum capita pallia ferre, quas Veneti vmbrellas vocant, melius vmbracula dicuntur.

Męones populos alter Maonas dictos apud Strabonem

Iā Bacchi nemus, & Tmoli vincta tenebat,
Hesperus & fusco roscidus ibat equo.
Antra subit tophis laqueata, & pumice viuo,
Garrulus in primo limine riuus erat.
Dūq; parant epulas, potādaq; vina ministri,
Cultibus Alciden induit illa suis.
Dat tenues tunicas Getulo murice tinctas,
Dat teretem çonā qua modo cincta fuit.
Vētre minor çona ē, tunicarū vincla relaxat
Vt posset magnas exeruisse manus.
Fregerat armillas nō illa ad brachia factas,
Scindebant magni vincula parua pedes.
Ipsa capit clauāq; grauem, spoliumq; leonis,
Conditaq; in pharetra tela minora sua.

ANT. FAN. TMOLI, Hic mons Lydię celeberrimus etiā Timolus dicit, vt Timolus assurgit qbus ē rex ipse Phaneus Vñ ait Pli. Lydia celebratur maxime Sardibus in latere Tmoli montis, qui ante Timolus appellabat vitibus consitus. In huius cacumine. cl. annis viuere hoies Mutianus auctor est, vt idē Pli. refert. De hoc mōte Naso alibi, Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos. Fusco equo, ob noctis aduētum, Hesperus, Vesper, Lucifer, ac Venus idē est, q̄uis tpe distinguātur. Laqueata, metaphorice, cū nihil ibi artis esset sed naturę oia. Tunicarū vincla. cum tunicę Omphales Hercu. mēbra non caperent. Vincula parua, calceos minores q̄ requirebat pedis Herculei magnitudo, de quo longe A. Gel. Secubuere, seorsū cubuerunt, q2 postero die Baccho rē diuinā facturi erāt. vnde illud est, Discedat ab aris Cui tulit hesterna gaudia nocte Venus. Decet. n. ad sacra pueros accedere, ac pcipue Liberi, quę ad purgationē animę ptinebāt. Licebat tamen diei natalis sacrificio voluptatibus operā dare, teste Ser. cū in alijs esset obseruatio castitatis.

Marginal notes: Tmolus antea dicebat Timolus. — PAV. MAR.

IAM, Hercules et Omphale. Tenebant, occupabant pedibus. s. Nemus Bac. pro Bacchi nemore, cum de Męonia agat regionē illam exustā vocatam, quę ē Męonia dicta est, intelligere debemus. Nam (vt Stra. ē Eustachi. asserūt) cinerulēta in superficie dr, et tota arboribus caret pter vitē, ergo cū nullas habeat arbores nisi vites, qbus ē optimis abūdat, Bacchi nemus dicet, quę quidē vites exustum vinū ferret ita elegās, vt nulli cedat, cuius exemplū ex Catania dephendi pōt, quę q̄q̄ cinere operta sit, optimū tamen ē largū vinū gignit. Vñ purbane q̄dam Bacchum ignigenā dicunt. Et Tmo. vine. Tmolus in Lydia felix, vt Stra. inqt, mons q in vertice speculā habet exedrā albi lapidis, quā Persę condidere, iminet ipse mons Sardibus, q̄ vrbs (vt Eustachius ait) regia est Lydorum. Ex Tmolo Pactolus fluit harenas aureas hñs, et Tmolum vitibus consitū Pli. dixit. Vineta ex. Tmo ergo Bacchi nemora intelligit. Hesperus, vesper. ē Vir. Ite domū saturę venit hesperus, ite capellę. stella est serotia, quę ē mane Lucifer. Roscidus, humidus ē hoc a noctis humiditate. Ibat equo fu. q2 fusca est nox, per hanc. n. circūlocutionem principiū noctis demonstrat. vel equo fusco p metaphorā. i. cursu obscuro, q2 post Solis occasum lucet. De vespere, qui ē Lucifer, sępe diximus. sed Diod. Hesperū inqt Atlātis filium iustitia ac humanitate insignē, qui cū in Atlantis mōtis cacumen ad obsaruādos astrorum cursus ascendisset, subito a ventis arreptus nequaq̄ amplius visus est, ob eius virtutē, casum miserata plebs honores sibi pbens, immortales astrum cęleste lucidissimū eius nomine vocauit, ē reliq̄. sed alij volunt, vt idē sit hesperus ē vesper.

Marginal notes: Tmolus mōs i Lydia felix — Hesperus Atlantis filius

Antra, adueniēte nocte nō petiuere palatia, sed antra, nō manu facta, sed natiua. Subit, Hercules ipse. Antra, cryptas, grece ἄντρον. Laq̄ata, nō tamen arte sed ipsa natura. Tophis et vi pu. sunt hę lapidum spēs cibus notę. Riuus gar. ab aquarum murmure quasi strepidulus riuus, a ῥέω, q est fluo. In pri. limi. ante ingressū ipsius antri, vt augeret loci amoenitatē. Dumq; pa. dū parabātur a ministris epulę, qbus vexarent, Omphale suis vestibus Herculem adornauit, ipsa vero Herculis arma ē vestes accepit, et post epulas sōno, diuersis tamen toris, se dederūt. Et dum mi. qui serui bāt. Parant epu. ē vina potāda. Illa. s. Omphale. Induit, vestijt. Alciden, Herculē ab Alceo Amphitryonis pre, vt alias diximus, suis vestibus illa illum induit. Dat, Omphale. s. Herculi. Tunicas te. subtiles. Tinctas ge. mu. q̄si purpura ex Africa. Getuli. n. Afri sunt, ē in Africa in Getulo Oceani littore pcipuum purpurarū rorē Pl esse testat, de purpuris ē muricibus superius diximus. Dat çonā tere. cingulū rotundū, çona, ζώνη grece dr, a ζώννυω hoc est cingo. Qua fuit cincta mō, ipsa Omphale. Ventre mi. Hercules membrosior erat et corpulentior ipsa Omphale, ergo neq; tunicę, neq; çona illi apta erat. Zona, Omphales. Est mi. vē. Herculis. s. ē ipse Hercules. Relaxat, aperit. Vincla, laq̄os. Tunicarū vt pos. exeru. pro exercere, extrahere. Magnas ma. nā. foramina nō erant capacia. Fregerat, cū vellet brachijs suis Hercules aptare armillas oñę, fregit, similiter et calceos. de armillis superius diximus ibi, Armillis capta Sabinis. Fregerat armil. brachiorū ornamenta. Non fa. ad illa bra. Hercu. s. sed ad Omphales. Magni pe. Herculei. s. scindebāt vincla parua, hoc est calceos paruos. Nam ijs pedes vinciunt et magnitudine pedis Herculei scindebantur illi. Ipsa, Omphale. Capit cla. qua Hercules vtebatur. Grauem, pōderosam. Et Spoli. le. Hercules semp pro amictu leonis pelle vsus est. Spolium dixit, q2 erat pellis leonis Nemęi quem Hercules interfecit. Et ca. te. mi. quę minora erant e telis Herculeis. Condita in pharetra sua, propria accipit e pharetra sagittas minores. Sic, hoc est eo ornatu, seu mutato cultu. Functi epu. quasi sic discubuere. Sic,

Marginal note: De Omphale et Hercule — PAV. MAR.

repetitio

repetitio est. Sic ornati, mutatis vestibus. Dāt sua corpora sōno, reddunt se qeti. Et secu.i. seorsum cubuere, et diuisim. Toris, lectis. Iuxta.i. prope. Positis, q: prope erat altr alteri. Causa secubabant hi cū essent mane Baccho sacrificaturi quod p castas manus fieri solebat. A unt.n. Orphe um orgia.i. sacrificia Ba chi instituisse a monstruosis s lū mu lieribus, qn̄ ab ipsaruꝫ commixtione viri ab horreant cel brari, et hoc vt caste fierent. Sic ab his secu. vt caste Baccho sacrificarēt. Causa est s. quare secubuere. Quia pa. sa.rep.vi. parabant sacrificia Baccho. Nā eū vini veteres repertorez putauere. Que, sacra.s. Facerent pu. hoc est caste. Cū so. or. di. q̄ primum dies illuxisset, vel etiam ipso mane. Noctis erat, sopitis dn̄s et seruis, cum esset media nox Faunus illud cōcessit. Erat me.no. q̄si erat media nox. Quid nō au. amor impro. insanus, quasi insanus amator, et est metonymię spēs. et Virgil. Improbe amor qd non mortalia pectora cogis? audet ergo omnia amator insanus. Faunus ve. ad an. ad ea in qbus illi recumbebant. Roscida, humida. Per te ne. per obscura, q: noctis tpe, cum eam sibi traditam oportunitatē putaret.

NT. AN. PERTimuit, existimans Herculem esse, cuius vestem tetigisset. Ora subduxit ab ima, a vestis extremo. Reppulit, duplicatur p versus gratia, quē admodum et alię quędam literę, vt quatuor, relligio, rettulit.

PAV. MAR. VTQVE, Et vt Faunus ipse. Videt co. famulos, q eos comitabant. Granatos som. et vi. alteruꝫ.n. facit alterū, nam ex vino fit somnus. legit etiaꝫ solutos. Capit spē.i. sperat. Esse idem so. in do. quasi itidem dormire dn̄os vt famulos, putabat Herculem et Omphalē iam dormire. Intrat, ingreditur ant ū. Adulter, nō qui erat, sed qui esse cupiebat. Temerarius, q: nimiū audebat, et iō temerarius, quasi imprudēs, et audax. Errat huc et il. nā sine lumine incedebat. Et prę. ante fert. Et subsequi. cau. ma. vt moris est per obscura incedentibuꝫ semp manus p̄ferunt, ne crura aut vultum infringāt. et sic p̄euntes manus subsequitur, quasi post sequtur, ita nunc Faunus. Venerat, appulit primo cubili, in quo Ompha. regescebat, sed q: illa amictu Herculis, hoc ē leonis pelle tecta erat, putans Herculem, coepit ptimere et sustinere ma-

nus. Vene ipse Fau. Ad cu. ca: quę captauerat. Lecti stra. instrati, aut iacentis, q: ad Ompha. lectum. Et erat fu. fe. prima sor. primo euētu, aut primo casu, q: venerat ad lectū, quem cupiuerat. Vt, postq̄. Tetigit, Faunus. Vellera hirsu. setis, quasi vellera setarum hirsutaꝝ, vel vellera hirsuta, quasi hirta et aspera setis.i. pilis. Leonis fului, ruffi, qui ppriē est leonis color. Pertimuit, quia putabat Herculem esse. Et sustinuit ma. quasi sursuꝫ tenuit, eleuauit manū ne sentiret Hercules, cum eū putaret esse. Et att. quasi concussus. Metu, timore. Rediit, retrocessit. redijt hoc in loco illud it habet vltimā lōgā. ratio, q: in cōpositis ab eo is, hęc tpa in tertia persona cū syncopantur, vt adijt p adiuit, subijt pro subiuit, illam vltimā pducūt. vt plerunq; apd Oui. ipsum, Non adijt apte nec legit idonea credo etc. Vt sępe via. ret. pe. retrocessit. Pedes turba.s. cōmotum.

Vellera hirsuta q̄si hirta

Quarē redijt hēt vltimā lōgā in syllabis

> Sic epulis functi, sic dāt sua corpora somno,
> Et positis iuxta secubuere toris.
> Causa, repertori vitis quia sacra parabāt,
> Quę facerent pure, cum foret orta dies.
> Noctis erat mediū (qd n̄ amor iṗbus audet?)
> Roscida p tenebras Faunus ad antra vēit.
> Vtq; videt comites somno, vinoq; granatos,
> Spem capit in dominis esse soporis idem.
> Intrat, & huc, illuc temerarius errat adulter,
> Et prefert cautas, subsequiturq;, manus.
> Venerat ad strati captata cubilia lecti,
> Et felix prima sorte futurus erat.
> Vt tetigit fului setis hirsuta leonis
> Vellera, pertimuit, sustinuitq; manum,
> Attonitusq; metu rediit, ceu sepe viator
> Turbatum viso rettulit angue pedem.
> Inde tori, qui iunctus erat velamina tangit
> Mollia, mendaci decipiturq; nota.

Viso angue, naturale est, solemus.n. expauescere, aut visum aut calcatum anguē ob venenuꝫ, et frigiditatem. Iuue. Palleat vt nudis p̄ssit qui calcibus anguem. Viso angue, viso serpente. Inde to. secessit e cubiculo Omphales, cum ibi Herculem esse putaret, et accessit ad Herculem, deceptusq; est velaminibus puellę, quibus ille tectus erat. Inde, postea. Tangit mol. vela. mollia, q: non erat hirsuta leonis pellis, sed sericę vestes Omphales. Tori, lecti, a tortis herbis. Qui erat vin. qui erat ibi cōtiguus. Et deci menda. nota.i. falso signo muliebrium ornamentorum. Ascendit, torꝰ illum. Et recū. resupinat se. aut collocat se. Sponda si. propi ea parte lecti, quę sibi magis erat propinqua. Sponda enim pars lecti est. Et ingue. tumi. i. pēnes inflatus et arrectus. Erat du. cor. dura sunt Fauni cornua, sed tunc durior erat pēnes. Interea, Faunus. Subduxit, quasi eleuauit. Tunicas, vestes. Ab ima. ora.i. ab extremitate inferiore vestium, coeperat vestes eleuare. Ora enim extremitas interdum, seu margo est. Horrebant crura aspera, quasi horrida erant. Densis pilis, densitate pilorum, nō erant crura leuia, qualia ille sperauerat. Cętera, eleuauerat vestem, et cum vellet se ad rem accingere, Herculis cubito excussus est. Heros Tyrinthius, Hercules. Reppulit, excussit. Cubito tentantē, Faunum molientem. Cętera, negocia. Ille, Faunus excussus. Decl-

dit e sum.toro excussus ab Hercule decidit in humum. Fit so.strepitus ex eo Fauni casu. Meonis, Omphale Meonia. Inclamat co.inclamare est conuitijs & maledictis insectari, ita illa in suos inclamat. Et po.lu.lucem accense facis. Acta, que acta erant. Patent.fiunt manifesta. Illatis igni.allato lumine.

tuisse.ideoq; nobiles adulescentes currere, ac obuios ferire, eo pacto, vt referant Romulum et Remum strictis ensibus ex Alba cucurrisse. Sanguinolentoq; gladio faciem attingere, vt illius cedis posteris monumentum esset, et lacte in sanguinis abstersione vti, vt eorum diuinam educationem indicarent. De hoc autem aliter Vale. Max. sentiens ita inquit, Lupercalium mos a Romulo et Remo inchoatus est, tunc cum letitia exultantes q̄d is auus Numitor rex Albanorum eo loco vbi educati fuerant, vrbem condere permiserat sub monte Pallatio hortatu Faustuli educatoris sui, quem Euander Argis consecrauerat. Facto sacrificio, cesisq; capris epularum hilaritate, ac vino largiore prouecti, diuisa pastorali turba cincti ouinis pellibus immolatarum hostiarum iocantes petinerunt cuius hilaritas memoria annuo circuitu feriarum repetitur. Hec ille. Nos vero reliqua que ad rem hanc faciebant superius diximus, Nunc ergo inquit poeta, muse opem ad id implorans.

Ille, faunus. Deiectus gra. moleste vel ponderose. Ab alto le.ge.suspirat vel gemitus edit. Et vix tol.pro attollit, hoc est cum labore attollere poterat. Sua me. de du.hu. tam grauiter ceciderat, vt vix assurgere posset. Ridet, Faunus in eo casu oibus risum excitauit. Ridet, casum Fauni. Et Alcides, Hercules. Et qui, ceteri q. videre ia. Faunu.

Ascendit, spondaq; sibi propiore recumbit,
Et tumidum cornu durius inguen erat.
Interea tunicas ora subduxit ab ima,
Horrebant densis aspera crura pilis.
Cetera tentantem cubito Tirynthius heros
Repulit, e summo decidit ille toro.
Fit sonus, iclamat comites, & lumina poscit
Meonis, illatis ignibus acta patent.
Ille gemit lecto grauiter deiectus ab alto,
Membraq; de dura vix sua tollit humo.
Ridet & Alcides, & qui videre, iacentem,
Ridet amatorem Lyda puella suum.
Veste Deus lusus, fallentes lumina vestes
Non amat, & nudos ad sua sacra vocat.
Adde peregrinis causas mea musa latinas,
Inq; suo noster puluere currat equus.

Omphale ex Lydia a Lydo athyos filio. Lyda pu. Omphale ex Lydia, nā que Meonia regio prius vocabatur, appellata Lydia a Lydo Athyos filio. Ridet ama.su. ridet casum Fauni, qui eam amabat. Veste, hec igit causa est cur nudos ministros in sacris suis optet, q̄ vestes odit, q̄bus delusus est ipse Faunus. Deus, Faunus. Lusus, delusus. Veste Ompha.quam cum Hercule mutauerat. Non amat, ergo odit. Vestes fal.quibus falluntur, decipiunt. Lumina, oculi. Et vo.nu.ministros.s.aut lupercos. Ad sua.sa.vt sibi sacrificent. Adde pe.hactenus poeta lupercalium externas causas retulit, nunc latinam relaturus est, hec autem multiplex refertur, ipse tamē hanc recenset, Romulum.s. et Remum, dum Fauno sacrificarent, cuz pararent epule, nudos se cum comitibus ludos exercētes vocatos ex alto a pastore, monitosq; p̄dones abigere armenta, vnde, vt erant sine vestibus ipsis irruentibus occursu Remi abacta armēta recuperata sunt, vnde in rei memoriam institutū fuisse inquit, vt luperci nudi currerent. Cōfirmat hic. Nam idē fere dicere videtur interpres Vir.in.viij. Æne.in eo versu, Hinc exultantes salios, nudosq; lupercos. C. autem Acylius (vt Plut.refert) scripsit Romulū, cum ante cōditā vrbem sua pecora perdidisset, Fauno supplicatum concessisse, deinde nudum ne sudore impediretur omnes saltus currēdo lustrasse. et ideo ludicra hec a nudis lupercis celebrari. Refert et alteram ab hac Plut. sententiam Bucce cuiusdā in Elegijs de Romanarum rerum inscriptionibus, Romulū Amulio superato cum Remo fratre pletitia ad locuz vsq; expositionis eorum in quo lupa lac dedisset cucurrisse quod vt posteritati cōmendaretur, eos ludos insti-

Ludicra a nudis lupercis celebrata

O mea mu.adde lati.causas peregrinis, o Calliope adde huic rei causam latinam, cum peregrinam et externam explicuerimus. Currat noster equus, per translationem ab equo et campo, hoc est nostrum ingenium. In suo puluere, in campo puluerulento, hoc est in latina materia. Nam latinus ipse latina relaturus est, et Romanis potius q̄ Grecis ascribere vult moris originem.

Cōparatio ab equo et campo

CORNIPEdi Fauno Faunus, siue Pan in capre definit pedes, vel terre soliditas ostendatur. Faunum enim Deum esse terrenum atq; infernum volunt, vt diximus supra, vel quia Pan, si sol est (vt quibusdam placet) cum radios superne dimittit in terras, vel cum se recolligit in montibus visitur. Nouimus autem capram licet terrenum animal sit, semper tamen petere alta pascendo. Sane hic latina causa nuditatis lupercorum vna tantum explicatur. Sunt tamen et alie non externe, quas lege apud Plutarchum.

ANT. FAN. Faunus cornipes

Cestibus, quarte declinationis hoc nomen est cum pugillum arma significat, vt Seu crudo fidit pugnam committere cestu. Nam cestus cesti Veneris balteum significat, quam Horatius flagellum vocat, vt Sublimi ferias cloē flagello. Verubus stridentia detrahit exta, Remus victor, quem Fabij sequebantur, vt Quintilij Romulum,

Cestus q sint

multum, exta semicruda detraxit e verubus ne Romulus et Quintilij, qui frustra predones perse, cuti fuerat ijs vescerentur, sed ipse cum Fabijs, qui recepta preda victores redijssent. Vnde ꝙ tantum eis licuisset. Licentes victi sunt. Irritus, non pro, pter id sequitur.

Cornipedi Fauno cesa de more capella,
Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumq; sacerdotes verubus transuta salignis
Exta parant, medias Sole tenente vias.
Romulus, ⁊ frater, pastoralisq; iuuentus
Solibus, & campo corpora nuda dabant.
Cestibus, ⁊ iaculis, ⁊ misso pondere saxi
Brachia per lusus experienda dabant.
Pastor ab excelso, per deuia rura iuuencos
Romule pdones, & Reme dixit agunt.
Longum erat armari, diuersis exit vterq;
Partibus, occursu preda recepta Remi est.
Vt redijt verubus stridentia detrahit exta,
Atq; ait, hec certe non nisi victor edet.
Dicta facit, Fabijq; simul. venit irritus illuc

AV.
AR.

CORNIpedi, conue, nit turba ad sacrifici, um Fauni immola, ta capella, quam ma, ctari in ijsdem sacris mos fuit, licet sint qui dicant ad id sacrificij genus Romanos ca, nem mactare con, suesse, de quo Plutar. rationem refert, vel ꝙ greci in piacularibus sacris canem macta, re consueuerant, vel potius vt Romulus nutrici lupe gratias referret, que atrocis, simos hostes canes ha bet, velut canis ad ira cundiam succeditur, ita ad cursum luper, ci succenderentur. Et, enim. lxviij. quoque proble: ita inquit, Luperci sunt qui lupercalibus per lasciuiam discurrentes obuios cedunt. An quod genus quoddam lustrum de ciuitatis est, et quo mense illa fiunt, Februari, us dicitur, et idem quo pellibus occurrentes ver, berant Februarum et Februarium vocant, quo verbo purgatio significatur. Cane autem omnino (vt ita dicam) Greci vtebantur, et multi etiam nūc in purgationibus canem iugulant. Proserpie quo, que catulos cum ceteris purgamentis efferunt, et eos qui expiandi sunt catulis hoc piaculi genus cir cum catulationem appellantes. An quod lycos lu, pus latine dicitur, λυκαια vero lupercalia, et lupo canis est hostis, et iccirco lupercalibus ceditur. An quod lupercis canes oblatrantes molesti sunt. An quia Pani sacrificium fit. Pani autem propter gre ges amicus est canis, inquit ergo. Turba vocata est, vt Romulus et Remus, et comites vel quenis multitudo cum his. Venit ad dapes exiguas, nō sumptuosas, sed modicas. Cesa capella, mactata capella. Fauno cornipedi, habet enim caprinos pedes, et ideo cornipes, et cornipedem dicimus equum, ita cetera huiusmodi vnguium, aut pe, dum animalia. Dumq;, et dum. Sacerdotes, qui sacrificio preerant. Parant exta, interiora, quid exta sint, superius diximus. Transuta, qua si traiecta. Verubus salignis, e salice factis. So, le tenente medias vias, medium cursum, hoc est in meridie. Romulus et frater, Remus. Et iuuen, tus pastoralis, quasi pastorum iuuenum multitu, do. Sequebatur enim eos pastorum turba. Dabant nuda corpora idest denudabant corpora, vel exer, cenda prebebant corpora denudata. Solibus, So lis caloribus. Et campo, et Horatius in Carmini, bus suis, patiens pulueris atque Solis dixit. Cesti, bus, exercebant se cestu, et iaculi, et saxi iactu. Da, bat brachia experienda, quasi experiebantur et ex, ercebāt brachia. Per lusus, non vt pugnarent, sed vt luderēt, exercerētq; se. Cestibus, cestuum agitatione. Est enim cestus genus claue pi, las plumbeas corio appensas habens, quo Daretē et Entellum pugnasse legimus. Et iaculis, iaculo, rum iactu. Et pon, dere saxi missi, hoc est ponderoso saxo emis, so. Pastor, inclama uit eos pastor quidā ex alto monens pre, dones iuuencos abi, gere. Pastor, qui, dam. Ab excelso, ab alta specula. Dixit o Romule et Reme predones agunt, pro abigunt. Iuuen, cos per rura deuia, per rura, que decursum a via sunt. Rura dicuntur (vt Varro inquit) ꝙ in agris quotannis rursum eadem facienda, vt rur, sus fructus capias. Longum erat, nudi sicut erant, ne longa mora armandi noceret, hinc Ro, mulus, inde Remus occurrit, predamque ab ho, ste Remus eripuit. Longum erat armari, qua, si longa mora fuisset, si se armare voluissent. Vterque, Romulus et Remus. Exit diuersis partibus, in diuersas partes, nam alter hinc, alter illinc. Preda est recepta, recuperata, et seruata. Occursu, interuentu Remi. Vt redijt, reuer, sus cum victoria Remus decocta exta accepit edicens, non nisi victorem ex illis edere debere. Itaque cum Fabijs comitibus suis fecit. Vt re, dijt, posteaquam recuperata preda Remus redijt. Detrahit, extrahit. Exta, interiora illa. Stridentia, stridorem facientia, et dum coque, rentur, et dum extraherent. Verubus atque ait, dixit. Hec, exta scilicet. Certe non edet, co, medet. Nisi victor, ille qui predam ab hosti, bus eripuit. Dicta facit, facit Remus cum Fa, bijs quod dixerat. Fabij enim erant Remi so, cij, et Quintilij erant Romuli. Erat enim ipsa multitudo diuisa in duas partes, altera Romu lum, altera Remum sequebatur. Sed de hoc ali, as. Facit, Remus scilicet. Dicta, que di, xerat et. Fabij s. nam simul edebant sine Romu lo, et Romuli socijs. Romulus irritus, irrita dici mus tela i ipso iactu deficiētia, aut nihil ꝑficiētia, ita et irritū Romulū, q icassum accesserat cū nihil ꝑfecerit. Venit il. vbi Remus et Fabij erant.

bruari mēsis dicat

upcalia

Fabij erāt expte Remi Quintilij Romuli

Romulus, & mensas, ossaq; nuda videt.
Risit, & indoluit Fabios potuisse Remumq;
Vincere, Quintilios non potuisse suos.
Fama manet facti, posito velamine currunt,
Et memorem famã, qui bñ gessit, habet.
Forsitan & queras cur sit locus ille lupercal,
Q ueue diem tali nomine causa notet.

ANT. FAN. MENsas ossaq; nuda videt, sed q̄ sine p̄da redierat, cui Remus occurrit. Et memo. fa. qui bñ gessit, hēt, nuditas lupercoꝝ ꝓpagat famam rei a Remo bene ac feliciter gestę. Cur sit lo. il. lu. de lupcali diximus supra id qm̄ a plerisq; sic dcm̄ existimat, q ibi Romulum ac Remum expositos supra nutrierit, narrat Rheam Siluiam, siue Iliā Numitoris filiã, quā Amulius pulso fratre Vestalem virginem legit a Marte cōpressã geminos peperisse, q̄bus iussu Amulij in ꝓfluentem aquā missis, superueniēs lupa mitissima mãmas summissas p̄buit lingua pueros lābens, et eā ob causã locum lupcal noiatũ. De huius lupę miraculo lege Liuiū, ac Dionysiū. Patruo re. te. suo, Proca rex Albanoꝝ Numitorē, et Amulium filios ꝓcreauit, legauitq; regnum Numitori, qui erat natu maior. Sed plus potuit vis q̄ Procę voluntas, aut ętatis verecūdia, vt ait Liui. Amulius. n. fratre pulso regnũ occupauit. Is in. auser. par. et in am. necari, Amulius addidit sceleri scelus, interemit. n. stirpem viriles fratris ac Rheę Siluię (cū per spēm honoris eã Vestalem virginem legisset) ademit spē partus. Sed sacerdos (vt aiunt) a Marte cōpressa, cum geminos edidisset vincta in custodiā data est, quā alij interēptam, alij seruatam dicunt. Infantes vero iussu Amulij expositi sunt in Alluuie fluminis Tyberini Iussa recusantes, animo, cum re non auderent crudelissimum tyrannum formidantes.

Historiã nota de Romulo et Remo

PAV. MAR. ET Videt mensas et ossa nuda, qui iã carnē comederant, et ideo nuda ossa. Mensas, mensam escariam. Varro inqt cibillam appellabant, ea erat quadrata, vt etiam nunc in castris est, a cibo cibilla dicta, postea rotunda facta, et qd a nobis media, et a grecis mēsa, mensa dici pōt, nisi ēt qd ponebant pleraq; in cibo mensa. Risit, Romulus. s. Et indoluit, quasi ęgre tulit. Potius se vin. victoriam reportare p̄da recuperata. Fabios, ē Remum, et non potuisse vincere. s. Suos Quin. comites suos, non inuidebat fratris glorię, sed dolebat suos Quintilios non fuisse tanti q̄ti fuerāt Fabij. Fama, cum retulerit hęc incerto auctore addit. Fama manet facti, quasi ita factũ fuisse dr̄, superest fama, deinde ꝓbat re ipsa, q sine vestibus curcat in ipsis lupcalibus. Currunt posito velamine p depositis vestibus. i. nudi, vt cucurrerã aduersus p̄dones. Et q bene ge. hoc est Remus qui p̄dã recepit. Habet famã memorē, quasi ꝑpetuã, q: celebris fuit apud posteros. Forsitan, locus in quo Fauni sacra fiunt, Lupcal dr̄, cãm cur ita appellet, poeta explicat. Et primo his duobus versibus q̄ōnē mouet. Forsitan, forte. Et q̄ras cur ille locus, in quo. s. fiunt lupercalia. Sit lupcal; sed q: obscure dixerat apertius declarat. Queue, vel q̄. Causa notet locum tali noie, cur ita appelletur locus ille. Siluia, historiã aggredit ortus et expositiōis Romuli et Remi, nam vbi exponit, Lupa lac tribuit locus ille lupcal dictus est. Sed de hoꝝ ortu latius in p̄ncipio tertij libri referet. Siluia, quę et Rhea, et Ilia dicta ē granida vbi gemellos pueros edidit, Siluiam Amulius tulit, censente ēt (vt is poscebat) ciuium ꝯsensu, lege vtendum esse iubēte, quę corpus polluisset virgis cęsam mori, quod aũt natũ esset in fluentem deijci. Vnde alij necatam illam dixere, alij seruatam supplicāte Amulij filia pro ꝯsobrinę suę salute. Sed infantes ipsos Amulio iubēte, vt auctoritate Fabij pictoris, quem Cyntius, et Cato, et Piso, et alij multi secuti sunt. Diony. refert in alueo iacente a famulis qbusdam exportatos esse, ꝯstat in fluuium iaciēdos. xv. ferme millibus pas. ab Alba distantē, hi cum inundasset fluuius, et vlterius ꝓgredi non possent, vbi prima inundatio excursus tacta est, super aquã ipsam alueũ exponunt, is parumper innatauit, et illisus lapidi infantes eijcit, qui vagientes p lacunam voluebantur. Lupa aũt quędam apparens paulo ante foeta turgentibus lacte vberibus, mãmas summittebat ad ora pueroꝝ. Lingua lutum abstergens, quo pleni erant. Interim pastores adueniunt, vnus lupã prospicit miraculo stupefactus, ceteros rem inspecturos vocat, qui rem diuinã videre se rati, propius accedebant, terrentes clamore beluã. Illa velut mãsueta ab infantibus sensim diuulsa abijt in proximam siluam, vbi erat petra caua fontes aperiens, et saltus Panos dicebatur, eratq; ibidem Dei ara. Antrum vero vnde fons emanabat coniunctum pallatio ędificijs ostendebatur, s̄m viam, qua itur ad Hyppodromum, templumq; ei ꝓximum cum huius imagine rei, lupę duobus pueris vbera pręben tis, antiquę operę ęrea simulachra, sed vbi abscessit fera ĩfantes ipsos pastores, vt educarent, tãq̄ Dei essent, studium adhibentes suscepere. Concessi tñ sunt Faustulo subulcoꝝ regioꝝ magistro, petēti, quod latius sequenti libro referemus, locũ ergo hunc ex ea re poeta lupercal appellatum inquit. Ac ne cui mirum esse videatur Romulum lupa educatum, fatale quidem hoc fuit, vt multi qui essent magna imperia constituti difficilē ortum hērent, et summo cum discrimine educarentur, vt de Cyro legimus, quem Astiages auus maternus, q: per quietem viderat ariolorum interpretationem nepotem ei futurum, cuius magnitudo p̄nunciet, et ipsius Astiagis regni amissionem portendi exponi iussit, cui in siluis vbera canis subministrauit, sed susceptus a pastore pro pastoris filio educatus. Quid quod de Habide. legimus Gorgoridis vetustissimi Hispanorum regis ex stupro filię nepote, pudore flagitij, exponi iussus est. Post dies aliquot inuentus est ferarum lacte nutritus. Relatus in tramite angusto, per quem armenta commeare consueuerant, proiectus inuiolatus mãsit,

De Rhea Siluia filia Numitoris

nec

Siluia Vestalis cęlestia semina partu
Ediderat, patruo regna tenente suo.
Is iubet auferri paruos, et in amne necari,
Q uid facis? ex istis Romulus alter erit.
Iussa recusantes pagũt lachrymosa ministri
Flent tñ, et geminos in loca iussa ferunt.
Albula, quẽ Tyberi mersus Tyberinus i vn-
Reddidit, hybernis forte tumebat aqs. (dis

nec eguit alimẽtis, obiectus ieiunis canibus, et sul- bus eaꝝ vberibus educatus est. Ad vltimum hunc Gorgoris in Oceanũ abiici iussit, sed manifesto quo dam numine inter furentes estus leni salo in litto re exponitur, nec multo post cerua ei affuit, q̃ vbe- ra paruulo offerret. Deniq; vt regnum accepit tã- tę magnitudinis fuit, vt non frustra Deoꝝ maiestate tot pericu- lis liberatus videretur. Moses quoq; paruu- lus ab ęgyptijs in Ni- lum deiectus, hic etiã Dei munere seruatur est. Multi prętterea is- dẽ discriminibus ser- uati ad sũmam iperij maiestatem euasere, vt veꝝ illud Senecę sit Semperq; magno cõstitit nasci Deum, sed ad rem redeã. Siluia Vestalis, Vestę sacerdos Numitoris fi lia. Ediderat, pꝑerat, erat enixa. Partu semi- na cęlestia, gemellos pueros semine cęlestis Dei, hoc est Martis genitos. Tenẽte regna, regnante in Alba, vel regna occupante. Suo patruo, Amu- lio, qui Numitore fratre regno fraudarat. Albanũ regnum post multos reges Amulio et Numitori fratribus p successionis ordinem deuenit. Amulius (vt Plut. refert) res albanas bifariam diuisit in re- gnum. s. quod ex Troia maiores thesauꝝ deuexe- rant, vt vtram partẽ velit alter deligeret. Numitor regnum elegit. Amulius ob auri magnitudinem est factus potentior, fratrẽ adortus sedẽ regiam fa- cile occupauit. Regna ergo tenẽte suo patruo, Amulio. nã alia Numitoris erat filia. quam Amu- lius, ne ex ea liberi procrearẽt, Vestę sacerdotum de- uouit, vt oẽm pariundi spẽ adimeret perpetua vir ginitatis obseruantia. de hoc Siluię partu et casu alias in natali vrbis a nobis dictũ est, Siluia fit ge nitrix heu prolem enixa gemellam, Et virgis cędi virgo miseranda iubet. Defodietq; solo poena hęc Vestalibus ipsis, Quę vetitũ patiant opus lachryma bilis aũt ho Ante patrẽ supplex tumidum pcumbit et orat, Orat opem miserere, et pcibus seruata soro ris Dicit ad geminos deferri ad Tybridis amnem, Immergiq; iubet fluuio, mandata ministri Inuiti peragunt tm̃ scelus vnda refugit, Et pueri in sicca miseri versant arena. Cętera paulopost. Is, Amu- lius. s. ille patruus. Iubet auferri, asportari. Par uos, infantes Romulum et Remum. Et neca. in am. quasi necandos in pfluentem deijci. Quid facis? cõuersio sermonis ad Amuliũ, et post esse hoc miseratione dictũ, et etiã ironice, cũ nihil pro ficeret. Quid facis? cur hoc iubes. Vel quid facis, quasi dicat nihil. Alter ex istis, pueris. Erat Ro mulus. q. d. erat ille qui cõditurus est vrbẽ toti orbi dominaturã, vel erat ille qui iniuriã hanc vlcisce- retur, et te ipsum trucidabit, et omne tuũ genus ex- tinguet. Iussa exhorrentes, qbus id negocij mã- datum erat tm̃ sceleris inuiti, quod iussũ erat nõ sine lachrymis exequunt, deferũtq; illos quo Amu- lius iusserat. Ministri recu. quasi recusare volen tes, vel inuiti. Peragunt, pficiunt. Iussa, quę dominus iusserat. Lachrymosa, pro quibus la- chrymãdum esset. Vel iussa lachrymosa, lachry- mas ab illis quibus id iussum erat eliciẽtia. Flent tamen, flere etiam magis est quę lachrymari.

[Margin: Mose Nilo deiecto]

[Margin: Romulo et Remo]

Et fe. ge. gemellos Ro mulum et Remum. In loca iussa, ad profluentem. ALBVLA, Tyberis (teste Plu.) ante Tybris appellatus est, et prius Albula ab albo aquę colore, vt ait Festus, q̃uis eum Hora. flauũ dicat. vt Vidimus fla- uum Tyberim retor- tis Littore Hetrusco violẽter vndis. Similiter et Virg. vt Vorticibus rapi dis et multa flauus harena. Sed et Varro, Tyberi- ni inqt sunt, qui Albulã vocitatum lris tradide- runt, quod nomẽ amissum est, vt ait Vir. vt A quo post Itali fluuium cognomine Tybrim Diximus amisit veꝝ vetus Albula nomẽ. Hic fluuius (vt in- quit Strabo) per Hetruriã excurrit, deinceps autem ipsam disterminans primũ quidem ab ea diuidit Vmbriam, postea vero Sabinos et Latinos. Dicitur autẽ et Tybris et Tyberis et Tyberinus. De quorũ oĩum deductione varia legunt, vide Seruium, Fe- stum, Liuiũ, ac Varronem, quoꝝ vltimus Tyberim inquit a Tyberino rege Latinorum dictum, q ibi interierit. Hic vbi nũc fora sunt, Plut. in Romu- lo inter Palatinũ, Capitolinumq; colles aliquando paludẽ fuisse ostendit, haud longe ab ea parte, quã forum vocant. Solinus quoq; Palanteũ inquit op- pidum in palatio aliquãdiu Aborigines habitaue runt pꝑter incommodum vicinę paludis, quam prętterfluens Tybris fecerat. Hinc illud est Propertij, Romanum satis est posse videre forum, Hac quõ- dam Tyberinus iter faciebat Et aiunt remorum auditos perdura pulsa sonos. Possumus igit per fora vel Romanũ forum accipere, vt sit pluralis numerus pro singulari, vel cũ eo Boarium et Pi- scarium. Lintres maiores nostri vtebant non so- lum fluuialibus scaphis compactis, sed cauatis ar- bore lintribus. i. monoxylis. Vnde ait Virgi. Cauat arbore lintres. Maximus circe, de hoc Seruius, Fi- cus inqt ruminalis fuit vbi nũc est lupercal in cir- co. Hac. n. labebatur Tyberis antequã Neptuno factis sacrificijs auerteret. Fluxit et idem fluuius per Vela brum, vnde auersus dicit ab Agrippa, teste Porphy rione. Ouid. in. vi. huius operis libro, paludosi fori ac velabri meminit his verbis, Hic vbi nunc fora sunt vdę tremuere paludes, Amne redũdanti fossa madebat aqua. Qua velabra solent in circũ duce- re pompam, Nil prętter salices, crassaq; canna fuit. Sane circi maximi vestigia hodie inter Palatinum montẽ et Auentinum cõspiciuntur, cui Targnio Prisco regnante locus designatus est teste Liuio. Postea vero (vt scribit Plin.) extructus est a Cęsare

[Margin: ANT. FAN. Tybris postea Tyberis Albula]

[Margin: Lintres]

[Margin: Ficus ruminalis]

[Margin: Circus maximus]

Hic, vbi nũc fora sunt, lintres errare videres,
 Quaq; iacent valles maxime circe tuę.
Huc vbi venerũt (neq; enim ꝓcedere possunt
 Longius) ex illis vnus, et alter ait.
Ah q̃ sunt similes, ah q̃ formosus vterq; est,
 Plus tamen ex istis iste vigoris habet.
Si genus arguitur vultu, nisi fallit imago,
 Nescio quem ex vobis suspicor esse Deũ.

dictatore longitudine stadiorꝫ trium, largitudine vnius, sed cum ędificijs ingeꝝ quaternum ad sedeꝫ ducentorꝫ.xl.millium. Sed de hoc alias. Varro triũ circorum Vrbis meminit, Maximi, Intimi, ac Flaminij. sed fuit et Neronis circus ĩ Vaticano. Huc vbi venerũt neq;.n. procedere pos. Lõgius, Liui. Diminutus sup ripas Tybris effusus lenibus stagnis, nec adiri vsq̃ ad iusti cursum poterant amnis, et posse quãuis languida mergi aqua infantes spẽ ferentibus dabat.

PAV. MAR.

ALBVLA, Inundauerat Tybris, vt vidimus hoc quoq; tẽpore bis, maxime septimo idus Ianuarias anno salutis. M.cccc.lxxxij. dum hęc ꝓfitebamur. cuꝫ Tybris omnes ripas excederet, ita et tũc auctus imbribus supra ripas eruperat, inqt ergo. Albula fl. ita ab aquę colore appellatus, sed cũ in eo mersus esset Tyberinus, qui Calpeto Albanorꝫ regi successit, Tyberis appellari coepit, et ideo hic. Quem fl. Tyberinus, de quo agiẽ in.iiij.lib. Mersus in vndis Reddidit Tyberim, nã ex eo Tybris, seu Tyberis appellatus est. Nec dissentit Var. nam post multa de hoc inqt, Sunt qui Tyberim priscum nomẽ latinum Albulã vocitatum lr̃is tradiderunt, posterius ꝓpter Tyberinum regẽ Latinorum mutatũ, ꝙ ibi interierit, sed de hoc alias dabiẽ disputandi locus. Tumebat aqs hybernis, hyemalibus. non.n. erat hyemale tẽpus, sed autũnale. nam (vt Taruntius Matematicus collegit tpa referente Plutar.) primã Romuli in mr̃e conceptionem anno tertio secũdę olympiadis asseruit extitisse, mẽse quem Romani Decẽbrem vocant, natum vero mense Septẽbri. Ergo nõ hyemale tp̃s, sed si quis diceret forte, ꝙ lõge post ortũ fuerint expositi erant, nã hic paulo post de Ilia quę facta est vno mater et orba die. Aqs ergo hybernis, ad pluuias et imbres respexit, quibus auctus erat. Tybris, magis q̃ si hyemale tẽpus fuisset. Hac vbi, ita inũdauerat Tybris vt ęquos circa se campos occupasset, nã per loca, vbi postea fora cõstituta fuere, et per circũ Maximum nauiculis iretur. Videres, videre potuisses. Errare lintres, nauiculas, sed proprie lintres naues sunt fluuiales. Hac, qua i per hęc loca. Vbi nũc sunt fora, hoc est fore Romanũ, et forum boariũ, et Piscariuꝫ, de quibus superiore lib. diximus. Quaq;, et ea parte qua. Iacẽt tuę valles o circe maxime, circus maximus dictus est (vt Var. placet) ꝙ circuꝫ spectaculis ędificatis, ibi ludi fiunt, et ꝙ ibi circum metas ferẽ pompa, et eq currunt. Sed eo tẽpore nõ extructus erat vt circi locum ostẽderet Liui. Quem postea locum designatũ a Tarquinio Prisco Liuius refert Circiq; tres a Varrone referuntur, Maximus, Intimus, Flaminius, fuit et postea Neronis circus in Vaticano. Vbi, postq̃. Venerunt, ipsi, qui eos deferebant famuli. Huc, ad loca ipsa.

De circis apud diversos auctores

Neq;.n. certe. Possunt proce. progredi. Longius, ꝓpter aquas ipsas. Ex illis, ministris. Vnus et alter ait, quasi et alter et alter ita locuti sunt. Ah, dolentis est. Quã sunt similes, q: erat similis vtriq; forma. Ah q̃, q̃tũ. Vterq; est for. pulcher. PLVS Tamen ex istis iste vigoris habet, Romulum dicit, cuius diuina pene indoles in infantia non latebat. Si nõ ope matri egeret, q: Rheam Siluiaꝫ vinctam Amulius iusserat custodiri, nã suis se interfectam Ouid. sentire nõ videtur. Quę facta est vno mater et orba die, q̃ q̃ die peperit amisit et filios. Deposuitq; fl. deposuit infantes, sed cũ alueo Liui. Tenet fama cũ fluitãtem alueum, quo expositi erant pueri tenuis in sicco aqua destituisset, lupam sitientẽ ex montibus, qui circa sunt ad puerilem vagituꝫ cursum flexisse. Vocat aũt alueum cunas. Lege Dionysiuꝫ. Nobis placet Liuium seq. Arbor erat, remanent vestigia, quęq; vocatur Romula nũc ficus, rumina ficus erat, ruminaleꝫ ficũ ad quã eiecti sunt Remus et Romulus, Romularem quoq; vocatã esse auctor est Liui. qui ait. In proxima alluuie vbi nũc ficus ruminalis est, quem Romularẽ vocatam ferunt, pueros exponũt. Sed quoniaꝫ poetę nõ solum mutare, verumetiã mutilare vocabula consueuerunt, auctore Ser. et ruminalis rumina, et romularis romula hoc loco diciẽ. Hęc arbor (vt eidem placet) ruminalis a rumone appellata est.i. Tyberi, sic dicto, ꝙ ripas ruminet et exedat, qui in sacris etiaꝫ a secando Seca dicebaẽ, et in aliqua vrbis pte terens, eo quod ripas terat. Alij (vt idem Ser. docet) ruminalem quasi romularem dictã existimant. Alij inter quos Festus, Varro, et Plin. sic dictam putant, ꝙ sub ea lupa Romulo ac Remo mamam dederit, quę antiquo vocabulo rumis dicebaẽ, siue ruma vt Nonio placet. Vnde rustici agnos, hędosue lactantes, quoniã adhuc sub mãmis haberenẽ, subrumos appellabant. Sunt et qui a ruminationibus armẽtorum, quę eo in vmbrã cogebantur, eaꝫ arborem ruminalem dictã crediderunt, vt scribit Plut. Verbum autẽ ruminare deductum est (auctore Ser.) a ruma eminente gutturis parte, per quaꝫ admissus cibus a certis animalibus reuocaẽ, vel a rumine loco in ventre, vt Nonio placet, quo cibus sumitur, et vñ redditur. De quo ait Pomponius (vt idem inquit) in Postribulo, Ego rumorem parui facio dum sit rumen qui impleam. Cęterũ Festus rumen inquit esse colli partem qua esca deuoratur. Vnde rumare dicebatur, quod nunc dicimus ruminare. Legimus apud Plutar. Deã quandam quę educationi infantium p̃esse putabatur, maiores nostros Rumiliam appellasse, apud cuius sacellum Varro inquit satam a pastoribus ficum, vbi rem diuinã lacte ꝓ lactentibus faciebant. Sũt

Alueus ꝓ cunis

Ruminalis vel romularis ficus

Rumo

Seca

Terens

Rumis

Subrumi agni

Ruminare

Rumen

Rumilia Dea

Rumina Dea

ẽ qui

At siquis vestrę Deus esset originis auctor,
In tam pręcipiti tempore ferret opem.
Ferret opem certe si non ope mater egeret,
Quę facta est vna mater & orba die.
Nata simul, moritura simul, simul ite sub vn-
Corpora desierat, depositq; sinu. (das
Vagierant ambo pariter, sensisse putares,
Hi redeunt vdis in sua tecta genis.
Sustinet ipositos summa cauus alueus vnda,
Heu quantum fati parua tabella tulit.
Alueus in limo siluis appulsus opacis
Paulatim fluuio deficiente sedet.
Arbor erat, remanent vestigia, queq; vocat
Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.

et qui D: ā eandem altricē puerorꝫ Ruminā vocēt, cuius sacris vinū non adhibebāt, cū sit infantibus noxiū, sed et sacrificantes hostias lacte aspergere cō-suerūt. Nō omittendū hoc loco, q: ait Pli. coli ficū arborē in foro ac comitio Romę natā sacrā fulgu-ribus ibi ꝯditus, magisq; ob memoriā eius q̄ Ro-muli ac Remi nutrix fuit, in ira cũlo ex ęre iuxta dicato tanq̄ in comitiū sponte tran-sisset. De ruminali fi-cu Cor. Taci. eodē inqt annos Ruminalē ar-borem in comitio q̄ super octingentos et xl. ānos Remi, Romu-liq; infantias texerat mortuis ramalibus & arescente diminutam prodigij loco donec in nouos foetus reui-uisceret. Hęc arbor are-scens infelicia, virescēs Ro. iperio felicia por-tendere putabatur, cu-ius vestigia iperante Augusto apparebant, vt Naso testatur hoc loco.

TAMEN iste ex istis, alter ex duobus. Habet plus vigoris, vt alluderet Romulo, qui et membris et vivacitate aut ipso vigore erat superior Remo. Si genus arguit, vertens deinde se ad pueros cō-motus Romuli indole diuinā stirpē esse suspicari suret. Et si poeta non refert, monebat tn̄ hic i ipsa indolis ꝯtemplatione, ꝯemptione Numitoris cum Amulio, asserens filię Deū violentiā intulisse, gemi-nosq; parituram et vbi pepit gemellos, tū maxime i stantis ex Deo ꝯcepisse, hic ergo ex hoc motus inqt. Si ge. si nobilitas aut. Si ge. vñ origo trahitur. Arguit, ostendit. Vultu, ipsa facie. Nisi ima-go fallat, nisi me decipiat ipsa forma, aut ipa effi-gies. Nescio quē e vobis suspicor, reor. Esse Deū, Dei filiū, vti sępe regē regis filiū dicimus, vr dubita-re cū dicat, Nescio quē et hoc q: dixerat, Ah quam sunt siles. At siqs, diuinā stirpē esse suspicat, sed i hoc dubitat nā si cuiuspiā Dei filij essent, succurre-ret in eo statu pr̄. At si qs, si aliqs. Deus eēt au. ve. ori. esset vobis genitor. Ferret opem, auxiliū. In tpe tam p̄cipiti, tam repētino, et ex hoc mām mo-uet, q: nihil his supersit tpis. Ferret opē, iucunda est hęc repetitio Ferret opē, et hēt admirabilem quē-dam affectū, mouetq; hic cōmiserationem a pue-rorꝫ matre, quę neq; sibi ipsi, neq; pueris succurre-re poterat, augetq; cōmiserationem, q: vno eodēq; die, quo mater facta est filiorꝫ interitu mr̄ eē desi-it. Ferret certe opē, auxilium. Mater, illa. Si nō egeret ope, egebat quidem, nam in ea aiaduerterat Amulius. Quę facta est mr̄, q: peperit filios. Et orba, q: interempti filij. Vno die. eodem die. Or-ba, vt Pompe. inquit, significat apud poetas priua-tum aliqua persona chara, ē orba est quę patrem, aut matrem, aut filios, quasi lumen amisit. Na-

ta si. et ex hoc cōmiseratiōnē mouet, q: plures in eā-dem ꝑnitiem trahebant, nā ambo et simul nati, si-mul erant morituri. Nata si. cor. o gemelli qui simul nati estis. Moritura si. q: simul ad inter-tum dānati. Ite si. sub vn. quasi simul imergami-ni, et his dictis vbi inundatio facta est, cū longius ꝑgredi non possent, non iecit. Sed cum eo alueo, in quo erāt sup aquas leniter posuit. Desierat, loqui s. Et deposuit sinu a pectorē sup aquas pue-ros cum alueo, i quo eos tulerant. Vagie-rant, depositi' infan-tes cum cuna in aqs vagitum dedere am-bo, ita vt sentire vide-rent q̄d et illi dixerāt, et se in fluuio esse sup alueo, et in natali vr-bis, Quid nisi ꝑmise-ris poterant vagire q̄-relis. Ministriq; ipsi fa-tum insontiū puero-rum lachrymantes rediere. Ambo, infantes. s. Ro. et Re. Pariter vagierant, q: simul vagitū de-derunt. Vagire ꝑprie puerorꝫ est. Putares, puta-re posses, Sensisse, quid. s. ageret. Simile illud ē in Heroidi. de Caracis filio exponi iussio. Vagitus ēdit ille miser sensisse putares. Hi, famuli. s. Redeūt in sua te. in Albā. Vdis genis, madidis, seu ꝑfu-sis lachrymis ob casum puerorꝫ. Sustinet, Alueus ille cum pueris (vt paulo supius diximus) parūper inatauit, ideo hic. Cauus alueus, diffinitio ē cu-nę. Alueum dicimus fossam ꝑ quā flumina deflu-unt, ita et eadē forma cauū lignum, vt cuna est, alueū dicere possumus. Sustinet, non deicit, sed sursum tenet. Impositos, pueros. s. Summa vn-da, super summā vndā. Heu quātum fati, hac ex-clamatione materiam mouet poeta ob discrimē, in quo fuerat ōis res Romana, nam qui Romā ꝯditurus erat toti orbi dn̄aturās, parua tabella su-per aquis iacebat. Heu q̄tuꝫ fati, q̄tum fatalis po-tentię Tulit parua tabella alueus ipse. Alueus, diximus (auctore Diony.) alueum hunc lapidi illi-sum pueros eiecisse, Poeta vero inqt alueū vbi defi-cit flumen in limo sedisse. Alueus, ipsa cuna cū pueris. Appulsus siluis opacis, qui appulerat il-luc ad opacas siluas, quę tunc erant circa Pallanti-um. Deficiente paulatim fluuio, fluminis inun-datione. Sedet, residet. In limo, in limosa terra Arbor, Plu. locū, vbi hi cū alueo ꝯstiterint, Ger-manum a posteris vocatū ait, cum maiores Ger-manos dicerent, quos fratres appellamus, et subdit Caprificū q̄dam, quę eo forte loco coaluerat a Ro. ipso, vt opināt plurimi Ruminalē vocāt, vel q: ibi ꝓstrata pecora sub vmbra rumiāre ꝯsueuerūt, vel potius ꝑꝑ puerorꝫ lactantēs, nā mānas veteres ru-mas appellabāt. Meminit et ruminales ficus Liui.

[Margin notes:] ficu qua eti sũ ulus emus — AV. IAR. — romu et Re o nota fabu m — Alueus qd significat — De ficu ruminali et vnde dr ruma

Venit ad expositos (mirū) lupa foeta gemellos.
Quis credat pueris non nocuisse feram?
Non nocuisse parū ē, ꝓdest q̄ꝫ q̄s lupa nutrit,
Perdere cognatę sustinuere manus.
Cōstitit, & cauda teneris blanditur alumnis,
Et lingit lingua corpora bina sua.
Marte satos scires, timor abfuit, vbera ducūt,
Nec sibi promissi lactis aluntur ope.
Illa loco nomen fecit, locus ipse Lupercal.
Magna dati nutrix pręmia lactis habet.

dicens, vbi nunc ficus ruminalis est, Romularem vocatā ferūt, pueros exponunt, de qua Plu. ita inqt, Colit ficus arbor ī foro ipso ac comitio Romę nata sacra fulgoribus ibi ↄditus, magisq; ob memoriā eius, quę nutrix fuit Romuli, ac Remi ↄditoris appellata, qm̄ sub ea innēta est lupa infantibus p̄bens rumē, ita vocabant māmā, miraculo ex aere iuxta dicato, tanq̄ in comitiis spōte trāsisset, adacto nauigio illico arescit, rursusq; cura sacerdotum ferit et reliq. Varro germanum ait a germanis Ro. et Re. qđ ad ficū ruminalē, ē Pōpe. de hac ruminalis ait ficus dicta, ē, ꝗ sub ea arbore lupa māmā dederit Ro. et Re. Māma aūt rumis dr̄, vn̄ et rustici appellāt hędos subrumos, q adhuc sub māmis hn̄r, et rumē est pars colli qua esca deuorat, vn̄ rumare dicebat, qđ nūc ruminare, a rumine ergo ruminalis ficus dicta est, q̄ arescens magno erat oñto, virescens incolume īperiū signabat. Sed cū penitus aruit, penitus Romanoꝝ oē corruit īperiū. Arbor erat, remanēt vestigia, q: adhuc eius tpe truncus appebat nōdum penitus aruerat.

Quęq;, et q̄. Vocat nunc ficus Romula, ab ipso Romulo. Erat, olim. s. Ficus rumina, q̄si ruminalis a rumine, sub hac illi arbore expositi fuere. Inde et rumina Dea dicta est, cui cū rē diuinā faciebant, hostijs lac spargebāt, et libabant. Vinū aūt non adhibebāt, de quo Plu. ait. lvij. ꝓble. An qđ Latini rumā māmam noiant, ē ficū ruminalē, ideo factā ferūt, qđ ibi lupa māmā romulo p̄buit. Quēadmodū eius igit, q̄ pueros alunt a māma dicimus φιλομας. Sic rumina nutrix q̄dā et pueroꝝ altrix meꝝ īfantibus p̄cipue noxiū, prsus nō recepit.

ANT. FAN. VENit ad expositos, locū vbi Romulus ac Remus expositi sunt Cermonū vocarunt, teste Plu. cui āτea Germano nomen fuerit, ꝗ Germanos frēs vocemus. Cognatę ma. Amulij cognati sunt, q cōe nascēdi initiū hūerunt. Marte sat. sci. qbus nihil timentibus lupa ferē vbera p̄buisse, sed et affuisse Picus dr̄ nutritor et custos. Hęc aūt aīalia putantur Marti sacra. Nec si. p. la. alunt ope, nutriunt, lacte, ꝗ nā feris nō infantibus siue hoībus ꝓmittit, sed et Cyro exposito canis dr̄ vbera p̄buisse, et alijs ad sūma natis īperia silia īfantibus ↄtigerunt.

PAV. MAR. LVPA foeta, q̄ paulo an̄ peperat. Venit ad gemel. Ro et Re. Gemelli. n. dn̄r q vno eodē pꝰu nascunt. Expositos, quos Amulius exponi iusserat, vel tunc extra amnē positos. Venit (mirꝫ) q̄ ī mirabilr. Quis cre. fe. lupā. Non no. pue. q̄si nemo credens, et tn̄ non nocuit. Non no. locus īdignationis est ab Amulij imanitate, nā belua eo mitior fuit, cū quos ipse nepotes pditū īri destinauerit lupa nutrit, mirꝫ inqt erat ferā pueris nō nocuisse, sed hoc admirabilius. Quod non no. pa. ē, hīta rōne ꝗ eos aluerit parꝫ est nō nocuisse. Prodest quoq;, sed ꝓdest lupa nutrix, q: nutricis offm̄ implebat illi vbera corrigendo. Quos ma. co. quasi violentia, et imanitas Amuliana. Sustinuere, ꝑpati potuere. Perdere, ad necē mittere. Cognatę ma. cognati (vt Vlpi. inqt titulo vn̄ cognati appellati sunt) quasi ex vno nati, vt Labeo ait, et q̄si cōe nascēdi initiū hūerit, ē Modestinus de gradibus, cognati ab eo dicti putant, et q̄si vna cōlterue nati, vel ab eodē orti ꝓgenitiue sint, et Paulus ēt titulo de gradibus. Cognatiōis nomen a gręca voce dictum vr̄ συγγενεις illi vocāt, quos nos cognatos appellamus. Cognati sunt et quos agnatos lex. vij. tabularꝫ appellat, sed hi sunt agnati, q p patrem ex eadē familia ↄiungunt, qui aūt per foeminas cognati tm̄ noiant ēc. Cōstitit, et vbera dabat, et cauda blandiebat, linguaq; coenum (vt diximus) quo pleni erant abstergebant. Constitit, q̄si firma stetit lupa ipsa. Et cau. caudę agitatione.

Blandit teneris alumnis, pueris quoq; alebat.

Et lingit bina corpora, idem vtrunq;. Sua lingua, et hoc vt lutum abstergeret, et in natali vrbis de hoc eodē, Vagitus enixa tn̄ lupa sensit ad vndas, Se datura suum ꝓgressa accurrit, et illos Deposita feritate videt miserata iacentes Liberat e coeno, dehinc vbera plena gemellis Admouet, o superi quanta est clementia cęli. Qui positurus erat populis ingentia magnis Moenia perpetuos terrę latura triumphos Pascitur infelix infantia lacte ferino. Marte, magnitudine animi etiam in primo natali die infantes se Martis filios professi sunt, nam neq; expauere ob beluam, neq; a ferinis vberibus abhorrebant, alunt ergo ferino lacte, quo sibi non debebat. Scires, scire posses eos. Satos, natos ex. Marte timor abfuit, q: beluam non timebant, etiam ob id, q: animal hoc Marti dicatū est. Ducunt vbera, quasi sugiunt lac ex vberibus.

Aluntur ope lactis nec ꝓmissi sibi, quasi lacte quod illis non debebat, sed lupoꝝ catulis, legit in alio codice sic hoc carmen, Et sibi permissi lactis aluntur ope. Illa lo. lupa, ergo lupercal locus ille appellatus est, sic et lupercales dici pn̄t. Plut. etiam cum multa de his retulerit, et Arcadibus ascripserit, subdidit. Potuit tamen a lupa illa, quę Romulum educauit recte e manasse, cum lupercales inde ludicrum incohent, vbi expositum Romulum fuisse ferunt, et reliqua. Illa lupa. s. facit nomen loco, locus ille vbi lupa lac Romulo dedit lupercal scilicet dicitur. Nutrix, lupa. Habet magna pręmia dati lactis, ipse Romulus, quia perpetuum iuuit ob id.

Quis

PAV. MAR.

Quis vetat Arcadio dictos a mõte Lupcos?
Faunus in Arcadia templa Lycęus hẽt.
Nupta qd expectas?nõ tu pollẽtibus herbis,
Nec p̃ce,nec magico carmine mater eris.
Excipe foecũdę patienter verbera dextrę,
Iam socer optatum nomen habebit aui.
Nam fuit illa dies,dura cum sorte maritę
Reddebant vteri pignora rara sui.
Qui mihi clamabat,p̃dest rapuisse Sabinas
Romulus?hoc illo sceptra tenente fuit.
Si mea non vires,sed bellum iniuria fecit.
Vtilius fuerat non rapuisse nurus.

QVIS Vetat etc.Lycęũ dicit vbi Fauni templum fuit,cui Lycęa celebrabant,quę nos dicimus lupercalia. Nupta quid expectas,exhortatur nuptas vt excipiant verbera lupercorum si matres fieri cupiunt,ac deposita sterilitate concipere,cum ea maiorem vim habeant herbis,magicisue carminibus ad foecunditatem faciendã, quod eo tempore cognitũ est, quo Romanę mulieres q̃s sub Romulo sterilitas innaserat, corio secto percussę receperũt pariendi facultatem. Pollẽtibus her.herbarum multę foecũditatem faciunt,quarum Moly laudatissima est (teste Hom.) cuius inuẽtio Mercurio assignatur. Vñ illud est ridiculum,Hinc legit radix de qua flos aureus exit, Quem cur moly vocãt mentula moly fuit. Hoc lo.etc.per interpositionẽ dicit eam sterilitatem fuisse regnãte Romulo. Si mea non etc.si rapuisse Sabinas nihil profuit ad augẽdam prolem, et corroborãdas vires imperij,sed bellum tantũmodo suscitauit. Iunonis mag.no.lu.erat,hic lucus Iunoni sacer fuit ad radices mõtis Exquilij, vt quibusdã placet, vbi etiam tẽplum Iunonis Lucinę fuisse arbitrantur ante vrbem conditã, quam Deam ab eo luco Lucinam cognominatã ferunt,licet Pli.eundem Iunonis Lucinę lõge post reges exactos conditũ tradat, qui etiam Deã ipsam inquit a luco Lucinã nominatam,vt Romę vero lotos in Lucinę area anno q fuit sine magistratibus. ccclxix. vrbis ędẽ condita incertũ quanto ipsa vetustior,esse quidẽ vetustiorem non est dubium, cũ ab eo luco Lucina nominet.Sunt tamen q a luce Lucinam dictam velint.Vnde(vt inquit Festus)opigenã Iunonẽ matronę colebant,q̃ ferre eam opem in partu laborantibus crederent,et supcilia(testibus Festo et Varro.)in Iunonis tutela esse putauerunt, q̃d ijs p̃tegantur oculi per quos luce fruimur, quã tribuere Iunonem existimabant.Hęc.n. Dea.i.aer sine sp̃us plurimum cõgruit si retineat, vt inquit Solinus, cum prope ad vterum liberandũ venerint momẽta maturitatis enitentis.Nouimus et Dianã Lucinam dici,vt Casta faue Lucina, q̃ nouilunij vis (vt scribit Eusebius)ad pariendum nõ parum cõferatur et propriũ munus est Lunę(teste Macro.)distendere rimas corporis, et meatibus viam dare, quod est accelerando partui salutare,vñ Lucina a parturientibus inuocatur,vna ex.v.Dijs, quos precari solebant q matrimonio iungebantur,auctore Plu.ii fuerunt Iuppiter adultus, Iuno adulta, Venus,Diana,Suadela.Colebat et Romę Iuno inga sic dicta,q̃ nubentes cõiungeret,a cuius ara ingarius vicus nomen accepit,auctore Festo.

QVIS Ve.et si latinam causam reddit,nõ negat tamen posse lupercos dici a Lycęo monte Arcadię,nam lycos lupus,et eo monte erat templum Fauni Licęi,vnde lycęa ludicra, quę nos lupercalia,sic et lupercales seu luperci ex eodẽ deduci possunt. Quis aut quid vetat,p̃hibet,negat.q.d. nihil. Lupcos dictos a monte Arcadico, hoc est a Lycęo Arcadię mõte. Faunus Lycęus habet templa in Arcadia,tẽplum illud appellatur Fauni Lycęi sic et Faunus Lycęus,vt etiam a tẽplo dicimus Iouem olympicũ, non tamẽ ab olympo mõte diximus vt superius. Nupta, lupercalium die (vt Pomp.inquit)mulieres februabant amiculo Iunonis .i. pelle caprina,et Plut. Mulieres adultę vltro se lupercalibus offerũt,existimãtes id sibi felicẽ pariundi facultatẽ p̃stare, ergo vt poeta inquit,quod nõ herbis,nõ incantationibus fieri poterat,vt.s.mulieres conciperent,fiebat verberibus caprinorũ coriorum.Et vnde mos hoc emanarit,explicat a Romulo.s.nã cum aduerteret sterilitatem mulierum Iunoni ob id in exquilijs sacrificatũ est,et eius oraculo habitũ,vt mulieres hircus iniret,qua voce ab augure interp̃tata mactatus ẽ caper,et eius execto corio verberatę puellę. Vñ postea cõcipiẽdi facultas data ẽ,monet ergo nuptas, vt verbera hęc patienter excipiãt. Nupta qd ex. non eris tu mater,nõ concipies. Verbis pollẽtibus,virtute pollentiũ,et potentiũ herbarum. Nec prę.hoc est nec supplici voto,aut p̃cibus ad Deos. Nec magico carmine,hoc ẽ incãtationibus. Excipe,accipe. Patiẽter verbera dextrę foecũdę, dextrę lupercalis fructũ facientis, nã ob ipsa verbera concipies.et licet Iuuenalis dicat, Nec p̃dest agili palmas p̃bere lupco,non tamẽ in manibus, sed in tergis cędebant,vt inferius dicemus. Iã socer, pater viri tui. Habebit optatũ nomẽ aui,q̃ tu paries illi nepotẽ. Nam fuit,nũc ipsam cãm aggredit pro cõceptione accipiẽda sint verbera. Nã fu.il.di.illud tempus. Cũ,quãdo. Maritę,vxores,seu nuptę. Reddebãt rara pignora, rarũ foetum,q̃ raro pturiebant. Vteri sui,ventris. Dura sorte,duro euẽtu.vel ita maligna porca volente. Quid mihi,fuit hęc sterilitas Romulo regnãte,ex quo ipse querebat nihil prodesse ad p̃creandã prolẽ,vt imperij vires augerent. Sabinas ra.nã id illi neq; vires,neq; p̃lem augebat,sed peperit bellum.Vtilius igitur erat sine vxoribus esse,q̃ his raptis bellũ peperisse. Clamabat Ro. qd mihi prodest.q.d. nihil. Rapuisse Sabinas, delibauimus hãc historiã superius,et alias suo loco repetemus. Hoc,q̃d dicitur.s.de sterilitate. Fuit illo, Rom.

inire hirci

Tenente regna, regnante eo. Si mea iniuria, quã.s.Sabinis intuli virginũ raptu. Nõ fecit vires, nõ auxit vires regni mei. Sed fecit bellu3, q2 (vt diximus superius) exortũ est inde bellu3. Vtilius, magis vale, q2 sine bello. Fuerat nõ habuisse nurus, hoc ẽ foeminas, licet ꝓprie nurus sit vxor filij. Iniuria (vt Vlpia. inquit) ex eo dicta est quod nõ iure faciat. Dẽ.n. ꝙ non iure fit, iniuria fieri dr̃, et interdum iniqtatem in iuriam dicimus. Iniuria3 fieri Labeo ait, aut re, aut verbis. re quoties manus inferuntur. verbis quãdo conuiciũ fit. Mõte sub, lucus Iunonis intactus ferro erat sub monte Exquilino, de hoc Var. scbẽ ingt regionis Exquilię, alij has scripserunt ab excubijs regis dictas, alij ab eo qđ excultę a rege Tullo essent, et postea in Exqlijs lucum et ędẽ Iunonis Lucinę esse asserit. In hoc ergo luco supplicatũ est Iunoni a nuptis et viris. Lucus noie magnę Iunonis, lucus q Iunoni erat sacer et lucus Iunonis Lucinę dicebaẽ. Inciduus, quasi nõ cęduus.

Monte sub exquilio multis inciduus annis
Iunonis magnę nomine lucus erat.
Huc vbi venerunt, pariter nuptęq;, viriq;
Suppliciter posito procubuere genu.
Cũ subito motę tremuere cacumina siluę,
Est Dea per lucos mira locuta suos.
Italidas matres inquit, sacer hircus inito.
Obstupuit dubio territa turba sono.
Augur erat (nomẽ longis intercidit annis)
Nuper ab Hetrusca venerat exul humo.
Ille caprum mactat, iussę sua terga puellę
Pellibus exectis percutienda dabant.

De luco Iunonis in Exquilijs

Multis annis, q2 per multos ãnos non erãt incisa ligna. Sub mon. ex. ad radices Exqlini mõtis. Vb, postq̃. Et nuptę et viri pariter, simul. Venerunt huc, ad hunc locum Iunonis. Procubuere, suppliciter posito genu, quasi adorantes proni flexere genua.

ANT. FAN.

TREMVere ca. sil aduentu numinis, hoc est Iunonis, quę cũ sit aer nõ solum mouet siluar̃ cacumina, sed et terras interdũ, vt videmus in terręmotu, quem facit ventus erumpere cupiens. Mira locuta, bene mira. Monstrosum.n. videbaẽ ꝙ Iuno dixerat, vel putari potrat dixisse, vt hircus iniret matres Romanas. Dicimus.n. ineo Tertulliã, pro concũbo cum Tertullia Sed dubiũ verbum est in, eo cum et alia significet, vt ineo grãm. i. in grãm eo, teste Donato. et ineo tẽplum pro ingredior.

Inire foeminam

Inire tẽplum

Nomẽ longis intercidit annis, deest cuius relatiuum, qđ interdũ supprimitur, vt est locus Hesperiã graij cognomine dicũt. Nuptaq; mater erat, matris nomẽ nuptę sibi vẽdicant cũ pepererũt. Orta dies fuerit. xiiij. cal. Mar. Sol in Pisces trãsitu3 facit, quo tẽpore vt ait Columella nõnunq̃ est vẽtosa tempestas, vt auctor hoc loco vẽtorum incõstãtia. Scribit et idem Columella. xiij. ac. xij. cal. Fauoniu3 esse vel austrum cũ grandine ac niuibus. Sciẽdum vberrimam pisciũ capturam esse Sole signũ Pisciũ transeunte, quos in vltimo 3odiaci ordine locatos consecrasse Soli scribit Macr. nõ imaginationem aliq̃ eor̃ naturę, sed ostentationẽ potentię sideris, a quo vita nõ solum aereis, terrenisq; animalibus datur, sed illis quoq;, quor̃ conuersatio aqs mersa

Sol trãsit in pisces. xiiij. cal. Mar.

Pisciũ captura vberrima sole transeũte Pisces 3odiaci

velut aspectu Solis exultat, cuius tãta vis est, vt abstrusa quoq; penetrãdo viuificet. Sunt aũt pisces, q 3odiaco tribuunẽ duo, quor̃ alter Boreus appellatur, nõ ꝙ sit ad Arcticũ circulum, sed ꝙ inter ęquinoctiale et ęstiuũ constitutus arcticũ circulũ et polum spectare videaẽ. Alter vero Notius dr̃, qui sub eq scapulis nõ longe ab ęqnoctiali circulo collocatus spectat ad occasum. Sed cauẽdu3 ne fallamur existimãtes vnũ tantũ esse Notiũ pisce3. Hic.n. cuius meminit auctor hic loco cõstat stellis. xvij. et Aquarij vndas ore nõ excipit, hẽtq; Boreũ fratrẽ stellis. xij. figuratũ. Alter vero Notius, qui solus est, teste Higinio, ꝯstat tm̃. xij. stellis, ad quẽ aquę effusio puenit et oriẽ qdem cum Piscibus, sed occidit oriẽte Cãcro. vt Cadit ipse renasci Incipit vt Cãcer, sed Piscibus eminet ortis. Est aũt inter hyemale3 et Antarcticũ circulũ ita constitutus, vt ad exortũ spectare videaẽ, diq; Notius a Noto vẽto teste Manilio. vt Tũ Notius piscis vẽti de noie dictus Exurgit de pte Noti. Itẽ a Seruio Australis, ab alijs Austrinus, vt At Notiũ graio dicũt, quē3 noie piscem Dicimus Austrinũ patrio sermone loquentes.

CVM, Dũ. Cacumina, summitates. Siluę motę, quasi arbor̃ cõmotarum, vel cacumina motę siluę, quasi cõmota iuga nemorosa. Tremuere, vt apud Vir. Sub pedibus mugire solũ et iuga coepta moueri Siluar̃. Dea, Iuno. Est locuta mira, admirãda. Per suos lucos, nã ex luco audita est vox Iunonis admonẽtis qd esset agẽdũ. Italidas ma. hęc vox ex luco reddita est, et locutã Dea3 putarũt. Ingt, ipsa Dea. Hircus sacer, cap sacratus. Inito, pro ineat. Mr̃es Italidas, Latinas seu Romanas ab Italo. Mr̃es nuptę, quę mr̃es esse cupiunt. Turba, coetus ẽ viror̃ et mulier̃. Obstupuit ter. du. sono, verbo ambiguo, nã verbum hoc inito, ambiguũ erat, verebanẽ ne monerenẽ, vt hircus succũberent. Inyt.n. verbũ (teste Põ.) interdũ pro cõcubitu poni põt, interdũ pro introijt, interdũ pro iuenit, et sic interptata voce ab augure caprino secto corio inuẽto, verberatę sunt mulieres.

Augur, augurẽ tunc affuisse ingt, sed nomẽ referri non põt, q2 vetustate ex hoiu3 memoria euanuit, ex Hetruria tñ venerat in vrbẽ. Hetrusci.n. sp diuinãdi peritia fuere celebres, et ci religionis cultu insignes, ingt ergo. Augur erat, tũc Ro. regnãte. Augur alias diximus iter. viij. sacror̃ ordines a Numa institutos fuisse collegiũ augurũ. Nomẽ, ipsius auguris. Intercidit, q̃si excidit a memoria. Lõgis ãnis, vetustate. Augur, ipse, vel subintelligẽ q. Nup ve. e. ab hu Hetrusca, ab Hetruria ab ipsa thuscia, seu tyrrhenia cũ exularet in vrbe3 venit.

Ille,

Luna resumebat decimo noua cornua motu.
Virq; pater subito, nuptaq; mater erat.
Gratia Lucinę, dedit hęc tibi nomina lucus,
Aut q2 principium tu Dea lucis habes.
Parce precor grauidis facilis Lucina puellis,
Maturumq; vtero molliter aufer onus.
Orta dies fuerit, tu desine credere ventis,
Perdidit illius temporis aura fidem.
Flamina non constant ꝑ sex reserata diebus
Carceris Aeolij ianua lata patet.
Iam leuis obliqua subsedit Aquarius vrna.
Proximus ętherios excipe Piscis equos.

Ille, augur.s. Mactat ca.ca per Baccho mactabat et Fauno mactari coepit, sic et caprę, quas et Palladi imolari legimus, qđ oleas lambēdo steriles faciant. Puellę im.ab au.s. Dabant sua ter. pcu. offerebant terga lupcis quę verberarēt. Pellibus ex.i. corijs capris. Exectis, quasi diuisis, ergo non manus, sed terga verberabant. Luna, verberatę caprino corio puellę. x. mense parere coepere. Luna re. no.cor.ē h in nonilunio. Decimo mo. q̃ si.x.mense, legit ēt mēse. Vir su. erat pr̃, q2 iam filios ex vxorē habebat. Et nu.mr̃, q2 iam peperat. Et q2 superius dixit Iunonis magnę nomie lucus erat, q per ilia, et p hęc vba a Iunone Saturnia, q lucina vocata sit intelligi volunt, fallunt. Nā Lucinā Dio. Iuno. filiā dixit, et poeta in Meta. Lucinā a Iuno.missam, vt nexis manibus non sineret Alcmenā pere retulit. Varro aūt Lunā Iunonem Lucina vocari ait, vel qđ e terra luceat, vel q2 ab iure eius, qua qs ɔceptus vsq; ad eā q̃ ptus quis in lucē Luna iuuat, donec mensibus actis ꝑduxit in lucē, ocā a iuuando et luce Iuno Lucina, a quo pariētes eā inuocant mulieres, huic Deę supcilia sua attribuebant. Virg. ēt Dianā Lucinā vocauit, Casta faue Lucina tuus iam regnat Apollo, et Virg. interps Seruius a parturiētibus inuocari dić, q2 primū nata parturiēti mr̃i Apollinē obstetricis offm̃ exercuit. Iuno ergo Lucina Diana cuius illđ apđ Cice. exēplu3 legit, q q̃ nocte natus esset Alexā. eadē Dianę Ephesię tēplum ɔflagrasset, et subdit, q Diana cū in partu olympiadis adesse voluisset, ab fuisset domo, nisi referas ad illud, quo eade3 sit Iuno et Diana, tunc recte itelligeres, ingt ergo. Gr̃a Lu.s.sit. Lucus, vel de h̃ q erat in exqlijs, vel de quocunq; luco ꝑ nemore, cu3 nemoribus p̃sit Diana. Dedit ti.hęc no.Lucinę.i. q2 a luco Lucina.

Aut q2 tu Dea ha.prin.lu.humanę s.q2 tu nascētes ad lucē ꝑducis, inde a luce Lucina ocā es. Parce, Lucinā p̃caŕ, vt grauidis adsit puellis, vt piant sine dolore. Parce o Lu.fa.ꝑpitia. Parce p̃. puel. gra q̃si pce dolori parientiū puellaꝝ. Et au.accipias. Molliter, suauiter, sine dolore, sed potius cu3 voluptate. Vtero, ex vtero puellari. Onus ma. quasi infantē, q in vtero tp̃s expleuit, pro puellis p̃caŕ, q2 tenelliores et ad partum rudes, vnde in Heroidibus. Et rudis ad partū et noua miles erā. Orta dies, iam omnes lupcalium cās absoluit, et longius in his moratus, redit ad instituta, hoc est ad dieꝝ ordinem, monetq; post lupercalia die proxima, quę erit. xiiij. calē. Mar. hoc est. xvij. die Feb. credendum non esse ventis, et ob id minime esse nauigandum. Sex.n. diebus ventoꝝ. claustra aperta sunt, vt qua velint possint egredi. Orta dies, fuerit, subintelligas vbi postq̃ illucesceret dies post ipsa lupercalia. Desine tu cre.vē. quasi noli te vētis cō mittere, aut noli illis credere, cā3 et ipse affert. Aura, ventus. Illius tpis, illoꝝ dieꝝ. Perdidit fide3, q2 decipiunt credētes, nā modo hic, modo ille flat ventus. Flamina, vēti seu ventoꝝ flatus. Non ɔstant, q2 non sunt firma, sed varie mutanť. Et ia. la. car. Æolij, ab Æolo rege ventoꝝ, seu q ventoꝝ rex creditus ē, vt in Æneide habuistis, iō creditus est ventorum Deus, q2 Æolus Thellinis filius rationem ventoꝝ adinuenit. Patet re. aperta. Sex di. nā vndiq; spirant venti illis sex diebus, et ob id crediť Æolius carcer apertus esse. Sed hoc ideo dcm̃, q2 principiū veris semp habet tp̃s inconstans, modo serenū, modo turbidu3, et hoc pro varietate ventoꝝ, cū et ipsi incōstantes sint. Vnde Cęsar apud Lucanū, Fortius hyberni flatus cęlūq; cum coepere tenent, q̃ quos incumbere certos Perfida nubiferi vetat inconstantia veris.

IAM le.ob.sub.Aq̃.vr. Sole a Piscibus excepto Aq̃rius ab eo destitutus poetice dr̃ subsidere, et q̃si a vehēdi labore cessare, vñ et leuis a poeta dr̃. Nisi forte dixeris leuē Aq̃riū, q2 ipse ē ꝑ3 aliq̃s Ganymedes, qui ab aqla dr̃ sublatus in cęlū. Oriť aūt h tpe Aq̃rij pars heliace. Nā iun.mi. Signa, bñ iuncta cōnectunť.n. duo Pisces nodo cęlesti, siue linea, qua3 xiij. stellę ɔstituunt ab Arietis pede p̃, a quo Pisces tangi Malius auctor est, vt Piscibus assuetas auide subeūtibus vndas Quos aries tangit. Duos ter.susti. Deos, Venerē et Cupidinē, q fugientes Typhona eos ꝑsequentē in bello Gigāteo ꝑuenisse dr̃ ad Euphratē fluuiū, vbi cum in aquā trāsilijssent a gemallis Piscibus excepti sunt, q2 merito translati feruntur in cęlū. Vñ Syri memores bñficij in Venerē Cupidinēq; collati Piscibus abstinēt, verentur q; piscari ne pisces cū prehenderint, dānare eos pij p̃sidij videāť. Diod. vñ huius supstitionis aliā cām affert. Ait.n. Venerē aliqñ obuiā factā Deę, quā Syri Decretā vocāt, facie hoīs ac reliq̃ pte corpis piscē, speciosi cuiusdā adulescētis amorē ei iniecisse, et ex eoꝝ coitu filiā natā, Decretāq; pudore ductā amonisse adulescētē, et ad loca q̃dā deserta, et saxosa filiā exposuisse, eāq; ab auibus esse nutritā, Deā vero pudore ac dolore cōpulsam in lacū se abiecisse, atq; ibi ɔuersam in piscē, vnde Syri et piscibus abstinent, et eos pro numinibus veneranť. Higi. scribit Venerē et Cupidinem piculo liberatos, cum se in formā pisciū ɔuertissent. Alij aliter fabulanť. Palęstinę, Syria palęstina vocať, qua ɔtingit Arabas auctore Pli. quam maxima gēs Iudęoꝝ habitat, vt tradit Eusebius.

ANT. FAN.

Veneris et Cupidinis fuga

Cur Syri piscibus abstinēt

Palęstina

PAV. MAR.

IAM leuis, eadem die Sol relicto Aquario Pisciū ingreditur signu3, de Aquario superius diximus, de Pisce mox dicemus. Iam leuis, Aquarius leuis, q2 a Solis labore leuiatus. Subsedit, q2 ab officio secessit. Vrna obliqua, obliquę enim spectat ē vrna, qua aquas effundit versus Pisces, et ideo obliqua, vrna ꝓprie ē vas, qua aqua hauritur, vñ Varro, Vrnę dictę ꝙ vrinant in aqua hauriēda, vt vriator. vrinare est mergi in aquam. Tu piscis ꝓximus, qui Aquariu3 subsequeris. Excipe, quasi recipias. Eq̄s ęthe. ętherei Solis eq̄s, de quibus superius dictu3 est. Te memo. causam refert Piscius in cęlo locatorꝫ, quę et ab Higinio auctore, Diogneti Eritaci ita tradita, quodā scilicet tempore Venerem cum Cupidine filio in Syriam ad flumen Euphraten venisse, ibidemq; repente Typhona apparuisse, Venerem in flumen se cū filio iecisse, et mutasse se in Piscium formam, quo facto periculo liberatos fuisse, destitisseq; Syros his locis proximis pisces edere, quod eos vereantur capere ne videantur Deorꝫ ꝑsidia impugnare, et alio loco idem Higinius inquit, Piscem, qui Notius appellatur laborantem quondam Isim seruasse. Pro quo beneficio simulachrum Piscis, et eius filiorꝫ illam inter astra constituisse. Itaq; Syrij complures pisces non edunt, ē eorꝫ simulachra inaurata pro Dijs penatibus colunt. Aliqui dicunt pisces in Euphrate amne, ouum inuentum in siccum deiecisse, et inde columbā exisse, quę Venus credita ē, quā volitare per vrbes Syriorꝫ ferunt, a cuius volatu futura captant haruspices. Pisces a Ioue Veneris ꝓcibus cęlo impositos ob id ferunt, ꝙ eius originis cā fuissent. Pisces vero duo sunt, alter Notius alter Boreus dr̄. Boreus inter ęquinoctialem ē ęstiuū circulum sub Andromedę brachio collocatus arcticum polum spectans constituit, alter in zodiaco circulo extremo sub scapulis equi non longe ab ęquinoctiali circulo collocatus spectat ad occasum. Inquit ergo poeta, cum ad piscem verba apostrophet.

Diogneti Eritaci pisces siri

Te memorāt, fratremq; tuū (nā iūcta micatis
Signa) duos tergo sustinuisse Deos.
Terribilem quondā fugiens Typhona Dione,
Tunc cum pro cęlo Iuppiter arma tulit.
Venit ad Euphraten comitata Cupidie ꝑuo,
Inq; Palęstinę margine sedit aquę.
Populus, & cannę riparum summa tegebant,
Spemq́; dabant salices hos quoq; posse tegi.
Dum latet, insonuit vēto nemus, illa timore
Pallet, & hostiles credit adesse manus.
Vtq; sinu natum tenuit, succurrite nymphę,
Et Dijs auxilium ferte duobus, ait.

Notius ē Boreus pisces dci

Memorant, veteres scilicet. Te et fratrem tuum, quasi alterum piscem, et facit hanc parenthesim quod dixerat. Te et fratrem tuum nam micatis, splendetis. Signa vincta, non quod vincta sint, nam ille Notius, hic Boreus, sed pariter in cursu vadunt, et eodem micant tempore. Memorant te ē fratrem tuum sustinuisse tergo duos Deos, Veneres et Cupidinem. Alij.n. dicunt, Cu3 Venus cum filio in Euphratē se ꝑcipitasset a piscibus eos susceptos tergo fuisse. Alij vero dicunt se in pisces mutasse, vt diximus et eo pacto exitium euitasse. Terribile, Dione, Hesiodo teste, Oceani et Tethyos filia, et Veneris mater fuit, sed sępe a poetis pro ipsa Venere ponitur, vt inferius Hippolyte infelix velles coluisse Dionē, Cum consternatis diripereris equis. Sane vt in Odis diximus auctoritate Cice. Veneres quatuor fuisse constat. Primam cęlo et Die natam. Alterā spuma ꝓcreatam. Tertiam Iouis filiam ex Dione, et quartam Cyro, Syriaq; conceptam, hic vero Dione pro ipsa Venere ponit. Diōe, Venus. Fugiens q̄n dam Typhona terribilem, Typhon vnus e filijs terrę fuit, vnde Seneca in tragoedijs, Non tam ferum Typhona neglecto Ioue irata tellus edidit quōdam parcens. Tunc cum Iuppiter tulit arma pro cęlo, hoc in ipsa gigantomachia q̄n a gigantibus i cęlum a Dijs pro cęlo pugnatum est. Venit ipsa, Venus. Comitata paruo Cupidine, vel q2 puer erat, vel q2 tunc paruus.

Vene[...] quat[...]

Dione Veneris nom[...] a ma[...]

Ad Euphraten, de euphrate superiore lib. diximus ibi, Thura nec Euphrates. Inq; sedit, ipsa Venus ob laborem fessa. Margine, quasi in ripis. Aquę Palę. Palęstinam aquam dixit, non ꝙ Euphrates per Palęstinam fluat, sed q2 Palęstina regio Syrię iuncta est, et Arabię in vltimos fines eam lambit Euphrates, ideo Palęstinę aquę. Populus, delituit Venus cum filio inter populos arbores et cannas et salices, quę in ripis erant. Populus, arbor Herculi sacra. Et can. tegebant, occupabant. Summa, summitates riparꝫ ē. Salices q3, etiam. Dabant spē posse tegi hos, Venerem cū filio. Dum la. ipsa Venus. Insonuit, sonitū fecit. Vēto, ob vētū. Nemus, arbores ipę. Illa, Venus. HOSTIles credit adeē manus, putauit adesse Typhonem siue Typhoeum, qui eam persequebatur. Timidi, q2 primus in orbe Deos fecit timor, vt q̄dam putarunt, religioni deditos timidos appellamus. At ter. di. Quirino, Quirinalia quę et stultorꝫ ferię dicebant Romani. xij. Calen. Mar. celebrabant, dicta a Quirino. i. Romulo, cui rem diuinā faciebant. Apud veteres. n. lancea Quiris dicebat, auctore Plutar. Item Curis vnde Curitis Iuno appellata est, vt Festus tradit quę hastam ferre putabatur, et q2 moris fuit lancea donari qui strenue pugnantes laudem fortitudinis meruissent, factū est, vt Romulus perinde ac Martius q̄dam Deus ē pugnax Quirinus diceret, a quo Romani Quirites dicti, vnde Quiritari verbum deducit, teste Donato. Cęterum (vt Festo placet) Curis hasta est lingua Sabinorꝫ, vnde Romulum Quirinum vocarunt, ꝙ hasta vteret, licet quidam sic dictu3 velint a Curibus oppido Sabinorum, a quo et Quirinalis collis nomen accepit, ꝙ in eum cōmigrarunt Sabini a Curibus venientes, q̄uis alij a tēplo Quirini

AN[...] FAN[...]

Quirinalia seu stultorꝫ ferię. xij. cal. Ma[...]

Quirit[...] vnde

Nec mora, proſiluit, piſces ſubiere gemelli,
Pro quo nunc dignũ ſidera nomen hñt.
Inde nefas dicunt genus hoc imponere mẽſis,
Ne violent timidi Piſcibus ora Syri.
Proxia lux vacua eſt at tertia dicta quirino,
Qui tenet hoc nomen, Romulus añ fuit.
Sine q̃ haſta Curis priſcis eſt dicta Sabinis,

rini ſic dictum exiſtiment, a quo portę Quirinali nomen eſt inditum, q̃ pxime eam Quirini ſacellum eſſet, vel q̃ ea in collem Quirinalem iret. Aliis autem placet et Quirinum dictum, vel q̃ Grę ce Ciranos rex dř, vt ait Seruius, vel propter generis nobilitatem. Mars. n. cum sęuit Gradiuus dicitur, cum Tranquillus ẽ Quirinus, cuius Romę duo templa fuerunt. Vnum Quirini intra vrbem, quaſi cuſtodis et Tranqlli. Aliud in Appia via extra vrbem ppe portã quaſi bellatoris. i. Gradiui. Quãuis quidam ſcripſerint foris haſtarum veteres coluiſſe Quirinum, Gradiuumq; domi. Ad ędem Quirini quã inter vetuſtiſſima delubra vrbis habitam Pli. ſcri. ſacrę myrti fuere duę. Altera Patricia appellata. Altera Plebeia. Patricia multis annis pualuit flacceſcente Plebeia exuberãs ac lęta q̃diu Senatus, quoq; floruit, illa vigens Plebeia torrida et squalida, quę poſtq̃ pualuit, flacceſcente Patricia Marſico bello languida auctoritas patrum facta eſt, ac paulatim in ſterilitatem maieſtas emarcuit. Quirini templum doliorꝫ appellationem aliq̃n tenuit, cuius rei cãm Plut. explicat in Camillo. Idem ſcri. Numam Iouis, Martisq; ſacerdotibus a Romulo conſtitutis adiecisse tertium Romuli, quem a Quirino Quirinalem flaminem appellauit, huic Deo. L. Papirij Curſoris pater ędes vouit, quam poſtea Papirius dedicauit. Sane Romulum non hoc tempore, ſed nonis Quintilibus Senatus in curia lacerauit. Lege Plu.

PAV. PALLET timore, hoc nãle eſt pallere timentem.

MAR. Et cre. adeſſe ho. ma. adeſſe Typhonem ipſum. Vtq; tenuit natum, Cupidinem. Sinu, quaſi añ pectus, vel cum veſte antẽ pectus. Ait o nymphę, o aquarꝫ harꝫ Deę. Succurrite et ferte auxilium Dijs duobus, quaſi matri et filio, Veneri et Cupidini opem feratis. Nec mora, vbi hęc locuta eſt Venus deſilijt in flumẽ, et a duobus piſcibus excepta eſt, ob q̃d cęlo figurati ſunt. Nec mo. s. fuit. Proſilijt, quaſi longe ſaltauit in ip̃m amnem. Piſces ge. q̃ fratres, cum ſuperius diceret te, et fratrẽ tuũ. Subiere, ſuppoſuere ſe Veneri et filio. Pro quo, facto. s. Sidera, ipsę Piſcium conſtellationes. Habent dignũ nomen, quaſi hñt q̃d merent, q̃ ſunt ſtellis additi, legiẽ et ſic, Pro quo nunc cernis &c. Inde, ab hoc. Syri timidi, populi Syrię qui circa Euphratem habitant. Ducunt, exiſtimant. Nefas imponere menſis, hoc genus piſciũ. s. Nenio. ora pi. hyppalage eſt. i. ne violare videant numina piſcium ore, aut polluere ora tanto ſcelere, eſu. s ſacrorꝫ piſcium. Proxima. xij. calẽ. Mar. hoc eſt. xvij. die Feb. erit Feſtum Quirini, hoc eſt q̃n Romulus Deus Quirinus appellatus eſt, de quo nunc agetur etiam de eius morte, nõ q̃ hac die obierit, obijt enim nonis Quintilibus, ſed cum hoc cognomine poſt mortem vocatus eſt, de morte antẽ eius

multi cum poeta concordant Diony. autem inqt. De morte Romuli qui fabuloſiora tradiderunt, aiunt. n. pcionẽ hñtẽ te Romuin exercitu cadente interim caligine ſereno cęlo, et li apud tẽpeſtate magna coorta, cũ fragore nõ ãplius ap. capream paruiſſe, rapiũq; eum credunt a patre Marte. Qui paludem vero pbabiliora ſcribunt a ciuibus interfectũ aſſerunt, cãm cędis aſſerunt redditionẽ obſidum, quos a Veientibus ſine ſententia publica pter pſuetum, et q̃ non idem erat cus patribus, qui fuerant, et crudelitatem eius ĩ delinquentes, et q̃d arrogans videbať, et imperiũ tyrannice exercere. Res in ſenatu geſtã ferunt, diuiſo corpore eius in fruſtra, ne cadauer appareret exiſſe eos occulentes ſub amictu, quã quiſq; habuerat partẽ clamq; humi mandantes. Alij concionantẽ a nonis ciuibus dicunt interfectum eo tpe, quo iam erant tenebrę, diſperſa pgregatione populi, nec aſſiſtente ei cuſtodia regia, et propterea dicunt eam diem pſternationis multitudinis cognomen habuiſſe, et huiusq; vrbę fuga dř. Li. Cum ad exercitum, inqt, recenſendum pcionem in campo ad Capreę paludẽ haberet, ſubito coorta tempeſtas cum magno fragore, tonitribusq; tam denſo regem operuit nimbo, vt pſpectum eius concioni abſtulerit, nec deinde in terris Romulus fuit, et paulopoſt fuiſſe credo aliquos, qui diſcerptum regem patrum manibus taciti argueret, et reliqua. Plu. de hoc eodem raptus inquit, Nec admodum poſt incredibile dictu, e medijs ciuium oculis euanuit nonis Quintilibus, nullum penitus ſuę mortis veſtigium relinquens, niſi quędam humanę rõnis expta, qua quidem die adhuc poſteri quędam obſeruant, quę de Romuli cęde moerorem indicant, et paulopoſt creditum illum eſt, cum in Vulcani templo ſenatum habuiſſet, ab infenſis patribus laceratum, et ſuã quęq; partem in ſinu clam tuliſſe. Alij raptum a nimbis ẽ media pcione ferunt, cum ad recenſendum exercitum ad Capream paludem conueniſſet, vbi repente exorta tempeſtas cum tonitribus, ac ingenti ventorꝫ fragore terram vndiq; grandine operuiſſet. Sol quoq; velut intempeſta nocte defeciſſet. Vale. vbi de ingratis agit, in hęc verba locutus eſt, Vrbis nřę parentem ſenatus in ampliſſimo dignitatis gradu ab eo collocatus in curia lacerauit, nec duxit nefas ei vitam adimere, qui ęternum Romano imperio ſp̃m ingenerauerat, et reliqua, hęc igiẽ ẽ huiusmodi verba de morte Romuli referuntur, maior pars in hoc pcordat q̃ diſcerptus fuerit a ſenatu, quod aũt de Iulio Proculo poeta refert, cur Romulus poſt mortẽ apparuerat, idez fere et a Li. ẽ Plu. refert, cauſas vero cur Quirinus cognominatus ſit, his verbis Plu. expſſit, Nonnulli exiſtimãt Romulum Quirinum appellatum eſſe, quod belli belli ac pugnę ſtudioſiſſimus extiterit. Alij cũ ẽt Romani Quirites appellarenẽ. Alij eo genere teli q̃d

Bellicus a telo venit in aſtra Deus.
Siue ſuo regi nomen poſuere Quirites,
Seu q2 Romanis iunxerat ille cures.
Nā pr̄ armipotens poſtq̄ noua moenia vidit,
Multaq; Romulea bella peracta manu.
Iuppiter inqt habet Romana potētia vires,
Sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum, quāuis intercidit alter,
Pro ſe, proq; Remo, qui mihi reſtat, erit.
Vnus erit, quem tu tolles in ſidera cęli.
Tu mihi dixiſti, ſint rata dicta Iouis.

Priſci Quirinum dicebant, vnde Iunonis Quirinalis imago ſit ab ea cuſpide appellata, et ī regia tellum illud ↄſtitutum Martē vocant, quiq; hoſtes eo feriebat, ornare ēt laudibus ↄſueuerunt, iō Romulum tanq̄ belli ac pugnę Deum Quirinum appellauerunt. Tēplum quoq; ↄſtituere ei in eo colle, qui nunc ab eo Quirinalis appellat. Varro aūt Quirinum a Quiritibus dictus dixit, ſed ad poetam redeamus. Proxima inqt lux.i. ſeqns dies poſt ſolē piſcis ingreſſu. Eſt ca. ſine feſto vel ſine myſterio. At ter. dies.s. ſubſequens, quę erit.xij cal.Mar.

Eſt di. ↄputata, ſeu dicata. Quirino, Deo.s. nam tum eſt feſtum Quirini, Ille.

Qui e. habet. Hoc no. qui nunc vocat Quirinus, Romulus fuit an̄, q2 ante Romulus dicebat, et nunc aūt dicimus feſtum Quirini, et non feſtum Romuli. Siue qb, explicat nunc cur Quirinus dictus ſit, idem fere nunc auctoritate Plu. retulimus, et Pompe. de hoc,

Curis haſta

Curis eſt Sabina haſta, vnde Romulus Quirinus, qui eam ferebat, eſt dictus. Siue ꝙ, q2. Haſta eſt dicta curis priſcis Sabinis, ꝓſca lingua Sabina, legitur etiam quiris.

ANT. FAN.

A TElo, laude bellica qua et diuinitatem adeptus eſt, et Quirini nomen. Siue ſuo regi nomē poſuere Quirites a Quiritibus Quirinum dictum pleriq; volunt, auctore Plu. alij Quirites a Quirino cenſeant appellatos. Sunt tn̄ qui a Curibus Quiritibus nomen inditum putent. Vnde (vt ait Fe.) dicimus erat Ro. in oībus ſacrificijs, pedibusq; Po. Ro. Quiritibusq; hoc eſt Curenſibus, quę ciuitas (vt idē inquit) Sabinoꝝ potentiſſima fuit, inde quiritare dicebat clamare, auctore Nonio, tractum ab his Quirites inuocabant. Notandum Quiritem ſingulari numero non facile apud veteres inueniri,

Quiritar̄

teſte Porphy. Quia Romanis iunxerat ille cures, notū eſt Romulus et Tatiū cenſuiſſe, vt ex duobus populis vnus fieret, et Sabini Romā migrarent, cuius vrbis nōie ſeruato Romani et Sabini Quirites

Sanguis ꝓ gn̄e

dicerent. Sanguinis mei, Romuli, qui eſt ſanguis.i. filius Martis. Ponitur et ſanguis pro genere, vt An nymphaꝝ ſanguinis vna. Nutu treme. vterque eſt polus Arcticus. ſolo nutu Iuppiter oīa concutit, qui eſt mundi aīa, et eſt Homerica & Virgiliana ſententia. Eſt lo. an. Ca. di. palu. Romulus (auctore Liuio) cum ad recenſendum exercitum ↄcionem in campo ad Caprę paludem haberet, ſubito coorta tempeſtas cum magno fragore, tonitribusq;

Romulus in celū rapit

tam denſo eum cooperuit nimbo, vt ↄſpectū eius concioni abſtulerit, q (vt fert) nuſq̄ cōparuit. Vnde inter patres et populum orta ſeditione Iulius Proculus vir nobilis viſus a ſe in Quirinali colle Romulum affirmauit, auguſtiore forma cū ad Deos abiret, cuius auctoritati creditum eſt, itaq; ędes in colle Quirinali Romulo eſt ↄſtituta, ipſeq; pro Deo cultus, et Quirinus appellatus eſt. Alij cēſent, fabuloſa eſſe quę diximus, & Romulum in curia, ſiue in Vulcani templo a Senatoribus laceratum cum tyrannidē exercęret, diuiſumq; in fruſta ne cadauer vſq̄ appareret. Alij aliter. Lege Diony. et Plut. Dieş quo is humāis rebus exceſſit, vulgifugam, ac nonas Caprotinas appellant, ꝙ deſcēdentes ex vrbe ad Caprę paludem ſacrificia ꝑagant. Varroni placet Caprotinas nonas dici ꝙ Iunonii Caprotinę mulieres ſacrificarent, et ſub Caprifico facerent, et e caprifico virgam adhiberent. Idē ēt ſcribit Poplifugiam diē dici, ꝙ eo repente tumultu populus fugerit. Multa de his Plu. in Romulo et Camillo. Sane palus Caprę non fuit in Capreis inſula celeberrima, ſed apud vrbem, quam quidem Caprę paludē dicunt.

Nonę Caprotinę

Caprę palus

PAV. MAR.

BEllicus Deus, Quirinus belli ac pugnę ſtudioſus. A telo, ab ipſa haſta. Venit in aſtra, quaſi ab ipſa haſta, quę Curis dicebat, Quirinus Deus vocatus eſt, ſeu belloꝝ laude, quę telo illo gerebat et ↄficiebat in Deos relatus ē. Siue Quiri. Romani. Poſuere no. ſuo re. ꝙ a Quiritibus Quirinus ſit dictus. Seu q2, ille Romulus iūxerat Cures, Sabios, ſeu illam Sabinam vrbē Romanis, nam vbi inter Romanos & Sabinos cōpoſitę res fuere, par honor Romulo et Tatio datus eſt, et ex duobus populis vnū fecere. Romulus a ſe vrbes Romā, et ciues Romanos appellauit. Tatius ſuos Quirites dixit a Curibus Sabinoꝝ vrbe opulentiſſima, a qbus ēt aliqs Quirinum Romulū dictum putaſſe ꝑop. teſtis ē, et alij ēt ſunt qui idem aſſerant. Nam pr̄, vt nō ſine numine Diuum, et ex humanis exceſſibus ſc. et cęlū aſcendiſſe Romulū qs putet, ꝓ ſenatus excuſatione, qui arguebat parricidij, ēt vt corrñdeat q̄ ſuperius dixerat Cęleſtem fecit te pr̄ &c. Martem a Ioue facit īpetrare, vt Romulū filiū in cęlū tollat, nā id lōge an̄ Marti Iuppiter ꝓmiſerat, ergo nunc vrbe bn̄ fundata, et ↄfectis bellis plībus Mars a Ioue repetit ꝓmiſſa. Dixeratq; ab haſta Deū Quirinū hoc eſt ab ipſa belli ꝑſtātia ī aſtra veniſſe, nūc ad id rē ipſam adiungit. Nam, q2. Pater. ipſius Romuli, h̄ ē Mars. Armipotēs q2 bellis ꝑſidet. Poſtq̄ vi. no. moe. q̄ ī nouā vrbē moenibus cinctā, et bn̄ fundatā ciuitatē. Et mul. bella pacta. ↄfecta. Romulea, potētia. multa dixit, q2 Ceninēſe, Sabinū, et Veiēs. Inqt, dixit. O Iu. Rōana potētia h3 vires, auctę ſunt vires ciuiū Romanoꝝ, et Rōanū īperiū ꝓpagatū. Illa, Rōana.s. potētia. Nō eget of. ſan. mei. q d. non illi eſt magis opus opa filij mei Romuli.

Varię nomines Quirini

multi. Redde na. filiũ meum Romulum. Pa/tri, mihi redde dixit quod ex debito eſt, et ꝙ Iuppi/ter ꝓmiſerat debitum erat, honeſta eſt petitio, naꝫ quod ꝓmiſſum eſt, etiam ꝙ filius patri reſtituat.

Quãuis alter, hoc eſt Remus. Intercidit, vita exceſſit. ex hoc affectum mouet, cũ alterum e filijs amiſerit, et in cęlum venire non poteſt.

Qui, ille qui. Re/ſtat, ſupereſt mihi, hoc eſt Romulus. Erit mi. pro ſe et pro Re/mo fratre. q. d. ſatis eſt mihi, ſi hic pro ſe et fratre referet in cęluꝫ, erit hic vnus pro duo/bus. Tu, o Iuppiter. Dixiſti mihi vnus erit, quaſi vnus tãtuꝫ ex duobus filijs erit.

Iuppiter ãnuerat, nutu tremefactus vterq;
Eſt polus, et cęli pondera monit Atlas.
Eſt locus, antiqui Capreę dixere paludem,
Forte tuis illic Romule iura dabas.
Sol fugit, & remouent ſubeuntia nubila cęlũ,
Et grauis effuſis decidit imber aquis.
Hic tonat, hic miſſis abrũpit ignibus ęther,
Fit fuga, rex patriis aſtra petebat equis.
Luctus erat, falſęq; patres in crimina cędis,

Quem tu tol. attolles. In fide. cę. quẽ feres ad aſtra, quem in Deos referes. Sint ra. ſint firma, habeant fidem. Dicta Io. quaſi Iouis promiſſa, et eſt artificioſa cõcluſio ab ęquitate, nã ęquum eſt ſeruari, et rata eſſe verba regia, q̃ inuiolabilia ſunt ſint ergo firma ea q̃ dixiſti. Iuppiter, vbi Mars dicendi finem fecit, nutu Iuppiter oſtẽdit ſe ratum habere ꝙ ꝓmiſerat, et eo nutu Iouis omne cęlum concuſſum eſt ita, vt Atlas viſus ſit cęli firmamẽ/tum cõmouere. Iuppiter annuerat, quaſi affir/mauerat Martis dicta. Vterq; polus, arcticus, et antarcticus. i. ſeptẽtrionalis et meridionalis, nam poli hoc eſt cęli cardines duo ſunt, Borealis et Au/ſtralis, ſed interdũ polus pro ipſo cęlo ponitur, qꝛ cęli pars. Et treme. cõtremuit. Nutu, ipſius. s. Iouis, ac ſi dicere velit oẽ cęlum cõtremuit. ſimile eſt illud Virgilianũ, Annuit, et totum nutu treme/fecit olympũ. Et Atlas mo pro cõmouit. Cęli pondera, nã Atlas fingitur cęlũ humeris ſuſtinere, de quo inferius dicemus. Eſt locus, adhęret vul/gari opinioni, locũ ipſum refert, ex quo cũ concio/nem haberet Romulus raptus eſt. Eſt locus, deeſt quem. Antiq dixere pa. Ca. Capreã paludem, nec intelligas de Capreę inſula, ſed de Caprea palude, q̃ erat paulo extra vrbẽ mare verſus. Vñ Plu. Ad Ca/preã paludem mare verſus diſcurrere. Forte o Romule, ad Romulũ ipſum ſermonẽ conuertit.

Dabas illic iura tuis, ciuibus. s. nã ea die illic apud ſuos cõcionabatur, et (vt dñt) recenſebat exercitum.

Sol fugit, qꝛ eclypſis fieri viſa eſt. vt Plu. inquit, cum Sol velut intẽpeſta nocte defeciſſet. Et nubi/la ſubeuntia, veniẽtia ſub ipſum cęlũ. Remouẽt, ab oculis hoium cęlũ. Et grauis imber. nimbus.

Decidit, ex ipſis nubibus. Effuſis aqs, nam (vt diximus) ſubito coorta tẽpeſtas denſo regẽ operuit nimbo. Hinc, ex hac cęli parte. Tonat, et Liui. Cum magno fragore, tonitribusq;. et Plut. vt dixi/mus, Vbi repẽte exorta tempeſtas cũ tonitribus, ac ingẽti ventoꝝ fragore. Hinc ęther, aer, vel cęluꝫ ipſum. Abrũpitur, abrumpi et ſcindi vr̃. Miſ/ſis, pro emiſſis. Ignibus, fulminibus et corruſca/tionibus, nã tunc aperiri ex ipſo fragore cęlũ vr̃.

FIT Fuga, cõſternatis oiuꝫ aĩs populus eſt verſus in fugã. Vñ ea dies ꝯſternationis multitudinis no/men habuit, et poplifugia dicta eſt, teſte Var. qđ re/pente tumultu fugerit populus. Falſęq; pr̃es in crimina cędis, ad ſenatoꝝ excuſationẽ dictum eſt, et ne ignorare videat hiſtoriã ac rei verita/tẽ. Veniebat Iu. al. hic ẽ Iulius Proculus vir ꝓbus et Romulo affinitate ꝯiunctus, q a Senatoribus ſubor/natus eſt vt mẽtiret, nũciareturq; populo vidiſſe ſe Romulũ hu/mano habitu augu/ſtiorẽ. Lege Li. et Plu. ne ſim ꝓlixus ĩ re no/tiſſima. Sane Proculũ inter cognomina eum dñt (vt Feſto placet) q na/tus eſt pr̃e peregrinante ꝓcul a pr̃ia, vel a patre ꝓ/cul progreſſo et attenuato. i. admodũ ſene. Hor/ruerantq; comę, quod eſt naturale ſubito timore perculſis. Vir. Obſtupui ſteteruntq; comę.

ANT. FAN. Poplifu/gia

Iuli. Pro/cu.

FIT FVga, a multitudine. s. qꝛ oẽs effugere, vnde dies illa turbę fuga appellata eſt, vt diximus ex Diony. Et propterea dicũt eam diẽ conſternatio/nis multitudinis cognomen habuiſſe, ẽ vsq; ad hęc tempora turbę fuga dicit. ẽ Plu. Diem etiã in/quit, qua ipſe e media euanuit concione, turbę fu/gam vocãt, et nonas caprotinas eo qꝛ ſacra ad Ca/pream paludẽ deferebant et reliqua. Rex, Ro/mulus ſcilicet. Petebat aſtra, quaſi cęlum aſcen/debat. Equis patritijs, eqs Martis. Curru. enim ſuo Mars illum in cęlum referebat. Luctus, flebat populus Romuli mortem, et parricidij ſena/tus accuſabatur, creditumq; eſſet a patribus inter/fectum fuiſſe, niſi adueniẽs ex Alba Iulius Procu/lus iuraſſet vidiſſe Romulũ humana forma au/guſtiorẽ, et alia quę mox dicemus. Luctus erat, populo. s. nã amiſſum regem lugebant. et erant.

PAV. MAR. Turbę fuga di

Iulius Pro/culus de Romulo

Patres, ſenatus. In crimina falſę cędis, quaſi arguebat huius cędis. Falſę, qꝛ non verę, et hoc vt excuſaret ſenatum, cũ reuera in ſenatu diſcer/ptus fuerit. Illa fides, illa credulitas, ꝙ ſenatus il/lum laceraſſet. Forſitan hę. impſſiſſet ſe. Ani/mis, populi. s. Sed procul, dũ lugeret populus, ẽ ſenatus cędis accuſaretur Iulius Proculus, vt Plu. inquit, ex Alba oriundus. Vir inter patres et gene/re et nobilitate primarius, tũ etiam cuꝫ Romu. fi/de, beneuolentia, et affinitate cõiunctus turbatam Regis deſiderio multitudinẽ intuens, in cõcionem venit, adhibitoq; ad id iureiurãdo Romu. ingt ho/dierna prima luce, cum in forũ venirem obuiam ſe mihi tulit, forma lõge auguſtior humana, ar/dentibus armis ſeptus, cuius fulgore cũ horruiſſeꝫ primo, quid inquaꝫ rex hanc infelicem ciuitateꝫ, ac miſeros ciues in tam grauiſſimo tui deſide/rio luctu et moerore reliquiſti, ille cõtra, ſic Dijs placitum eſt Procule, cũ tot annos inter mortales

Hęsissetq; animis forsitan illa fides.
Sed procul e longa veniebat Iulius Alba,
Lunaq; fulgebat, nec facis vsus erat.
Cum subito motu sepes tremuere sinistrę,
Rettulit ille gradus, horruerantq; comę.
Pulcher, et humano maior, trabeaq; decorus
Romulus in media visus adesse via,
Et dixisse simul, prohibe lugere Quirites,
Ne violent lachrymis numina nr̃a suis.
Thura ferāt, placētq; nouū pia turba Quiri-
Et pr̃ias artes, militiamq; colāt. (num,

exstiterim in amplissima ciuitate constituta, inter Deorū sim coetum imortalium. Sed lętare atq; an nuntia Ro. vt iustitiam et militiam colāt cuz nullę futurę sint tantę opes, quę nostris armis resistere possint. Ego vero meā semper propitio numine ꝓgeniem sospitabo. Mira huic viro tradita fides, ob affinitatē cum Rege, et ob probitatez, et adhibitum iusiurādum. Tuz plebs deposita omni suspitione, et 'cōtumelia Romu. Quirinum appellātes, vt Deum colere coeperunt. et reliqua. eadez fere refert Li. Sed qꝛ Plu. posterior fuit, ea potuit et a Liui. et a Poe. nr̃o accepisse. At Lactan. primo lib. diuinarū Institutionuz, Romulum inqt desiderio suis fuisse declarat Ennius, apud quē populus amissum regē dolens hęc loqtur, O Romule, Romule dic, qualem te patrię custodē dij genuerunt. Tu produxisti nos intra luminis oras. O pater, o genitor patrię, o sanguinem Dijs oriūdum. Ob hoc desiderium facilius creditum est Iulio Proculo mentiēti, qui subornatus a patribus est, vt nunciaret plebi suę vidisse se Regez humano habitu augustiorem, eumq; mādasse ad populum vt sibi delubrū fieret se Deum esse, et Quirinum vocari, quo facto et ipsi populo persuasit, Romulū ad Deos abiuisse, et senatum suspitione cędis regię liberauit. Sed Iulius veniebat procul, quasi lōge, sed per hanc dictionem procul allusit poeta ad cognomē huius, qꝛ Proculus dicebatur. Proculi vero cognomine hi vocanť (vt Pōp. inquit) qui peregrināte procul a patria patre nati sunt. Lunaq; fulgebat, ergo nox erat. et Liui. et Plut. hodierna prima luce dicūt. Tu vero hoc referas ad Romanum diē, qui ex media nocte in mediam noctem terminabatur. Ergo hodierna prima luce, prima parte diei, et sic etiā nox esse poterat. Nec erat vsus facis, qꝛ luna lumē dabat, nō ergo opus erat face. Cum, quādo. Subito motu, quasi repentina excussione. Sinistrę sepes, quę a sinistra viam sepiebant. Tremuere, visę sunt tremuere, et hoc Numine adueniēte. Ille, Proculus. Rettulit gradum, quasi retrocessit. Et comę horruerant, et hoc ꝓpter metum quasi riguerant, nam naturale est, vt timore deficiēte sanguinē a partibus exterioribus cōtrahitur cutis, et ex ipsa contractione pili rigescunt, de hoc disseruimus superiore libro in eo versu, Obstupui, sensiq; metu riguisse capillos. Pulcher et, qualis Proculo Romulus apparuerit. Pulcher et ma. hu. vt Plutar. inquit, Forma augustior humana. Et deco. tra. de trabeis superiore libro in pr̃icipio diximus, vt a Diony. asseritur, Trabeę vestes togatę dicūtur purpura circūductę sub tegmine puniceo, quas aureę fibulę annectebant. Romulus primuz in vrbe vsus est trabea, et trabeis inquit Plini. vsos accipio reges. ergo. Decorus, ornatus trabea.

Visus est ad esse Ro. in me. via. qꝛ medio in itinere apparuit ipsi Proculo.

ET PATRIAS artes militiamque colant, Liuius, Nuncia Romanis cęlestes ita velle vt mea Roma caput terrarum orbis sit, proinde rem militarem colant, sciantq;, et ita posteris tradant nullas opes humanas armis Romanis resistere posse. Est autem ars Romanoruz regere imperio populos, teste Virgil. Stati dies, quia festum Quirini statum est ac certo et fixo die solitum celebrari.

Lux quoque cur eadem stultorum festa vocetur Accipe, Quirinalia stultorum ferię dicebantur, auctore Festo, quod eo die sacrificabant hi, qui solenni die aut non potuerant rem diuinam facere, aut ignorauerant, quas ferias Varro eorum inquit hominum esse, qui fornacalibus non fuerunt feriati, quę sacra statiua non erant, sed indicebantur. Vnde auctor ait infra, Curio legitimis tunc fornacalia verbis Maximus indicit, nec stata sacra facit. Plutar. Quirinalia inquit his assignari qui cuius essent Tribus ignorarent aut his qui non, vt alij tributini Fornacalibus rem diuinam fecerant, ꝙ aut impediti fuissent, aut aliquo peregre profecti, aut denique diem ignorassent, quibus recuperandi eius Festi Quirinalibus potestas dabatur. Sane Fornacalia Numa Pompi. instituit Caluę, teste Plin. erantq; farris torrendi ferię, quod et Festus scri. dicens Fornacalia sacra esse, cum far in fornacalis torrebant, quę ferunt ad fornacem, quę in pistrinis erat fieri cōsueta, religiosaq; etiā agrorum terminis. Institutum est autē a Numa, vt far torrereť, qm̃ tostum cibo salubrius esset, vt diximus supra. Quare ait Var. messū far promendū hyeme, in pistrino ad torrēduz, qꝺ ad cibarium expeditum velimus. Sciēduz ꝙ apud maiores nostros qꝛ molarum vsus non erat (vt inquit Ser.) frumēta torrebant, et ea in pilas missa pinsebant, vnde pinsores dicti sunt, qui nunc pistores vocantur. Hinc Donatus, Triticuz inquit torrebant prius, vt tundi posset. Virg. Frugesq; receptas Et torrere parant flāmis, et frangere saxo. Legimus apud Herodotū Scythas aratores non ad panem cōficiendum serere triticum, sed ad illud torrendū. Parua quidem causa, non multi momenti, ac ridicula, et a stultitia nata. Neglectus

ager,

Proculi cognomen

Stati dies

Stultorum festū vn dictū

Fornacalia

Far ꝓmēdū eē hyeme i pistrino Pistores

Quirinalia

Iussit, & in tenues oculis euanuit auras.
Conuocat hic populū, iussaq; verba refert.
Tēpla Deo faciūt, collis q3 dictus ab illo est,
Et referunt certi sacra paterna dies.
Lux quoq; cur eadem stultorum festa vocet,
Accipe, parua quidez causa, sed apta subest.
Non habuit doctos tellus antiqua colonos,
Lassabant agiles aspera bella viros.
Plus erat in gladio, q̄ curuo laudis aratro,
Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tñ veteres iaciebant, farra metebant,

ager, non recte cultus cum ignorarent rōnē agri collendi, ideoq; prouentus erant tenues. Farra tamen &c. maiores, q̄uis imperiti agriculturę, farra tamen serebant, a quibus farinam dictam volunt, q̄uis et ex alijs frumenti speciebus fieri soleat, quod far apud veteres in vsu fuerit. Est autem iacere hic serere. Sane a serendo Seiam Deā, vt Segestam a segetibus appellataz veteres maxime norunt, auctore Plu. tertiamq; , hoc est Fortunam caluā, vt nonnullis placet, quam religiosum fuit noiare sub tecto.

ET Di. et ē visus silis. Dixisse probi. tu Iuli Procule. Lugere Quirites, lugere Romanum populum. Ne ipsi scilicet Quirites. Violent, quasi offendant. Nostra numina, q: iam relatus sum in Deos. Suis la. quasi dicat ne videant lachrymā do glorię inuidere. Thura fe. quasi offerant mihi thura, sacrificent mihi. Pia turba, quasi religiosa multitudo. Placent no. qui sacrificent mihi nouo iam Deo et Quirinum Deuz appllent. Et copa. artes, artes patrię, artes Ro. sunt quę ab Anchisa Æneę dicunt, Tu regere imperio populos Romane memento. Hę tibi erunt artes, pacisq; imponere mortem, Parcere subiectis, et debellare superbos. Artes ergo patrię, prudentia, iustitia, clementia, ęquitas, magnanimitas, et similia. Et co. militiā, pręstantiam rei militaris, aut militiam ipsam exerceant, vbi hęc locutus est. Euanuit, ab oculis Proculi. ille populo conuocato in concionem retulit Romuli verba. Iussit, Romulus. Et euanu. ocu. vt vmbra erat inanis sustulit se ab oculis Proculi.

In auras tenues, et recte, nam spiritus in spiritum, hoc est in aerem. Hic Procu. s. Conuocat po. in concione. s. legitur etiam conuocat patres. Et re. ver. iussa, quę Romulus iusserat. Verbis Proculi plebs mota est, Quirino templum dedicauere in eo colle, qui ad hoc, vt etiam Plut. refert, Quirinalis dictus est, licet sint qui dicant a Curibus Sabinorum, q: ibi castra admouerint Quirinalem appellatum. Faciunt ergo, Romani. Tēpla Deo, Quirino. s. Collis quoq;, collis etiam.

Est di. ab illo, seu Quirino, seu Quirini templo.

Et certi, quāsi stati et constituti. Dies re. sa. paterna, sacra mysteria Romuli parentis Romanorum. Lux quoq;, eadem die qua Quirini festum est, seu Quirinalia celebrantur ferię sunt stultoꝝ, quas ita diffiniuit Pō. Stultorum ferię appellabantur. Quirinalia, q: eo die sacrificant hi, qui solemni die, aut non potuerunt rem diuinam facere, aut ignorauerunt, in qua quidem sententia ē ipse poeta est, in hac eadem die Fornacalia celebrabantur. De quibus mox differemus, quę q: non erant stata, hoc est certa, sed fixa, sed a sacerdote indicabātur inscriptis in tabella foro apposita nominibus curiarum, vt in suam curiam quisq; conueniret, qui suam curiam ignorabant tardius q̄ cęteri sacrificabant, et ob id stultorum ferię tanq̄ ignorantium vocatę sunt. Poeta id ad vetustatem refert, nunc expositurus stultorum ferias ita inquit. Accipe, audias, aut percipias. Cur quoq;, cur etiam. Eadem lux, eadem dies in qua sunt Quirinalia. Vocentur festa stultorum, q: stultorum festa sunt. Parua quidem causa subest, pro rerum aliaꝝ magnitudine, quibus magna subest causa, Parua causa dixit in his, cum parua et leuis sit cur ita dicant.

Parua sed tamen apta, conueniens et digna est quę referatur. Plu lxxx x. problemate, cuz agat qua ratione Quirinalia stultorum ferię nominentur, inquit, An q: nunc diem vt Iuba dicit, his assignauerunt, qui cuius essent tribus ignorarent. An his qui vt non alij tributim fornacalibus rem diuinam fecerunt q: aut impediti fuissent, aut aliquo peregre profecti, aut deniq; dies ignorassent, hoc tēpore recupandi illius festi potestas data eēt.

Non ha. vt primas horum festorum causas explicet, ad antiquitatem se refert, in qua agri colendi doctrina rara, aut nulla fuit, sed rei militaris maior erat disciplina, q̄ rei rusticę. Tellus antiqua. quasi tellus antiquorum hominum, aut tellus apud veteres. Non ha. do. colo. non habuit doctos agricolas, nec rei rusticę peritos. Aspera bel. lassa. defatigabant. Viros agi. viros idoneos, et q ad omnia agi possent. Plus erat, magis res militaris q̄ res rustica laudabatur, et sic negligentia minor ex agro fructus percipiebatur. Plus erat laudis in gla. hoc est armis. Quam in cur. ara. in reflexo aratro. Ager negle. nō bene cultus, cui nulla cura adhibebatur. Pauca fe. exiguum fructuz reddebat. Ager ab agendo dicitur, q: in eo qd agitur, vel q: gręc. ακρος dicitur. ide ακροτης rusticus, ακριος ē ακρινοι agricolę, ακριος agrestis. *Agrestis* Farra ta. vt alias diximus auctore Dionysio, sicut Gręci hordeum vetustissimum frugem putantes hordei primitias in sacris dabant vlas eas vocantes. Ita Romani pretiosissimum, vetustissimumque fructum existimantes far, sacrificia omnia ignea ab eo incipiunt, mansitq; diu, nec incidit in sumptuosiores primitias ꝯsuetudo. *Farra* Far ergo poeta veteres inquit et serere solitos, et metere, et Cereri primitias offerre, inquit ergo et si neglectus erat ager.

Tamen ve. ia. ferebant. Farra, quę Romanis in magno pretio fuere. Metebant far. secabant vbi matura erant. E da. quasi offerebant.

Primitias Cereri farra reſecta dabant.
Vſibus admoniti flammis torrenda dederũt,
Multaq; peccato damna tulere ſuo.
Nã modo verrebant nigras pro farre fauillas,
Nunc ipſas ignes corripuere caſas.
Facta Dea eſt Fornax, lęti fornace coloni
Orant, vt fruges temperet illa ſuas.
Curio legitimis tunc Fornacalia verbis
Maximus indicit, nec ſtata ſacra facit.
Inq; foro multa circum pendente tabella
Signatur certa, curia queq; nota.
Stultaq; pars populi, quę ſit ſua curia neſcit,

ANT. FAN.

PRImitias Cereri farra reſecta dabant, non licebat deguſtare nouas fruges aut vina vt ſcrib. Pli. anteq̃ ſacerdotes primitias libaſſent. Vſibus ad flã mis torrenda dederunt, intelligentes far toſtum et cibo ſalubrius eſſe et facilius tundi coeperunt farra torrere, ſed nulla torrendi adhibita rõne, nam quę in fornace torrẽda erant, igne exempto ſtulti homines flã mis torrenda cõmiſerunt, quę interdũ oẽ3 farris ſubſtantiam abſumebant ita, vt cinerem pro farre colligerent, et quod peius eſt aliquando ipſas quoque caſulas adurebãt.

Cereris inuenta

Sciendum Cererẽ Deã ruſticoru3 (vt inquit Serui.) inueniſſe quidem frumenta, eadẽque molere et conficere (teſte Pli.) in Attica, Italia, et Sicilia, ob idque Deam indicata3. Vt autem frumenta torrerentur nusq̃ lectum eſt Cerere3 docuiſſe. Huic maiores ſacrificabant primitium de ſpicis, quas primum meſſuiſſent, qđ a p̃metendo dictum vr̃, ſicut Libero muſtum, qđ ſacrima appellabãt. Peccato ſuo, ſtultitia, ignorantia, niſi pctm̃ voces ĩpietatem qđ inutiliter abſumerent Cereris munus. Vel qđ nulli Deo rem diuinã facerent farra toſturi. Facta Dea eſt Fornax, excogitatum atq; inuentum ẽ nouum numen Deę Fornacis, quã orabant, vt eam torrendo farri tẽperiem adhiberet, vt ſiccaret non vreret, ſed Caluę Fornacalia inſtituta ſunt, niſi locus Pli. deprauatus eſt. Curio legi. tunc for. ver. Maximus indicit, Curio maximus is dicebatur cuius auctoritate curię, oẽsq; curiones regebant. Nouimus.n. Romulum diſtribuiſſe populum Ro. in triginta curias, quas nonnulli ẽt Tribus vocãt, q̃bus poſtea quinq; additę ſunt ita, vt in ſua quisq; curia ſacra publica faceret, ac ferias obſeruaret, q̃p ſacerdotes Curiales Flamines dicabant, auctore Feſto. item Curiones, teſte Diony. vnde Curionium ęs appellatum eſt quod daret Curioni ob ſacerdotiũ Curionatus. Hinc Varro, Curia inqt eſt vbi Senatus rẽp. curat. Illa ẽt curia dr̃ vbi cura ſacroꝝ publica ab his Curiones. Itẽ Curiões dicti a Curijs q̃ ſũt, vt in his ſacra fiant. Ipſę autem curię (vt quidam dicunt) ſingulę a Sabinis mulieribus nomen traxerunt, quod Plu. non pl3, cum ꝯſtet eaꝝ multis a q̃buſdam locis datum eſſe vocabulũ, ex q̃bus ſingulis cũ. xxxv. eſſent terni ad iudicandũ electi ſunt, q̃ centumuiri ſunt appellati, licet quinq; ſupra centũ eſſent, vnde centũ viralia iudicia dicta ſunt. Sciendum curias in decurias fuiſſe diſtinctas, quaꝝ p̃fecti Decuriones vocabant. Indicebant aũt fornacalia cum ſtata non eſſent a Curione maximo verbis q̃buſdã legitimis more maioꝝ, qualia ea ſunt apud Macro. Die noni poſt cal. Ianua. Quiritibus

Fornax Dea

Curio maximus

Curia tribus

Curiales flamines

Curiones

curioniũ ęs

Curię

centũ viralia iudicia

Decurię

Decuriones

Die noni

compitalia erunt. Multa circũ pendente tabella, multis tabulis vbi certis notis ſingulę curię digno ſci. poterant, quę tabulę ſuſpendebant in foro, vt vnuſquisq; iret in curiam ſuam. ad rem diuinam.

Tabella in foro

PAV. MAR.

PRImitias Ce. quę eſt Dea agriculturę. Farra re. in ipſa meſſe. Primitię ſunt primi fructus, quos ex agro p̃cipimus, Dijs tñ offerendi, vñ Pli. Ac ne deguſtabant q̃dem nouas fruges, aut vina anteq̃ ſacerdotes primitia libaſſent.

Vſibus, Numa inſtituit Deos fruge colere, et mola ſalſa ſupplicare, atq; (vt auctor eſt Emina) far torrẽ, qm̃ toſtum cibo ſalubrius eſſet, id vno modo ꝯſecutũ ſtatuendo nõ eẽ purũ ad rẽ diuinã niſi toſtum. Is et Fornacalia inſtituit farris torrendi ferias. hęc Pli. Poeta ergo inquit veteres vtilitate admonitos far torrere coepiſſe, ſed torrendi ignorantia dãna plurima tuliſſe, nam vsq; adeo torrebant, vt in cinerem verterent, et casę vbi torreret, sępe adurerentur. Inſtituta igit Fornaci Deę fuere Fornacalia, quo torrendę fruges temperarent. Admoniti ergo, veteres.s. Vſibus, pro vſu, hoc eſt vtilitate, q: ſalubrius. Dederunt far. tor. deſiccãda. Flammis, ignibus. Numa tñ, vt diximus hoc inſtituit. Et tulere multa damna, multa incõmoda. Suo peccato, ſua ignorantia. Nam verrebant modo nigras fauillas, quaſi extinctum cinerem. Pro farre, loco farris, na3 adeo torrebant, vt oĩa adurerẽt.

Nunc ignes corripuere, quaſi aduſſere. Ipſas caſas, vbi torrebat far. Facta non erat primum Dea Fornax, ſed tunc inuenta, et coli coepta eſt.

Facta, quaſi excogitata. Eſt Dea Fornax, et ab ea fornacalia inſtituta a Numa. Coloni, agricolę. Lęti For. ipſa Dea, vel q: prius intra domos, ſeu in aperto deſiccabant ad ignem, et tũc in fornace extructa, quaſi i furno torrere coepere. Vnde Pompeius, Fornacalia ferię inſtitutę, farris torrendi gratia quod ad Fornacem quę in priſtinis erat ſacrificium fieri ſolebat. Orant, coloni ipſi. Vt illa, Fornax. Temperet ſuas fruges, moderent ne adurant, fruges dictę vt fruamur. Curio, Romulus (vt Diony. inquit) condita Vrbe rex et ab bolbus et a Dijs creatus, Vrbe3 trifariam diuiſit, et vnicuiq; parti vnũ p̃fecit, hi appellati fuere Tribuni. Rurſus vnamquãq; Tribuni in denas diuiſit partes, has appellauit Curias, quę triginta fuere, ſingulis curijs ſingulos pręfecit, hos appellauit Curiones. Rurſus et Curias in Decurias diſtinxit, decuriarum pręfectos Decuriones vocauit, ſed Curionum officium erat ſacris pręſidere, feſta et ludos populo pręcicare, et ordinibus in militia preſſe. Curio ergo, quaſi ille, qui curię prę

Curio q̃ ille q̃ pęſt curię et maximus intelligit

erat

tur. Fornacalia festa indicebat, nam nõ erant stata, sicut diximus de sementi superiore libro. Curio maximus, q̃ sacerdos ẽ curię pręfectus. Indicit tunc Fornacalia, Fornacis festa. Verbis legitimis, scd̃m legis p̃cepta. Nec facit sacra stata, q̃ non sunt stata, sed indicta, qđ superiore libro declarauimus.

q, efferebant vespertino tempore, cũ propter inopiã funebri põpa efferri nequirẽt, vnde Vespiliones nominati sunt, q eorum cadauera funerãda curabãt. Parua petunt Manes, Dij inferi, qđ sequẽtia ondunt, vt Non auidos Styx habet ima Deos, quis augures tam superos q̃ inferos Deos Manes dicebãt.

Vespiliones

> Sed facit extrema sacra relicta die.
> Est honor ẽ tumulis aĩas placara p̃rnas,
> Paruaq; in extructas munera ferre pyras.
> Parua petunt Manes, pietas p̃ diuite grata ẽ
> Munere, nõ auidos Styx habet ima Deos.
> Tegula porrectis satis est velata coronis,
> Et sparsę fruges, paruaq; mica salis,
> Inq̃; mero mollita Ceres, violęq̃; solutę,
> Hęc habeat media testa relicta via.

Inq; foro, die quę p̃cedebat festum appendebant in foro tabellę cum signis vniuscuiusq; Curię, vt quisq; in suã Curiã sacrificatum accederet. Quęq; curia signat certa nota, certo signo, seu certo noie, nam singulis Curijs noĩa rapta vñ Sabinarum imposita esse dñr. Multa tabella circũ pẽdente in foro, cũ ipso.s. signo seu noie inscripto. Multa tabella, nã a singulis Curijs singulę tabellę, ẽ erant numero qnq; ẽ triginta. Romulus triginta instituit, sed postea qnq; superadditę fuere. Stultaq;, illi qui ignorabãt suã Curiã, stulti ob id dicti sunt, q̃ hebetes corde, et minus intelligẽtes. faciebant tñ ẽ ipsi sacra, sed tardius ceteris. Stultaq;, et. Stulta Pars populi, quasi stulti ipsi. Nescit quę sit sua Curia, et ob id cuz ceteris non sacrificat.

gita q; cutrabe t fin las tabellas

N[t]. A N.

EXTREMA Die, extremo ãni tpe, hoc est Februario, q fuit vltimus anni mensis, vt diximus supra. Nam si extremã diei ptem acceperis quo Fornacalia celebrantur, nulla esset cã cur stulta pars plebis hoc tpe faceret rem diuinã, quę nõ esset Fornacalibus p̃termissa. Accedit ad hoc q̃ cõclusuz nõ esset cur Quirinalia stultorũ ferię dicerent. Est honor et tumulis aĩas placare p̃rnas, hoc tẽpore Dijs manibus iusta soluunt, et ferunt epulę ad sepulchra ab his qbus ius est ibi parẽtare, quarum meminit Virg. iij. Æne. vt Solẽnes tuz forte dapes et tristitia dona Libabat cineri Andromachę, vñ a ferendis epulis (vt Festo et Varroni placet) feralia dicta sunt, qbus et a feriẽdis pecudibus nomẽ indituz videri põt, q̃uis .n. manes vel leui munere placari soleant, vt lacte, vino, ac ceteris rebus, quarũ auctor hoc loco facit mẽtionem, mactant tamen eis et victimę, vt Cędit qnas de more bidẽtes, Totq; sues, totidẽ nigrãtes terga iuuẽcos. Earũ sanguinis libatione, necnõ et lactis maiores nõ sine rõne in parentationibus vtebant, q̃ aĩa sine sanguine nobiscum nõ est, et corpus lacte nutrit post aĩę coniũctionẽ. Vir. Inferimus tepido spumãtia cymbia lacte Sanguinis et sacri pateras. Idem in. v. Ænei. Hic duo rite mero libãs carchesia Baccho Fundit humi duo lacte nouo, duo sanguine sacro. Ex his vinum quo sepulchra spargebant resparsuz dixerũt, auctore Festo. Sciẽdum inferias certis ptis esse Platonicę illius iustitię, quã diuinus Philosophus in tria genera distinxit, quorũ aliud docuit circa Deos, aliud circa hoĩes, aliud circa defunctos versari,

Feralia vñ dicãt nota

Tegula por. sa. est vel co. Et sparsę fruges ponebant epulę in his sacris super silicẽ q̃ inde (vt ait Ser.) Silicernium dicebat, quo vocabulo quidã significari volunt funebre cõuiuiuz quod senibus exhibetur. Dona. vero silicerniũ inquit coenã eẽ quę infert Dijs Manibus, q̃ eã silentes cernant. i. vmbrę possideant, vel q̃ qui eã inferant, cernãt, neq; degustent. De Coronis Naso alibi, Tu tñ extincto feralia munera semp Deniq; tuis lachrymis humida serta dato. Inq; mero mollita Ceres, q̃ ritus huius sacrificij exigit merũ vinuz. i. purũ, auctore Ser. Violęq; solutę, nõ redactę in serta, sed circũ silicem, siue tegulã sparsę. Hęc habeat media testa relicta via q̃ extra vrbẽ erant tumuli mortuorũ, quos ad viarum latera hodie cernimus. vñ ait Iuue. Quorum flamĩa tegit cinis atq; latina. Sepeliebant tamen mortui ẽt domi suę, vnde orta est cõsuetudo, vt[t] lares in domibus colerent. legitur ẽt, Reperta. Nec ma. ve. hoc est qđ diximus supra ẽt Manibus victimas imolari. Adde p̃. q̃ non solũ sacrificijs sed p̃cibus et votis numina placant, vt Iunonis magnę primũ p̃ce numẽ adora, Iunoni cane vota libens. Et votis, p̃cibusq; iubẽt exposcere pacẽ. Hũc mores Æneas, Numa Pomp. qdem (vt diximus) statuit, vt hoc mẽse iusta Dijs Manibus soluerentur, sed Æneas putatur hũc morem placandorũ Manium in Italiã attulisse, qui patri Anchisę Iusta persoluit, vt est in. v. Ænei.

Silicernium

De sacris mortuorũ Mortuorũ sepultura

Mos soluẽdi Iusta dijs ab Ænei.

SED FA. sa. ipsa sacrificia. Relicta, eorũ. s. negligentia. Die extrema, q̃si extrema pte diei, postea q̃ ceteri sacrificiuz absoluissent. Est honor, diximus superius Februario mẽse instituta pro manium expiatione, aut exaturatione sacrificia, vt Macro. refert a Numa, qui hoc mẽse statuit, vt iusta Dijs Manibus soluerent, vt Plu. asserere videt a Romulo, nã cum lupcalia attigit, inqt quę ad expiandos Manes cõstituta videbantur. Fiebãt. n. nefastis diebus Februarij mẽsis quem piaculare interptantur, sed vt poetę placet morem hũc in Italiaz Æneas detulit, sint tamen a qbusdam instituta, eadem die qua et Quirinalia, et Fornacalia fiunt, fieri et ipsa incipiunt. Est ergo honor tumulus, sepulchris. Placare, exaturare. Animas, vmbras.

PAV. MAR.

Paternas, parentum, vel maiorum quorũcunque mortuorum. Et ferre parua munera in extructas, in compositas et ordinatas. Pyras, pyra est illa lignorum congeries accensa in qua

Nec maiora veto,sed & his placabilis vmbra
  Adde p̃ces,positis & pia verba focis.
Hunc morẽ Aeneas pietatis idoneus auctor
  Attulit in terras iuste Latine tuas.
Ille patris Genio solennia dona ferebat,
  Hinc populi ritus edidicere nouos.
At quõdã,dũ lõga gerũt pugnacibus armis
  Bella,parentales deseruere dies.

mortuoꝝ cadauera adurebant,.ergo singulis ãnis pyrę ipsę referebant,nisi intelligeř malimus pyras, pyramides in qbus ossa recumbebãt seu sepulchra ipsa. Paruo pe.dixerat pua munera ferẽda esse, nunc illud cõfirmat qđ parua a Manibus petant nõ esse apud inferos auaritiã. Manes,quasi Dij inferi, tñ ꝑprie boni dñr.inde mane quod est bonũ, nisi qđ tunc dies manere incipiat intelligamus. Petũt parua,mũera.s. Pietas,q̃si piũ offm̃. Est grata ꝑ munere diuite,qꝛ magis illis placẽt pietatis mũera, q̃ opulentię. Styx,spẽs pro gñe,seu pars ꝑ toto, hic est inferi ipsi, naꝫ styx palus est inferni,et proprie moestitiã sigñat,a ςτυγναζω qđ est moereo,seu ςτυγεω qđ ẽ odio hẽo. Styx,tñ ab Hesiodo Oceani,et Thetyos filia dř, q̃ ex Pallãte Victoriã genuit,quã adeo gigãteo bello Dijs fauit,vt Dij p ирem peierare nõ audeãt. Hero.aũt tradit stygẽ puã esse aquã in Arcadia in ciuitate q̃ dř Nõaris,ex petra q̃dã ꝑfluẽtem,q̃ quidẽ aq̃(Pli.teste)licet neq; odore, neq; colore sit aboiabilis, illico tñ pota necat. Styx, ergo ipsa inferni palus.

De styge palude

Nõ hẽt Deos auidos,cupidos,aut auaros, vt magna exposcãt,sed modico sunt cõtenti. Tegula, quibus dẽas Manes exaturare. Tegula,q̃ a tegẽdo dicta est. Tegula,hoc est testa. Velata,ornata,circũdata,seu coopta. Porrectis,appositis.

Coronis,factis.s.e floribus,aut ex viridibus. Satis,sufficit ad sacra hęc, et satis sũt. Fruges spar. ẽ par.mi.sa.hoc est mola ipsa, q̃ erat farre et sale mollito,vt Var.inqt,et sępe diximus.et satis ẽ., Ceres mol.hoc est panis mollitus. In me.non in vino aq̃ imixto,sed in mero. Et vio.so.nõ inser tę,sed solutę et circũsparsę,his manes ꝯtenti sunt.

Testa re.in me.via hẽat hęc,ponant hęc in ipsa tegula,et relinquãtur in media via,nã circa viam construebant.ẽ nos apud barbaros in Africa, Cilicia,et oĩ fere Asiatica ora seruari vidimus. Nec ma parua qdẽ dixit Manibus offerẽda,non tñ inhibent maiora,sed puis exaturant Manes,addẽdę quoq; sunt p̃ces accẽsis luminibus. Nec ve. ma. munera.s.offerri nõ prohibeo ꝙ maiora facias sacrificia. Sed ẽ vm.aĩa extincti corpis, q̃ vmbra est.vñ Hor.Puluis ẽ vmbra sumus. Est pla.placari seu saturari põt. His per.s.oblatis muneribus.

Iusta sacra pro mortuis

Adde p̃.ipsis muneribus. Et sua ver. nã posses addere p̃ces non tñ sua verba, ẽ iõ. Sua ver. quasi ꝑpria,cõgrua,seu cõuenientia defunctoruꝫ expiationi. Accẽsis so.pro accẽsis luminibus,vti ẽ nos xp̃iani facimus. Hũc mor. cõuersio orõnis ad Latinũ Italię regẽ,ꝙ in eius regnũ Æneas morem hũc expiationis.s.aĩaꝝ attulerit. O iuste Latine,vt eum ab ęqtate.q̃ pollẽt cõmendaret iuste dixit.Latinũ genitũ ex Fauno et Marica nympha Vir.dixit.Diony.autem duos filios his in locis vbi Roma est,reliq̃sse dicat Pallãteꝫ ex Euãdri filia natum inqt,Latinũ vero ex Hypbõde puella q̃dã,quã dante pře obsidẽ extulit,seruauitq; quodã tpe castã, sed cũ deinde nauigasset in Italiã adamatã impleuit,traiecturusq; iã Argos,Aboriginũ regi Fauno collocauit,q̃ cã multis opinãdi fuit,nõ Herculi filium Latinũ fuisse, sed Fauni. Eustachius aũt ait Latinuꝫ Vlyssis ex Circe filiũ. O iuste ergo Latine Æneas idoneus auctor pietatis, quasi religiosi officij. Pietas de inferiore ad superiorẽ est. Æneas ãt insigne fuit pietatis exẽplũ,nã pius in patrẽ,pius in přiam, pius in Deos. Idoneus idẽ in oĩbus est,q̃si idẽ Æn.ipse in oĩbus pietatis officijs. Attulit hũc morem,hanc annuã consuetudinẽ pro mortuis sacrificãdi,nam pro patre quotãnis sacrificabat. In terras tuas,in latium, vnde morem accepere posteri.

PATRIS Ge.vmbrę přis quã colebat,vt loci genium. Est.n. genius interdũ vniuscuiusq; loci Deus.Sed de hoc alias. Solẽnia do. anniuersaria, vt Solẽnes tũ forte dapes,et tristia dõa Libabat cineri Andromachę. Parẽtales deser.dies, Romani bellis impediti dñr oli parẽtalia intermisisse,cuius ipietatis poenas luerũ morte multoꝝ. Omine ab isto,ominosa infausta ipietate. Quid.n.aliđ sibi ominat impius q̃ irã Deoꝝ. Suburbanis incaluisse rogis,cuꝫ multi interirent, q non lõge ab vrbis moenibus vrebant, creditũ est iratos Manes parentalibus intermissis Romanos ea calamitate mulctasse. Et hoc est quod auctor ait, Nõ impune fuit. Neq; enim placet interp̃teris,non impune qđ nocturnis vlulatibus territi sint q̃ parentalia intermisissent, sed qđ ea negligentia siue impietas Romanis multorum interitu cõstitit. Quod qꝛ exploratum et certũ non erat,Ouid.si eius verba expendis,ita loqtur,vt dubitare videatur. Prodigijsq; venit funeribusq; modus,cessauerunt multorum interitus et prodigia ac mortuoruꝫ querimonię parentalibus restitutis.Significat enim modus hoc loco finem. Dum tamẽ hęc fient, vidue cessate pullę, dum hęc sacra mortuis persoluunt religiosum est nubere quemadmodũ et mense Maio, teste Porphyrione,quo Lemuria celebrãtur a Romulo instituta,vt occisi Remi vmbrę placarent. Legimus idem aliquãdo custoditum et mẽse Martio, quo Minerua Martẽ vicisse dicitur, et obtẽta virginitate Neriene appellata.

ANT. FAN.

Parẽtalia sacra

ILLE,ÆNEas.s. Ferebat dona solennia,quasi annua dona. Genio patris, Anchi.scilicet Genium,vt Pomp.inquit.Deũ appellabant,qui vim obtineret rerum omniũ gerendarum. Aufustius, Genius inqt est Deorum filius,et parẽs hominis,ex quo hoĩes gignũtur,et propterea Genius meus nominatur, qui me genuit. Alij Genium putarunt

PAV. MAR.

De Deo Genio

vniuscuiusq;

Non impune fuit,nam dr̃ omine ab isto
Roma suburbanis incaluisse rogis.
Vix equidem credo,bustis exisse feruntur,
Et tacitę questi tempore noctis aui.
Perq; vias vrbis,latosq; vlulasse per agros
Deformes animas vulgus inane ferunt.
Postea preteriti tumulis redduntur honores,
Prodigijsq; venit,funeribusq; modus.
Dum tamen hęc fient,vidnę cessate puellę.
Expectet puros pinea tęda dies.
Nec tibi,quę cupidę matura videbere matri.
Comat virgineas hasta recurua comas.

vninstuiimq; loci Deum,et pro hoc vltimo hic accipere posses. Genio pa.Deo loci pro ipso loco,in quo pater erat sepultus,et Virg. in.v.Ænei. ad Anchi.tumulum,Incertus Genium ne loci hinc ab ipso Æne. Populi,Latini. Edidicer̃ ri.ordines,mores. Pios,q: p patribus,seu pro maiorum vmbris. Poeta assignat ordinem huius moris pietati Aen.Verum longe ante illum Pluto morem docuit honorum mortuis exhibẽdorum.Nam de Æn. Dio.inquit,Plutonem volunt sepulchrorum,funerumq;,atq; honorum,quę mortuis impendunt,vsum introduxisse cum antea nulla rerum harum apud hoies esset consuetudo. Quę causa extitit vt vita functis domi nari existimaret. Antiquitate illi huius curę principium tribuente. At quondam,sed dum bellis incubuere Romani intermisere hęc interdũ.sed non impune, nam egressę e sepulchris defunctorum feruntur vmbrę, errasseq; cum q̃relis et per vrbis vias,ẽ per agros,qd quidem magno erat ostento, sed cum intermissa, et extinctis debita restituerentur,cessasse pdigia hęc.
At,sed. Quondam,pro aliqñ. Dum, populi ipsi. Gerunt longa bella,dum diu bellant. Armis pugnacibus,cum quibus pugnat. Deseruere di.parẽ.dies parentalium sacrorum,in quibus pro parentibus seu maioribus extinctis epulę sepulchris ferebant,vnde et ferales et feralia dicta sunt,et parentare,quod est ipsa sacra pro mortuis facere. Non fuit hoc impu.deseruisse.s. parentalia. Nam dr̃,refert se ad rumores. Ab isto omine,quasi ab hac mala,velut infausto omine causa,q: malum fuit illa deseruisse. Dicitur Roma incaluisse rogis,arsisse rogali,ẽ suburbano igne, vel (vt alij dicunt)non q incensa fuerit rogorum causa vlla ex parte,sed incaluit bellis ciuilibus,quę portenderunt,quę egressę sunt e sepulchris vmbrę.
Suburbanis,vt denotet sepulchra extra vrbẽ fuisse in suburbijs,nam extra vrbem et adurebant et sepeliebant corpora.Suburbana sunt,quę extra vrbem sunt,tamen sub vrbis iurisdictione. Vix equidem credo bustis exisse se.Pythagoreum se esse ostẽdit,cum id non credat circa sepulchra vmbras errare. Vix equidem,ego quidem. Credo,vix possum adhibere fidem. Ferunt aui, quasi maiores extincti. Exisse bustis,a sepulchris. Et tacitę q̃sti,q̃relas fudisse. Tempore noctis, per noctem.

Opinio de aĩs varia

Et ferunt,dicunt. Animas deformes, vmbras tetras et pullas per appositionem. Vulgus in.quia si multitudinem leuem et vacuam, nam vtrunq; inane signt,vacuam q: sine corpore. Vlulasse, qd luporum est. Per vias vrbis,per vias, qbus i vrbe itur,et p vias,quę in vrbe sunt. Et p latos agros, per lata arua,vt apud Lucanum de Syllanis Manibus et de Mario legimus,Insonuere tubę et q̃to clamore cohortes Miscentur, tm̃ nox atra silentibus aruis Edidit et medio visi consurgere campo Tristia Syllani cecinere oracula Manes,Tollẽtemq; caput gelidas Anienis ad vndas, Agricolę fracto Marium videre sepulchro. Postea, cessauere hęc (vt diximus) cum sepulchris honores debiti restituerent. Postea,post hęc. Honores p̃teriti .i.intermissi ipsa feralia sacra derelicta.
Reddunt tumulis,restituunt sepulchris.
Et venit modus,quasi finis pdigijs huius portentis et mõstris.
Et funeribus, species Metonymię ẽ, quasi defunctis seu funeratis. Dum tamen hęc, dum feralia hęc pro mortuis fiunt,quę nuptę sunt secubant a viris,quę maturę et nubiles,neq; se comãt, neq; coniugium ineant,includenda quoq; sunt inter templa Deorum simulachra,neq; illis sacrificãdum,nam erant extinctorum vmbrę his diebus,vt depascant appositas epulas,durareq; debent sacra hęc ad finem vsq; mensis,et tot diebus hęc obseruãda sunt,eruntq; dies.xi. Dum tamen, dum pro donec. Fiunt hęc,sacra feralia. Cessate puellę viduę,quasi vos puellę,quę nuper nuptę estis. Cessate,a matrimonio,quasi seccubate a viro,et ideo viduę.i.illis diebus viro diuisę,nec itelligas d his q̃ nuptę nõ sũt.Nã has explicat vsibus subseq̃ntibus.

Ne puellę nubãt in sacris feralibus

PINEA tę.a parte totum accipimus, hoc est a face nuptiali oẽm nuptiarum celebritatem. Dies puros,non ferales,quales sunt vndecim dies reliqui Februarij,vt aperte auctor ostendit. Nec tibi, monuit viduas nubendi cupidas,nunc admonet virgines viro maturas ne diebus impuris se ad nuptias p̃parent. Comat virgineas hasta recurua comas,non dicit eburneũ instrm, vt qdam volũt, quo discriminat capillus,nec calamistrum,vt alijs placet.Vnde Cicero calamistratam comam appellat.Est enim acus maior,qua(vt inquit Var.)calefacta in cinere capillus ornat,vnde cinerarij ac cinistones dicti sunt ministri calamistrorum,qbus matronę capillum crispabant, sed hastam significat qua nubentis caput comabat,vt Plu.et Festus meminerunt,ita vt hastę cuspide coma discriminaretur,dicebat aũt hęc cęlibatis, quã stetisse oportebat in corpore gladiatoris occisi,ideoq; ea ornabatur nubentis caput,vt sic vxor piuncta cũ viro esset in ipsa cũ i gladiatoris corpore fuerat, vel q: matronę in Iunonis Curetis,siue Curitis tutela sunt,q̃ ab hasta ferenda ita dicebat,q Curis lingua Sabinorum hasta (vt diximus) vocaret. Vnde nonnulli

ANT. FAN.

Calamistrum

Hasta q̃ nubentes caput comabant

Iunonis Curetis appellatio

Conde tuas Hymenęe faces, & ab ignibus atris
Aufer, habent alias moeſta ſepulchra faces.
Dij quoq; temploꝝ foribus cęlentur opertis,
Thure vacent arę, ſtentq; ſine igne foci.
Nunc aię tenues, & corpora functa ſepulchris
Errant, nunc poſito paſcitur vmbra cibo.
Non tñ hęc vltra, q̄ cum de menſe ſuperſint
Luciferi, quot habent carmina nr̃a pedes.
Hanc, q: iuſta ferunt, dixere feralia lucem,

eam Curitim dicunt, non Curetim, cuius ſtatuę vt plurimum haſtę innixę cernebant, vel vt omē fieret virorum fortium gignendoꝝ, vel ꝙ nuptiali iure imperio viri nubens ſubijcit, ꝙ haſta ſumma armoꝝ et imperij eſt, quā ob cām viri fortes ea donabant, et captiui ſub eadem vendebant, vel q: prima ꝯnubia violenta fuerunt, vel vt diſcerent vxores ſenerum et minime effoeminatum ornatuꝫ ꝓbare, vel ꝙ ſolo ferro nuptię dirimēdę ſint. Recurua vero haſta hoc loco dr̃, ꝙ deprimi ſoleat dūs eius ferro diſcriminatur coma nubentis. Dij q̊ꝫ tem. fo. cę. opertis, claudūtur Deoꝝ templa, dum manibus iuſta ſoluunt, et quaſi intermittit Deoꝝ cęleſtium honor. Thure vacent arę ſtentq; ſine igne foci, ceſſent ſacra cętera, et ſacroꝝ ignes, ſed reluctari nobis vr̃, qd̄ infra legimus. Ara ſit hic ignem curua fert ruſtica teſta. Item illic, Lanigeri pecoris tibi Termine fibris Sacra iubet fieri ſextus ab vrbe lapis. Dicendum igit ea lege cęteroꝝ Deoꝝ ſacra ceſſare, vt non omittant quę pręſcribit neceſſitas. Nunc aię tenues, manifeſta ratio. Mortui enim nihil cęleſtibus dn̄t, auctore Ser. et errātibus vmbris oīa fere polluunt, vnde non vident poſſe Dijs ſuperis pura ſacra exhiberi, niſi feralibus abſolutis. Corpora functa ſepulchris, vmbrę ſepultorum, quę vocant corpora, q: reuera vmbrę tres dimenſiones recipiunt. Nō tñ hęc vltra, deeſt verbum, et eſt ſenſus quę dixi non vltra cuſtodienda ſunt, q̄ quot dies ſuperſunt ad implendū Februarium, et quot pedes nr̃is carminibus ꝯtinent. Significat aūt xi. dies qbus mortuoꝝ vmbrę putabantur errare ac paſci ſilicernio. Hexametrum.n. cū pentametro xi. pedibus ꝯſtant. Hanc q: iu. fe. di. fe. lu.

Scilicernium

PAV. MAR.

TÆDA pinea, quaſi fax matrimonialis. Tęda ex generibus pinus eſt, cuius accenſę vſus in ꝯnubijs erat et in ſacris. Vnde Pli. de tęda, Flāmis atq; lumini ſacroꝝ ēt grata, hanc mares dūtaxat ferunt, nō illam mulieres ſed mares ferebant. Pinea ergo tęda, et ſpēs Metonymię, eſt fax ipſa coniugalis, q̄ſi ꝯiugium. Exoptat, vel expectat puros dies non funereos non moeſtos, ſed imaculatos re funebri claros et lętos. Nec tibi, quę nubilis eſt non ſe cōmat, non incumbat cultibus, hoc eſt ornatibus, et eſt apoſtrophe ad nubileꝫ ipſam. Nec, o tu. Quę ma. adulta, nubilis, viripotens. Videbere, videberis. Matri cupi. nam cupit hoc mater, vt filia placere ſtudeat, vt citius viro iūgat, et ſi vt ſe comat, ergo nunc his diebus. Nec haſta recurua, ſtylus reflexus, hoc eſt calamiſtrum. Comat tibi, quę matura matri videbere. Comat, ornet. Comas virgineas, crines pellares, dum virgo ē comat comas figura locutionis eſt, quę traductio dr̃, cum idem verbum repetat, modo in hac, modo in altera ſi-

gnificatione, vt Veniam ad vos, ſi mihi feriatus dat veniam. Conde, neq; ſunt illis diebus coniugia ſtipulanda, et eſt apoſtrophe ad Hymenęū. O Hymenęe, ὑμὴν gr. latine Hymē pellicula illa eſt tenuis, qua naſcit infans inuolutus, inde Hymenęum nuptialem Deum multi deductū volunt, ſed Martianus Capella Bacchi et Veneris filium dixit, cuius ſit officium in nuptijs ſaltare, canē, et lumina coronare. Ponit tñ a Poetis pro nuptiaꝝ Deo. Ergo o Hymenęe ꝯde, abſcōde Tuas faces, matrimoniales. s. Et aufer ab ignibus atris, ꝗ eſt funeribus, a feralibus ipſis. Moeſta ſepulchra, moeſta ab effectu, q: moeſtos oēs reddunt. Sepulchra dn̄r quaſi ſeorſum a pulchro. Habent alias faces, non habent lętas, ſed moeſtas, ergo alienę ſunt a tuis. Dij quoq; tē. neq; eſt illis diebus Dijs ſuperis ſacrificandum, imo occludēda ſunt eoꝝ ſimulachra intra templa, illa tamen operta ſint. Dij quoq;, dij etiā quaſi Deoꝝ ſimulachra. Cęlentur, abſcondant. Opertis, clauſis. Foribus, ianuis. Templorum, arę. Aram Var. ab areis deducit, quę ſunt loca in vrbe pura, ꝙ ſic etiam ara Deum ſit, niſi potius ab ardore. Alij tñ dicunt a gręc. verbo, hoc eſt ἀρᾶομαι, hoc eſt oro, et ἀρα oro eſt, inde arę ꝙ in ſacrificādo oreretur. Arę. va. thu. quaſi vacent ſacrificio, in quo thus adhibebatur. Et foci ſtent ſine igne, foci loca, vbi ignis ſit, vel ipſa ignis fomenta, ergo non accendant pro cęteris ſacrificijs ignes. Nūc animę, cauſa cur hęc obſeruanda ſunt, vt his diebus nuptę a viris ſecubent. Nobiles non ſe ornent, ꝯiugia non ineant, et Deoꝝ ſimulachra cęlentur cauſa eſt ne qd ꝓfanetur, nam vmbrę extinctorum cum ad epulas veniant, errant circa ſepulchra ne quid inficiant ab his cauendum eſt. Nūc, his diebus. Animę te. quaſi inanes vmbrę. Et cor. fun. ſepul. quaſi vmbrę corpoꝝ functoꝝ ſepulchris corporum quę humata fuere, nam inhumata centū errant annos, et ad hęc ſacra non veniūt, ergo corporum vmbrę, quę ſepulchris non caruere. Errant, circa ſepulchra et epulas ipſas. Nunc vmbra paſcit, ſaturat. Poſito cibo, oppoſitis epulis.

Non tñ, ſeruanda ſunt quę dixit, ſed non vltra dies. xi. nam totideꝫ diebus errare credunt vmbrę. Hęc tñ, quę dicta ſunt. Nunc vltra, quaſi nō pluribus diebus ſeruanda ſunt. Quā quot Luciferi, quot dies. Superſunt, reſtant. De menſe, Februario. s. nam ſi incipias a decimaoctaua die numerare vſq; ad finem, erunt. xi. dies, quod et ipſe nunc melius dclarat. Quot carmina noſtra, hoc eſt bi Elegi verſus. Habent pedes, nam alter habet ſex, q: eſt hexameter, alter. v. qui pentameter, et ſic ſunt. xi. pedes. ita et. xi. dies ſuperſunt de menſe. Hanc quia, ab hoc igitur ꝙ epulę ſepulchris ferantur,

Hexametri et Pētametri comparatio

lia / ã gre

ferantur, feralis dies dicta est, et feralia sacra. Vnde Pomp. Feralia Dijs Manibus sacra festa ferēdis epu lis. et Var. ab inferis et ferendo, quod erāt tum epulas ad sepulchrum quibusnis sibi parētare. Dixere, er go veteres. Hanc lu. hāc diem. Feralia, quasi feralem, et feralia sacrificia. Quia fe. in. quod pro

Vltima placandis Manibus illa dies.
Ecce anus in mediis residens annosa puellis,
Sacra facit tacite, nec tamen ipsa tacet.
Et digitis tria thura tribus sub limine ponit,
Qua breuis occultum mus sibi fecit iter.
Tum cantata tenet cum fusco licia plumbo,
Et septem nigras versat in ore fabas.

mortuis iusta soluūt, nam hec pprie iusta dicimus.

NT. / AN.

VLTIMA Pla. Ma. illa dies, aduerte non vnas his carminibus diem ostēdi lector in geniose, sed duas ex xi. Hic. n. sēsus est, Hāc diem quā et Quirina lia et stultorū festum appellant etiā Feralia dixerunt, quod ferēt siliciniuz ad sepulchra et solui Dijs manibus iusta incipiūt, illa vero dies q̄ Februariū terminat placādis Ma nibus vltima est, illa igitur pnemē monstrat hoc loco nō refert, et monstrat nō propinq̄ sed remo tissimam diē, cum hic pronomē diē in qua nūc sumus ostēdat-vt. Hanc quod iusta ferunt dixere fera lia lucem, dicti aūt sunt Dij Manes quasi boni ac prosperi quod melior mors sapiētioribus q̄ vita pro benet. Vñ immanes dicimus nō bonos. Augures autem (vt diximus) tā superos q̄ inferos Deos ma nes dicebāt, quod per eos oīa manare crederēt, aucto re Festo. Ser. vero manes inqt esse aīas eo tpe quo de alijs recedētes corporibus nōdum in alia trāsie runt, que cū noxie sint per antiphrasim Manes di cūtur, nā manum bonū est. Vñ mane sm aliquos nomen accepit. Alij a manādo Manes dictos vo lunt, quod aīs omnia plena sint inter lunarē circulu3 et terrenū. Ecce anus in etc. sacrificat hoc tēpore

Manes

Mute nymphe inferne, q̄ a loquacitate Lalar voca ta est, et deide Lar dēpta syllaba. Hec est q̄ peperis se dr̄ lares, cum eā Mercurius cōpressisset, de qui bus suo loco plura dicturi sumus. Huius Dee sacra recte feralibus iungebant, cu3 ei cū mortuis sit cō mune silētium, cui Iuppiter dr̄ linguā, que tacere nescierat, abstulisse. Accedat ad hoc quod ipsa est Lariū mater, quā Mac. Maniā vocat, ipse autē Lares aīe putabant esse hoium, auctore Festo, et in lucis pio rum Manes, qui lares viales dicebant, vt Ser. scri bit. Huic Dee rē diuinā faciētes inimicorū linguas cōpesci existimabāt, queadmodu3 et laribus hostiā imolātes hostes ab his arceri putabāt, vt legimus apud Festū. Sciēdu3 Deā Mutā nō esse Angenorā, cuius festa Angenoralia dicebant, nam ei Dee silē tij ꝑsuli (vt inqt Soli.) Decembri mēse sacra faciebāt instituta (vt ait Fectus) cū Angina oē genus aīaliu3 consumeret, que po. Ro. ꝓmisso voto liberatus est, vt Modestus scripsit, teste Mac. licet sm Verriū Flac cum Angerona dicta sit, quod Angores atq; animo rum solicitudines ꝓpitiata depellat. Cuius simula chrū ore obligato, obsignatoq; in ara Volupie col locatū est, quod qui suos dolores, anxietatesq; dissi mulat patientie bñficio perueniāt ad maximam voluptatē. Huius Dee sacellū inter antiquissimas reli

Mute / Dee festū / Lalar / Lares

Angenora / Sacrificium Dee / Mute

giones cultū est, auctore Solino, quā quidam credi derunt eam esse, in cuius tutela fuerit Roma, licet alij opē Consiuiā, alij Iouē, alij Luna3 esse credide rint. Et dig. tr. thu. tri. sub li. po. ternariū nume ru3 Aristo. scripsit ad sacra ptinere, q primū impa ris numeri locū tenet, vt diximus supra. Vñ illud est, Terna tibi hec pri mum triplici diuersa colore Licia circūdo. Recte igit anus (q̄uis delira mea snia) hūc numeru3 sacris adhi bet, qui est masculine virtutis, vt detrahenti um lingue acrius cō pescantur. Cū fu. li. plum. licia ad impli candas linguas, plumbū ad reprimēdas adhibet, vt lector a ritu tēpera. Et septē ni. ver in ore fa. vt non solū impedirent ora obtrectatorū, sed et sen sus hebetarent. Sane mortuorū animas in Fabis eē quidā tradiderūt, vnde hoc legumē parentādo as sumebat, auctore Pli. quod (vt Festus tradit) Flamini Diali nec tangere, nec nominare licebat, q id puta retur ad mortuos ptinere cum faba et lemuralibus iaceretur laruis, et parētalibus adhiberet sacrificijs. Vnde Var. de vita patrum lib. i. Faba3 inqt in qui busdam sacris noctu iactabāt, dicentes se lemures domo extra iannā eijcere, qua ide3 Var. cōfirmat, Flaminē non vesci, quoniā in flore eius litere lu gubres reperiantur. Eadē et hebetare sensus existi mata est, ē somnia facere, dānataq; est sententia Pythagorica, nec nō ē Ægyptiorum, qui institutis se dicunt, teste Dio. valetudinis cā, vt fabis abstine retur, q̄ animato maxime cōueniunt, afferūtq; in flationem, ac vēto plene sunt, vt Cice. et Laer. tradi derunt, vñ et ipse animus ptu3batur, similesq; sunt testiculis, et inferni iannis, vt ait Aristo. Cētū licet Cice. Laer. et Callima. Pythagora3 fabis abstinuisse testent, Aristoxenus tñ eum fabas edisse, et hedis te neris ac ꝑculis, solutū vesci memorie prodidit. Le ge A. Gel. li. iiij. noctium Atticarū. Hoc legumēto in sacris Dee Mute vtebant, sed nigro, quod nympha in ferna est, vt diximus. Vñ auctor ait. Cū fu. li. plū. septem autē fabas dicit, quod numerus septenarius vim obtinet vinciendi, ac rerū omnium fere no dus est. De cuius numeri plenitudine, potentia, di gnitate, ac maiestate lege Macro. in libello quo interpretatur somnium Scipionis. Eo mea sen tentia nihil est legi dignius.

Ternarius nūerus

Mortuorū aīe in fabis

Faba dāñata est

ILLA Dies, vltima s. est. Placandis Ma. ad pla candos Manes illa dies est vltima, que feralis appellatur. feralia et ferales fe longa et bre.

PAV. / MAR.

Ecce anus, inter hec feralia fiebant sacrificia Dee Mute, que et si poeta ad fabellam referat quam paulo inferius explicabimus, sacrum tamen erat quoddam magicū ad compescendas detrahētium linguas, quo vtinam et nos sciremus et possemus vti ad allatratus cerberi reprimendos, qui cum sapientiam profiteri velit ab omni sapientie munere profecto vacat, qui cum alios con

Q ꝗq; pice aſtrinxit, qđ acu traiecit ahena,
Obſutum menta torret in igne caput.
Vina quoq; iſtillat, vini quodcūq; relictū ē,
Aut ipſa, aut comites, plus tamē ipſa bibit.
Hoſtiles linguas, inimicaq; vinximus ora,
Dicit diſcedens, ebriaq; exit anus.
Protinus a nobis, q̄ ſit Dea Muta requires,
Diſce, per antiquos quę mihi nota ſenes.

tineri moneat ſe ipſius cōtinere nō poteſt. Qui aliena vitia hēt ante oculos, ſua autem tergo reiecit, non obloquar, ne maledicentię vobis, vt ille, p̄beaꝫ exēplum. ſacꝝ quidem hic erat magicū, ſed a paucis intellectū. Poeta tamen id nō ap t, nos tñ ſua verba cū myſterio intp̄tenur. Quod facillimū eſt nobis, qui vidimus id ideꝫ fieri pluribus in locis, eoq; mō quo a poeta refert. Pręterea religioſus qdaꝫ in Euboica erat, q vt genere Gręcus, ita Gręcis literis eruditus, ad quem aliquādo cuꝫ p̄ hyberna i Calcide eſſemus, e triremi cōfugiebant volebat. n. interdū, vt aliqd nr̄aꝝ lr̄aꝝ aperirem Hūc ſemel repi librūꝫ tenētē, cuius inſcriptio erat de arcanis veneficijs cuiuſdā Theſſali. inter cętera gręce ſcriptū hoc ſacrum aduerti, ꝙ ille eo tp̄e voluit expiri cū eſſent aliqđ maledici, q eum cōuitijs laceſſere non deſinebāt. Miꝝ qdem dictū eſt, compeſcuit illoꝝ maledicētiam, ideꝫ accidit et me p̄ñte in Hiſpali, et poſtea Rhodi. Plures. n. ſunt per oēm Gręciā qui hmōi venificia exercent. Quod oino alienum eſt a nr̄a religione, neq; fides eſt hmōi veneficijs adhibēda, quę plerunq; auctoīe in p̄niciē trahūt. Sed interp̄tando poetā, mutuabimus a Calcidico rōnes. Ecce anus, vetula annoſa plena annis. Reſidens in me. puel. inter medias puellas.

Miꝝ de ſacris teſſalicis

Facit ſa. ta. Deę Mutę. Nec tñ ipſa tacet, qꝛ ſilētibus cęteris loquit̄ ipſa, qꝛ īcātationibus vtit̄. Et ponit tria thura. i. tria thuris grana. Tribus di. ſubli. et, cur ſublimine, q̄ tranſituri eſſent detractatores, quoꝝ linguas cōpeſcere volebāt, vel ipſo thure fiebat ſuffumicato loco illi qua trāſituri erant, vel ſic in foramine ponebāt ſub limine, ideo inqt.

Qua, ea parte q̄. Mus bre. paruus. Fecit ſibi iter oc. quaſi in foramine nō humana manu facto, nō ferro, ſed qđ ſub limine mus ſibi fecit. Tū poſtea. Tenet, ipſa anus. Lycia cantata, fila licia quoꝝ in his vſus eſt. Pręcipue q̄ venerit virginea manus. Cantata, incātata. Plūbo, fuſco non intelligas tūc eam filare pro plūbo verticulū, quod eſt in fuſo. Sed plūbo, plūbi lamina, quę in rebus magicis adhibebat̄. Fuſco, a colore ipſius. Plūbo fuſco, vel potius illaborato, ea rōne plūbum adhibebat̄, qꝛ ad Saturnū refert̄. Nam vt auꝝ aſſignat̄ Ioui, et Lunę argētum, ita plūbum Saturno, cuius inſidus gelidę ac rigēns eſſe naturę conſtat. Adhibebat̄ ergo Saturni rō ad furorē, et ardorem linguaꝝ cōpeſcēdum. Et verſat ſeptē fabas nigras in ore, per fabas nigras mortui referebant̄, quibus vt ſilētium datū eſt, ita detrahentibus ſilētium incurreret. verſabant̄ in ore, qꝛ ex ore detrahentium verba erumpūt. Fabę. n. ad mortuos ptinent, vñ apud Pōpeium, Flamini diali nec tāgere nec noiare fabam licet, ꝙ ea patit̄ ad mortuos ptinere. nam et lemuralibus iacit̄ laruis et parentalibus adhibet̄ ſacrificijs. et in flore eius luctus lr̄ę apparere vident̄, ſed cur ſeptē, et nō plures neq; pauciores rōnem dicam, cū hic mos a Gręcis emanarit, gręce lr̄ę conſiderandę ſunt, quę vt et nr̄ę in cōſonātes et vocales diuidunt̄. Conſonātes nihil per ſe, ſed cū vocali ſonāt Vocales p̄ ſe vocem plenā faciunt, ergo quot ſunt vocales gręce ad maledicorum voces reprimendas tot fabas accipiebant, ſunt aūt ſeptem α ε η ι ο υ ω.

Plūbum fuſcum

Faba ad mortuos

Septenarius numerus

QVODq; di. aſtrin. quod acu. tra. ahe. obſutum mēta torret in igne caput, in hmōi ſacris ficta p̄ veris hri ſolent, quam ob cām anus Mutę rem diuinam faciens humani capiti pice illiti, ſiue cōfecti effigiē igne torrebat in eoꝝ poenā, q deuouebant̄. Sic et excātatores interdum in ſacris q̄ Cocytia nūcupabant, duas imagines formare cōſueuerunt e cera, et lana, quaꝝ cerea ad ignē liqueſcebat acubus infixa in eoꝝ ſuppliciuꝫ, quos inſectabant̄. Lege Porphyrionem. Oui. alibi, Deuouet abſentes ſimulachraq; cerea fingit, Et miſeꝝ tenues in iecur vrget acus. Sciēdum mētę odorē (vt inqt Plin.) animum excitare, et ſaporē ac auiditatē in cibis. Sunt qui mēta accuſatiuū pluralem eſſe velint, ab eo qđ eſt mētum. Quod ſi eſt licet claudicare verſus videat̄, ſuſtentat̄ tamen cęſura, vt Mittit Hypmeſtra de tot modo fratribus vni. Id magis placet, ꝙ id herbę genus nō congruit huic ſacro. Legēdum igitur figurate, Obſutū menta, vt accipias capitis ſimulachrū mētum obſutū habēs. Vina quoq; inſtillat, quibus sępe neq; pes, neq; mens ſuū ſatis facit officium, ſimiliter et lingua. Quę ſit Dea muta requires, vult Iuturnā ſororē Turni a Ioue dilectaꝫ fuiſſe, ac nymphā Almonis filiā contempta Iouis maieſtate nō ſolū admonuiſſe Iuturnā, vt ſibi caueret, ſed ēt tāti Dei amores aperuiſſe Iunoni, Vñ meruit lingua priuari, qua poena mulctata Mutę nomē accepit, et q̄ Latij nympha fuerat, nūc eſt paludis infernę. Fabula ita manifeſte hic traditur, vt pene expoſitione nō egeat. Coryleta, a corylo arbore ſic deducit̄ coryletū, vt a myrto myrtetū a pomo pometum. Cognatas, qꝛ Iuturna re vera fons eſt, vt diximus ſupra. Potes et aliaꝝ nympharum aquas, et Almonis accipere.

ANT. FAN.

Mentę odor

Muta Dea

QVOD Pice, poſſet aliqs caput hoc ad effigies viriles et muliebres referre, quas cōpitalibus in cōpitis ſuſpēdebant, putātes Deoꝝ inferoꝝ eſſe, quos lares vocāt, vt viuis. s. parcerēt, p̄cipue cū nūc de Dea Muta agat̄, q̄ lariū mr̄, ſed nihil ad rē. nam ſacꝝ hic alteꝝ eſt ab illo, et illę effigies erāt lanee, hę vero alter fiebāt. Torret ergo in igne, q̄ſi calefacit ad ignē caput obſutū circūſutum. Mēta, herba illa odora. Mēta, a ſuauitate odoris dicta. Pli. dixit et mintā aliqñ mintā appellatā. Quod caput. Aſtrinxit pice, aſtrictū ex pice cōpoſitū. Quod traiecit, p̄forauit.

PAV. MAR.

Menta mīta herba

Inppiter imodico Iuturnę captus amore
Multa tulit, tanto non patienda Deo.
Illa modo in siluis inter coryleta iacebat,
Nunc in cognatas desiliebat aquas.
Cõuocat hic nymphas Latium qcũq; tenebãt
Et iacit in medio talia verba choro.
Inuidet ipsa sibi, vitatq;, quod expedit illi,
Vestra soror, summo succubuisse Deo.
Cõsulite ãbobus, nã q̃ mea magna voluptas
Vtilitas vestrę magna sororis erit.
Vos illi in prima fugienti obsistite ripa,
Ne sua fluminea corpora mergat aqua.

nit. Acu ahena, acu ęrea, traijciebãtur aũt caput hic circa os, vt sicut lĩgua figebat acu, ita maledicẽtis transfigeret. Vina quoq;, dũ calefit ad ignez caput illud vinũ superius instillat guttis qdem exiguis. Vinũ illud, quo caput abluebat, si quo mõ potuissent, maledico bibẽdum tradebãt. Quod aũt ex ipsa instillatione superaat et anus et comites bibebant. Vina quoq; instillat, sup caput. s. Quodcũq; est relictũ vini, oẽ qd nõ est superius instillatũ. Aut bibit ipsa, anus. Aut comites puellę, et ipsa et comites bibunt. Tñ ipsa plus bibit, q̃ anus. ẽ. Hostiles, egredit postea e loco anus peracto sacro, et hęc. Dicit, anus. Vixiinus. a vincio vincis. i. alligauimus. Linguas hostiles et ora inimica, vt ob loqui et carpere non possit. Dicit hęc anus discedẽs, cuz discedit et exit ebria, et hoc q̃ plus alijs bibit. Protinus a nobis, retulit sacruz, qd fit Deę Mutę, nunc q̃ sit Dea Muta, nympha fuisse refert Almonis fluuij filiaz, quę ex linguę vitio Lalam dicebat. Hęc cũ Iuppiter Iuturnã nympham arderet, et ipsam Iuturnã, vt caueret, monuit, et Iunoni Iouis amores detexit, indignatus Iuppiter linguam illi abstulit, iubetq; Mercurio illã pro inferna nympha ad inferos ducere, qui intereũdum eius amore captus, gaudinm reddit peperitq; ex Mercurio lares duos, q seruant compita, inde cõpitalia festa et dies attributi laribus, qbus in cõpitis sacrificabat. Inquit ergo poeta. Protinus, subsequẽter. Regres a nobis quę sit Dea Muta, disce q̃ mihi nota. s. sunt. Per antiquos senes, p veteres. Iuppiter, aggredit nunc ipsos Iouis ignes, q multa q̃ non debuerat amore ppessus. Iuppiter captus imodico, nõ modico, ergo nimio amore Iuturnę nymphę, quę soror fuit Turni, de qua plura supiore lib. diximus. Multa tulit, multa ppessus. Non patiẽda a tãto Deo, quę pati nõ debuisset Iuppiter rex et Deus oipotẽs. Illa modo, fugiebat illa semp Ionẽ nunc in nemoribus latitans, nũc in aqs. Illa, Iuturna. Modo iacebat in siluis, iacẽs latebat i nemoribus. Inter coryleta, coryleta a corylis, vt querceta, pineta, vineta. Coryli sunt arbores et fructus, q̃ a nobis auelanę dñr. Nũc desiliebat in aq̃s cognatas, in fluuios nympharũ latinarum, q̃ cognationis vinculo sibi vinctę erãt, de cognatis superius diximus. Cõuocat, vbi illam Iuppiter insequẽdo non proficiebat latinas nymphas cõuocauit, atq; illas ita allocutus est. Hic Iuppiter. s. Cõuocat in cõcilium vocat. Nymphas quęcũq; tenebant Latiũ. i. oẽs latinas nymphas. Et iacit talia verba q̃ua sequũt. In me. cho. nympharũ ipsarum.

INVIDET ipsa sibi stulta vtilitati pprię aduersatur. Annuerant oẽs tyberinides vndę, nymphę oẽs fluuij Tyberini, Tyberinis patronymicũ fœminiũ est a Tyberino deductũ. Queq; colũt thalamos Ilia diua tuos, aut idẽ dicit, qd Poetę pęrpe faciunt. Ilia. n. vt auctor i Ennius, in Tyberim iussu Amulij pcipitata ẽ. Quare huic eã fluuio nupsisse fabulant. Vñ illud est Hora. in prio carminũ, Ilię dum se nimiũ q̃renti iactat vltorem vagus et sinistra Labit ripa Ioue nõ probante Vxorius amnis. Aut p Ilię thalamos accipimus Aniene. De quo ingt Sillius, sulfureis gelidus qua serpit leniter vndis Ad genitorẽ Anio labens sine murmure Tybriz. Huic. n. antea matrimonio iuncta credit. Decurrit autez hic fluuius ex Alba, vt inquit Stra. ẽ Tyberim intrat. Forte fuit Nais lar noie prima, sed illi Dicta ẽc. Dea Muta Lar olim vocabat, quod nomẽ in eius filios trãslatum est, sed antea Lalar ei nomẽ fuit ex loq̃citatis vitio positum. nam λαλεω idem qd loquor significat, et λαλουσ gręci linguaces vocãt, vt A. Gel. scribit. Placet igitur primã syllabã accipias pro pria pte syllabę, hoc est L. lrã, quę in Lalar noie geminat. Nonimus. n. vt prior ad vnũ, sic ẽ primũ ad plura referri, teste Prisciano. Nais a nao. i. fluo dicta est. Sępe illi di. Al. hic fluuius est Vrbi proximus ac celeberrimus, vbi (vt ait Vibius Seqster) mr Deũ. vi. calen. Apri. lauabat. similiter et cultros Samios ferunt in eodez lauari solitos, qbus furẽtes Galli inter se digladiabant. Luc. Et lotã paruo reuocãt Almone Cybellẽ. Sillius. Quiq; hostia Thusci Amnis amãt tepidoq; fouent Almone Cybellẽ. Sta. in siluis, Quaq; Italo genitus Almone Cybellę Ponit et idęos iam nõ reminiscitur ãnes. Cadit aũt hic fluuius in Tyberim. Oui. infra, Est locus in Tyberim qua lubricus influit Almo, Et nomẽ magno pdit in ãne minor. Iuturnę sta. so. de Iuturna diximus supra. Sororẽ vocat, q̃ nympha dr. Miserataq;. n. miserata Iunonẽ et alias nuptas, de qbus mariti malemerent cum pellices quęrũt. Eripit huic lin. merito qui nõ intẽdendus est in Solẽ digitus, et q̃uis exigua virtus sit rebus pstare silẽtiũ, grauis tñ culpa est q̃ tacẽda sunt eloq. Locus il. silẽ. ap. nõ est aptior locus Mutę inferis, vbi ppetuũ est silẽtiũ.

INVIDET, hęc fuerũt verba Iouis ad nymphas, vt amori suo et Iuturnę vtilitati cõsulerẽt. Vra so. Iuturna. s. Ipsa sibi inuidet, suę felicitati, quã conseq posset. Et vitat, fugit. Quod illi exp. qd illi vtile est. qd vitat. Succubuisse, pro succũbere. Sũmo Deo, hoc est mihi Ioui, hoc illi plurimum cõferret. Cõsulite am. et Iuturnę ẽ mihi,

ximus
vincio
Fabula Iuturnę

ANT. FAN.
Tyberinis prõnymicũ
Anio flu.
Lalax
Nais
Almo flu.
Almo fl.
PAV. MAR.

Dixerat,ánuerant oēs Tyberinides vndę,
Queq; colunt thalamos Ilia Diua tuos.
Forte fuit Nais Lar nomine,prima sed illi
Dicta bis antiquū syllaba,nomen erat
Ex vitio positum sępe illi dixerat Almo,
Nata tene linguam,nec tamen illa tenet.
Quę,simulac tetigit Iuturnę stagna sororis,
Effuge ait ripas,dicta refertq; Iouis.
Illa etiam Iunonē adiit,miserataq; nuptas,
Naiada Iuturná vir tuus inquit amat.
Iuppiter intumuit,quaq; ē nō vsa modeste,
Eripit huic linguá,Mercuriūq; vocat.
Duc hác ad manes (locus ille silētibus aptus)
Nymphá,hęc iferne nympha paludis erit.
Iussa Iouis fiunt,accepit luctus euntes,
Dicitur illa duci tunc placuisse Deo.

Naz quę,res illa quę. Erit mea vo.ma.q: piet mihi magnam voluptatē. Erit magna vtilitas vrę sororis,Iuturnę,nā magno vsu et ornamēto erit illi. Vos illi in,cum illā Iuppiter insequeretur illa se in aq̄s deiciebat,ē Iouis impiū in aqs non erat.Iō ab his petit᷒ne illā i suis aqs recipiát. Vos obsi.illi Iuturnę. Fugienti,cū me fugit.

In pri.ri.quasi nō illam excipiatis intra ripas. Ne mer. sua cor.suū cor. Aq̄ flu. aqua fluminalis quasi ne se pcipitet in flumē,ē ibi deliteat vbi eaz hr̄e non possim.

Dixerat,Iuppiter.

Annuerát.i.nutu affirmauerát. Oēs vn. Tyberinides,oēs nymphę Tyberinaꝶ vndaruz,formauit patronymicū a Tyberino, a quo nomē inditum est fluuio,et fluuiū ipsum appellare possumus Tyberinū ē Tybriz,ē Tyberim ē Tybridem.ē ánuerant.

Tyberinides pronymicū a Tyberino

O Di. Ilia q̄ co. tha. tu.nymphę quę colūt Aniené fluuiū Nec erretis cū illo,qui dixerat thalamos Ilię esse in Tyberi,q: Tybridi nupserit,nā nupsit Anieni,sicut diximus in scda Oda,Hora.Iliam(vt paulo superius diximus) multi volūt ab Amulio neci traditá, multi pcibus filię Amulij seruatā dixere,q̄ inde ab Aniene amata est,sed obseq recusabat quęrēs,dolēsq; tamen calamitates suas.desperata.n.in Anienis vndas se p̄cipitem dedit,vt poeta hic nr̄ in libris de Amoribus ad Corinnā retulit,excepta tunc est ab Aniene ē mr̄imonio iuncta. ergo Anieni et non Tybridi nupsit. Forte fuit,quę fuerit nūc illa quę amores Iouis retexit, nympha fuit Lar vocata. Sed ex loq̄citate appellata fuit Lala,quá cum sępe rephenderet pr̄,vt linguā cōprimeret non tñ fecit. Forte fuit Nais,fluuialis nympha,nā Naiades fluuiorum Deę sunt a νάω q̄d est fluo. Noīe Lar, nas sic appellata. Sed antiquū nomē erat illi syllaba prima bis dicta,hoc est Lala,geminabaē ab antiquis prima syllaba. Positum ex vitio,hoc est ex garrulitate linguę.vitiū a morbo differt.Vitiū innatum ē ppetuū.Morbus est tēporaneus. Ex vitio,nā erat loquax et garrula λαλεῖν.n.grece,latine loquor,inde λάλος loquax. Si hęc vocabaē Lala,q: loquax,ē garrula. Sępe Almo, q erat eius pater,Almo fluuius est paulo extra vrbem via Hostiensi,q ex paludibus orīē non lōge a tēplo diui Pauli. Dixerat illi,filię. Nota tene,cōprime. Lingua nec tñ ipsa tenet,q: retinere nō poterat. Quę simul postq̄. Tetigit sta.lacus. Iuturnę sororis,lacus Iuturnę erant iuxta Pallátium non longe a tēplo Vestę. Ait effu.ri.q: Iuppiter dixerat,vt obsisterēt in prima ripa,hęc ait. Effuge ripas,quasi ne maneas in ripis,sed in vndis. Et refert dicta Iouis,quę dixerat nymphis Iuppiter, ne eam reciperēt. Illa ēt,Lara. Adijt Iunonē. Et mi.nu.quasi dolēs iniuriā nuptis inferri,cuz pellices succūbūt. Inquit vir tuus, Iuppiter amat Iuturnā.

Nais a νάω.i. fluo

Lala

Lacus Iuturnę iuxta Pallatium prope templū Vestę

Naiada, nympham fluuialē. Iuppiter i tu.indignatus Iuppiter linguá quam non cōtinebat huic abstulit. Iuppiter intumuit,quasi indignatus est ex verbis et garrulitate illius. Et eripit,abstulit. Liguá, huic nymphę. Qua ipsa. Nō est vsa mode.quá non cōprimebat,sed imodeste loq̄batur,ē vocat Mercurium q est Deoꝝ nūtius, de quo dicēē suo loco. Duc hác, hęc fuere iussa Iouis ad Mer. Duc hác nympham ad Manes, ad Deos inferos. Ille locus,inferoꝝ. Est aptus silētibus,q: ibi sunt silentia,ē huic eripuerat linguá, ergo mutá ad silētia. Hęc erit nympha paludis infernę,quę erat nympha paludis latinę, fit nympha paludis iferne,vt inter silētes ppetuo sileat iussa Iouis,duciē illa ad inferos p Mer. sed intereūdū placuit Mercurio,coepit illam ardere.

ACCEPIT lu.eun.bene luctus in loco essent qui lucis egebat. Geminosq; pa.qui cō.ser.Et vi. no. semper in vr.la.hi sunt Genij scdm aliquos, q nobis genitis obseruatores deputētur,quibus assistentibus post mortē(vt inqt Ser.)aut afferimur i meliorem vitá,vt cōdemnamur in deteriorē.Ser.Tullius(teste Plin.)creditus est Laris familiaris filius. Quá ob cám cōpitalia et ludos Laribus primus instituisse dr̄.Colebanē.n.nō soluz priuatim,sed publice in compitis,coronisq; q: et floribus ornabantur.Quare ait Pli.Coronas Deorum honorē fuisse,et Larium publicoꝝ priuatorumq;.Et Iuue.Laribusq; paternis Thura dabo, atq; oēs violę iactabo colores.ij et pro incolumitate ciuitatis excubate credebátur,vt Vrbisq; laborem Testatos sudore lares,et pro singulis familijs, putabanturq; arcere fures,vt Exagitát et lar et turba Diania fures, Peruigilantq; lares,peruigilátq; canes.Sane Compitalia(teste Festo,item Macro.A.Gel.ac Varrone) fuerunt ferię cōceptinę,quaꝝ ludos q per vrbez in cōpitis agitabanē Tarquinius Superbus restituit Laribus,ac Manię matri Larium,quod sacrificij genus Iunius Brutus mutauit pulso Tarquinio.cū enim pceptum esset ab Apolline, vt capitibus pro

capitibus

ANT. FAN. Lares Genij

Cōpitalia

capitibus supplicaretur, et aliquādiu obseruatū vt pro familiaꝝ sospitate pueri Manię mactarent, capitibus alij et paupis supplicari iussit, factūq; est, vt effigies Manię suspēse pro singuloꝝ foribus p̄iculum, si qd imineret familijs expiarent. Sed de laribus alibi. Proxima co. di. cha. chari. xi. cal. Charistia celebrant, dicta a potis charitos quod grām sigat, q eo die cognati ad seruandū amorē et grām i vnū ꝯuenirent. Fiebat. n. solēne ꝯuiuiū, vt scribit. V. M. idq; charistia dicebat, cui p̄ter cognatos et affines nemo interponebat, vt si qua inter necessarias p̄sonas q̄rela eēt orta apud sacra mēsę et inter hilaritatē aīorum fautoribus ꝯcordię adhibitis tolleret, Vñ auctor ait infra. Concordia fert illo p̄cipue mitis adeē die.

Vim parat hic, vultu pro verbis illa precat,
Et frustra muto nititur illa loqui.
Fitq; grauis, geminosq; parit, q̄ cōpita seruāt,
Et vigilant nostra semper in vrbe lares.
Proxima cognati dixere Charistia chari,
Et venit ad socios turba propinqua Deos.
Scilicet a tumulis, & qui periere, propinquis
Protinus ad viuos ora referre iuuat,
Postq; tot amissos, quidquid de sanguīe restat
Aspicere, & generis dinumerare gradus
Innocui veniant, p̄cul hinc procul ipius esto
Frater, & in partus mater acerba suos.
Cui pater est viuax, qui matris digerit ānos,
Quę premit inuisam socrus iniqua nurꝰ.

cognatos, sunt q esse dicant, quoꝝ maternum genus idē est, alij aīr. Agnati vero sunt ex eadem stirpe masculina p̄ducti. Affines āt q nō nobis nā, sed vxoribus nr̄is ꝯiuncti sunt. Ad so. Deos, ad sacra mensę cognatę, ac p̄pinquę turbę cōia, siue ad Deos generis. A tu. ad vi. a sacris feralibus a Charistia, ab his q̄ tristitiā afferunt ad iucūda. De san. de genere, vt A nymphaꝝ sanguinis vna. Cui p̄r est vi. nō adsit sacro ꝯuiuio ipius filius, q odit parē tem vitę longitudinē, ipse alibi, Filius ante diem patrios inquirit in annos.

IVSsa Io. quę Iuppiter iusserat. Fiunt, nas eēt illi. Luctus accepit eum. lugere coepere, et illa q̄ ad. infero. ducebat, et ille cōmiseratione illius motus. Illa dr̄, refert se ad fabulā. Placuisse tunc du Deo, Mer. q eam ducebat. Mer. pat vim illi. s. vult eā violare. Illa p̄cat hunc vultu p̄ verbis, loco verboꝝ, deerat ei lingua, non poterat loq, ergo vultu p̄cat. Et fru. incassum. Nitit lo. ore mu. ore sine lingua. Fitq; gra. ex Mercurio facta est illa grauida, pepitq; duos filios, qui appellati sunt lares, et p̄sunt custodię vrbis, et seruant cōpita. Et Plu. ostendit Pręsides vocari eos, et canē assistere. Ipsos aūt canū pellibus vestiri, rōnesq; affert. lib. p̄ble. An qd p̄sides sunt, qui p̄sunt aūt domus custodes eē ops, et alienis formidolosos, sicut canes videmus. Mites vero, ac lenes mansuetumq; domesticis, An illud verius est, qd a qbusdā Romanis dr̄, et Chrysippus opponat. Dęmonia quędam mala circūire, quibus Dij carnificibus et sceleꝝ vltoribus aduersus iniustos et impios vtunt. Sic lares furiales quidam sunt, et poenaꝝ, et exactores vitę, et op̄ationū speculatores. Iccirco. n. fit, vt caninis pellibus induantur, qbus et canis ideo assidet, q ad inuestiganda scelera, et vlciscendo improbos sagaces sunt.

Fitq; et fit ipsa nympha. Grauis, grauida. Et parit geminos lares, hoc est gemellos. Qui seruāt compita, vias. Et semper, ipsi lares. Vigilant in nostra vrbe, q̄ p̄sunt custodijs vrbis. Proxima, inter feralia pro mortuis sacrificia conuiuiū fit inter cognatos et affines. xi. cal. Martias, hoc est xix. die Februarij. De quo Vale. vbi de Institutis antiquis agit, ita inquit, Conuiuiū etiam solemne maiores instituerunt, idq; Charistia appellauere, cui pręter cognatos ē affines nemo interponebat, vt si qua inter necessarias persona querela orta esset, inter sacra mensę, et inter hilaritatem animorum adhibitis cōcordię fautoribus tolleretur. At poeta ē ob id fieri asserere videtur etiam, vt post extinctos multos, superuenientium numerus ex eadem cognatione quotannis recenseretur, sed his adesse debere innocuos, non autem qui fratrem interemissent, aut parricidas, aut impias matres, et filios impios, seu nouercam, et socrum nurui infensam, inquit ergo. Chari cognati, chari consanguinei, qui ex eodem progenitore genus trahunt. Dixere proxima, festa scilicet. Charistia, declinatur numero multitudinis, et deducitur απο της χαριτος, quod est gratia, quasi gratiosa conuiuia. Et turba propinqua, quasi coetus propinquorum, hoc est affinium. Venit ad socios Deos, quasi ad penates cōiunctorum, nam conueniebant et cognati et affines, vt Vale. inquit. De cognatis supra diximus. Affines sunt (vt Modestinus de gradibus inquit) viri et vxoris cognati, dicti ab eo q duę cognationes quę diuersę inter se sunt, per nuptias copulantur, et altera ad alterius cognationis finem accedit, nam coniungendę affinitatis causa fit ex nuptijs. Iuuat, scilicet certe. Referre ora, hoc ē vultus quasi respicere. Protinus, subsequenter. Ad viuos, ad eos qui supersunt. At tumulis, hoc est a sepulchris cognatorum scilicet. Vel a tumulis, hoc est a feralibus sacris, nam tunc epulę ferunturad sepulchra. Vel a tumulis, a tumulatis cognatis, ē erit species Metonymię, quādo ponitur quod tenet pro eo quod tenetur. Et a propinquis qui periere, idest ab extinctis affinibus, ergo a cognatis et affinibus iam vita functis. Et iuuat, delectat. Post tot amis. post tot cognatos vita functos. Aspicere quidquid re. de sanguine, qcunq; supersunt de eade cognatione. Et dinumerare, quasi recensere. Gradus generis, gradus cognationis. Sunt enim alij superioris, alij inferioris ordinis dicti, vt Paulus iuriscon. ingt ad similitudinem

Charistia

ſcalaꝝ locorumue ꝓ𝔠inuũ,quos ita ingredimur, vt de ꝓximo in ꝓximum. Innocui ve. non veniant ad hęc ſontes, ſed inſontes, non frater fratri aduerſus,non mater in filios crudelis. Veniant, ad hęc Chariſtia. Innocui, q nihil nocuer. Eſto, ꝑ ſit. Procul ꝓ.lõge. Hic,ab his Chariſtijs. Frater impius, malus frater,qui in fratres fuerit iniquus,vt Amulius in Numitorem,Peleus in Phocum, quẽ interemit. Et mater acer.crudelis. In partus ſuos,in filios quos peperit,vt fuit Medea

Amulius Numitorem
Phocum Peleus

Cui pater eſt,nec veniat ad hoc ſolẽne cõuiuium, qui parentum vitam odio hẽt, nec nurui ſocrus aduerſa. Eſto inqt ꝓcul hinc cui,ille cui. Pr̃ eſt vi.cui pater nimiũ viuere vr̃,qui eſt naturę robuſtę, nam illum viuacẽ dicimus,qui et re et tpe exigente abſumi non põt. Qui digerit,qui numerat. Aut qui di.qui diſponit. Annos ma. qui ſperat hoc anno vel illo matrem morituram,eſto ꝓcul. Socrus quę premit, quę vexat. Nuꝛ in.hoc iaꝫ in ꝓuerbiũ tranſit,vt ſocrus nurum diligere non poſſit.

TANtalidę fra. abſint Atreus et Thyeſtes nepotes Tantali ex Pelope. Nota eſt fabula. Non vult adeſſe his ſacris crudeles fratres, malas nouercas, ſęuas vxores,iniquas ſocrus,oẽs deniq; expꝺes pietatis et gr̃ę,in alijs qbuſdam ſacris(vt ſcribit Feſtus) clamitare ꝯſueuerunt hoſtis victus, mulier virgo exeſto,cũ vtrinq; extra eſſe, et ſacris non intereſſe oporteret. Iaſonis vxor, q̃cunq; filis eſt Medeę,q̃ fuit crudelitatis notiſſimę. Et q̃ ru.ſe.to.de. Inonẽ dicit,nam cum Nephele Athamantis vxor (vt ait Ser.)inſania ꝯcitata in ſiluas abijſſet,Athamas filijs ſuis Inonẽ Cadmi filiam ſuperinduxit nouercam,quę priuignis exitiũ parans, egit cũ mr̃onis, vt frumenta ſerenda corrũperent, quo facto maxima fames ſubſecuta eſt.Quã ob cãm tum ad cõſulendum Apollinẽ miſiſſet Athamas Ino eũ, qui miſſus fuerat doloſe corrupit, egitq; vt referret ab oraculo dictum Nepheles filios ad famẽ tollendaꝫ eſſe imolandos,quos ipſa accuſauerat qd frumenta coxiſſent.Quare Athamas inuidiã plebis timẽs, Phrixum ⁊ Hellẽ publice arbitrio cõmiſit nouercę, ſed clam illis ſalutare ꝯceſſit remediũ,deditq; opaꝫ vt Phrixus aureũ arietẽ adduceret,cuius ope peruenit ad Colchos.Sane Nephili nebula eſt. Vnde qdaꝫ fabulanẽ cũ Phrixus ⁊ Helle in eo eſſent,vt mactarenẽ miſſaꝫ a mr̃e nubẽ cũ ariete, quo ambo ſunt ab iminenti pi̓culo liberati. Dijs ge. nouimus(auctore Ma.)fuiſſe ferias ꝓprias,quas quę familia ex vſu domeſticę celebritatis obſ̃uabat.Deos ergo generis vocat,quos priuatim colendos ſibi familię d legiſſent. Libate da.ex eodem vaſe,vt qbuſdã placet,vt indiciũ et omen ſit amoris, atq; concordię.

ANT. FAN.

Inonis fabula

Nephele Phrixi et Helles

Tantalidę fratres abſint,⁊ Iaſonis vxor,
Et quę ruricolis ſemina toſta dedit,
Et ſoror,⁊ Progne,Tereusq; duabus iniquus,
Et quicunq; ſuas per ſcelus auget opes.
Dijs generis date thura boni,concordia fertur
Illa precipue mitis adeſſe die.
Et libate dapes,vt grati pignus amoris,
Nutriat intinctos miſſa patella cibos.
Iãq;vbi ſuadebit placidos nos humida ſõnos,
Larga precaturi ſumite vina manu.

Nutriat in.mis.pa.ci.vna atq; eadem patella ſingulis oblata cibos ſuppeditet delibandos.Eſt aũt patella(vt auctor eſt Feſtus)vas picatũ paruum, atq; aptum ſacrificijs faciendis.Inde (vti arbitramur) libatis dapibus ſuaui ꝯdimento perfuſis miniſtri diſcũbẽtibus reliqua ſuggerebant. Bñ tu,deeſt vt tũ habeas.Suadet auctor vt ſinguli non ſolum cognatis ac propinquis, ſed Auguſto bona ominentur.

Patella

TANtalidę,nunc ꝑ exempla declarat,qui hoc in ꝯuiuiũ admittendi non ſint. Abſint, ſint ꝓcul. Fratres Tantalidę,fratres Tantalidis ſimiles, vt Atreus,⁊ Thyſtes fuere Tantali nepotes Pelopis filij Thyeſtes ex Atrei coniuge filios genuit, Atreus illos patri epulandos dedit, vt in Thyeſtis Tragoedia Seneca refert. Et abſit vxor Iaſonis,ſimilis vxori Iaſonis hoc eſt Medea,de qua ſuperius diximus, quę pr̃eꝫ ꝑdidit,fratrem lacerauit , filios ex Iaſone necauit, Creuſam ob quã repudiata fuerat,aduſſit, et abſit.

PAT. MAR.

Quę de.ſemi.to. ſicca ſeu decocta. Ruricolis, agricolis,quaſi abſit illi ſimilis. Ino Phrixi et Helles nouerca, Athamantis vxor agricolis aduſta ſemina dabat, quę cum minime naſcerentur ſequuta eſt annonę caritas, ex quo ꝯſulti ſacerdotes ab Inone corrupti fuere, dixeruntq; non poſſe h̃ expiari,niſi Phrixus et Helle mactarent,quo decreto, cum ad arã ſtarent a Nephele matre imiſſa nube cum aurei velleris,ariete rapti ſeruati ſunt,qd latius in fine tertij libri refert,ergo abſit nouerca illi ſimilis. Et ſo.Terei,Prognes, et Philomela fabula latius in Meta.li.vi.refert.Tereus Thracũ rex Martis(vt Callimacus inqt) ex Biſtonide nympha filius,hic ꝓgnẽ Pandionis Athenaꝝ regis filiã vxoreꝫ duxit,quę illi Itym peperit , rogatus a Progne,vt Philomelã ſororem ad ſe duceret Athenas petijt, exoratoq; Pandione Philomelã duxit,ſed inter nauigãdũ eius amore captus puellã violauit, q̃etiq; facinus linguã abſcidit,et cuſtodia adhibita in ſiluis dereliqt,rediensq; ad Prognẽ extinctam Philomelam aiebat.At illa depicto in tela Terei ſcelere, ſorori rem apit,quę Orgia ſimulans in ſiluas venit,Philomelamq; frondibus tectã in regiam ꝯduxit,Itym filiũ interemit,patriq; epulandum appoſuit,quo cognito cum vtranq; interẽpturus eſſet Tereus,Progne in hirundinẽ,Philomela i ſui nominis auẽ,Itys in faſianũ,Tereus in vpupam conuerſi ſunt.Vnde vt apd Ph.eſt,Bizycis tecta i Thracia hirundines ob ſcelera Terei non ſubire. Abſint ergo ab his ſacris ſimiles mulieribus his et Tereo.

Ino tosta semina

Abſit et Progne et ſoror, hoc eſt Philomela, q̃ ambę in necem Itys ꝯſpirauere. Et Tere. iniquus duabus,Prognę et Philomelę. Prognę nam coniugalia iura fregit,Philo.q̃ ea violauit. Et abſit

gcunq;

quicunq; auget suas opes p̄ scelus, qcunq; p̄ scelera, aut tyrānidem, aut alterius bona occupat, seu depopulat. Sacrificādum est a bonis, ē nō a malis. illis.n. Charistijs adest inter cognatos cōcordia. Date boni, vos boni et nō mali. Thura, quasi sacrificate. Dijs gn̄is, Dijs eiusdez cognationis, Dijs domesticis, Dijs eiusdē gn̄is. Cōcordia, Dea de qua superiore libro diximus. Ferē, dr̄. Adesse mitis, benigna, p̄cipue illa die, in qua sunt Charistia, hoc est q̄ (auctore Vale.) diximus, vt si qua iter cognatos q̄rela orta eēt, adhibitis Cōcordię fautoribus tolleret.

> Et bene vos, bn̄ tu pr̄ię pater optime Cęsar,
> Dicite suffuso per sacra verba mero.
> Nox vbi trāsierit, solito celebretur honore,
> Separat inditio qui Deus arua suo.
> Termine, siue lapis, siue es defossus in agro
> Stipes, ab antiquis tu quoq; nomen habes.
> Te duo diuersa domini de parte coronant,
> Binaq; serta tibi, binaq; dona ferunt.

Libate, degustate. Dapes, q̄si vna comedite. Libate dapes vt pignus grati amoris, nā cuz in simul edit aut bibit oīs inimicitia, oīs querela remittit. ideo dapes amoris sunt pignora, ē in iure ciuili est agere neminē posse iniuriaꝝ, qui cū eo q iniuriā intulit comederit, seu biberit, seu luserit. Patella missa, quasi posita sup mensa. Nutriat, bene afficiat. Cibos intinctos, saginatos, q̄si itingant cibi p̄ oēs in ipsa patella, aut intelligas. Patella nutriat, cōditos suggerat. Cibos intinctos, sapore aliquo respersos, nā q̄ greci βαμμα et vocāt nostri dn̄t intinctū, hic est saporē. inde Pli. itinctū ex myrto laudat. Iāq; vbi, bibēdum est, sed tunc profusius cū reddenda corpa sōno sunt. Iamq; vbi, postq̄. Nox humida suadebit placidos sōnos, placidā quietē. Sumite, accipite. Manu sumite, vos. Precaturi. s. qd̄ p̄caturi sunt, sequēti versu explicat. Vina larga, q̄si largiore poculo vt p̄fusius bibat. Et bn̄ vos, hęc sunt q̄ inter bibēdu3 p̄cari iubet. Dicite mero suffuso, mero dixit vt sit immistū sine aq̄. Suffuso, sparso. Per sacra verba, p̄ ora, vn̄ sacra verba egrediunt. Sacra, q̄ p̄catoria. Dicite bn̄ vos, q adestis. s. bn̄ viuatis et valeatis. Et bn̄ tu. s. viuas et valeas. Tu Cęsar, Auguste. Optime pr̄ patrię, hoc.n. cognomine appellatus fuit, vt diximus, morē hunc bibendi seruant plereq; barbaroꝝ natiōes, et e nr̄is plures.

ANT. FAN. Termia. x. cal. Mar.

NOX Vbi trā. x. cal. Mar. Terminalia celebrant, q̄ (vt Acrō scribit) ad excludēda iurgia cōstituta sunt vt p̄ epularꝝ festiuitates cęsis agnis ꝯstituti fines seruarent. Fiebāt aūt hęc sacra Deo Termino, i cuius tutela agroruz fines et termini esse putabant, q(vt Var. placet) a terēdo dicti sunt, q̄ hę p̄tes p̄p limitare iter maxie terant. Huic Deo primus Nūa Pōpilius tēplum cōdidit, auctore Plu. ac sacros lapides finiū dicauit Ioui terminali, vt Dio. scribit, statuitq; vt ei sacra fierēt incruēta, intelligēs decere Terminalē Deū expertē esse necis et sanguinis, qd̄ is sit pacis custos, testisq; iustitię. Credit.n. Numa Romanuz agrū terminasse, qd̄ Romulus facere supsedit, existimās vinciri suas vires si terminū obseruasset. Post Numā vero ad agroꝝ fines et aīalium cęde rē diuinā fecerūt, vn̄ illud est Hora. Vel agna festis cęsa Terminalibus. Fuit et mox circū terminos vrbis hostias duci, q̄ amburuiales vocabant. Idē rex (teste Festo) statuit, q terminū exarasset eū et bouē sacros esse. itaq; is vti sacrilegus impune occidi poterat, vt Diony. auctor est. Sane Plu. in q̄ōnibus q̄rit cur Termino nihil aiatuz sacrificaretur, putatq; Numā publicoꝝ, priuatorūq; terminoꝝ cōstitutorez existimasse Terminū amicitię ac pacis custodē (vt diximus) ab omni cęde ac sanguine icōtaminatū cōseruari oportere. Hunc Deū Ennius Termonez appellauit.

Cur termino nihil 'aiatū sacrificat

Siue la. Tibullus, Nō fixus i agris Qui regeret certis finibus arua lapis.

Te duo diuersa etc. scd̄m institutionē Numę q statuit, vt quotānis ad locū Termini sacra fierēt a coeuntibus vtrinq; agroꝝ dominis. Binaq; ser. ēc. nō mendosi codices hn̄t, Binaq; liba ferūt. Vn̄ illud est, Aut sacꝝ effodit medio de limite saxū, Qd̄ mea cū vetulo coluit puls ānua libo. Ara fit hic ēc. illud necessitatis est, hoc fortunę. Nō.n. semp̄ testa ignis fertur. Vbi ter fru. ēc. pultē dicit, cuius mō fecimus mētionē. Libant si. flā. e singulis libamēta iaciunt in flāmas. Cādida tur. vel candidata festo ac solēni die, vel pia ac benigna.

PAV. MAR.

NOX Vbi. x. cal. Mar. hoc est. xx. die Fe. est Termini festū, Terminalia.n. sacra a Numa originē habuere, q(vt auctor est Diony.) ꝯstituit vnūquēq; circūscribere fundos suos, sacrosq; finibus lapides apponere, lapidesq; ipsos sacrauit Ioui terminali, statuitq; eis sacra quotānis oēs die cōstituta facere super locū ipsuz coeūtes. Hęc Ro. terminalia a terminibus vocāt, finesq; ipsos vnius lr̄ę mutatiōe a gręca lingua p̄ferentes terminos appellāt. Quos si quis occuluisset, aut trāstulisset, sacrū eū esse Dei lege statuit, ita vt volēti eū occidere tanq̄ sacrilegu3, et securitas adesset, ē purgatio pollutionis, estq; ius hoc nō in priuatis mō, sed in publicis quoq; cōstitutū ē reliq̄. At Terminū Deū putantes, nihil ei (vt Plu. ōndit) animatū sacrificat, rōnes idez affert, An q̄ terminos Romulus agro statuit, quo p̄gredi, ac vicinos mulctare licitū esset, atq; oēm agrū p̄priuz existimare, quo (vt Leocō dicit) hasta p̄ueniūt. Nūa vero Pō. vir ciuilis ac iustus, et i primis sapiēs agri terminos cū finitimis ꝯstituit, et ipsis finibus terminiū oīum cā nominās, q̄si p̄sidē, et amicitię, ac pacis custodē, ac oī cęde, ac sanguine, ē incōtaminatū conseruari oportere existimauit. cętera suis in locis dicemus. ingt ergo poeta. Vbi, postq̄. Nox, Charistioꝝ. s. Trāsierit, ē illucescet sequēs dies. Deus q sepat, disterminat. Arua suo indicio, suo signo, hoc est affixo lapide. i. Terminus Deus. Celebret, cum pōpa frequētetur. Solito honore, assuetis sacrificijs. Termine, nūc ad Terminū ipsum verba apostrophat, q̄ a veteribus eius festum

Ara fit,hic ignem curua fert ruſtica teſta
Sumptum de tepidis ipſa colona focis.
Ligna ſenex minuit,conciſaq; conſtruit alte,
Et ſolida ramos figere pugnat humo.
Tunc ſicco primas irritat cortice flammas,
Stat puer,& manibus lata caniſtra tenet.
Inde,vbi ter fruges medios īmiſit in ignes,
Porrigit inciſos filia parua fauos.
Vina tenent alii,libātur ſingula flammis,
Spectant,& linguis candida turba fauent.
Spargit̄ & cęſo cōmunis terminus agno,
Nec queritur lactens cū ſibi porca datur.

inſtitutum ſit. O Termine ſiue es lapis, lapidē.n. illū fuiſſe dnī,quē Satur.ꝑ Ioue deuorauit,vt pau lopoſt dicemus. Siue es ſtipes,trūcus arboris. Defoſſus,q̄ſi deorſum infoſſus. In agro,ī ar/ uoꝝ diſterminatione. Tu quoq;, tu ēt. Habes nomen,titulū,honorē,vel nomē ipſum ꝙ ita ap/ pellatus fueris. Ab antiqs,a veteribus.aut ab antiqs grę.nā qđ il li τερμωνα, nos ter/ minū dicimus.Aliq le gunt Numē hēs,q̄ſi ꝑ Deo coleris. Te, o Termine. Coronāt duo dnī de pte diu. ex diuerſis ptibus, nā cū duoꝝ agros diui/ dant alter hinc, alter illinc terminuȝ coro/ nāt. Et ferunt,ꝑ of ferunt. Bina ſer.bi/ nas floꝝ coronas, qꝛ hic .et ille. Et bina dona,qꝛ vterq; ſacrifi cat.nō tn̄ aīatuȝ aliqđ,vt diximus. Ara fit, mo dū ſacrificij explicat.Deinde orōnē refert, q̄ ad Ter/ minū hr̄i debeat. Ara fit hic,cōponit̄ in ipſo ter mini loco ara. Colona ru.i.vxor coloni ruris.

Fert ignē curua teſta,teſta caua. Ignē ſumptū acceptū. De te.de calidis. Focis,focis ꝑ loco vbi fit ignis,q̄ſi nō tunc ex ſilice ignē elicit, ſed aliūde accipit et affert illuc. Ligna,Ruſtica igneȝ fert, ſed a ſene ruſtico īcidūt et cōponūt ligna ad ignē faciēduȝ. Senex,ipſe ruris colonus. Minuit.i. incidit. Ligna ē cōſtruit, ordinat aut cōponit.

Alte,in altū. Cōciſa,ipſa īciſa ligna. Et pu/ gnat,ꝯtendit et nitit̄. Figere ramos,hic eſt ſtipi tes. Hūo ſolida,terra dura, et hoc ad cōgeriē li/ gnoꝝ firmādam. Tū,poſtea ipſe ruſticus. Irri tat,q̄ſi ſuſcitat ad īcēdiū. Pr̄ias flāmas ſicco cor/ tice,ſiccis Corticibus,vt illud Vir.Rapuitq; in fomi te flāmā.Ita hic ī ſicco cortice flāmā irritat, qđ ver bū nūc penultimā lōgam hēt,ſed irritus irrita irri tū penultimā breuiat. Stat puer,coloni filius,qꝛ inferius filia pua,ergo filius ē filia añ illū sūt. Et te.manibus,pleonaſmos eſt. Lata caniſtra,am/ pla caniſtra,ī qbus erāt qbus ad ſacrificiū opꝯ erat.

Inde vbi,loco thuris fruges adurebant̄, deinde mella delibabāt. Inde,poſtea. Vbi, poſtq̄ ipſe colonus ſenex. Immiſit tres fr. tria frugū gnā, aut tria grana frugū. In medios ignes,vt adu/ rerent̄ loco thuris. Parua filia porrigit, oñdit delibādos,aut apponit. Fauos inciſos, mel, ſeu ipſam mellis fabricā in fruſta diuiſam. Alij te/ nēt vina,ſine vino ſacrificiuȝ nō fit. Singula li. libanda ponunt̄. Flāmis,nā de ſingulis q̄ habe bant ponebāt paꝝ in igne. Turba cā. vel ꝙ ī eo ſacrificio cādidis veſtibus vterent̄,vel cādida quaſi pia religioſa. Spectāt et fauēt linguis,verbis. eſt Metonymia qđ facit ꝑ eo qđ fit,aut inſtr̄m in re.

ANT. FAN. SPARGItur et cę.cō.ter. agno,diſtingue ipa ne

Oui.et Hor.errare videant̄,q Termino ēt aīato ſcri bunt rē diuinā fieri.Nā qꝛ ſtatuit Numa vt huic Deo ſacra fierēt incruēta nō ſemp neq; ab oībus po ſtea cuſtoditū eſt.Hinc illud eſt qđ auctor ſubiūgit.

Nec q̄rit̄,ac ſi dicat ęq; fert lactentē quoq; porcā mactari aduerſus Numę legē.Qđ ſi tātoꝝ poetaꝝ auctoritatē refringere volueris auctoritate Gręcoꝝ, obijciemus ti bi illud Iuue. Et qcqd Gręcia mēdax Audet in hiſtoria. Lactēs cum ſibi porca dat̄,q̄ niſi cęderet Termino poſſet aliq̄n Terminū eruere. Tu populos, vrbesq;,et regna igen tia finis, qꝛ publici ter mini ſunt et priuati, itē in vrbibus et extra vrbes. Si tu ſignaſ ſes oliȝ Thyreatida ter rā,Thyreę q̄s fuiſſe in Cynoſuria Thucydi des ſcribit,vt Str.refert,oppidū fuit ī agro Argiuo/ rū,ſine ad Argiui et Lacedęmōij agri fines,qđ Lace dęmōij velut ſuū ſibi vendicātes ſuis finibus adiece/ rūt,vt ſcribit Herod.Cōtra Argiui ꝑ loci vēdicatiōe bellū indixere.Sed īter vtroſq; ita cōuenit vt trecēti vtrinq; dimicarēt, reliq vero oēs domū ſuam qſq; reuerterētur,ne forte ſi p̄ſentes forēt,q ſuos vici cer/ nerēt ad p̄liū cōcitarent̄,vtrius vero vrbis trecēti vi ctores fuiſſent illius victoria cenſeret̄. Pugnātibus igit̄ ſexcētis,cū aī et corp̄is viribus pares eſſent tres tm̄ fuere ſupſtites. Ex Argiuis duo Alcēor et Chro/ mius,ex.Lacedęmōijs vnus Otryades.ſupueniēte no cte duo Argiui velut victores ſe in pr̄iā receperūt. Otryades vero ſpoliatis Argiuoꝝ cadaueribus ar/ ma hoſtilia,q̄ſi victorię teſtimoniū in caſtra retu/ lit.Poſtea vterq; populus in mediū ꝓdijt ſe victorē affirmās,Argiui,qꝛ plures ſupfuiſſent,Lacedęmōij, qꝛ Otryades nō fugiſſet,et ex hoſtibus ſpolia retulis ſet.Ex hac cōtentione inito p̄lio Lacedęmonij victo res euadūt.Argiui dolore pciti capita deraſerūt,cū eis comas nutrire mos eſſet,ſtatuerūtq; ne qs capil latus cōſpiceret̄ añ loci illius repationē.Lacedęmo/ nij ꝯtra nutrire comas coeperūt p̄ter eoꝝ ꝯſuetu/ dinē.Otryades vero cū eū puderet ex trecētis ſolum ſupfuiſſe in eo loco vbi cęteri iacebāt ſe ipſum inte remit,ſed anteq̄ aīam exhalaret, ſanguine ſuo ſcri/ ptis lr̄is trophea iuſſit attolli.Hinc illud Statij legi mus in.iiij.The.Et Lacedęmonium thyreę lectura cruorē.Et illud V.M.li.iij.Otryadę quoq; pugna pa rit̄ ac morte ſpecioſa Thyreatū laude q̄ ſpacio lati us ſolū cernit̄,q ſanguine ſuo ſcriptis lr̄is direptaȝ hoſtibus victoriā tm̄ nō poſt fata in ſinū pr̄ię cru ento trophei titulo retulit.Sane Otryades tam pr̄ę declinationis,q̄ Valerius vſus eſt, q̄ tertię inuenit̄. Solinus,Sparta īſignis cū Pollucis et .Caſtoris tem/ plo.tum ēt Otryadis illuſtris viri titulis.

PAV. MAR. SPARGItur,et hic eſt qđ negat Dio. cū dicat Sa/ crificantq;

Thyreę vrbs bell[...] ortus i[...] argiuo[...] et Lace[...] monio[...]

Otryades

crificantq; adhuc eis non aiatũ aliqd. Neq;.n.piũ ẽ cruentare lapides,sed pultes et liba atq; alias q̃sdã fructuum primitias,et ex Plu. ẽt ostendimus nihil aiatum sacrificari. At poeta imolari agnum seu suillã inq̃t. Terminus cõis,q: duoꝶ dñoꝶ. Spargit ce.agno,sanguine agni imolati. Nec q̃ritur,

> Cõueniunt,celebrantq; dapes vicinia supplex,
> Et cantant laudes Termine sancte tuas.
> Tu populos,vrbesq;, & regna ingentia, finis,
> Omnis eri sine te litigiosus ager.
> Nulla tibi ambitio est, nullo corrũperis auro,
> Legitima seruas credita rura fide.
> Si tu signasses olim Thyreatida terram,
> Corpora non leto missa trecenta forent,
> Nec foret Otryades congestis tectus in armis,
> O quantum patrię sanguinis ille dedit.
> Quid noua cũ fierẽt Capitolia? nẽpe Deorum
> Cuncta Ioni cessit turba,locumq; dedit.

Terminus ipse. Dũ dat si.cũ ad honorem eius imolat. Porca la.h ẽ suilla cũ adhuc sub lacte est. Conueniunt, ↄuenit ad hęc sacra oĩs vicinia et termini laudes cantat. supplex vi.quasi oẽs vicini supplices. Cõueniunt ad epu.sacrorum hoꝶ. Et ce.laudant et frequentant. Dapes, ipsas sacras epulas. Et can. san. Ter.lau. tuas, cantabant hymnos in honores Termini. Tu po.hęc verba in Termini laudes canit poeta, vnde est oro tota laudatoria, quã Panagiricũ appellare possemus,et ab officio eius cõmendare terminum incipit. Tu fi.ꝑ diffinis, seu disterminas. Populos,hoc quo ad ciuitates intra moenia cũ in ptẽs partes,vt Roma in regiones,diuidat. Et vr.h quo ad vrbium agros. Et re.in.ad regnoꝶ ingẽtium ↄfinia circũscribenda,aut signanda. Oĩs ager erit li.litibus plenus. Sine te.nã nisi termino agri signarent,semp agroꝶ dñi essent in lite cũ alter alterius sibi ptẽ ascriberet. Nulla ti.vtiẽ his ṽbis poeta tãq rẽ ñinentẽ alloquat.Sed re uera(ut diximus) fiebant hęc sacra Ioui terminali. Nulla er. est ti. am.q: ambitione flecti non põt. De ãbitu et ambitione supius diximus,ꝙ ãbitus sit crimen affectati honoris a circũeũdo, supplicandoq;, inde ambitio ipsa actio ambientis. Nullo au. cor. q̃si nullo ꝓtio. Seruas,obseruas,custodis. Rura cr. rura vel agros tibi cõmissos. Fide le.integra, vt et lege isti tutus est. Si tu si. multa euenere mala ob agroꝶ ↄtentionẽ,cũ loca disterminata non essent, ergo. si Tu,o Termine. Signasses olim ter.Thyr.patronymicũ foemininũ formauit a Thyreis. Stra. Thyreas numero multitudinis, alij Thyreã dñt, quẽ locũ Thucydides in Cynosuria esse inq̃t ad Argini,et Lacedęmonis agri ↄfinia.Thyreã Hero. Arginoꝶ ẽ Lacedęmonioꝶ ↄtentionẽ et pugnã fuisse asserit,nã inter eos pactũ fuit, vt vtrinq; trecẽti dimicarent.occubuere Argini oẽs, ꝑter Alcenũ,ẽ Mathinũ.Spartani,seu Lacedęmones ꝑter Otryadẽ ducẽ eoꝶ,oẽs cęsi.ob qd dedecori ascribens Otrayades cęteris ꝓ pria cęsis solũ supesset inter extinctoꝶ Cadauera seipm interemit, alij dicunt seq̃nti die rursus inchoata pugna sauciũ et semiuiuũ cũ in certamen descendisset,interijsse. At Stra. inq̃t ꝺ his Salioꝶ testimonio,quoꝶ cã Argini, ac Lacedęmonij certamen hostiliter ↄtulerunt, in quo Lacedęmonij duce Otryade victoriam reportarunt,ergo si terminus finis illoꝶ signasset. Non fo. ꝓ fuissent. Missa le.ad mortẽ. Trecenta cor. q: vtriq; trecenti cęsi sunt ꝑter duos, quos diximus. Nec for.Lacedęmonij duce Otryade victores fuere,vt diximus.Sed cognitũ est eos vicisse inscriptione quã sanguine fecit in clypeo moriens Otryades. Vnde apud Valerium,vbi de formidine agit, Otryade quoque pugna parit ac morte speciosa Thyreatium laude,q̃ spatio latius solũ cernit. qui sanguine suo scriptis lr̃is direptã hostibus victoriã, tñ non põt facta sua in finũ pr̃ię cruento trophei titulo excellẽtissimos Spartanę virtutis prouentus retulit. hęc ille. Tãtus ergo vir nõ occubuisset si disterminati agri fuissent. Nec fo. pro fuisset. Otryades tectus in armis congestis,in armis coaggregatis. O quantum san. dedit ille Otryades. Patrię, est hęc poetę cõmiseratio,quantum sanguinis effudit ille pro patria.q.d.tantum ꝙ moriens patrię etiam victoriam peperit.

ANT. FAN.

NOVA cum fierent Capitolia, Antias auctor est (teste Plinio)captis Apiolis oppido Latinoꝶ.L.Tarquinium regem ex eius p̃da Capitolium incepisse, vbi cum templum Iouis Tarquinius Superbus ędificare vellet,vt libera a cęteris religionibus arx esset exangurare sacella statuit,quę multa diuersorum numinum vbi erant. Itaq; cum oĩum sacellorum exangurationes aues admitterent,Omnesq; Dei Ioui cederent, solus Terminus abscedere noluit. Vñ vates deprehenderunt ꝙ Terminus cum Ioue remanens ęternum vrbi imperium cum religione significaret. Quare in Capitolio pars tecti patuit lapidem Terminum spectans, cui non nisi in diuo sacrificabatur.Hinc ait Virg.Capitoli immobile saxum.lege Li. qui refert Iouis templum in monte Tarpeio a Tarquinio Superbo relictum monumentum regni sui,nominisq;, sed Tarquinios reges ambos inquit alterum eam ędem vouisse,alterum perfecisse.Sunt qui et Iuuentam sicut Terminum dñt Ioui cedere noluisse. Secutum autem est aliud (vt idem inquit) prodigium magnitudinem imperij portendens.Caput enim humanum aperientibus fundamenta templi dicitur apparuisse,quo viso intellectum est arcem eam imperij,caputq; rerum fore.Quod et vates cecinere, qui in vrbe erant,quiq; ad eam rem consultandam ex Hetruria acciti sunt. Se supra ne quid nisi sidera cernat,vt aspectu cęli fruatur, qui Ioui cedere noluit,et magno cum Ioue templa tenet. Leuitas tibi libera non est, vbiq; fixum esse te ac stabilẽ decet,nec cedere homini qui Deo cedere noluisti. Est

Terminus

Capitolini

via quę ppl̄s Laurentes ducit in agros, hęc est via Laurentina, hoc est Laurentum ducens vbi ancillę Augusti Cęsaris, quę in agro Laurenti gnq; pueros pepererat, monumentū factum est eius principis iussu. Hic ad sextū lapidem Romani Termino publice rē diuinā faciebāt, q̄uis Romani īperij verus Terminus idē eēt, q orbis terrę. Quondam Dar.re.pe. duci, Ęneę, q(vt scri. Strab.) vna cū Anchise pr̄e, et Ascanio filio Laurētū applicuit, licet Vir. Anchisen scripserit in Sicilia humanis rebus excessisse. Sacra vi. fie. sex. ab vr. la. Lapidibus milliaria designabant, vt Stra. tradit, q etiam docet q̄ intra quintum ē sextum lapidē olī Romani agri terminus monstrabatur, vbi ambaruale sacrificiū faciebāt. Hinc est quod auctor dicit hoc loco, Sextus ab vrbe lapis.

Via Laurentina

Sextus lapis ab vrbe

PAV. MAR.

QVID noua, Tarquinius Priscus cū eēt Ioui optimo fanū cōstructurus de loco augures cōsuluit, vīsum est in Tarpeio colle, sed cū ibi multę essent Deorū arę, visum est auguribus, vt de vnaq̄q; ara Deos cōsulerent, an se moueri cōcederent. Dij cęteri Genijq; pmisere in alia loca suas aras transferri. Terminus aūt et Iuuēta minime annuerunt. Attingit et hoc Lact. sed solū Terminum cędentibus cęteris mansisse inqt, Qui lapis erat informis ac rudis, vn̄ illū Vir. Capitoli imobile saxū vocat, et eum esse dicebant, quē pro Ioue Saturnus vorasse dicebāt. Et facto Capitolio postea foramen est intecto relictum, vt q2 non cesserat libero cęlo frueret. Hęc ergo his sex versibus a poeta explicant in laudem ipsius Termini, qui Ioui cedere noluerit, per qd̄ vatum interp̄tatione portendebat ita firmum esse futurū īperiū Ro. Sed hāc ędis Iouis optimi designationē, cū Terminus nō cessisset Tarqnio Supbo Liui. ascribit. Diony. vo Prisco. Ego Diony. magis assentio. Nam et Corne. Taci. inquit, Vouerat Tarquinius Priscus rex bello Sabino sedem Ioui optimo maxīo, iecitq; fundamenta spe magis futurę magnitudinis, quā tunc Po. Ro. cōpeteret. Mox Serui. Tullius sociorū studio adiecit aliquid. Deinde Tarquinius Supbus capta Suessa et Pomeria per hostiū spolia fecit, ergo si ille fundamenta iecit, illi hęc de Termino ascribenda sunt, sed si quis dicat vbi de his agit Diony. Superbi mentionem facere, caueat ne fallat, nam et in his vti eos dicit arte Nanij auguris, qui tpe Tarquinij Prisci fuit. Quid, cū admiratione dcm̄ qd. Cum no. Capitolia, noua Iouis ędes. Fierent, fieri vellēt p Tarquinium Priscum. De Capitolij ędificatione, et quę

Quare foramen ē in tecto Capitolij

Terminus (vt veteres memorāt) īuētus ī ęde
Restitit, & magno cū Ioue templa tenet.
Nūc quoq;, se supra ne qd nisi sidera cernat,
Exiguum templi tecta foramen habent.
Termine post illud leuitas tibi libera non est.
Qua positus fueris in statione mane,
Nec tu vicino quicquam concede roganti,
Ne videare hominem prępofuisse Ioui.
Et seu vomeribus, seu tu pulsabere rastris,
Clamato, tuus est hic ager, ille suus.
Est via, quę populum Laurētes ducit ī agros,
Quondam Dardanio regna petita duci.
Illic lanigeri pecoris tibi Termine fibris
Sacra videt fieri sextus ab vrbe lapis.
Gentibus est alijs tellus data limite certo,
Romanę spatium est vrbis & orbis idem.

ad rē faciebāt diximus supiore lib. Cuncta turba, si cętera ois Deorū, geniorumq; multitudo. Cessit, et locū dedit Ioui, et h̄ pp aras, q2 oēs Dij suas trāsferri pmisere. Terminus inuentus, inter aras. Vt veteres memorant, vt ab antiqs refert. Restitit, in ęde in loco pro Iouis ęde designato. Restitit q2 non cessit. Et tenet tēpla cum magno Ioue, q2 inter Iouis templū est. Nūc quoq;, nunc ēt. Ne qd, ne aliqd. Cernat supra se nisi sidera, nl si cęlum, in quo sunt sidera, h̄ est vt libero celo frueret. Tecta tēpli h̄nt exiguū, paruū. Foramen, nā ędificato tēplo foramen est in tēplo relictum. Termine, ex illo Terminus vbicunq; fixus est, effodi nō pōt, et pena erat, quā supius diximus in eos, qui aut occuluissent, aut trāstulissent terminum. Termine post illud, posteaq; inde auelli non potuisti. Non est ti le. li. q2 non leniter, aut libere potes auelli ex alijs locis, nam capitale est. Et ma. et firmus manes. In sta. qua, i loco quo positus fueris, vbi fixus eris, fueris, illud ris longā. ro̅nem in p̄fatione huius opis diximus. Nec tu. ni. vt Ioui non cōcessisti, sic nec hoī quicq̄ cōcedas. Nec tu, o Termine. Cōcede, p cōcedas. Quicq̄, aliqd. Vicino roganti, h̄ est si qd a te peteret qd suū non esset ne cōcedas. Ne videare, pro videaris. Prępofuisse hoīem Io. q2 Ioui nō cessisse nō cedas hoī. Et seu vomeribus, siqs te crederet rusticis instrumentis, vt alter de alterius agro qd surriperet inclames illud illius, et hoc huius esse. Et seu, siue. Tu pulsabere, verberabere. Vomeribus seu rastris Clamato, vociferes. Hic ager est tuus, ille est suus, quasi hoc tuū, et illud illius. Est via quę, i priuatorū agris supra terminos a priuatis sacrificabatur. In cōfinibus aūt vrbiū publice sacrificiū fiebat, ē si Romani īperij orbis extremitates termini erāt, tn̄ ad veterem cōsuetudinē obseruādā Romani via Laurentina ad Sextū lapidē quotannis Termino arietē īmolabant, et h̄ ēt est cō id quod Dio. inquit, et Plu. vt paulo superius diximus, qd aīatum non īmolabat. Est via quę ducit ppl̄s in agros Laurentes, est via per quā itur Laurentum, quę fuerat regia Latina, dicta est via Laurentina, quę est inter viam Hostiensem, et Appiam, postea per appositionem addit. Regna quondā petita duci Dardanio, h̄ est Ęneę, q2 illuc appulit, et post mortē Latini regnauit. Illic, in ea via Laurētina. O Termine sextus lapis, signabant tunc millia passuum lapidibus. Ergo sextus lapis ab vrbe. i. in loco

Laurentalia ex Dionysio et Plutarcho

distanti

Nūc mihi dicēda eſt regis, fuga, traxit ab illa
Sextus ab extremo nomina menſe dies.
Vltima Tarquinius Romanę gentis habebat
Regna, vir iniuſtus, fortis ad arma tamē.
Ceperat hic alias, alias euerterat vrbes,
Et Gabios turpi facerat arte ſuos.
Nāq; triū minimus ples manifeſta Superbi
In medios hoſtes nocte ſilente venit.
Nudarūt gladios, occidite dixit inermem,
Hoc cupiunt fratres, Tarquiniusq; pater.

diſtanti ab vrbe ſex mil.pas. Videt fieri tibi ſacra, ſacrificia. Fibris, extis. Pecoris lanigeri, hoc eſt arietis, aut ouis, agni &c. Nam hęc aīalia lanam hñt, fibris ꝑ extis poſuit, nā exta ſacrificant. Fibrę ſunt illę in extis venę. Gentibus, ſacrificabatur in finibus agroꝝ, ac ne qs miretur tā prope vrbē a Romanis ſacrificari, ac ſi breues eēnt eorum cōfines, ingt gētium cęteraꝝ agros certis limitibus diffinitos eſſe. Romā aūt cū orbe ꝯfinia terminaſſe. Tellus, q̄ſi telluris ſpatium. Eſt da. illis gēti. cęteris nationibus. Certo, circūſcripto. Limite, termino. Idē ſpatiū, ideſ terminus eſt. Orbis et Romanę vr. q: eos hꝫ vrbs terminos, quos hꝫ orbis vniuerſus.

NVNC Mi. di. eſt re. fu. vij. cal. Mar. ſacrum regifugium celebrat, ſic dictū (auctore Feſto) ꝙ eo die Tarquinius Roma fugerit, quo et ſerpētem latraſſe Pli. ſcribit, et Athenieſes Harmodio et Ariſtogitoni tyrannicidis publice ſtatuas poſuiſſe. Notum eſt autē ꝙ cum Tarquinius Ardeā oppugnaret Sextus eius filius Lucretię ſtuprū intulit, vñ po. Ro. regi ademit imperiū et Tarquinioꝝ exilio vultus eſt iniuriam, necemq; Lucretię. Fuerit aūt Tarquinius Supbus Tarquinij Priſci filius an nepos nō ſatis liquet. Liui. filium credit, alij multi nepotē. Vñ illud eſt apud Florum, Poſtremus oīum fuit rex Tarquinius, cui cognomē Supbo ex moribus datū, regnum auitū qd a Ser. tenebat rape maluit q̄ expectare. Vir iniuſtus fortis ad arma tñ. Qui imiſſis pcuſſoribus in Seruiū ſcelere partā ptātem nō melius egit q̄ acquiſierat, ē in ſenatū cędibus in oēs ſuperbia graſſatus eſt. Cęterum dux belli fuit excellens, lege Liuiū, quem cęteris hiſtoricis antepono. Et Ga. tur. fe. ar. ſuos, turpem aūt dolum dicit, quo turpe eſt vincere. vñ Æneas ait apud Vir. Captiq; dolis, lachrymisq; coacti vt oſtendat nō ſpecioſam Grecoꝝ fuiſſe victoriam. Dolus aūt quo Tarquinius Gabijs potitus eſt oppido vrbi ꝓpinquo (vt ingt Li.) hic fuit. Sextū minimum e tribus filijs quē Diony. vult fuiſſe natu maximū a ſe dimiſit, ex cōpoſito verberibus cęſum, q ingreſſus Gabios intolerabilē patris in ſe ſęuitiā conqueſtus eſt, et nudū tergum oñdit, narrauitq; ſe inter gladios pr̃is elapſum, nihil vſq̄ ſibi tutum niſi apud eius hoſtes credidiſſe. Quare perſuaſi Gabini, quos Iuue. ſimplices vocat, iuuenē receperūt, qui vbi multorum fauorē adeptus ſatis viriū ad oēs conatus collectū exiſtimauit, quēdam e ſuis ad patrē miſit ſciſcitatum qdnā ſe facere vellet, cui Tarquinius nihil voce rñdit, ſed tacitus decuſſis in horto papauerum capitibus monſtrauit qua rōne Gabios in ſuā ptātem redigeret, nūcius quę vidiſſet, Sexto retulit, qui cęſis principibus ciuitatis Gabios patri tradidit, ij ſunt ad viā qua Pręneſte itur, teſte Diony. Nunc tñ omnino delecti diſtabāt ab vrbe ſtadijs centum. Triū minimus, ij fuerūt Titus, Aruns, et Sextus. Proles ma. ſu. vel Tarquinio ſimilis corpore, vel (qd magis placet) moribus, ac ſi diceret vulgatum illud Mali corui malū ouum. Hoc cu. etc. callide dictum, vt vitā impetret, dum oſtēdit mortē ſuā Gabinoꝝ hoſtibus placituram. Tale illud eſt apud Virg. Hoc Ithacus velit et magno mercent Atridę.

NVNC Mihi. xxiij. dies mēſis Februarij, hoc eſt. vij. cal. Mar. appellata eſt regis fuga, quādo Tarquinius Supbus cū filijs eiecti ſunt Poeta longam de hoc hiſtoriā refert, cū quo Liuius concordat, ita vt alter alteꝝ imitatus videatur. Diony. aūt in aliquibus diſcrepat, vt dicemus ſuis in locis. Sed an Tarq. Superbus filius nepoſue fuerit Tarquinij Priſci, cui Ser. Tullius ſucceſſit, ſatis et a Valla iāpridem, et longe poſt a Pōponio nr̃o, et alias a nobis diſputatū eſt. Liui. ipſe incertum relingt, cum dicat hic. L. Tarquinius Priſci Tarquinij regis filius, nepoſue fuerit parū liquet, plurimis tamē auctoribus filiū crediderim. Sed quantum ex Floro et Diony. colligi pōt Supbus Priſci nepos fuit. Hic a prauis moribus, et ab inclemētia, et inſolētia Supbus cognciatus eſt, ingt ergo. Nūc eſt dicenda, ſcribēda, canenda, referenda. Regis fuga, fuga Tarquinij. Sextus dies ab extre. menſe, quaſi ab extrema die mēſis Feb. ſi numerare incipias vſq; ad ſex erit. xxiij. dies, nā. xxviij. tm̄ habꝫ Februarius, illa ergo dies. Traxit ncia, denoiata eſt. Ab illa, fuga. s. regis. Nam dr̃ regis fuga, et maximo in honore hēbat a Romanis ob eiectos tyrānos, et libertatē partā. Vltima, vltimus fuit Romanoꝝ regum. Tarquinius, Supbus quē alij nepotē Priſci, alij filium dixere, Seruij Tulli filiā vxorem duxit, ipſoq; ſocero ſuo interempto regnū inuaſit, quo die ſcelerata Tullia ꝑ pr̃is iacentis corpus carpētum egit, et ipſe gener ſoceꝝ ſepulchra ꝓhibuit, Romulū quoq; inſepultū periſſe dictitans. Vltima ergo Tarq. habebat regna Romanę gētis, q: vltimus Romę regnauit. Vir iniuſtus tñ fortis ad arma, ad rem militarē, ad ꝑlia. et Liui. de hoc, Nec vt iniuſtus rex ī pace, ita dux belli prauus fuit quin ea arte ęquaſſet ſuperiores reges ni degeneratum in alijs. Ceperat, hic in Volſcos bellū mouit, Sueſſam et Pometiā vi captas diripuit. Gabios fraude cepit. Hic, Tarqui. s. Ceperat alias vrbes, q: expugnauerat. Alias euerterat, q: diripuerat et deleuerat. Et fecerat ſuos, q: in poteſtatem ſuā redegerat. Gabios turpi arte, fraude et dolo ac filij audacia, Gabij vbi eſſerit ita Diony. refert, vrbs erat Latini generis ab Albanis cōdita, centum ſtadijs Roma diſtans ſuper via qua Pręneſte itur Gabios hanc vocabant. Nūc. n. amplius habi-

T. N. fu. vij. Mar.

PAV. MAR.

Quaſ expulſus fuerit Tarquinius ipſo nota hiſtoriam

lata nō est omnis ꝓter quartam ptem,occupāt di-
uersoria ẽ caupone ſcđm viam ẽ reliqua. Nāq;
trium,Targnius tres filios hūit,Titū,Arūtem,Sex-
tum Targnios,hic natu minor cōicato cum patre
consilio,Gabios trāsigit,pr̄is in se seuitiā intolera-
bilē conquerēs iam ab alienis in suos vertisse sup-
biā,se qdem inter te-
la ẽ gladios pr̄is elap
sum,ẽ alia multa, q-
bus eos cōmouit, que
sita est. Redegerat er-
go Supbus Gabios in
suā ptātem.Sextus (de
quo poeta agit) vt Li.
inquit,et poeta assere
re vr̄,e tribus filijs mi
nor erat natu.Diony.
autem eū maximū
natu pluribus in lo-
cis vocat,cui assentiē-
dum puto,ꝓcipue cū
Lucretiam ambiēs,vt inferius dicemus in vxorem
eā accipere,ẽ reginā facere pollicebat, cum regnū
sibi tanq̄ natu maximo deberet. Nāq; mi.triū
i.minore tribus Targnij filijs per appositionem.
Proles ma.apta. Supbi,vel ob innatos mores,
quibus erat ei similis,vel ob oīa certa signa. Ve-
nit in me.ho. transfugit Gabios. Nocte silente,
noctis tpe. Nudarunt,Gabini,q in excubijs erāt.
Nudarūt gla.vt.s.hunc interficerēt. Ille di.oc.
inermē,inermis.n.illuc erat. Ergo oc.iner.vir. si
ne armis. Hoc,vt.s. me occidatis. Capiūt fr̄es,
Titus et Aruns. Et pr̄ Targ.hoc etiam cupit.est
genus dissuasionis,cū rogat vt faciant rē hosti gra
tam,vt Si nō apud Virg.Iādudū sumite poenas,
Hoc Ithacus velit et magno mercentur Atride.

ANT.
FAN.
De gabijs
simplici-
bus

FLENTq;, simplices Gabini misericordia moti
lachrymas cōtinere nō possunt,dū notas verbeꝝ
intuent. Iamq; po q sepe in Romanos impe-
tum fecerat,ex cōposito ẽ Gabios reuersus fuerat vi
ctor.Vn̄ obeundo picula,ac labores ꝓdamq;(vt in-
quit Li.)munifice largiēdo tanta erat charitate, vt
nō esset Targnius pr̄ potentior Rome,q̄ filius Ga-
bijs. Misso ge.ẽc.ex suis vnū sciscitatū Romam
ad patrem mittit,qđ nā se facere vellet,qn̄quidem

odoratū

vt oīa vnus Gabijs posset ei Dij dedissent. Odo-
ratis herbis,pro odoris,nā odoratum est qđ aliūn
de odorē accipit, sed vsus his abutit. Virga lilia
ẽc.Liui.Huic nuntio,q: credo dubie fidei videbat,
nihil voce rn̄sum est.Rex velut deliberabundus in
hortū ediū transit, sequente nuntio filij ibi inam-
bulās,tacitus summa papaueꝝ dicit capita bacu
lo decussisse,interrogādo expectādoq; rn̄sum nun
tius fessus redit Gabios,q̄ dixerit ipse queq; viderit
refert,seu ira,seu odio,seu superbia insita ingenio
nullam eū vocē emisisse. Sexto vbi qd vellet parēs,
quidue ꝓciperet tacitis ambagibus patuit primio-
res ciuitatis,criminando alios apud populū,alios
sua ipsos inuidia oportunos interemit. Idem hi-
storicus paulopost donec orba consilio auxilioq;
Gabina res regi Romano sine vlla dimicatio-

Qui mea crudeli lacerauit verbere terga,
Dicere vt hoc posset, verbera passus erat.
Luna fuit, spectāt iuuenē, gladiosq; recōdunt,
Tergaq; deducta veste notata vident,
Flent quoq;,& vt secū tueatur bella ꝓcantur,
Callidus ignaris annuit ille viris.
Iāq; potens, misso genitorē appellat amico,
Perdendi Gabios quod sibi monstret iter.
Hortus odoratis suberat cultissimus herbis
Sectus humum riuo lene sonantis aque.

ne in manu traditur.
QVI, FRatres ẽ pr̄. Lacerarunt mea terga cru
deli verbere ꝓ verberibus crudelibus. Vt posset
hoc di.ex veritate.s.qđ illi eū verberassent. Erat
passus verbera, ẽ Diony. De hoc dissidere ingt ab
eo, h̄ est a patre simulat , q: bellum aduersus Ga-
binos deponi nollet.
Verberatusq; ab eo vir
gis in foro,et in cete-
ris cōtumelie habitus.
Luna fuit , lucebat
tunc Luna,ita vt ad
eius lumen bn̄ posset
discernere. Spectant
Gabini.s. iuuenē Sex-
tum. Et re.gla. rese
runt in vaginā. Et
vident terga notata,
signata virgis , aut
verberibus . Dedu-
cta veste , remota ve
ste. Flent quoq;,cōmiseratione moti Gabini fle-
re coepere,excepere illū ꝓcati vt secū in pr̄em bella
gereret,ille cū secum hr̄et amicos transfugas simu
latos,et alijs accersitis spe in Romanos irruens,ex
composito cū ingēti ꝓda reuertebat , quod cū sepe
fecisset sperātes Gabini et ipsi Rome castra aliquan
do admouere e celo Sextū ipsis missū dn̄t,ducēq;
constituunt post multa feliciter gesta,cū in Gabijs
maximus esset,pr̄i per secretū nuntiū rem aperit,
et qd facto opus esset,percōtatur.Sed hec postea ꝓ-
sequemur. Flent quoq;,flēt Gabini cōmiseratio-
ne moti. Et ꝓcantur,vt Sextus ipse. Tueat se-
cū,cū ipsis bella,vel vt eos a bellis tueat,vel defen-
dat bella ipsa a Gabioꝝ parte. Ille,Sextus. Cal
lidus,astutus. Annuit, nutu que petūt ꝓmittit.
Ignaris viris,Gabinis ignaris sceleꝝ tantoꝝ.
Iamq; po.ipse Sextus,q: Gabinoꝝ dux. Appel-
lat ge.mis.amico,misso fideli famulo. Appellat
ge.i.respōdet genitori,imposita sibi erāt hec nego-
cia,ergo de his genitori respōdet.appellare.n. inter
dum est familiariter respōdere.vt apud Lucilium,
Cum me mei adeūt seruuli,nō dominā ego appel
lem meā,et appellare est nominare. Qđ mon
stret sibi iter perdēdi,conculcādi , aut subiugandi
Gabios.Gabij ciuitas ipsa dicebat , Gabij vero po-
puli. Hortus,Targnius(vt inquit Diony.)cogno
scere nolens famulū que facere filiū iuberet, ducēs
eum secū pergit in adiacētem regie sue hortū,con
tigit aūt papauera in eo multa innata esse, ẽ sub
tempus ipsuū fructus et collectionis, per q̄ transiēs
Tarquinius eminētis cuiusq; papaueris sceptro ca-
put feriēs decutiebat,nihil prorsus rogāti respōdēs.
Concordat Liuius dicēs, Huic nūtio q: credo du-
bie fidei videbat nihil voce respōsum est.Rex velut
deliberabūdus in hortum ediū transit sequēte nun
cio filij ibi inābulans tacitus summa papauerū
capita dicit baculo decussisse,interrogādo,spectan
doq; respōsum nuntius fessus,vt re imperfecta re-
dit Gabios,q̄ dixerit,queq; viderit refert et reliqua
Hortus cultissimus,ornatus, et elaboratus. Her-
bis

Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, & virga lilia summa metit.
Nuntius vt rediit, decussaq; lilia dixit,
Filius agnosco iussa parentis, ait.
Nec mora, principibus cęsis ex vrbe Gabina,
Traduntur ducibus moenia nuda suis.
Ecce (nefas visu) mediis altaribus anguis
Exit, & extinctis ignibus exta rapit.
Consulitur Phoebus sors est ita reddita matri
Qui dederit primus oscula, victor erit.
Oscula quisq; suę matri properata tulerunt,
Non intellecto credula turba Deo.

bis odo.sub.regię.s.ipsius Tarqnij. Sectus hu.hńs humũ sectã.i.diuisam riuo. Aquę le.ꝑ leniter. Sonãtis,murmurantis. Illic,in eo horto. Tarqui.accipit mandata latentia,secreta. Nati,Sexti s.nam in hortum nuntium duxit. Et pe. ipetit, decutit. Virga sceptro. Lilia summa, poeta lilia decussa ingt,Diony.& Liui. papauera dixer. In hoc Diony.ingt vi deri sibi Tarquiũ imitatum fuisse Thrasybulum Milesiũ. Nam et ille nuntio Periãdri Corinthioꝝ regis ꝯsulentis, queadmodum firmissimus obtineret dominatum, verbus rñdit nullũ. Sed cũ nũtio ipso sequẽti per segetẽ inambulãs eminentiores spicas frangens in terrã deijciebat, docens ipm oportere spectatissimos ciues ꝑdere. Nuntius vt,postq̃. Redijt.Gabios.s. Et di.li.de.deiecta virga. Filius,Sextus. Ait,dixit. Agnosco ius.pa. Tarqnij scio ingt qd pr̃ imperat. Nec mo.Liuius sic Sexto vbi quid vellet parens,quidue ꝑciperet tacitis ambagibus patuit.Primores ciuitatis criminando alios apud ppl̃ꝫ,alios sua ipsos inuidia oportunos interimit.Multi palã quidam,in qbus minus speciosa criminatio erat futura clam interfecti,et paulopost,Orba ꝯsilio auxilioq; Gabina res regi Romano sine vlla dimicatione in manum tradit.Diony.vero, Sextum ingt intellectis Tarqnij iussis populum in concionem aduocasse q̃renitem cum in eoꝝ fides confugisset, in periculo esse,ne captus patri traderet, potius deponere magistratum,et vrbem ingredi paratus,q̃ acerbum aliquid pati. Addebat verbis lachrymas miserans fortunam suam, vt qui de vita metuũt irrita a plebe, rogantęq; qui nam eum ꝑdituri essent clarissimum Gabinoꝝ ciuem Petrones Antistium noiauit, virum et pace et bello qui multũ patrię ꝓfuerit,negante illo, et inqsitionem toleran te q̄situm in domum missum est. corruperat.n. Sextus quosdã pecunia, qui lr̃as in exitium suum patris gẽma signatas clam inter varis tabellas absconderant,quę cum delatę, lectęq; publice essent, obstupente Petrone, et attonito nihil rñdẽte iratus populus Antistium lapidibus interemit; de cęteris Sexto ad supplicium sumeret,permisere.cęsis multis bonis cognoscens omnia per lr̃as Tarquinius cum copijs accelerans circa mediam noctem oppidum ingressus est,factusq; dñs Gabinorum, inquit ergo. Nec mora.s. fuit. Cęsis, interfectis. Principibus. i. primoribus. Ex vrbe Gabina moenia nuda suis ducibus,qui ea tuebant. Traduntur,prodũtur ab' ipso Sexto patri Tarquinio. ECCE Nefas visu mediis altaribus anguis Exit, Tarquinius Superbus,cum domitas hostibus ab vrbana negocia animum cõuertisset, ecce portentus ingens apparuit. Anguis enis ex columna lignea elapsus fugam in regiam fecit. Vnde exterritus rex Titum et Aruntem filios, quoꝝ posteriorem quidam Aruntem vocant, ad Apollinem Delphicum misit Bruto comite,qui stultitiam fingebat. Iuuenes vbi mandata patris profecerunt, Apollinem ꝯsulere ad quem eorum regnum Romanum ventuꝝ eẽt. Dictum est eiꝫ regnaturum q' primus matrem venersus osculatetur. Vnde illud est Virg.Antiquaꝫ exquirite matrem Brutus igitur de naui egressus simulans casum osculatus est terram, posteaq; in exitium regius coniurauit,pulsisq; Tarquinijs primus cõsul creatus est, lege Diony.qui vult Tarquinij filios alia causa immissos fuisse ad Apollinem. Nobis placet et Liuio et Oui.fidem adhibere. Brutus erat stulti sapiens imitator.L.Brutus Tarq̃nia sorore Tarquinij Superbi natus sciens fratrem a rege ob diuitias et prudentiam interfectum se stultum simulauit,vt regis crudelitatem declinaret. De quo Iuue. Quis Priscum illud mirat acumen Brute tuum. Hinc est ꝙ qui.L.Iunius dicebat, Bruti cognomen habuit,is a Tito et Arunte ductus Delphos ludibriũ verius q̃ comes aureum. baculum inclusum corneo cauato ad id baculo tulisse donum Apollini dicitur per ambages effigiem ingenij sui. Creditus offenso procubuisse pede,existimatum est fuisse casus quod erat consilij,vt non sponte matrem omnium mortalium terram ore tetigisset,sed forte ꝓlapsus cecidisset. Cingit in Ro.Ar.sin.h ciuitas Rutuloꝝ colonia,vt ingt Stra.lxx.stadijs a mari distat,et a Laurento non valde longo dissidet spacio,teste Seruio,ab vrbe vero ad.xx.millia passuum,et dicta est vel quasi ardua.i. magna et nobilis.Vnde(vt scri.Diony.)ei Tarqui.pp opes tetendit insidias,vel ab augurio auis Ardeę.Fabulosum.n. est qd ait Ouid.incensaꝫ ab Ænea Ardeã i hãc auẽ esse ꝯuersam.Cõdita aũt ẽ hec ciuitas (vt Pli.docet) a Danae Persei mr̃e. Acrisius.n.rex Argiuoꝝ(vt Lactan.grãmaticus tradit)Danaẽ filiã a Ioue vitiatã intra arcã iclusam ꝑcipitauit i mare, q̃ delata ad Italiã inuẽta ẽ a piscatore cũ Perseo,quẽ illic enixa fuerat,et regi oblata ita placuit,vt dicat eam sibi vxorem fecisse,et cum ea Ardeam condidisse.
ECCE Ne.vi. Gabijs receptis Tarqui. pacem cum equoꝝ gente fecit foedus,cum Thuscis renouauit, inde ad negocia vrbana aĩmi conuertit. Primuꝫ vt qd Priscus nouerat tẽplũ Iouis ꝑficeret,et ad foros i circo faciẽdos,cloacãq; maximam receptaculũ oĩum purgamẽtoꝝ vrbis.Signiã, Circeosq; colo

Portentũ ingens

Lucius Brutus

Ardea

Danae I Italiam delata

PAV. MAR.

nos misit.Hęc agenti,vt.Liui.cum poeta ꝯcordans inqt.Portentū terribile visum anguis ex colūna li-gnea elapsus cū terrorē ac fugā in regiā fecisset ipsi us regis non tā subito pauore ꝑculit pectus,q̄ anxi is iplenit curis.Itaq; cū ad publica ꝓdigia Hetrusci tm̄ vates adhiberent, h̄ velut domestico exterritus delphos ad maximū

Brutus erat stulti sapiens imitator, vt esset
Tutus ab insidijs dire superbe tuis.
Ille iacens pronus matri dedit oscula terrę,
Creditus offenso procubuisse pede.
Cingitur interea Romanis Ardea signis,
Et patitur longas obsidione moras.
Dū vacat, & metuūt hostes cōmittere pugnā,
Luditur in castris, ocia miles agit.

inclytū in terris Ora-culum mittere statu-it, neq; alij cōmittere ausus, duos filios per ignotas ea tēpestate terras ignotiora ma-ria in Gręciā mittit. Titus et Arūs ꝓfecti, comes his additus.L. Iulius Brutus,de quo paulopost dicemus.

Historia quō Lucretia fuit corrupta a Sexto Targnio

Diony. tacuit portētū hoc, sed aliam cām,q̄ missi sunt ad Oraculum af-fert.Inuaserat igt in principatu eius morbus qdaȝ insuetus in virgines et pueros,ꝑ quē multa corrū-pebant corpa,grauissimus idē, vixq; sanabilis i re-pugnantibus mr̄es ipsas in partu simul cū foetu interficiens,cū adeo cām morbi cognoscere vellet, atq; liberationē Delphicū Oraculū Titū et Aruntez misit,Brutū q̄ȝ cum ipsis h̄ rogantibus,vt hēr̄et quē ꝯuitijs,ꝯtumelijsq; afficerent,sed anteq̄ vlterius ꝓ-grediamur,de Bruto dicendū ē,vt ab eodē Diony. excerpsimus.L.Iulius Brutus M.Iunij filius fuit eꝓ genie vnius eoꝝ, q cum Ænea coloniā deduxere, clarissimi īter Romanos numerati.Bruti Targnia Targnij Prisci filia mater fuit. Sꝑbus Tulliū inter ficiens cum multis bonis Bruti q̄ȝ pr̄em clam occi dit,nullo tn̄ delicto,nisi tm̄ eius diuitijs inhians,ē cum eo alteꝝ e duobus filijs maiorē natu sustulit. Iuuenis adhuc Brutus auxilij et cognatoꝝ inops fatuū se simulauit,vnde Bruti cognomen assump-psit,et in ea fatuitate ꝑseuerauit, dū visus non est hr̄e tp̄s opportunū,hunc adēptis tn̄ bonis oībus sub se custodiebat Targnius non honoris gr̄a,sed stul-ta dicens,stulta agens,et veris fatuis silia,vt adule scentibus risum moueret Hic itaq; Delphos cū Ti-to et Arunte petiuit,et cū cęteri ꝑciosa dona obtu-lissent deo,Brutus baculū ligneū obtulit,qđ illis ri-sum mouit,sed illic in baculum virgam aureā ne mine sciente incluserat. Posteaq̄ de portento, seu de morbo ꝯsuluere.Interrogarunt deinde Deū cui fato datū esset Romanū īperiū.Reddita est vox ex Oraculo,q primus oscula mr̄i dederit.Cōponūt inter se iuuenes,vt Sextū,q Romę erat h̄ lateat, ipsi vter mr̄i osculū redditurus sit, vt Liui.inqt, sorti ꝑmit-tunt,vt Diony.vt vna mr̄em oscularent, paritérq; regnarent Brutus alio ratus spectare Oraculū, vt Liui.refert velut si ꝓlapsus cecidisset,terram osculo ꝯtigit,q ea oīs oīum mortaliū mater esset,vt Dio ny.Vbi q̄ celerrime Italicā terram ascendit, ꝓcidēs osculatus est terrā, et ita ipse primus regnauit, q; primus postea ꝯsul creatus est.Pli. osculatū Brutus terram Parnasiā ondit,cū dicat li.xv. de lauris spe ctatissimas in mōte Parnasio,ióq; ēt grata Apolli

Osculum Bruti mr̄i terrę

ni assuetis eo dona mittere iā et Regi. Ro. teste.L. Bruto fortassis ēt in argumentū, qm̄ ibi libertatē publicā is meruisset,lauriferā tellurē illam oscula-tus ex vīiso et reliq̄.Sed hęc hactenus,inqt ergo. Ec ce ne.vi.est,visa est res infanda. Aut nefas visu, ad visum,at dū vr̄,aut si dicā mirabile dictu. Exit an. me. al. de medio templo,aut de medio loco sacrificioꝝ. At Li.inqt, Anguis e co-lumna lignea elapsus Et ra.deuorat, aut raptim accipit. Ex-ta,ipsa intestina, quę sacrificabant. Extin ctis ignibus,quos ipse ipetu extinxerat angu is. Consulit, accesse-re illi Delphos ad Par nasi latus australe, vbi erat Oraculū cęteris verius. Consulit Phoe. petit a Phoebi Oraculo (vt dixi-mus) qđ portento, aut morbo, et postea ꝯsuluere qs eoꝝ regnaturus esset,et huic r̄ndet poeta. Sors, r̄nsum aut vox ex Oraculo est ita reddita, qui pri-mus dederit oscula mr̄i,qui primus mr̄em oscula bit,legit ēt princeps. Erit vi.erit voti cōpos et re-gnabit. Quisq;,et Titus et Aruns ꝑ appositionem. Turba cre.facile credens,simplex. Tulerūt ma. suę oscu.ꝓpe.oscula accelerata, cōposuere tn̄ inter se,vt diximus. Non intel.Deo, non intellecta vo ce Dei,voce Oraculi. Brutus sa. q cum his ierat. Erat imi.stul.q̄si in oībus stultū. Vt esset tutus o Sꝑbe,dire,crudelis apostrophe est. Ab insi.tui is,insidie sunt q̄ ad opprimendū hostē occultis in locis instruunt,ita insidię erant hę Targ cū clam et pr̄em et fratrem Bruti interfecisset,et nisi simula ta stultitia illū defendisset,eū q̄ȝ interemisset. Ille Brutus. Iacens pro.q̄si ore in terrā stratus. De-dit oscu.ma.terrę,nā terraȝ coēm oīum parentem esse existimauit. Creditus,ab alijs. Procubuisse ꝓlapsum deorsum fuisse. Pede of.ac si pedē scru-po offendisset. Cingit,Ardea. xx.m pas. ab vrbe distans a Danae Acrisij filia a Ioue violata prisq; irā ob id fugiēti ꝯdita est, hāc obsedit Targui.cām ꝑtendēs,vt Diony.inqt q Ardeates Ro. exules susce-pissent,conspirarentq;cū eis de reditu, re aūt vera ꝑꝑ opes illis tendebat insidias,felicissimis tunc po-puloꝝ Italicoꝝ repugnātibus strenue Ardeatibus durante diu obsidiōe,et milites q in castris erant, ē q in vrbe ciues tributis fessi belli diuturnitatem ęgerrime ferebant. Interea Ar. q̄ vrbs fuit Rutu-loꝝ. Cingit Ro.si.vexillis,q̄i obsidet Ro exercitu. ET Pa.lō ob mo.longa fuit obsidio et bellū diu-turnium magis q̄ acre. Targuius iu. so. da. me. Accipit ex il.re.crea.ait.per Tarquiniū iuuenē sunt qui nō Sextū accipiant Targnij Superbi filiū natu minorē apud quē coenatum est,vt Li.scri.sed Tar-qui.Collatinū sorore Targnij Sꝑbi genitum, quē postea Brutus coegit ꝯsulatu se abdicare, et ciuita-tē cedere.Apud hunc putant sentire Oui. hoc loco fuisse coenatū,non apud Sextum, cum dicat Tar-

gui.

qui.iuuenem accepisse socios, vnumq; ex acceptis socijs Sextum dixisse quę sequunt. Quod nisi est fateamur oportet relatiuum pnomen quod est in versu pentametro referre non solum qui accepti sunt, sed Sextuz ēt qui accepit. Nos aūt duos versus quos pposuimus sic legendos arbitramur. Tar.iuuenis so.da.me. Accipit, atq; illis rege creatus ait. Ecquid in offi. to.est so. ab eo q ꝯtinet id q ꝯtinet accipimus. Et est sensus, Nūquid vxores nrę perseuerant in lege ꝯiugij.

Surgit cui de. cla. Col.no. Collatia oppidum prope Romam fuit (vt auctor est Fe.) sic dictū q opes aliaꝶ ciuitatum eo collatę fuerint. Vnde porta vrbis Collatina nomē accepit. Tarqnius Superbus (vt Serui.scri.) Collatiam ex collata pecunia ꝯstituisse dr, a q ipsi oppido Collatię nomen inditū putant, quod credendū non est, cum ꝯstet (vt auctor est Strabo) ante Vrbem ꝯditam fuisse Collatiā. Sed fieri potuit (vt idem Seruius tradit) vt Tarqui.id oppidum auxerit ab Albanis regibus fundatum. Ab eo Tarqui.Egerij filius ac vir Lucretię cognomen accepit, dictusq; Collatinus est, quod multum Collatię moraret, teste Dionysio. Non opus ē verbis cre.re.ait, Liui. Collatinus negat verbis opus eē, paucis, id qdez horis posse sciri qtū cęteris pstet Lucretia sua. Vrbemq; pe. Romam. Nam inde Collatiam petierunt, vbi tunc erat Lucretia.

ET Pa.lon.mo.obsi.q diu durauit, vt Liui.inquit, Longo magis q acri bello. Dum va. duz fit vacatio a pugna. Et hostes. Ardeates.s. Metuūt cō.pu.metuunt et refugiunt ꝯserere manus. Ludit in castris, in stationibus aut tabernaculis militum. Miles, p milites. Agit ocia, q erant ocio si non pugnando. Tarqui.et Liui.inqt, Regij qdem iuuenes interdum ocium ꝯuiuijs, cōmessationibusq; inter se terebant. At huius ꝯuiuij ē collocutionis hoꝶ Diony.non meminit Liui. cum poeta ꝯcordat. Iuuenis Tarqui. hoc est Sextus Tarqui. filius. Nam apud Sextum tum compotabant, vt etiam Liui.refert. Accipit so.da.et me.quasi suscipit eos et cibo et potu ex illis, qui in ea coena erāt. Creatus re. regis filius. Ait, verba quę sequunt. Dum nos so.dum in hac Ardeatium obsidione sumus, nec patriam repetere possimus, nunqd sint in nos officiosę coniuges nostrę. Num curaz illę de nobis gerunt, sicut nos d illis, dum Ardea tenet nos sollicitos, anxios. Pigro bello, lento, q non pugnabat. Nec sinit, nec permittit. Referre ar. ad pa. Deos, q cum hic nos detineat non sinit

Tarquinius iuuenis socios dapibusq;, meroq;
Accipit, ex illis rege creatus ait.
Dum nos sollicitos pigro tenet Ardea bello,
Nec sinit ad patrios arma referre Deos,
Ecquid in officio torus est socialis, & ecquid
Coniugibus nostris mutua cura sumus.
Quisq; suā laudat, studijs certamina crescūt,
Et feruet multo linguaq;, corq; mero.
Surgit cui dederat clarum Collatia nomen,
Non opus est verbis, credite rebus, ait.
Nox superest, tollamur eqs, vrbēq; petamus,
Dicta placent, frenis impediuntur equi.
Pertulerant dominos, regalia protinus illi
Tecta petunt, custos in fore nullus erat.
Ecce nurum regis fusis per colla coronis

in patriam redire. Arma ad pa. Deos, q ꝯfecto bello arma in templo Iani recōdebant. Ecquid, compositum ex en et qd inqtum, aut nunquid.

Torus socia. lectus matrimonialis, metonymia est quasi vxor nostra vel coniuges nostrę. Est in officio, in actu debito, hoc est in obseruantia pudicitię. Et ecquid, nunquid. Sumus, nos. Mutua cu. cō. no. cura reciproca, vt nos de ipsis curam gerimus p pria pugnādo, an illę de nobis curam gerant. Quisq; suam, Liui. de hoc forte potātibus his apud Sextum Tarqui. vbi ē Collatinus Tarquini. Egerij filius cęnabat i cidit de vxoribus mētio suam quisq; laudare miris modis, et reliqua. Quisq;, ergo illoꝶ. Laudat, laudare ꝯtēdit. Suā, ꝯiugē. Certamina, ꝯtētiones. Crescunt studijs, quasi studio desiderio laudandi suā. Et lin. cor feruet, incalescit. Multo me. multa meri exhaustatione. Nam facti erāt ob meꝶ alacriores et loquaciores. Surgit, et Liuius, Inde certamine accenso Collatinus negat verbis opus esse, paucis id quidem horis posse sciri qtum cęteris prestet Lucretia sua. Surgit, ille. Cui Col. de.cla.no.L. Tarqui. Egerij filij fratris Tarquinij Prisci filius ex multa (vt Diony.inquit) in vrbe Collatia cōmoratione Collatinus appellatus est. Ergo de.Col.cla.no Collatia (vt Pomp. inquit) oppidū fuit prope Romam sic dicta, q ibi opes aliaꝶ ciuitatum fuerint collatę, a quo porta Romę Collatina dicta ē, hic Collatinus erat vir Lucretię filię nobilissimi ciuis Romani Spurij Lu.tricipitini. Ait, ipse Collatinus. Non ē opus verbis credite rebus, res ipsa comprobabit. Nox su. sequitur ad huius verba Liuius, Quin si vigor iuuentę inest ꝯscendimus equos, inuisimusq; pntes nostraruz ingenia, id'cuiq; spectatissimum sit, q inopinato viri aduētu occurrerit oculis, incaluerant vino, age sane oēs citatis equis aduolant Romaz &c. Inquit ergo Collatinus, Nox su. quasi noctis tempus superest ad eundum, et redeundum in castra. Erant enim noctes longiores, q mense Februario, ergo tempus superest. Tollamur, attollamur. Equis, equitemus.

Et pe. vrbem, eamus Romam. poterant ire, et redire, q solum distabat R.o.M.p et.iiij.horis fecissent iter maxime citatis equis, vt Liui. inquit.

Dicta, Collatini.s. placent cęteris. Equi impediūtur fre. frenauere equos, aptauere equis habenas.

Pertulerant dominos, equi.s. quasi iam venerāt Romam. Protinus, subito. Petunt ipsi regalia tecta, ad regias ędes iuire filiorum regis coniuges

Inueniunt poſito peruigilare mero.
Inde cito paſſu petitur Lucretia, cuius
Ante torum calathi, lanaq; mollis erat.
Lumen ad exiguū famulę data pēſa trahebāt,
Inter quas tenui ſic ait illa ſono:
Mittenda eſt dño, nūc nunc properatę puellę,
Quamprimū noſtra facta lacerna māu.
Quid tñ audiſtis? nam plura audire poteſtis,
Quantum de bello dicitur eſſe ſuper?
Poſt mō victa cades, melioribus Ardea reſtas
Improba, quę noſtros cogis abeſſe viros.
Sint tantū reduces, ſed enim temerarius ille
Eſt meus, et ſtricto qualibet enſe ruit
Mens abit, et morior, quoties pugnātis imago
Me ſubit, et gelidum pectora frigus habet.
Deſinit in lachrymis, inceptaq; fila remiſit,
In gremio vultum depoſuitq; ſuo.

viſendas. Nullus cu.erat in ſo.pro in foribus, et hoc ad illorum ignominiam, nam adeſſe debebāt cuſtodes, q fores ſeruarent. Ecce nu.qd de hoc Liuius ſubſequentibus verſibus dicam. Ecce, inquit poeta velut exprobraturus laſciuiam, et crapulam nuruum regiaꝝ, vt continentia, pudicitia, et exercitio magis Lucretiam cōmendaret. Ecce iue.nu.regis. coniuges filiorum regis. Fuſis coronis per colla, q̄ ſi habentes colla coronata, ornata monilibus, vt ē Adriacę vtūtur.

ANT. FAN.

POSIto peruigilare mero, indiciuꝫ incontinentię contra illud quod ſequit̄. Añ toruꝫ calathi, lanaq; mollis erat. Noſtra fa.la.ma. lacerna veſtis militaris eſt, quod et hic locus manifeſte oſtendit, vbi lacernā marito militi mittendam Lucretia p̄parat, et Feſtus, qui lacernam dictam vult q: minus capitio ſit. Hic per lacernatam amicam Neronis ſporum accipimus apud Iuue.

Per lacernatāmicam apđ Iuuenalem intelligit̄ ſporus

Plura au.po.audiūt ancillę quę non audit caſta mulier, et ſemper fere ſe continēs domi. Melioribus, Romanis quibus ſtatim cedere debuiſti, nec pati tam diuturnam obſidionem.

Deſinit in lachrymis, dolor et lachrymę coegerunt Lucretiam ſermoni fineꝫ imponere. Et ſa. animo di.par.fuit, non minuerunt lachrymę corporis venuſtatem, ſed par fuit animi et corporis decor. Et quā cor.non eſt, deeſt antecedēs caſtitas, quę corrumpi nequit et ſi corpori vis inferatur.

Lucis p̄nū.ales, periphraſis galli, a quo dicimus gallicinium, quod iam aduenerat, cum illi ex oppido Collatia in caſtra redierunt.

PAV. MAR.

PERVIgilare po.me. indulgere crapulę, q: ſi in homine turpe, in muliere turpiſſimum. Nam oliꝫ Romāis foeminis vini vſus nō fuit, vt Vale.tradit.

Inde cito paſſu, et Liui. Pergunt inde Collatium, vbi Lucretiam haud q̄q̄ vt regias nurus, quas i cōuiuio, luxuq; cum ęqualibus viderant tempus terētes, ſed nocte ſera deditam lanę inter lucubrantes ancillas in medio ediū ſedente inueniunt. Muliebris certaminis laus penes Lucretiam fuit, hęc ille. Dion.hoc tacuit, et coenam, et contentionem, hoꝝ acceſſumq; nocte in vrbē non retulit. Sed Sextuꝫ Tarquinium ex Ardea Collatiam a patre ad obeūda quędam negocia refert, tunc Lucretię forma captum ea patraſſe, quę ſuo loco referent. Inde, ex regijs ędibus, aut ex vrbe Roma, naꝫ erat tunc Lucretia in Collatia, quę vrbi diſtabat Roma.xx.ſtadiis. Petit̄ Lucretia, itur ad Lucretiaꝫ. Cito pas.ac celeratis paſſibus. At, Lucretia ē crapulā et otiū enitabat. Ante toꝝ, ante lectuꝫ cuius. Erant calathi, caniſtri cum rebus ad telam facientibus, calathi enim caniſtri ſunt. Vnde in Arte, Afferat in calatho ruſtica dona puer. Et erat ante torum lana mollis, non dura, q: tunc filabant. Famulę, ancillę Lucretię.

Collatia diſtat ab vrbe Ro

Trahebant penſa, filabant lanam ipſaꝝ. Penſa tamen ſunt lana et linum globatū, vnde filum trahitur.

Ad exiguum lumē, et hoc ad cōmendandam Lucretię parſimoniam. Inter q̄s ācillas.s. Sic illa ait tenui ſono, q̄ſi ſummiſſa voce, vt pudicas decet. Mittenda, ācillas admonet ad opus maturandum, nam perfectura eſt lacernā quā viro mittat. Properate, feſtinate. Nūc nūc o puellę, o ancillę, vt ſepe pueros pro ſeruis ponimus, ſic p ancillis puellas. Lacerna facta nr̄a manu, quam ego fecero. lacerna genus veſtimenti expediti quo vtuntur milites. Quāprimum eſt mittenda dño, viro, ſed dño ancillaꝝ, vel dño ad maiorem reuerentiam. Quid tñ interrogat eas q̄diu duratuꝝ erit bellum. Tamen quid audiſtis, ibāt ancillę ſepe Romam, et libere egrediebātur domo ita, vt omnia audire poſſent. ideo hic. Nam poteſtis audire plura, q̄ ego audiam, quę non egredior domo. Quantum dr̄ eſſe ſuper, hoc eſt ſupereſſe. De bello, quando confectum erit h bellum, vel q̄tum duraturum eſt. Poſt modo, conuertit ſermonem ad Ardeam, quę q: obſeſſa a Romanis erat cauſa abſentię viroꝝ. Ardea reſtas, tu reſiſtis modo. Melioribus, populis.s. nam Ardeates Romanis. Poſt, quaſi finaliter. Victa tu, a Romanis. Cades, q: expugnaberis et deleberis. Cades, tu improba, mala. Quę cogis abeſſe, a nobis.s. Noſtros, viros. Sint tantum, pudicę mulieres de ſalute viroꝝ ſemp ſollicitę ſunt, ſic et Lucretia, quę curis angebatur, ne qua temeritate pugnando vir occumberet. Sint tantum reduces, et ſi nō cadet Ardea. Sint tantum reduces, hoc eſt tantūmodo ſoſpites reuertātur, eos.n. reduces dicimus, q ex aliqua expeditione, aut perfectione ſoſpites ī patriam reuertuntur. Sed.n.certe. Ille meus, vir.s. Eſt temerarius, audax, qui minus prudenter pugnam ineat. Et ruit, irruit in hoſtes. Qualibet, ex omni parte. Stricto, euaginato enſe. Imago pugnantis, viri.s. Quoties me ſubit, quoties video r vide e illuꝫ pugnantē. Abit mēs, efficior veluamēs. Et mo.ē videor mori p̄dolore.s. Et ge.fri. habet,

Redu[...]

Hoc ipſum decuit, lachrymę decuere pudicā,
Et facies animo dignaq́;, parq́; fuit.
Pone metum, veni coniux ait, illa reuixit,
Deq; viri collo dulce pependit onus,
Interea iuuenis furiales regius ignes
Concipit, & cęco raptus amore furit.
Forma placet, niueusq́; color, flauiq́; capilli,
Quiq; aderat nulla factus ab arte decor.
Verba placēt, & vox, & quē corrūpere nō eſt,
Quoq; minor ſpes ē, hoc magis ille cupit.
Iam dederat cantus lucis prenuntius ales,
Cum referunt iuuenes in ſua caſtra pedē.
Carpitur attonitos abſentis imagine ſenſus
Ille, recordanti plura magisq; placent.
Sic ſedit, ſic culta fuit, ſic ſtamina neuit,
Neglectę collo ſic iacuere comę,
Hos habuit vultus, hęc illi verba fuerunt,

habet, occupat. Pectora, ē h ob metum. rationeȝ ſuperius diximus. Hac dulci recordatione ſollicita iminenti in bello diſcrimine, ſermonis ſui finis fuere lachrymę, deſtititq; ab incepto opere flens in gremiū caput deſinit loq.s. Aut deſinit, terminat ſermonē. In lachrymis et remittit, quaſi dimittit. Fila coepta, quiaii ere deſiit. Et depoſuit vultū in gremio ſuo, vt dolentes ē flentes ſolent. Hoc ipſum, decori eſt pudicę mulieri pudicos affectus in viꝝ oſtendere. Hoc ipſum, ergo quod.s. depoſuerit cap̄. Decuit pu. decori fuit pudicę mulieri. Lachrymę decuere, decori etiā fuere. Et fa. Lucretię.s. Fuit digna ē par animo, qꝛ ſicut aīus erat pudicus, ita facie pudicitiā prēferebat, vt qualis eſſet aīo in vultu cognoſceres. Pone metū, audierat collatinus e ianuis Lucretię verba, viderat illam anxiā, et ob id lachrymantē pro ſalute ſua non potuit pati, ſed ꝓdens ſe conſolatus eſt eā. Ait cō vir Lucretię Collatinus. Pone, depone metum. Veni, adſum. Illa re. qꝛ exaīs videbatur, reuixit ad voces viri. Et pe. dul. onus de col. vi. nam vir amplexus eſt eā ē ipſa viꝝ, ē ſic dulce erat Lucretię onus. Interea iu. Liui. Ibi Sextum Tarquinium mala libido Lucretię per vim ſtuprandę capit, tum forma, tuȝ ſpectata caſtitas incitat. Coepit igiť Sex. Tarquinius Lucretiā ardere. Interea iu. re. Sex. regis filius. Concipit furiales ignes ad deteſtationem huius ardoris furiales ignes dixit, quaſi nō cupidineos, ſed ab īfernis furijs incuſſos, vt eſt illud in Meta. de Myrrha, ipſe negat nocuiſſe tibi ſua tela Cupido Myrrha, facesq; ſuas a crimine vindicat iſto. Stipite te ſtygio tumidis afflauit Echidnis. E tribus vna ſoror &c. Sic Sextus, q Collatini cognatus erat. Et furit raptus, correptus. Cęco amore, omnis. n. amor cęcus eſt. Forma placet, hęc quidē omnia ad amādu3 alliciunt, his captus eſt Sextus. Forma, ipſa facies, aut ipſe formoſus aſpectus. eſt. n. forma q̄ dat eſſe rei, diſtinguit rem a re, cōſeruat rem in ſuo eſſe. Placet, ipſi Sexto. Et co. ni. lacteus, cādidus. Et capilli flaui, flauus color eſt (vt Gellius inquit) ex viridi, ruffo et albo cōcretus, ſic flauentes comę. Et placet decor ornatus, qui aderat Lucretię. Factus ab arte nulla, placet decor naturalis non fuco, nō vllo artificio; ſed a natura factus. Placent verba, dulce eloquiū, aut ſuauia verba et cōpoſita et caſta, nō laſciuia, nec ab re prolata. Et pla. vox, quę nō eſt virilis, non rauca, nō irata, nō obſcura, non ęſtiua, ſed erat qualis pudicā mulierem decebat. Et pla. qꝛ nō eſt, quod non datur. Corrūpere, hoc eſt ipſa pudicitia, quā corrumpere nō eſt ipſius. Quoq;, et quo. Eſt ſpes minor, qꝛ deſperandum erat. Hoc, pro eo. Magis ille cupit, naȝ quod minus erat ſperandū plus ille cupiebat. Iam dederat, iam erat galliciniuȝ, cum Collatia abeūtes in caſtra reuerſi ſunt. et Li. Et tum qdam a nocturno iuuenili ludo in caſtra redeunt. Iam ales ꝑnun. lu. hoc eſt cantu diē prenunciat. Dederat cantum, vñ erat pars illa noctis, quę gallicinium dicitur. Cuȝ iuue. reſe. ꝑe. redeunt in ſua caſtra, in ſua tabernacula, quę erāt circa Ardeam. CARPItur atto. ab. ima. ſen. figurate dictum, vt pictus acu chlamidē. Et eſt ſenſus, Omnis cogitatio Sexti occupata circa Lucretię abſentis imagineȝ ita carpitur ei ſenſus, vt quaſi reddat attonitos ac ſepultos. Naturale eſt. n. vt dum omnis animi intentio redigitur ad alicuius rei cōtemplationem ſenſus obſtupeſcāt. Quo tempore viuentes pene mori diſcimus, quaſi quodam ſeceſſu mentis atq; animi facto a corpore. Sed tamen a ven. qui fuit; vn. tu. perturbationes animorum mari a ventis agitato aptiſſime cōparantur, quod et philoſophi faciunt. Exitus in du. eſt aude. vltima, deeſt quis, et hoc dicit, quāuis incertus eſt rei finis, et difficillimum eſt expugnare pudiciſſimam, tamen vbi ꝑcibus ac minis nihil egero, vi aggrediar mulierem. Viderit, ſubintelligēdum eſt aliquis. Quod ideo fit qꝛ ſic loqui ſolēt qui amore inſaniunt. Coepimus audendo Gabios quoq;, argumentum a maiori, ſi audendo expugnauimus oppiduȝ, non expugnabimus et mulieres. Sanguine iunctus erat, qꝛ Tarquinius Collatinus vir Lucretię ſorore Tarquinij Superbi genitus fuerat, vt diximus ſupra. CARPItur ille, Sextus, quaſi conſumitur. Senſus atto. Vir. Et cęco carpitur igni, quaſi habens ſenſum, vt viſum, et auditum. Attonitos, ſtupefactos. Et ob hoc imagine abſentis, nam ſemper ante oculos referebatur imago Lucretię, et verba in auribus reſonabant. Et recordanti plura magis placent, quo plura recordabatur, eo magis ipſa plura placebant. Sic ſedit, eſt

ANT. FAN.

Tarquinius Collatinus ex ſorore Tarquinij Superbi genitus

PAV. MAR. ſēſus attonitos carpitur

[fl]auus ex vi[ridi, ruf]fo et [albo]

hoc velut naturale amãtium oĩum, vt eorũ quę viderint, aut audierint de eo qđ amant, assidua ẽ dulci quadã recordatione afficiant, vt Sextus nũc de Lucretia. Sic ſedit, illa. Sic fuit culta, or/ nata. Sic neuit, filauit. Stamina, fila ipſa. Sed proprie ſtamẽ eſt id qđ firme ſtat dum texitur, non id qđ hinc inde trahit. Sic iacuere collo, per collũ. Co/ mę neglectę, non arte comptę. Aut diſie/ ctę collo, p collum.

Hos pro tales. Habuit vultus, vt eſt il/ lud, Hunc ego te Eu/ ryale aſpicio. Hęc verba fuere illi, hęc lo/ cuta eſt. Hic decor, talis pulchritudo.

Hęc facies, et nunc vultus dixit. Sed ĩ hoc differunt, nã vultus (vt sępe diximus) eſt animi volũtas, q̃ in fa cie oñditur, Facies eſt ipſa oris ſpecies. Hic color erat oris, talis erat color in eius vul tu. Vt ſolet, pulchra hęc cõparatio rei illi/ us, quã et nos longa nauigatione sępe ex/ perti ſumus, vt mare poſt vẽtos ſedari ſolet. ſed tñ ab eo vento, q iam ante flauit pluribus die/ bus interdũ tumet, et inſurgũt fluctus, ac ſi eſſent venti, qꝛ nõdum reſidere põt impetus vndarũ. Sic in Sexto Tarq. amor quem p̃ſens concepat abſens reſidere nõ poterat, imo tum maxime sęuiebat.

Hic color, hęc facies, hic decor oris erat.
Vt ſolet a magno fluctus langueſcere flatu,
Sed tamen a vento, qui fuit, vnda tumet,
Sic quamuis aberat placitę pręſentia formę,
Quẽ dederat p̃ſens forma, manebat amor.
Ardet, et iniuſti ſtimulis agitatus amoris
Comparat indigno vimq;, metũq; toro.
Exitus in dubio eſt, audebimus vltĩa dixit.
Viderit, audentes forsq; Venusq; iuuat.
Cepimus audẽdo Gabios quoq; talia fatus
Enſe latus cinxit, tergaq; preſſit equi.
Accipit ęrata iuuenem Collatia porta,
Condere iam vultus Sole parante ſuos.
Hoſtis vt hoſpes init penetralia Collatini,
Comiter excipitur, ſanguine iunctus erat.
Quantũ animis erroris ineſt, parat ĩſcia rerꝫ
Infelix epulas hoſtibus illa ſuis.
Functus erat dapibus, poſcunt ſua tp̃a ſomnũ,
Nox erat, et tota lumina nulla domo.

Vt fl. marinus. s. Solet iã. deficere, aut diſſolui. A ma. fl. poſt magnos vẽtos. Sed tñ vn. tu. a vẽ. qui fu. non q tunc eſt, ſed qui iam reſedit. Sic amor, quẽ dederat p̃ſens forma, Lucretię. s. cũ corã conſpiciebatur. Manebat q̃uis ab. p̃ſen. ipſe con/ ſpectus. Formę, pulchritudinis. Placitę, q̃ pla/ cebat Sex. Ardet, abſolute dictũ. Ardet, Sex. ip/ ſe. Et agitaẽ, vexatur. Stimulis amoris iniu/ ſti, iniuſtus erat amor, qꝛ nupta, qꝛ cognati vxorẽ amabat. Alij legunt inuicti amoris, qꝛ oĩa vincit nec vincit, et omnia ſcelera ĩpellit. iõ exclamat Ma ro Improbe amor, qd non mortalia pectora co/ gis. Compat, parat. Vim, violẽtiam. Dolũ, fraudem. Toro indi. denoĩationis ſpẽs eſt conti nens pro cõtento ponit. i. matronę indignę huius et violẽtię et fraudis. Exitus, verba hęc ipſius Sex/ ti ſunt. Dixit, Sextus. Exitus, hoc ẽ finis. vt illđ, Exitus act. pro. Eſt indu. qꝛ incertũ eſt an vin/ catur. Audebimus vltima, et q̃ ſunt ad pudicã mulierem expugnandã, vltima eſt violẽtia. nam primo p̃ces. inde p̃tium. tũ minę. poſtremũ vis.

Audebimus ergo vltima ma. Viderit, prouideat vel ipſa vel aliq̃s. Et fors, fortuna. Et Ve. iu. au. auxilio ſunt his q audent. vñ illud, Audentes for. iu. et illud, Audacẽ faciebat amor. Arguit ab exemplo ſui ipſius, qꝛ audẽtia Gabios in p̃ris pote/ ſtatẽ redigerat. Cepimus, redegimus in nr̃aꝫ di/ tionẽ Gabios. Et ta. fa. locutus hęc. Cinxit la. en. et p̃ſſit, ſedendo. s.

Terga equi, aſcen/ dit equũ, et abſceſſit e caſtris, et venit Colla/ tiam. Accipit, et Li. Paucis interiectis die bus Sextus Tarq. ĩſcio Collatino cuꝫ comite vno Collatiã venit. et Diony. inq̃t, Illum il/ luc a p̃re ob negociũ quoddã militare miſ/ ſum. Accepit ergo Col. qꝛ in eo oppido tum erat Lucretia.

Iuuenẽ, Sextũ. Por/ ta ęra. porta ferrea.

Iam Sole pa. cõ. ab ſcõdere. Vultus ſu. quaſi occidẽte Sole.

Hoſtis vt, et Li. vbi exceptus benigne ab ignaris cõſilij. et Dio/ ny. Lucretia hoſpitio eum excepit tanq̃ vi/ ri ſui cognatũ, multa cum p̃optitudine, et comitate. Hoſtis, ergo Sextus. Vt ho. vt amicus illic hoſpitaturus.

Init, ingrediẽ. Penetralia, ędes. Collatini, pe/ netralia. n. partes ſunt ędiũ, ſed (vt Põp. inquit) pe/ netralia ſunt penatũ Deorum ſacraria. Excipiẽ recipitur. Comiter, benigne, nec mirum. Sãgui ne erat tũ nam cognatus ipſius Tarquij Collatini viri Lucretię. Quãtum pa. illa illi cibos inſcię auda cię, et perfidię illius, quẽ propinquũ, quem amicũ putabat hoſtis erat, qđ poeta cõmiſerans. Quã/ tum inq̃t er. pro quãtus error. Ineſt aĩs, eſt in aĩs mortaliũ. Illa, Lucretia. s. Infelix, ad oĩẽ illam felix. Sed tunc infelix ob malũ imminẽs, vt il lud Vir. Pręcipue infelix peſti deuota futurę, et ob id infelix, qꝛ deſtinata futurę peſti. Sic hęc infelix, qꝛ. Rerum inſcia, p̃fidię Sexti et violẽtię mox in/ ferendę, et ob futuram cędẽ. Parat epu. ſuis ho. qꝛ Sexto et famulo. Erat, iaꝫ. Functus da. iã comederat. Somnus poſcit ſua tẽpora, quaſi iã erat tempus dormiẽdi. Erat nox, noctis tem/ pus, et ob id corpora erant quieti reddenda. Et nul. lu. to. do. qꝛ cum oẽs ſomno ſe reddidiſſent, extincta erant iã lumina. Erant ergo tenebrę, quę ad libidinem Sexti faciebant.

VAGINA lib. eri. cuꝫ ſopiti omnes viderenẽ ſtri/ cto gladio ad Lucretiã venit, quę tũ etiam dormie bat, vt Liui. auctor eſt, a quo Diony. nõ diſſentit.

Stabulis depn. reli. vbi paſtores non ſunt, ſine cu/ ſtodes,

Surgit, ꝯ auratum vagina liberat ensem,
Et venit in thalamos nupta pudica tuos.
Vtq; torum pressit, ferrum Lucretia mecũ est,
Natus ait regis, Tarquiniusq; vocor.
Illa nihil, neq; enim vocem viresq; loquendi,
Aut aliquid toto pectore mentis habet.
Sed tremit, vt quõdã stabulis depñsa relictis,
Parua sub infesto cum iacet agna lupo.
Quid faciat? pugnet? vincet foemina pugnãs.
Clamet? at in dextra, qui vetet, ensis erat.
Effugiat? positis vrgentur pectora palmis,
Tunc primum externa pectora tacta mãu.
Instat amãs hostis, pretio, pcibusq;, minisq;,
Nec prece, nec ptio, nec monet ille minis.
Nil agis eripiam dixit per crimina vitam,
Falsus adulterii testis adulter ero.
Interimã famulũ, cum quo deprensa fereris.
Succubuit famę victa puella metu.
Quid victor gaudes? hęc te victoria perdet.
Heu quantum regnis nox stetit vna tuis.
Iamq; erat orta dies, sparsis sedit illa capillis,
Vt solet ad nati mater itura rogum.

stodes, siue nec apud Lucretiam, siue in lecto erat Collatinus. Est autem depñsa trium syllabarũ participium ne claudicet versus. Quid faciat? pugnet? vtitur poeta quasi dialogo, et sermocinatione dum miseratur Lucretiam et excusat. Falsus adul. te. q testificabor te in adulterio depñsam. Interimam fa. Liuius, Demum vbi obstinatum muliebrem animum videbat, & ne mortis quidem metu inclinari, addit dedecus, cum mortua iugulatum seruum nudum ait positurum, vt in sordido adulterio necata dicatur.

SVRgit, et Diony. postq̃ inquit omnes dormire existimauit exurgens vadit ad cubiculum dormientis iam Lucretię habens gladium. et Liui. cum post coenam in hospitale cubiculum ductus esset amore ardens, postq̃ satis tuta circa, sopitiq; omnes videbantur stricto gladio ad dormientem Lucretiam venit. Surgit, Sextus. s. Et li. exerit. Ensem va. au. venit o nupta pudidica, o Collatini vxor casta. In tha. tu. in cubiculum tuum. Vtq; torum et Diony. Assistẽs inqt lectulo mulieris experrectę ad strepitum, et interrogantis quis eẽt nomẽ suum eloquens silere eam, et in cubiculo manere iussit occisurũ se eã minatus, si vel fugere, vel emittere vocem conaret. et Liui. Sinistraq; manu mulieris pectore oppsso, tace Lucretia inquit. Sex. Tarqui. sum ferrum in manu est, morieris si emiseris vocem, in eandem ergo sententiam et verba cum poeta veniunt hi. Vtq;, et vt. Pressit to. lectum, in quo recumbebat Lucretia. Ait, Sex. ipse. Lucretia ferrum est mecum, quasi habeo ensem, quo te interimam, si vocem emittis. Vocor Tarquinia. re. quasi Sextus Tarqui. sum regis filius. Illa ni. quid potuisset ad ea respondere Lucretia. Cum pauida e somno mulier prope mortem imminentem videret, obmutuit ergo et sine mente vlla esse videbat. Illa Lu. s. Nihil. s. respõdet ad Sexti verba. Neq;. n. certe non. Hẽt vi. et vo. lo. erat adeo exterrita, vt nullę in toto corpore vires essent, & vocis ter penitus esset obstrusum. Aut habet ali. mẽ. to. pe. mens est, q̃ meminimus, videbat ergo sui ipsius imemor. Sed tre. pulchra hęc est cõparatio, et rei conueniens de miti ad mitem, de casta ad castam, nam de agna ad pudica. mulierem, nullę vires erant Lucre. ad loquẽdum ob pauorem, nec erat sibi mens vlla. Sed tremit vt parua agna deprensa quondam, aliqñ. Stabulis re. quasi sine custodibus. Cum ia. sub. lu. inse. et bene infesto, q; nihil est agnis infestius lupo. Quid fa. ẽ in his versibus exornatio e locutionis, quę dicitur ratiocinatio, per quã ipsi a nobis petimus vniuscuiusq; propositionis explanationẽ, & tota est in Lucretię defensionem. Quid faciat? quid facere debeat.

Pugnet? nunc sequitur excusatio. Foemina pugnans vincetur, pcipue a viro. vel vincet, q; illa iermis, ille armatus. illa foemina, ille vir. illa debilis, ille robustus. illa iacens et oppssa, ille opprimens et erectus, vincetur ergo pugnans. Clamet, vociferet. At ensis adest i dextra, Sexti. s. Qui nocet, quam illam interimat. et ille dixerat morieris si emiseris vocem. Effugiat, nõ potest. Pectora vrgentur, pmuntur. Palmis positis, manibus superpositis, nam sinistra pectus oppsserat manu. Pectora, iucunda, hęc repetitio in hoc cõmiserationis loco, ab eo quod patitur, quod nunq̃ perpessa fuerat. Nam pectora tua primum tacta externa manu, nemo prius tetigerat pter virum, nunc autem externus attingit. Instat amans, et Liuius. Tum Tarquinius fateri amorem, orare, miscere pcibus minas, versare in oẽs partes muliebrem animum. et Dioy. inquit, Duorũ ei electionem pposuisse, quorũ vtrum vellet caperet, siue mortem cũ dedecore, siue vitam, cum felicitate, si succũbat eam in vxorem accipiat, Romanorũ, Latinorũ, Hetruscorumq; reginam faciet, cum ipse sit suscepturus regnum, vt equũ est filium natum maximũ, q; si obstinatã seruare pudicitiã velit. Occidã inqt famulũ, ponã simul vestra corpora, dicãq; q; in cõplexu serui te dephendens supplicio vos affecerim, iniuriã cognati psequens, ita vt tu turpẽ finẽ, pbriq; plenũ subeas, nec honore corpus tuũ dignet, quisq̃, et reliqua. Instat, ergo. Amans ho. pci. ptio et minis. Nec il. mo. flectit illam. Prece nec p. nec mi. nullo. n. poterat mouere. Nil agis, et Liui. de hoc, Vbi obstinatam videbat, et ne mortis qdem metu iclinari, addit ad metum dedecus. Cum mortua iugulatum seruum nudum posituru ait, vt in sordido adulterio neca-

De stupro Lucretię nota

ta dicat.cum ergo non moueret Lucretia,Sextus. Dixit nil agis,nil ꝓficies hoc aio obſtinato. Eri piam vi.occidã te. Per cri.ꝑ fictis criminibus. Ego adul.qꝛ te vxorẽ alienã ſtuprare volebã. Ero fal. te.adul.dicã qđ te in adulterio deprehenderis. Inte rimã,ego. Famulũ cũ quo tu ſteteris,dicens. De prehenſa, in crimine inuenta, hĩ terrore ob ſtinatã pudicitiã vi cit,q̃ nõ pcibus,nõ p̃tio, nõ metu mortis mouebat,victa ẽ me tu dedecoris. Succu buit pu. Lucretia ca ſta. Victa me. fa.hĩ eſt iſamię. Quid vi. ꝯuerſio orõnis in Sex tum cũ exclamatiõe. Quid ga. o vi. q.d. gaudere non deres. Hęc vi.quã de pudica mulierẽ reportas. Per det,ꝓfligabit. Te, et domũ tuã. Heu q̃ũ vna nox dedit regnis tuis,q̃tũ abſtulit,nam regno pulſus es. Iãq; erat, vt primũ illuſit egreſſa e cubiculo Lu

Grandeuumq; patrem fido cũ coniuge caſtris
  Euocat,& poſita venit vterq; mora
Vtq; vident habitũ, quę luctus cã requirunt,
  Cui paret exequias,quoue ſit icta modo.
Illa diu reticet,pudibundaq; cęlat amictu
  Ora,fluũt lachrymę more perennis aquę.
Hinc pr̃,hinc cõiux lachrymas ſolant̃, & orãt;
  Indicet,& cęco flentq; pauentq; metu.
Ter conata loqui,ter deſtitit, auſaq; quarto,
  Non oculos ideo ſuſtulit illa ſuos.
Hoc quoq; Tarquinio debebimus,eloquar,inqt,
  Eloquar infelix dedecus ipſa meum.
Quodq; poteſt narrat,reſtabãt vltima,flenit,
  Et matronales erubuere genę.
Dant veniam genitor facto coniuxq; coacto.
  Quam dixit veniam vos datis,ipſa nego.

cretia patrato ꝑ Sextũ ſcelere,nõ ſecus moeſta,ẽ la chrymabunda erat,ac ſi mr̃ filiũ ſepulturę traditu ra. Iãq; di.erat or.il.Lucretia. Sedet ca.ſpar.pro fuſis. Vt ſo.ſedere.s. Mater iturad ro.nati,ad lo cum vbi adurendum eſt filij cadauer.

ANT. FAN. GRANdeuũq; pa.Tricipitinũ ad quẽ Lucretia nũ cium miſit,non in caſtra,ſed Romã, nã Collatinũ e caſtris,q̃ erant ad Ardeã euocauit.Dionyſius vult Lucretiã ꝯfeſtiꝫ Romã ſe ꝯtuliſſe, qđ nõ credimus. Vtq; vi.ha. qꝛ moeſtã et attractã ſedentẽ in cubi culo inuenerunt Sp Lucre.cũ.P Valerio, et Collati nus cũ.L.Iunio Bru. Hoc quoq; Tar.debe.Ironia eſt,Debeo inqt Tarquinio ꝙ violata ſum, nunc hoc quoq; debebo ꝙ mihi meũ dedecus eloq neceſſe ẽ. Hęc ẽt cu.ca.erat,idem fecit Iulius Cę.qui(vt.in quit Sueto.) cum toga caput obuoluiſſet, ſiniſtra manu ſinũ ad ima crura deduxit,vt honeſtius ca deret inferioris corporis parte velata.

PAV. MAR. GRANdeuũ,ꝯcordat cum poeta Li.Lucretia mę ſta tanto malo Romã nunciũ eundẽ ad patrẽ,Ar deamq; ad virũ mittit, vt cũ ſingulis amicis fideli bus veniãt.Ita facto,maturatoq; opus eſſe rẽ atro cem incidiſſe.Sp.Lucretius cũ.P.Va.Voleſi filio,Col latinus cũ L.Iunio Bru.venit,cũ quo forte Romam rediens ab nuncio vxoris fuerat ꝯuentus. Alr̃ antẽ ſentire vr̃ Diony.nam non inqt hos in Collatiam vocatos,ſed caſum Lucretiã acerbiſſime ferentẽ,ce lerrime currũ aſcendiſſe,et veſte lugubri,cultro ſub ſtola abſcondito,Romam veniſſe,nec appellantem obuium queq̃,nec appellanti reſpondentem,quę vbi pa tris domum ingreſſa eſt, aderant.n.cognati qui dam ꝓcubuit ad patris genua flens, vocemq; emi

Sp.Lucretius cũ.P. Valerio Voleſi filio

tens nullam,erecta a patre luctus cauſam poſtulã te,Supplico tibi inqt,vt iniuriã hanc intolerabilẽ vlciſcare,neq; deſpicias filiam morte longe peiora paſſam,interroganti de iniuria. Aduoca inquit quoſcũq; potes et amicos et cognatos,vt hęc a me, non ab illis accipiãt, quibus auditis conſulta nec vindictam differt,fa cta celeri euocatione illuſtriſſimorũ virorũ in domum eius Lu cretia rem omnẽ ape rit,ſalutato deide pa tre,et Deos,et lares p̃ cata,celerem ſibi dari migrationem e vita educit cultruꝫ, vnũq; pectori vulnus infe rens ad cor vſq; gla dium trudit.Impleta eſt luctu et muliebri contemplatione do mus,pater iſuſus cor pori complectebat̃,re uocabatq;, adhibebat recreandę filię diligẽ tiam,ipſa vero in gre mio eius palpitans, pudicamq; afflãs ani mam emorit̃. Atrox omnibus viſum eſt facinus,vna fuit omni vox p̃ſtare mori,q̃ has ſub tyrannide contumelias pati. Erat cum his Publi.Val.Sabinorũ vnus,qui cum Tatio manſerant ꝓnepos vir prudens et alacer. Is ad ex ercitum ab ipſis mittit̃ Lucretię viro rem cẽm re laturus,et cum eo defectionẽ militum a tyrannis ſollicitaturus,vix vrbe egreſſo ei fit obuius adducẽ te numine Collatinus rerũ ignarus,et cũ eo.L.Iuni us,cui Bru.fuit cognomento.Hęc ex Diony. cętera ſuis in locis dicemus. Sed iam ad poetam reuer tamur. Euocat.inqt Luc. Pr̃em grã.quaſi gran dis eui maturũ.Cũ fi.cõ.cũ Collatino. E ca. pr̃em aũt(vt Li.inqt)ex vrbe euocauit, virũ aũt e caſtris, nam tunc erant circa Ardeam. Et vterq;, vir et pr̃. Venit po.mo.ſine vlla retardatione. Vtq;,vti. Vident ha.qꝛ et lugubri veſte,et ſqualido vultu ſe debat,et aduentu ſuorũ lachrymę obortę. Requĩt quę cã luctus,cur lugeat. Cui pa. exeq. hoc eſt fu nus. Quoue, vel. Quo mõ ſit icta,ſaucia,affli cta. Illa diu,nondum poterat emittere vocem,et qꝛ violata pudicitia vultum attollere nequid, ſed lachrymans vultum abſcondebat. Illa, Lucretia ſcilicet. Diu re.qꝛ non loquitur. Et celat ora pu dibunda,pudentes vultus. Amictu,veſte. Fluũt, ex oculis.s. Lachrymę mo.aquę perẽ.more aquę, quę ꝑpetuo curſu fluit,nam illud dicimus perẽnę, qđ ꝯtinuũ eſt. Hic pa ꝯſolabant̃ et pr̃,et vir filiaꝫ et ꝯiugem lachrymantem, orantes apiret qd hoc eſſet,nec minus flebãt et pauebant ipſi. Hinc pr̃.s. Sp.Lucretius. Hinc,ex hac pte. Coniux, Collati nus. Solant̃ la.lachry.ipſaꝫ, vel lachrymas ipſius con ſolatio ſolari conantur. Et orant,precantur. Indicet, manifeſtet

P. Valerius Sabinus qui cum Tatio venerat

Nec mora,cęlato fixit ſua pectora ferro,
Et cadit in patrios ſanguinolenta pedes.
Tũc quoq; iá moriẽs,ne nõ ꝓcũbat boneſte,
Reſpicit,hęc etiam cura cadentis erat.
Ecce ſuper corpus communia dãna gemẽtes
Obliti decoris virq;,paterq; iacent.
Brutus adeſt,tandẽq; animo ſua noĩa fallit,
Fixaq; ſemianimi corpore tela rapit.
Stillantemq; tenẽs generoſo ſanguine cultrũ,
Edidit impauidos ore minante ſonos.

manifeſtet quodcũq; eſt. Et flent,ipſi tamẽ. Et pa.ce.hoc eſt occulto. Metu,q͛ rem ignorabãt q̃ Ter co.tentauit ter velle rem aperire, ter quoq; deficit ẽ effari nõ potuit,auſa tãdem attollere ocu los nõ potuit. Ter co.lo.ter deſti.vt illud,incipit affari,mediaq; in voce reſiſtit. Et quarto au.lo qui.s.eſt. Nõ ideo, non ob hoc q̃ auſa eſſet. Illa ſu. attole re potuit. Oculos ſu.ná prę pudore aut clauſos,aut humi de fixos tenebat. Hoc quoq; Ta.pluries ten tauerat loq, pluriesq; deſtiterat,exorſa eſt a cauſa reticentię,et ar tificioſa eſt hęc locu tio,nam violatã pu dicitiam relatura nõ potuit honeſtius inſi nuare,quam dicere illum cãm eſſe reticẽtię ſuę.
Hoc quoq;,hoc ẽt. Inqt,quod loq non poſſuꝫ, quod loq non audeo. Debebimus Tar.et multa debent,et hoc ẽt. Eloq͛ eloquar,nõ niſi ſummo dolore vſa eſt hęc verbi repetitione effabor,effabor non ſignificat nũc hic eloq͛r ornate loq͛r,ſed edam aut aperiam. Ipſa inſe.dede.meum,quo nunc primũ ſum affecta. Quodq; pót, omnia retulit vſq; ad rem,quã prę pudore nõ potuit explicare, ſed ſatis intelligebatur. At Liui.ſic eã locutaꝫ refert, cum vir q̃ſiſſet ſatin ſalue. Minime inquit, qd.n. ſalui ẽ mulieri amiſſa pudicitia. Veſtigia viri alie ni Collatine in lecto ſunt tuo cęterũ corpus eſt tan tuꝫ violatũ,animus inſons,mors teſtis erit.Sed da te dexteras,fidẽq;,haud impune adultero fore Sex tus eſt Tarq.qui hoſtis ꝓ hoſpite priori nocte,vi ar matus mihi,ſibiq;, ſi vos viri eſtis peſtiferũ hic ab ſtulit gaudiũ etc. Et nar.refert. Quod pót,re ſtabant vltia hoc eſt ipſa pudicitię violatio. Fle uit,prius lachrymabaẽ,tunc fleuit,q͛ flere plus eſt q̃ lachrymari. Et ge.ma.ipſius mrõnę. Eru buere,et h̃ prę pudore. Dant ve.et Liui.Cõſolan tur ęgrã animi auertendo noxaꝫ a coacta in au ctoreꝫ delicti,mẽtem peccare nõ corpus.ẽ vñ con ſilium abfuerit,culpã adeſſe. Vos inqt videritis qd illi debeatur,ego me et ſi pctõ abſuo,ſupplicio nõ libero.Nec vlla deinde impudica Lucretię exẽplo vi uit.inqt ergo poeta. Genitor,Sp.Lucretius. Et cõ.vir Collatinus. Dant ve.co.ſa.quę ad facinus coacta fuerit.Vel facto pro re ipſa. Dixit,Lucre. s. Ipſa,ego ipſa. Nego ve.quã datis, q̃ cõcedi tis.nolo quicq̃ mihi ignoſci. Nec mo. et Li.Cul trum quẽ ſub veſte hẽbat,eum in corde defigit, ꝓ lapſaq; in vulnus moribunda cecidit. Nec mo. nulla retardatio eſt. Fixit ſua pe.fer cę.h̃ eſt cul tro quẽ abditũ ſub veſte hẽbat. Et ſangui.q̃ſi ſan guine plena. Cadit in patrios pe.q͛ ſaucia ad pe des pr̃is prolapſa eſt. Tum quoq;, magna hęc honeſtatis Lucretianę cõmendatio, náq; ſeruauit honeſtatem viuẽs,ſeruauit tũ moriens.Cauit.n.ne

mor. Lucre.

minus honeſte caderet. Tũ quoq;,tuꝫ ẽt. Iam moriẽs reſpicit ne ꝓcũbat non honeſte,ſed honeſte cauebat, ne qd corpis detegeret. Hęc ẽt cura.s.vt honeſte ꝓcũberet. Erat ca.erat iã collabẽns. Ec ce ſup,vt collapſa eſt Lucretia ad pr̃is pedes imple ta eſt luctu domus,ſtrauereq; ſe ꝓprij decoris obli ti ſupra moriẽtis cor pus,et pr̃ et maritus.
Ecce ẽ vir, Collati nus. Et pr̃,tricipiti nus. Obliti decoris, maieſtatis ſeu ꝓprij honoris,q͛ nõ ita de cebat fortiſſimos vi ros. Gementes dã. cõia,q͛ ille filiã, h̃ vxo rem. Iacẽt ſup cor. Lucretię morientis.
BRVTus ad.tan.aĩo ſua no.fal.oñdit non eſſe ſe brutũ.i.rõnis ex pertẽ,ſeu finxiſſe ſtultitiã,ẽ acumẽ ſuũ maximaſ q; virtutes tex ſſe fallacia, fallit ergo aĩo ſua noĩa .i. cognomẽ ſuũ falſuꝫ eſſe aperit vi animi,ac pru dentia. Tarquinium,Supbum accipe,q͛ ſubiũgit, Profuga cũ ſtirpe. Et ſecuꝫ lachrymas inuidiãq; trahit,concitat lachrymas funere miſerando,nec non et odium in Tarquinios.

ANT. FAN.

BRVTus,cõcordant et Diony.et Liui.cũ poeta in his,niſi qȯ hęc Li.in Collatia,ille in vrbe Roma ge ſta eſſe ait. Brutus adeſt, redierat.n.e caſtris cuꝫ Collatino. Tandẽq;,hoc eſt poſt multa. Fallit ſua no.aĩo decipit ſuuꝫ hoc cognomẽtum Bruti, nam cũ ob ſimulatã fatuitateꝫ Brutus appellatus eſſet,tũc diſſimulatã prius prudentiã coepit ꝓfite ri,fallit ergo aĩo ſua noĩa. Et rapit,raptum extra hit. Tela ſi.ꝓ gladium fixũ. Corpore ſemi. ſe mi extincto, q͛ nõdũ cẽm efflauerat ſpũm. Stil lantẽ Liui.Brut.inqt illis occupatis luctu cultꝶ ex vulnere Lucretię extractũ manantẽ cruore prę ſe tenẽs,per hũc inqt caſtiſſimũ ante regiã iniuriam ſanguinẽ iuro,vosq; Dij teſtes facio,me.L.Tarqui. Superbũ cum ſcelerata cõiuge, ẽ oĩ liberoꝶ ſtirpe, ferro,igniq; quacũq; dehinc vi poſſum exacturuꝫ. nec illos,nec alium quẽq̃ regnare Romę paſſuruꝫ. hęc igiẽ fuere Bruti verba,q̃ bis ẽt verſibus a poeta referunẽ. Tenẽs,ergo Brutus ipſe. Cultrũ,gla dium. Stillãtem generoſo, nobili. Sanguine, Lucretię.s. Edidit,emiſit. Sonos ĩpauidos,ver ba ſine metu,aut pauore vllo. Ore minãte, ore minaci. Iuro tibi,ſubintelligas o Lucretia. Per hunc for.et caſtũ cruo.fortem q͛ qȯ fortiſſimus et cõſtãtiſſimus vir expaueſceret,ſe.s. ipm iterimeř,nõ expauit mulier. Caſtũ,q͛ aĩo iuiolatũ ẽ obſtina tã pudicitiã ſuauit. Et ꝑ tu.m.i ꝑ tuas vmbras.
Qui erũt mihi nu.quos ego ꝓ Dijs colã. Tarq. Supbũ. Daturꝶ poenas,alias diximus tractũ fuiſ ſe a poena pecũiaria,q̃ dabaẽ daturꝶ Ergo poe. plectẽdũ. Cũ ſtir.ꝓ.vti.Li. cũ ſcelerata ꝯiuge ẽ oĩ liberoꝶ ſtirpe. Iã ſa.vi.di.cęlata ẽ. Mihi,a me. q͛ tyrãni metu ſtultũ ſe ſimulauerat. Illa ia.dixe

PAV. MAR.

Brutus vñ dicit

rat ea verba Bru. Iurauit ipse cultꝝ tenens, coegit et alios iurare, cultꝝ etiam, et alijs tradens, vt Col. Lucr. Valer. At Lucretia (vt poe.) inquit iussa est hęc sensisse et approbasse. Illa ia. mo. ocu. ad ver. ac si sensisset. Oculos si. lu. iam acies oculoꝝ defecerat, mouit ergo orbez illū sine papilla, in qua proprie est vis luminis.

occupato rege vtētē, sed cōtumelijs et iniqtate trāsgressum oēs qui fuerint vnq̄ tyrannos, hac regia ptāte consultauimus abdicare. Cōsensere prītij, nūc vero in tpe vos quoq; conuocauimus Quirites, vt sniam vrām pronunciātes, socios vos hēamus in prīę libertatem vindicādaz. Hic est ciuis Targnius,

Per tibi ego hūc iuro fortem, castūq; cruorē,
Perq; tuos manes, qui mihi numē erunt,
Targnium pfuga poenas cum stirpe daturꝝ,
Iam satis est virtus dissimulata diu.
Illa iacēs ad verba oculos sine lumīe mouit,
Visaq; concussa dicta probare coma.
Fertur in exequias animi matrona virilis,
Et secum lachrymas, inuidiamq; trahit.
Vulnus iane patet, Brutus clamorē Quirites
Conuocat, & regis facta nefanda refert.

Dionysii alicarnassei opīo de morte Lucretię et qd actum sit

Et est vi. pro di. co. cōmotis crinibus. Fertur in, posteaq̄ hi in tyrānos coniurauerant, vt Diony. in hoc sequamur, q Romę Lucre. se iteremisse, et cōciones in regez habitas refert. Consultum est vt in concionem populus vocaret. Elato in foruz Lucretię corpore obijciente Val. aduocare in concionē populum magistratus esse, eosq; sine magistratu nō posse, respondit Bru. se posse, cū esset tribunus celeꝝ a rege antea cōstitutus, potius obprobrij q̄ honoris gratia cū fatuum illū existimaret. Demissi ergo pcones sunt populum aduocātes. Interea egressis domo Lucretię aspersum sanguine corpus afferē in lecto lugubri veste instrato, exiueq; in forum, et ante curiaz poni iussere. Fert, ergo ingt poe. pro effertur. In exe. in pompam funeris. Matrona animi vi. nā adeo fortis, vt se ob violatā pudicitiam interimiteret. Matrona qd sit alias diximus. Et tra. se. la. q: lachrymātium multitudo sequebaē. Et inui. q: fortitudini ipsius multi inuidere, vt postea multi fuere ęmuli Romanis. Vulnus, erat ante curiā iacens Lucretię corpus spectaculū populo crudele patebat vulnus. Conuenerāt iam non modo q in foro erant, sed in vrbe tota. cōgregato ergo populo omni, Bru. lōgam habuit orōnem, quā omnem Diony. refert. illam ego in pauca quoad potui verba redegi, quā mox subscribam. Patet vul. ina. q: vacuū iam exhausto sanguine. Brutus cō. vocat in cōcionē. legitur etiā concitat. Clamore, et magno quidē clamore pconiū. Quirites, Romanos, qui tunc in vrbe erant. Et re. fa. ne. oīa scelera, et oīa facta crudelia. Regis, Targnij posses et intelligere Regis, hoc est Sexti regis filij, & hęc fuit eius orō,

Oratio Bruti

Facturus apud vos verba de me primū pauca pfari volo, qui videar vir imprudēs, et de rebus maximis dicere aggressus, et iis curatoribus opus esset. Scito te igiē opinionez hanc cōem, quā de me, vt de fatuo habetis, falsam esse, nec ab alio, quā a me ipso confictā, quod coegit, vt gratū erat Targ. et mihi quoq; cōferre videbaē metus mortis. Prēm meum Targ. interemit, simul atq; imperiū accepit, vt ingētia illius bona occuparet, fratremq; maiorez natu futurꝝ vltorem in medio sustulit, clā interimēs eripuit me illi fatuitas simulata. Sed dicā quoꝝ causa vos in cōcionem vocaui, Targniuz neq; ex pr̄ia consuetudine, neq; lege principatū occupātem, neq;

Bruti orō ad populū ꝺ morte Lucretię

is qui antea q̄ imperium caperet, Arūtem fratrem suū, q: nollet malus fieri, venenis sustulit, in scelus hoc vxorez ipsius hn̄s adiutricē, suę ipsius sororem, cui stupro commijcebaē nuptam sibi pudicā foeminā et filioꝝ sociaz, p eos dies ijsdem veniens interfecit, priusq; q̄ pyrę macerate essent, quę infelicia corpora suscipiāt epulū amicis dedit, nuptiasq; pfecit, homicidamq; spōsam in cubiculū sororis duxit, arcanas seruās firmāsq; pactiōes. Impia ille et execrāda, nec i gręcia nec i barbara terra facta prius i Romanā vrbē introduxit, qualia peregit in socerꝝ vtrunq; Tullius clemētissimū regum, deq; vobis optime meritū palam interimēs, neq; funere, neq; sepultura corpus fungi pmisit. Targniū exorem Tulli et prīs sui sororez, sibiq; beneuolā, ne virꝝ lugere posset, laqueo confecit. Sed qd hic imoror, tot hn̄s huius accusanda scelera, pter ea q̄ in cognatos, socerosq; pegerat. Principatū quonā mō accepit, non vt reges supiores ex veteri cōsuetudine et lege, nō senatuscōsulto, non iter legum electione, nō suffragijs a pplo collatis, nō auspicijs et īmolationibus, sine qbus nulla esset puidentię hūanę seu diuinę vtilitas. Trāsgressus est ad principatū armis, et vi et maloꝝ factionibus vobis inuitis, egerrimeq; ferentibus. Age vero q̄ misere, pessimeq; ab isto oēs affecti sumus nr̄as quidē patritioꝝ calamitates, q̄s et hoste deflerent taceo. pauci. n. ex multis relicti sumus, hūiles e potētioribus facti, redactiq; ex ingenti opulētia in pauptate, clari et graues viri, p quos illustris aliqn̄ vrbs nr̄a videbaē, alij pditi, alij pfugati. Res quoq; vr̄ę, quonā se pacto hn̄t Quirites, nō ne nobis adeptę leges, adēpti ad sacrificia cōuentus, inhibita comitia, et ferēda suffragia, et pro rep. cōcionatus inhibiti. Cogit n. ad q̄cunq; seruilia misere laborare, lapides cędere, onera in pfundā terram ferre, voragines facere, et, qs igiē finis erit calamitatū, moriēte ne Targnio, et qd erit tres p vno Targnios, habituros pr̄e lōge scelestiores, si ipse ex priuato seruo factus tyrānus, oēm tamen diligētissime tyrānicam explicuit prauitatē. Quales credi fore ex illo genitos oportet, qbus genus improbū, educationes prauę, ciuile aliqd quod fieret, aut memoratū, nec videre vnq̄ licuit, nec discere. Sed vt cognoscatis q̄les vobis educat catulos Targnij tyrānis, spectate opus eoꝝ vnius eius maximi, hęc Spurij Lucretij filia, quē pfectuz vrbis tyrānus ad bellū exiēs declarauit,

Orō est bruti ad populū

Tarquinius cũ prole fugit,capit annua consul
Iura,dies regnis illa suprema fuit.
Fallimur?an veris prenuntia venit hirundo?
Et metuit,nequa versa recurrat hyems?
Sepe tñ Progne nimium pperasse quereris,
Virq; tuo Tereus frigore letus erit.

Tarquinij Collatini vxor, Tyrannoꝝ cognati, ẽ q̃ p ro eis multa ppessus est mala Hospitate apud se pp cognatione Sexto externa nocte,Collatio ad exercitũ ꝓfecto libidinosam tyrãnidis ꝯtumeliã non potuit effugere,sed vt captiua necessario deꝑhensa sustinuit,q̃cũq; minime fas liberã mulierẽ pati, qꝺ postq̃ pri, ꝓpīqsq; alis apuit,ꝑcata et obtestata, vt maloꝝ vindices fierẽt,abscõsũ3 gladium in sinu nudãs videtẽ pr̃e, o Quirites per viscera exegit ferrũ3, o admirabilis tu qdẽ3 Lucretia,sũmisq; efferenda laudibus,ex hac electione gl̃osissime extincta,ne qd te tale am plius pati oporteret.Tu qdẽ Lucretia muliebrẽ sortita sexũ,gl̃osi viri spm̃ habuisti.Nos muliebri v̄tute inferiores erimus.Non est nr̃m Quirites viuere in talibus volutatos malis illoꝝ ꝓgeniẽ viroꝝ,q mul ta ꝓ impio et gl̃ia picula subiere.Duoꝝ alteꝝ eligẽdum est,aut vita libera,aut mors gl̃osa, venit qꝺ optauimus tp̃s. Tarq̃nio ex vrbe sublato pr̃itijs aggrediende rei principibus,nulloq; deficiente, si ad opa cũ prõptitudine accingamur,nõ corꝑibus, nõ pecunijs,non armis,non ducibus,nõ oĩ deniq; in rep.appatu,hoꝝ.n.oĩum vrbẽ hẽmus plenã ĩ Dijs, ꝑes optima hñda,quoꝝ sacra,tẽplaq;,et aras Tarquinius ingnarit.Sed si q vr̃m ciues timent,q cũ3 Tarq̃nio militant , tanq̃ cũ illo in nos venturos, haud recte timent.Grauis.n.est illis tyrãnus, innatumq; est oĩbus desideriũ libertatis,hos ẽt si auxilio esse pr̃ie decreuerimus,neq; timor cũ tyrãnis,neq; gr̃a retinebit.Si qbus illoꝝ pp nãm prauam tyrãnidis amor ĩsidet, magnis adducemus necessitatibus, vt ex iprobis ꝓbi fiant,hẽmus et filios et vxores et parentes in vrbe obsides, q̃ res aĩa cuiq; sunt sua chariores.Hec reddere si pollicebimur, et delicti ĩpunitatẽ facile ꝑsuadebimus a tyrãnis defectionẽ. Quas ob res Quirites fidenter et optime sperantes in certñ ꝓdite belloꝝ oĩum,q̃ vnq̃ suscepitis pulcherrimũ ħ statuẽtes.Vos igiẽ Dij pr̃ij terre huius custodes bõi et genij et vrbs oĩu3 religiosissima. Deoq; dilectissima,ĩ q̃ nati,educatiq; sumus.Deuouemus nos vob snĩa,sermone,et mãibus et aĩs, et pati ꝑpeti qꝺcũq; numẽ et fatũ feret.Diuinos ãt conatus pulchros, felicẽ,quoq; secutuꝝ finẽ.Insit aũt his oĩbus,vt eãdẽ sumẽtes fiduciã vna vtentes snĩa seruemus ipsi, et seruemur a vobis.His v̄bis ꝑorauit Brutus, que ex multis ex Dionysio.pauca excerpsi,qbus commota multitudo vt iperiũ regi abrogaret, exulesq; eẽ iuberẽt Tarq.cũ ꝯiuge,ac liberis.Itũ est ad Ardeã ad ꝑsuadendos milites ad defectionẽ, qꝺ facile obtentũ est.Sed rex iã his auditis Romã veniẽs ad cõprimẽdos motus,nec obuiãs, q iã in exercitũ missi erant portas vrbis clausas inuenit,exiliũq; illi ibi idictu3 est,et iõ subsequit his duobus versibus poeta.

TARq̃nius cũ ꝓle fugit,atrocitate rei Rome nũciata,vbi Brutus or̃one habuit, neq̃q̃ eius pectoris ingenij,qꝺ simulatũ ad eã diẽ fuerat incensa multitudo cõpulsa est,vt iperiũ regi abrogare,exulesq; esse iuberet L.Tarq̃niũ cũ ꝯiuge ac liberis,cuius rei nũcio in castra ꝑlato cũ re noua trepidus rex ꝑgeret Romã ad cõprimẽdos motus, clause illi porte sunt, exiliũq; indictũ . Duo regis liberi pr̃em secuti exulatũ Cere in Hetruscos ierunt. Sextus aũt Gabios tanq̃ in suũ regnũ ꝓfectus ab vltoribus veteꝝ simulatũ, q̃s sibi ipse cedibus,rapisq; ꝯcitauerat interfectus est.Rex postea Cumis mortuus ẽ, quo se ad Aristodemũ tyrannũ ꝯtulerat,vbi vitã dr̃ ꝑ sũmã ignominiã exegisse.Reliq̃ q̃ nos,breuitati studentes ꝑtrimus apꝺ Li.ac Dioy.lege. Capit an.cõ.Iura, pulsis regibus ita odiosu3 fuit Romanis regiũ nomẽ, ptãsq; ꝑpetua,vt iperiũ e ꝯtinuo annuũ, e singulari duplex esse voluerint, ꝯsulesq; ꝓ regibus appellarint. Primi aũt fuerũt.L.Iunius Bru.et Tarq̃ni. Collatinus.

TARquinius,rex. Fugit cũ ꝓle,cũ filijs,nã duo pr̃em secuti sunt,q exulatũ Cere in Hetruscos ierũt. Sextus Tarq.Gabios tanq̃ in suũ regnũ ꝓfectus ab vltoribus veteꝝ simulatũ,q̃s sibi ipse cedibus, et rapinis ꝯcitauerat est interfectus. Consul ca.iu.an. annuas ptãtes,nam creati fuere duo ꝯsules,.q summam in remp.ptãtẽ hẽrent.L.Iunius Bru.et Tarqui.Collatinus. Illa di.fu.su.vltima. Regnis, q ex illo reges defecere. Et multũ poeta ipse,et nimis forte nos in eo inteꝑ̃tando ad eiectionẽ regum, et partã Romane vrbi libertatẽ imorati sumus,sed eo mihi fuit dulcior ipsa imoratio,et ĩ ħ historiographoꝝ collatio,quo gratior est ipsa libertas,qui posteaq̃ mihi me ipsi nono ab hinc anno vindicaui, celebraui quotãnis festũ Libertatis.iij. nonas Septẽbres,celebrandũq; quoad vixero istitui.Sed ia3 ad reliqua cum poeta redeamus.

FALlimur?an veris ꝑ̃nuntia venit hirundo? hec auis que grece chelison dr̃, a cuius visu (vt supra diximus)qdã Zephyꝝ ad.viij.cal.Mar.Chelidonia3 vocarunt,Vere ad nos redit cũ hybernis mensibus ad Afros volare credat,vt Veris et aduẽtũ nidis cãtauit hirundo.Eius reditũ Colu.ad.x cal.Mar.ꝑ̃oit Sed iõ Fallimur dcm̃ est,qꝺ sepe accidit,vt cũ hirũdines cernimus, q̃ pr̃ie ad nos reuolãt aere adhuc frigido vix fidẽ eaꝝ reditus capiamus. Ab his auibus et Chelidoniã herbã dicta3 legimus, q̃ puellaꝝ oculis in nido visu3 restituũt. Progne,apostrophe ad hirundinẽ est ĩ quã Progne a poetis ꝯuersa dr̃.

Iamq; due re.no.de me.secũ.tertio.cal.Mar. Eqria ĩ cãpo Martio celebrant.ĩ. ludi quos Romulus Marti instituit ꝑ equoꝝ cursum,vt auctor est Fest. De qbus Varro hec scripsit,Eqria ab equoꝝ cursu, eo.n.die currũt in cãpo Martio.Id nomen ex vero positũ dr̃,ne a fictis eqs ac scenicis deductũ existimet.Mactabat aũt idib.Decẽb.Marti equus ĩ cursu victor,auctore Plu.qꝺ id aĩal iracundũ ferox ac bellicosum Marti gratũ existimarent, cui victorẽ equũ accõmodatũ putabant,q: ipse Mars victorie

Ex Dioy, lo excer, ta qdaz

NT. AN.

PAV. MAR.

ANT. FAN.

Hirundinis aduẽtus

Eqria.iij. cal.Mar.

Cõtra q̃s dã aucto re Plut.

Iamq; due restant noctes de mense secundo,
Marsq; citos iunctis curribus vrget equos,
Ex vero positum permansit Equiria nomen,
Que Deus in campo perspicit ipse suo.
Iure venis Gradiue, locus tua tēpora voscūt,
Signatusq; tuo nomine mensis adest.
Venimus in portum libro cum mense pacto,
Nauiget hinc alia iam mihi linter aqua.

auctor est. Omittimus hoc loco que nonnullos dicere nobis renunciatū est ad rē hanc attinētia oēz eis diuinandi curā, quā libenter suscipiūt relinquētes, necnon et ꝓbatoꝝ auctoꝝ scripta, q̄d (vt audimus) interdū faciunt deprauādi. Sciendū pridie calen. Mar. putari Aruntē Tarqnij filiū et Brutū mutuis vulneribus cecidisse, vt Plu. in Publicola scriptum reliqt. Iure venis Gra. iure ad Eqria descendis e cęlo, et ades ludis, q tibi a Romanis celebrabant, cum et adesse te oporteret mensi, q a te nomen accepit, ē nūc est Februario successurus. Nauiget hinc alia iā mihi linter aq̄, metaphora est q̄ poetę freq̄ntius vti solēt. Ea ī fine sine vitio ponit, cū silitudo ibi sit (teste Ser.) vinosa.

FALlimur, ꝑcipiunt circa Februarij finē redire hirundines, de qbus q̄ ad rē faciebant diximus superiore lib. Tū blandi Soles ignotaq; ꝑdit hirūdo, redeunt ergo his diebus, metuunt tn̄ ne reuertat hyems. Fallimur, ergo inqt decipimur ne. An ve. rediuit. Hirundo pnū. ve. quę aduentu suo ver nobis adesse pnuntiat. Et me. ipsa hirundo. Ne qua, ne ex aliq̄ pte. Hyems ver. recu. q̄si retro reuertat, et hoc ob frigora, q̄ ēt durant, et solent interdū eo tpe vehe mentiora esse. Sępe, apostrophe ad hirundinē ipsam, seu ad Prognē, q̄ in hirundinē (vt diximus) ꝯuersa est, q̄d sępe q̄stura sit reditū accelerasse, facit ad hoc illud Plinij notatū esse aduenas volucres spē veris attulisse sęuissima hyeme ꝯflictas. Sępe tn̄ Progne, hirundo. Quereris, lamentaberis. Nimiū ꝓpe. nimiū accelerasse. Virq; et vir. Tereus, de quo supius diximus in charistijs. Erit lętus tuo frigore, lętus tuo malo. Iamq; due, tertio cal. Mar. hoc est. xxvij. die Februarij fiunt Eqria ī cāpo Martio ad honorē Martis. Iāq; due noctes restant, supsunt. De mense scdo, hoc est de Februario. Et Mars vr. pmit. Citos equos, veloces. Iunctis cur. q2 iunctis ad curꝝ eqs currebat. Ex vero, ab equoꝝ cursu appellati sunt ipsi ludi Eqria, vñ et Varro Eqria inqt ab equoꝝ cursu, eo. n. die currūt in cāpo Martio. ē pō. Eqria ludos, q̄s Marti ꝯstituit p quoꝝ cursum, qui ī cāpo Mar. exercebant. Ex vero, ergo quasi ex re ipsa. Permansit no. po. eq. q2 ab equoꝝ cursu. Que, Eqria. s. Ipse Deus h̄ ē Mars. Perspicit in suo cāpo, q2 in cāpo Martio. Iure ve. vt faciat transitionē ad ꝓximū mensem, q Marti dicatus est, iure hęc velut pnuntia sui mensis affuturi fieri asserit. Iure ve. celebrant Eqria in honorē tuū ades, iure ergo venis. Gradiue, Gradiuus dictus est Mars, q2 gradatim itur in aciem. Pōp. Gradiuus dictus est Mars a gradiendo in bella vltro citroq;, siue a vibratiōe hastę, q̄d gręci κραδαίνειν dī, vel (vt alij dicunt) q2 gramine sit ortus, q̄d interpretatur, q2 corona graminea in re militari maxime honorationis est. Tua tpa, hoc est tuus mensis. Poscunt locum, et adest mensis signatus tuo nomine, adest Martius mensis, qui tibi dicatus, et a te ita denominatur. Venimus iam in portus peracto, perfecto, expleto. Libro, secundo. Cum mense secundo, hoc est Februario. Hinc, ex hoc loco, hoc est ex hoc mense. Nauiget iaz mihi linter, nauis. Alia aq̄, alia materia, absoluimus Februariū iā dicamus Martiū, est translatio sūpta a nauibus. Linter ē nauicula fluuialis alīs diximus.

PAV. MAR.
Hirundo pnuncia veris

Gradiuus vñ dicat

PRÆFATIO IN TERTIVM.

PAVLVS MARSVS PISCINAS POETA CL. GEORGIO CORNELIO Veneto Patricio Marci Cornelij Equitis F. Salutem.

Tertia nunc nostri subeunt monumenta laboris
Scipiadum antiqui generis venerata Georgi
Progenies, iam tempus adest, iam pandere vela,
Quo Marti reseratur honos, quem gloria tangit
Mensis, ab illustri quondam positore dicatus,
Vrbis vt a populo discreuerat ille senatum.
Tum licet exiguo, at rerum domitore futuro,
Qua pater Oceanus latum circumsonat orbem,
Martis honos tum primus erat, nā primus ī anni
Ordine Roma tui, pro religione parentis.
Martia nunc releges interprete sacra fideli
Corneli, rerum decus, et tutela mearum,
Vrbis et Attiacę decus indelebile, nostrum.
Ingenium iam nosse iuuet, si prodeat olim
Vox mea, cum licuit nobis conuiuere tecum,
Tecum horas, tecumq; dies absumere longos,
Hęc eadem prosit, foueat cum maxima vatem
Roma tuum, nostro quidquid fundetur ab ore
Egregij, et laudem poterit meruisse per euum
Vestrum erit, Eoo seu iam depascat ab Indo,
Seu mea in hesperium rapiantur carbasa pontum
Siue niue Scythicę, tellus seu torrida pascat.
Nulla mihi sine te continget gloria, nulla
Gratia, vt Aonijs semper reserare camoenis.
Dum referens Aurora diem fulgebit ab ortu,
Dumq; corona pios nobis inflectet ocellos.
Illa nouem geminis, quę sese ostentat olympo.
Tu relegere meis latia tellure libellis.

ANTONII FANEN. ET PAVLI Mar. In tertium Pu. Oui. Naso. Fastorum Librum Enarrationes.

T. N.

Bellice depositis clypeo paulisper & hasta, duo vult in primis deponi q̄ commouebant ab eo qui belli curā susceperat. is.n. sacrarium Martis ingressus ancylla cōmouebat, vt Ser. scribit, et deinde hastam simulachri ipsius dicens, Mars vigila, a cuius vibratione Mars Gradiui nomen accepit, q̄uis a gradiendo sic dictus putet, vel a gramine, vñ ortus credit, quod interp̄tantur, q2 corona graminea i re militari maximę honorationis est. Vñ audio non improbari a plerisq; nostrũ illud epigrāma, quod proxie ad te misimus Federice imperatoꝶ excellentissime, Hostis vt hesperijs cedat procul aduena terris Duxꝶ Martis opus te vocat iste labor. In te omnis Latij spes inclinata recumbit Fata parant fronti gramina Laurigerę. In eo non diffitemur placuisse nobis clauam rapere ex Herculis manu. Sed vt redeamus ad rem nr̃az hunc Deum Romani p̄ris appellatione venerabantur, sicut & Liberum Marspitrē cognominātes, q̄si Martē patrem cui belloꝶ ac sanguinis cupido gramen herbam cōsecrauerũt, quę ex humano cruore procreat, & mēse Octobri equũ in cāpo Martio imolabant, q October appellabat, auctore Festo. Sed si veꝶ querimus Mars sidus est, quod (vt inqt Plin.) ignea ardentis Solis vicinitate binis fere annis conuertitur, cuiusq; ardore nimio et rigore Saturni interiectũ ambobus Iuppiter temperatur, & fit admodum salutaris. Inuocatur autem Mars hoc loco, ꝙ ab eo hic mēsis denominatus est, cui suadet suo eius exemplo et Palladis, vt arma deponat & adsit scribenti. Poetę, qui sacerdos musarum ac Phoebi non Martis dicitur. Ipse vides manibus peragi fera bella Minerue, huius Deę nomine veteres sapientiam accipiebant pace et bello vtilem, sicut Mercurium ad rationē, Saturnum ad ęternitatem, ad naturam Venerem referebāt. Porphyrio. placuit (teste Macrobio) Mineruam esse solis virtutem humanis mentibus prudētiam Mineruę ministrantem. Quā Deam dixerunt non solum Bellonę artibus preesse, sed bellis. Quare modo Bellona dicitur, modo Minerua quasi minitans armis, vt Cornificio visum est, modo Pallas ab hastę vibratione, vnde oleaginis coronis ministri triumphantium vtebantur, licet Festus sic dictam scribat, ꝙ Pallantem gigantem interfecerit. Eam Cicero belli inuentricem fuisse tradit, et Pausanias ex carmine Homeri putat vna cum Ennio Deą preesse bellis, et ea curare. Sunt qui Mineruam a minuendo dictaz arbitrentur. Alij ꝙ bene moneat. Mineruę quinq; a Cicerone ponuntur, quarum quę ex Iouis capite nata est lanificium et texturam inuenit. Sed de hac alibi latius.

Ennius. Mineruę qnq;

P. OVIDII NASONIS FAstorum liber tertius.

Bellice, depositis clypeo pauli-
sper et hasta
Mars ades, et nitidas casside
solue comas.
Forsitan ipse roges, quid sit
cum Marte poetę,
A te, qui canitur, nomina mēsis habet.
Ipse vides manibus pagi fera bella Mineruę,
Non minus ingenuis artibus illa vacat.

PAV. MAR.

Bellice depositis. Ordinem mensium per Romulum, et postea per Numam primo libro exposuimus, multaq; in secundo. Venimus nunc ad tertium et librum et mensem, quę primum Romulus instituit, omissis poetę rationibus, de quibus inferius dicetur, Macrobium non pretereamus, qui Romuli ordinationem referens, primum inquit anni mensem Marti genitori suo dicauit, huius die prima ignem nouum Vestę aris accendebant, et in regia et curijs, et in flaminum domibus laureę veteres nouis mutabantur, eodem mense ad annam perennam sacrificatum itur, vt annare, perennareq; commode liceat. Mercedes exoluebant magistris, quas complexus annus deberi fecit, comitia auspicabantur, vectigalia locabant, et seruis coenas apponebant matronę, vt domini saturnalibus. Illę vt principio anni ad promptum obsequium honore seruos inuitarent, hi quia gratiam perfecti operis exoluerent, et reliquam. Aggrediens ergo mensem hunc poeta Martis opem implorat, & adesse cupidum mensis sibi dedicati sacra referunt. Mars bellice, ꝙ

armipotēns ē bellorum Deus, ſed cur Mars ſuperiore libro diximus. Ades, pro ad ſis ē faueas. Depoſitis, deorſum poſitis. Pauliſper clypeo ē haſta, armis tuis. Clypeo, ſcuto ad defenſionem. Haſta, ad offenſionem. Et ſolue comas nitidas, crines nitētes. Caſſide, galea, q̄ſi ſolue galeā

tūs primū anni ſui mēſem a Marte p̄re Martium noīauit. Alij ex alijs natum Romulū volunt. Lege Diony. ē Plut. a qbus varia referunt, inter q̄ dixiſſe nōnullos Iliam ab Amulio fuiſſe cōpreſſam. Sacra lauaturas, q: erat virgo Veſtalis. Sane a lauo lautum ac lotum didicimus et lauatum.

Lauaturus

Palladis exemplo ponendę tempora ſume
Cuſpidis, inuenies & quid inermis agas.
Tūc quoq; iermis eras, cū te Rōana ſacerdos
Cepit, vt huic vrbi ſemina magna dares.
Siluia Veſtalis (qd enim vetat ide moneri?)
Sacra lauaturas mane petebat aquas.
Vētū erat ad mollem decliuo tramite ripā,
Ponitur e ſumma fictilis vrna coma.
Feſſa reſedit humo, ventoſq; accepit aperto
Pectore, turbatas reſtituitq; comas.

a capite flauo, et eam depone. Forſitan, ſi forte rogas quid ſit mihi cum Marte agēdum, nō abeſt ratio, qm̄ menſis, q a te denoiatus eſt, ſcribendus eſt a me. Forſitan, forte. Roges, pro interroges. Quid ſit poetę cū Marte, q̄ res mihi cum Marte ſit cōis, maxime cu3 poetę ſoleant Phoebu3 et muſas inuocare. Menſis, qui canitur.

Habet a te noia, q: vocatur Martius a Marte denoiatus. Ipſe vides, arguitur ab exēplo Palladis, quę et bellis pręeſt. ē tamen ingenijs fauet. Armis pręeſſe dicit, q: e vertice Iouis armata ꝓſilierit, vt inferius, An q: de capitis ferē ſine matre paterni Vertice cū clypeo ꝓſiluiſſe ſuo. Cice. in lib. de natura Deorum belli inuentricē et principem fuiſſe dicit, appellata eſt Minerua a minādo, vel a minuēdo, vt eidem Cice placet. Dictaq; eſt Pallas, vel q: Pallas ab ea interemptus ſit, vel a παλλω, quod eſt vibro, q: haſtam vibrare cōſueuerit, de hac multa ſuperiore anno in odyſſea, ingt ergo poeta. Ipſe vides, tu ipſe teſtis es. Minerue manibus peragi fera bella, cū bellis prēſit. vt apud Homeꝝ. apud Flaccum legit, cum in aciē deſcendebat. Nō minus fauet illa artibus igenuis, artibus liberalibus, ſcientijs, quę ingenium, hoc eſt liberꝝ hoiem faciūt. Palladis exemplo, ſume ergo tibi ociū ab armis, ſicut ē Pallas. Sume tpa, accipe ocium. Ponēdę cuſpidis, diſponendi teli acuti, deponēdorum armoꝝ. Exēplo Palladis, ſicut Pallas ipſa ſolet. Inuenies et qd agas, agere poſſis. Inermis, ēt cū arma depoſueris. Arguerat ab exēplo Palladis, nūc ab exēplo ſumpſimus, qd iermis fuerat, cū Martē ꝓditoris vrbis grauē reddidit, de quo mox dicemus.

De officijs Minerue

ROMAna ſacerdos, Ilia ſacerdos Veſtę, quā Mars compreſſit, vt dictum eſt. Hęc Numitoris filia ac Remi et Romuli mater ab alijs Ilia. ab alijs Rhea. ab alijs Siluia appellata, vt ſcribit Plu. Semina magna, quāta requirebat vrbs futura totius orbis terrarum caput. Quid. n. vetat ide moneri, breuis eſt narratio q̄uīn ad eius ſpectat initiū ſi incipimus inde rē exponere vn̄ oportet. nam vitioſum eſt a nimis remoto principio narrationē ordiri. Hora. Nec gemino bellu3 Troianū orditur ab ouo. Meminiſſe tamē debemus q: Quinti. docet ſatius eſſe narrationi ſupereſſe aliqd q̄ deeſſe. Narrat ergo Martē concubuiſſe cū Ilia, ex qua Romulus, na

ANT. FAN. Ilia

Fictilis vrna, vas quo aquā haurimus, ab arinādo dictu3, vt Var. placet. Eſt. n. orinare (vt idem ingt) in aquā mergi. Quidam o lrām vertentes vrinare dicunt. Surrepſit, clanculū venit a ſurrepo, nā ſi a ſurripio eſſet ſurripui p̄teritum diceretur.

Vrna Orinar ſeu Vrinar

TV QVOq; eras inermis ſine armis, eo tpe. Cū Rōana ſacerdos, Rhea ſacerdos Veſtalis. Cepit te, amore. s. nā amaſti et illa cōcepit ex te. Vt dares magna ſemina, q̄ſi magna principia. Huic vrbi, Romanę. s. Siluia Veſtalis ſcripturus mēſem, qui a Romulo Marti patri dicatus eſt, ab ipſa Romuli cōceptione re3 exorditur, ob qd de Romulo pauca dicenda ſunt. Romulū (vt Plut. refert) alij Ænee filiū et Dexitheę Phorbantis gnatę fuiſſe exiſtimauit, illūq; cu3 fratre Remo paruulos admodum in Italiā delatos fuiſſe. Alueū fluminis ingreſſos amiſſis nauibus in ripā incolumes euaſiſſe. Alij e Roma genitū Romulū ferunt Troadis illius filia, quę latino Telemacho nupſerat. Alij ex Æmilia p̄clara Ænię et Lauinię prole a Marte compreſſa, ſed poſt alia multa ꝓbabiliorem idem ſententiā affert, cum Albanoꝝ regnū, priuato e regia maieſtate Numitore, Amulius occuparet, veritus ne ex Numitoris filia ꝓles naſceretur. q̄ Ilia, ab aliqbus tn̄ Rhea dicta eſt illam Veſtę deuouit, quā in adulterio deprehenſam p̄tr Veſtaliū conditionem obſeruari iuſſit, Antho tn̄ Amulij filia, ne qd mali Ilię, quā amabat, eueniret nō ceſſabat parentem obſecrare, ne vellet in Siluiā ſęuire, edidit tandem infantes duos, quos Amulius exponi iuſſit vt ſuperiore libro diximus. ē paulopoſt ſubdit, Sunt qui illā dicant ab Amulio cū ſe obuiā i armis virgini dediſſet impudēter fuiſſe cōpreſſam. Diony. aūt rem ēt ita aſſerit extitiſſe, Amuliu3 Numitoris filium Egeſtū latēter in inſidijs obtrūcaſſe, Siluiam iam nubilē Veſtę deſignaſſe, cui q̄rto deinde anno eunti in ſacrū lucum Martis aq̄ ferendę grā, ad ſacrorum vſus, vim qdam intulit, quem nonnulli vnū e ꝓcis ſuis fuiſſe dixere puellę amore captum. Alij vero Amuliū ipſum fuiſſe dicūt armatum nō cupiditatis cā magis q̄ inſidiaꝝ. Armatū vt ſtupēdus cōſpiceretur, et cognitionē incertam relinqueret. Plurimi fabulanē Genij fuiſſe imaginē, cuius erat locus, adhibētē caſui Solis obſcuratione ſubitā, et caliginē in aere aſpectus imaginis longe admirabilior

PAV. MAR.

Nota opinione de Romulo et Remo ſm Dionyſium

admirabilior humano, dixisseq; puellę aiũt Deo cõcubnisse, pariturãq; geminos hoim longe clarissimos virtute, ẽ rebus bellicis. At posteaq̃ grauida cognita est, seruata est, vt supius diximus. De his dubus ita i natali dictũ, Inde p isidias trũcat Numitore creatũ Egestũ in siluis, quo fratri nulla virilis

Dũ sedet, vmbrosę salices, volucresq; canorę
Fecerunt sõnos, et leue murmur aquę.
Blanda qes furtim victis obrepsit ocellis,
Et cadit a mento languida facta manus.
Mars videt hãc, visãq; cupit, potiturq; cupita
Et sua diuina furta fefellit ope.
Sõnus abit, iacet ipsa grauis, nã scilicet intra
Viscera Romanę conditor vrbis erat.
Languida cõsurgit, nescit cur languida surgat
Et peragit tales arbore nixa sonos.
Vnde sit faustũq;, precor, quod imagine sõni
Vidimus, an somno clarius illud erat?
Ignibus Iliacis aderam, cũ lapsa capillis
Decidit ante sacros lanea vitta focos.

sit soboles, tm̃ seruabat filia sedes siluia, ẽ hanc Vestę curãda in sacra relegat. Hęc quoq; siue Proco, Genioue, aut numine diuũ, Aut ipse insignis p̃ssis set Amulius armis, Sacra lauaturas dũ mane incedit ad vndas. Et viridi cõsedit hũo, correptaq; somno Fit grauida, obscura tegit caligine tellus, Solq; fidẽ fecit rutilo mutatus amictu cõcepisse Deo, sed quo concepe rat orbi Incertũ est.

Siluia ergo Ve. Vestę sacerdos, postea facit parentesim poeta. Quid.n.ve qd phibet. Moueri inde, q̃si ab ipsa incipe. Mane, vñ mane dicatur alias diximus. Petebat aq̃s, ibat p aquis.

Lauaturas sacra, pãnos, quorum erat in sacris vsus, aut q̃cunq; sacra. Lauaturas, loturas nam aut lautũ aut lotũ dicimus. Ventũ erat, ab ipsa Ilia. Ad mol. ri. mollem q: nõ durã q̃si herosam. Vel mollẽ suauem, q: suaues in ea carpsit somnos. Decliui tra. q: decliui, q̃ ex ripa ad aq̃s descendebat. Vrna fi. e creta ficta a figulis, Vrna vas ad hauriẽdum aquã, de quo supradiximus.

Ponit, deponitur. E sũma coma, e capitis sũmitate, aut cũ capite ferebant onera, queadmodũ ẽ nunc in latio. Fessa, Ilia. Resedit, requeuit humo. Et accepit vẽtos pectore apto, nudo. Et restituit, quasi recõposuit. Comas turbatas, pturbatas ab vrna. resedit igit Et fessa, ẽ flauas cõpositura comas. Dum sedet, Oia sunt dulces hęc inuitantia sõnos, Aura, vmbra, et cantus, lenęq; murmur aq̃. Dum ergo. Sedet, Ilia. Salices, q̃ erant circa ripã fluminis. Vmbrosę et ca. vo. canentes auiculę. Et lene, suaue q: gratũ. Murmur aq̃, strepitus fluẽtis aq̃. Vñ illud Hora. Fontesq; riuis obstrepunt manãtibus somnos, qđ inuitet leues. hęc ergo. Fecerunt sõnos, incussere soporẽ Ilię. Blanda qes, inuitãtibus tot ad sõnũ. Victa ẽ sopore est, coepit dormire innixa dextra, sed etiã dextra altius dormiẽte illa, lapsa est a mẽto.

Quies blanda, et vere blãda, q: nullo discrimine blãd tur oibus. Furtim, occulte et paulatim.

Obrepsit victis ocellis, trãslatione a reptilibus quasi repsit in ocellos victos ipso sõno. legit ẽt sic, Blãdis surrepsit ocellis. Et ma. fa. lan q̃si deficiẽs seu torpẽs sopore. Cadit a men. ipsius, vt honestius rem explicaret manũ cecidisse a mẽto inqt, nã collapsa manu se dormiẽs strauit, et ita ad rẽ facta est patior, et amatori tradita maior oportunitas.

MARS Videt hãc, visamq; cupit, potiturq; cupita, climax est color rhetoricus, q a latinis gradatio dicit, habetq; aptiorẽ artẽ ac fere nimis affectatã, ideoq; esse ratior debet, is est cũ ante ad cõsequens verbũ descendit q̃ ad superius ascẽsum est.

ANT. FAN. Gradatio

Diuina furta fefellit ope, cõpressit iliã dormiẽtẽ, effecitq; vi numinis vt illa nihil sentiret. Arbore nixa, q: lãguor coegit vt arbori icũberet. Qđ ima. sõ. vi. Mac. dium q̃ videre sibi dormientes videt qnq; spẽs ponit, ẽ noia, somnium, visionẽ, oraculũ, Insõnium, et Phãtasma, e qbus sõniũ ppriẽ vocat qđ hoc loco narratur a Siluia tegẽs videlicet figuris et ambagibus, velãs nõ nisi interpretatione intelligẽdã significationẽ rei q̃ demonstrat. Decidit vitta, significãs amissam virginitatẽ. Erat.n. vitta pudoris insigne. Oui. alibi, Este procul vittę tenues insigne pudoris. Idẽ, Sũmouimus oẽs Quas stola cõtingi sumptaq; vitta negat. Tibu. Sit mõ casta doce q̃uis nõ vitta ligatos Impediat crines. Inde duę piter (visu mirabile) palmę surgũt, e vitta delapsa. i. ex amissa virginitate duę palmę surrexerũt, hoc est nati sunt Remus ac Romulus. Grauibus ra. bi sunt Romani iperiũ Oceano famã astris terminaturi. Ecce meus fer. pa. mol. in il. Amulius palmas ferro parat subuertere dũ Romulũ ac Remũ iubet exponi, vt pereãt.

Somnium · Vitta pudoris insigne · Somnij Ilię dignum

Martia Pi. a. ge. pro sti pu. Latini Picũ venerabãtur, auctore Plut. et eo abstinebãt, vel q eũ vxoris bñficio in auẽ mutatũ patabant Oracula edere et interrogãtibus rñdere, vel q ad Romulũ ac Remũ expositos nõ solum lupã, sed Picũ quoq; accessisse credebãt ac pueros aluisse. Vñ pro gemino stipite tr̃ hoc loco pugnare, vel q eã auem Marti sacrã existimarũt, vt ẽt auctor est Stra. q̃ vncis vnguibus est et natura fidens et elata, rostroq; adeo firmo, vt robora subuertat, cũ truncũ sępe pulsando ad medullã vsq; perueniat. Eadẽ in auspicijs magna ẽ, teste Plin. diciturq; Picus Martius a quo Picene regioni nomẽ inditum est q: cũ Sabini Asculũ proficiscerent in vexillo eor̃ dicitur cõsedisse. Ser. scribit Pomonã pomor̃ Deam amasse Picũ regẽ, cuius est sortita cõiugium. Sed cum Circe cũ amaret et sperneretur irata in auẽ Picum Martiũ vertit, qđ ideo fingitur, q: augur et domi habuit Picum, per quem futura noscebat.

Cur picus venerabatur a latinis · Picus Martius · Picena regio

MARS Visa est hi dormiẽs a Marte et in eo sopore cõpressa, exornatioq; est hic locutionis, q̃ gradatio dicitur, qua non ante ad cõsequens verbum

PAV. MAR.

Inde duȩ pariter (viſu mirabile) palmȩ
Surgunt, ex illis altera maior erat,
Et granibus ramis totũ protexerat orbem,
Contigeratq; ſua ſidera ſumma coma.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
Terreor admonitu, corq; timore micat.
Martia Picus auis gemino ꝓ ſtipite pugnãt
Et lupa, tuta per hos vtraq; palma fuit.
Dixerat, et plenam nõ firmis viribus vrnã
Suſtulit, implerat dum ſua viſa refert.
Interea creſcente Remo, creſcente Quirino,
Cȩleſti tumidus pondere venter erat.

deſcenditur, q̃ ad ſuperius aſcenſum eſt, vt hic. Mars vi. hanc, Iliam. Et cu. vi. quam vidit. Et potitur cupita, Ilia quam cupiuit. Et ſe. ſua fur. decepit ſtuprum ſuum, hoc eſt ipſam ſtupratam virginem. Ope di. diuina potentia decepta eſt illa, nam nihil ſentiens grauida eſt effecta. Somnus abit, expergefacta a ſomno grauior videbatur. Conceperat iam Romulũ futurum vrbis vrbium reginȩ cõditorem. Somnus abit, ergo expergefacta eſt. Iacet ipſa grauis, non enim poterat et torpore ſomni et grauitate cõcepti tam cito ſurgere. Iam. s. certe. Erat intra viſcera cõditor vrbis, Romulus qui vrbem conditurus erat toti orbi dominaturum. Languida, ſurrexit tãdem Ilia, ſed languida, q2 iam erat grauida, attamen ignorabat ipſa, vnde arbori innixa coepit quod per quietem viderat ſecum repetere. Conſurgit, Ilia. Lãguida, torpens, ẽ pigra. Neſcit, ipſa. Cur ſur. lã. torpens, neſcit ſe eſſe grauidam. Et pa. ta. ſo. talia verba. Innixa ar. vix poterat ſe tenere pedibus, ergo arbori innixa eſt. Vtile ſit, fauſtum optat quod per qẽtem vidit, et viſui et felicitati ſuccedere.

Precor, inquit. Sit vti. et fau. felix. Quod vidimus imagine ſomni, per quietẽ. neq;. n. aliud eſt ipſa per ſomnum viſio q̃ inanis quȩdam imago. An erat il. cla. lucidus, apertius. Somno, eſſet ne illud verũ, quod viſa ſuꝫ videre. Ignibus Iliacis, nũc ipſa aggreditur per quietẽ viſa, quȩ quidem omnia aliqd portendunt myſterij vt declarabimus. Aderam, inquit quaſi adeſſe videbar.

Ignibus Ilia. igni Veſtali exilio aduecto. etiã et ipſa vna erat e Veſtalem ignẽ ſeruãtibus, ſed de igne hoc ſuo loco diſputabitur. Cum li. vit. vitta pãnus erat tenuis quo ſacerdotes vtebant. Cum vitta lapſa capillis, e capite meo. Decidit ante ſa. ſo. ante ſacrum locuꝫ ignis Veſtalis, vel ante ipſos Veſtales ignes. Quid aliud portẽdit lapſa vitta, quȩ pudoris inſigne eſt, q̃ virginitatem ipſius Iliȩ iam etiam collapſam, et ad arã magis ire non poterat.

Inde, ab ipſa vitta, ergo ab ipſa virginitate rapta. Surgũt pariter duȩ palmȩ, hoc portendebat naſcituros gemellos. Palma aũt arbor victoriȩ dedicata, ita et q ab his palmis naſcerentur victores erant orbis futuri. Mirabile dictu, mirabile dũ dicitur. Altera, palma. s. Et illis, duabus.

sõnium Iliȩ Rheȩ Silviȩ

Erat maior, hȩc portẽdebat Romulum. Et granibus, palmȩ illȩ ramis totuꝫ orbẽ obumbrauerãt, comis ſidera attingentes, hoc nil aliud ſignificare vult niſi progeniẽ Romanam toti terrarum orbi dominaturam, terminaturamq; cȩlo famã. iuxta illud Virg. de Cȩſa. Imperiuꝫ Oceano famam qui terminet aſtris. Et protexerat, illa maior palma. Ramis granibus, progenie foecũda. Totum orbem et contingũt, ramis ipſis, aut ipſȩ palmȩ. Summa ſidera ſua coma, ſua ſummitate, vel ad famã referas (vt diximus) vel q2 eorũ alter referetur in Deos. Ecce meus, per hoc portẽditur expoſitio Romuli et Remi, quos deijci in profluẽteꝫ iuſſit Amulius. Ecce pa. me, hoc ẽ Amulius. Molitur ferrum, parat arma. In illas palmas. s. q2 parat eas incidere. Terreor, exterreor. Admonitu, hoc eſt recordatione. ſunt tamẽ qui dicant iuſſu ipſius Amulij, q eas incidi iubet. Et cor pauet aut micat, hoc eſt tremit. Timore, metu. Martia Picus, portendebat hoc educandos eſſe eos, lupa et a Pico, vñ Plut. in vita Romuli, Aiunt lupam quãdam ac volucrem Picum adeo ſumma cũ beneuolentia infantibus aſtitiſſe, vt et hȩc verba benigne et ille alimenta plurima contuliſſet. Sed cũ eiuſmodi aĩalium genera Marti in primis dedicata ſint, et latini prȩ cȩteris Picũ colant, non mediocrẽ mater prȩbuit fidem eos prȩclaram Martis ſobolem extitiſſe. et Problemate. xx. diſſerit qua ratione Latini Picũ venerantur, et eo vehementer abſtinẽt, et inquit, An quod Picũ vxoris veneficio mutatum ferũt, auem deinde factuꝫ oracula edere, et interrogãtibus reſpondere ſolitum. An hoc cũ incredibile, tũ monſtri plenũ exiſtimãduꝫ, ẽ altera fabula multo veriſimilior. Ro. ac Re. cum regia iuſſu expoſiti eſſent, nõ modo lupam mãmas infantibus prȩbuiſſe ſed Picum quoq; ad infantes vẽtaſſe, atq; aluiſſe. Nã nunc quoq; locis nemoroſis ac ſilueſtribus, in qbus crebro Picus appareat, lupũ verſari aĩaduerſum eſt. An illud magis, vt aliã alij Deo auẽ, ſic Picũ Marti ſacruꝫ putauerunt. Eſt. n. natura fidens, et elatus atq; audax. Roſtruꝫ qdem adeo firmũ habet, vt robora ſubuertat cũ truncuꝫ ſȩpe pulſando, ad medullã vſq; peruenerit &c. Inqt ergo. Picus, ꝑ appoſitionem.

Quam picus ... ſta ... auis Martia

Auis Martia, q2 Marti dedicata. Et lupa pugnant pro gemino ſtipite, ꝓ vtroq; trũco palmȩ, nam illa vbera, hic cibos afferebat. Vtraq; palma, q2 vterq; filius. Fuit tuta per hos, Picũ et lupam. Dixerat, finẽ fecerat relationi eorũ, quam per quietem viderat, ſed dum loquebat, vrnaꝫ impleuit, quam poſtea ſuſtulit, non tamẽ his viribus quibus prius ſolebat, q2 debilitata conceptione. Dixerat, hoc ſcilicet ipſa Ilia.

ANT. FAN. Phãtaſma vi...

DVM ſua viſa refert, non alteri ſed ſibiipſi narrat quȩ dormiens viderat. Notandum ſane Ciceronem quod Phantaſma dicitur viſuꝫ appellaſſe,

quod

Quo minus emeritis exiret cursibus annus
　Restabant nitido iam duo signa Deo.
Siluia fit mater, Vestę simulachra feruntur
　Virgineas oculis opposuisse manus.
Ara Deę certę tremuit, pariente ministra,
　Et subijt cineres territa flamma suos.
Hoc vbi cognouit cõtemptor Amulius ęqui,
　(Nam raptas fratri victor habebat opes)
Amne iubet mergi geminos, scelus vnda re/
　In sicca pueri destituuntur humo. (fugit,
Lacte quis infantes nescit creuisse ferino?
　Et Picum expositis sępe tulisse cibos?
Non ego te tantę nutrix Laurentia gentis,

quid reuera nihil diuinationis apportat, quem admodum et insomnium siue Enipnion. Resta bant nitido iam duo signa Deo, decem menses abijsse significat, cum e duodecim signis zodiaci duo tantum ad implendum annum Soli percur/ renda restarent. Subijt cineres, ꝗ Vesta nihil ali ud est q̃ flamma, vt aliquibus placet, ideo flammam dicit sese in cineres subtraxisse, ne a sacerdote corru/ pta cerneret. Contẽ/ ptor Amulius ęqui, i/ iustus, ipse alibi, Pro/ ximus Ausonias inin sti miles Amuli Rexit opes. Victor, voti cõ pos, propositi effector qui Numitori fratri regnum abstulerat.

Lacte ferino, lactę lupę. Constat autem lu lupos eẽ i tutela Mar/ tis, teste Porphyrione.

ET Sustulit, sursum tulit. Vrnam plenam, vas illud aquarium. Nõ firmis viribus, ꝗ iam erat debilior. Implerat, vr nam ipsam. Dum refert sua visa, dum secum visionem somnii referebat. Interea, dum crescebant infantes porrigebatur venter eius, et latenti onere interius tumebat exterius. Interea venter erat tu midus, tumebat venter. Crescente Remo et crescẽ/ te Quirino, Ro. qui Quirinus appellatus est, vt su/ periore libro diximus. Cęlesti pondere, cęlestis se/ minis, ꝗ cęlestia semina conceperat, nam Marte grauida effecta est. Quo minus, erat iam deci/ mus mensis, perfectumq; tempus humani partus, de quo superius disputauimus, quando Siluia pe/ perit, et cum virginitas obseruanda esset a Vestę ministris, pariente Ilia cognita est violata virgini tas, a quo quidem scelere abhorrente Vesta simula/ chrum eius visum est oculis manum opponere, et alterni ignis flamma se sub cineres abscondisse.

Restabant iam duo signa Deo nitido, Soli qui nitidis orbem radijs illustrat. Duo signa, duo mẽ ses, nam singulis mensibus per singula signa cur sum facit, quę sunt duodecim in zodiaco, quibus decursis expletur annus, restabant ergo duo men/ ses. Quo minus, vt non. Exiret annus emeri/ tis cursibus, e spacijs exactis, et per translationem a militia loquutus, ꝗ dicimus emeritos, qui debi/ ta militię tempora complerunt. Sic Emeritis cursi/ bus, emeritis iam Solis laboribus, erat igitur deci/ mus mensis. Siluia fit mater, nam peperit. Si/ mulachra, effigies, aut imagines. Feruntur, di/ cuntur. Opposuisse oculis virgineas manus, ne scelus inspicerent ministram scilicet stupratam pa rere. Tremuit certe ara, Deę Vestę. Pariente, dũ pareret. Ministra, Ilia que credita virgo erat.

Et flamma territa, ipsa Vestalis flamma velut refugiens scelus. Subijt cineres suos, latuit sub ci/ neribus, ne videretur iam a corrupta virgine.

Hoc vbi, quę ad rem hanc facerent diximus Su/ periore libro, cum locus exigebat in versu, Siluia Vestalis cęlestia semina partu Ediderat nato. Ro/ mulum et Remuz ex lege sententiam ferens Amu/ lius iussit in profluentem deijci, Iliam necari, li/ cet alij seruatam dixe rint precibus Anthus filię Amulij, inunda/ uerat tunc Tybris, cu ius inundatione ces/ sante remanserãt pue ri cum alueo in sic/ co. Amulius con/ temptor ęqui, ęquita/ tis et iustitię. Vbi, postquam. Cogno/ uit hoc, Iliam scilicet peperisse. Contem/ ptor ęqui, ob hoc ma xime. Nam victor, voti compos. Habẽ bat opes raptas fratri Numitori. et de hoc eodem loco superio/ ris libri diximus. Iubet mergi amne, in fluuio.

Geminos, Romulum et Remum. Vnda refu/ git scelus, nam cessauit inundatio, vt diximus. Et sic illi in sicco remansere. Pueri, Romulus et Remus. Destituuntur, ab ipsa vnda. In hu/ mo sicca, in tellure sine aqua. Lacte quis, hoc etiam superius diximus, lupam scilicet illis vbe/ ra porrexisse, et Picum cibos contulisse. Quis nescit, quasi dicat omnes scire debent. Infan/ tes, ipsos scilicet Romulum et Remum. Creuisse, quasi educatos adoleuisse. Lacte ferino, lacte lupino. Et Picum, quę est auis Martia. Sę/ pe tulisse cibos expositis, extra amnem iacentibus.

Non ego te, vt attigimus superiori libro accur/ rentibus ad miraculum pastoribus. Lupa lac pue ris prębentes, Faustulus concedentibus cęteris eos educandos accepit. Rediens domum coniugem enixam inuenit, sed moestam (vt Dionysi. inquit) infante mortuo, solatur eam vir, gemellosque illi pro vno extincto educandos tradit, appellata/ que est hęc Laurentia, quę quia corporis fuerat li/ berioris dixere multi ideo creditum fuisse a lupa educatos, quod quę corpus prouulgasset, lupa ap/ pellari solita sit. Huius Laurentię ob hanc edu/ cationem solemne festum apud veteres Romanos celebrabatur Decembri mense, sed cum posteri/ tati sex Ouidianorum Fastorum libri deperie/ rint, sacruz illud ex Poeta referre non possumus. Fuit postea et eiusdem nominis et famę muli/ er Acca Laurentia, cui a populo Romano in Iouis ferijs sacra instituta fuere decimo die calen/ darum Ianuariarum, vt Macrobius refert, vt au/ tem Plutarc. sacrificabatur huic Aprilis mense, cu/ ius illa ab vtroque horum fabella refertur, De edi/ tuo Herculis Deum tesseris prouocante, vt victus scorto, et coena mulctaretur, qui postea scor/

Laurẽta/ lia die vi gesimo. tertio mẽ sis Decẽb. celebrant alij in fi/ ne April. aiunt

Nec taceam veſtras Fauſtule pauper opes.
Veſter honor veniet, cum Laurẽtalia dicã,
Acceptus Genijs illa December habet.
Martia ter ſenos proles adoleuerat annos,
Et ſuberat flauę iam noua barba comę.
Omnibus agricolis, armentorumq; miniſtris

tum hoc inter ędes incluſit, poſtea Tarutio nu- ptam viro ditiſſimo, quo mortuo ditata mu- lier populum Romanum reliquit hęredem, ideo ab Anco in velabro loco celeberrimo vrbis ſcul pta eſt, ac ſolemne ſacrificium inſtitutum. Sed (vt refert Plutarchus) vbi Tarutio nupſerat re- liquum vitę tempus adeo cũ laude & glo ria vixiſſe vt ab aco- lis Theophila nomi- naret, et eos ideo ho- noris a Romanis cõ- ſecutam, eo eam i lo- co euanuiſſe, vbi ſu- perioris Laurẽtię cor- pus iacebat, quẽ poſtea bilaurũ vocauere. Cato aũt (vt Macrob. auctor eſt) illam inquit meretricio quęſtu locupletatam reli quiſſe populo Romano agros, Turacẽ, Semuruꝫ, Lincerium, et Solinium, et ideo magnificentia ſe- pulchri, et annuę parentationis honore dignatã. Macer vero Fauſtuli coniugem Tarutio Thuſco poſt exceſſum primi viri nuptam ait, et eius hęre- ditate ditatam Po.Ro. hęredem reliquiſſe. Idem fe re dicere vr̃, quo ad edituum ſpectat. Plu. ꝓ. xxxiiij. Et eam Flauiam a Romanis nominataꝫ aſſerit, et Var. meminit Laurentinaꝝ feriarum ab Acca Laurentia, cui ſacerdotes publice parentant, &c. Sed ad poetam redeamus, ſermonem ad ipſam Laurentiam conuertit. O Laurentia non ta- ceam, non tacere debeam ego te. Nutrix tantę gentis, tantorum virorum, quanti fuere Romu- lus et Remus.

ANT. FAN.

NEC Taceaꝫ veſtras Fauſtule pauper opes, ſi pau- peres ſunt Fauſtulus et Laurentia cur auctor eos opulentos vocat. Quia licet Fauſtuluꝫ multi dicãt regij pecoris fuiſſe paſtorem, qui Romulum ac Re mum infantes Laurentię vxori educandos dedit. De quo Varro inquit, Quis Fauſtulum neſcit pa- ſtorem fuiſſe nutricium. Coniectare tñ poſſumus eum (vt inqt Strabo) fuiſſe ſubditũ quẽdam Anu- lio locupletẽ, qui acceptos educauit infantes. Ve ſter ho. ve. cum Lauren. di. hęc feſta ſm̃ Var. Acca- lia dicebant, necnon et Laurentalia, ab Acca Lau- rentia. Sed vt Plutar. in q̃onibus tradit alia eſt Ac- ca Laurentia, quã ferunt Romuli fuiſſe nutricem, cuiusq; diem feſtũ Romani menſe Aprili celebra- bant, et alia quã cognomento Flauiam appellatã ſcortum fuiſſe vulgatiſſimum tradunt, et deinde euanuiſſe in velabro, vbi prior Laurentia ſepulta fuerat. Vnde factuꝫ exiſtimo vt vtriusq; Laurenta lia confundant. Ceteꝝ Feſtus Laurentalia eſſe in- quit coniugis Fauſtuli inuentionem Remi et Ro- muli Laurentię feſta. Huic ſacerdos Martis libabat menſe Aprilis, vt ſcri. Plu. Sed et. x. cal. Ianuari. Lau rentalia celebrant Iouis ferię, vt ait Macro. in ho- norem Laurentię, q̃ cum eſſet opulentiſſima Po. Ro. nuncupauit hęredem. Vnde ſolẽne ſacrificium ei inſtitutũ eſt, quo Dijs manibus eius per flaminẽ ſacrificaret, Iouiq; ferię ꝯſecratę, q2 exiſtimabant aĩas a Ioue dari, et rurſus poſt mortem eidem re-

Accalia Laurẽtalia
Acca Laurẽtia

Signũ qđ Ouidius cõpoſuit lib. xij. de Faſtis

ſtitui. Lege Plu. in Romulo, et in q̃onibus et Mac. in primo Satur. a qbus, et hęc et alia quę ad Lau- rentalia ꝑtinent, explicant. Acceptus genijs, vel qm̃ hyems natura genialis eſt, vt Inuitat genialis hyems. Vel ꝑꝑ Saturnalia, quę antiquitas celebra- uit menſe Decembri vno tm̃ die, hoc eſt. xiiij. calẽ. Ianua. mox triduo, deinde diebus. vij. e q bus qnq; feſti habebã tur. Vnde illud ẽ Mar tialis. Omnia miſiſti mihi Saturnalibus i- ber Munera ꝯtulerat quę tibi quinq; dies, ijs adiungebant epu- lationes, vt auctor eſt Feſt. Quã ob cãꝫ Decẽber genialis ob voluptates po tuit appellari. Quoties. n. voluptati opam damus indulgere dicimur genio teſte Seruio, vnde genia- lis nomen deducit. Iuuena. Genialis agat iſte di- es. Gaudet. n. noſter genius voluptate ad quã natu ra ꝓcliuiores ſumus. Quare genialia curare dicit qui lautius viuit, auctore Donato, et genium frau dare dñr qui neceſſaria et iucunda naturę ſubtra hunt ter ſuum defraudantes Geniũ. Eſt aũt Geni us (vt qdã volunt) nãlis Deus vniuſcuiusq; loci, vel rei, vel hois. Nullus. n. locus eſt ſine Genio, vt placet Seruio, qui per anguẽ plerũq; oſtendit. Perſi. Pinge duos angues pueri ſacer eſt locus. Et nos cum na- ſcimur duos ſortimur genios, quoꝝ alter hortat ad bona, alter deprauat ad mala. Licet qdam di- xerint ad oia qdem honeſta impelli nos Genio, et numine quodã familiari nobis naſcentibus dato, parua v̓o nr̃a mente nos cupere q̃ ſua ſponte mo- uet, nec fieri poſſe, vt praua voluntate numinũ fa ciamus qbus nihil malum ꝯſtat placere. Huic Deo frõs dicata eſt, vt auris memorię, dextra fidei, ge- nua, miſericordię, quẽ Feſtus refert Deoꝝ filiũ eẽ ac parẽtẽ hoium, ex quo hoies gignunt, ꝓpeaq; meuꝫ Geniũ noiari q2 me genuit. Alij Geniũ appellari Deũ, q vim obtinet reꝝ oium gerẽdaꝝ. Sunt & q ge niales Deos dixerũt aq̃, terrã, ignẽ, aerẽ, vt auctor ẽ idẽ Feſt. Hęc. n. ſunt reꝝ ſemina. Duodeciꝫ, q̂ꝫ ſigna et Lunã ac Solẽ inter hi cõputabãt, q̂s geniales dixe re a gerẽdo, q2 plimũ poſſe putant, vñ et eos genu- los appellarũt. Martia ter ſenos &c. Romulus ac Remus Martis filij creuerant ad annos. xviij. naꝫ adoleſcere interdũ eſt creſcere, vt Dũ prima nouis adoleſcit frondibus ętas. Vnde adoleſcentes dicti.

PAV. MAR.

NEC Ta. o pau. Fau. ve. opes, qbus. s. Romulũ edu cauiſtis ſub vr̃o tugurio. Veniet ve. ho. o Fauſtu- le et Laurentia. Cũ di. cum ſcribã Laurentalia, nã feſta illa in Decẽbri appellata fuere Laurẽtalia ab ipſa Laurentia. Aliqui tñ dicunt Laurẽtinalia.

Decẽber ac. Ge. ha. il. Laurentalia. s. Et ſi ſupius di xi Geniũ eſſe Deũ, q vim hẽret reꝝ gerẽdaꝝ, & Ge- nium Deoꝝ filiũ, et parentẽ hoiuꝫ) et vniuſcuiusq; loci Deũ, ponit tñ interdũ ꝓ voluptate, vt cũ dicã i dulget Genio, hoc eſt indulget voluptati. Dicimus ergo December acceptum genijs ob Saturnalia, quę eo menſe fiebant, conuiuia voluptuoſa cele- brabant.

trabantur. Martia ter, educati fuere hi a Faustu lo et cōiuge. Sunt tñ qui dicant Numitorē cōsciū alimēta clam suggessisse, vt Plu. refert, et Iris apud Gabios eruditos, Romulū autē et Remū vocatos, quoniam rumas. i. lupę mãmas emūgere comperti sunt. Erāt indole haud quaq̄ seruili, sed quę magnitudinem quandā, et probitatē pręse ferret, cum ambo adoleuissent viribus ac aio pditi quo quęq; res factu difficilior erat, eo audacius se cōferebāt, ea de se pstabat Romulus, q potius imperatorio viro, q̄ seruo apertiora esse videbātur ōtribulos, et quęq; ex infimo loco viruȝ ambo ad se contrahebant. Nec pluris regis psides, et regij pecoris magistros existimabant, minas, et alioꝝ in se furorem parui ducebāt, victu et cōsuetudine liberali pręcęteris vtebant, id in primis haud quaq̄ ingenui hoīs officiū esse rati, si otio aut ignauia desipiscere animos finerent, sed cursando, venādo, pdones profligando, fures capiūdo, violētissimis qbusq; manus inferendo, gloriā sibi parare posse putabant. Hęc ex Plut. quę quidē et poeta delibat. Et in natali, vbi de eorum educatione agit, Suscipit tunc illos Euādri Faustulus Arcas Gente satus, secūq; refert, et tradit alendos Vxori clarū cui tunc Laurētia nomen Educat hęc, crescunt cęlesti semine nati. Iam pueri, iam tum iuuenes, iā pectore forti. Non his cura greges, armētaue pascere, non hos Pastoꝝ cultus, et fistula pacta iuuabat, Sed studiū ludis primam exercere iuuentā, Aut iaculo, aut nuda corpus lassare palęstra Et sophię Gabijs ambo incubuere pelasgę. Faustuleas tutant opes, cędūtq;, fugantq; Latrones, et cura fuit cui viuere rapto. Martia .p. les, Martis filij. Adoleuerat ter senos annos, creuerant in octauū et decimum ānum. Adolescere n. crescere est, inde adolescens dr̄, et adolere est vrere, vt apud Virg. Verbenas adole pingues. et adolere augere, honorare, ppitiare. vt illud Cura Poenū struere et flammis adolere penates. Et noua barba, noua lanugo. Suberat flauę comę, flauis crinibus.

ILIADÆ, Patronymicū abusiuū ab eorum matre Ilia. Animos pater editus auget, qꝛ ferūt accepisse Romulum a Faustulo, qꝛ esset Martis filius, aperuit autē Romulo eā reȝ Faustulus metu subactus. Lege Liuium. Romuleoq; cadit traiectus Amulius ense, Amuliū ē Remus ē Romulus obtrūcarunt q̄tuȝ e Liuio et alijs colligit, quoruȝ Liuius vndiq; inqt, Regi dolus nectitur. Romulus nō cuȝ globo iuuenum (nec. n. erat ad vim apertam par) sed alijs alio itinere iussis certo tpe ad Regiam venire pastoribus ad Regē impetuȝ facit, et a domo Numitoris alia cōparata manu adiuuat Remus, ita Regem obtrūcant. Cęterum Florus statim in-

> Iliadę fratres iura petita dabant.
> Sępe domū veniunt pdonum sanguine lęti,
> Et redigunt actos in sua iura boues.
> Vt genus audierant, aīos pater editus auget,
> Et pudet in paruis nomen habere casis,
> Romuleoq; cadit traiectus Amulius ense,
> Regnaq; longęuo restituuntur auo.
> Moenia condūtur, quę, quāuis parua fuerūt,
> Non tamen expediit transiliisse Remo.

guit, Prima iuuenta patruum Amuliū Romulus ab arce deturbat. Regna, regnū Albę interfecto Amulio Numitori restitutum est. Non expedit, non fuit vtile. Est autē figura Liptote, ac si dicat Pernitiosissimum fuit Remo trāsilijsse vrbis moenia, ob id. n. dicitur interemptus. Æternę vrbis, Virg. Impertū sine fine dedi. A te principium Romano duci mus anno, ab eo mēse, queȝ a nomine tuo denominauimus. i. a Martio, quē tum eo tempore sola denominauerat volūtate, naȝ sequitur, Patrioq; vocat de nomine mensem. Ante oēs Martem coluere priores, Latini Marteȝ etiam ante Romulū pręcipue coluerunt cum eos militia delectaret ac belli studium.

Romuli ędificatio

FRATRES Iliadę, Romulus Remusq; Ilię filij. Dabant iura petita, reddebāt ius ac domini. Omnibus agricolis, agroꝝ cultoribus. Et ministris armētorum, hoc est pastoribus, quibus curę erant armēta. Sępe domū, si quādo pdones abegissent armēta recuperabant illa pdonum cęde. Sępe veniunt domū, redeunt domum. Lęti sanguine pdonuȝ, quos ipsi vulnerauerāt. Et redigunt, reducunt. Boues actos, pro abactos a prędonibus. In sua iura, in suam ptātem, q modo fuerāt in potestate pdonum. Vt, postq̄. Audierant genus, vnde originē haberent. Pater editus, manifestatus a Faustulo ipso, qui Romulo reȝ aperuit. Auget animos, et si magnanimi erāt, tunc longe maioris facti sunt animi. Et pudet, eos. Habere nomē, hoc est famā et laudē. In paruis casis, hoc est in villulis, nā decuisset eos vrbibus dominari. Romuleo, vt ex Plu. et Diony. excerpsimus orta cōtentione inter Amulij, Numitorisq; pastores, ob pecorum pabulationeȝ. Ro. et Re. aduersantes oppressere, et intacti cum pda domū rediere, indignatus Numitor his insidias struit, occupatōq; in sacris Ro. Remus captus est, ductus regi, cuius supplicium Numitori cōcessum est. Sed motus Numitor et indole et cōstātia Remi coepit interrogare qꝛ esset, relata expositione gemelloruȝ percussit Numitoris animū nepotum memoria. Romu. interea fratris auxilio cū magna manu accurrēs Faustulo rem omnē aperiente, cogniti sunt ambo Numitoris nepotes, irruentesq; in Amuliuȝ illum obtrūcant, Albanorumq; regnū. Numitori restituunt. Cadit ergo Amulius traiectus, transfixus. Ense Romuleo, Romuli gladio. Et regna restituunt auo longęuo, Numitori auo materno iaȝ seniori. Moenia cōduntur, Numitor ijs cōcessit vt illuc, vbi educati fuerant, coloniam traducere possent. Ædificata ergo sunt ibi moenia vrbis Romę quę cum pter edictum transilijsset Remus a Celere, qui moenibus perat obtrunca-

PAV. MAR.

Historia de Romulo et Remo

tus est,licet alia de eius morte causa referat,quam superiore libro attigimus,et inferius latius explicabimus. Moenia ergo,Romana.s. Condunt, edificantur. Que q̃q̃ fuerunt parua, tunc cum primum noua erãt. Non tamen expedit, vtile fuit. Remo trãsilijsse,transaltasse,q̃ ob id extinctus est. Iaz modo, loca vbi Roma cõdita est prius erãt inculta et nemorosa et ferarũ saltus.ideo hic.
Iam mõ, et si idem videat significare,differũt tamen. Iam erat vrbs qua,ea parte qua. Modo,paulo ante. Fuerãt silue et recessus,semotiones seu loca semota.
Pecorũ,bestiarum.
Cuz pater vrbis, hoc est Romulus. Ait, dixit verba que sequuntur. Arbiter,longa rerum relatione ad hoc venit vnde primus anni mensis Marti dicatus fuerat a Romulo.s.ipso,qui condita vrbe Romani anni principiũ Marti genitori dicare voluerit. hęc ergo fuere eius verba.

> Iam,modo q̃ fuerant silue,pecorũq; recessus,
> Vrbs erat,ęterne cum pater vrbis ait.
> Arbiter armorum,de cuius sanguine natus
> Credor,& vt credar pignora multa dabo,
> A te principiũ Romano ducimus anno,
> Primus de partio nomine mensis erit.
> Vox rata fit,patrioq; vocat de noĩe mensem,
> Dicitur hęc pietas grata fuisse Deo.
> Et tamẽ ante omnes Martẽ coluere priores,
> Hoc dederat studiis bellica turba suis.
> Pallada Cecropidę, Minoia Creta Dianam,
> Vulcanum tellus Hypsipylęa colit,

Orõ Romuli ad Martem

O arbiter armorũ,o bellorum domine, aut o armis p̃sidens. De sanguine cuius credor,ego.s.natus. Et dabo multa pignora,quasi multã fidez.
Vt credar.s.ex te natus,nõ stat adhuc sententia, sed sequitur. Ducimus,pro deducimus,vel dicimus. A te principiũ anno Ro.vt a Martio incipiat. Primus mẽsis anni erit de patrio nomine,q̃ a Marte Martius dicet in Dei patris reuerẽtiam. Vox,ipsius Romuli. Fit rata,firma,q̃ seruauit quod dixit. Et vocat mẽsem de nomine patrio,quid Martiũ a Marte. Hęc pietas,hoc filij officiũ erga patrẽ. Dicitur fuisse grata Deo, ipsi Marti, q̃ placuit eo affici honore, et habere primũ mensem sibi consecratũ. Et tamen,et si a Romulo principiũ anni a Marte sumptum est, Martẽ tamen longe ante Romuluz Italos coluisse constat,q̃ ipsa natura bellica gens. Et tamẽ priores.Latini.s. Coluere Martem ante omnes, Deos.s. Bellica turba,qualis est Latina. Dederat hoc suis studijs, sue militari disciplinę, sue armorum peritię,sed posset per hypalagem resolui, quasi sua studia debere hoc,vt Martez.s.colerent.
Bellicę turbę,Latinę multitudini bellis assuetę.

ANT. FAN. Cretẽses Dianaz colunt Dyctina Brito mars

CECROPIdę, Athenienses a Cecrope,ij iure Palladem coluerunt,a qua ferũt Athenis fuisse nomen impositum,nota est fabula. Minoia Creta Dianam, Cretẽses Dianam colunt,quaz ibi a retibus Dictynnã dictam nonnulli volunt. Lege Stra.lib. x.eius Geographię.Solinus auctor est Cretẽses Dianam,quã religiosissime venerant, Britomartem gentiliter nominare, qđ nomen sermone nostro sonat Virginẽ dulcem, cuius ędes Dędali manus ostentat,quã nemo nisi vestigia nudus ingredi-

tur. Vulcanuz tellus Hypsipylęs colit, Lemnon dicit Ægei maris insulã celeberrimam,vbi regnauit Thoas pater Hypsipyles, qui liberi filius fuisse dicitur,teste Lactan.grãmatico.In hãc Iuno Vulcanum suũ ac Iouis filium e cęlo p̃cipitem dedit, vbi a Simijs exceptus ac nutritus dicitur. Fingitur autem p̃cipitatus in hanc insulã,q̃ Vulcanus ignis est . et constat fulmina ex aere cadentia crebro in eã deijci. Sparte,Peloeiadesque Mycenę, Sparta est vrbs Laconię, quam et Lacedemonem dicimus.sed et Sparta,et Sparte recte dicitur.Hãc et Mycenas Agamẽnonis patriam Plin. dat Achaię.Vtrunq; oppidũ Iunonem coluit, et Mycenarũ incolę cuz Arginis cõmuniter.
Pinigerum, Faunũ Bene addidit Ora Męnalis cum dixisset Pinigerũ.legimus.n.in Buc.Męnalus argutumq; nemus pinosq; loquentes Semper habet.et Pinifer illum etiã sola sub rupe iacentez Męnalus.Sane Faunus Pici filius(de quo multa diximus)primus in Latio Saturno eius auo sacra instituisse dicitur,vt C.Bassus numorię prodidit, et Faunam sororem , eandemq; vxorem ac Picum consecrauit, ab eo qui noctu in pellibus oracula pãrbant in Latio fineere cõsueuerunt. Peregrinos inspice Fastos,quarũdam vrbium Fastos que in Italia sunt . Has peregrinas vocat, vel earum Fastos peregrinos, quod aliquando non fuerint ijdem, qui et Romani.
PALLADA,quęq; externa regio suum habet numen.Latini tamẽ Martem prępteris colunt, Colunt Pallada Athenę,Creta Dianaz,Lemnos Vulcanum,q Deus est ignis. Cecropidę, Athenienses a Cecrope rege,qui in Attica regnauit ante proditum Iliũ(vt est testis Eusebius)annis trecentis.lxiiij.
Colunt Pallada,Mineruam.de qua paulo superius diximus.Erat enim Athenis in saxo (vt Stra. refert) vetustum Mineruę Poliadis templum, in quo lucis inextinctę lychin erat,et virginum domus,quam Ictinus cõdidit.Vrbs sacra Palladi,cuz rebus bellicis presit, et studiorum disciplinis, quibus Athenę aliquando principatũ obtinuere. Vel q̃ certans de imponendo vrbis nomine cum Neptuno astantibus duodecim Dijs victrix fuit,vt in Odyssea diximus. Creta Minoia, a Minoe primo Iouis et Europę filio. Colit Dianam , colitur in Creta diana, cuius templum est in Dyctęo monte Cretę. Vnde Dyctinna appellata est,licet, a Callimacho referatur , quod Strabo non asserere videtur, Britomartem virginem Minois violentiam euasuram e Dycte fugientem intra dyctinna,idest retia piscatorum desilijsse , vnde locum

Quan dicta Pallas alio nõ Bellona

Dyctinnã

Dyctinnam appellauere. Quapropter et alii tradūt ſecutam peſtem in Creta, et ex oraculo habitum, vt ędem Dianę conderent, et inde Dyctanam appellatam. Creta aūt inſula a ſeptētrione (vt Strabo inquit) Ægęo abluitur. Pelago ſimul et Cretico ab auſtro abluit Aſto. Ad occidentem (vt Euſtachius ait) Egillam et Cytheram iſulas ſpectat. Ad oriētem Carpaton. Dicta que referente eodē Euſtachio (vt antiqui dicunt) ab habitātibus in eo Curetibus Cureta, et per syncopā Creta. Alij a Crete quodā Iouis filio nominatā dicunt. Arianus autē inquit, non Creta cognominata eſt, ſed Cres ab eo qui Iouem abſcondit in monte Dyctęo, quando Saturnus inquirebat eum perdere volens. Archias aūt Creetē illam nominauit adiectiōne literę e. Tellus Hypſipylęa, hoc eſt Lemnos inſula ab Hypſipyle Thoantis filia, quę i ea regnauit. Eſt enim in Ægęo mari ab oriente Troiam, ab occaſu Aton ſpectans, a borea Thraciam, ab auſtro, ſed longo tractu Cretę eſt oppoſita. In hac aliquando fuere noſtrę delitię. Colit Vulcanus, idest aſſerit Euſtachius, Colitur in ea Vulcanus tertius Ioue et Iunone natus, Quatuor enim fuere Vulcani, primus Cęlo natus, alter Nilo, qui dictus eſt Opas, quem regno Ægyptij prępfecerunt, cui etiam inuentio ignis aſcribitur. Tertius (de quo hic agimus) Iouis et Iunonis filius, qui Lemni fabricę pfuiſſe dicitur. Quartus qui tenuit inſulas propter Æoliam, de ijs etiam in Odyſſea diximus. Spartani, et Micenei ante alios Deos Iunonem colebant, et Arcadia Faunum. Sparte co. ſcilicet Iunonem. Sparta vel Sparte dicimus, eadē quę et Lacedęmon in Laconia, Taigeto monti ſubijcitur, vt Strabo inquit, ſed cur Spartani dicti Trogus libro tertio docet, qui fuere nati ex eo promiſcuo concubitu, ob notam materni pudoris ita vocati ſunt. Et Micenę Pelopeiades, a Pelope, tum quod fuit in Peloponeſo, tum quod ea regia Pelopidarum. Micenas enim (vt Strabo refert) Perſeus condidit, cui Sthenelus ſucceſſit in regno. Hę poſt Argos ampliora ſuſceperunt incrementa propter cōmigrantes in eas Pelopidas, nam cum omnes ad Atrei filios cōſiſterent, Agamemnon grandior natu regnum adeptus, virtute duce comite fortuna regionis poſſeſſionem amplianit, ob hoc igitur Pelopeia de Micenę, quas inter et Argos (nam ſolū inter ſe diſtāt) .l. ſtadi. erat templum Iunonis ambabus vrbibus cōmune, in quo Policleti ſimulachra artis laude omnium prędſtantiſſima. Ora Męnalis, Arcadia a Menalo monte, vt ſuperius dictum eſt. Colit caput pinigerum Fauni, Faunum ipſum pinu coronatum, de quo in primo et ſecundo libro diximus, ſicut cętera loca habent ſua peculiaria numina, ita numen Martis peculiare erat Romanis ꝓpter prędſtantiam rei militaris. Mars erat venerandus, ſumma cum veneratione colendus. Latio, in Latio a Romanis. Quia prędſidet armis, nam in ſua poteſtate ſunt arma, et bellis prędeſt.

> Iunonem Sparte, Pelopeiadesq; Mycenę,
> Pinigerum Fauni Męnalis ora caput.
> Mars Latio venerādus erat, qꝛ ꝓſidet armis,
> Arma ferę genti remq; decusq; dabant.
> Quid ſi forte vacat, ꝑegrinos inſpice Faſtos,
> Menſis in his etiam nomine Martis erit.
> Tertius Albanis, quintus fuit ille Phaliſcis,
> Sextus apud populos Hernica terra tuos.
> Inter Aricinos, Albanaq; tempora conſtat,
> Factaq; Telegoni moenia celſa manu.

Arma dabant ferę genti, populo Ro. feroci in bello. Et rem, hoc ē imperium. Et decus, ornamentum et gloriam, et eſt enthimema a conſequenti. Mars prędeſt armis, ē illi armis cęteris prędſtant, ergo colere debent Martem, qui illis fauet. Non modo Romani, ſed alij quoque latini nominis populi, etiam aliqui ex Hetruſcis menſem Martium habebant, vt in eorum Faſtis videre licet. Verum poſtea Romano imperio ſuccumbētes, vt leges a Romanis, ita et anni quoq; ordinem accepere. Quod ſi forte vacat, ſi forte vacuum eſt tibi tempus ab alijs curis inſpicere. Faſtos, Faſtorum libros. Peregrinos, non intelligas gręcos aut brabaros, ſed aliarꝫ vrbium in Italia, quoniam Italorum locorum ſubiecit exempla. Erit intus, Faſtorum libris peregrinis. Erit menſis nomine Martis, erit inſcriptus Martius menſis. Albani cum annum decem menſium haberent, haberent ē ipſi menſem patri dicatum, eumq; tertio loco numerabant, Phaliſci autem quinto, Heraici ſexto, Aricini vero et Tuſculani eodem loco habebant, quo Albani.

TERtius Albanis, apud Albanos Martius aliqñ tertium in anno locum tenuit, apud Phaliſcos quītum, apud Hernicos ſextum, apud Aricinos ē Tuſculanos tertium, quēadmodum et apud Albanos.

ANT. FAN.

Hernica terra, Strabo auctor eſt Hernicos quorꝫ nobiliſſima olim ciuitas fuit Anagnia Lauinio et Albę ac ipſi Romę eſſe vicinos, qui (vt placet Seruio) ſic dicti ſunt, qꝛ ſaxoſos montes habitant. Sabinorum enim lingua ſaxa herne vocant. Sed vt Higinius ſcripſit in libro ſecundo vrbiuꝫ (teſte Macrobio) Hernicus quidam Pelaſgus dux Hernicis fuit, a quo ita appellati ſunt. Fuerunt enim veteris colonia Pelaſgorum. Inter Aricinos Albanaq; tempora conſtat, ſic dictum, vt ſęuis inter ſe conuenit verſis. i. ꝯuenientia eſt. Albana aūt tpa vocat, Faſtos Albanorꝫ tpa ꝑtinentes. Factaq; Te. moe. cel. ma. Tuſculum dicit a Telegono Circes et Vlyxis filio ꝯditum. Vnde ait Hora. Nō vt ſuperni villa candens Thuſculi Circęa tangat moenia. Et Silius, Moenia Laertę quōdam regnata nepoti. Hoc oppidum (vt ſcribit Strabo) egregijs ornamentis inſigne et vineta olim et tecta magnifica coronarunt, vbi Telegonus Mamiliam filiam procreauit, a qua (teſte Feſto) Mamiliorum familia eſt appellata. Sane tantam fuiſſe ordinis menſium inconſtantiā verum exiſtimari pōt, cū regnāte Ro

Hernici
Herne
Tuſculū

Tuſculū ꝯditūꝫ a telegono Vlyxis filio Ma milia

Quintum Laurentes, bis qntũ Aeqculus acer,
A tribus hunc primam turba forensis hẽt.
Et tibi cum proauis miles Peligne Sabinis
Conuenit, huic gẽti quartus vtriq; Deus.
Romulus hos omnes vt vinceret ordine saltẽ,
Sanguinis auctori tempora prima dedit.

Æqculi Anni varietas

mulo (vt inquit Plutar.) ꝑter et rationem et ordinem mensibus vterentur. Quintum Laurentes, bis qntum Æquiculus acer, Martius apud Laurentes qntum locum, apud Æquiculos decimum tenuit. Sunt ãt Aequiculi populi Sabinis finitimi. Vñ Ancus Martius ius feciale transtulit quoad res repetendas legati vterentur. Hos Naso hic acres, Virgilius horridos vocat, vt horrida pręcipue cui gens assuetaq; multo venatu nemoꝝ duris Æquicula glebis Armati terram exercent, semperq; recentes. Conuectare iuuat ꝑdas, et viuere rapto. A tribus hũc primum turba forensis habet, sensus est, Apud Æquiculos, qui in foro iudiciali versabant, quarto loco Martium habuerunt. Sunt qui Romę seruatum aliquando in rebus iudicialibus eum ordinem velint, quod non placet. Alij per forensem turbã accipiunt quatuor tribus vrbanas, in quas Fabius censor omnem forensem turbam excretam coniecit, auctore Liuio. Et tibi cum ꝑauis miles Pelignę Sabinis Conuenit, Sabinis ac Pelignis conuenit. i. conuenientia est, q̄ vtraq; gens quarto loco Deum Martem. i. Martium habent. Vocat autem Sabinos proauos Pelignoꝝ, q: sunt, qui Pelignos Sãnitibus tribuunt, et Samnites nouimus, teste. A. Gel. a Sabinis ortos gẽte antiquissima, vt auctor est Strabo, a qua (vt idem inquit) Picentini, Samnitesq; in colonias deducti sunt. Eadem gens simplicitate ac bonitate omnes superauit a religione ac Deoꝝ cultu Seuina appellata, vt Plu. scri. Cęteꝝ (vt ait Festus) Peligni ex illirico orti sunt. Inde enim ꝑfecti ductu Volsci regis, cui cognomen fuit Lucullo partes Italię occuparunt. Eius nepos Pelicus fuit, a quo Peligni nomen acceperunt. Sciendum proaui vocabulum non semper accipi pro eo qui prope auũ est. Nam maiores sępe et auos et proauos et attauos appellamus. Ordine saltem, q: dixerat, mensis in his etiam nomine Martis erit. Ergo si non mensis denominatione, ordine sine dubio reliqui a Romulo dicti sunt, a quo Martius primo loco constitutus est.

Sabini ꝑaui pelignoꝝ

Sãnites a Sabinis

Sabinoꝝ religio

Pelignoru origo

Fertilis

PAV. MAR.

TERtius Albanis, Mẽsis Martius erat tertius in ordine anni ab Ascanio instituti in Alba, quę ab eo condita est, ita enim in Fastorum libris et annalibus eorum constare dicebat. Ille, Martius.

De anno Phaliscorum

Fuit quintus, quinto loco. Phaliscis, anno Phaliscoꝝ, de quibus in primo diximus, qui sunt in Hetruria, non tamen ab vrbe multum distantes, habuereq; originem ab Haleso, quem alij filium, alij aurigam Agamẽnonis dixere. O Hernica terra fuit sextus apud populos tuos, Hernici populi sexto loco Martium numerabãt. Via latina sunt Hernici, in quibus est Agnania vrbs olim insignis, vt Strabo ait. et Virgi. Hernica saxa colunt, quos diues Anagnia pascit. Hi autem oriundi sunt Pelasgis, et appellati ita a Pelasgo quodam duce suo, q Hernicus nominabatur, cuius rei meminit Theodosius. idem etiã Iulius Higinius non paucis verbis ꝑbat. Et cõstat inter Aricinos, et Albana tẽpora ẽ moenia celsa facta manu Telegoni, cõuenit idem ordo mensis inter Albanos, Aricinos et Tusculanos, eundem enim ordinem seruare quoad stetit, Alba, ideo dixit Albana tempora, q: ab Ascanio ad Tullum Host. qui eã subegit pugna trigenua victor et diruit. Aricini antẽ ab Aricia nõ longe ab Alba, quam alij ab Hippolyto vbi reuixit, alij ab Oreste, alij ab Archilo Siculo ędificatam volunt. Telegoni, Telegonus Vlyxis ex Circe filius, a quo Tusculum conditum aiunt, inde Tusculani. Laurentes quinto loco, et Æquiculi decimo loco Martiũ numerabant forenses vero q̃rto. Laurentes, a Laurento oppido, vbi regia Latini fuit. Habent qntum, quinto loco. Nam qntus eoꝝ mensis appellatur. Æquiculus acer, fortis. Habet bisquintus, hoc est decimum. Nam decimo loco Martium mensem habebant. Æqui et Æquiculi sunt inter Marsos, et Sabinos vtrisq; finitimi, et Alba erat Æquorum caput, et in Æquiculis primę vrbes sunt Cliternum, et Carescoli. Turba forensis habet hunc, mensem Martium. Primum a tribus, primo loco post tres menses, et sic erat quartus in ordine fori prope reate in Sabinis, inde forenses postea dicti fuere Foruli, et eos quoq; Strabo Sabinorum ẽẽ ait. Verum cum subsequente Sabinorum meminerit, putant aliqui melius dicendum turba forẽsis, hoc est Ferentini a Ferentino oppido, quod strabo via latina ponit, et est in ipsis Hernicis. Sabini et Peligni quarto loco Martium habeb. t. O miles Pelignę conuenit tibi, hic mensis. s. Cum proauis Sabinis q: eodem loco numeras tu Martium quo Sabini. Quartus fuit, Martius quartus anni mensis. Fuit huic vtriq; genti Sabinis ẽ Pelignis, quos Sabinorum pronepotes ostendit poeta verum Pompeius refert habuisse originem ab Illirico ductu Volsurij regis cui cognomen fuit Lucullo, cuius nepotes fuere Pacynius, a quo Pacynates, et Pelicus, a quo Peligni. Horum olim Metropolis erat Corphinium nunc est Sulmo, sunt enim Peligni Marsis finitimi. Cum aduerteret Romulus omnibus his populis, quos retulimus, esse Martium mensem a Marte denominatum, eundem accepit et ipse, deditque Marti in anno a se constituto primum locum. Romulus, dedit. Prima tempora, primum mensem. Auctori sanguinis, Marti patri. vt diximus in principio operis. Vt vinceret hos omnes, populos. Saltem ordine, q: cum alij alio loco haberent Martium, Romulus primo cõstituit, quod a principio diximus, cum annũ alij aliter obseruarent. Romulus suum decem mensiũ constituit. Sic erat minor duobus mensibus, q̃ fuerit annus ad Solis cursum redactus.

CAlendas,

CALENdas, a parte totũ accipimus, hoc eſt menſes, qui decem tantũ (vt diximus) fuere ſub Romulo. Nondum tradiderat victas victoribus artes Grçcia, non mirũ ſi Romulus annuꝫ ſuũ Solis curſui acõmodare neſciuit, qꝛ Romani nondum a Grçcis aſtrologiã acceperant, quos poſtea domuerunt. Facũdum ſed male forte genus, Euſebius auctor eſt apud barbaras nationes, quas fœcunditate agrorũ excellere videmus raro naſci homines ingenio excellẽti. Vnde vt alimentis quidã abũdant, ita et hominibus carere videtur. Cõtra vero Grçcia, quç ſine cultu nihil producit homines, generat cçleſtes atq; diuinos, et ad cẽꝫ ſciẽtiam natos, deditosq; (vt inquit Macro.) ocio ſapientiç. itaq; inde omnis literaruꝫ claritas effulſit, teſte Plin. quoniã (vt ſcripſit Heraclitus) vbi aer ſiccior eſt, ibi anima prudẽtior. Eadem tamen genus (auctore Li.) lingua magis ſtrenua eſt q̃ factis ferox. Cic. in. ij. Tuſcu. quçſtionum, Grçci autem homines nõ ſatis animoſi, ſed prudẽtes, vt eſt captus hominum ſatis hoſtem aſpicere nõ poſſunt. Illud nobis moleſtius eſt, qḋ ſcribit Pli. qui vbi ait Grçcos vſum olei ad luxuriam vertere, eos vocat vitiorum ciuium genitores. Diſertus erat, tanti habebatur quãti habetur hodie qui diſertus eſt. Sed re vera diſertus eſt minus q̃ eloquẽs, vt Foecũdi calices, quem nõ fecere diſertum. Atlanteas, Pleiones et Atlantis filias. de quibus alibi. Geminos &c. Axis interdũ eſt linea quç ab altero mundi polo in alterum tẽdit, ſed habet et alias ſignificationes, lege Feſtũ. Cynoſura, Denius Vulcani filius Cynoſuram et Helicẽ genuit, vt quidam volũt, quç cum Ioue in Idam nutriſſent, eo merito in cçluꝫ relatç ſunt illa vrſa minor, hçc maior dicit, quarum prior in nauigatione obſeruatur a Phoenicibus, poſterior Grçcis inſeruit. vt Sidonis Cynoſura regit fidiſſima nautis. Et Graijs Helice ſeruãda magiſtris. Naſo in. iiij. Triſtium, Magna minorq; ferç, quarũ regis altera Graias Altera Sidonias vtraque ſicca rates. De his lege Germanicum in carmine Arateo. lege et Higiniuꝫ. Nobis (vbi opus nõ eſt) omnes fabulas referre non placet, Significat auteꝫ Cynoſura canis caudam.

Nec totidẽ veteres, quot nũc, habuere calẽdas,
Ille minor geminis menſibus ãnus erat.
Nondũ tradiderat victas victoribus artes
Grçcia, facũdum ſed male forte genus.
Qui bene pugnabat, Romanã nouerat artẽ,
Mittere qui poterat pila diſertus erat.
Quis tũc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas
Senſerat? aut geminos eſſe ſub axe polos?

[V. R.] NEC VEteres habuere totidẽ calendas, tot menſes. principia menſiũ pro ipſis menſibus poſuit. Quot nũc, quot calendç, aut quot mẽſes nunc habentur. Ille ãnus veterum. s. Erat minor mẽſibus geminis, duobus. nã ille. x. et hic. xij. eſt. Nõdum, ideo veteres Romani habuerant annum decem mẽſium, qꝛ nondum in Greciaꝫ traiecerant, vnde ſcientias reportaſſent, prçſertim aſtrologiaꝫ, vt ad ſiderum obſeruationem ciuilis annus redigeretur. Sed erant aliç artes Romanis, nam prçſtãtia rei militaris, qua cçteros ſuperabant. Nondũ Grçcia, quç fuit doctrinarũ parens, vnde dictum eſt, Diſciplinarum genitrix veneranda bonarum. Tradiderat artes victas victoribus, quia nõdum victa fuerat a Romanis, qui eã poſtea et totum orbem vicere. Verum arx Grçcię erat Peloponeſus, et Peloponeſi caput erat Corinthus, ideo eam vrbem totius Grçcię lumen vocat Cicero, vbi cum iniurioſius legati tractati eſſent. Romani duce L. Mummio eaꝫ vrbem funditus euerterunt. aliqui legunt, Victas artes, artes victorum, qꝛ eas a Grçcis victis nõdum acceperant. Facũdum genus, ſed male forte, quaſi Grçcia, quç eloquentię et aliarum artiuꝫ laude prçſtaret, nõ auteꝫ animi fortitudine, qua in militia excelleret. [Grçci facũdi ſed malum genus] Male in compoſitione ſignificat negationem, vt male ſanus pro inſanus. male fortis, nõ fortis. Qui bene pugnabat, qui ſtrenuus erat in bello. Nouerat artem Romanã, cum Romanis eſſent vires et animi robur, et ſcientia rei militaris. Qui poterat mittere pila, qui erat excellẽs pili, hoc eſt teli Romani iaculator. Erat diſertus, erat facundus, ſiue eloquẽs. Verum plus eſt eloquẽs q̃ diſertus. nam et M. Anto. apud Cice. ait A ſe diſertos viſos eſſe multos, eloquentem autẽ neminem. Quod Fabius ita exponit, Diſertos putat dicere quç oportet. Ornate autẽ dicere proprium eſſe eloquẽtiſſimi. et reliqua. Quis tunc, nõdum Roma habebatur vlla aſtrologię diſciplinę ratio. Sic nec aſtroruꝫ curſus obſeruatus, qꝛ nõdum penetrauerant in Grçciam Latini, nec in Phoeniciaꝫ, aut in Ægyptũ, cum Ægyptij ſeu Aſſirij primi cçlum obſeruauerint, a quibus mercatorum et nautarũ commertio accepere Phoenices, et ab his Grçci. Cumq; ad hos populos nondum acceſſiſſent, percipere cçli rationẽ minime potuerunt. Sola ea erat Romanorum cura, vt tenerẽt ſua ſigna, et illa tuerent. Signa autem cçleſtia non intelligebant. Quis tunc, eo tempore quo condita eſt vrbs. Senſerat Hyadas, cognouerat Succulas. Aut Pleiadas Atlanteas, Atlantis ex Pleione filias. Virg. hoc. d. quis obſeruauerat ſidera aut verna, aut hyemalia. Hyades enim ortu hyemem referunt, Pleiades vero oriũtur in vere, inde Vergiliç dictç. Hyades. v. ſtellç ſunt in fronte Tauri, quç fuere Atlantis ex Æthra filię, antequã ex iiſdem parentibus naſceretur Hyas, a quo Muſeus Hyades vocari dicit. Cice. vero ab υειν, quod eſt pluere, quia pluuię ſunt dici voluit. Pleiades ſeptem fuere. De his dicemus in principio ſequẽtis libri. [Vñ dicãtur Pleiades, polus et axis] Aut quis ſenſerat eſſe duos polos ſub axe, polum arcticum et antarcticum axem ſuſtinentes, et axis pro ipſo polo ponitur interduꝫ. De quo Pompeius, Axis inquit quẽ grçci αξων vocant plures habet ſignificationes. nam pars cçli ſeptentrionalis, et ſtipes teres, circa quem rota ver-

> Esse duas arctos? quarum Cynosura petatur
> Sidoniis? Helicen Graia carina notat?
> Signaq;, quę longo frater percęseat anno,
> Ire per hęc vno mense sororis equos?
> Libera currebant non obseruata per annum
> Sidera, constabat sed tamen esse Deos.
> Non illi cęlo labentia signa tenebant,
> Sed sua, quę magnū perdere crimē erat.

titur, et tabula sectilis axis appellatur. Poli duo sunt Borealis et Australis. Borealis altissimus est his, qui sunt in nostro hemisperio. Australis imus et depressus, et qui a nobis videri non possit. Vnde et Virg. Primum de Boreali, hoc est de arctico polo. Deinde de Australi, hoc est antarctico loquens ait, 'Hic vertex nobis semper sublimis, at illum sub pedibus styx atra videt, manesq; profundi.

Quis senserat esse duas arctos, vrsam maiorē et minorem, de quibus superiore libro diximus. Quarum, arctoruʒ, seu vrsarum. Sidonijs, hoc est a Phoenicibus a Sidone vrbe. Petatur Cynosura, hoc est minor vrsa, ad cuius obseruationeʒ Phoenices nauigant.

De Cynosura

Graia carina, per metonymiam hoc est gręcus nauta. Notat Helicen, hoc est maioreʒ vrsam, ad cuius obseruationem Gręci nauigāt, hęc enim sidera a nautis obseruabantur. De quo in .iij. Pharsalię, Signifero quęcunq; fluūt labētia cęlo Nunq̄ stante polo miseros fallentia nautas, Sidera non sequimur, sed qui nō mergitur vndis Axis inoccidu9 gemina clarissimus arcto, Ille regit puppes, h cum mihi semper in altū surget, et instabit summis minor vrsa cheruclis, Bosphoron, et Scytię curuanteʒ littora pontum Spectamus, quicq̄d descendit ab arbore summa. Arctophylax propiorq; mari Cynosura ferēt. In Syrię portus tendat ratis inde Canopos Excipit australi cęlo contenta vagari Stella timens Borean, illa quoq; ꝑge sinistra Trans Pharon in medio tangit ratis ęquore Syrtim. Ex his constat Phoenices obseruare minorem vrsaʒ, quaʒ primus omniū obseruasse Licurgus Phoenix traditur, gręci Helicem sequunt̄. Vnde et Flaccus, Graijs Helice seruanda magistris. Poniturq; Helice pro maiore vrsa, ab Hilice oppido, i quo nata Calisto ab Higinio fert̄, quę in ipsam maiorē vrsam versa est. Cynosuram antē volunt aliqui (vt Higinius meminit) fuisse vnā e nutricibus Iouis, appositamq; plaustro, et pro minore vrsa accipit̄. Et quis, senserat. Signa .xij. illa signa, quę sunt in zodiaco. Quę percenseat, enumeret. Frater, Solem. Longo anno, āno solari, qui constat ex xij. mēsibus, q̄bus duodecim illa signa Sol pmeat. nam in vno quoq; signo mēsem vnū absumit.

Lucanus lib. iij. de signis celestibus

ANT. FAN. Signa zodiaci xij.

SORORIS equos, Lunę quę vocatur a Pli. sidus nouissimum terrisq; familiarissimū. et cum sit proxima cardini minimo ambitu .xij. signa zodiaci, quę Sol āno vicenis diebus, septenisq; et tertia diei parte pcurrit, ac deinde remorata in coitu Sol biduo cuʒ tardissime a tricesima luce rursus ad easdem vices exit. Libera currebāt, nondum a nobis ita obseruata, vt ferrent quandā speciem seruitutis vti nūc ferre videmur. Legimus .n. supra, Ætheraq; ingenio supposuere suo. Sed sua, nō cęlestia signa, sed sua .i. signa militaria siue vexilla. Illa quidem foeno, pauper sub Romulo Romanus exercitus hastis manipulos alligabat, quibus pro signis vtebatur. Vnde signiferi manipuli dicti sunt, auctore Ser. Hinc Donat. Romani inq̄t et Latini cum sub nouo Centurione bellū aggressuri deputabantur, sertū sibi vel coronaʒ ex manipulo herbę cōficiebant, quem p signo sequebantur. vnde manipulus militū nomen accepit. Hunc Var. esse inquit exercitus minimam manum, quę vnum seq̄tur signuʒ. Eaʒ Flauius Vegetius contubernium vocat, docens manipulum decem aliquādo militibus cōstitisse. et sic dictuʒ q coniunctis manibus pariter dimicabāt. Hęlianus autem in libro quem de instruendis aciebus scripsit ad Adrianū imperatorem duas inquit centurias Manipulum cōstituere, cui A. Gel. astipulatur docens fuisse in legione Cēturias .xl. Cohortes .x. manipulos .xxx. Quamuis sub Romulo initio eius regni (vt Plut. auctor est) Legio tria tātum millia peditum et .ccc. equites habuit, quę postea ita excreuit vt sex millibus hoīum constiterit, teste Vegetio, quibus etiam interdū aliqua fiebat accessio, adeo verū est, q quidam docēt varietatem ducuʒ accessu tēporis mutasse militię disciplinaʒ. Festus scribit sex millium et .cc. hoīum primum C. Mariū legionem descripsisse, cum antea quatuor milliū fuisset, vnde etiā quadrata vocabat̄. Non vr̄ omittendum hoc loco quod legimus apud Liuiuʒ de Manipulis ac militū ordine. Quod inq̄t antea Phalāges similes Macedonicis, hoc postea Manipulatim structa acies coepit esse. Postremo in plures ordines istruebantur. Ordo .n. sexagenos milites, duos Centuriones, Vexillariū vnum habebat. Prima acies hastati erant. Manipuli .xv. distantes inter se modicū spacium. Manipulus leuis vicenos milites aliā turbaʒ scutatorꝑ habebat, leues autem qui hastam tantuʒ gesaq; gererent, vocabantur. Hęc prima frons in acie florem iuuenum pubescentium ad militiam habebat. Robustior deinde ętas totidem manipulorum, quibus principibus est nomen. Hos sequebantur scutati omnes insignibus maxime armis. hoc .xxx. manipulorum agmen Antepilanos appellabant, quia sub signis iam alij .xv. ordines locabantur, ex quibus ordo vnusquisq; tres partes habebat, earuʒ vnamquamq; primuʒ pilum vocabant. Tribus ex vexillis constabat vexillum .clxxxiij. homines erant. Primum vexilluʒ Triarios ducebat veteranum militem spectatę virtutis. Secundum Rorarios minus roboris ętate, factisq;. Tertium Accensos minimę fiducię manum eo et in postremam aciem reijciebantur. Vbi his ordinibus exercitus instructus esset Hastati omniū primum pugnam inibant.

Prīcip[es]

Antepilani

Quantam

Illa quidem foeno, sed erat reuerentia foeno
Quantam nũc aquilas cernis habere tuas
Pertica suspenso, portabat longa maniplos,
Inde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles, & adhuc ratione carẽtes
Mensibus egerunt lustra minora decem.
Annus erat, decimũ cum Luna recepat orbẽ,
Hic numerus magno tunc in honore fuit
Seu q꞉ tot digiti, per quos numerare solemus,.
Seu q꞉ bisquino foemina mense parit.

Quantam non &c. Marius has aues Romanis legionibus in secũdo consulatu suo ꝓprie dicauit, teste Plinio, q ẽt scribit penetrasse aliqñ i castra gr̃a vnguentoꝝ ita, vt aquilę, ac signa puluerulenta festis diebus iniungerent. Vt aũt aquilę signa militum comitarent a felici augurio natuȝ est (auctore Seruio) quod Iuppiter ad bellum egrediens aduersus Saturnum, viso aquilę augurio sit victoriã ꝯsecutus. Fuit et inter signa militaris Porci effigies qntum locuȝ obtinens, q꞉ ꝯfecto bello, inter quos pax fieret cęsa porca foedus firmare solebant. Iteȝ effigies Miotauri (vt alia p̃tereã) quoniam non minus occulta esse debent ducũ consilia, q̃ fuit eius domicilium Labyrinthus.

QVIS senserat equos sororis, Lunę. Ire per hęc, oia duodecim signa. Vno men. nam spaciuȝ signorum per zodiacũ, qđ Sol duodecim mensibus decurrit, Luna singulis mensibus ꝯficit. Sidera cur. li. quasi nondũ latinoꝝ obseruatione pcepta.

Non ob. per annũ ẽ ob id libera, q꞉ non obseruata ꝓ anni ratione. Sed tñ ꝯstabat esse Deos, q sideribus noia dederant, non tñ intelligebãt sideꝝ rationem. Illi, ꝯditores vrbis, aut ipsi veteris. Nõ tenebant, non intelligebãt. Signa la. cę. rõnem occasus sideꝝ, sic nec ortus. Sed sua, tenebant, q̃ tũ sui iuris erant, tenebant sua signa, qbus in. bellũ ꝓdibant. Quę si. pde. erat ma. cri. nam ꝓ magno scelere hẽbat deserere signa Romana, aut hosti ꝯcedere. Sed q̃ signa erant mox dicemus. Illa qdẽ foe. ꝑma Romanoꝝ signa fuere foeni manipuli, vñ manipulares milites dicti, qđ ab aucupatione Albę sumpsit initiũ. De quo Plu. cum scribit Romulũ cũ pastoribus in Amuliũ irruẽtẽ et Albã ingressuȝ, consedere inqt in inferiore ciuitatis loco, cum iaȝ intromissę essent, et partem ipsius plurimam occupassent, Verutis longis armati, fasciculo stipularum adiuncto, quos latini manipulos vocant. Vñ et nunc in exercitu pedites ab his manipularij appellant, hęc ille. Veꝝ postea signa Romanoꝝ fuere, aqlę, lupi, leones, apri, minotauri, boues. Illa qdem, signa. s. Foeno, ex foeno erant. Sed erat reuerentia foeni, nã oẽs foenum qđ pro vexillo ferebant, reuerebant non secus ac posteri aqlas.

Quantam, tanta erat foeno reuerentia. Quãtam cernis, vides o Germanice. Habere nunc aquilas tuas, quas tu fers in exercitu. Aqla enim erat, quę legionem p̃cedebat, et vnaqueq̃; legio ferebat aqlam. Pertica longa, non enim erat hasta expolita, sed rudis ptica velut ex nemore erat auulsa portabat. Maniplos suspẽsos, manipulũ foeni.

MAniplaris, Manipularis a foeni Manipulis figurate dictum versus gratia. Mensibus egerunt &c. ꝯstituerunt annum decem mensium. Vnde cõsequens est vt lustrum. i. qnquennium eius temporis minus sit nostro mensibus. x. cum hoc constet mẽsibus. xl. illud l. Seu qđ ad vsq; decem numero crescente venit, denarius numerus in honore fuit, non solum q꞉ decem digiti sunt in hoĩuȝ manibus, et foeminę decimo mense pariũt, sed q꞉ is ꝑmus limes dr̃ numeroꝝ. Inde paret centum denos secreuit in orbes Romulus, ex obseruatiõe denarij numeri factum est, vt non modo annus a Romulo in decem menses fuerit distributus, sed ẽt centurię militum in decurias. Sane Curię quę sub Romulo triginta fuerunt singulę decem equites dederunt. Vñ Romulus tres eqtum centurias habuit, et q denis equitibus p̃erant Decuriones dicebant auctore Festo, quod et Varro confirmat his verbis, Primi singulaꝝ decuriaꝝ Decuriones dicti, quo nomine ẽt aliquando vocabatur qui turmę duoꝝ et. xxx. equtum p̃erat. Significat tamen et aliud decurionis nomen quod intactum relinquimus, cum Laurẽtius Valla temporibus nostris ea de re non pauca tradiderit in elegantijs suis. Cęteꝝ non belli solũ, sed domi Centurię aliqñ in decurias distributę sunt. Liuius, Rem inter se centum patres decem de curijs factis, singulisq; in singulas decurias creatis qui summę reꝝ p̃essent ꝯsociant. De decurijs Columella mediastimę inqt classes non maiores q̃ denum hominum faciundę, quas decurias appellauerunt antiq. Est aũt ordo, Romulus secreuit cẽtũ in denos orbes pares. Quod si trium Centuriaruȝ equitum diuisionẽ acceperis, ordo erit. Secreuit centum pares in denos orbes. Sed placet superior expositio. Hastatos instituitq; decem, non est existimandum decem tm̃ hastatos fuisse sub Romulo. quo regnante, anteq̃ Tatius humanis rebus excederet. Plutarchus auctor est legionem ad sex millia peditum et sexcentos equites excreuisse. Romulum ergo dicit hastatoꝝ centurias in decurias discreuisse, queẽadmodum et principum pilanorũq;. Est igitur asseueratio eius sententię, Pares centum denos secreuit in orbes. Leginius maiores nostros cohortes in cẽturias, et centurias in ꝯtubernia diuisisse, vt decem militibus sub vno papilione degentibus vnus p̃esset Decanus, q caput ꝯtubernij dicebat, vt Vegetio placet, q ẽt inquit hastatos olim in acie secunda pugnasse, vt in prima principes, in tertia q et Triarij vocabant. Alij aliter scribunt. Verum eni est quod diximus mutari militię disciplinam. Hastati vero dicti sunt (vt Varro scri.) ꝙ hastis pugnarent, vt Pilani ꝙ pillis quę tela erant ferro subtili trigono p̃fixa, pedaliq; siue vnciaꝝ nouẽ. Pricipes vo (vt idem inqt) a principio gladijs pugnauerũt,

Denarius nũerus i. honore

Tres eqtum centurię
Decuriones

ohors
enturia
Cõtubernia
Pricipes
Hastati
Triarij
Hastati
Pilani
Pricipes

Seu q ad vſq; decē numero creſcente venit,
Principium ſpacijs ſumitur inde nonis.
Inde pares centum denos ſecreuit in orbes
Romulus, Haſtatos inſtituitq; decem.

Principalis porta. Armati. Peltati. Velites. cataphracti eqtes. Ferētarij.

qui poſtea commutata re militari minus illuſtres fuere. Ab his et principia in caſtris, et principalem portam dictam exiſtimant, cuius meminit Feſt. Sane Helianus bellatores, qui pedibus ſuis in terra nitunt in tres partes diuidit. Armatos, Peltatos, velites, quorum armatos grauem, Peltatos ac Velites leuez armaturam inquit appellari. Ex equitibus autez qui in Turmat diuidi ɔſueuerunt. Alios eē docet Cataphractos q toti armis tegunt. Alios Ferētarios, q arcu vel iaculis ſolēt eminus dimicare. Alios Haſtatos, qui manus cōferunt & haſta cominus decertant, quoꝝ alios ſcutum gerere et ſcrutatos dici. Alios tradit ſine ſcuto haſta pugnare, quos inquit et Haſtatos et Contatos vocari. Idem etiam docet nullam haſtam ſumi oportere decem cubitis breuiorem.

Scutati. Contati. Haſtati.

PAV. MAR. INDE, Ab his foeni manipulis. Miles manipla ris, pro manipularis. Habet nomina, q2 ide manipularij dicti ſunt. Et Varro inqt Manipulos exercitus minimas manus, quę vnum ſequuntur ſignum. Ergo, vt concludat ſimplicitate quadam, et ſiderum imperitia, Annus tantummodo .x. mēſium conſtitutus eſt. Ergo animi indociles, qui nihil diſcere poterant. Et adhuc carentes ratione, pro rationibus .i. rerum cauſis, quas ignorabant. Egerunt, conſtituerunt. Luſtra minora .x. menſibus, nam vt minores anni, ita minora luſtra. Luſtrum .n. cum ſit ſpatium quinq; annoꝝ, vt ſuperius oſtendimus, et annus conſtaret ex .x. mēſibus. Continebat tantūmodo illud .L. menſes, et cum cōputatur annus ex .xij. menſibus luſtrum ɔſtabit ex lx. ſic eo tempore .x. mēſibus erat minus. Licet poſt Romulum a Tullo Hoſtilio luſtrum fuerit inſtitutum, ſed per hęc verba poeta voluit oſtendere anno, naturali, duos menſes a principio defuiſſe.

de luſtro minore tempore Romuli

Annus erat, decimo quoq; lunę peracto curſum ciuilem tunc annum computabant, ex eo qđ denarius numerus perfectior ſit, et in honore erat, vel q2 .x. digitos continent hominum manus, vel quod decimo menſe parit foemina, vel q2 cuz numeramus ad decimum vſq; aſcendimus. Erat annus cum Luna receperat orbem decimum, cuz decies in rotunditatem ſe repleſſet. Hic numerus, denarius .s. Erat tunc, Romuli tempore. In magno honore, ex qua perfectior numerus. Seu q2 tot digiti ſunt .s. in hominum manibus. Per quos ſolemus numerare, plerūq; enim digitis numeros computamus. Seu q2 foemina, parit bisq no, hoc eſt decimo menſe, de quo plura circa pricipium primi libri diximus. Seu qđ venimus vſq; ad decimum numero creſcente cum numeramus, aſcendimus vſq; ad .x. poſtea reſumitur pmus numerus decimo additus, vt .x. poſtea .xi. xx. poſtea xxi. ſic de reliquis. Inde, a decem. Sumit principium numeri .s. quod eſt illud vnum. Nonis ſpatijs, per quę numeramus. Inde pares, non modo in anni computatione ſeruatus eſt denarius numerus, ſed etiam in militia cum Centurias, Haſtatos, Principes, Pilanos, Equites, et omnes ordines denario numero diuiſit. Quod vt facilius intelligat ordinem aciei referemus, qui poſtea ſeruatus eſt in plures ordines inſtruebant. Ordo enim ſexagenos milites, duos Centuriones, Vexillarium vnum habebat. Leues autez qui haſtam tantum geſaq; gererent, vocabātur. Hęc prima frons in acie florez iuuenū pubeſcentium ad militiam habebat. Robuſtior inde ętas, totidem manipuloꝝ, quibus principibus eſt nomen. Has ſequebantur Scutati oēs, inſignibus maxime armis. Hoc trigeſimum manipuloꝝ agmen. Ante Pilanos appellabant, q2 ſub ſignis iam alij quindecim ordines locabantur. Ex quibus ordo vnusquiſq; tres partes habebat, earuz vnamquamq; primumpilum vocabant, tribus ex vexillis conſtabat. Vexillum. clxxxiij. homines erāt. Primum vexillum Triarios ducebat veteranuz militem ſpectatr virtutis. Secundum Rorarios minus roboris ętate, factisq;. Tertium Accenſos, minime fiducię manu, eo et in poſtremam aciem reijciebantur, vbi his ordinibus exercitus inſtructus eſſet. Haſtati omnium primum pugnaz inibant. Si Haſtati profligare hoſtem non poſſent, pede preſſo, eos retrocedentes in interualla ordinum principes recipiebant. Tum principum pugna erat. Haſtati ſequebant. Triarij ſub vexillis conſidebant, ſiniſtro crure porrecto, ſcuta innixa humeris, haſtas ſubrecta cuſpide in terra fixas, haud ſecus, q̄ vallo ſepta inhorreret acies tenentes. Si apud principes quoq; haud ſatis proſpere eſſet pugnatum a prima acie, ad Triarios ſenſim referebant. Inde rem ad Triarios rediſſe cum laboratur, prouerbio increbuit. Triarij conſurgentes vbi in interualla ordinum ſuorum principes et haſtatos recepiſſent, exemplo comperſis ordinibus velut claudebant vias vnoq; continente agmine. Iam nulla ſpe poſt relicta in hoſtes incidebant. Id erat formidoloſiſſimum hoſti, cum velut victos inſequuti nouam repente aciem exurgentem, aucto numero cernebant. Hęc ex Liui. viij. primę deca. libro. Inde, ex ea ratione denarij numeri. Romulus ſecreuit, diuiſit. Centum, Centurias ipſas, quę (vt Varro inquit) ſub vno Centurione ſunt, quarum centenarius iuſtus numerus. Inde nos orbes pares, in decem ęqs circūnumerationes, nam denario numero diuiſit. Et inſtituit .x. haſtatos, quo denario quoq; numero diuiſit, naz in ſingulis ordinibus .x. erant, et poſtea ad ſexagenos auctus eſt numerus. Haſtati (vt Varro inquit) dicti qui primi haſtis pugnabant.

De numero denario

ET Totidem princeps totidem pilanus habebat Corpora, principum ac pilanorum decani pręfecti contubernijs, ſiue manipulis totidem, hoc eſt decem militibus pꝰerant, & decuriones, decani, duces; primi, ac pſtites dicebātur, vt auctor eſt Helianus, qui tradit vltimum in decuria tergiductorem appellari. Neq; enim placet hoc loco, vt per principez

accipias

> Dicitur, & vires flamma refecta capit.
> Nec mihi parua fides ānos hinc esse priores,
> Anna q̃ hoc coepta est mēse perenna coli.
> Hinc etiā veteres initi memorant honores
> Ad spacium belli perfide Poene tui.
> Deniq; quintus ab hoc fuerat Quintilis, & ide
> Incipit, a numero nomina q̃squis habet.

Anna perenna, quod hoc mense Martio coepere fieri sacrificia Annę perennę, cum esset tunc anni principium. quo (vt Macro. inquit) annare et perennare commode liceret. Sed de Anna inferius dicemus. Hinc, ex hoc mense. Memorantur, referuntur. Initi, ab in eo is. Honores veteres, magistratus prisci. qua i referuntur comitia auspicata et initi magistratus. Honor enim (vt Calistratus iurisconsul. inquit) est municipalis administratio reipublicę cum dignitatis gradu, siue cum sumptu, siue cum erogatione contingens. Ad spatium, quasi vsq; ad tempus. O Poene perfide, o Afri seu Carthaginenses foedifragi, de quibus Silius, Te Marte sinistro Iuratumq; Ioui foedus, conuentaq; patrum Sydoni fregere duces, atq; impius ensis Ter Placidam suasit temerando abrumpere pacem, inde foedifragi dicti. et in prouerbio fuit Punica perfidia. Belli tui, vsq; ad bella punica. Deniq; quin. Iulius qui prius Quintilis dicebatur, vt in primo diximus, Qui sequitur numero turba vocata fuit. Fuerat quintus ab hoc, quintus a Martio. Et inde, a Quintili. Quisquis, mensium. Incipit, cuiuscunq; sit initium. Habet numina a numero, nam Sextilis a sex. September a septem. October ab octo. et sic de reliquis.

OLIVIFEris, ager Curium, vnde T. Tatius et Numa Pompilius exciti sunt oliuetis, ac vinetis egregie preditus fuit, vt auctor est Strabo Non placet hic repetere quę superius dicta sunt. lege Macrobium. Samio, Pythagora, qui (vt scribit Iustinus) Sami natus est patre Demarato. Vnde illud est Virgilij, Erat hic ortu Samius, sed fugerat vna, et Samon et dominos, odioque tyrannidis exul Sponte erat. Aristoxenus tamen (vt inquit Laertius) Tyrrhenum hunc esse voluit e quadam insularum, quas eiectis Tyrrhenis Athenienses tenuerunt, cuius patrem alij Vescarem fuisse tradiderunt, alij Mamarchum, alij Menesarchum annulorum sculptorem. Illud dubium non est italicę philosophię principem hunc fuisse, cum Ionica ab Anaximandro Thaletis discipulo fluxerit, dictamque Italicam philosophiam, q̃ eius auctor Pythagoras in Italia plurimum philosophatus sit. Cum enim e Samo in Ægyptum, et mox Babylonem ad perdiscendos siderum motus, originemque mundi spectandam profectus summam scientiam consecutus esset, regressus inde in Cretam, & Lacedęmona ad cognoscendas Minois et Lycurgi leges in Italiam venit, vbi multum, diuque philosophatus est Tarquinio regnum obtinente, cui cognomentum Superbus fuit, vt A. Gel. docet. Quare sine dubio fabulosum est q̃ aiunt Numę Pompilij pręceptorem fuisse Pythagoram. Vnde ait Liuius, Auctorem eius doctrinę, quia non extat alius falso Samium Pythagoram edunt. Et Cicero, Quinetiam inquit arbitror propter Pythagoreorum admirationem Numam quoque regem Pythagoreum a posterioribus existimatum, nam cum Pythagorę disciplinam et instituta cognoscerent, regisque eius ęquitatem et sapientiam a maioribus suis accepissent, ętatis autem et tempora ignorarent propter vetustatem eum qui sapientia excelleret Pythagorę auditorem fuisse crediderunt. Sciendum tamen scripsisse Cassium Heminam (vt ait Plinius) Cn. Terentium scribam agrum suum in Ianiculo repastinantem offendisse arcam, in qua Numa rex situs fuisset, in eademque eius libros repertos, in quibus scripta essent pręcepta philosophię Pythagoricę, eosque combustos a Q. Petilio pretore. Sed meminisse debemus quod Plutarchus tradit putasse nonnullos Pythagoram quendam Spartiatam olympiade decimo sexto cuius anno tertio Numa rex creatus dicitur, Numę congressum esse, ac simul cum eo regnum constituisse. Sane Pythagoras Samius (vt Aristippus Cyreneus putauit) ideo Pythagoras appellatus est, q̃ vera non minus Pythio loqueretur, a quo vnum e tribus generibus brasicę, quę a Catone ponuntur Pythagoricum dicitur, quod est extentis fo ijs et caule magno. Eundem philosophum Aristoxenus ait cuncta animata in cibum permisisse pręter bouem aratorem, arietemq;. Et Liuius, Seruio Tullio regnante Romę in vltima Italię ora circa Metapontum, Heracleamq;, et Crotonam iuuenum ęmulantium studia coetus habuisse. Dion suus quoq; scribit fieri non potuisse vt Numa Pythagorę Samij discipulus fuerit. Qui posse renasci nos putat, notum est voluisse Pythagoram esse animas immortales, et renasci nos animis in noua corpora transeuntibus. Oui. alibi Quoniam non corpora solum Verum etiam volucres animę sumus, inq; ferinas Possumus ire domos, pecudumq; in viscera condi.

Pythago. ras Sptiata

PRIMVS, et primo libro diximus anno Romuleo Numam duos menses addidisse. Nunc idem refert, Romulus annum decem mensium computarat a Martio incipientem, qui conficeretur diebus. ccciiij. vt sex menses, Aprilis, Iunius, Sextilis, September, Nouember, December, tricenum essent dierum. Quatuor vero, Martius,

PAV. MAR. Annus a Numa institutus

Maius, Quintilis, October, tricenis ẽ singulis expedirentur. Numa quinquaginta dies addidit, vt in cccliiij. dies, quibus duodecim Lunę cursus confici credebat, annus extenderetur. His quinquaginta a se additis adiecit alios sex retractos illis mensibus sex, qui .xx. habebant dies .i. de singulis singulos, factosq; quinquaginta et sex dies in duos nouos menses pari ratione diuisit, ac de duobus priorem

> Primus oliuiferis Romã deductus ab aruis
> Pompilius menses sensit abesse duos.
> Siue erat a Samio doctus qui posse renasci

De ordĩe āni secū- dū diuer sos au- ctores di gna q̄dā

Ianuarium nuncupauit. Secundum dicauit Februo Deo lustrationum. Paulopost in honorem imparis numeri, secretum hoc, et ante Pythagoram parturiẽte natura. Vnum adiecit diem, quem Ianuario dedit, vt tam in anno q̃ in mensibus singulis, prẹter vnum Februarium impar numerus seruaretur. Nam q: duodecim menses si singuli, aut pari impari numero putarentur, cõsumationem parem facerent. Vnus pari numero institutus vniuersam putationem imparem fecit, Ianuarius, Aprilis, Iunius, Sextilis, September, Nouember, December. Vnde tricenis censebãtur diebus, Martius, Maius, Quintilis, October dies tricenos singulos possidebant. Solus Februarius viginti et octo retinuit dies, quasi inferis et diminutio et par numerus conueniret. Hec ex Macro. de anno a Numa instituto, cui postea Cęsar addidit decem dies, et instituit in fine cuiusq; q̃rti anni, vt dies vnus intercalaris adderetur ad supplementum quartę partis diei, sed de his in principio diximus. Si quis plenam aut cumulatam rationẽ intercalationis scire cupit, legat ipsum Macro.

Primus Pompilius, Numa Pompilius Pompilij Pomponij viri illustris filius. Deductus Romam ab aruis oliuiferis, accitus in regẽ ex Sabinis aruis olea abundantibus. Respexit poeta ad sua tempora, nõ autem ad tempora Numę, nam et Plu. referente oleam Theophrastus celeberrimus Gręcorum auctoribus vrbis Romę anno circiter .cccc xl. negauit, nisi intra .xl. millia pas. a mari nasci. Fenestella vero omnino non fuisse in Italia, Hispania, atq; Africa Targnio Prisco regnãte, ab annis popu. Ro. clxxxiij. Ergo Numę tempore oliuiferi nõ erant.

Sensit Numa habesse duos menses, anno scilicet a Romulo constituto, sensit deesse mẽsem, qui Iano Deo Principiorum debebatur. et alterum qui Deo purgationum. Siue doctus, hęc .s. quę instituit. A Samio a Pythagora philosopho, qui Samius fuit ex Samo Ionica. Qui, Pythagoras.

[Pytha]goras posterior fuit a numa Pom.

Putat nos posse renasci, putat animã esse imortalem, vt est. Sed cum a corpore auellitur in alia quoq; corpora trãsire. De quo latius in Metamorphosi, O genus atonitum gelidę formidine mortis, Quid styga, quid tenebras, et inania regna timetis Materiam vatum et reliqua. Numã nulli volunt Pythagorę philosophi auditorem fuisse. sed (vt Dionysius inquit) repugnant tempora. Nam quatuor ętatibus Pythagoras posterior fuit Numa sextadecima olympiade media Romanum accepit imperium. Pythagoras post quinquagesimam olympiadem in Italia mansionem habuit. Prętrea, quando a Romanis in regnum Numa euocatus est, nondum erat vrbs Croto, vbi Pythagorę sedes fuit, sed condita quatriennio post anno tertio decimę septimę olympiadis ita in ea vrbe quę nõdum fuerat, discipulus eius esse nõ potuit. De hoc eodem Liuius auctorem inquit doctrinę eius, q: non extat alius, falso Samium Pythagorã edũt. Quẽ Seruio Tullio regnante Romę, centum post ãnos amplius in vltima Italię ora circa Metapontũ, Hercleamq; et Crotonam, iuuenũ ęmulãtium studia coetus habuisse constat. Ex quibus locis, et si eiusdẽ ętatis fuisset, quę fama in Sabinos, aut quo linguę cõmertio quemquã ad cupiditatẽ descendi exciuisset. Quoue p̃sidio vnus per tot gentes dissonas sermone, moribusq; peruenisset. Suopte igitur ingenio temperatum animũ virtutibus fuisse opinor magis, instructũq; non tam peregrinis artibus q̃ disciplina tetrica, ac tristi veterũ Sabinorum quo genere quondã nullum incorruptius fuit. Hęc ille. Plut. vero vbi aliorum opiniones retulit, et posteriorem Pythagorã dixit. Addit nõ hunc Pythagoram, sed Pythagorã Spartiatam, qui stadiũ in olympia vicisset, olympiade sextadecima cuius anno .iij. Numa in regnum constitutus est, in Italiam errabũdum venisse, Numęq; cõgressum, ac simul regnũ constituisse. Quare nonnulla ex Laconibus Romanis institutis doctore Pythagora admixta sunt, et reliqua. Sed vt de euocatione Numę in regnũ aliquid dicamus ex historijs nostris mutabimur, Post mortem Romuli cũ inter reges per annum regnassent, et plebs et regem exposceret, permissa est populo ptãs, decreuerunt .n. patres, vt cũ populus regẽ iussisset, id sic ratũ esset, si patres auctores fierent. Tũ inter rex concione aduocata, Quod bonum, faustũ, felixq; sit, inquit Quirites, regẽ create, ita patribus visum est. Patres deinde si dignum, qui secũdus a Romulo numeretur, creabitis, auctores fient. Adeo id gratũ plebi fuit, vt ne victi beneficio viderentur, id modo sciscerent, iuberẽtq; vt senatus decerneret, q Romę regnaret. Inclyta iustitia, religioq; ea tempestate Numę Pompilii erat. Curibus Sabinis habitabat, cõsultissimus vir, vt in illa quisq̃ ętate esse poterat, oĩs diuini, atq; humani iuris. Audito noĩe Numę patres Romani, quamq̃ inclinari opes ad Sabinos, rege inde sumpto videbatur, tamẽ neq; se quisq̃ nec factionis suę alium, nec deniq; patrũ, aut ciuium quemq̃ prẹferre illi viro ausi, ad vnũ omnes Numę Pompilio regnũ deferendum decenũt. Accitus sicut Romulus augurio vrbe cõdenda regnum adeptus. De se quoq Deos consuli iussit. Inde ab augure, cui deinde honoris gratia, publicũ id, perpetuumq; sacerdotium fuit, deductus in arcẽ lapidem ad meridiem versus consẽdit. Augur ad leuam eius, capite velato sedem cepe rit. Dextra manu baculũ sine nodo aduncum tenens, quem lituum appellat, inde vbi prospectum vrbem, agrumq; capto, Deos precatus regiones

Variam opiniões de Pytha gora

Nos putat, Egeria sine monente sua.
Sed tamen errabant etiam tunc tēpora, donec
Cęsaris in multis hęc quoq; cura fuit.
Non hęc ille Deus, tantęq; ꝓpaginis auctor
Credidit officijs esse minora suis.
Promissumq; sibi voluit pręnoscere cęlum,
Nec Deus ignotas hospes inire domos.
Ille moras Solis quibus in sua signa rediret,
Traditur exactis disposuisse notis.

ab oriente ad occasum determinauit. Dextras ad meridiem partes, lęuasq; ad septentrionem esse dixit. Signum contra quod longissime conspectum oculi ferebant, animo finiuit. Tum lituo in lęuaʒ manum translato, dextra in capite Numę imposita, precatus ita est, Iuppiter pater, si fas est hūc Numam Pōpiliū, cuius ego caput teneo, regē Romę eē, vti tu. signa nobis certa ac clara sint inter eos fines, q̄s feci. Tum pegit verbis auspicia, q̄ mitti vellet, quibus missis, declaratus rex Numa de templo descēdit, qui regno ita potitus vrbem nouam, conditam vi, et armis, iure, legibusq; ac moribus de integro ꝯdere parat. Sed hęc hactenus. Que ideo retuli, vt his quoq; cōmentarijs adderem morem creandorum regum.

EGEria sine monente sua. Egeriam nympham nemoris Aricini amicam suam esse Numa Pōpilius finxit ad affirmandam legum suarum auctoritatem, vt ferum populum religio molliret, existimantem omnia ab eo rege iussu Egerię fieri. Statius in siluis, sic sacra Numam, ritusq; colendos Mitis Aricino dictabat nympha sub antro. Hanc veteres crediderunt vnam esse e nouem musis, qbus Numa ędem ꝯstruxit, qui hac ratione psuasit pplo cum Egeria se habere ꝯgressum, cū multos ad cōuiuium inuitasset, ijsq; ante horam ductis nihil scire paratum esse ōnderet, eosdem vesperi cum duxisset magnificentissimum apparatum ostendit. Hęc Nympha ab egerendo (vt Festo placet) Egeria dicta est, cui pręgnantes sacrificabant, ꝙ ad conceptum partum egerendum eis fauere putaretur.

Sed tamen errabant etiam tunc tempora, nondum annus Solis cursui accōmodatus fuerat. Lege Macrobium & Solinuʒ, Iulius Cęsar postea rem tantum suscepit, impleuitq;, sed tum quoq; per sacerdotes vitio admisso Augustus annum reformauit. Non pigeret varios intercalantium errores referre, nisi vereremur ne et ipsi obiter erraremus lectori fastidium afferentes.

SIVE monente, instruente, seu docente. Egeria sua, quam suam coniugem esse fingebat. Egeriam enim (vt Diony. inqt) fabulati sunt nymphā q̄dam fuisse Numam docentem sapientiam regiam. Alij non nympham sed musaꝝ vnam. De ea tñ plura inferius dabit dicendi locus. Sed tñ, post Numę ordinationem anni. Errare videbant tempora, ꝙ a Solis cursu annus non ꝯficiebatur, vnde coeptum est intercalari Gręcoꝝ more, et in hoc etiaʒ erratum est Cęsar, qui in Deos referendus erat. Reʒ dignam se ratus, vt cęlum pręnosset, obseruauit cęlestia, et in primis solarem cursum, incrementuʒ, & decrementum dieꝝ. Nam cum Sol a Capricorno in Cancꝝ venit dies crescunt, decrescūt vero cū a Cācro in Capricornuʒ redit. Sic ꝑpetua alternatio ne obseruata, ad eius rationem annum ciuilē constituit. Superaddito itercalari die in fine quarti cuiusq; anni, vt diximus etiam superius. Sed tamē etiam tunc, eo tempore a Numa ad Cęsarem. Errabant tempora, ꝙ annus ad Solis cursum non ꝑficiebatur, et menses verni factum est eo errore vt hybemi aliquando essent. Donec, vsq; quo. Hęc q̄s cura Cęsaris in multis, hęc etiā inter multas curas, taʒ bellicas q̄ vrbanas. Fuit vna, quasi fuit inter cęteros ꝑcipua, vt annuʒ ad certiorem ordineʒ redigeret. Sed cum in intercalationibus eēt erratum, rem emendauit Augustus, sublato omni errore intercalari, vt diximus in primo quoq; lib.

ANT. FAN.

ILLE Deus, Iulius Cęsar, q in Deos relatus est (vt diximus supra) quod Iuppiter ꝓmiserat Veneri. vt Hunc tu olim cęlo spolijs orientis onustū Accipies securā vocabit hic quoq; votis. Nec De. igno. ho. inire do. sensus est. Voluit Deus cęlum inire nō hospes, hoc est cęli pene ciuis eo ꝑcognito. Moras Solis, .i. tps qd absumit donec Sol a Capricorno per Cancrum redit ad Capricornum. Exactis no. signis exq̄sitis. Est .n. exigere interdū exqrere, vt Tēpus secum ipsa modūq; Exigit, et Socijsq; exacta referre Sunt aūt oīum anni dieꝝ notę in Fastis, quę colligunt. ccclxv. qbus anno intercalari vnam adijci Cęsar instituit. E pleno tpa quarta die, plenum diē e quatuor tpibus. Est .n. figura hypallage. Dicit aūt diē q ꝯficit ex quadrantibus quatuor, vt diximus supra, vocaturq; dies intercalaris, qm̄, vt ratio Solis ꝯueniat, interponit, legit et Quinta die, vt in hoc codice. In lu. ac. de. quarto anno intercalari dēt ꝯsumata .i. ꝑfecta ex quadrantibus dies. De lustro diximus supra.

Intercalaris dies

Si licet oc. mo. au. Deo. vatibus, vt certe fama licere putat, verecunde petit a Marte, quam ob cām matronę calendas Martias colant. Officijs viri. billo, Vnde Numa (vt Plu. arbitrat) ideo Martium a Marte cognominatū e ꝓma sede mutauit, qd in oībus vellet rē vrbanā bellicę in honore ꝑferri. Ianus, vñ Ianuarius nomen habuit dr ferū et siluestres cultū in vrbanū, ciuilēq; mutasse. Dic mihi matronę cur tua festa colāt, cum Romulus aduersus. T. Tatiū pugnās fugientibus Romanis Ioui statori ędē nouisset. Exercitus restitit, et raptę in medium ꝓcesserunt ac pacem ꝯciliarunt, quā ob cām dicatas matronis cal. Martias putant, et Matronalia sacra (vt inqt Plut.) eis tributa compositi belli monumentum. Hinc ē qd Hora. dicit admirari Mecoenatē, vt ab eo cal. Martię celebrent qui matronā .i. vxorē nō hēat, vt Martijs cęlebs qd agā calendis. Sciendū matronā differre a matrefamilias Matronā .n. dictā ꝓprie tradiderunt, vt placet. A. Gel. q̄ in matrimoniū cū viro

Matronę Martis festum colebant

Matrōalia

Matrōa

Materfamilias

Is decies senos tercentum & quinq; diebus
Iunxit, & e pleno tempora quinta die.
Hic anni modus est, in lustrum accedere debet,
Quę consumatur partibus, vna dies.
Si licet occultos monitus audire Deorum
Vatibus, vt certe fama licere putat.
Cum sis officijs Gradiue virilibus aptus,
Dic mihi matronę cur tua festa colant.
Sic ego, sic posita dixit mihi casside Mauors,

conuenisset, in eoq; matrimonio mansisset etiam si liberi nondum nati forent. Matrem aũt familias eam esse volunt, quę in mariti manu mancipioq; est, aut in eius in cuius maritus manu, mãcipioq; esset, quoniam non ĩ matrimoniũ tantum, sed in familiam quoq; mariti, et in sui heredis locum venissent. Alij matrõas virgines nobiles dicũt ijdemq; matresfamilias, quę in matrimonium per coemptiões venerunt, et per quandam iuris solemnitatem in mariti filiam migrarũt. Vlpianus aũt matremfalias inquit accipere debemus eã, quę non inhoneste vixit, quãq a cęteris foeminis mores discernũt. Vnde nihil intererit nupta ne sit an vidua, ingenua an libertina. Nam neq; nuptię, neq; natales matremfamilias faciunt, sed boni mores. Nonius, Veteres inquit matronam accepisse quę semel peperisset, Matremfamilias quę sępius. Matronarum (vt ait Seruius) crinales vittę erant quę meretricibus non dabant, similiter et stolę. Vnde Festus matronas inquit appellabant eas fere quibus stolas habendi ius erat. Hę (vt auctor est idem Festus) a magistratibus non summonebant ne pulsari, contrectarique viderent, neue grauidę concuterent, nec earum viri sedentes cum vxoribus in vehiculo descendere cogebant. Eodem auctore materfamilię non ante dicebatur quam vir eius paterfamilię dictus esset, nec plures põt hoc noĩe in vna familia appellari, quo nec vidua, nec quę sine filijs est vocari potest.

Matrõarũ vittę & stolę

ILLE Deus, Cęsar, qui iam in Deos relatus est.

PAV. MAR.

Et auctor tantę propaginis, tantę sobolis, quasi pater Augusti, Auus Tiberij, et proauus tuus o Germanice. Non credidit hęc, hanc temporum curã. Esse minora, quasi minus digna, se bene conuenientias.

Suis officijs, muneribus et actionibus imperatorijs, tam in rebus bellicis quam vrbanis. Voluit Cęsar prenoscere cęlum, anteq̃ ascenderet voluit cognoscere indagatione, et obseruatione siderum et cęli rationem. Promissum sibi, nam promiserat id Iuppiter Veneri a temporibus Ęneę, quod a Virgilio refertur, Iouem loquentem introducens, Hũc tu olim cęlo spolijs orientis onustum Accipies. Nec Deus, nec voluit ipse Cęsar. Hospes, tanq̃ hospes et peregrinus. Inire, ingredi. Domos ignotas, sed precognitas, voluit prenoscere loca cęlestia, ad quę venturus erat. Ille tradit, dicitur. Disposuisse notis exactis, signis et terminis diffinitis et constitutis.

Moras Solis, hoc est tempora quę eundo et redeundo Sol absumit, Aut ipsa solstitia intellige, hybernum et ęstiuum, tunc.n. remorari Sol videtur, ante octauum calendarum Iuliarum, et ante octauum calendarum Ianuariarum. Quibus moris, quibus solstitijs. Rediret in sua regna, rediret Sol e Cancro in Capricornum, et e Capricorno in Cancrum. Ab his igit conuersionibus Solis. Nam conuertit se Sol ex inferiore gradu Capricorni ad alterum gradum Cancri. Sic ex Cancro in Capricorno, ideo Gręci Solstitium Tropiton dicunt, cum τροπη conuersio sit. Iulius Cęsar constituit spacium ciuilis anni. Is, Cęsar. Iungit, ad anni terminationem. Decies senos, sexagenos dies. Ter, et centum et quinq; diebus, coniunxit simul. ccclxv. dies. Et tempora quinta, quintos quosq; annos. Die expleto, die integro, quod tunc intercalat, vt omnia hęc proferemur, quod potius casus, quam ratio deduxit, eo.n. die hunc locum legimus, quod quidem dies ad intercalationem Februario fuperadditus est. Anno salutis. M.cccclxxvi. Tempora quinta dixit, non quod quinis annis fiat intercalatio, sed quaternis, hoc est in fine cuiusq; anni. Sed quia de quinto in quintum numerando vtrũq; intercalatum, vt quartanam febrem dicimus, quia de quarto in quartũ, et tñ duo sunt intermedij dies, sed numerat a die febris ad alterã febrem, ita ab anno intercalationis ad alteram intercalationẽ, iõ subdit.

Hic an. mo. terminus et diffinitio anni. Dies vna, intercalaris. Quę consu. perficit et explet. Partibus, senis cuiusq; anni horis, sic in fine quarti anni accipit vna dies integra. Debet acce. in lu. in quinquennium, nunq̃ in fine quinquẽnij addat dies, sed numerando ab intercalato ad intercalatum efficies quinarium numerum, vt a. lxxvi. ad. lxxx. quinarium cõplecteris. Si li. cum videat poeta iam satis euagatus in hac anni disputatione, redit ad instituta, hoc est ad ipsa festa. Calendis.n. Martijs Martis festum a matronis celebrat. Cãm poeta ab ipso Marte requirit, non.n. conuenire vr, vt mulieres colãt festa Dei armorum presidis. Si li. si fas est. Vatibus au. occul. mo. Deorum, arcanas Deorum instructiones, et eruditiones. Vt cer. fa. pu. lice. vt dr̃ et arbitrant omnes licere, cum et vates habeant aliquid numinis. Dic mihi a Gradiue, o Mars, et in fine superioris libri diximus quare Mars Gradiuus dictus, vel a gradiendo, vel ακραδαινειν, vel a gramine.

Cum sis aptus officijs et viribus, per Endyadim, hoc est officijs virilibus, nam inde Mars a maribus dictus. Cur matronę co. celebrent. Tua festa, Calendas tui mensis, quo die est tuum festum.

Sic ego, vbi ita precatus est poeta, Mars deposita (vt ille orauerat) galea respondit, et hęc primum inquit. Aduocor nunc primum in pacis studia, quod bellis prefui, placetq; et studiose, et pacis militię pręesse, ne id soli Palladi ascribatur. Disce igitur quod tu studiose poeta requiris, et relaturus causam, ab vrbis principio repetit. Sic ego, locutus sum.

Sic dixit Mauors, Mars magna vortens. Posita casside, galea, vt superius orauerat, Et nitidas casside salue comas.

IN dextra

Sed tamé in dextra miſſilis haſta fuit.
Nunc primũ ſtudijs pacis Deus vtilis armis
Aduocor,& greſſus in noua caſtra fero.
Nec piget ícepti,iuuat hac quoq; pte morari,
Hoc ſolum ne ſe poſſe Minerua putet.
Diſce Latinorum vates operoſe dierum
Q ꝺ petis,& memori pectore dicta nota.
Parua fuit(ſi prima velis eleméta referre)
Roma,ſed in parua ſpes tamé huius erat.
Moenia iam ſtabát populis anguſta futuris
Credita,ſed turbę tunc nimis ampla ſuę.
Quę fuerit noſtri ſi quęris regia nati,
Aſpice de canna,ſtraminibusq; domum.
In ſtipula placidi capiebat munera ſomni,
Et tamen ex illo venit in aſtra toro.

IN DEXtra miſſilis haſta fuit,q2 relaturus eſt bellum Sabinoꝝ,quoruȝ eſt Curis.i.haſta.vñ Romulus Quirinus dictus. Nec piget incepti, liptote eſt et hoc dicit,Placet maiorem in moduȝ verſari nunc in ſtudijs pacis,ne Minerua mihi anteferaẗ, quę et bello et paci pręeſt. Latinoꝝ vat.opoſe die,rum,cuius opera.i.labor abſumitur circa Faſtoꝝ dies. Spes huius, magnifice vt nunc é. Proptius,oĩa Romanę cedét miracula terrę, Natura hic poſuit qcquid vbiq; fuit. Aſpice de cána ſtraminibusq; domũ, Virg.in.viij.Ænei.Romuleoq; recens horrebat regia culmo, vbi Ser.ait Curiam Calabraȝ dici,quá Romulus texerat culmis. Ovi.ſupra Romuli regiam caſam vocauit, vt Dum caſa Martigenam capiebat parua Quirinũ. Hęc poſtea ſummę apud Romanos religionis fuit. Et tñ ex illo venit in Aſtra toro,q2 nó diuitijs,ſed virtute,cuius comes eſt gloria,cęlum petiẗ Ea eſt q̃ iter pandit ad ſuperos,teſte Seneca. Spernebat generos inopes vicinia dihes,Liui.ſcribit miſiſſe Romulũ qui ſocietatẽ,connubiumq; nouo populo peterent, legatosq; nuſq̃ benigne auditos.

SED TAmen ha.mis.fuit in dextra, ne penitus ab armis diſcederet,depoſuit galeá, et retinuit haſtam.Miſſilia tela dicimus quę lógę mitti pñt.

Deus vtilis armis,ego qui bellis pſum.et vtilis ſuȝ in re militari Nunc primũ aduocor ſtudijs pacis,ad pacis officia,qui ſemper exercui bellica.

Fero greſſus in noua caſtra,in militiaȝ pacis, et poeticaȝ.Fero greſſus dixit,vt alluderet ſuo cognomini cũ Gradiuus a gradiẽdo dicatur. Non piget incepti,nó mihi graue eſt pſequi qꝺ aggreſſus ſum. Iuuat,delectat. Morari,in mora detineri. Hac quoq; pte,hac etiá militia lr̃aria,ẽ pacis ſtudio. Ne Minerua,Pallas a minando, ſiue minuẽdo vt alias dictum eſt. Putet ſe ſolá poſſe hęc,putet ſe ſolam poſſe vtrunq;,et armis et paci ſeu lr̃is pꝛeſſe. Diſce tu vates opoſe,ſtudioſe.

Dieꝝ Latinoꝝ,Faſtorum Romanoꝝ. Qꝺ petis,hoc eſt cám cur matronę colant mea feſta.

Et no.d.pe.me.quę ego dicá memoria teneas.

Parua fuit,cám ipſam aggrediẽs principiuȝ ab vrbis initio ſumit vſq; ad raptum Sabinaꝝ, pro quo illata ſunt Romanis bella.Sed cuȝ raptę iam matres eſſent bellũ dirimerũt, de quo paulopoſt addit et alias duas cauſas,vel qꝺ Ilia de eo matre fuerit, vel q2 Iuno eſt eius mater, qua róne mr̃es colunt feſtum.Nũc hoc primũ dicit ab initio Romam fuiſſe paruá,ſed in illa ſperabaẗ futura magnitudo.Regiamq; Romuli fuiſſe caſam exiguaȝ e paluſtri cána,et in ſtipula ſolitum requieſcere. Inde tamé cęlum aſcendiſſe.cętera ſuo ordine proſequemur. Parua,inquit. Fuit Roma ſi velis referre pria eleméta,q̃ſi ſi velis memoria repetere ipſa vrbis primordia. Sed in parua, quáta tunc fuit. Erat ſpes huius,táta quanta nunc eſt, q2 ab illa parua futuram hanc vrbis magnitudinem ſperabamus. Iam ſtabant moenia, Romana a Romulo cõdita. Anguſta, arcta,q2 exigua tũc vrbs quę tm̃ mille paſſus ambitu cóplecteretur. Sic erát tunc anguſta futurę multitudini. Populus futuris, q̃ſi quę cape non poſſet futurá multitudineȝ, adeo coaluit populus Roma. Sed tunc,in ipſo principio. Credita ſunt nimis ampla turbę ſuę, et ſi perexigua erat vrbs tamé ampla et ſpatioſa erat nimis ipſis conditoribus,q2 non erát tot cum Romulo,vt eá implere poſſent. Si quęris quę fuerit regia,domus regis. Noſtri nati,Romuli. Aſpice domũ de canna, extructá e paluſtribus cánis. Et ſtraminibus,ná ſtramine et tecta et inſtrata,caſa Romuli cánis et viminibus cõſtructa magnę fuit apud poſteros religioni,et quoties de ea aliquid vetuſtate foedabatur, ſacerdotes inſtaurabant, vt integra ſeruaretur, ideo Mars Aſpice dixit, quia etiá tunc ſupererat. de ea plura diximus in primo libro.

Capiebat munera placidi ſomni,quaſi dormiẽs Romulus requieſcebat. In ſtipula, et eſt commendatio Romuli a modeſtia et frugalitate, quia non regio luxu et ornatu vtebatur domi, nó delicate viuebat,ſed duriter. non in plumis et ſericis toris,ſed in ſtipula requieſcebat. Et tamen ex illo toro, ex illa ſtipula. Venit in aſtra, relatus eſt in Deos. Iamq; loco maius, iam coeperat Romanum nomen apud finitimos extolli, maiusq; habebatur q̃ re eſſet, iunctę tamen affinitates cum quoquam minime erant, cum vicinę ciuitates contemnerent Romanos generos,nec Romulus habebatur Martis filius. Educatio pꝛterea paſtoralis, et inopia nocebat. Aues et venata animalia habent vnde poſſint ſobolem propagare, Romanus ipſe nó habebat, non repudiantur externi,repudiabátur Romani, cuȝ ita fieri viderem inſpiraui mentem filio, initoq; conſilio rapuit illas virgines,hęc nunc inqt Mars viſus eſt hac iſinua

cõmẽda tio Romuli a paupꝛtate

tione, vt ostendat iustã fuisse cãm rapiendaꝝ virginum. Iamq; Romanus hẽbat maius nomẽ loco, erat po Ro. iam maioris nõis et famę, ꝗ ipsa re locus eẽt, erat. n. vrbs parui nõis. Nec illi, Romano. Erat coniux nec vllus socer, nec cõingẽ, nec socerum hẽbant, ꝗ cõtrahere affinitatẽ cum his nemo volebat.

eo die Sabinę raptę fuerint Consualibus simulatis, hoc est ludis quos (vt inquit Festus) in honorẽ Consi faciebãt, quem Deũ consilij putabant. Videns. n. Romulus deesse cõiugia per legatos ea petijt (vt diximus) a finitimis ciuitatibus, qbus negatis in honorẽ Consi. i. Neptuni equestris (vt qbusdam placet) Consualia simulanit, ad quę cũ vtriusq; sexus multitudo conuenisset, dato signo virgines raptę sunt. Ara Cõsi in Circo maximo fuit, auctore Plut. qui Deus templũ habuit subterraneum et optum, ꝗ non solum Neptunus eques dicebatur, siue Posidon, vt Diony. scribit. Con[…] Ara c[…]

> Iamq; loco maius nomẽ Romanus hẽbat,
> Nec coniux illi, nec socer vllus erat.
> Spernebat generos inopes vicinia diues,
> Et male credebar sanguinis auctor ego.
> In stabulis habitasse, & oues pauisse nocebat,
> Iugeraq; inculti pauca tenere soli.
> Cũ pare quęq; suo coeunt volucresq;, ferę q;,
> Atq; aliquã, de qua procreet, anguis habet.

Diues vicinia, Sabini et finitimi. Spernebat inopes generos, cõtemnebant illi et repudiabãt Romanos generos, cuꝫ essent inopes. Et ego Mars.

Male credebar, non credebar. Auctor sanguinis, nemo credebat Romulum esse filiuꝫ Martis. Et Liui. inquit, Ro. legatos circa vicinas gẽtes misit, qui societatem, cõnubiumq; nouo populo peterẽt, vrbes quoq; vt cętera ex infimo nasci. Deide qua sua virtus ac Dij iuuẽt magnas opes, magnumq; nomẽ sibi facere, satis scire origini Romanę, et Deos affuisse, et nõ defuturam virtutem ꝓinde ne grauarentur hoies cum hoibus sanguinem ac genus miscere. Nusꝗ benigne legatio audita est, adeo simul omnes spernebant, simul tantã in medio crescẽtem molem sibi ac posteris suis metuebant, plerisq; rogitantibus dimissi, et quod foeminis quoq; Asylũ aperuissent. Id. n. demũ compar connubium fore etc. Nocebat, Romulo. Habitasse in stabulis, cum pastoribus. Et pauisse oues, naꝫ educatus a Faustulo inter pastores aliquando oues pauisse credit, et id illi nocebat, ꝗ pudebat finitimos affinitates cõtrahere. Et nocebat tenere iugera parua, habere exiguũ agrum. Iugerum tñ est, quãtuꝫ vno iugo boum exarari põt. Soli inculti, non prius cultę terrę. Ipsa ergo inopia cogebat habere repulsam. Et cõtemnebant eos, et erant (vt Diony. inquit) vicinę vrbes Romanis infensę, tẽtauit Romulus et illas cõciliandas, et ad ꝓpagandam sobolem cõtrahere cũ illis cõiugia, quod cũ aspernarentur, Numitorẽ consuluit. Statutumq; vt ꝑ raptum virginũ promiscuũ affinitate iungerent, qꝺ vim illatam ferrẽt ęquiore aĩo, cętera paulopost.

Quęq; volucres, et quęq; ferę coeunt cũ suo pare, aues et siluestres bestię habẽt paria, cum qbus iungantur. Atq; anguis, serpens. Habet aliquaꝫ de qua procreet, mouet ex hoc loco cõmiserationẽ in Romanos, et indignationẽ in finitimos, quod et ferę et serpentes, qbus nihil est truculẽtius, habẽt parem, vñ sobolem possint ꝓpagare, et Romanis miseris iniuria finitimoꝝ coniugia nõ dantur.

Cõnubia, mr̃imonia, hoc est ipsę ꝯiuges dãtur.

ANT. FAN. EXTERnis dãtur connubia gentibus, non videbatur negãdum Romanis qꝺ in Italia cõcedebãt gręcis et barbaris. Dicunt hęc ad excusationẽ Romuli, vt videatur ad rapiendas Sabinas necessitate compulsus. Cõsualia Festa para Cõso, Cõsualia dicit, quę (vt scribit Plut.) xiiij. calen. Septembris celebrant, ꝗ

Vnde in eius honorẽ ludi eq̃stres celebrabantur, sed cõsiliorum Deus teste Ser. Nouimus aũt oportere arcanum ac tectũ esse cõsilium. Quare Fidei pãno velata manu sacrificabatur: ꝗ Fides tecta esse debet et velata. Ferunt aũt Romanos ideo dicatum Consi simulachro Sabinus rapuisse, vt initum de rapiẽdis consilium tegeret. Ad huius Dei araꝫ in equestribus tm̃ certaminibus dabat accessus, cum reliquo anni tp̃e lateret. De hac Varro, Cõsualia inquit dicta a Conso, ꝗ tum ferię publicę ei Deo, et in circo ad Arã eius a sacerdotibus fiunt ludi illi, quibus virgines Sabinę raptę. Sane Neptunus Hippius siue equester dictus est, teste Festo, vel ꝗ Pegasus ex eo & Pegaside natus sit, vel ꝗ equuleus (vt putant) loco eius suppositus Saturno fuerit, quẽ pro Neptuno deuorauit vel ꝗ tridẽtis ictu terrę equuꝫ excitierit, cui ob hoc in Illyrico nono quoq; anno quaternos equos in mare iaciebant. Cõsualibus equi et asini coronis ornabantur, et otiari ꝑmittebantur, auctore Plutar. quoniã instituta nauigatione cũ multa nauibus veherent, otium quoddam et remissio iumentis data est. Plura de his ludis lege apud eũdem Plutar. ac Diony. nam Liui. paucis rem expedit. Consus ti. cę. di. Deus cõsilij in ipsa ludorum celebritate suppeditabit, quę agendo fuerunt ne desint coniugia. Neptunus equester

PAV. MAR. EXTERnis gentibus, nõ negantur coniugia ab Italis his, qui Itali non sunt. Eos. n. appellamus externos, qui in nostra regione non sunt, et Historici vocãt externos quicunq; non sunt Itali. At nulla fuit quę vellet nubere Romano, nulla fuit quę vellet matrimonio iũgi Romanis ciuibus.

Indolui, ęgre tuli. Et Romule, ꝑ Apostrophen dedi tibi mentem patriã, inspiraui tibi mentem, et consilium meum. Dixi tolle p̃ces, noli amplius p̃cari finitimos. Arma dabunt quod petis, ipsas cõiuges, quasi experiere violentiam, ꝗ vim illatam ferent ęquiore animo, hoc autem consilium fuit Numitoris. Para festa Con. Deo consiliorum. Consus dicet tibi cętera, ipse consilij Deus inspirabit tibi quid sis facturus. Illo die, ludorum. s. Deum canes sua festa sacra, dum tu

celebrabis

Externis dantur connubia gentibus, at, quę
Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui, patriamq; dedi tibi Romule mentē,
Tolle preces dixi, quod petis, arma dabunt.
Festa para Conso, Consus tibi cętera dicet,
Illo festa die dum sua sacra canes.

celebrabis eius sacra, tunc ipse consilium tibi suggeret, huius Dei festa consualia dicta sunt, de quibus Varro, Consualia inquit dicta a Conso, qd tuz ferię publicę ei Deo, et in Circo ad aram eius ab sacerdotibus fiunt ludi illi, quibus virgines Sabinę raptę. Et Pompeius inquit, Consualia ludi dicebātur quos in honorem cō si faciebant, quē Deū consilij putabant, de hoc Diony. Primuz inquit Deo arcanarū cōsultationum duci. si dolus sibi ex sentētia eueniret sacrificium quotannis, et ferias agendas vouit. Postea vero senatui rem aperiens, vbi ipsis etiam consilium illud placuit, diem festum et ludos indicens Neptuno agēdo, circūmisit in vrbes proximas euocans quicunq; vellent, et certaminum, et mercatus eē participes, etenī cuiusq; generis certamina acturus erat equorum et hominum. Conuenientibus itaq; ad lu os hospitibus multis cum vxoribus, et filijs vbi sacra Neptuno peregit, et certamina die vltimo quo nundinas dissoluturus erat, Iuuētuti edicit, vt cum signum extulisset, Virgines quique raperent, quascūq; contingerent, seruarentq; ipsas omnes ea nocte castas, dieq; postero ad se ducerēt. Diuisi igitur per compita iuuenes, vt elatum videre signum, ad raptus virginum repente discurrūt.

Ingensq; statim secuta est perturbatio, fugaq; hospitum, malum aliquod maius suspicantium. Productis autem sequenti die Virginibus, ignominiā earum consulens Romulus, quod non ad contumeliam, sed ad nuptias raptę essent, ęquum esse cēsebat vt datos eis viros a fortuna diligerent. Dinumeratisq; postea puellis sexcentis et octoginta tribus numero inuentis, viros cęlibes totidem delegit, quibus puellas ipsas sm leges patrias, vniuscuiusq; earum consuetudinesq; locauit, in communionem panis et aquę connubia ipsa concilians, sicut etiam hucusq; faciunt, et paulopost sacratas illam solemnitatem. Nunc etiam Romani perficiunt, Consualia vocantes, in qua etiam ara subterranea constructa iuxta Circum maximum circūfossa terra, sacrificijsq; igneis, et solemnitatibus colitur. Cursusq; equorū agitur iunctorūz ē nō iūctorū. Vocat autez is Deus, cui hęc perficiuntur Consus a Romanis.s. quem quidem interpretantes in linguam gręcam Possidona Sysicthona eē dicūt. Et Liuius prosequitur ad ea quę adduximus, Age/re id Romana pubes passa, et haud dubie ad vim res spectare coepit. Cui tempus, locumq; aptum vt deret Romulus ęgritudinem animi dissimulans, ludos ex industria parata Neptuno equestri solē/nes Consualia vocat. Indici deinde finitimis spectaculum iubet, quantoq; apparatu tum fiebant, aut poterant concelebrant, vt rem claram, expectatāq; facerent. Multi mortales conuenēre studio etiam videndę nouę vrbis, maxime proximi quiq;, Cenīēses, Crustumeni, Antēnates. Iam, Sabinorum omnis multitudo, cum liberis, ac coniugibus venit. Inuitati hospitaliter per domos cum situm, męniaq; et frequentem tectis vrbem vidissent, mirantur tam breui rem Romanam creuisse. Vbi spectaculi tempus venit, deditęq; in eo mētes cū oculis erāt. Tuz ex composito orta vis, signoq; dato, iuuentus Romana ad capiendas virgines discurrit. Magna pars forte, vt in quēq; inciderat, raptę quasdam forma excellentes primoribus patruz destinatas, ex plebe homines quibus datum negociuz erat, domos deferebant. Et Plutar. inquit, It interea fama per finitimas vrbes, q sacram cuiusdam Dei aram in subterraneo specu abditam offenderit, quem Cunsum Romani vocant, vel potius (vt Proculo placet) Neptunum equestrem, hanc igitur cum aperuisset, illico sacra, solēnesq; ludos simulat se facturum. Conuenit ex finitimis ingens multitudo cum vxoribus & filijs. Signum autem dederat Romulus, vt cum assurgeret, et purpuream chlamidem complicaret, omnes in Sabinas irruerent. Triginta a nonnullis raptas fuisse traditur. Vnde .xxx. curię appellatę sint. Vale. Antias dxxxvij. fuisse tradit. Iobas vero dclxxxiij. A quarum contagine Romulus penitus abstinuit, postq̄ Hersyliam vnam habuit, ex q̄ duos filios genuit, alteram foemellam Promam vocatam, Alterum Aolium dictum ab ea ciuiū multitudine cōuocata. Sed postea mutatis literis. Abyllum vocatum. Reliqua vero suis in locis satis ample ac succincte inferius prosequemur.

ANT. FAN. INTV muere Cures, ab eo q continet id quod cōtinetur accipimus, et a parte totuz, hoc ē Sabinos a Curibus eorū oppido. Cęterū Crustumeni, Ceniēses, et Antēnates, ad quos iniurię pars pertinebat bellū mouere. Sed (vt inquit Liuius) nouissimum a Sabinis bellum ortuz est, quod multo maximum fuit, q̄ nihil per iram aut cupiditatez egerunt, nec ostē/derunt bellum priusq̄ intulerunt. Raptę autem dicuntur a Romanis triginta virgines tantuz, quāuis nonnulli raptas fuisse tradiderint. Dxxxvij. alij Dclxxxiij. Raptę matrum quoq; nomen hēbant, omnes raptę iam fere pepererant, poterantq; non solum raptę, sed et matres vocari.

PAV. MAR. INTV muere Cures, Diony. inquit, Vbi de raptu virginom, deq; connubijs in vrbes proximas rumore vulgatum est, Alias quidem id factum i irā vertit. Alię, quo affectu id factum esset considerantes moderate rem tulerunt. Recidit igitur res post tempus aliquod in bella, alia quidem facilia. Vnū vero cum Sabinis magnum, atq; difficile, sed exitus felix fuit, sicut Romulo prędixerant Oracula. Et Liui. scri. bella Romanis illata, et, Romuli victoriam de Ceninensibus, Antēnatibus, et Crustumenis, et subsequit, Nouissimum bellum ab Sabinis ortum, multoq; id maximum fuit, Nihil enim per iram, aut cupiditatem actum est, nec ostenderūt

bellum primũ intulerunt. Cures, Sabini. a Curibus. Intumuere, indignati sunt ob eam acceptã iniuriam. Et quos, illi quos. Idem do. atti. hoc est qbus ea erat iniuria et dolor cõis, Ceninenses, Antẽnates, et Crustumeni, quorum etiam virgines raptę fuerant. Tum primũ socer, Sabini et alij, quorum raptas filias Romani vxores acceperant. Intulit arma generis, ĩtulit bella Romãis. Exigit hic locus, vt de Curibus & de Sabiniis ipsis aliqd dicamus, vt Var. ipse retulit, quẽadmodum ab eis liberto accepimus.

> Intumuere Cures & quos dolor attigit idem,
> Tunc primum generis intulit arma socer.
> Iamq; fere raptę matrũ quoq; nomẽ hẽbant,
> Tractaq; erant longa bella ꝓpinqua mora.
> Conueniunt nuptę dictam Iunonis in ędẽ,
> Quas inter mea sic est nurus ausa loqui.

Virgo quędam indigena, pcipui generis in templum iuit, Enyalij choreas agens, Enyalium autem Sabini, et ab eis discentes Romani Quirinũ vocant, nequaq̃ certum habentes ipsi. Mars ne sit ille, an alius qdam similes cum Marte honores habens. Alij. n. de vno Deo bellicoꝝ certaminum duce vtraq; putant dici noia. Alij autem duobus eã diuis bellicis ipositis. In hoc itaq; Dei templo saltans puella subito fit diuina. Atq; relinquens chorum in additum Dei currit, pręgnansq; deinde ex Deo, vt oibus visum est, facta filium parit, Modiũ noie, Fabidium cognomine, vir factus forma quidem fuit non hois, sed Diui. Fuitq; bello oium clarissimus. Capit deinde cupido ꝯdendę vrbis, magnamq; manũ ꝯgregans vicina loca incolentiũ. Breui admodum tpe eas ꝯdidit, quę nunc vocant Cures, hoc nomine (vt nonnulli scribunt) ex Deo, cuius eum filium sermo erat vrbi impositę, vt aũt alij tradunt, a cuspide, Quires. n. Sabini cuspides vocant. Zenodotus aũt Troezenius historicus, Imbricę gentis indigenas habitasse ait circa agꝝ Rheatinum vocatum. Pullos deinde illinc pelasgis in hãc terram aduenisse, vbi nunc habitant, mutantesq; nomen simul cum loco, vocatos esse ꝑ Vmbris Sabinos. Cato autem nomen Sabinoꝝ genti iposi tum esse ait, ex Sabino Sangi Diui gentilis. Hunc aũs Sangum a qbusdam Pistium vocari, atq; in patria eoꝝ habitatione fuisse asserit vicum quendam vocatum Testrunã, ꝓpe vrbem Amyternam positum, ex quo mouentes tum Sabinos in terraꝫ ait Rheatinoꝝ irrupisse, habitantibus simul cum eo Aboriginibus, vrbemq; eoꝝ clarissimam Corynas bello captas occupasse. Atq; ex Rheatino agro colonos emittentes, et alias ꝯdidisse vrbes, in qbus habitabant sine muris, et hanc ipsam, quę Cures dñr. Regionem aũt obtinere eos distantẽ ab Adriatico qdem mari ducentis ferme et. lxxx. stad. A Tyrrheno vero ducentis et quadraginta. Longitudinem aũt eius esse ait paulominus stadioꝝ mille. De alio sermone qui in historijs est de Laconibus, qui illuc se transtulere, diximus in primo lib. in eo versu, Protinus Oebalij rettulit arma tanti. Iãq; fe. ra. iam inceperant raptę matres esse, cum ex Romanis filios peperissent, ꝓtractaq; erant diutius bella. cũq; sępe ambiguo Marte pugnatum esset, deindeq; essent acies ad pugnã instructę, mulieres quaꝝ cã bellum erat, ꝯuenientes sine viris in quendam locũ, et ꝯsilia ꝯferentes, vt Diony. refert, in ea fuere snia, vt verba ipsa de reconciliatione apud vtrosq; inciperent. Re ad senatum delata placuit eas legationis munere fungi. Haꝝ princeps Hersylia fuit, quę longa et miserabili orõne postulauit vt viris suis pacẽ ꝯcederent. Vnde cõmoti sunt Sabinorum ai, et foedera inita sunt. Plut. tacuit legationem hanc. Sed ingt, Cum ambę acies firmato ĩpetu ꝯstituissent, mira res qdã, et spectatione digna stuporem oibus attulit. Nam raptę Sabinoꝝ virgines cũ id vidissent, raptis in vlnis infantibus, passisq; crinibus, diuino quodam instigãte spiritu, cũ lachrymis, ac gemitu per medias acies puolant, exhortãtes modo patres, modo viros, vt foedatas iã acies dirimerent, et parcerent sanguini. Cuius rei admiratione moti, sistunt aciem, tela cõprimunt, iras mittunt, aĩos ꝯstigunt, cętera paulo post. Iamq; raptę, puellę Sabinę. Habebant se. quasi. Nomẽ quoq; ma. iam pepeţant, vt quę raptę dicebantur, mr̃es quoq; vocabanṫ qbus iaꝫ nati erãt filij. Et bel. ꝓpin. bella a ꝓpinquis, et affinibus illata. Erãt tra. pro ꝓtracta, et dilata. Longa mo. longo tpe vti et in natali Romano dictum, Pugnatũq; diu dubio discrimine, donec Mater erat, quę virgo fuit quę rapta Sabinis.

ANT. FAN.

DICtam Iu. in ędem, in tẽplũ Iunonis, quo se cõuenturas ꝯstituerant ꝯdixerantq; Et sane ꝯditũ qđ in cõi ẽ dcm̃, auctore Fest. Quas in. mea sic ẽ nurus ausa loq, Hersyliã dicit ex qua legimus Romulum duos filios suscepisse. Sed sciendũ oẽs virgines raptas (vt plꝫ Seruio) excepta Hersylia, quã sublatã a marito Romulus sibi fecit vxorẽ. Hanc qdã aiũt Hostilio claro inter Romanos hoi nupsisset, teste Plutar. Quidam ipsi Romuli in mr̃imoniũ cessisse, et ex eo Promã et Abyllum pepisse. O pa. ra. exęquat se inferioribus, vt bñuolentiã aucupeṫ, et qđ vult facilius psuadeat. Non vl. len. possu. esse pię, si lentę fuerimus, ac non exequamur cito qđ faciendũ est erimus et impię. Sed vtra Dij sint ꝑ par. ro. Eli. ꝓponit duo quoꝝ neutꝝ eligendũ est, vt quęraṫ tertiũ. i. pax qua nihil est salubrius. Vidue fieri malitis an orbę, viduę parentum victoria occidentibus viris, orbę vincentibus maritis.

Hersylia

Consilium dederat, quale id fuerat sequentia indicant. Crinesq; resoluunt, ad mouendam misericordiam, vt Interea ad templum non ęque Palladis ibant crinibus Iliacis passis. Liuius, Sabinę mulieres quarum ex iniuria bellum ortum erat, crinibus sparsis, scissaq; veste, victo malis muliebri pauore, ausę se inter tela volantia inferre ex transuerso impetu facto dirimere infestas acies.

Liui. l. i. ab vr. cõ.

NVptę, Sabię & cęterę iã Romãis nuptę. Cõueniunt, coadunanṫ. In ędẽ Iu. in templũ Iunonis.

PAV. MAR.

O pariter raptę,qm̄ hoc cõmune tenemus,
Non vltra lentę possumus esse pię.
Stant acies,sed vtra Dij sint pro pte rogādi,
Eligite,hinc coniux,hinc pr̄ arma tenet.
Quęrendū est,vidnę fieri malitis,an orbę.
Consilium vobis forte,piumq; dabo.
Consilium dederat,parent,crinesq; resoluūt,
Moestaq; funerea corpora veste tegunt.
Iam steterant acies ferro,mortiq; paratę,
Iam lituus pugnę signa daturus erat,
Cum raptę veniunt inter patresq;,virosq;,

Dictam,cõstitutam ab ipsis. Inter quas, nuptas. Mea nurus,Hersylia,cuius paulo ante meminimus,quę erat vxor Romuli,ideo nunc Mars filiam nurꝫ appellat. Sic est orsa loq,sic fari coepit. O pariter raptę,pponit Hersylia in mulierꝫ coetu q̃onem, cuꝫ vtrinq; staret ad p̄lium instructa acies, cõsultarent quid decernēdum esset,an vidnę fieri vellent,an parentibus orbę. si.n.patimur viros vincere, efficiemur orbę parētibus. si parētes, efficiemur vidnę, vt vtrunq; a nobis euitetur pacem inter vtrosq; tractemus. Efficax fuit hęc Hersylię ppositio, quādo quidem vtrūq; euitanduꝫ esse facile persuasit. O raptę pariter, quę simul mecuꝫ raptę fuistis. Quoniam tenemus hoc cõmune, quoniā hęc nota omnibus cõmunis est, q: simul raptę fuimus. Non possumus vltra lētę,tardę. Esse pię,quasi non possumus vlterius differre et dissimulare pietatē,quaꝫ hinc parētes, hinc exigunt viri. Stant acies,quasi iam ad pugnam instructi exercitus,hinc parentū, hinc virorꝫ sunt. Sed eligite, quasi maturo cõsilio discernite,et deliberate. Pro vtra parte, pro qua duarꝫ partium. Dij sint rogādi,an pro viris,an pro parētibus. Hinc,ex hac parte. Coniux tenet arma, quasi hic virorꝫ exercitus est instructus, et ad pugnam paratus. Hinc tenet arma pater, ex altera parte parētes armati manus sunt ad pugnam collaturi. Est quęrendū,quasi illud inquirēduꝫ quod melius esse ducatis. An malitis,potius velitis. Fieri vidnę,viris diuisę, quasi an velitis potius amittere viros. An orbę,sine parentibus, orbum.n.dicimus re charissima priuatū. vt qui patrē,aut matrem,aut filios,quasi lumē amisit. Dabo,ego. Vobis cõsilium forte,q: laudem fortitudinis et magnanimitatis mereat. Et pium, cum laude quoq; pietatis. Cõsiliuꝫ dederat,Hersylia id cēsuerat vt legationis officiuꝫ sumeret,aut vt poeta et Liui.asserunt, vt in medias acies irēt. Parent,obediūt cęterę omnes Hersylia. Et resoluunt crines, dissoluūt et pandunt capillos. Et tegunt corpora moesta,moestitiam prę se ferentia. Veste funerea,lugubri,qualis est vsus in funere parētuꝫ,aut virorum. Iā steterant acies, de hoc ita Liui.inquit, Sabinę mulieres,quarꝫ ex iniuria bellum ortuꝫ erat,crinibus sparsis, scissaq; veste,victo malis muliebri pauore,ausę se inter tela volantia inferre.Ex transuerso impetu facto dirimere infestas acies, dirimere iras, hinc patres, hinc viros orātes,ne se sanguine nefando soceri,generiq; respargerent,ne parricidio macularent partus suos,nepotum illi,liberorꝫ hi progenie.si affinitatis iter vos, si coniugij piget in nos vertite iras. Nos causa belli,nos vulnerum ac cędium viris ac parentibus sumus.Melius peribimus q̃ sine alteris vestrum vidnę,aut orbę viuamus.Plutar.vero sic loquentes,introducit.Quid mali fecimus viri?aut quid deliquimus pr̄es?Necdum satis de nobis sumptum suppliciū est, cū in tātum dedicus ac ignominiam deuenimus,vt amisso pudore,et pudicitia alienis viris raptę premeremur,nisi et hāc quoq; supremā omnium,ac infelicissimaꝫ calamitatem,vestro telo, vestro sanguine pferamus. Si vindicandus erat horꝫ scelus.si vlciscenda iniuria.si redimenda tanto sanguine captiuitas nostra. Cur non ab initio aduersuꝫ neqssimos hostes venistis?Cur cõtempsimus cum recens erat scelus,et adhuc pudorem et virginitatem nostraꝫ intra sua limina tuebamur. Sed expectastis.s.vt cum his viris aliquo pignore deuinciremur.Quo maiori postea moerore,ac molestia,et maritis iam factis patribus,et vobis afficeremur.Quippe quę tā nefando pręlio,taꝫ infestissimo ferro,cõmuni sanguini,ac parricidio partus nostros foedari intueamur. Hęccine est paterna pietas?Hiccine liberorꝫ amor? Hęccine cõnubij fides?si salutem nostram petitis,si libertatē quęritis, si pietatem colitis,mittite hos animos, mittite hęc arma,quę nō nisi in generos vestros quasi in proprium sanguinē contulistis.Neue finite vt sine his viris viuamus,ex quibus iaꝫ et liberos genuimus, et beneuolentiam,et charitatem comparauimus. Neue in aliam seruitutē ac calamitatem concidamus.Hęc Hersylia vnaq; cum cęteris locuta est.

Iamq; steterant acies, instructi suis ordinibus ad pugnam fuerant exercitus. Paratę ferro, armis exercendis. Et morti,ad mortem, quasi ad inferenda,suscipiendaq; vulnera, et mortem.

Iam lituus erat daturus signa pugnę, tuba erat clangore ad pugnam acies motura nā cum primum insonuisset, conseruissent manus. Lituus et baculus incuruus,quo sedētes augures aui bus templa designabant, et pro tuba etiaꝫ incurua ponitur.Virg.Et lituo pugnas insignis obibat et hasta. Et lituus ille Romuli baculus, qui post Romulum in medio incendio integer mansit. Sed de eo alias. Cum raptę mulieres, quę raptę fuerant. Veniunt inter patres et inter viros, irrupuere in medias acies. vt in natali, Tum properata manus conserta per agmina passis Crinibus ante patres charos, interque maritos, Germanosque ruunt, et dulcia pignora natos Ostentant, cęlum magnis hinc questibus implent.

[Margin:] ſo Sabi / orꝝ ad / ies ēt ad / maritos

[Margin:] Lituus Romu. ī medio incēdio remāsit integer

Inq; ſinu natos pignora chara tenent.
Vt mediū campi ſciſſis tetigere capillis,
In terram poſito procubuere genu
Et,quaſi ſentirēt,blando clamore nepotes
Tendebant ad auos brachia parua ſuos.
Qui poterat,clamabat auū tūc deniq; viſu3,
Et qui vix poterat,poſſe coactus erat.
Tela viris,animiq; cadūt,gladijsq; remotis
Dantur ſoceri generis,accipiuntq; manus.
Laudatasq; tenēt natas,ſcutoq; nepotem
Fert auus,hic ſcuti dulcior vſus erat.

ANT. FAN.

PIGNOra chara,q2 nihil magis amat a parenti bus,ǭ filij qui ſunt pignus parētum. Quaſi ſentirent,quaſi intelligerent rē quam per ętatē re vera intelligere nō poterant. Poſſe coactus erat, exprimēre vagitu primam aui literā. Tela viris, animiq; cadunt,vi pietatis quę penitus et in penetralibus animi recon- ditur.Liui. Mouet res tum multitudinē, tu3 duces,ſilentium et repentina fit qes. Soceri generis, ſoceri dicti ſunt ꝙ ſibi generū aſſociēt. Generi ꝙ aſſumantur generandi cauſa. Scutoq; nepote3 Fert auus, auus ab ęuo nominatus putatur, ꝙ patre antiquior ſit. Nepos vero dictus vr̄ quaſi natus poſt. Oebalię,Sabinę.Vt.n.diximus ſupra, Sabini volunt Lacedęmoniorū ſe fuiſſe coloniam.vn̄ illud eſt,Protinus Oebalij rettulit armati Lacedęmōij aūt Oebalij dicti ſunt ab oebalo Argoli filio,q in Laconia regnauit.Per Sabinas autē ſiue Oebalias.accipe Romanas matronas,quaru3 multę a Sabinis progenitę ſunt. Vel ꝙ erat de me feliciter Ilia mater,prima ratio qua matronę calen.Mar.colebant hęc fuit,ꝙ Sabinę ſtrictis mucronibus interpoſitę Martia bella finierunt.Secūda eſt,vt fauore Martis ea3 felicitatē conſequerentur in filijs,quam videbatur is Deus Ilię cōceſſiſſe, quę a Marte cōpreſſa Romulum ſummę felicitatis filium peperit.Tertia deinde ſubiūgitur,ꝙ mēſe Martio terra foecūda eſt, quales matronę fieri cupiūt. Item quarta,ꝙ calen.Mar.Iunoni Lucinę templū datum eſt ad Exquilias.Additur et qnta , ꝙ Mars Iunonis dicitur filius,quę coniugijs pręeſt.

Soceri Generi Auus Nepos

Sabini Lacedęmonijs oriundi Oebali

Cur Matronę calē. Martias colebant

PAV. MAR.

ET TEnent in ſinu natos,quaſi ferunt filios ex Romanis natos complexos.legitur etiā Ferunt. Chara pignora,q2 nil charius filijs. Vt,poſtǭ. Tenuere mediū cam.quaſi fuere in medio cāpo, vbi paratę erant acies. Capillis ſciſſis,et paſſis et ſciſſis crinibus. Procubuere,inflexere ſe. Genu in terrā poſito,more ſupplicum ante Deos et reges ſummos.et Diony.Poſt legationem et Herſylię verba inqt,His dictis procubuerūt omnes ad regis genua,ſimul cū filijs,permāſeruntq; humi proſtratę donec eas aſtantes erigerent,moderata oia pro viribus ſe facturos pollicīti.Ita nunc poeta ꝓcubuiſſe eas dicit. Et nepotes,ipſi infantes, quos in vlnis ferebant mulieres. Tendebāt,extendebant. Parua brachia ad auos ſuos,ad Sabinos. Blādo clamore,leni vagitu,quo auorū mentes ad miſeratione3 alliciebant. Quaſi ſentirent,quaſi cognoſcerent ipſos,aut quaſi ſentirēt de qua a matribus agebatur. Qui poterat,ex illis infantibus. clamabat auu3,q erat bimus aut trimus,vt per ętatem poſſet verbū proferre.clamabat auum etiā ſi verbum non ꝓferebat,vagiebat. et alluſit poeta ad puerilem vocē. nam illa eſt a. ſic prima litera videbatur auū clamare. Tum deniq; viſum, quem tandem tum primū viderat. Et qui non poterat tunc vagire,aut clamare. Erat coactus poſſe,cogebāt a matribus vt vagiret et clamaret. Tela viris animiq; cadunt,et Liuius,Mouet res tu3 multitudinem,tum duces. ſilentium et repentina fit quies.Inde ad foedus faciēdum duces prodeunt. Nec pacē modo ſed ciuitatē vnam ex duobus faciunt, regnum cōſociant, imperium omne conferunt Romā.Ita gemināta vrbe, vt Sabinis tamen aliqd daretur Quirites a Curibus appellati.ē reliqua, eadē fere ab alijs quoq; referuntur. Tela et animi cadunt viris,cōcidere arma e manibus illorū, et hoſtiles animi cōmoti ſupplici filiaru3 oratione et nepotū aſpectu. Et remotis gladijs,reiectis vtrinq; enſibus. Soceri,ſabini. Dant manus generis, Romanis. Et accipiunt,q2 alter alterius dextrā tangebat.Generi autem et nurus appellatione , vt Vlpia.inquit,Sponſus quoq; et ſponſa cōtinentur. Item ſoceri et ſocrus appellatione ſponſorum parentes cōtineri videntur.et titulo de verborum ſigni. Generi inquit appellatione et neptis et pronepotis tam ex filio ǭ ex filia editarū,cęterarumq; maritos contineri manifeſtum eſt. Et tenent , ipſi Sabini parentes. Natas,filias. Laudatas,dignas laude,aut laudatas,et cōmendatas ab earum pietate,quę bellum dirimerūt et honores ob id habiti.vt ab ipſis.xxx.curię denoiarent̄,licet ſint qui aliter ſentiāt. Pręterea vt ab omni labore eſſent liberę p̄terquam a lanificio. Auus,Sabinus. Fert nepotem ſcuto , imponebat et ferebat nepotem ſcuto velut in cuna. Hic vſus ſcuti,inferendo in concordia et pace nepotem. Erat dulcior, ǭ fuerit in diſcordia,et bello. Inde,ex illo. Matres Oebalides,Laconicę,ideſt Sabinę. Nam (vt Plutar. inquit)Sabini Lacedęmoniorum colonias fuiſſe volunt.Sed de hoc in primo latius. Habent non leue munus,habēt ipsę Sabinę matres,et ab his progenitę magnum hoc munus. Celebrare diem et primas meas calēdas,diem calendarum Martiarum mibi dicatarum. Sacrificabant Marti matres Romanę calendis Martijs, nō quod eo die eſſent Conſualia,ſed in honorē Martis. Nam(vt Plutar. inquit) conſtat tantum facinus a Romanis perpetratum die octaua ac decima menſis Sextilis,quem nunc Auguſtum vocāt Qua quidem Conſo Conſualia feſta celebrabant. Hęc ille in,vita Romuli.Sed vt oſtendit in Problematibus Problemate. xlvij.Eo die Conſualiorum

Vlpianus de ſpōſo et ſpōſa ſocero et ſocrus

equos

equos et asinos coronis exornã, et otiari sinunt, et has rationes adducit. An q Neptuno equestri diem festum agunt. Asinus autem propter equũ pari fruitur licentia. An illud potius q instituta nauigatione, cum multa nauibus veherentur otium quoddam, ac remissio iumentis data est.

Exquilina dicta est vna quatuor tribuũ, in quas vrbs a Seruio Tullo diuisa est. Eę fuerunt Suburbana, Palatina, Collina, Exquilina. Sane Romulus bello Sabino in Exquilijs excubias egit, inde Exquilię dictę. A nuribus Latinis, nurus eoq; nubãt dicuntur nomẽ accepisse. Nurus

Inde diẽ, primasq; meas celebrare calendas
Oebalię matres non leue munus habẽt.
Aut quia cõmitti strictis mucronibus ausę
Finierant lachrymis Martia bella suis.
Vel q erat de me feliciter Ilia mater,
Rite colunt matres sacra, diẽmq; meum.
Quid? q hyems adopta gelu tũc deniq; cedit,
Et pereunt lapsę Sole tepente niues.
Arboribus redeunt detonsę frigore frondes,
Vuidaq; ĩ grauido palmite gẽma tumet.
Quęq; diu latuit, nũc qua se tollat in auras
Fertilis occultas inuenit herba vias.
Nunc foecũdus ager, pecoris nũc hora creãdi,
Nunc auis in ramo tecta, laremq; parat.
Tẽpora iure colunt Latię foecũda parentes.
Quarum militiam votaq; partus habet.

Aut q, hac ratione matres Marti sacrificant, vel q ausę ingredi medias acies, bellis finem imposuere. Vel Ilię recordatione, quę ex me Romulum peperit. Aut q ausę sunt ipsę matres. Committi strictis mucronibus, cõmittere se euaginatis ensibus. Finierant Martia bella, finem imposuerant bellis, quibus ego pręsum.

Suis lachrymis, fletu et querelis suis.

Vel q Ilia virgo Vestalis, Numitoris filia. Erat de me mater, pepererat ex me Romulum. Feliciter, q felix fuit ille partus, quę erat tantam vrbem positurus. Matres, Romanę. Rite, ex ritu et consuetudine. Colunt sacra et diem meum, celebrant et sacrificant mihi calen. Martijs.

vir. vesta

Publica facta, sacrata, neq;.n. existimare debemus vnius diei spacio, et coeptã ędes, et perfectam fuisse. Festus auctor est Iunonis ędem calen. Martijs coli coeptam.

Iunonis ędes

Quid moror? descẽdit ad vltimam rationem, qua docet iure fieri, vt Matronę calẽdas Martias colant.

Gaudet florentibus herbis Hęc Dea, Iuno floribus gaudet, vnde creditur Mars tacto flore a Iunone conceptus. Hunc Festus existimare nonnullos refert Gradiuum dictum q gramine ortus sit, quod interpretatur (vt idem inquit, et nos diximus supra) q corona graminea in re militari maxime honorationis est. Ego ex flore Martem cõceptum fingi existimauerim, q sępenumero e re nullius momenti concipitur discordia et bellum oritur.

Quid? q hyems, tertia ratio cur matres celebrãt. calen. Martias, quia tunc est tempus foecundum, quo omnia putrescere incipiunt, et procreare suos foetus. Et quę foecunda est, aut foecunda esse cupit, principium foecundi temporis colit, inde matres Marti eo die sacrificant. Quid? dicam s.

Quod hyems, hyemale tempus. Adoperta gelu, quasi quę terras glacie et niuibus tegit. Tũc deniq; cedi, cum ego referam vernum tempus, cedit tunc hyems.

ET PEREunt lapsę Sole tepente niues, Virg. Vere nouo gelidus canis cum montibus humor Liquitur. Vuida gemma, vuidum est quod aliquid humoris habet intrinsecus. vnde vua dicta existimatur, nam humidum est quod humorem habet extrinsecus. Militiã votaq; desiderat mulier partum, sicut et miles prælium, q̃uis non sine periculis illa ad partum, hic descendat ad p̃lium.

NT. AN.

vuidum humidũ

Excubias vbi rex Romanus habebat, scripserũt quidam (vt ait Varro) Exquilias ab excubijs regis dictas. Alij q excultę a rege Tullo fuerint. Ser.n. Tullus, quem Solinus Exquilium dicit Quirinalẽ et Viminalem colles vrbi addidit, et auxit Exquilias, teste Liuio, ibiq; ipse (vt loco dignitas fieret) habitauit, vbi et Virg. domũ habuit, auctore Seruio, iuxta hortos Mecoenatis, qui eo in loco ab eo constituti sunt ob aeris salubritatẽ, cum Exquilina regio ante sepulchris vacaret. Ab Exquilijs

Exquilię

PAV. MAR.

ET NIues lapsę, collapsę, q in aquas resolutę labuntur. Sole tepente, qui cum tepidior sit q̃ in hyeme fuerit. Pereunt, ab ipso Sole liquefactę. Frondes detonsę frigore, quę rigore frigoris deciderant ex arboribus. Redeunt arboribus, quia renasci incipiunt. Gemma vuida tumet in palmite vitis, turgescit in ipsis vitium sarmentis, vuidum dicimus quod habet humorem interius, sicut vua. humidum vero quod exterius. Gemma pro oculo vitis ponitur, vt in primo diximus, ipse tamen non potest dici vuidus, sed ex eo vuida nascuntur. Palmite tenero. dixit propter redeuntem succum.

Gẽma p oculo vitis

Et herba quę diu latuit, hoc est per hyemem sub terris fuerat. Latuerat tamen aut semẽ, aut radices herba vero aruerat. Inuenit herba ipsa fertilis vias occultas, nam subterraneas.

Qua, parte scilicet hoc est quibus vijs. Tollat se in auras, emergat in aera et attollat se. Nunc verno tempore. Nunc, in vere. Ager est foecundus, parit foetum, q nascuntur et crescunt fruges in spicas. foecundus a faciendo dicitur q fructum faciat. Nunc est hora, est tempus.

Creandi pecoris, redit enim amor et coniunctionis appetitus pecoribus ipsis, et quod quidem, vt Cicero ostendit, commune est omnium animantium procreandi causa, pariun

tur ergo verno tempore pecora, ꝓſertim et hedi et agni. Nunc auis parat in ramo, in ramis arborum. Tecta et larem, tecta vt ſit ſub frondibus. Larem, nidum vt pariat in eo, et educet pullos. Iure, merito igitur. Parentes latię, Romanę mulieres. Colunt foecũda tempora, celebrant principium veris, hoc eſt calen. meas, quę tempora ſunt foetus referentia.

TV Nobis lucẽ Lucina dediſti, q꜠ ope Iunonis Lucinę partus in lucẽ edit. Si qua tamẽ granida eſt, nõ expectent quę granidę ſunt pariendi tempus, vt tunc dicũt Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro, ſed incipiant calendis Martijs ꝓcari Iunonẽ, vt cum tẽpus aduenerit pariendi eius ope partus molliter emittat.

Adde, qđ excubias vbi rex Romanus agebat
Qui nunc exquilias nomina collis habet,
Illic a nuribus Iunoni templa Latinie
Hac sũt (ſi memini) publica facta die. (ſis?
Quid moror? & varijs onero tua pectora cau-
Eminet ante oculos qđ petis ecce tuos.
Mr̃ amat nuptas, matrũ me turba frequẽtat
Hęc nos pręcipue tam pia cauſa decet.
Ferte Deę flores, gaudet florẽtibus herbis
Hęc Dea, de tenero cingite flore caput.
Dicite, tu nobis lucem Lucina dediſti,
Dicite, tu voto parturientis ades.
Si qua tñ granida eſt, reſoluto crine ꝓcetur,
Vt ſoluat partus molliter ipſa ſuos.

Quarum, mulierũ. Militiã et vota habet partus, quaſi quarum ſtudiũ et votum eſt ipſa in pariendo foecũditas, nam pro militia laborem partus ſignificat, pro voto deſideriũ, quoniã partus mulierũ laborioſus eſt et deſideratus. Adde q꜠ excubias, quarta ratio, q꜠ calendis Martijs in valle Exqlina nuptę templum Iunoni Lucinę dedicarunt, pro aſſequenda foecũditate, de quo latius diximus ſuperiore li. Cunq; Iuno ꝓſit nuptis, et ſit Martis mater, iure ob Martis reuerẽtiam Marti mulieres calẽdis Martijs ſacrificãt. Adde quod vbi rex Romanus agebat excubias, vigilias, et cuſtodias, et ſuperiore libro diximus auctore Var. Exqlias dictas ab excubijs regis, vel ab eo q꜠ exculte a rege Tullo eſſent.

Quare calen. Martię dicatę ſunt matronibus

Qui collis habet nũc nomina exquilias, vocant nunc exquilię ab excubãdo, ſeu excolendo. Illic, in exquilijs. A nuribus Latinis, mulieribus Romanis. Sunt facta templa publica Iunonis, publice fuere cõſecrata templa Iunonis Lucinę, de q̃bus ſuperius. Hac die ſi memini, calẽdis meis ſi recte recordor. Quid moror? qd detineo te in mora. Et onero tua pectora varijs cauſis, quaſi cur affero tibi tot rõnes. Quot tu petis, quaſi ratio huius rei. Ecce eminet ante oculos tuos, ecce tu me vides Iunonis filium, q̃ ſum huiuſce rei cauſa. Mater, Iuno. Amat nuptas, ꝓeſt connubijs, et nuptę ſunt illi curę, q꜠ eas amat. Turba matrum frequẽtat me, celebrat diem meũ, et frequẽtes eunt matres in ędem meã. Hęc cauſa tamen pia, qua pię matres me colunt. Pręcipue, quaſi in primis. Decet nos, et me et matrẽ, aut me Iunonis filium. Mars. n. ex Iunone et gramine natus eſt, vt inferius dicemus. Ferte Deę, hortatur nuptas vt Iunonem colãt, ferantq; capita ſertis coronata, ꝓcenturq; vt parturientibus adſit, quo ſine dolore poſſint partuũ edere. Ferte, offerte. Flores Deę, Iunoni Lucinę. Hęc Dea, Iuno. Gaudet herbis florentibus, gaudet offerri ſibi flores, et floridas herbas. Cingite, coronate. Caput, veſtrum. De tenero flore, ſertis ex tenellis floribus contextis.

Quis mihi nũc dicet quare cęleſtia Martis Arma ferant Salij, Mamuriũq; canant, anno octauo regni Numę cum peſtis Italiã occupãs, Romam quoq; inuaſiſſet, ferunt breue ſcutum e cęlo lapſum in Numę manus, qui ſe ait ex Egeria, muſiſq; audiſſe ſcutũ ad vrbis ſalutem miſſũ ſeruari oportere, alijs vndecim ad eius ſimilitudines factis, q̃bus id miſceretur ne internoſci poſſet. Datum eſt igit negocium Mamurio inclyto fabro, ſũmoq;, artificibus cęteris diffidentibus, deſperãtibusq;, vt ſimilia eius ancilia fingeret. Quod opus cũ ille arte exq̃ſitiſſima abſoluiſſet ita, vt neq; ipſe Numa iã ſcutũ cęleſte dignoſceret, et ei quodcũq; peteret ꝓmium ſe exhibiturũ polliceret, artifex non pecuniam ſed gloriã pro mercede petit, vt videlicet Salij inter carmina ſuũ nomen canerẽt, quod ꝑ multa tp̃a obſeruatũ eſt. In Saliorũ n. carminibus cũ Pyrrhichij modulo abſolutis Veturius Mamurius canebat. Licet qdã dixerint veterem memoriã cani, vt Plut. et Var. ſcripſere. Eidẽ Mamurio legimus diẽ cõſecratum eſſe, quo pelles virgis feriebãt ad artis ſimilitudinẽ. Conſtat aũt Salios Ancilia cuſtodiſſe, quę hoc tp̃e circũferre cõſueuerunt. Erãt. n. Martis ſacerdotes a Numa cõſtituti, ac dicti Salii, nõ (vt qdã fabulant) a viro Samothrace ſeu Mãtineo, ſed a ſaliẽdo, q꜠ (vt inqt Ser.) circa aras ſaliant et tripudiẽt. Id. n. in ſacris quotannis et facere ſolẽt et debẽt, vt inqt Var. vbi ſuauiter mouebant conuerſiones ac mutationes celebri et crebro numero robuſte, leniterq; reddẽtes. Saltabatur aũt in religionibus, teſte Ser. q꜠ nullã maiores noſtri corporis partẽ eſſe voluerunt, q̃ non ſentiret religionem. nã vt cantus ad animum, ita ſaltatio ad mobilitatẽ corporis ꝑtinebat. Hic ſacerdotes (vt ait Plut.) induti puniceis tunicis, ęneiſq; balteis ſuccincti ęneas capitũ galeas ferebãt, ac paruis gladijs arma pulſabant, q̃bus ſꝫm Liui. Numa tunicę pictę inſigne dedit, et ſuper tunicã ęneum pectoris tegmen. ijdem dextra virgã, lęua peltam gerebãt. de qua loco ſuo dicemus. Virgil. eos Herculi dedit quãuis antiquitas ſacrauerit Marti. vt Tum Salij ad cantus incenſa altaria circuũ Populeis adſunt euincti tempora ramis. Quod recte poetaꝝ feciſſe Macro.

Macrobius docet,ꝙ Hercules apud pontifices ides, qui et Mars habebatur,et chaldęi ſtellam Herculis vocent,quam reliqui omnes Martis appellant. Saliorum numerum Tullus Hoſtilius dicitur dupli caſſe cum Numa.xij. tantum ex patricijs iuuenes ſpactatiſſimos ad id ſacerdotium legerit,quod quã ti fuerint hinc facile coniectare licet.Quod Appius Claudius vt triũphalis Salius vſq; ad ſenectutem fuit, et pro gloria obtinuit ꝙ inter collegas optime ſaltaret. Neq; abhorruiſſe ab eodem ſacerdotio dicuntur, Africanus et.L.Florius Bibaculus,quorum poſterior tulit Ancilia pręcedentibus ſex lictoribus cum pretor eſſet.Hinc epulę ſplendidę atq; opiparę ab Horatio Saliares dicuntur,vt Nunc Saliaribus ornare puluinar Deorum tempus erit dapibus ſodales. Saliebant autem hi ſacerdotes non ſolum circa aras, ſed per vrbem.xij.Ancilia circunferentes,ne illa fir mo intuitu cerni poſſent. Nympha mone,inuocat Egeriam omnium Numę conſiliorum conſciam,cum qua is credi voluit ſe habere congreſſum ac frui ſecreto eius colloqo , vt conſilia qbus reſp. ab eo rege adminiſtrabat maximam auctoritatẽ haberent. Cęterum nonnulli eum hydromantia vſum exiſtimant,vt futura pnoſceret. Nemori, ſtagnoq; operata Dianę, Artemiſium dicit Dianę lucum,vt inquit Strabo, cuius templum ſilua circundata,cui lacus more pelagi fluctuans adiacet. Dicebat autem id templum ędificium Tauricę,vbi Oreſtes Dianę ſimulacrum collocauit, quod e Scythia Taurica creditur attuliſſe, ſic dicta a Tauris loco eius regionis, vt eſt locus in Scythia Tauros dixere priores.Id ſimulachrum faſce cęlatũ dicit, quo tpe ab Oreſte ſurreptum eſt.vnde Dianam faſcelidem phibent nuncupatam, eadem et Aricina dicebat,ꝙ haud longe eſſet ab Aricia.Item(vt quibuſdam placet)nemorenſis a nemore Aricino. De quo ait Luca.Qua ſublime nemus Scythicę qua regna Dianę.Et Cato in primo originum,teſte Priſcia. Lucum Dianiũ in nemore Aricino Egerius Libius Tuſculanus dedicauit. Hunc Artemiſiuꝫ veteres dixerunt a Diana,quę Artemis dicit auctore Macro.quaſi ęrotemis.i.aerẽ ſecans,ipſa.n. eſt Luna,vt Diximus ſupra.Vult aũt Egeriaꝫ eſſe Dianę Aricinę miniſtram.Vnde ait.Operata, qđ interdũ de ſacris dr̃ auctore Seruio,eſt ſane Aricia oppidũ non longe ab vrbe,a qua diſtare dr̃ ad deceꝫ millia paſſuum,et prope Albam, a qua diſtat ſtadijs xx.in eius nemore oppidum, eſſe aiũt, quod hodie dicitur Cynthianum.

Quis mihi nunc dicet quare cęleſtia Martis
Arma ferant Salij? Mamuriumq; canant?
Nympha mõe nemori,ſtagnoq; opata Diãę,
Nympha Numę coniux ad tua feſta veni.

DIcite,vos nuptę. Tu Lucina dediſti nobis lucem,ꝙ te duce ad lucem venimus, ſuperiore libro diximus Iunonem Lucinam Dianã eſſe, licet Diodo.Lucinam Iunonis filiam dixerit,'et alio in loco poeta Lucinam a Iunone miſſam, et hic pro Iunone intelligi velle demonſtrat,rõ ẽ quę ex Macro.ſumitur, Veteres putaſſe Iunonem et Lunam eandem eſſe,qꝛ Luna per aerem meat, vnde αερτεμην nuncupauerunt αεροτομην,quod aera ſecat. et Iuno aeris arbitra eſt,cui menſium initia conſecrauerunt,vt in.i.lib.diximus,Dicite tu Iuno.

Ades voto parturientis,cum a parturiente vocaris fer opem et ſerua illam. Tamen ſiqua eſt grauida,cum cal. Marti. ita Iunonem nuptę pcari debent,ſi qua ex his grauida eẽt. Precetur crine reſoluto, crinibus ſolutis et paſſis. Vt illa,Lucina. Soluat partus ſuos, incluſum partum ſoluat vt edere poſſit. Molliter,leniter ẽ ſine vllo dolore Quis mihi nunc, hactenus cum Marte locutus eſt, nunc ſcripturus feſtum Saliorum Egeriam nympham implorat.de qua paulopoſt.Et(vt ſuperius diximus) Numa ſacrorum inſtitutiones in octo partes diuiſit. Sexta pars(vt Alycarnaſeus inquit) his diſtributa eſt, q vocant a Romanis Salij, quos Numa ex patricijs creauit.Iuuenes.xij.ſpectatiſſimos diligens,quoruꝫ ſacra manebant in palatio,vocatiq; Palatini, hi q dem Agonales, a quibuſdam Collini dicti, quoꝝ ſacrarium erat in Collino monte poſt Numã ab Hoſtelio rege condituꝫ ex voto.Hi Salij omnes ſaltatores et laudatores armatoꝝ Deorum. Tunicas verſicolores balteis ſuccincti ęneis, apicas capitibus imponentes pileos altos,quos Grę. cirbaſias appellant,accincti omnes gladio, dextra lanceam, aut virgam tenent,lęua peltam Thraciam,ea eſt ſcuti cuneati ſpecie arctiora habentis latera,qualia ferũt apud gręcos,qui Curetum ſacra perficiunt, vnum ieſſe dicunt cęlo demiſſum,inuentumq; in regia Nume,nemine inferente, nec viſa apud Italos tali forma,Veritum Numam inſidias et furta, Ancilia huic cęleſti ſimilia multa paraſſe dicunt. Cum Mamurio quodam opifice,ita vt incerta inſidiaturis et indeſcreta fieret diuini illius natura, nec internoſci poſſet, et reliqua . Hęc autem a poeta multis verſibus explicantur.Feſtum vero ipſum calendis Martijs celebrabatur.Sed cętera quę ad rem faciunt ſuis in locis referemus. Quis nunc dicet mihi, quaſi a quo diſcere potero . Quare Salij Martis,qui ſacerdotes ſunt Martis . Ferant arma cęleſtia,ancilia ipſa, et illud quod e cęlo cecidit.

Pileos cirbaſias

Mamuriumq; canant,cantando Mamurij nomen repetunt.Voluit enim ipſe Mamurius ĩ mercedem clypeorum,quos fecit inſtar illius cęleſtis,cani carminibus Saliorum. Sed de eo paulo inferius. Mone,inſtrue,ẽ doceas tu me. O Nympha, et periphraſi Egeriam oſtendit, de qua paulopoſt.

Operoſa, officioſa . Nemori' et ſtagno Dianę,quia nympha eſt fontis, qui in nemore Cynthię eſt, vbi nunc oppidum appellatur Cynthianum, cuius fontis riuulus ſtagnum init prope Ariciam. O nympha,o Egeria . Coniux Numę,cum qua Numa congreſſum ſe habere dicebat. Veni ad tua feſta, ad ea feſta quę tuo conſilio ſunt inſtituta.

ANT. FAN.

ANTIquā religione, q Orestes in eo luco cum Iphigenia sorore templū sacrarunt, q necesse est fuisse paulopost Troiā dirutā, et longe an̄ Romā ꝯditam. Nota sunt quę de Orestę poetę fabulant, q̄uis multa sint, quoꝝ Sophocles et Euripides meminerunt. Vnde illud est. Scriptus et itergo nec duz finitus Orestes. Hic sum regē Thoantez in regione Taurica cū sorore Iphigenia fugit, et simulachꝝ inde sublatū haud longe ab Aricia collocauit Dabat aūt facultas dimicandi, quasi ad pristini sacrificij reparationem, apud Tauros. n. Diana humano sanguine placabat, cui translatę in nemus Aricinū seruos tātum aliqn̄ imolarunt. Sed cuz postea Romanis sacroꝝ crudelitas displiceret, Diana ad Laconas translatū dr, vbi sacrificioꝝ ꝯsuetudo adulescētuloꝝ verberibus seruat, qui (vt scribit Cice. in. ij. Tusc. gónum) ad arā sic verberant, vt multus e visceribus sanguis exeat quoꝝ nemo exclamatur, nemo igemescit,

Hippolytus Aricię latuit Virbius

Hic la. Hip. &c. cum Hippolytum equi traxissent lacerassentque Diana eum ab inferis p Aesculapium reuocauit ac Nymphę cōmēdauit Egerię, et Virbiuz quasi bis viꝝ vocari iussit. Sed re vera (vt inquit Serui.) Virbius ē numen Dianę ꝯiunctum, vt Veneri Adonis. Nec nos moueat

> Vallis Aricinę silua pręcinctus opaca
> Est lacus, antiqua relligione sacer.
> Hic latet Hippolytus loris distractus equoꝝ,
> Vnde nemus nullis illud aditur equis.
> Litia dependent longas velantia sepes,
> Et posita est meritę multa tabella Deę.
> Sępe potens voti frontem redimita coronis
> Foemina lucentes portat ab vrbe faces.
> Regna tenēt fortes māibus, pedibusq; fugaces,

Horatius, qui ait, Infernis Neq; in tenebris Diana pudicum Liberat Hippolytū, quē Virg. scribit, Ad sidera rursus Aetherea, et supas cęli venisse sub auras Pęonijs reuocatum herbis et honore Dianę. Nō. n. quod Hora. dicit ad illud referri debet, qd post distractionem quā ab eqs est passus Hippolytus ī vitam restitutus dr, sed ad ꝯditionem mortalitatis, quā ante reuocationē effugere non potuit fauore Dianę, is fuit Thesei filius ex Anthiope, siue Hippolyte Amazone, qui apud Pittheum Troezenę educatus est. De qua Oui. Hic tecū Troezena colā Pyttheia regna. Vnde nemus nullis illud adit equis, Virg. in. vij. Aene. Vnde etiam templo Triuię, lucisq; sacratis Cornipedes arcentur equi, qd littore curꝝ, Et iuuenez monstris pauidi effudere marinis. Idē et scripsit Callimachus, teste Seruio. Litia dependent longas velantia sepes, tabellę pictę ac litio suspensę ab his qui vota soluerunt. Quod et maiores nostri facere ꝯsueuerunt. Vnde illud est Tibulli, Nam posse mederi Picta docet templis multa tabella tuis, et hac ętate non pauci faciunt. Scimus aūt Dianam morbo affectis opem afferre. Quare Siculi eam (teste Diomede) Lien appellarunt a Polylio. i. soluo, quasi solutricem maloꝝ, q ea placata laborantes morbis finem malis inuenerunt. Potens voti, foemina voti cōpos, et cōsecuta quicquid petijt a Diana, sępenumero accensis facibus ex vrbe Roma ꝯfert se ad Artemisium, vt agat Deę gratias vel vota ꝑsoluat. Regna tenent manibus fortes, pedibusq; fugaces, Sacerdos Dianę Aricinę rex olī dicebat. Vnde illud est, Immittis Aricia regni. Et Sueto. ait in Caligula, Nemorensi regi q multos iam annos potiret sacerdotio validiorez aduersarium subornauit. Erat autem hic sacerdos fugitiuus. Fuit enim in hoc templo post mutatum ritū sacrificioꝝ arbor quędam (vt scribit Serui.) de qua infringi ramum non licebat. Dabat tamen fugitiuis potestas, vt siquis inde ramum potuisset auferre, monomachia. i. singulari certamine cum templi sacerdote pugnaret, qui fugitiuus erat (vt quidā putant) ad imaginem fugę Orestis, qui post occi-

Tabellę pictę ī tēplis

Lien

Foeminę accensis facibus Aricia currebāt

Rex Nemorēsis

Orestis fuga dianę Tauricę

cum qdam verberibus afficiant ad necē. Eundē templi sacerdotem fugitiuum fuisse Strabo quoq; testatur his verbis, Barbaricus qdam Scytharumq; circa templum mos obtinet, qui. n. victimę mactator pus extiterit, sacerdos instituit, fugitiuus qdā vir gladium tenens et insultus semp circūspectans ad mutandum strenue paratus. Sane mutatum sacrificij ritum on̄dit Vir. in. vij. Aene cū ait, Pinguis vbi et placabilis ara Dianę. Sciendum igit fugaces pedibus hic accipi fugitiuos, q nō nisi fugitiuus sacerdos sine res creari poterat. Nam si diceres regnū tenere strenue pugnantes ac celeriter fugientes, non recte acciperes sensum auctoris, reluctaretur q; tibi et Seruij et Strabonis auctoritas. Quomodo. n. ad tutandūz strenue paratus est qui fugit? vel qūo fugitiuum vocat Seruius qui cum sacerdote regnuz obtinente nondum monomachia pugnauit?

VALlis Aricinę silua, relaturus poeta, quę et vbi sit Egeria, facit topographiam, hoc est loci descriptionem. Locum. n. esse dicit in Aricina valle, vbi latet Hippolytus, et Dianę simulachruz est ex Taurica aduectū, cui minore iā ritu fiunt sacra, inde riuulus defluit, aquas Egeria suggerit, quę musis grata Numę vxor et consilium fuit. Sed quoniam exigit locus vt de Egeria dicamus, de ea plura repetenda sunt. Numa accepto imperio effrenum populum religione compescuit, de Egeria (vt Diony. inquit) sermonem confinxit. Quo facilius ipsuz attenderent, qui diuina verebant, et impositas ab eo leges prompte susciperent tanq̄ a Dijs latas. Imitatus exemplū Minois Cretensis et Licurgi Lacedęmonis, quoꝝ alter colloquio se frui Iouis aiebat, pergens in Dictęum montem, vbi Iuppiter educatus est, descendebat in specum sacram, vbi leges componens, quas a Ioue accipere affirmabat, illas ad populum ferebat. Licurgus Delphos ꝓfectus, doctum se esse ab Apolline dicebat legūz ꝯstitutionē, quas Lacedęmonijs tradebat. Sic Numa Egeriam Deam pręferebat, &c. Et Liuius inquit, simulat sibi cum Dea Egeria congressus nocturnos esse. Eius se monitu quę acceptissima Dijs essent

PAV. aMAR.

Licurgus dicebat doctus ab Apolline Delphico leges

sacra

ſacra inſtituere. Et Lactan. ille Firmi. cū antiquorꝫ ſacrificia dānet, ſic inquit, Harꝫ vanitatū apud Romanos auctor et cōſtitutor Sabinus ille rex, q maxime aios hominū rudes, atq; impitos nouis ſupſtitionibus implicauit. Quod vt faceret aliqua cuꝫ auctoritate ſimulat cū Egeria nocturnos ſe habere cōgreſſus. Erat q̄dam ſpelunca ꝑopaca in nemore Aricino, vñ riuus ꝑenni fonte manabat. Huc remotis arbitris ſe inferre ↄſueuerat, vt mētiri poſſit monitu Deę coniugis ea ſacra populo ſe tradere, quę acceptiſſima Dijs eſſent, videlicet aſtutiam Minois voluit imitari, qui ſe in antrum Iouis recondebat, et ibi diu moratus leges tanq̄ ſibi a Ioue traditas aſſerebat, vt hoies ad parendum non modo impio, ſed ēt religione cōſtringeret. Nec diffi cile ſane fuit ꝑſuadere paſtoribus. Itaq; Pontifices, Flamines, Salios, Augures creauit, Deos ꝑ familias deſcripſit. Sic noui populi feroces aios mitigauit, et ad ſtudia pacis a rebus bellicis auocauit. Sed cum alios falleret, ſeipſum tamē non fefellit. Nā poſt annos plurimos, Cornelio, et Bebio cōſulibus in agro ſcribę Petilij ſub Ianiculo, Arcę duę lapideę ſunt repertę a foſſoribus, quarꝫ in altera corpus Numę fuit, in altera ſeptem libri Latini de iure pōtificio. Item Gręci totidem de diſciplina ſapientię ſcripti. Quibus religiones, nō eas modo quas ipſe inſtituerat, ſed oēs pręterea diſſoluit. Quare ad ſenatū delata, decretū eſt hi libri abolerent̄. Ita eos Q. Petilius ꝑ̄tor vrbanus in cōcione populi cōcremauit, et reliqua. Eſt lacus pręcinctus, circūdatus. Silua opaca, vmbroſa. Vallis Aricinę, ab Aricia, q̄ diſtat ab Alba viginti ſtadijs. Sacer antiqua religione, hoc deo dictum, ꝙ cōſecrata ibi ara Dianę ante Albā conditam. Nā cum Iphigenia, cuius in primo lib. meminimus, p̄eſſet arę Dianę Tauricę in Scythia, vbi hoſpites mactabant̄, appulit illuc Oreſtes, cui cum eū agnouiſſet, pepercit. Querētibus Scythis illam Oreſtē non mactaſſe, tumultū verita aufugit noctu cū fratre, ablato Dianę ſimulachro, venitq; in Italiam et in ſilua Aricina templum Dianę conſecrauit. Hic, in hac ſilua.

Latet Hippolytus, Theſei ex Hippolyta ſiue Anthiopę filius. Diſcerptus lor. habenis. Equorꝫ i. ab eq̄s frenatis et loris implicitis tractus, laceratusq; eſt, et q̄uis Cic. fabulam eſſe putet hiſtoria tamen fuit, ſed in Tragoedias ſic et in fabulas relata. Phędra Deucalionis Cretēſis filia, Theſei vxor, ob denegatū ab Hippolyto cōcubitum, eūꝫ viro appetiti cōcubitus falſo accuſat. Theſeus cum eſſent ſibi tria vota a Neptuno cōceſſa, vt in fabulis eſt, Hippolyti interitū optauit, de quo apud Annęum in Tr. Genitor ęquoreus dedit, Vt vota prono trina concipiā Deo, Et inuocata munus hoc ſanxit ſtyge, En ꝑge donum triſte regnator freti, Nō cernat vltra lucidū Hippolytus dieꝫ, Adeatq; manes iuuenis, irato patre. et reliqua. At Neptunus monſtrūꝫ ingēs īmiſit, quo exterriti eq̄ Hippolyti, fugiētes eūꝫ diſiecere, et loris implicitū lacerauere. Sed vt in hiſtorijs legimus, Cū ferretur curru Hippolytus, ei audita nouercę calūnia labenti aio, frena e manibus exciderunt. Turbati eq̄, excuſſis habenis, currū pręcipitēꝫ egerūt Quo effracto Hippolytus veſtibus implicitus, atq; ad terrā delatus interijt. Poetę vero cū Æſculapij ope reuixiſſe dn̄t, Virbiūꝫ mutato noīe appellatū, de quo alio loco dicat̄. Retinetq; Dianā Aricinā eum apud ſe dicunt. Alij Egerię cōmendatum, qđ oſtendit etiaꝫ. Vir. in fine. vij. Ænei. cum dicat, Egerię nemoriq; religatū. Appellatumq; Hippolytūꝫ volunt, ab ιππος equus, et λυο lacero, ſeu diſcerpo. Vñ, ex quo. Illud nemus, Aricina ſilua. Aditur nullis eq̄s, ex eo qđ equi iuuenum diſcerpſerūt, illud nemus igredi nō poſſunt. et Vir. Vnde ēt Triuię tēplo lucisq; ſacratis Cornipedes arcentur eq̄, ꝙ littore circū, Et iuuenē monſtris pauidi effudere marinis. Litia depēdent velantia, tegentia. Longas ſepes, alligabant̄ tabellę inſcriptę litijs, et appendebant̄ ſepibus, vota teſtātes. Sepem a ſepiendo dicimus, et plura ſunt genera ſepimētorum, de q̄bus agit Varro in re ruſtica. Et multa tabella, inſcripta nōibus ſeruatorum. Eſt poſita meritę Deę, Dianę q̄ vota exaudiuit. Sępe foemina potēs voti, hoc eſt voti cōpos. Redimita frontē coronis hoc, eſt coronata. Portat faces lucētes ab vrbe, portat faces accenſas ex vrbe Aricia cū aſſecuta eſſet, qđ voto optabat. Regna tenent fortes, regnum appellat poeta, eo ꝙ ſacerdos Triuię illic rex vocabat̄, et ſicut dicimus Ariciā nemoralem, ita et regē nemorenſem, et regna Dianę dicta. Lucanus in tertio Pharſalię, Qua ſublime nemus, Scythicę qua regna Dianę et in ſexto, Parua mycenę q̄tum ſacrata Dianę Diſtat ab excelſa nemoralis Aricia Roma. et Sueto. in vita C. Caligulę, Nemorēſi regi quod multos iā annos potiret̄ ſacerdotio, validiorem aduerſariūꝫ ſubornauit. ſic et Naſo regna dixerat. Fortes, ergo. Manibus tenēt regna, ipſius Dianę. Et fugaces pedibus, ille n efficiebat̄ rex, qui et viribus corporis, et pedūꝫ celeritate p̄ſtaret. opus. n. erat dimicatione, et qui validior erat, alterꝫ pellebat. Stra. cū de hoc agit, ita inquit, Eſt et Dianę lucus. i. Artemiſiū, ſic. n. vocāt, e ſiniſtra vię regione, ex Aricia ad Aricinā ſiluā conſcendētibus, qđ templum noiant ędificiū Tauricę. Nā barbaricus q̄dam, Scytharūq; circa tēpluꝫ mos obtinet. Qui. n. victimę mactator prius extiterit, Sacerdos inſtituit̄, fugitiuus quidā vir, gladiū tenens, et inſultus ſemꝑ circunſpectās, ad tutandū ſtrenue eſt paratus. Tēplum aūt ſilua circūdat, cui lacus inſtar pelagi fluctuās adiacet. Circūcirca montanūꝫ imminet ſupciliūꝫ cōtinenter, vnūq; p̄altum. Caua inde regio tēplum, aquamq; excipit. Fōtes ſpectare licet, e q̄bus lacus explet̄. Horꝫ ſacra ſub cuiuſdam Dęmonis appellatione hn̄t, hoc ī loco ſcaturigines obſcurę ſunt, et reliqua. Hęc verba Stra. indicāt eūꝫ lacū montibus circundatū, qui eſt vltra Albā. vbi eſt ab vno latere oppidū Cynthianū, ab altero nemus, ſic. n. alterūꝫ oppidū nunc vocant. His in locis aliq̄n adoleſcenti mihi delitię fuerant ęſtiuę, iā diu ab illis abſfui. Verꝫ in eodē templo olim humana victima imolabat̄. Sed cūꝫ poſtea (vt Honoratus inq̄t) Romanis ſacrorꝫ credulitas diſpliceret, q̄q̄ ſerui imolarent̄ ad Laconias eſt Diana trāſlata, vbi ſacrificij cōſuetudo adoleſcentulorꝫ verberibus

Quare Hippolytus ē dictus etiaꝫ quare Virbius

Tēplū nemorale Dianę Tauricę

Cynthianū oppidum

seruat,qui vocabat βωμοι καὶ ακοτου βαμου.i. ara,και αικια.i.verberatio,ęrumna,supplicium,q̃ aris suppositi contendebant,qui plura possent verbera sustinere.

ANT. FAN.

ET PErit exẽplo post modo quisq; suo,qui cede aliena rex Nemorẽsis creatus est,cum occurrit fortior aduersarius, priuatur et regno et sacerdotio dũ interficit, quẽadmodum et ipse aliuȝ interfecit. Incerto murmure,q vix percipit sensu auriuȝ. Hic riuus fluuit e fonte cuius nympha putatur Egeria.

> Et perit exẽplo postmodo quisq; suo.
> Defluit incerto lapidosus murmure riuus,
> Sępe,sed exiguis haustibus inde bibi.
> Egeria est,q̃ pbet aq̃s,Dea grata Camoenis,
> Illa Numę coniux,consiliumq; fuit.
> Principio nimiũ prõptos ad bella Quirites
> Molliri placuit iure,Deumq; metu.
> Inde datę leges,ne fortior omnia posset,
> Coeptaq; sunt pure tradita sacra coli.

PAV. MAR.

ET QVISq;, ex illis regibus nemorẽsibus. Postmõ perit suo exemplo, q̃ validior alios opprimit. Defluit,per lucũ Cynthię. Riuus lapidosus,inter lapides fluẽs. Incerto murmure,quasi taȝ leui susurro,vt vix auribus percipiat. Inde,ex eo riuulo. Sępe bibi,sed exiguis haustibus,bibi sępe sed parum aquę hausi.

ANT. FAN.

DEA GRAta Camoenis,Liui. Camoenis euȝ lucum sacrauit,q̃ dearum sibi cõsilia cum coniuge sua Egeria essent.Plutar.in Numa , Pręterea opus esse camoenis locum eũ,et quę circum locũ prata sunt sacrare,quo frequẽter ad suum cõgressum veniant.Hęc Numa ex Egeria audisse apud eũdem inquit auctorẽ. Lege vtrunq;. Principio nimiũ promptos ad bella Quirites Molliri placuit iure, Deumq; metu,docet quale fuerit Numę studium, a po.Ro.feritas religione mollita est , et ad quieteȝ redacta.vñ illud est Hora.Romulum post hos prius,an quietũ Pompilij regnuȝ memorẽ:deinde vt ostendat cur Salij ferentes Ancilia Mamuriuȝ canant,dicit regnante Numa largissimas pluuias cum fulminibus decidisse,ẽ suasisse Egeriam Numę vt fulminum expiationẽ a Pico et Fauno peteret,a q̃bus Iuppiter secreta quadã arte elicitus , expiandi fulminis ritum Numã edocuit,eiq; pollicitus est certa se Romani imperij pignora traditurum.Vñ cum Numa cõuocato populo rem diuinam ageret,breue scutũ e cęlo delapsum est,vt diximus supra.Hunc regẽ constat iustitia, prudẽtia, et religione excellentissimum fuisse,ac po.Ro. traduxisse ad pacem et sacrificia celebrãda, cum oẽm diuini cultus institutionem in octo partes distribuisset,quaȝ meminit Diony.Tricurionum, Flaminum,Ducũ,Celerum,Auguȝ,virginum Vestalium,Saliorum,collegij Fecialium et Pontificum. Vnde tantę apud externos populos auctoritatis fuit,vt nemo eo regnãte Romanis bellum intulerit.Hęc ita vulgata sunt,vt referri a nobis superfluum videat. Inde datę leges, sine quibus pax esse nõ potest , quę nisi forent violentia sibi omnia vendicaret. Armisq; potentius ęquum est, plus q̃ arma ęquitas potest. Sane leges mẽbra sunt iuris , Æquitas est qua ęquum et bonum dicimus , idest quod sine lege et consuetudine ab omnibus probari solet.

Numa fuit rex iustitia prudẽtia et religione excellẽtissimus

PAV. MAR.

EGERIA Est quę pbet aquas,quasi Egeria est illius fontis nympha,quę aquas fundit. Dea grata Camoenis,musis.Naȝ(vt Pomp.inquit) Camoenę musę a carminibus sunt dictę , vel q̃ canunt antiquorum laudes, vel q̃ sint castę mentis psides , sed poeta Egeriã Camoenis gratam dixit , q̃ alij putauere eaȝ esse vnam ex musis,vel q̃ locus ille Camoenis est cõsecratus. de quo Liuius inquit , Lucus erat quem mediũ ex opaco specu fons perenni rigabat aqua. Quo,q̃ se psępe Numa sine arbitris,velut ad congressum Deę inferebat,Camoenis eum lucũ sacrauit,q̃ Dearum sibi cõsilia cuȝ coniuge sua Egeria essent,et soli Fidei solenne instituit. Ad id sacrariũ Flamines bigis curru arcuato vehi iussit. Manuq; ad digitos vsq; inuoluta,rem diuinã facere,significantes fidem tutandaȝ, sedẽq; eius etiã in dextris sacratam esse etc.Plutar.vero vbi de Salijs agit,inquit,Annum iã octauum regnãte Numa morbus pestifer Italiam occupans, Romã inuaserat, moerentibus cunctis traditur Peltã ęneam e cęlo delapsam.in Numę manus,in eã mirabilia quędam dixisse regẽ,se ex Egeria musisq; audisse, Peltam in vrbis salutẽ missam oportere eaȝ seruare, alijs.xi.ad illius figuram effectis.Pręterea opus esse Camoenis lucũ cum,et q̃ circum lucũ prata sunt sacrare,quo frequẽter ad suum cõgressum veniãt etc.Inde est illud Iuue.Hic vbi nocturnę Numa cõstituebat amicę.et paulopost subdit,Et deiectis mẽdicat silua Camoenis In vallẽ Egerię descẽdimus. Egeriã volunt dictã ab egerẽdo,ex eo q̃d Pomp.inquit,Egerię nymphę sacrificabãt pręgnantes,q̃ eã putabant facile cõceptam anũ egerere. Illa,Egeria. Fuit coniux Numę,et. Consiliũ, q̃d dicebat se hr̃e cum ea cõgressum,et cõsulere de rebus agendis,vt iã late ostendimus. Principio nimiũ, Numa regno ita potitus(vt Titus inq̃t) Vrbeȝ nouam cõditam vi ẽ armis,iure, legibusq;,ac moribus de integro cõdere parat, q̃bus cũ inter bella assuescere videret nõ posse q̃ppe efferos militia aĩos, mitigãdum ferocẽ populum armoȝ dissuetudine ratus,Ianũ et infimũ Argiletum,indicẽ pacis, belliq; fecit,aptus,vt in armis est,ciuitatẽ, clausus pacatos circa oĩs populos signaret. et paulopost, Ne luxuriarẽt otio animi,quos metus hostiũ, disciplinaq; militaris cõtinuerat,oĩum primum rem ad multitudinẽ imperitã et illis secułis rudẽ efficacissimam,Deoȝ metum inijciẽduȝ ratus est. Qui cũ descẽdere ad aĩos sine aliquo cõmẽto miraculi nõ posset,simulat sibi cuȝ Dea Egeria cõgressus etc. q̃

de alijs

Exuitur feritas, armisq; potentius ęquū est,
Et cum ciue pudet conseruisse manus.
Atq; aliqs modo trux visa iam vertitur ara,
Vinaq; dat tepidis, farraq; salsa focis.
Ecce Deus genitor rutilas per nubila flāmas
Spargit, & effusis ethera siccat aquis.
Non alias missi cecidere frequentius ignes,
Rex pauet, & vulgi pectora terror habet.
Cui Dea ne nimium terrere, piabile fulmen
Est ait, & sęui flectitur ira Iouis.
Sed poterunt ritum Picus, Faunusq; piandi
Tradere, Romani numen vtrunq; soli.

de alijs iam egimus non immoremur. Sed de gestis et moribus eius sic Alycarnaseus inquit, vnde pauca hęc excerpsimus, Plebeios pauperes suscepit diuidens eis ex agro, quem Romulus possederat. Et ex publico partem exiguam. Patricijs prioribus nihil ademit. aduentitijs alios quosdam honores tradidit. Dissidētes cōposuit, disposito congrue populo, duo hęc tractauit, docuitq; populum, qbus ornatam ciuitatem fieri felicē, et magnam putabat cultum diuinorū, qa Dij essent bonorū omnium mortalibus largitores. Deīde iustitiā, per quam data a Dijs bona, honestos ferre possessoribus fructus afferebat &c. Principio, quasi ab initio. Placuit, Numę. Molliri, leniri & mites fieri. Iure, iuris obseruantia. Et metu Deum, religione, nam ea demum vera religio est, cū Deum timemus Inde volunt Deum dictū, q θεος metus sit, et Papinius non ab re dixisse videt, Primus in orbe Deos fecit timor. Et Pomp. inquit, Deus dictus, q ei nihil desit, vel q omnia commoda hominibus dat, siue a greco θεος. quod significat metum, eo q hominibus metus sit, sed magis constat id vocabulum ex gręco θεος esse dictum, aspiratione dempta, qui mos antiquis nostris frequens erat. Numę ergo placuit iuris obseruantia, et religione frenare et mansuefacere. Quirites, Romanos. quāq Quirites a Curibus dicti. Nimiū promptos ad bella, bellicosos, quos romulus armis semper exercuerat. Inde, ex eo. Datę leges, a Numa. s. dedit. n. populo leges, quas ab Egeria accepisse simulabat. Ne firmior, validior, et potentior. Posset omnia, ne omnia potentioris arbitrio administrarentur. Dedit leges, qbus iustitiam seruare discerent. Sacra tradita, quasi cerimonię et ritus sacrorum et Deorum cultus, quos ipse tradidit. Sunt coepta coli, et ab ipsis Romanis. Pure, caste. Feritas exuitur, cum essent prius feroces, iam ipsam feritatem exuerunt, et induerunt mansuetudinem. Et ęquum est potentius armis, q arma et vires ab ęquitate vincunt. Illudq; dicimus ęquū et bonum esse, quod sine lege ac consuetudine ab omnibus comprobat, spectareq; ad ius naturale dicitur. Nam Paulus iurisconsultus de iustitia et iure, Ius inquit pluribus modis dicitur. Vno modo quidem id quod ęquum et bonum est dicitur, et est ius naturale. Altero modo, q omnibus, aut pluribus in quacunq; ciuitate vtile est, vt ius ciuile, neq; minus ius recte in ciuitate nostra ius honorarium &c. Vulpia. inquit, Ius a iustitia dictum. Et vt legem diffiniamus. Cicero, Lex inquit est certa ratio e mente diuina manans, quę recta suadeat, prohibeatq; contraria. Et Papinianus ait, Lex est commune pręceptum virorum prudentium. Demosthenes sic diffinit, Lex est cui omnes homines debent obedire. Et Chrysippus, Lex est diuinarum et humanarum rerum notitia. Et Modestinus, Legis virtus hęc est, imperare, vetare, punire, permittere. Et pudet, iam. Conseruisse manus cum ciue, pudet inter se pugnare, non enim aut p agris, aut alijs bonis armis decertabāt, sed iustitię succūbebant.

ANT. FAN. VISA iam vertitur ara, mollescit religiōe qui antea ferus et paratus, ad violentiam fuit. Effusis ethera siccat aquis, ętherem p aere posuit, vt illa leue fugiens raptim siccat ęthera pēnis. Hic exonerat atq; siccatur dum pluit et terra imbrem excipit. Cōtra vero fit dum pluuię imminent, vt Dum sicca tellure licet, dum nubila pendent. Ne nimium terrere, imperatiuus modus est cui aptius ne iungitur q non, vt Ne pete Dardaniam frustra Theti mergere classem, et Ne pueri ne tanta animis assuescite bella. Legimus tamen in Pharsalia Lucani, Non qua tellure coacti Quodq; procul tectis captę sedeatis ab vrbis Cernite. Flectitur ira Iouis, cōtra Epicuros, qui esse Deos dicunt, sed nihil curare, vt auctor est Cicero de natura Deorum. Sed poterunt ritum Faunus, Picusq; piandi Tradere, hi Dei per Auentinum montem errare dicebant, auctore Plut. cum is neq; vrbis pars esset, neq; habitaretur, quos cepisse Numam fabulantur, cum vinum et mel fonti ex quo bibere cōsueuerant, miscuisset, qui vbi somno excusso, quem potus fecerat, viderunt tenacissimis se vinculis cōprehensos edocuisse regem dicuntur fulminum lustrationem, qms quidam (vt idem ait Plu.) eam lustrationem non a Pico et Fauno, sed a Ioue traditam dicant ab ijsdem Dijs arte magica deuocato. Qui cum dixisset lustrationem fieri capitibus oportere, et Numa subdidisset cęparum, Iuppiter hominum inquit. Rursus vero cum Numa pcepti acerbitatem inuertens interrogaret capillis? respondisse Iouem ferunt aiatis, et tunc Numam pisciculis menidibus subiecisse. Itaq; diu obseruatum est, vt per cepas, crines, et menides pisciculos fulmina lustrarent. Romani nu. vtrunq; soli, q Picus regnauit i Latio Saturni filius, et Fauno pr Picus fuit. Vir. Fauno Picus pr, isq; parētē Te Saturne refert. Arte, dolo, q aūt ars sine dolus fuerit seqntia indicant. Numen inest, densę arbores atq; intactę, necnon et aqua pennis Numen esse ibi ondebant, et bene lucum more Virgiliano sacrū dicit.

PAV. MAR. ATq; aliqs mō pauloante. Trux, ferus, & crudelis. Vertit iā visa ara, qui truces prius et exper-

Fulminum expiatio

Picus

tis religionis, vertit iã visa ara, iã mites redditi, ẽ religioni, cum primum viderint aram vertunt se, et sacrificatum eunt. Et dat vina et farra salsa, hoc est mola ex farre et sale mollito. Tepidis focis, aris vbi fit ignis sacrificij. Ecce Deum, iam ex posito Numę studio dirigit narrationem, ad ĩqui rendam anciliorum narrationem, et ĩquit eo tempoꝛ emissa ab Ioue creberrima fulmina, sic ẽ creberrimas fuisse pluuias. Vñ forte exortus ẽ pestifer ille morbus, quẽ ex Plutarcho retulimus. Ecce geni. Deum, Iuppiter. Spargit flãmas rutilas, coruscos ignes. i. ignea ẽ corruscãtia fulmina.

Per nubila et siccat ęthera, aera. Aquis effusis, effusione aquarum, bene aũt exonerantur, atq; siccat aer ꝑ pluuiaꝝ effusionem. Non alias, q̃si nunq̃ hactenus, seu ad ea vsq; tempora. Cecidere frequẽtius, crebrius. Ignes missi, fulmina e cęlo missa. Rex pauet, expauescit Numa.

Et terror habet pectora vulgi, omnis multitudo exterrita est. et Plu. ea peste moestos fuisse cunctos ostendit. Cui Dea, Egeria territum Numam consolatur, monstratq; Iouẽ posse placari, sed id ostẽdit, quo pacto fieri possit, debere a Pico, et Fauno, docuitq; nympha, qua rõne eos cogeret, et ab ipsis ritum edoceretur. Cui, Numę. Dea, Egeria ait.

Ne nimium terrere, non exterrearis nimium.

Fulmen est piabile, quasi causę, vel, delicta, q̃bus iratus est Iuppiter, et fulmina emittit pñt sacrificiis expurgari. Et flectit, mitigat, seu placat. Ira Iouis sęui, irati. Sed Picus et Faunus poterit tradere ritum piandi, quo ritu sacroꝝ mitiges iratũ Iouem. Vtrunq; numen Roma. soli, quasi vterq; Deus Latium tuet, nam Latij fuere reges. Picu. n. Saturni filius, quem in Picum auem Martiaꝫ Circes veneficio versum dicunt, vnde et Vir. Facit auẽ Circe, sparsitq; coloribus alas. Sed Latini eum pro Deo coluerunt, vnde est illud Plutarchi, Quod Latini eum pcęteris colant. At aues eius nõis Picos Martios vocat Plu. cognomine insignes, et in auspicijs magnos, et postea subdit ipse, Principales Latio sunt in augurijs a rege, qui huic aui nomẽ dedit. Faunus, non intelligas de pane, aut vino, q et Faunus dr, Arcadum numine, de quo superius egimus. Sed de huius Pici filio, patre Latini, d quo Lactantius, Sed vt Pompilius apud Romanos institutor ineptaꝝ religionum fuit, sic ante Pompilium Faunus in Latio, qui et Saturno auo Nefaria sacra constituit, ẽ Picum patrem inter Deos honorauit, et sororem suam Faunam, eandemq; coniugem consecrauit. Et de his intellexit Cice. cum inquit in libris de Diuinatione, Sępe etiam in ꝑlijs

Nec sine vi tradent, adhibe tu vincula captis,
Atq; ita, qua possint edidit arte capi.
Lucus Auentino suberat niger ilicis vmbra,
Quo posses viso dicere, numen inest.
In medio gramen, muscoq; adoperta virenti
Manabat saxo vena perennis aquę.
Inde fere soli Faunus, Picusq; bibebant,
Huc venit, & fonti rex Numa mactat ouẽ.
Plenaq; odorati disponit pocula Bacchi,
Cunq; suis antro conditus ipse latet.
Ad solitum veniũt siluestria numina fontẽ,
Et releuant multo pectora sicca mero.

audiri Fauni, et ĩ rebus turbidis veridicę voces ex occulto missę esse debentur, et Var. ait, Fauni dei latinorum ita, vt Faunus et Fauna sint ĩ versibus, quos vocant Saturnios, in siluestribus locis traditus est solitos fari, quo fando Faunos dictos, et Honoratus quoq; ostendit Faunum et Faunaꝫ dictos a vaticinando. i. fando. Nec tradent, ipsi non docebunt te placare Iouẽ.

Sine vi, nisi viribus cogas. Adhibe tua vincula captis, q̃si cu eos occupaueris alliges tuis vinculis, vel cum inueneris dormientes, capias, et alliges. Atq; ita edidit, dixit et docuit Numam Egeria. Qua arte, quo dolo, quibus insidijs. Possent capi, apphendi, apposito. s. vino in eo loco, quo illi potare consueuerant. Lucus Auentino, topographia est. Erat in Auentino colle silua aquę solo aspectu inesse aliquid numinis idicabant, locusq; erat herbidus, vnde et aqua scatebat, de qua Picus et Faunus haurire consueuerant, ibi oue mactata, dispositisq; circa poculis Numa in insidijs latuit. Suberat Auentino lucus, erat silua sub Auentino monte. Niger, obscurus. Vmbra ilicis, quod erant ibi densę vmbrosę ilices. Verum alio loco legimus fuisse in Auentino siluam lauriferam. Sed quare Auentinus dictus dicemus in quarto. Quo, luco. Viso, inspecto.

Posses dicere inest numen, quia indicabat alicui numini esse sacrum ob vmbram, et horrorem, quem incutiebat vt de luco Massiliensi apud Lucanum, Arboribus suus horror inest. In medio gramen, erat gramineus seu herbidus in medio locus. Et vena aquę perennis, perpetuo fluentis. Adoperta, tecta. Musco, illa tenui herba quę nascitur circa aquas. Nitenti, viridi, aut nitenti aquę aspergine. Manabat e saxo, scaturiebat e rupe. Inde, ex ea aqua. Soli fere, quasi soli ipsi. Faunus et Picus bibebant, quia raro alij illuc penetrabant. Rex Numa venit huc, ad hunc fontem. Et mactat ouem fonti immolat ouem.

ODORATI, Odori, nam odoratum est proprie (vt diximus) quod aliunde odorem accipit. ANT. FAN.

Gelido Numa prodit ab antro, vbi eum intelligimus latuisse Egerię consilio, ne a Pico et Fauno ad fontem venientibus cerneretur. Si scelus ingenio scitis abesse meo, affirmantis est si coniunctio hoc loco non dubitantis. Magna petis, quia in potestate Iouis fulmina sunt, ius auteꝫ Deorum agrestium agri, nemora, montesq; ꝑscribunt. Dixerat hęc Faunus, par est sententia Pici, si Fauno Picus pr est, cur Faunus prior rñdit? cur

non

Vina qes sequit̃ gelido Numa ꝓdit ab antro,
Vinclaq; sopitas addit in arcta manus.
Sõnus vt al scessit, pugnãdo vincula tentãt
Rumpere, pugnãtes fortius illa tenent.
Tũc Nũa, Dii nemorꝝ factis ignoscite nr̃is,
Si scelus ingenio scitis abesse meo,
Quoq; modo possit fulmẽ monstrate piari.
Sic Numa sic q̃tiens cornua Faunus ait.
Magna petis, nec q̃ monitu tibi dicere nr̃o
Fas sit, habẽt fines numina nostra suos.
Dii sumus agrestes, & q dominamur ĩ altis
Montibus, arbitriũ est in sua tecta Ioui.
Hunc tu nõ poteris per te deducere cęlo,
At poteris nostra forsitan vsus ope.
Dixerat hęc Faunus, par est sententia Pici.
Deme tamen nobis vincula Picus ait.
Iuppiter huc veniet sũma ꝑductus ab arce.
Nubila promissi styx mihi testis erit.
Emissi laq̃is quid agant, quę carmina dicãt
Quaq; trahant superis sedibus arte Ionẽ,
Scire nefas hoĩ est. nobis concessa canentur,
Quęq; pio dici vatis ab ore licet.
Elicuunt cęlo te Iuppiter, vnde minores

non cessit parenti? dicemus ne ingeniosum poetã hoc loco dormitare? at qui fandi arbitrium iure Fauno tribuit, cui q̃dem a fando nomẽ inditũ putãt, cum Picũ versum in auẽ Martiã fabulent.
Nubila ꝓmissi styx mihi testis erit, iurat p Stygiã paludem. Notũ est cur Dij per eã iurare ac fallere timeãt. Est aũt Nubila adiectiuũ nomẽ atrũ significãs. Hinc Vir. ait, Sub pedibus styx atra videt Manesq; profundi.
ET Disponit pocula plena, crateres, seu calices plenos. Bacchi odorati, vini. quod quo odoratius eo melius. Et vsus est denominatione, q̃ est cum ponimus inuẽtorem pro re inuenta. et. cõditus, absconditus.
Latet cum suis antro, absconditit se et comites in insidijs dispositos, ne absterreret Deos a gustu vini, et ebrios, et dormientes apphenderet. Ad solitos veniunt, venere ad fontẽ Dij, et exhausto vino quieti se dedere, quos egrediẽs ex insidijs Numa occupat, & laq̃is manus alligat. Numina siluestria, Picus et Faunus siluarum p̃sides.
Veniunt ad solitos fontes, quo sępe venire consueuerant. Et releuãt pectora sicca, pp sitim. releuant ergo a siti. Multo mero, q: multum hauserunt. Quie, somnus. Seq̃tur vina, nã post potum vinũ somnus ocellos opp̃ssit. Numa ꝓdit, exit. Ab antro gelido, vbi insidijs delituerat. et. Addit manus sopitas, Deorꝝ sopitorum.
In arcta vincula, nam manus vtriusq; laq̃is alligauit. Sõnus, expercti a somno Dij quo magis tentabant vincula rũpere, eo magis implicabant.
Vt, postq̃. Abscessit, somnus. Pugnãt, contẽdunt, et conãtur Picus et Faunus tẽtando et experiendo. Rumpere vincula, laq̃os, quibus erant deuincti. Illa tenent fortius, validius. Pugnãtes, dissoluere, aut frangere conãtes. et est translatio ab auibus captis in retibus, aut a visco nã fugere conãtes fortius tenent et magis implicantur.
Tunc Numa, petijt ab his veniã Numa, cuꝫ q̃d fecit nõ scelere fecerit, oratq; vt ostendant quo pacto Ionẽ placare posset. Tunc Numa ait. Dij nemoruꝫ, q nemora incolitis, et quorꝝ p̃sides estis.
Ignoscite nr̃is factis, date veniã, et benigno aĩo ferte quod fecimus. Si scitis, pro q: scitis. Abesse scelus ingenio meo, q̃si me non fecisse hoc vlla impietate. Decepi vos q̃deꝫ ingenio, sed ob scelus abest. Et mõstrate q̃uõ, quo ritu, quo sacrificio.
Possit piari fulmẽ, possit placari Iuppiter, q fulmina emittit. vel expugnari cã, qua fulmĩa emittuntur. Sic ait Numa, sic Faunus Numę r̃ndẽs.
Quatiens cornua, q: bicornis fingitur.
Magna petis, hęc fuere verba Fauni, Petis quod p̃stare nõ possumus, nã agrorum et montium Dij, nõ habemus in cęlo ius, q̃d solius est Iouis, quem e cęlo euocare p̃te nõ potes, poteris tñ si a nobis docebere. Petis, tu numa. Magna q̃ nec, sit tibi fas, nõ liceat tibi. Discere nr̃o monita, nr̃a instructione. et addit huic rei rationem.
Numina nr̃a habẽt suos fines, q̃si q: licet Dij simus, p̃finita tñ est nobis p̃tas. et velut circũscripta in agris et in mõtibus. Quę a nobis petis, opus est vt Iuppiter e cęlo veniẽs te doceat, cuius sunt ipsa fulmina. Suũ ergo est tradere expiationem et non nr̃m.
Dij sumus agrestes qui agris p̃sumus, an sumus Dij rustici, ἀγρότης. n. rusticus est. Et qui dominamur in altis mõtibus, q: ius et dñiũ habemus in mõtibus, et in nemoribus. Ioui est arbitriũ in sua tecta, ipse Iuppiter in cęlo dñatur.
Tu nõ poteris deducere hũc cęlo, non poteris elicere, et euocare ad te e cęlo Ioueꝫ. Per te, tua ope.
At forsitan poteris, deducere. s. Vsus nostra ope, nr̃o consilio et auxilio. Dixerat hęc, verba.
Faunus par snĩa est Pici, qui affirmauit, q̃ Faunus dixerat. Tñ ait, Picus. Deme nobis vincula, dissolue laqueos, et a nobis remoue. Iuppiter veniet, quasi cum dempseris vincula, docebimus te quo pacto Iouem elicias, et huc veniet.
Perductus ab arce summa, ab ęthere summo. legitur etiam sic hoc carmẽ, Valida perductus ab arte. Nubila styx, palus inferni, per quam Dij iurant. Erit mihi testis promissi, quasi iuro per stygem Iouem huc affuturum, στυξ tristitiam significat, a στυγνάζω, quod est tristitiam infero, filia credita est Victorię, quę Deos contra gigantes iuuit, vnde datũ est illi, vt nullus per eaꝫ Deus peieraret, sed de ea plura alias. Emissi laqueis, soluti et liberati e vinculis. Nefas scire homini q̃d

agant,non licet homini ſcire quid Faunus, et Picus ſoluti dixerint,qd ne fecerint ad deducēdum e cęlo Iouem. Quę carmina dicāt,quaſi quibus carminibus,ſeu incantationibus vtātur.Et Virgil. Carmina de cęlo poſſunt deducere Lunam. Et qua arte trahāt, abſtrahant quibus p̄cibus. Iouez e ſuperis ſedibus, e cęlo.hęc omnia ſunt quę homini ſcire nō licet. Nobis cōceſſa canentur, dicemus ea quę conceſſa ſunt poetis ſcire et referre.et. Quę licet dici ab ore pio vatis,dicemus quę dici poſſunt a vate ſalua pietate.

Nunc quoq; te celebrant, Eliciūq; vocant.
Conſtat Auētinę tremuiſſe cacumina ſiluę,
Terraq; ſubſedit pondere preſſa Iouis.

Elicius Iuppiter

Maruti rex ſacroꝝ inſtitutus

Eliciunt,Faunus et Picus p̄cibus deducunt e cęlo Iouem,vnde ab eliciēdo Elicius Iuppiter dictus eſt.Sed vt rem altius repetamus,Poſt multa ſacrorum inſtituta,Pontificem deinde (vt Titus inqt) Numa Martium Marci filiū ex patribus legit.Eiq; ſacra omnia ex ſcripta,exiguaq; attribuit, quibus hoſtijs,quibus diebus,ad quę templa ſacra fierent. Atq; vnde in eos ſumptus pecunia erogaretur.Cęteraq; omnia publica, priuataq; ſacra pōtificis ſcitis ſubiecit,vt eſſet quo cōſultum plebs veniret,nequid diuini iuris negligēdo patrios ritus, peregrinoſq; aſciſcēdo turbaretur.Nec cęleſtes modo cerimonias ſed iuſta quoq; funebria,placandoſq; Manes,vt idē pontifex edoceret.Queq; p̄digia fulminibus,alioue quouismodo ſuſciperent, atq; curarentur. Ad ea elicienda et mētibus diuinis Ioui Elicio aram in Auentino dicauit. Deumq; conſuluit, augurijsq;, quę ſuſcipienda eſſent. Ad hęc cōſultāda,procurandaq; multitudini omnia vi ē armis cōuerſa et animi aliqd agendo occupati erant, et Deoꝝ aſſidua inſidens cura intereſſe rebus humanis cęleſte numen videretur.Ea pietate oīuz pectora imbuerat, vt fides ac iuſiurandum p̄ximo legum ac poenarum metu ciuitatem regerēt,et reliqua. Ex eo igitur ꝙ Deum cōſulit,ꝙ aram poſuit,ꝙ ita oīa bene inſtituit,putatur Iouē e cęlo eliciuiſſe. Veꝝ et poteſtatem eſſe hoībus dicuntur cogēdorum taliū Dęmonum inuocatoꝝ ad reſpondendū.Porphyrius enim(vt ab Euſebio aliqd mutuemur) recte inquit a Pythagora dictū eſt,non ſpōte inuocatos Deos, ſed neceſſitate quadam impulſos accedere,quāuis alios maiore, alios minori impelli neceſſitate nō ignoremus.Nonnulli aūt quadam accedendi conſuetudine et maxime ſi natura boni ſunt, facilius accedunt.Nōnulli cum inuocati aduenerint,nocere conentur.Pręſertim ſi negligentius quiſpiam in ea re ſe habuerit.Hęc.n.omnia vera eſſe,ac neceſſitate omnes inuocatos venire,a reſpōſis eorum diſcere poſſumus,nō autem ſimpliciter dicta neceſſitate,ſed perſuaſione quadā perfuſa coguntur.Exorata tuis veni ſermonibus iſtuc Mortales,quos cōſilio inuenire Deoꝝ.Et in alio multo clarius, De cęlis Hecate cur huc compulſa venire es. Et paulo poſt reſpondetur,Victa hominum p̄cibus cęleſtia numina terram Cogunt petere,et caſus aperire futuros. Apollo quoq; inquit cogi ſe hoc reſpōſo declarauit,Carminibus domitus Phoebus fulgor ab alto Defluxit tacitus,parumq; p aera vectus, Afflatu ſpirans,labenſq; in corda ſonoro. Et ſubijt mētem innocuā,ſanctiq; capacem Numinis, et peperit mortali ex gutture vocē.Sed hęc hactenus. O Iuppiter eliciunt te cęlo,Faunus et Picus eliciunt te,et deducunt e cęlo in terras. Vnde,ex quo. Minores, poſteriores, aut homines nrę ętatis quos vernacula lingua modernos vocant.et in triſtibus. Vtq; ego maiores, ſic me coluere minores. et loquitur de hominibus ſui temporis.

ELICIumq; vocant,ab eliciendo,vt Varroni placet,vel ꝙ cęlo elicitus,deuocatuſq; fuerit,a quo verbo elecebrę argentarię meretrices dictę ſunt,ꝙ argentum eliciant, vel ꝙ ad eliciendum ex diuinis mentibus,quę p̄digia fulminibus aliaue ratione miſſa ſuſciperētur,atq; curarent ei Numa in Auētino aram dicauit.De quo inqt Plin. Ictos fulmine lucos et aras,et ſacra habemus,interq; ſtatores, ac tonātes et feretrios Eliciuz quoq; accepimus Iouem.Sciendū in Numę libris ſcriptum fuiſſe quo ſacrificio Iuppiter cęlo elici poſſet. Vñ Tullus Hoſtilius(vt L.Piſo in primo annalium ſcripſit)eodē ſacrificio Iouem cęlo deuocare conatus, quoniaz parum rite quędā feciſſet fulmine ictus eſt.Et re vera Dęmones putantur aliquādo vt veniant neceſſitate compelli, qui nocere interdum cōſueuerunt quod in patria mea qdam expertus eſt ędibus vbi is erat, eiuſmodi Deos inuocant ſalientibus terrę motu,quem ſcimus pallidiorem buxo redditū humanis rebus poſtea exceſſiſſe. Illud quoq; omittendum nō eſt,quod exiſtimant quidam, Elicius Iouem quaſi Ilicium dictū, cum ſcribat Plutar. Iouem poſteaq̄ Ileos,ideſt propitius numen factus eſt,abijſſe,et locum eam ob rē Ilicium appellatuz. Sane ab elicio verbo maiores noſtri aquęliciū dixerunt,cum aqua pluuia quibuſdā remedijs eliciebatur,vt manali lapide in vrbem ducto. De Ione Elicio Liuij hęc verba ſunt, Pontificem deinde Numa Martium Marci filiū ex patribus legit, eiq; ſacra omnia exſcripta,exiguaq; attribuit,quibus hoſtijs,quibus diebus,ad quę tēpla facta fierent, atq; vnde in eos ſumptus pecunia erogaretur, cęteraq; omnia publica,priuataq; ſacra pōtificis ſcitis ſubiecit,vt eſſet quo conſultum plebs veniret, ne quid diuini iuris negligēdo patrios ritus, peregrinoſq; aſciſcendo turbaretur.Nec cęleſtes modo cerimonias,ſed iuſta quoq; funebria, placandoſq; manes, vt idem pontifex edoceret, quęq; prodigia fulminibus, alioue quouis modo miſſa ſuſciperentur, atq; curaretur ad ea elicienda e mentibus diuinis Ioui Elicio aram in Auentino dicauit, Deumq; conſulit, augurisq; quę ſuſcipienda eſſent. Tremuiſſe,aduentu Iouis, cum tanti numinis ponderi terra cederet, qui ſolo quoq; nutu olympum ſine cęlum concutit.

Cerimonię

NVNC QVOq;,hoc etiam tempore. Celebrāt, colunt ſub hoc cognomine. Et vocāt Elicium,

Elicius

Corda micant regis, totoq; e corpore sanguis
Fugit, & hirsutę diriguere comę.
Vt rediit animus, da certa piamina dixit
Fulminis, altorum rexq;, paterq; Deum.
Si tua contigimus manibus donaria puris,
Hoc quoq;, quod petit, si pia lingua rogat.
Annuit oranti, sed verum ambage remota
Abdidit, & dubio terruit ore virum.
Cęde caput dixit, cui rex parebimus inquit,
Cędenda est hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, hominis, sumes ait ille capillos.
Postulat hic animam, cui Numa piscis ait.
Risit, & his inquit facito mea tela procures
O vir colloquio non abigende Deum.

Elicius Iuppiter dictus est ab eliciendo, vel qđ ara est ei consecrata in Auentino ad elicienda cōsilia, quibus manes placarentur, & prodigia fulminibus facta purgarentur. Constat, descendit e cęlo Iuppiter, quo quidem adueniente tremuit Auentinus mons, vt de aduentu Hecates apud Virgi. Sub pedibus mugire solum, et iuga coepta moueri syluarum, visęq; canes vlulare per vmbram Aduētante Dea. Cōstat, manifestum est.
Tremuisse cacumina, summitates. Siluę Auentinę, quę in Auentino erat, nam tremētibus iugis tremuit et silua. Et terra pressa pōdere Iouis, qui iam a cęlo descenderat. Subsedit, subsidere visa est, cum vix sustinere posset tanti numinis maiestatem.
CORda micant regis, mouentur, saliūt timente Numa. Vnde auctor subiungit, Totoq; e corpore sanguis Fugit. Da certa piamina dixit Fulminis, dic qua rōne fulmina missa lustrari, siue expiari valeant. Sin tua contigimus manibus donaria puris Hoc quoq; quod petit si pia lingua rogat, Donaria proprie non sunt tēpla, sed abusiue pro templis sępe ponunt, vt Vris imparibus ductos alta ad donaria currus. Proprie vero loca sunt vbi Deorum dona reponunt, quę dona a Macrobio etiam donaria vocantur, qui ait, Ornamēta esse clypeos, coronas, et huiuscemodi donaria, nec donaria dedicari eo die quo delubra sacrant.
Verumq; ambage remota Abdidit, sine vllo verborum circuitu verum paucis eddidit, sed occulte. At.n. cęde caput non exprimens cuius, nisi postq̄ Numa subiunxit fore vt cepam cęderet. Sumes ait ille capillos seruat decorum personę ab oī crudelitate abhorrentis, itaq; pro capite hōis capillos se daturum promittit. Postulat hic animam, petiit Iuppiter aīato fulmina procurari. Vnde Numa subiecit ea se pisciculis menidibus lustraturum. Risit, Deus et concedens regi quicquid voluerat, iussit, cepa, capillis et menidibus fulmina expiari. O vir colloquio nō abigende meo, qui secundum mentem operat et eam colit et optime dispositus est, amicissimus Diis ē, qui optimo et cognitissimo gaudere existimantur, vt scribit Aristoteles, atq; vt ait Plu. non equos, non aues amant, sed homines, nec aspernant boni viri sapientisq; congressum. Sic autem dictum est, Non abigende, vt illud Munera nec sperno. Cynthius, Apollo, cuius soror etiam Cynthia dicitur a Cyntho, qui mons est Deli.
CORda micant, non poterat humanitas tantā ferre diuinitatem, ideo. Micant, hoc est tremūt. Corda regis, Numę ob metum, qui in corde est.

Et sanguis fugit toto corpore, ex oībus corporis partibus, nam aut cordi deficienti succurrens extremas partes reliquit, aut intus metu concreuit. Et comę hirsutę, hirtę, et erectę. Diriguere, propter cedētē sanguinē cuti concta, inde rigēt hirsuti crines, vt in primo quoq; libro diximus. Vt re. petiit hoc ab Ioue Numa vbi in se rediit, vt doceat expiari fulmina, si id sua pietate meret. Vt, postq̄. Rediit aīus, q̄ si vbi in se reuersus ē, nec exterreat te sylla ba, qm̄ ob syncopam illud Rediit vltimo loco longum est, vt sępe in similibus vtit poeta, veluti in meta. Nō adiit apte, nec legit idonea credo Tempora &c. Dixit, Numa o. Rex et pr̄ Deus altorum, deorum cęlestium.
Da certa piamina fulminis, doce me q̄ sacrificio possim te placare ne mittas fulmina. Si contigimus tua donaria, aras tuas. Manibus puris, castis, quasi da hoc si pie, et caste solitus sum tibi sacrificare. Donaria, aras seu templa, nam vt armarium dr̄ vbi arma reponunt, sic donarium vbi dona offerunt, aut recondunt. Si pia lingua rogat, rogando petit. Hoc quoq; quod petit, quasi si in his petēdis pius videor da mihi expiationē. Annuit, affirmauit nutu Iuppiter, aut nutu affirmationis signū Numę dedit. Oranti sed abdidit, inuoluit. Verum remota ambage, sine vlla obscura circuitione verborum, breuibus docet, sed dubie verum protulit. &.
Terruit virum, Numam. Ore dubio, hoc est ambiguis verbis. Dixit, Iuppiter. Cęde, incide et macta. Caput, sed qđ caput non explicuit. Cui, Ioui. Rex, Numa. Inquit pare. obediemus. Cepa est cędenda, incidenda. Eruta hortis meis, hoc est incidā tibi cepam, quā eruam, seu euellam ex hortis meis. Addidit hic hōis, quasi subiunxit Iuppiter mactato capite hōis, non cepam. Ast ille, Numa rn̄dit. Sumes capillos, accipies quod capitis diminutiuum est, hoc est capillum, nā a capite capillos dicimus. Hic, Iuppiter. Postulat animā, quasi non cepam, non capillos, sed animatum corpus, da igit mihi viuentem aīam. Cui Numa ait piscis, mactabo tibi piscem, et piscis animam tibi dabo. Et in his Numę lenitas cognoscitur, cum nō sit secutus barbarorum morem, qui humana victima putabant Deos placare. Non enim voluit ipse mactare homines, abhorrens ab oī quidem barbarica feritate. Risit, Iuppiter. &. Inquit, facito.
Procures mea tela, curam habeas, et sic expiabis, seu expurgabis mea fulmina. His rebus, scilicet cepa capillis, pisce. Sic modum expiandi fulminis tradidit cęsa cepa, incisis capillis, et mactato

Rediit et adiit q̄ re hn̄t vltimā syllabam longam

disce. O vir non abigende, non repellende, sed admittende. Colloquio Deum, magna hęc Numę cõmendatio a sanctitate et pietate, quibus dignus sit Deoꝝ alloquio ipsius Iouis censura frui. Sed tibi. iam ad anciliorꝝ cãm descendit, q: ab Ioue primum ancile traditum. Nunc enim Iuppiter pollicetur se daturꝝ certa imperij pignora. Si cum Cynthius crastinus, Sol die crastini. Cynthius Phoebus dr̃ a Cyntho monte Deli

Cynthius a monte Cyntho dictus

Protulerit, ostẽderit Totum orbem, totã rotunditatem, hoc est Sol crastinus totus erit ortus. Dabo certa pignora imperij, dabo certam fidem mãsuri imperij Romani. Dedit enim peltam, quę q̃diu seruata est, seruatum est imperium incolume. Dixit, ita loquutus ẽ Iuppiter, ẽ. Fert̃ ingenti tonitru, sicut mos ẽ, ẽ natura ipsius, illi.n. tonitrua et fulmia signãtur. Super ęthera motum, ꝯcussum redeũte ipso, ẽ. Destituit. dereliquit. Numam adorantem, histeron ꝓteron, nam prius destituit Numam, ide in cęlum redijt cum magno tonitru. Ille redit, ex silua Auentina in regiam Numa redit. Lętus, q: Iouem alloquutus. ẽ. Memorat acta Quiritibus, refert quę fecerit, quęue audierit populo in concione vocato. Tarda et difficilis fides venit dictis, tarde et cũ difficultate adhibebat̃ fides verbis eius. Nõ.n. poterant illi hoc sibi persuadere mortalem hominem Iouem esse allocutum, ea quoq; pignora pollicentem. At certe, illi erant duriores ad ea credenda, dicebant se fidem adhibituros, cũ res ipsa effectu comprobaretur. Numa vero refert verba Iouis, q̃ die crastini sit vera daturus pignora. Ait, Numa. At certe credemus, quasi ita dicitis vt fidem adhibebimus. Si exitus sequet̃ verba, si verba ipsa sortient̃ effectum, alr̃ credere non vultis. Quisqs ades en audi crastina, aduerte quę futura sunt die crastini, Cũ Cynthius, Sol. Protulerit terris totum orbem, cum Sol crastinus erit ortus, et vtitur more legatorum, cum eadẽ omnia fere verba referat, quę ab Ioue acceperat, paucis tãtum immutatis.

ANT. FAN.

IMPErij pignora certa, Ancile dicit quod e cęlo ad vrbis salutem missum ferunt. Difficilisq; fides, q: non facile credi potest Iouem mortali congressum. Tarda videntur, nimio desiderio videndi, quę Numa ꝓdixerat. Prodit ẽ in solio &c. regnante Numa non erat in vrbe sella curulis quã Hostilius rex primus Romam curauit inferri. Sedit itaq; rex in solio, quod erat ex acere, quam arborem operꝝ elegantia ac subtilitate Citro secundã Pli. scri. Caput nineo velatus amictu, more sacerdotum, cuius q̃dem auctorem Æneam apud nos fuisse arbitrantur. Sed de hoc alibi. lege Plutarchũ in quęstioni. Ter tonuit sine nube Deus, ominosa inquit fuisse tonitrua. Virgi. Non alias cęlo ceciderunt plura sereno fulgura. Mira sed acta loqr̃, reddit auditorem attentũ. Acta autẽ dicit vera et nõ ficta.

Hostilius primus rex sellã

Sed tibi, protulerit cum totũ crastinus orbẽ
Cynthius, imperij pignora certa dabo,
Dixit, ꝛ ingenti tonitru super ęthera notum
Fertur, adorantem destituitq; Numam.
Ille redit lętus, memoratq; Quiritibus acta.
Tarda venit dictis, difficilisq; fides.
At certe credemus ait, si verba sequetur
Exitus, en audi crastina quisquis ades.
Protulerit terris cũ totum Cynthius orbem,
Iuppiter imperij pignora certa dabit.
Discedunt dubij, promissaq; tarda videntur,
Dependetq; fides adueniente die.
Mollis erat tellus rorata mane pruina,
Ante sui populus limina regis adest.
Prodit, & in solio medius consedit acerno,
Innumeri circa stantq;, silentq; viri.

IVPpiter dabit certa pig. im. pignora stabilis et mansuri imperij. Discedunt, discessit populus, dubiusq; vsq; in sequentem diem, et cum primum illuxit sequẽti die. cõuenit ante regiã populus. exit deinde rex, et medio loco consedit. Discedũt dubij, ciues qui illud futurꝝ non arbitrabant̃. Et ꝓmissa vident̃ tarda, nam q̃ cupidius expectabatur, tardius affuturum existimabat̃. Et fides dependet, dubia est. Adueniente die, etiam vbi illuxit dubij erant, cũ fides effectum non sortiret̃. Nam fides cum dicatur ex fieri et dico, q̃nquidem fit id quod dr̃. cũq; adhuc non fieret, dubia erat fides. Tellus erat mollis, et ob id mollis q:. Rorata, aspersa. Pruina, rore cęlesti. Verꝝ pruina est vehementioris frigoris, dictaq; pruina a perurendo, q̃ perurat frondes tenella folia. Mane, iam exorta Aurora. Populus adest ante limina, ante fores regię. Sui regis, Numę, vt apud Virg. Ad limina primi Poenorum expectãt. Prodit, exit e regia Numa, et. Cõsedit medius, medio loco. In solio acerno, non eburna, non aurea, non argentea sella, sed solio ex acere facto. Innumeri viri stant circa et silent, sedente rege turba stabat, expectant verba regis. Ortus erat, iam illuxerat, et Sol exoriri coepit dubię, anxięq; erant oĩum mentes, Numa tecto capite ꝓcatus est Iouem, vt ꝓmissa seruaret. Ortus erat Phoebus, Sol. Tm̃modo summo margine, summa extremitate, q: tm̃ superior extremitas Solis videbat̃. Mentes eoꝝ. s. qui illic cũ rege erant. Sollicitę, anxię. Pauent, expauescunt et spe. et metu, vt est illud Vir. Spem metumq; inter. spe futuri boni, metu alicuius incommodi. Constitit, Numa. Atq; velatus caput, habens caput velatum. i. tectũ. Amictu nineo, candido. Sustulit ille, Numa eleuauit. Manus iam bene notas Dijs, quas bñ Dij nouerant, et ob eius religionem, et q: Deoꝝ allogo fretus. Velauit caput Numa more sacerdotali, cum salutantes aut venerantes Deos caput velent. Viris autẽ dignitate ꝓditis, et honore dignis si quo casu

Solium acerno in quo sedit N[uma] ... pilius

occurrerint

Ortus erat sũmo tantũmõ margine Phębus,
Sollicitę mentes speq;,metuq; pauent.
Constitit,atq; caput niueo velatus amictu
Iam bene Dijs notas sustulit ille manus.
Atq; ita, tẽpus adest promissi muneris inqt,
Pollicitam dictis Iuppiter adde fidem.
Dum loquit̃ totum iam Sol emouerat orbẽ,
Et grauis ętherio venit ab axe fragor.
Ter tonuit sine nube Deus, tria fulmia misit,
Credite dicenti,mira,sed acta loquor.
A media cęlum regione dehiscere coepit,
Summisere oculos cum duce turba su os.
Ecce leui scutum versatum leniter aura
Decidit a populo clamor ad astra venit.

occurrerint caput aperiunt. Hoc enim (vt inquit Plu.Pro.x.)illam quoq; dubitationem videtur augere,nam si qua de Ænea feruntur,vera sunt,vt p̃tereunte Diomede caput operiens rem diuinam fecerit rationem habet,nec repugnat,vt quemadmodum in occusu hostium caput velet̃,sic amicis ac bonis viris obuiaʒ facti capita detegamus. Nam quod ad Deos p̃tinet,id propriũ non est, sed casu accidit, et ab illo seruatum postea mansit. Quod si aliud dicendum ẽ,vide ne illud solum quęrendum sit, quãobreʒ Deos venerantes capite velentur. Alterũ vero consentaneuʒ est. Potentioribus eniʒ occurrẽtes icciro caput aperiunt, non vt eis aliquid addant,sed vt inuidia potius detrahãt, ne pares Dijs immortalibus honores poscere,neue eodem cultu delectari videant̃. Deos vero icciro sic adorabant,vt aut operiendo capite seipsos humiliores redderent, aut metu nequid ignominiosum, ac triste interpretandum alicunde auribus accideret. Icciro vestem ad aures vsq; attollebant.Hoc autem eos vehementer vitasse, ex eo facile perspici potest,quod Oraculum adeuntes, aera pulsari,et quãmaximum strepitum fieri volunt,aut illud est,q̃ Castor dicit mores Romanos Pythagoricis comparans Genium, qui vnicuique nostrum inest Deos, qui extra sunt,rogare, et caput velando supplicare animi. s.velamentum, ac reuelationem per corpus quodam enygmate ostẽdentem.Hęc ille. Atq; ita dixit Numa. Adest tempus promissi, aduenit hora, qua promisisti te daturum imperij pignora. Iuppiter adde fidem pollicitam dictis,quasi fiat o Iuppiter quod pollicitus es.Da quod promisisti. Dum loquitur, dum ita oraret Numa. Ter sereno cęlo tonuit, a septẽtrione omnes oculos inflexerunt, deciditq; e cęlo scutum,de quo paulo superius diximus.Plutar.inquit Peltam ęneam e cęlo delapsaʒ in Numę manus decidisse,et Diony.Scutum cęlo demissum inuentum in regia Numę nemine inferente. Dum loquitur,ipse rex Iouem orans. Iam Sol emouerat totum orbem,extulerat se totum, q: toto orbe iam se supra terram eleuauerat. Et grauis fra. quasi ingens crepitus,nam ingens tonitru. Venit ab axe ętherio,ab axe septẽtrionali. Sic et ĩ Tristibus,Quantus ab ętherio peruenit axe fragor, et illinc Venientia fulmina, pręcipue cum in exortiuas redeunt partes(Plinio auctore) optima sum, maque e lęua parte cęli veniunt, ideo ex Hetruscorum disciplina lęua felicia esse creduntur. Ter Deus, Iuppiter. Tonuit sine nube,quasi cęlo sereno. Ter dixit ob felicitatem imparis numeri, et sine nube,quod maioris esset ostenti. Licet Horatius simili tonitru exterreatur,vbi in Odis inquit,Plerũque per purum tonantes Egit equos volucremq; currum.Tria fulmina misit q: quot tonitrua,tot fulmina eiaculatus est. Credite dicenti mira,adhibete fidem verbis meis, cum admirabilia referam. Sed acta loquor, dico admiranda,et magna, sed tamen quę fuere vera. Non desunt qui ita exponant. Sed acta, sed quę in Scęna relata sunt. Cęlum,coepit scilicet. Dehiscere, aperiri.

A MEdia cęlum regione dhiscere coepit, cęli summitas hiare visa est. Eius lęuam partem nonnulli ortum faciunt,dextram occasum. Versatum leniter, quod repente non cecidit.Vel ne violaretur exceptum a terra,vel vt pateret missum commodo ac beneficio regis et Romanorum. Atq; Ancile vocant quod ab omni parte recisum est,placet quideʒ Festo scutum cęleste Ancile nominatum esse, quod ex vtroq; latere recisum esset vt summum, infimumq; eius latus medio pateret.Quod si verum est, ab an quod est circum,et cędo dictum putabimus.Alij tamen vt Iobas,cuius Plutarchus meminit, cupientes id nomen a gręco deducere a cubito qui Ascon dicitur Ancile dictum existimant, q̃ eiusmodi scuta solerent ad cubitum circũferri. Alij a remedio, q̃d Acisis dicitur,quod inflexum et ortum significat. Vnde Saturnus Ascylomitis cognomine dictus ẽ. Alij aliter.Lege Plutarchum in Numa.Ouidio placet Ancile latinum esse vocabulum,quod fuit scuti cuneati specie arctiora habentis latera. Eius forma ante apud Italos visa non fuerat. Quemq; notes oculis angulus omnis abest,ita recisum erat ab omni parte id scutum,vt nullus esset angulus, qui se oculis videndum offerret. Fuit autem breue.Vnde quidam Ancile Peltam Thraciam appellarunt.Ea est(vt Seruio placet) scutum breuissimũ in modum Lunę iam medię. Imperij sortem, bonam si seruaretur,malam si contra fieret. Plura iubet fieri,vndecim eiusdem generis,quibus misceretur cęleste ne internosci posset. Morum fabrę ne exactior artis,fuerit ne morum probitate an arte pręstantior. Est autem exactus exquisitus siue perfectus.

A MEdia regione,non intelligas a meridie, sed ab altiore parte cęli illa enim media est, quę altior,illaq; visa aperiri. Vnde cum Iuppiter scutum esset demissurus. Turba cum duce, populus cuʒ rege. Summisere oculos suos,demisere in humũ

ANT. FAN.

Ancile vñ dictũ

Ancile Pelta appellatum Thraciũ

PAV. MAR.

Tollit humo munus cęsa prius ille iuuenca,
 Quę dederat nulli colla premenda iugo.
Atq; Ancile vocāt, q ab oī parte recisum est,
 Quęq; notes oculis, angulus omnis abest.
Tunc memor īperij sortem consistere in illo
 Consilium multę calliditatis init.
Plura iubet fieri simili cęlata figura,
 Error vt ante oculos insidiantes eat.
Mamurius, morum, fabrę ne exactior artis
 Difficile est vlli dicere, clausit opus.
Cui Numa munificus facti pete p̄mia dixit,
 Si mea nota fides, irrita nulla petes.

inflexo capite respicientes, quod et reuerentię est, et interdum cogitantis et dubitantis. Ecce decidit, e cęlo.s. Scutum versatum, volutatum. Leniter, non cum impetu, sed leniter versatum. Leni aura, exiguo vento. Clamor venit ad astra a populo, recepto scuto (quod erat imperij pignus) relatus est in cęlum clamor ab omni populo, et applaudente, et gratias agente Ioui. Tollit humo, extulit Peltam, seu scutum Numa, mactauitq; iuuē cam iniugem, et quoniam nullus inerat scuto angulus, quod vndiq; cęsum videret Ancile vocarunt. Icirco dixit Varro Ancilia dicta ab an, ē cęsum, quod id armorum genus ab vtraq; parte recisum. Plutar. vero inquit Peltas Ancilia propter figuram. Circulus enim non est, neq; veluti Pelta circunferentiam reddit, sed excisuram habet lineę ελικοειδ'ησ, cuius apices curuaturam habentes, et densitate in se conuersę figuram Ancilis faciunt, aut propter Ancona.i.cubitum, ad quem circūferuntur. Hęc.n. Iobas inquit, cupiens nomen a greco deducere. Posset etiam primus hoc cognomen a motu, vel impetu descendere, qui anetaté.i. superne factus fit, siue ab rotantium curuatione, quę ακωκιςησ dicitur, vt ab αυχιτωνδιςεοσ.i. siccitatum solutione. Pręterea a tristium amotione, quaz αναςχεςην vocant, ex quo Castorem et Pollucem ανακασ Athenienses appellent &c. Tollit ille, attollit Numa. Munus, scutum ę cęlo delapsum. Humo, e terra. Cęsa, mactata. Prius iuuenca quę dederat colla pręmenda nulli iugo i̇molauit Ioui iuuencam ex armento delectam, quę adhuc iugum non tulisset. Atq; vocant, scutum ipsum, legitur etiam Idq;. Ancile, quod est recisum ab omni parte, non quod rotundam habeat effigiem, sed ita incisum videatur, vt angulus vllus minime discernatur, ideo poeta innuit. Omnis angulus abest quē notes, notare et discernere possis. Oculis q: nullus inest angulus. Tunc memor, cum animo volueret Numa imperij pignus in eo scuto consistere, plura ad eius similitudinem effingenda esse curauit, vt siquis furto surripere voluisset, falleretur imagine, et Plutar inquit, In eam Peltam mirabilia quędam dixisse regem, se ex Egeria, musisq; audisse. Peltam enim in vrbis salutem missam, oportereq; eam asseruare, alijs vndecim ad illius figuram, et magnitudinem, et formam effectis, quo dubium ob similitudinem sit cęlestis illius adipiscēdę. Memor tunc, Numa. Consistere, in illo scuto. Sortem imperij, fatum īperij Romani. Init consilium multę calliditatis, post longam cogitationem illud consilium iniuit, vt plura scilicet ad

Varro vñ Ancile dicat

Ancilia vndecim a Mamurio facta iussu Numę

eius similitudinem fierent. Iubet fieri plura, scuta, nam vndecim alia. Cęlata simili figura, quę in sculptura et ipsa forma similem figuram referent. Vt eat error ante oculos insidiantes, vt errarent et fallerentur similitudine illi, qui per insidias et furta surripe voluissent. Mamurius, Pluta. inquit. Peltam autē ex eius auctoritate atque imperio effingere artifices cum certassent, diffidentibus, ac desperantibus cęteris, Veturium Mamurium traditur vnum e summis opificibus vsque adeo similitudines effinxisse, struxisseque omnes similes, vt neq; Numa iam ipse dignosceret. et Pompeius inquit, Mamurij Veturij nomen frequētur in cātibus Romani frequentabant. Hac de causa Numa Pompilio regnante e cęlo cecidisse fertur Ancile, idest scutum breue, quod ideo sic est appellatum, quia ex vtroque latere erat recisum, vt summum, infimumq; eius latus medio pateret. Vnaq; edita vox omnium potentissimam fore ciuitatem quādiu id in ea mansisset. Itaque facta sunt eiusdem generis plura, quibus id misceretur, ne internosci cęleste posset. Probatum opus est maxime Veturij, qui pręmij loco petijt, vt suum nomen inter carmina Salij canerent. Mamurius, morum, fabrę ne, an morum, an artis fabrę. Exactior, Mamurius an morum laude, an artis fabrilis studio perfectior. Difficile est vlli dicere, quia vtrunq; excellit et moribus et arte fabrili. Clausit, cęlauit. Opus, quia vndecim Peltas ad cęlestis illius similitudinem effinxit. Hoc tamen acceptum est a Palladio, de quo suo loco. Cui, Mamurio.
 Numa munificus, liberalis et gratus. Dixit pete pręmia facti, pręmia artificij tui. Nulla, munera scilicet, seu pręmia. Petes irrita, nihil petes frustra. Si mea nota fides, si veridicus sum, et tu et cęteri fidem meam nouistis.
 IAM Dederat Salijs a saltu nomina, Salios duodecim iam Marti Gradiuo legerat, de quibus abū de superius dictum est. Ad certos verba canenda modos, carmina cum Pyrrhichij modulo absoluta nomen Mamurij continebant. Sane Mamurius duabus syllabis posterioribus quę breues sunt Pyrrhichium facit, similiter et Mamuriū. Est autem Pyrrhichius (quem et Dibrachum vocant) pes a Pyrrho denominatus Achillis filio, qui primus victoria potitus huiusmodi genere metri laudatus dicitur, quamuis alij a flāma Pyrrhichium dictum volunt, q mobilitate flāmarum acies imitet. Alij aliter. Nubere si qua voles, quāuis pperabitis ambo Differ, religio fuit nubere Ancilibus nondum pditis in tēplo Martis, vbi ea seruari

mos

Iam dederat Salijs(a ſaltu nomina dicta)
Armaq; & ad certos verba canēda modos
Tū ſic Mamurius, merces mihi gloria det,
Nominaq; extremo carmina nr̄a ſonent.
Inde ſacerdotes operi promiſſa vetuſto
Pręmia ꝑſoluunt, Mamuriumq; vocant.
Nubere ſi qua voles, q̄uis ꝑperabitis ambo,
Differ, hēnt pūę cōmoda magna morę.
Arma monēt pugnā, pugna ē aliena mari-
Condita cū fuerint, aptius omē erit. (tis,
His etiam coniux capitis diſcincta Dialis
Lucibus, impexas debet habere comas.

mos fuit, ne dum arma mouebant, quę pugnę adhiberi ſolent nubētibus omē diſcordię fieret. Idē tempus nō neglectum in q̄buſdā a maioribus noſtris Cornelius Tacitus monet his verbis, Fuere qui proficiſcenti Otoni moras, religionēq; nondū conditorum anciliū afferrent, tunc et vxor Flaminis Dialis impexis crinibus eſſe debet. Vñ apparet nō eſſe idoneum tp̄s nuptijs celebrandis. Eadem Flaminica (teſte A. Gel.) cū it ad Argeos, neq; comit caput, neq; capillum depectit, quā auctor iō diſcinctam dicit, q: inter multiplices cantus, cerimoniasq; impoſitas Flamini Diali, quas ferme omnes Flaminicę Diales obſeruabant. Hęc fuit vt nodum, neq; in apice, neq; in cinctu, neq; alia in parte vllum haberet. Ea qm̄ flameo aſſidue vtebatur, moris fuit apud Romanos, vt oīs nubēs boni ominis cauſa flameo amiciretur, cū Flaminicę diuortium facere nō liceret. Diſcincta, vel ſine cinctu penitus hoc tēpore, vel certe non ſolum triduo Ancilibus nōdum conditis, ſed ſemper (vt diximus) ſine nodo.

V. A R. IAM DEderat Salios, item (vt inq̄t Liui.) duodecim Marti Gradiuo legit, tunicęq; inſignę dedit, et ſup tunicam ęneū pectori tegmē, cęleſtiaq; arma, quę Ancilia appellant, ferre ac per vrbē ire canentes carmina, cū tripudijs, ſolēniq; ſaltatu iuſſit. hęc ille. Var. quoq; Salios a ſaltādo dictos oñdit, q̄ facere in comitijs, in ſacris quotānis, et ſolent et debent. Plut. vero vbi de ipſis Peltis agit, harum autem inq̄t cuſtodes ac miniſtros cōſtituiſſe dr̄ Salios ſacerdotes. Salij vero vocandi ſunt nō (vt quidā fabulant) a viro Samothrace, ſeu Mātineo Salio noīe, qui ſaltationem, q̄ in armis dr̄, edocuerit, ſed ab ipſo potius tripudio ſaltatorio, q̄ vehemētius, robuſtiusq; per vrbē euntes ſubſaltant. Cū ad mēſem Martium ſacras Peltas ſuſcipiāt, induti puniceis tunicis, ęneis balteis, latisq; ſuccincti, ęneas capitum galeas portātes, paruis gladijs arma pulſantes. Reliquū vero ſaltationis pedum eſt opus. Mouent. n. ſuauiter cōuerſiones ac mutationes in celeri et crebro numero, robuſte et leniter reddētes. Iam, Numa dederat noīa Salijs dicta a ſaltu, iā delegerat duodecim iuuenes, quos a ſaltādo Salios appellauit. Et inſtituit arma, q̄ illi gererent, Et verba canēda, carmina cātanda. Ad certos modos, ad quoſdā modulos conſtitutos. Et Diony. inquit, Mouent ad tibiā ex modulo enopilijs motibus, q̄nq; ſimul ac viciſſim, q̄nq; patria q̄dam canētes carmina. Tū ſic Mamurius, hoc Veturius Mamurius in mercedē petijt, vt in carminibus Salioꝝ vltimo loco ſuū nomen caneret. de quo Plut. Mamurio āt inq̄t artis ſuę mercedē fuiſſe ferūt, memoriam quādā p Salioꝝ carmē, ſimul cum Pyrrhichij modulo abſolutū. Tū ſic Mamurius, vñdit Numę. Merces det mihi gloria, q̄ſi date in p̄miū ęternitatē noīs, hoc eſt famā et gloriam. Et nr̄a noīa ſonēt extremo carmine, reſonēt in vltio loco carminis, ſic erit Pyrrhychij modulus in ſine velut eſt in multis iābicis, vbi ſedes vltia Pyrrhichio dat, velut in his, Feras Ancile, Cluſit hoc Mamurius Geratq; nomē Inclytū Mamurius. Inde, ex eo. Sacerdotes Salij, ſacerdotes Martis. Perſoluūt p̄mia promiſſa, q̄ Numa ꝑmiſerat. Operi vetuſto, ancilibus vetuſtis a Mamurio fabrefactis, hoc ē ꝑmiſſa ipſi artifici, qui fabrefecit.

Et vo. Ma. repetūt nomē hoc ī fine moduli, Agāt et oēs Grām Mamurio. Nubere, Salioꝝ feſta triduo integro durabāt, quo tp̄e cū malū ſit nubere q: nuptię ab armis auſpicādę nō ſunt) admonet nobiles expectādū eſſe vſq; ad ea recōdita arma. Pręterea vxor Flaminis Dialis eo triduo, nec pectere, nec ornare ſe dēt. Si qua vo. nubere, ſi q̄ puella. eris nuptias cōtractura, ē viro tradēda. Quāuis ambo ꝑbabitis, ē tu ē iuuēis, q virtuus erit, q̄uis amore iuuenili ꝑperetis. Differ, tum velis differre ad aliū diē. Paruę mo. hn̄t ma. cō. nā ex parua dilatione magna ſeq̄tur cōmoditas. Arma mo. pu. hęc eſt ōro cur nō dēt nubere, q: nō fauſtum omē captat ab armis, nā mouēt pugnā. Pugna eſt alie. ma. q cū cōcordes eſſe debeāt, a diſcordia ē pugna penitus abhorrere dēnt. Aptius, cōmodius ē felicius. Omē e. c. fuerit cō. cum ipſa Ancilia ē alia arma erūt recōdita, tūc meliore auſpicio nubere poteris. His etiā lucibus, his tribus diebus.

Cōiux Dialis, vxor Flaminis Dialis, hoc ē ſacerdotis Iouis a dios Iuppiter. Diſcincta de. ha. co. ca. impexas, dēt et diſcincta eſſe, nec crines pectere, nec ſe excolere, veluti cū Ioui ſacrificat. Sūt. n. nūc dies Martis. Supſedēdum eſt a cultu, q in ſacris Iouis exigit. Et. n. tantę erat venerationis vxor Flaminis Dialis, vt ea extincta Flamē ſe ſacerdotio abdicaret, cuius rei rōnem ingrens Plutar. ita diſſerit. Pr. lib. An q̄d qui vxorē ducens, poſt amiſit, eo qui nunq̄ duxit multo eſt infelicior. Eius. n. qui vxorē duxit, domus integra eſt. Eius aūt q vxorem in matrimoniū acceptā amiſit, nō ſolum imp̄fecta domus eſt, ſed iminuta prorſus ac māca. An eodē tēpore vxor vna cū viro ꝯſecrat, queadmodū multa ſunt in ſacris, q̄ abſente vxore agi nequeūt. Priore aūt amiſſa altera ſtatim ſup. ducere, tū difficile eſt, tum vero iniquū atq; impiū. Sunt qui legāt hoc carmen ſic, His ēt coniux apicati ſancta Dialis.

Tunicę puniceę. Ęnei balti. Galeę in capitibus. Gladij. [illegible]

Feſta Salioꝝ triduo integro durabant

Tribus diebus Salioꝝ nō licet nubere

Veneratio ē flaminis Dialis maxia

Tertia nox,quinto nonas Martias, hoc ēſt cer-tia die menſis noctu coſmico occaſu alter e Piſci-bus oculitur. Duos.n.eſſe ſuperiore libro diximus, et fabulam quoq; retulimus, qua rōne cęlo eſſent appoſiti,nunc auſtralis oculitur maturius , q: in inferiore pte cęli eſt. Vbi,poſtq̄. Tertia nox,de mēſe Martio.s. Mouerit ſuos ortus, cum orieť,aut cū orta eſt. CONDItus e gemi-nis Piſcibus alter erit, quinto nonas Mar-tias alter Piſcium qui Auſtrinus dr̃ mergiť occaſu chronico.Duo n.Piſces ſunt , quibus vnum zodiaci ſignu tribuitur Aquilonius et Notius ſiue Auſtri-nus, quorum hic an-te illu occidere et exo

ANT. FAN. Piſcium alter oc-culit.v. nonas Martias Agloni-us Au-ſtrinus

Tertia nox demiſſa ſuos vbi mouerit ortus,
Conditus e geminis Piſcibus alter erit.
Nā duo ſunt, Auſtris hic eſt, Aqlonibus ille
Proximus,a ventis nomen vterq; tenet.
Cum croceis rorare genis Titonia coniux
Coeperit & quintę tempora lucis aget,
Siue eſt Arctophylax,ſiue ē piger ille Bootes,
Mergetur,viſus effugietq; tuos.
At nō effugiet Vindemitor,hoc quoq́; cām
Vnde trahat ſidus parua docere mora eſt.

riri cernitur, vt Higinius ſcribit.Vñ Columel. Au-ſtrini occaſum deſinere inqt quarto nonas Septē-bris, Aquilonij vero ſeptimo idus eius menſis. Eſt et alius Piſcis(vt diximus)quem hoc loco accipere non poſſumus,occidens exortu Cācri, qui Notius quoq; dr̃ et Auſtrinus,vocaturq; a Virg. Aquoſus, q aquā,q̄ ab Aquario funditur,ore excipe videa-tur. Quintę tpa lucis erunt,tertio nonas Mar-tias Bootes ſiue Arctophylax occidit,cuius pars(vt diximus ſupra)nunq̄ fertur in occaſu,pars et ori-ri cerniť et occidere.Hunc poetę modo pigꝝ,mo-do tardum vocāt,vt Pigri ſarraca Bootę.et Tardū dux ante Bootē,q: vix ſero alto mergitur Oceano. Eundem verno tpe occidere oſtendit Vir. in Geor. vt Si vero viciamq; ſeres,vilemq; phaſelum,Nec pe-luſiacę curam aſpernabere lētis, Haud obſcura ca-dens mittet tibi ſigna Bootes.Huius occaſus quatu-or ſignorum zodiaci tp̄s abſumit.Lege Higinium, et intelliges occaſum,de quo nūc agitur, eſſe ma-tutinum ſiue coſmicum. At nō effugiet Vinde-mitor,hęc ſtella quā gręci Tryſitira, nr̄i vindemi-torem vocāt,oritur chronice.viij.idus Martias, vt Pli.ſcribit.vt Columel.vi.nonas, vt auctor hoc lo-co.iij.nonas.Neq;.n.hoc tpe matutinum eius ortū accipere poſſumus, cū ea conſtet cum Virgine in ortu ferri.vij.calen.Septembres,vt placet Columel-lę.Vnde et Vindemitorem dictū putant,q exoriēs mane(vt inquit Pli.)vindemię maturitatem pro-mittat,ſm quem oriť Cęſari et Aſſyrię.xi.calen.Se-ptembres.Fabulanť autem pueꝝ Ampelon a Bac-cho dilectum in Iſmaro, qui mons eſt Thracię, tranſlatum eſſe in cęlū, ac Vindemitores nomen accepiſſe.Qđ ideo fictu eſt,q: Ampelon Gręci pā-pinum,ſeu vitem dñt,quam qdam a Baccho in-uentā ferunt,vnde et labruſcam ampeloſagriam vocāt,et vineas ampelones,quo noie vſus eſt Var. et Xilāpelon aridam vitē.Quare Iuue. (vt qbuſdā placet)Xelamperinas veſtes dicit virides,tritas, ac ſemicōſumptas,quales ſunt vitium frondes lāgue-ſcentes mēſe Nouēbri.Et M.Var.de re ruſtica,Am-

Bootes occidit iij.nōas Martias

Bootes tardus

Vid́emi-tor oriť iij.nōas Martias

Videmi-toris fa-bula

Xelapeli-nę veſtes tritę Am pelos xilāpe-los

pelones(vt diximus) vineas vocat ,vt laureta Da-phnones. Eſt et Ampelos Sami promōtorium, vt ait Stra.q̄uis ea inſula vino (vt idem inqt) infelix ſit,cum Chius,Lesbos,alięq; vicinę vina optima fe-rant. De pueri nomine , vult vitem a nomine pueri Ampelon appellari.

ALTER Piſcibus ge-minis,ex duobus. Erit cōditus,abſcon-ditus. nam occulitur Notius ſeu Auſtralis. Nam duo ſunt,ip-ſi Piſces. Hic, q nūc occulitur. Eſt pro-ximus auſtris , ſic et Auſtralem ōndit. Ille,alter Piſcis. Eſt proximus Aquiloni-bus,ipſi ſeptētrionali. Vterq; Piſcis tenet nomina a vēto,nam a Noto Notius, a Borea Boreus diciť, ſiue Auſtra-lis et Aqlonaris. Cum croceis.iij. nonas Mar-tias,hoc eſt quinta die ipſius mēſis occidit Arcto-phylax,de quo diximus ſuperiore libro in fabula Caliſtus,nō occidat,ſicut exoriente in occaſum la-bentia ſidera,ſed in ipſa vertigine circa polu vn-dis immergi videť,pręcipue coſmice.Nam oriente die poeta pigrum vocat . Nā(vt Higinius inquit) cum Tauro,Geminis,Cancro,ē Libra occidit,ideo ſero occidere dicitur , q magis erectus a pedibus peruenit ad terram.At exoriens citius q̄ chelę vide-tur. Cum coniux Titonia, Aurora vxor Tito-nis,de quo alias dictum. Coeperit rorare rores effundere. Genis croceis reſpexit ad aeris colo-rem,cū videatur mane oriens croceus,ſic et Virg. Titoni coniux linquēs Aurora cubile,ſed q: genis dixit,vñ lachrymę fluunt,qui terris ros effundiť, reſpicit fabulam,quā refert in.xiij. Met.Cū illa ab Ioue peteret corpus Mēnonis filij,quem Achilles in-teremerat,illud redditum medio aere aduſtū,con-uerſumq; in aues Mēnonias cinerem refert,et ex illo lachrymas,hoc eſt ipſum rorem effudiſſe Au-roram. Et erunt tēpora quintę lucis,erit quin-tus dies menſis. Siue eſt Arctophylax,cuſtos vr-ſę,vt diximus ſuperius. Siue ille piger Bootes, quaſi ſiue dicas cuſtodem vrſę, αρκτα vrſa,φυλαξ cuſtos,ſiue Bootem rectorem boum,q: plauſtrum regere videtur. Mergetur, mergi videbitur. Et effugiet viſus tuos, q: occidet eo modo quo di-xi.Hęc omnia quę ad ortum et occaſum ſiderum pertinent,in fine operis lucidius explicabuntur,ibi omnia repetemus. At non effugiet , occulitur dixit Bootes, ſed non occulitur , immo ſeſe oſten-det Vindemitor. Oritur igitur eodem die , hoc eſt iij.no.Mar. Vindemitor. Sed aliter videtur ſentire Pli.inquit enim.xi.calen.Septembris Cęſari et Aſ-syrię ſtella quę Vindemitor appellatur. Mane exo-riri incipit, vindemię maturitatem promittens. Quo pacto igitur.iij.nonas Mar.oritur,ſi Plin.xi. calen.Septembris.et Plin.dicit tunc mane exoriri.

Libre occaſu

Arcto phylax idē Boo tes dicit

NOT

Aliter

Ampelon intonſum Satyro nymphaq; creatū
Fertur in Iſmarijs Bacchus amaſſe iugis.
Tradidit huic vitem pendētē frōdibus vlmi,
Que nunc de pueri nomine nomen hēt.
Dum legit in ramo pictas temerarius vuas,
Decidit, amiſſum Liber in aſtra tulit.
Sextus vbi e terra cliuoſum ſcandet olympuz
Phoebus, & alatis ethera carpet equis.
Quisquis ades, caſteq; colis penetralia Veſtę,
Gratare, Iliacis thuraq; pone focis.

Aliter dicere poſſes quod heliace oriatur, et occiden te ſole i ſummo cęlo videri. Eius fabula hęc refer tur, Ampelos puer Thrax, mirum in modum a Baccho amatus eſt, cui Bacchus vitem tradidit, de qua collecturus vuas, cū vlmum vbi hęrebat aſcē diſſet exanimis decidit. Bacchus ſideribus intulit, & vitem ab eo Ampelō appellauit. At vin demitor, Vindemito ris ſtella. Non effu giet, viſus. s. tuos, quē admodum Bootes, q̄ non mergitur tunc, ſed exurgit. Parua mora ē, exigua retar datio. Docere vnde hoc quoq; ſidus, hoc etiam ſicut cętera. Trahat cauſam, du cat originem. Bac chus fertur, dicitur. Amaſſe iniugis Iſmarijs, in Iſmario monte Thracię. Ampelon intonſum, crinitum pu ruz. Creatum Satyro et nympha, filium Satyri vni us ex illis, qui Bacchum comitantur. Aliqui filiuz Marſię dicunt, quem Satyrum poeta inferius vo cat, ſed nō conſtat. Nam Diodorus cęlibē Marſiaz fuiſſe tradit, de quo plura inferius dicemus. Tra didit, Bacchus. Huic, Ampelo. Vitem pendentez e frondibus vlmi, quę pendebat e vlmo, cum vlmis adiungātur, vt primo libro diximus. Quę, vitis. Nunc habet nomen de nomine pueri, nam vitis grece vocatur αμπελος, & αμπελων vinea. Dum temerarius, imprudens. Legit, colligit. Vuas pi ctas, varij coloris. In ramo, in ramoſa vlmo.

IT. N. SExtus vbi e terra cliuoſum ſcandet olympum Phoebus, pridie nonas Martias Auguſtus pontifi catum maximum ſuſcepit, quem nunq̄ viuo Lepi do auferre ſuſtinuerat, vt ſcribit Suetonius. Et q̄ pō tifex maxi. erat ſacraꝝ virginum cuſtos, teſte Plu tarcho, quas Veſtales appellabant. Idem Auguſtus ſuſcepto pontificatu max. cōmoda earum virgi num auxit, cūq; in indemortuę locum capi alıaz oporteret, ambirentq; multi ne filias in ſortes da rent, adiurauit ſi cuiuſq̄ neptium ſuarum compe teret ętas eam ſe oblaturum fuiſſe. Vnde Ouidius et hic ait, Gratare Iliacis thuraq; pone focis. Et in vi. huius operis lib. Nunc bene lucetis ſacrę ſub Cę ſare flāmę, ignis in Iliacis nunc erit eſtq; focis. In eodem pōtificatu, vt alia prętereantur, quę Suet. re fert ſupra duo millia fatidicoꝝ libroꝝ cremauit, quę nullis vel parum idoneis auctoribus vulgo ferebantur, ac ſolos retinuit Sibyllinos, eosq; dele ctu habito, quos condidit ſub Palatini Apollinis baſi. Quos maluit ille mereri, maluit recte factis et virtute mereri honores q̄ ſumere. Acceſſit, adie ctus eſt. Vnde acceſſio eſt adiectio. Imperij pigno ra iuncta vides, apparet ex verbo vides id quod di ximus Ouidium hęc ſcripſiſſe viuente Auguſto, quem vocat pignus imperij. quemadmodū & ignē Veſtę, q̄ incolumitas vrbis ex vtroq; pendeat. Hinc

Mundeſt, Veſtaq; mater Quę Thuſcum Tybrim et Romana palatia ſeruas.

PAV. MAR. DEcidit ex alto, ſcilicet in humum. Liber, Bac chus. Tulit amiſſum, puerum quem iam amiſe rat, q̄ extinctus erat. In aſtra, in cęlum retulit, et inter ſidera collocauit. Sextus vbi, ſexta die men ſis, hoc eſt pridie no nas Martias Veſtę ſa crificatur, quo die Cę ſar Veſtę ſacerdos et pontifex maximus crea tus eſt. Verū alij hoc in loco dictuz de Iu lio Cęſare, alij de Au guſto volunt. In vetu ſtiſſimis codicibus in ordine feſtoruz p̄ ſin gulos menſes illa di es Iulio Cęſari aſſigna tur. At poeta loqui vi detur de eo, qui tunc viuebat, cum dicat, Quos ſancta fouet ille manu, ſic eſſet ad Auguſtum referendum. Nam in pri mo libro diximus, ſcripſit hoc opus viuente Au guſto, ſed edidit poſt eius exceſſum, quod certe in dicat ille locus in primo, Licet ipſe recuſet. Nam de Tib. loquitur, vt in eo loco diximus Ego illud pu to, q̄ appoſuerat in Augu. laudem nō mutauiſſe, cū emēdauit, ſed addidiſſe multā in laudē tā Tibe rij, q̄ Germanici, ſed vt de pōtificatu Iulij Cęſaris, deinde Aug. aliqd dicamus. Defuncto Metello pō tifice maximo cum pontificatum ſtudio, et diſce ptationibus plenum Iſauricus et Catullus clariſſi mi viri et in ſenatu potentiſſimi peterent, aut pro pterea Cęſar, quin et ipſe candidatus deſcenderet, ceſſit cęterum pari vndiq; fauore ac ſtudio appa rente. Catullus quo amplior erat dignitas, eo ma gis euentus incertitudinem reformidans miſit, qui grandi pecunia Cęſarem vt ab ea contentione de ſiſteret inducerent, quibus ille grandiorem ſe mu tuaturum, certatimq; enixius petiturum eē reſpō dit, inſtante comitiorum die, cum mater eum ad fores vſq; lachrymis proſequeretur, illam comple xatus dixiſſe fertur. Mater hodie aut pontificem, aut exulem tuum videbis filium. Euntibus igitur certatim in ſuffragia tribubus, ſuperior declaratu rus, non paruum ſenatui, et optimatibus terroreʒ incuſſit, tanquam ad omne audacię genus plebē adacturus, et reliqua. hęc ex Plutar. Tranquillus ve ro inquit, Depoſita Prouincię ſpe, pontificatum maximum petijt, non ſine profuſiſſima largitione in qua reputans magnitudinem ęris alieni. Cum mane ad comitia deſcēderet, prędixiſſe matri oſcu lanti fertur, Domum niſi ſe pontificem non reuer ſurum, atq; ita potentiſſimos duos competitores, multumq; et ętate et dignitate antecedentes ſupe rauit, vt plura ipſe in eorum tribubus ſuffragia, quam vterq; in omnibus tulerit, hęc de Cęſare. De Auguſto autem ſic Tranquillus inquit, Poſtquam vero pontificatum maximum, quem nunquam viuo Lepido auferre ſuſtinuerat, mortuo deinde

Ouidius edidit h' opus poſt mortem Auguſti

Mortuo Metello pōtifice iſauricus q̄ Catullꝰ petebant & Cęſare qui ſolus obtinuit

Cęsaris innumeris, quos maluit ille mereri,
　Accessit titulis pontificalis honor.
Ignibus ęternis ęterni numina pręsunt
　Cęsaris, imperij pignora iuncta vides.
Dij veteris Troię, dignissima pręda ferenti,
　Qua grauis Aeneas tutus ab hoste fuit.
Ortus ab Aenea tangit cognata sacerdos
　Numina, cognatum Vesta tuere caput.
Quos sancta fouet ille mãn, bñ viuitis ignes,
　Viuite inextincti, flammaq́;, duxq́;, precor.

suscepit. Quicquid fatidicorum librorum Gręci, Latiniq; grũs nullis, vel parũ idõeis auctoribus vulgo ferebatur supra duo millia contracta vndiq; cremauit, ac solos retinuit Sibyllinos &c. Vbi, postquam. Sextus Phoebus, sextus sol mensis, sic sextum diem significat. Scandet, ascendet. Aethera, quasi ex inferiore parte in altũ. Olympum ẽ cęlũ ꝯuexũ. Carpet ęthe. carpet iter ꝑ ęthera. Eqs alatis velocibus, iõ alatis dixit et quatuor sunt vt ostendimus. Quisquis ades et colis penetralia, sacella secretiora. Vestę castę, de Vesta omnia quę ad res faciunt in. vi. lib. dicemus, et aliquid superius attigimus. Gratare, ꝓ gratulare vel ipsi Vestę, vel tanto pontifici. Et pone thura focis Iliacis, aris Vestalibus, vbi ęterni sunt ignes, ex Ilio aduecto. Nam Aeneas Veste sacra ex Troia in Italiam aduexit. Honor pontificalis, ipsa dignitas pontificatus. Accessit, addita est. Titulis innumeris Cęsaris, multis dignitatibus. Quos ille, Cęsar. Maluit, potius voluit. Mereri, subintelligendum, qui habuit, tamen voluit meritis omnes dignitatis gradus, et titulos assequi, non ambitione, aut aura populari, sed propria virtute, si ad Iulium Cęsarem referret, qꝛ fuit Questor edilis, Pontifex totiens, Consul, et Dictator, si ad Augustum, qꝛ omnes magistratus assequutus, adeptus est ad alios quoq; titulos, nam et Augu. cognominatus est, ẽ Pater patrię. Numina ęterni Cęsaris, qui relatus est in Deos immortales, nam vterq; eorum relatus est in deorum numerum, et quoniam de Augu. in cęlum relato in primo libro diximus. de Iulio Cęsa. paulo inferius dicemus. Pręsunt ęternis ignibus, Vestalibus sacris, quę per pontificẽ maximum administrabantur, nam ignem inextinctum virgines seruabant. Vides pignora imperij iuncta, hoc est Vestales ignes et Pontificem Cęsarem, quę sunt duo imperij pignora, nam quoad seruãtur inextincti Vestales ignes, et incolumis domus Cęsarea seruatur incolume imperium.

Iulius Cęsar nõ dr̃ cognatus Vestę ꝑꝑ Iulius Ascanium filiũ Aenę filij Veneris

Dij veteres, orat nunc Deos Troianos pro salute cognati pontificis. Nam cum Iulius Cęsar ab Iulio Ascanij filio progenitus fuerit, videtur cognatione attingere Vestam, cuius sacra e Troia aduecta ab Aenea patre Ascanij fuerint in Italiam. Est et alia cognatio, siquis altius inspiciat. Nam Vesta Saturni filia fuit, quę structuram domus inuenisse dicitur, auctore Diodoro, sic illa soror Iouis, et Iuppiter Veneris pater, a qua emanauit genus Iuleũ. Ea omnino cognatio est, et Augu. Iuleam domũ adoptatus, ea quoq; cognatione Deos attingebat. Dij Troię veteris, antiquę. O Vesta et Dij pena

tes. Preda dignissima ferenti, Aenę quos e medijs hostibus tanquam prędam eripuit. QVA Grauis Aeneas tutus &c. grauis hic non refertur ad animum sed ad corpus. Cognatum caput, Augustum qui a Troianis originem ducit, nam Aeneam ferunt Vestam e Troia in Latiũ trãstulisse. vocauit autem Augustum sacerdotem, quia fuit pontifex maximus, vt hoc loco auctor ostendit. Quos sancta fouet ille manu, quia legimus supra, Sancta vocant Augusta patres, iure Augusti manus sanctę a poeta dicuntur. Hę fouent ignes Vestę, cum sacris Vestę ac cęteris constet pontificem maximum pręsidere. Lucos Veiouis ante duos, duo luci ad quos nonis Martijs Veioui, idest Ioui paruo ędes dicata est, fuerunt sub rupe Tarpeia vbi et Asylum, de quo ait Cornelius Tacitus, Tum diuersos Capitolij aditus inuadunt iuxta lucum Asyli et Qua Tarpeia rupes Centum gradibus aditur. Liuius vero, Locus, inquit, qui nunc septus descendentibus inter duos lucos est Asylum aperit. De his lucis dixisse Martialem existimant illinc, Pompeij dona, nemusque duplex. Fuerunt et multa circa vrbem loca Dijs attributa, quę lucos vocabant, quorum prouentus in ludos conferebantur, teste Plutarcho. Est autem Veiuppiter (vt diximus) paruus Iuppiter, sicut Ouidius sentit hoc loco, cuius ędes fuit (teste Au. Gel.) inter arcem et Capitolium. Sed idem vult Veiouem esse non iuuenem siue paruum Iouem, sed Iouem vim nocendi habentem, non iuuandi potestatem, quod vt Dijouem dicimus, Lucetiumque, quoniam nos die ac luce quasi vita ipsa afficit et iuuat, ita et Veiouem appellauerunt dempta atque detracta iuuandi potestate, cum constet Deos quosdam vt prosint celebrari, quosdam ne obsint placari. Ve enim particula modo intensionem significat, modo minutionem. Vnde quędam vocabula, quibus ea pręponitur ambigua sunt, ac diuersam significationem capiunt. Quare Vescum salem dicimus ex edendi intentione, et aliter Vescum cum edendi fastidio, quo vocabulo Lucretius, pro edaci vsus est, teste Festo. vt Nec mare quę impendent Vesco sale saxa peresa. Virgilius vero (vt placet Nonio) pro minutim conciso, vt Vescas salicum frondes. Vbi Seruius Vescum inquit significare siccum ac tenerum. Alibi vero aliter. Simulachrum Veiouis habuit aliquando sagittas, quare eum Deum plerique Apollinem esse dixerunt, cui capram immolabant, cuius animalis effigies erat apud eius simulachrum. Coluerunt et Capanis

Pontifex Maximus pręerat Vestę et Vestalibus

Asylum vbi duo luci

Veiuppiter

Ve particula aliquando auget aliquando diminuit

Vescum

Simulachrum Veiouis

Vna nota eſt Martis nonis, ſacrata ꝙ illis
Tēpla putant lucos Veiouis ante duos.
Romulus vt ſaxo lucum circundedit alto,
Quilibet huc dixit confuge, tutus eris.
O q̄ de tenui Romanus origine creuit,
Turba vetus q̄ non inuidioſa fuit.
Ne tñ ignaro nouitas tibi nominis obſtet,
Diſce quis iſte Deus, cur ue vocetur ita.
Iuppiter eſt iuuenis, iuueniles aſpice vultus,
Aſpice deide manus, fulmīa nulla tenet.
Fulmina poſt auſos cęlū affectare gigantes
Sumpta Ioui, primo tēpore inermis erat.

Iouem imberbem, qui a Virg. Anxyrus dicitur. vt Quis Iuppiter Anxyrus aruis Pręſidet, ē viridi gaudens feronia luco. A quo nōnulli Anxur Volſcę gentis oppidum noiatum putant. Ipſe autem Anxyrus dictus eſt, ꝙ barbam nunq̄ raſiſſet, quaſi anei xyrus. i. ſine nouacula, vt ait Ser. vel ab anei cai xyro. i. rado. Lucum, luci partem, quā Romulus Aſyli ſtructura cōplexus eſt. Fuit hic lucus, teſte Diony. inter Arcem ē capitolium. Huc dixit confuge tutus eris, Aſyli locum oſtēdit, dicti a poti a cai ſylani. i. a nō auferēdo. vel (vt alijs placet) a poti a cai syro, quod eſt traho, inde. n. nullus abduci poterat, qd non fuit in oibus tēplis, vt Ser. docet, ſed in his tātum quibus id erat cōſecrationis lege cōceſſum. Primi autem Aſylum inſtituiſſe dicunt apud Athenieſes Herculis filij, cum eos inſequerētur, qui ab Hercule oppſſi fuerant. Alij nō a filijs Herculis, ſed a nepotibus id Aſylum. i. templum Miſericordię inſtitutū dicunt, vt Herculeos ſedem fundaſſe nepotes. Ob Romulus imitatus ipſe quoq; Aſylum cōdidit, eruditusq; eſt id ſe Apollinis oraculo cōdidiſſe. Quidam tamen Cadmum primo Aſylū inſtituiſſe ferunt, cum ad Thebas cōdendas multitudinem deſideraret. Placet Aſylum potius deducas ab a cai ſylao q̄ aliunde.

QVA, pda. Æneas grauis, onuſtus. Fuit tutus ab hoſte, ab hoſtium inſidijs, q̄ ſoſpes euaſit.

A V. A R.

Sacerdos ortus ab Ænea, Cęſar ab Iulio nepote Ænee pgenitus, et de Auguſto potes intelligere Diui Iulij ex adoptione filius, et gloriabat ipſe quoq; ab Ænea genus ducere. Tangit cog. nu. Veſtam et penates, de cognatis ſuperius diximus. O Veſta tuere, defendas et ſerues. Cognatum caput, Cęſarē Augu. O ignes, Veſtales. Bene viuitis, inextincti eſtis, bñ ſub optimo pōtifice. Quos ille, Cęſar Augu. Fouet, quaſi qbus fomites ſuggerit. Manu ſancta, alluſit ad Auguſti cognomen, qm auguſta ſancta dicunt, vt oſtendimus in primo. Viuite p̄cor inextincti et flāma et dux, quaſi viuatis ęterni et ignis et Cęſar, et nunq̄ extinguamini. Vna nota, nonis Martijs feſtuz eſt Veiouis. i. parui Iouis. Quo die ſacrata fuere ei templa ante lucos Aſyli in Intermontio, cuius rei myſteriū illud eſt, vt Iuppiter paruus poſteaq̄ adultus eſt cęlo regnauit, ſic vrbs Roma parua ab initio, vbi Romulus aperuit Aſylum, paulatim coaluit, et ad ſummū imperij culmen aſcendit, ideo conſecrauere tēplum parui Iouis eo in loco, vnde ſumpſit initium augmēti. Vna nota, vnus titulus, vna in faſtis inſcriptio. nam nota interdum in bonam partem accipitur, vt in primo dixi-mus. Eſt nonis, Martiis. s. Quod illis, nonis. Putant ſacrata, conſecrata. Templa Veiouis, parui Iouis, ſed de hoc nomine paulo poſt. Ante duos lucos, ante lucos Aſyli. Nam locus erat, vt Liuius de Aſylo inquit, ſeptus denſis ſentibus inter duos lucos, ante hos duos ergo dedicatum fuit. Romulus vt, poſtquam. Circundedit, ſepſit. Lucum, querce-tum in Intermontio. Alto ſaxo, alij exponunt moenibus, alij per hypallagem intelligunt, hoc eſt ſaxum circundedit luco, ſed ita intelligendum eſt, aperuit lucum ſaxo, hoc eſt rupibus circundatum, quia hincinde erant altę rupes capitolinę. Dixit, Romulus. Quilibet huc confuge, confugias in hoc Aſylum. Tutus eris, quia nemo te inde abſtrahet, de Aſylo egimus in ſecundo. O quam, pro quantum creuit. Romanus, populus. De tenui origine, de exiguo principio in magnam coaluit ciuitatem. Quam, quātum. Vetus turba, priſci Romani. Fuit non inuidioſa, quia tam paruus populus, tam exigua ciuitas, vt nullus inuideret. Nam in duos nomina (Gellio teſte) in vtranq; poſſunt accipi ſignificationem, vt inuidioſum, et inuidentem dicamus, et cui inuidetur. Tamen ne nouitas nominis, quia Veiouis nouum tibi nomen videtur, ne hęc nouitas. Obſtet, ad intelligēdum feſta. Tibi ignaro, qui ignoras nominis rationem. Diſce quis iſte Deus, quis Deus ſit hoc nomine appellatus.

Cur ue vocetur ita, vel cur ſit hoc nomine vocatus. et duo proponit, quis Deus, et cur illud nomen.

FVLMina nulla tenet, quę barbatum decent, non puerum Iouem. Cęlum affectare, quoniam gigantes affectu dicti ſunt ad oppugnationem cęli non recta voluntate. Hinc ipſe alibi, Affectaſſe ferunt regnum cęleſte gigantes. Capra, Amaltheę caprę effigies, quę ſuo lacte Iouem infantem nutriſſe dicitur. Nymphę pauiſſe feruntur Cretides, putantur Melyſſa et Amalthea Melyſſi regis Cretenſis filię Iouem aluiſſe. Vegrandia farra coloni, quę male creuerunt. Veſcaq; parua vocant, vult Vegrande compoſitum eſſe a ue particula priuatina, et ſignificare minutum, quod et Feſtus ſcribit, vt Vegrande frumentum. Idem tamen nomen valde grande interdum ſignificat, teſte Nonio, vbi ue particula vim augen

ANT. FAN.

Vegrande. i. nō grande

Ignibus Offa nouis, et Pelion altior Offa.
Arsit, & insolida figus Olympus humo.
Stat quoq; capra simul, nymphę panisse fe/
Cretides, ifanti lac dedit illa Ioni.
Nunc vocor ad nomē, vegrādia farra coloni,
Quę male creuerūt, vescaq; parua vocāt.
Vis ea si verbi est, cur nō ego Veionis ędem,
Aedem non magni suspicer esse Ionis?
Iamq; vbi cęruleū variabunt sidera cęlum,
Suspice, Gorgonei colla videbis equi.

Pegasus orit nonis Mar tis vespi

di habet, vt Nec vitę vegrandi datur. Vestuз quoq; paruum significat. Vñ Festus, Vescus inquit fasti/ diosus, ve.n. pro pusillo vtebātur. Iamq; vbi cę/ ruleum variabāt sidera cęlum, Suspice, Gorgonei colla videbis equi, signa q̄ heliace oriūtur in prin/ cipio noctis videri nequeūt, quippe cū vt nox iniēs occasum ōndit helia/ cum, ita et descendēs ortum eiusmodi no/ bis offerat. Sensus er/ go est, vbi nox adue/ nerit suspice ad eius fi nem videlicet nō no/ ctis initio, qz eq Gor/ gonei collum videbis in ortū heliacuз ferri. Est aūt ortus matuti/ nus equi cui Pegaso nomen est scdm Co/ lumellam.iiij. nonas Martias, scdm Mani/ lium Sole.xxi.ptem Piscium obtinēte. Higinius ve/ ro idem signū inquit cū Aquario et altero Pisciū cuз quo occidit, exoriri. Eius pars antecedit hoc tpe Solem cū Piscibus orientem. Cōstat aūt Pegasus (vt auctori placet hoc loco) stellis.xv. vt Higinio.xviij. qui q tin pisin i. fontē produxerit, Pegasi nomen accepit. Nota est fabula. Gorgoneus vero dictus est quod ex sanguine Medusę Gorgonis eū natū fabu lant, cuius domus Gorgones fuerunt insulę, teste Pi.bidui nauigatione distātes a cōtinenti, quas q̄/ dam Gorgades vocant, quo penetrauit Hāno Poe/ norum imperator. Sunt.n. cōtra Atlantē montem ad fines Mauritanię. Vñ nonnulli alias fuisse He sperides, alias Gorgones recte arbitrant. Nā Hesperi des habuisse hortos dicunt ad Lixon Libyę. Scien/ dum de huius signi ortu, atq; occasu plerosq; ita diuersa tradere, vt fere videre non sit vnum cum altero congruentem.

Gorgoneus equus Hesperides habuisse hortos ad Lixō Libyę

PAV. MAR.

IVPPIter est iuuenis, quasi imago Iouis, quę est in eo templo iuuenē euз monstrat. Aspice vul/ tus iuueniles, quos in imagine refert. Aspice de/ inde manus, etiā iuueniles. Nulla tenet fulmi/ na, nā cum iuuenis erat, ea nōdum acceperat.
Fulmina sumpta Ioui. q̄n accepit Iuppiter ful/ mina. Post ausos gigātes affectare cęluз, postea q̄ gigātes affectarunt regnū cęleste, ē ausi sunt op/ pugnare cōstructis montibus. de qbus in primo diximus. Primo tpe, in adulescētia. Erat in/ ermis, nā non habebat fulmina. Offa, mons.
Arsit nouis ignibus, nouis fulminibus. Et Pe lion, ēt arsit. Altior Offa, ppterea qd Dicearchus altissimū eum pdit. Et Olympus est fixus in so lida humo, hoc est ita fixus vt iā auelli nō possit, sed de his latius dictū est a nobis i eo loco primi libri, Sic petit cęluз &c. Stat quoq; capra simul, extat ēt cum Iouis imagine effigies Amalthęę ca prę, q̄ suo lacte Ionē pauit, vt illud indicet aliqn Io uem paruuз fuisse. Capella.n. Amalthęę nymphę vberibus suis aluit ifantē, de qua Germanicus Cę/ sar in Aratheo carmine sic ait. Illa putat Nutrix ce

Pelion Offa et Olympus

Iouis, si vero Iuppiter infans Vbera Cretrę mulxit fidissima caprę, Sidere q̄ claro gratum testat alū/ num, huius capellę corio vsuз esse pro scuto Iouē contra Titanas dimicāteз, Museus auctor est, vñ a poetis Ægiocus nominat. Nymphę Cretides, Cretenses. Ferunt, dñr. Panisse Ionē, naз Me lyssa et Amalthea Mel[yssi] Melyssi regis antiqs. et [...] simi in Creta filię, qui the[...] (vt Didimus inquit) tri[...] primus diis sacrifica/ uit. Illa, capra. Dedit lac Ioui, quia aluit infantē, sed de his plura agemus in seqnēti libro. Nūc vocor, nunc ipsuз no/ men diffinit, qz Veio nis paruus est Iouis, et a simili arguit, qa ne grādia male, hoc est nō grādia dñr, hęc.n. particula ne diminutio nem facit in cōpositis, vñ et Pompeius Vegrāde in quit significat male grāde, et vecors, vesanus, ma/ licordis, malesanus. Alij paruū siue minutū intelli gunt, vt vegrāde frumētuз &c. Nūc vocor ad no men, ad aperiendā nōis significationē. Coloni, agrorū cultores. Vocāt far ve. q̄ male creuerūt, quę nō habuere suū incremētum, sic parua sunt.
Et ve.vo.par. hodie etiam in Marsis nostris, lin gua vernacula q̄ parua sunt vesca dñr, vt cuз di/ cunt maluāuescaз, de ea quā Romę paruā vocāt, intelligunt. & Festus ingt, Vescus fastidiosus. Ve.n. pro pusillo vtebant. Lucretius vescū dixit edacem, cū ait, Nec mare quę impendēt vesco sale saxa pere sa. Si ea vis est verbi, si ea est pprietas vocabuli, vt vesca parua dicātur, et vegrandia non grādia.
Cur ego nō suspicer, putē. Ædem Ve. esse ędem non ma. Io. tēplum parui Iouis. Iamq; ceruleum, vesperi nonaз oriri ingt Pegasum equū ala/ tum, quē Higinius Aratū adducēs, et alij cōplures, Neptuni et Medusę filiū dixere. Sed, vt alij, ex ipso Medusę sanguine, quā Perseus interemit, natus ē. Peruolauit i Helicona, vbi saxū vngula feriēs fon tem aperuit, q ex eo Hippocrene est appellatus, sed hic apud Pyrrhenē Corinthiū, fontem captus, vnde Stra Fama est equū Pegasuз cū potaret hoc in lo/ co a Bellerophōte dephensum fuisse, alatū inq̄ ca/ ballū e Medusę ceruice, et de Gorgonis execto gut/ ture psilientē. Vulgatū est ēt Caballinū fontem in Helicone erupisse, cum subiectā ibi tellurem feriret vngula. Hęc ille. Bellerophō post interfectā Chime/ rā, cū altius hoc equo vsus euolaret, decidit equus inter sidera collocatus existimat, qui (vt Higinius ipse ōndit) Arcticum circulū spectans pedibus ęsti/ uo orbe niti, extremo ore caput Delphini tangere videtur. Aquarij manum dextrā ceruici suę con/ iungēs, huius in stellis corpus apparet vsq; ad vm bilicum, q occidit cum Pisce de duobus primo, q supra tergum eius est fixus, exorit cum Aquario toto, et Pisce cuз quo occidit, et manu Aquarij de/ xtra.

Vegrandia mō augēt modo minuit

Pegasus equus apud Pyrenē in Helicone captus fuit

Bellerophōtis fabula ex historia sumpta

stra. Hic habet in rostro stellas duas obscuras, I capite vnam, in maxilla vnam, in auribus singulas, in ceruicibus quatuor obscuras, sed maxie lucet, q̄ proxima capiti apparet in humero claram vnã, in pectore vnam, in scapulo vnam, in vmbilico nouissimam vnam, in genibus singulas, in poplitibus singulas. Poeta orin dicit vesperi nonarum Martiarum. Plini. vero pridie idus Augusti, sed ortũ poetę accipiamus heliacum, nam occidente Sole, tum in alto cęlo videtur, quod aperte ostendit, cum Suspice dicat, quasi sursum aspice. Iamq; vbi sidera variabunt cęlum, varium et pictum ostendent in nocte. Cęruleum cęlum, inquit cum videtur similis color cęli qui ẽ maris. Suspice, attollas oculos et cęlum respice. Videbis colla equi Gorgonei, Pegasi nati ex sanguine Gorgõis, h̃ ẽ Medusę a Gorgadibus ĩsulis.

CREditur hic, bene creditur de re fabulosa, tale et illud est, Illa putatur Nutrix esse Iouis Pegasus alij e sanguine Medusę natum volunt, cui Perseus caput dicitur abstulisse, alij Neptuni et Medusę filium dicunt et alatum fuisse fabulant. Cęlum, aer, hoc loco, is est volantium solum. Noua frena, q: poetę finxerunt Pegasum captum a Bellerophonte, qui post domitam Chimeram hoc equo visus dicitur, vnde altius volans decidit, quo tempore Pegasus in cęlum translatus est. Aonias aquas, Hippocrenem fontem Boeotię dictum ab equo, vt eius nomen ostendit. De quo ait Persius, Nec fonte labra Prolui caballino Hinc illud est, Dicite quę fontes Aganippides Hippocrenes Grata Medusęi signa tenetis equi. Strabo, Vulgatum est etiam Caballinum fontem in Helicone erupisse, cũ subiectam ibi tellurem feriret vngula. Protinus aspicies venienti nocte Coronam, Corona Ariadnes. viii. idus orit cronice, quam (vt placet Manilio) xv. pars Virginis in ortum dicit, cui Oui. astipulatur hoc loco. Alij tamen (vt Higinius) cum Scorpione Coronam exoriri dicunt. Alij cum Libra, vt Columella et Pli. Alij eius partem cum Libra, totam vero cum Scorpione exoriri volunt, quę occidit mane orientibus Cancro et Leone. Constat autem stellis nouem. Et est Corona Vulcani opus, quã Venus, cum Liber pater Ariadnẽ vxorem duceret, ei donasse dicitur, quãq; ad vxoris insigne idem Deus inter sidera collocauit. De cuius situ legimus in. viij. Meta. Tenues volat illa per auras, Dumq; volat gẽmę subitos vertuntur in ignes, Consistũtq; loco spẽ remanente Coronę, Qui medius nixique genu est, anguẽq; tenentis, Prestat in hac Corona cęteris fulgore stella quędam, quę. viij. idus Octob. occidit Cęsari, teste Pli. Hanc et cęteras Coronam constituentes Cretenses olim vti sidus peculiare sequebantur. Sciendum Ariadnẽ a Theseo raptam,

T. N.

ona t. viij. Marti — Coro arid- es

Creditur hic cęsę granida ceruice Medusę
Sanguine respersis prosiluisse comis.
Huic supra nubes, & subter sidera lapso
Cęlum pro terra, pro pede penna fuit.
Iamq; indignanti noua frena receperat ore,
Cum leuis Aonias vngula fodit aquas.
Nunc fruitur cęlo, quod pennis ante petebat,
Et nitidus stellis quinq;, decemq; micat.

atq; in Naxo relictam esse, vt quibusdam placet. quam Bacchi sacerdos dicitur excepisse. Alij memorię prodiderunt eam diu apud Theseum permansisse, et ex eo duos filios suscepisse. Alij in Cypro grauidam a Theseo relictam ferunt, vbi excepta a mulieribus Cyprijs antequam pareret e vita dicitur excessisse. Scriptores autem Naxij duos fuisse Minoes tradiderunt, et totidẽ Ariadnas, prioremq; Bacchoq; nupsisse in Naxo insula. Alteram vero a Theseo destitutam in eandem insulam nauigasse. De hac corona non eodem modo omnes fabulãtur. Lege Higinium.

Varia est opinio de Corona ariadnes

CREditur hic, equus. Prosilysse, procul salysse vel saltans exiuisse. Granida ceruice Medusę cęsę, creditur saltasse ex execta ẽ secta Medusę ceruice, quam Perseus execuit, cum eam interemit. Comis resparsis sanguine, tum cum resectum a ceruice caput, legitur etiam Iubis. Cęlum, aer. Fuit terra, loco terrę. Huic, equo. Lapso, volanti.

Supra nubes et subter sidera, quasi volanti altius inter sidera et nubes, et ideo cęlum fuit pro terra, q: per aera volabat, ac si per terram cursum intendisset. Pẽna fuit pro pede, erat alatus, vtebat alis pro pedibus. Iamq; receperat noua frena, iã apud Pyrenem sub Acrocorintho deprehẽsus fuerat a Bellerophonte, et acceperat noua frena. Ore indignanti, reluctanti. Cum vngula, Pegasi. Leuis, q: alati equi. Fodit aquas Aonias, aquas Gorgoneum, seu Caballinum, seu Pegaseum fontem in Holicone ab Aonia montana regione Boeotię.

Nunc, ipse equus. Fruitur cęlo, q: cęlo locatus est. Quod añ petebat pennis, in quod prius euolabat. Et nitidus micat, lucet. Quinq; et decem stellis, cum constet quindecim habere stellas. At Higinius inquit decem et septem, et in numero earum, quas ipse commemorat, sunt decem et sex. Non igitur absurdum esset, si locus diceret. Sexque decemq; micat, q: decẽ et sex numero sunt. Protinus aspicies, octauo idus Martias, et octaua die mensis oritur Corona de qua dictũ est, O nimiũ effulgens cęli de parte serena, O oculis nimiũ grata Corona meis. Aspirato mihi si quid tua numina possunt, Humani ęthereo si quid ab axe vides. Dum procul Iliacę decus immortale coronę, Et quo nunc celeri non licet ire via. Gnosiacaq; liceat tantum obseruare Coronam, Sint tua pro latijs sidera sideribus. Nã quoties orta fulges nitidissima nocte, In radios toties lumina tollo tuos. Fundunturq; genis lachrymę, dum mente voluto Nũ nostro Iliacam posse fouere sinu, et reliqua. Coronã hanc ex auro et gẽmis a Vulcano factam volunt et Veneri datam, quę postea cum Ariadne Baccho nuberet ei, a Venere oblata est. Hac volunt aliqui Theseum pro lumine vsum in Labyrintho. Qui

PAV. MAR.

Protinus aspicies venienti nocte Coronam
  Gnosida, Theseo crimine facta Dea est.
Iam bene periuro mutarat coniuge Bacchũ,
  Quę dedit ingrato fila regenda viro.
Sorte tori gaudens, quid flebam rustica dixit?
  Vtiliter nobis perfidus ille fuit.
Interea Liber depexos crinibus Indos
  Vicit, & Eoo diues ab orbe redit.
Inter captiuas facie prestante puellas
  Grata nimis Baccho filia regis erat.
Flebat amans coniux spatiataq; littore curuo
  Edidit incultis talia verba comis.
En iterum fluctus similes audite querelas,
  En iterũ lachrymas accipe harena meas.
Dicebã (memini) periure, & perfide Theseu,
  Ille abijt, eadem crimina Bacchus habet.

Corona donata Baccho a Venere ad reducendam matrem ab iferis fabulatur

autem Argolica scripsere, aiunt Coronam hanc a Venere acceptam Bacchum secum tulisse, cum ad reducendam matrem ab inferis accederet, sed ductus iter ab Hippolyto promisso, quod peteret, coronam diuisit in loco, qui ab ea στέφανος appellatus est, reducens matrem, Coronam inter sidera collocauit. Vulgatior tamen fama habet Ariadnę a Theseo derelictę in Dia insula, Baccho postea nuptę a Venere traditã, Bacchumq; deuictis Indis Indorum regis filiam prestantem forma secum ducentẽ, cũ quereret Ariadne, Bacchus eã cũ corona iter sidera collocauit. Coronam humero sinistro prope cõtingeret Arctophylax videtur, quę autẽ Engo quasi dextri pedis calce coniungit. Hęc Cancro et Leone exoriente occidere, cũ scorpione exoriri perspicitur. Habet autem stellas nouem in rotundo dispositas, sed ex his tres clarius ceteris lucentes. De ortu autem Coronę Plinius cum poeta non concordat, sic enim inquit, Sexto nonas Octobris Atticę Corona exoritur. Mane Asię et Cęsari quito calendas Eniochus occidit matutino tertio calendas Cęsari Corona exoriri incipit. Et postea subdit. viij. idus Octobris, Cęsari fulgens in Corona stella exoritur, Idibus Corona tota, Verum alter heliacus, alter cosmicus ortus ẽ.

Ariadne in Dia insula relicta a Theseo fuit

Protinus, subsequẽter. Venienti nocte, post noctem nonarum sequenti nocte.

ANT. IAN.

GNOsida, Cretenses a Gnoso Cretę oppido, vbi fuit Minois regia. Virgilius, Gnosiaq; ardentis decendat stella Coronę. Ingrato viro, Theseo, a quo nonnulli Ariadnem abactam ac derelictam volunt, de qua incerta feruntur. Lege Plutarchus in Theseo. Notum est beneficio Ariadnes Theseum e Labyrintho regressum esse. Ouidius alibi, Cum tibi ne victus tecto morerere recuruo, Quę regerent passus pro duce fila dedi. Sorte tori gaudens, lęta quod ei Bacchus pro Theseo contigisset, ac pro mortali Deus. Depexos crinibus Indos, Onesicritus auctor est, vt scribit Strabo, Indos ceteris quidem in rebus frugales esse, circa ornatum vero curiosos. Ad eos secundum Megasthenem (vt idem ait Strabo) nemo extrinsecus cum exercitu profectus est, preter Herculem, Liberum patrem, et Macedonas. Filia regis, vnam captiuarum dicit Indorum regis filiam, quę Baccho placuisse dicitur.

Onesicritus et Strab. de Baccho ẽ Hercule

Similes audite querelas, quales audierant fluctus, cum Ariadne de Theseo quereretur. Nomine mutato, Thesei in Bacchum. In desertis mo

ritiram Liber harenis Seruabas, chij insulę, vel Naxi harenas dicit secundũ Senecam, moriturus autem principium aptitudinem hic non actum significat.

ASPIcies Coronam Gnosida, Cretensem. Nam Ariadne Cretensis fuit a Gnoso vrbe, vbi fuit regia Minois. Est facta Dea, ipsa Ariadne est in cęlum relata.

PAV. MAR.

Theseo crimine, perfidia Thesei, qui eam in India reliquit.

Iam bene mutarat Bacchum periuro cõiuge, Iam bene viruz commutauerat, naz pro homine Deum, pro periuro et perfido fidelem acceperat.

Quę, Ariadnę.

Quę dedit fila regenda viro ingrato, allusit ad illud Virgilianum, Cęca regens filo vestigia. Nam Ariadne dederat filũ Theseo, quo sciret e Labyrintho regredi, et in Heroidibus, Cum tibi ne victus tecto morerere recuruo, Quę regerẽt passus pro duce fila dedi, Et paulopost, Nec tibi quę reditus monstrarent fila dedissem, Fila per adductas sepe recepta manus. At ille non reddit bñficij gratiam. Sorte to. gau. iam cum gauderet thalami, seu coniugij fortuna. Dixit quid flebam rustica, quid flere debebam me ab illo relictam. Ille, Theseus. Fuit nobis perfidus, periurus, proditor. Vtiliter nobis, quasi sua perfidia fuit nobis vtilitas, quia Deo nupsimus. Interea Liber, posteaquam Ariadne Baccho nupserat, ad Indicam expeditionem Bacchus profectus est. Cumque victor rediret, ducens secum Indorum regis filiam, verens Ariadne, ne illius amore a Baccho relinqueretur, coepit miserabiliter queri, non secus ac fecerat, cum a Theseo relicta est. Interea, dum se felicem tanto coniuge ariadne existimabat.

Bacchi in Indiam profectio ad m... am

Liber, Bacchus. Vicit Indos, et hoc quoq; attigimus in primo libro, quia triennio totam Indiam domuit, perque omnem orbem exercitum circunduxit, et plura reliquit trophea, statuasq; suarum expeditionum testes. Depexis crinibus, sicut est eorum mos pectere et enutrire comas et barbam. Et redit diues, quasi cum ingenti preda. Ab orbe Eoo, ab oriente. Filia regis, Indorum scilicet. Prestanti facie, quę prestabat ceteris forma. Inter puellas captiuas, quę captiuę ex India ducebantur. Erat nimis grata Baccho, mirum in modum placebat. Amans coniux, ariadne. Flebat, cum audisset illum illam ducere et gratam esse. Spatiata q; littore curuo, cum spatiaretur, hoc est cum deambularet per

littus

Nũc quoq; nulla viro, clamabo foemīa cre(dat,
Noīe mutato cā relata mea est.
O vtinā mea sors, quo primũ coeperat, isset?
Iamq; ego p̄senti tempore nulla forem.
Quid me ī desertis moriturā Liber harenis
Seruabas? potui dedoluisse semel.
Bacche leuis, leniorq; tuis, q̄ tp̄a cingũt (cas,
Frōdibus, ī lachrymas cognite Bacche me
Ausus es ante oculos adducta pellice nostros
Tā bene compositũ sollicitare torum.
Heu vbi pacta fides? vbi q̄ iurare solebas?
Me miserā quoties hęc ego verba loquor.
Thesea culpabas, fallacemq; ipse vocabas,
Indicio peccas turpius ipse tuo.
Nesciat hoc q̄sq̄, tacitisq; doloribus vrar,
Ne toties falli digna fuisse puter.

Rituis sinuosum. vt est illud in Arte, An tu modo Pompeia lętus spatiare sub vmbra. Edidit talia verba, ita loquuta est. Comis incultis, crinibus non ornatis, sed solutis. En iterũ fluctus, q̄rela Ariadnes ꝙ adducta esset ei pellex a Baccho. Querebat primum de Theseo, nunc similis causa data est fletui, ꝓfunditur in questus et lachrymas, et vndiq; monet cōmiserationem. O fluctus, o marinę vndę. En iterum audite similes q̄relas, quales audiuistis prius, cũ a Theseo essem relicta. En iterum, o harena accipe meas lachrymas sicut tunc acceperas. Dicebaz, tunc cum me ille perfidus reliquisset. Memini, me. s. sic dixisse. O Thesen periure, et perfide, appellabam illuz periurum, et fidei violatorez. Ille abijt, discessit a me, nec reuocatus redijt. Bacchus habet eadem crimina fieei. s. violatę, ꝙ adducit pellicem. Nunc quoq; clamabo nulla foemina credat viro, nunc etiam illud cũ clamore dicam, non esse a puellis adhibendam viris fidē, nam omnes sunt deceptores. Causa mea, ob perfidiā virilem. Et relata mutato noīe, nam querebar de Theseo, nunc De Baccho, ita nomē mutatum de Theseo in Bacchum. O vtinam, remansissem inq̄t vtinaz deserta in littore, nec me Bacchus reperisset, nā iam extincta non hos sentirem dolores. O Vtinam mea sors, mea fortuna. Isset quo primũ coeperat, perseuerasset in tenore incepto. Iamq; in pręsenti tp̄e nulla forem, ꝙ essem extincta, et muliebris locutio est, cũ dicat nulla, ac si spiritus nō super fuisset. Quid me, Ariadnem in Dia insula a Theseo relictam, ex eius epistola in Heroidibus late constat. Liberum illi opē tulisse, in cōiugem accepisse, et in Metamor. et in Arte amandi, et in Annęi Tragoedia refert, et pauloante retulimus. Nũc queritur seruataz a Baccho fuisse, nā mortua rursus eundem minime dolorē sentiret, appellatq; illuz lenē, qm̄ adduxerit pellicē, violariq; fidem, qđ turpius est, quod q Theseum dānabat, eius ītē criminis possit accusari. O Liber, Bacche.

Cōq̄stio ariadnes relicte a Theseo i insula Dio

POTVI Dedoluisse semel, potui vbi me Theseus reliquerat morte dolorem deponere. Thesea culpabas, ꝙ carere debet omni vitio, qui in aliuz paratus est dicere. Nesciat hoc quisquam, ne pręmea culpa bis derelicta vel decepta videar. Pręcipue cupiam cęlari Thesea, cupio nescire Theseuz ꝙ et Deus quoq; me spreuerit. Pręposita est fu-

ANT. AN.

sce mihi candida pellex, proprie dicit pellicez quę cum eo corpus miscet q habet vxorem. Est autem hoc loco ironia vbi Ariadne se fuscā, et pellicē candidam dicit, quā figuram illusiones vocant, teste Quintiliano, quę aut ꝓnunciatione intelligit, aut persona, aut rei natura. Inquinat, vitio nigredinis qđ Ariadne suspicatur in Bacchum posse trāsferri. Matrem, Pasiphaen, ex qua et Tauro natus est Minotaurus. Nota est fabula.

QVID seruabas me morituram, cũ iam moritura essem cur opem attulisti. In harenis desertis, incultis, cum essem in deserto littore. Potui semel, carere morte. s. Hęc particula de sępe in compositione deficientem vim sui simplicis indicat, vt sęnit desęnit, disco dedisco, tego detego, sic doleo dedoleo. Bacche leuis, inconstans. Et lenior tuis frondibus q̄ cingunt tp̄a, lenior pampinis qb⁹ coronaris, nam vt illi decidũt ex arboribus, nec seruāt viriditatem, ita tuus animus sua incōstantia agitur. Cognite Bacche in lachrymas meas, qua ꝓ tu causa es cum pellicē superinducas. Es ausus sollicitare, sollicitum et anxiũ reddere. Torum, thalamum. Tam bene cōpositum, tam bene iugali iure munitũ. Abducta pellice, cum pellicez adduxeris ante oculos nostros. Pellices nunc q̄dem appellātur alienis succũbentes, non solum foeminę, sed etiam mares, Antiqui eam ꝓprie pellicem nominabāt, quę vxorem suā habenti nubat⁹, cui generi mulierꝫ etiaz poena cōstituta est a Numa Pompilio hac lege, Pellex arā Iunonis ne tangito, si tanget Iunoni crinibus dimissis agnā foeminā cędito. hęc Pompeius. Massurius libro memorabilium, Pellicē apud antiquos eā habitam scribit, q̄ cum vxor nō esset, cum aliquo tñ viuebat, quam nunc vero nomine amicā paulo honestiorē concubinam appellari. C. Flaccus in lib. de iure Papyriano scribit pellicem nũc vulgo vocari, q̄ cum eo cui vxor sit corpus misceat, quosdā eam quę vxoris loco sine nuptijs in domo sit, quā gręce παλλακην vocāt. Heu vbi pacta fides, vbi ea quā promisisti fidem. Vbi q̄ solebas iurare, per quā iurabas. Me miserā, dico. s. Quoties ego loquor hęc verba, quoties cogor ita loqui, nam primũ perfidia Thesei, nunc vero Bacchi, facit vt ita loquar. Culpabas Thesea, damnabas Theseum a perfidia, ꝙ me reliquisset. Et tu ipse vocabas fallacem, quia periurus. Tu ipse peccas tur-

PAV. MAR.

Pellex Iunonis

C. Flaccus in libro d iure Papyriano

Pręcipue cupiam cęlari Thesea, ne te
Consortem culpę gaudeat esse suę.
At puto ꝑposita est fuscę mihi cādida pellex.
Eueniat nostris hostibus ille color.
Quid tñ hoc refert? vitio tibi gratior ipso est.
Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
Bacche fidem ꝑsta, nec ꝑfer amoribus vllam
Coniugis, assueui semper amare virum.
Ceperunt matrem formosi cornua tauri,
Me tua, sed lędit ille pudendus amor.
Ne noceat qđ amo, nec.n.tibi Bacche nocebat
Quod flāmas nobis fassus es ipse tuas.
Nec ꝙ nos vris, mirum facis, ortus in igne
Diceris, et patria raptus ab igne manu.
Illa ego sum, cui tu solitus ꝑmittere cęlum.
Hei mihi pro cęlo qualia dona fero.
Dixerat, audierat iādudum verba querentis
Liber, vt a tergo forte secutus erat.

pius, reprehensibilius. Tuo iudicio, qꝛ qui perfidum et fallacem illum iudicabas, nunc cū in eodem sis crimine, ex eo ꝙ illum damnabas, longe magis damnari mereris. Nesciat hoc, vellet inquit hoc omnes latere, ne qs putet me toties mea culpa derelictā, et in primis latere velim Theseū, ne gaudeat nunc Deū in me fuisse fallacē, nam numinis exemplo culpam suam extenuaret. Nesciat quisq̄, hoc me.s.a Baccho fuisse deceptam. Et vrar, absumar ego. Tacitis doloribus, ne cui sint cogniti, sed tacita ipsa adurar. Ne puter, ne existimer. Fuisse digna toties falli, meruisse aliqua mea culpa toties a viris decipi. Pręcipue, in primis. Cupiam cęlari Thesea, cupiā hoc esse illi occultum. Ne gaudeat te esse cōsortem suę culpę, te fuisse eiusdem fallacię studiosum. At puto, ironicus sermo, vt pellicem in cōtemptum adducat, ꝑfers inquit mihi illam candidam, cum illa patrio colore fusca sit, et Ariadne candida. At puto est pręposita, in amore tuo. Mihi fuscę, nigranti. Pellex cādida, captiua, quam pro amica ducis niueę faciei. Ille color, fuscus qui est in ista pellice. Eueniat nostris hostibus, quasi nō amici sed hostes sint ita nigri, vt illa est. Tamen quid, cur refero hęc. Est tibi gratior, iucūdior. Ipso vitio, ipsa nigredine, qđ vitium est corporis. Nam (vt Modestinus de verb. signi. inquit) morbum esse temporalem corporis imbecillitatem verum est, Vitiū vero perpetuum corporis impedimentum. et subdit, Nam et luscus vtiq; vitiosus est. Morbum apud Sabinuꝫ sic diffinitum esse sciendum est, Habitum cuiusq; corporis contra naturam, qui vsum eius ad id faciat deteriorem, cuius causa natura nobis eius corporis sanitatem dedit. Id autem alias in toto corpore, alias in parte accidere. Namq; totius corporis morbus est, puta febris. partis veluti cęcitatis. licet homo ita natus sit. Vitiuꝫ a morbo multū differre, vt puta siquis balbus sit. nam hunc vitiosum magis esse q̄ morbosum, et reliqua. Plura.n. de his agit Vlpi. iuriscon. de quibus alias. Quid facis, o Bacche qui illā amas. Illa inquinat, polluit. Tuos amplexus, cōmaculat tua brachia suo colore. nā nigredinem contrahent. Bacche fidem pręsta, adhibe mihi fidem. Ne pręfer, noli ꝑponere. Vllam amoribus coniugis, qꝛ magis te amat coniux, q̄ ancilla, ergo ne pręferas vllaꝫ mihi. Semper assueui amare virum, nam prius Theseum, deinde te ardentissime amaui, seruauiq; fidem inuiolatam. Cornua tauri formosi ceperunt matrem, quasi Pasiphae mater capta fuit cornibus tauri pulcherrimi. nota est fabula Pasiphaes vxoris Minois, quę tauro succubuit, vnde natus est Minotaurus, sed de his cumulatius in vi. Æne. diximus. ME TVA, exemplo matris cui taurus placuit cornibus ꝑdi. Cornutus, nam et Baccho a poetis dant cornua, Accedāt capiti cornua Bacchus eris. vel ꝙ primos tauros in iugo subiecerit, et arare docuerit, vel ꝙ nimio vino (vt inqt Fe. stus) hoies truces fiūt, per cornua.n. signifi. catur proteruitas et cōtumacia, teste Porphyrione. Vñ illud ē, Addis cornua paupi. Cęteruꝫ plures fuerūt Diony. teste Diodoro. Ortus in igne Diceris, Bacchum ignigenam dicūt, ꝙ Semele matre a fulmine percussa ab eius aluo ereptus est. Pro cęlo qualia dāna fero, Pathos ab eo quod est ꝑter spem. Mihi iuncta vocabula sumes, vt me Liberum vocant, ita et te Liberam nominabunt. Monumenta Coronę, Corona q̄ referetur in cęlum, vt monumentū amoris Liberi in Ariadneꝫ, non ꝙ eā Bacchus Ariadnę dederit, sed q in cęlū relaturus sit, quam et retulit in eius grām. Est aūt monumētum quicqd in posterum memorię causa prodit, et quicquid ob memoriā alicuius fit, vt Fana, Porticus, Carmina, et similia, et a monendo dictū existimatur. Per stellas nūc micat illa nouem, Ser. scribit sex stellas esse quibus in cęlo Corona hęc declaratur, alij nouē. vnde illud est, Inde nouem numero Cressam fecere Coronā. Id signū maxime lucere cernit. vt Hic illa eximio posita est fulgore Corona. Oui. alibi, Bacchi coniux redimita Corona Pręradiat stellis signa minora suis. Sex vbi sustulerit, totidemq; demiserit orbes. iij. idus Martias iterum Equiria celebrant, dicta (vt ait Var.) ab equorum cursu. Eo.n. die currunt in cāpo Martio, cuius admirabilis magnitudo (vt inqt Stra.) curules cursus ē alia equestria certamina expedita suppeditabat. Dicit autem altera Eqria, qꝛ supra legimus, Iamq; duę restāt noctes de mense secūdo Marsq; citos iunctis curribus vrget equos. Hos ludos diximus a Romulo institutus esse Marti pr̄i, qui (si forte hoc tpe, quo flumina imbribus

angeri

Vitiū est ꝑpetuuꝫ corporis ipedimē tū, morbus ē cuꝫ accessu ē recessu

ANT. FAN. Cornua

Monu mētum

Equiria iij. idus Martias

Equiria fiebāt in campo Martio

Occupat amplexu, lachrymasq; p oscula sic(cat,
Et pariter cęli sũma petamus ait.
Tu mihi iũcta toro, mihi iũcta vocabula su(mes,
Nã tibi mutatę Libera nomẽ erit.
Sintq; tuę tecũ faciã monumẽta Coronę,
Vulcanus Veneri quã dedit, illa tibi.
Dicta facit, gẽmasq; nouẽ trãsformat i ignes
Aurea p stellas nunc micat illa nouem.
Sex vbi sustulerit, totideq; demiserit orbes
Purpureũ rapido qui vehit axe diem,
Altera gramineo spectabis Equiria campo,
Quẽ Tyberis curuis in latus vrget aquis.
Qui tamẽ eiecta si forte tenebitur vnda,

augerẽt solẽt, campũ Martiũ aq̃ Tyberis occupas(sent) transferebãtur ad Cęlium montem. vñ ait Festus Martialis cãpus in Cęlio monte dicit, q in eo Equiria solebãt fieri, si qñ aquę Tyberis cãpum Martiũ occupassent. Ad hunc montẽ via fuit propemodum plana. vt Cęlius ex alto qua mons descendit in ęquus, Hic vbi nõ plana est, sed prope plana via est. Dictus aũt est Cęlius (vt Festo placet) a Cęlio quodam ex Hetruria, q Romulo auxilius aduersus Sabinos prębuit, et in eo domicilium habuit. Vel (vt ait Var.) a Cęlio Iubẽno ex eadem prouincia, qui dr̃ Romulo venisse auxilio, post cuius obitũ Thusci q nimis munita loca tenerẽt deducti dñr i planũ, a qbus vicus Thuscus ictus est.

METVA. s. cornua capiũt, quasi ego capta sum cornibus tuis. nã Bacchus cũ cornibus pingit, de quo paulo post. Sed lędit me. s. q nimiũ excruciat. Ille amor pudendus, amor tuus in captiuam, ideo pudẽdus, q serua est et fusca. aliqui referunt illud ad Pasyphaẽ, q pudendus amor illius quę tauro succubuit. Ne noceat mihi. s. q amo te, sed potius psit. Enim, q. Nõ nocebat, sed proderat. Tibi o Bacche q tu ipse es fassus nobis flãmas tuas, q apuisti nobis amores tuos, sic prodesse debet et mihi, cũ scias te amari a nobis. Nec facis mirum, nõ est res mirãda. Quod nos vris, q vror ego tuo amore. Diceris ortus in igne, iccirco nõ est mirum, q tu natus in igne inijcis mihi flãmas. Et diceris raptus ab igne, a fulmine. Manu pria, manu Iouis. nã cũ Semele exanimata esset fulmine editus imaturus infans femori adhęsit, vbi tpa debita cõpleuit. Et si vnus tñ Bacchus, seu Diony. a plerisq; poetis referat, plures tñ fuere. Diodo. Diony. tres fuisse testatur, Priorẽ Indum, q primus docuerit ex vua vinum elicere, et arborũ curam. Scdm ex Ioue et Proserpina, vel (vt alij) ex Cerere natum, q primus boues ad aratrum iũxerit, cũ terra prius hoĩu manibus coleret. Cui ob multa beneficia diuini sunt instituti honores, additaq; ad eius statuas velut insigne quoddã cornua, ob putilez agricolis inuẽtionez aratri. Tertiũ ex Ioue et Semele Cadmi Thebis in Boeotia natũ dicunt. Semeles Iouez amore captum, et cũ ea sępius cubuisse ferũt. Inde Iunonem in ancillam versaz suasisse Semeli ab Ioue petere, vt ea secũ maiestate cõcumberet, qua cũ Iunone cõsueuisset. Quo pmisso, cũ tonitru et fulmine ad eã descendit, q territa expirans aborsa est. Editũ ante tps filium Iuppiter in femore recipit, et partus tpe in Nysaz Arabię ciuitatẽ tulit. Vbi a nymphis educans infans, a patre et Nysa Diony. est appellatus, διος n. gręce, latine Iuppiter. Hic igit ortũ in igne dicit, q Iouis fulmine. Pręterea (vt inquit Pomp.) cornua Liberi pris simulachro addijciuntur, quẽ inuentorẽ vini dicunt, eo q hoies nimio vino truces fiũt. Illa ego sum, cui tu, o Bacche. Es solitus pmittere cęlum, sępe pollicitus es me in cęlũ referre. Hei mihi q̃lia dona fero pro cęlo, loco promissi cęli sum ita abste relicta, et p munere pellicem indicã adducis. Dixerat, audierat, querentem ita Ariadnẽ Bacchus audiuit, amplexusq; eam primũ verbis cõsolat, deinde in cęlũ retulit, coronãq; simul inter astra collocauit, nouẽq; gemmas in totidẽ stellas transformauit. Dixerat, iam q̃sta erat Ariadne. Liber, Bacchus. Iãdudũ, ex quo illa coepit loq. Audierat verba querẽtis, Ariadnes lamẽtantis. Vt, sicut. Forte erat sequutus a tergo, dum deãbulans illa p harenas qrebatur, sequebat a tergo Bacchus. Occupat amplexu, amplectit illam. Et siccat lachrymas p oscula, osculabat illius genas, et siccabat lachrymas. Et ait petamus pariter sũma cęli, cõscendamus simul in cęli sũmitatem. Tu mihi iuncta toro, quasi iũcta iure iugali. nã tu mea coniux. Sumes vocabula mihi iuncta, q iũcta es thalamo, eris quoq; iuncta noie. Nã tibi mutatę, ex humana in Deã, ex mortali in imortalem. Erit nomen Libera, naz vt ego Liber dicor, tu quoq; Libera diceris. Et faciã sint tecũ monumenta tuę coronę, vt tecũ habeas in cęlo coronã tuam, aut ipsius memoriã, naz eius gẽmę in stellas trãsferent. Monumentũ est (vt Vlpia iuriscon. inquit) qd memorię seruãdę gratia existit. et Florenti. Monumẽtum inqt generaliter res est in posterũ memorię cã prodita, in qua si corpus, vel reliquię inferũtur, fiet sepulchrũ. si vero nihil eorũ inferatur, erit monumẽtum memorię cã factum. Quam, coronã. Vulcanus dedit Veri, qd supe rius diximus. Illa tibi, nã Venus tibi dono dedit. Dicta facit. nã retulit illam in cęlum. Et transformat, trãsmutat. Nouẽ gẽmas, quę sũt in Coronã. In ignes, in totidem stellas ignitas. Aurea corona, ex auro. Micat, lucet. Per stellas nouẽ, naz quot gẽmę fuerant, tot nũc sunt stellę numero nouẽ. Sex vbi sustulerit, tertio decimo die mẽsis, hoc est tertio idus Mar. fiet Eqria in cãpo Martio ppe Tybrim, qd si inundaret Tybris, vt ille locus aqs tegeret, itur in Cęliũ montẽ. ibi erũt equorũ cursus, quos multi putãt a Romulo institutos Marti genitori. Vbi, postq̃. Qui,

Tertius ex Ione et Semele vt ait Diodorus

Vlpianus.

De corona facta a Vulcano Veneri

Cęlius accipiet pulueruletus equos.
Idibus est Annę festū geniale perennę,
Non procul a ripis aduena Tybri tuis.
Plebs vēit, ac virides passim disiecta ꝑ herbas
Potat, & accūbit cum pare quisq; sua.
Sub Ioue pars durat, pauci tentoria ponunt,
Sunt quibus e ramis frondea facta casa est.
Pars ibi ꝑ rigidis calamos statuere colūnis,
Desuper extentas imposuere togas.
Sole tn̄, vinoq; calent, annosq; precantur

Phoebus. Vehit axe rapido, refert curru veloci, nam ꝑtem pro toto posuit. Diē purpureum, rubicūdum. Sustulerit, eleuauerit. Sex orbes, rotunditates, seu solares orbes. Totiē, sex etiam.
Demiserit, deorsum miserit, hoc est postq̄ sexies orietur Sol & toties occidet Sol. i. postq̄ fluxerit sextus dies ab ipso ortu Coronę. legit etiā sic hoc carmen, Sex vbi sustulerit, totidē quoque deserat ortus.
Spectabis altera Eq̄ria, equorum cursus.

Eq̄ria altera fiebāt in fine Februarij

Campo gramineo, in cāpo Martio herbido. Altera dixit, q̄ et altera fiebant in fine Februarij, de q̄bus suo loco diximus. Quē campū. Tybris vrget in latus, quasi ambit ab vno latere aq̄s curuis, flexis, et sinuosis. Campus Martius iuxta Tybrim, vbi sępe fiebant ludi et certamina circum erant porticus pulcherrimę, et horti nemorosi. In eo ēt erat Augusti Mausoleum e marmore candido, in vertice ęneū Augusti simulachrū habēs. Qui tamen, cāpus. Si forte tenebit, occupabitur. Vnda eiecta, inundatione Tyberina, nā tunc eijcitur vnda a Tybride.

ANT. FAN. Annę ꝑennę festum idibus Martijs Anna ꝑēna

PVLVErulentus, q̄d eo non ꝑuenerint aquę Tyberis cāpus Martium inūdantis. Idibus est Annę &c. idibus Mar. priuatim et publice sacrificabāt Annę perēnę, vt annare, perēnareq; cōmode liceret, vt scribit Macro. Hāc Deam nōnulli Lunā esse credidere, e cuius cursu mēses annum implētes colligūtur. Alij Themin, quā idē esse existimabāt quod fas est, auctore Fe. Alij Annā Didus sororē. Alij vnā Atlantidū. Alij Isidem. Alij annū quandam suburbanam, quę famescenti plebi, cū in sacrum mōtem successisset Liba dr̄ ministrasse. Quod adeo gratum plebi fuit, vt eam in Dearum numerum referendam curauerit. Placet autē Sillio in viij. Punicorum, Annā perennam Didus sororē esse. vt Regnisq; Æneadum germana colat̄ Elisę, quam nymphā in Aricino agro siue Laurēti consecratam a perpetuitate perēnam existimant appellatam. Eius festū Geniale dicitur, q̄ plebei apud Tyberim genio et voluptati operā darent, et cantu et potu largiore perennem vitam sibi auspicātes. Sub Ioue pars durant, sub dio nullis tentorijs, nullis frondibus tecti.

Sillius i lib. viij.

Geniale

PAV. MAR. Cęlius mōs dictus a Cęlio Hetrusco socio Romuli

Cęlius, mons. Pulueruletus, siccus vbi non fit inundatio. Accipiet equos, et fient Equiria in cęlio, qui mons ita dictus, vt Varroni placet, a Cęlio Iubenno Thusco duce nobili, qui cū sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Latinum regē. Hinc post Cęlij obitum, quo nimis munita loca tenerent, neq; sine suspitione essent, deducti dicuntur in planum, ab eis dictus vicus Thuscus. et ideo ibi Vortūnum stare, q̄ is Deus Hetrurię, princeps de Cęlianis, q̄ suspitione liberi essent, traductos volunt in eum locum, qui vocatur Cęliolus cum Cęlio cōiunctum. Et Pompeius ait, Cęlius mons dictus est a Cęlio quodā ex Hetruria, qui Romulo auxilium aduersus Sabinos ꝓbuit, eo q̄ in eo domicilium habuit. Idibus est, et superius diximus (Auctore Macro.) mense Martio sacrificatū iri ad Annam perennam, quo commode annare, et perennare liceat. Poeta vero referens Annę sacra turbam inquit in cāpum conuenire hęc celebraturam, et pro vitę perēnitate mero indulgere, ꝓcariq;, vt quot calices exiccarent, tot annos viuerent. ita vt inde nemo discederet non ebrius, sed quę Dea sit Anna, va rias refert opiniones. Alios putare Annam sororē Didus, alios Lunam, alios Themin, alios Isidē, alios Pleionem, seu Maiam, alios Annam quādam in suburbanis bouillis natam. Annę autem festum idibus Martijs celebrabatur.
Idibus, Martijs. s. hoc est. xv. die mensis. Est festum geniale, quasi plenum voluptatis, nā Genium pro Deo voluptatis interdum accipitur. et pro voluptate ipsa. vt illud, Acceptus Genijs illa December habet. Annę perennę, quę cōmode annare, et perēnare facit. Non procul a ripis tuis o Tybri aduena, qui aliunde aduenis, nam ex Hetruria. Ergo in campo Martio prope Tybrim fiebant sacra genialia a plebe. Plebs venit, in campum. Ac disiecta per virides herbas, effusa in diuersis locis. Passim, aperte per gramina.
Potat et accumbit quisq; cū pare sua, quisq; bibit, et est cum coniuge, aut socia. Sub Ioue, aliqui sub dio sunt, aliqui sub extructorum ramorum vmbra. Pars durat sub Ioue, sub dio, hoc est sub aere non sub tectis. et Dios est Iuppiter. et Horatius, Manet sub Ioue frigido venator Tenerę coniugis immemor. Pauci ponunt, erigunt.
Tentoria, more militum, vt sub tētorijs sint.
Sunt, aliqui. Quibus casa est facta frondea e ramis, qui casam faciūt ex frondosis arborum ramis. Pars, eorum qui illuc conuenere. Statuere calamos, erexere humi defixas harundines.
Pro colūnis rigidis, duris et firmis. Imposuere desuꝑ, super columnas ipsas. Togas extētas, toga (vt Marcellus inq̄t) vestimētum erat cōe et viris et mulieribus, tam diurnū, q̄ nocturnum, dr̄ a tenendo. Sole tamen, excalescunt multi tam calore Solis, q̄ exhausto mero, orantq; vt quot pocula desiccauerint, totidē annorū vita cōtingat. Qua q̄dem ratione multi erant qui Nestoreū numerum superarent, et ad Sybillę numeros ascenderent. Tamen calent, illi. Sole et vino, quod hauriunt. Et precantur annos, precibus a Dijs tot annos poscunt.

Toga erat vestis cōis viris et mulieribus

AD numerumq;

Q đ fumant cyathos, ad numerũq; bibũt.
Inuenies illic, qui Nestoris ebibat annos,
Quę sit per calices facta Sibylla suos.
Illic & cantant quicquid didicere theatris,
Et iactant faciles ad sua verba manus,
Et ducunt posito iunctas cratere choreas,
Cultaq; diffusis saltat amica comis.
Cũ redeũt, titubant, & sunt spectacula vulgi,
Et fortunatos obuia turba vocat.
Occurrit, nuper visa est mihi digna relatu
Põpa, senem potum pota trahebat anus.
Quę tñ hęc Dea sit, qm̃ rumoribus errat,
Fabula proposito nulla tegenda meo.

AD NVmerumq; bibunt, mite certaminis sine
ludi genus fuit apud antiquos, qui etiam tot cali-
ces interdum exhaurire consueuerunt quod lite-
ras amicarum nomina continerent. Martialis,
Nęnia sex cyathis, septem Iustina bibatur, Quinq;
Lycęę, Lyde quattuor, Ida tribus. Qui Nestoris
ebibat annos, tot cali-
ces quot annos vixis-
se dicitur Nestor, de
quo auctor alibi, Vixi
annos bis centũ nũc
tertia viuitur ętas. Ci-
cero in Catone maio-
re, Videtis ne vt apud
Homerum sępissime
Nestor de virtutibus
suis prędicet? tertiam
enim ętatem iam ho
minum viuebat. Iuue-
nalis, Rex Pylius ma
gno si quicquam cre-
dis Homero, Exẽplum
vitę fuit a cornice se-
cunde. Est autem ętas
interdum annorum
triginta, vt Lactantius grãmaticus, et pleriq; alij
scribunt. Sibylla, Sibyllę decem fuerunt, vt scripsit
Varro. Lege Lactantium Firmianum. Earum vni
dilectę ab Apolline dicitur, oblatum ab eo poscen
di, quod vellet, arbitrium, quę tot annos poposcit,
quot harenas manibus hausisset. Hanc esse non-
nulli Cumęam volunt, quę fuit longe ante bellum
Troianum, ac vixisse dicitur Roma regibus serui
ente. Est autem hoc loco figura hyperbole. Quis. n.
tot calices hauserit vno die, quot annos vixisse Si-
bylla dicitur. Quicquid didicere theatris, carmi-
na in theatris audita et cohęrentia voluptati, cui
nunc inter vina vulgus indulget. Cum redeũt, e
campo Martio vbi largius poti ebrietatem cõtra-
xerunt. Fortunatos, quibus vina omnem tristi-
tiam abstulerunt. Prebuit Æneas et causam mor-
tis et ensem, Ipsa sua Dido concidit vsa manu, fa
bulantur quidem poetę, q; ob Ęneę discessum Di
do structa pyra gladio incubuit, ijdemq; etiam ca
nunt Carthaginem paulo post excidium Troię
conditam esse, sed (vt scribit Iustinus) Hiarbas de-
cem Poenorum principibus accersitis Didus nu-
ptias sub belli denunciatione petijt, quę pyra in vl
tima parte vrbis extructa velut placatura Sychęi
manes hostijs cęsis eam conscendit, et gladio vitã
finiuit. Carthago autem cõdita est. lxxij. annis an-
tequam Roma.

QVOD fumant cyathos, quod plenos deficcent
vini cyathos. Et bibunt ad numerum, q; nume
rant quoties bibunt vt numerum teneant. In-
uenies illic, in eo campo. Qui ebibat annos Ne-
storis, qui toties bibat, quot annos vixit Nestor illę
Pylius, quẽ vixisse dicunt trecentos annos, de quo
dixit, Iam tertia viuitur ętas. Quod sit facta Si-
bylla per calices suos, quot etiam annos Sibyllę ad
ęquarit, hoc ob Cumęam dictum, quę fuerit lon-
ge ante Troiana bella, et vixerit (vt a multis asser-
itur) ad Romanorum vsq; regum tempora. Nã
in Metamorphosi ipsa Ęneę refert vixisse septem
sęcula, superuicturamq; annos. ccc. Sibylla dicit,
quasi Dei mens, hoc est consilium. Illic et can-
tãt, canunt quod in theatris audiuere cani, agitãt
et excutiunt manus
velut est mos ebriorũ,
et saltant depositis pa-
rumper poculis. Et
cantant illic, in cam-
po. Quicquid didi-
cere theatris, nam car
mina ad hunc vsum
composita, sed ea quę
in theatris didicere,
cum recitatę sunt fa-
bulę. Theatrum, spe-
ctaculum a θεάομαι,
quod est video. Et ia
ctant, vt ebrij solent.
Manus faciles ad
sua verba, naz eas ad
cantum agitant. Et
ducunt iunctas cho-
reas, saltationes ὀρχέομαι, quod est salto. Virg. Pars
pedibus plaudunt choreas et carmina dicunt. Syl-
labaq; media ad placitum ponitur vt etiam in eo
versu, Immemores nostri festas duxere choreas.

Posito cratere, deposito parumper poculo. Et
amica culta, ornata. Saltat diffu. co. passis crini
bus. Cum redeunt, e campo domum. Titubãt,
trementi et inconstanti passu incedũt, nam ebrij
redeuntes eunt titubantes, et firmare passum ne-
queunt. Et sunt spectacula vulgi, quia ab omni
multitudine spectantur. Et turba obuia, quę il-
lis redeuntibus occurrit. Vocat fortunatos, appel
lat eos felices, quia quo ad ebrij sunt nec bona, nec
mala discernunt, nec cupiditate vlla, nec ambitio-
ne mouentur. Occurrit nuper mihi pompa, tur
ba ebriorum redeuntium et in ordinem inceden
tium facta est mihi obuia. Visa ẽ digna relatu,
digna quę referetur. Anus pota, ebria vetula,
quę multum potauerat. Trahebat senem potũ,
ebrium. Iucundum erat spectaculum cum ebria
ebrium duceret. Potus in vtranq; accipitur signifi
cationem, et pro eo qui potauerit, vt hic, et pro
eo quod potauerit, vt inferius, Claniger et tan-
to est Albula pota Deo. Quę tamen, sed quę
Dea sit Anna, quoniam varię sunt opiniones,
ego omnes referam. Tamen quę Dea sit, hęc
quę Anna perenna dicitur. Quoniam fa-
bula errat rumoribus, incerta est, et varia refer-
tur. Rumoribus, incertis relationibus. Nul-
la, fabula, scilicet est. Tegenda, velanda. Meo
proposito, ex instituto meo, quia de omnibus
agam. Afferat, acturus de Anna sorore
Didus, ab ipsius morte Didus incipit, imitatus
in hoc Virgilium, qui dixit eam sibi necem con-
sciuisse ob amorem Aeneę, quod falsum est, nam
non ob Æneam, sed seruatam pudicitiam. Cum

Theatrũ vñ dr̃

Arserunt Aeneę Dido miserabilis igne,
 Arserat extructis in sua fata rogis.
Cõpositusq; cinis, tumuliq; ĩ marmore car(mẽ
 Hoc breue, qđ moriens ipsa reliquit, erat.
Prębuit Aeneas & cãm mortis, & ensem,
 Ipsa sua Dido concidit vsa manu.
Protinus inadũt Numidę sine vindicę regnũ,
 Et potitur capta Maurus Hiarba domo,
Seq; memor spretum, thalamis tñ inqt Elisę,
 En ego, quem toties reppulit illa, fruor.
Diffugiũt Tyrij quo queq; agit error, vt olim
 Amisso dubię rege vagantur apes.
Tertia nudatas acceperat area messes,
 Inq; canos ierant tertia musta lacus.

ab Hiarba rege prętmeretur, cogerentque eam ciues illi se tradere, extructa pyra seipsam interemit Occupata est ea extincta Carthago ab Hiarba, fugit inde Anna, postq; longos errores venit in Laurentinum littus, vbi agnita ab ea Ænea benigne suscepta est, commendataq; Lauinię. Sed cum illa putaret adductã sibi pellicẽ, parauerat Annę insidias. Quę qdez per quietem ab vmbra sororis monita diffugit, raptaq; est a Numicio amne, cum postea inquireretur, fertur eleuasse caput, dixisseq; se in nympham mutatam, et Annam perennam vocari. Dido miserabilis, digna commiseratione. Arserat igne, hoc est amore Æneę, vt apud Virgilium, Vritur infelix Dido. Arserat rogis extructis, lignorum cõgerie composita.

Anna perenna rapta fuit a flu. Nũicio ĩ vxorem

In sua fata, in suam mortem, arserat ergo duplici igne, et amore et igne rogali, nam extruxit pyram, qua esset adurendum cadauer. Deinde gladio incubuit, et in ea pyra cremata est. Et ignis est compositus, hoc est cinis, qui ex cremato cadauere superfuit est in vrna reconditus. Et erat hoc breue carmen in marmore tumuli, hoc exiguum epigramma inscriptum est tumulo.

Quod, carmen. Ipsa moriens reliquit, alludit ad illud quod in Heroidibus prius fecerat, cum in epistola ad Æneam Dido ita dicat. Nec consumpta rogis inscribar Elisa Sichei, Hoc tamen in tumuli marmore carmen erit, et subsequuntur hi duo versus, quos etiam apposuit. Aeneas prębuit et causam mortis, qꝛ fugiens fuit illi causa vt se ipsam confoderet. Et ensem, prębuit causam et prębuit instrumentum, nam reliquit ensem, quo se illa confecit. Ipsa Dido concidit, extincta est.

Vsa sua manu, ad seipsam extinguendaz. Protinus inuadunt, extincta Didone Afri duce Hiarba Carthaginem occupant. Tyrij vero omnes in fugam conuersi sunt. Numidę speciem pro genere posuit, hoc est ipsi Afri. Numidia vero pars Africę, inter Tingitanam et Carthaginensem regionem. inuadunt, adoriuntur, et occupant. Regnum, Carthaginis scilicet. Sine vindice, quasi cum nullus esset vindex, qui iniuriam propulsaret, quoniam Regina erat extincta, et alij reges non erant qui regnum tuerentur.

Tyrij cõuersi i fugã mortua Didone

MAVrus Hiarba, rex Mauritanię, quę prouincia est Africę ad occidentem et fretum Gaditanũ. Sed idem et Numidię regnum obtinuit, quę ab occasu ad Mauritaniam extendit, ab ortu ad Syrtes, Vnde regio Carthaginensis incipit. Eius incolę Numidę quasi Nomades a permutandis pabulis appellantur. Hunc regem Virgi. Getulum vocat, vt Captam ducat Getulus Hiarbas. Tertia nudatas, descriptio temporis poetica a messibus et vindemia. Fauillę, cineres Didus vnguenta et Annę discessurę lachrymas bibunt. Pede labitur equo, prospera vtitur nauigatiõe donec ad Melitã peruentum est. Est aũt pes funis quo tenditur velum, auctore Seruio. Seneca in Medea, Nunc prolato pede transuersos captare Notos. Fertilis est Melite, Melita insula vnde Meliteos canes dictos esse Callimachus putat, inter Cosyram et Illyricum est, vt Pli. scribit. Strabo imminere inquit Pachino Melitem vnde Melitei canes exportantur. Sed sciendum et Samothraciam (vt auctor est idem Geographus) olim Melitam dictam. Cęterum Melita (de qua nunc agimus) in Africam versa est, quemadmodum et Cosyra, testibus Plinio, Pomponio, et Diodoro. Vnde Ouidius subiungit, Quam Libyci verberat vnda freti.

ANT. FAN. Hiarbas Numidę

Pes Melita

Melitei

Cosyra

PAV. MAR.

ET Hiarba Maurus, nam et Numidarum rex erat, et Maurorum, vel (vt Eustachius inquit) Mazicorum. Mauri in extrema ad Oceanum Libya iuxta fretum columnarum vt Stra. inquit. Hi (vt Crispus asserit) a Medis originem traxere, sed corrupere vocabulum Libes, et pro Medis Mauros dixere. Potitur capta domo, Didus regia. Et memor, Hiarbas. Se spretum, fuisse prius, quem in coniugem Dido noluerat. Vnde et Virgi. Non ante Tyro despectus Hiarbas. Inquit tamen En ego quem illa, Dido Toties reppulit, quia toties spreuit, et in coniugem non admisit. Fruor, nunc thalamis, toro. Elisę, Didus quę (vt Eustachius inquit) Elisa nominata est, et ab alijs Annam quoque vocatam dicit, sed vbi Carchedona condidit Dido dicta est. Carchedona vero vocauit vrbem a se conditam a Carchedone viro Phoenice. Sed ab Afris Carthago dicta est qꝛ sonat lingua Punica noua vrbs. Tyrij, qui sequuti erant Elisam a Tyro vrbe Phoenicię. Quo quemque agit error, quo vnumquemque fuga duxit. Vt olim, aliquando. Vagantur, vagantes errant.

Dubię amisso rege, cum regem amiserint, dubię tunc sunt apes, quem potissimum sequantur regem. Plini. inquit, Apes rempubli. et consilia priuatim, et duces gregatim, et, quod maxime mirum est, mores habere, semperque duce prehenso totum agmen teneri, amisso dilabi, migrareque ad alio. Esse vtiq; sine rege non posse.

Pellit Anna domo,lachrymásq; fororia liqt
Moenia,germanę iuſta dat ante ſuę.
Mixta bibūt molles lachrymis vnguenta fa/
Vertice libatas accipiūtq; comas. (uillę,
Terq; vale dixit, cineres ter ad ora relatos
Preſſit,& eſt illis viſa ſubeſſe ſoror.
Nacta ratē,comitesq; fugę pede labit̄ ęquo
Moenia reſpiciens,dulce ſororis opus.
Fertilis eſt Melite ſterili vicina Coſyrę
Inſula,quā Libyci verberat vnda freti.
Hanc petit hoſpitio regis confiſa vetuſto,
Hoſpes opum diues rex ibi Battus erat.
Qui poſtq̄ didicit caſus vtriusq; ſororis,
Hęc inquit tellus quátulacunq; tua eſt.
Et tamē hoſpitij ſeruaſſet ad vltima munus
Sed timuit magnas Pigmalionis opes.
Signa recenſebat bis Sol ſua,tertius ibat
Annus,& exilio terra paranda noua eſt.

Tertia nudatas, tertio anno poſt mortē Eliſę, & occupatam ab Hiarba Carthaginē,pulſa eſt & Anna,quę lachrymás iuſta ſorori ſoluit,ſolutoq; ſupmo munere fugit. Tertia area, in qua terātur fruges. Accepat meſſes nudatas, frumēta e paleis excuſſa,& ita nudatas,q2 frumēta ipſa nudata ter i area. Et tertia muſta, erāt in nouos cados, hoc inqt pręterierat iam tertia meſſis,et tertia vindemia. Et ex his tertium annum īdicat. Anna pellit̄ domo, Carthagine. Et lachrymans relinquit moenia ſororia, vrbem a ſorore cōditaz. Dat ante iuſta ſuę germanę,facit exequias, ſorori ſic iuſta ſoluit.

Fauillę molles bibūt vnguenta mixta lachrymis, ſpargit vnguento cineres lachrymas imiſcens.Iō molles fauillas dixit, q2 vnguento et lachrymis miſcebantur, aut fundebant̄.vel molles q2 dulces ſorori. Et accipiunt, ipsę fauillę, Comas libatas, excerptos crines. Vertice, e capite Annę. Ter dixit vale,ſicut moris eſt extremo loco dicere. Ter p̄ſſit cineres,ter cōplexus eſt vrnam vbi erant cōditi. Relatos ad ora, q2 ter obſculatus eſt. Et ſoror,Dido. Eſt viſa ſubeſſe,q2 viſa eſt Annę Dido ſentire piū officium,et ſubeſſe. Nacta ratē,vbi nauem reperit. Et comites fugę,qui eā in fuga ſequerent̄. Labit̄ ęquo pede,nō hoc referendum ad pedes eius,q2 nō dicitur proprie labi pedibus,ſed incedere. Sed referas ad nauem Annā ferentem, quę pedibus caret, et ęque omnis mouet̄,& proprie labit̄.Aut ęquo pede pro ęquatis omniū pedibus remigiū in verrendo mari,aut in trahenda podia,ſeu erigēdis malis nauium.Vnde Virg.in.v.Ęnei.Vna omnes fecere pedem.Sic labitur Anna ſua naui. Ęquo pede,ęquatis omniū nautarum pedibus. Reſpiciens moenia,Carthaginis.s. Dulce,etiā eo tempore illi. Opus ſororis, qđ Dido ſoror extruxit.

Fertilis eſt Melite,fugiens Anna Meliteʒ venit, ſuſceptaq; hoſpitio a Batto rege.Qui audita et morte Eliſę,et ipſius Annę calamitate, cōmiſeratus omnia ei obtulit,ſed ſeruare nō potuit,Pigmalione ſororē inſequēte. Melite eſt inſula fertilis, hęc inſula eſt in Libyco mari,inter Siciliā et Africam diſtās a Pachino Sicilię.lx.millia paſſuū,quo ſpacio nos ipſi in eam inſulā traiecimus,nec eo anno q fuit.M.cccclxviij.a natali dñico erat fertilis pp ſiccitatem.Quatriēnio.n.integro aqs pluuijs carnerat,fertile tñ ſolum hēt cuʒ aquat̄.Ex ea portabant̄ catelli,quos Meliteos vocabāt.Cuius rei meminit Stra.lib.vi. Vicina Coſyrę ſterili cū fertilis ſit Melite,Coſyra ſterilis eſt. Inſula qdem eſt in eodē mari,q̄ & olim,et nunc Goʒus dr.Regnabat in Melite Battus,quē volunt aliq eundem eſſe,qui et Cyrenas in Africa condiderit, Cyrni regis Therrānis inſulę filium, cuius meminit Trogus. Quaʒ, inſulam. Verberat vnda freti Libyci, cuʒ in mari Libyco ſit, Libycis pulſat̄ fluctibus. Hāc, inſulam. Petit,Anna. Cōfiſa vetuſto hoſpitio regis,fiduciaʒ habens in antiquo hoſpitio Batti,et fuerāt aliquādo hoſpitia inter eos mutua, et alter alteri auxilio fuerat.

ANT. FAN.

REX IBI Battus erat,ob hoc Sillius, Battus Cyrenē mollitum forte fouebat Impio mitis Battus, lachrymasq; dediſſe Caſibus humanis facilis. Ideʒ poeta vult Annam a Batto nō in Melita, ſed in oppido Cyrene exceptā fuiſſe.Lege principiū.viij libri Punicoꝝ. Iuſtinus, Cyrenē a Batto cōditam tradit,eūq; ſic dictum pp linguę obligationē. Sed ti.ma.Pi.opes, q Annę iminebat exitio.vt.Ferre per ęquor Exitiū miſerę iaʒ Pigmaliona docebat.Hic Annę et Didus frater fuit. Nos ſu.im.qui te armis tueri aduerſus fratrē non poſſumus. Cratidis,Cratis fluuius eſt Calabrię,de quo ipſe alibi,Cratis & hinc Sybaris noſtris conterminus oris Electro ſimiles faciūt, auroq; capillos. Cameren inco.tur.vocat.i.quē.Eſt autem Camerē agri ppriū nomē ad hoſtia Cratidis.Quidā Cremerē legūt. Torto li.funibus,qbus vela deducūt̄,his laxatis,his abductis,vt hodie videre licet.

Cratis calabrię

REX ibi hoſpes,q eam ſuſcepit hoſpitio. Erat Battus diues opū,opibus abūdās. Qui rex poſtq̄ didicit,audijt ab ipſa Anna. Caſus vtriusq; ſororis,& Eliſę miſerabilē exitum,& Annę calamitatem. Inqt hęc tellus,Melitea. Qnātulacūq; tua eſt,licet tenue ſit regnum,potes tuo arbitrio vti.

PAV. MAR.

Sed tñ ſer.ad vltima,vsq; ad finē. Munus hoſpitij,qđ illi obtulerat. Sed ti.ma.opes.Pi.timuit ingentes Pigmalionis vires.Qui iā ſororeʒ Annā inſequebat̄. Signa recenſebat,iā fluxerant duo anni,ex quo e Carthagine fugit, veneratq; tertius, cū inſeqnte Pigmalione magna claſſe,rex illā a ſe dimiſit.Rurſusq; illa miſerrima ſe fugę credidit. Sol recēſebat,renumerabat. Bis ſua ſigna.xij. illa,q ſunt in zodiaco,p q̄ itē redit annū cōficiēs,

Poſt duos ānos ān diſcerat Carthagie a morte di dus ſororis

consecrat iā bis illud spacium. Tertius annus ibat et noua terra est parāda exilio,cogit illa noua loca q̄rere ad exulandū. Adest frater,Pigmalion,q eaȝ inseq̄batur. De Pigmalione latius in primo Æneidos referet. non insistimus in eo. Et petit,Annā. Bello,illaturus bellū apud quecunq; fuisset. Rex,Battus.

Dum nautę parāt subducere,remouere ex antennis. Carbasa,vela. Torto lino,aut pro torti lini,nā linea vela. aut torto voluto, nā inuoluūtur vela cū reponuntur. Aut torto lino,rotatis seu obuersis antēnis,vbi linea vela erant, quo facilius deponerent. Puppis adunca, curua. Percutitur

Perosus bella, odio habens bella. Ait nos sumus imbelles, nō apti ad bellū. Tu fuge sospes,fuge,nunc incolumis, anteq̄ maiorem facias iacturā.

Iussa, Anna. Fugit et cōmittit ratem vento et vndis,hoc est mari ventis agitato.

Frater,Pigmalion. Erat illi asperior quouis ęquore, aspera et turbida erāt illa maria,sed omni asperior ac truculentior mari erat frater. Est prope,vertit Anna fugiens prorā in Calabriam, cū essent ppe Cratim fluuiū depositis velis nautę remis insurrexere, vt portui subirent,a tēpestate reiecti sunt. Est paruus ager ppe amnes Cratidis,ppe Cratim fluuium. Lapidosi,q

Frater adest,belloq; petit,rex arma perosus
Nos sumus imbelles,tu fuge sospes,ait.
Iussa facit,ventoq; ratem cōmittit,& vndis,
Asperior quouis ęquore frater erat.
Est ppe piscosos lapidosi Cratidis amnes
Paruus ager,Camerē incola turba vocat.
Illuc cursus erat,nec longius affuit inde,
Quam q̄tum nouies mittere funda potest.
Vela cadunt primo,et dubia librant ab aura.
Findite remigio nauita dixit aquas.
Dumq; parāt torto subducere carbasa lino,
Percutitur rapido puppis adunca Noto,
Inq; patēs ęquor frustra pugnante magistro
Fertur,et ex oculis visa refugit humus.
Assiliunt fluctus,imoq; a gurgite pontus
Vertitur,et canas aluens haurit aquas.
Vincitur ars vēto,nec iā moderator habenis
Vtitur,at votis is quoq; poscit opem.
Iactatur tumidas exul Phoenissa p vndas,
Humidaq; opposita lumina veste tegit.
Tunc primū Dido felix est dicta sorori,

rapido Noto, celeri et furioso meridionalis venti turbine. verū si nunc Notum acciperemus nūc qui flat e medio spatio inter Austrum et Eurū,quē nautę Syrocchon vocant,recte dictū esset, naȝ plurimus inflat in illius freti fauces,ergo ratem ipsaȝ p medium fretum in patentiores aquarū campos ille turbo transtulit.

Fertur,ratis. In ęquor patēs,in apertū et spaciosum mare.

Frustra pugnante, incassum reluctante, et retinēte. Magistro gubernatore nauis.

VISA REfugit humus,dū nauis a vento repelleretur in mare,terra refugere visa est. Habenis,per metaphoram,siue trāslationem temonē accipimus. Phoenissa,Anna a Phoenicia, quę regio a Phoenice nomen accepit. Tunc primū Dido felix est dicta sorori,sic Æneas apud Virgi. O terq; quaterq; beati, Quis ante ora patrum Troię sub moenibus altis cōtigit oppetere. Expositis omnibus hausta perit,perijt qdem nauis,sed Anna et cęteri, qui in ea fuerunt incolumes terrę redditi sunt. Populos miscuerat q; duos, scribit Strabo Æneā vna cum Anchise patre et Ascanio filio,qui et Iulus et Euryleon dictus est,teste Diony. Laurētum applicuisse,ac nō longe ab Ostia oppidulum ędificasse. Deinde vero aduentātem Latinū regem Aboriginum q tunc loca vbi nunc Roma est,incolebant,cū Ænea societatem inisse aduersus finitimos Rutulos,ac Latinum in pugna cecidisse et victorē Æneam adeptum imperiū suos etiam Latinos appellasse. Licet.n.victi victorum nomina accipiant,Æneas tamen vt fauores Latij sibi cōciliaret, Latinum nomē non solum victis nō sustulit,sed etiam Romanis imposuit. Dotali, q a Latino rege regnum acceperat Æneas dotes Lauinię. Dum secum Æneas,deest dicit,vel cogitat quid illa veniret in Latium. Quos terre quęrat hiatus ne videat Æneaȝ cuius causa perierat soror. Anna per hanc iuro, Æneas sui di-

ANT. FAN.

ex Apēninis labens p saxa fluit. Cratis fluuius est Achinoꝝ,Herodoto teste, a quo (vt idem ait)q in Italia fluuius sic cognominatus est nomen accepit. Estq; fluuius Calabrię in ora Rheginorum. De quo in Met. Cratis et hinc Sybaris nr̄is contermini nus oris Electro siles faciūt,auroq; capillos. et Pli. in eodem quoq; loco ponit Cratim. Accola turba,q̄ incolit ripas Cratidis. Vocat,ipsum agrū.

Crātis & Sybaris

Cameren,nā prope Cratim paruus erat ager Camere appellatus,quo prorā Anna verterat. Nec accipias pro Camarina Sicula,nā longe distat. Est n. Camarina inter Pachinū et Lylibeū in Sicilia.

Illuc erat cursus,ibi cursum direxerāt nautę.

Nec longius abfuit,Anna nō magis distabat.

Inde,ab eo agro. Quā q̄tum pōt mittere funda nouies,posset qs saxū eiaculari fūda. Vela cadunt,vt mos est nautaꝝ,cum ppe portū sunt,vela deponūt, et remis incūbunt. Dixit nauita, vnus e nautis,aut ipse nauis rector. Findite aq̄s remigio,iam remis fluctus vertite,et in portū tendite. Dumq; parāt,inituri portū a vento repelluntur. Notus.n.eos magno īpetu adorsus p medium fretū angustum in patētius ęquor īpulit, cū nimium inualesceret tēpestas,Mare ipsum a profunditate mersum in miserā cimbam seuiebat.

Ascanius dictus Iulus Euryleo

Æneas voluit suos Troianos old Latinos

scessus

scissus causam in Deos reijcit, vt excuset se apud Annam. Perq; Deos comites, per Deos penates, quos Æneas Lauinij collocauit. Credibili fortior illa fuit, fortior q̃ credi posset, quę seipsam interfecit. Vnde Dido vocata est, quod nomen Phoenicum lingua viraginem significat. Ne refer,

quo Anna illuc appellebatur Aeneas in Latio regnabat. Venerat enim ad sedes fatales vbi vrbem condidit, quam a Latini regis filia Lauinia, quam inito cum rege foedere in vxorem accipit, Lauiniam appellauit, populumque suum Latinum appellari voluit. Primo tamen anno solis Troianis imperauit.

Dido viraginē significat

Aedidit vrbē quam Lauiniam appellauit

Et quęcũq; aliquã corpore pressit humus.
Ducitur ad laurens ingenti flamine littus
Puppis, & expositis omnibus, hausta perit.
Iam pius Aeneas regno, nataq; Latini
Auctus erat populos miscueratq; duos.
Littore dotali solo comitatus Achate,
Secretum nudo dum pede carpit iter.
Aspicit errantem, nec credere sustinet Annã,
Esse; quid in Latios illa veniret agros?
Dũ secũ Aeneas, Anna ẽ, exclamat Achates,
Ad nomen vultus sustulit illa suos.
Heu fugiat? quid agat? q̃s terrę quęrat hiatus?
Ante oculos miserę fata sororis erant.
Sensit, & alloquit̃ trepidam Cythereius heros,
Flet tamen admonitu mortis Elisa tuę.
Anna p hãc iuro, quã quondã audire solebas
Tellurem fato prosperiore dari,
Perq; Deos comites, hac nuper sede locatos,
Sępe meas illos increpuisse moras.
Nec timui de morte tamẽ metus absuit iste,
Hei mihi, credibili fortior illa fuit.
Ne refer, aspexi non illo corpore digna
Vulnera, tartareas ausus adire domos.

quoniam Anna videbatur Æneę relatura Didus sororis interitum.

PAV. MAR.

Et humus visa, quam prius viderant. Refugit ex oculis, quia iam longius eos impulerat ventus. Fluctus assurgunt, vnde attolluntur magno turbine. Pontus vertitur, eruitur. Imo gurgite, quasi ab imo fundo. Et alueus, curua nauis ad aluei similitudinem. Haurit canas aquas, haurit vndas, quę tum maxime canescunt, cum ventis agitantur. Vincitur ars, iam nihil poterat rebus consulere rector nauis sua arte, vertit se in tanto periculo ad vota. Agitur per tumidos fluctus infelix Anna, tegebatq; oculos ne irruentes vndas inspiceret. Ars, nautica.

Deinde extincto Latino simul et hoste Turno in eadem pugna accepit regnum soceri, immiscuitque simul Troianos et Latinos, et vtrisq; imperauit. Eo igitur tempore cũ per littus deambularet Annam aspexit. Iam pius Æneas erat auctus regno, auxerat imperium suum, nam pręter illud quod ipse constituit soceri regnum erat assecutus. Et nata, Lauinia, quam in coniugem acceperat. Et mis. simul iunxerat. Duos populos. Latinum et Troianum. Dum ipse comitatus solo Achate, vt Virgi. imitetur, Vno comitatus Achate, q perpetuus comes illi datur. Verum Achatę Home. meminit. Sed ab aliquibus ab lapidis Achos, quod est cura

Achates est ptiosi lapidis nomẽ de quo Pli. in Proe. li. vltimi

Vincitur vento, ventorum impetu. Nec iam moderator, rector nauis. Vtitur habenis, per translationem ab equis, qui habenis reguntur. Ille iam temone non regit ratem. At vbus vtebatur scilicet. Is quoq; votis. Poscit opem, a Dijs ipsis Phoenissa exul, Anna a Phoenicia, sic et Virg. Hunc Phoenissa tenet Dido, sicut dicimus Cressam, Threissam, vel Thressam, Cilyssam, sic et Phoenissam. Iactatur, vt illud Terris iactatus et alto. Per vndas tumidas, per mare et tumidum, et turbulentum. Tegit lumina, oculos. Veste humida, aquis respersa. Opposita, ipsis oculis ne videret periculum. Tum primũ, felicem sororem extinctam, et quemcunq; e vita migrasset, appellabat, pręsertim quibus in tellure solida mori contigisset, quoniam fluctibus non iactarentur. Deinde appulere Laurenti littori, vbi periit nauis. Expositis tamen his qui in ea erant sospitibus in terram. Tum primum Dido est dicta felix sorori, appellauerat prius infelicem, q sibi mortem consciuerat, sed tum primum felicem dixit quoniam e vita migrauerat. Iam pius Aeneas, eo tempore

et molestia deductum nomen putatur, tamen Æneę perpetuo adiungitur, ac si curam regiam significaret, q cura regum semper sit comes. Achates etiam pretiosi lapidis nomen est, Solino et Pli. testibus, quem lapidem Sicilia in ripis achatis fluminis primum dedit, sed postea alibi quoq; compertus, nam et Pyrrhum regem hunc in annulo habuisse dicunt. Detinentes nouem musarum effigies non artificiosas, sed naturales et Apollinem ipsum cum lyra, ita discurrentibus maculis aucto. Pli. vt musis quoque singulis sua redderentur insignia. Dum igitur Æneas comitatus solo achate carpit iter secretum, quasi dum incedit remotis alijs omnibus. Nudo pe. et q pedes, et q nudis pedibus incedebat. Littore dotali, quod illi pro dote Lauinię contingerat. Aspicit annam errantem, quę per littus errabat. Nec credere, sustinet non potest credere eam esse. Quid illa veniret in Latios agros, dicebat Hunc secum ad quid illa nũc in Latiũ veniret. Dũ se Æne. ea vba diceret. Achates ex an. est, agnouit et eã eẽ clamauit. Illa, Anna. Sustulit su. vul. ad n. cũ audisset no

At tu,ſeu ratio te noſtris appulit oris,
Siue Deus,regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil nõ debemus Eliſę.
Nomine grata tuo,grata ſororis eris.
Talia dicenti(neq; enim ſpes altera reſtat)
Credidit, errores expoſuitq; ſuos.
Vtq; domum intrauit Tyrios īduta paratus,
Incipit Aeneas,cętera turba ſilet.
Hanc tibi cur tradam pia cauſa Lauinia cõiux
Eſt mihi,cõſumpſi naufragus huius opes.
Orta Tyro eſt,regnū Libyca poſſedit ī ora,
Quam precor vt charę more ſororis ames.
Omnia promittit,falſumq; Lauinia vulnus
Mente premit tacita, diſſimulatq; metus.
Donaq; cum videat pręter ſua lumina ferri
Multa palā,mitti clā quoq; multa putat.

men ſuum ab alijs proferri, eleuauit vultum et oculos vt intueretur. Heu ſu.cum Aeneas agnouiſſet,quid facere debuiſſet fugere et quo. Quid ag.quos hia.ter.q̄rat?quā voraginem?quam tellurē dehiſcentem requirat?quo ſe deijciat? Fata ſoro. mors Eliſę miſerę. Erant an.oc.cum primus vidit Æneam, venit in mente lachrymabile ſororis fatum, quę Aeneę cauſa ſibi mortem conſciuerat. ſenſit, Æneas cognit, ē pudorem et dolorem ac metum illius. Et he. Cy.Æneas vir excellēs Cytherę Veneris filius. Nam Cytherea dicta eſt Venus a Cythera vrbe in quam cõcha delata eſt, vt Fe. inquit. Et al. tre.timentem Annam.

Conſolatio Æneę ad Annā

Flet tamen,Æneas. O Eli.Dido. Admonitu, recordatiõe. Mortis tuę,non potuit continere lachrymas, cū primum recordatus eſt acerbiſſimi caſus illius. Anna per hanc, Æneas vult ↄpre cari culpam ſui abſceſſus,quo illam ad necem impulit. Iurat ſe fuiſſe a Dijs coactum, qui moras in Carthagine increpabant,nec potuiſſe ſibi perſuadere futurum vt illa ſe extingeret, referri vulnera nõ cupit,quoniam apud inferos vidit, offert deinde ipſi Annę emeritę omnia,quę ī regno Latio ſunt.

Anna iuro per hanc tellurem, per terram Italicam. Quam,tu. Quondam,cum Carthagine eſſem. Solebas au.a nobis.s. Dari mihi ſa.proſpe.feliciore. Iuro per Deos co.per Veſtam, ē Deos penates, quos mecum e Troia tuli. Locatos nuper,pauloante collocatos. Hac ſe.Lauinij,ē recte locatos dixit,qꝛ per longa tempora alio transferri aut locari non ſunt paſſi. Nam cum Aſcanius Albam condidiſſet, tranſtuliſſetq; illuc Deos, noctu redire Lauinium. Iuro igitur, per Deos, Illos, Deos. Sępe increpuiſſe moras,obiurgaſſe et accuſaſſe nimię tarditatis. Sic excuſans ſe de fuga culpam in Deos refert. Nec timui,de morte, non timuit tantum illi mali ꝙ ſeipſam trucidaret. Iſte metus, mortis.s. Abfuit a me, qꝛ id de illa non metuebam. Hei mi.cum miſeratione dictum. Illa fu.ſor.cre. hoc eſt maioris aī ꝙ credi potuiſſet,cum mortē ſibi conſciuerit. Ne refer,non referas aliquid de eius morte,quoniam mihi omnia nota.Nam ſi illa referret,dolorem et lachrymas refricaret. Aſpexi vul. non di. il.cor. quę corpus illud pulcherrimum non merebatur. Auſus adire domos tartareas,aſpexi inquā ego qui auſus ſum ad inferos deſcendere.De quo Virgilius in ſexto Æneidorum in eo loco, Quas inter

Phoeniſſa recens a vulnere Dido Errabat ſilua in magna,quam Troius heros Vt primū iuxta ſtetit,agnouitq; per vmbram obſcuram, et reliqua.

ANT. FAN.

SEV ratio te.no.ap.o.Siue De. ſiue conſulto huc veneris,ſiue te aliquod numen impulerit. Credidit,vel ſe cõmiſit ſi accuſatiuum ſubaudias, vel fidem adhibuit. Pia cauſa,ne Lauiniā adductam pellicē ſuſpicetur.

PAV. MAR.

AT TV, Anna. Seu ratio appulit te noſtris oris, ſiue aliq̄ ratione factum,quod conſulte et induſtria ad nos veneris. Siue Deus,ſiue aliquod numen vt caſus te huc egerit. Carpe commoda regni mei,quaſi fruere commodis omnibus mei regni, et omnia carpe quę ad comodum et vſū tuum ſint. Nos memo. oſtendit gratitudinem animi.Nā memor eſt accepti beneficij. Debemus multi.cum fueris de nobis benemerita. Nil non debe.tibi multa, ſed Eliſę debemus omnia. Etenim cum ita loquimur non nihil aliquid ſignificat cum vero poſtponimus non ſignificat omne,magis enim poſtpoſitum non ſignificare facit,quam ante poſitum,ideo hic nil non debemus, ideſt oīa debemus. Eris gra.no.tuo,quia tibi multum debeo. Eris gra.no. ſo.hoc eſt Eliſę cui omnia debeo. Talia di cre. Anna commiſit ſe Æneę, qui ita omnia offerebat. Et expo.ſu.er.quemadmodum e Carthagine pulſa mari iactata tandem illuc appulerit.Neq; enim reſtat alte.ſpes,nihil aliud vſquam erat,vnde opem ſperare poſſit, neq; alterum erat conſilium, niſi vt Æneę ſe crederet ſibi munifice regnum offerenti. Vtq; do. vbi Æneę domum ingreſſa eſt, eam ille coniugi commendauit,dicebatq; ſe ex officio facere, nam bona illius abſumpſerat,ęquum eſt vt aliquam vicem referat. Vt,poſtq̄. Anna indu. Ty pa. veſtes et ornatus Phoeniſſos.Nam Tyros in Phoenicia eſt,vt alias diximus. Intrauit do. regiam Æneę. Incipit Æne.coepit loqui. Cętera tur. ſilet, et recte,loquente enim rege tacent alij. O Lauinia con.ca. pi.honeſta et officioſa. Eſt mi.cur.tra.ti.hanc,cur Annam tibi et tuę fidei commendem. Vtitur artificio commendationis, nam arguit ab ęquitate rei,et exponit meritum et dignitatem, nam poſſed ſſe regnum dicit, vt plura ſint, quibus videatur id iure facere. Ego nau.cum naufragium feciſſem in mari Libyco. Conſumpſi opes huius, quia diu fuerat Carthagine cum omni Claſſe, et illam ibi refecerat opibus ipſius et ſororis. Et

Nõ nihil ē nihil ſi in q̄ differant

Verba A[...] neę ad L[...] uiniā d[...] beneficijs acceptis ab Ann[...]

Dido

Non habet exactum quid agat, furialiter odit,
Et parat insidias, et cupit vltra mori.
Nox erat, ante torum visa est astare sororis
Squalenti Dido sanguinolenta coma.
Effuge, ne dubita, moestũ soror effuge tectũ.
Sub verbum querulas impulit aura fores.
Exilit, & velox humili super ausa fenestra
Se iacit, audacem fecerat ipse timor.
Cunq; metu rapitur, tunica velata recincta
Currit, vt auditis territa dama lupis.
Corniger hanc tumidis rapuisse Numicius
Credit, et stagnis occuluisse suis. (vndis
Sidonis interea magno clamore per agros
Querit, apparẽt signa, noteq; pedum.

Dido apud Virg. Electum littore egentem Excepi, et regni demens in parte locaui. Orta, nata. Tyro, est. Possedit re. in ora Li. Tyria est genere, sed regnũ habuit in Africę ora. Quã ames precor more charę sororis, prosequaris eã amore et beneuolentia, ac si esset soror. Omnia, an/nuit illa se omnia facturam, comprimit tamẽ dolorem. Timebat. n. ne esset ea pro pellice adducta. Lauinia pro omnia quę s. Æne. iusserat. Premit, cõprimit. Mente ta. secreta. Vulnus fal. dolorem intimuʒ iniustũ. Non. n. iuste dolebat. Sic falsum vulnus, q: nõ vera, sed falsa causa. Et dis. me. occultat, et non palam ostẽdit. vt est illud, Spem vultu simulat, pmit altuʒ corde doloreʒ. Donaq; cũ, Lauinia cum videret apte ab Ænea ad Annã mitti munera. Existimabat longe plura mitti occulte. Concepit igit̃ in illam maximũ odium, et insidias quoq; parauit. Cum videat palaʒ, aperte. Ferri, ad Annam. legitur etiam Mitti. Multa dona, ab Ænea missa. Preter sua lu. iuxta suos oculos. vt apud Vir. Preter vada feruida vexit. Putat, existimat. Claʒ quoq;, etiã occulte. Mitti multa, dona scilicet.

NON HAbet exa. quid agat, nõdum exquisitum habet, qua poena Annã afficiat, sed tãto eaʒ odio prosequit̃ vt mori cupiat dũ perdat quam pellicẽ putat. Tunica velata recincta, quod angustia temporis non videbatur pati vt tunicã cingeret.

Corniger hanc tumidis rapuisse Numicius vndis Creditur, fluuius celeber morte Ænee, vt Littus adit Laurens vbi tectus arundine scribit In freta flamineis vicina Numicius vndis, Hunc iubet Ænee quecu[illegible]q; obnoxia morti Abluere. Sustinuit aquas, vt annę verba exaudiri possent, sustinuit aquas et tacitas reddidit. Amne perẽne latens, Anna (vt diximus) a perpetuitate perẽna dicta existimatur, non, pro perẽne. i. perpetuo in Numicio lateat. Lęti nescunt̃ in agris, lęti quod adepti essent quasi peculiarem Deã, coeperunt vesci epulis et genio indulgere; quod Romani postea imitati sunt. Quia mẽsibus impleat annũ, sunt q Annam cui in ãnũ ius esse videt̃ Lunam existimãt, e cuius cursu menses colligunt̃, qbus annus iplet̃.

NON HAbet, Lauinia. s. adhuc. Exactum, diligenter exquisitum. Quid agat, in hospitam. Odit fu. non habet nũc quid aliud agat insectat̃ magno odio. Furialiter vero ingt q: non iusto, sed a furijs iniecto. Et pa. insi. qbus hospitã perdat. Et cu. mo. vl. cum pellicem illã existimaret, vlcisci volebat iniuriã, & vlta mortem non curat dum prius illã interimat. Nox erat, noctu per quietem visa est admoueri a sorore, vt fugeret, et cum fores vento crepuissent putauit illa hostes adesse. Exilijt, et fugę sese cõmisit. Erat nox vi. est Dido sanguinolenta, plena sanguine, nã in entus nomina significant plenitudinẽ. vt opulẽtus plenus opibus, sic somnolentus plenus sõno. Coma squa. foedatis crinibus.

Astare ante to. so. ante cubiculum ipsius Annę. Dicere, est ẽt sic visa dicere. Effuge, o soror accelera hanc fugam. Ne du. quasi nihil vereatis. Fuge te. moe. moestitiam allaturũ.

Sub ver. quasi in fine verborum illius.

Aura, ventus, Iuppiter cõmonuit. Fores querulas, stridulas. nã fores cubiculi crepuere, putauit hostes adesse. Exilit, e strato. s. Et ve. au. quę pauore non retardantur. Illinc, de ipso cubiculo. Iacit, deijcit se. Sup se. hoc est de fenestra, vt est illud Virg. Multa super Priamo rogitãs super Hectore multa, hoc est de Priamo et de Hectore. Ipse timor, quẽ conceperat ex crepitu ianuarum, fecerat audacẽ ad fugam. s. Et rapitur cũ metu, timebat quidem illa, et cum eo timore rapit̃, quasi raptim fuga precipitat̃. Velata, cooperta. Tunica recincta, incincta. tunica vestis longa sine manicis. Currit, fugiens e Lauinio. Vt dama territa, quę territa est. Auditis lupis, cũ audierit luporum vlulatus, aut strepitum insequẽtium. damę ex generibus caprarum sunt, sed siluestres. vt Pli. ingt. Subdit, Damę mãsuescunt raro cũ ferę dici non iure possunt. Cõplura namq; sunt nec placida, nec fera, sed media inter vtrunq;, vt in volucribus hirũdines. et reliqua.

Corniger, fugientẽ Annam Numicius amnis rapuit. Factaq; est nympha, Numicius flu. qui labit̃ ex Aricina silua per Laurentẽ agrum vbi submersum Æneã dicunt. Corniger, cẽs. n. amnes cornua habere dicũtur. Et Virg. Cornigerum Tybrim vocat Hesperidum aquaꝝ regnatorem. Credit̃ rapuisse hanc Annã. Aquis tumidis, nã tunc erat auctus imbribus, ideo tumidis cũ paruus sit flu. Et occuluisse, occultasse. Stagnis suis, aqs tunc stagnantibus. Sidonis, cum fugisse Annã constaret, missi sunt qui eam inquirerent, inuenere vestigia, non tñ illam. Sidonis, Anna a Sidone vrbe Phoenicię. Querit̃ interea, dum illa esset in amne. Per agros, Latinos. Magno clamore, clamabant Annã vt illa audiret. Apparent signa et notę pedũ, hoc est ipsa vestigia. Veturti

Marginal notes: Lauinię [...]pitio Anna — N T. A N. — [N]umicius — Perẽna ãna a perpetuitate dicta — A V. [...] A R. — Sup aliqñ p de ponitur — Numicius fluuius Deus rapuit Annam

Ventum erat ad ripas,inerant veſtigia ripis,
Suſtinuit tacitas conſcius amnis aquas.
Ipſa loq̃ viſa ē,placidi ſum nympha Nũici,
Amne perēne latēs, Anna perēna vocor.
Protinus erratis lęti veſcuntur in agris,
Et celebrant largo ſeq;,diemq; mero.
Sũt q̃bus hęc Luna ē,q̃a mēſibus ipleat ãnũ,
Pars Themin,Inachiã pars putat eē bouē
Inuenies q̃ te nymphen Atlantida dicant,
Teq; Ioui primos Anna dediſſe cibos.
Hęc quoq;,quã referam,nr̃as ꝑuenit ad aures
Fama,nec a veri diſſidet illa fide.
Plebs vetus,& nullis ēt nunc tuta tribunis
Fugit,et in ſacri vertice montis erat.

Annę ſermo ex flu. Numicio cũ eēt facta dea ãno rũ,quaſ alij dixerũt Themin,alij Iſim crediderũt ſecũdum Diony.

erat,qui ingrebant venere ad ripas amnis,Numicius vndarum fluentũ ſonitus cõpeſcuit, Annaq; loqui coepit,dicẽs ſe in nympham eſſe demutatã vocariq; Annã perẽnam. illi qui vocẽ exaudiuere, celebrauere diem mero.Inde mos originẽ coepit.

Erat ventum,iam venerant,q̃ quęrebant. Ad ripas,Numicij. Inerant veſtigia ripis, erant notę pedum in ripa fluminea. Amnis cõſcius,Numicius, qui eã rapuerat. Suſtinuit aquas tacitas, ne fluentes immurmurarent, quo vox Annę loquentis audiri poſſet vndis tacentibus. Ipſa, Anna iã nympha viſa eſt loq, et ita dicere. Sum, ego. Nympha,Dea. Placidi Numici, quaſi nolite me vlterius q̃rere, nã in nympham huius amnis conuerſa ſum. Latens,ego. Amne perenne, ꝑpetuo delitẽs in hoc flu. Vocor Anna perenna,a perẽni aquaꝝ lapſu.Sic annorum Dea a perenni temporꝝ fluxu. Protinus veſcuntur, qui eam quęſierãt,audita voce lęti. Veſcunt in agris erratis,per quos errauerãt eam quęrentes.

Et celebrant ſe et diẽ largo mero, reddũt ſe celebres ebrietate,celebrem diem,q̄ lętum, et pompa frequentẽ. Sunt quibus,hactenus de Anna Sidonia,nũc alias opiniones refert,alios.s.putaſſe Annam perennã eſſe Lunã,ea ratione,cum ipſa mẽſes efficiat,et ex menſibus ãnus conſtet, videtur et ipſa anno quoq; dominari,ſic et Annã perennaȝ vocari.Alij dixere Themin,quę(Diodo. teſte)cęli et terrę filia,diuinãdi artem, et ſacra cultusq; Deoꝝ introduxiſſe dr̃.Et Apollo quidem traditur, cum eſſet reſponſa daturus Themin cõſulere ſolituȝ tãquam diuinãdi artis inuentricem,hęc ille,cũq; illa ſacra et cultus Deoꝝ introduxiſſet, aſſignatur illi ãnorum ratio,q̄ ea ad anni rõneȝ digeſſiſſet. Sic et Anna perẽna vocatur.Multi Iſim vetuſtiſſimam Ægyptiorum Deã putauerunt,q̄ ea quę leges Ægyptijs dederat,ãnum quoq; ciuilem illis cõſtituit.Sic et Anna dicta. Sunt,igitur aliqui.

Quibus hęc,Anna perenna. Eſt Luna,aliqui qui Lunam eſſe putant. Quia impleat, perficiat annum menſibus.

ANT. FAN. Themis

PARS Themin,Themin Deam putabãt(auctore Feſto)quę ꝑciperet hominibus id petere q̃d fas eſſet,eamq; id eſſe exiſtimabãt,quod fas eſt. Eã cęli et terrę filiam dicunt,teſte Diodoro,quam volunt non ſolũ diuinandi artem inueniſſe,ſed ſacra et Deorum cultus,quos videmus per ãnum fuiſſe digeſtos. Inachiam pars putat eſſe bouẽ, Iſidem quę Io fuit Inachi filia,et Romę culta eſt. vt Nos

Romana tuam in tẽpla accepimus Iſim. Nymphen Atlãtida,vnam e filiabus Atlãtis, quam volunt Iouis fuiſſe nutricẽ. In ſacri vertice mõtis erat,ſacer mons(auctore Feſto)trãs Anienẽ fluuiũ vltra tertiũ milliarium appellat,q̄ Ioui fuerat cõſecratus.In eum ſeceſſiſſe plebem Liui.ſcribit lib.ij. primę Decadis, Sicinio quodã auctore cũ a patribus diſſideret, cuius animis delinitis oratione Menenij Agrippę regreſſis in vrbem duo tribuni plebis creati ſunt. Nota eſt hiſtoria.

Sacer mons fuit trãs Aniené

Deſecerat illis victus., victus nomen aliud quoq; ſignificat q̃ quę nobis eſui ſunt. Hic p victum paneȝ accipimus.Vñ auctor ſubiungit. Et humanis vſibus apta Ceres, bis.n.idem dicit more poetarum.

Victus

Orta ſuburbanis q̃daȝ fuit Anna Bouillis,Bouillę ſunt nõ longe ab Vrbe ac Lauinio in agro Labicano inter Aricĩã videlicet et Romã. Aſconius,Poſtera die occurrit ei circa horã nonaȝ Clodius,paulo vltra Bouillas rediens ab Aricia.Perſius, Accedo Bouillas,cliuumq; ad virbi.Hunc locũ ſuburbanũ eſſe ex Sueto.quoq; colligimus,qui ait Decuriones municipioꝝ et coloniaꝝ Auguſti corpus a Nola Bouillas vſq; deportaſſe. a Bouillis vero equeſtreȝ ordinem ſuſcepiſſe,vbiq; intuliſſe,q̃uis hic nõnulli Campanię Bouillas accipiunt,q̃d nobis nõ placet.

Bouillę

Leui mitra canos incincta capillos, hoc geſtamen Lydoꝝ fuit et Phrygũ,quo et meretrices vtebanẽ,vt Ite q̃bus grata eſt picta lupa barbara mitra.et viri molles,vt Moenia mẽtuȝ mitra crinẽq; madentem Subnixus. Proprie aũt (vt inquit Ser.) eſt pileus incuruus e quo pẽdebat bucchaꝝ tegmẽ, de quo Herodo. Aſſyrij capita crinita habẽtes mitris redimiunt. Fingebat, formabat. vt figuli e luto diuerſa fingẽtes.ſignificat et alia verbũ fingo.Sed effingere eſt ad alterius formaȝ aliquid fingere,vnde effigies dictę.

Mitra

Effing

PARS putat Themin, quę in Parnaſo oracula reddebat.De quo Lucanus,Cũ regna Themis, Tripodasq; teneret. Pars putat eſſe bouẽ Inachiã, hoc eſt Iſidẽ,quę prius Io dicebat Inachi regis Arginoꝝ filiam,a quo ẽ Inachus flu.q̃ violata ab Ioue,mutata deinde in vaccã,cum diu erraſſet in Ægyptum tãdem venit,vbi reſtituta illi priore forma Iſis appellata eſt,et Oſiridi Iouis filio nupſit. Sed de Iſide ẽ Oſiride aliter a Diodoro et Plut. referuntur.Inuenies et alios. Qui dicant te nymphen Atlãtida, te Pleionẽ Atlãtis coniugem, naȝ cum νυμφη apud grecos ſpõſa ſit,ſponſam Atlantis intelligũt,formato pronymico ab ipſo viro.ali

PAV MAR

qui

Iam quoq;, quę ſecum tulerant, defecerat illis
Victus, & humanis vſibus apta Ceres.
Orta ſuburbanis quędam fuit Anna Bouillis
Pauper, ſed multę ſedulitatis anus.
Illa leui mitra canos incincta capillos
Fingebat tremula ruſtica liba manu.
Atq; ita ꝑ populũ fumantia manę ſolebat
Diuidere, hęc populo copia grata fuit.
Pace domi facta, ſignum poſuere perenne,
Quod ſibi defectis illa ferebat opem.
Nũc mihi cur cãtent ſupeſt obſcoena puellę,
Dicere, nam coeunt, certaq; probra canũt.
Nup erat Dea facta, venit Gradiuus ad Annã
Et cum ſeducta talia verba refert.

qui intelligunt nympham Atlantis filiam Maiã, q id a Mercurio filio aſſecuta ſit, vt pro Dea annorum coleretur. Et te Anna dediſſe Ioui primos cibos, et inuenies o Anna qui te nutricem Iouis eſſe dicant. Nam cum primis annis Iouem pa ueris, te Annam perennam vocauere. De nutricibus Iouis dictum eſt ſuperius. Hęc quoq; refert et aliam opinionem quã veriorẽ eſſe aſſerit. Hęc etiam. Fama, ipſius rei quã referam, mox exponã. Peruenit ad no. au. Nec diſſidet illa. A fide veri, non diſcre pat a fide, nam aliqd veritatis habet. Plebs vetus, plebs cum ꝑp nexos ob ęs alienum a patribus ſeceſſiſſet, auctore Sicinio in mõtẽ ſacrum, qui vt Liui. & Diony. referunt) non longe ab Vrbe eſt iuxta Anienem flu. deficiente plebi victu in eo monte, quędam Anna e Bouillis liba illi ſubminiſtrabat, recõciliata poſtea ſenatui plebe, oratione Menenij Agrippę, ſtatuam Annę erexere, et ex eo pro Dea coli coepta eſt. Vetus plebs, antiquus Po. Ro. Etiam tum tuta nullis tribunis, ad ea vſq; tempora nondum creatis ex plebe tribunis ad eius defenſionem, nam tũ primum creati ſunt. Fugit et erat in vertice montis ſacri, quo ſeceſſerat ſacer mons (vt Põponius inquit) trans Anienem flu. vltra tertium milliarium appellatꝰ, q Ioui fuerat ꝯſecratus, et tria mil. pas. ẽt Liuius diſtare oſtẽdit. Iam quoq; victus, res ad victum facientes. Verum (vt Vlpianus de verbo. ſigni. ait) victus verbo ꝯtinentur, quę eſui, potui, cultuiq; corporis, quęq; ad viuendum hoĩ neceſſaria ſunt, veſtem quoq; victus hẽre vicem Labeo ait. Cęteraq; qbus iuuãdi, curandiq; corporis noſtri gr̃a vtimur, ea appellatione ſignificantur. Inſtratũ oẽ veſtimentum ꝯtinet, quod iniciatur Labeo ait. Neque enim dubium eſt quin ſtragula veſtis ſit oẽ pallium periſtroma, in victum ergo veſtem accipiemus. Sed poeta victum poſuit pro rebus ad eſũ pertinentibus. Defecerat illis, plebeis. Quem ſe. tu. cum ex vrbe ſeceſſerat, et deficerat. Ceres, pãis. cuius vſum Ceres tradit. Apta vſibus humanis, quę conuenit vſui humanę vitę. Fuit qdam Anna orta, nata. Bouillis ſuburbanis, quę erant in ſuburbano. Nam duę fuerunt Bouillę. Altera in Latio oppidum ꝓpe Lauinium, de quo hic agit. Alterum in Campaniam prope Sinueſſam. Pauper, illa Anna. Sed anus multę ſedulitatis, diligẽtię, et induſtrię. Illa, Anna Bouilla. Incincta capillos canos, ſeniles. Mitra leui, innexos hẽbat illa crines mitra Lydarũ mulierũ more. Fingebat, componebat. Manu tremula, ſenili et trementi.

Liba ruſtica, qualia ruri fiunt. De libo primo libro diximus. Atq; ita ſolebat diuidere, ea liba. Per populum, per plebẽ ipſam. Fumantia mane, calida, et ob id fumantia, cum e furno eximeret. Hęc copia, abundantia liborũ, licet exigua eſſet. Fuit gra. po. plebi, cui libis victum ſuggerebat.

PACE Domi facta, oratione Menenij Agrippę. Lege Liuium.

ANT. FAN. Obſcęna in feſto Annę canebant

Nunc mihi cur cantent ſupereſt obſcęna puellę Dicere, canebantur a puellis iocoſa quędam et obſcoena in feſto Annę, quod hęc Dea Martem intentũ rebus Venereis eluſiſſet. Pendet ab officio ſpes mihi magna tuo, artificioſum exordium. oſtendit enim ſupra qualis in Annã fuerit, vt beneuolam redderet, nunc cũ ſuã ſpem ab ea pendere ſubiungit orare videtur ſibi, vt auxilio ſit, et auget beneuolentiam. Conueniunt partes hę tibi, tuum eſt talia tractare, quę Anus es. Stultam ſpem, quia non erat ſperandum fore vt Pallas abiecta prudentia flecteretur ad Venerem. Sępius inſtanti, ſurgenti Annam vt mandata perageret. Precibus vix dedit illa manus, bene vix vt res veriſimilis videretur. Eſt autem metaphora.

PAV. MAR. Menenij oro ad plebes cũ fabula corpis et mẽbrorũ

PACE Domi facta, vbi reconciliata eſt plebs patribus per Menenium Agrippam, de quo Liuius ita inquit, Placuit igitur oratorem ad plebem mitti Menenium Agrippam facundum virum. Et q inde oriundus erat plebi charum, intromiſſus in caſtra, priſco illo dicendi et horrido modo nihil aliud, q̃ hoc narraſſe fertur, Tempore quo in homine, non vt nunc, omnia in vnum conſentiebant, ſed ſingulis membris ſuum cuique conſilium, ſuus ſermo fuerat, indignatas reliquas partes ſua cura, ſuo labore, ac miniſterio ventri omnia quęri, ventrem in medio quietum nihil aliud q̃ datis voluptatibus frui, conſpiraſſe inde ne manus ad os cibum ferrent, nec opus acciperet datum, nec dentes conficerent. Hac ita dum ventrem fame domare vellent, ipſa vna membra, totumque corpus ad extremam tabem veniſſe, inde apparuiſſe ventris quoque haud ſegne miniſterium eſſe, nec magis aliquam alere eum reddentem in omnes corporis partes. Hunc quo viuimus, vigemuſque diuiſum pariter in venas maturum, confecto cibo, ſanguinem comparando hinc, quam inteſtina corporis ſeditio ſimilis eſſet irę plebis in partes flexiſſe mentes hominum. Agi deinde de concordia coeptum, conceſſumque in conditiones, vt plebis ſui magiſtratus eſſent ſacroſancti, quibus

Mense meo coleris, iunxi mea tempora tecū,
Pendet ab officio spes mihi magna tuo.
Armiger armigerę correptus amore Mierug
Vror, & hoc longo tempore vulnus alo.
Effice Dij studio similes coeamus in vnum,
Conueniunt partes hę tibi comis anus.
Dixerat, illa Deum promisso ludit inani,
Et stultam dubia spem trahit vsq; mora.
Sępius instanti mandata peregimus inquit,
Euicta est, precibus vix dedit illa manus.
Credit amās, thalamosq; parat, deducit illuc

auxilij Latio aduersus consules esset. Neue cui patruum capere eum magistratum liceret. Ita tribuni plebei creati duo, Caius Licinius et Lucius Albinus. Hic tres collegas sibi creauerunt. In his Sicinium fuisse seditionis auctorem. De duob[us] qui fuerunt, minus conuenit. Sūt qui duos in sacro monte creatos tribunos eē dicant, ibi sacratam legem latam per secessionem plebis &c. Ergo vbi facta est pax.

Beneficium Annę, propter qđ ipsi erecta ē statua a Populo Romano

Posuere signum Annę perennę, erexit populus illi statuam. Quod illa ferebat sibi opem, succurrebat Libis in ea rerū penuria ipsis. Defectis, cū iam defecissent cibi, propter meritum illius populus gratus statuam erexit. Nunc mihi in his festis Annę obscoeni quidam lusus referebantur, cum verbis quoq; obscoenis, eas poeta causam affert, ꝙ vbi Anna relata est in Deos, Mars eius operam petiit ad pallada conciliandam, cuius amore tenebatur, ꝙ illa se facturam promisisset, retulit postea se illam tandem exorasse, et amatorem quodam ioco delusit, de quo paulopost. Nunc superest, restat mihi dicere. Cur puellę canent obscoena, turpia, quod eo turpius, cum puellę canerent. Nam coeunt, simul ipsę puellę. Et canunt certa probra, vituperatione digna. Nuper, paulo ante Erat facta Dea, erat Anna relata in Deos. Gradiuus, Mars de quo superius. Venit, ad Annam. Et facit talia verba, ita loquit. Cum seducta, cū Anna ab alijs semota. Coleris meo mense, qr celebratur tuum mense Martio. Iunxi mea tempora tecum, quasi feci mensem meum tibi esse cōe, iunxi enim tecum tempora vt tuę ferię sint eo mense q mihi sacratus, & artificiose arguit ab hac coniūctione, vt videat illa debere id agere, vt illi opem pstet iure necessitudinis. Magna spes mihi pendet ab officio tuo, quasi plurimum spero in tua sedulitate. Ergo armiger, qui armis et bellis presum.

Vror correptus amore Mineruę armigerę, quasi vehementer amo Pallada, quę bellis pręest, quēadmodum ego, vt in principio huius libri diximus, Ipse vides manibus peragi fera bella Mineruę. Sic nunc armiferam Mineruam vocat. Et hoc longo tpe alo vulnus. a Virgilio accepit, Vulnus alit venis, et hoc ideo dictum, quod quanto magis in ea cura sumus, magis auget amor. Effice id, id effectum reddas. Vt Dij similes studio, quasi qui in eodem officio versemur. Coeamus in vnum, cōiungamur. Cum enim par sit nostrum numen, qr ego armifer, illa armifera, cōueniens est, vt simul quoq; cōiungamur. O comis, o benigna anus.

armifera Mineru sic Mars dr armifer.

Hę partes, hęc officia, quasi dare operā vt simul coeamus. Conueniunt tibi, qr anus es et sedula

Quomo do Mars fuit delusus ab Anna

tuum est id efficere. Dixerat, illa Deum, deludebat Anna Martem. At cum nimium vrgeret, retulit se Palladis animum inflexisse, paratamq; eē ad cōiugium. Cūq; ille pararet nuptias, deducit ad eum Anna velata luteo Flameo tanq̄ noua nupta, et cum ille esset eam osculaturus, cognouit se ab illa delusum. Hęc igit erāt, quę in festis Annę referebant. Dixerat, ergo Mars. Illa, Anna. Ludit, deludit. Deum pmisso inani, vacuo, sine effectu, quia non seruabat pmissa. Et trahit, protrahit. Vsq;, semper. Spem stultam, stulti Martis, nam stultum erat illud sperare de Pallade. Mora dubia, incerta, dicebat enim se obtemperaturam, sed tempora protrahebat. Inquit instanti sępius, cum sępius et vehementius ille instaret, dixit. Pergimus mandata, tua scilicet. Et victa est precibus, tandē exoraui. Vix dedit illa manus, quasi vix dedit fidem, ita prius repugnabat, vt vix vinci potuerit. Aut dedit victas manus, per translationem ab his qui in ipso pręlio capiūtur, qui victas manus porrigunt. Amans, Mars. Credit Pallada, scilicet victam. Et parat thalamos, nuptias. Nam thalamus torus iugalis est, vt alias dictum. Deducit illuc, ad Martem.

ANT. FAN.

TEgens vultus, Flameo. Lucanus. Non timidum nuptę leuiter tectura pudorem Lutea demissos velarunt Flamea vultus. Veneri, quā Mars cognouit, vt primus adulterium Veneris cum Marte putatur Hic vidisse Deus. Verba dedisse, decipisse, nam verba dare est decipere. Pręteriturus eram gladios in principe fixos, Idibus Martijs Iulius Cęsar in Pompeij curia tribus et viginti vulneribus confosus est, testibus Suetonio et Plutarcho, licet et sint qui tertio Idus eum interfectum dicāt. Curiam in qua occisus est obstrui placuit, vt scrib. idem Suetonius, Idusq; Mar. parricidium noīari, quibus ferunt vatem pdixisse Cęsari, vt discrimen prPaueret, qui cū in Senatum iret vati dixisse traditur idus Mar. aduenisse, cui vates, Venere qdem sed nondum pteriere rñdit. Eundem cędis locum a Pōpeio ante theatrum dedicatum accepimus, Cęsaremq; ad basim imaginis Pompeij a cōspiratoribus interfectum, quam eius cruor magna ex parte respersit, postea vero in Deorū numerū relatum, non ore modo decernentium, sed opinione vulgi, si qdem ludis quos ei cōsecratos hęres Augustus edebat, stella crinita per septē dies cōtinuos fulsit, quā esse aīam Cęsaris crediderunt. Lege Suetonium et Plutarchum in Cęsare. Item Appianū, qm̄ (vt sępe dixi) nobis omnia referre non placet. Cęsar idus Mar. sibi ferales notauit Scorpionis occasu.

Dare verba est decipere Cęsar in curia pompei natribus et .xx. vulneribus cōfossus a Bruto et Cassio

ANna

> Anna tegens vultus vt noua nupta suos.
> Oscula sũpturus subito Mars aspicit Annã,
> Nunc pudor elusum, nunc subit ira Deũ.
> Ludis amatorem charę noua diua Mineruę.
> Nec res hac Veneri gratior vlla fuit.
> Inde ioci veteres, obscoenaq; verba canuntur,
> Et iuuat hanc magno verba dedisse Deo.
> Pręteriturus eram gladios in principe fixos,
> Cum sic a castis Vesta loquuta focis.

ANNA Tegens vultus suos, Flameo scilicet. Vt noua nupta, vt moris est cum noua nupta ad virum ducitur, de quo Lucanus in secundo Pharsalię. Non timidum nuptę leuiter tectura pudorem Lutea demissos velarunt Flamea vultus. Flameo enim (vt Pompeius inquit) amicitur nubens boni causa, q eo assidue vtebatur Flaminia. i. Flaminis vxor, cui non licebat facere diuortium. Et eodē modo tegebatur nupta Flameo, vt perpetuo cum viro maneret. Attigit in hoc Romanum morem poeta. Mars sum. oscu. cũ vellet eam osculari. Subito aspi. An. detecto. n. vultu aspicit & cognoscit illã. Nunc pu. nũc ira subit elusum Deũ, nũc pudebat illius ignominię, q ab ea eēt delusus, nunc ira excandescebat. Noua Diua, quę nuperrime facta es Dea. Ludis amatorem charę Mineruę, deludis Martem qui Mineruam amat.

Nec vlla res fuit hac Veneri gratior, nihil potuit eē Veneri gratius, q̃ Martem, cũ quo aliquando recubuit, ab Anna esse delusum. Inde ioci veteres, qui in campo Martio referuntur. Et canuntur dicta obscoena, turpia. Et iuuat, delectat spectatores. Hanc, Annam. Dedisse verba, hoc est elusisse, seu decepisse, nam dare verba decipe est, vt apud Terentium, Cui dare verba difficile est. Magno Deo, Marti. hęc in festis Annę referebantur.

Pręteriturus eram, idibus Martijs, Caius Cęsar interfectus est, et ea quidem dies parricidium nominabatur, nec senatus vnquam cogebatur in tãtę cędis moestitia. Erat hoc pręteriturus poeta, ne forte refricaret lachrymas, monitus tamen a Vesta, cuius sacerdos fuerat Cęsar, ne vereretur, nam et cęlo receptus est Cęsar, et de coniuratis suppliciũ sumptum. De eius morte in Epitomate Liui. libro cxvi. sic habetur, Cęsar ex Hispania quintum triumphum egit, et cum multi, quãmaximiq; honores ei a senatu decreti essent, inter quos vt pater patrię appellaretur, et sacrosanctus, ac dictator in perpetuum esset inuidię causam aduersus eum pręstiterunt, q senatui deferente hos honores, cum ante ędem Veneris genitricis sederet, minime assurrexit. Et q Marco Antonio collega suo inter lupercos currente, diadema capiti suo impositum in sella reposuit. Et q Epidio Marullo, et Cęsereo Flauo tribunis plebis inuidia, et tanquam regnum affectanti mentibus potestas abrogata est. Ex his causis conspiratione in eum facta, cuius capita fuerunt, Marcus Brutus, et Caius Trebonius, et Cassius, et ex Cęsaris partibus Decius Brutus in curia Pompeij occisus est vigintitribus vulneribus, occupatumq; ab interfectoribus eius Capitolium, obliuione deinde cędis eius a senatu decreta, obsidibus Antonij et Lepidi liberis acceptis, coniurati a Capitolio descenderunt. Testamento Cęsaris hęres ex parte dimidia institutus est Caius Octauius ex sorore nepos, et in nomen adoptatus. Cęsaris corpus cum in campum Martium ferretur a plebe ante rostra crematum est. Dictaturę honos in perpetuum sublatus est. Et Tranquillus cum de hoc eodem agit, et accessisse in senatum dicit sic prosequitur, Assidentem conspirati specie officij circunsteterũt. Illicoq; Cimber Tullius, qui primas partes susceperat, quasi aliquid rogaturus propius accessit. Renuentiq;, et gestu in aliud tempus differenti, ab vtroq; humero togã apprehendit. Deinde clamantem, ista quidem vis est, alter Cassius aduersum vulnerat paulum infra iugulum, Cęsar Cassij brachiũ arrepto graphio traiecit, conatusq; prosilire alio vulnere tardatus est. Vtq; animaduertit vndiq; se strictis pugionibus peti, toga caput obuoluit, simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet, etiam inferiore corporis parte velata. Atq; ita tribus et viginti plagis confossus est. Vno modo ad primum ictũ gemitu sine voce edito. Et si tradiderunt quidam Marco Bruto irruenti dixisse, και συει εκει νων και συτενων. Exanimis diffugientibus cunctis aliquandiu iacuit, donec lecticę impositum dependēte brachio tres seruuli domum retulerunt. Hęc ille qui plures quoq; honores ei in morte collatos refert. Si quis historiam cumulatiorem cupit perlegat Plutarchum, et Appianum, cum Appianus nominatim etiam referat coniuratos omnes. Sed q in Deorum numerum relatus sit ita idē Tranquillus inquit, Perijt sexto et quinquagesimo ętatis anno, atq; in Deorum numerum relatus est, non ore modo decernentium, sed et persuasione vulgi, si quidem ludis quos primo consecratos ei hęres Augustus edebat, stella crinita per septem cõtinuos dies fulsit, exoriens circa vndecimam horam. Creditumq; est animam esse Cęsaris in cęlum recepti, et hac de causa simulachro eius in vertice additur stella. Curiam in qua occisus est obstrui placuit, idusque Martias parricidium nominari. Ac ne vnquam eo die senatus cogeretur. Percussorum autem fere neque triennio quisquam amplius superuixit, neque sua morte defunctus est. Damnati omnes alius alio casu perijt, pars naufragio, pars pręlio, nonnulli semet eodem illo pugione quo Cęsarem violauerant, interemerunt. Sed hęc hactenus. Eram pręteriturus, silentio scilicet, hoc est non relaturus. Gladios fixos in principe, in cęsare, hoc est cęsarem in curia trucidatũ. Cum Vesta locuta a castis focis, cum ita ex ara ęterni ignis Vesta admonuit.

MEVS Fuit ille sacerdos, Pontifex maximus, ipse

[Margin: ętatis anno] [Margin: Nota hic oēm historiam] [Margin: Idus Martię parricidij dictę] [Margin: ANT. FAN.]

> Ne dubita meminisse, meus fuit ille sacerdos,
> Sacrilegę telis me petiere manus.
> Ipsa virū rapui, simulachraq; nuda reliqui,
> Quę cecidit ferro Cęsaris vmbra fuit.
> Ille quidem cęlo positus Iouis atria vidit,
> Et tenet in magno templa dicata foro.
> At quicunq; nefas ausi prohibente Deorum
> Numine, polluerant pontificale caput.
> Morte iacent merita, testes estote Philippi,
> Et quorum sparsis ossibus albet humus.

alibi, Ne ne cęde sacerdotis flāmas extinguite Vestę simulachraq; nuda reliqui, vult coniuratis in vmbram tantum Cęsaris ius fuisse, cum verū Cęsarem Vesta rapuisset in cęlum. Et te.in ma.tem. di.fo. Appianus, Populos coepit interfectores eius vndiq; ꝯquirere, funus et in medio foro edidit, tēploq; ꝯstituto iuxta pyram veluti Deo sacra exhibuit. Sane Augustus (auctore Pli.) Venerem exeuntem e mari nobilissimam Apellis picturam dicauit ī ęde Cęsaris patris. Legimus et plebē tanto fauore mortuum Cęsarem ꝓsecutā esse, vt non solum ad Bruti et Cassij domuꝫ cum facibus tetenderit, sed solidam colū nam xx. pedum lapidis Numidici in foro statuerit, ad quam longo tempore sacrificare, vota suscipere, ꝯtrouersiasq; interposito per Cęsarem iureiurando distrahere ꝑseuerauit. Suetonius scribit pro rostris auratam ędem ad simulachrum Veneris genitricis collocatam. Morte iacent merita, Cai Cęsaris Genius (vt scrib. Plutarchus) terras et maria peragrans omnes eius percussores inuestigauit, quorum nemo (teste Suetonio) triennio amplius superuixit, nemo sua morte defunctus est. Damnati oēs alius alio casu perierunt, pars naufragio, pars pręlio. Nonnulli semet (inter quos Cassius) eodem pugione quo Cęsarem violauerant, interemerunt.

Tēplū Veneri aurratū a Cęsare ꝯstitutum

Testes estote Philippi, oppidi nomen est et cāporū Thessalię, vbi victus est Brutus. Vtrunq; enim eo nomine significari auctor est Porphyrio, nomen a Philippo rege deductum existimatur. Ibi Augustus. Cęsar (vt scribit Plutarchus) a Bruto, ꝯtra queꝫ instructus erat, ꝓfligatus castra quoq; amisit, vixq; manus hominum effugit, vt ipse in cōmentarijs scripsit, somnio cuiusdam familiarium admonitus. Cassium vero in alio cornu ab Antonio victus cum ignoraret Brutum vicisse a Pindaro liberto volens, mandansq; occisus est. deinde iterū pugnatū est paucis diebus interiectis, ē ī ea pugna victus Brutus sibi mortem ꝯsciuit, cuius caput ab Augusto Romam missum est, vt statuę Iulij Cęsaris summitteret. Ossibus albet humus, q̃ īsepulti sunt. Hęc prima elemēta fuerunt Cęsaris. Laudat Augustum a pietate, qua factum est, vt extinxerit oēs Iulij Cęsaris percussores, auspicatusq; fuerit res postea a se gestas vltione paterna, vnde Marti vltori templum dedicauit. Scorpius a prima parte videndus erit, secundum Chaldeos loquitur Librum et Scorpium vnum signum accipientes De quo ait Macro. Scorpius totus in quo Libra ē naturam Solis imaginatur, qui hyeme torpescit. Dicit enim Libram, quam faciunt Scorpionis chelę xvij. calen. Aprilis chronice orituram. Quod fieri necesse est noctis initio, cum Sol hoc tpe propemo

Philippi

Octauianus victus a Bruto in cāpis Philippicis, ē Cassius a Marco Antonio

Scorpius occidit xvij. calē. Apriles

dum in eo sit, vt Arietem ingrediatur. Sane Scorpius cum chelis xix. stellis ꝯstare dr̃. Nec nos moueat quod diximus supra idib. Martijs occidere Scorpionem. Quis enim nesciat fieri posse, vt eodeꝫ die et chronice? Est autem Scorpius Martis domus. Vñ Horatius eum formidolosum vocat, vt Seu Libra, seu me Scorpius aspicit formidolosus. Et Virgili. Ardentem, vt ipse tibi iam brachia contrahit ardēs Scorpius.

Scorpius formidolosus

NE Dubita meminisse, nō verearis mētionem de eo facere. Ille, Cęsar. Fuit meus sacerdos, nā fuit pontifex maximus, de quo plura paulo superius diximus. Manus sa. sacrilegorum coniuratorum, nam ideo sacrilegi q̃ sacra violarunt, nam sacrum pontificem maximum confoderunt. Petiere me telis, quasi me ipsam vulnerarunt, nam qui pontificem meum violarunt, in me ipsam manus iniecerunt. Ipsa virū rapui, eripui ego e manibus eoruꝫ Cęsarem, et ī cęluꝫ retuli, Et reliqui simulachra nuda, quasi vmbram sine corpore. Vmbra Cęsaris fuit quę cecidit ferro, non fuit Cęsar, sed eius vmbra in quam armis sacrilegi sęuierunt. Ille quidem positus cęlo, locatus inter sidera, vt iam diximus. Et in Buc. Ecce Dionei processit Cęsaris astrum. Vidit atria Iouis, q̃ in cęlum, et Iouis regiam ascendit. Et tenet templa dicata, consecrata in magno foro, in foro Romano. Et Suetonius inquit. Et pro rostris aurata ędes ad simulachrum Veneris genitricis collocata. At quicunq; ausi nefas, ausi indignum facinus. Polluerant, foedauerant, seu violauerant. Caput pontificale, Cęsaris pontificis. Prohibente numine Deorum, quasi contra Deorum voluntatem. Iacent morte merita, quam meruerunt. Estote te. Philip. campi vbi Brutus et Cassius principes coniuratoruꝫ, alter sua, alter serui manu confecti sunt, et Cęsari Octauio vltori victoria parata. Philippi ciuitas est (vt in Odis Horatij quoq; diximus) in Macedonię finibus, quę (vt Appius meminit) Datos olim dicebatur, Crenida ante Dati nomen appellata. Eum locum Philippus vt accommodatum metatus super Thraces vallo sepsit, et a se Philippos nuncupauit. Et quorum, et illi sunt testes. Quorum ossibus sparsis, diffusis. Albet humus, nam omnes illi parricidę mortui, et insepulti iacuere. Sic et ossibus inhumatis albescere videbatur tellus. Hoc opus in laudem Octauij Cęsaris, qui paternam mortem ad internitionem inimicorum vltus est, et Marti vltori ędē consecrauit. Et Suetonius inquit, Ædem. Marti pro vltione paterna bello Philippensi vouisse. Sed de hoc plura dicemus in. v. Hoc fuit opus hęc pietas, filij in parentem. Hęc fuerunt prima elementa

PAV. MAR.

Astrum Cęsa. Dionei

Octaui[illegible] iā vict[illegible] ad inter[illegible] tionē [illegible] cusso[illegible] Cęsari[illegible]

clementa Cęſa. Octauij fuere magna ẽ pia initia rerū agẽdarum, qbus ad ſũmum imperium promotus eſt. Vlciſci p̄rem, Iuliuꝫ Cęſarem. Per iuſta arma, iuſtum. n. erat vlciſci patris necem, illud Octauius rediens ex Epyro egit, vt opem cõtra percuſſores p̄ris haberet, nec deſtitit quoad omnes extinxit. Poſtera cū xvij. calen. Aprilis, hoc eſt. xvi. die prima ps ſcorpionis orit̃. Scorpius. n. cuius prior pars, quę chelę dicuntur, ita ponit̃ ab ęquinoctiali circulo, vt eū ſubſtinere videat̃. ipſe autẽ pedibus Ophiulci ſubditus extrema

Hoc opus, hęc pietas, hęc pría elemẽta fuerũt
Cęſaris, vlciſci iuſta per arma patrem.
Poſtera cū teneras Aurora refecerit herbas,
Scorpius a prima parte videndus erit.
Tertia poſt idus lux ẽ celeberrima Baccho.
Bacche fane vati, dum tua feſta cano.
Nec referam Semelẽ, ad quā niſi fulmia ſecū

cauda circulum hyemaleꝫ contingere vr̃. occidit autem inclinato capite, exoritur erectus a Chelis. Hic habet ſtellas in his quę chelę dicunt̃. In vnaquaq; earum binas, ex quibus ꝓximę ſunt clariores. Pręterea habet in frõte ſtellas tres, quaꝶ media eſt clariſſima, inter ſcapulas tres, in ventre duas, in cauda quinq;, in acumine ipſo, quo ꝑcutere exiſtimatur, duas, omnino ſunt ſtellę deceꝫ et nouẽ. Scorpius ipſe propter magnitudinẽ membrorum in duo ſigna diuidit̃, quorum priorem partẽ Libram dixerunt. Sed omnino totū ſignum hac de cauſa ſtatutum aſſignat̃, q Orion cum venaret̃, ẽ in eo exercitaſſimum ſe eſſe confideret, dixiſſe et Dianę et Latonę ſe omnia quę ex terra oriũtur occidere valere, quare terrā permotam Scorpionẽ eduxiſſe, qui eū interficere demonſtratur. Iouem autem admiratū Scorpioneꝫ inter aſtra collocaſſe, vt ſpecies eius hoibus documento eſſet, ne quis eorum aliqua re ſibi cõfideret. Dianā autem ꝓpter ſtudium Orionis petiſſe a Ioue, vt illi idem benefitium daret petẽti, qd terrę vltro tribuiſſet, itaq; cõſtitutuꝫ, vt cū Scorpio oriatur, Orion occidat. Hęc ex Higinio. Poeta inqt eo die videndū eſſe Scorpiū mane a prima parte, de cosmico eius ortu intelligere non poſſumus, nā eſt Arietis, qui illis diebus oriri incipit. Ego ſic accipere videri ꝑ ortum heliacuꝫ, in occaſu tñ ita, vt ſignificet occidẽtem Librā. Sic Arietis ortus indicaret, qui Librę oppoſitus eſt. Sed de Ariete poſtea dicemus. Pli. tñ inquit Cęſareꝫ idus Mar. ſibi ferales ānotaſſe Scorpionis occaſu. Nos vero in fine operis plura ſimul de oibus dicemus. Cum poſtera, ſequẽs. Aurora refecerit, rore madefecerit. Herbas teneras, molles. Scorpius erit vidẽdus a prima parte, aut poſt primaꝫ partem, hoc eſt poſt chelas, ſiue a prima pte ſui ſigni eo modo quo dictuꝫ eſt. Tertia. xvi. calen. Apri. hoc eſt. xvi. die Mar. feſtum erit Bacchi, qua die ad liba populus cõueniebat in eius honorem, et pueri relicta pretexta virilem togam ſumebant, profunditurq; in Bacchi laudes, et in Sileni fabulam, et in togę liberę rationem, quę omnia ſuis in locis explicabimus.

Quomõ Scorpius ẽ collocatus inter ſidera

De xvi. Martij Liberalia feſta

ANT. MAN.

TERTIA poſt idus lux eſt celeberrima Baccho xv. calen. Apriles Baccho ſacra fiunt, quę conſtat (teſte Ser.) Iulium Cęſarem primū Romam tranſtuliſſe. vt Daphni et Armenias curru ſubiungere tigres inſtituit, Daphnis thyaſos inducere Baccho. Dicuntur autẽ hęc feſta Liberalia a Libero. i. Baccho, qui repertor vini. ideo Liber dicitur (vt Feſto placet) q vino vſi omnia libere loquantur, quos ebrietas, petulantiores facit. Vnde illud eſt Neuij, Libera lingua loquemur ludis Liberalibus licet alij a libatione Liberum dictum velint, q ipſe libationem prębuerit. Alii q pro Boeotię libertate pugnauerit. Alij a liberando dictum putent, cuius ſacra (vt inquit Ser.) ad purgationem animę pertinebant. Alij q liber et vagus ſit, nam ſecundum Ariſto. Apollo, et liber pater vnus atq; idem Deus eſt. de quo ait Neuius, Hac qua Sol vagus igneas habenas Immittit propius, iungitq; terrę. Hinc eſt q (vt ſcribit Macrobius) in ſacris religioſi arcani obſeruatio tenebatur, vt Sol cum in ſupero hemiſperio eſſet, Apollo vocaretur, cum in infero, Dionyſius, qui eſt Liber pater, quem Herodotus ſcribit, vbi editus eſt in lucem ab Ioue inſutum femori, portatumq; in Nyſam, quę eſt ſuper Ægyptum in Æthiopia vbi educatus dicitur. Vnde a Ioue, cuius gręcus genitiuus eſt dios, et Nyſa Diony. dictus eſt, et eius ſacra Dionyſia, vt a Baccho Bacchanalia, a Libero Liberalia. Nam Orgia et Trieteria a nullo huius Dei nomine deducta ſunt, quorum illa nõ ſolum Liberi patris, ſed Deorum omniū ſacra apud Grecos ſignificabant. Hęc auteꝫ a potis trietias. i. a triennio dicta ſunt, quo exacto (vt ait Lactan. Grammaticus) mos fuit ea celebrari. Sane Bacchus (vt quidam tradunt) primus omnium ſubactis Indis victoriā reportauit, apud quos Nyſam vrbem cõdidit, teſte Iuſtino, ad quā cuꝫ Alexander Macedo veniſſet oppidanis non repugnantibus fiducia religionis Liberi patris parci iuſſit, cū ſecutum ſe nõ tantum militiā, verum etiam Dei veſtigia lętaret̃. Eſt et Nyſa in Boeotia. de qua inqt Lucanus, Bacchumq; auertere Nyſa. Item in Caria, in Lycia, et Ionia. Hic Deus emere et vẽdere inſtituit, inuenitq; diadema regū inſigne, necnon et triumphum. vt Pli. et Mac. meminerunt, Athenieſes primi Liberales ludos inſtituerunt, vt quibuſdam placet. Scythę autem (vt ſcribit Herod.) Grecis probro dederunt Bacchanaliū conſuetudineꝫ negantes eſſe credibile Deum inueniſſe, quo hoies ad dementiam adigerentur. Ægyptij Baccho porcū mactabant, alij hircum, vt diximus ſupra, eidẽ maiores noſtri ſacrima. i. muſtum ſacrificarunt pro vino vaſis, ac vineis cõſeruandis, cui antiquiſſimi ruſtici (auctore Feſto) cõfecta vindemia Dionyſia faciebant. Canebant autem hymni Libero patri apud Gręcos gręca, apud Latinos voce latina, cū hymni m̃ris Deorum vbiq; gręcam linguā requirerẽt, teſte Seruio.

Bacchi ſacra. xv. calen. Apriles Liberalia

Liber

Bacchus inſutus femori Iouis

Dióyſius

Trieteria

Nyſa vrbs multis ẽ locis Bacchi inita

Iuppiter afferret, paruus inermis eras.
Nec, puer vt posses maturo tempore nasci,
Expletum patrio corpore matris opus.
Sithonas et Scythicos lõgũ ẽ narrarẽ triũphos
Et domitas gentes thuris et Inde tuas.
Tu quoq; Thebanę mala pda tacebere mrĩs,
Inq; tuum furijs acte Lycurge genu.
Ecce libet subitos pisces, Tyrrhenaq; mõstra
Dicere, sed nõ est carminis huius opus.
Carminis huius opus cãs exponere, quare
Vilis anus populos ad sua liba vocet.

Dithyrãbici carminis auctor. Bacchi gesta.

Primus vero apud Corinthios Dithyrambici carminis genus cecinit Arion Methymneus, qꝫ a Dithyrambo.i.Baccho id nomen accepit, sic dicto qꝫ per duas portas venerit, ventrem Semeles et Iouis femur, a quo Dithyrãbici poetę nominati sunt, q cum hymnos in Bacchum canerẽt, tripodem in premium accipiebãt. Erant autem Bacchi sacra non tacita, vt pleraq; alia, sed aperta, sicut et sacra matris Deorum, adhibebantur.n. Orgijs Bacchi pene oĩum generum instrumenta. Nec referam Semelen, Bacchi matrẽ, ẽ Cadmi filiaꝫ. Nota est fabula. Hęc Thyone gręce dr̃, a qua (vt placet Porphyrioni) Bacchus Thyoneus dicit. Vnde Bacchę Thyades dictę, Est autẽ color occupatio.

Thyõeus. Thyades.

PAV. MAR.

TERTIA lux, tertia dies post idus Martias, hoc est.xvi. dies mẽsis Martij. Est celeberrima Baccho, Bacchi numine.nã celebratissimum Bacchi festum. Bacche faue vati, faue mihi. Dum cano, cantãdo scribo. Tua festa, diem tuis sacris constitutã. Nec referam, nõ agam nũc de matre tua Semele, quę persuasa a Iunone, non aliter credẽs Ioni succũbere, nisi ea secum maiestate congrederet, qua cum Iunone, exanimata est, qꝫ nisi illud illa experiret, te Iouis filium nõ putabat. Nec referam, nolim nũc referre. Semelen, matrem tuã, quę (vt Diodo. inquit) ex Harmonia Veneris filia, et Cadmo nata est. Ad quã, Semelen.

ANT. ZAN.

PARVus inermis eras, sensus est, Nisi Iuppiter fulmine armatus venisset ad Semelẽ in infantia inermis fuisse, ac si dicat, Inter arma, hoc est fulmina natus es, vt cõstaret q̃tus imperator ac Deus futurus esset, qui armatus erat cum ederetur in lucem.

Sithões

Sithonas, populos Thracię, in qua et stagnum Sithonium est dictum a rege Sithone, vt quibusdam placet si cum in sacris Liberi patris versantur, solutis crinibus angues et capite et manu gestant, teste Porphyrione, cum mos sit Bacchãtium (vt scribit Diodorus) comis serta et manibus thyrsos ferre.i. hastas pampinis inuolutas. Et Scythicos longũ est narrare triumphos, sunt qui primum triũphi auctorem Diony. putent, a quo non Indi solum, sed et Scythę domiti sunt, et alij. Gentes thuris, Arabes, quos Bacchum ferũt etiaꝫ domuisse. Tu quoq; Thebanę mala preda tacebere matris, Pẽtheum dicit, quem Liberi patris sacra aspernãtem ira numinis matri lacerandũ dedit. Inq; tuum furijs acte Lycurge genu, Ipse alibi, Penthea tu venerande, bipẽ miserumq; Lycurgum Sacrilegos mactas.

Lycurgus rex Thracię

Fuit autem hic Lycurgus rex Thracię, qui dũ in Bacchi cõtemptum vites succideret, crura sibi falce amputauit. Vñ eum abstemium fuisse Ser. scribit, sed historia hoc hẽt, voluisse Lycurgum decipere Bacchum, ex India reuertentem, cui cũ regni aditum promisisset, nocturnu milites misit, qui in eius exercitũ impetum facerẽt, quod cũ Deus resciuisset, instructa acie Thraces aggressus Lycurgum oculis priuauit, et socios eius cruci affixit. Lactã. Grãmaticus duos inq̃t fuisse Lycurgos, Thracem, et Nemeuꝫ, quibus addit ab alijs Lycurgus legũ lator. Sed Lycurgus Bacchi cõtemptor Is est, queꝫ quidam Borę, alij Dryantis filium dicũt, ac Phyllidis p̃reꝫ.

Bacchus priuauit Lycurgũ oculis et Thraciã Tharopi tradidit

Subitos pi. nantas, Tyrrhenos q a Baccho in delphines cõuersi sunt. Nota est fabula. Villis anus, quę cõsueuit in festo Bacchi vocare populum ad liba, q̃ ipsa formauerat, et ea popu. Ro. distribuere, vt vnusqsq; Baccho particulam offerret vel libaret. In gelidis herba repta focis, vult ante ortũ Bacchum nullũ sacrorꝫ vsum fuisse, et vbi Foci postea sacrorꝫ ignes continuere nihil aliud fuisse q̃ herbas. Primitias ma. sup. Ioni, obtulisse Ioni primitias predę.

PAV. MAR.

NISI Iup. inermis, prius tñ inermis. Afferret fulmina, q̃ postea ob iuratã fidem inuitus tulit. Tu eras paruus, parui nominis, qꝫ non crederis Iouis filius. Nec puer, de his plura superius egimus in q̃rela Ariadnes. Extincta Semele fulmine, quę abortũ fecit, in Iouis femur Bacchus receptus est, ideo hic. Nec referam.s. Opus matris, officium maternũ. legitur et onus. Expletum corpore patrio, hoc est in Iouis femore. Vt puer posses nasci tpe maturo, vt nascereris p̃fecto tempore partus, hoc est decimo mẽse. Sithonas et Scythicos, nolo cõmemorare nũc victorias tuas, et triũphos toto orbe partos. Et.n. Diony. (nam et ipse Bacchus totũ orbem bellis et victorijs peragrauit) ex Asia in Europã transfretaturus, cũ amicitiam inijsset cũ Lycurgo rege Thracię, ẽ ab eodem insidię in eũ pararentur, vt refert Diodo. Tharope quodã rem referẽte Lycurgum domuit, regnumq; Thracię Tharopi tradidit, cuius sacra et cerimonias demõstrauit. Ideo hic. Longũ est memorare Sithonas, q̃si qꝫ longum esset, nolo nũc cõmemorare Thraces, q Sithones dñr a Sithonio flu. cuius meminit Pli. Inde apud Virg. Sithoniasq; niues. ẽ in Heroid. Nec vehit Acteas Sithonis vnda rates.

Sithonas et Scythicos victos a Baccho

Quomõ Bacchus totũ orbẽ pagrauit i arte bellica

Et Scythicos triũphos, quos e Scythia retulisti. Scythę.n. septẽtrionales sunt, ptim in Europa, partim trãs Tanaim in Asia. Hos et cuꝫ Indis Bacchus debellauit. Diony.n. primus oĩum triũphauit elephãto Indico inuectus, vt refert Diodo. Et do. gen. thuris, q̃si non agã de Arabibus a te victis, apud quos thus nascit, nã in Carthabania regione Arabię.

Ante tuos ortus are sine honore fuerunt
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totoq; oriente subacto.
Primitias magno supposuisse Ioni.
Cinama tu prius, captiuaq; thura dedisti,
Deq; triumphato viscera tosta boue.
Noie ab auctoris ducunt Libamina nomen,
Libaq;, q sacris pars datur inde focis.
Liba Deo fiunt, succis quia dulcibus idem
Gaudet, & a Baccho mella reperta ferunt.
Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro.
Non habet ingratos fabula nostra iocos.
Iamq; erat ad Rhodopē, Pāgeaq; flumia vetū,
Aeriferę comitum cū crepuere manus.

Ne. Sed de his latius in primo libro diximus. Et Inde tuas gentes, scilicet domitas. Indiam. n. (vt diximus) totam domuit. Indus fluuius Indię maximus, et Indos populos dicimus, ipsa qdem regio sub oriente Sole iacet, de qua alias, legitur in alijs codicibus sic hoc carmen, Et domitas gentes Thurifer Inde tuas. Tu quoq; Thebanę, nec dicam nunc de Pentheo Thebano, et Lycurgo Thracio. Pētheum enim Thebis Bacchi sacra spernentem, atq; prohibentē, Agaue mater interfecit, cuius fabula refert i tertio Metamorphoseō. Et Diod. inquit sustulisse omnes impios, q in orbe erant, sed maxime Pentheū, ac Lycurgum. Quem et dicunt, dum Bacchi vites incideret, crus sibi abscidisse. Tu quoq; o Pentheu. Mala pręda matris Thebanę, qui ab Agaue matre tua Thebana discerptus es. Tacebere, a nobis, q non cōmemorabo, et tacebere tu. Lycurge, rex Thracię. Acte furijs, q a furijs impulsus es. In tuum genu, nam dum putabas vites incidere crus a genu abscidisti. Ecce libet, vellem cōmemorare Tyrrhenos nautas, sed non pertinet ad pręsens argumentum. Bacchus crediderat se Tyrrhenis nautis, vt eū Naxon deferrent, qui cum illi vim inferre putarēt in delphinos mutati sunt, de hoc etiam in Meta. Ecce libet dicere pisces subitos, delphinos repente factos. Et monstra Tyrrhena, Tyrrhenos nautas in delphinos subito conuersos. Sed non est opus huius carminis, non pertinet ad hoc carmē. Ea enim in Meta. carmine Heroico scripsit, nunc in hoc Elego non sunt repetenda, pręterea non cōuenit huic argumento, q nunc non agimus de his, sed de libis, ad quę vocatur ab anicula populus. Opus huius carminis est, quasi ptinet ad hoc carmen. Exponere causas quare, quibus causis. Vilis anus vocet populum ad sua liba, vetula, quę liba finxerit, ad ea populum vocat. Nam ab ea accipit populus in festo Baccho, poeta rōnē aucupatur primis libationibus, quę ab ipso fuerunt institutę, pręsertim cum victor rerum primitias magno Ioni offerret, sic in Libero patre liba et libamina dicta. O liber, o Dionysi, seu Bacche. cur Liber in primo diximus. Arę fuerunt sine honore, sine sacrificio. Ante tu. ortus, anteq tu natus esses. Et herba fuit reperta in gelidis focis, in locis vbi post ortum Bacchi arę sunt constitutę herba erat, ideo foci gelidi, q nulla fiebant sacrificia, nullus erat in ea vsus ignis, nulla victima torrebatur, nulla thura cremabantur. Te memorant, te dicunt o Liber. Sub acto Gange et toto oriente, postq domuisti et subegisti populos totius orientis, Indos pręsertim, per quos Ganges flu. vij. alueis fluit in orientem Solem. Supposuisse primitias magno Ioni, obtulisse Ioni primitias pręde ę fructuum partes. Primitię. n. fructuum dijs offerebantur, de ijs in. ij. lib. diximus, legit in alio codice, Sepposuisse. Tu prius, o Bacche Liber pater. Dedisti, obtulisti Ioui. Cinnama, quę maxime quidem nascitur in Aethiopia Trogodidis teste Pli. At in Meta. in Panchaia Arabię regione nasci dr, sit diues amomo, cynnamaq;, costumq; suum, sudataque ligno Thura ferat, floresq; alios Panchaia tellus. Et thura captiua, captiuorum Arabū, quos subegisti, tu primus ea Dijs concremasti. Et viscera tosta, cocta. De boue triumphato, de boue rapto ab hostibus, de quibus triumphasti.

NOMIne ab auctoris ducunt Libamina nomē, liba quidem (vt diximus secundum Varronem) a libando dicta sunt, q libandi causa fiant. Libamina vero a Libero (vt Nasoni placet hoc loco) cuius festa idem Varro scribit, dicta Liberalia, q per totum oppidum eo die sacerdotes liberi sederent hedera coronati cum libis, et foculo sacrificantes. Ea liba e farre et melle constabant apta sacris, vt inquit Seruius. Quod sacris pars datur inde focis, dictum inquit Libum, q eius particulę focis sacris siue aris libentur. Hebro, fluuio Thracię, cuius prouincię mons est Rhodope, cui a regina Thracum Rhodope ibi sepulta nomen inditum putant. Ibi et Pangea sunt, quę iunguntur Macedonię, vt Video Pangea niuosis Cana iugis. Vnde auctor subiungit. Pangeaq; flumina, e Pangeo fluentia, quod Thracię promontorium esse Bessis conterminum constat, ad cuius radices fluit amnis, quem Moestum vocant. Aera sequunt apes, Virg. in quarto Geor. Curetum sonitus, crepitantiaq; ęra sequunte Gaudent apes (teste Pli.) plausu atque tinnitu ęris eoq; conuocantur, quo manifestum est, vt ides putat auditus sensum eis inesse, quis nonnulli aliter sentiant, ijsdem inimica est Echo resultanti sono, a quo pauidę alterno ictu pulsantur, vt Aut vbi concaua pulsu Saxa sonāt, vocisq; offensa resultat imago. In arbore clauidit inani, nouimus apum aluearia interdum fieri e cauis arborum truncis. Lenisq; se. Silenum dicit. Dissimulatq; se. nemini rem aperit, vt solus melle auditi examinis potiretur. Millia crabronum coeunt, hę volucres ex equis creantur, dicunturq; interficere hominem ictibus. xxvij.

Bacchus maxie furibus Penthei & Lycurgum
Liba et libamina a libero dicta
ANT. FAN.
Liba Libamina
Hebrus
Pangea
Apes gaudēt tinnitu ęris
Crabrōes ictibus xxvij. occidūt hominem

Ecce nouę coeunt volucres tinnitibus actę,
   Quosq; mouent sonitus ęra, sequunt apes.
Colligit errantes, & in arbore claudit inani
   Liber, & inuenti pręmia mellis habet.
Vt Satyri, lenisq; Senex tetigere saporem,
   Quęrebant flauos per nemus omne fauos.
Audit in exesa stridorem examinis vlmo,
   Aspicit, & cęlat, dissimulatq; Senex.
Vtq; piger pandi tergo residebat aselli,
   Applicat hunc vlmo, corticibusq; cauis.
Constitit ipse super ramoso stipite nixus,
   Atq; auide trunco condita mella petit.
Millia Crabronum coeunt, & vertice nudo

PAV. MAR.

LIBamina, libationes quęcunq; in sacris libantur. Ducunt nomen a nomine auctoris, a Libero patre, qui primus Ioui libauit, dicta sunt Libamina, Et liba, a libaminibus, seu libando ab ipso Libero. Quod pars, liborum scilicet. Inde, a libationibus. Datur sanctis focis, offertur aris, ideo Varro ostendit liba dicta, q libandi causa fiunt. Fictores dicti a fingendis libis, et Saturnio in carmine, Libaq; fictores argeos, et tutulatos. Libum panis genus erat, et melle infundebatur, sed plura diximus in primo libro. Liba, ita (vt diximus) infusa melle.

Libũ fit ex pane et melle

Fiunt Deo, hoc est ipsi Baccho. Quia idem, Bacchus. Gaudet dulcibus succis, hac causa liba Baccho offeruntur, quia dulces succi et liquores illi grati sunt, veluti mella, quę ipse adinuenit, ideo hic. Et ferunt, dicunt. Mella reperta a Baccho, quasi mellis inuentionem. pri. lib. diximus. Id nunc poeta ipsi Deo ascribit, refertque iocosam Sileni fabulam, cum auidus edendi mellis, crabronum aculeis est infixus, et pro medela luto delinire vultum iussus est. Ibat, Bacchus. Comitatus Satyris, qui sunt eius comites, vt in primo diximus. Ab Hebro arenoso, Hebrus Thracię flu. prope Aenon vrbem in mare Aegeum influit. Nostra fabula, quam nunc referemus. Non habet ingratos iocos sed gratos. Iamq; erat ventum, iam venerat ad. Rhodopen, Rhodope mõs est Thracię, sic a Rhodope regina Thracum sibi sepulta cognominatus. Et ad Pangea flumina, ad fluuios e Pangeo scaturientes. Pangeum enim Thracię promontorium Bessis conterminum, et Macedonię iunctum Plinius inquit, ad cuius radices fluit amnis Moestus. Et in Pangeo auri et argenti fodias esse testatur Herodotus. Manus comitum, Satyrorum, et Menadum, et cęterorum, qui Bacchum comitantur. Aerifere, gestantes tam cymbala, q̃ ęrea instrumenta, quibus collisis tinnitus ederetur. Concrepuere, insonuere, vt est illud Horatij, Quis post vina grauem militiam, aut pauperiem increpat. Qui locus in eam significationem a Nonio adducitur. Ecce volucres nouę, apes illis tunc ignotę. Actę tinnitibus, sonitibus qui fiunt ex ęris verberatione. Coeunt, congregantur. Et apes sequuntur ęra, ęris tinnitum. Quo mouent sonitus, quasi quo fient tinnitus ęris eo sequuntur et apes. Et totus hic a Virgilio locus in. iiij. Georgi. Nunc age naturas apibus quas Iuppiter ipse Addidit expediam, pro qua mercede canoros Curetum sonitus, crepitantiaque ęra sequutę Dictęo cęli regem pauere sub antro. et pauloante, cum tradit quo pacto egressę ex aluearijs apes reuocentur, sic inquit, Hinc vbi iam emissum caueis ad sidera cęli Nare per ęstatem liquidam suspexeris agmen, obscuramq; trahi vento mirabere nubem. Contemplator aquas dulces & frondea semper Tecta petunt, huc tu ius asperge sapores, Trita melisphylla, et cerinthę nobile gramen, Tinnitusq; cie, et matris quare cymbala circum Ipsę confident medicatis sedibus, ipsę Intima more suo sese in cunabula condent. Sic Ouidius hoc in loco sequutas tinnitus inquit, et cauo trunco conditas, cum id muneris Baccho velit assignari. Liber, Bacchus. Colligit errantes, eas scilicet apes tinnitus sequutas. Et claudit in arbore inani, vacua, hoc est in cauo arboris trunco, siue in ipso alueario. Et habent pręmia mellis inuenti, habent laudem inuentionis mellis, nam verę laudes sunt virtutis pręmia. Vt Satyri, qui degustauerant mella, capti ea dulcedine, inquirebant per siluas, si ea in cauis arboribus inuenissent. Silenus putauit ea inuenisse, cum aduerteret faui similitudinem, eo tacitus accessit, Crabrones et vespę infixere illi aculeos. Vt, postquam. Satyri, qui Liberum patrem comitantur. Et lenis senex, Silenus de quo plura in primo. Tetigere saporem, gustauere saporem mellis. Quęrebant fauos flauos, flauentia mella. Per omne nemus, per omnes siluas. Senex, Silenus. Audit stridorem examinis, hoc est apes stridentes, vel quas ipse apes putauit, cum essent crabrones et vespę. In vlmo exesa, Caua, quam vetustas exederat. Aspicit et ceras, nam et vespę componunt inanes ceras ad similitudinem faui. Et dissimulat, quia videbatur non vidisse, ne alij quoque aduerterent. Et vt piger, quia senex. Residebat tergo aselli pandi, recurui, sedebat in curuo tergo aselli. Applicat hunc, asellum. Vlmo et cauis corticibus, non enim descendit ex asello, sed cum eo ad vlmum accessit et arborem ipsam ascendit. Ipse nixus, innixus arboris trunco. Constitit super ramoso stipite, super ipso trunco. Atque auide, cum auiditate. Petit mella condita, quę ipse illic esse existimabat. Trunco, ipsius vlmi. Coeunt Crabronum millia, quasi innumeri crabrones conueniunt. Et defigunt, deorsum infigunt.

Bacchus mel reperit

Pangeus fluuius i Thracia

De apibus multa digna ex Virgi.

Silenus Bacchi comes i asello pãdo

SPICVla, aculeos, quibus affixis excitatur dolor et tumor. Limumq; inducere monstrat, vt intuentes Sileni faciem luto oblitam mouerentur ad risum,

ANT. FAN.

ad risum, persuasit Sileno vt ad tollendum dolorem, tumoremq; ori & capiti limum induceret, quamuis legi apud scriptores ac medicos probatissimos luti genus mederi eiusmodi morsibus & haustum cum vino, et illitū cum aceto. Splendida mella, electa et pura qualia sacris adhiberi oportet. Foemina cur pręstet, si quęris cur in festo Bacchi foemina potius q̄ vir populo liba suppeditet. ratio in promptu est, q2 foeminarū ac Menadū greges Bacchum sequebantur, quas thyrsos gerentes Deus concitabat. Constat. n. Bacchum (teste Diodoro) peragrantem orbe dūxisse exercitum non virorū tantum, sed etiā mulierum. Vnde in multis Grecię ciuitatibus cum Trieteria aduenissent mulieres in vnum conueniebant, et virgines thyrsos gerentes Liberum patrem hymnis et cantibus venerabantur. Cur anus hoc faciat quęris, q2 vino senectus et gaudet et indiget, vt lacte infantia, diciturq; vinum lac senis.

Quare foeminę potius q̄ viri celebrāt festa Bacchi

> Spicula desigunt, oraq; prima notant.
> Ille cadit pręceps, & calce feritur aselli,
> Inclamat socios, auxiliumq; rogat.
> Concurrunt Satyri, turgentiaq; ora parentis
> Rident percusso claudicat ille genu.
> Ridet & ipse Deus, limūq; īducere mōstrat,
> Hic paret monitis, & linit ora luto.
> Melle pater fruitur, liboq; infusa calenti
> Iure repertori splendida mella damus.
> Foemina cur pręstet, nō est rationis opertę,
> Foemineos thyrso concitat illa choros.
> Cur anus hoc faciat quęris? vinosior ętas
> Hęc erat, & grauidę munera vitis amat.

PAV. MAR. SPICVla, aculeos. Vertice nudo, nudato et detecto Sileni capite. Et notant, signant aculeis, quem subitus tumor sequitur. Prima ora, vultum ipsū in superficie. Crabrones ex mulis, Vespę ex asinis, Fuci ex equis, Apes ex bubus nascuntur, et de his quoq; in primo. Ille, Silenus. Cadit pręceps, decidit ex arbore cum capite deorsum.

Et feritur calce aselli, asellus Sileni casu exterritus illius genu calce percussit. Inclamat socios, vt ei ferant opem. Et auxilium rogat, rogādo petit, vt ipsi succurrantur, q2 tollere se humo nō poterat. Satyri concurrunt, ad clamorem Sileni.

Et rident ora turgentia, vultum iam tumefactum Crabronum spiculis infixis. Parentis, ipsius Sileni senioris. Ille, Silenus. Claudicat genu percusso, quod calce percusserat asellus. Ridet et ipse Deus, Bacchus. Non sine artificio fabellas huiusmodi immiscet poeta, quoniam (vt in primo diximus) sacra et festa Bacchi ioco et risu absoluebantur, seruat et ipse morem in sacrorū descriptione, fabellas immiscet, quę risum mouent.

Miraculum Bacchi quō liberauit Silenum ab aculeis Crabronum

Et monstrat, Bacchus. Inducere limum, lutum, hoc est superponere ori tumenti lutum.

Hic, Silenus. Paret monitis; facit qd ille monuerat, et linit ora luto, vt augeret risum delinit ille vultū luto. Pater, Liber ipse. Fruitur melle, redit ad propositum q mella Baccho libantur, nam eius est inuentum. ideo fruitur, hoc est vescitur melle, cuius vsum adinuenit. Iure, merito igitur. Damus, offerimus. Mella splendida, vitentia. Infusa libo, de quo agebamus. Calenti, nam tūc plus mellis haurit. Repertori, Baccho. merito liba calentia melle infusa Libero patri offerūtur, cui mellis inuentio assignatur, & a quo Libamina ipsa dicuntur. Foemina, cur foemina potius q̄ mares huic liborum muneri pręposita sit. Eamq; rationem affert, q secū Bacchus puellas comites ducat thyrsim ferentes, et in Gręcia in festis Trietericis, et in Orgijs mulieres conueniunt cū Thyrsis, & in choreis bacchātes.

Non est opertę, sed apertę. non occultę, sed manifestę rōnis.

Cur pręsit foemina, cur foemina sit, quę ad liba populum vocet. Ille, Bacchus.

Concitat, cōmouet. Thyrso, quę est hasta pāpinis inuoluta.

Choros foemineos, quos secum ducit, nā ducebat Menadas. Vt Diodo. inquit. Cur anus, nunc illuc quęrit cur potius vetula, q̄ adulescentula id faciat, ratio est, q anus plus appetit et plus vini haurit, quā adulescentulę. illa. n. senilis ętas cum sit effoeta, et paru sanguinis habeat, et ob id frigeat, vino alitur, calet, et vires suscipit. vnde in prouerbio est, Vinū esse lac senum. Tu quęris cur anus, vetula. Faciat hoc. i. pręsit libis. Hęc ętas, senilis scilicet. Erat vi. magis hauriens vini, et sic magis ebria. Et amat munera vitis grauidę, amat vina et vuas, quę e grauida vite leguntur, vnde vinū exprimitur. Vitis grauidę, per translationē a pręgnantibus, q quoq; foetum vitis parit.

ANT. FAN. CVR HEdera hęc cincta est, oportebat eandem anum cinctam hedera liba populo ministrare.

Hedera Baccho gratissima

Hedera est gratissima Baccho, Oui. in primo Tristium, Deme meis hederas Bacchica serta comis. Hac Alexander coronato exercitu, ex India rediijt exemplo Liberi patris, vt scribit Pli. cuius Dei thyrsos, galeas, et scuta Thraces hedera ornabant in solennibus sacris, quā mirum est (vt idem inqt) vllo in honore habitam esse, cum serpētium frigori sit gratissima & inimica omnibus satis, hinc est q eā Plut. tradit hominibus inutilem esse, sterilemq;, ac non temere in ędibus ali, innasciq; permissam. Sciēdum apud Lacedęmonios simulachrum Liberi patris coli solitū hasta insigne non thyrso, cuius mucro hedera tegebatur, vt scribit Macrobius, quod ostendebat impetus belli vinculo quodā patientię obligandos, habet enim hedera vinciendi, obligandique naturam. Ea in tutela Liberi esse putabatur, auctore Festo, quia vt ille iuuenis, semper ita hęc viret, vel quia ita omnia sicut ille mentes hominum alligat. Dicta est autem he-

Hedera vnde appellatur

Cur hedera hęc cĩcta ẽ? hedera ẽ gratissĩa Bac/
Hoc q̃3 cur ita ſit dicerẽ nulla mora ẽ.(cho.
Nyſiades nymphas, puerum q̃rente nouerca,
Hanc frondem cunis oppoſuiſſe ferunt.

Bacchi ſimula/chrũ cũ3 cornibus

dera ꝙ hęreat, vel ꝙ edita petat, vel quod id cui adhęſerit edat. Bacchi ſimulachrum cornua geſtabat, vt diximus, vel vt proteruitas ſignificaretur et contumatia, vel ꝙ (vt Diodo. ſcribit) ferunt Hãmonem Bacchi p̃rem vſum in bello galea, cuius inſignę fuit Arietis caput. Vnde et Bacchę cornua ſumebant, et ceratophori dicebantur. Puerum quęrente nouerca, Hanc frõdez cunis &c. Iunone Bacchum infantez quęrente vt perderet, ferũt Iouem eũ3 dediſſe Mercurio deferendum ad antrum Nysę vrbis Arabię, cuius ſupra meminimus, vbi a nymphis ſummo ſtudio educatus eſt, quas auctor hic fabulatur oppoſuiſſe Iunoni frondem hederę cunis infantis, ac arbore circunſeptis.

PAV. MAR.

CVR He. cin. eſt, quęrit hederę cauſam, nã anus illa hedera cingitur, et Menades, et quęcunq; Baccho ſacrificantes hedera vtebantur, poeta originez moris aucupatur ab incunabulis Bacchi, quoniã nymphę quę educabant, tegebant cunas hedera, ne puer a Iunone videretẽ. Verum pro corona Liber pater eſt vſus hedera, ad cuius exẽplum (vt inquit Plin.) Alexander hedera exercitu coronato victor ex India rediuit, ſed (vt Plut. oſtendit) Flaminem Dialẽ committere piaculum ſi hederam attigiſſet, nec iter inde facere poſſe, vbi vmbraculũ aut arbuſtum deſuper promineret, et ſubdit rationes. An hoc ſimile ei eſt quod dr̃, De curru non non eſſe, choenici non inſidere, ſcopam non tranſcendere, non ꝙ hęc Pythagorici vitant, ſed ꝙ per hęc ab alijs deterreant. Nam q̇ ſub vitem ingredi prohibent, ad vinum referebant, ꝙ ſacerdoti ebrium fieri nefas eſſet. Temulentis.n. vinum ſupra caput eſt, et deprimuntur omnes ebrij, et humiles fiunt, cum hanc ipſam voluptatẽ vincere oporteat, non ab ea vinci. Hederam vero tanq̃ ſterilem, hoĩbus inutilem, et pp fragilitatem adminiculo alterius ſemper egẽtem, vmbra ſolum ac viriditate oculos capientem, non temere in ędibus alij atq; innaſci permiſerunt. Quippe quę plantas complexa maxime noceret, nec ſolo extirpari facile poſſit, quo fit, vt cęleſtium tẽplis penitus amoueatur. Nec in ęde Palladis Athenis, ac Thebis quisq̃ facile hederã videat. Nocturnis vero ſacris, & Bacchanalibus adeſt. An et hoc quoq; miſticũ quoddam ſignum erat, vt a Thyrſis, ac reliquis Bacchanationibus abſtinerent. Nam quę Bacchicis furoribus mulieres correptę fuerint, ad hederam ſtatim ferunẽ, et abreptam manibus diuellunt, dẽtibus lacerant, vt nõ omnino incredibilia dicere videanẽ, qui aſſerunt hederam, ꝙ ſpiritũ habeat, quo mentes in furorez concitet, et loco moueat. Ebrietatez absq; vino inducere, & hylares eos reddere, q in furorem ꝓclines fuerint &c. Cur anus ipſa eſt cincta hedera, cur eo die ſe hedera cingit, & coronam fert ex hedera, rationem mox ſubiungit. Hędera eſt Bac. gra. ſed quare gratiſſima. Nulla mora eſt dicere,

Alexãder cũ exercitu Hedera coronato ex India rediijt

non retardabor in dicendo hoc quoq; cur ita ſit, cur longe gratior cęteris frondibus. Ferunt, dicunt. Nymphas Nyſiades, a Nyſa vrbe Arabię, quibus ab Ioue nutriendus eſt datus puer. Oppoſuiſſe hanc frondẽ cunis, quaſi texiſſe cunas vbi puer iacebat hedera. Quęrente nouerca, dũ quęreret priuignũ Iuno, quę eũ3 perdere volebat. Reſtat vt inueniam, ſecũda pars propoſiti. Eo Bacchi feſto menſe Mar. adoleſcẽtes nobilium filij relicta p̃texta virilem togaz ſumebant, cauſas eas affert, vel ꝙ adoleſcens Bacchus figuretur, vel ꝙ pater dicaẽ, iure a patribus illi filios cõmendari, vel ꝙ liber eſt, in eius feſto libera accipienda toga, vti et illis liberior vita permittitur, vel ꝙ tum maxime dabatur, cum rei ruſticę veteres incũbentes vrbez in feſto Bacchi repetebant, quo adeſſent, et eo die pueris toga daretur. Verum (vt rẽ altius repetamus) prętexta & bulla erant illuſtrium pueroꝝ veſtes, quarum altera magiſtratuum, altera triũphantium erat. De quo Vectius apud Theodoſium hęc inquit, Tarquinius Priſcus, quem Lucumonem vocitatũ ferunt, rex tertius ab Hoſtilio, Quintus a Romulo, de Sabinis egit triumphum. Quo bello filium ſuum, annos quatuordecim natum, ꝙ hoſtem manu percuſſerat, et pro concione laudauit, et bulla aurea, prętextaq; donauit, inſigniens puerum vltra annos fortem, pręmijs virilitatis, et honoris. Nam ſicut prętexta magiſtratuum, ita bulla geſtamen erat triumphantium, quam in triumpho prę ſe gerebant, incluſis intra eam remedijs, quę crederent aduerſus inuidiam valentiſſima. Hinc deductus mos vt prętexta, et bulla in vſum pueroru3 nobilium vſurparentur ad omen ac vota conciliandę virtutis ei ſimilis, cui primis in annis munera iſta ceſſarunt. Alij putant eundem Priſcum, cu3 is ſtatum ciuiu3, ſolertia prouidi principis ordinaret, cultum quoq; ingenuorum pueroꝝ inter pręcipua duxiſſe, inſtituiſſeq;, vt patricij bulla aurea cũ toga, cui purpura prętexitur, vterentur dumtaxat illi quorum patres curulem geſſerant magiſtratum. Cęteris autem vt prętexta tantum vterentur indultum, ſed vsq; ad eos, quorum parentes equis ſtipendia iuſta meruiſſent. Libertinis vero nullo iure vti p̃textis licebat. Ac multo minus peregrinis, quibus nulla eſſet cum Romanis neceſſitudo. Sed poſtea libertinorum quoq; filijs prętexta conceſſa eſt, ex cauſa tali, quam M. Lęlius augur refert, qui bello Punico ſecũdo duum viros dicit ex ſenatusconſulto, propter multa ꝓdigia libros Sibyllinos adiſſe, et inſpectis his nunciaſſe in Capitolio ſupplicãdum, lectiſterniumq; ex collata ſti pe faciendum ita, vt libertinę quoq;, quę longa veſte vterẽtur, in eã rem pecuniam ſumminiſtrarẽt. Acta igitur obſecratio eſt pueris ingenuis, itemq; libertinis, & virginibus patrimis, matrimisq; ꝓnunciantibus carmẽ. Ex quo conceſſum, vt libertinoꝝ quoque filij,

Vectius adud Theodoſiũ d bullę cõſuetudine

Bulla aurea cum toga

Marcus Lęlius augur iſtituit de bulla nobiliũ et Libertinoꝝ diſferẽtiam

Restat vt inueniam, quare toga libera detur,
Lucegeris pueris candide Bacche tua.
Sine q̄ ipse puer semper, iuuenisq; videris,
Et media est ętas inter vtrunq; tibi.
Seu q̄ tu pater es, patres sua pignora natos
Commendant curę, numinibusq; tuis.
Sine q̄ es liber, vestis quoq; libera per te
Sumitur, & vitę liberioris iter.
An quia, cum colerēt prisci studiosius agros,

que filij, qui ex iusta dūtaxat matrefamilias nati fuissent, et totam pretextam, et lorum in collo ꝓ bullę decore gestarent. Verrius Flaccus ait cū populus Romanus pestilentia laboraret, essetq; respō sum id accidere, quod Dij despicerent, anxiam vrbem fuisse, q̄ non intelligeretur Oraculum. Euenissetq; vt circensium die puer de coenaculo pompam superne despiceret, et patri referret, quo ordie secreta sacrorum in arca pilenti composita vidisset, qui cum res gestam senatui nūciasset, placuisse velari loca ea, qua pompa veheretur. Atq; peste sedata, puerum qui ambiguitatem sortis absoluerat, togę et pretextę vsuꝫ munus impetrauisse. Vetustatis peritissimi referunt in raptu Sabinarum, vnam mulierem nomine Hersyliam, dum adhęreret filię simul raptam, quam cum Romulus Hosto cuidam ex agro Latino, qui in Asylum eius ꝯfugerat, virtute conspicuo vxorem dedisset, nam natum ex ea puerum, anteq̄ alia vlla Sabinarum partum ederet, eumq; quod primus esset in hostico ꝓcreatus Hostum Hostilium a matre vocitatum, et eundem a Ro. bulla aurea, ac pretextę insignibus honoratum. Is enim cum raptas ad cō solandum vocasset, spopondisse fertur, se eius infanti, quę prima sibi ciues Romanum esset nixa, illustre munus daturꝫ. Nonnulli credunt ingenuis pueris attributum, vt cordis figuram in bulla ante pectus annecterent, quam inspicientes, ita demum se homines cogitarent, si cordę prędarent. Togamq; pretextam his additam, vt ex purpure rubore ingenuitatis pudore regerent. De bulla autem Plutar. Prob. Ci. Cur pueros monilibus, quę vocant bullas exornant. An honoris raptaꝝ cā, vt alia multa, sic et hoc ꝯstitutum esse voluerunt, his quos eis suscepissent. An Tarquinij virtutem honorandam putarunt. Ferunt. n. Targnium cū puer adhuc esset in ꝑlio aduersus Latinos, et Hetruscos in hostes impetum fecisse, cūq; ex equo defluxisset, excepto hostium impetu, Romanos confirmasse, hostibus in fugam conuersis. Cum plusq̄ sexaginta millia hostium eo prelio cecidissent, hoc a patre, et rege decoris insigne accepisse. An apud maiores nr̄os speciosum seruum donare turpe non existimabaẗ, quemadmodum, nunc quoq; comędię testimonio sunt. Pueris autem liberis vehementius abstinebant, acsi forte accideret, vt in pueros nudos inciderent, ne ambigerent, hoc insigne liberi ferre consueuerunt. An vel ad molestiam ꝯseruandam, hoc etiam pertinet et intemperantię, ac flagitij frenum est cum virum agere eos pudeat anteq̄ pueritię insignia deponant. Nam qḋ Varro scribit verisile non est, cū Æoles bullā bollā ꝓferāt. Hoc ꝯsulis insigne pueros idui solere. Sed vide ne

Plutar. opionē ḋ bulla nota ēt ꝑm Varronē

hoc quoq; propter Lunam ferant, nam Lunę figura, cum plenilunium est, non globosa est, sed lentis formaꝫ ostendit, et queadmodum opinaẗ Empedocles illud ēt, qḋ subiectum est, non modo qḋ apparet. Hęc diximus de bulla et ꝑtexta, qua rōne pueris datę, vt intelligereẗ. In adulescentia vero relicta ꝑtexta, viriles togam sumebāt, ea erat liberior vestis pro liberiore ętate. Inde ī Tristibus, Liberior fratri sumpta, mihiq; toga. Ea. s. rōne, q̄ puerilia oia deponerent, et virilia induerent, eēntq; vitę liberioris, sed ad poetam redeamus.

ANT. FAN.

QVare toga libera det, Lucegeris pueris candide Bacche tua, mos fuit apud Romanos, vt nobiles adulescentes in festo Liberi patris, cum ętas postularet, ḋposita ꝑtexta virilem togā induerent, quod genus vestis a tegendo dictum, vt auctor est Varro, veteres ad calceos vsq; dimittebant, sicut Gręci pallium, teste Quintiliano, qui miraẗ scripsisse Plinium ꝫ Cice. id facere solitum velandaꝝ varicum gr̄a. Fuit aūt iusto togę mensura sex vlnaꝝ, vt ait Porphy. quā vestem induit Virgi. (auctore Ser.) cum esset annoꝝ. xvij. et Augustus Cęsar (vt ait Sueto.) libris senatoꝝ protinus ꝑmisit induere, vt celerius reip. assuescerent. Sed vtebanẗ pueri anteq̄ viriles sumerent togam, alij ꝑtexta tantum, q̄ olim regum et magistratuum fuit, vt Diomedes grāmaticus scribit. Alij toga pretexta patricij dūtaxat, atq; hi quorum patres curulem magistratum gessissent, vt ait Macro. Id autem amictus genus, cui purpura pretexebatur, vt ex eius rubore pueri ingenuitatis pudore regerentur, ab. A. Gel. toga diciẗ. Virilis vo toga ideo libera dicitur, vnde est illud Propertij, Ante Deos libera sumpta toga es, q̄ qui eam iduissent liberius viuerent. Statius in Siluis, Quem nō corrumpit pubes effrena, noueq; Libertas properata togę. Postea vero toga in vsum venit pauperum tantum, vt quibusdam placet, quos interdū Martialis togatos vocat, et foeminę adulterij ꝯuictę cogebantur togatę in publicum procedere, vt scribit Porphyrio. Sumebant autem pueri togam virilem in festo liberi patris ob ętatis ꝯuenientiā, quę pueris est iam maturis togę sumendę, cuꝫ hoc Deo, cuius ętas media dr̄ inter pueritiam et iuuētam, vel vt cōmendarentur a parentibus Libero, quem Romani patrem vocant, vt quos pędagogi cura destituit, numinis tutela susciperet, vel q̄ dicere videbatur in festo Liberi patris sumi ab his liberam togaꝫ, qua liberioris uitę iter ingrederentur, vel vt adulescentium frequentia ludis liberalibus non deesset, cum ad eos multi non religione sed togę sumendę studio ꝯuenirent. De ꝑtexta, toga, & bulla pueroꝝ lege Macro. Constat aliqn̄ togā anno. xxiiij. sumi solitam. Media ętas, adulescentia

Virilē togā iduebāt in festo Bacchi

Togę mensura

Pretexta

Toga libera

Mulieres īpudicę cū toga ī cedebant

Et faceret patrio rure senator opus,
Et caperet fasces a curuo consul aratro,
Nec crimen duras esset habere manus.
Rusticus ad ludos populus veniebat in vrbẽ.
Sed Dijs, non studijs ille dabatur honos.
Luce sua ludos vuę commentor habebat,
Quos cum tędifera nunc habet ille Dea.
Ergo vt tironum celebrare frequentia posset,
Visa dies dandę non aliena togę.

media inter pueritiam et iuuentam. Seu qꝛ tu pater es, Romani (auctore Macro.) Martem ac Liberum vnum, eundemq; Deum esse voluerunt, et vtrunq; patris appellatione venerati sunt, vt diximus supra. Vnde illud est, Huc pater o Lenęe veni. Seruius, Pater, inquit, licet generale sit omniũ Deorum, proprie tamen Libero semper cohęret, nam Liber pater vocatur.

Pr̃ est nomen generale ad pl'es Deos

PAV. MAR.

REstat, superest. Vt inueniam quare detur toga libera, qua ratione liberior vestis detur. Pueris, adulescẽtibus, nõ eniz in puerili ętate, sed in adulescẽtia dabatur. O candide Bacche tuis lucegeris, tuis festis. Siue quod ipse puer, vel q semper tu videris adulescens. Semper iuuenis, ex his duabus ętatibus, hoc est puero et iuuene, erit adulescens; qꝛ nec penitus puer, nec omnino iuuenis. Ideo subdit.

Et media ętas est tibi inter vtrunq;, inter pueritiam et iuuentam, sic erit adulescentia, ergo quia adulescens Bacchus fingitur, in eius festo adulescẽti toga datur. Seu qꝛ tu pater es, vel qꝛ Liber pater diceris. Patres cõmendant sua pignora, natos, hoc est ipsos filios. Curę et numinibus tuis, tuo numini, et tutelę filij cõmendantur, iure eo quo pater diceris. Siue quo es liber, qꝛ a libertate tu liber diceris, et sub tuo patrocinio sunt vrbes et populi, qbus tu auctor es libertatis. Vestis quoq; libera, toga ipsa liberior. Sumitur per te, hoc ẽ per libertatem tuam, cui tu quidem pręes, et sumitur iter vitę liberioris, nã tũ primuz illa ętas succũbere pędagogo desinit. et pr̃nã q̃z renuit disciplinã.

In festo Bacchi sumebat toga libera

An qꝛ cum prisci, veteres ipsi. Colerent agros stu. maiore diligẽtia et cura rem rusticã exercerẽt.

SENAtor, senatores quoꝝ manibus olim agri colebantur, sed et consules, imperatoresq; idem faciebant gaudente terra (vt inquit Pli.) vomere laureato. Dijs non studijs, religioni ac Deoꝝ cultui, non cupiditati et voluptati. Vuę cõmentor, cõminisci a con et mente dictum putatur, cum ea fingunt in mente quę non sunt. Hinc est q cũ cõminiscentes noua excogitemus ẽ inueniamus. Cõmẽtor hic ꝑ inuentore ponit. Quos cũ tędifera nunc habet ille Dea, Cerere, cuius sacerdotes cum facibus discurrebant, sicuti et Dea fecerat ad filiaz indagandam. Papinius Tuq; Actęa Ceres cursu cui semper anhelo Votiuaz taciti lassamus lampada mystę. Huius Deę sacra Romanos liberalibus ꝯiũxisse aperte qdem auctor ostendit hoc loco, sed et Virgi. haud occulte q̃uis non; intellectus a Seruio in. I. Geor. vt Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret, Cui in lacte fauos et miti dilue Baccho. Et latenter Claudianus, qui Bacchum ex adytis Cereris ingredientẽ inducit. Bacchi nomina diuersa sunt a Gręcis ac Latinis deducta vocabulis, quoꝝ

ANT. FAN.

cõminisci

cõmẽtor ꝑ inuentore hic Sacra Cereris liberalibus ꝯiũcta

rationem ab alijs hoc tempore non male traditã silentio pręterimus. Tironum, adulescentium, q̃ Tiro Auis tiro est nouus miles. Itur ad Argeos, Numa Pompilius multa loca (vt Liuius scribit) sacris faciendis dedicauit, quę Argeos pontifices vocabant, quos Varro dictos putat a principibus, qui cũ Hercule Argiuo venerũt Romam, et in Saturnia subsederunt, de q bus suo loco pl'a dicemus. Ad eos Flaminica Dialis cũz iret nec capillo ꝯpexo, vt apd̃ A. Gel. legimus in his locis et. xvi. et. xvij. calen. Apriles Romani rem diuinam faciebant.

Argeos

ET Senator, ipsi senatores. Faceret. o. proscinderet terram, effoderet, sereret, et quod in. I. libro dixerat, Pascebatque suas ipse senator oues et Pli. inquit, Et ipsorum tunc manibus imperatorum colebant agri. Rure patrio, agello paterno.

PAV. MAR.

Et cum consul caperet fasces, insignia magistratus. A curuo aratro, dum proscinderet agꝝ, vt est illud Plinij, Serentem inuenerunt dati honores, Seranum vnde cognomen. Aranti quatuor sua iugera in Vaticano, quę prata Quintia appellantur, Cincinnato viator attulit dictaturam, sed plura in primo li. in eo versu, Iura dabat populo posito modo consul aratro. Nec eẽt crimen quasi non haberet turpe. Habere manus duras, duratas assiduo labore agriculationis. Populus rusticus, qui ruri erat. Veniebat in vrbez ad ludos, diebus festis vrbem repetebat ex agris, vt ludis interesset. Sed ille honor, ludorum scilicet et solemnis celebritatis. Dabatur Dijs non studijs, quasi celebrabant diem festum in honorem Deorum immortalium, non ad explenda desideria illorum, qui tunc in vrbem redibant, et si veniebãt, vt ludos illos viderent, tamen non Deorum causa, sed Deorum immortalium exhibebant. Cõmentor vuę, Bacchus, qui ex vuis vinum exprimere, et seruare in vsum docuit, nam cõmentum dicimus fictum, vt in Meta. Cõmentaq; funera narrat, idest ficta, et cõmentum aliquem in aliqd dicimus, cum multa fingit et componit, quę pertineant ad illud aperiendum, et dilucidanduz. Sic commentorem vuę Bacchum dicemus, qui occultum in ea fructum aperuit, et rationem ostendit.

Habebat ludos sua lu. suo die festo exhibebantur sibi ludi. Quos nunc ipse habet cum tędifera Dea, qui hoc tempore sibi et Cereri simul eduntur. Prius enim soli Baccho fiebant posteritas illos cũ Cerealibus iunxit, nec ab re, cum Dionysius secundus Cereris filius creditus sit, ipsaq; Ceres tędifera dicitur, quod tęda accensa, filiam Proserpinam quęrebat. Sacerdotesq; eius tęda quoq; sacra celebrabant, vnde appellati sunt δαδουχοι a δασδ'αδοσ, quod est tęda, εχω habeo. Ergo vt frequentia

Festa Bacchi agebant cũ Festo Cereris

Mite caput pr̄ huc, placataq; cornua vertas,
Et des ingenio vela ſecunda meo.
Itur ad Argeos, qui ſunt ſua pagina dicet,
Hac, ſicut memini, pręteritaq; die.
Stella Lycaoniam vergit declinis ad Arctō
Miluius, hęc illa nocte videnda venit.
Quid dederit volucri ſi vis cognoſcere cęlũ,
Saturnus regnis a Ione pulſus erat,
Concitat iratus validos Titanas in arma,
Q uęq; fuit fatis debita, tentat opem.

tironum, vt multitudo adulescentium frequens ex agris in vrbem redeuntiũ. Poſſit celebrare, celebrem reddere diem. Dies, hęc.s.qua feſtum Bacchi celebratur. Non eſt viſa aliena, ſed conueniens. Dandę togę, qua toga adulescēti daretur. Tironum dixit per tráſlationem a nouis militibus, nam tiro nouus miles, ſic eos adulescētes tirones vocat.

Tiro dr̄ nouus miles p̄prie

Mite caput, Bacchuȝ precat̄, vt faueat, quo fauente eius nomine coeptũ opus p̄ſequat̄. O pater, o Liber, o Bacche. Vertas huc, ad me. Caput mite. lene, ē benignum. Et cornua placata, non tumida, non irata, ſed quieta, et lenia. Et des vela ſecũda ingenio meo, tráſlatio a nauigātibus, hoc eſt aſpirato meo ingenio, quo p̄ſpero curſu proſequar, et ad finem deducā inchoatum opus. Itur ad Argeos, eodem die, quo Bacchi ſacra ſolēnia fiunt, et die qui pręceſſit, itur cum pōpa ad templuȝ Caſtoris et Pollucis, de quo templo diximus circa finē primi libri. Itur cum pōpa.s. Ad Argeos, ad Argeorum, hoc eſt Laconicoꝝ Deorum templa. Verum (et Var. et Pompeio teſte) Argeos vocabant ſcyrpeas effigies, quę per virgines Veſtales iaciebantur ſingulis annis in Tybrim, de quo dicemus in v. libro. et Argea (vt Pomp. aſſerit) loca Romę appellantur, ꝙ in his ſepulti eſſent quidā Arginoruȝ illuſtres viri, hoc autem in loco poeta de Caſtore et Polluce intelligit, vel ab Argis, ſeu ab ipſis Argeis. nam (vt arbitror) ipſa loca vbi poſtea cōſecratuȝ fuit ſacellum horum numinum apud aquam Iuturnā appellata fuere Argea. Nam ad radices Pallantij. Qui ſunt, Argei.s. Dicet ſua pagina, vbi inſcripta ſunt feſta ſtata. Naȝ in vetuſtiſſimis monumētis inſcriptio huius diei eſt, Pōpa ad templum Caſtoris et Pollucis duobus continuis diebus. Sic dicet ſua pagina vbi eſt ea inſcriptio, ē inferius quoq; repetet ipſorum Deorum nomina.

Agei ad radices montis Pallantij

Itur hac die et p̄terita, q̄.xvij. et .xvi. calen. Aprilis. Sicut memini, hoc dixit, quia erat in Ponto, et diu non interfuerat his feſtis, ideo ſicut memoria repeto.

ANT. FAN.

Miluius orit̄. xv. cal. Apri.

STELLA Lycaoniā vergit declinis ad Arcton Miluius, hęc ſtella .xv. calen. Apri. oſtenditur Italię, teſte Plinio, quam q̄dam dicunt hoc tp̄e cum Libra in ortũ chronicum tolli. Miluius antē anis (vt idem auctor ſcribit) e genere accipitrum eſt, quę quamuis rapaciſſima ſit, ac ſemp̄ famelica, nihil tamen eſculenti vnq̄ rapuit ex funeꝝ ferculis, nec Olympię ex ara. Eadem flexibus caudę vr̄ docuiſſe gubernandi artē in mari, quę in cęlum tranſlata (vt auctor hic fabulatur) vergit ad ſeptētrionem, et in ortum fertur, vt Oui. tradit hoc loco .xv. calē. Apri. Iratus, Saturnus infeſtus Ioui, q eum regno deiecerat.

Miluius q̄ ſua cauda docuit guber naculuȝ in naui

Validos Titanas, gigantes. Hos (vt ait Ser.) irata terra aduerſus Deos creaſſe dicit in vltionem. Vnde et Titanes dicti apotis tiſeos. i. ab vltione. Alij aliter fabulantur. Tentat opē, vt immoletur taurus monſtroſus terrę filius, cuius mactator poterat vincere Deos immortales. Lege fatorum ſi adoleret eius monſtri viſcera. Immolat hũc Briareus facta ex adamante ſecuri, Briareus qui et ipsę monſtruȝ eſt, monſtroſuȝ animal domuit, terrę filius. Sępe.n. euenit, vt monſtruȝ mōſtri opera, et impij manibus occidāt impiorum Briareus ſecũdum fabulas centimanus fuit, et ipſe eſt Ægeon. Eſt autem inenarrabilis adamantis duritia, vt ait Plin. quod eius gemmę nomē oſtendit, dictę ab a particula priuatiua, et ſamazo, q̄d eſt domo, cuius vis cum ferrũ, ignemq; contēnat hircino rumpitur ſanguine calido, et recenti. Iuppiter alitibus rapere imperat, recte dicimus impero tibi certare, et impero te certare.

Titanes

Briareus

Adamātis durities

PAV. MAR.

STELLA Lycaoniam, ea nocte quę ſequitur oritur Miluius. et Plini. inquit Miluium Italię oſtendi .xv. calen. April. Sic a poeta non diſcrepat. Stella eſt in ſeptentrionali parte cęli, cuius fabula hęc refertur. Saturno ab Ione pulſo, Titanes Ioni bellum intulerunt. Pepereratq; terra horrendũ monſtrum anteriore parte taurum, poſteriore anguē. Quod ita monentibus parcis, ſtygiis eſt aquis interclusum. Cumq; fatum eſſet, qui belue adoleuiſſet exta, Deorum imperio potiturum, Briareus mactauit. At Miluius exta Ioni retulit, pro quo beneficio Iuppiter inter aſtra collocauit. Miluius ſtella, quem in ſtellam mutauit Iuppiter.

Briareus

Vergit declinis, prona ſeſe inflectit. Ad Arcton Lycaoniam, ad vrſam Lycaonis filiam, de qua in ſecundo. Hęc, ſtella. Venit videnda illa nocte, quę diem pompę ſequitur, ea quidem nocte ſe oſtēdit. Si vis cognoſcere, ſcire cupis. Quis dederit cęlum volucri, quis Miluium inter aſtra collocauit. Saturnus erat pulſus regnis a Ione, Iuppiter filius patrem regno deiecit. inde eſt apud Virg. Arma Iouis fugiens, et regnis exul ademptis. Iratus, Saturnus. Concitat in arma, in bella contra Iouem. Validos Titanas, fratres ſuos. ſed poeta intelligit de gigantibus. in ſubſequenti libro de Titanibus agemus. Et tentat opem, auxilium. Quę fuit debita fatis, quę fatali neceſſitudine debebatur, illi maxime qui monſtri illius exta adoleuiſſet. Tentauit ergo eam opem immolationis beluę. Fuit ſatus matre terra taurus parte ſui, belua quę anteriore parte erat taurus nata eſt ex terra p̄ appoſitioneȝ. Monſtrum mirabile, hoc eſt monſtroſa belua

Saturnus pulſus regno cęli a Ione filio

> Matre satus terra, mõstrum mirabile, taurus
> Parte fui serpens posteriore fuit.
> Hunc triplici muro lucis incluserat atris
> Parcarum monitu styx violenta trium.
> Viscera qui tauri flãmis adolenda dedisset,
> Sors erat ęternos vincere posse Deos.
> Immolat hũc Briareus facta ex adamante se
> Et iamiá flãmis exta daturus erat. (curi,
> Iuppiter alitibus rapere imperat, attulit illi
> Miluius, & meritis venit in astra suis.

admiratione prosequenda. Posteriore, parte. s. fuit. Serpens, incipiebat a tauro, et desinebat in anguem. Styx, inferna palus. Violenta, propterea ꝙ est irremeabilis vnda. Incluserat in atris lucis, in obscuris siluis. Hunc, taurꝰ et anguem. Triplici muro, triplici murorum ambitu. a Marone locum accepit, Moenia lata videt triplici circũdata muro. Monitu trium parcarum, ita parcis iubentibus, quę tres sunt, Cloto, Lachesis, Atropos. Hę q̃ dispensant mortalia fila sorores. Erat sors, erat responsum. vnde est, Hinc Lycię sortes. Qui dedisset viscera tauri adolenda flãmis, qui taurum illum mactasset, et intestina cremasset. naꝫ adolere interdum cremare est. vt Verbenasq; adole pingues, Et mascula thura. Posse vincere Deos ęternos, superare Deos bello, et potiri eoruꝫ imperio. Briareus, de quo Vir. Et centuꝫ geminus Briareus. et Horatius, Centimanus gigas, vnus ex terrę filijs. Immolat hũc, taurum. s. Securi facta ex adamante, ex lapillis inuiolabilibus, quorum (vt inquit Plin.) duritia inenarrabilis est, simulq; ignium victrix natura, et nunq̃ incalescẽs. Vñ et nomen interpretatione gręca indomita vis accepit. & paulopost subdit, Siqdem illa inuicta vis duarum violentissimarum naturę rerum, ferri, ignisq; cõtemptrix, hircino rumpitur sanguine, ac ne aliter, q̃ recenti, calidoq; macerata, et sic quoq; multis ictibus. Tunc etiam pręterq̃ eximias incudes, malleosq; ferreos frangens, cuius hoc ingenio quoue casu repertum, aut quę fuit cõiectura experiendi rem immẽsi secreti, & in foedissimo animalium omniũ, profecto muneris talis inuentio hominis est. Nec q̃renda in vlla pte naturę ratio, sed voluntas, vt cum feliciter rumpere cõtingit, in taꝫ paruas frangitur crustas, vt vix cerni possint. Expetuntur hęc a sculptoribus ferroq; includunt, nullam non duritiaꝫ ex facili cauantes. Hęc diximus, vt credatur fieri posse securim immixto adamante. Tali igit securi Briareus beluam immolauit.

[Margin: Cloto Lachesis Atropos]

[Margin: Adamas lapis duritia inenarrabili, vt ait Plin.]

Et iam erat daturus exta flãmis, quasi tunc tũc cremare volebat exta. Iuppiter ĩperat alitibus, auibus. Rapere, imperat vt diripiãt exta anteq̃ adoleantur ab illo. Attulit, exta. s. Illi, Ioui.

Miluius, et venit in astra suis meritis, qꝛ eo beneficio Iuppiter astris intulit. Dicimus Miluium et Miluũ, quem inter accipitrum genera refert Plin. et illud de eo inquit, Notatum in his rapacissimã ac famelicam semper alitẽ nihil esculenti rapere vnquã e funerum ferculis, nec olympię ex ara, ac ne ferentium quidem manibus, nisi lugubri municipiorum ĩmolantium ostento, et reliqua. ob id quidem fabulę locus datus est, eripuisse exta ab ostentosa Briarei immolatione. Milui et ipsi hybernis mensibus latent, non tamen ante hirundines abeuntes.

VNA Dides media est, et fiunt sacra Minerue. xiiij. calen. Aprilis Quinquatria Minerue celebrãtur, dictę (auctore Festo) ꝙ post diẽ quintum iduũ celebrentur, vt Triatrus, Sexatrus, et similia. Primus .n. dies Quinquatruuꝫ quintus post idus inuenitur. Quintum autem dicimus exclusis idibus non comprehensis, vt sępe fieri cõsueuit. Sic Ovi. supra, Tertia post idus lux est celeberrima Baccho. Vbi nisi. xviij. diem mensis acceperis primum Quinquatruuꝫ diem, non quintum ab atro, sed quartum inuenies. Quinq; auteꝫ diebus mos fuit Quinquatrus celebrari, quorum primus erat quidem expers sanguinis, ꝙ eo die Mineruam nataꝫ existimarent, reliquis vero in harena gladiatores nudis ensibus pugnabãt. vt Hęc est armiferę festis de quinq; Minerue, Quę fieri pugna prima cruẽta solet. Quo tempore (vt inquit Porphyrio) pueri ludis insatiabiliter vtebantur. Et quidam, teste Plin. putandas generosarum vitium per gulas tradiderunt. Sunt autem qui a quinq; et atro Quinquatrus volunt nomen accepisse, quod primum quinq; festorum Minerue quintum ab atro die fit, qui post idus inuenitur. Sed his A. Gel. auctoritas reluctatur, qui docet, Quinquatrus dictas, ꝙ quinq; ab idibus dierum numerus sit, atrus vero nihil significare, et esse nominis supplementum. Alij a quinq; dieruꝫ numero Quinquatrus, quod Pallas a Romanis hoc tempore non vno tantum die celebratur, sed quinq; coniunctis, quod nõ placet. Scire auteꝫ debemus nõ modo Quinquatrus dici genere foeminino. Vnde est illud Festi, Minusculę Quinquatrus appellabant idus Iunię. Et illud Cice. ad M. Cęliuꝫ, Ita tumultuosę conciones, ita molestę Quinquatrus afferebantur, sed et Quinquatria neutro Cornelius Tacitus, Vtq; Quinquatria quibus aperte essent insidię ludis annuis celebrarent, et Quinquatres Quinquatrium virili genere, teste Priscia no. Nominaq; iunctis quinq; diebus habent, cauendum ne putemus hoc loco errare Nasoneꝫ, et a doctissimoꝝ scriptorum traditione dissentire. Non .n. dicis Quinquatria a quinq; dieruꝫ numero appellata, ꝙ Minerue sacra diebus quinq; celebrent, sed docet Quinquatrus nomine, non solum hũc diem vocari, qui primus quinq; dierum est, et quintus post idus, sed quatuor dies adiunctos. Vnde illud est Iuuena. Et totis Quinquatribus optat. Sensus ergo est, Sacra fiunt Minerue, quę habent Quinquatruum nomina quinq; diebus adiunctis. Non errauit hic quidaꝫ Iuuenalis interpres.

[Margin: ANT. FAN.]

[Margin: Quiquatria Minerue xiiij. calẽ. Aprilis]

[Margin: Quiquatrus]

[Margin: Palladis festum]

[Margin: Quiquatria Quiquatres]

interpres, cuius Deus omnipotens misereatur, nu-per. n. excessit e vita. Eius verba hec sunt, Quinquatria dies sacri Minerue qui diebus quinq; celebrabantur, vt Oui. docet, ita appellata; quonia quinq; diebus post idus fiebant. Var. quantum ex eius loco, quamuis mutilato colligitur, a Festo, atq; A. Gel. non dissentit. Errore. n. factum vult, vt Quinquatrus dicte credant, q quinq; dies sint. Sed (vt idem inquit) quemadmodum Sexatru s, et Septimatrus nomê acceperunt, non quod sex, septemue dies sint sed q Sexatrus post di em sextum idus, Septimatrus post septimum sint, ita Quinquatrus appellata est dies, que post diem quintum erat. Altera tresq; super strata celebrantur harena, sternebatur harena in theatris vbi gladiatores pugnabant, necnon et alibi. Vnde per harenam theatrum accipimus, vel alia loca vbi eiusmodi spectacula exhibebantur. Ensibus exertis bellica leta Dea est, expeditis & euaginatis ensibus. Est autem exertis participium a passiuo eius verbi, quod est exero.

> *Vna dies media est, fiũt cum sacra Minerue,*
> *Nominaq; a iunctis quinq; diebus habent*
> *Sanguine pria vacat, nec fas cõcurrere ferro,*
> *Causa, q est illa nata Minerua die.*
> *Altera, tresq; sup strata celebrantur harena,*
> *Ensibus exertis bellica leta Dea est*
> *Pallada nunc pueri, teneręq; ornate puelle,*

PAV. MAR. VNA Dies media. xiiij. calen. Apriles, hoc est. xix. die Martij, incipiunt Quinquatria Minerue. v. diebus continuis celebrantur, qua quidem ratione multi putarunt a quinario dierum numero Quinquatria dicta. Alij a Quinquatro die, de quo pom. Quinquatrus festinus dies dictus, q post dies quintum iduũ celebraretur, vt Triatrus, et Sexatrus, et Septimatrus, et Decimatrus, vel Decamatrus. Et Var. ait, Quinquatrus hic dies vnus ab nominis errore obseruatur, proinde vt sint quinq;, dictus, vt ab Tusculanis post diez sextum iduum similiter vocatur Sexatrus, et post diem septimum Septimatrus, sic hic quod erat post diem quintum Quinquatrus. Hec Var. At ille fuit error cum numeretur ab idibus, quãdo quidem numerari debuit ab atro, hoc est ab iduum postridiano. Verum hec Quinquatria festa poeta ita dicta ostendit a quinq; diebus iunctis. primo. n. die fiebant sacrificia, tribus sequentibus gladiatores in theatro certabant, quinto die erat lustratio tubarum sonitu, et sacrificia quoq; fiebant. Secundus Quinquatruum dies et primus gladiatorie pugne clarus est ortu ipsius Nasonis. Eo. n. die natus est, nam (vt in quarto Tristium inquit) de natali suo, et fratris intelligens, Lucifer amborum natalibus affuit idẽ, Vna celebrata est per duo liba dies. Hec est armifere festis de quinq; Minerue, Que fieri pugna prima cruẽta solet. Vna est dies media, inter ortũ Milui et primũ diẽ Quĩquatr. vna interponitur dies, & sic significat decimumnonuz diem mensis. Et fiunt sacra Minerue, sacrificia Palladi. Et habet nomina quinq; diebus a iunctis, nam Quinquatria dicta ab ipso quinario dierum numero. Prima dies vacat sanguine, non effunditur primo die sanguis, q: absunt eo die a pugna gladiatores. Nec fas, non licet. Concurrere, congredi, et confligere. Ferro, armis. Causa, quare non concurritur. Quod Minerua est nata illa die, putabant eo die e Iouis vertice natam Mineruam. Altera, tresq; super, quatuor sequentes dies. Celebrantur, a gladiatoribus ipsis. Harena strata, harena theatri que sternebatur cum digladiandum erat, et alijs quoq; spectaculis. Vnde apud Iuue. Et latum media sulcum deducit harena. Dea bellica, Pallas que bellis preest. Est leta ensibus exertis, experimento et exercitatione ensiũ q bellis in theatro. Pallada nunc, hortatur vnũquemq; vel literis, vel alijs quibuscunq; artibus deditus, vt festa celebrent, et placent Pallada pueri quo literarum studio proficiant. puelle quo lanificio, et sic in ceteris. O pueri et tenere puelle ornate, colite, et celebrate. legitur etiam orate. Pallada, Palladis numen.

ANT. FAN. QVI BEne placarit Pallada, doctus erit, q: Pallas et bello preest vt Mars, ac Bellona dicitur, & est artium Dea, poterit et rei bellice scientiam prestare, et artium quibus in pace vtimur. Lanam mollire puelle Discant, conciliata Dea lanificij, artiumq; omnium, et prudentie, quam Metapontini (teste Iustino) pannificijs aliquando iratam placarunt. Dicitur autem Minerua et bellorum Dea, et prudentie, q: vires sine prudentia (vt inquit Porphyrio) non tantum vane sunt, verum etiam sibi aduersarie. Eadez arcibus preesse dicitur, q: fertur nata e Iouis capite. Stantes radio percurrere telas, radius instrumentum est, quo sub tegmen stamini a textoribus interponitur, est et virga qua geometre interdum lineas ducunt. Stantes autem dicit, q: stamen a stando nomen accepit, vt auctor est Var. qui etiam scribit subtegmen dictum, q subit stamini. Id et tramam vocant, quamuis idem Varro vestimenti genus tramam esse docent, dicti q id frigus tranet, densumq; a dentibus pectinis nominatum ostendat quibus feritur. Qui maculas lesis de vestibus aufers, fullonem dicit, qui a Grecis Snaphys vocatur. Artem fulloniam Nicias Megarensis inuenit, teste Plinio. Velleribus quisq; ahena paras, suadet his, qui lanas tingere consueuerunt, vt Palladem collant. Vincula plante, calceos a quibus pedes vinciuntur. Eorum sutores non sunt proprie Cerdones dicendi. Cerdo enim generale nomen eorum est, qui artificio lucrum queritant, vt vocabulum ostendit, accipiturq; interdum pro humili ac plebeio. Iuuena. Postquam Cerdonibus esse Timendus coeperat. Sit Tytio doctior ille licet, Tytium quidam existimant fuisse Ouidij temporibus preclarum artificem calceorum. Nobis placet Ty-

Marginal notes: Quinquatrus. — Sexatrus. Septima trus q post qn. iduũ sextũ et septimũ idus inci piãt fm Varronẽ et Festum et A. Gel. — Harẽa p theatro — Decimo nono die Mar tij incipi unt Quinquatrus — Sexatrus a Tusculanis dr — Instra tio tubarum — Bellona dr Pallas q bellis preest — Mierua Dea bellorũ et prudentie — Radius — Stamen Subtegmen — Cerdo

Tychius

chio legi, qui ab Homero nobilitatus est in septimo Iliados. Is Cerdo excellentissimus multa fabricauit et pręcipue scutum Aiacis. Antiquo manibus collatus Epeo, hic dicit inuenisse ad Troiaȝ equum, qui in muralibus machinis aries vocatur,

Epeus

fuitq; fabricator Epeus, ꝙ Metapontini testātur, qui in templo Mineruę ferramenta, quibus is equum Troianum fabricauit ostentant, vt scribit Iustinus. Legimus.n.in vita Sertorij Troiam ter captam esse. Primum ab Hercule ob Laomedontis equos. Deinde per ligneum equum ab Agamennone. Tertio a Charidemo duce propter equum, qui in porta consistens Iliensibus eam claudere volentibus, impedimento fuit. Vos quoque Phoebea morbos qui pellitis arte, medicos dicit, quorum artis inuentorem alij Apollinem fuisse dicunt. vt Inuentum medicina meum. Alij Arabum Babylonis et Apollinis filium. Ægyptij eam apud ipsos repertam volunt. vt Plin. scribit. Munera de nostris pauca, sensus est, Offerte Mineruę munus aliquod ex his quę a nobis accipitis. Sensu fraudata magistri, qꝛ sepe discipuli non recte intelligūt quę magister sentit et docet.

Troia ter capta

Medicinę inuentor

PAV. MAR.

QVI Bene placarit Pallada, qui sacrificijs placauerit, et propitium sibi fecerit Palladis numen. Erit doctus, quancunq; scilicet voluerit artem. Puellę discant mollire lanam, quasi exercere lanificium. Pallade placata, sacrificio scilicet et donis et precibus. nam ea est lanificij Dea. Et exornare plenas colos, nere lanam. Tunc enim exornantur coli, cum filantur pensa. Illa etiam erudit, instruit, et docet. Percurrere telas stātes, firmę manentes. Radio, quasi docet texere pannum, cum tenta in longum fila percurruntur radio, qui cum alio filo interijcitur. Deinde pectine pendenti ad coniungenda, densandaq; fila ipsa verberentur. Ideo hic. Et densat, densare docet. Opus, ipsum pannum, nam quod rarum est spissum facit inculcando. Pectine, pectinis percussione. Cole hanc, Pallada. Qui aufers, auferre voles, aut soles. Maculas de vestibus lęsis, infectis. i. colite eam fullones, qui vestes et pannos ab omni macula expurgatis.

Officia Palladis

Cole hanc, Pallada. Quisquis paras ahena, vasa ęrea. Virgil. Littore ahena locant. Velleribus, quiscunq; pro tingendis, aut pretioso liquore inficiendis pānis vasa paras, sacrificijs placato Pallada. Verum (vt Plin. inquit) qui ex Ita-

Qui bene placarit Pallada, doctus erit.
Pallade placata lanam mollire puellę
Discant, & plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine densat opus.
Hanc cole, q maculas lęsis de vestibus aufers,
Hanc cole, velleribus qsquis ahena paras.
Nec qsq̄ inuita faciet bene vincula plantę
Pallade, sit Tychio doctior ille licet.
Et licet antiquo manibus collatus Epeo
Sit prior, irata Pallade, mancus erit.
Vos quoq;, Phoebea morbos q pellitis arte,
Munera de vestris pauca referte Deę.
Nec vos turba feri sensu fraudata magistri
Spernite, discipulos attrahit illa nouos.

lia infecere lanas Sardi, textilia fusum in lanificio Clestor filius Arachnes inuenit. linum et retia Arachne. Fulloniam artem Nitias Megarensis.

Nec quisquam faciet bene vincula plantę, nemo poterit bene facere calceos, ea enim sunt plantarum vincula a vinciendo dicta, quia pedes vinciunt. Inuita Pallade, quasi nisi Pallas fauerit. Nam si illa aduersa repugnat frustra laborauerit Cerdo. Sit licet ille doctior Tytio, etiam si esset in ea arte Cerdonuȝ omnium pręstantissimus. Aliqui legunt, Sit Batio doctior, ex eo quod Plinius dicat Batiuȝ inuenisse Sutrinam. Alij legunt Pythio, quod qua ratione dicant nescio. nisi referant ad Apollinem Sandalarium. Ego autem legi, et qui me secuti sunt, idem fecere, sit Tytio Propterea qꝺ apud Porphyrium legimus, Tytium quendam fuisse optimum calceorum magistrum. Ergo si sit ille Tytio doctior, inuita Pallade calceos non bene consuet. Et licet antiquo, si quis fabrili arte, aut architectura pręstans Epeum architectum equi Troiani superaret, si Pallas irata sit, exercere artem non poterit. Et collatus, qui conferretur.

Tytius

Antiquo Epeo sit licet prior, quamuis esset superior in peritia architecturę. Epeus enim fuit fabricator equi Troiani. Virg. Et Menelaus, et ipse doli fabricator Epeus. et Cicero quoq; asserit. Plinius vero inquit, Epeuȝ inuenisse equum ad Troiam, qui nunc Aries appellatur in muralibus machinis. Erit mancus, quasi manuum ope carens, aut imminutus, aut exercere suuȝ munus nequeat. Irata Pallade, si illa irata sit, ergo id agendum vt placata sit. Vos quoq; Phoebea, vos etiam medici libate Palladi, vt medēdi arte p̄stare possitis. Qui pellitis, ęgrotos, et ab his morbos auertitis. Arte Phoebea, arte Apollinea. Naȝ Apollo medicę artis repertor traditur, sed de hoc in primo dictum. Referte pauca munera Deę, libate et offerte dona Palladi. De vestris, muneribus scilicet. Nec vos turba, scolasticorum scilicet. Pro his enim dictum est, qui sub feris magistris nihil profecerunt. Fraudata, decepta. Sensu, sententia et peruersa rerum intelligentia. Magistri feri, a feris minime differentis. indocti et inculti, sine vllis moribus. aut feri crudelis, q nimiuȝ discipulos cędat, ꝙ alienuȝ debet esse a liberis et bonę indolis. Spernite, nolite vos aspernari, & contēnere numē Palladis. Attrahit ad se trahit illa. Nouos di. qꝛ p̄est studijs lr̄arū, & ingenijs fauet.

Epeus Troiani fabricator

Apollo artis medicę repertor

Magistri feri dicti

Quiq; mones cęlũ, tabulasq; coloribus vris,
Quiq; facis docta mollia saxa manu.
Mille Dea est operũ, certe dea carminis illa ẽ,
Si mereor, studijs adsit amica meis.
Cęlius ex alto qua mons descendit in ęquum,
Hic vbi non plana ẽ, sed ꝓpe plana via ẽ.
Parua licet videas captę delubra Mineruę,
Quę Dea natali coepit habere suo.
Nominis in dubio causa ẽ, capitale vocamus
Ingenium solers, ingeniosa Dea est.
An, quia de capitis fertur sine matre paterni
Vertice cum clypeo prosiluisse suo.
An, q; perdomitis ad nos captiua Phaliscis

ANT. FAN.

Mollia saxa

QVIque cęlum, et astrologum accipere possumus et sculptorem. Sed magis placet astrologum accipi, quoniam auctor subiungit. Quique facis docta mollia saxa manu, mollia saxa, sic Virgili. in. sexto Aenei. Excudent alij spirantia mollius ęra. Facit enim sculptor egregius, vt ęra et saxa mollissima videantur. Horatius, Et molles imitabit ęre capillos. Cęlius ex alto qua mons descendit in ęquum, edes Mineruę captę fuit ad radices montis Cęlij, sic dictę, vel ob eius ingenium quod capitale, idest solers creditur, vel ꝙ victis Phaliscis imago eius captiua Romam translata est, vel quod ex hac ęde quicunque deprebendebatur furto aliquid abstulisse, capitis poenas pendere lege cogebatur, vel ꝙ de capite Iouis nata dicitur, tempore quo Pindarus ex fabula auro inquit pluisse in insulam Rhodon. Licet quidam voluerint (teste Herodoto) Mineruam esse Neptuni ac Paludię Tritonidis filiam, vnde Tritogenia siue Tritonia dicta est, auctore Lactantio grammatico. Alij tamen Tritoniam dictam putant, quia cum sit Dea sapientię in partes tres diuiditur, Intelligentiam pręsentium. Prouidentiam futurorum, ac Memoriam pręteritorum. Festus Tritogeniam dictam tradit a ripa Tritonis fluminis, ꝙ ibi primitus visa sit. Diodorus vero Cretę fluuium inquit esse Tritonem, vbi Minerua orta est, quam Deam et Alalcomeniam dixerunt, vt ait Strabo, ab Alalcomenis oppido, vbi quidam eam natam voluerunt. Fingitur autem nata de Iouis capite, vel quia naturę ratione prudentia omnis in capite est. vel quia virtus, solis humanis mentibus prudentiam subministrans, quam per Mineruam accipimus, vt scribit Porphyrio (teste Macrobio) edita est de summa etheris parte, ac nulla rerum corporearum admixtione ab ipso Ioue, idest a Deo intellectum accipimus. Cicero auctor est quinque Mineruas fuisse, quarum tertiam e Io[s] ue tantum genitam refert, qui cum in Iunonem vxorem suam sterilem intueretur, concusso capite Mineruam dicitur edidisse. Natali suo, primo quinquatruum die, quo Deam natam volunt. Cum clypeo suo, vt intelligas Palladem etiam bellis pręesse. Horatius Proximus illi Tamen occupauit Pallas honores Pręlijs audax, significat autem Ægida, Quamuis et sit Aegis eius pectoris munimentum.

Mineruę captę ędes

Tritõia

Tritogenia

Alalcomenia

Vñ nata est Pallas et vnde sint qnquatria

PAV. MAR.

QVIque mones cęlum, alij ita dicunt, Nec spernas Pallada tu Astrologe, qui cęli motus perscrutaris. Alij quoniam subsequenter de pictoribus agit, pro sculptoribus dictum putant, pręsertim cum cęlum sculptorum instrumentum sit, vt illud, Cęlo fabricata Myronis. Verum quia subdit postea de statuarijs ad astrologos referrem. Et qui vris tabulam coloribus, hoc ẽ qui vstis coloribus tabulam pingis, nam magna pars colorum ex adusta materia fit. de quo late disputat Plinius libro trigesimo quinto. Et qui facis saxa mollia docta manu, vos statuarij, qui dura saxa in quacunq; vultis formam vertitis, ideo mollia dixit, qđ ad summum artificium refertur, pręsertim cum et minima queque liniamenta, et tenuia in maioribus referant. Ad id enim respexit, cum et Maro dixit, Excudent alij spirantia mollius ęra. Et Martia. Molles laudentur honores. Ergo vos omnes colite Pallada, et illi offerte munera. Mille Dea est operum, pręest multis artibus, et officijs, et operibus. Certe illa est Dea carminis, quasi pręest et illa poetis scribẽtibus carmina. Si mereor adsit amica studijs meis, faueat mihi et studio meo si dignus videor, cui illa faueat. Cęlius ex alto, in Cęlio monte apud radices templum erat Palladis captę, quod illi consecratum est suo natali, hoc primo quinquatr. die. Eo enim nata est, vt diximus. Sed cur capta dicatur, aucupatur quatuor causas, vel quia Dea ingeniorum est, et ingenium est in capite. Vel ꝙ e capite Iouis exilierit, et a capite capta dicatur. Aut quia eius simulachrum e captis Phaliscis Romam aduectum est. Aut quia capite plectatur, qui ex eius templo quid surripiat. Ego autem nisi a detractatoribus lęsę maiestatis arguerer, dicerem captam Mineruam, quod illi eo die, eo in loco legitime constituto auctoritate senatus a pontificibus consecrato, potissimum sacrificetur. Nam (Pompeio Festo teste) captum locum dicimus ad sacrificandum legitime constitutum. Licet, quamuis. Videas parua delubra, templa. Mineruę captę, sub appellatione captę Palladis consecrata. Qua mons Cęlius, de quo superius diximus in hoc libro.

Descendit ex alto in ęquum, quasi vergit ex summitate in planum. Hic vbi via non est plana, non est omnino plana, sed in ipso montis cliuo. Sed prope, quasi. Plana, et locum

Statuarij et colunt Palladem

Imago Palladis aduecta ẽ Romã captis Phaliscis

Venit, & hoc ſigno littera prima docet.
An, ꝙ habet legē, capitis quę pēdere poenas
Ex illo iubeat furta reperta loco.
A quacunq; trahas ratione vocabula Pallas,
Pro ducibus noſtris Aegida ſemper habe.

indicat prope radices. Quę, templa. Dea, Pallas. Coepit habere ſuo natali, non ab initio, ex quo nata eſt, ſed ea die menſis Mart. qua olim nata eſt, hoc eſt ipſo die Quinquat. vt paulo ſuperius, cauſa ꝙ eſt illa nata Minerua die. Cauſa nominis ē in dubio, licet tu videas tēpla, tamen cauſa cur capta Minerua dicatur dubia eſt. Vocamus capitale ingenium ſolers, diligens ingenium capitale dicitur, ꝙ in capite ſedem habeat, vbi eſt ipſa mens et memoria. Ingenioſa Dea eſt, nam et ingenio valet, et ingenijs pręeſt, iō a capitali ingenio capta Minerua dici potuit.

Solers ingeniū dr̄ capitale proprie

Aut quia fertur, dicitur. Proſilijſſe, ſaltu prodijſſe. E vertice paterni capitis, e cerebro Iouis, quod in ſummo capite eſt. Sine matre, ſine vſu matris. Cum clypeo ſuo, cum Ægide ſua. Nam Ægis pro ſcuto accipi poteſt, ea ratione, ꝙ ſcuta caprino corio decocto tegebantur, et Ægea capra dicitur. Verum (vt fertur) Amalthęę caprę mortuę Iuppiter corium detraxit, Minerueq; cuſtodiendum dedit, quo illa ſcutum texit. Inde dicunt fuiſſe Ægidis appellationem. Sed Honoratus inquit, Ægida munimentum pectoris eſſe, habens in medio Gorgonis caput. Romę tamen eſt ſimulachrū Palladis tam in pectore, q̄ in ſcuto caput Gorgonis habens. Et Higinius teſtatur caput illud in pectore habere. At quia cum clypeo' proſilijt e capite capta dicta. Clypeus, ſcutum a' τλυφω deductum, quod eſt ſculpo. nam ibi imagines ſculpebantur. Vnde Plinius, Scutis enim qualibus caput Troiaȝ pugnatum eſt, continebantur imagines, vnde nomen habuerunt clypeorum, non vt peruerſa grāmaticorum [illegible]btilitas voluit a cluendo deduci, cluere enim [illegible]gnare eſt. Aut qꝫ perdomitis, vel quia ſi[illegible]chrum eius ſubactis Romano imperio Pl[illegible]is, tanquaȝ captiuum mancipium adnectum eſt, et inde capta Minerua dicta.

Clypeus a verbo τλυφω .i. ſculpo non a κλεπτω .i. occultoī

Signo, nota. C. litera quę in principio eſt et captiuę et capite. Furta, figurate furta pro furibus ac ſacrilegis ponit. Tubam luſtrare canorā, ſunt qui legant Tuba luſtrare canora, exiſtimantes cōſueuiſſe Romanos hoc tempore tubarum cantu luſtrare vniuerſam ciuitatem vltimo videlicet Quinquatruum die, quod quidam non indocti olim nobis pueris tradiderunt. Nos autem legendum eſſe non dubitamus, Tubam luſtrare canoram, quamuis enim luſtrarentur et alijs temporibus tubę, vt e verbis Feſti et Pompeij colligitur, qui ait, Tubiluſtria dies vocari in quibus agna tubas luſtrabant, vbi ſi de vltimo Quinquatruum die loqueretur, non dies, ſed diem diceret, tamen et hoc tempore ſacrorum tubę in atrio ſutorio luſtrabantur. Lege Varronem, quem videbis Quinquatrui tubiluſtrium ſine medio coniunxiſſe. Nouimus autem mortuos ad tubam deduci conſueuiſſe, auctore Seruio, cum iuberet religio (teſte Lactantio grammatico) vt maioribus tuba, minoribus tibia caneretur. Quare tubarum luſtratio neceſſaria videbatur. Sunt et qui putent Armiluſtrium hic accipi oportere, quod non placet, ideſt feſtum, quo res diuinas armati faciebāt, dum ſacrificarent tubis canentes. Sane tubę interdum cornua vocantur, qꝫ quę nūc ex ęre ſunt fiebant ex cornu bubulo. Virg. Rauco ſtrepuerunt cornua cantu. Hic here Phrixeę vellera p̄ſſit ouis, heri et here idē eſt. Iuuena. Res hodie minor eſt here q̄ fuit. Donatus auctor eſt non dubitaſſe antiquos propter cognationem e et i literarum here et heri, iteȝ mane et mani, veſpere et veſperi dicere. Tu autem lector caue ne heri aduerbium hoc loco te fallat, et ducat i deuia. Non enim accipere debemus diem, qui tubiluſtrium antecedit, hoc eſt penultimuȝ Quinquatruum diem, qui eſt decimo calendas Apriles, ſed qui eſt ante ipſas Quinquatrus, hoc eſt diem. xix. huius menſis. Si enim putares fieri poſſe, vt penultimo Quinquatruum die. i.x. calend. Apriles Arietem tranſitum faceret, quem ſupra legimus. xiiij. calendas Martias iniſſe Piſcium ſignum, procul dubio fateris Solem quinq; ac triginta dies fere in Piſcibus abſumpſiſſe, quod ſi eſſet ſolſtitialis annus conſtaret diebus pene viginti ſupra. cccc. cum et reliquis ſignis zodiaci nullum non tantundeȝ ſibi temporis vendicaret. Dicendum igitur eſt. xiij. calendas Aprilis Solem tranſire in Arietis ſignum quę pars zodiaci ad naturam Solis refertur, vt Macrobius ſcribit. Aries enim qui a gręcis Crios dicitur, per ſex menſes hybernales ſiniſtro incubat lateri ab ęquinoctio verno ſuper dextrum latus, ſicut et Sol ab eodem tempore dextrum hemiſperium, reliquo ambit ſiniſtrum. Conſtat autem hoc ſignum decem & ſeptem ſtellis, quod vna cum Sagittario Cleoſtratus primum intellexiſſe dicitur, qui percepit et cętera ſigna zodiaci primus omnium auctore Plinio. Fabulantur nonnulli Arietem qui traiecit Phrixum hunc eſſe, qui inter ſigna primum obtinet locum. Alij tranſlatum in cęlum volunt Arietem, qui Baccho exercitum ducenti per exuſta Libyę fontem monſtrauit. Eſt ſane Aries calidus et humidus, qui cum Solem recepit, incipit fieri generatio. Vnde inter ſigna zodiaci meruit principatum.

ANT. PAN.

Nota textus varie expoſitum

Tubiluſtrium mortui ad tubā deducebātur

Armiluſtrium

Here

Sol ī ori entē. xii. cal. Aprilis

Arietis ſignum

Aries princeps ſignorū

Nota cauſam

AVT Quia venit ad nos, in vrbem. Captiua, imago tanq̄ captiua delata. Perdomitis Pha. cū victi, ſubactiq; eſſent Phaliſci, de quibus primo lib. diximus. Et hoc ſigno, hac nota captiuę. ſ. Docet prima litera, nā. c. inde capta a captiua dicta, aut a captis Phaliſcis. An ꝙ hēt, vltia cā ꝙ capite luitur furtum in eius templo cōmiſſum, ſeu re

PAV. MAR.

ceptum

Sūma dies e quinq; tubam lustrare canorā
Admonet, ↄ̄ forti sacrificare Deę.
Nunc potes ad Solē sublato dicere vultu,
Hic here Phrixeę vellera pressit ouis.
Seminibus tostis sceleratę fraude nouercę
Sustulerat nullas, vt solet, herba comas.

ceptum ex eodē.inde est et capital facinus, vt Pom peius ingt, ꝙ capitis poena luitur, et (eodem teste) capitalis lucus, vbi si quid violatum est, caput vio latoris expiatur. An capta.s. Minerua dicitur. Quod habet legem capitis, quę capite plectat. Quę, lex. Iubet furta recepta ex illo, fures qui inde aliqd receperint, vel surripuerint. Pēdere poe. dare poe nas sacrilegij, et sic ca pite plecti. Furtum (vt iur.con.placet) est cō trectatio rei alienę in uito dño. O Pallas a qua. ra.a quacunq; causa. Trabis vo ca. diceris Minerua capta. Habe Ægida, habeas et paratum teneas clypeum tuum. Pro duci. no. pro salute ducum nr̄orum, Tiberij et Germa nici, quasi protegas semper eos. Summa dies, vltima dies, vt in Heroid. Hęc tibi prima dies, hęc tibi, sūma fuit.i. vltima. E quinq; diebus.s. Admonet lu. circuere, et expurgare populum. Tuba ca. resonanti. Et sacri. Deę for. Palladi armorum pręsidi. Nunc potes ad Solem. xi. ca len. Apri. Sol relictis Piscibus init Arietē, qui qui dem aureū vellus habuisse dr̄. Eo Phrixus in Col chos delatus est. Athamas.n. Thebanus Phrixum et Hellē genuit ex Nephele cōiuge, qua sublata Ino Cadmi filia vxor adducta est, quę cum nouercali odio priuignos insectaretur, tosta semina (ne na scerentur) agricolis dabat. Sequuta est annonę ca ritas. Missum est Delphos ad oraculum, ad peten dam opē, qui accesserat corruptus, retulit Phrixū et Hellem imolari debere. Cunq; ad aram mactā di velati constitissent, a Nephele matre superindu cta nube rapti sunt. Datus Aries quo fugerēt, Helle in mare decidit, et ab ea Hellespontus dictus, sed a Neptuno cōprehensa poena procreasse fertur. Non nulli Oedonum dixerūt, Phrixum pręterea inco lumem ad Æetem peruenisse volunt, et Arietem Ioui immolasse, pellem in templo fixisse, et Arie tis ipsius effigiem ab Ioue inter sidera constitu tam. Eratosthenes ait Arietem ipsum sibi pellē au ream detraxisse, et Phrixo memorię causa dedis se, et ipsum ad sidera peruenisse. Alij aliter dicunt, quorū opiniones ab Higinio referuntur. Hermip pus ait Liberum oppugnantem Africam deuenis se in eum locum, qui a puluere Hāmodes dictus est, cum in discrimine esset, et aquarum penuria, et ob id defectione militum. Aries quidam errans ad milites peruenit, quos cum vidisset, coepit fuge re. Milites prędam petentes sequi coeperunt vsq; ad eum locum, qui postea constituto templo, Io nis Hammonis est appellatus, ibi Arietem nusquā inuenerunt, sed (quod magis erat optandū) aquę magnam copiam nacti sunt, corporibusq; recu peratis, Libero statim nunciauerunt, qui gauisus eo exercitum deduxit. Iouis Hammonis templum cum Arietis cornibus simulachro facto consti tuit. Arietem inter sidera figurauit. Ita vt cū Sol in eius foret signo, omnia nascentia recrearētur. Hac de causa ꝙ illius fuga Liber recreauit exer citum, duodecimq; signorum principem esse vo luit. Adducitur et alia fabula de Hammone quo dam, qui pecorum multitudinem ad Liberū ad duxerit, ↄ̄ ob id illi de disse agrum contra Thebas Ægyptias, et Hammonis simula chra instituta capite cornuto, vt homines memoria teneant, eū primū Poenis osten disse. Arietem memo rię causa inter sidera fixum dicunt, qui quidem in ęquinoctiali circu lo consistens, caput ad exortum habens versus oc cidens primis pedibus, et exoriens caput infra tri angulum, quod deltoton vocant, tenens collo catum, pedibus prope contingens caput Pistri cis. poeta nunc fabulaū ipsam refert, quam aper te loco retulimus. Inus, scilicet nouercę Phrixi, quę cum aperte fabula videatur, Princeps tamen astrologorum Ioannes Germanus familiarissi mus noster, omnia ad effectus ipsius Arietis re fert, id facit in omnibus signis, vt non sine cau sa a poetis ficta esse videantur, quęcunq; de his fabulosa referuntur. Nunc, in hoc vltimo die Quinquatruum. Potes, tu o Germanice. Sublato, eleuato. Vultu, ad Solem dicere. Hic, Sol. Here, pro heri. vt apud Iuuenalem, Res hodie minor est here ꝙ̄ fuit. Pressit, pre mere incipit. Vellera ouis Phrixeę, vellera Arietis, qui Phrixum in Colchos tulit, non enim fuit ouis, sed aries. Ergo cum heri dicat, et me minerit vltimę diei Quinquatruum, debemus intelligere penultimum diem ipsorum festorum, sic erit. xi. calen. Apri. hoc est. xxij. die Mar. Herba sustulerat nullas comas, quasi nu[illegible] ex fru menti semine eruperat e terra. Vt sol[illegible]rgere scilicet ex omni seminę.

SEMINIbus tostis ↄ̄c. Ino Cadmi filia (vt dixi mus supra) et vxor Athamantis regis Thebarum priuignis exitium parans egit cum matronis, vt frumenta ferenda torrerent. Eadem Liberi patris nutrix fuisse dicitur, vt meminit Statius in siluis, qui Deus cum Phrixo ↄ̄ Helle insaniam obiecisset, et illi in silua errarent, exhibitus eis est a matre Ne phele (quę Nepheli a Gręcis dicitur) Aries aureo vellere insignis, quem cum ascendissent, Aries eos in pelagus detulit. Helle lapsa nomen ponto de dit, quem dicimus Hellespontum. Phrixus in Col chos ad regem Æetē transit, ibiq; Arietem (vt ma ter pręceperat) immolauit, pellemq; auream Mar tis templo dicauit, quam Iason cum Argonautis petiisse dicitur. Quamuis nonnulli scribant eam esse in Orchemeno, quod oppidum est Boeotię, ex quo Myniorum familia in Thessaliam cōmigra uit, a quibus Argonautę Mynię sunt appellati. Or

[Marginal notes: ...a ...lladis — ...no filia Cadmi ...dabat se mina to sta agri colis pp Phrixū ↄ̄ Hellē oc cidendos — Hermippus Aries Hāmodes dictus princeps signorū — Fabula Phrixi et Helles — ANT. FAN. Phrixi et Helles fabula — Mynię]

Mittitur ad Tripodas certa q̃ forte reportet,
 Quam sterili terrę Delphicus edat opem.
Hic quoq; corruptus cū̃ semine nūtiat Helles,
 Et iuuenis Phrixi funera sorte peti.
Vsq; recusantem ciues, et tempus, et Ino
 Compulerant regem iussa nefanda pati,
Et soror, & Phrixus velati tempora vittis
 Stant simul ante aras, iūctaq; fata gemūt.
Aspicit hos vt forte pepēderat ęthere mater,
 Et ferit attonita pectora nuda manu,
Inq; draconigenā nimbis comitātibus vrbē
 Desilit, et natos eripit inde suos,
Vtq; fugam capiāt, Aries nitidissimus auro
 Traditur, ille vehit per freta longa duos.

pheus auctor est Argonautas fuisse quatuor et quadriginta, quos alij quinquaginta fuisse dicunt, alij .lx. Multa hoc loco ex fabulis referre possumus, quę cum sint pene omnibus nota libet silentio pręterire. Ad Tripodas, quod Grępci tripis dicunt, nos dicimus tripos, quę mensa prę- *Tripos* mium virorum fortium fuit, vt quibusdam placet propter tertij pedis adminiculum, quasi illi non bipedes, sed tripedes fuerint, quod nobis compertum non est. Erant autem Tripodes (auctore Seruio) mensę in templo Apollinis Delphici, quibus superpositę Phoebades vaticinabātur. Corruptus cum semine, a nouerca Phrixi & Helles corruptus, quemadmodum et ipsa per matronas frumenta ferenda corruperat. Ciues, Thebani, quibus fames tantum prestabat audacię vt regem contemnerent, Quia nescit plebs ieiuna timere. Compulerant regem iussa nefanda pati, cogebatur rex Athamas filios immolare, q̃ ita iussisse putabatur oraculum.

PAV. MAR. TOSTIS seminibus, propter tosta, hoc est decocta semina. Fraude scelaratę nouercę, dolo Inus vxoris Athamantis nouercę Phrixi & Helles. Mittitur ad Tripodas, ad oraculum Apollinis Delphici. nam Tridodes menses fuere in templo Apollinis, quibus superpositę Phoebades vaticinabantur. vnde apud Lucanum in quinto, Sensit Tripodas cessare furens Appius, et postea tandem conterrita virgo Confugit ad Tripodas. et paulopost, Custodes Tripodes fatorum, arcanaq; mundi, Tuq; potens veri Pęan. et paulopost, Et ad Phoebi Tripodas redire futum. Qui reportet certa sorte, certo Oraculo seu responso. vt paulo superius dictum in eo versu, Sors erat ęternos vincere posse Deos. Quam opem, quod auxilium. Delphicus, Apollo Delphis, qui sunt ad australes latus Parnasi. Edat, dicat. Sterili terrę, vt sterilitati terrę remedium adhibeatur, non tamen erat terra sterilis, sed semina decocta erant causa sterilitatis, qui fructum non proferebant. Hic quoq;, qui missus ad oraculum fuerat. Corruptus, ab ipsa nouerca. Nuntiat, retulit sorte ab ipso oraculo. Funera Phrixi iuuenis, mortem Phrixi. Cum sanguine Helles, cum morte etiam sororis. Aliqui legunt, Hic quoq; corruptus cum semine, tunc intelligas corruptum nuntium a nouerca vti et corrupta dabat agricolis semina; *De Phrixo et Helle*

nunciasseq; peti et mortem Helles et Phrixi iuuenis. Ciues, Thebani scilicet, propter annonę caritatem. Et tempus, ipsa sterilitas temporis, cum videretur prouenire ex aeris intemperie. Et Ino, nouerca. Compulerant, quasi iam coegerant. Regem, Athamantem. Vsque, semper. Recusantem iussa nefanda pati, pati filiorum immolationem, quam ab oraculo iussam arguebant, licet ille semper recusasset, tandē pati coactus est.

VT FORTE pependerat ęthere mater, quia Nephele ipsa est nebula, nam et Nephos nubes, et Nephili (vt diximus) nebula est. Draconigenam vrbem, Thebas ob draconem a Cadmo interfectum, e cuius dentibus nati opem tulerunt Cadmo vrbi ędificandę. vt Hos habuit comites operis Sidonius hospes, Cum posuit iussam Phoebeis sortibus vrbem. Nimbis comitantibus, quia nimbi siue imbres a nubibus fiunt, recte Nephelen comitantur. Per freta longa Hellespontum, vt Longi Deus Hellesponti. Eius longitudo est a Tenedo in Propontidem. Gemini peridi, immolationis, et transitus Hellesponti. Ceruleo Deo, Neptuno, cuius Helle nympha est. Lege Higinium, qui eam fabulatur a Neptuno fuisse compressam. Peruenit in Colchas aurea lana domos, ad Æetam regem Colchorum, qui in Scythia sunt, qua labitur Phasis. Ferunt Arietem sibi pellem aureani detraxisse, ac dedisse Phrixo causa memorię, eumq; ad sidera peruenisse. Treis vbi Luciferos, veniens pręmiserit Eos, Tempora nocturnis ęqua diurna feres, septimo calendas Aprilis erit ęquinoctium vernum, quod secundum Macrobium, Plinium, et Columellam est ad octauum calendas Aprilis, quem diem Phryges Hilaria appellabant, celebrantes lętitię exordium, cum sperarent diem nocte longiorem. Romani (auctore Festo) vtrunq; ęquinoctium ęquidiale dixerunt, cum nox diei potius, q̃ dies nocti annumerari debeat, quę tempora raro non aliquos tempestatum significatus habent, teste Plinio. Treis autem Luciferos accipe, non a principio, sed a Quinquatruum fine tubilustrio in eo numero comprehenso. Sane Eos Aurora est, quę a Grecis Ios dicitur. Vnde nos I in e longam vertentes Eos dicimus, et accipimus aliquando a parte totum; hoc est ab Aurora diem,

ANT. FAN. *Nephele nimi Phrixi & Helles a Neptuno cōpressa*

Æquoctium vernū vij. calē. Apriles ęqdiale

Eos

ka dlenti,quod et Greci faciunt,vt

Quod nos verbum verbo non reddentes sic latinũ fecimus. Multum vẽturi spes credula ven dicat ęui, Multa sed extremus trũcat amice dies.

Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
Foemina,cum de se nomina fecit aquę.
Pene simul perijt,dum vult succurrere lapsę
Frater,& extentas porrigit vsq; manus.
Flebat,vt amissa gemini consorte pericli,
Cęruleo iunctam nescius esse Deo.
Littoribus tactis Aries fit sidus,& huius
Peruenit in Colchas aurea lana domos.
Treis vbi luciferos veniens pmiserit Eos,
Tempora nocturnis ęqua diurna feret.

PAV. MAR.

ET soror et Phrixus velati tẽpora vittis Stant simul, Helle misera cum Phrixo fratre habentes frontem suam vittis velatam, vt moris est in sacrificijs talibus, vt ẽ apud Virgilium, Vitteq; Deum, quas hostia gessi. Stant simul ante aras, vbi erant immolandi. Et gemunt facta iuncta, iunctam et eãdem mortem, quia simul mactabãtur. Mater, Nephele mater Phrixi et Helles. Aspicit hos Phrixum et Hellem. Vt,sicut. Forte pependerat ęthere,et recte pepẽderat aere, q: conuersa in nebulam in aere pendet,et νεφελη nebula est. Et ferit pectora nuda, pulsat nuda pectora. Manu attonita, nam ipsa attonita filiorum casu. Et desilit, descendit. In vrbem draconigenam, Thoebis in Boeotia, quas Cadmus posuit, qui in eo loco draconem interemit,ex cuius satis dentibus nati sunt qui Cadmuz in ea vrbe condenda iuuerunt,ideo draconigenę dictę, quamquam et auctor, hoc est ipse Cadmus in draconem mutatus est, vnde et alij draconigenam dictam vrbem putant. Comitantibus nimbis,imbribus,qui inductam nubem comitati sunt,quandoquidem imbres ab ipsis nubibus emittuntur. Et eripit suos natos,Phrixum ẽ Hellẽ. Inde,ab ea ara,vbi,mactandi erant. Et vt capiant fugam, vt nouercę insidias effugiant.

Cadmus in draconẽ vsus tandem.

Traditur Aries auro nitidissimus, dat illis Aries aurei velleris. Ille,Aries. Vehit duos,fert Phrixum et Hellẽ. Per freta longa,per maria ipsa.

Foemina, Helle. Dicitur tenuisse cornu sinistra infirma,non firma sinistra manu,q: nõ valida,quemadmodum dextera,ideo ex Ariete ipsa delapsa est. Cum fecit nomina aquę de se,cum ab occasu suo dictus est Hellespontus, hoc est pontus Helles,mare illud angustum inter Ægeum et ẽ Propõtida,vbi toties feliciori tpe congressi cum hoste sumus. Dum fra.Phrix. Vult suc.la.ferre opem sorori,quę ceciderat in aquas. Et dũ vsq; porrigit extẽtas manus, dũ extẽdebat illi manus, vt eam iuuaret. Pęne,q̃si. Perijt si..ũ illa,nã ẽ ipse in periculum fuit decidendi in aq̃s. Flebat, Phrixus. Vt amis.ↄsorte,sorore,q̃ in eadem sorte fuerat. Gemini pericli, q: in eodem ambo peri-

Hellespõtus a nomine Helles ibi submersę

culo fuerant. Nescius, ipse Phrixus. Iunctam sororem esse coniunctam. Deo cęruleo, Neptuno cęrulei maris Deo.nam decidens illa ab eo cõprehensa,et in nympham mutata,vnde in Argonauticis,Vittataq; constitit Helle, Iaz Panopes Tethydisq; soror. Tactis littoribus,postquam appulit littori Phrixus.

Aries fit sidus, q: detracta sibi pelle, cęlo locatus est,et inter sidera relatus. Et aurea lana huius, aureum ipsius Arietis vellus. Peruenit in Colchas domos, ad Aeetem regem Colchorum. Colchi in Scythia accolę Phasidis finitimi Eniochis,vnde Iason postea vellus eripuit. Treis vbi Luciferos, septimo calendas Aprilis, hoc est vigesimosexto die Martij, est ęquinoctium vernum.Verum Florentinus princeps inquit vernum ęquinoctium esse octauo calendas Aprilis. Autumnale octauo calendas octobris,exigua tamen differentia ex vnius solum diei. Vbi,postquam. Veniens Eos,veniens Aurora,nam εως Aurora est. Pręmiserit,antemiserit.

Æeta rex Colchorũ i Scythia

Treis Luciferos,tres dies ab ipso Lucifero,sic numerato triduum ab vltimo die Quinquatruum, hoc est a vigesimotertio die Martij erit vigesimusquintus dies,deinde sequentem ostendit,sic vigesimosexto die erit ęquinoctium. Feret,ipsa Aurora. Tempora diurna ęqua nocturnis, hoc est diem adęquabit nocti, sic erit ęquinoctium.

INDE quater pastor saturos vbi clauserat hędos, tertio calendas Aprilis Iano, Concordię, Saluti,ac Paci rem diuinam faciebant,quę numina aptissime connectuntur.Prudentia enim quam Iano tribuunt.Concordiam facit,Concordia salutem ẽ Pacem.Multę autem ędes Cõcordię Romę a multis dicatę sunt.Lege Suetonium, Liuium, Plutarchum,et Appianum.Ab ęde Salutis dicta est porta Salutaris,quę ei fuit proxima.Romanam autem Salutem vocat q: pro incolumitate populus Romanus ei sacra faceret. Auentino Luna colenda iugo,pridie calendas Aprilis Dianę in Auẽtino res diuina fieri consueuit,quo in monte Seruius Tullus Latinis populis persuasit, vt exemplo eorum,qui Dianę Ephesię ędem fecissent, et ipsi ędem Dianę ędificarent, quod fecerunt. Vnde illud est, Quęque Auentinum tenet, algidumque quindecim Diana preces virorum curet. Et illud, Phyllis Auentinę quędam, est vicina Dianę. Hanc Deam Auentinam nonnulli volunt Lucinam dictam, cum Dianam siue Lunam Palatinam noctilucam vocarent,q: in palatio (vt auctor est Varro) eius templum noctuluceret. Suspendebantur in hac ęde bouum cornua non

ANT. FAN.

Iano Cõcordię saluti ac Paci res diuina fit.iij.cal. April.

Lunę festũ pridie calen.

Diana Auẽtina

sernorum, ꝙ ibi Seruius rex decepto quodam Antrone coratio bouem insigni specie, ac pulchritudine dicitur immolasse, et eius cornua templo affixisse, vt Iuba suis monumentis mandauit. Dianę Auentinę simulachrum (vt scribit Strabo) Romani eodem modo disponentes apud Masillenses collocarunt, qui aliquando summa felicitate ex Romani populi amicitia floruerunt. Erit Romę templum Dianę in angiportu, qui patricius dicebatur, cuius ingressu viri abstinebant, vt Plutarchus in quęstionibus tradit.

Dianę tẽplũ i angiportu

> Inde q̃ter pastor saturos vbi clauserit hędos,
> Canuerint herbę rore recente quater,
> Ianus adorandus, cum quo cõcordia mitis,
> Et Romana Salus, araq; Pacis erit.
> Luna regit menses, huius quoq; tẽpa mensis
> Finit Auentino Luna colenda iugo.

PAV. MAR.

Concordia & salus & pax

INDE Quater, quarto die post, non tamen numerata die ęquinoctij, sed quatuor sequentibus diebus erit festum Iani, Concordię, Salutis, et Pacis, quoniam his eo die sacrificatur. De Iano, Concordia, et Pace dictum est in primo libro. Salutis autem ędes erat apud portam Salutarem de qua Pompeius Festus, Salutaris inquit porta appellata est ab ęde Salutis, quę ei proxima fuit. et Varro inquit, Collis Salutaris quatriceps os aduersum est Pylonoris ędem Salutis, et Tranquillus inquit de Augusto loquens, nonnulla etiam ex antiquis cerimonijs paulatim aboleta restituit, vt Salutis augurium, Diale Flaminum &c. Inde vbi, postquam. Pastor quater clauserit hędos saturos, vesperi quater reduxerit e pascuis, et incluserit capellas. Et herbę quater canuerint, albescent. Rore recente, gelido. Hac periphrasi a reductione capellarum et rore, vespertinum et matutinum tempus significat quater sic quatuor ortus et occasus, ergo post quatriduum, hoc est. xxx. die Martij. Ianus erit adorandus, sacrificandum erit Iano. Cum quo, Iano. Erit mitis Concordia, adoranda scilicet et illi est immolandum. Et Salus Romana, nam in ęde Salutis pro salute populi erecta litandum.

Et ara Pacis, vbi etiam peragenda eo die sacrificia. Luna regit menses, pridie calend. April. hoc est vltimo die Martij, festum est Dianę, cui in Auentino sacrificatur. Seruius enim Tullius sextus Ro. rex Latinorum populis persuasit vti exemplo eorum, qui Dianę Ephesię ędem fecissent, et ipsi ędem Dianę in Auentino ędificarent. Quo effecto bos quędam Sabino mirę magnitudinis nata est, respõsum datum eum populum summam imperij habiturum, cuius ciuis bouem illam immolasset, Sabinus bouem in Auentinum egit, et causam sacerdoti Romano exposuit. Ille callidus dixit, prius eum viuo flumine manus abluere debere. Sabinus dum ad Tyberim descendit, sacerdos Romanus bouem immolauit. Ita imperium ciuibus, sibi gloriam facto, consilioq; quęsiuit &c. Luna regit menses, de hoc a principio diximus, ꝙ menses a Luna computantur, et principia mensium illi sunt consecrata, cum eandem Iunonem et Lunam esse putarent. Huius quoq;, mensis Martij. Finit tempora, nam vltimus dies est illi sacer. Luna, hoc est ipsa Diana. Est colenda iugo Auentino, in monte Auentino, vbi est illi templum a Romanis pariter et Sabinis erectum, est igitur eo die Dianę sacrificandum.

Tẽplum Lunę in monte Auẽtino

Finis Tertij Libri.

Aduerte in folio. CX a tergo, vbi est illud. NOTA quia sic est legendũ, si Pli. xi. calen. Septembris exoriri dicat. Tu aũt sic accipias, Ouidium intelligere de ortu vespertino, ꝙ oriatur cosmice post occasum Solis, et Pli. &c.

PRÆFATIO IN QVARTVM LIbrum Faſtorum cum Declamatione orbitatis morte Fratrum. Paulus Marſus Piſcinas Po. Cl. Georgio Cornelio. M. Cor. Equitis. F. Salutem.

DEſtinatum tibi Cornelij opus maturãtem, et e medio curſu iã in portum accelerãtem Acerbiſſimę calamitatis meę nuntius, paulu; ab inſtituto reuocauit, et huic honeſtiſſimo labori noſtro morã, & miſerabiles quoq; lachrymas adiecit. Namq; illud attuli, quod ad sũmam mihi infelicitate; deeſſe videbat. Quicquid. n. reliqui nobis fortuna prius fecerat, ademit, vt ad extremam lugubrẽq; orbitatem redigeremur. Quã quide; miſerrimam miſeriarũ omniu; multi putauere. Pręſertim cum & ſcboles, et propagãdę deinceps ſobolis ſpes ſublata ſit, et fouendę quoq; in poſterũ ſenectę. Quod ſi ea ętas a propinquis interdũ contẽni ſoleat, Quid erit orbata liberis, et rebus quibuſcunq; chariſſimis, atq; omni ſolamine, & adiumẽto deſtituta. Quam miſera illa ſit, omnes apertiſſime norunt. Quę ſi ea ratione infelix dici poterit, cum in quo congeſcere poſſit, omnino careat. iure eſſe dicemus orbitatẽ infeliciſſimam, vnde ea nobis miſeria redũdabit, ſic & ego infeliciſſimus dici potero tot chariſſimis fratribus, tam numeroſa Marſorũ familia orbatus. Quatuordecim. n. infelix, na; adhuc ſuperſtes, mater enixa filios, Decem ſub ea ipſa ętate, quę parẽtibus plurimum voluptatis affert, dulci, & iucunda pueritia fatu; extinxit. Quatuor eramus reliqui. Tres hoc mihi quatriẽnium ſuſtulit. Primum ex his Angelum qdem vocatum, biennio mihi natu maiorem. Ab incunabilis religioni minorum a matre deſtinatum, ſuapte natura mitem, pium atq; manſuetu;, et qui me ſemp habuit longe ſibi vita chariorem. Iam grauẽ, omni morum laude, et vitę ſanctitate probatu;, quatrageſſimo ętatis anno mors immatura cõfecit. Duos deinde funeſtiſſima hęc Italię bella rapuerunt. Alterum Antonium nomine, quatuor ante me annis natum, Hetruſcũ ademit. alteru; itidem vt ſuperior, Angelum nuncupatũ, quem ego ipſe educaueram, et bonis moribus inſtitueram, et in quo ſpem omnem futurę ſenectę, ſi ad ea; me numina euexerint, tuendę collocaueram, et cui ſociam nuper thalami dederam, vt ex eo mihi eſſet illa ſobolem paritura, O me miſerum, O me infelicem, Latinu; ſuſtulit. Romanam. n. militiam ſecutus, in Tuſculano in pręſidijs erat, Iuuenis quidem, & corporis robore & animi fortitudine inſignis. Dum pedes in turcũ equitem, agrum populantem irruit, & a fronte congreditur, vulnerat infeſto telo, et ſeminecem ex equo dijcit. Alter eum a tergo et eques & turcus tacite adortus, nihil ſibi inde cauentem obtruncat. Itaq; fortiſſimus ille iuuenis crudeli fato vitam exhalauit. Altera; ego miſer nec aliquid reſcire poteram. Nemo. n. erat, qui tam luctuoſam, grauiſſimã, acerbiſſimamq; calamitatem per literas ab vrbe nunciaret. compulſus tandem meis literis, vt aliquid de fratre ſcriberet Cephalios meus rem omne; aperuit. Quo quidem accepto nuntio, quid acerbius, quid infelicius, quid calamitoſum, et lugubre magis afferri potuiſſet? Hinc igitur ingenti, atq; incomparabili dolore concepto, et animi conſternatione, et lachrymis ſine fine profuſis factu; eſt vt inchoatum tibi opus ad finem non deduxerimus. Nunc vero lachrymas et querelas minime repetens, nam vt de ſe poeta inquit, Non tibi ſunt moeſta ſacra canenda lyra. Ad intermiſſum modo laborem animum referemus, et proſequemur inceptum. Sequebatur enim quartus liber, vbi ratio menſis Aprilis et feſta recinuntur, in quo quidem multa ſunt, et tibi ſuauiſſime Corneli, et cęteris omnibus multu; voluptatis, et vtilitatis allatura.

ANTONII FANEN. ET PAVLI Mar. In Quartum Pu. Oui. Naso. Fasto. Librum enarrationes.

ANT. FAN.

Alma faue dixi geminorum mater Amorum. Nō recte sensit Eratosthenes, qui poemata ad mentem et intelligentiam indicādam non censuit, perinde ac poetę omnes non docendi, sed oblectandi gratia scripserint. Cum ꝯtra sapientissimi viri primum q̄dam philosophiam poeticā esse dixerint, et Homeri poema nihil esse aliud q̄ studium sapientię. Vn̄ poetarum figmenta non sunt semꝑ accipienda simpliciter, sed altius inspicienda, q̄ quidā opinentur, vt ecce quod ad hūc locuꝫ attinet; igneum semē e cęlo cecidisse in mare poetę finxerunt, et Venerem natā e spumis; quo nihil aliud significarunt q̄ ignem et aquā duplicē cām esse nascendi, vn̄ Aries calidus et humidus (vt dictuꝫ est) inter signa ʒodiaci obtinuit principatum, quē tamen multi calidum esse atq; aridū tradunt. Eaꝫ ob cām maiores nostri Aprilē mensem quo nitēt arua segetibus, prata herbis, arbores folijs, et ex ꝯiunctione ignis et humoris oīa procreant, Veneri dicauerunt. Eumq; mēsem Fuluius, et Iunius Gracchus, teste Var. alijq; nonnulli, q̄si Aprilem noīatuꝫ existimarunt a spuma, quā gręci Aphrō vocant, vn̄ Aphrodite Venus a Gręcis dr̄, quā nostri Cęligenā vocarunt, vt idem Var. auctor est, q̄uis Plut. in Numa, Ideo Aprilem a Venere dixerint noīatum, ꝙ eo mense et Deę sacrificāt, et ad calendas mulieres lauant myrto coronatę. Cingius aūt in libro quē de fastis reliqt (vt scribit Mac.) ait imperite quosdā opinari antiquos hunc mēsem a Venere noīasse, cum nullus dies festus, nullumq; sacrificium insigne Veneri ꝑ hunc mensem fuerit constitutum, cui Cingio Var. cōsentit, affirmans Veneris nomē, ne sub regibus q̄dem apud Romanos, Latinū vel Gręcum fuisse. ideoq; nō potuisse Aprilem a Venere noīari, sed ab aperiēdo dici magis putanduꝫ, quasi Aperile, ꝙ verna tēperie arridente (vt ait Plutar.) plantaꝝ germina aperiant, cęteraq; quę continet terra. Sciendum tn̄ non negare Vale. Flaccū, teste Macro. postea cōstitutum esse, vt hoc mense

Quid significat Venereꝫ natā ex spuma maris

Aprilis

Aphron Aphrodite

P. OVIDII NASONIS FASTORVM LIBER QVARTVS.

Alma faue dixi geminorum mater Amorum,
Ad vatem vultus rettulit illa suos.
Quid tibi ait mecum? certe modo festa canebas,

matronę Veneri sacrū facerent, quę Dea et mas et foémina putabatur. Vn̄ legimus Aristophanē eaꝫ Aphroditon appellasse, q̄uis (vt scribit Ser.) nōnulli dicāt non solū Venerē, sed ē alia numina vtriusq; sexus participationē habere. Sunt q̄ putant Romulum altiore prudētia ita primos ordinasse menses, vt cū ꝓcedens Marti eēt dicatus Deo plerunq; hoīum necatori. secundus Veneri dicaretur, q̄ vim eius q̄si bn̄ficia leniret, naꝫ cū in .xij. signis ʒodiaci primū signum Aries Marti assignatus sit, sequens .i. Taurus Venerē accepit. Lege Macro. dr̄ autem Venus geminoꝝ Cupidinuꝫ mater, sed scripserunt quidaꝫ plures esse Veneres, pluresq; Cupidines, vt Cice. q duas Veneres tradit, et tres Cupidines. Primum ex Mercurio et Diana genitū. Scđm ex Mercurio et secūda Venere. Tertiū quem Anteron dn̄t. Alij hāc Venerē, quam ex testibus Cęli et maris spuma genitā Aphroditē vocant, geminoꝝ Cupidinū mr̄em dicunt. vt Diua nō miti generata pōto, Quam vocant matreꝫ geminus Cupido. Hinc illud est Sillij, Cum sic suspirās roseo Venus ore decoros Alloquitur natos. Hoꝝ alter voluptatis est, quē Diogenes dicere solebat vacantiū occupationē. alter pietatis. Ille .n. turpis est de quo ait Vir. in Buc. Nunc insanus amor duri me Martis in armis Tela īter media, atq; aduersos detinet hostes. Ille pius de quo in .i. Æne. Neq; .n. prius ꝯsistere mētē Passus amor. Plato duplicē amorē esse dixit, Alteꝝ terrestrē atq; vulgarē. Alterum cęlestē, singularē. ac plane diuinum, et hūc q̄dem esse oī studio ac diligētia expetendū, illum vitādum tanq̄ humano generi pniciosuꝫ. ideq; hunc cęlestē amorē fauorem ēt vocat, sed sanctū ac diuino quodā instinctu ꝓueniētem. Sagittaꝝ Cupidinis alterā ideo auratā fingi arbitramur, ꝙ pulchritudo sępissime amorē facit, vel ꝙ auꝝ est calidū et humectum, nā ꝙ auro amor conciliari soleat, vt Aurea nunc vere sunt sęcula plurimus auro Venit honos, auro cōciliat amor. Licet veꝝ sit vt ad id figmētum attineat nō puta rim. Altera vero qua fugari amorē fabulant, ideo plumbū hꝫ mea sn̄ia, ꝙ constat ad alligatis lūboꝝ et renū partibus plūbi laminis ob eius frigiditateꝫ impetus Veneris inhiberi, auctore Pli. Sane alma

Quare Mīonę sacrificabant Veneri

Cupidines tres

Amor duplex

Sagitta cupidinis aurata

Sagitta cupidinis plūbū habēs

Venus

Num vetus ĩ molli pectore vulnus habes?
Scis Dea respondi de vulnere, risit, & aer
Protinus ex illa parte serenus erat.
Saucius, aut sanus, nunq̃ tua signa reliqui,
Tu mihi propositum, tu mihi semp̃ onus.
Quę decuit primis sine crĩe lusimus annis,

Almum

Venus ab alendo sic dicit, vt Alma Ceres, almus ager. Aluntur enim per Venerem aĩalia, hoc est p̃pagant et seruant species, q̃uis pereant idiuidua. Sed almus interdũ et pulchrum significat, aucto re Festo, quo nullum epitheton magis Venerem decet. Sciendum placuisse quibusdam amores tres esse. Alijs quinq;. Alijs plures. Vnde illud est Propertij, Hos vetuit me numerare timor.

PAV. MAR.

ALma faue dixi geminorũ mater Amorũ. Rõnẽ huius mensis, quẽ nũc quarto loco numeramus, cum secundo loco a Romulo esset institutus, a Vectio Macrobiano mutuabimur. Sctm, ingt, mensem nõiauit Aprilem, vt qdam putant cum aspiratione, q̃si Aphrilem, a spuma, quã gręci αφρον vocant, vñ orta Venus credit. Et hanc Romuli asserunt fuisse rationem, vt primũ qdem mensem a p̃re suo Marte, sc̃m ab Ænee matre Venere nõiaret, vt hinc potissimum anni principia seruarent, a qbus eẽt Romani nõis origo, cum hodie quoq; in sacris Martem patrem, Venerem genitricẽ vocemus. Alij putant Romulum, vel altiore prudentia, vel creti nominis prouidentia, ita primos ordinasse menses, vt p̃cedens Marti esset dicatus. Deo plerunq; hominum necatori, vt Homerus naturę conscius ait, αρεσ αρεσ βροτο δ'οιηε μιαιφονε τειχεχιϖ λητα. Secundus Veneri dicaret, q̃ vt in eius quasi bñficia leniret. Nam et in duodecim signis zodiaci, quorũ cuncta certorũ numinum domicilia credunt, cuz primum signuz Aries Marti assignatus sit, sequẽs mox Venerem .i. Taurus accepit, et rursus regione Scorpius ita diuisus est, vt Deo eẽt vtriq; cõis. Nec existimat rõne cęlesti carere ipsa diuisio, si quidez aculeio vel potentissimo telo, pars armata posterior, domicilium Martis est. Priorem vero partem, cui ξυγοσ apud Gręcos nomen est, nos libram vocamus, Venus accepit, quę velut iugo ꝯcordi iũgit matrimonia, amicitiasq; cõp[o]nit. Sed Cingius in eo libro, quem de Fastis reliquit, ait imperite q̃sdã opinari Aprilem mensem antiquos a Venere dixisse, cum nullus dies festus, nullumq; sacrificiũ isigne Veneri per hunc mensem a maioribus institutum sit, sed ne in carminibus qdem Saliorũ, Veneris vlla, vt cęterorũ cęlestium, laus celebrat. Cingio etiam Varro ꝯsentit, affirmans nomen Veneris, nec sub regibus quidez apud Romanos, vel Latinum, vel Gręcuz fuisse. Et ideo non potuisse mẽsem a Venere nominari. sed cum fere ante ęquinoctium vernum triste sit cęlum, et niuibus obductum, sed & mare nauigantibus clausum. Terrę etiam ipsę aut aqua, aut pruina, aut niuibus cõtegantur. Eaq; omnia verno, idest hoc mense aperiãtur. Arbores quoq;, nec minus cętera quę continet terra, aperire, seu in germen incipiant, ab his omnibus mensem Aprilem dici merito credendum est, quasi Aperilem, sicut apud Athenienses αντεστηριον idem mensis vocatur, ab eo q̃ hoc tempore cuncta florescant. Valerius autem Flaccus non negat hoc die postea constitutuz, vt Matronę Veneri sacrum facerent. Plutarchus vero in vita Numę, Aprilem inquit, quod Aphroditis idest Veneris habeat cognomentum. Quo mense et Deę sacrificant, et ad calendas mulieres myrto coronatę lauãt. Quidã vo non ab Aphrodit[e] Aprile[m] [n]oiatuz dicunt, sed quẽadmodum simplex se nomen habet Aprilem mensem vocatũ, quoniam verna tempie arridente, plantarum aperiãtur germina &c. Sed hęc hactenus. Poeta Veneris mensem scripturus, Venerem inuocat primo versu. Affuit deinde illa, et rogat an amet, cum ea vocet quid velit. O mater alma, o Venus mater. Geminorum Amorũ faue, mihi festa canenti. Alma Veneri adiungitur. Virg. Alma parens ꝯfessa Deam. et Alma Venus Phrygij genuit Symoentis ad vndam, ab alendo q̃ oĩa alat, vñ et Ci. Venerẽ dictam putat, q̃ ad res oẽs veniat. Geminorũ Amorũ, hoc est ioci et cupidinis, q̃ ambo filij Veneris tradunt. Hora. in .i. car. Siue tu mauis Erycina ridẽs, Quã volat circũ iocus et cupido, et Seneca in Tu. Diua nõ miti generata ponto, Quã vocat matrem geminus Cupido, pro ioco et cupidine dcm̃. Alter .n. est q allicit, alter q ꝯiungit. Illa, Venus. Rettulit su. vul. ad va. vertit se ad me. Ait qd tibi me .s. est, cur me nũc vocas. Certe mõ, pauloante, hoc est heri. Canebas, cãtando scribebas. Festa, dies festos. Nũ, an. Hẽs ve. vul. amoris .s. In mol. in lasciuo. Pector, amas ne nũc, sic p̃us amabas. Rñdi, ego.

SCIS De vulnere, nosti Ouidium nunq̃ eẽ amoris expertem, qui vel sanus amare ꝯsueuit. Nũq̃ tua castra reliqui, tractum a militibus, qui nõ modo non sunt transfugę, sed et incolumes et saucij vexilla non deserunt. Sine crimine lusimus, ipse in .ij. Tristium, Crede mihi distant mores a carmine nostro, Vita verecũda est, musa iocosa mea. Quam sententiam imitatus Martia ait, Lasciua ẽ nobis pagina vita p̃ba. Potuit hoc dicere vt relegatuz se credere videret ob Artẽ, quã scripsisset. Area ma. Metaphora est Florentinus iurisc. Locum inquit sine ędificio in vrbe areã, ruri agrũ appellari. Varro Areaz esse ingt vbi frumenta secta terunt, et arescunt, a cuius similitudine loca in vrbe pura puta areas dici, q̃ (vt ingt Fest.) q̃ vacua sint, quasi exaruerint, et quicq̃ gnãre non p[o]ssint id nomẽ acceperunt. Bene aũt meminit auctor areę in rebus sacris, quę ad ędes Deorũ esse ꝯsueuit. Vñ ait Virgi. Aut ante ora Deũ pingues spatiat ad aras. Sensus aũt est, In grauiore mã meum versat ingenium.

SCIS TU Dea vul. tu ipsa Venus nosti an amẽ, vel nõ amẽ. Risit, ipsa. Et aer p̃tierat se. ex il. parte, q̃si ridẽte illa aer ea ex p̃te serenus redditus ẽ. Altiusq; tendit snĩa q̃ verba, nã hoc ligdo apparet

Quare Venus dicta a gręcis αφροδιτη

Aries Marti assignatus

Plutar. & sacris Veneri dicatis mẽse Aprili

ANT. FAN.

Cõparõ ab eqs terẽtibus ĩ Area

PAV. MAR.

Nunc teritur noſtris area maior equis.
Tempora cum cauſis annalibus eruta priſcis,
Lapſaq; ſub terras,ortaq; ſigna cano.
Venimus ad q̃rtũ,quo tu celeberrima,mẽſes,
Et vatem,& menſem,ſcis Venus eſſe tuos.
Mota cytherea ẽ,leniter mea tempora myrto
Contigit,& coeptum perfice dixit opus.

quoties aſpectus Veneris,hoc eſt ipſius ſideris exo/rientis lętus, hoc eſt purus et lucidus videtur.Sere nitatem aeris indicat,ſecus in turbibus. Saucius aut ſanus,vel ardenter amauerim,vel non ita ve hementer.Nunq̃ tamen penitus ab more diſceſ/ſi,et in libris de Remedio,Sępe tepent alij iuuenes, ego ſemper amaui,Et ſi quid faciam, nunc quoq; quęris,amo.

Saucius', hoc eſt cuȝ vulnere. Aut ſanus ſine vulnere. Nunq̃ reliqui tua ſigna,trãs latio a militia. Nunq̃ diſceſſi a caſtris tuis, nam ſemper ſub te militaui, nec diſceſſi a ſignis, q: non verti terga hoſtibus. Tu mihi propoſitum, de q̃ ſem per dicere propoſueram. Tu mihi ſemper onus, qui ſim in rebus tuis ſemper occupatus. Quidam legunt opus. Luſimus,ludendo ſcripſimus. Pri mis annis,in iuuenta. Quę decuit, quę decoꝝ fuit iuuenem ſcribere. Sine crimine,et hoc alio tẽ dit q̃ ſcribat.Nam cuȝ ab Auguſto damnatus ſit, velata tamen vera cauſa ob Artem,quam ſcripſe/rãt.Nunc etiam vt ſe apud Germanicum excuſet, dicit ſe ea ſcripſiſſe, quę iuuenem decebat, et ſine crimine,quaſi dicat per quod damnari non me/ruiſſem et in Triſtibus ad Aug.Nullus legiſſes cri men in Arte mea,et illud,prius tamen dictuȝ,ſed ꝙ illud adducit,In quę meo nullum carmine cri men erit. Nunc maior area teritur noſtris eqs, maior nunc mihi ad agendum materia ſumpta eſt.Et eſt hoc in loco tranſlatio a tritura frugum ſumpta,nam vbi maior ſpicaꝝ copia,ibi maiore area opus eſt,ſic ipſe maiorem materiam maio/ribus annis accepit,nam poſt iuuentam.

Excuſa/tio Oui dij taci ta de lib. amandi

ANT. FAN. Myrtus Myrtea corona

MEA Tempora myrto Contigit,q: hęc arbuſcu la Veneris eſt,vt ait Plutar.Gaudet.n.littoribus,te ſte Seruio,et apta eſt plurimis neceſſitatibus mu/lierum.Vnde iperatores(teſte. A.Gel.) Corona myr tea vtebant,qui ouantes vrbem introibant,qbusq; incruenta victoria obuenerat, cui facilitati aptaȝ eſſe frondem Veneris crediderunt,ꝙ nõ Martius, ſed quaſi Venereus qdam triumphus ouantiuȝ fo ret,a quibus corona myrtea oualis dicitur,aucto re Feſto.Introibant autem vrbem ouantes, vel cũ bella indicta non.erant,vel cum ſine ſanguine cõ fecta fuerant.Ferunt Romanos, Sabinosq; cuȝ ꝑꝑ raptas virgines dimicare voluiſſent, myrtea verbe na depoſitis armis pacem firmaſſe in loco, qui poſtea ſigna habuit Veneris Cluacinę Cluere.n.an tiqui pugnare dicebant,teſte Plinio, qui arborem myrtum,ideo tunc electam dicit,q: ↄiunctioni ẽ myrto Venus p̃eſt.Huius arboris virgę geſtatę via tori ꝓdeſſe dñr in loco itinere impediti.

Cluere vñ Clua cina Ve nus

PAV. MAR.

TEMpora cum cauſis, hoc fuit noſtri ꝓpoſiti, vt tempora ſcriberemus,cum ortu et occaſu ſigno rum.Venimus iam ad Aprilem tuũ o Venus mẽ/ſem,faueas igitur tuo vati,tua nunc quoq; tempo ra canenti. Cano,cantando ſcribo. Tempora, annum,menſes,dies,feſtos,ẽ ꝓfeſtos,feſta ſtata,ẽ non ſtata. Cum cauſis,cum rationibus,vt i pñ/cipio quoq; diximus.Seu cum originibus, hoc eſt cum fabulis,ſiue hiſtorijs,vnde quid originem ha buerit.Et qm̃ cum originibus dixerim, neſcio qui interpretem fideliſſi/mum viꝝ pius, et ab oĩ maledicentia peni/tus abhorrentem nu/perrime fuerint inue cti,quaſi fuerit in eo verbo maieſtas natu/rę lęſa . Carpant licet in puerilibus ludis,et in nomen meũ paſ/ſim allatrent,non tñ efficient,vt ab inſtitu to diuellar.Illud enim mihi tam a natura datũ, q̃ vitę inſtitutione ſeruatum,ne quemq̃ verbis pro uocent,ne maledicendo cuiuſpiaȝ aures offendã. Fruſtra quidem laceſſunt,nondum.n. maledice/re didici.Nec ſi quid fieri poteſt,ſine vlla maledicẽ tię nota rñdebo.Turpiſſimum enim eſſet duci cũ quouis milite certamen.Sed hoc tantum dicere li/ceat,quod apud Luca.Cęſar vanam ſpẽ mortis ho neſtę concipis,haud inquit iugulo ſe polluet iſto Noſtra Metello manus, dignuȝ te Cęſaris ita Nul lus honor faciet.Sed ſatis ſit. Quãuis et illud Tra/gicum adduci queat,Domi lyciſſam quid pauiſſe profuit,vt illa roſtro Sanguinem hauriret truci, ſed redeamus ad rem. Cum cauſis,cum origini/bus,ſeu cum rõnibus,vt ab initio diximus.Nã to/to opere poeta cauſam, aut pro rõne,aut ꝑ origi ne ponit. Eteniȝ plerunq; refert,qua rõne quid fue rit,inſtitutum,et vnde originem habuerit,vt i pri mo lib.cuȝ agit,cur Priapo mactet aſellus, Cauſa pudenda qdem,ſed tamen apta Deo,refertq; vnde aſinoꝝ immolatio habuerit originem, Et poſtea i Carmentalibus, Vnde petam cãs hoꝝ, moremq; ſacroꝝ,quo pacto intelligenuus hoc in loco cãs? ꝑ meritione?an pro origine et rõne? ſed ne nimiuȝ imoretur,q: frequentes loci ſunt huiuſmodi, vbi cãm pro origine ponit,nam mox ſubijcit vñ pri/cipium res ipſa habuerit.Et q: non credit,euolua mus dilucidiores locos in ſcd̃o libro. vbi de luper/calibus agit.Dicite Pierides ſacroꝝ q̃ ſit origo, Atti gerit Latias vnde petita domos,Quę ſit origo di/xit,et originem lupercalium gręcam refert,iaȝ ne gari non poteſt,et i eiſdeȝ ſacris,cuȝ latinam ori/gineȝ referre vult inqt,Adde ꝑegrinis cãs mea mu ſa latinas.Vides ne q̃ apertiſſime cãs pro origini/bus poſuerit.Eodem enim tendit vtrunq;,nam cũ primum precatur muſas,vt dicant origineȝ et gręca relata eſt.Poſtea precať vt latina cauſa referať, quis eſt tam pertinax,qui pro origine dictum ne get,cum originem ſacroꝝ apertiſſime referat qđ creberrimum eſt apud poetam,cũ cãm aut ꝑ ori/gine,aut pro ratione ponit.Quod vt ↄſtet cũ cãm non ponit,ponit originem,vt in Palilibus, Expoſi tus mos eſt,moris mihi reſtat origo et in Storali/bus.

Cã ꝑ ori gine et rõne

Inuoca tio ad muſas

bus. Dic Dea rñdi ludoꝝ quę sit origo. In Lemuralibus, Dicta sit vnde dies quę nominis extat origo, Me fugit ex aliquo est inuenienda Deo. Originem hoc in loco dicit. Sed quid ꝓsequit vt videamus qua rõne positũ, Pleade Natemone virga venerande potenti Sepe tibi stygij regia visa Iouis.

Sensimus, & causę subito patuere dierum,
 Dum licet, & spirant flamina, nauis eat.
Si qua tamen pars te de Fastis tangere debet
 Cęsar, in Aprili quod tuearis, habes.
Hic ad te magna descendit origine mensis,
 Et fit adoptiua nobilitate tuus.

Venit adoratus Caduci fer aspice causã; Nominis ex ipso est cognita cã Deo. Quis negat causam pro origine positam, cum prius dicat, Quę nominis erat origo, et postea subdit, ipso Deo cognitã esse causam, et refert vnde originem habuerint Lemuralia, et in principio sexti, Hic quoq; mensis habet dubias in nomine causas. Et post, Hic ego querebam coepti quę mensis origo Esset, et in cura nominis huius eram; causas et originem indifferenter dicit, et postea, At decus omne mihi contingit origine mensis. Constat igitur tandem ex poeta ipso causam pro origine poni. His argumentis cum refert reꝝ, de quibus agit, originem, et cum interdũ vbi causam non ponit, originem ponit. Vel cũ cõuertat, vt causam pro origine, et originem ꝓ causa ponat. Arguamus nunc a diffinitione vocabuli. Fabius Victorinus sic diffinit, Causa est aĩ ipulsus ad aliquid agendum. Quicquid enim fit ex aliquo animi impulsu fit. Et quoniam ita forte arguitur, Romulus causa fuit condendę vrbis, propter ipsius animi impulsum, non tamen fuit origo, nam hęc refertur ad principium ipsius ędificationis, cum essent omnia quę ad rem facerent parata. Euoluatis Ciceronẽ inuenietis duplicẽ causam, impulsiuam, et ratiocinatiuam. Impulsiua est in ipso primo motu. Ratiocinatiua est in rõne et ɔsilio. Primo enim loco est animi impulsus, deinde est ipsa ratiocinatio. A prima quidem origĩe pendens. Et ipse impulsus est origo rei Frustra.n. adhiberet ratio, immo adhiberi non põt, nisi sit ille animi impulsus, nam vt ab initio diximus, ex causa est ipsa rõ, quę qdem ex reꝝ gerendaꝝ ordo ex causa venientium, vt quid quo loco facias, ac dicas intelligas. Ratio sine causa esse non põt, causa vero sine rõne põt. Hoc idem Fabius inqt. Sed iã pueris notum esse arbitror, impulsum illum animi originem esse reꝝ agendaꝝ. Sed qꝛ multis persuasum est ɔtrarium, et adeo tenellis mentibus infixum, vt auelli non possit si nobis non credit, nõ Fabio, non poetę nostro, non rõnibus credat tandem Aristoteli, et Ciceroni. Aristoteles enim ostẽdit causam esse negocioꝝ originem. Cice. in lib. de natura Deo. Causam hoc est principium inqt. Quod si hi errant, cum his errare malo, q̃ cum cęteris recte sentire. Arbitror etiam dicturos eos Aristotelez et Ciceronem errasse. Sed iam finis sit. Neq; volebã tam longe progredi, Deus enim testis est, me non fuisse maledictis responsuꝝ, sed qꝛ locus exigebat, vt de causis agerem, volui ostẽdere, vt oportuit cũ causis, hoc est cum originibus recte dictum, non vt quẽquã carperem, sed vt mea dicta defenderẽ. Sed prosequemur iter institutum. Eruta annalibus priscis, quę ego magna cura et diligentia ex veterum annalibus excerpsi. Et cano signa lapsa sub terras et orta; ortum et occasum signorum, vt ab initio dictum est. Venimus ad q̃rtũ mensem, ad Aprilem, qui quartus anni locum obtinet.

Quo, mense. Tu celeberrima, cultissima et celebratissima es. Et tu Venus scis vatem, me ipsuz qui cano tempora. Et mensem esse tuos, nam ẽ ego tui iuris sum, et mensis tibi dicatus, et a tuo nomine nuncupatus, faueas ergo dum ea canimus, quę ad te ipsam pertinent. Mota Cytherea, Venus mota est verbis meis. Contigit leuiter mea tempora myrto, vt inspiraret mihi mentem qua perciperem ea quę cupiebam, Myrtus enim Veneri sacra. de eo paulo inferius. Et dixit perfice cęptum opus, quod incepisti prosequere, et perfice.

Sensimus, contigere. s. illa tempora et mentem inspirasse. Et causę dierum, origines et mensis Aprilis, et festorum ipsius mensis. Subito patuere, fauente iamꝰ numine. Dum licet, scribere scilicet hec. Et spirant flamina, dum flant secundi venti. Eat nauis, nauigemus per translationem a nautis, qui secundo vento vtuntur, hoc dicit, Nunc cum Venus ipsa faueat, prosequemur intoeptum. Si qua tamen pars te, o Germanice, si qd est in Fastorum, quod ad te pertineat, pręcipuus est hic mensis, quoniam Veneri dicatus est, a qua quidem progenita est Iulea domus, in quam tu adoptatus es. Domesticus hic ergo vobis mensis, cũ Iuliorum progenitricis sit. Tamen o Cęsar, Germanice. Si qua pars de Fastis, de Fastorum libris et mensibus ipsis. Debet te tangere, te mouere, quod ad te pertineat.

Aprilis ẽ mẽsis gẽtis Iulię

IN Aprili quod tuearis habes, quoniam hic mẽsis a Venere nomen accepit, a qua Cęsares descenderunt. Vnde auctor subiungit. Et fit adoptiua nobilitate tuus, nam Iulius Cęsar a Venere per Iulium Ænee filium originem ducens adoptauit Augustum, Augustus Tiberium Neronem, Tiberius Germanicum, cui Naso (vt diximus) hoc opus inscripsit. Vnde nos iampridem aperientes amico cuidam nostro quid de inscriptione huius operis sentiremus, post multa illõ scripsimus, Noluit immerito Fastos scripsisse Neroni, Natus habet titulũ pręmia qui meruit. Pater Iliades, Romulus Ilię filius. Longum cum scriberet annum, Lunaris comparatione longum dicit, nam breuis est, si Solstitiali comparetur, qui. xij. mensibus constat.

ANT. FAN.

Auctores rettulit ille suos, Martem et Venerem vt Hęc generis princeps ipsius ille pater. Quod sibi nascenti proxima causa fuit, qꝛ Mars Romulo pater fuit, eum causam proximam vocat. Nam

Quare Venus dr mr Romuli

Venus Romuli mater dicit, sed alia ratione, multis videlicet gradibus interiectis Quidam legunt nascendi. cognatos Deos, Iouem ac Venerem. Hanc Ænee parentem, illum Dardani. Dardanon Electra quis nescit Atlantide natum? Virg. in viij. Æne. Dardanus Iliacę primus pater vrbis, et auctor Electra, vt Graij perhibent Atlantide cretus Aduehit Teucros, Electram maximus Atlas Edidit ęthereos humero qui sustinet orbes. Scire autem debemus tres

Atlantes tres

fuisse Atlantes, vt inquit Seruius. Vnum regem Arcadię, qui pater est Maię. Alius Maurum, qui maximus dicitur. Tertius Italum patrem Electrę, ex qua et Ioue natus est Dardanus, qui Dardaniam condidit, vt Home. scribit in .xx. Iliados. Licet quidam Dardanum non ex Ioue, sed ex Coryto rege Thuscię natum dicant; qui Electram vxorem habuit. Ex ea et Ioue Iasium quoq; genitum tradunt, vt Hinc Dardanus ortus Iasiusq; pater. Refertur sane hoc loco Romani sanguinis nobilitas a Dardanio Iouis Cretensis filio ad Romulus.

Dardanus Corytus rex Iasius Corytum oppidū

Quod Ouidi. facit non solum vt ostendat quare Aprilis a Venere nomen acceperit, sed Cęsaribus blandiatur, quibus placere studet. Ferunt Dardanum Coryto vita functo, a quo oppiduz Thuscię Coryti nomen accepit, cū ob regno ab Iasio dissentiret, eo interfecto se in Samothraciam, posteaq; in Phrygiam contulisse. Sed de his varia leguntur, qr (vt inquit Virg.) fama est obscurior annis.

PAV. MAR.

HABes quod tuearis, quod in tuo iure defendas In Aprili, in hoc mense. Hic mensis descendit ad te ipsum magna origine, magnis causis, seu rerum principijs. Naz illi numini dicatus est, a quo cęsareum genus originem ducit. Et fit tuus, tui iuris, aut tibi domesticus. Adoptiua nobilitate, ea nobilitate Iulea, in quam tu adoptatus es. Iulius enim Cęsar ex Iulio Ascanij filio progenitus est. Is Octauium adoptauit in filium, Octauius Tiberiu ea lege, vt ipse Germanicuz fratris filium adoptaret, sic per adoptionem a Venere quoq; originē ducit. Hoc pater Iliades, Romulus quoq; cum videret se a Venere progenitum, et patrem habuisse Martem, iungit menses ipsos, nam primo loco mensem a se ipso Marti, secundo Veneri dicatum numerauit. Pater Iliades, Romulus Ilię filius et vrbis conditor. Vidit hoc, scilicet se esse a Venere progenitum. cum scriberet, constitueret. Annum longum, annum ciuilem, quem decem mensium numerauit. Longum ad disse, di solarentiam anni Lunaris. Et rettulit ille suos auctores, Venerem, vnde esset sui generis origo, et Martem, quo natus erat. Et vt dedit primam anni sortem ordine fero Marti, vt primum locum anni a se constituti Marti assignauit. Quod fuit proxima causa sibi nascēti, quod ipsius fuerit auctor et origo propinquior. Nam pater qui eum genuit.

Hoc pater Iliades, cum longū scriberet annū,
Vidit, et auctores rettulit ille suos.
Vtq; fero Marti primam dedit ordine sortē,
Quod sibi nascenti proxima causa fuit,
Sic Venerez gradibus multis in gēte receptā
Alterius voluit mensis habere locum.
Principiumq; sui generis reuolutaq; quęrēs
Sęcula, cognatos venit ad vsq; Deos.
Dardanon Electra qs nescit Atlantide natū?
Scilicet Electram concubuisse Ioui?

Sic voluit Venerez receptaz in gente, in familia. Quidam legunt repertā. Multis gradibus, longa per gradus cognatione, nam per successionis ordines ab Aenea ad Iliam matrem. Habere locum alterius mensis, secundi, vt secundi anni locum obtineret ipsa Venus. Et quęrens, inquirēs ipse Romulus. Principium sui generis, vnde originem habuisset. Et sęcula reuoluta, ętates iam exactas, et reuolutas longa annorum serie. Venit vsq; ad cognatos Deos, idest vsq; ad Iouem et Venerem. Nam alter auctor Troiani generis altera Ænee mater, a quo ipse progenitus est. Dardanon Electra, explicat nunc poeta Romani generis vetustatem. Ipsamq; genealogiam a Dardano Iouis filio, vsq; ad Romulum ipsum. Quę quidem generationis series a multis, varijsq; scriptoribus explicata a nobis ex fidelissimis historiographis, tam gręcis q̄ latinis excerpta: Inque breue cōpendiolum superioribus annis, natali quidem Romano redacta est. Exposita quoad fieri potuit breuissime re ipsa ab vltima Troianorum origine, vsq; ad summum Romanę vrbis imperium. Quod cum locus exigere videatur, vt ipsa quoque series nunc exponenda sit. Non ab re visum est ea quę ad Romuleum genus pertinent, ab initio ad Romulum his nostris quoq; cōmentariolis inserere, vt nostro carmine vera nūc historia cognoscatur. Sic enim exorsi sumus.

Roma

Roma Genethliacă tibi nūc libat ad aram.
Cādida lux orta est,q̄ primū facta parenti
Fundamēta tibi,totū passura per orbem
Brachia,sidereo caput admotura tonanti.
Quo maius nihil est,tua te si gloria tangit,
Et decus antiquū,faueas pulcherrima vati
Roma tuo,et prima referentē ab origine rerum.
Fas sit in augustos deducere carmina fasces
Fabula vana procul tantis modo rebus adesto,
Vera canam,Arcadicos Atlas seruabat honores
Cum furit Electrę magno dyctęus amore
Iuppiter,hācq; grauem,et geminata prole parētes
Reddidit,Iasius pater hinc,et Dardanus orti.
Alter agit primo vitam sine coniugis vsu.
Accipit at Chrysem magno Pallante creatam
Dardanus vxorem,proles Idęus ab illa
Nascitur,et Dymas subijt postremus honori
Arcadico,cedit pater hinc,et filius alter,
Iasiusq; simul,magna iam classe parata
Armiferam in Thracem deuenitum, et celsa tenet
Insula,Mercurio genitus,Samothracia nomen
Cui dedit,at Cererez sibi dum concumbere tētat,
Occidit Iasius rutilo confossus ab igne.
Protinus in Phrygiam penetrauit Dardanus orā.
Heleumq; sinum tenuit,conscendit in altos
Idęus Phrygię montes,Idęa vocauit.
Nomine deq; suo iuga celsa,atq; orgia Bacchi
Instituit Phrygios,tum cum frenaret alumnos
Scamandri soboles,Idęeq; vnica nymphę
Teucrus,Cecropio quāuis referatur ab antro
Aduenisse,suo populos de nomine Teucros
Ex illo dixisse ferunt cui nulla virilis
Progenies,tantum patrios Bathea penates
Nympha colit,Chryse extincta tibi Dardane iūgit
Connubio pater hanc,pariterq; recepit auiti
In partem regni,et Teucro subeunte supremi
Fata rogi,Phrygia solus dominaris in omni.
Natus Erichthonius,quo fortunatior alter
Non fuit,ille auri,atq; equituz,et ditissimus agri.
Atq; huic Calliore Scamandri filia nupta.
Natus ab his Tros est,hic magnę nomina Troię,
Ex Troe et sobole Eumedis Callanide nati
Ilus et Assaracus,Ganymedis et inclyta forma.
Incoluit campos Ilus,hinc Ilion altum,
Quod male seruauit periurus filius Ili
Laomedon,Priamus de Laomedonte creatus,
Et matutinum raptus Titonus in ortum.
Ingentem Priamus cus fratribus Hectora gignit.
At sacer Assaracus Clytodore coniuge felix
Fit pater,atq; Capim genuit.cui Naide iuncta
Nascitur Anchises.Venus huic Simoëtis ad vndas
Æneam peperit,Priami cui nupta Creusa est.
Natus et Euryleon,generis spes maxima dictus,
Inq; fuga Ascanius.nam Troia ardente supmuz,
Et Priami genere extincto.miserabile magno
Collapso imperio ęternum penetralibus ignem,
Magnorumq; Deum sacra,Troianosq; penates
Sustulit Æneas,et cum genitore petiuit
Ærios montes,cui formidantia lustrum
Rursus bis geminum consumet agmina bello
Omnia Graiorum,tribuere abscedere tuto
Quocunq; ire velit,fato iam coniuge rapta,
E patria illachrymans,comites,natumq;,premq;
Secum agit,et structis iā puppibus ęquora verrēs
Thraces adit primum Troię e regione iacentis.
Hic hyemem q̄ longa fuit,q̄ moesta peregit,
Moeniaq; hic posuit,positoris habentia nomen.
Quiq; superfuerant bello,qui credere tutę
Se potuere fugę,dux mansuetissimus omnes
Suscipit,inde pius Thracensi littore soluit.
Vere nouo profugę sulcant Ægęa carinę
Æquora,et Ionias cursu tranatur ad vndas,
Et tamen Æneas Siculis appellitur oris.
Dumq; vrbes Elymi condunt.hic altera luctu
Aspera cessit hyems,sicula tumulatur harena
Anchises genitor,soluuntur iusta parenti.
Inde vbi veliuoli subsederat ardua ponti
Vnda,vocant aurę spirantes Solis ab ortu
Carbasa,Tyrrhenas agitur properata per vndas
Classis,ab Ænea mox in Laurentia ventum est.
Tunc Aboriginibus parentia littora,magni
Tybridis ora subit,cui tunc erat Albula nomen.
Rex Aboriginibus reddebat iura Latinus
Iam senior,dulci populos in pace regebat.
Vnica cui soboles tantum Lauinia virgo.
Hunc toties placidę monuere insomnia noctis
Suscipere externum,qui classem appelleret oris
Ausonijs,magnum imperium,magna inde futurā
Progeniem,toti quę post dominabitur orbi.
At pater Æneas fatalia signa sequutus
Aduenisse fugę finem,certo omine sentit.
Condendęq; suis pręgnans indicat vrbis
Parua quidem primo designat moenia sulco.
Nec mora turbatis rerum nouitate Latinis
Venit in alloquium regis,mox foedera iungunt,
Et datur Ænee dulcis Lauinia coniux.
Et simul e Phrygijs multis accepere Latinas.
Hinc omnes vno Latij cognomine dicti
Compositam vocat Æneas a coniugis vrbem
Nomine,et e Phrygijs quos secum adduxerat oris
Imperitat solis primo pater inclytus anno.
Cum tamen a Rutulis Latij premerent,et ipse
Afforet auxilio regi,caderetq; Latinus,
Atq; hostis pugna Turnus raperetur eadem,
Imperium accipit soceri,tutatur,et auget.
Et quartum regno iam tandem exegerat annum,
Cum cadit,aut bello raptus,fluctus ue Numici.
Quęsitumq; diu nulla tellure cadauer
Inuentū,inq; Deos translatum credidit omnis
Ausonia,huic pubes posuit Lauinia templum,
Atq; hoc cādenti scripsere in marmore carmen.
Terrestris,Diuiq; patris,fluctusq; Numici
Numine perpetuo qui flumina sancta gubernat.
Ascanius Latię suscepit pondera molis.
Hunc quoq; Tyrrhenis vrget Mezentius armis,
Victa tamen Latio cesserunt robora Marti
Tyrrhena,extincto crudeli funere Lauso.
Hinc memor Ascanius repetens mandata parētis
Egregij,simul et seruanda oracula diuum
Sępe animo voluens,celsis in collibus Albam
Condidit,et Latię dicta est ea regia genti.
Et iam tres septem lustris adiecerat annos

A patris interitu, quo regnum acceperat ingens.
Cum ruit in funus generosa prole relicta.
Imperium nati maior deposcit Iulus.
Venit Iuleꝫ genus vnde, decusq; superbum
Militię, atq; omnis Romanę gloria gentis.
Parte alia petit Ęnea, generatus auitum
Filius in regnum recepi, quem mater in altis
Ediderat siluis, nam cum Lauinia rapto
Coniuge, iamq; grauis, priuignũ moesta timeret.
Cesserat in siluas natumq; enixa, fideles
Pastores inter patrios in saltibus altis
Educat, et puero tribuit sua nomina casus.
Quoq; vbi cõpertum est, iussu reuocaný in vrbem
Ascanij, et paulo post hęc regina supremos
Versa est in cineres, et Tros sua fata sequutus.
Ergo ambo certant Latijs succedere regnis.
Hinc patruus, hinc ipse Deo dilectus Iulus.
Hoc tum certamen prudens, litemq; diremit
Tali indicio populus, succedat honori
Sacrorum, rebusq; Deum fugatur Iulus.
Et quoniam Silui regnum hoc dotale parentis
Siluius accipiat, factum hoc cognomen ab illo,
Regibus Albanis data sunt, sequiturq; parentem
Siluius Ęneas, cuius post fata Latinus
Regnum adijt, patri clarus subit Alba Latino,
Atq; Albę Calpetus, solium Capis inde paternum
Occupat, hinc patrio succedis Calpete regno.
Tum Tyberinus adest, pugna qui cęsus, et amne
Raptus ab Hetrusco, primo miserabilis ęuo,
Nomen aquę tribuit, post hũc Agrippa gubernat
Res Italas, tanto Diuum contemptor honori
Succedit, superos imitans Palladius ignes
Impius, ę ingenti cupiens pro nomine haberi,
Et terrere homines, superi Iouis igne crematur.
Absortusq; lacu est omnis vnda, obruit ędes
Regis, Auentinum proceres in regna vocarunt.
Romano dedit hic moriens sua nomina colli.
Filius inde Procas rebus successit auitis,
Hocq; satus Numitor, et tu crudelis Amuli,
Extinctoq; Proca subiit contentio regni.
Et data conditio est vter imperet, alter habeto
Troianas et opes, et quantuncunq; relictum est,
Vasorum, fuluiq; auri, argentiq; talenta.
Accipit imperium Numitor, fit ditior alter.
Moenibus ille potens, ast ille potentior auro.
Et regnis inhians, ingentia robora fortem
Militiam parat, et celsam mox occupat arcem,
Imperiumq; pio fratri violentus ademit,
Dat tamen vnde queat tenuem deducere vitam.
Inq; per insidias truncat Numitore creatum
Egestum in siluis, quo fratri nulla virilis
Sit soboles, tantum seruabat filia sedes
Siluia, et hanc Vestę curanda in sacra relegat.
Hęc quoq; siue proco, genione, aut numine Diuũ,
Aut ipse insignis pressisset Amulius armis
Sacra lauaturas dum mane incedit ad vndas,
Et viridi consedit humo, correptaq; somno
Fit grauida, obscura tegitur caligine tellus,
Solq; fidem fecit rutilo mutatus amictu
Concepisse Deo, sed quo conceperat orbi
Incertum est, redit illa domũ iaꝫ languida virgo.
Remq; aperit matri, velantur crimina, morbus
Fit causa, in templum cur non eat illa pudicum.
Mens tamen interea sęui seu conscia regis,
Seu suspecta doli, metuens, curare medentes
Illam adhibet, genitrix arcet, morbumq; virili
Non ait hunc sexu prodendum, turgidus ira
Vxorem mittit custodem, atq; illa tyranno
Mox scelus omne refert, furit ille insanior Euris,
Cuꝫ rapere ingenti maria omnia turbine tẽtant,
Et cęsurus erat pręgnantis viscera ferro,
Hinc instat Numitor, hinc Antho filia regis.
Inq; Deos referunt crimen sęuissimus iram
Distulit in decimę redeuntia cornua Lunę.
Siluia fit genitrix, heu prolem enixa gemellam,
Et virgis cędi virgo miseranda iubetur,
Defodierq; solo, poena hęc Vestalibus ipsis,
Quę vetitum patiantur opus, miserabilis Antho
Ante patrem supplex tumiduꝫ procumbit, et orat
Orat opem miserę, et precibus seruata sororis
Dicitur, at geminos deferri ad Tybridis amnem,
Immergiq; iubet fluuio. mandata ministri
Inuiti peragunt, tantum scelus vnda refugit,
Et pueri in sicca miseri versantur harena.
Quid nisi pro miseris poterant vagire querelis.
Vagitus enixa tamen lupa sensit, ad vndas
Sedatura sitim progressa accurrit, et illos
Deposita feritate videt, miserata iacentis
Eripit e coeno, debinc vbera plena gemellis
Admonet, o superi quanta est clementia cęli.
Qui positurus erat populis ingentia magnis
Moenia, perpetuos terrę latura triumphos.
Pascitur infelix infantia lacte ferino,
Atq; auis expositis suggessit Martia Picus
Sępe cibos, non hoc vatum, non fabula vulgi,
Sed fatale quidem, quos sors in magna vocabat
Imperia, hos casus, et mille pericula rerum
Parca subire dedit, tot per discrimina pastum
Quid repetam Astyagis muliebri e stirpe nepotem
Nutritum, quoq; lacte canum, miserantibus inter
Pastores quanto post imperitauerit orbi.
Gorgonis indigno coitu cui filia natum
Edidit, exponi iussit sua viscera siluis.
Lac illi tribuisse feras visum, inde relatus
Inq; iter angustum iactus, qua armenta redibãt,
Vt miserum obterrent, etiam hęc alimenta dederũt
Obijcitur canibus ieiunis, hi quoq; pascunt.
Vbera dantq; sues, et demum immergitur vndis
Oceani, summaq; infans leuis innatat vnda.
Seruaturq; Deum manifesto numine littus
Excipit, exceptum pauit quoq; cerua iacentem,
Et tandem ad magni sublatus culmina regni,
Factane quid referam Mosis crudelia nostri,
Eiectum Phario gemuit quem moesta fluento
Mater, et hic domini seruatus munere cęli
Esset, vt ille Dei populo qui moenia sancto
Poneret, et vera sub religione foueret.
Numina sic miseros seruarunt alta gemellos,
Esset vt ille Deis magnam qui conderet vrbem,
Ergo hęc e celso miracula monte videntes
Pastores stupere omnes, pecorisq; magister
Albani, magnisq; feram clamoribus vrgent.

Illa quidem flenti similis,post oscula gressu
Discedens lento,sese in nemora alta recepit.
Conuenere duces ouium,mirantur,opemq;
Ferre parant,vna primum tellure leuantur.
Suscipit hinc illos Euandri Faustulus Arcas
Gente satus,secumq; refert,et tradit alendos
Vxori,clarum cui tunc Laurentia nomen.
Educat hęc,crescunt cęlesti semine nati,
Iam pueri,iam tum iuuenes, iam pectora forti.
Non his cura greges,armentaue pascere, non hos
Pastorum cultus,et fistula pacta iuuabat,
Sed studium ludis primum exercere iuuentam,
Aut iaculo,aut nuda corpus lassare palęstra,
Et sophię Gabijs ambo incubuere Pelasgę.
Faustuleas tutantur opes,cęduntq;, fugantq;
Latrones,et cura fuit cui viuere rapto.
Et iam bis nouies Cancer gestauerat axes
Soliferos,toties tulerat Capricornus eosdem.
Cum tegerent teneras prima lanugine malas,
Inter pastores orta est contentio sępe
Montis Auentini, & Pallantia septa tuentes.
Sępe duo fratres Pallantia septa tuentur,
Et sub Auentino pulsant Numitoris ouile.
Res domino delata suo,regiq; superbo.
Mittitur infestus iuuenes qui comprimat hostis.
Lucebatq; dies,magni quo festa Lycęi
Panos erant,castoq; Deum dum indulget honori
Romulus,insidijs capitur germanus ab hoste.
Ad regem trahitur manibus post terga reuinctis.
Plectendam accepit Numitor,mox indole motus
Obstupuit,tacitum iuuene in penetralia ducto,
Quo genitus rogitat,pastoris sanguine cretum
Sese ait,ecce subit tectum Latinus alumno
Pastor opem,tutas aperit Numitoris in aures
Fata gemellorum, remq; omnem ex ordine pãdit
Romulus interea turbam collegerat omnem
Pastorum,secumq; Albana in moenia ducit.
Sub ęrio insignes clypeo,sudibusq; pręustis.
Inferiore vrbis subierunt parte,ruuntq;
Consulto Numitore tamen, sub tecta tyranni,
Et regem obtruncant,et Celsa Romulus arce
Vi potitur,prolesq; omnis deletur Amuli.

Pallãtia septa

Hactenus iuuet hęc de Romulo dixisse, quoniã eo natali nos longius progressi sumus ad Augusti tempora,referemus tamen suo loco, quę ad cõditam vrbem pertinent.Sed redeamus ad poetam, et ex eo genealogiam ipsam exponamus. Quis nescit,quasi omnes sciunt. Dardanon natus Electra Atlantide Dardanum filium fuisse Electrę Atlantis filię et Ionis. Si licet, certe. Quis ne. Electram concubuisse, pro succubuisse. Ioui, hoc ab historicis refertur, ex Ioue Cretensi et Electra Atlantis filia natos fuisse Dardanum,et Iasium.

Huius Erichthonius,Tros ẽ generatus ab illo,
Assaracum creat hic, Assaracusq; Capyn
Proximus Anchises,cum quo cõe parentis
Non dedignata est nomen habere Venus.
Hinc satus Aeneas, pietas spectata per ignes,
Sacra,patremq; humeris,altera sacra,tulit.

ANT. MAN.

Erichthonius

HVIVS Erichthonius, hic Dardani filius mortalium omnium ditissimus fuit,teste Homero, q habuisse dicitur tria equarum millia, quę pullos nutriebant.Non est autem hic Erichthonius,quem serpentinis pedibus fuisse fabulantur terrę ac Litis filium,de quo Ouidius alibi,Pallade conspecta natum de crimine virgo Sustulerit quare quęret Erichthonium.Hunc fabulosum idem poeta sine matre creatum scribit.Dardanus autem Erichthoniũ suam dicitur e Teucri filia genuisse. Tros est generatus ab illo,hic est Ili, Assaraci, et Ganymedis pater,quem Erichthonius genuit ex Calliore.Ab eo Troia dicta est, quam ante a Dardano Dardaniã, a Teucro Teucriam dixerunt.Cęterum ab Ilo eius filio Ilium nomen accepit. Assaracusq; Capyn, Capys ex Assaraco et Clytodore genitus, Anchisen genuit. Non dedignata est, immortalis Dea, vt mater Ęneę fieret non aspernata ẽ mortalis Anchisę coniugium,vt coniugio Anchisa Veneris dignate superbo. Venimus ad felix aliquando nomen Iuli,hic(vt Dionysio placet)in fuga Ascanius appellatus ẽ,ante Euryleon. Sed Cephalon scriptor vetustissimus(vt idem inquit)memorię prodidit quatuor Ęneę fuisse filios,Ascanium, Euryleontem, Romulum,ac Remum. Fuit autem Ascanius Ęneę filius ex Creusa, quãuis Liuius dubitet Creusęne an Lauinię filius fuerit. Is(teste Seruio)a prima barbę lanugine,quę ei nascebat,quo tempore Mezentium superauit, sm Catonem,Iuli nomen accepit, a quo dicta est familia Iuliorum. Quãuis sint qui eam ab Ascanij filio denominatam velint.

Tros

Capys

Euryleon

Ascanius Ęneę filij Iulus

PAV. MAR.

HVIVS, Dardani. Erichthonius, fuit filius ex Batthea filia Teucri,quem fortunatissimũ Homerus vocat. Tros est generatus ab illo,ex Erichthonio et Calliore natus est Tros. Hic,Tros. Creat,gignit. Assaracum, ex Troe et Callanide Eumenis filia natus est Assaracus, Ilus,et Ganymedes. Hic, Assaracus. Creat Capyn, nam ex Assaraco,et Clytodore natus est Capys. Proximus Anchises,quem Capys ex Naide genuit. Cũ quo Anchisa. Venus non est dedignata, sed dignata. Habere commune nomen parentis, hoc est Non puduit Venerem Anchisę succumbere, et ex eo parere,sic habere nomen parentis cum eo commune.Nam peperit illi Ęneam. Hinc, ex Venere et anchisa. Satus,natus est Ęneas. Pietas spectata per ignes,quasi cuius pietas experta, et cognata,et probata per medios ignes,et Crispus, Ni virtus,fidesq; vestra spectata mihi satis foret. Ęneas ereptus est a numine per ignes,et hostes in excidio Troiano.Vnde ipse apud Virg.Descendo,ac ducente Deo flammam inter hostes Expedior, dant tela locum,flãmęq; recedunt. Tulit humeris sacra, ignem Vestalem,Deos penates,et alia Troiana sacra. Et patrem,Anchisen,quem humeris aspor

Venus ẽ vtriusq; sexus Dea

tauit,per appositionem. Altera sacra, quoniam illi Æneas diuinos detulit honores. Vnde apud Virgi. Nunc pateras libate Ioni, precibusq; vocate Anchisen genitorem. Cui non tantum immortalitatem, verumetiam ventorum tribuit potestatem. Poscamus ventos, atq; hęc mea sacra quotannis Vrbe velit posita templis sibi ferre dicatis. Venimus aliquando ad felix nomen Iuli, ad nomen Ascanij Ænee filij ex Creusa Priami. Imitatur in hoc Virgilium, qui Ascanium Iulum appellauit. Vnde in primo Æneidos, At puer Ascanius cui nunc cognomen Iulo Additur. Iulus erat, et veteres interpretes dicunt Iulon appellatum, cum adulescens cum Mezentio pugnauit. Verum Dionysius inqt appellatum ab initio Euryleonta, et in fuga Ascanium, et eius filium Iulum vocatum. Pompeius quoq; ostendit Ascanium habuisse duos filios, Iulum et Æmulium. Ab Iulo manauit domus Iulea, siue Iulia. Ab Æmulio genus Æmulium. Vn̄ a quo Iulo. Domus Iula, familia Iuliorum, domus ipsa Cęsarea. Tangit auos Teucros, Troianos. Nam a Troianis, hoc est ab ipso Iulo, progenitus est Iulius Cęsar. Vnde apud Tranquillum de prodigijs mortem Cęsaris portendentibus, Tabula ęnea in monumento, in quo dicebatur Capys conditor Capuę sepultus, inuēta est conscripta literis, verbisq; grecis, hac sententia. Quando ossa Capys detecta essent fore vt Iulo prognatus manu consanguineorum necatur, magnisq; mox Italię cladibus vindicatur &c. et Dionysius inquit ab eodem Iulio Iulios vocatos, et prosequitur, Fuitq; hęc familia maxima, atq; clarissima omnium, quas nos sciamus. Virosq; tulit duces illustrissimos, quibus virtutes prębuerunt, vt de stirpis generosissimę indole in dubium venire nequeat &c.

Capys cōditor Capuę

ANT. FAN.

V enimus ad felix aliquando nomen Iuli,
Vnde domus Teucros Iulia tangit auos.
Posthumus hinc, qui, q̄ siluis fuit ortus ī altis,
Siluius in Latia gente vocatus erat.
Isq; Latine tibi pater est, subit Alba Latinū,
Proximus est titulis Epytus Alba tuis.

Siluius Posthumus

POSthumus hinc, deest verbum successit. Ascanius enim Siluio reliquit imperium, quoniam (vt quibusdam placet) sine liberis perijt. Fuit autem Siluius Ænee filius ex Lauinia, ex qua natus est post Ænee mortem, vnde Posthumus vocatur. Eius mater cum post mariti obitum Ascanij timeret insidias, in siluis, ad quas grauida confugerat, enixa dicitur, et ab ijs Siluium nominasse, ea quo reges Albani Siluij dicti sunt. Virgili. in sexto Ænei.
Silui Albanum nomen tua posthuma proles,
Quem tibi longęuo serum Lauinia coniux Educet siluis regem, regumq; parentem. Alijs eundem Siluium placet Ascanij non fratrem fuisse, sed filium. Lege Liuium ac Dionysium a quibus diuersa traduntur, ne te obtundam, nobis illud placet qđ Liuius sentit, tam vetera pro certis affirmare nō oportere. Isq; Latine tibi pater est, quomodo Siluius Posthumus est latini pater, cum Liuius scribat e Siluio natum Æneam Siluium, et Latinum genitum ex Ænea. Dicendum est Ouidium a Liuio dissentire, cum velit Latinum eius Siluij filium esse qui successit Ascanio. Ipse i. xiiij. Metamorphoseon, Inde sub Ascanij ditione binominis Alba, Resq; Latina fuit, successit Siluius illi Quo satus antiquo tenuit repetita Latinus Nomina cum sceptro. Crede nobis lector candide prudentis est in rebus tātę vetustatis nō pcipitare iudiciū. Seruius Honoratus Porcam scribit fuisse regem duodecimum Albanorum, et Capyn sextum, non septimū ponit, qua in re Nasoni manifeste astipulatur. Idem etiam vult. xiij. tantum fuisse reges Albanorum de Aenee et Lauinię genere, cum alij aliter tradant. Hi quantum regnauerint Eusebius docet. Subit Alba Latinum, Liuius, Latino Alba ortus. Proximus est titulis Epytus Alba tuis, Epytus a Dionysio Calpetus appellatur, a Liuio vero Atys, ab Eusebio Atys siue Epytus. Ille dedit captę repetita vocabula Troię, Epytus filium Capyn vocauit, referens nomen patris Anchisę. Capys Calpetum genuit, qui ei successit Ouidius alibi, Post hunc Calpetusq;, Capysq;, sed Capys ante fuit. Et tuus est ideo Calpete factus auus, Calpeti auus est Epytus. Sane notandum hoc loco in nomine proprio nō dubitasse Ouidiū producere antepenultimā, quā ipse alibi corripuit, qđ sine vitio fit, teste Seruio.

Siluij reges

Varię opiōes de Ascanio filio Ænee

Capys in syllabis notādus

HINC, Deinde. Posthumus, q̄ post Ænee mortem ex Lauinia natus est. Qui q̄ ortus fuit in altis siluis, erat vocatus Siluius in gente Latia, Latini Siluium appellauerunt, quoniam in siluis natus erat. Nam (vt Diony. inquit) suscipiente regnum Ascanio, exterrita Lauinia ne quid ob nouercale nomen ab eo mali acciperet, pręgnans ipsa Tyrrheno cuidam regij pecoris magistro, quem Latino sciebat fuisse in primis gratum. Isq; eam in desertas adducens siluas, et vt aduentitiam quandā custodiens conscijs rei eam conspici permittebat. Cōstructis in siluis ędibus nequaquam multis hominibus notis. Natumq; deinde puerum aluit, Siluium a silua nominans, quemadmodum si qs grece diceret Hyleum. Procedente deinde tempore, vbi magnam conquisitionem mulieris fieri a Latinis cognouit. Suspectumq; multitudine Ascanium, quasi ille perdidisset puellam rem populo aperit, educitq; ex saltu mulierem ipsam cum puero. Tali itaq; fortuna visus Siluius hoc nomen habuit, genusq; illius omne deinceps regno potitus est. Postquam enim fratrem eius mori contigit, cum dubia esset regni hęreditas, ad eum ne pertineret, an ad Ascanij filium maiorem Iulum, qui in paternum imperium succedere postulabat, eorū cōtrouersiam populus diremit. Cum alijs adductis rationibus, tum hac non minima, q̄ ex matre natus esset regni hęrede Siluius. Iulo autem regni loco sacra quędam est potestas attributa, atque honor, cum periculis vacans imperij, tum vero vitę

PAV. MAR.

Siluius vn̄ dī

tranquillitate

tranquillitate superior, quo nunc etiam vsq; ad ętatē meā genus illius fruitur. Hęc ille. Posthumus, Vulp. iurisco. Posthumos dicimus eos dumtaxat, qui post mortem parentis nascuntur. Hoc verum est in stricta significatione vocabuli. Largo tamen significatu, Posthumus dicitur etiam qui post testamentum a patre factum nascit, etiam si pater viueret &c. Isq; Latine tibi, ex hoc loco detracti sunt duo versus, qđ primus ego aduerti nostro tempore, Poeta.n. primo loco meminit Siluij Posthumi, deinde Latini. Verum medius horum fuit Æneas Siluius, Siluij primi filius, et huius Latini pater. Hic.n. Æneas Siluius medio horum loco a Liuio memorat. Et Diony. inquit, Siluius aūt cum vnde triginta imperasset annis, suscipiēs imperiū Æneas eius filius vnū et.xx. regnauit annos. Post hunc aūt Latinus vnum et quinquaginta. Virg. quoq; vtriusq; meminit, ē Siluij Posthumi ē Æneę Siluij, primo.n. loco inqt, Ille vides pura iuuenis qui nititur hasta, Proxima sorte tenet lucis loca, primus ad auras Ætherias Italo cōmixtus sanguine surget Siluius, Albanum nomē tua posthuma proles, Quem tibi longęuo serum Lauinia coniux Educet siluis regem, regumq; parentem, Vnde genus longa nostrum dominabitur Alba. Proximus ille Procas Troianę gloria gentis. Et Capys, et Numitor, et qui te nomine reddet Siluius Æneas pariter pietate vel armis Egregius, si nunquam regnandam acceperit Albā. Ex his pateat, ex hoc loco detractos duos versus, qm̄ nulla est mentio Æneę Siluij, cū esse debuisset, nec omisisset poeta, qui historiam nouerat, qui Virg. et eius scripta viderat. Qui eodem tēpore fuerat, quo et Diony. et Liuius. Sed id inde factum est. Rudes et historiarum inexpertes posteri putarunt eūdem fuisse Siluium, et Æneā Siluium. Ita duos versus, tanq̄ superfluos abraserunt. O Latine hic, Æneas Siluius. Est pater tibi, regnauitq; (vt diximus) vnū et quinquaginta ānos. Ab eo (vt inquis) inquit Colonię aliquot deductę, prisci Latini appellati. Mā-sit postea Siluius omnibus cognomē, qui albę regnarunt. Alba subit Latinum, Siluius Alba Latino patri successit, regnauitq; inde quadraginta annis. O Alba Epytus est proximus titulis tuis, Epytus filius sequitur te, et succedit tibi in regno. Hunc Diony. Calpetum vocat, regnasseq; ait sex et ix. annos. Ille, Epytus. Dedit vocabula repetita captę Troię, voluit ille repetere vocabula Troiana, qm̄ Capys fuit Anchisę pater, et alter ab illo Capys Ęneę socius, qui cum eo in Italiam venit. et Capys septimus Albanorū rex, huius Epyti seu Calpeti filius, qui duo de triginta annis regnauit. Troię captę, quę capta fuerat a Gręcis. aut posuit captę, vt in principio dictionis Capym ostēderet, cui idē est, Capy.s. Et idem, Epytus. O Calpete est factus tuus annus, nam Epytus Capym, Capys Calpetū genuit. Sic Epytus seu Calpetus erat huic annus, regnauitq; Calpetus vsq; ad tertium decimum annum.

POST hūc Tyberinus, hic (vt inquit Liui.) in traiectu Albulę amnis submersus celebre ad posteros nomē flumini dedit.

> Ille dedit captę repetita vocabula Troię,
> Et tuus est idem Calpete factus auus.
> Accipiēs regnū post hūc Tyberinus ab illo,
> Dicitur in Thuscę gurgite mersus aquę,
> Iā tamē Agrippā natū, Remulūq; nepotē
> Viderat, i Remulū fulmina missa ferūt.

Agrippā, hunc Eusebius tradit regnasse annos.xl. cū Diony. tantū scribat.xxxiij. Sed nihil mirum in tanta caligine vetustatis. Remulumq; nepotem, Liui. Post Agrippam Remulus Siluius a patre accepto imperio regnat. Auentino fulmine ictus ipse regnum per manus tradidit. Fuit autem cōtemptor Numinum, vt scribit Diony. vnde meruit fulmine interire. Ouid. alibi, Romulus maturior annis Fulmineo perijt imitator fulminis ictu. Insanus rex vt Deus haberetur nō dubitauit imitatus fulguribus homines exterrere.

Venit Auentinus post hos, ab hoc rege quidam Auentinū montem vrbis dictum volūt, q̄ ibi extinctus fuerit ac sepultus, vt, Quo regnarat eodem Monte iacet positus, tribuitq; vocabula mōti. Alij ab Auentino rege Aboriginū, alij ab auibus, alij ab aduentu hoīum, alij ab aduectu, alij ab Auente fluuio. Lege Festum, Ser. ac Var. Post illum tradita regna Procę, Proca Numitorē et Amuliū procreauit, legauitq; regnum Numitori, qui maior natu erat, sed plus potuit vis q̄ volūtas patris, vt Liui. scribit. Amulius.n. pulso Numitore sibi regnum arripuit, additq; sceleri scelus. Nā ē Lausum eius filium interemit, qui a Diony. Egestus dr̄, et Iliam siue Rheā, quam et Siluiam vocāt, Vestalē virginē legit. Est aūt Lausus adulescens in venatione interēptus, vt Diony. tradit. Plut. in hac historia dissentit aliquantulum a Liuio, cui nos maluimus credere mētienti, q̄ alijs vera tradentibus.

TYBERinus post hunc, Calpetum. Ab illo accipiens regnū, nam eius filius fuit. Dicit mersus, obrutus. In gurgite Thuscę aquę, in fluuio, qui e Thuscia labit. De quo Dioy. Tyberinus octo regnauit annos, atq; in prelio mortuus, qđ secundum flumē fuit, ripamq; a profluente, flumen sibi cognomē reliquit, vocatū prius Albula. et Liuius inquit, Tyberinus qui in traiectu albulę amnis submersus celebre ad posteros nomen flumini dedit. Iam tamen viderat, ipse Tyberinus.

Natum Agrippam, nam eius filius Agrippa. et Diony. inquit, Tyberino deide successor Agrippa annos tres et triginta regnauit. ē Liui. Agrippam Tyberini filium ostendit. Et Remulū nepotem, viderat. s. Liui. inquit, Post Agrippā Remulus Siluius a patre accepto imperio regnat. Dio. Alladium vocat. Sic enim inquit, Post Agrippam Alladius.xx. annos. Res quędam tyrannica, et cū Dijs inimicitias gerens, nam ab eo despiciente numina, apparatę sunt fulgurum imitationes et fra-

Posthumus ex Vulp. iurisco. vñ dicitur

De successione Æneę ex regibus Albanis multa

Ante pe/ multia inpprio pducit

NAT. FAB.

Lausus ī venatiōe fuit mortuus Amulij patrui frau de

PAV. MAR. Nota textū debeř scribi calpete, nō capete vt supra

Venit Auētinus post hos, locus vnde vocat̃
Mons quoq;, post illũ tradita regna Procę
Quē sequtur duri Nũitor germanus Amuli.
Ilia cum Lauso de Numitore sati.
Ense cadit patrui Lausus, placet Ilia Marti,
Teq; parit gemino iũcte Quirine Remo.
Ille suos semp̄ Venerem, Martemq; parentes
Dixit, et emeruit vocis habere fidem,
Neue secuturi possent nescire nepotes,
Tempora Dijs generis cõtinuata dedit.

gores tonitruis similes, qbus terreri homines, tanquam esset Deus postulabat. Ceterum imbribus, et fulminibus in eius domo cadētibus. Atq; lacu iuxta quem habitabat insolitam inũdationez capiēte, inclusus cum tota domo absorptus est, et nunc adhuc per lucente lacu, in parte quadam, cuz deficit latex, subseditq; altitudo, apparent ruinę, et alia ędificioruz vestigia &c. Ferũt, dicunt. Fulminā missa in Remulum, in hunc Alladiũ. et Liuius fulmine ictum ostendit. Nā inquit, Auentino fulmine ictus ipse regnuz per manus tradidit.

Auentinus fulmine ictus

Post hos, Agrippaz et Remulum. Venit Auētinus, de quo Dio. Huic deinde successit Auentinus, a quo vnus ex septem collibus, qui habitabātur Romę cognomen sumpsit. Hicq; annos septem et triginta imperiũ tenuit. et Liui. Is sepultus in eo colle, q nũc est pars Romanę vrbis, cognomen colli fecit. Vnde, a quo Auentino. Locus mons quoq;, etiaz ipse collis, Vocatur, cognominatus est ab eo Auentinus. Locus, in quo sepultus, et totus deniq; mons Auentinus dictus aliqui legunt. Lacus vnde uocat, quoniam Auētinus fuisset paludibus ab reliquis montibus inclusus. Post illum, Auentinuz. Regna sunt tradita Procę, Procas deinde post Auentinum annos tres et xx. regnauit, vt Diony. tradit. Quem, Procā. Sequitur Numi. ger. du. Amu. Liui. inquit, Proca deinde regnat. Is Numitorem atq; Amuliuz procreat. Numitori, qui stirpis maximus erat, regnum vetustũ Siluię gētis legat. Plus tamē vis potuit, q̃ voluntas patris, aut verecundia ętatis. Pulso fratre Amulius regnat. Plu. vero, qui de viris illustribus scripsit, tradit Procām habuisse duos filios, Numitorem, et Amulium, isq; regnum annuis vicibus habendum reliquisse, vt alternis imperarent, sed Amuliũ fratri imperium non reddidisse et cetera. Diony. inquit, Deinde Amulius haud iure regnuz occupans, cum Numitori p̄beretur fratri seniori, duos et quadraginta regnat annos. Plut. vero, cuius sententiam in carmine sequuti sumus, ita inquit, Inter Albanorum reges, qui ab Ænea duce stirpis primordia deduxerant, totius ciuitatis duobus imperium relictis fratribus Numitori, et Amulio per successionis ordinē deuenit. Amulius vero cuz res Albanas bifariam partiret, Regnum. s. et quez ex Troia thesaurum maiores deuexerant, vt vtrā partem velit, alter deligeret, tyrannidem potius sibi Numitor elegit, sed Amulius ob auri magnitudinem factus potentior, fratrem adortus sedem regiam facile occupauit, poeta ergo inquit. Quē Procam. Sequitur Numitor, cuz Numitori regnum debetur. Germanus Amuli duri, et ob

Varię opiniones de, Amulio pulso regno

id dirum, impiũ, et crudelem vocat, q: fratrem regno deiecit. Ilia cum Lauso sati, nati sunt. De Numitore, Numitor duos filios habuit, Lausum, quem Diony. Egestum vocat, et Iliam, quę et Rhea. Lausus cadit ense patrui, Amulius Lausum per insidias obtruncat. Et de eodē Liuius ait, Addit sceleri scelus, stirpem fratris virilē interemit, fratris filię Rheę Siluię per speciē honoris, cum Vestalē eam legisset, perpetua virginitate specie partus adimit. et Diony. Amulius inquit postquā regnum Albanorum inuasit, prohibito paternis honoribus Numitore fratre maiore, et alia q̄daz, Iliam p̄ter ius, ęquũq; egit, et ad extremum prolis inopem Numitoris domum facere cogitauit, cum ob metum ne poenas daret aliq̃n scelerum. Hęc itaq; cuz multo ante animo agitasset, primum q̃dem Numitoris filium Egestũ nomine, tunc pubescentez, obseruatis locis vbi venabat̃, insecitq; solitudine maxima, venatũ exeuntem interfecit, subornatis qui dicerent interēptum latronibus esse adulescentē, et reliqua.

Egestus Numitoris filius

Ilia, quę Rhea et Siluia dicta est. Placet Marti, et eā grauem reddidit, de hac diximus et in secundo et in principio tertij.

GEMIno, gemello, q: eodem partu Romulus ac Remus in lucem editi sunt. Venerem, Martē q; parentes, in infinitum extenditur parētis nomen, vnde licet Venerem parētem Romuli appellare.

ANT. FAN.

Tempora continuata, Martium et Aprilem, inter quos alium mēsem non interposuit. Italia nam tellus &c. floruit aliquando in Italia Grecia potentissimis et magnis vrbibus, vt ait Cic. in. iiij. Tuscu. questionũ. Virg. Effuge cuncta malis habitantur moenia. Ceterum nõ pars Italię soluz, sed ipsa quoq; Sicilia magna Grecia dicta est. Strabo. in. v. Geographię, Magnam mediterraneę partem inceperunt a Troianis orsi tēporibus, iam. n. tantopere res greca amplificata fuerat, vt et hanc et Siciliam magnā Greciam appellarēt. Venerat Euāder, colligit nonnullos Grecos, necnon et Phrygum, q se in Italiam contulerũt, quorum Euāder (vt supra diximus) cũ multis ad Italiam venit. vt Arcades his boris genus a Pallante profectus, Qui regem Euādruz comites, q signa sequuti Delegere locum et posuere in mõtibus vrbem. Venerat Alcides, Hercules quoq; nõ venit ad nos solus, sed cum Arginis, q (vt dictum est) in Saturnia subsederunt. Armentũ, boues quos Geryoni detractos ex Hispania abduxerat. Dux quoq; Neritius, Vlysses, quem nõnulli sic dictum volunt a Neritia insula, quam eius regni fuisse dicũt. Ceterum nos eam insulam nusq̃ inuenimus apud probatum scriptorem, sed vt abusiue Arginos interdum

Magna Grecia

Peregrini q̃ Italiā venerẽ

Grecos

Sed Veneris mensem Graio sermone notatū
Auguror, a spumis est Dea dicta maris.
Nec tibi sit mirum Greco rem nomine dici,
Itala nam tellus Grecia maior erat.
Venerat Euander plena cum classe suorum,
Venerat Alcides, Graius vterq; fuit.
Hospes Auentinis armentum pauit in herbis
Claniger, & tanto est Albula pota Deo.
Dux quoq; Neritius, testes Lestrygones extāt,

grecos dicimus a parte totū accipientes, ita Vlyssem putant Neritiū vocari a Neritijs populis Locridis, siue a loco eiusdem regionis. Vnde ait Vir. Neritieq; picis lucos. &, Hic et Neritij posuerūt menia Locri. Nam eius pria est Ithaca Cice. in Oratore, Si nos id qđ maxime debet patria nra delectat, cuius rei tanta vis est, ac tanta natura Ithacam illam in asperrimis saxulis tāq̄ nidulū affixam sapiētissimus vir imortalitati anteponeret. Vlyssem Ouidi alibi Neritiū vocat, vt Pro duce Neritio docti mala nostra poete scribite, Neritio nāq; mala pla... Hic quoq; in Italiam venit, vbi Circe eius socios mutauit in bestias, de cuius morte nihil satis certum hr, cum Homeri carmen eā omiserit. Scribit tñ Porphyrio eum per ignorantiā interfectū fuisse a Telegono eius filio, quē ex Circe susceperat. Theopōpus aūt, auctore iterprete Lycophronis, tradit Vlyssem offensum domestica turpitudine redijsse ad Circen, et Thelemachi manibus occidisse. Hic fuit Laerte filius ex Autolyca magnanimi Autolyci filia, cuius errores Homerus scripsit in Odyssea. Sane Strabo vbi Locridis meminit, nō imprudentem se inqt nonnullas insulas pterire, in quarum vna quidam suspicantur locum fuisse vnde Locrenses Neritij (teste Seruio) nuncupantur. Pli. auctor est Leucadē Neritum dici. De qua (vt scribit Strabo) Laertē dixisse aiunt munitam solus vi coepi Neriton vrbē. Inde vt a monte Ithace eiusdem nominis Vlysses Neritius non Naritius diceret, hoc legi sepius, illud non memini me legisse. Cęterum sunt, qui a Neritio Ithacę Naritiū mutata litera dictum existiment. Testes Lestrygones extant, Antiphates rex Lestrygonum fuit, q vnum e socijs Vlyssis assumpsit, teste Homero. Fuit autem antiqua sedes Lestrygonum oppidū Formię, q: holes immanissimi humanis carnibus vescebantur, quod q̄uis Thucydides fabulosum existimet, verum tñ putatur a Plinio, qui lib. xij. na. historię esse inqt Scytharū genera, et quidē plura quę corporibus humanis vescerent idicauimus. Idipsū incredibile fortasse ni cogitemus in medio orbe terrarū ac Sicilia et Italia fuisse gentes huius mōstri Cyclopas et Lestrygonas. Dicti autem sunt Lestrygones Neptuni filij, quoniā (vt Au. Gel. scribit) maiores nostri p̄stantissimos viros virtute, prudētia, et viribus Iouis filios appellant, vt Æacum, Minoa, et Sarpedona, ferocissimos viros et īmanes, atq; alienos ab omni humanitate, tanq̄ e mari genitos Neptuni filios dixerunt, vt Cyclopa, Cercionа, et Lestrygonas. Quare nemini mirum videri debet, quod Solinus scribit Cyclopum specus vocari Lestrygonum sedes. Ad hos peruenisse Vlyssem Tibullus quoq; testatur, vt incultos adijt Lestrygonas, Antiphatemq;. Eos vesci humanis carnibus quidam apud regem Alcinoum non crediderunt, vnde illud est Iuuenalis, In mare nemo hūc abijciit sęua dignum veraq; Charybdi fingentem imanes Lestrygonas et Cyclopas.

Vlyssis lors

Antipha rex Lestrygonum ormię

ET Parit te o Quirine, o Romule. Iuncte Remo gemino, gemello q: gemelli fratres nati sunt. Ille suos semper; hac igitur ratione Romulus Martē, et Venerem suos dicebat esse parentes mēsesq; primos continuos his numinibus consecrauit. Ille, Romulus. Semp dixit, appellauit. Suos parentes, Venerem et Martem, quoniam Marte genitus, et materno genere a Venere genus duceret, recte igitur parentes dixit, qm parentis appellatione non tantū pater, sed et auus et pauus, et deinceps oēs superiores continentur. Sed et mater, et auia, et proauia, hęc Caius de verboꝝ signi. Vlpianus vero titulo de in ius vocando, Parentes intelligit vtriusq; sexus accipere debemus. Sed an in infinitum queritur. Et quidam parentes vsq; ad tritauum appellari aiunt. Superiores maiores dici hoc veteres extimasse Pomponium refert. Sed Caius Cassius omnes in infinitum parentes dicit, quod et honestius est et merito obtinuit. Paulus vero de gradibus ita inqt, Parentes vsq; ad tritauum apud Romanos nominantur. Vlteriores qui non habēt speciale nomen maiores appellantur. Itē liberi vsq; ad trinepotem, vltra hos posteriores vocantur &c.

PAV. MAR.

Mr aute pania fę vlpianus

Et meruit, Romulus. Habere s. vo. sermonis sui, q: creditus Martis filius. Sic adhibita fides est verbis suis, cū diceret eos suos parentes. Neue se. nepotes possent nescire, vt posteri non ignorarēt. Sed optime scirent eum Martis filium, et a Venere progenitum fuisse. Dedit Dijs generis, Veneri et Marti, vnde genus duceret. Tempora continuata, continuatos menses, Martium et Aprilem, primum a Marte, alterum a Venere denominatus.

Sed Veneris mensē, si qs diceret cur mensis Veneris non dr Venereus quemadmodum a Marte Martius. Inqt mensem Veneris habuisse Grecam appellationem. Nam Venus grece ἀφροδιτη dr, ab ἀφρος, quod est spuma, quoniam ex Saturni testiculis et maris spuma nata sit. Sed ego auguror mensē veneris notatum Graio sermone, ego ita existimo greca appellatione vocatum, signatumq; hunc mensē, vt Aprilis dicatur quasi Aphrilis ab ἀφρος. Dea, venus. Est dicta a spumis maris, ex qbus na ta est, vocata ἀφροδιτη. Nec tibi sit mirū, non admireris si eā rē greco latini vbo exp̄serint, qm Greci Italiā icoluerūt, et pars Italię magna Grecia dicta est. Vñ Pli. cū Italiā laudet p̄sertis Cāpanię orā subiungit, ipsi de ea iudicauerūt Greci genus in gloriam sui effusissimū quotā pte ex ea

Et quod adhuc Circes nomina littus hēt.
Et iam Telegoni, iam moenia Tyburis vdi
Stabant, Argolicę quę posuere manus.
Venerat Atrides fatis agitatus Halesus,
A quo se dictam terra Phalisca putat.

appellando Gręciam magnam. Nec mirũ sit tibi, non debeat tibi esse admirationi. Rem dici gręco nomine, Aprilem Gręca appellatione vocatum. Iam tellus Itala fuit magna Gręcia, non ōis tamen Italia, sed pars Italię magna Gręcia vocata est, ea p̄sertim ora, quę in Gręciam vergit.

Venerat Euāder, arguit ab exēplo, qm̄ Gręcorũ principes in Italiam venere, et eā regionē īcoluere. De Euandro et aduētu Herculis in Italia diximus in primo lib. ideo hic historia nō repetenda. Venerat ergo ex Arcadia, q̄ est pars Gręcię. Euander cum plena classe suorũ, Arcadum. Venerat Alcides, Hercules. Vterq;, et Euander ē Hercules. Fuit, Graius, Gręcus. Hospes claui. Hercules clauā gerēs peregrinus in Latio ē hospitio susceptus. Pauit armē. boues ex Hispania abactos. In her. Auenti. Auentinis. Et Albu. Tybris. Sed nondū eo tpe vocabat Tyberinus, q: longe ante Albam conditam venit in Latium Hercules, dicebat flu. Albula. Et pota tanto Deo, bibit Hercules aquā Tyberinā, quasi religiosam velit aquā ostendere, ex qua Hercules biberit. Dux quoq; Neritius, et Vlysses ī Italiā venit, et ex nymphis quę oram Italię celebrē reddebant filios genuit. Calypso n. illa Ausonē pepit. Circe Telegonū, q̄q̄ multi dicunt ex Circes filia natum. Venit etiā ad Antiphatē Lestrygonū regē. Dux Neri. Vlysses a Nerito. Neritos appellata est Leucate, q̄ Laertis fuit patris Vlyssis, et Neritos mons in Ithaca, q̄ Vlyssis erat, Qui dicunt Naritiū a Naritia errant, nā Naritiam in eo mari, in quo eā multi scripsere non cōperimus, varij tn̄ populi erant in Locride. Vir. Hic et Naritij posuerunt moenia Locri. Lestrygones extant testes, testant Vlyssē venisse ī Italiā. Lestrygones fuere apud Caietā. Nā ita Pli. inqt, Caieta portus, oppidū Phormię dictū, et existimauere antiq̄ Lestrygonū sedes. Verũ ita appellati fuere, q: latrones erant in eo sinu, ἀπὸ τοῦ λῃστρικοῦ, quod est latrocinium. Hi et Androphagi vocati qui e socijs Vlyssis duos deuorarunt.

ANT.
FAN.

Circe

ET Quod ad. cir. lit. ha. Circe qdem mortalis fuit. sed Solis filia dicta ē, cū (vt inqt Lactā. grāmu.) fas non sit vt Dei filia credat cē mortalis. Quod iō fictū ē, q: ɔstat eā meretricē fuisse pulcherrimā, a q̄ circęū littus nomē accepit, et oppidū Circęū, ac mons, q olī paludibus a ɔtinēti separabat. quē fama est abūdare radicibus, vbi Vlyssis patera mōstrabat, q ex Circe (vt diximus) Telegonū suscepit. Eadē mulier filiū hūit Marsus, a q̄ gēs Marsorũ orta dr̄, qbus vi quadā genitali datū est domare serpētes.

Circeum littus

Marsus

Telegoni, hic Tusculum oppidū ɔdidit, teste Porphyrione, vbi Mamiliā filiā pcreauit, a qua (vt ait Festus) dicta est Mamiliorũ familia. Hora. eius oppidi moenia Circęa dixit, ob Telegonum Circes et Vlyssis filium, quę (vt inqt Strabo) vineta coronabant, tectaq; magnifica ex ea p̄sertim regione, quę

Telegon
Mamilia

in Romanā descendit aspectū. Moenia Tyburis vdi, tres fratres (vt inqt Ser.) e Gręcia venerunt ad Italiā, Catyllus, Coras, ē Tyburnus, q simul oēs vnā vrbē ɔdiderunt, et eā de fratris maioris noīe Tybur appellarunt, licet ē alias fecerint singuli. Solinus aūt Tybur ex testimonio Catōis a Catyllo Arcade prefecto classis Euandri ɔditū dicit. Vel sm̄ Sextum ab Argina iuuentute, qm̄ Catyllus amphiarai filius post interitum pr̄is ad Thebas in Italiam venit, vbi (vt idem scribit) tres liberos pcreauit, Tyburtum quem qdam Tyburnum dicunt, Coram, et Catyllum, qui pulsis veteribus Sicanis a noīe Tyburti fratris vrbē vocauerūt. Plinius vero in nat. hist. Tyburtes inqt, originem multo ante vrbem Romā hn̄t. Apud eos extant ilices tres, et Tyburno ɔditore eorũ, vetustiores, apud quas inauguratus dr̄. Fuisse aūt eū tradunt filiū Amphiarai, qui apud Thebas obierit vna ętate ante Iliacū bellū. Hanc vrbem Strabo Herculeā vocat, vbi (teste Aulo Gel.) templum Herculis fuit, et in eo bibliotheca satis cōmode (vt ille inqt) libris īstructa. Dr̄ aūt vdum Tybur hoc loco, vel ob anienem, cuius ibi cataracta est, quā fluuius facit, vbi nauigabilis esse incipit. Vel ob aquas varios ad morbos salutares, quas albulas vocant. Tyburtinus. n. ager eaꝝ fontibus scatet. Halesus, Agamēnon ex Clytemnestra filias habuit Iphianassam, Chrysothemin, Laodicē, et Electrā, vt qbusdam placet, filios vero Orestem, ē Halesum quorũ Halesum nonnulli Agamēnonis comitē volunt fuisse nō filium. Alij (vt Ser. scribit) filium nothum, q morte patris agamēnonis a Clytemnestra interfecti coactus p̄riam relinquere venit in Italiā, et Phaliscos ɔdidit, vt ille suos docuit Iunonia sacra Phaliscos. Dicti aūt sunt Phalisci aspiratione in f lr̄am ɔuersa, sicut fibris dr̄ q̄ antea hebris dicebat. Coluerūt aūt Phalisci potissimū Iunonem, vt Adde senē Tatium Iunonicolasq; Phaliscos, qui a virgilio instituūtur, qm̄ ab ipsis pp̄lis Ro. missis decēuiris iura foecialia collegit, ē nonnulla supplementa. xij tabularũ, apd̄ eos nōnulle familię fuerunt, auctore Pli. quę vocabant Hirpię, quę annuo sacrificio qd̄ fiebat ad montem Soractē apollini super ambustas lignorum struē ambulantes non adurebantur. Phaliscorum Clitumnus fluuius ē, cuius aqua epota boues candidos faciebat.

Catyllus
Coras
Tyburnus

Tyburtes

Tybur
Herculeū
Tybur
vdum

agamēnonis filij

Phalisci

Hirpię

Clitūnus

ET Testis est littus quod adhuc habet noīa Circes, quod in hunc vsq; diem vocat littus Circęū, et quę quondam insula imensa qdem mari circūdata (si credit Homero) nunc Italię adiuncta ē. Strabo sic inqt, Post Antium Circęum est stadijs. cc. distans et nonaginta mons mari et paludibus instar hn̄s insulę, quem copiosis germinare radicibus fama est, ob ea fortasse quę Circe ɔuenientia fabulę vulgant. Habet ēt castellū, et Circes sacellū, ē Mineruę aram, monstrat aūt et quandā Vlyssis

PAV.
MAR.

paterā

Adiice Troianę suasorē Antenora pacis,
Et generū Oeniden Appule Daune tuū.
Serus ab Iliacis, et post Antenora flāmis
Attulit Aeneas in loca nostra Deos.
Huius erat Solymus Phrygia comes vnus ab Ida,
A q̃ Sulmōis moenia nomē hn̄t.

paterną &c. Et iam stabāt moenia Telegoni, quę Telegonus Vlyssis filius, qui prem imprudēter interemerat, in Italia posuit. Tusculū .n. oppidū condidit, de quo diximus in tertio. Iā stabāt moenia Tyburis vdi, iam et oppidū quoq; Tybur erat in Italia cōditū. Pli. Tybur cōditum a Tyburtino filio Amphiarai ostēdit, qui apud Thebas obierit vna etate ante Iliacum bellū. Stra. Tybur Herculeū esse ait. Cato, Catyllū Arcadē qui pfectus fuit classis Euandrię condidisse Tybur retulit, quod et Martianus testat. Sextus Catyllū Amphiarai filium fuisse ingt, et liberos tres in Italia procreasse, Tyburtum, et Coracem, et Catyllum, q depulsis Sicanis ex oppido nō longe a Roma posito a nomine Tyburti maximi natorum oppidū vocauerunt, hoꝝ trium fratꝝ Vir. in .vij. meminit. Sic pstat hęc oppida a Gręcis fuisse condita. Hora. Moenia Catylli, de Tybure dixit. et alio loco, Tybur Argeo positum colono. Tyburis vdi poeta dixit, pp Anienem fluuium, qui inde fluit. Vdi, aquosi. Quę, moenia Tyburis. Posuere manus Argolicę, manus Gręcoꝝ. Venerat Halesus, hūc alij fuisse aurigā Agamēnonis dicunt, q vbi dn̄s interijt insidijs Ægysthi, et Clytēnestrę in Italiam venit, et nō longe a Sabinis oppidum cōdidit quod ppposito .P. ab eius nōie Phalesū vocatum est, deinde Phaliscū. alij dicunt Halesum fuisse Agamēnonis filium, qbus magis assentiendum puto. Naꝫ Oui. ipse in libris de Amoribus ad Corinnā in Elegia, cū mihi promiseris, ingt, Argiua est pōpę facie Agamēnone ceso, Et scelus et patrias fugit Halesus opes. cū patrias opes dicat filiū videtur indicare, licet posses ad patriā referre, melius ad patrias opes referes. Halesus agitatus, vexatus. Fatis Atridę, calamitate ꝯ morte Agamēnonis Atrei filij. Venerat, in Italiam. A quo, Haleso. Terra Phalisca putat se dictam, putāt se Phalisci dictos. De his in .i. lib diximus.

SVASOrem Antenora pacis, Hora. Antenor cēset belli pcidere cām. Hunc dicunt nōnulli Gręcis patriam pdidisse, qꝛ et legatos, qui pp Helenam venerant, suscepit hospitio, et Vlyssem mēdici habitu cognitū nō prodidit. Fuit aūt suasor pacis, Heleneq; reddēdę. Oui. alibi, Quid grauis Antenor, Priamus quid sua deat ipse Consule qs ętas longa magistra fuit. Notū est hunc venisse in Italia et Patauium condidisse. Et generum Oenideꝫ Appule Daune tuū, Diomedē dicit. Oeneus .n. pater est Tydei, Tydeus Diomedis, qui postq̄ ira Veneris a se vulneratę cōperit vxoreꝫ turpiter viuere in Apuliā venit, vbi edomita omni Gargani mōtis multitudine plurimas vrbes cōdidit. Itaq; in Apulia Diomedis cam pi appellant, vt inquit Festus, q ei in diuisione regni, quam cū Dauno fecit, cesserunt, et Diomedea insula dicta est, in qua Diomedes sepultus dicit, contra oras Apulię, vbi visuntur aues, vt ait. Plin. quas Iuba vocauit Cataractas, nos Diomedeas dicimus, infestantes clangore aduenas barbaros, Grecis vero adulantes miro (vt idem inquit Plin.) discrimine velut generi Diomedis hoc tribuentes. Sane Apulia (teste Festo) Daunię nomen accepit a Dauno Illyricę gentis claro viro, qui eam pp̄ter domesticam seditionem excedens patria occupauit. Huius erat Solymus Phrygia comes vnus ab Ida, hunc Æneę comitem fuisse volunt, qui Sulmonem Ouidij patriam fundasse dicitur Sillius in .ix. Punicorum, Nomine Rhoeteo Solymus, naꝫ Dardana origo, Et Phrygio genus a proauo, qui sceptra secutus Æneę claram muris fundauerat vrbem Ex sese dictam Solymon celebrata colonis Mox Italis, paulatim attrito nomine Sulmo Ideo oppidum Pelignę regionis est distans ab Vrbe millibus passuus xc. vt Sulmo mihi patria est gelidis vberrimus vndis Millia qui nouies distat ab vrbe decem. Sunt autem et in Asia Gręci. Vnde non est cur miremur factam Æneę, Antenoris, et Solymi mentionem. Me miserum, hic locus multos in errorem induxit, existimantes hoc opus scriptum ab Ouidio posteaq̄ est relegatus in Pontum, cum hi versus ab eo additi sint operi nondum edito, cum auctor exul et addidit aliquid (vt diximus) ꝯ mutauit is quam ob causam exulauerit, nonnulli se tandem inuenisse vti audio gloriantur, quibus quātum fidei adhibēdum sit alij iudicent, nobis diuinare non placet, et cum Delphis oracula assent concutere tripodem Apollineum, vt aperiat quę et Ouidius ipse, et tot secula suppresserunt. Non tibi sunt moesta, sacra canenda lyra, ne pollui sacra videantur flebili ac funesto carmine. Satis enim fleuerat Naso in libris Tristiū et de Ponto.

ADIICE Antenora suasorem pacis Troianę, addas his quos retulimus Antenorem Troianum, qui ante Priamum sententiā pro pace cum Gręcis ineunda sępe dixit. Vir quidem erat magni consilij. Ille et in Italiam venit, quamuis eo tempore ea pars nondum erat addita Italię, vbi ille Patauium condidit, de quo in primo Æ nei. Virgil. Et adiice his o Appule Daune Oenidem generum tuum, Daunus filiam in coniugem Diomedi dedit, qui vrbem condidit, quę appellata est Harpos, et Apulia, a soceri nomine Dauniam appellauit, et ideo Plin. inquit, Apulia Dauniorum cognomine a Dauno Diomedis socero dicta est. Diomedes vero Oenei nepos, Tydei filius fuit, Dauni gener, cum post delatam Troiam in patriam redire nequiret, in Apuliam venit, ibique ad extremum fuit, de eo alio etiam loco dicemus. Serus ab Iliacis, Æneas post Troię excidium, et post ipsum Antenora in Italiam venit. Verum Antenor et Æneas non Gręci,

Diomedeę aues Dannia

Solymus ędificauit Sulmonem

Sulmo.

De hoc opere scripto ab Ouidio anq̃ iret in exiliū

PAV. MAR.

sed Troiani. Sic et Solymus, at grecus erat illis sermo. Nam Æolica lingua sic quo ad sermonem Greci quoque dici poterant. Æneas ferus, tardus. Ab Iliacis flammis, post Troiam incensam. Et post Antenora, cum iam antea venisset Antenor. Attulit Deos, Vestam seu Veste sacra, et penates. In loca nostra, in Latiũ.

Huius erat Solymus, venit et cum Ænea Solymus, qui in Pelignis Sulmonem Oui. patriam cõdidit. Quatuor. n. fuisse Æneę filias legimus, primam in Thracia, alteram in Pelopõneso, tertiaʒ in Ægypto nuptas reliquit, quartã Solymo, qui se cum e Troia venerat, tradidit, victor postea in Latio Solymũ cum parte copiarum ad Marsos misit, qui vrbẽ in Pelignis fundauit. Sillius de eo ita inqt, Nomine Rhoeteo Solymus, nam Dardana origo, Et Phrygio genus a proauo, qui sceptra sequutus Æneę clarã muris fundauerat vrbeʒ Ex sese dictam Solymon celebrata colonis Mox Italis paulatim attrito noĩe Sulmõ. Solymus erat huius, Æneę. Comes vnus ab Ida Phrygia, vnus ex illis, qui Æneã comitati sunt ab Ida mõte Phrygię, ad differentiam Idę Cretensis, vñ in. iij. Ænei, Mons Idęus ibi et gentis cunabula nrę. Sunt qui legant Solemus. A quo, Solymo. Moenia Sulmonis hñt nomen, nam ipse eã vrbem Solymon a nomine suo dixit. deide Sulmo dicta est.

O Germanice moenia Sulmonis gelidi, iucunda hęc repetitio, qua mouet affectũ ob exiliuʒ suũ, cum tantum a patria distet. Gelidi, qr aquis irriguis cingitur. Patrię nostrę, moenia Sulmonis, quę est nostra patria. Vñ in Trist. Sulmo mihi patria est gelidis vberrimus vndis, Millia q nouies distat ab Vrbe decem. Me miserũ. s. dico.

Hic indicat ipse scripsisse i Scythia h opus etc.

Quaʒ procul illa a Scythico solo, q̃ longe distat patria mea a Scythia, quo me releganit ira principis, vt inde cõmiserationem moueat, quę quidem verba indicant in Scythia scripsisse hęc. Inchoauit tamen (vt superius ostendimus) Romę. Sed in Põto perfecit et inde edidit hos sex libros. Ergo age taʒ longas, musam increpat, cuʒ queri visa sit de exilio, qm̃ hęc sacra non sunt cuʒ querelis, et moestitia referenda. Ergo age sed supprime musa, compescas, et supprimas. Tam lõgas querelas, q̃ longas iam diu effudimus, et in libris Tristiuʒ et in his qui de Põto inscribũtur. Etenim illę oẽs fere Elegię q̃relę sunt calamitosi exilij. Sacra nõ sunt tibi canẽda lyra moesta, ideo supprimere q̃relas debes, quia tristi et flebili carmine sacra canere non licet.

ANT. FAN.

QVO Nõ liuor adit? Dijs quoq; mortaliũ non parcit inuidia. Sunt. n. qui Veneri denoiationem huius mensis inuideãt, ẽ ab aperiendo Aprilẽ nominatum velint, vt diximus supra. Quem Venus iniecta vẽdicat alma manu, a iurisconsul-

> Sulmonis gelidi patrię Germanice nostrę,
> Me miserũ Scythico q̃ pcul illa solo est.
> Ergo age, tã lõgas sed supprime musa q̃relas,
> Non tibi sunt moesta sacra canẽda lyrã.
> Quo nõ liuor adit? sunt q tibi mẽsis honorẽ
> Eripuisse velint, inuideantq; Venus.

tis sumpsit hunc sermonẽ, apud quos illud legimus, ante manumissionem iniciẽdę manus facultas non denegat. Item illud, Si vt manus iniectionem haberes cauisti tibi iure tuo vti posses.

Illa quidẽ totum dignissima temperat orbem, Venus iungit matrimonia, amicitiasq; cõponit, cui debet ęterna animalium propagatio. Eius. n. sideris natura cuncta generãtur in terris, vt inqt Plin. cuius tanta claritas est vt vnius eius stellę radijs vmbrę reddant, quę modo exoriens ante matutinũ, modo ab occasu refulgẽs vicem reddit Solis et Lunę, vñ totum orbem dicitur temperare, quã eius naturam Pythagoras Samius primus dephendit anno vrbis Romę. cxlij. Accedit ad hoc q; maiores nostri superius Hemisperium Veneris, vt inferius Proserpinę appellatione dixerũt. Iuraq; dat cęlo, q: Dij, qui reuera hoĩes fuere, sine amore nõ vixerunt. Natalibus vndis, mari vbi Venus nata est, qr et pisces Venerem sentiunt.

Venus bñficia hoies

PAV. MAR.

QVO Nõ liuor adit? mordet in tpe suo latenter inuidos, quorũ causa in exilium pulsus est. inquit n. non solum hoies, sed Dij quoq; inuidias subeũt. Nam sunt q nolint Aprilẽ Veneri dicatum, ẽ ab ea denominatũ. Fuit in ea sentẽtia Cingius, vt in principio huius lib. diximus. Et Var. Cingio cõsentiens affirmabat nomen Veneris, nec sub regibus quidẽ apud Romanos, vel Latinum, vel Grecum fuisse. et ideo nõ potuisse mensem a Venere nominari. Sed cũ fere ante ęquinoctium vernum triste sit cęlũ, mare nauigantibus clausum, Terrę, aut aqua, aut pruina, aut niuibus cõtegant. Eaq; oĩa verno. i. hoc mense, arbores quoq;, nec minus cętera, quę cõtinet terra aperire se in germẽ incipiãt, ab his oibus mensem Aprilem dici merito credẽduʒ est, quasi Aperilem, Hęc erat Var. sententia, quã Mac. etiaʒ refert, et nos quoq; superius retulimus, Poeta vero refellit, multisq; versibus asserere conatur Aprilẽ Veneris esse mensem. Qñ quidẽ magnum est Veneris numẽ, et supra Deos omnes primum, q; ois mundi machina ab ea moderet, et regat ea ratione, q; elementa, quę dissimilia et diuersa sunt inter se summa pace, et cõcordia teneãtur, qd fieri non posset, nisi esset amor qui cõcordiaʒ ingerit. Cumq; Venus amori presit, eã quoq; huius cõcordię causam esse asserendũ est. Empedocles. n. fuit q asseruit amicitia et concordia cõtineri elementa, et deficiente amicitia ruitura illa per litem et discordiã. Alia ratio, q; amore per Venerem concitãte omnia coeant animalia, quę in aere, quę in terra, queue in aquis sunt. Deinde illa conciliationis, pacis, et cõiugiorum, et fecunditatis Dea est, vt nõ immerito dixerit Cic. Venerem dictam, qd ad res omnes veniat. Adde qd ratio cultus, ẽ ornatus ab ea primũ tradita, ea eloquẽtiam ad oẽs tam oratoriã, q̃ poeticam tradidit. Nam cum alij res vẽiat

Venus dicta q

amãtes

Nam,quia ver aperit tũc oĩa,densaq; cedit
Frigoris asperitas,foetaq; terra patet,
Aprilem memorãt ab aperto tẽpore dictum.
Quẽ Venus iniecta vẽdicat alma manu.
Illa quidẽ totũ dignissima temperat orbem,
Illa tenet nullo regna minora Deo,
Iuraq; dat cęlo,terrę,& natalibus vndis,
Perq; suos coitus cõtinet omne genus,
Illa Deos oẽs(longũ est numerare)creauit,
Illa satis causas,arboribusq; dedit,
Illa rudes animos hoĩum contraxit in vnũ,
Et docuit iũgi cum pare quemq; sua.
Quid genus oẽ creat,volucrũ nisi blãda volu(ptas?
Nec coeãt pecudes,si lenis absit amor.

amantes aliis puellis vrerent,vnusquisq; excogitabat,qua arte magis placere possit,et allicere animos obstinatos.Sic plures artes ea quidez ratione adinuentas,ad qd facit Platonicum illud de duplici Venere,vulgari et cęlesti,cum superior illa ad virtutẽ,et bonas artes animum incendat,de qua alio loco dictum,o decus Ausonidum nympharũ Diua corona,claraq; lux oculis isidiosa meis. Nũc virides ornent fluentia tempora myrti,Et Veneri magnę soluere vota iuuet. Ne fallare tamẽ,vulgarem non ego dicam Pręmoneo a quoq; supplice corde coli.Numen cum brutis homini commune calescant; At tua sidereis pectora numinibus. Cęlestisq; coli Venus illa Platonica debet,Maxima quã paucis cognita Diua viris.Excitat hęc teneras in queq; illustria mentes,Virtutemq; animos excoluisse facit,Datq; bonos mores,studioq; incendit honesti,Et vitare hoiem turpia queq; docet.Ingenium ingenuas facit vt rapiatur ad artes,Vtq; homini exculto pectore prestet homo.Hac duce Pierij modulantur carmina vates,Hac duce sed caste forma canenda datur etc.Cumq; omnia pulchriora p eam inuenta sint, iure illi pulchrius anni tempus assignat.sed ad poetã redeamus. Quo non adit liuor?quasi quid est cui nõ inuideatur.Naz nõ modo hoibus,sed Dijs inuidetur. Liuor pro inuidia ponitur,diximus etiam superius. Sunt o Venus qui velint tibi eripuisse,eripere. Honorem mensis,Aprilis. Et inuideant,sunt qui inuidia quadam nolint tibi hũc mensem assignari,& a te nominatum negant,velut Cingius & Var. Naz q tunc ver aperit omnia,cum oia verno tempore.i.hoc mense aperiantur,arbores etc. quę continet terra,aperire se in germen incipiãt. Et asperitãs frigoris densa cedit,cuz cedat asperrimus ille densi rigor frigoris,quasi cum cedente frigore,redeunte verna serenitate cęlum aperiatur. Et terra foeta patet,et aperit terra grauida,et herbas & flores parit. Memorant dictũ Aprilez ab aperto tempore,quasi ab aperiendo dicũt nominatuz Aprilem,quasi aperilez pro ratione tpis, quo omnia aperiũtur. Quem, mensem. Alma Venus vendicat,quasi suo iure sibi attribuit. Iniecta manu,etiam viribus et pugna. Illa quidem,Venus. Dignissima,honore mẽsis. Temperat totuz orbem, temperiem toti orbi suggerit, aut'q temperate oia elementa concordia continet,aut referas ad duplicem Venerẽ,cum altera tẽperantię,altera lasciuię presit.Quidam legunt an

Quare aprilis ab ap[erto] tpe

num. Illa,Venus. Tenet regna minora nullo Deo,quasi illa suo numine nulli Deoꝝ est inferior,sed superior omnibus. Et dat iura cęlo,q cęlitibus imperat,aut cęlo,hoc est aeri. Et terrę et nudis natalibus,in qbus nata est, ergo dat iura omnibus elementis,q amoris vinculo cõcordia cõtinet. aut si mythicos respicis, q Deos, qui in cęlo sunt, quiue in aquis,quiue in terris,et in Herebo sunt, ad amandum impellit. Et p suos coitus, qui sua face proueniunt. Continet omne genus, quasi et Deos & hoies, etc.animalia. Quidaz legunt sic, Proq; suo nutu etc. Illa creauit Deos omnes, naz coitu et Dij,et homines nati sunt. Longuz est numerare,qd s.Deos creauerit. ILLA satis causas,arboribusq; dedit,q sine terrę foecũditate hęc nõ proueniunt,quę vere flante Zephyro sine officio Veneris cõcipere nõ videtur. Contraxit in vnũ,iure matrimoniorum quę iungit(vt diximus)Venus. Lędere parcit,lędit quidem Aries Arietez,sed idem oui parcit Veneris beneficio. Dicit, bene dicitur de re incerta,quod probo scriptori obseruandũ est. Eloquiũq; fuit duram exorare puellam,ipse alibi,Non formosus erat,sed erat facundus Vlysses,Et tamen ęquoreas traxit amore Deas. Pro sua causa,quę cũ turpis sit maius artificium ac maiorem vim postulat eloquentię.

Quar dij Venus creasse Deos et hoies nota, et cõstituisse mrimonium

ANT., FAN.

Mille per hanc artes notę,placendi studio noui ornatus,noui cultus,noui cantus,noua munera excogitantur,vt videmus hoc tempore.

ILLA DEdit causas satis et arboribus, cum pręsit foecunditati dedit causas, quibus causis, agri et arbores germinarent. Satis,ipsis segetibus.vt est illud, Et sata lęta videt.i.lętas segetes,et seges (vt Varro de re rustica inquit) quod aratum, et satum,ideo alio loco a satu dictam segetem asserit. Illa,Venus. Contraxit in vnum, quasi coniunxit,& copulauit cõcordi iugo. Animos hominum rudes,inexpertos.nam ea tradidit legẽ matrimonij. nam vt amicitias,et conciliationes,ita et matrimonia componit, vt superius dictuz est. Et docuit quemq; iungi cum pare sua, ipsa lege coniugij vnumquemq; cum muliere sibi pare copulari. Quid creat omne genus volucrum?quid est quod creare,quod propagare faciat auiũ genus. Nisi voluptas blanda nisi blandus et alliciens, plerusq; voluptatis amor. Voluptas est iucundus motus in sensu. Nec coeãt pecudes,ad propagandam.s.sobolem. Si absit amor lenis, ipse cupido volucer. ideo lenis, quia

PAV. MAR.

alatus. Pecudum numero (vt Calus iuriscons. inquit) sunt quadrupedes, quę gregatim pascuntur, veluti oues, caprę, boues, equi, muli, asini. Sed an et feles pecudum appellatione contineãtur. quęritur, et recte Labeoni placet cõtineri. Sed canis inter pecudes non est. longe magis bestię in eo numero non sunt, veluti vrsi, leones, pantherę. Elephanti autẽ et cameli quasi mixti sunt. naz et iumentorum operam pstant, et natura eorum fera est &c.

Iumenta sunt et pecudum no. mine pa. neri ꝑm Labeonẽ

loco de primis carminuz inuentoribus, nisi alio loco dixissem, et carmine quoq; cecinissem. Et eloquium fuit exorare duram puellam, vis facũdię fuit ĩpetrare a puella quod amãs voluisset. et si facundia ab ipsa natura habuerit initium, ars quoq; deinde plurimum adiuuerit, partes tamen laudis sibi amor vendicat, ꝙ impulerit homines ad blãdas preces, ad cantus, quo diuus ab initio puellas allicere in amorem possent. Quisque erat disertus, facundus. Pro sua causa, quam ante puellã esset acturus, quasi non opus erat amãtibus patrono, nam suopte ingenio erant diserti. Quid autem intersit inter disertũ, et eloquẽtem diximus in tertio libro. Mille artes notę per hãc, Venerem. Et ferũt, dicunt. Multa reperta, multa excogitata, et adinuenta ab amantibus. Studio, hoc est desiderio.

Cũ mare trux aries cornu decertat, at idem
 Frontem dilectę lędere parcit ouis.
Deposita sequitur taurus feritate iuuencam,
 Quẽ toti saltus, quẽ nemus omne tremit.
Vis eadẽ lato quodcũq; sub ęquore viuit,
 Seruat, et innumeris piscibus ĩplet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit, ab illa
 Venerunt cultus, mũdaq; cura solo.
Primus amãs carmẽ vigilatũ nocte negata
 Dicitur ad clausas concinnuisse fores,
Eloquiũq; fuit duram exorare puellam,
 Proq; sua causa quisq; disertus erat.
Mille p hanc artes notę, studioq; placendi,
 Quę latuere prius, multa reperta ferunt.
Hanc quisq̃ titulo mensis spoliare secundi
 Audeat? a nobis sit furor iste procul.
Quid ꝙ vbiq; potẽs, tẽplisq; freq̃ntibus aucta,

Aries trux, ferox, et crudelis. Decertat cornu cum mare, pugnat cum Ariete. At idẽ, Aries. Parcit lędere frontẽ ouis dilectę, ꝙ cornu in ouem, quã amat nõ irruit, non. n. vult illam lędere. Tanta est amoris vis, vt mares cuz foemellis, quibus iungũtur, nõ pugnẽt, inter se tamẽ certare solent. Taurus, ꝙ ita a toruitate appellatur. Sequit̃ iuuẽcam, quam amat.

Taurus dr̃ a toruitate

Deposita feritate, ꝙ in illam non ferus, nõ toruus, sed mitis, et blandus videt̃. Quem, taurũ. Toti saltus, montes ipsi nemorosi. Quez omne nemus tremit, cum tãtę sit feritatis, vt tremant eius aspectu nemora, et quę in nemoribus erunt animãtes. attamen blandus, et sine feritate sequitur iuuencam. Eadem vis, eadem coitus voluptas. Seruat, tuet̃. Quodcunq; viuit sublato ęquore, pisces et quęcunq; monstra in mari sunt eadez voluptate continent̃. Et implet aquas innumeris piscibus, cum foecunditatem illis suggerat. Prima, Venus. Detraxit homini, abstulit, seu remouit ab homine. Habitus feros, cum victu, et cultu a feris nihil differũt homines, prima eos incusso amore, quasi instinctu humanitatis, et lepidioris vitę traxit ad cultiorem vitam. Ab illa, Venere. Venerunt cultus, ornatus et ciuili cultus. nã prima homines feros ad ciuilem cultuz redegit. Mundaq; cura solo, ratio politię ẽ mũditię in solum, hoc est in tellurem, ꝙ qui in terris erant, homines facti sunt nitidi et splendidi, Venere splẽditatis adhibente rationẽ. Primus amãs, ille qui primus omnium amare puellã coepit. Dicitur cõcinnuisse, cecinisse. Carmen vigilatum, lugubratum, quasi vigili nocte compositũ. Ad clausas fores, quę illi non patebant, qua ad amicam iret. Nocte negata, cum per noctem non admitteretur. ergo amore instigante ille amans primus carmen excogitauit, quo posset allicere puellę animum in amorem sui. Dicerez hoc

Placendi, quo placere possent illis, quas summo prosequebantur amore. Quę latuere prius, quę prius non erant cognita. Andeat quisquam, aliquis. Spoliare, priuare. Hanc, Venerem. Titulo, honore, et appellatione. Mensis secundi Aprilis, quem Romulus secundo loco constituit, quasi quis est qui velit dicere Aprilem mensem Veneris non esse, quod quidem sanę mentis non esset. ideo subiungit. A nobis sit furor iste procul, quasi non simus in ea insania, vt hoc nos afferamus. Quid scilicet dicam. Quod vbiq; est potens, quia vbiq; pro magno numine habetur. Nam cum alij alios colant Deos, vt Ægyptij Isidem, Mauri Iubam, Macedones Gabirum, Poeni Vranum, Latini Faunum, Sabini Xanthum, Romani Quirinum. Eodem vtiq; modo Athenę Mineruaz, Samos Iunonem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum, Apollinem Delphi, sic cęteri populi suum numen colunt. Sola tamen Venus vbiq; colitur, et est aucta templis frequentibus, quia vbiq; templa sunt illi consecrata.

VRBE TAmen nostra ius dea maius habet, non est eripiendus Veneri honor mensis a Romulo constitutus, cum ea sit auctor Romani generis, ac Romuli parens, habeatq; ob eam causam ius maximum Romę, vbi multa fuerunt Veneris templa. Cum genuit &c. Ænea cum Diomede pugnante, Venus sese Diomedi obiecisse dicitur, a quo vulnerata est. Virgil. in xi. Æne.

No. supra i li. iij. differẽtia inter disertũ et eloquentem

Pallas Athenas Iuno Samon Vulcanus Lemnon Liber Naxon Isis Ægyptũ Gabyrus Macedones Vranus Poenos Faunus Latinos Xãthus Sabinos Quirinus Romanos

ANT. FAN.

Vrbe tamen nostra ius Dea maius habet.
Pro Troia Romáe tua Venus arma ferebat,
Cum gemuit teneram cuspide lęsa manũ,
Cęlestesq; duas Troiano iudice vicit,
(Ah nolim victas hoc meminisse Deas)
Assaraciq; nurus dicta est, vt scilicet olim
Magnus Iuleos Cęsar haberet auos.
Nec Veneri tempus, q̃ ver erat aptius vllum,
Vere nitent terrę, vere remissus ager.
Nunc herbę rupta tellure cacumina tollunt,
Nunc tumido gẽmas cortice palmes agit.
Et formosa Venus formoso tpe digna est,
Vtq; solet, Marti continuata suo est.
Vere monet curuas materna p ęq̃ra puppes
Ire, nec hybernas iam timuisse minas
Rite Deam colitis Latię matresq;, nurusq;,

...Aene. Hec adeo ex illo mihi iam speranda fuerunt, Tempore cum ferro cęlestia corpora demẽs Appetij, et Veneris violaui vulnere dextram. Cęlestesq; Deas, Iunonem et Mineruam, quibus Venus prelata est iudicio Paridis. Ah nolim victas hoc meminisse Deas, ne Romani aduersi aliquid patiantur memorem Iunonis ob iram, quę Troianis fuit infensa. Item ob iratam Mineruam, de qua legimus, Interea ad templũ non ęque Palladis ibant crinibus Iliades passis. Assaraciq; nurus dicta est, quia nõ dedignata est nubere Anchisę, qui est Assaraci nepos. Dicta est autem Nurus, eo q̃ nubat, vt Socer et Socrus, q̃ generum sibi associent. Remissus ager, remittere [remitto] interdum est delectare [delecto]. Vnde remissus ager hic vere dicitur, q̃ expers nimij frigoris, et caloris, quasi relaxetur, et verna temperie ac florum pulchritudine delectetur, vti nos interdum iocis animum relaxamus. Nunc tumido gemmas cortice palmes agit, Gemma quid sit supradictum est. Palmites autem dicuntur sarmenta vitium; vt Festo placet; quoniam in modum palmarum virgulas quasi digitos edũt, vt pars abit in vites, et quę mõdo fila fuerunt Palmite mutantur. Sarmenti autem pars in modum mallei rostra habens, et apta plantationi Malleolus dicitur. Vtque solet, Marti continuata suo, Aprilis Martio iũctus est, vti olim Marti Venus iuncta secundum fabulas fuit, vt Primus adulterium Veneris cũ Marte putatur Hic vidisse Deus. Sed re vera vt Mars Arietis dominus est, et ita Tauri Venus, quę duo signa zodiaci se attingunt, item Libra Veneri. Scorpius Marti datur, vnde illud est Horatij, Seu Libra seu Mars Scorpius aspicit formidolosus. Materna per ęquora, q̃ mare Veneri matris vicem prębuit vbi nata dicitur.

[PAV. MAR.] TAmen Dea, ipsa Venus habet maius ius in vrbe nostra, in vrbe Roma, propterea q̃ ipsa fuerit auctor Romani generis, ibi plus q̃ in cęteris locis colitur, pluraq; habet templa. Erat enim in foro ędes Veneris genitricis, et prope viam sacram templum Veneris Cluacinę, et in Capitolio ędes Veneris caluę, et apud portam Collinam templum Veneris Erycinę, et alię quoq; ędes. O Romane venus tua, vnde tu originem ducis. Ferebat arma pro Troia, pugnabat pro Troianis, vnde in Tristibus, Iuppiter in Troiam, pro Troia stabat Apollo, Aequa venus Teucris, Pallas iniqua fuit. Cum genuit, cum ipsa venus gemitu dolorem indicauit. Lęsa manum teneram, quasi habens tenellã manum vulneratam. Cuspide, telo. Diomedis, nam cum Aeneas cum Diomede pugnaret, ipsa se Diomedi in nebula opposuit pro salute filij, ẽ vulnus in manu suscepit, ide in Remedijs, Non ego Tydides, a quo tua saucia mater In liquidum redijt ęthera Martis eqs. Et vicit duas cęlestes, Pallada et Iunonem. Troiano iudice, quasi Troiãi Paridis iudicio, cũ pomum veneri tanquã pulchriori adiudicauit. Nota est fabula, non immoremur. Ah ego, noliz Deas victas, superatas p̃stãtia formę a venere illius iudicio. Meminisse hoc, ne Romanis irascerentur, quẽadmodum olĩ Troianis. Dicta est nurus Assaraci, voluit Anchisę succumbere, et esse nurus pronepotis Dardani, vt eo coitu progigneret Cęsareum genus, hoc est familiam Iuliorum. Verum nurus fuit Capyos Assaraci filij patris Anchisę, de quo superius dictum. Vt scilicet, certe. Olim, in futurum. Cęsar magnus, Diuus Iulius Cęsar. Haberet auos Iuleos, eos qui ab Iulio nati sunt. Nec vllum tempus erat aptius q̃ ver, nulla pars anni erat veneri conuenientior, q̃ vernum tempus. Vere nitent terrę, viriditate surgentium herbarũ nitere vident.

Vere remissus ager, est ager lętus, nam remissus lętus est, vt ostendit Marcellus. Lętus igitur verno tempore ager propter lętas segetes, etiam quod resolutus frigoribus, vt in primo libro dixit, Tũc patitur cultus ager, et renouatur aratro. Nunc herbę tollunt, atollũt. Cacumina summitates. Rupta, aperta. Tellure, vt in primo, Prodit et in summum seminis herba solum. Verno, tempore. Palmes agit gẽmas, vitium sarmenta, ipsę vites emittunt gẽmas, ipsos vitis cultus. De cortice tumido, grauido, aut qui tumet ipsis gẽmis, vt in primo, Et noua de grauido palmite gẽma tumet, Et virgi. Surgent in palmite gẽmę. Et formosa venus est digna formoso tempore, quasi quę cęteris Dijs et Deabus formosior est, et quę pulchriora cęteris adinuenit, digna quoq; est pulchriore tempore. Continuata vt solet suo Marti, quasi hñs mensem Martio continuatum, vt in cęlo quoq; continuatum illi locum obtinet. Nam cum Aries Marti, sequens zanno illi Taurus assignat, vt i pncipio huius lib. diximus, Sic i signis e re-

gione locatis. Vere monet ire curuas puppes na- nes curuas. Per equora materna, nam e maris ſpuma procreata. Sappho, Solue ratem Venus or- ta mari, et in Hero. Quia mater amorum Nuda cy- theriacis edita fertur aquis. Preſtat igitur Venus, vt mare, quod clauſum per hyemem fuerat, pateat nunc ipſis nautis.

Et vos queis vitte, longaq; veſtis abeſt.
Aurea marmoreo redimicula demite collo,
Demite diuitias, tota videnda Dea eſt.
Aurea ſiccato redimicula reddite collo,
Nunc alij flores, nunc noua danda roſa eſt.
Vos q̃z ſub viridi myrto iubet ipſa lauari,
Cauſaq; cur iubeat, diſcite, certa ſubeſt.
Littore ſiccabat rorantes rore capillos,
Viderunt Satyri turba proterua Deam.
Senſit, & oppoſita texit ſua tempora myrto,
Tuta fuit facto, voſq; referre iubet.

Nec timuiſſe, tuneue. Iam minas hybernas, minaces hyemis procellas. O Latie matres et nurus, Latine, ſeu Romane mulieres tam vetule q̃ puelle, tam matres q̃ nurus. Rite colitis Deam, colitis Venerem, et eius feſtum rite celebratis.

ANT. FAN.

ET Vos queis vitte, longaq; veſtis adeſt, cauendum ne p ver- bo adeſt, abeſt legamus. Matrone n. hoc tempore (teſte Macrobio) Venerem colebant, non meretri- ces, quarum erat feſtum Veneris Erycine. Nã vitta, & ſtola (vt Seruius docet, et nos ſupra diximus) ſola- rum matronarum virginum erant. Quam ob cauſam legimus ſupra Siluie Veſtali vittam exci- diſſe, cum virginitatem amiſit. et Feſtus Matronas tradit appellari eas fere quibus ſtolas habendi ius erat. Dimittebant autem ſtole ad imos pedes, teſte Porphyrione, erantq; veſtes honeſte, teſte Nonio. q̃- uis veteres abuſiue omne quod corpus tegeret ſto lam vocauerint, hic aũt ſtolam in ꝓpria ſignifi- catione accipias neceſſe eſt. Ouidi. alibi, Quas ſtola contingi, Vittaq; ſumpta vetat. Redimicula de mite collo, iubet amoueri monilia, et cetera orna menta a Veneris ſimulachro, vt eo deterſo ĩ eius feſto exactius et ſuis redimiculis et roſis, atq; alijs floribus exornet. Sub viridi myrto, hac arbore diximus coronatas mulieres lauari conſueuiſſe calendis huius menſis, auctore Plutarcho, que cur Veneri dicata ſit diximus ſupra. Voſq; referre iu bet, iubet vos myrto coronari in memoriam be- neficij, quod id genus arbuſcule in Deam contu- lit. Diſcite nunc quare For. thu. viri. De. Fortuna quã Vir. oĩpotentem dixit, nonnulli aũt philoſophorum ni- hil ſuaui poſſe, ſed decreti ſiue ꝓuidentie miniſtrã eſſe voluerunt, varijs nominibus templa Rome ha- buit, vt tẽplum Fortune mulieribus. Fortune for- tis, reducis, bõe, euelpidis, male, atropee, ꝓgenie, virilis. Ex qbus edes Fortune virilis fuit non lon- ge ab vrbe, vel apud Tyberim, vel (vt qbuſdã plz) ad lacum Nemorenſem, qd ſatis cõpertum nõ ẽ, quo virgines mature viro ducebant, que ibi depo ſitis veſtibus oĩa corporis vitia detegebant, ſperan tes fore vt ea Fortune bñficio viros laterent, vnde ipſa Dea virilis dicta eſt. Cuius ſacra apte feſto Ve- neris iungebant, q̃ earum Dearum altera pulchritudi- nem p̃ſtat, altera cuſtodit, facitq; vt non appareat que violare pulchritudinem pñt, hec edes a Seruio Tullo conſtituta eſt, q (auctore Plutar.) multa Fortu- ne templa dedit. Ceterum nõ eſt virilis Fortuna quã fortem dicimus. Forti n. edem Tullus dedicauit trans Tyberim menſe Iunio. vt auctor eſt Var. et nos in fra ſuo loco dicemus. Sane Fortuna ſic diffinit, Cauſarum ſimul cadentium concurſus et originem e ꝓ poſito ducentiũ, vñ aliqd euenit p̃ter ſpẽ cum admiratione. Paruo thure, quo et Veneri rem diuinam faciebant.

PAV. MAR.

ET Vos queis, pro qbus. Vitte, et lõga veſtis abeſt, q̃ vittate non eſtis, vt ſunt Veſtales virgines, et pudice matrone, qd in- dicat per longã veſtẽ, nam ſtolam idizat, quod erat matronarum pudicarum in- ſigne, ſicut inſtita, vnde in Arte, Eſte procul vit- te tenues inſigne pudoris, Queque tegis medios inſtita longa pedes, et in Triſtibus, cum repetit eos verſus, addit, Ecquid ab hac omnes rigida ſũ- mouimus arte, Quas ſtola contingi, vittaq; ſumpta vetat. Sic nunc oẽs mulieres colere venerem ingt, p̃ter Veſtales virgines, et pudicas matronas. Sed de ſtola aliter ſentire vr̃. Nonius, ingt n. ſtolam vete- res non honeſtã veſtem ſolum, ſed et oẽ quod cor pus tegeret. Ennius in Telepho, Cedo & caueo cum veſt. tui ſqualida ſeptus ſtola, in eadem idẽ, Regnũ reinqt ſeptus mendi ſtola. Var. in cosmor. Mulieres aliam cerneres cũ ſtola olyſina. Idem in Eumenid. Partum venuſta muliebris ornat ſtola. Demite, remouete vos m̃res, et nurus. E col. mar. candi do et leui. Aurea redimicula, aurea ornamẽta. Vere redimicula teme ſunt, ſiue vitte pendentes a poſteriore parte mitre, quod primi Phryges mol- liſſimi inuenerant. Nunc alij flores dandi ſunt, remoueans alia ornamenta, et accipians ſerta ex floribus. Nunc eſt dã. no. ro. roſe que nunc na- te erunt, et offerendi ſunt aris flores cal. April. De mite di. tota videnda Dea eſt. Aurea ſic Cato redi micula reddite collo, iſta duo carmina nõ ſunt ĩ alijs codicibus, qs mihi videre contigit, et ex vetuſtiſ- ſimis, ſed q: hoc loco inueni, non auſus ſum ea adimere, vt lector omnia videat, & quod melius vi debitur, accipiat. Vos quoq; ſub viridi, calend. April. nupte Veneri ſacrificant, et apud templum Fortune virilis quod erat in ripa Tyberina, myr to coronate lauantur, vt ſuperius ex Plutarc. di- ximus, eam rationem huic rei affert poeta, vt ſi quid vitij notaretur in corpore preſtaret Fortu- na virilis, vt viros lateret. Sed cur ſub myr- to, quoniam ſub ea latuit, arbore, cum caueret ſibi a Satyris, et quod ea arbor ſub tutela Vene- ris eſſe putetur, et de ea Plini. ita refert, Fuit vbi nunc Roma eſt, iam cum conderetur, quippe ita traditur, myrtee verbena Romanos, Sab. noſq; cõ

propter

Matrõe Venerẽ colebãt

Vitta Stola

Stola adi mos pe- des dimit tebãt

Matronas lauare ſe ſub myr to

Fortune varia no mina

Fortune virilis feſtũ cal. Aplibus

Fortune fortis edes

Fortune diffinitio

Inſtita veſtis ma tronarum

Calend. Aprilis nupte Veneri ſa crificabãt

propter nuptas virgines dimicare voluiſſent, depoſitis armis pacificaturos in eo loco, q nunc ſigna Veneris cluacinę habet. Cluere.n.antiqui pugnare dicebant, et in ea quoq; arbore ſuffimēti genus habetur. Ideo tuz electa qm̄ coniunctioni, et huic arbori Venus prȩſit. et reliqua. Plura.n. de ea Pli. inquit lib.xv.cap.xxviij.

> Diſcite nūc quare Fortunę thura virili
> Detis eo, gelida qui locus humet aqua.
> Accipit ille locus poſito velamine cunctas,
> Et vitium nudi corporis omne videt.
> Vt tegat hoc, cȩletq; viros, Fortuna virilis
> Prȩſtat, et hoc paruo thure rogata facit.
> Nec pigeat tritum niueo cum lacte papauer
> Sumere, & expreſſis mella liquata fauis.
> Cū primū cupido Venus ē deducta marito
> Hoc bibit, ex illo tempore nupta fuit.

Iubet, ipſa Venus. Lauari vos quoq;, matres, ſeu nuptę. Sub viridi myrto, hoc eſt myrto coronatę. Diſcite, cur iubeat ita lauari. Certa ſubeſt cauſa, certa eſt ratio. Sic cabat, ipſa Venus in littore. Capillos rorantes rore, crines rore madentes. Quidaȝ legunt rorātes nuda capillos. Satyri, per appoſitionē. Turba proterua, procax. nam diximus in primo libro libidinoſos eſſe. Viderūt Deam, Venerem ita crines ſiccātem. Senſit, Venus ſe a Satyris videri. Et texit ſua tempora myrto oppoſita; texit caput, et ſub myrto delituit, legitur etiaȝ corpora. Tuta fuit facto, eo modo ſeipſum tutata eſt a Satyris.

Et iubet eos referre, vt quēadmoduȝ ipſa ſe myrto texit, per vos ita vult fieri. Diſcite nūc quare, eodem die cū ita ſe lauarent coronatę, vt diximus, Fortunę virili libabāt. et explicat rōnem, quā modo retulimus. ſed de tēplo virilis Fortunę hoc habemus. Cum Hetruſcorū opes mortuo Targnio Priſco indignātes Seruiū Tullum regnare, a conuentionibus defeciſſent, vt Diony. refert. Durātq; bello per.xx. annos. Depreſſi tādem fuere Hetruſci a Tullo, qui Ceretanos, Targnos, Veientes ablatione regionis mulctauit, quaȝ eis diuiſit, qui nuper in remp. Romanaȝ venerant. Duoq; extruxit Fortunę templa, qua per omne vitę tempus viſus erat vti proſpera, alterum in foro Boario, alterum ad ripas Tyberis ei Fortunę quam virileȝ appellauit.

Diſcite nūc vos, nuptę. Cur, qua ratione.

Detis thura cremanda.s. Fortunę virili, aris ipſius Fortunę virilis. Eo, loco.s. Qui locus humet, madidus eſt. Aqua gelida, aqua Tyberina, nam in ripa Tybridis. Ille locus accipit cūctas nuptas, qȝ omnes eo tēdunt calen. Apri. Poſito velamine, depoſitis veſtibus. Et videt, ille locus.

Omne vitiū nudi corporis, quicqd vitij. Et quęcunq; turpis nota eſſet in corpore tūc apparet. De vitio et morbo ſuperiore libro diximus. Fortuna virilis p̄ſtat, hoc tribuit, et concedit nuptę Vt tegat, tegere poſſit. Hoc, vitium ē nota. Et cęlet viros, ne ipſi viri ſint illud vllo tempore cognituri. Facit hoc, ipſa Fortuna. Rogate paruo thure, non.n. exigit victimas, aut ingentia dona, ſed exiguo thure exoratur.

NEC Pigeat &c. Papauer et ſatiuum et ſponte naſcens reperitur. Eius quod ſatiuum eſt Auicenna ſemen domeſticū vocat, quod cū melle ſumptum affert robur ad res venereas, ſimiliter et lac, vt ideȝ auctor ſcribit, et mel ſolū. vt dnaq; ſumant, ſumātur Hymettia mella. Cum quo ſatiui et cādidi papaueris ſemen toſtuȝ in ſecūda menſa dari apud veteres conſueuit. Quare ait Plin. ſimplicem et antiquam ſalubritatem papauere et melle cōſtare. Genus eludij ex melle et papauere factum coccetum dicebatur, auctore Feſto.

Marito, notum eſt maritum Veneris eſſe Vulcanum. Roma pudicitia &c. depēdet hoc ab eo qḋ dixit, Et bona fama manet. Incredibilis n. ardor libidinis aliquādo Romanas foeminas inuaſit, adeo vt omnes fere ſine vllo pudore in Venerem ruerent. Quare ſenatus inſpectis libris Sibyllinis per Decem viros cenſuit, vt Veneris verticordię ſimulachrum conſecraretur, vt foeminarum corda a libidine ad pudicitiam verterentur. Quod poſteaq̄ factum eſt omniū ſedatus eſt ardor. Quo tempore (vt Valerius Max. ſcribit) Sulpitia, quam Solinus Paterculi filiam, et M. Fuluij Flacci vxorem fuiſſe teſtatur, cenſura omniū Matronarum e centum probatiſſimis haud temere electa eſt, quę ſimulachrum Veneris dedicaret, cui Deę ſi iniiciendorum amoruȝ poteſtas eſt, nihilominus ius eſt et tollendorum, itaq; rogabatur Venus (teſte Lactan. grammatico) nō modo vt amores prȩſtaret, verum etiā vt auferret. Sane ordo eſt, Roma eſt lapſa a pudicitia tempore proauoruȝ.

Cumęam anū, libros Sibyllinos, incertum eſt (vt Seruius ſcribit) Sibyllina reſpōſa cuius Sibyllę fuerint, quę Virg. Cumanę eſſe dixit, Varro vero Erythreę. Cęterum Erythris vrbs Ionię fuit quidem vt auctor eſt Strabo, Sibylla numine afflata et antiqua mulier, ſed longe poſt eam alia quoq; fuit ex eadem vrbe diuinatrix, quę Athenais vocata dr̄.

Verſo numine corda tenet, vocat Verticordia, q foeminarum corda ad pudicitiam verterit.

NEC Pigeat, eo etiam die dum thura adoles. Sumere papauer tritū, libare contuſuȝ papauer, aut papaueris ſuccum lacte et melle mixtuȝ, quod quidem et ſi dulce eſt guſtu, dulcem quoq; ſomnium prouocat. Hęc a multis die nuptiali dabantur in omen futurę, et diuturnę voluptatis cum nupta. Veruȝ Plin. cum tria genera papaueris ſatiui dicat, Candidum, inquit, cuius ſemē toſtum in ſecunda menſa cuȝ melle apud antiquos edebatur. Deinde ſubdit alia genera, nigrum, et erraticum, et illud ſubiungit, Fuiſſe autem honore apud Romanos ſemper indicio eſt Targui. Superbus, qui legatis a filio miſſis, decutiendo papauera in horto altiſſima, ſanguinarium illud reſponſum ab facti ambage reddidit. Cum ni

Papaueris duo genera

In ſecūda mēſa ſemē papaueris toſtum dabat

Verticordię Veneris ſimulachruȝ Sulpitię exēplum

Libri ſibyllini

Verticordia

PAV. MAR.

ANT. AN.

Succus papaueris ī melle dabat die nuptiali qȝ dr̄ ipſi Veneri datus qn̄ nupſit Vulcano

Illam supplicibus verbis placate, sub illa
Et forma, & mores, & bona fama manet.
Roma pudicitia parorum tēpore lapsa est:
Cumeam veteres consuluistis anum.
Tēpla iubet fieri Veneri, quibus ordine factis
Inde Venus verso numine corda tenet.
Sp ad Aeneadas placido pulcherrima vultu
Respice, totq; tuas Diua tuere nurus.
Dum loquor elatę metuēdus acumine caudę
Scorpius in virides pręcipitatur aquas.

neo, candido. Lacte et mella liquata, instillata et dulcia. Fauis expressis, nā cum fauus exprimitur, mel instillat. Cum primum Venus est deducta cupido marito, cum ad Vulcanū Venus deducta est. ille.n. erat suus vir, licet plures fierent Veneres. Prima cęlo et die nata. altera Syria, Niloq; concepta, q̄ Adonidi nupsit. tertia maris spumis procreata. quarta Iouis filia, q̄ Vulcano data est in coniugem. Bibit hoc, hunc liquorem ex papauere, melle, lacte. Ex illo tempore, quo hęc bibit. Fuit nupta, sic et nuptę diu sunt eo liquore vsę. Placate illam, conciliate vobis Venerem. Verbis supplicibus, quasi humili prece. Sub illa, sub illius arbitrio. Manet et forma, et mores, et bona fama, Venus ministras habet Charites, quę pręstant et pstantiam formę, et morum excellentiam, et decus famę. ideo appellatę gratię q nascentibus gratiam infundūt, qua placere cęteris possint. Quod ergo per ministras fit, per dominā fit. ideo sub illa manere dixit. De his Charitibus plura in Odis Hora. diximus. Roma pudicitia, dum proaui sese pudicos seruabant Ro. pubes deficiebat. Ex libris Siby. moniti sunt vt Veneri templa erigerent, sed respexit poeta ad ea monita, quibus sacra Veneris Erycinę delata sunt ex Sicilia in Italiam, et conditum est illi templum sub eadem appellatione apud portam Collinā, de quo alio loco dicemus. Multa tamen diximus in secunda Oda Horatij, Siue tu mauis Erycina ridens &c. Roma, Romana pubes Est lapsa, quasi defecit, cum non coiretur. Tempore proauorum, olim cum viuerent proaui nostri. Pudicitia, cum pudice et caste viuerent. Veteres, vos proaui. Consuluistis anum Cumęā, Sibyllam quę Cumis in campania fuisse dicitur. Sed nō consuluerunt Sibyllā, quę eo tēpore non erat. Sed libros Sibyllinos, quorum superius meminimus. Iubet Sibylla, iussere libri Sibyllini inspecti. Fieri plura templa Veneri, ē plura erant in vrbe, vt paulo superius diximus. Quibus, templis. Factis, extructis ordine. Inde, ab alio tempore. Venus tenet corda verso numine, quasi habuit deinde in Romanos animum benigniorē, mutato de irato in placatum et propitium numine. O pulcherrima, Venus. Respice semper ad Æneadas, ad Romanos, qui ab Ænea progeniti sunt. Vultu placido, benigno animo. Et tuere tu Diua tot nurus tuas, tot Romanas nuptas, quę tibi nurus sunt, cum viri sint Ænee pro nepotes, aut referas ad principes mulieres Cęsarum coniuges, cum viri sint ex domo Iulea, quę manauit ab Iulo Ascanij filio.

Scorpius in virides pręcipitatur aquas, sic dictum vt illud superius, Scorpius a prima parte videndus erit. Scorpionis.n. chelę Libram faciunt, quę oriente Sole occidit cosmice. Arieti enim opposita est. Vnde ait Lucanus, Aut Aries donat sua tempora Librę. Huius signi occasus matutinus tempestatem significat, teste Columella. Illud tamen sciendum, q re vera hoc tempore dum Sol in ortum fertur, qui Arietis partem emensus est, ea pars zodiaci, quam nos Scorpium dicimus, occidere nullo modo potest, expectandum n. est, vt Taurus attingat orizontem. Semiustamq; facem, non est legendum seminstam, ne claudicet versus. Pleiades incipient humeros releuare paternos. iiij. nonas April. vt Nasoni placet hoc loco Vergilię siue Pleiades heliace occidunt, quas Columella parum ab eo dissentiens. viij. idus Aprilis inquit cęlari vesperi. Dicuntur autem poetice releuare humeros patris, q putantur Atlantis filię ex Pleione, vt cum cęlo emergunt, sublimi ab Atlantide natę Pleiades. Quę cum cęlantur et euanescunt lucis propinquitate videtur Atlantis humeri cęlum sustinentis parte oneris releuari. Has alij volunt Iouis, alij Liberi fuisse nutrices. alij ipsas asserunt fuisse Hesperides, quę in celum translatę Taurini corporis partem constituunt, vt ait Macro. et A. Ge. scribit, qui lib. xij. noctium Atticarum tradit ex hyadum quidem positam speciem quandam et simulachrum fieri Tauri capitis. Cęteras vero partes, et reliquam imaginem Tauri conformatam, et quasi pictam esse locis, regionibusq; stellarum, quas Gręci Pleiasas, nos Vergilias vocamus. Has Plin. in cauda Tauri esse. Alij ante genua eius positas tradunt, quę septem sunt, licet sex tantum appareant. Quod ostendit Varro in hebdomadibus, teste A. Gel. vbi septenarij numeri virtutes, potestatesq; commemorat. Dictę autem sunt Pleiades vel a matre Pleione (vt quidam volunt) vel apo tu pleio. i. nauigo, q ortu suo primę nauigationis tempus ostendunt. necnon et Vergilię, q earum ortu (vt inquit Festus) Ver finem facit. Vnde cauendum ne hoc loco fallamur, existimemusq; nunc Pleiades in ortum cosmicum tolli. Non enim hoc tempore Ver finem facit. Animaduertendum pterea descriptionem matutini temporis fieri, non vt putemus mane Vergiliarum primum occasum siue occultationem heliacam apparere, cum eiusmodi occasus vesperi tantum nostro pręcipitatur aspectu, quemadmodum et ortus in crepusculo matutino, sed vt dies tantum ostendatur, quo heliacus earum stellarum occasus incipit. Vnde quantum

ANT. FAN.

Scorpius occidit cal. Aprilibus

Pleiades occidit iiij. nonas Aprilis

Pleiades Vergilie

Pleiade vñ dic

Vergili vñ dic

Nox vbi transierit, cęlumq; rubescere primo
Coeperit, & tactę rure querentur aues,
Semustamq; facem vigilata nocte viator
Ponet, & ad solitum rusticus ibit opus,
Pleiades incipient humeros releuare paternos,
Quę septem dici, sex tamen esse solent.
Seu quod in amplexus sex hinc venere Deorum,
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt.
Neptuno Halcyonen, & te formosa Cęleno,
Maian, & Electram, Taigetemq; Ioui,

ad aspectum nostrum attinet, placet quod ait Co/lumella hoc tempore (vt diximus) cęlari Pleiades vesperi. Quę septem dici, sex tamen esse solent, latet Electra mater Dardani dolore permota, quę postea quam Troia capta est, ne ruinam eius cerneret, oculis manum apposuisse dicitur. Quidam autem dicunt cum Pleiades existimentur choream ducere, Electram euersa Troia se a sororibus amo/uisse, et in circulo, q arcticus dicitur, con/stituisse. Alij non esse Electram quę lateat, sed Meropen dicunt pudore confusam, quod cum eius sorores Dijs immortalibus nu/pserint, sola morta/lem Sisyphus nacta fuerit, vnde natus est Glaucus, quem quidam Bellerophontis patrem fuisse dixerunt.

PAV. MAR. DVM Loquor, calen. etiam Aprilis incipit occi/dere Scorpius, et superiore libro diximus occidere priorem partem Scorpij, hoc est Libram, per cuius occasum significabatur ortus Arietis. Nunc cum incipiat occidere posterior pars Scorpij significat totius Arietis ortus. Dum loquor Scorpius, cu/ius fabulam superius diximus. Metuendus acu/mine, aculeo, seu spiculo. Caudę elatę, in altum eleuatę, quod (vt Higinius inquit) pedibus Ophiulci subditus extrema cauda circulum hyemalem con/tingere videtur. Precipitatur in virides aquas, occidit (vt idem inquit) inclinato capite, exoritur erectus a chelis in aquas in Oceanū. Nox vbi trā/sierit, secunda die Aprilis hoc est quarto nonas erit ortus Pleiadum, quę quod in vere oriuntur, Ver/gilię dictę sunt. Pleiades septem fuere Atlantis ex Pleione nympha filię, quas vt poetę Gręci referūt, cum mater in Boeotiam ducere vellet, Orion illis vim inferre voluit. Euasere tamen fuga, illas xvi. annis persequutus est, Iuppiter miseratus illas iter astra collocauit. Hoc etiam ab Higinio asseritur, et inquit, Hę numero septem dicuntur, sed nemo am/plius q̄ sex videre potest, causam refert, quam poe/ta, quod de his septem immortalibus concubuere tres cum Ioue. Duę cum Neptuno. Vna cum Mar/te, reliqua Sisyphi vxor fuisse demonstratur, quare ex Electra, et Ioue Dardanum, ex Maia Mercuriū, ex Taigete natum Lacedemona dicunt. Ex Hal/cyone autem et Neptuno Hyrea, ex Celęno Licum et Nyctea natos. Ex Sterope et Marte Oenomaum, quis Oenomai vxorem dixere. Meropē autem Si/sypho nuptam Glaucum genuisse, quem complu/res patrem Bellerophontis esse dixerunt, quare pro/pter reliquas sorores eius inter sidera constituta, sed quod homini nupserat stellam eius obscuratā. Alij dicunt Electram non apparere quod Pleia/des existimantur choream ducere. Sed postq̄ Tro/ia capta sit, et progenies eius quę a Dardano fue/rat esset euersa dolore permotam ab his se remo/uisse, et in circulo qui arcticus dicitur constituis/se. Et quodam longo tempore lamentanter capil/lo passo videri. Itaque e facto cometem esse ap/pellatam. Vbi, postquam. Transierit nox, vbi secundus dies illuce/scet. Et cęlum coe/perit primo rubesce/re, cum fulserit Au/rora, et cęlum rube/scit aduentu Solis.

Et.a.ta.ro.fusę rore/re, matutino. Que/rentur, querulo can/tu resonabunt. Et vbi viator, qui est in itinere. Vigilata no/cte, cum per noctem vigil ambulauerit.

Ponet facem, relin/quet, quam pro no/cturno lumine facem ferebat, cum iam habeat lu/men diei. Semustam, media parte vstam. Et rusticus ibit ad solitum opus, ad colendum agrū. Hac periphrasi voluit ostendere principium diei, vt demonstraret cosmicum Pleiadum ortum. Pleiades, Vergilię. Incipiēt releuare humeros pa/ternos, humeros patris Atlantis, qui cęlum susti/nere dicitur. Alleuiant filię parentem, quod longi/us ab illo oriuntur. Aut quod Atlas in montem sui nominis conuersus filię montem ipsum releuent ab aspectu suo, cum sese altius attollunt. Quę, Pleiades. Solent dici septem tamen solent esse sex, dicuntur septem sed tm̄modo sex videntur, vt diximus. Seu quod hinc, ex his. Sex venere in amplexus Deorum, quod sex tantūmodo Dijs im/mortalibus succubuerunt. Nam fe. dicunt. Ste/ropen concu. Marti, et ex eo Oenomaum genuisse.

ANT. FAN. Halcyone. HALcyonen, hęc ex Neptuno peperit Hireum, teste Higinio, a quo Hirea oppidum fuit agri The/bani. Hanc et sorores quidam e Gręcis a Ioue fa/bulantur in cęlum translatas, cum Orion illis vim inferre tentaret, quas dicitur annos duode/cim persecutus. Vnde Bacchus poeta temporibus Iuuenalis Tragoediam scripsit Halcyonē, quam quidam Halcyonen dicunt, vt Halcynoē Bacchi Thebas, et Terea Fausti. (Bacchus poeta. Halcyōe Tragoedia.) Non tulit, pati non po/tuit, cum dolor impediret, quod ipsa mater est Dar/dani, vnde Troiani originem ducunt. Ter sine perpetuo celum versetur in axe, nonis Aprilis ma/tri Deum siue magnę matri, quam Cybelen di/cunt, sacra faciebant. Eam (vt inquit Macrobi.) ne/mo dubitauerit terram esse. Vnde et turritam ge/stat coronā ob ciuitates, quas constat esse turribus in/signitas, et curru vehi dr̄, quod hoc elementum pen/det in aere, eiusq; simulachrum cum claui pingit, quoniam terra verno tempore aperitur, hyemali claudi/tur. Eandem ob cām ferunt hanc Deā biiugos agi/tare leones, vt inqt Lucre. aīalia ipetu ac feruore valida, cuius nāque cęlū est ambitu suo continēs aerem

(Cybelis festum nonis aprilibus. Mr Deū et eius noīa.)

Septia mortali Merope tibi Sisyphe nupsit,
Poenitet, & facti sola pudore latet.
Sive q Electra Troię spectare ruinas
Non tulit, ante oculos opposuitq; manum.
Ter sine perpetuo cęlum versetur in axe,
Ter iungat Titan, terq; resoluat equos,
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit, & Idęe festa parentis erunt.
Ibũt semimares, & inania tympana tundẽt,
Aeraq; tinnitus ęre repulsa dabunt.
Ipsa sedens molli comitum ceruice feretur

Alma dr pprie terra Dea. De Dijs penatibus

qui vehit terram. Hinc illud est Virgilij, Alma parens Idęa Deum. Almã.n. pprie terram dicims, q nos alit, licet abusiue id epithetõ alijs numinibus det. Hanc Deam et cęlum Varro Deos magnos eẽ voluit. Licet alij Ionez et Minervã, Ægyptij Isidẽ & Osiridẽ magnos Deos esse arbitrarent. Est aũt mater Deuz cõis Dea (vt auctor est Ser.) q certas cęli partes nõ hẽt sed gnãliter a cũctis colitur. Celebrabat tñ pcipue apud Phryges a quorũ monte Cybelo Cybelen dictã nõnulli putant, vt Berecynthiam a Berecyntho, Dyndemenen a Dyndimis, Idęam ab Ida. Quare Antisthenes phus Anthistenus Atheniensis filius, cũ diceret non esse indigena, idq; ei probro daret, et mr ingt Deũ Phrygia est. Notandũ q hęc Dea et Cybele dr, et Cybelle. illud Bacchiũ facit, hoc Anapestũ, item Cybeles, vt Hic turpis Cybeles, et fracta voce loquendi Libertas. Sunt q volunt ex Dyndimene vxore regis Phrygię natam puellã, et expositaz fuisse in monte Cybelo, quã mulier ɔspicata, cum ibi a feris nutriret, sustulisse dr, ac Cybelẽ appellasse. Quę cum singulari forma, prudentiaq; pstaret ab Apolline dilecta dr, et deinde iussu oraculi a Phrygibus pro Dea culta. Lege Diodorũ. Tibia, Virg. in. viij. Æne. O vere Phrygię, neq; eni Phryges, ite per alta Dyndima vbi assuetis biforez dat tibia cantum. Tibias (de quibus alibi latius dicemus) Porphyrio auctor ẽ in Berecyntho vrbe Phrygię sacris magnę matris solitas adhiberi, qbus et Romani hoc tpe vtebant. Ibunt semimares, Galli (vt inquit Pli.) testa samia virilitatem amputabant, nec aliter citra pniciem. Iuuena. Mollia q rapta secuit genitalia testa. Idem, Quid tñ expectat Phrygio quo tps erat Iam more supuacuã cultris abrumpe carnem. Hi (vt scribit Fest.) vocabant magnę mris comites, q (vt idem ingt) Galli dicti sunt a Gallo flumine, qz qui ex eo biberint hoc furore capiunt, vt se priuent virilitatis parte, Licet alij putent ideo eos sibi genitalia incidere, qz violauerũt nomen pris matrisue, ne possint ipsi fieri parẽtes. Gallus fluuius Phrygię, a quo (vt placet Pli.) nomẽ traxere matris Deum sacerdotes calculosis medet, sed in potando necessarius modus est, ne lymphatos agat. Aeraq; tinnitus ęre repulsa dabũt, ęs i rebus diuinis adhiberi solitum est, auctore Mac. et in his maxime sacris, qbus delinire aliquos, aut denouere, aut exigere morbos volebant. Vtebant aũt ęreis instris alterũ altero pcutiẽtes, ẽt i sacris Liberi. Vñ illd est, Aera ne tm ęre. repulsa valent. Est sane tinnitus vocabulũ e sono natum. Ipsa se. simulachrum mris Deũ ferebat a Gallis, eratq; sedentis effigies. Ipsa enim est terra elemẽtũ depssum ad ifi,

Galli viri lia ãputabãt testa samia

Galli semimarẽs

Galli vñ appellati

Aera i sacris adhibebant

Simulachrũ Cybeles

ma. Comitũ cer.bñ comitũ, qz (vt diximus) Galli (teste Festo) vocabant magnę matris comites.

HALcyonen, et te o Cęleno formosa Neptuno, ferunt vos ɔcubuisse Neptuno. Hęc Halcyone altera est ab Halcyone Ceycis, vnde dictę sunt aues Halcyoneę. Maiã, ex qua Mercurius. Et Ele. ex qua Dardanus. Et Taigetẽ, ex qua Lacedęmon, ẽt ẽ mons Taigenis ab ea denoiat in Laconia. Ioui. s. ɔcubuisse ferunt.

Septima Me. o Si. nu. ti. mor. non Dijs immortalibus vt cęterę, sed tibi qui mortalis eras. Sisyphus Æoli filius fuit. Pęnitet, Meropẽ mortali nupsisse. Et sola la. qz non vr. Pudore fa. cus pudeat nupsisse Sisypho. Sive q Electra non tulit spectare ruinas Troię añ oculos, non poterat illa respicere excidium Troię et cladem suorum nepotum, qui a Dardano eius filio progeniti erant. Et opposuit manum, oculis ne videret euersionem Troianę gentis. Iccirco latet ea stella, vt diximus. Ter sine perpetuo, nonis Aprilibus hoc est. v. die mensis Aprilis, erit festum Cybelis matris Deorum, in cuius sacris cum tympanis et strepitu, et armisonanti chorea agebant eius sacerdotes. Fiebant insuper et ludi ad honorẽ ipsius. De his multa agenda sunt. Nos omnia suo loco explicabimus. Sine, permitte. Cęlum versetur, vertatur seu rotetur ter. In axe perpetuo, supra quem perpetuo et sine vlla intermissione rotatur cęlum. Ter Titan, Sol. Iungat et ter resoluat equos, ter oriatur & ter occidat, nam ortu iungit, occasu soluit equos. Sic a terna cęli vertigine, et triplici ortu & occasu tres dies significat, sic diem nonarum ostendit. Protinus tibia Berecynthia, Phrygia a Berecyntho monte Phrygię, tũ qd hęc sacra e Phrygia aduecta, vt paulo inferius dicemus, tum etiam, q obliquam tibiam Mydas in Phrygia adinuenit. Geminas tibias Marsias in eadẽ gente, vt Plinius inquit, et de quo dicemus in sexto. Cornu inflexo, incuruo. Flabit, flatu resonabit. Et erunt festa parentis Idęę, Cybelis magnę matris Deorum, quę e Phrygia Romam aduecta est, ideo Idęę ab Ida Troiana. Ibunt, semimares, Galli Cybelis ministri qui castrati sunt, ideo semimares, qz sine genitalibus, Et tundẽt, manu pulsabũt. Tympana inania, ɔcaua et vacua instra resonantia cum manu pulsantur. Et ęra, ęrea quoq; instrumenta. Repulsa, repercussa. Aere, alio ęreo instrumento. Dabunt tinnitus, ex collisione ęris fit tinnitus, qui ita ab ipso sono vocatus est. Ipsa sedens, simulachrum ipsius instar sedentis. Feretur, in ipsa pompa. Molli ceruice, mollium et effoeminatorum comitum.

Quinto die mẽsis Aprilis festũ Deę Cybelis

Vrbis per medias exululata vias.
Scęna sonat, ludiq; vocát, spectate Quirites,
Et fora Marte suo litigiosa vacent.
Quęrere multa libet, sed me sonus ęris acuti
Terret, et horrendo lotos adunca sono.
Da Dea quá scite. doctas Cybeleia neptes
Vidit, & has curę iussit adesse meę.
Pandite mádati memores Heliconis alumnę
Gandeat assiduo cur Dea magna sono.

EXVLVlata, solebant Galli per furoré motu capitis comam rotátes vlulatu futura prenunciare. Luca. Crineq; rotantes Sanguineum populis vlularunt tristia Galli. Scęna sonat, ludiq; vocát, Megalesia dicit. Sic. n. appellati sunt ludi magnę matris, qui instituti sunt (vt scribit Liuius) ob dedicationem ędis eius Deę, quam M. Iunius Brutus in palatio dedicauit. Ab his dicta est purpura Megalensis, vt quidam tradút, q ea pretores in ludis magnę matris vterétur. Animaduertendú autem, ne cú nonnullis erremus, qui interpretantur Megalesia magnos ludos. Alij n. sunt ludi, de qbus ait Iuuenalis, Atq; a plebeis lóge Megalesia. et alij ludi magni. Liui. in prima Decadę, Solénes deinde annui mansere ludi Romani, magniq; varie appellati. Hos Augustus vouit Ioui teste Sueto. si remp. in meliorez statú vertisset post Quintilii Vari cladem acceptaz. Ludos festos omnis ętas coronata spectabat, auctore Seruio. Horrédo lotos adunca sono, ex loti arboris materia tibię fiebát, auctoribus Festo, Plin. et Iulio Polluce. Vń (vt quidam censent) loton Palladiá dictaz legimus, q tibia vsus sit Pallas. Scire autem debemus, q (vt inquit Pli.) qui loton esse tantú arboré putant, vel Homero auctore, argui possunt, qui inter herbas subnascétes Deoruz voluptati loton primá nominauit, quá idem Plin. prouenire inqt similem fabę. Hero vero lilium vocat, cuius radicem ait esculentam esse, ac suauitate prestanti: et ex eo qd medium loti est panes confici. Loton vero arborem alij fabam Syriacam vocát, alij fabam grecá, alij celtin, quę est fructu suauissimo. Vń illud est Oui. Sic noua Dulychio lotos gustata palato Illo quo nocuit grata sapore fuit. Ab ea Lotophagi nominati sunt, quos Artemidorus scripsit siccá regionez incolere, et loton herbas edere ac radicem, eaq; comesta nihil potu indigere. Quod a Stra. falsum existimatur, qui ait Meningé insulam Lotophagorum terrá putari cuius Home. meminit, ibiq; et lotuz arborem multá esse fructu dulcissimo. & Vlyssis aram, qui ad Lotophagos (vt idé Home. scribit) tempestate maris impulsus accessit. Eadem arbor Italię quoq; familiaris est, teste Plin. Sed extra Italiam pcipua circa Syrtes atq; Nasamonas, quá Macro. ex auctoritate Veranij inter felices arbores ponit. Eius ligná carlem, vetustatemq; non sentit, estq; colore nigro, et ad tibiarnz cantus expetitur, radix vero ad capulos cattellorum. Apud Thuscos sacrificę tibię e buxo olim fieri consueuerút. Ludicrę vero e loto ossibus asininis atq; argento. Da Dea, dic quę scire cupio. vt Sed tamé iste Deus qui sit da Tityre nobis. Sunt auté verba poetę ad Cybelé, quę musas iussit aperire Nasoni q vellet. Scite, eleganter. Vnde apud Terentiuz scitus puer natus dicitur e Pamphilo, legitur alio loco, Scitę. Doctas neptes, nouez musas magni Iouis filias, vt inqt Hesiodus, quę ex Memoria suscepte credútur. Licet Alcmęon poeta cęli et terrę magnorum Deoz filias putauerit. Varrautem (vt scribit Ser.) tres tantum musas esse cómemorat. Vná quę ex aquę innascitur motu. Aliá quam aeris ictus efficit. Tertiam quę mera tátuz voce consistit. Earuz simulachra multiplicata sunt, vt idez tradit Varro, qd in Arcilibus accepimus ita, vt nouem existimétur, quas Fuluius nobilior egregie pictas Romam transtulit ex Ambracia. Vń Grecus poeta melliflua Sappho laudauit, quasi decimaz musaz, cuius sensus nos latine sic expssimus. Mnemosyne obstupuit modulátem carmina Sappho, Credidit et decimá viuere Pieridem. Nó caret auté ratione nouem musaz numerus. Placuit. n. Hesiodo octauá musam Vraniam esse, qm octaua sphęra, quę septem vagas amplectit, proprie cęlum vocatur. Ná nona oium maxima per Calliopé a quibusdaz accipitur. Sic Erato, hec musa ab amore appellatur, et nuptias adinuenit. Bene igitur electa est, vt dicat q ad Venerem pertinet. Mensis Cythereius illi cessit, per interpositionem dictú est. Cythereium aút mensem Aprilé vocat, q dicatus est Veneri, q in Cythera insula educata dicit, quę olim Porphyris dicta est, vbi Æneas matri téplum extruxit, teste Diony. Ea distare a Malea promótorio quinq; millia passuum putatur, ad quam Venus concha delata est.

EXVLVlata, vlulatu celebrata. Per medias vias vrbis, p vrbé ipsam. Scęna vocat, itur in theatrum. Qd cum haberet formá hemicycli, spaciuz quod erat inter duo cornua erat Scęna. Vń aút ludentes, aut agentes fabulam egrediebant. Nunc autem fiebát ludi, quę Megalesia vocabant. Ita. n. dicebantur ludi magnę matri Deú facti, de quo Liui. in bello Macedonico. M. Iunius Brutus ędes magnę matris Deú in palatio dedicauit, & ludos ob eam dedicationé factos Megalesia appellauit. Et vocát ludi, qui nunc exhibentur. Spectate Quirites ludos ipsos. Et fora litigiosa, contentiosa vbi litigat ante pretorem. Vacét suo Marte, per translationé a bello, vacent a litibus. Quęrere multa libet, vellem de multis inqrere ad hęc sacra pertinentibus. Sed terret me sonus ęris acuti, exterreor tinnitu ęris acute resonantis. Et lotos, tibia ex loto. Adunca, in curua, terret etiam me. Horrendo sono, horrorem incutéti. Lotos. n. (vt Pomp. inquit) arboris genus est, ex cuius materia fiebát tibię &c. Ideo lotos poeta dixit, sed de ea plura diximus in primo libro. Da

Musę

Mnemosyne vna musarum

Cytherea

Porphyris

PAV. MAR.

Ludi Megalesia dicti

M. Iunius Brutus edes mris Deuz i palatio dedicauit

dea, dic tu Dea causam huius sonitus. Cybeleia; ipsa Deoꝝ mater. Vidit neptes, musas Iouis et Memorię filias, sit ipsius matris neptes. Quam scite doctas, omni doctrinarū genere cumulatas. Quā cite, ꝗ eleganter. Vnde apud Teren. Scitus puer natus est. i. elegans. Et iussit has, musas.

> Sic ego, sic Erato, (mensis Cythereius illi
> Cessit, ꝙ teneri nomen amoris habet)
> Reddita Saturno sors hęc erat, optime regū
> A nato sceptris excutiere tuis.
> Ille suā metuens, vt quęq; erat edita, prolem
> Deuorat, immersam visceribusq; tenet.
> Sępe Rhea q̄sta est toties foecunda, nec vnq̄
> Mater, et indoluit fertilitate sua.

Adesse curę meę, et respondere et docere, siqd esset in quo dubitarem. O alumnę Heliconis, o musę, quę educatę estis in Helicone monte. Memores mandati, quod mandauerit vobis mater Deorum adesse mihi. Pandite, demōstrate. Cur Dea magna, ipsa magna mater. Gaudeat sono assiduo, non intermisso i ipsis sacris. Sic ego, dixerā. Sic Erato, respondit. s. Erato. n. vna est ex musis, Elegisq; fauet vatibus. dictaq; est ab ἔρως, quod est amo; ꝙ pręsit his qui amoris faces recinnūt, habet hęc in Aprili mēse ius, cū hic mensis sit Veneri et amoribus sacer. Mēsis Cythereius, Veneris mensis, hoc est Aprilis. Cessit illi, Erato. Quod habet nomen teneri amoris, nam ἔρως ἔρωτος amor, vnde et ipsa Erato dicta.

ANT. FAN. REDDIta Saturno sors hęc erat, ferūt Saturnū cum audisset esse in fatis, vt aliquādo filius ei regnum adimeret, comedisse partus, qui ex Ope nati essent, quod ideo fingitur (teste Diuo August.) ꝙ diuturnitas tpis ęternitatis Deus est, et auctor temporꝫ, vt inquit, quicqd gignit ipsa consumit. Saturnus. n. Macro. Vnde a Gręcis immutata litera chronos quasi chronos vocatur. Eam ob cām Ops cum Iuppiter esset in lucem editus, seruari filium cupiens. Saturnū decepit lapide in os eius iniecto, qui Abaddir dicitur, teste Prisciano, et a Saturno pro Ione deuoratus est. Ipsum autem Ionē Curetibus, et Corybātibus custodiendum dedit, qui pulsantes clypeos suos, et galeas egerunt; vt vagitus Iouis patrem laterēt. In cuius rei memoriam Galli Cybelē comitantes vrbem strepitu, et tinnitibus complebant. Alia ad hunc locum pertinentia quę antiquitas fabulata est nō imprudens pręteteo. Est aūt sciendum Rheā et Opem eandem esse, quę dicitur Saturni vxor et soror, cuius dies festi (auctoribus Festo et Var.) Opalia dicebantur, celebrabanturq; (vt scribit Macro.) mense Decembri, quemadmodum et Saturnalia, omni iam foetu arborum coacto, quoniam Saturnum ꝛ Opem repertores frugum ac fructuū crediderunt, quos nōnulli cęlum ꝛ terrā esse arbitrati sunt. Saturnumq; a satu dictum, cuius causa de cęlo est. et terram Opem, cuius ope humanę vitę alimenta quęruntur. vel ab opere per quod fructus, frugesq; nascuntur, cui Deę sedentes vota concipiebant, et de industria terram tangebāt. Esse autem Opem et Cybelen vnius numen Ouid. ostēdit alibi. vt ipse quoq;

[Marginal notes: Saturnus filios edebat — Abaddir — Gallorum tinnitus per vrbem — Rhea — Opalia — Saturnus a satu Ops]

Ausonias Cęsar matresq;, nurusq; carmina turrigerę dicere iussit Opi. A nato sceptris excutiere tuis, sunt qui tradunt Saturnum timētem ne a filio regno pelleretur, Ioni parasse insidias. Quod cum is cognouisset patrem e regno dicitur pepulisse. Nec vnquam mater, cum Saturnus filios absumeret. Acceptam parce mouere fidem, ꝗ quod uetustas accepit, et credidit, a nobis quoq; recipiendum est, ne lędatur auctoritas vetustatis. Iamdudū, hoc aduerbium interdum (vt placet Seruio) ꝗ primum significat, et nimius. Resonat tinnitibus Ida, Idam Cretę dicit, de qua Virgi. Mons Idęus ibi et gentis cunabula nostrę, ibi Idęi Dactyli, quos Curetes, siue Corybantes poetę appellant, teste Diome. excogitarunt lusus genus, cęlaruntq; voces Iouis infantis vt diximus supra. Fuit autem lusus vt concurrerent ęneis clypeolis, tinnitumq; ęris facerent non sine rythmica pedis Dactyli compositione, vnde a montis nomine et qualitate facti Idęi Dactyli appellati sunt. Est et Ida in Phrygia, cui ab Ida Cretę Teucer nomen dedit postquam est profectus in Phrygiam.

PAV. MA. REDDIta Saturno, verba sunt ipsius Eratus referentis Saturni et Iouis historiam, quę erit paulo altius repetenda. Saturnus (vt poetę referūt) erat monitus ne prolem virilis sexus seruaret, nam ab ea deijciēdus esset e regno. Ex quo destinauit omnem prolem interimere, nato Ione oblatum est saxum, quod pro filio deuorauit. At infans Iuppiter in Dycteum montem, vt aliqui in Idaꝫ Cretensem translatus, educatusq; est, et cum vagiret, ne a Saturno audiretur, pulsantur tympana ꝛ tibię, sic a patrijs insidijs tutus fuit. Aliter tamen ex historia sacra Euhemeri a Lactantio refertur, Saturnum. s. Cęli ex Vesta filium fuisse, et Titani fratrem, vxoremq; Opim duxisse, Titanus qui maior natu erat regnum postulabat, persuadent mater et sorores Saturno ne cōcedat, quod vbi ille persensit, firmat cum Saturno foedus, vt si quis liberorum ei virilis sexus natus esset, necaretur. Id ea causa fecit, vt ad suos natos regnum rediret. Itaq; qui primo natus est, necatus est. Deinde posterius nati sunt gemini, Iuppiter et Iuno, sed Iunonem solam Saturno in conspectu dedere. Iouem autem abscondentes Saturno inscio educanduꝫ dedere. Item Neptunum clam a Saturno Ops parit, eumq; clanculum abscondit. Et cum deinde pareret Plutonem et Glaucam, foemella patri ostensa, clam Pluto seruatus est, Glauca parua emoritur. Quod vbi rescinit Titanus cum filijs venit, Saturnum et Opim comprehendit, inclusitq; cum compedibus. Sed adultus Iuppiter, cum Cretensibus veniens Titanum et filios expugnauit,

[Marginal notes: Coryb[antum] lud[us] — De Op[e] dea vi[…] na […] in fil[…] eius]

& parentes e vinculis liberauit, et patri regnum re stituit. Sed postea admonitus sorte Saturnus vt a Ioue caueret, ne eum regno pelleret, Ioui insidias parauit. Quo cognito Iuppiter patrem fugauit, et regnum sibi vendicauit &c. Hęc ille. Poetę historiã ipsam peruerterunt, sed de pulso Saturno plura diximus in primo libro. Nunc sic inquit musa. Hęc sors erat reddita Saturno, hoc acceperat Saturnus responsum. Optime regum, rex optime, ad illud respexit, q̃ eo regnante fuisse dicitur aureum seculum. Tu excutiere a nato, filio. Tuis sceptris, instrumentum pro re. i. tuis regnis, filius qui tibi nasciturus est te e regno eijciet. Ille, Saturnus. Metuens suam prolem, suos filios. Vt queq; erat edita, nata, vt quisq; virilis sexus nascebatur. Deuorat, quia dicunt ostensum pro Ioue saxum, et illud deuorasse. Et tenet immersam, sobolem obrutam. Visceribus, tenet intra viscera quod deuorauit.

> Iuppiter ortus erat, pro magno teste vetustas
> Creditur, acceptam parce mouere fidem.
> Veste latens saxum cęlesti gutture sedit,
> Sic genitor fatis decipiendus erat.
> Ardua iamdudum resonat tinnitibus Ide,
> Tutus vt infanti vagiat ore puer.
> Pars manibus clypeos, galeas pars tũdit inanes,
> Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
> Res latuit patrem, prisciq; imitamina facti
> Aera Deę comites, raucaq; terga mouent.

Rhea, quę et Ops, Iouis mater, Saturni vxor. Est questa toties foecunda, nec vnquam mater, querebatur q̃ toties pareret, nec vnquam seruabatur filius, quo mater dici posset. Et indoluit sua fertilitate, q̃ erat ita foecunda, cum toties pareret. Iuppiter erat ortus, natus. Vetustas creditur pro magno teste, nolis alios huiusce rei testes, nisi vetustatem. Cui est adhibenda fides tanquam magno et pręsenti testi. Parce mouere fidem acceptam, quasi noli tu turbare credulitatem rerum, quas a veteribus accepimus, sed credas etiam tu ita fuisse. Saxum latens veste, saxum quod pannis inuolutum est illi pro Ioue oblatum. Sedit cęlesti gutture, deuorauit ille, et in eius gutture sedit. Quod physice ad tempus refertur, quoniam id omnia deuoret, quod in primo libro attigimus. Sic genitor, Saturnus. Erat decipiendus, pro seruanda virili prole. Ardua Ide, mons Idęus in Creta altus, et ascensu difficilis. Resonat iamdudũ, ex quo natus erat Iuppiter, resonat mons tinnitibus ęris ne vagiens puer audiatur, ideo inquit. Vt puer, infans Iuppiter. Tutus ab insidijs, scilicet patris, Vagiat, Vagitum edat, nam vagire puerorum est. Ore infanti, cum ipse infans esset.

HOC Curetes, habent, hoc Corybantes opus, separat Curetes a Corybantibus secundum eos, qui volunt alios esse Curetes, alios Corybantes. Placet enim Diodoro Corybantum fuisse Iasii filium, quem vult, post patris interitum cum Dardano sacra Cybelis in Phrygiam transtulisse, initiatosq; sacris Corybantes nominasse. Curetes autem esse a terra genitos, siue Idęorum Dactylorum progeniem, quibus multarum rerum inuentionem tribuit. Cęterum Strabo in decimo suę Geographię multa, ac pene inexplicabilia de Curetibus refert, quos nonnulli ex Carnania genus duxisse volunt, quidam ex Aetholia, alii ex Euboia, alij a Creta. Et vel dictos Curetes a cura tonsurę, q̃ qui Euboiam incoluerunt ab occipite capillati fuerint, et a fronte detonsi. Vel ab Heroe quodam. Vel a monte Curio, qui Pleuroni imminet, cum ij in Aetholiam habitatum migrassent. Vel a cura Iouis alendi, quia sunt qui dicant nouem in Rhodo fuisse Telchines Rheę comites in Cretam, qui, quoniam alendi Iouis curam gesserunt, Curetes nominati sunt. Alij Curetes Aetholiam habitantes sic dictos tradunt, q̃ sicuti corę, idest puellę, longas stolas induerent. Lege cętera apud eundem Cosmographum hac lege ne rideas, vbi etiam inuenies esse qui Curetas, Corybantes, et Idęos Dactylos eosdem esse tradiderunt.

Tibia dat Phrygios, vt dedit ante, modos. Virgili. in. viij. Aenei. Ite per alta Dyndima, vbi assuetis biforem dat tibia cantum. Nouimus autem Romanos (vt scribit Seruius) sacra matris Deum more Phrygio coluisse. Idem etiam tradit tibiam Phrygiam impares, et inęquales cauernas habuisse, et dextrę quidem vnum foramen fuisse, vt scripsit Varro, sinistrę duo, quorum vnum acutum sonum habuit, alterum grauem. Dicta est autem tibia, q̃ cum olim simplex esset, ex osse fieret tibiarum, quales Grues habent et aues eiusmodi. Obliquę tibię inuentionem Plini. Mydę. Phrygio tribuit, geminarum vero tibiarum Marsię. Alij tibię inuentorem fuisse Apollinem volunt. Alij Euterpen vnam musarum. Sed vt cum tibijs voce caneretur Troezenum Dardanum instituisse tradunt. Genus acre leonum, leones Matris Deorum currum trahunt, quia (vt placet Seruio) omnis feritas maternę effectioni subiacet. Vel (vt Macrobio) quia hęc Dea terra est, quę ab aere vehitur, quem continet coeli ambitus, cuius natura similis est leonum validorum animalium impetu atque furore. Sustineri autem rotis eadem Dea dicitur, q̃ mundus rotatur et volubilis est.

PARS. Ipsorum ministrorum. Tundit, verberat. Clypeos manibus, aliqui legunt sudibus. Sic enim hic versus apud Lactantium est, quia baculis pulsabat clypeos. Pars tundit galeas inanes, concaua et vacua capitum tegmina ęrea, vñ tinnitus ederetur. Hoc opus habent Curetes, hoc Corybantes, hoc officium dum educabat Iuppiter exercebant Curetes, et Corybantes. Etenim post Idęos Dactylos, qui in Creta fuere, secuti sunt (vt

Tibia Phrygia
Tibia vñ
Leões trahũt currũ Cybeles
PAV.
MAR.
Curetes & Corybantes

Cymbala ꝓ galeis, ꝓ scutis tympana pulsant,
Tibia dat Phrygios, vt dedit ante modos,
Desierat, coepi, cur huic genus acre leonum
Prębeat insolitas ad iuga curua iubas?
Desieram, coepit, feritas mollita per illam
Creditur, id curru testificata suo est.
At cur turrifera caput est onerata corona?
An primis turres vrbibus illa dedit?
Annuit, vnde venit dixi sua membra secādi
Impetus? vt tacui, Pieris orsa loqui.

Diodorus inquit) Curetes, quos quidam ex terra genitos volunt. Alij progeniem Idęorum Dactylorum habitasse autem in montibus, tecta et indumenta quę natura prębeteret habentes, nondum repertis domibus. A quibus multa ad vitam vtilia inuenta sunt, primi greges ouium cogere, pecora alia māsuefacere, mellis, venandi, sagittādiq; modum īduxere. Reperere insuper enses, galeam, ac cum armis saltandi morē, quorum strepitu per magno Saturnus deceptus est. Aiunt eniꝫ Iouem clam Saturno, ab Rhea matre datum, ab his nutritum fuisse. Arthematus āt Euboeus (Stra. referente) Curetas inquit Calcydem incoluisse, sed assidue de Lelanto campo bellum gerentes, cum hostes anteriorem captarent cęsariem, eosq; distraherent, ab occipite capillatos extitisse, a fronte detonsos. Vnde a cura id est a tonsura, Curetes idest detonsos apellati, et in Ætholia habitum migrasse, vbi cum intonsa seruarent capita, Acarnanes coepisse nominari. Pleriq; ab heroe quodam vtrāq; nationem nomen tenuisse aiunt. Alij a monte quodam Curio Pleuroni imminenti Curetas nominatos. Alij Dęmonas quosdam Deorumue ministros Curetas vulgant. Alij eosdem esse Curetes, et Corybantes, et Caberos, et Idęos Dactylos, et Telchines ostendunt. Et paulopost de Corybātibus prosequitur Strabo, plures opiniones referens. Additq; post multas, Verisimilius inquit Scepsius, eosdem esse Curetes, et Corybātes, qui in matris Deorum sacrificijs armati saltantes, casti ꝯ puri sunt assumpti, ideo aūt Corybātes appellari, quod inter saltandum capita iactēt, quod Chorιptιn dr̄, quos Betarmonas vocat Homerus. Hinc qui capita saltando iactant, ꝯ numine aspirantur, et furijs agitantur, corybantiare dicimus. Diodorus vero inqt Iasium Corybantum genuisse, mortuo Iasio Dardanus et Corybantus in Phrygiam sacra Cybelis detulerunt. Corybātus initiatus sacris, corybantes noīauit ꝯc. Res latuit patrem, q2 Iouis educatio Saturno nunq̄ apta fuit. Comites, ipsi ministri Cybeles, qui eas in pompa comitant. Mouent ęra, pulsant ęrea instrumenta ad tinnitus edendos. Et terga rauca, tympana ipsa ex tergis, hoc est ex corijs, rauce resonantia. Imitamina prisci facti. ad imitationem eorum, quę ipsi Curetes fecerant in educando Ioue. Aliqui legunt, Prisciq; imitantia facti, et eorum tendit sententia, quę sunt imitatritia vetereꝫ factorum, et Lactantius inquit, Quicquid est gestum in abscondendo puero, id ipsum per imaginem gerit in sacris. Quod Ouidi exponit in factis, et adducit hos octo versus simul lib i. Insti. Verum (vt idem quoq; tradit) hanc totam opinionem, quasi a poetis fictam Salustius respuit; voluitq; ingeniose interpretari, cur altores Iouis dicant Curetes fuisse, sic ait, q2 principes diuini intelligendi fuerunt, vetustatem (vt cętera) in maius cōponentem, altores Iouis celebrauisse, et reliqua. Hunc cumulate refellit ipse Lactātius. Pulsant, ergo. Cymbala ipsa, ꝓ ua tympana. Pro galeis, loco galearum. Cum prius consuescent pulsare galeam et clypeum. nūc pulsabant cymbala, et tympana. Ideo ꝓ scutis pulsant tympana. Tibia, quę ex Loti materia erat, nō est mutata. Dat Phrygios modos, modulos sonoros quales in Phrygia c lebantur. Vt dedit ante, prius q̄ ipsa sacra deferrentur in vrbem. Desierat, loqui. s. ipsa Erato. Coepi, ego scilicet loqui. Cur huic, matri Deum. Genus acre leonum, ipsi acerrimi leones. Prębeat comas insolitas, iubas non assuetas ferre iugum. Ad iuga curua, ad currum, queꝫ ipsi iugati trahunt. Leones enī agūt currum magnę Deorum matris, aliqui legūt iubas insolitas et idem est. Desieram, ego. s. loqui. Cępit, ipsa Erato loqui. Creditur feritas mollita, māsuefacta. Per illam, Cybelem. iccirco leones trahunt eius currum, q2 prima fuit quę truces et feras bestias mansuefecerit. Sed i decimo Meta. alia causa afferē de Hippomene et Atalanta, cum pomis ille aureis a Venere datis eam cursu deciperet et superaret, impatiēs amoris cum in templo Cybelis congrederet. Dea ambos ꝯuertit in leones, et eos currui alligauit. Sed musa refert causas ad māsuefactam feritatem. Sed ab initio alij alia aīalia reddidere mansueta. Id est testificata, ipsa Cybele. Suo curru, vbi habet leōes alligatos. At cur est onerata caput, cur habet caput oneratū. Corona turrifera, ferenti turres, nam turrita pingit.

AN Primis turres vrbibus ipsa dedit, turrium inuentio non datur matri Deum, sed Ægyptijs potius. Erat aūt Cybelis simulachrum capite corona turrium insignito, q2 ipsa est terra, quę oppida et turres sustinet. Impetus, furor, quo impelluntur Galli sibi abscindere pudibunda. Phryx puer, de hoc scriptores varie fabulantur. Nam (vt scrib. Seruius) Atys puer speciosus cum magnę matris sacris ꝑesset a rege ciuitatis suę amatus est, a quo cū intelligeret vim sibi instare, clam in siluas profugit, vbi cum inuentus vim ei studeret inferre, verēda stupratoris abscidit, qui moriens eandem ipsius corporis partem puero abstulisse dicitur, quē cum Antistites Deę semianimem sub pinu inuenissent, perlatum in templum frustra reficere conati, defunctum tumularunt, cuius vt ꝑpetua memoria maneret, magna mater instituit, vt quotānis in sacris suis plangeret, pinumq; arborem tutelę suę ascripsit

Curetes dicti a cura et a tonsura

Corybantus initiatus sacris dixit alios sacerdotes Corybantes

Fabula hippomene et Atalanta

Atys et eius fabula

ascripsit, effecitq; vt cultores sui viriles sibi partes amputarent, qui cum gladijs suis esse fingunt, vt significetur omnibus terra sua esse pugnandum. Ouid. autem in hoc loco vult puerum ipsum dilectum a Cybele, et Deę ipsius, ac datę fidei immemorem cum cognouisset nympham Sagariti filiam statim in furorē versum sibi virilia amputasse. Catullus vero eius furoris causam nō Deę, sed Gallo flumini tribuit, cuius aquis epotis puerum dicit in furorē actum abscidisse sibi eam, quam diximus, corporis partem. Diodo. autem vult Cybelē ab hoc puero fuisse compressam, eumq; iussu parentum Cybelis interfectum. Sciendum placuisse Porphyrio philosopho (vt refert diuus Augusti.) a quo Euse. non dissentit, Atyn excastratum nihil aliud significare, q̄ florem qui decidit ante fructuз. Fuit et Atys Croesi filius, qui in venatione ab Adrasto interfectus ē, auctore Herodoto, item Atys Iunior eius frater, q imminente percussore patri cū antea mutus fuisset, vocalis euasit. Casto amo. vide Diodoꝝ, q alr sentit. Fac puer esse velis, castus et incorruptus.

AV.
AR.

AN illa dedit turres primis vrbibus, an prima ipsa fuerit, quę turres vrbibus construxerit. Annuit, affirmauit musa ita esse, eam scilicet turres dedisse. Plinius vero id muneris alijs assignat, inquit enim, Thrason muros, Turres (vt Aristo.) Cyclopes tripini. vt Theophrastus Ægyptij. Dixi, ego. Vnde venit impetus, ille furor. Secādi sua mēbra, cur ministri magnę matris secant pudendas partes et abscindūt ipsa genitalia. Vt tacui, ego. Pieris, Erato a Piero monte, vel ab ipsis Pieribus.

Sic orsa loqui, sic loqui coepit. Phryx puer in siluis, causam Erato refert ad Atym pueꝝ, quem Cybele amabat, qui, q: fidem fregit, dissecuit eam partem, qua illam lęserat, inde morem habuisse inquit initum, et de hoc Lactan. Deum inq̄t mater et amauit formosum adulescentem, et eundem cum pellice deprehensum, exectis virilibus seminirum reddidit. Et nunc a Gallis sacerdotibus sacra eius celebrant &c. Sed nos vt aliud ad hanc reз adducamus, illud aduertendum erit, quod poetę eandem esse Cybelē, et Rheā Deoꝝ matrem ostendere videntur. Verum Diodo. Menonē Phrygię, Lydięq; regem fuisse refert, qui vxorem duxerit Dindymenē. Ex ea natam foeminam cum nutrire nollēt, a se expositam in Cybelum montē, hanc pardali, alięq; ferę nutrierunt, quam videns, stupensq; miraculo mulier q̄dam pecora pascens, eam sustulit, et a loco Cybelem nominauit. Quę adulta ē forma, et prudentia excellens fuit, fistulam compactā, et ad lusum choreas, Cymbalū, Tympanumq; prior adinuenit, et pecoruз et puerorum morbis remedia. Et q: multos in sinu fouit, et ob amorē

> Phryx puer in siluis facie spectabilis altis
> Turrigeram casto iunxit amore Deam.
> Hunc sibi seruari voluit, sua templa tueri,
> Et dixit, semper fac puer esse velis.
> Ille fidem iussis dedit, & si mentiar, inquit,
> Vltima, qua fallam, sit Venus illa mihi.
> Fallit, & in nympha Sagaritide desinit esse
> Quod fuit, hinc poenas exigit ira Deę.

singulis p̄stitum, matrem ab omnibus dictam ferunt. Hęc pronecta ętate adulescentem quendam eius regionis Atym nomine dilexit. Quē postmodum dixerunt papam. Cum eo clam coiens grauida facta est. Quod vt parentes norunt, in regiaз accitam, vt virginem pater suscepit, et Atym ē nutrices interfici iussit, atq; isepultos abijci, Cybelem dolore perculsam, insanam effectam in publicum prodisse ferunt. Solamq; vniuersam patriam passis crinibus perambulasse. Misertus Marsias illam secutus est, post certamen cum Marsia, Apollinem eius amore captum ferunt, et cum ea vsq; ad Hyperboreos errasse. Sed vexatis morbo Phrygijs, responsum est ex oraculo, vt Atyos corpus sepelirent, vt Cybelem venerarentur, vt Deam. Sed consumptum tempore, cum Atyos corpus non inuenirent, imagines eius fecere, circa quam planctu ac lamentis sacra inibant. Cybelis vero ara erecta annis singulis sacrificabant. Postmodū in Pesimonte oppido Phrygię, sumptuose constructo templo, honores illi, sacraq; solēnia constituere, Myda rege ad ea plurima conferente. Positiq; erant circa Deę statuā pardali, ac leones, a quibus olim esset enutrita. Hęc ille. Idq; supremum pro ratione quoq; afferri posset superiori quęstioni, cur leones ad currum habeat. Phryx puer, Atys e Phrygia. Spectabilis facie, formosus. In siluis altis iunxit Deā turrigeram, cepit Cybelem gerentem turres in corona. Casto amore, q: illa Atym caste amauit. Voluit, Dea. Tunc seruari sibi, ne cui alteri iungeretur amore, sibi soli seruari puerum voluit. Tueri sua templa, vt ille custodię templi pręesset. Et dixit fac, semper velis esse puer, purus et castus, ne qua voluptate corrumpere. Esse puer, ętate. Sexū et conditionem dicit. Ille, Atys. Dedit fidē iussis, iurauit se seruaturum quod illa iusserat. Et inquit si mentiar, si fallam fidem et non seruauero, quod p̄misero. Illa sit mi. vl. Ve. ille sit mihi vltimus coitus. Qua, Venere, seu q̄ coitu. Falli decipiā, q̄si vt deinceps coire cū aliq̄ non possim.

ANT.
FAN.
Sagaritides

IN Nympha Sagaritide, putant nonnulli nympham quam Atys cognouit proprio nomine Sagaritiden appellatam, quod non placet. Addita. n. est syllaba (vt poetę interdum faciunt) patronymico, vt Clioq; et Beroe soror Oceanitides ambę. Deduciturq; nomen a Sagaro, quem fluuium constat fluere per Phrygiam ad oppidum Berecynthum.

Hamadriades

Fatum Naiadis arbor erat, Hamadriaden esse ostendit. quam Naiaden dicit. Sunt enim Hamadriades nymphę, quę cum arboribus et nascūtur et pereunt. Hic furit, agitur in furorem Atys.

Palęstinę Deę

Credens tectum procumbere, cum reuera non esset quod videbatur. Palęstinas Deas, furias

Naiada vulneribus succidit in arbore factis,
Illa perit, fatum Naiados arbor erat.
Hic furit, & credens thalami pcūbere tectum
Effugit, & cursu Dindyma summa petit.
Et mō tolle faces, remoue modo verbera cla,
Sępe Palęstinas iurat adesse Deas. (mat,
Ille etiam saxo corpus laniauit acuto,
Lōgaq; in imundo puluere tracta coma ē,
Voxq; fuit, merui, meritas do sanguie poenas,
Ah pereant partes, quę nocuere mihi.
Ah peant dicebat adhuc, onus īguinis aufert,
Nullaq; sunt subito signa relicta viri.

quę tres sunt, Alecto, Tisiphone, et Megera, noctis et Herebi filię. Has non a Syria Palęstina, quam maxima gens Iudęorum habitauit, sed a Palęstina quę est Epyri regio Palęstinas dictas non dubitamus, de qua inquit Luca. Palęstinas vncis cōfixit harenas, quoniam in Epyro est Acherusia, et cum Varro templa esse doceat in cęlo, in terra et sub terra, de postremo illud legitur, Acherusia templa alta Orci saluete infera. Partes quę nocuere mihi, pudibunda quibus matrē Deum mihi infensaz reddidi. Venit in exemplum, q; comites Cybelis siue galli sibi virilitatem amputarunt.

Aretusia templa

PAV. MAR. FALlit, quia fregit fidem. Et desinit eē quod fuit, desinit esse puer et castus. In nympha Sagaritide, filia Sagaris fluuij, qui est i Phrygia, legunt alij Sangaride.

Sagaris vñ Sagaritide flumen

Ira Deę, Dea irata. Exigit, ex debito poscit. Poenas hinc, ex hoc scelere. Sagarum (vnde Sagaritide) fluuium Phrygię Herodo. ostendit. Liui. vero de bel. Mac. fluuium esse dicit Gallo Gręcię, qui per Phrygiam defluens, et ad Berecynthuz oppidum pertinens, in Propontidem tandem influit &c. Succidit, incidit ipsa Cybele. Naiada nympham ipsam Sagaritida. Vulneribus factis in arbore, ostendit illam poeta nympham fluminis, cum dicat Naiada, a νάω quod est fluo, et ostendit Hamadryada, cum Hamadryades sint Deę arborum, quę cum his nascuntur, et moriuntur. Sic nunc illam succisam inquit in arbore, tanquam Hamadryada, q; succidit arborem in qua illa viuebat viuente arbore, moriēte arbore, mortua est ipsa. Illa perit, extincta est. Fatuz Naiados erat arbor, nam q̄ diu seruata est arbor incolumis, seruata ē et nympha. Hic, Atys. Furit furore corripitur. Et credens procumbere tectuz thalami, cum furore percitus existimaret corruere tectum. Effugit et petit cursu summa Dindyma, furore agebat celeri cursu in altos Phrygię montes. Dindyma enim montis sunt in Phrygia, vnde et Cybele Dindymene dicta, vt testatur etiam Strabo. Et clamat modo tolle faces, videbatur videre furias seipsum insectātes facibus, et verberibus, ideo. Tolle faces, remoue verbera, noli Dea cruciare me facibus, et verberibus furiarum, ideo subsequitur. Sępe iurat adesse Deas Palęstinas, liceat tūc mihi sine arrogantia rem meam tueri, ne quis me mea laude defraudatum iri velit, hic enim locus a nullis vnquaz nostrę ętatis viris intellectus est, p̄terq̄ a nobis. Primus ego explicui, et quicunq; sunt postea interpretati, aut sententiam meam secuti sunt, aut non recte intellexerunt. Dicam primum de loco, tum de ipsis Deabus. Palęste locus est in ora Epyri, apud Oricon, quo e nauibus descēdit Cęsar, cum iret cum exercitu aduersus Pōp. locus est. Emendati codices commentariorum Cęsaris te, in ora stantur. Sed in his impressis deprauatus est locus. Priapi Sic enim inquit, Postridie terram attigit Germanorum saxa inter et ria sed i alia loca periculosa, Epyro quietam nactus stationem et portus oēs timens, quos teneri ab aduersarijs arbitrabatur ad eum locum, qui appellatur Pharsalia, omnibus nauibus ad vnaz incolumibus, milites exposuit &c. Qui appellatur Pharsalia iquit, cum omnino Pharsalia dicere non debeat. Miror hoc alios nō obseruasse. In codice vetustissimo quē ego reperi et emi in Calcyde Euboica, erat qui appellatur Phalęste, ibi tantummodo superabundabat aspiratio, nam Palęste legēdum, vt Palęstina, quod negari non potest. Cum Luca. in. v. Pharsalię dicat, Lapsa Palęstinas vncis cōfixit harenas. Loquens etiam de classe. Cęsaris. Constet ob id Palęstinas harenas in Epyro esse. Non enim nunc agimus d Palęstina Syrię annexa. Deas vero ipsas quis non aperte videt furias esse intelligendas, cū poeta faces, et verbera addat. Nobis autem, cum de hoc loco quereremus, fidelissimus vtriusq; linguę interpres, omni doctrinarum genere, et laude cumulatissimus, in quo nuper magnam iacturam fecimus in antiquissimo Lyricorum principiorum interprete, ostendit furiarū templum in Epyro fuisse. Item et in alio greco codice vetustissimo Hoc non solum mihi, sed Pomponio quoq; vetustatis indagatori diligentissimo demonstrauit. Itaque Deę Palęstinę hoc in loco pro furijs accipiendę, a templo quod erat in ea regione, quas adesse ille iurabat Atys cum furore percitus esset.

Ille etiam, Atys. Laniauit corpus saxo acuto, seipsum acuto saxo verberabat, ita vt corpus laniaret. Abscidit enim lapideo cultro pudendam partem, qua deliquerat. Coma longa, longi crines. Est tracta in puluere immundo, sordido. Versabat seipsum in luto et trahebat inde et foedabat crines. Et fuit vox, dicebat. Merui ita, scilicet plecti. Do poenas meritas, quasi patior, quod merui supplicium. Sanguine, sanguinis effusione. Ah pereant partes, corporis. Quę nocuere mihi, pereant pudenda quibus fidem violaui, quę faciunt, vt ita plectar. Ah pereant dicebat adhuc, quia pluries repetebat eadem verba.

Aufert onus inguinis, abscidit sibi genitalia.

Et subito nulla sunt relicta signa viri, abscisis virilibus nullum superfuit signum, quo vir cognosceretur.

feretur. Hic furor, talis furor, qualis in illo fuit.
Venit in exemplum, quia inde habuit mos origi/
nem. Ministri deinde Cybeles sequuti sunt exem/
plum. Et mi. mol. qui ob id molles, et tanquam
foeminę fiūt. Cędunt, incidunt. Membra vi/
lia, pudendas partes. Comis ia. solutis et excussis

Venit in exēplū furor hic, mollesq; ministri
Cędunt iactatis vilia membra comis.
Talibus Aonię facunda voce Camoenę
Reddita quęsiti causa furoris erat.
Hoc quoq; dux operis moneas ꝓcor, vn̄ petita
Venerit, an nostra semper in vrbe fuit?
Dindymō, et Cybelē, & amoenā fontibus Idē
Semper, et Iliacas mater amauit opes.

crinibus. Verum Catul/
lus aliter historiā re/
texens, ostendit Atym
per mare in Phrygias
venisse, et ad Gallum
ſ. in furorem versum
silice se castrasse. Ait
n. Super alta vectus
Atys celere rate ma/
ria, Phrygium vt ne/
mus, citato cupidine,
pede tetigit, Aditque
opaca siluis redimita
loca Deę. Stimulatus vbi furenti vagus amnis ra
bie deuoluit, exectus acuto sibi pōdere silicis. Itaq;
vt relicta sensit sibi membra sine viro. Niueis cita/
ta coepit manibus leue tympanum &c. ab hoc igi
tur initium sumpsit ista castratio, vt postea mini/
stri Deę seu cultro siliceo, seu texta virilia execarēt,
vnde Iuuena. in Satyra, Credo pud. inquit, Ecce fu
rentis Bellonę, matrisq; Deum chorus intrat, et in
gens Semiuir obscoeno facies reuerenda mino/
ri, Mollia qui rapta secuit genitalia texta, et
reliqua.

QVÆSITI furoris, non quęsiti a Gallis, sed cuius
causam ipse quęsieram. Vnde petita venerit, Hā
nibale Italiam deuastante inspectis libris Sibyllinis
cum crebrius de cęlo lapidatum esset, vt Li. scribit,
carmen a decemuiris inuentū est pelli posse Italia
vinciq; alienigenam hostē, si matris Idęę numen
Pessinunte Romā aduectum foret. Quod Sillius te
statur his versibus, Hostis vt Ausonijs discederet ad
uena terris Fatidicę fuerant oracula prisca Sibyllę
Cęlicolum Phrygia genitricē sede petitam Laome/
donteę seruandam moenibus vrbis. Quo carmine
senatus eo magis motus est quia legati, qui dona Del/
phos portauerant, referebant sacrificantibus ipsis
Apollini Pythio omnia lęta exta fuisse. Vnde pla/
cuit vt qnq; legati ad regem Attalum mitterētur,
qui Asiam petentes ab Oraculo Delphico respon/
sum acceperunt compotes se per Attalum regem
eius rei fore quā peterent. Sed cum Deam deuexis/
sent, tum curarent vt eam qui vir optimus Romę
esset, hospitio acciperet. Igitur legati cum Pergamū
ad regem se contulissent, Attalus eos Pessinuntem
in Phrygiam deduxit, quo in oppido ędem Cybelis
fuisse Diod. tradit, sacrumq; his lapidē, quem ma/
trem Deū incolę esse dicebant, tradidit, quem ibi
Terracinę iam esse Romę nunciatū est, senatus P.
Scipionem Nasicam indicauit in tota ciuitate vi/
rum optimum esse, qui cum omnibus matronis
Hostiam ire iussus obuiā Deę, eamq; de naui acci/
pere, et in terrā elatam tradere referendam matro/
nis, postquam nauis ad hostium amnis Tyberini acces/
sit, a sacerdotibus Deam accepit, extulitq; in terram.
Vnde eam matronę in ędem Victorię, quę tum
erat in palatio pertulere pridie idus Aprilis, qui dies
festus fuit. Cęterum postea dedicata ęde matri Deū
Romę (vt dicetur) festum eius constat ad nonas
mensis fuisse translatum. nihil. n. fuit tam celebre
apud Romanos quam de
dicationis dies. Din
dymon et Cybe. mōtes
Phrygię, a quibus Dea
(vt diximus) Dindy/
mene et Cybele dicta
est. Oppidum vero eius
Pisinus dicitur a Stra
bo. nunc omnes Pessi
nuntes vocant. A/
moenam fon. Iden,
Idā Phrygiam con/
stat esse fontibus ple/
nam, vt Venimus in plenam veriam et fontibus
Idā. Vnde eam multifontem dixerunt, vt auctor
est Stra. quod verum esse declarat fluminum mul
titudo inde in mare profluentium. Troiā, res
Troianas, vt Ilium in Italiam portans. Secula
quinq; quingentos annos. nam (vt A. Gel. docet)
anno fere post Romā conditam quingentesimo
ac. xxxiiij. secūdum bellum aduersus Poenos sum/
ptum est. Notandum autē hoc loco seculum signi
ficare spacium centum annorū, dictum (vt Varro
ni placet) a sene, quod id spacium vitę senis longis/
simum putetur. vnde Seculares ludi dicti sunt. qui
(teste Festo) post centum annos fiebant. Edomi
to orbe, non reuera toto orbe, sed parte orbis suba/
cta. Ergo a toto partem accipe. Nam (vt inquit Li/
uius) nullas tunc in Asia ciuitates socias habebat
populus Romanus.

CAVsa furoris quęsiti, de quo ego quęsieram.
Est reddita, mihi. s. Voce facunda, diserta.
Talibus, verbis scilicet. Aonię camoenę, musę
ab Aonia, de qua regione alias diximus. Dux
operis, o musa, quę instruis me in hoc opere.
Moneas hoc quoq;, hoc etiam doceas. Vnde
petita venerit, quasi vnde Romam aduecta fue/
rit. An semper fuit in nostra vrbe, an ab ini/
tio Romę fuit, an aliunde aduecta. Vexante Ita/
liam Hannibale ex libris Sibyllinis lecto carmine,
compertum est, alienigenam hostem Italia pelli
posse, si mater Idęa deportata Romam esset. Ob
quod, vt a Liuio refertur, Ma. Vale. Leuinus, qui
bis consul fuerat, et Cęcilius Galba legati, Gn.
Tremellius Flaccus, et Ma. Vale. Falco quęsto/
res missi cum .v. quinqueremibus ex Oraculo
Delphico accepere Deum matrem concedi, sed
Romę a viro optimo excipiendam esse hospi/
tio, Profecti postea in Phrygiam, E Pissinunte
tradente illam Attalo rege accepere. Lapis erat,
quem matrem Deum incolę dicebant, Ro/
mamque deportarunt. Pręmisso Falcone, qui
ferri Deam nunciaret, moneretq; a viro optimo
excipiendam esse. Habita sunt comitia per Qu. Cę/

Marginalia: do sa/ dotes illi ab. ndebāt i viri/ — N T. A N. — li Deū . Italia duecta rege ttalo — ybelis des vbi acrū la/ idē Cybe ē eē dice ant Pu. cipio Nasica Didimos — Cybelos Pisinus quā et Pessinūte vocant Ida mul tifons — Seculum — Seculares ludi — PAV. MAR.

Quo mr̃ Deoꝶ a Publio Sci. Naſica ſuſcepta eſt

ell. dictatorem, creatiq; conſul. M. Cor. Cethegus, et P. Sempronius. In eo cõuentu P. Scipio Naſica. Gn. Cor. fi. illius qui in Hiſpania ceciderit, vir optimus a ſenatu iudicatus adoleſcens nõdum q̃ſtorius. Is cum oĩbus matronis Hoſtiã ire iuſſus obuiã Deę, eamq; de naui accipere, et in terrã delatam tradere referendaȝ matronis. Poſtq̃ nauis ad hoſtium amnis Tyberini acceſſit, ſicut erat iuſſus in ſalum naue euectus a ſacerdotibus Deaȝ accepit, extulitq; in terrã, matronę primores ciuitatis, inter quas vnius Claudię Quintę ĩſigne eſt nomen, accepere. Cui dubia, vt traditur antea fama, clariorẽ ad poſteros tã religioſo miniſterio pudicitiaȝ fecit. Et per manus ſuccedẽtes, deinde alię alijs, omni effuſa ciuitate obuiã, thuribulis ante ianuam poſitis qua p̃ferebatur, atq; accenſo thure p̃cantibus, vt volens, propitiaq; vrbem Romã iniret, in ędem Victorię, quę eſt in palatio pertulere Deã pridie idus Apri. Isq; dies feſtus fuit. Populus frequens dona Deę in palatio tulit. Lectiſterniumq;, et ludi fuere Magaleȝia appellata. Hęc ex Li. excerpſimus, ſed vltimus hic locus dubitare facit, quoniã oſtendit Li. feſtum et ludos cõſtitutos pridie idus Apri. At poeta idem oñdit nonis Aprilibus et tñ vno eodem tempore fuerunt, vt dici nõ poſſit mutatum fuiſſe diem. Ego aũt arbitror deprauatuȝ eſſe Liuij locum, et debere legi nonis Aprilibus, q: poeta non potuit tam facile deprauari, qui carmina ſcribit, et ipſa feſta ſuo ordine, vt nihil videatur immutatuȝ, et credi par eſt, eum adhibuiſſe diligentiam, vt ita ſcriberet, quemadmodũ erat in alijs, tam Faſtoruȝ q̃ Põtificum libris & annalibus, vt errare nullo quidem pacto potuerit. Quinetiam in marmore vetuſtiſſimo, vbi cętera quoq; inſcripta ſunt, hoc feſtum nonis Apri. notatum eſt. Quare ita cẽſeo deinceps in Li. legẽdum, ſed ad rem redeamus. Erato nunc ipſa hiſto. recenſet. Mater, Cybele Deorum magna mater. Semp amauit Dindymon et Cybelon, Phrygię montes vt diximus, vñ dicta eſt Dindymena et Cybele. Et idem Troianam. s.

Cybele magna mr̃ Deorum

Amoenam frõdibus, ideo amoenã, q: nemoroſa. Et opes Illiacas, Troianas. Cuȝ Æneas portauit Troiaȝ, tulit Troiana ſacra, Troianos Deos. In Italos agros, in Latium vt eſt illud Virg. inferretq; Deos Latio. et illud, Ilium in Italiam portans. Dea, mater. Pene, quaſi. Eſt ſecuta rates ſacriferas, naues Æneę ſacra ferentis, quaſi parũ defuit, quin ab Ænea deferent in vrbeȝ. Sed ſenſerat, cognouerat, aut audiuerat. Fatis, ab ipſis Parcis, q̃ fata, hoc eſt ſeriem, ordinẽq; cauſaruȝ diſpenſant. Nõduȝ po. la. ſu. nu. nõdum aduenisſe tempus, quo in Italiaȝ transferri deberet. Et

> Cum Troiã Aeneas Italos portauit ĩ agros,
> Eſt Dea ſacriferas pene ſecuta rates.
> Sed nõdum fatis Latio ſua numina poſci
> Senſerat, aſſuetis ſubſtiteratq; locis.
> Poſt, vt Roma potens opibus iã ſecula qnq;
> Vidit, et edomito ſuſtulit orbe caput.
> Carminis Euboici fatalia verba ſacerdos
> Inſpicit, inſpectũ tale fuiſſe ferunt.
> Mater abeſt, matrẽ iubeo Romana requiras,
> Cum veniet, caſta eſt accipienda manu.

ſubſtiterat aſſuetis locis, ſubſtitit tunc in Phrygiã, vbi eſſe conſueuerat. Poſt, deinde. Vt, poſtq̃. Roma potens opibus, quę iaȝ potentiſſima, atq; opulentiſſima erat. Vidit quinque ſecula, quinque ętates quaſi quingenteſimo vrbis anno. Et ſuſtulit, eleuauit caput. Edomito orbe, magna parte orbis ſubacta.

ANT. FAN.

CARMinis Eu. verſuȝ Sibyllę Cumanę. Cumas. n. condiderũt nõnulli p̃fecti a Chalcyde vrbe Euboię ad nouas ſedes querendas. Fatalia verba, q: libri Sibyllini vrbis Romę fata cõtinebãt. Sacerdos, pontifex maximus per excellentiam. Niſi malis accipere decẽ viros, q creabant vt ſacros libros legerent, interp̃tarẽturq; carmina Sibyllina. Patres ambagibus errant, cũ non intelligerent q̃ naȝ eſſet ea mr̃, et vñ peti eam iuberet oraculũ. Conſulũt Pęan, mittunt legati ad Apollinẽ Delphicuȝ.

Decẽ viris Sibyllinis

Mittunt proceres, hi fuerũt M. Vale. Le. q bis cõſul fuerat, M. Cęcilius Metellus p̃torius, Sulpi. Galba edilicius, ac duo q̃ſtores C. Tremelius Flaccus, et M. Vale. Falco. Phrygię tũc ſce. tene. Attalus, cauẽdum ne exiſtimemus hũc Attalum eſſe, qui rex Pergamenoꝶ & Eumenis filius po. Ro. ſcripſit heredẽ, quod poſt delatã Carthaginẽ, et Numãtia iã euerſa factũ inuenies. Vñ qm̃ is ditiſſimus fuit, et ſplendida ſupellectile factũ eſt, vt q̃ ſplendida & magnifica ſunt dicãtur Attalica. Sed qm̃ Attali plures fuere, quẽadmodum et Eumenes. Hunc Attalũ (de quo nũc agit) eum eſſe cõſtet, qui ex Attalo natus ĩ bello Macedonico, qd̃ ſm̃ bellum Punicũ ſubſecutum eſt Romanis aduerſus Philippum auxilio fuit. De quo inqt Florus, Aderat ſponte in auxiliũ Attalus rex Pergamenoꝶ, aderant Rhodij nauticus populus. Eſt aũt Pergamũ Aſię ciuitas lõge clariſſima, teſte Pli. ac diu (vt inqt Stra.) ſub Attalicis regibus fortuna, cuius reges ſi vñ profecti ſint, et quo euaſerint ſcire deſideras, lege eius Geographi li. xiij. non longe a fine q hũc Attalũ tradit. natũ ex Attalo et Antiochide Achęi filia primo regẽ eſſe nũcupatũ.

Attali duo

Attalica

Pergamus

Auſonijs rez negat ille viris, hiſtorię veritas hoc hẽt ſm̃ Li. nihil negatũ eſſe Romanis a rege Attalo. Populus cũ Romanus memor coeptã cum eo amicitiã pp cõe aduerſus Philippũ bellũ, ſperanſq; facturũ eũ regem, q̃ poſſet po. Ro. cã, miſit ad eum legatos, quos ille comiter accepit Peſſinuntemq; in Phrygiam duxit, eisq; deam tradidit in Italiã deportandum, vt diximus ſupra.

SACERdos, vel ipſe põtifex max. vel ſacerdotes, q pręerant cuſtodię librorum Sibyllinoꝶ, qui ab initio fuere duo, deinde decẽ, poſtea auctus numerus ad xv. Inſpicit verba fatalia, libros Sibyllinos Romana fata cõtinẽtes. Carminis Euboici, Sibyllę

PAV. MAR.

Cumeg,

Obſcurę ſortis patres ambagibus errant,
 Quęue parens abſit, quoue petenda loco.
Conſuluitur Pęan, Diuumq; acceriſite matrē
 Inquit, in Idęo eſt inuenienda iugo.
Mittunt proceres, Phrygię tūc ſceptra tenebat
 Attalus, Auſonijs rem negat ille viris.
Mira canā, lōgo tremuit cū murmure tellus,
 Et ſic eſt adytis Diua locuta ſuis.
Ipſa peti volui, ne ſit mora, mitte volentem,
 Dignus Roma locus quo Deus omnis eat.

Cumeę, de qua paulo ſuperius a Cumis vrbe Campanię, quam Calcydenſes Euboici ędiderunt, de quo latius diximus in .vi. Ænei. Ferunt, dicunt. Inſpectū, carmen qḋ inſpexerunt fuit tale. Mater abeſt, hęc erat ſnīa inſpecti carminis, Abeſt Deum genitrix, eam in vrbem acceſſatis, et adueniens, a caſtis manibus excipiatur. Abeſt ma. Deoꝝ.s. qꝛ in vrbem nondum attuliſtis. Oro in.reg. ma.reg vere, et in vrbem ferte Deum matrem. Cuꝫ ve.aduecta erit. Eſt accipienda caſta manu, reſpexit poeta ad oraculum, quod fuit, vt ab optimo viro exciperet. Obſcurę ſor. obſcura erant hęc reſponſa, qꝛ non intelligebant. Patres, ipſi ſenatores. Errant ambagibus, ipſa verboꝝ obſcuritate. Quęue pa. abſit, non.n.id aperte ꝯſtabat matrem Deoꝝ abeſſe, ſed tm̄modo matrem, ideo errabant, qꝛ neſciebant quę mater abeſſe diceret. Quoue pe. lo. et vnde acceſſenda eſſet. Conſulit Pęan, Apollo. Acceſſere legati Delphos, et ab Oraculo habuere illis concedi Deum matrem e Phrygia. Arceſſite, euocate matrem. Matrem Diuum, Deoꝝ parentem. Inquit, ipſe Apollo. Inuenienda eſt in iugo Idęo, quaſi requirenda eſt in montibus Phrygię, ibi eam inuenietis. Mittunt proce. viri patricij legati, et queſtores pro ea in Phrygiam. Tunc eo tpe. Attalus, rex Pergamenſium. Tenebat ſcep. Phry. imperabat in Phrygia. Ille, Attalus. Negat rem viris Auſonijs, non vult matrem Deum Ro. ꝯcedere ſed exigit hic locus vt de regibus Pergami fiat ſermo, et res altius repetatur. Lyſimachus agatoclis fi. qui vnus fuit ex ſucceſſoribus Alexandri, Pergami et pecuniaꝝ cuſtodiam, quę erāt .lx. millia talentoꝝ (vt Stra. refert) Philetero Thyanenſi cōmiſit, qui a puero ſpado fuerat. Is cum optime eſſet educatus, dignus viſus eſt, cui hęc crederentur. Charus erat Lyſimacho, ſed cum ab arſione illius vxore diſſideret, quod eum accuſauerat, locum ad defectionem ꝑduxit. Lyſima. coactus fuerat a malis familiaribus agatoclem filium interficere, Seleucus Nicator reuerſus illum ſuſtulit, et ipſe a Ptole. Ceraunno ſublatus eſt. Eunuchus caſtellum et pecuniam poſſidet annis .xx. Erant ei fratres duo, Eumenes natu grandior, et attalus iunior. Ex Eumene natus eſt Eumenes de pr̄is nois. Is Pergami ſucceſſionem habuit, antiochuꝫ Seleuci filiū apud Sardis ſuperauit, obijt cum annis .xxij. imperaſſet. Attalus ex attalo, et antiochide Achęi filia natus ſucceſſit, et primo rex appellatus, Galatha ꝑlio ſuperauit, et Romanoꝝ amicus fuit, et cum eis aduerſus Phil. pugnauit in claſſe Rhodioꝝ, obijt cum annis .xxxiiij. regnaſſet. Filios quatuor reliquit, ex Apollonide Cizicena, Eumenē, Attalum, Philetērū, et Atteneum. Eumenes natu grandior regnauit, hic cum Romanis aduerſus Antiochuꝫ magnū, et aduerſus Perſem bellum geſſit. A Romanis totā eā regionem accepit, quę ſub Antiocho circa Tanarum erat. Is vrbeꝫ muniuit. Regnauit annis .xlix. imperium Attalo filio reliquit qui ex Stratonice Ariarati Cappadocus regis filia natus erat. Filij admodum iuuenis, et imperij tutorē fratrem Attalum reliquit. Is cum annis vno et .xx. regnaſſet, multis rebus geſtis, iam ſenior mortuus eſt. Romanorum cōtra Pſeudo Philippuꝫ ſocius fuit. Imperiuꝫ Attalo qui ſub tutela erat reliquit. Is Philomator cognominatus, cum annis .v. regnuꝫ tenuiſſet, morbo abſumptus eſt. Heredes Romanos inſtituit, qui poſt a eā regionem prouinciam fecerunt, et aliam vocauere, eodem nomine, quo et continentem. Hęc de ipſis regibus. At ſimulachrum matris Deorum ab eo Attalo Romanis traditum eſt, qui primus rex nuncupatus fuit, Poeta inquit eum ab initio negantem tradere, ſimulachrumq; loquutum, et ſe ire velle dixiſſe. Mira ca. cantando feram admirabilia. Tremuit tel. cuꝫ mur. viſus eſt eſſe terręmotus tum magno fragore.

ADYtis, ſecreta parte templi tantū ſacerdoti dat acceſſus. Dignus Roma locus quo Deus oīs eat, qm̄ exactiſſima eſt religio Romanoꝝ. Vel qḋ Roma eſt Deoꝝ ſedes. Lucanus, Te ne Deum ſedes nō vllo Marte coacti Deſeruere viri? Noſtra eris, qꝛ Romani a Phrygibus originem ducunt. Phryx pi. Æneas pietate īſignis. Picta coloribus vſtis, moris fuit apud maiores ornari claſſes pictura, nec non et onerarias naues cuꝫ pugnaturos iuuaret, vt Pli. ſcribit ad cędem ſpecioſe vehi. Vſtos aūt colores cur dicat idem oſtendit, vt ex ea fit ochra exuſta rubrica in ollis nouis luto circūlitis. Idem hęc ſi torreat ęqua parte rubrica admixta ſandicē facit. Sui nati, Nepotini, qꝛ ipſa eſt Deoꝝ mr̄. Phrixeę ſta. ſo. Helleſpontum cui Helle Phryxi ſoror nomen dedit, vt dictū eſt. Rhoeteumq; ca. Sigeaq; littora tranſit, a regione Idę, quę montana ē, duo qdem flexus ad mare excurrūt, alter Rhoeteuꝫ, alter Sigeum verſus, ita vt vterq; dimidiati circuli lineam faciant. Vnde cum nouum Ilium qdā ītra eoꝝ flexuum finem eſſe antiquum vero intra initium voluerint, iure Rhoeteum capax dr̄. Vel certe pp tot nauium receptacula. Sigeum ꝓmontorium a taciturnitate nomen accepit, quo tpe Hercules prohibitus hoſpitio ibi latuit, et inde per ſilētium Troiam inuaſit. Tenedon, inſulam ꝓpe hoſtia Helleſponti, quę (vt auctor eſt Strabo) diſtat a ꝯtinenti ad ſtadia .xl. Eam alij Calydnaꝫ. alij Leucophryn dixerunt. Tenedos aūt dicta eſt a Tene

Pſeudo Philippus

Attalus ſimulauit ꝺ ma‍re Deoꝝ

ANT. FAN.

Claſſes pictum ornabant maiores colores vſti

Sigeum

Tenedos

Smithei Apollinis templus Atandrū

quodam, auctoribus Seruio, et Cicerone, qui orta sa na ꝙ cū nouerca concubuiſſet hanc inſulam vacuam cultoribus tenuit, quę habuit portus duos et Apollinis Sminthei delubrum, vt Sminthens preclare Tenedi dominator Apollo. Inter hanc inſulam et Chium qua Ægęus ſinus panditur a dextera Antandrus nauigantibus ſaxum eſt, quod quoniam viſentibus procul capre ſimile credit, quā Greci Iſa nuncupāt, ſunt qui velint Ægęum ſinum inde nominatum. Veteres Etionis opes, Thebam dicit, quę (vt ſcribit Strabo) Lesbo fuit oppoſita, vbi regnauit Eetion, vt Nos Thebā aduecti ſacram Eetionis ad vrbem. Conſtat autem Eetione opulentiſſimum fuiſſe, cuius filia Andromache nupſit Hectori, Sed Achilles et Thebam euertit, et Lyrneſum et magnę populatus moenia Thebę, et Eetionem interemit et filios. eandem vrbem et Thebas dicimus, vt Tu patris in laribus Priami ad Troiam, aſt ego Thebis Andromache magno quondam genita Eetione. Alter Eetion Samothracum ritus, cerimoniasq; conſtituit.

Ille ſoni terrore pauens, proficiſcere dixit,
Noſtra eris, i Phrygios Roma refert auos.
Protinus innumerę cędunt pincta ſecures.
Illa quibus fugiens Phryx pius vſus erat.
Mille manus coeunt, & picta coloribus vſtis
Cęleſtum matrem concaua puppis habet.
Illa ſui per aquas fertur tutiſſima nati,
Longaq; Phrixeę ſtagna ſororis adit.
Rhoetenmq; capax, Sigeaq; littora tranſit,
Et Tenedon veteres Eetionis opes.

PAV. MAR. Verba ex ſimulachro matris Deorum

ET Diua, Deę ſimulachrum. Sic eſt locuta ſuis adytis, ſic ex ſuo ſacello dicere viſa eſt. Aditum enim ſecretior pars templi, quo ſoli ſacerdoti licet accedere. Ipſa volui peti, ego ita volui, vt me Romani peterent. Ne ſit mora, quaſi ſinite, vt me Romam ferant ſine vlla tardatione. Mitte volētem, mittas tu me Attale, cum ire velim. Roma dignus eſt locus quo eat, omnis Deus, digna eſt vrbs, ad quam omnes Dij eant, digna quę Deos omnes teneat et colat. Ille, Attalus.

Pauens terrore ſoni, quaſi pauefactus, et territus verbis ſimulachri. Dixit proficiſcere, eas Romam. Noſtra eris, etiam cum Romę eris, eris noſtra, nam inter noſtros, quaſi cū illis, qui a noſtro genere genus trahūt. Roma refertur i auos Phrygios, nam a Phrygibus ducunt originem, et nos Phryges ſumus, inter nos igitur vinculum eſt cognationis. Protinus innumerę, poeta oſtendit ibi nauim fabricatam, qua aduecta ſit, ſed (vt diximus) acceſſere legati cum quinqueremibus. Protinus, ſubito. Secures innumerę cędunt, incidūt.

Illa pineta, pinus illorum montium. Quibus erat vſus Phryx pius fugiens, quę pineta, aut ex quibus montibus pinus inciderat olim Æneas pius cum fabricauit naues quibus fugiens in Latiū venit. Mille manus coeunt, quaſi conuenit iam ingens multitudo. Et puppis concaua, quę iam erat fabricata. Picta coloribus vſtis, plerunque colores aduſti ſunt vt ſuperius dictum eſt, in nauibus vero pingebantur, aut Deorum imagines, aut hiſtorię, aut inſignia, et ſimilia. Habet matrem cęleſtem, quia iam Deę ſimulachrum eſt impoſitum naui. Illa ſuper fluctus, agit nunc de itinere, aut longa profectione, per quę maria delata fuerit vſq; ad hoſtia Tyberina. Illa, Deum genitrix. Fertur tutiſſima, tuta ab omni procella, et vndarum impetu. ſuper fluctus nati, ſuper ęquora Neptuni filij Quidam legunt ſic, illa ſui per aquas et cetera. Adit longa ſtagna, longum et anguſtum fretū.

Phrixus & Helles

Sororis Phrixeę, Helles, quę fuit Phrixi ſoror, de quo ſuperiore libro. It ergo primum in Helleſpontum. Verum ipſa Deum mater e Piſinunte allata eſt. Piſinus autem Theliſtobogorum erat, qui Bitinis et Phrygibus ſunt finitimi apud Propontidem. et Strab. inquit libro. .xij. Emporium eſt ipſius eorum, qui in hac regione ſunt, et templum maximum habet magnę venerationis Matris Deum, quam Angidiſtam vocant. Sacerdotes quidam erant prepotentes, nunc eorum dignitas imminuta eſt. Hic locus magnifice ab Attalicis regibus ſtructus eſt, et templo et porticibus ex albo lapide Romani templum celebre reddidere, accerſita inde deę ſtatua, quemadmodum ea quę Æſculapij erat ex Epidauro, hęc Strab. et Maximus quoq; e Piſinunte accerſitam aſſerit. Primum igitur in Propontidem deſcendit, deinde in Helleſpontum venit. Tranſit Rhoetenm capax, apud Rhoeteum promontorium, in faucibus Helleſponti apud Troiam, ad dextram Helleſpontum ingredientibus, vbi nos ipſi toties fuimus, erat nauale et Achiuorum portus, et Achaia caſtra, ideo capax dixit, vbi tam magnę claſſis fuit ſtatio.

Rhoeteū pmontoriū eſt in faucibus Helleſponti

Et Littora Sigea, a Sigeo promontorio itidem Helleſponto imminenti ita appellato, ꝙ in eo tacite latuerit Hercules, cum inſidias Laumedonti per iuro parauit, ΣΙΓΗ enim taciturnitas eſt. Et tranſit Tenedon, Tenedos inſula ab helleſponti. xxiiii. M. p. diſtat, hęc prius Leucophris appellatur, dicta etiam eſt et Calydna, in hanc nauigauit cum colonis Tenus Cycni. f. conditaque vrbe a ſe Tenedon vocauit, ſed plura ab hiſtoricis, et poetis de ea referuntur, et nos in ea inſula de ſitu, et fertilitate eius carmen ſcripſimus. Reperimusq; in ea inſula epigramma plura in marmoribus vetuſtiſſimis. Et veteres opes, veteres agros et regnum. Etionis, de Thebano littore intelligit. Thebe illius, quę apud Lyrneſum eſt ē ſub Eetione fuerit. Qui, vt teſtis eſt Home. pater fuit Andromaches coniugis Hectoris, qui quidem Eetion ab achille cum ſeptem filijs interfectus eſt. Excipiunt, eam ſcilicet.

Tenus Cycni filius ꝯdidit Tenedon

ANT. FAN. Cyclades

CYclades excipiunt, Lesbo poſt terga relicta, Cyclades inſulę ſunt maris Ægei, quem (vt ſcribit Plinius

nius

bus)circa Delum in orbem sitę sunt, vnde et nomen traxere. Idem ẽ Solinus tradit, qui eas inquit licet spacijs longioribus a Delo proiectas, tamẽ circa Delum in orbem sitas esse, quem Gręci cyclon vocant. Seruius vero non ideo Cyclades dictas putat, q in rotunditate sint, sed q longo ordine circuiri eas necesse est, vel propter promontoria, vel q naturale est vt concitatiora sint maria vicinitate terrarum. Fuerũt autem Cyclades ab initio. xij. deinde plures additę sunt. Quaq; Carysteis frãgitur vnda vadis, a Carysto vrbe Euboię nobili marmore Carystio, vt inquit Pli.

quibus sedes datur in mari sicnlo, q insulę ibi sunt numero septẽ, quas itali Vulcanias dicunt.

PAV. MAR.

CYCLAdes, quę sunt in Ægeo insulę, quę Delum circunstãt. de qbus Stra. cum meminit Deli, Eã inquit circũhabitatę gloriosas reddiderũt insulę, proinde vocauere Cyclades, initio qdẽ duodecim fuisse perhibẽtur, pluresq; agnatę sunt. Lesbo relicta post terga, primo. n. loco post Tenedon, Lesbos insula occurrit, deĩde Cyclades. sed de Lesbo, plura diximus in secũdo. Et qua vnda frangit vadis Carysteis, et transit ea parte, qua vndę frãguntur vadosis harenis Carystus, a Carysto vrbe quę est in angulo Euboeę versus Cycladas.

Cyclades axcipiũt, Lesbo post terga relicta,
 Quaq; Carysteis frangitur vnda vadis.
Trãsit et Icareum, lapsus vbi perdidit alas
 Icarus, & vastę nomina fecit aquę.
Tunc lęua Creten, dextra Pelopeidas vndas
 Deserit, & Veneri sacra Cythera petit.
Hic mare Trinacriũ, cãdẽs vbi tingere ferrũ
 Brontes, & Steropes, Acmonidesq; solent,

Carystos duobus locis. Carystiũ marmor. Carystia mãtilia. Carystiũ vinũ. Icaros isula.

Vnde Luca. eam saxosas vocat. vt Quamaris angustat fauces saxosa Carystos. Ad hoc oppidum Euboię quod ad Cycladas vergit lapis nascit (vt auctor est Stra.) quem pectunt, nent, ac texunt, vnde mantilia cõficiuntur, quę vbi sordescũt in flãmas proiecta mũdantur. Est et Carystos in Laconia, vñ ab Alcmane poeta vinum Carystium celebratur.

Trãsit et Icareum, Icaros insula vna e Strophadibus mari Icareo nomen dedit, quã alij Icaron, alij Icariã dicunt ab Icaro Cretensi, quem Var. scripsit ibi interijsse naufragio. et poetę fabulant paterne fuge comitem, cũ ambo pennati e Creta aufugissent in hoc mare cecidisse, qd auctoribus Plin. Strabone, ac Salino ab ea insula (quã diximus) nomen accepit, sicut a Carpatho mare Carpathium, quod Icareo iungit Austrum versus. Cęterum mare Icareum alij inter Cretã et Siciliam ponũt. alij inter Samũ et Myconeum, cui quidam ab Icaro Dedali filio nomen inditũ volunt. Hoc mare nauigãtes Romani a sęua linquebãt. Dextra Pelopeides vndas Deserit, Creta quidẽ nauigantibus a lęua, a dextra erat Pelopõnesus, sic dicta quasi insula Pelopis, Nison. n. Gręci insulam dicũt. Sed re vera est peninsula, siue Cheronesus. Isthmos. n. Pelopõnesum iungit continẽti separans Ioniuz ab Ægeo, vt Æquora bina suis oppugnans fluctibus Isthmon. Veneri sacra Cythera, hęc insula est Laconię, teste Laertio in vita Chilonis, cui olim Porphyris nomẽ fuit. Ab ea Venus Cytherea dicit, vt multis placet, vel ab vrbe Cythera (vt Festus ait) in quam primũ Venus concha deuecta esse dicitur, cum in mari cõcepta esset. Mare Trinacrium, Siculum mare. Trinacria. n. est Sicilia, sic a tribus promontorijs dicta. Brontes, hic minister Vulcani significat tonitru, quod bronti gręce dicitur, fitq; (vt inquit Plin.) cum in nube luctatur flatus, aut vapor. Steropes autem nihil est aliud q agrapi, idest fulgur, quod cum pingi nequeat, pinxit tamen Appelles in arte sua eminentissimus. Acmonides vero qui et Pyragmon dicit ab incude nomen accepit, quę a Grecis acmon vocatur. Ab his Cyclopibus fulmina fabricantur, vt poetę canunt,

Pelopõnesus

Cytherea Venus

Triacria

Brontes

Steropes

Acmonides seu Pyragmon

Transit et Icareum, mare. s. Quod est (vt Plin. inquit) inter Samum et Miconum. Sed hoc a lęua reliquit. Vbi, in quo mari. Icarus, Dędali filius. Perdidit alas vastas, magnas, nam acceptis a patre pennis, cum altius euolaret resolutis vinculis cereis, et alas amisit, et in mare decidit, cui nomen quoq; dedit, ideo hic. Et fecit nomina vastę aquę, nam ab eo appellatuz est mare Icareum. Tunc lęua, a sinistra. Deserit Creten, Cretam insulaz, de qua in. iij. libro diximus. Eam insulam non attigit, sed a lęua reliquit. Dextra deserit vndas Pelopeidas, mare quod Peloponnesum abluit, a Pelope dictam, qui in ea regnauit. Pelopõnesus autẽ dicitur, quasi insula Pelopis, Ægeo et Ionio cingitur. Isthmos Corinthiacus facit ne insula sit, Angusta quidem inter duo maria tellus. Et petit Cythera sacra Veneri, non attingit Pelopõnesum, sed petit Cytheram insulaz, quę est inter Maleam, et Cretam, et in ea Cythera Cytherorum montes. vnde Virg. Sunt alta Cythera dixit. insula est Veneri sacra, quoniam in propinquis vndis nata, et illuc concha delata est. Vnde in Heroidibus, Nuda Cytheriacis edita fertur aquis. Et Pomp. inquit, Cythereas dictam venerem a Cythera vrbe, in quaz concha delata est. Hinc, a Cytheris. Petit mare Trinacrium, Siculum. q Trinacria dicta est Sicilia, a tribus eminẽtibus promontorijs, Pachinno, Lilybeo, Peloro, et ακροσ summitas dicitur, vnde Diodorus videtur ostendere a tribus angulis dictam. Vbi, in quo mari. Silent tingere ferrum candens, ferrum calidum ẽ ignitum. Brontes et Steropes ẽ Acmonides, hi ministri sunt Vulcani. et a re, quam faciunt, cognominati. Brontes, a βρωμοσ, quod est tonitru. Steropes a στεροπεη, quod est fulgur. Acmonides, hic a Virgilio Pyragmon dicitur, a πυρ, quod est ignis, et agmon vicus. Fulmen enim hi Cyclopes conficiunt, ideo ita appellati. Venit igitur mater Deum in fretum Siculum, et insulis Æolicis, vbi esse Vulcanus existimatur.

Pelopeides vñ. ĩ. mare dictũ a Pelope

Quare dicta est Triacria

ANT. FAN.

Sardinia insula

ÆQVORAq; Afra legit, transiit, vt crebris legimus freta cõcita remis. Mare Afrum sive Libycum est quod Libyã alluit. Sardoaq; regna, Sardiniam insulam novissimã in mari Tyrrheno Romani ad vrbẽ navigantes a leva linquebãt, sed longe vñ poeta prospicit, dicit, Ea a Sardo Herculis filio nomen accepit, qui e Libya veniens insulã occupavit. Ois eques, mixtaq; gravis cũ plebe senatus, equestris ordinis viri patres, sive senatores ac plebei. Queq; colunt sanctos virginitate focos, periphrasis virginum Vestaliũ. Cõtẽto extẽto fune, cũ oẽs summo conatu navẽ traherent adversus vim fluminis. Sitis vsse. her. consequẽs pro antecedenti, hoc est pro calore sitis. Sedit, constitit retenta vadis. Plusq̃ pro parte laborat, insudat trahendi labore3 tollerans plus ferre q̃ suppeditent vires.

Periphrasis

Claudia Quinta

Claudia Quinta genus Clauso referebat ab alto, nõ est Quinta hoc loco prenomen postpositum versus gratia, vel ordinis nomẽ, vt quidã putant. Legimus.n. apud Li. matrone primores civitatis, inter quas vnius Claudie Quinte insigne est, nomẽ accepere. Hec Claudia experimento religionis pudicissima iudicata est, vt inquit Plin. Navem.n. cum sacris matris Deum obherentẽ vado Tyberino extraxit precata palã, vt si sibi pudicitia constaret sequeretur. Cuius statua (vt Vale. Ma. scribit) in vehiculo edis matris Deum posita, eadem ede bis incendio consumpta, flammis intacta permansit. Alia eius gẽtis Claudia, novo more (vt ait Sueto.) apud populum subijt iudicium maiestatis, que in cõferta multitudine optavit, vt frater suus pulcher reviviseret, atq; iterum classem amitteret, vt minor turba Rome foret. Sciẽdum gentem Claudiam ortã esse ex Regillis oppido Sabinorum, deductamq; ab Appio Clauso, cui postea Appio Claudio fuit Rome nomen, vt inqt Li. qui post exactos reges cum quinq; millibus cliẽtum et amicorum venit Romã, et susceptus habitandas vrbis partem accepit, quo Claudia tribus est et familia nominata, vt Servius scrib't. Vñ illud est Virg. vij Æneid. Ecce Sabinorum prisco de sanguine magnũ Agmen agens Clausus, magniq; ipse agminis instar. Claudia nũc a quo diffundit et tribus et gens. Lege Li. lib. ij. prime Decadis, et Plut. in Publicola. Meminit et eiusdem Appij Clausi Cornelius Tacitus his verbis, Maiores mei quorum antiquissimus Clausus origine Sabina simul in civitatem Romanã & in familias patriciorum ascitus est, hortantur vt paribus cõsilijs rẽp. capessant. Ab eo Clauso Sigiius Clau

Imago mris Deorũ ab icẽdio servata

Claudia gens

Aeqraq; Afra legit, Sardoaq; regna sinistris
Respicit a remis, Ausoniamq; tenet.
Hostia cõtigerat, qua se Tyberinus in altum
Dividit, et campo liberiore natat.
Ois eques, mixtaq; gravis cũ plebe senatus
Obvius ad Thusci fluminis ora venit.
Procedunt pariter matres, natiq;, viriq;,
Queq; colunt sanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento brachia lassant,
Vix subit adversas hospita navis aquas.
Sicca diu fuerat tellus, sitis vsserat herbas,
Sedit limoso pressa carina vado.
Quisqs adest operi, plusq̃ pro parte laborat,
Adiuvat et fortes voce sonante manus.

PAV. MAR.

sos vocat quos Claudios dicimus, vt Clausorum decus atq; erepto maxia Rome Spes vero Marcello. ET LEgit, navigat. Æquora Afra, mare Libycum. Nam Libycum illud ingens pelagus, qd inter Siciliam et ipsam Libyam. Et respicit regna Sardoa a sinistris remis e mari Libyco flectenti in oram Latinorum et hostia Tyberina est Sardinia magna insula a sinistra, ideo a sinistris remis dixit. Nam a sinistra parte relinquitur in mari Tyrrheno, ita appellata dicit insula a Sardo Herculis filio, vt testis est Soli. Et pent, ipsa navis. Ausoniã, q: flexit cursum in littus Ausonium. Cõtigit hostia Tyberina s. vbi et Hostia vrbs ab Anco Martio fundata. Qua se Tyberinus, Tybris fluvius. Dividit in altũ, in pelagus, qñ qua in mare influit. Et natat cãpo liberiore. p latiora spatia, nã illuc vsq; fertur per alveũ, postea exit in mare Tyrrhenum. Latio res qdam aquarum cãpos, p quos iam liberius natat. Ois eques, exivere obviam Dee vsq; ad hostia Tyberina vniuscuiusq; cũ honore ordinis viri et matrone, et virgines. Hesitq; navis accepta in vadis Tybridis vt nulla hoium vi trahi posset. Omnis eqs, omnes illi qui erant eqstris ordinis. Et gravis senatus, graves ipsi senatores. Cum plebe mixta, cũ populo. Procedũt pariter, simul omnes eunt cũ pompa. Et matres et nati, filij. Et viri, q: exivere obviã tam mares, q̃ mulieres cuiuscunq; etatis, ordinis, et conditionis. Et que colunt sanctos focos virginitate, hoc est virgines Vestales, q̃ eternum ignẽ caste servant. Viri lassant, defatigant. Brachia sedula, cũ sedulitate et omni conamine trahẽtia. Fune contẽto, extento, quo conabant trahere navem in vadis herentem. Navis hospita, pegrina, et q̃ peregrinã Deã ferebat. Vix subit, vix subire põt imo subire nõ poterat. Aquas adversas, adversu3 amnẽ. Tellus fuerat diu sicca, diu non pluerat, sic aruerat tellus, et q: nullis imbribus erat adiutus amnis, tenuis tunc erat eius aqua. Sitis, ipsa siccitas ob aquarum penuriã. Vsserat herbas, deficiente humore aruerant et ipse herbe. Carina pssa, suõ s. onere. Sedit, substitit herens. Vado limoso, in vadis Tyberinis e lutosis. Quisquis adest operi, ipsi qdem operoso labori trahende navis. Laborat plusq̃ pro parte, quasi plusq̃ quisq; suis viribus possit. Et adiuvat manus fortes, robustas & fortiter trahẽtes. Voce sonante, clamore. Illa, navis. Sedet, firma heret. Velut insula stabilis, immobilis. Medio põ. in medio mari, q: vt moveri

a Roma. mi Decy

Illa velut medio stabilis sedet insula ponto,
Attoniti monstro stantq;, pauentq; viri.
Claudia Q*u*ita gens Clauso referebat ab alto,
Nec facies impar nobilitate fuit.
Casta quidē(sed nō ē credita)rumor iniquus
Leserat, & falsi criminis acta rea est.
Cultus & ornatis varie prodisse capillis,
Obfuit, ad rigidos promptaq; ligua senes.
Conscia mens recti famę mendacia ridet,
Sed nos in vitium credula turba sumus.
Hęc vbi castarꝫ processit ab agmine matrū,
Et manibus puraꝫ fluminis hausit aquā,
Ter caput irrorat, ter tollit ad ęthera palmas,
Q*u*icunq; aspiciunt mente carere putant.
Summissoq; genu, vultus in imagine Diuę
Fixit, & hos edit crine iacente sonos.

vt moueri non potest insula, ita moueri non poterat nauis. Viri attoniti, exterriti. Stant et pa. monstro, quasi stantes expauescunt eo nauis miraculo, quę nullo hoīum conatu moueri poterat.

Claudia virgo

Claudia Quinta, cum viri frustra conarent, ex clarissima Claudiorꝫ familia virgo Claudia ꝓcessit, quę cum casta nō crederet, Deā ipsaꝫ obtestata, vt suę testimonium pudicitię ꝑhiberet. Exiguo deinde conamine funem trahentem nauis sequuta ē, meminit huius rei Diuus Hieronymus, et Tranquillus in vita Tiberij de eadem inquit, Quę nauem cum sacris matris Deum Ideę obhęrentem Tyberino vado extraxit, ꝑcata ꝑ palam vt ita demū sequeret si sibi pudicitia ꝯstaret. Claudia Quinta, non quę eēt Quinta numero, sed noīe. Referebat genus, ducebat originē Ab alto Clauso, a quo emanauit domus Claudia, de quo Virg. in. vij. Ænei. Ecce Sabinorꝫ prisco de sanguine magnus Agmen agens Clausus, magniq; ipse agminis instar Claudia nūc a quo diffunditur, et tribus, et gens, Per Latium postq̄ i partem data Roma Sabinis et cętera.

ANT. FAN.

IMPar nobilitate, versus gratia e litera pro I ponitur. Dicimus. n. suꝫ impar tibi. Potes ē mutatione casus factam accipere. Casta qdem, sed nō est credita, falso populi iudicio, famęq; mēdacio ipudica dicebatur, vt Hic prisca ducens Clausorꝫ ab origine nomen Claudia non ęqua populi mala credita fama. Ornatis varie prodisse capillis Obfuit, stultum vulgus impudicam arguebat ex ornatu. Conscia mens recti famę mendacia ridet, spernit obtrectantium linguas, qui nullius est suę turpitudinis ꝯscius. Iuuena. Viuēdum est recte tū propter plurima, tumq; His ꝓcipue causis vt linguas mancipiorꝫ ꝯtēnas. Est aūt sentētia color rhetoricus. Sed nos in vitiuꝫ credula turba sumus, honesta reꝑhendendi ratio. Miscet. n. se mortalibus musa, quos arguit Iuuenalis, Hic viuimus ambitiosa paupertate oēs. Fluminis' hausit aquas, sic Virgi. in ix Æn. Ad vndam ꝓcessit, summoq; hausit de gurgite lympham Multa Deo orans. Ter caput irrorat, ter tollit ad ęthera palmas, impari vtitur numero, ꝙ et numero Deus impare gaudet, et statiꝫ omnia sunt cessura feliciter. Sub certa ꝯditione, vt a te damnata nō imerito poenas luam, absolute vero certo iudicio populo Ro. vita ꝓbet. In scęna, in ludis scęnicis vbi nauem tractaꝫ a Claudia retulerant histriones, vel reuera in conspectu populi tanq̄ in scęna, quod magis placet. Laudatq; se. non laudat verbis dū sequit, sed qꝛ sequit laudat, hoc est testatur pudicam.

Mens recti ꝯscia obtrectātum linguas cōtemnit

Ter cum rq̄ sācta vocabāt

PAV. MAR.

NEC facies, ipsius Claudię. Fuit impar nobilitate, nam vt pręstātis nobilitatis, ita formę quoq; pręstantis. Casta qdem erat, sed non est credita, non credebat esse casta. Rumor ini. nō ęquus, sed falsus ē cōflictus. Leserat, offenderat illam nota violatę pudicitię. Et est acta rea falsi criminis, falso arguebat stupri, et virginitatis non seruatę. Obfuit cultus, ex his sumebant signa ꝯiectura la corrupti animi et corporis, ꝙ se excolebat, tanq̄ amantibus placitura, ipse ergo cultus formę obfuit. Et pro. apparuisse. Capillis varie ornatis, quos vario modo et pectebat, et innectebat. Mens conscia recti, animus honestatis suę conscius. Risit mendacia famę, mendacē famam, et rumorem, qui falso ferebatur. Sed nos, loquitur musa, sed perinde ac homo, qꝛ nos homines. s. Sumus credula turba in vitium, facile credimus quicquid vituperandum quoq; affertur. Hęc, Claudia. Vbi, postq̄. Processit ab agmine, a multitudine. Castarꝫ matrum, pudicarꝫ matronarum. Et manibus hausit aquam puraꝫ fl. et manus abluit, et his aquam Tyberini gurgitis hausit. Ter caput irrorat, ter aqua flumiea caput fudit. Ter tollit palmas ad ęthera, ter manus in cęlum sustulit. Quicunq; aspiciunt, eam scilicet ita agentem. Putant carere mente, existimant amentem et insanam. Et summisso genu, iam inflexis genibus ipsa Claudia. Fixit vultus in imagine Diuę, fixit oculos in simulachrum ipsius matris Deum. Et dixit hos sonos, hęc verba. Crine iacente, passis crinibus. Alma genitrix Deoruꝫ foecunda, o mater Deorum. Alma dixit, ꝙ Deos peperit, a quibus omnia aluntur. Foecunda ob tot Felices partus. Genitrix ꝙ a matre hanc habeat distantiam, qꝛ genitrix(vt inquit Nonius)semper quę genuerit nuncupatur. Mater vero aliquando pro nutrice ponit. Virgi. in octano, Geminos huic vbera circum Ludere pēdentes pueros, et lambere matrem. Plautus in Menecmis, Ita forma similis pueri, vt mater sua non internoscere posset, quę mammam dabat, nec adeo mater ipsa, quę illos pepererat. Accipe ꝓces, meas. Sub certa conditione, sumpsit verbum e iure ciuili, de ꝗ̄ꝫ paulꝰ conditionibus in, facto consistentibus, de quibus iure ꝯsul ita agit Paulus iurisconsultus titulo de conditio tum

Aius honesti ꝯsciꝰ est etiā malis

Sub conditio

tibus, conditiones consistentes in facto varietatẽ habent, et quasi tripartitam recipiunt diuisionẽ, vt quid detur, vt quid fiat, vt quid obtingat, vel re tro ne detur, ne fiat, ne obtingat, ex his dandi, faci endiq; ꝯditiones, in personas collocantur, aut ipso rum, quibus quid relinquit, aut alioꝝ. Tertia speci es in euentu ponetur &c. Hęc vero ꝯditio vt fiat erit. Casta negor, dicunt omnes me non esse castam. Si tu dãnas me. s. tanq̃ corruptam, et non castam. Fatebor me. dicã ingenue me mereri suppliciũ. Morte lu. poe. plectar morte. Luere poenas pati suppliciũ ꝓ crimine. Victa iu. Dea, victa ego tuo iu dicio supplicio afficiar. Sed si cri. abest, si sciam me castã et incorruptam. Dabis tu re pignora nostrę vitę, re ipsa ostẽdas signa, tãq̃ pignora et testes vitę meę pudicę. Et tu casta, pudica et sancta. Sequere manus castas, meas. s. Dixit, ita ꝑcata est Claudia. Et traxit funem, ipsius nauis. Exiguo conamine, paruo conatu. Nam paruo labore traxit, et facillime sequuta est ratis

factum existimamus, vt postea illic lauari consue uerit. Comites, non omnes qui Deam comitabantur, sed Galli, vt diximus supra. Furiosaq; tibia, ob Gallos qui furere videbantur. Taurea ter. tympana, quibus Curetes vsi fuerant cũ Rhea Iouem peperisset. Ea e pellibus fieri dubium nõ est.

Tympana

Supplicis alma tuę genitrix foecunda Deoꝝ
Accipe sub certa conditione preces.
Casta negor, si tu damnas, meruisse fatebor,
Morte luam poenas iudice victa Dea.
Sed si crimen abest tu nostrę pignora vitę,
Re dabis, & castas casta sequere manus.
Dixit, ⁊ exiguo funem conamine traxit,
(Mira, sed in scęna testificata loquor)
Mota Dea est, sequturq; ducẽ, laudatq; seq̃ndo,
Index lętitię fertur ad astra sonus.
Fluminis ad flexũ veniunt, Tyberina priores
Atria dixerunt, vnde sinister abit.
Nox aderat, querno religãt in stipite funem,
Dantq; leni somno corpora functa cibo.
Lux aderat, querno soluunt a stipite funem,
Ante tamen posito thura dedere foco.
Ante coronarũt puppim, & sine labe iuuẽcã
Mactarunt, operum, coniugijq; rudem.
Est locus, in tyberim q̊ lubricus iflnit Almo,
Et nomen magno perdit ĩ amne minor.

Miraculũ q̃uo se cuta ẽ fũnẽ Claudię mater Deoꝝ

Mira loquor dico q̃dem admirabilia. Sed testificata in scęna, quę relata fuere in theatro, vt adhiberi fides debeat. Mota Dea est, ꝑcibus ipsius Claudię. Et sequit ducem, ꝑcedentem et trahẽtem virginem. Et sequendo laudat, ex hoc ipso laudare vř, q꜡ sequit trahentem in ꝓbationem et cõmendationem pudicitię illius. Sonus index lętitię, hoc est plausus quo animoꝝ idicatur lętitia. Fertur ad astra, nam datus est virgini plausus ingens, et voces ad sidera sublatę. Veniũt ad fluxum fluminis, Claudia, senatus, et populus, et matronę veniunt illuc, vbi se incipit reflectere in lęuam amnis. Priores dixere atria Tyberina, dixere veteres esse domum Tybridis.

ANT. FAN.

VNDE sinister abit, fabulatur ibi esse regiam Tyberini, vbi fluuius flectitur sinistrorsum. Operum, coniugijq; rudem, vt hostia esset purissima.

Almo fl.

Est locus in Ty. q. lu. infl. Al. huius fluuij supra meminimus, vbi mater Deum. vi. calendis Aprilis lauabatur, vt ait Vibius Sequester. Defluit autẽ Almo in Tyberim non admodum longe a porta Capena, vt nonnulli dicunt, quibus illud astipulatur, ipsa sedens plaustro porta est inuecta Capena. Lota igitur est Cybele tunc in eo fluuio, vñ

Boues, a quibus Deę plaustrum trahebat. Nasica accepit, templi non perstitit auctor, Accepit legendũ est non incepit, vt quidam volunt, qui existimant votam fuisse hanc ędem a Scipione Nasica, q̃d alienum est ab historia Liuij, qui scribit Nasicam in salum naue euectum Deam a sacerdotibus accepisse, atq; in terram extulisse, et. M. Liuium et Claudium censores ędem matris Deum faciendã locasse, eãq; xiij. anno postq̃ locata erat. M. Iunium Brutũ dedicasse. Qua ue ędem re non placet, quod i mři Deo opusculo viroruz il. rum de lustriuz legimus, vbi dicanit eius libelli auctor quicunq; fuerit, neq; enĩ est Plinius, vt multi putant, scribit templum hoc incepisse Nasicam, quod cum bis incendio absumptum fuerit (vt diximus supra) nemini mirum videri debet, q꜡ Ouidius scribit hoc loco, et Metellum eius ędis auctorem fuisse, et post Metellum Augustum, quem cõstat refecisse ędes sacras, vetustate collapsas, vt incẽdio absumptas, teste Sueto. Hinc est q꜡ festum matris Deuz Romę celebrari (vt diximus) consueuit, non pridie idus Aprilis, sed nonis huius mensis, quibus ea ędes ab Augusto fuerat dedicata, quam quidam volunt fuisse nõ longe ab ea porta, qua Deę simulachrum in vrbem inuectum est, sed in palatio fuit, teste Liuio. Parua cur stipe quęrit opes, moris fuit hoc tempore vt Romani matri Deum nummos sine stipem, quãuis paruam, offerent, quoniam stipe a populo collata eius Deę templum a Metello fuerat constitutum.

M. Liui

Cybeles ędes vbi

VNDE sinister abit, vertit se in sinistram, vbi est ille reflexus fluminis putauere antiqui esse regiaz numinis Tyberini. Vnde Virg. de eodem loco, cũ facit Deum ipsum loquẽtem, Ego sum pleno, quẽ flumine cernis Stringentem ripas, et pinguia culta secantem, Cęruleus Tybris cęlo gratissimus amnis. Hic mihi magna domus, celsis caput vrbibus exit. Nox aderat, substitere per noctem in ipso flexu, quo ab hostijs Tyberinis venerant. Religant

PAV. MAR.

funem

funem a sti.quer.a trunco q̃rcus, religare pro in/nectere,seu ligare dicimus.Vir. Cum Laomedõtia pubes Gramineo ripę religauit ab aggere classam. Corpora sun.ci. postq̃ comederunt. Dant lo. som.quieti se tradiderunt. Lux aderat,iam illuxerat. Soluunt funem a sti.q.vbi vesperi religauerant. Tamen,anteq̃ soluerent. Dedere thura po.so. erecta ad tempus ara, et succenso igne thura adolenere. Ante coronarunt puppim,antequam inde discederẽt nauem vlrentibus coronarunt. Et mactarunt iuuencam sine labe,delectaʒ ex armento sine vlla macula,quę nulla posset labe notari iuuẽcam immolarunt. Et rudem operum, et cõiugij,quę nec arasset,nec taurum sustinuisset.Ꝭ tria dat huic hostię,facit delectam, iniugeʒ, et puraʒ,sed de his diximus in.i.libro. Est locus, facit topographiam.

Illic purpurea canus cum veste sacerdos
Almonis,dominam,sacraq; lauit aquis.
Exululant comites,furiosaq; tibia flatur,
Et feriunt molles taurea terga manus.
Claudia pręcedit lęto celeberrima vultu,
Credita vix tandem teste pudica Dea.
Ipsa sedẽs plaustro porta est inuecta Capena
Sparguntur iunctę flore recente boues.
Nasica accepit,tẽpli non perstitit auctor,
Augustus nunc est,ante Metellus erat.
Substitit hic Erato,mora fit,dũ cętera q̃ro,
Dic inq̃,parua cur stirpe quęrat opes?
Cõtulit ęs populus,de quo delubra Metellus
Fecit ait,dandę mos stipis inde manet.
Cur vicibus factis ineunt conuiuia quęro,
Tũc magis indictas cõcelebrantq; dapes.

Topographia

Quo Almo lubricus.Ifluit in Tyberim, Almo paruus est fluuius qui intersecans Hostiensem viam non lõge ab illo flexu init Tybrim. Ali qui putant esse illum,qui est inter portã vrbis Hostiensem,et templum diui Pauli.remotior ab vrbe esse non põt,qꝛ Galli quotãnis ibant illuc cuʒ matris simulachro,quod indicat Luca. Et lotã paruo reuocant,Almone Cybelẽ. Et minor,amnis.

Perdit nomen in magno amne,Almo paruus flu.amittit suuʒ nomen,cum influit in Tybrim. vt de Isara inquit Luc. cum influit in Rhodanũ, Qui gurgite ductus Per tã multa suo,famę maioris in amnẽ Lapsus ad ęquoreas nomen nõ pertulit vndas. Illic,in eo loco apud hostium Almonis. Sacerdos canus,iam senior. Cũ veste purpurea,quo esset ornatior. Lauit dominaʒ, Deę simulachrum. Et sacra,quę simul ferebantur.

Sacra Cybeli agebãt cum aqua flu. Almõis

Aquis Almonis,ipsius parui amnis.et inde mos sumpsit initium referendę Deę illuc. Exululant comites,Galli ministr. Cybelis vlulatuʒ ediderunt. Et flat,flatu resonant. Tibia furiosa,vel horrenda(vt paulo superius)horrendo sono dixit. vel furiosa,qꝛ furere ipsi ministri videbant. Et manus molles,mollium ministrorum. Feriũt terga taurea,tympana ex tauroꝝ corio. Claudia pręcedit,anteit. Celeberrima, laudatissima. Vultu lęto,lęta.n.alias antecedebat. Vix tandeʒ est credita pudica,tandẽ omnes credidere eam castaʒ,sed difficulter,credidere tamen. Testę Dea, quę castas eius manus sequuta est. Ipsa, Deum mater. Sedens plaustro,quę iaʒ curriui erat imposita. Est inuecta,illata,et intra vrbem vecta. Porta Capena,qua exitur in viam Appiã, et inde regio portę Capenę dicta est,qua porta itur ad ędem Diui Sebastiani. Boues iunctę, quę iugatę currum trahunt. Sparguntur flore recente, recentibus floribus et vias sternebant, et qui in spectaculo erant pręterȩuntes floribus spargebant. Nasica accepit, P. Scipio Nasica qui vir optimus a senatu indicatus est Deam accepit in ingressu vrbis. Verum Liui. inquit ab hoc acceptam in hostijs Tyberinis, dedisseq; inde ferendam matronis.

Templi non perstiti.au.hic ipse Nasica templuʒ Deę non construxit, sed Q. Cęcilius Metellus, ex donis Deę collatis templum in regione portę Capenę matri Deoruʒ erexit,instaurauitq; illud postea Augustus,et ludos constituit,et vt eidem a mulieribus carmina canerentur. Vnde in prin.secundi libri Tristium, ipse quoq; Ausonias Cęsar matresque, nurusq; carmina turrigerę dicere iussit Opi. Augustus nunc est, auctor.s.templi. nam illud restituit tempore ipsius poetę, ideo nunc est, quia nostro tempore ędem reparauit. Ante erat Metel. Cęcilius erat auctor, qui ab initio erexit. Substitit hic Erato, hic desiit loqui musa. Mora fit,retardatur. Dum cę.quęro,in quibus inerat dubitatio. Dic inquam cur quęrat opes? ipsa Dea cur sibi nummos quęrit, Parua sti. paruo nummo.Eo enim die singuli singulos nummos offerebant. Ait contulit ęs populus, vt paulo superius diximus. Populus frequens in palatio dona Deę tulit, quod testatur Liui. Ergo ab ęre collato a populo mos conferendarum quotannis stipum originem sumpsit. De quo, ęre, quod populus contulit. Metellus, ipse Qu. Cęcilius Metellus. Fecit delubra, extruxit templum. Inde, ex eo. Manet mos, seruatur consuetudo. Dandę stipis, offerendorum nummorum.

Q. Cęcilius Metellus tẽplũ cõstituit matri Deorũ iuxta portã Capenam

CVR VICibus factis ineunt conuiuia quęro, mutuas sodalitates dicit. Cice. in Catone maiore, Sodalitates enim me quęstore constitutę sunt sacris Idęis magnę matris acceptis. Indictas, a pontifice, siue a Gallis comitibus matris Deum, siue ab epulonibus.Lege Festum. Mutatis sedibus, mutantur a nobis sedes cum e conuiuijs accedimus ad diuersa conuiuia. Quod Romani faciebãt boni ominis causa,quoniã Cybele e Phrygia

ANT. FAN. Sodalitates mutuę in sacris Cybeles

Megale/ sia pmi I vrbe ludi Celęne

Romam translata bene ac feliciter sedē mutaue/rat. Quare pri.me.lu.Vr.fo.no. hi ludi (quoruȝ supra meminimus) iure primi ludoꝝ oīum habe/bant, qꝛ par erat, vt Dij parenti suę cederent, et euȝ honorē matri exhiberēt. Cur igitur etc. diximus supra matris Deum comites a Gallo flumine Gal/los vocari. Altasq; Celęnas, vrbem Phry/gię patriā Marsię, quē ab Apolline superatuȝ et excoriatum ferunt. Vnde illud est Lucani, Et q̄ tuę munera Pal/las Lugent damnatę Phoebo victore Celę/nę. Id oppidum non/nulli Lydię tribuunt, quod nos mouere nō debet, cum Phrygię, Carię, ac Lidię loca ita inter se coeant, vt non facile distinguā/tur. Sciendum et collē ipsum in quo vrbs est Celęnas dici, vt au/ctor est Stra. et oppidū ipsum, in cuius foro

De pelle Marsię in Herodotum

Q đ bene mutarit sedē Berecynthia dixit,
Captant mutatis sedibus omen idem.
Institerā quare primi Megalesia ludi
Vrbe forent nostra, cū Dea (sensit enim)
Illa Deos inquit peperit, cessere parenti,
Principiumq; dati mater honoris habet.
Cur igitur Gallos, qui se excidere, vocamus?
Cū tātū a Phrygia Gallica distat humus?
Inter ait viridem Cybelen, altasq; Celęnas
Amnis it insana nomine Gallus aqua.
Qui bibit īde, furit, pcul hic discedite, q̄is est
Cura bonę mentis, qui bibit inde, furit.
Nō pudet herbosum dixi posuisse moretum
In dominę mensis? an sua causa subest?

Peperit Deos, Iouem, Iunonē, Neptunum, Pluto/nem. Cessere parenti, Dij ipsi voluere mr̄i cedere. Et mater habet principiū dati honoris, hoc est primū ludorum honorem, nā cum ludi Dijs exhi/beant, primus honos matri Deoꝝ debetur. ideo ipsi primi, et magni dicunt ludi. Cur ergo vo/camus Gallos, qui se excidere, alia quęstio cur Galli dicti sint ministri Cybeles, qui si/bi virilia exciderunt, seu amputauerunt. Cum humus Galli/ca, Gallia ipsa. Tan/tum distet, disiuncta et longe remota sit. A Phrygis, vñ huc aduecta Dea, hoc ingt cur appellant eo no/mine, quādoquidem a Gallia appellari non potuerint. Inter ait viridem Cybelē, musa causam appellationis Galli ad Gallum fluuiuȝ re/fert, cuius aqua epota furorem gignit. Is la/bitur per ea loca Phrygię, vbi matris Deū erant tē/pla. Initium .n. capit ex modis Phrygię, et in Saga/rum amnē influit. el Pli. inquit, Gallus Phrygię flu/men est, de cuius aqua potantes reddūtur insani. et Martianus asserit ab eo ministros matris Deuȝ Gallos dictos. Ait, ipsa Erato. Gallus amnis noīe fluuius. Aqua insana, insaniā et furores incutiēti. It, fluit. Inter viridem Cybelen, Cy/belon, ē Cybelen dicimus mōtem, de quo paulo su/perius. Et altas Celęnas, Celęnę in Phrygia col/lis quidaȝ est, vt Stra. inquit, in quo vrbs fuit eius/dem nois. Hinc Antiochus Soter hoies transtulit in eam, quę nūc Apamia dicitur. et vrbem appella/uit de nomine matris Apamię Artabaȝi filię, quę Seleuco Nicatori nupsit. Hęc in Phrygia ab illo re/feruntur. Sed ipsorum locoꝝ nomina, in loca no/stra Marsorum trāslata sunt, vt fuisse hęc oppida putauerim, et ante Marsiam ex Asia pulsum, sed de his in sexto lib. plura dicemus. Qui bibit in/de, ex eo fluuio. Furit, furorem concipit. Di/scedite hinc procul, longe ab hoc fluuio recedite ne sitis postea furore perciti. Queis, pro quibus.

Quare dicti sint Galli sacerdotes Cybeles

suspensa visebatur Marsię pellis, vt Herodotus scri/bit, in vtrem formata, quā ei detractam Phryges ferebant Apollinē suspendisse. Insana, quę insa/nos facit, vt dictum est. Procul hinc discedite queis est Cu. bo. mē. sensus est. Vos qbus cura est bo/nę mentis discedite procul a Gallo flumine.

PAV. MAR

QVÆRO cur ineant cōuiuia factis vicibus, po/stea interrogo vñ ea sit consuetudo, ꝙ in his festis vicissim mō ad hęc, mō ad illa conuiuia erant.

Et magis tūc, magis q̄ vllo vnq̄ tempore. Con celebrāt, cum celebritate frequentant. Dapes in/dictas, ipsa cōuiuia indicta, nā indicebant ab ipsis sacerdotibus, et postea vicissim ibant. Quod Be/recynthia, ideo factis vicibus ineūt conuiuia, quod Deoꝝ mater. Bene mutauit sedem, psꝑere com/mutauit mōtes Phrygię pro vrbe Roma. Captāt ideȝ omen, psꝑerę mutationis. Mutatis sedibus, cum e cōuiuio in conuiuiū se recipiant. Pręerant huic rei epulones, qbus id inditū nomen, ꝙ (Pōp. teste) indicendi Ioui, cęterisq; Dijs epulas ptātem ha/berent. et Cic. in lib. de Oratore, Pōtifices inquit ve/teres pp sacrorum multitudinē tres viros epulones esse voluerūt, cum essent ipsi a Numa, vt ēt illud lu/dicrum epulare sacrificiū facerent instituti. et alio loco, Romę ingt erant sacra Deę matris, in quibus diebus festis nocte epulabant. Erant autem septem numero etc. Hi ergo erant, qui cōuiuia commuta/bant. Institeram, quęrens .s. Quare ludi Me/galesia forent primi in vrbe nostra, cur Romę pri/mi dicātur, et primo loco fiant ludi ipsi, quos cō/stituit Marcus Iunius Brutus, et Megalesia appel/lant, et de quibus paulo superius diximus, et quo/rum Liui. meminit. Cum Dea, Erato. Inquit n. qꝛ. Sensit, me .s. quęrentem. Illa, Cybele.

Epulones viri tres ꝓm Cic.

Est cura bonę mentis, q sanę mentis estis, ē insa/nire non vultis. Qui bibit inde, furit, repetitio prioris expositionis, ad vehemētiora monita.

ANT. FAN. Moretuȝ

HERBOsum moretum, in sodalitatibus magnę matris apponebatur conuiuijs moretū e lacte, ca/seo, ē herbis ob conuenientiam eius cibi cum Dea. Lac .n. et herbę fuit veterum cibus, et ipsam Deam vetustissimam esse nemo dubitauerit, quippe quę est Deorum mater. Lacte mero, lacte solo. Hoc cibo viuunt nonnulli barbari, quos miratur Plin. ignorare aut spernere tot seculis casei dotem, quo tradunt vixisse Zoroastrē in desertis annis .xx. Ita

Caseidos

tēperato,

temperato, vt vetustatem non sentiret. Postera cum celo motis Pallãtias astris Fulserit.viij. idus Aprilis celebratur dedicatio ędis Fortunę publicę in monte Quirinali, quo in loco sacrata est ędes eius Deę, quam nõnulli Protogeniã, Liui. Primigeniam vocat, non a Gn. Domitio p̃tore vrbano, vt quidam volunt, non intelligentes quid Li. tradat, sed a Q. Martio Abala duũuiro, ad idipsum creato, quam ędem vouerat decem annis ante P. Sempronius Sophus, qui cum in agro Crotoniensi cum Hannibale male pugnasset, coniunctis deinde copijs cũ legionibus P. Licinij procõsulis, cum eodẽ hoste conflixit, et cũ in principio pugnę ędem Fortunę primigenię vouisset, si hostes funderentur cõpos eius voti factus est. Hostes.n. fusi, ac fugati sunt, et supra q̃tuor millia armatorum cęsa. Itaq; idem Sempronius censor postea eam ędem locauit, quę neq; ab eo neq; a Gn. Domitio, sed a Q. Martio dedicata est. Est autem fortuna publica, quę et primigenia dicitur, ne quis dubitet legat tertię Decadis Li. librum nonum nõ longe a fine, vbi eius fortunę historicus meminit, cum in eodem libro ac pauloante scripsisset temporibus secundi belli Punici matrem Deũ e Phrygia in Italiam fuisse trãslatam. Idem etiaʒ tradit M. Liuium et C. Claudium censores ędem matris Deum locãsse in palatio faciẽdam. Pallantias autẽ Aurora dicitur a fratre Pallante, vt Cuʒ pręuia lucis Tradendum Phoebo Pallantias inficit orbem. Est frater eius Pallas Titanis filius, ex quo et terra natam esse Aurorã fabulantur. Sunt et qui Auroę patreʒ Pallantẽ vocant. Luna leuarit equos, equi a Luna hoc loco leuari onere dicuntur lucis aduentu. Tertia lux.vi.idus Aprilis Iulius Cęsar in Libya superauit Iubam, et Scipionẽ cum persequeretur reliquias exercitus Pompeiani. Nota est historia. Sciẽdum tamen Iubam quem fuisse et superbum et inertissimuʒ legimus, ideo hoc in loco magnanimũ dici, quod et magno animo Cęsari aduersatus est. et in oppido Zamę lignis congestis maximam in medio foro pyram cõstruxit, vt si forte bello foret superatus igne subiecto se in eam proijceret, is demum fluentibus rebus ad voluntatem Cęsaris cum Petreio conatus est vt per virtutem interfecti esse viderentur, et cum infirmiorem illum ferro consumpsisset, impetrauit a seruo vt se interficeret, idq; obtinuit. Appianus scribit eum regem ac Petreiũ, cum nec fugam, nec saluteʒ vlterius spectare possent, inedia se ac vulneribus inuiceʒ confecisse. Triumphauit autem Cęsar (vt inquit Plutar.) non de Scipione sed de Iuba rege, cuius filius Iuba in triumpho ductus est ad moduʒ infans, fortunatusq; ea captiuitate, qua factum est,

Fortunę publicę festũ in monte Quirinali. viij. idus Aprilis

Protogẽia Fortuna seu Primigẽia

Pallãtias

Ludi in honorẽ Cęsaris ob victũ Iubã. vi. idus Ap.

Iubę mors Iuba scripto

vt ex Numida ac barbaro inter scriptores doctissimos numeretur. Sane Iubã auctor perfiduʒ vocat, ob Afrorum ingenia, quę et fallere, et fidem frangere consueuerunt.

PAV. MAR.

NON Pudet herbosuʒ, vltima questio, cur in epulis Deę moretum adhibebat. Causam refert musa ad antiquos cibos, cuʒ lacte et herbis olim homines vescerẽtur. Neq; n. est aliud moretum, nisi admixtio multarum rerum cũ lacte & caseo. licet sint qui pro intinctu viridi accipiant. Dixi, ego. Non pudet posuisse in mensis dominę, apponere Deę epulis. Herbosum moretum, ex herbis, et lacte, et caseo cõfectuʒ. An sua causa sub est, an est aliqua causa p̃pria quare id fiat.

> Lacte mero veteres vsi narrant et herbis,
> Sponte sua si quas terra ferebat, ait.
> Cãdidus elixę miscetur caseus herbę,
> Cognoscat priscos vt Dea prisca cibos.
> Postera cum celo motis Pallantias astris
> Fulserit, et niueos Luna leuarit equos,
> Qui dicit, quõdam sacrata est, colle Quirini
> Hac Fortuna die publica, verus erit.
> Tertia lux (memini) ludis erit, hac mihi q̃dã
> Spectanti senior, continuusq; loco,

An veteres, antiqui. Narrãtur vsi, quasi dicũt vesci solitos ipsos veteres. Mero lacte, et herbis, his.n. vescebãtur ante panis vsum. Si quos, quasi et alijs cibis si aliquos. Ferebat terra sua sponte, non arata, non consita, sed suapte natura.

Candidus caseus miscetur elixę herbę, hoc nunc offertur epulis Deę, caseus cum herbis elixis, q̃ moretum. Vt Dea prisca, Deoꝝ mater antiqua.

Cognoscat primos cibos, qualibus Saturni tempore vesci cõsueuerunt. Hactenus de sacris Cybeles.

Postera cuʒ celo.viij.idus Apriles, hoc est sexta die mensis. Erit festum publicę Fortunę, cuius tẽplum a Cęsare cõsecratuʒ est in colle Quirinali, post Afrã victoriam de Scipione et rege Iuba, de quo paulo post. Postera Pallãtias, sequens Aurora Pallãtis ex Titanũ genere filia. Cuʒ fulserit motis astris, pulsis sideribus, quę aduentu maioris luminis obscuratur. Et Luna leuarit equos niueos, alleuiarit ab ipso opere, hoc est vbi occidet Luna, et mane illuxit. Verus erit q̃ dicet, vera loquẽt quicunq; id asseret. Publica Fortuna est sacrata, ędes Fortunę publicę consecrata fuit quõdam. Hac die, quę octaua est iduũ Aprilium. Tertia lux, tertia dies a festo publicę Fortunę, hoc est.vi.idus Apri.

Die sexta Aprilis fuit tẽplũ Deę fortunę publicę sacratum

Erit ludis, deputata. ad exhibendos ludos, eo.n. die ludi fiũt. Memini, memoria repeto. Hac, die.s. Quidã senior continuus mihi spectanti, q̃ spectabaʒ ipsos ludos. Et loco, q̃si qui continuato ordine p̃ximo nihil loco sedebat, cum p̃ximus esset dignitate. Ait, dixit. Hęc illa dies, referebat ille senex in ludis eum esse diem, quo Cęsar in Africa victor fuerat. Et.n. victo Cęsar Pharnace Romam redijt. Consul iterum creatus est, vbi cognouit Catonis et Scipionis fugam in Africã, qui ad bellum ab rege Iuba accendebantur, illuc traiecit, et Catone iam mortuo Iubę et Scipionis debellauit exercitum. Expauentibus inaudito prius tubarum clamore regijs elephãtis, Scipio naue fugiens seipsum interemit. Rex interim Iuba, vt in com

mentarijs est ab omnibus ciuitatibus exclusus, de/
sperata salute, cum iam conatus esset cũ Petreio,
vt per virtutem interfecti esse viderentur, ferro in/
ter se depugnant, atq; infirmiorem, imbecillioreq;
Iuba Petreium facile ferro consumpsit, deinde ip/
se sibi cuz conaret gladio traijcere pectus, nec pos/
set, p̃cibus a seruo suo
impetrauit, vt se inter
ficeret, idque obtinuit
&c. Cesar vero Romã
ex Africa rediens (vt
inquit Plutar.) ex ea
victoria magnifice p
ora populi ferebatur.
Tantum.n.agri ab eo
inditionem subactuz,

Tres triũ phi Cai Cesaris d Alexan/ dria Pon to & Afri cano de Iuba

Hec ait illa dies, Libycis qua Cesar in oris
Perfida magnanimi cõtudit arma Iube
Dux mihi Cesar erat, sub q̃ meruisse tribu/
Glorior, officijs prefuit ille meis. Cnus
Hanc ego militia sedem, tu pace parasti
Inter bisquinos vsus honore viros.

vt de annuo prouentu percepturus fiscus esset. Tri
tici quidem ducenta millia modium, Atticoruz,
olei vero trecentas myriadas. Aliquot inde trium/
phos egit, Alexandrinum, Põticuz, Africanum, nõ
de Scipione, sed de Iuba rege, eius filius Iuba quoq;
nomine, infans admodũ in eo deductus est triũ/
pho. Fortunatissimam vtiq; captiuitatem, qua effe
ctum est, vt ex Barbaro.s. ac Numida inter doctis/
simos scriptores adnumeretur. Post triumphos in
gentia militibus cõgiaria dedit. Ad conciliandam
sibi plebez, spectacula edidit, conuiuiaq; celebrauit.
Vno die in duobus ac viginti millibus triclynio/
rum epulum p̃bens vniuersis. Munus gladiatoruz
ac nauale certamen adhibuit et reliqua. Ille igitur
senex referebat Cesaris victoriaz, qua ydem ipsi lu/
ci fuisse videtur institutũ. Hec illa, dies.s. Qua
Cesar in oris Libycis, in Africa.

ANT. FAN.

CONTVdit, perfregit ac tundẽdo superauit. Tri
bunus, hic senior, qui Oui. ludos spectanti assidebat
tribunus militum fuerat sub Cesare. Est autem a
Tribu Tribunis nomen inditum. Fuerunt.n. sub
Romulo tres Tribus, quibus qui p̃erant Tribuni
vocabantur. Hanc ego militia sedez, tu pace pa/
rasti, Augustus (teste Suetonio) in spectacul[illegible]
tes secreuit a populo, et cum pleriq; equitur[illegible]
to bellis ciuilibus patrimõio spectare lud[illegible]s mili
non auderent metu poene theatralis, pro[illegible]n attri
uit non teneri ea qbus ipsis, parentibus ne e[illegible]e. xiiij
census vnquam fuisset. Inter bisquinos vsus ho
nore viros, poeta hoc loco decemuiruz se fuisse te/
statur, nam erant, qui Oui. equitem quidem fuisse
dicunt, sed nullum honorem p̃terea nisi triumui
ratum tulisse. Ii ne deinceps fallantur, videant ac/
curatius quomodo hũc locum interpretentur. et il
lum, Nec male commissa est nobis fortuna reoꝝ
Vsq; decem decies inspicienda viris. Sane triumui
ratum Ouid. tulit admodum iuuenis. vt Coepimus
et tenere primos etatis honores, Deq; viris quondã
pars tribus vna fui. Sciendum decemuiros sub Au
gusto centumuiralem hastam coegisse, quaz que/
stura functi cogere consueuerant. Is etiam noua
quedam officia excogitauit, in quibus triumuira
tum legendi senatus, et triumuiratum recognoscẽ
di turmas equitum, adiecitq; Tribus iudicium De
curijs quartam ex inferiore censu, que ducenario,

Milites i theatro sedebãt se creti a populo

Ouidius fuit decẽ uir Triũ/ uiratus sub au/ gusto

rum vocata est, indicauitq; de lenioribus summis.
Pendula celestes Li. mo. aquas, Libra in ortum
ferebatur, cum Sol vna cum Ariete ludis nondum
perfectis (vt auctor inquit) tenderet ad occasum. vi.
idus huius mensis, quo tempore significatur tem/
pestas auctore Columella. Pendulam antẽ Libram
dicit, non quod occi/
dat. Id.n. fieri nullo
modo potest, ludis nõ
dum absolutis, et pau
loante Solis occasum,
sed q Pendulum est
Libre perpetuum epi/
theton. Quis.n. nesciat
solum cum Ariete in
occasum tendente no/
cte iam propinqua cum Solẽ ipsum pars Arietis
antecedat Libram necessario in ortum ferri? An
te tamen, q̃ summa dies spectacula sistat, Ensifer
Orion equore mersus erit, Orion in celo ita fortu
natus est, vt ensem gerere videatur. Vnde illud est
Lucani, Ensiferi nimium fulget latus Orionis. Est
autez huius signi tanta magnitudo, vt multis die
bus oriatur et occidat. Quare (vt inquit Serui.) eius
apud peritos est incerta tempestas, dicitur tamen
occidere ex ortu Scorpionis, a quo interemptus cre
ditur. Vnde cõsequens est, vt hoc tempore pene occi
dat cum Solis occasu, qui magnaz partem Arietis
emensus est. Is .n. vbi Oceano immersus est trahit
secum (vt ita dixerim) Taurum, cuius occasu sine
dubio et Scorpius oriatur, et Orion occidat neces/
se est, qui in celo ita locatus est, vt dextra ensem te
nere, et cuz Tauro certare videatur, itaq; Hesiodus
Orionis occasu verno.i. hoc tempore terraz esse arã
dam docet. Plin. auctor est in Creta terremotu ru/
pto monte inuentum esse corpus stans. xlvi. cubi/
torum, quod q̃dam fuisse Orionis tradiderunt. Sciẽ
dum Accium hoc sinum Iugulã appellasse, teste
Var. Alij Iugulã stellam esse volunt, sic dictam a
forma iuglãdis, que ceteris nucibus maior est.
CONTVdit, tundendo attriuit & oppressit. Ar/
ma perfida, perfidam et foedifragam Punicaz mi/
litiam. Magnanimi Iube, regis Mauritanie.
Dux mihi Cesar erat, quasi eo tẽpore ego sub Ce/
sare militabam. Sub quo tribunus, qui eraz tri/
bunus militum. Glorior meruisse, ad gloriam
mihi ascribo sub Cesare militasse. Ille, Cesar.
Prefuit officijs meis, q2 ille imperator, et ego sub
eo tribunus. Ego paraui hanc sedem militia, tu
parasti pace, erant in eo ordine subselliorum, vbi
sedere non licebat, nisi qui magistratum gesserãt.
Inquit ergo ille se militia, q2 tribunus fuerat, ius in
eo subselliorum. ordine sibi parasse, Poetam vero
domi in pace. Vsus honore inter bisquinos vi/
ros, qui magistratuz in decemuiratu gessisti. Fue/
rat enim poeta decemuir, antea tamen iuuenis
triumuir. Vnde in. iiij. Tristium, Coepimus et tene/
re primos etatis honores, Deq; viris quondaz pars
tribus vna fui. Egitq; causas in foro centumuira/
li, de quo in. ij. Tristium ad Augustum, Nec male
commissa est nobis fortuna reorum, Vsq; decem

decies

Libra in ortũ fert vi.id.Ap. Libra p̃dula

Orionis ensifer oc cidit. vi. id. Apri. Oriõ ma gnitudo

Iugula

PAV. MAR.

De offõ cẽtũ viro. iudicã. p arbitrio

decies inspiciendas viris, quin inter centum viros iudicium dixisse constat, vt a principio diximus. Hoc autem in loco decemuirum sese ostendit. Fuit enim in eo magistratu decemuirali, in quo ipsi iudices de causis ad arbitrium iudicabant, de quo seipsum ab integritate et fide cõmendat. in .ij. enim Tristium sic inquit,

Res quoq; priuatas statui sine crimine iudex, Deq; mea fassa ẽ pars quoq; victa fide, sed de huiusmodi iudicijs in libris de Oratore ad Q. fratrem Ciceronis cumulatius differemus. Plura

> Plura locuturi subito subducimur imbre,
> Pendula cęlestes Libra mouebat aquas.
> Ante tamen, q̃ summa dies spectacula sistat,
> Ensifer Orion ęquore mersus erit.
> Proxima victricẽ cũ Romã inspexerit Eos,
> Et dederit Phoebo stella fugata locum.

locuturi, cum et alia multi simul collocuturi esse, mus. Subducimur, repellimur a subsellijs. Subito imbre, subita pluuia. Libra pendula, pendens, quę iam in occasu erat. Mouebat cęlestes aquas, afferebat pluuias. Egimus superius de occasu Librę, non exigit hic locus, vt ea repetamus, quę iam dicta sunt. Sed illud dixisse satis sit libram in occasu pluuias plerunq; inferre, nunc quoq; in ipso occasu premitur, ideo mouet aquas. Tamen antequã summa dies, anteq̃ vltima pars diei. Sistat spectacula, quasi finem imponat ludis. Orion ensifer, ferens ensem. Nam armatus cum gladio figurat. Erit mersus ęquore, iam occiderit, sic designat ipsius Orionis occasum, quod quidem sidus procellosum est. Plinius tamen occidere inquit gladium eius idibus Nouembris, sic magna esset differentia in occasu. Nos autem in sequenti libro, quę ad eum pertinent latius referemus.

CVM Ro. inspe. Eos, Aurora Eos dr̃ vt supra docuimus, et a Gręcis Ios, teste Seruio. Nam Eous est Lucifer. vt Te matutinus flentẽ cõspexit Eous, & flẽtẽ paulo vidit post Hesperus idẽ. Est et Eous adiectiuum, cuius prima syllaba modo pducit nã, mõ corripit ob seqñtem vocalẽ. Vel q̃m ẽ Ios dicimus et Eos. Sane .v. idus huius mensis Romani rẽ diuinam Cereri faciebant, cui et ludos circẽses celebrabant, vt Cornelius Taci. auctor est. Ea (vt Diodo. scribit) frumenti qd forte inter alias herbas nascebat ignotũ cęteris vsum prima inuenit ante Proserpinam a se genitã, qua rapta oia frumenta incẽdisse dr̃. Sed posteaq̃ Ioui recõciliata est, in cuius odium frumenta incenderat, ferunt eam frumenti semen dedisse Triptolemo, mãdasseq;, vt id mortalibus diuideret, ac monstraret seminãdi modũ. Eadẽ tradit leges dedisse, qbus hoies iuste viuere assuescerent, vñ et legifera dicta est, et eius festa Tesmophoria vocant. Ante vsum .n. frumenti hoies passim sine legibus vagabant, quę feritas eo inuẽto sublata est, vt ingt Serui. postq̃ ex agrorum diuisione nata sunt iura. Hinc Oui. ait alibi, Prima Ceres vnco glebã dimouit aratro, Prima dedit fruges alimentaq; mitia terris, Prima dedit leges. Aristo. tñ sępenumero cum in Atheniẽses inueheret dicebat eos frumẽta et leges inuenisse, sed frumẽtis vti non legibus. Quod iõ diximus, q cõstat Cererẽ Si-

culas fuisse, vt Solino placet, quis negari nequeat haud longe ab Athenis fuisse Triptolemi priam, vbi tẽplum fuit Cereris Eleusinę, vt auctor est Strab. vbi (vt qdam tradũt) q noctu sacra Cereris fierent sacerdotes facibus discurrentes, quos ab earum gestatione Daduchos appellarunt, et cursu ppe Bacchico furentes Deã colebãt, a cuius sacris impij, et scelerati voce pconis sũmouebant, Romę aũt solis m̃ronis licebat sacrum Cereris anniuersariũ celebrare, qd intermissum est pp cladẽ Cãnensem, cum nulla eo tpe matrona luctus expers foret. Lugentibus .n. (vt ingt Liui.) ad sacrum facere non licebat, qd gratum erat, vt scribit Plut. si a lętis hoibus celebraretur. Huius Deę festa, q̃m e Gręcia translata fuissent, gręca sacra dicebant, auctore Festo. Cuius ędes (vt ait Pli.) ad circũ maximum fuit, quã Demophilus et Gorgasus palęstę laudatissimi, atq; pictores vtroq; genere artis suę excoluerunt, versibus inscriptis gręce, qbus significarunt a dextra opera Demophili esse, a parte lęua Gorgasi. Meminisse aũt debemus q Seruius tradit Cererẽ Deã esse rusticorum, cui Vir. in .i. Geor. anniuersarium sacrum verno tpe fieri pcipit, vt Annua magnę Sacra refer Cereri lętis operatus in herbis Extremę sub casu hyemis iam vere sereno. Sacrificabat aũt Cereri et Premetio (vt inquit Festus) de spicis quas primũ messuissent, et lacte, melle, ac vino, vt Cui tu lacte fauos et miti dilue Baccho, et porca foecunda et grauida in sacrificio amburuali. Item ad .xij. Calen. Ianua. sue pgnante panibus ac mulso, vt Mac. tradit. Cęterum in Cereris nuptijs (auctore Seruio) vinũ adhiberi nefas erat, quę (vt idem ingt) Horci nuptię dicebant, solebãtq; a pontificibus solẽnitate maxima celebrari. In sacris aũt mulso libari nõ ignorauit Vir. teste Mac. Vnde in Georgicis miti Baccho ingt, Fauos dilue mitescere vinũ, dicens cum mulsum fieri coepit. Sacerdotes Cereris Baptę dicebantur, q lauari eos oporteret dum initiarent. Initia aũt (vt Varro scribit) dñr Cereris sacra. Ipsa aũt Ceres (vt eidẽ placet) dicta est q gerat fruges, vel a creando, vt Ser. scri. a qua Ceriti dicti sunt, teste Nonio, quasi Cereris ira vexati. Circus erit põpa celeber, numeroq; Deorum, Cereri (vt diximus teste Tacito) Romani circẽses ludos celebrabãt, in quorum põpa Deorum imagines vehebant. Vnde illud est Macrobij. Vehit .n. simulachrum Dei Heliopolitani ferculo, veluti vehunt in pompa ludorum circensium Deorum simulachra. Et illud, Euenissetq; vt circensium die puer de coenaculo põpam supne despiceret, et matri referret, quo ordine secreta sacrorum in arca pilenti cõposita vidisset. Tranqllus in Augusto, Die circẽsium pxio solẽni pompę simulachrum Dei detraxit. Ferebat aũt ea pompa circum metas, teste Varrone, q ait circũ maximũ dictum, qd circum spectaculis ędificatus vbi ludi fiunt, & qd ibi circũ metas ferẽ põ-

ANT. FAN.

Eos a Grecis Ios dr̃ Eous

Cereris Eleusinę templũ Cereris sacrũ nõ fiebat a lugẽtibus

Initia Ceres vñ dicta

Ceriti

Heliopolitani Dei simulachrum

Põpa circensiũ circa metas ferebat

Circus maximus

Circus erit pompa celeber, numeroq; Deorꝝ,
Primaq; ventosis palma petetur equis.
Hinc Cereris ludi, non est opus indice causę.
Sponte Deę munus, promeritumq; patet.
Panis erant primis virides mortalibus herbę,
Quas tellus nullo sollicitante dabat.
Et modo carpebant viuax de cespite gramen
Nũc epulę tenera fronde cacumen erant.
Postmodo glãs nata ẽ, bñ erat iã glãde repta,
Duraq; magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres hoĩe ad meliora alimẽta vocato
Mutauit glandes vtiliore cibo.
Illa iugo tauros collum prębere coegit,
Tunc primum Soles eruta vidit humus.

pa et equi currunt. Eum circum apud quem (vt diximus) ędes Cereris fuit Pli. scribit a Cęsare dictatore, vt supra docuimus in secundo huius operis libro, extructum fuisse, longitudine stadiorum trium ac latitudine vnius, sed cum ędificijs iugerũ quaternum ad sedem ducentorum quadraginta millium. Constat tamen (auctore Liuio) eius circi locum ante a Tarquinio Prisco esse designatum, ac diuisa loca patribus, equitibusq; vbi spectacula sibi quisq; faceret. Sciendum vehiculum quo Deoꝝ exuuię (vt ait Festus) ludis Circensibus ĩ circum ad Puluinar vehebantur Thensam appellari, quę erat argentea, vt idem auctor docet, dicta a re diuina, auctore Seruio. Prima palma, celebrantur primum Equiria, deinde Cereris ludi. Spõte Deę munus promeritumq; patet, tale est Cereris meritum, vt non facile detur melius aliquid inueniri, cum in inuento Cereris sita sit non viuendi tantum, sed bene atq; honeste viuendi ratio, quorum alterum frumenta pręstant, alterum leges.

Thensa

PAV. MAR.

PROxima victricẽ. v idus Apri. hoc est nono die mensis ludi fiũt ad honorem Cereris in Circo maximo, primum tamen fiunt Equiria. Ad ludos autem cum pompa itur, feruntürq; Deorum imagines magna reuerentia et frequentia populi, habeturq; is Cereri honor, quod ab ea reperto frumento, et conficiendi panis vsu siluestrem victum delicatiori cibo mutarit. De Cerere plura diximus in pri. lib. Hoc quoq; in loco plura referent, pręsertim quę ad Proserpinę raptum, et errores ipsius spectãt. Proxima Eos, sequens Aurora. nam ἑῶσ Aurora est. Cum inspexerit Romam victricem, hoc est cũ sequẽs dies effulserit, & Romã orbis victricẽ radijs illustrarit. Et stella fugata dederit locũ Phębo, quasi stellę erunt ab aspectu nostro fugatę, nã vincentur a maiore lumine. Circus, maximus .s. quem Tarquinius Priscus extruxit inter Auentinum et Pallantium. Erit celeber pompa, nam cum pompa frequẽtatus. Pompa enim est ipse ordo procedentium in supplicatione. Vnde nunc a nostris processio dicitur, et pompam quoq; funebrem dicimus. Et numero Deorum, quasi multis Deorum imaginibus, quę ordine quoq; suo referuntur. Et prima palma, prima victoria in ipso Circo. Petetur equis ventosis, pernicibus instar ventorum. Primo enim loco erit equorum cursus. Hinc, post Equiria. Ludi Cereris, qui exhibentur ad honorem Cereris. Non est opus indice causę, demonstratore originis horum ludorum, quia non est petere a numinibus rationem, cum per se pateat. Munus Deę, Cereris. Et promeritum, quasi quod ipsa de genere humano promerita sit. Patet sponte, per se et ratione sui ipsius manifestum est.

ANT. FAN.

PANis erant primis virides mortalibus herbę, Diodorus, Eodemque modo et homines a principio genitos dicunt in agris pastũ qrentes, siluestri ẽ incondita vita vixisse, quibus herbę, et arborum fructus vltro victum pberent. Gramen, herbę species hic accipimus omnibus notam. Bene erat iam glande reperta a glandis farina spissatur in panis vsum, auctore Plinio. Magnificas opes, si ad herbas nõ ad frumẽta referantur. Perpetuo debuit illa tegi, ne inde fierent arma bellica, qbus agricultura impedit, et hoies peunt. Perpetuumq; du. Augustum q auctor est pacis, cuius Ceres alũna ẽ. Honorẽ, sacrificiũ e mola, ea. n. est quã p farra ẽ micam salientẽ sigt. Vnctas ac. tę. pice vel cera et filibus, vt facile ardeant Vult aũt accendi tędas, q: earum ope Ceres raptã Proserpinã q̃sisse dr̃, vt illic accendit geminas p lãpade pinus. Hinc Cereris sacris nunc quoq; tęda dat. Hanc ob cãm Ceres Dea tędifera dr̃, vt ẽ p tędifere mystica sacra Deę. Bos aret, nõ vult bouẽ mactari Cereri, cuius opa mortales pcipiũt eius Deę munera. Pl'a re. multa qdẽ audies et recognosces q̃ nosti, doceberis q̃ nosti.

PAV. MAR. Primi vescebant herbis homines deinde glãdibus arefactis

VIRides herbę erant panis primis mortalibus, vt referat merita Cereris splendidioris cibi inuentricis, hoc inquit, Primi mortales loco panis, qui nondũ traditus erat, vescebant virentibus herbis. Quas, herbas. Dabat tellus nullo sollicitante, nullo terram ipsam colente. Sua enim sponte procreabat herbas. Et modo carpebant, ipsi mortales. Gramen viuax, virens, q tam cito non arescit. De cespite, de terra herbida. Nũc epu. mortalium. Erat ca. te. fron. summitas illa tenellarũ frondium, quę q: tenellior, et ad esum quoq; facilior est. Post modo glans nata est, ab initio vesci coepere tenellis, et tum pullulantibus frõdibus, postea natę sunt ipsę glandes, et hic coepit esse p̃tiosior cibus. Bene erat, hominibus. s. Iam reperta glande, quoniam pluris erant glandes, et glandiferę arbores ipsis herbis. Vnde et Pli. inquit, Proximum erat narrare glandiferas quoq;, quę primũ victum mortaliũ aluerunt. Nutrices inopis ac ferę sortis &c. Et paulopost, Glande opes nunc quoque multarũ gentium ꝯstant, necnon et inopia frugũ arefactis emolit farina, spissaturq; in panis vsũ. & reliqua.

Aes erat in ꝑtio, Chalybis iã massa placebat,
Heu quam perpetuo debuit illa tegi.
Pace Ceres leta est, & vos orate coloni
Perpetuam pacem, pacificumq; ducem.
Farra Deę, micęq; licet salientis honorem
Detis, et in veteres thurea grana focos.
Et si thura aberunt, vnctas accendite tędas,
Parua bonę Cereri, sint mõ casta, placẽt.
A boue succincti cultros remouete menistri,
Bos aret, ignauam sacrificate suem.
Apta iugo ceruix non est ferieda securi,
Viuat, & in dura sępe laboret humo.
Exigit ipse locus, raptus vt virginis edam,
Plura recognosces, pauca docẽdus eris.

et reliqua. Et dura quercus, quę prima est glã. diferarum arboꝝ. Habebat opes magnificas, pp splendidiorem cibum ex glandibus q̃ ex herbis.
Prima Ce.vo.ho.ad me ali. cum vocasset hoiem ad vtiliorem, ꝑstantioremq; cibũ. Mutauit glã. ci.vl.hoc est pane. Traditio.n.vsu panis glandes relectę sunt. Illa coe. tau.prę.col.in.prima. Ceres domare boues et ad iugũ ligare docuit. Sed qui prius domuerit, in primo diximus. Tunc pri. hu.eru.terra proscissa et euersa. Videt Soles, nã quę prius euersa non fuerat, cũ nulla esset ratio colendorum agroꝝ: tum primum effossa soli patuit. Æs erat in ꝑtio, coeperat iam esse in pretio cũ esset opus ferreis instrumẽtis ad proscidendam terras.
Iam massa Chalybis, ipse infabricatus Chalybs, ita appellatus a Chalybibus populis ad dextram Euxini, primis ipsius generis ęris repertoribus. Placebat, ad formanda.s.rustica instrumẽta. Heu q̃ ppetuo debuit tegi, illa Chalybis massa, vtilius.n.esset materies ferri si semp tecta fuisset, Non gesta armata bella cruẽta manu, cã fuit ferri crebręq; rapinę, Excidium miseris, exitiumq; fuit. ideo poeta optaret tectam fuisse semper ferri massam, q2 inde fabricata bellica instrũa. Ceres est lę. pa.qm̃, vt in fine primi dixerat, Pax Cererem nutrit, pacis alumna Ceres, Et vos co.agricolę.
Orat ꝑcibus a Dijs poscite. Pacem ppe.quę perpetua et sine intermissione sit. Et ppetuum du. optate perpetuam vitã Tyberio, qui pacem ꝑstat.
Farra licet, Ceres non exigit opulentũ sacrificiũ, sed farra et sale cõtenta est, et thure, et succensis tędis. Licet deti, offeratis. Deę, Cereri. Farra, quę quo essent in ꝑtio in primo et secundo diximus. Et honorem micę saliẽtis, hoc est micę salis, nã igne saliẽs edit crepitũ. Offeratis igitur molã quę erat ex sale et farre mollito. Et gra.thu.grana thuris adolenda. In ve fo.in veteres aras.
Et si thura aberunt, cũ haberi thus non poterit. Accendite tę.vn.quę pinguedine prius pũgi dñt, vt vehementius accendant. In ludis.n. Cereris tędę accensę ferunt, q raptam filiã accensa face quęsierit. Parua, munera.s. Placent bo.Ce.q2 modico contẽta est. Sint modo ca. ea quę offeruntur, quasi modo pia et casta mẽte offerantur, vt in pri.lib. diximus, Mens humilis, mens casta placet, castaz accipe mentem. A boue suc. admonet ne bos imoletur. Nã capitale erat apud veteres bouem mactare, quẽ (vt Pli.ingt) socium laboris, atq; agriculturę habemus, vt in primo quoq; dictũ. O ministri suc. vos qui succincta veste sacra ministratis. Qui mos succingendi a Gabinis emanauit. Nam Gabini cũ sacrificarent, vestes succinxere, vt expeditiores essent ad insequẽdos lupos, qui hostias fugabant. Et iterũ cũ nunciatũ esset affore ꝑdones succincti accurrerunt. Quare constituere vt deinceps succincti sacrificarẽt, & inde est q Luc. iquit, Turba minor ritu sequitur succincta Gabino.

Gabini cũ sacrificarẽt vestes succinxere

Remouete cul.a boue, nolite bouem imolare, et ab eo remouete gladios. Aret bos, arate, & ꝑscindite terrã boue. Sacrificate ig. suẽ, immolate porcuz ignauũ, et inutilem et inertẽ, q2 neq; lana vt oues. neq; ferendo onere, vt equi, muli, asini, cameli. neq; arando, vt boues viuãt. Sed immolatur Cereri q fe mina eruerit, vt i primo diximus. Ceruix, bouis.s.apta. Iugo, ferendo. Non est fe.cędẽda. Securi, q2 bouem ferire nõ debemus. Viuat, bos. Et sępe la.du.hu.exerceatur in ꝑscindẽda terra. Exigit iste lo.qm̃ Cereris sacra canimus, ipsa res exigere videtur. Vt edã rap.vir. queadmodum a Plutone Proserpina Cereris filia rapta fuerit. Plura re. co.in huius raptus relatione, multa q̃dez recognosces. Pauca eris.d.q2 paucis ego expediam.

TERRA trib.scop.va.pro in ęquor Tri. Sicilia q̃ et Sicania dr̃ Trinacrię quoq; noie a multis appellatur, aut triquatrę a triãgula specie, vt ingt Plin. cuius insulę quot anguli sunt totidez ꝑmontoria ad extremũ efficiunt. quorum Pachynus ad orientem vergit, vt auctor est Stra. Pelorus in Italiam. tertiũ vero qd Lilybeum vocant in Libyã extẽtum simul et hybernũ prospectat occasuz. Sed Trinacria (vt idem geographus docet) nomẽ est primis sęculis vsurpatum, nã postea hęc insula translato in cõsonantiorem vocẽ vocabulo Trinacris appellata est. Siciliã vero dictam volunt ab Italis, quos Siculos appellarunt Sed sunt q velint Sicanos Hispanię populos in Italiã venisse duce Sicelo qui inde pulsi insulã vicinam Italię tenuerunt. Vñ ab ipsis Sicaniã, ab eoꝝ duce putarunt Siciliam noiatam.

ANT. FAN. Trinacria
Pachynus Pelorus Lilybeum
Sicilia Sicania

Grata domus Cereri, Luc in.iij Pharsalię, Vtraq; frugiferis est insula nobilis aruis, Nec plus Hesperiam lõginquis messibus vllę. Nec Romana magis complerũt horrea terrę Inde (vt inquit Solinus) Ceres fuit magistra fructuarię sationis. Nos tñ deprauatum Solini locũ arbitramur, legendũq; frumentarię sationis. In qbus est culto fertilis Enna solo, huius vrbis nomen geminato n scribendum est, dicendumq; Enna non Ætna. Neq;.n. vel Ætnam montem accipimus perpetuo clarum in

Sicilię fertilitas

Enna

Terra tribus scopulis vastū pcurrit ī eqnor
Trinacris, a positu nomen adepta loci.
Grata domus Cereri, multas ea possidet vr(bes,
In qbus est culto fertilis Enna solo.
Frigida celestū matres Arethusa vocarat,
Venerat ad sacras et Dea flaua dapes.

Ætnā p Catana positā nota. *Enna fuit vbi erat tēplū Cereris solemne.*

cendio, cuius crater ambitu .xx. stadiorum patere dicitur. Vel Ætnam oppidū quod abest a catana stadijs .lxxx. Vel catanā ipsam quam Syracusanorum tyrannus Hieron pulsis inde veteribus incolis Ætnam pro Catana appellauit, cum neutrū eorum oppidorum vel ede Cereris, vel frumenti copia celebretur. Sed accipimus hoc loco eā Ennam, que (vt scribit Pomp. Mella) famam hēt ob Cereris templum, ac non longe distat ab Eryce, cuius incolas Pli. vocat Ennenses, ac manifeste ab Atheniensibus separat. Id vt diligentius animaduerteremus effecit iampridem Perutius Doxa Fanēsis, vir acri ingenio, admirandoq;, qui oēs totius orbis prouincias separatim expinxit, et loca in his suis internallis ita distrinxit, vt existimemus nihil exactius pene fieri potuisse. Is est quē anno salutis. M.cccclxxviij. Senatus Fanēsis triumuirum legit portui designando, qui nunc me questore magna impensa ad Argillā flumen extruitur. Enne ager feracissimus est, cuius meminit Stra. his verbis, Intra insulam est Enna modicis quidē possessa inquilinis super collem iacēs, in qua sacra Cereris edes est. Ea montanas amplectit planicies totas arabiles. Soli. autem, Hic inquit cāpus Ennēsis in floribus semp, et omni vernus die, quem propter est demersum foramen, quo Ditem patrem ad raptus libere exeūtem fama est lucem hausisse.

Enne ager *Arethusa*

Arethusa, hec virgo Diane comes in fontem sui nominis conuersa est, quo Syracuse gloriant. Nota est fabula. In eo fonte Pli. reddi inquit iacta in Alpheum, q per Olympiam fluens Peloponēsiaco littori infunditur, et qd mirum est eiusdem fontis aquas fimum redolere propter Olympiā. Quidā dicunt (vt scribit Ser.) ad Arethusam nymphā Sicilie Alpheum ex Elide venire per maria. Alij ipsam Arethusam in fontē mutatam Alpheū fugere, et ex Elide ad Siciliam venire. Stra. Geographus quod de Alpheo et Arethusa nōnulli verum putant omnino existimat fabulosum. Vocarat, ad conuiuiū, qd sequens versus ostēdit. Dea flaua, Ceres pp aristarum maturitatem, qbus color flauus est.

PAV. MAR.

Raptus Proserpine fuit i Enna nō in Ætna et ob grana mali punici rapi non potuit.

TERRA tri. scop. aggredit Proserpine raptū, qui ab alijs quoq; poetis celebratus est. Et post poetā ipsum Claudianus cecinit summa cū maiestate dicēdi, quē nos quoq; magna diligentia et cura interpretati sumus. Raptus Proserpine in Enna, nō in Ætna monte, sed in pratis Enne ciuitatis, q̄ est in medio ferme loco ipsius insule. Diu deinde mr̄ eā queritās errauit. Donec ab sole cognouit a patruo raptam, legemq; accepit reducere ab inferis posse, nisi quid illa in Herebo comedisset. Compertum est hausisse grana mali punici, reuocari penitus nō potuit. Datum tn̄, vt aliquo tpe esset cum mr̄e superius, aliquo apud inferos cū viro. Hec ex fabula. Eusebius aūt inqt Proserpinā speciosissimā fuisse virginem Cereris filiā, et Sicani regis vxorem. Quā ob famam singularis pulchritudinis, Orcus Molossorum rex rapuit, et mr̄imonio sibi copulauit. Sed q de Sicilia et raptu virginis sumus acturi. Facit ad rem illud qd Diod. inquit, Sicilia optima insularum olim antiqtate rerum ceteris antecellit. Hec olim Trinacria ab eius forma primum appellata. Sicania deinceps ab incolis dicta est, Postremo ab Italis, qui Siculi dicebantur, Siciliam dixere. Tradunt Siculi Siciliā dixere. Tradunt Siculi Siciliam Cereri ac Proserpine sacram esse. Fabulanturq; poetarum quidā post Plutonis ac Proserpine nuptias hanc insulā Anacalyptre nymphe traditam. Sicanos aūt, qui in ea habitarūt indigenas esse, scriptores tradunt. Has primū Deas in Sicilia visas. Inq; ea primo frumentum terre bonitate ortū in agro Leōtino, qd has Deas repisse constat. Raptā ibi Proserpinā argumēto essē volunt, q he Dee in hac tāq; insula admodū eis dilecta, habitarūt. Raptus Proserpine in pratis iuxta Ennā ciuitati propinqs fe runt, que lilijs, varijsq; floribus Dea digna ornata erant. Vbi pp odorum fragantiam sagaces canes odoratu caret. Est ibi pratū a supiore pte planū, admodum aqs redundās. Altus circū, et pcipitijs vndiq; abscisus locus, ex quo a nōnullis Sicilie vmbelicus appellat. Spelunca insup grandis est, p quā Plutonē fabulant cum rapta virgine curru transisse. Hec Diod. et Soli. inquit, in Sicilia cāpum Ennem esse floridū, et semp vernātem, vbi et demersum foramē aspicit, per qd Ditē ad raptum Proserpine exeuntē, fama est hausisse lucem etc. Terra procurrit in equor, ptendit in magnū pelagus. Tribus sco. tribus pmōtorijs, Lilybeo, Pachyno, Peloro. Adepta no. Tri. a po. loci, q a situ et forma triāgulari Trinacris est appellata Vñ Stra. Sicilia inquit tribus formata angulis. Iccirco primus sculis Trinacria, posterius Trinacris appellata est, trāslato i consonāciorem vocē vocabulo. Grata domus Cereri, qm eam insulā incoluit. Ea, Sicilia. Possidet multas vrbes, nā multe sunt in ea ciuitates, cū populosissima sit. In qbus, vrbibus. Est Enna fertilis culto solo, Enna q feracem hēt agrū. Nec intelligas de monte Ætna, aut de vrbe, que i eo mōte sita est, sed de Enna per duplex. n. nō per. t n, qd oppidum est in media fere insula. Cuius Ci. meminit in Verrinis et Stra inquit, Intra insulā est Enna, modicis quidē possessa inqlinis super collē iacens, in qua sacra Cereri edes Ea montanas amplectitur planities totas arabiles. Frigida celestū, nympha Syracusij fontis, quā Arethusam vocant, Deas ad cōuiuium vocarat. Accesserat et Ceres, quod ideo fictum esse a poetis constat, vt occasio daret amanti rapiēde virginis, absente custodia matris. Claudianus inquit Cererē accessisse in Phrygiā reuisende matris gratia. Sed Arethusam fontem esse dicunt in Elide in Peloponēso. Dilabiq; inde eius

Anacalyptre nymphe

De raptu Proserpine i pratis vbi flores flagrātia cāes odoratu carent

Enna ciuitas est in media fere isula

aquam immixto etiam Alpheo, subterraneo mea-
tu, vsq; Syracusas in Sicilia, ibiq; apud littus ante
vrbis portam erumpit, et Arethuse nomen adhuc
remanet. Arethusa, nympha. Frigida, ob aque
frigiditatem. Vocarat, ad conuiuia. s. Matres
ce Deas Deorum genitrice. Et Dea flaua, Ceres a

tis puellis, quam comitabantur, sicut consueuerãt
ancille, et virgines. Errabat, vagabatur. Per sua
pra. Enna. Nudo pede, vt moris erat nudis ince-
dere nymphas. Claudianus inquit inclusam suis-
se Proserpinas a matre in edibus illis, que huma-
na ope expugnari non potuissent, sed inde edu-

Filia, consuetis vt erat comitata puellis,
Errabat nudo per sua prata pede.
Valle sub vmbrosa locus est aspergine multa,
Humidus ex alto desilientis aque.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores,
Pictaq; dissimili flore nitebat humus.
Quam simul aspexit, comites accedite dixit,
Et mecum plenos flore referte sinus.
Preda puellares animos oblectat inanis,
Et non sentitur sedulitate labor.
Hec implet lento calathos e vimine nexos,
Hec gremium, laxos degrauat illa sinus.
Illa legit calthas, huic sunt violaria cure,
Illa papauereas subsecat vngue comas.
Has Hyacinthe tenes, illas Amarãte moraris,
Pars thyma, ps roré, pars meliloton amãt.

flauis spicis quibus
coronatur. Vene-
rat ad sacras dapes,
epulas ab Arethusa
paratas.
FILIA, Proserpina
Hanc Euse. tradit ve
ram fuisse Cereris fi-
liam formosissimã,
et Sicani regis coniu
gem, que ab Horco
rege Molossorum ra
pta dicitur. Ex al-
to desilientis aque,
que e montibus flue
bat in valle. Quot
habet natura colo-
res, sunt sane colores
tot ac tam diuersi vt
multis desint vocabu
la. Non sentitur se-
dulitate labor, nimio
studio quod labores

ctam a Venere, Palla
de, et Diana. Valle
sub vmbrosa, Topo-
graphia est. Describit
enim vallem amoe
nã, vbi florida erant
illa prata, quo Proser
pina cum ancillis ac
cessit, vbi dum studio-
se sunt florum legen
dorum, illa a patruo
rapta est. Est locus
sub valle vm. nemo-
rosa. Humidus, irri
guus. Multa asper
gine aque, et scaturi-
gine, e aspersione aq.
Ex alto desilientis,
que e loco edito de-
orsum labitur, seu de
silit. Tot colo. fue-
rant illic quot habet
natura, omnis colo-

fallit. Hec implet calathos, calathi modo sunt ca
lices, auctore Seruio, vt Vina nouum fundam ca
lathis aruisia nectar, modo vasa apta lanificijs,
que vocabantur Talassiones, siue Quassili, vt scri-
bit Festus, modo vasa erea, quibus lac vel recẽs ca-
seus continetur, vt Quod iam tenebris et Sole cudẽ
te Sub lucem exportant calathis. Illa legit cal-
thas, hos flores quidam esse tradunt colore luteo,
vt Mollia luteola pingit vacinia caltha. Pli. viole
cuidam similem esse caltham scribit, ac vincere
numero foliorum violam, que marina dicitur
quinq; folia non excedentem. Huic sunt viola-
ria cure, de speciebus et coloribus viole lege Plin.
qui Hyacinthum vult esse viole speciem. Lege et
eũdem de papauere. Illas Amarante moraris,
hic flos est immarcessibilis, vt eius indicat nomẽ
colore purpureo. Vnde illud ẽ Tibulli, Et color in
niueo corpore purpureus. 'vt contexunt Amaran
tes alba puelle Lilia, et autumno cãdida mala ru-
bent. Hunc scribit Pli. spicam purpuream verius eẽ
q̃ florem, decerptumq; asseruari, et postq̃ defecerũt
cuncti flores madefactum aqua reuiuiscere, et fa-
cere coronas hybernas. Hinc illud est Columelle,
Immortalesq; Amaranti. Pars thyma, pars ro-
rem, pars meliloton amant, thymum et ros ma
rinus herbe sũt omnibus note. Hic laudatissimus
est, ac varijs morborum generibus medetur. Illud
apibus gratissimum. Ex meliloto autem corone
fieri consueuerunt, cuius rei indicio est eius no-
men, sertula enim campana vocari consuenit.
FILIA, Proserpina. Vt erat comitata consue-

rum varietas, que in rerum natura est erat in ea
tellure pro ingenti et copia et varietate, que ierat
flore. Humus nitebat, nitida videbatur. Picta
dissimili flore, varijs et diuersis floribus. Quaz,
humum floridam. Simul, postq̃. Aspexit, Pro-
serpina. Dixit comites, o ancille. Accedite, huc
s. ad legendos flores. Et referte mecum nostros si
nus, nostras vestes. Alij legunt replete. Flore, pro
floribus. Preda inanis, per translationem, ab eo
quod hosti rapit, hoc est ipsi flores inanes. Oble-
ctat aios puellares, ancillas ipsas, cum magnaz ex
illis floribus conciperent voluptatem, legitur etiaz
delectat. Et labor non sentitur sedulitate, quasi
ipso colligendorũ florum studio laborem nõ sen-
tiunt. Hec, puella. Implet calathos, vasa vi-
minea, ideo hic. Nexos, contextos et colligatos.
E vimine lento, flexibili, nam e tenuibus et
adhuc virentibus virgulis. Virgili. Tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphe calathis. Hec implet gre-
mium, floribus. Illa degrauat, onerat. La-
xos sinus, vestes apertas. Illa legit calthas, cal-
the flores sunt violis similes. Plini. Post violarum
genera cum vltimo loco calathianam refert, sub
sequitur. Proxima ei calatha est concolori am-
plitudine. Vincit numero foliorum marinam,
quinque folia non excedentem. Eadem odore su-
peratur. Est enim grauis caltha non lenior ei,
quam scopam reglam appellant, q folia eius oleãt
non flores. Huic, alteri. Violaria sunt dr. nã
violas e violarijs decerpebat. Earũ plura gnã, purpu
ree, lutee, albe. Illa subsecat vngue, decerpit. Co

Proserpi
nã inclu
sam i do
mo suis
se eductã
a Venere
Pallade
e Diana
Topogra
phia ex
quo ra-
pta est a
Plutone
Proserpi
na

ANT.
FAN.
Proserpi
na

Calathus
Talassio
Quasil,
Ita

Hyacin-
thum eẽ
ẽs vio.

Amarã
tus

Thymus
Rosmari
nus et
Melilo
tos

PAV.
MAR.

mas papaucreas, ipsa papauera, de his superius dictum. Has, puellas. Tenes tu Hyacinthe, nam eas retines in te colligendo. Pli. inter genera violarum purpureorum Hyacinthum ponit. Sic enim inquit, Purpureę lanciore folio, statim ab radice carnosa exeunt, quę solę greco nomine a ceteris discernuntur, appellatę Hyacinthi. et ab his Hyacinthia vestis &c. Nota est fabula pueri Hyacinthi conuersi in hunc flores, quę in Meta. lib. x. refert. Sic de Aiace de quo in. xiij. Meta. Et Plin. alio loco, Atq; inde nomen Hyacinthus comitat fabula duplex, luctum preferēs eius, quem Apollo dilexerat, aut ex Aiacis cruorē editi, ita discurrentibus venis, vt grecarum literarum figura ea videat īscripta.

bus, tenuiq; filo et semine, stantibus in medio croci. Ita odor, colorq; duplex &c. Itur lon. it Proserpina paulatim remotius a ceteris. Studio carpēdi, carpendoq; florum. Et casu nulla comes est secuta dnam, accidit vt nulla ex puellis dnāz seqref.

PATruus, Pluto, qui Iouis est et Cereris frater.

Hyacinthi esse flore purpureo vestis Hyacinthina

Amarātus ē spica purpurea verius q̄ flos

Plurima lecta rosa est, sunt & sine noīe flores,
Ipsa crocos tenues, liliaq; alba legit.
Carpendi studio paulatim longius itur,
Et dominam casu nulla secuta comes.
Hanc videt, & visam patruus velociter aufert,
Regnaq; ceruleis in sua portat equis.
Illa quidem clamabat, Io charissima mater
Auferor, ipsa suos absciderat(q;) sinus.
Panditur interea Diti via, namq; diurnum
Lumen inassueti non patiuntur equi.
At chorus ęqualis, cumulatis flore canistris,
Persephone clamant ad tua dona veni.
Vt clamata silet, montes vlulatibus implent,
Et feriunt moestā pectora nuda manu.
Attonita ē plāgore Ceres, mō venerat Ennā,
Nec mora, me miseram, filia dixit vbi est?

Illas, alias puellas. Moraris, in mora detines. O Amarāte, de Amaranto Pli. sic inquit, Amaranto non dubie vincimur. Est autem spica purpurea, verius q̄ flos aliquis, et ipse sine odore mirum in eo gaudere decerpit, et letius renasci prouenit augusto mense, durat in autumnum. Alexandrino palma, qui dceptus asseruatur, mireq; postq̄ defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, et hybernas coronas facit. Summa natura eius in nomine est appellatio, quoniaz non marcescit. Pars, illarum puellarum. Amat thyma, et thymi flores colligit. herba quidem nota et apibus grata, vnde prestantiora mella decerpūt. Eius genera cādidum ac nigricans, florent autem (vt Pli. inquit) citra solstitia, cum et apes decerpunt, et augurius mellis est, prouentu enim sperant apiarij large florescente eo, leditur imbribus, amittitq; florē. Pars rorem, marinum. s. Ros marinus in hortensibus omnibus notus. Pars amat meli. meliloti flores legit. Meliotos (vt inquit Pli.) vbiq; nascitur, laudatissima tamen in attica. Vbicūq; vero recens, nec candicans, et croco q̄ simillima, q̄q̄ in Italia odoratior, et candida, et alio loco sertulam campanaz inquit vocari a sertis quę inde fiunt. Odor eius p̄ximus est croco. Plurima lecta rosa est, et rosas quoq; legerunt. Sunt et flores sine nomine, quia multos decerpunt, quorum nomina non referūtur. Ipsa, Proserpina. Legit cro. te. croci flores. de croco diximus in primo lib. Et al. li. nam et rubens inuenit, et purpureum, ideo alba dixit. Et de albo Pli. inquit, candor eius eximius foris strictus, et ab angustis in latitudinem paulatim sese laxantis, effigie calathi resupinis per ambitum la-

Melilotus ī attica regione candicās ē croco q̄ simillima ex q̄ sertula fit cāpana

Pandit in. Diti via per craterē, cuius meminit Solinus, ð quo alibi legimus, Et pronos currus medio cratere recepit. Persephone, grecum ē, Persephoni. n. a grecis dicitur, quam nos Proserpinam vocamus. Attonita est, obstupuit audito plangore et causa vlulatus. Threicias, Męnades, quę in sacris Bacchi insaniunt, vt earum nomen ostēdit. E campis icipit Enna tuis, nō ab Ætna incipit, sed a campis Ennę filiam q̄rere.

ANT. FAN.

Persephone

PATRVus, Pluto, nam frater Iouis, et Cereris qua rōne patruus erat Proserpinę. Videt hāc, neptē vginē. Et ve. au. vi. sūma cū velocitate, qm quadriga vehebat, rapuit quā vidit. Et por. in sua re. in Herebū. Equis ceruleis, subnigrantibus. Quatuor. n. illi assignantur equi, quorum nomina, Orneus, Nycteus, Ethonius, et Adaster. Illa quidem, Proserpina. Clamabat Io mater charissima, Io Ceres genitrix, quę tibi vnica sum filia, et quę mihi charissima es, cum ego sim tibi. Auferor, rapta sum et absportor. Ipsa, virgo. Absciderat suos sinus, vestes abscidit. Interea pandit via Diti, patefacta est Plutoni via, hoc est antrum illud apertum, per quod ad inferos descendebatur. Nāq; eq ias. qui non consueuere pati lucē. Nō patiuntur lumen diuturnum, claram diei lucez pati non possunt, ideo celerrime refugit Pluto, q eius equi, sic et vmbrę omnes, quę in Herebo, hoc est in obscuritate tartarea diutius fuerint lucis sunt impatientes, et ea ratione non licet illis nisi noctu interdum per superiora vagari. Vnde apud Virgil. Anchises, q iam nimis cum filio per quietem esset immoratum, cum dicat, Et me seuus equis oriens afflauit anhelis. At ministrę, ancillę ipsius virginis. Chorus ęqualis, qui ancillarum chorus erat eiusdem ętatis cum Proserpina. Cumulatis flore, numerus pro numero, hoc est cumulatis floribus. Clamant Persephone, ita enim appellata est ea virgo Cereris filia. Proserpina vero postea dicta, cum eadem et Luna esse credita sit. Vnde Varro inquit, Hinc Epicarmus Ennij Proserpinam quoque appellat, q solet esse sub

PAV. MAR. Patruus Proserpine fuit Pluto

terris

Mentis inops rapiť, vt quas audire ſolemus
  Threicias fuſis Męnades ire comis.
Vt vitulo mugit ſua mater ab vbere rapto,
  Et quęrit foetus per nemus omne ſuos,
Sic Dea nec retinet gemitus, et concita curſu
  Fertur, et e campis incipit Enna tuis.
Inde puellaris nacta eſt veſtigia plantę
  Et preſſam noto pondere vidit humum.
Forſitan illa dies erroris ſumma fuiſſet,
  Si non turbaſſent ſigna reperta ſues.

terris. Proſerpina dicta, q hęc vt ſerpens, modo in dextram modo in ſiniſtrā partem late mouetur. Serpere et pſerpere idem dicebant, vt Plautus qui ſcribit, Quaſi proſerpens beſtia. Veni ad tua do/na, huc ades ad flores tibi iā pro munere lectos. Vt clamata ſilet, poſtq̄ vocata nō reſpōdet. Implent montes vlulatibus, q magno vlulatu et gemitu per oīs montes amiſſas dn̄as non inueniebāt. Et nuda manu feriunt pectora moeſta, verberabant pectora manibus, q dn̄am non inueniebant. Attonita eſt plangore Ceres, rediens ab Arethuſa miſeranda mater, audito vlulatu et plāctu ancillar̄ obſtupuit et non inueniens filiam, amēs facta eſt, et velut furore percita coepit p oīa loca quęrere filiā, venitq; ad locū vn̄ rapta eſt, inerant veſtigia, quę ad antrum ducebāt, dephendiſſetq; ea die furtū, niſi ipſa veſtigia a ſuibus turbata eſſent. Deinde pgreſſa totā Trinacriam pluſtrauit. Poſtea accēſa face noctuq; vagata eſt. Ceres eſt attonita plāgore, planctu puellar̄. Modo venerat Ennā, redierat iam in Ennā, vbi erat eius domiciliū. Nec mora, nec vlla fuit retardatio.

Dixit me miſerā, dico. s. Vbi es filia, tu Proſerpina, q nō ades, ideo me miſeram dico. Inops mentis, quaſi ſine mēte. Rapiť, raptim agitur, non rōne, ſed furore. Vt quas ſolemus audire Męnades Threicias ire fuſis comis, ita furore rapta eſt Ceres veluti referunť nobis irę furore concitas Thyades ipſas mulieres cū Baccho ſacrificauerint. De Męnadibus ſupius diximus. quę Bacchum ſeu Diony. comitatę ſunt, quas ita dictas putant a furore, μανια .n. furor eſt. Vt mugit mater ſua ita gemebat illa ē q̄rebat filiam, vt mugitum edit vacca. Rapto ab vbere vitulo, cū vitulus raptus erit ab ipſis mr̄is vberibus. Et q̄rit ſuos foetus, ſuū filium. Per oē nemus, per oīs ſaltus et nemora. Sic Dea, Ceres gemebat, et q̄rebat. Nec retinet gemitus, imo ſemper gemit. Sed cōcita curſu Ferť, quaſi pnix agitur. Et o Enna, o vrbs, quā Ceres incoluit. Incipit e cāpis tuis, nam q̄rere filiam coepit ex cāpis Enneis, Inde, ex ipſis campis. Nacta eſt, inuenit. Veſtigia, ſigna. Plātę puellaris, virginei pedis. Planta p inferiore parte pedis ponitur. inuenit ergo Ceres imaginem plātę virgineę humo ipreſſam, qua illa inceſſerat.

Et vidit humum, tellurē. Preſſam, calcatam.

Noto pondere filię, pedibus matri notis. Forſitan illa dies, qua coepit eam quęrere. Fuiſſet ſumma ideſt vltima. Erroris, quia non magis erraſſet.

SIGNA, veſtigia, quę duxiſſent Cererem ad Craterem, niſi fuiſſent a ſuibus pturbata. Leontinos,

oppidum Sicilię, qd non multū diſtat ab Enna. Vnde Stra. Duas inquit perinde ac maris arces a Poſſidonio ſitas eſſe deſcribit, Syracuſas videlicet et Erycen. Mediā vero inter vtrunq; Ennā imminere circunſtātibus campis. Vaſtatū vero eſſe Leontino/rum agrū vniuerſum. Fuerunt aūt Leontini patria Gorgię pceptoris Iſocratis. Anienaq; flumina, nō eſt Anio in Sicilia, ſed amoena inquit flumina, qualis eſt Anio. ſicut et Tēpe dicimus amoena loca ēt extra Theſſaliā cuī proprie Tēpe ſint eius pruincię. Lege Hora. Ode ſeptima, vbi laudat et Theſſala Tēpe, et Anienum fluuium notiſſimū, quem precipitē vocat. **Aniē fl.** Herbifer Aci, hic fluuius **Acis flu.** (vt auctor eſt Vibius Sequeſter) ex Ætna monte in mare decurrit, quē (teſte Solino) nullus frigore anteuertit, q̄uis ex eo mōte defluat qui vomit incendia. Sillius, Quiq; p Ætneos Acis petit ęquora fines. In hunc fluuiū verſus dr̄ Acis Fauni ē Simethidis nymphę filius, q a Polyphemo crediť interfectus, quē ferunt eripis huius fluminis in Vlyſſem ſaxa torſiſſe. Pręterit et Cyanē, hic fons eſt, cuius aquę **Cyane** miſcentur Anapi nō longe a Syracuſis. vt Quaq; ſuis Cyanē miſcet Anapis aquis. Lenis Anapi, remouetur s lr̄a, vt euitet Homoeoptotō. Sic Virgi. **Anapis** Reliquas Danaū atq; immitis Achilli. Sunt tn̄ qui et Anapū dicunt fluuiū leniter decurrētem. Vorticibus nō adeunde Gela, hic fluuius eſt Sicilię ad Gelam oppidū, qd (teſtibus Virg. et Claudiano) a fluuio nomen accepit. vt Immaniſq; Gela fluuij de noīe dicta, Et nomēq; Gelas qui pbuit vrbi. **Gela** Id oppidum Gelon tyrānus Hieroni fratri tradidit, cū ipſe Syracuſis potitus eſſet, vt ſcribit Herodotus, circa qd ſal tanti ſplendoris eſt, auctore Pli. vt imaginē recipiat. Liquerat Ortygiā, non accipimus Ortygiam Apollinis, hoc eſt Delon. quę eſt in mari **Ortygia** Ægęo, quid .n. illi eſt cum Sicilia? ſed Ortygiam, quę (vt inquit Stra.) Sicilię Ponti cōiungitur, habetq; fontem Arethuſam in pelagus fluuium emittentem, quē Alpheum eſſe fabulantur. Virgi. in tertio Æne. Sicanio pręteta ſinu iacet inſula cōtra Plemmyriū vndoſū nomen dixere priores Ortygiam. Eſt autem ad Syracuſas. Megareaq;, conceditur poetis adijcere aliquid nominibus, itē ea mutare, vel mutilare, auctore Seruio, cum et ſtudeant **Megara** varietati, et carminis lege id interdum facere compellanť. Vnde illud eſt, Vrbēq; Fidenā, cū Fidenas dicamus. Quare auctor hoc loco Megarea vocat vrbem, quę Megara nominatur, eſtq; vrbium Sicilię vetuſtiſſima, auctore Plutarcho, condita a Dorienſibus, vt inquit Strabo. Ea olim Hybla dicebatur, cuius nomen cum oppidum euanuerit idem **Hybla** Geographus propter Hyblei nominis pręſtātia re/

Iamq; Leõtinos, Anienaq; fluminis cursu
Preterit, & ripas herbifer Aci tuas.
Preterit & Cyanẽ, & fontes lenis Anapi,
Et te vorticibus non adeunde Gela.
Liquerat Ortygiã, Megareaq;, Pãtagiamq;,
Quaq; Simetheas accipit equor aquas,
Antraq; Cyclopũ positis exusta caminis,
Quiq; locus curue noĩa falcis habet,

manere testatur. Fuit aũt Megara non longe a Syracusis, teste Seruio. atq; (vt docet Stra.) inter Catanam et Syracusas. Habent et Greci Megara oppidum, qđ Isthmo adiacet, teste Laertio, cuius incole cum alijs quibusdam Coriẽsibus Megaram in Sicilia condiderunt. Pantagiam, fluminis apud

Pãtagias

Megaram, cuius meminit Virgi. in. iij. Æneid. vt Viuo preteruehor hostia saxo Pantagie, Megarosq; sinus. Dictus est autem Pantagias, vt placet Seruio, quasi vndiq; sonans, q: vt plenus flueret implebat sonitu pene totã Siciliã, sed postea cum Cereri querenti filiam obstreperet, tacere iussus est numinis voluntate. Eum saxa rotare etiã Claudianus tradit, vt Saxa rotãtem Pantagiã. Hunc qdam Patagiã dicunt. Quaq; Simetheas, Simethus fluuius agrum Cataneũ influit, vt Scribit Stra. apud quem Dei fuerunt, vt ait Seruius, necnõ et Macro. lib. v. Saturnaliorũ, quos quidam Phaliscos vocant. Est aũt Catana inter Pelorum ac Pachynũ, vt Messala. Taurominiũ, Megara, et Syracuse. A Simetho et Simetheus et Simethius deducunt, vt Eductũ Martis luco Simethia circum Flumina. Quo in noĩe mirari non debemus mutatã prime syllabe quantitatem, cum a proprio nomine deriuetur.

Sime-thus Æ-tna Dre-panon

PAV. MAR.

SI SVES, porci. Non turbassent, rictu, et pedibus terram euertendo. Signa reperta, ipsa vestigia, que si mater esset sequuta, duxisset eam ad demersum foramen illud, vñ abducta ad Herebum erat filia. Iamq; preterit, cursu etiam transit.

Leontinos, qui fuere in Sicilia inter Lilybeũ et Peloridẽ, Mediterranei prope Centoripinos. Et flumina Aniena, ita scriptum est in codicibus vetustissimis, sed non cõperimus Anienes in Sicilia. Ego existimo sublatũ incuria librariorum vnus s. et Anisena dicere oportere. nã (Pli. teste) Anises in Sicilia fluuius est, sic. n. inquit, Colonia Taurominium, que ante Anasos, fluuiẽ Anises, mõs Ætna, et cete ẽ sicut a Tyberi Tyberina fluenta dicimus, ita ab Anise Anisena dicere possumus. Et preterit Aci herbifer ripas tuas, hoc est transit o Aci gramineas ripas, quas interfluis. Aliq legebant herbifer Ance, cum Aci debeat esse, nã Acis fluuius (vt Theocritus ostẽdit) ex Ætna mõte fluit, ex cuius ripis Polyphemũ in Vlysses egisse saxa dicunt. Et in hunc fluuiũ conuersũ in Meta. poe. asserit Acim filium Fauni et Simethidos nymphe, tunc cũ illum ob Galatheam eũ aspernantem Polyphemus occidit. Et pterit Cyanẽ, Cyane fons est in agro Syracusano. Verum poeta in Meta. Nymphã fuisse ostendit, que cum nõ posset rapine Plutonis obsistere, flens in fontẽ sui nominis conuersa est, qui Anapo fluuio cõmixto nõ lõge a Syracusis iuxta Ortygiam in mare labit. Et pterit fontes lenis

Aniẽ ab alijs Anises dr

Anapi, leni fluxu labentis. Anapus Cyane cõmiscetur. Et pterit te Gela non adeũde, quasi qui facile adiri, hoc est pertransiri non potes. Vorticibus, propter aquas vorticosas, nam Gelas fluuius magnus prope Camerinam, cuius et Plin. meminit. Liquerat, iam ipsa Ceres errando. Ortygiam, Ortygia insula in Ægeo, quam ẽ Delon dicimus. Et eodẽ nomine appellatur insula ante Syracusas, de qua hic intelligit, nunc tamen adiuncta cõtinenti videtur. Et liquerat Megarea, hoc est Megaram ipsã in Sicilia, cuius Stra. meminit, vbi cũctorum inqt amniũ eruptiones occurrere, qui in hostia portuosa ex Ætna dilabãtur. Et Pantagiã, qui fluuius est prope Megaram. Et qua equor accipit aquas Simetheas, quasi liquerat eã oram qua Symethus fluuius in mare exit. Est. n. non longe ab vrbe Catanensi, iuxta quẽ Thalia, siue (vt alij volunt) Ætna nympha Ioui Paliscos peperit.

ANTRAq; Cyclopum positis exusta caminis, Ætnam dicit, que Vulcano et eius fabris Cyclopibus datur, quorum supra meminimus. Est autẽ caminus fornax. Quiq; locus curue nomina falcis habet, falcem Greci drepanon dicunt, a qua nomen inditum putant Drepano Sicilie oppido, qđ distat a Lilybeo (vt inquit Polybius) millia passuũ non amplius. xv. q: ferunt Saturnum post amputata virilia patri Celio in eam partem Sicilie falcem proiecisse, Alij Drepanum sic dictũ volunt a littoris curuitate. Est et Corinthi Drepanum, teste Lactan. grammatico, vt Qui Drepani scopulos, et oliuifere Sicyonis Culta ferunt. Himera, more suo mutat et declinationem et genus. Est aũt Himera oppidum inter Pelorum ac Lilybeum, quod Zanclei condiderunt, vt auctor est Stra. qui ait Himeram nõ amplius habitari, similiter et Gelam, Callipolim, et Selenuntem, atq; alias vrbes Sicilie, quas idem auctor deletas esse testatur. Himera quoq; nomen est fluuij eius insule non incelebris. Didymen, ex insulis Lipareorum, quas et Æolias dicimus Sicilie adiacentes, vna est quam a forma Didymẽ idest Himellam vocant. Agrigentaq;, Taurominiumq;. Agragas oppidum est inter Pachynum et Lilybeum. quod Agrigentum nostri dixerunt, auctore Pli. Est et Agragas montis nomen, vt Arduus inde Agragas ostentat maxima longe Moenia magnanimum quondam generator equorum. Taurominium vero quod poeta mutilato vocabulo Taurominum vocat est ad latus Sicilie, quod Eurypum facit. Dicebaturq; olim Naxos, vt ait Plin. Laudantur maiorem in modum Muli ad Taurominium capti. Vnde illud est, Mulus erit domino quem misit Corsica, vel quem Taurominitane rupes. Me-

ANT. FAN.

Himera

Didym. Agrigẽ. Agragas Tauro-minium

Mela

lam,

Himeráq; & Didymē, Agrigētáq;, Taurome-
Sacrorūq; Melā pascua lęta boum. Cnūq;,
Hic Camerinā adit Thapsonq;, & oloria Tēpe,
Quaq; iacet Zephyro semp apertus Eryx.
Iamq; Peloriadem, Lilybeaq; iāq; Pachynon,
Lustrarat; terrę cornua prima suę.
Quacūq; ingredit miseris loca cuncta querelis
Implet, vt amissum cuz gemit ales Itym.

lam, Huius nominis fluuium non solum habet Sicilia, sed et alię regiones, quę ab aquarum nigredine nomen fluuijs indiderunt. Celebratur autem in primis Melas Boeotię, qui ēpotus (teste Plinio) oues nigras reddit. Hinc Camerinam adit, ora Sicilię, quę a Pachyno in Lilybeum extenditur tota pene relicta est, vt ait Strabo. Priscarum tamen habitationuz vestigia seruans e quibus Camerina fuit Syracusanorum colonia. Est et Camerina Paludis nomen, vt Fatis nunquam concessa moueri Apparet Camerina procul.

Thapsonq;, insulam distantem a Sicilia ad decem stadia vt quidam dicunt, ea esse apud Syracusas, quam Virgili. iacere dicit, vt Thapsumq; iacentem. Est enim pene fluctibus par auctore Seruio. Oloria Tempe, Cycneia, vt Inde lacus Hiries videt et Cycneia Tempe, et sic dictum est, vt illud supra, Anienaq; flumina cursu pręterit. Et vel Tapsum dicit iacentem ac vadosam et aptam vitę Cycnorum vatis gaudentium, vnde illud est, Ad vada Męandri concinit albus olor. Sunt enim Cycni (vt diximus) aues terra et aqua victum quęrentes. Aut quemuis locum amoenum apud Syracusas et Cycnis gratum. Quāuis Tempe proprie sint amoenissima loca Thessalię ad Peneum canoruz concentu auium, vt inquit Plinius. Idem tradit ad Heloren oppidum apud Syracusas stagna esse, quę auctor hic significare potuit. Quaq; iacet Zephyro semper apertus Eryx, hic mons Sicilię dictus est ab Eryce Veneris et Butę filio, qui ab Hercule cęsus dicitur. Imminet autem Eryx mari ea parte quę ad Italiam spectat, vt scribit Polybius inter Drepanum et Panormum, exceditq; magnitudine reliquos montes Sicilię, pręter vnum Ætnam. In eius vertice plancies est, vbi fuit Erycinę Veneris templum omnium Sicilię templorum ornatissimum, opulentissimumq;. Eodem in monte Anchises sepultus dicitur, licet secundum Catonem ad Italiam venerit. Dionysius auctor est, Aeneam templum patri constituisse, vbi hęc fuit inscriptio, Diui terrestris, qui fluuij Numici vndas gubernat.

Terrę cornua prima suę, tria Sicilię promontoria vocat cornua eius insulę Pelorum, Lilybeum, Pachynum.

ANTraque Cyclopum, antra Ætnea Cyclopibus, vt Homerus et alij quoq; poetę dicunt habitata. Cyclopes dicti a circulari oculo, quem vnicum in fronte habent. Exusta positis caminis, extructis foraminibus, propter Cyclopes, qui ministri Vulcani dicuntur, quorum superius meminimus.

Quiq; locus habet nomina curuę falcis, liquinerat locum, qui a curua falce denominatum est Drepanum promontorium, cuius meminit Plinius, est etiam et oppidum in Sicilia ad occidentem. Quod ita dictum sunt qui velint a falce Saturni, quę ibi ceciderit δρέπανον gręce, falx latine.

Himeram, aliqui legunt Himeraq; et Didyme, melius Himeram & Didymen. Oppidum est Himera a Zancleis conditum in ipsa Trinacria. Meminit Strabo, et Plinius, Himera cum. fl. inquit, Didyme vero vna est ex Æolicis insulis in freto Siculo. Agrigentaq;, Agrigentuz oppidum ab Ionibus conditum in Sicilia. Plini. vero inquit, oppidum Agragas, qd et nostri Agrigentinum dixere. Taurominumq;, pro Taurominium oppidum, et Plinius inqt, Colonia Taurominium, quę ante Anasos, vt diximus. Et liquerat Melam, fluuium qui ita dictus a colore nigrę aquę. Pluribus in locis sunt flumina eodem nomine nuncupata, vt in Migdonia, Cilicia, Thracia, Ecectia, Sicilia, de quo hic agitur, et alijs quoq; in locis. Lęta pascua, quę sunt pinguia, et fertilia. Boum sacrorum, sacrificio destinatorum, nam vt ex campis, quos irrigat Clytumnus amnis Vmbrię abducebantur boues immolandi, vt ex Phaliscis, ita ex pascuis Siculis, quę ab eo flu. irrigantur. Hinc adit, vadit ipsa Ceres. Camerinam, oppidum prope Gelam flu. Et Thapson, quę parua est insula iuxta Syracusas, par pene flucti. inde Virgili. Thapsumque iacentem dixit. Et oloria, hoc est Cycnea. Tempe, quę in Sicilia sunt instar Thessalicorum, planicies quidem est, quam irrigat Elorus flu. Cumq; in ipsius hostijs multi soleant esse cycni oloria dixit, alij legunt Thapson cycneaque Tempe, et idez est. Alij legunt Eloria. Et qua iacet Eryx, quia inde etiam pertransijuit, legitur etiam patet.

Camerina ppe flu. Gelā

Semper apertus Zephyro, qui mons Eryx oppositus est Zephyro vento ex occidente flanti, vbi erat templum Veneris Erycinę, quod in magna fuit religione Romanis. Sed de hoc alias. Iam lustrarat, circuierat. Peloridem, arcem Pelori.

Et Lilybea, Lilybeum, seu Lilybei montis iuga. Iamq; lustrarat Pachynon, promontorium. Prima cornua, prima promontoria hęc enim illa sunt promontoria in tribus Sicilię angulis, Pelorus ad septemtrionem, Pachynus ad ortum. Lilybeus ad austrum. Terrę suę, insulę. Quacunque ingreditur, incedit ipsa Ceres.

CVM Gemit ales Itymi, Prognen dicit, vt Que detestato quondam iugulauerat ense Nunc gemit ereptum garrula mater Itym. Hic Itys i phasianum conuersus ē, vt Seruio placet. Progne in hirundinem, ǭuis Probus in commentarijs Bucolicorum scripserit Philomelam in hirundinez, Prognem in lusciniam fuisse conuersas. Vnaq;

ANT. FAN.

Perq; vices modo Persephone,mõ filia mater
Clamat, & alternis nomen vtrunq; ciet.
Sed neq; Persephone Cererē, neq; filia matrē
Audit,& alternis nomen vtrunq; perit.
Vnaq;,pastorem vidisset, an arua colentem,
Vox erat.hac gressus ecqua puella tulit?
Iam color vnus inest rebus tenebrisq; tegunt
Omnia,iam vigiles conticuere canes,
Alta iacet vasti super ora Typhoeos Aetna,
Cuius anhelatis ignibus ardet humus,
Illic accendit geminas pro lampade pinus,
Hinc Cereris sacris nunc quoq; tęda datur.
Est specus exesi structura,pumicis asper,
Non homini regio, non adeunda ferę,
Quo simulac venit,frenatos curribus angues
Iunxit,& ęquoreas sicca pererrat aquas.
Effugit ad Syrtes,& te Zanclea Charybdis,
Et vos Nisęi naufraga monstra canes.

pastorem vidisset,deest si. Et est ordo,Vna vox erat ecqua puella hac gressus tulit, si pastorem vidisset. Ætna,huic monti Typhoei caput subiectum esse fabulant, vt Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,Lęua Pachyne tibi,Lilybeo crura premuntur; Degrauat Ætna caput, sub qua

Typhoeus

resupinus harenas Eiectat, flamamq; fero vomit ore Typhoeus. Ouidius alibi. Arua Phaon celebrat diuersa Typhoidis Ætnę. Typhoeum nonnulli extra Siciliá excruciari dicunt Pidarus vero in Sicilia,qui eum Centimanū vocat.Sunt Ætnam qdam dicunt noiatum ab Ætna Briarei. Alij aliter fabulant. Cereris sacris nunc quoq; tęda dat,diximus supra sacerdotes Cereris Daduchos appellatos a tęde gestatione.Item legimus, Et si thura aberunt vnctas accendite tędas. Est specus &c. locum describit altum et pcipitē et ascēsu difficilē, quē Ceres pscēdit frenatura dracones.

Quare tęda datur Cereri

Frenatos curribus angues per angues Cereris sulcorum obliqtatem accipimus. Sicca,tacto ac psso mari a curru non a Cerere. Syrtes,Scyllā et Charybdim Syrtes vocat,q non minora picula illic subeant q̃ ad Syrtes Africę. Zanclea Charybdis,pxima Zanclę,hoc est Mesanę, quę olim ob loci curuitatem Zanclę vocabat,qm curua Záclia dicebant,vt auctor est Strabo. Ante hanc vrbē Charybdis est imensum,videlicet pfundum, quo inundatione freti,nauigia per magnas circunductiones ac vortices pcipitata detrahunt, quę fm Salustium circa, Tauromiritanum littus egerunt, vt Serui.refert,Fuit aūt Charybdis(vt qdam fabulantur)foemina voracissima,quę cum rapuisset boues Herculis a Ioue fulminata,atq; in mare pcipitata dr, vbi naturam pristinam seruans sorbet vniuersa. Nisęi canes,nota est Scyllę fabula, cuius canes Nisęos dicit, cum ipsa fuerit Phorci nō Nisi filia.sic Virg.in Buc. Quid loquar aut Scyllam Nisi.Est aūt Scylla in Italia fm Seruium, cui Charybdis detur Sicilię,vt Dextrum Scylla latus,lęuum implacata Charybdis obsidet.Vtrunq; Plin.meminit his verbis, In eo freto est scopulus Scylla, item Charybdis mare vorticosum ambo clara sęuitia.

Charybdis zāclea Charybdis olim foemina Scyllę fabulā cōfundit et in ultione remedio amoris Scylla

Naufraga monstra,admiscet fabulę veritatem. Scopulorum.n. cauernę recipientes mare ac refundentes naufragium minitantur.

PAV. MAR. IMplet loca cuncta miseris querelis, per oia loca,per quę illa ibat,miserabiliter quęrebat. Vt cū ales gemit Itym amissum,vt Tereus in vpupā cōuersus gemit filium Itym noie,iam in auē quoq; cōuersum.nota est fabula,quę et in Meta. refert,et in.ij.lib.attigimus. Et per vic.vicissim. Mater, Ceres. Modo clamat Persephone, modo filia,modo suo nomine vocabat,modo filię appellatione. Et alternis, vicibus. s. Ciet,vocat. Vtrūq; nomen, et Persephones et filię. Sed neq; Persephone, ipsa clamata. Audit Cerē clamantem. Neq; filia matrem, q: neutra appellatione vocata rñdet. Et vtrūq; nomen, et Persephones et filię. Perit alternis, per ipsas vices repetitum, q: ab illa iam ad inferos abducta non audiebatur. Vidisset pastorem colentem vina,si inspexisset illa pastorem vino indulgentem. Alij legunt vna,ē recti⁹. An vidisset colētē arua,rust.cū aratrum, et proscindentē agrum. Vox erat,ita Ceres loquebat,et pastores et agricolas interrogans. Ecqua puella tulit hac gressus?en aliqua puella transiuit per hanc viā?

Iā color vnus inest rebus,iam erat nox,et vnus esse rebus oibus color videbat,q: nihil nisi tenebrę discernebant. Et oia tegunt tenebris, et obscuritate et nocturna caligine. Iā vigiles canes conticuere,q: qeti et ipsi se dedere. Alta Ætna,et altus qdem mons est Ætna, unde erūpit ille ignis, illuc accessit Ceres,et faces accendit, alligatisq; ad currū draconibus,eum ascendit,et ad remotiora loca pgressa est. Ætna alta iacet sup ora vasti Typhoeos,imposita ē Typhoeo tota Sicilia, et Ætna eius caput degrauat,vt diximus in pri.lib.Sed Encelado impositam Ætnam alij dicunt. Cuius. Typhoeos. Ignibus anhelatis,anhelitu iactatis. Ardet hu.Ætna.s.ex cuius pectore emanat per hyatū Ætnę ignis. Illic,in igne Ætnęo. Accendit, Ceres. Geminas pi. pro lam. pro splendore et luce nocturna duas pinus succendit. Hinc, ex hoc.

Nunc quoq; dat tęda sacris Cereris , inde mos habuit originem ut sacerdotes Cereris ipsi Deę sacrificantes tędam accensam ferant, appellantq; ex eo δᾳδοῦχοι,de quo diximus in. iij.lib. Est specus exesi,facit topographiam quo in loco illa frenasset dracones. Est specus asper structura pumicis exesi,propter natiuam ipsius structuram incaeso et abroso vetustate pumice erat ipse specus asper.

asper. Regio quidem Non adeunda homini,nō fere,hoc est inquam regionem.i. in quo specu nec homines ascendere,nec ferę poterant ob difficilem ascensum et excelsitatem loci,et videtur illum locum significare,quem Diod.inquit,vndiq; pręcipitijs abscissum esse. Quo simulac venit, in quod specu postq̄ Ceres venit. Iunxit angues frenatas curribus, dracones iam frena, tenentes simul ligatos ad currum iunxit. Et sicca, nullis vndis madida. Per errat aquas ęquoreas errat per maria eo curru vecta. Sicula enim loca suis pedibus peragrauit. Longius autem itura currum ascendit, quem angues agunt. Et fugit,celeriter venit. Ad Syrtes,non tñ accessit in Africaz,sed similitudine quadam Syrtium Libycarum, propter nauigantium discrimina loca circa Scyllam et Charybdim Syrtes appellat. Et te Zanclea Charybdis, Messanam in Sicilia (vt Strabo inquit) condidere Messenij,q Peloponnesum habitabant, a quibus et nomen p mutauit.Nāq; prius Zancle vocabat̄, cum curua essent loca, nam curua Zanclia vocant, ante vrbem paululum in tractu Charybdis ostenditur.Venit ergo ad te Ceres o Charybdis, et Pli.inquit, In eo freto est scopulus Scylla. Item Charybdis mare verticosum,ambo clara sęuitia ꝛc. Et venit etiā ad vos canes Nysęi,hoc est canes Scyllei. Æquiuocatio nominis fecit errorem,nam et Scylla dicta est Nisi Megarensis filia.,Etiam et filia Phorci,quę de mutata est veneficio Circes in monstrum illud, qd a Virg.ita describit in tertio Ænei. Prima hois facies,et pulchro pectore virgo Pubetenus,postrema immani corpore pistix,Delphinum caudas vtero cōmissa lupoꝝ.Sed hoc ideo fictum, q saxum ingens sit humanam habens effigiem in parte superiori, in inferiori vero habet refectos scopulos sub radicibus cauernosos, inter quos dum ęstiuosum mare intrat,ab eiisdem refractum tumultuādo representat latratum canum, et vlulantes lupos. Monstra naufraga, quasi vbi sępe naufragium faciunt,qui inde nauigant.

ADRIacumq; patens late,hoc est mare,quod superum appellamus nomen accepit ab Adria oppido clarissimo.Est autem pars maris Ionij, licet q dam scriptores aliter sentiant. Corinthum,oppidum in Isthmo inter mare Ionium et Ægęum.

Gelido saxo,quod deinde Athenienses proprio nomine Triste appellarunt. Sub Ioue durauit, sub dio.Durauit autem absolutum est, vt Durate et vosmet rebus seruate secundis. Cerealis Eleusis,dicimus et Eleusin,quo nominatiuo vtit̄ Plinius,et est vrbs Atticę regionis, vbi Strabo Eleusinę Cereris templum fuisse testatur,Et Seruius regnas

> Adriacūq; patens late,bimaremq; Corinthū.
> Sic venit ad portus Attica terra tuos.
> Hic primum gelido sedit moestissima saxo,
> Illud Cecropidę nunc quoq; triste vocāt.
> Sub Ione durauit multis immota diebus,
> Et Lunę patiens, & pluuialis aquę.
> Sors sua cuiq; loco est,q nunc Cerealis Eleusis
> Dicitur,hic Celei rura fuere senis.
> Ille domum glandes, excussaq; mora rubetis
> Portat,& arsuris arida ligna focis.

se Celeum inquit,cui Ceres filiam quęrens, et liberassime ab eo suscepta ostendit omne genus agriculturę,filiumq; eius Triptolemum recens natū per noctem igne fouit,per diem diuino lacte nutriuit,eumq; allatis serpentibus suppositum per orbem misit ad vsum frumenti hominibus indicandum, quem Lactantius grāmaticus scribit primum instituisse Cereris sacra,quę Gręce (vt diximus) Thesmophoria appellantur.Eundeꝫ tradunt bouis et aratri inuētorem fuisse, vt Plinius auctor est. Ferunt autem Iamben Celei famulam ausaꝫ esse Cerereꝫ male tractare,cum eam sollicitam aspexisset, a q̈ deductum nomen Iambi pedis putatur, vt Diomedes Grāmaticus scribit,qui vxorem Celei Meganiram vocat,quę ab Ouidio dicitur Menalina.

Excussaq; mora rubetis, quoniā et aliūde quoq; habentur mora. Mater ait virgo, reuerentię nomen est mater hoc loco,et vocatiuus casus. Mota est Dea, recordata est filię quam amiserat.

Quamuis onus vrget,quia dixerat,Portat et arsuris arida ligna focis.

ADRiacumq; patens late,venit in sinus Adriacum late patentem,de quo paulopost dicemus,cū de Ægęo et Ionio agemus. Et Corinthū bimarem,quę vrbs quondam caput, et lumen totius Gręcię in ędito monte sedet iter Ægęum, ē Ionium,ideo bimaris dr̄,nā in ipso Isthmo Achaico. Sic venit,Ceres. O Attica,quę Ægęo ablueris.

In portus tuos,nam exeuntibus Peloponnesuꝫ per Isthmum statiꝫ occurrit Attica. Venit.n.Ceres ad eam Atticę regionem vbi postea Eleusin ciuitas condita est. Hic in ipsa regione. Primum sedit moestissima saxo gelido,descēdens tū primū e curru sedit in eo saxo,afflicta mater tam dulci orbata filia. Cecropidę,Athenienses a Cecrope rege,qui vagam ac dispersam multitudinem in decem vrbes habitandas digessit.Quaꝝ nomina,Cecropia,Tetrapolis,Epatria,Decelea,Eleusis, Aphiadna,Toricus Brauron,Cythęrus,Sphettus. Nūc quoq; vocant illud triste, ab ea Cereris Moestitia etiamnum illud saxum ab Atheniensibus triste nuncupat̄. Sub Ioue,sub dio.vt est apud Hora. Manet sub Ioue frigido Venator tenerę coniugis immemor. Immota,quę nunq̄ se ex eo saxo dimouerit. Multis diebus durauit,patienter perseuerauit sub dio. Et patiens Lunę, quasi frigoris nocturni sub serena Luna. Et aquę pluuialis, quę eam superne rorabat. Sors sua cuiq; loco ē, quasi quisq; locus ad aliq̄ fortunam destinatus, seruatusq; est.Nam in campis Atticis vbi exiguū rus erat Celei senis,futura erat aliquando Eleusis ciuitas clara Cereris religione.Ea enim Attica est,

Celeus

Triptolemus

Thesmophoria sacra Cereris

Iambe vñ pes Iambus

Megarina seu Menalina

PAV. MAR.

Filia parua duas redigebat monte capellas,
Et tener in cunis filius eger erat.
Mater ait virgo (mota est Dea nõie matris)
Quid facis in solis incomitata locis?
Perstitit et senior, quãuis onus vrget, et orat.
Tecta sue subeat quantulacunq; case.
Illa negat; simularat anum, mitraq; capillos
Presserat, instanti talia verba refert.
Sospes eas, sempq; parens, mihi filia rapta est,
Heu melior quanto sors tua sorte mea est.
Dixit, et vt lachryme (neq; n. lachrymare Deorũ ẽ)
Decidit i tepidos lucida gutta sinus.
Flent pariter molles animi virgoq; senexq;,
E quibus hec iusti verba fuere senis.
Sic tibi, quam raptam queris, sit filia sospes,
Surge, nec exigue despice tecta case.
Cui Dea sic inquit, scisti qua cogere posses,
Seq; leuat saxo, subsequiturq; senem.

Fanum mysticũ in Eleusi ciuitate vicina Athenis

vbi (vt Strab. inqt) Eleusine Cereris templum extat, et fanum mysticum, quod Ictinus apperuit, turbe theatralis capacissimum. Dicitur enim Eleusis et Eleusin, et inde Eleusina sacra. Celeus autem ipse senex cum in saxo sedentem Cererem reperisset, que anum simulabat, orauit, vt domum eius iniret, obtestatusq; p salute filie, flexit Deã, ingrediens languentem illius filium liberauit, datur q; erat illi immortalitatẽ, nisi parentum simplicitas obstitisset. Hic fuit ille Triptolemus, cui seminandi vsũ mõstrauit, d quo paulo post dicemus. Qui locus nunc dicitur Eleusis Cerealis, quasi vrbs Cereris. Hec fuere rura Celei senis hec rura coluit Celeus et Menalina. Ille, Celeus. Portat glandes domuz, quibus familiam pasceret. Et mora excussa rubetis, mora agrestia e rubis excerpta, aut decussa. Et ligna arida focis arsuris, que cremari deberent ab ignibus. Filia parua redigebat monte duas capellas, erat huic Celeo parua filia, ea iam vesperi capellas domum e pascuis reducebat.

Iãbe filia Celei et Menalie

Et filius tener, tenellus adhuc puer. Erat eger in cunis, laborabat ĩfans aduersa valetudine. Virgo, puella Celei filia. Ait mater, vocauit illa Cererez nomine matris. Mota est Dea nomine matris, cõmota est Ceres, cum audiret se matrem vocari recordatione filie, quaz querebat, et illa postea prosequuta est. Quid facis incomitata in solis locis? quid tu sola in hac solitudine, et isto saxo sedens facis? Perstitit et senior, Celeus. Quãuis onus, lignorum scilicet, que referebat. Vrget, premit et aggrauat illum, perstitit tamen. Et orat, Deaz. Vt subeat, ingrediat. Tecta sue case q̃tulacunq;, exiguũ eius tuguriũ.

ANT. FAN.

SIMVlarat anum; tegebat diuinitatem anus effigie. Neq; enim lachrymare Deorum est, mortaliũ sunt dolor et lachryme, omnesq; animi perturbationes beatitudinem auertentes, non Deoruz immortalium. Scisti qua cogere posses, inuenisti orationem qua cogeret obsequi voluntati tue, quia dixerat Celeus, Sic tibi, quam raptam queris sit filia sospes. Inuigiletq; malis, quiescere neque at acerbitate morbi. Oblito palato quia decreuerat Ceres ieiunio se affligere, nihilque gustare, nisi inuenta filia. Exsoluisse famem, diëresis est, vt Infantem cauàis impluisse manum. Tempus habent mense sidera visa sibi, sensus est, Quia Ceres in principio noctis ieiunium soluit, sidera visa tempus mense sibi habẽt.

Exsoluis se p̃ diëresim

Dicit autem Vespernam, que apud Plautum coenam significat. Sed sciendum (vt inquit Festus) consueuisse apud antiquos coenam dici, quod nunc est prandium, et meridianum cibum vocari coene nomine. Vespernam autez dici quã nunc coenam appellamus.

Vesper. Prand. Coena

Iungere dignata est os pueri le suo, vt vi spũs immortalis a puero morte auerteret.

ILLA, Ceres. Negat, se velle subire casas. Simularat anũ, non enim videbatur Dea, sed similem se anui cuidam fecerat. Et presserat capillos mitra, ferebat in capite mitram more gẽtis Phrygie, et Meonie. Refert talia verba, ita respõdet. Instanti, Celeo, qui instabat, vt iniret casas Sospes eas, abeas incolumis. Et semper parens, quasi vt semper tibi filia sit sospes ne ea orbari possis.

Mihi est rapta filia, quasi sis semp tu pater, quoniam ego semper mater esse non possum, q amisi filiam. Heu quanto est melior sors tua sorte mea, quasi quanto es tu felicior, q̃ ego sum, nam fortunatior homo, q̃ Dea. tu tecum habes filiam, ego raptam quero. et monet inde cõmiserationes, nam non inuidiose dictum, sed cum dolore prolata verba ob eius calamitatem. Dixit, Ceres. Et lucida gutta vt lachryme decidit in tepidos sinus, non fleuit vt lachrymas effunderet, nam vt inqt. Neq; lachrymare Deorum est, q Dij nequeunt effundere lachrymas, sed emicuit ex oculis gutta I ipsos oculorum sinus ad lachryme similitudinez, vt est illud Virg. Tristior et lachrymis oculos suffusa nitentes. Flẽt pariter molles animi, lenes et mites animi. Et vir. et sen. et pater et filia cõmiserati calamitatẽ Cereris, et ipsi simul fleuere. E quibus, duobus. Hec fuere verba iusti senis, ita Celeus loquutus est. Sic, obtestãtis est. Filia, quam raptã queris, sit tibi sospes, ita incolumis tibi esse debeat filia, que cum rapta sit, a te nunc queritur. Surge, ex isto saxo. Nec despice tecta, non asperneris, et paruifacias tectum hoc. Case exigue, parui huius nostri tugurij. Cui, Celeo. Dea sic inquit, scisti cogere posses, quasi scisti vti ea oratione, qua facile me ad obsequendum impelleres, cum sospitem mihi filiam optaueris. Et leuat se saxo, surrexit. Et subsequitur senem, Celeum. Dux, ipse Celeus senex. Narrat comiti, Cereri. Quod sit sibi eger

bi eger filius, refert se habere domi filium, et illum incunis egrotum. Nec capiat somnos, nec dormire queat. Et inuigilet malis, nimio langore inuigilet puer cum quiescere nō possit. Illa, Ceres. Initura paruos penates, ingressura exiguam illius casam. Colligit papauer soporiferum, soporem inferens comede n. diximus de papaue re superius. Humo agresti, ex terra inculta, ideo legit papauer vt induceret languenti puero somnum. Fertur gustasse palato oblito, propositi. s. sui. Id. n. dicunt Cererem decreuisse, non ante comesse, q̄ filiam comperisset, tunc vero oblita ꝓpositi gustauit papauer. Et fertur imprudēs, imprudenter. Exsoluisse, pro soluisse, est n. hic dieresis necessitate carminis. Longam famem, soluit. n. ieiunium, qꝫ pluribus diebus nihil gustauerat. Que, Ceres. Quia posuit ieiunia qꝫ comedit. Principio noctis, in ipso crepusculo. Sidera visa habent sibi tempus mense, et illud in sacris eius seruatur, vt nō ante sidera visa, sed in principio noctis epulemur, quoniā ea eo primum tēpore soluit ieiunia. Limen vt intrauit, postq̄ ingressa est Celei domū. Videt omnia ple. luctus, videt lugentē pueri matrem, eo q̄ moriebatur filius. Iam nulla spes salutis erat in puero, qꝫ iam desperandum erat de illo. Salutata matre, postq̄ languentis pueri matrem salutauit. Mater vocatur Menalina, ita illa appellabatur. Est dignata Ceres iungere os puerile suo, ori. s. et si Dea erat et immortalis, mortalem tamen puerum nō est osculari dedignata, et libato osculo ille sanatus est. Abit pallor, ex ore pueri s. Et vident subitas vires in corpore, parentes subito redditum robur, et valitudinem puerilli corpori viderunt. Tantus, tam magnus. Vigor venit ab ore celesti, ab ore Cereris, tantus. n. fuit diuinitatis vigor, vt statim illum sanaret. Tota domus leta est, omnes qui domi erant ingenti sunt affecti letitia. Et mater et pater et nata, Celeus, Menalina, et filia. Tres illi, parentes et filia. Fuere tota domus, quia nulli erant alij nisi hi tres.

Dux comiti narrat q̄ sit sibi filius eger,
Nec capiat somnos, inuigiletq; malis.
Illa soporiferum paruos initura penates
Colligit agresti lene papauer humo.
Dum legit, oblito fertur gustasse palato,
Longamq; imprudēs exsoluisse famem.
Que q̄a principio posuit ieiunia noctis,
Tempus habēt mense sidera visa sibi.
Limen vt intrauit, luctus videt oīa plena,
Iam spes in puero nulla salutis erat.
Matre salutata (mater Menalina vocatur)
Iungere dignata est os puerile suo.
Pallor abit, subitasq; vident ī corpore vires,
Tantus celesti venit ab ore vigor.
Tota domus leta est, hoc est materq;, pr̄q;,
Nataq;, tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponūt, liquefacta coagula lacte,
Pomaq;, et in ceris aurea mella suis.

LIQUEfacta coagula lacte, lac densatum coagulo. Cum tepido lacte, lac in febre ac dolore capitis medici docent non exhibendum. Viuente fauilla obruit, puerum cinere, sed pruna admixta, cooperuit. Stulte pia mater, que dum studet opem ferre filio, non est passa eum fieri immortalem. Sed primus arabit, Athenienses primi (vt Iustinus refert) non solum olei, lanificij, ac vini vsum docuerunt, sed arare quoq;, ac frumenta serere glande vescentibus monstrauerunt. Idem etiam scribit frumenti sationes a Triptolemo repertā, esse, et eius muneris honorem noctes initiorum sacratas. Hunc licet nonnulli inuentorem aratri fuisse tradiderint, legimus tamen Osirim id inuenisse. vt Primus aratra Manu solerti fecit Osiris. Quod nos mouere non debet, cum non vnus aratrum in toto orbe monstrauerit, sed diuersi in diuersis locis. Sunion expositum, Seneca in Hippolyto, Pars illa diu vacat immunis, qua curuatim littora pōti Sunion vrget. Hoc promontorium Atheniensium est, vbi rerum venalium emporium fuit, teste Donato, ad quod si a Ceruniis montibus rectam lineam duxeris in orientem protensam totam Peloponnesum ad austrum relinques. Distat Sunium a Pireo s̄m Plin. millibus passuum. xlij. Pyreeaq; tuta recessu, Pyrea legendum est hoc loco subtracta e penultima versus gratia, a Pyreo portu Atheniensium, qui grece dicitur. Ceterum multi in soluta oratione etiam Pyreus scribunt. In dextrum que iacet ora latus, ordo, Linquit oram Atticę videlicet, qui iacet in dextrum latus. Ægeum, hoc mare vnde nomen accepit supradictum est, in eo Cyclades sunt.

MOX ponunt epulas, parant mensam et epulas vt simul vescantur. Liquefacta coagula lacte, he fuerunt epule, lac coagulatum. Et poma, et mella aurea, aurei coloris. In suis ceris, qꝫ nondum fanis expressa. legunt alij sic hoc carmen, Et in teneris aurea mella fauis. Ceres alma, que omnes alit. Abstinet, ab epulis scilicet non enim esse voluit. Et o puer. Triptoleme quem modo sanauerat. Dat tibi papa. biben. cum tepi. lacte, confusa papauera, et lacti immixta dat illi haurienda. Somni causas, cum somnum prouocent, vt illi somnum inducerent. diximus de hoc superius, Nec pigeat tritum niueo cum lacte papauer Sumere et cetera. Noctis erat medium, quasi defluxerat iam media pars no

Athenien. primi inuēta

Triptolemus inuētor aratri

Sunium

Pyreus portus

PAV. MAR.

ANT. FAN.

Quõ ce/res imor/talitatez donauit Triptole/mo

ctis. Placidiq; silentia somni,erat.n.ea hora,qua omnia silent,et quiescũt animalia. Illa,Ceres. Sustulit,eleuauit. Triptolemũ,puerum. Suo gremio,suo sinu,erat.n.illi puero imortalitatẽ lar gitura. Et ter pmulsit manu,eũ mulcendo tra ctauit puerũ. Dixit tria carmina,qbus eximeret ab illo mortalitatem.

straret &c.Iõ hoc i loco poeta ex verbis Cereris pri mũ aratorẽ ostendit Triptolemũ. iccirco in Geor. Vir.Vnciq; puer mõstrator aratri dixit.et Pli. hũc primum aratrũ refert inuenisse. Et feret,primus semen frumẽti terrę iaciet. Et tol.prę.cul.humo, et pcipiet fructũ ex terra quã coluerit. Dixit, Ce res. Et egrediens, exiens Celei domo.

Abstinet alma Ceres,somniq; papauera cãs
Dat tibi cũ tepido lacte bibenda puer.
Noctis erat mediũ,placidiq; silentia somni,
Triptolemũ gremio sustulit illa suo,
Terq; manu pmulsit eũ,tria carmina dixit,
Carmina mortali non referenda sono.
Inq; foco corpus pueri viuente fauilla
Obruit,humanũ purget vt ignis onus,
Excutit somno stulte pia mater,et amẽ
Quid facis? exclamat, mẽbraq; ab igne ra/
Cui Dea dũ nõ es,dixit,scelerata fuisti, (pit.
Irrita materno sunt mea dona metu.
Iste qdem mortalis erit,sed primus arabit,
Et feret,& culta pręmia tollet humo.
Dixit,et egrediẽs nubẽ trahit,inq; dracones
Transit,et alifero tollitur axe Ceres.
Sunion expositũ,Pyreaq; tuta recessu
Linquit,et in dextrum q̃ iacet ora latus.
Hic adit Aegeũ,quo Cycladas aspicit omnes,
Ioniumq; capax,Icariumq; legit,

Carmina non refe/renda mortali sono, quę nec homini nota sunt,nec pronunciari nisi a numine possũt. Et obruit,inuoluit. Corpus pueri foco, foci cinere. Viuen te fauilla,quasi viuen tibus prunis, ea rõne calido cinere et prunis obruebat, vt exureret quicqd erat humani/tatis in puero,et diui num postea redderet. Vt ignis purget o/nus humanum, cor/pus qd hominis erat. Excutit somno stul te,expergiscitur impru denter illius mater. Pia et amẽs,pia.quo ad curam filij huma nitatis ex offõ.amens qz sua imprudentia abstulit diuinitatem a filio,quam erat illi Ceres cõcessura. Ex clamat quod facis? et hęc fuit amentia ipsius, qz exclamauit. Et rapit membra ab igne,puerum ab ipsis prunis.Sic Deam ab opere instituto reuo cauit. Cui,Menalinę matri illius pueri. Dixit fuisti scelerata dum nõ es,cuz animo nõ sis, actu ipso fuisti scelerata,qz eram illi diuinitatẽ exhibi tura,tu interrupisti,et ab incepto reuocasti, ita vt exequi nõ possim qd volebam. Mea dona, qui bus eram illũ ornatura. Sunt irrita,iam vana reddita et sine effectu. Metu materno,propterea q tu extimuisti. Iste quidẽ,puer. Erit morta lis,erit moriturus,cum imortalez reddere voluis sem. Sed primus arabit,postq̃ imortalitatez da re non potui tua cã,habeat hoc aliud munus,pri mus sit q terram pscindat.Et.n.Ceres post inuẽtaz Proserpinã docuit hũc Triptolemum arare,serere, et colligere fruges maturas,et seruare. Vñ Diod.sic inqt,Ceres frumẽti,quod forte inter alias herbas na scebatur ignotũ cęteris prima vsum adinuenit,do cuitq; hoies vescendi,seruandi,ac serẽdi modũ. Est aũt frumentũ ab ipsa ante genitam Proserpinã re pertũ.Nã post eius a Plu.raptum frumẽta oĩa incẽ disse ferunt.Tum in Iouis odiũ,tum pp dolorem filię,sed ea inuẽta,et reconciliata esse Ioui, et Tri/ ptolemo frumẽti dedisse,semẽ mandasseq;, vt cũ ctis dibus id donũ participans,seminandi modũ mõ,

Frumẽta oiã icẽsa a Cerere pp raptũ Proserpi nę

Trahit nubẽ,diui nã.s.quam Dij secum trahũt ne ab hoibus videant. Et transit in dracones,in currũ quem dracones agũt. Et tollitur Ceres axe alifero, attollit currũ volãti,pp alatos dra cones. Liqt recessu suo.s.cum ex ea regio ne discederet reliquit. Sunion expositũ, Suniũ Atticę pmon/toriũ porrectuz i ma ri,qua ad sinistrã re/flectit ituris ex Attica in Euborã, vbi est tẽ/plum Panos, et ędes Veneris, nũc a naui/gantibus appellatũ ca put colũnaruz. Et Pyrea tuta,tutos por/tus,Pyreus.n. Athenię sium portus est. Et quę ora iacet in de/xtrũ latus, reliqt Atti cam totã,quam qdem e summo p Ægeũ in Cycla des,vt poeta scribit,abeuntes ad dextrã relinquũt Hinc,ex Attica. Adit,Ægeum,qd quidem pe lagus ita dictũ multi volunt, q in id Ægeus rex Athenarũ se pcipitauerit.Pli.aũt asserit a scopulo qui est inter Tenũ et Chium capre effigiẽ habente. Nam ega grece caprã dicunt.Eustachius vero in/quit,Ægeum mare dicit (vt quibusdaz videtur) a capris Euboicis,quo in loco sic appellato,poeta Ne ptuni equos requiescere facit,alij autem ab Ægęo Ho merico,vt in Iliade scriptum est &c. Quo in ma ri, Inspicit ipsa Ceres,oẽs Cycladas insulas circa Delõ,de quibus paulo superius diximus in. naui/gatione magnę matris. Et legit,trãsit.Non.n. nauigat sed curru superuolat.

ANT. FAN.

Ionium mare

IONIumq; capax,Icariumq; legit,de Icario ma ri etiam supra diximus.Ionium vero recte capax dicitur,cum nonnulli immensum esse sinũ Ioni/um tradant, porrectumq; ab Ionia ad Sitilias et Italiam,cuius partes esse Epyroticuz mare, Achai/cum,et Adriacum volunt. Virg. Insulę Ionio in magno.Id ab Ionia regione Asię clarissima no/men accepit,quamuis qdam velint Io Inachi fi/liaz huic mari nomen dedisse.Alij vero aliter sen tiunt. Meroe siccaq; terra, insula Meroe (vt in/quit Stra.) clypei figuram habere dicitur magni/

Meroe

tudine

Perq; vrbes Asię longum petit Hellespontuz,
Diuersumq; locis alta pererrat iter.
Nã mõ thurilegos Arabas, mõ dspicit Indos,
Hinc Libs, hinc Meroe, siccaq; terra subest.
Nũc adit Hesperios, Rhenũ, rhodanũq;, Padũ,
Teq; future parens Tybri potentis aquę.
Quo feror? ĩmensum est erratas dicere terras,
Preteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat & in cęlo, liquidiq; immunia ponti
Alloquitur gelido proxima signa polo.
Parrhasides stellę (nãq; omnia nosse potestis,
Aequoreas nunq̃ cum subeatis aquas)
Persephonem natam miserę mõstrate parẽti.
Dixerat, huic Helice talia verba refert.

tudine sua cęteras Nili insulas superans. Eius enim longitudo est fere trium millium stadiorum, latitudo mille. ambit Libyam versus magnis quibusdam harenę cumulis. Arabiam versus continuis montium pcipitijs. Est in ea Meroe ciuitas, quam Cambyses condidit, appellauitq; Meroen a matris nomine. Rhenuz, Rhodanũq;, Padũq;, hos fluuios auctor Hesperios vocat, non ab Hesperia, quę modo Italiaz, modo Hispaniaz significat, sed qd sub Hespero sint. i. ad occidentem cuz supra Indię meminerit. Nam Rhenus Galliam a Germania diuidit. Rhodanus per Galliaz transalpinã, Padus per Cisalpinaz fluit. Errat et in cęlo, vt a sideribus petat num filiam viderit. Parrhasides stellę, alloquit vtranque Arcton siue vrsaz, Helicen videlicet & Cynosuram, quas a Parrhasia. i. Arcadia Parrhasides vocat. In ea prouincia Azanes atq; Parrhasij (vt diximus) crediti sunt cęteros Grecos vetustate prestare.

IONIum capax, magnum mare Ionium, quod inter Ægeum et Adriacum sinum est. Verũ Eustachius de eo sic inquit, Ionius sinus post Siculum dilatat, ad Boream rursus incuruans ad hesperũ secessum serpit. Nec solum Ionius sinus nominat. Sed Adria ipse dr, et Adriaticum mare. Diligentiores aũt Ionium partem Adriatici dicunt. Dr autẽ (vt Lycophroni vr) et Æschilo ab Ius, quę bos facta hinc enatauit, alij aũt a Iaone viro Italo, vel ab Ionio viro illyrico. Quidam aiunt et a Gaza vsq; in Ægyptium pelagus Ionium dici, similiter ab Ius, et illic Gazam Ionam vocant quidam, vbi bos erat in statua Ius quę est Lunę. Io. n. Luna est secundum Argiuam linguam. Prędicti autem Ionis filius Adrias ex historia tradit, a quo et ipsum pelagus Adriacũ appellat, alij sic dicũt, Est Adria ciuitas illustris, et apud ipsam sinus Adria. et fluuius Adria. Bona autem pascuis ibi terra ita quod bis in anno fructum ferat. Hęc ex Eustachio. Et legit Icarium, de quo ẽt paulo superius dictum.

Perq; vrbes Asię, per eas vrbes, quę erant in ora Asiatica, et Ægeo etiam abluebantur. Petit longum Hellespontum, de quo pluribus in locis diximus, et longus quidem sinus est Hellespontus, cuz angustus sit. Portenditur enim ab Ægeo in Propõtida. Et alta, sublimis ipsa Ceres. Pererrat iter diuersum locis, quasi per diuersa loca filiam quęrens errabat. Nam modo despicit, e curru deorsum aspicit. Arabas thurilegos, thura colligẽtes. de quibus diximus in primo. Modo despicit Indos, orientis populos, nam India sub ipso oriẽte Sole est. Ita dicta ab Indo flumine maximo.

Hinc subest, Cereri per aera deuectę. Libs, Libyę populus, superuolauit. n. Libyaz. Hinc subest Meroe, nam super Meroen quoq; volauit, insula quidem Nili est, de qua Diodo. Complectitur inquit flu. insulas plures. Sed pręcipuam Meroen in qua est vrbs insignis insulę nomine, quam Cambyses condidit, a matre denominatam. Ciuitates in ea sunt plures, sed cęteris nobilior Meroe, de qua Luca. in Phagsalia li. x. Gurgite rupto Ambitur nigris Meroe foecunda colonis. Lęta comis hebbeni, quę quãuis arbore multa Frondeat ęstateẓ nulla sibi mitigat vmbra Linea tam rectã mundi ferit illa Leonem. Et terra sicca, subest etiam Æthiopia, et plaga torrida. Nam et in Torrida est ipsa Meroe. Nunc adit Hesperios, reflectens in occidentem cursum, occidẽtis quoq; populos et montes et flumina perlustrauit. Hesperios, Italos, et Hispanos. Rhenum, fluuium ex alpibus profluentem, Gallos a Germanis diuidentem, et in Gallicum oceanum exeuntem.

Et Rhodanum, fluuium Gallię, qui Auineonez pterfluit per ipsam Narbonensem prouinciam in mare iternum exit. et a Rhoda Rhodanus dictus. Nam Pli. inquit, Atq; vbi Rhoda Rhodiorũ fuit, vñ dictus multo Galliarũ fertilissimus Rhodanus amnis, ex alpibus se rapiens per Lemãnum lacum, segnẽq; deferens Ararim. Nec minus seipso torrẽtes, sed Isaram, et Druentiam Libyca appellantur duo eius ora modica. Ex his alterum Hispaniense, alterum Metapinum. Tertium idemq; amplissimum Assaliaticum &c. Padũq;, qui per Cisalpinã Galliã labens quinq; hostijs in Adriacũ exit. Et adit te Tybri future parens potentis aquę, tũc sine honore erat Tybris, sed futurus erat regnator aquarũ, quemadmodum appellat Virg. inqt ergo, Venit ad te o Tybri, qui eris parens aquę dñantis pp futurã imperij Romani magnitudinez. Quo feror? hęc oĩa cõmemorando. Immensum est, q̃si magnũ et plus q̃ fieri possit est. Dicere ter. er. per quas Ceres errauerit. Nullus lo. in orbe est pteritus, omissus. Cereri, nullus ẽ locus ad quẽ non accesserit, qr omnia orbis loca perlustrauit. Errat et in cęlo, vt a sideribus sciscitaret quid de filia. Et alloquitur signa proxima polo gelido, stellas arctico polo propinquas. Immunia liquidi ponti, quę aquis occiduis non imerguntur, quasi sine munere Oceani, nam stellę quę in ea parte poli arctici sunt non tendunt in occasum. Parrhasides stellę, Ceres cum totum orbem pererrasset, nec filiam

Libya

Rhoda vñ Rhodanus dr.

Crimine nox vacua ẽ, Solẽ de virgine rapta
  Consule, qui late facta diurna videt.
Sol aditus quam quęris, ait, ne vana labores,
  Nupta Iouis fratri tertia regna tenet.
Questa diu secum sic est affata Tonantem,
  Maximaq; in vultu signa dolentis erant.
Si memor es de quo mihi sit Proserpia nata,
  Dimidium curę debet habere tuę.
Orbe pererrato, sola est iniuria facti
  Cognita, commissi prẽmia raptor habet.
Ac neq; Persephone digna est ꝑdone marito,
  Nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid grauius victore Gyge captiua tulissem?
  Quam nunc te cęli sceptra tenente tulit?
Verum ĩpune ferat, nos hęc patiemur inultę
  Reddat, & emendet facta priora nouis.

comperuisset, cęlum ascendit, et vrsas de filia interrogat. Stellę Parrhasides, vrsa maior, et vrsa minor Arcadię, a Parrhasia, quę et Arcadia. Sed de his in secundo et tertio diximus. Nãq; omnia nosse potestis, qꝛ in sublimi parte cęli estis, et inde nunq̃ disceditis, omnia prospicere, ẽ cognoscere vobis datur. Cum nunq̃ subeatis aquas ęquoreas, cum nunq̃ occidatis in Oceanũ. Mõstrate Persephonez miserę parenti, ostendite mibi filiam meam.

Vrsa maior & minor

Dixerat, Ceres. Helice, vrsa maior. Refert huic talia verba, ita respondit.

ANT. FAN. CRimine nox vacua est, constat nobis quę noctu omnia vidimus filiam tuam nocte a nullo raptã. Solem consule, qꝛ is cuncta videt atque audit omnia, vt inqt poeta. Iouis fratri, Plutoni cui cessit tertium regnum, hoc ẽ Inferi. In vultu signa dolentis erant, Horatius, Si vis me flere Dolẽdum est primum ipsi tibi. Dimidium curę debet habere tuę, qꝛ tu Proserpinę pater es, non debes negligere filiam pro qua tantuz laboris subijt mater, et arguit ab honesto cupiens persuadere Ioni det operam vt restituat Pluto quam rapuit, interim rhetoricę aduersarium in odium trahens.

Rhetorices artem hic

Sola est iniuria facti Cognita, nihil profeci errãs per vniuersum orbem, nisi qꝫ cognoui a quo rapta sit filia. Cõmissi ꝑmia raptor habet, qui habere debuit poenam. Victore Gyge, a parte totius accipiendum est, nam hoc dicit, si gigantes te, ac cęteros Deos cęlo deiecissent, nihil poteram grauius pati. Est autem Giges frater Briarei qui centimanus fuisse dicitur. vt Centimanumq; Gygem, semiuirumq; bouem. Iuppiter hanc lenit, dum excusat Plutonem, in amorem transferens crimen, et eum dicit non esse pudendum generum, cui vel Iuppiter nobilitate non ꝑstat. Non ego nobilior, q̃uis meum regnum mihi sorte contigerit, nõ sum tamen Plutone nobilior, cui regnum contigit inferorum, cum cęlum mihi, et Neptuno maria non prestantia nobilitatis, sed sorte ꝯtigerint.

Gyges

Stat, placet, vt Stat cafris renouare vrbis.

PAV. MAR. NOX vacua est crimine, quasi filia tua non est rapta per noctem, sic nox sine culpa est huius criminis. Consule Solem de rapta virgine, pete id ab Sole vt demonstret, quoniam nocturna sidera nescíunt. Qui, Sol. Late, ample. Videt facta diurna, ea quę per diem fiunt. Sol aditus, cum illa ad Solem accessisse, ab eo accipit filiam a Plutone raptam, et illi nuptam. Sol adi. quẽ illa adiit. Ait quã q̃ris, filia quã requiris, et de quã me cõsulis. Nupta Io. fra. Plutoni. Tenet ter. re. iam effecta est inferorꝫ regina. Prima regna cęlestia fuere Iouis. aquarꝫ Neptuni. tertia regna fuere terrarꝫ seu terrę viscerum, ca fuere Ditis. Sic et illi nupta Proserpina regina est.

Tertium regnum Plutonis

Ne vana la. ne frustra errando magis te excrucies. Questa diu secum, cum diu tacitas secum q̃relas effudisset. Sic est affata Tonantẽ, alloquuta Iouem. Et maxima signa dolentis erant in vultu, qꝛ dolorem vultu maximum indicabat. Si memor es de quo, verba Cereris ad Iouem cum artificiosa querela. Queritur enim raptam filiam, habetq; accusationem in iuridiciali statu ꝑmo loco inde arguit in ꝑncipio cõem est debere hanc ipsi Ioni curam, cum ex eo genita sit, narrato qꝫ postea q̃ orbem pererrauit, solũ cognouit scelus, ẽ q̃ plecti deberet, prẽmia pro peccato consequutus est, non opus fuit expositione rei, quoniam nota erat. Deĩde arguit ab atrocitate rei, qꝫ ea puella Ioue et Cerere nata non erat digna quę raperet, augetq; hanc atrocitatem ab vtriusq; persona Iouis et raptoris. nam quid idignius pati illa potuisset, si Titanes te e regno deiecissent, quã nunc te regnãte; quasi illud dicat, qꝛ nec ille rapere, nec tu ꝑmittere debuisti. Vltimo vero loco illud petit, vt filia restituat, et de vindicta remittere curam. Si es memor, o Iuppiter. De quo sit mihi nata Proserpia, ex quo ego grauida Proserpinã peperim. Debet ha. di. cu. tuę, quasi cum ex te genita sit, et mihi et tibi cõis filia, cõis quoq; filię cura tibi esse deberet.

Orbe perer. cum orbẽ perrauerim. Sola est cognita iniu. fa. solum in tot laboribus cognoscere potuit rei ipsius iniuria, quasi a quo filia mihi rapta sit. Raptor, Pluto, q rapuit. Habet ꝑ. cõmissi, hꝫ ꝑmiũ pro scelere, qꝛ potiẽ rapta, cuꝫ affici supplicio mereat. At neq; Per se. filia. Est di. ma. ꝑdone, non digna quę rapeẽ, et raptori nuberet.

Persephone

Nec hoc mo. per violentiã et raptum. Erat no. pa. ge. quasi neq; nos digni eramus qbus gener raptor ꝯtingeret. Quid gra. qd tristius et molestius. Captiua, si capta fuisset ab hostibus. Tulisset vi. Gy. quasi si gigantes te regno deiecissent Gyges. n. (vt Hesio. in theog. oñdit) cęli et terrę filius, Briareiq; frater, qui cũ alijs gigantibus Diis bellum intulit, legit alio loco tulissem. Quã tulit nũc te tenẽ sce. cę. te in cęlo regnante. Verꝫ ipu. fe. nulla poena multetur raptor. Nos inultę, sine vltione.

re. Patiemur hoc, tolerabimus hanc iniuriam nobis illatam. Reddat, mihi.s.raptor filiam. Et emendet facta priora, quę prius fecit. Nonis factis, quasi restituat filiā, sic illatam iniuriam rependet. Iuppiter hanc lenit, cōsolatur Cererem. Et excusat factuȝ, deprecatur culpam. Amore; est.n. translatio criminis in amorem, vt Pluto excusatus habeatur. Et in Meta. refertur illud cum Pluto prodijsset ex inferis ad Trinacrię fundamenta conspicienda, cum videretur a Typhoeo cōcussa, a Cupidine pcussus est, et visam tū primum virginem arsit ac rapuit. Nunc vero Iuppiter Cererem leniens, pudori eū generum nō esse inqt, quoniaȝ frater est, tñ si illa filiam omnino velit, educet ab inferis, si hunc diē ibi ieiuna fuerit.
Ait, Iuppiter. Nec ille gener est nobis pudendus, non est quo erubescere possumus eo genero. Nō ego nobilior, nō sum pręstantior illi nobilitate, nā ex ijsdem parentibus nati sumus. Regia est mihi posita, extructa. Cęlo, quasi regnū cęleste mihi cessit. Alter e fratribus.s.hoc est ipse Neptunus. Possidet aquas, naȝ aquis dominatur. Alter, Pluto. Possidet inane chaos, vacua Herebi regna. et in Meta. Per chaos hoc ingens vastiq; silentia regni. Virg. Et chaos, et Phlegeton loca nocte silēna late. Quod si forte nō est tibi pectus mutabile, si a pposito remoueri non potes. Et stat, quasi id fixuȝ animo sedet.
Rumpere vincula tori semel iuncti, quasi violare foedera cōiugij, q̄ semel inita sunt. Tori iuncti, dixit per metonymiā, nam qđ tenet pro eo qđ tenetur, Torus.n.cōiugio nexos tenet.
SIQVIdem ieiunia remansit, siquidem hoc loco due ptes orationis sunt. Vñ si produci debuit, quod sequēs carmen ostendit, vt Si minus inferni coniugis vxor erit. Sed quis dubitet tantę auctoritatis poetę vel maiora concedi. Est aūt sensus, Tentemus rescindere matrimoniū si Proserpina nihil apud inferos gustauit, et ieiuna pmansit. Speq; redit citius, alludit ad velocitatē planetę. Punica, a Poenis poma punica acceperunt, q̄ et granata dnr. Lege Pli. Tartarea re.m.q.val.iu. artis est interduȝ petere q̄ nolumus, vt q̄ volumus cōsequemur. Bis tribus vt cęlo mēsibus illa foret, hoc iō fingit q2 Luna mō augens, mō minuens lumen suum vr apud supos et iferos ęquis tēporuȝ spatijs

> Iuppiter hāc lenit, factūq; excusat amorem,
> Nec gener est nobis ille pudendus ait.
> Nō ego nobilior, posita est mihi regia cęlo,
> Possidet alter aquas, alter inane chaos.
> Quod si forte tibi non est mutabile pectus,
> Stantq; semel iuncti rumpere vincla tori,
> Hoc quoq; tētemus, siqdem ieiuna remāsit,
> Si minus, Inferni coniugis vxor erit.
> Tartara iussus adit sumptis Caducifer alis,
> Speq; redit citius, certaq; visa refert.
> Rapta tribus dixit soluit ieiunia granis,
> Punica quę in lento cortice poma tegūt.
> Nō secus indoluit, q̄ si modo rapta fuisset,
> Moesta parēs, longa vixq; refecta mora ē.
> Atq;, ita nec nobis cęluȝ est habitabile, dixit,
> Tartarea recipi me quoq; valle iube.
> Et factura fuit, pactus nisi Iuppiter esset,
> Bis tribus vt cęlo mensibus illa foret.

cōmorari. Cessatis, pticipium sine verbi origine vt erratus, triūphatus. Alba decēt Cererem, albę vestes Cerealibus sumebātur, vel q lętę Deę sacra fierent inuēta Proserpina, vel certe ob coloreȝ quē in aristis cernimus messis tpe. Vñ illud est, Maturis albescit messis aristis. Eędē vestes sacerdotibus ɔgruę sunt, aucto. Ser. Statius de Amphiarao, Albaq; purpureas interplicat insula cristas.
Occupat Apri.id. cognomine victor Iuppiter, cuiȝ qdeȝ mēsiū idus (vt supra dixi- mus) dicatę sūt Ioui, vt Mac. tradit in Sat. Sed huius mēsis idibus Iuppiter victor iō colebat q eo die tēplū ei Romę dicatum fuerat. Vouit aūt Ioui victori ędem Q. Fabius audita morte collegę P. Decij, et voto ɔcepto ad castra Sānitum prexit, vbi eoruȝ impator Gellius pijt, cęsaq; sunt hostiū millia. xxiiij.ē octo capta. Postq̄ victoriā Fabius spolia hostiū coniecta i aceruum Ioui victori cremauit. Lege librū vltimū.i Decadis Li. Vouit et Ioui victori poculū mulsi Papyrius ɔsul (teste eodē historico) vt Sānitū legiones fundaret. Moris āt fuit apud Romanos, vt bella gesturi de pte pdę aliqd numinibus pollicerent. Vñ Romę (vt inqt Ser.) tēplū fuit Iouis pdatoris. Sūt et alia Iouis cognoia, vt Stator, Feretrius, Pugnax, Vltor, Pistor, Inuictus, Optimus, Maximus, Tonās, ei Deo diuersis rōnibus attributa. Sciēdū diē hūc, hī ē id. Ap. natalē fuisse Mecoenatꝰ, teste Porphyriōe.
HOC qu.tē. vt ɔiugiū violet, et illa ab inferis reuocet. Siqdē, p si Remāsit ieiuna, si nihil apđ iferos hausit rūpet torus et reducet. Si mi. si nō fuit ieiuna. Erit vx.in.cō. hēat illa Plutonē viꝝ. Tartara iu.a. missus ē ad iferos Mercu. ea cā, retulitq; illā tria grana punica comedisse, q̄ qdē rōne reuocari nō poterat. Veꝝ i Met. refert ab Ascalapho ex Acherōte et Orne genito pditā ea grana comedisse. Propterea ille i Bubonē demutatus ē. Caducifer, Mercu. virgā serpētibus nexā ferēs, quē Caduceū vocāt. Iussus, ab Ioue. Adit tartara sumptis alis, talaribus alatis aureis, q̄ pedilla ab Home. vocāt. Redit citius spe, ocyus q̄ illa speraret. Et re.cer. visa, q̄ vidit ē cōperit. Rapta, Proserpina. Soluit ieiuna, famē, nā comedit. Tribus granis, q̄ grana. Tegūt pu.po. mala punica. Cortice lēto, molli et fragili. De punicis pomis ita Pli. inqt, circa Carthaginē punicū malū cognomen sibi vēdicat, aliq grenatū appellāt, diuisuȝ ē i gñe Apyrinū vocādo, cui ligno

Cessatis
cādidę vestes in cerealibus
Iuppiter victor colit idibus Apri.
Iouis cognoia
PAV.
M. AR.

Tūc demū vultumq; Ceres, aīumq; recepit,
Imposuitq; suę spicea serta comę,
Largaq; prouenit cessatis messis in aruis,
Ex vix congestas area coepit opes.
Alba decēt Cererē, vestes Cerealibus albas
Sumite, nūc pulli velleris vsus abest.
Occupat Aprilis idus cognomine victor
Iuppiter, hac illi sunt data templa die.
Hac quoq;, ni fallor, populo dignissima nr̄o
Atria libertas coepit habere sua.

lis nucleus abest. Sed candidior ei natura, et blandiores acini, minusq; amari, distinctiq; mēbranis. Quinq; species, dulcia, amara, mixta, acida, vinosa, et reliq. Non secus, nō aliter. Indoluit moesta parens, Ceres ipsa cū reuocari filia non posset. Quam si fuisset mō rapta, prius tū̄ lenibat dolorē spe reuocandę ab inferis filię, nūc cum non deē ita indoluit, ac si mō esset illa rapta, grauior n. est recens dolor, q̄ tempore aliquo extenuatus. Et vis est refecta, q̄si vix recreari potuit. Lōga mora, longo tpe. Atq; ita dixit nec cęlū est habitabile nobis, posteaq̄ filia esse i cęlo non pōt, nec ego celum colā. Iube me quoq;, me ēt iubeas o Iuppiter. Recipi valle tartarea, apud inferos, vt diutius cum filia esse possim. Et factura fuit, descensura ad inferos. Nisi Iuppiter esset pactus, hoc Cereri promisisset. Vt illa foret bis tribus, hoc est sex mensibus cęlo. Hoc illi ꝑmisit, et cōcessit Iuppiter vt filia senis mēsibus esset apud inferos, senis apud superos. Quod quidē ad Lunā refertur, q̄ partem tpis in inferiore partē in supiore hemisperio absumit. Vn̄ qđ superius quoq; adduximus. Var. Proserpinā; ingt Lunā esse. Quę vt serpens mō in dextrā, modo ī sinistrā, modo in supiorē, mō in inferiorē ptē; cęli moueatur. Et ipsa luna apud supos ē īferos ęquis temporum spatijs cōmorat. Diuus vero Augu. et alij ita interptant, vt Proserpina foecūditatē; seminū indicet, et a ꝓserpendo ipsa Proserpina dicat, et filia Cereris. i. terrę, quę cū quodā tpe defuisset apud inferos rapta dicebat. Vn̄ cessauerunt aratra, ē rustica instra. Sed cum luctu publico celebrata redijsset foecūditas fuerūt prę gaudio solēnia q̄dam illi instituta ꝑsertim Athenis magnificētissima. Tūc demū, cum ꝓmissum esset senis mēsibus redire illā ad superos. Ceres recepit vultū et aīum, et pallor moerore cōtractus abijt e vultu, et aīum ipsa resumpsit, nā recreata est ab ingēti dolore. Et imposuit suę comę, suis crinibus. Serta spicea, e spicis, nam his Ceres coronat. Et prouenit larga, copiosa. Messis in aruis cessatis, derelictis ab ipsa Cerere, aut q̄ iamdiu cessauerant a ꝓcreādis frugibus. Sic iā reddita est aruis foecūditas. Et area vix ce. vix capere potuit. Opes cōiectas, frumētu; cumulatū, qđ in tam magna copia fuerat, vt capaces eius areę non essent. Alba vestis de. ce. q Cereri sacrificant habere debēt albas vestes. Sumite, albas vestes. s. Cerealibus, in sacris Cereris, quę Cerealia dicūr. Nunc ab est vsus pulli velleris, quasi vestis nigra esse in vsu nō debet. Occupat Apriles, idibus Aprilibus cōsecrata est ędes Ioui victori, quā consecrationē multi Augusto assignant, q; post Attiacā victoriam ędē Ioui cōsecrauit. Verum is (vt Tranquillus ingt) Tonanti Ioui ędem cōsecrauit liberatus periculo, cū expeditione Cātabrica ꝑ nocturnum iter lecticā eius fulgur ꝑstrinxisset, seruumq; ꝓducentē; exanimasset. Iuppiter vi. sub cognomento victoris. Occupat idus Apri. q; eo die festum est Iouis victoris, et tamen oēs idus Ioui sacrę sunt, et imolatur illi. Sed accessit hoc die ędis cōsecratio, et victoris titulus. Hac diē, iduum Aprilū. Sūt data illi tē. constituta et cōsecrata tēpla, vt iā dictū est. Hac quoq; ni fal. eadē iduum die ędificatum, et cōsecratus atriū Libertatis, qđ extruxit Asinius Pollio, vt Sueto. tradit, ē vbi fuerat olī biblyotheca. qđ ostendere vī Oui. in. ij. Trist. in ipso principio cū dicat, Nec me qua doctis patuerunt prima libellis, Atria libertas tāgere passa sua est. Libertas aūt, vt est apud Florentinū iuriscon. de statu hoium, est naturalis facultas eius, quod cuiq; facere libet, nisi qđ vi aut iure prohibetur. Hac quoq; die, iduum. s Aprilium. Ni fallor, ni ego decipior quasi recte numini.

Cōcordia Cereris cū Plut. ꝺ Proserpina filia

Festū Iouis victoris ē idibus Ap.

ATRIA libertas coepit habere sua, idibus quoq; Aprilis datū est atrium Libertati, de quo Oui. alibi, Nec me q̄ doctis patuerūt pria libellis, Atria libertas tāgere passa sua est. Est aūt Atrium (vt placet Festo) ędificij genus ante ędes continēs mediam areā, in quam collecta ex oī tecto pluuia descēdit; dictum q̄si aterrium, qđ oriatur a terra. q̄uis Var. putet, et Ser. doceat atrium esse priorē partem domus vbi erant culinę, sic dictam q; atra esset ex fumo. Atriu; Libertatis nōnulli fuisse arbitrātur in Auētino, vbi cōstat eius Deę tēplum fuisse, vt scribit Festus, et Li. meminit tertię Decadis li. iiij. cuius atrium Suet. tradit structū eē hortatu Augusti ab Asinio Pollione. Sed refectū ab eo ē excultū existimare possumus, cū longe ante Augusti tēpora Libertatis atrium Romę fuerit, vbi Terētinorum obsides custoditi sunt, q cum īde profugissent cęsi virgis, ē e saxo deiecti sunt, qđ atriū postea Sextus Helius Petus, et Gn. Cornelius Cethegus cēsores refecerūt, amplificaueruntq;, vt Li. scribit. Fuit ēt in vrbe tēplū alterum libertatis qđ Clodius diruta Cic. domo ī eius area dedicauit, aucto. Plut. Luce secutura tutos pete nauita portus, admonent nautę, vt. xviij cal. Maias portū petant. Est. n. eo tpe ventosa tēpestas, et iber. sed haud cōstanter, vt scribit Columel. Mutinēsia Cęsar grādine militia cōtudit arma sua, cum Antonius Brutū obsessu; Mutinę armis expellere niteret. Augustus cū Hircio et Pāsa consulibus Bruto iussus opes ferre Antoniū castris exuit, quo tpe non mō ducis, sed ēt militis munere functus ē. Nā in media dimicatione Aquilifero legionis suę saucio, Aqlam humeris subijt, diuq; portauit. Nota ē historia. Nota

Libertas quo diffinitur

ANT. FAN. Libertatis atrium idi. Ap. Atrium

Atriū Libertatis Auētin.

Libertatis alterū tēplū

Tempestas. viij. cal. Maias

Cęsaris victoria Mutinēsis

ANT. FAN.

storia. Nota mors consulis vtriusq;, de qua Ouid. alibi, Editus hac ego sum necnon vt tempora noris, Cum cecidit fato consul vterq; pari. Plutar. auctor est Ciceronem omnes mortales in Antonium concitasse, eoq; auctore, et Antoniū hostem esse iudicatum, et fasces Augusto decretos, victumque Antoniū e bello Mutinensi fugeret, aquā corruptam bibisse, radicesq; et fructus siluestres cibum habuisse. Sane Decius Brutus Mutinę obsessus Labienus cognomento dictus ē. Tertia post Veneris cum lux surrexit idus. xvij. calen. Maias Fordicidia celebrantur, quę (vt inquit Var.) dictę sunt a fordis bobus cędendis, q̄ eo die publice immolabantur boues pręgnantes i curijs, quas boues fordas dicebant, vel a foetu, vt Festo placet, vel q̄ in ventre ferant. Eędem et Hordę vocabantur, vt Varro auctor est, qui cum i bubulo genere quatuor dicanť ętatis gradus, docet primam ętatem esse vitulorū. Secundam iuuencorum. Tertiam boum nouellorū. Quartam vitulorum. Et discerni in prima vitulum et vitulam. In secunda iuuencum et iuuencam. In tertia et quarta taurum et vaccam, sed vaccam sterilem tauram inquit appellari. Hordam vero quę p̄gnans est, ē ab ea in fastis esse diem Hordicalia. Cędebanť autem boues fronde telluri ipsa similitudine placiturę, vt annus foecundior pueniret. Terra enim hoc tempore quasi grauida est. Illud et sciendum q̄ (vt supra diximus) vidua quę intra decem menses a viri morte nupsisset fordam bouem Numę legibus immolabat.

PAV. MAR.

LIBertas, dignissima populo nostro Romano. Coepit habere sua atria, ab Asinio Pollione i pallatio extructa, vt ex eo loco Tristiū percipi potest.

Luce se. xviij. cal. Maias, hoc est. xiiij. die Aprilis ventus erit grandinosus, quod constat ex nautarū obseruatione. Vnde multi putant eo die descendū esse in portu, nec pelago credendum. Constellatiōe quadam sese Arieti sub occasu, coniungenti vētos, et grandines impellenti. Ea tamen die, quis turbida et gradinosa Octauius Cę. victor fuit bello Mutinensi. Nā cum. D. Brutus a. M. Anto. Mutinę obsideret, Ciceronis consilio in Ant. missus ē. Iussusq; vt Tranquil. scribit comparato exercitui pro p̄tore p̄esse, et cum Hirtio ac Pansa, qui consulatū ac ceperant. D. Bruto opem ferre. Demandatum bellū tertio mense confecit duobus p̄lijs. Priore Antonius eū fugisse scribit, ac fine paludamento, e quoq; post biduum demum apparuisse. Sequenti satis constat non modo ducis, sed et militis functum

> Luce secutura tutos pete nauita portus,
>
> Ventus ab occasu grandine mixtus erit.
>
> Sit licet & fuerit, tamen hac Mutinensia Cęsar
>
> Grandine militia contudit arma sua.
>
> Tertia post Veneris cū lux surrexerit idus,
>
> Pontifices forda sacra litate boue.
>
> Forda ferens bos est foecundaq;, dicta ferendo,
>
> Hinc etiam foetus nomen habere putant.
>
> Nūc grauidū pecus ē, grauidę q̄ȝ semine terrę,
>
> Telluri plenę victima plena datur.
>
> Pars cadit arce Iouis, ter denas curia vaccas
>
> Accipit, & largo sparsa cruore madet.
>
> Ast vbi visceribus vitulos rapuere ministri,
>
> Sectaq; fumosis exta dedere focis.

munere, atq; in media dimicatione aquilifero le & Pansa gionis suę grauiter sautio, aquilam humeris subijs et quo se, diuq; portasse. Hoc cum bello Hircius in acie, it victor Pansaq; post ex vulnere perijssent, rumor increbu Octauiait, ambos opera eius occisos, vt An. fugato, rep. cō nus sul. orbata solus victores exercitus occupet. Pansa quoq; adeo suspecta mors fuit, vt Glyco medicus custoditus sit, quasi venenū vulneri indidisset, adijcit his Aquilius niger alterum e consul. Hircium in pugnę tumultu ab ipso interēptum &c. Luce secu. quę sequetur idus. O nauita pete tu. por. eas in portum anteq̄ mare turbet. Erit ventus ab occasu mixtus grādine, Flabunt occidui mixta iam grandine venti, Æquoreas passim quę modo turbet aquas. Quāq; subis tuta non a statione recedas, Ni redeat velis lętior aura tuis. Sit li. et fue. quis nunc et olim solitus sit flare ventus cum grandine. Tamen Cęsar, Octauius. Hac grandine, hac die grandinosa. Cōtudit, concussit et fudit. Arma Mu. arma Ant. apud Mutinā. Sua mi. suis militibus. Tertia post Veneris. xvij. cal. Maiarū, hoc est. xv. die Apri. immolātur terrę grauidę Fordę boues in curijs, quod sacrificium a Numa institutum ferunt in agrorum et pecorū sterilitate, a Fauno per quietem monito Egeria somnium interp̄tante, appellabanturq; sacra hęc Fordicidia. Vnde Varro inquit, Fordicidia a fordis bubus. Bos forda quę fert in ventre, q̄ ea die publice imolantur boues p̄gnantes in curijs.

Cū ter. lux, tertia dies. Surrexerit post idus Ve. post idus Apriles. Sic erit. xvij. ante calen. nam tertius ille dies post idus numerando tamen vt debes ab ipso die iduum. O pontifices litate sacra, sacrificate. Boue forda, vacca grauida.

ANT. FAN.

FORda fe bos est foe. dicta ferendo, ordo ē, Bos ferens foecūdaq;, forda est a ferendo dicta. Hinc ēt foetus, vult foetus a ferendo dici, Sed sunt q. foetū a foueo noiatū putāt, et a foetu foenus. Pars ca. ar. Io. fordarū alię in Capitolio, alię in curijs cędebanť, quę fuerūt. xxx. vt diximus, qbus qnq; postea additę sunt. Vnde Ouid. subiungit, Terdenas curia vaccas Accipit. Ministri sacrorum, ministros dicit. Igne cre. vitulos q̄ natu ma. vir. est, Vestalis virgo et eius Deę ministra, quā terram eē volunt, cuius foecunditas hoc tpe fordarū boum sacrificijs querit. Itaq; cinis vitulorū seruabat in templo Vestę, vt inde suffimen fieret, quo populus Palilibus purgaret, vt I pete virginea pp̄ls suffimen ab ara, Vesta dabit, Vestę munere purus eris. Restabat aūt id suffimen, vt istra dicturi sumus, ex equi sangui, bus

Foetus vn̄ dr̄

Suffimē quo pp̄ls purgabatur Palilibus

ne,cinere vituli,ac fabaꝝ stipulis. Rege Nu.docet Numã hoꝝ sacroꝝ auctorẽ fuisse,q cum mõ siccitas,modo nimię pluuię sterilitatem facerent,ↄsuluit Faunum, a quo sacrificandę bouis fordę ritũ accepit. Luxuriabat,nimiũ herbaꝝ fundebat, qđ frugibus non ↄducit. Añ diem,añ ↄgruum tps.

mis,crematĩ vituli. Purget po. Luce Palis,in Palilibus expurgabat ppls suffitione sanguinis equini ẽ ipsius cineris,ẽ stipulę fabaꝝ,de quo paulopost dicemus. Rege Nu.fru.aggredit nunc ipsam sterilitatem q̃ regnante Numa fuerit, vñ habuerit initium mos mactandaꝝ boum. Vota co.agricolę. Decepti , ab ipsa agrorum sterilitate.

Igne cremat vitulos q̃ natu maxĩa virgo ẽ,
Luce Palis populos purget vt ille cinis.
Rege Numa fructu non respondente labori
Irrita decepti vota colentis erant.
Nã mõ siccus erat gelidis Aquilonibus ãnus,
Nunc ager assidua luxuriabat aqua.
Sępe Ceres primis dñm fallebat in herbis,
Et leuis obsesso stabat auena solo.
Et pecus ante diem partus edebat acerbos,
Agnaq; nascendo sępe necabat ouem.
Silua vetus nullaq; diu violata securi
Stabat, Męnalio sacra relicta Deo

Vnde pecoꝝ q̃z sterilitas dãnabat. Necabat ouem, qꝛ imaturi partus pniciosi sunt parientibus. Silua ve.hęc fuit in Auentino.Lege Plutar. i Numa. Męnalio deo, Faũo a Męnalo mõte Arcadię. De hoc satis dictum est supra.

PAV. MAR. Vñ dicit bos forda et q̃re

FORda fe. bos est, diffinitio vocabuli,q bos forda dr̃ quę grauida est,hoc est q̃ fert. Et foe..dicta a ferẽdo,et superius a facio foecundũ deduci diximus.Veꝝ poeta id quoq; a ferendo dictum censet,q ferax sit,et sępe fructum ferat. Hinc ẽt,a ferendo. Putant hr̃e no. foe.q foetus et foetura a ferendo dicat.Foetus.n.est qđ ex mulieribus vel pecoribus nascit,et multi a foueo deduci putant,inde et foetura,hoc est genitura,q̃ p toto aĩaliũ ꝓuẽtu poni ↄuenit.Virg.in Buc.Si foetura gregez suppleuerit aureus esto,qđ verbum elegãtissime Plin. transtulit ad scriptum opus,cum in ꝓncipio magni illius operis de nãli hist.ad Domitianus dicat, Opus natum apud me ꝓxima foetura licentiore epl̃a narrare ↄstitui ẽc. Pręterea et foetã dicimus tam ꝑgnantẽ q̃ quę peperit Vir.in Buc. Non ĩsueta graues tentabunt pabula foetas, et in Æneide, Fecerat et viridi foetam Mauortis in antro Procubuisse lupam ẽc. Nunc,in mense Apri. Pecus est gra. grauidę oues,capellę,boues,equę,et similia.

Quare Porca grauida, sacrificat Deę telluri

Terrę quoq; gra.semine,retinẽt semina, q̃ adhuc supius ad maturitatẽ non ascẽderunt. Victima ple.grauida. Dat,imolat. Terrę ple.grauidę.

Pars,victimaꝝ. Cadit imolat. Arce Io. in tẽplo Iouis Capitolini. Curia ac.tr.vac. pro numero curiaꝝ vaccę i ipsis curijs imolant. Vnaquęq; enim curia sua vacca mactat.Triginta aũt curias fuisse supius diximus.Var. quoq; in curijs nõ i curia dixit Et spar.vnaq̃q; curia. Cruore lar.large et abundanter ꝓfuso. Madet, madescit ifecta ipso sanguine. Ast vbi, postq̃. Ministri, sacroꝝ.

Vituli intra corpus mr̃is erepti cõburebantur i his sacris Cęreris

Rapuerunt vitu.visce.qui ↄcepti itra viscera vaccę adhuc retinent,dũ imolant matres,sic emacta tę victimę visceribus rapiunt. Et dede. exta,intestina. Secta,et recte secta,cũ ea Dijs ꝓfecent, quę maxime extant,ꝓminentq;. Focis su.vbi ipsa exta adurant. Virgo q̃ natu est ma. quę erat maior ętate cęteris virginibus Vestalibus,hoc est pr̃ia vestaliũ. Cremat igne vi.eos qui e visceribus rapti erunt,cremat et redigit in cinerem. Vt ille ci

Erant ir.inania,q fructum non ↄsequebant. Rege Nu.cum regnaret Numa,de q̃ multa supiore lib.diximus. Fructu non re.la . cum aut paꝝ, aut nihil ex agro pciperet,ita vt suus labori fructus minime referet. Nam mõ an. erat sic geli. Aqlo.cum flarent septẽtrionales venti,q frigora et serenitatem nobis afferunt,erant sicca tempora sine pluuia,sic ipsa siccitate inferebat sterilitas. Nũc ager lu.aq̃ assi.nimio humore luxuriabant agri.Luxuria qdẽ est interdũ intẽpestiua abũdantia.Vnde apud Vir.Luxuriã segetũ tenera dpascit in herba.Sic tunc intempestiua abundãtia ad maturitatem non ꝓueniebat, et luxuria ẽ nimia ꝓfusio.Inde est illud Cice.Quam sit turpe defluere luxuria.At defluebant agri cum steriles simul et fertiles herbas effunderent,vt a sterilibus Cerere cõfunderent. Sępe Ce.per denoiationẽ, hoc est ipsa seges. Fallebat,decipiebat. Dñm in pri .her.cuz tenellę adhuc essent herbę ad maturitatem non ꝑueniebant.Et auena leuis,sterilis, vt apud Vir.Steriles dñant auenę. Stabat in so.ob. tellure quaz obsidebat,vbi surgere fructiferas fruges non patiebat,ideo et Pli.primum oĩum frumenti vitiũ auenam esse ostendit. Et pe.ede.emittebat. Partus acer.imaturos. Ante diẽ, intẽpestinos: et in ipsis pecudibus erat sterilitas eadẽ rõne. Agna sę. ne. ouẽ, Matrem. Nascendo, cũ intẽpestiue oriret matri inferebat exitiũ: Silua ve. Numa ea sterilitate motus accessit in siluã,in qua Faunus Oracula reddere solebat.Mactatisq; ouibus, sacrificauit, et geti postea stratis velleribus sese dedit . Stabat sil.ve.et vĩ scribere siluã Laurentinã, vbi erat Oraculum Fauni,q̃uis Maro videatur de Tyburtino agro intelligere.Sed de eo diximus in vij Æne. Et nul.d.s.u.non.n.erat silua cędua,cũ nulla ibi securi cęderet arbos,siluã a grę.dici volunt, nam υλυ silua dr̃,υλην ẽt mãm dicũt,et qđ ex tpe scribit velocissime silua vocat.De quo Fabius Quint. lib.x. Diuersum inqt est eoꝝ vitiuz,q p̃ decurrere p mãz stilo q̃ velocissime volunt.Et sequntes calorẽ atq; impetũ ex tpe scribunt hãc siluã vocant ẽc. Sacra, silua. Relicta Deo Męnalio,Fauno seu pani Arcadi,a Męnalis Arcadię mõtibus.De hoc diximus in p ẽ i scđo.Veꝝ q i Latio dabat rñsa,ad Arcades referre

referre non debemus. Nã erat numen Latinum, & Latini regis pr. Vnde in .vij. Aenei. Vir. At rex sollicitus mõstris oracula Fauni Fandici genitoris adit. Fuitq; hic Pici filius. Confudit itaq; historiam, aut fabulam cum de Arcade dicat. Sed de hoc Fauno alio loco dicemus.

humi pelles sup qbus noctu regestat, quẽadmodũ fecisse Latinum Maro scribit. Bis spargit caput intonsum, crinitũ. Vnda fontana, vt se ab omni crimine expiaret, aspersit se viui fontis aqua. vt est illud, Donec me flumine viuo Abluero. Sed hoc in loco nõ p cede. At vt expurgatior esset ad exploradas Deor mẽtes. Bis tegit sua tpa frõde faginea. bis sibi caput fago coronauit. Vsus abest Veneris, q̃si abstinet ab oi coitu, vt nihil polluti eẽnt, a quo numina abhorrerent. Nec fas, nec licet. Ponere aialia mẽsis, apponere carnes, nam et abstinebat ab esu carnium. Nec vllus in iest dig et ãnulos quoq; deponebãt, vt sine vlli p cederent. Vesper vbi est tectus, quasi post occasum vesperis circiter secũdas horam noctis. Legit etiã sic hoc carmẽ, Vesper vbi est, tectum &c. Ponit corpus supra no. vel. ouiũ pelles, qs humi strauerat, se etiã ipsis strauit, et geti se dedit. Adorato Deo per sua verba, cũ prius numen suis pcibus adorasset. Interea placidã, cum Numa noctu geti se dedisset, venit Faunus, et monuit placandã esse tellurem duũ bonũ morte. ita vt vna iuuẽca cesa duas exhiberet. Moestuz regẽ huius oraculi ambage, docuit Egeria mactãdam esse bouẽ grauidã, quo facto reddita est agris et pecoribus foecũditas. Interea nox, de ea pte noctis, que cõcubia dr, itelligit cum corpora geti sẽ dederint. Nã paulo ante primã partẽ noctis oñdit p occasum vesperis. Redimita placidã frontẽ papauere habẽs caput papauere coronatũ. ppea q; id (vt iã diximus) somnũ inducat, duxit illa secũ soporem, quẽ regi et cẽteris animalibus incussit. Et trahit secum somnia nigra, ea que sub varijs formis dormiẽtibus sese ostẽdunt. De qbus in Met. latius agit poeta. Nigra, pro nocturno tẽpore, vel q eo sedes sit in Herebo, vbi omnia nigra, etiaz q clausis oculis omnia nigra vident. Adest Faunus et pmens, calcans. Vellera ouiũ, pelles instratas. Duro pede, respexit ad Faunum Arcadẽ, cum sit capripes. Edidit, protulit. Talia verba a dextro toro, a dextra tori parte. O rex, Numa. Tellus est placanda tibi placare tellurem debes. Morte duorum boum, immolato duos boues, et in hoc ambiguitas. Sed que sequuntur verba nida fecere ambiguitatem. Vna iuuenca, quam tu mactabis. Det sacris duas animas, vt vnius

Ille dabat tacitis animo responsa quieto
Noctibus, hic geminas rex Nũa mactat o-
Pria cadit Faũo, leui cadit altera Sõno, (ues.
Sternitur in duro vellus vtrunq; solo.
Bis caput intonsum fontana spargit vnda,
Bis sua faginea tempora fronde tegit.
Vsus abest Veneris, nec fas, aĩalia mensis
Ponere, nec digitis annulus vllus est.
Vesp vbi ẽ tectus supra noua vellera corpus
Ponit, adorato per sua verba Deo.
Interea placidam redimita papauere frõtem
Nox venit, et secũ somnia nigra trahit.
Faunus adest, ouiũq; pmẽs pede vellera duro
Edidit a dextro talia verba toro.
Morte boum tibi rex tellus placãda duarũ,
Det q; sacris animas vna iuuẽca duas.
Excutit terrore quies, Numa visa reuoluit,
Et secum ambages, cecaq; iussa refert.

ANimo quieto, per somnũ. Vellus vtrũque, vtraq; pellis ouium, quas Numa Fauno, Somnoq; mactauerat. Bis caput intonsus fontana spargitur vnda, bis nõ tegit, q Faunus (vt quidam volunt) agrestis atq; infernus Deus ẽ. Nec fas aĩalia mensis Ponere, neq; pollui rebus Venereis, nec vesci carnibus oportebat. Nec digitis annulus vllus iest, q (vt inqt Ser.) in done sacrorum par est et aiq et corporis cã, et plerunq; q non pñt circa animã fieri, fiunt circa corpus, vt soluere vel ligare, vt possit aĩa quod p se nõ põt ex cognatione sentire. Itaq; Numa digitis ãnulos exemit, ne qua parte aĩo religato ad numen accederet, a quo noctu oracula in pellibus petebant in Latio, vt diximus supra. Per sua verba, congrua. vt sunt et sua dona parenti. Redimita papauere fron. fingit noctẽ corona papauerea coronatã, q somnũ inducit. Pede duro, capri, no, p quẽ terrẽ soliditas oñditur. Sane apte hoc loco p Deũ terrenũ atq; infernum explicat vo placande telluris. Cecaq; iussa, obscura, q̃ interptari rex, q̃uis prudẽtissimus, nesciebat. Expedit errã. ne. gr. cõ. Egeria Numẽ rẽ aperit nympha nemoris Aricini. Hãc quodã Cytherea die pperatus ire iussit, Venus cui mẽsis Apri. dicatus ẽ iussit aliqñ hũc diez celeriter ac solito citius labi, vt succederet dies qui est .xvi. cal. Ma. quo Augustus titulũ coepit imperij. cõstat ãt eũ adeptuz esse magistratus, atq; honores ante tps. Cepit. n. primũ consulatũ .xx. etatis anno, teste Suet. siue vt Solinus et alij scribũt .xviij. Ideq; post Hircij et Pãse interitum, cũ M. Ant. fugã arripuisset, dux ab exercitu salutatus est.

ILLE, Faunus. Dabat rñsa tacitis noctibus aĩo quieto, hoc est q̃si noctu p quietẽ edebat oracula, sicut eodẽ in loco oñdit Vir. Rex Numa mactat, imolat. Geminas, duas. Oues hic, in hac silua. legitur et Huic. Pria, ouis. Cadit Fauno, imolatur ad honorẽ Fauni. Altera, ouis. Cadit leni Sõno, imolat Deo somniorũ. Vtrunq; vellus, pelles vtriusq; ouis. Sternit in duro solo, sternunt

Expedit errātē nemori gratissima coniux,
Et dixit, grauidę posceris exta bonis.
Exta bonis grauidę dantur, foecūdior annus
Prouenit, et fructū terra, pecusq; ferunt.
Hanc quondā Cytherea diem ꝓperantius ire
Iussit, et ętherios precipitauit equos,
Vt titulum īperii ꝗprimū luce sequenti
Augusto iuueni prospera signa darent.
Sed iā preteritas vbi quartus Lucifer idus
Respicit, hac Hyades Dorida nocte tenent.
Tertia post Hyadas cū lux erit orta remotas,
Carcere partitos circus habebit equos.

mactatione, quę animę immolentur. Excutitur qes, somnus. Terrore, nā per getem exterritus ambiguo oraculo somnū excussit. Numa visa re. quę dormiēti visa sunt. Et refert se. am. obscura oracula per verbor circuitus. Et iussa cęca, obscura, q̄ non intelligebat. Coniux, Egeria, de qua in.iij. Gratissima nemori, Aricino. Expedit errātem, soluit ambiguitatem, et regē ab errore liberauit. Et dixit tu posceris exta bonis grauidę, iuberis ꝓgnantē vaccam immolare. Dātur, libātur Dijs. Exta bonis grauidę, nā bos grauida immolata est. Annus ꝓuenit foecundior, magna fuit eo tpe foecūditas, magnaq; fructuū copia ex agro ꝓuenit. Et terra et pe. fe. fructum, et ex agro et pecore ꝓuenere fructus. Hāc quondā Cytherea, Venus, quę pręest Aprili mēsi, post mutinēsem victoriā, ꝓcipitem hāc fordicidiorū idem ipulit, vt accelerarēt dies seqns, qui est.xvi.cal. Maias, quo die Octauius Cęsar adulescēs crearet a militibus impator Mortuis.n. Hircio et Pāsa consulibus, fugato M. Anto. Octauius q propretore fuerat, p duce a victore exercitus salutatus est. Cui (vt in Epitomate Li. hr) parum gratus senatus fuit, q Bruto ab obsidione Mutinēsi ab Octauio Cę. liberato, honore triūphi decreto Cęsaris, militumq; eius mentionē non satis gratā habuit, ob ꝙ Cęsar reconciliata p M. Lepidū cū M. Ant. grā, Romā cum exercitu venit. Et ꝓculsis aduentu eius bis, qui in eū iniq erant, cū annos.xviij. hrēt cōsul creatus est. Cytherea, Venus. Iussit quōdā hāc diem, fordicidiorū. Ire, labi. Properantius, celerius. Et ꝓcipitauit, ꝓcipites, et celeres egit. Equos ętherios, qui p ęthera Solis currū agunt. Quidā legunt, admissos. Vt ꝗprimū luce, die sequenti, q̄ Fordicidia sequebat. Prospera signa, victores milites sub felicibus signis. Darent Augusto iuueni, Octauio adulescenti, q nondū Augustus vocabatur. Titulū imperij, vt iā mortuis cōsulibus ꝓ impatore esset. Sed iā ꝑritas, eadem die.xvi.calē. Ma. ē occasus Hyadum, q̄ ē Succulę dictę, vt alij quinq;, vt alij septē stellę sunt in fronte Tauri, fuereq; Atlātis ex Æthra filię. Sed fabula inferius referetur. Cic. ab vein, quod est pluere dictas putat. Pli. his etiam diebus earū occasum ostēdit. Inquit.n. xiiij. cal. Maij, Ægypto Succulę occidūt vesperi sidus vehemēs, et terra mariq; turbidum.xvi. Atticę.xv. Cęsari, continuoq; triduo significat. Sed iā vbi quartus Lucifer, quartus dies.

Octauianus decē et.viij. annorū ꝯsul ē factus

Octauius adulescēs dictus anq̄ diceret Augustus

ANT.
FAN.
Hyades

HAC Hyades Do. no. petunt, Doris est Oceani filia, et vxor Nerei, quā poetę nonnunq̄ p mari ponunt, vt Doris amara suā nō intermisceat vndā.

Dicit ergo Hyades.xv.cal.Ma. qui dies q̄rtus ab exclusis idibus numerat occidere vesperi sidus vehemens et terra mariq; turbidū, vt inqt Pli. q ēt scribit eas vesperi occidere Cęsari.xv.cal. Maij, appellariq; vulgo Paliliciū sidus, qm̄.xi.cal. Maij festū Deę Palis atq; vrbis Romę natalis est, quo fere serenitas reddit post pluuias, quas Hyades faciunt. Vnde illud est Vir. i. i. Ænei. Arcturum pluuiasq; Hyadas. Sunt aūt Hyades (vt placet Ser.) stellę i frōte Tauri quę cū oriunt et occidunt pluuias cient. Quare ab eo, qd ē yo. i. pluo, Hyades appellatę sunt. Licet alij ab y lrā eas dictas putauerunt. Alij apo ton yō i a suibus, qm̄ in suis formatę sunt faciem. Easdem stellas Latini Succulas vocāt, vel a succo. vel, vt scribit A. Gel. dissentiēs a Tirone liberto Cic. q vt quod Gręci yper, nos sup dicimus, sic stellę q̄ ab illis Hyades nobis primo Syades, deinde Succulę appellatę sunt, q̄s idē A. Ge. nō esse inqt in Tauri capite, vt Tiro dicit, cū nullū videat ꝑter eas Tauri caput, sed ita sitas esse in circulo, q zodiacus dr, vt ex earū positu spēs q̄dam et simulachrum esse videat Tauri capitis, sicut reliqua imago Tauri cōformata est locis, regionibusq; earū stellarū, q̄s Gręci Plyadas, nos Vergilias vocamus. Fuerūt autē Hyades (vt alij dicunt) Atlātis filię, vt alij Liberi nutrices. Tertia post Hyadas cū lux e. or. re. xij. calē. Ma Eqria in Circo maximo celebrant, et vulpes incēdunt, siue comburūtur fugiētes, vt poenas luāt incēsę messis agri Carseolani. Cū.n. apud Carseolos oppidū Latij rusticus qdā vulpi a se captę ac foeno et stipulis inolutę ignem admouisset, ea fugiēs vniuersam agri Carseolani messem absumpsit incēdio. Quare vulpes Cerealibus stipulis vrebant implicitę, ꝙ Cereris muneribus obfuissent, q̄ de causa ei Deę porca cędebat, vt diximus supra. Sane tertiā diem accipe excluso die occasus Hyadum. Circus habebit equos, hi nō semel tm̄ e carceribus emittebant, sed et septies, vt q̄dam putāt. Vn̄ illud est Martialis. Nemo quater missos currere sensit equos.

Natalia rura petebā p Valeriā viā, quę a Tiburtinis capiēs initium (vt docet Stra.) ad Marsos et Corfiniū Pelignorū Metropolim ducit, in qua latinę vrbes sunt Valeria, Carseoli, et Alba.

RESPiciet idus ꝑteritas, q̄ iam ꝑterierunt, hoc est quarto die post idus. Hyades, Succulę. Tenent hac nocte Dorida, occidūt et tenent mare. Drioda Hesiodus in Theogonia nymphā esse inqt Oceani ex Thety vxore filiā ex qua magnus nympharum numerus natus est, et a poetis sępe Doris ꝑ mari ponit, vt hic et apud Vir. Doris amara suā nō intermisceat vndā. Tertia post Hyadas.xix.cal. Ma.

vespi occidūt. xv calē. Ma Paliliciū sidus

Quare dictę sunt Hyades ꝑm Tironē Cice. libertum

De vulpibus Carseolana

In Circo currebāt eq septies

Valeria via

PAV.
MAR.

Cur igitur missę iunctis ardentia tędis
  Terga ferant vulpes, cā docenda mihi est.
Frigida Carseolis nec oliuis apta ferendis
  Terra, sed ad segetes ingeniosus ager.
Hac ego Pelignos natalia rura petebam
  Parua, sed assiduis obuia semper aquis.
Hospitis antiqui solitas intrauimus ędes,
  Dempserat emeritis iam iuga Phoebus eqs
Is mihi multa qdē, sed et hęc narrare solebat
  Vnde meū presens instrueretur opus.
Hoc ait in cāpo (campūq; ostēdit) habebat
  Rus breue cū duro parca colona viro.
Ille suā peragebat humū, siue vsus aratri,
  Seu curuę falcis, siue bidentis erat.
Hęc modo verrebat cū raro pectine pratum,
  Nunc matris plumis oua fouenda dabat.

erunt Ęgrlā in circo maxio iter Pallātiū et Auētinum. Eadēq; die est vulpiū fugiētiū cōbustio. Quod vñ habuerit originē, poeta ipse explicat, Cum erit tertia lux post remotas Hyadas, cū fulserit tertia dies post occasum Hyadum, et designat. xviij. diem mensis. Circus hēbit equos partitos, diuisos, ē ordine dispositos. Carcere, in ipso repagulo vñ ad cursum emittūtur. Cur igitur vulpes missę, dimissę. Tędis iūctis, facibus alligatis. Tęda, nr̄ genere arborū piceum feretium, flāmis atq; lumini sacrorū ē grata. Ferant ardentia terga, nā accēsas tędas ferēts, emittunt, et fugientes adurunt. Cā docenda mihi, q̄si docebo vñ hic mos habuerit originē. Volpes seu vulpes dicta est, vt Helius inqt, Var. teste, q pedibus volet. Verū grece ἀλωπηξ dr̄. Frigida Carseolis, adurendarū eo pacto vulpium more, originem habuisse refert ab adulescente quodā, filio cuiusdā rustici Carseolani, q cum maturis frugibus vulpē laqis implicitā cōprehendisset, eā stipula inuolut, et accēso igne dimisit fugiens. illa maturas fruges adussit. id singulis ānis referebat, quo vulpes Cereri ob adustas fruges poenas daret. Poeta id se didicisse ab hospite Carseolano, cū e Roma in Pelignus rediret. Frigida terra, est. Carseolis, Carseoli numero multitudinis vrbs erat, Carseolani dr̄r eidoni, in via Valeria sunt medio qdem spatio inter vrbem, et Marsorū municipiū, in quo ego natus sum. Erantq; Carseoli vna ex claris Equorū vrbibus, Carseolana mihi teneros dilecta p ānos Lux erat, et iuris debuit esse mei. Sed fortuna mihi partos inuidit agellos, Diuitiasq; ois sustulit illa meas. Nā periit montana domus generosa ꝓpago, Cui fata atq; hoies, Dijq; fuere truces. Iam piaq; in miserum fortuna redūdat alumnū, Nulla sit vt merito gra parta meo. Sed hoc poeta dicit, Carseolana terra frigida est. Nec apta oliuis ferendis, ad procreādas oleas. Gaudēt. n. oliuę calido solo, vt in Georg. diximus. Sed ager ingenio. ad sege. a natura dispositus ad fruges; nā frugū ferax est. Hac, ꝑ hanc terrā. Ego petebā Pelignos, redibam in patriā. vnde dicti sunt Peligni, diximus in. iij. Rura natalia, in quibus ego natus sum. et alio loco inquit, Peligni ruris alumnus. Assiduis aqs, ipse alibi, Sulmo mihi patria est gelidis vberrimus vndis. Emeritis, sumptū a militibus, q emeriti appellātur, cum adepti sunt militię vacationē. Duro, constāter agri colendi laborem et difficiliora tolerāti. Peragebat, perficiebat, colebat, atq; tractabat. Hęc mō verrebat stantem tibicine telā, lignū accipe quo tela sustinet, nā et in ędificijs tibicines appellamus, qbus ea sustinētur. In qua significatione (vt qdam volūt) aut plurali vtimur numero, aut tm̄ ablatiuo singulari. vt Nos vrbē incolimus tenui tibicine fultam. Hinc et tibicines versus dicimus, qbus addit aliqd ad solā metri sustētationem. vt Aspectās siluā immēsam, et sic forte ꝑcat: et Nunc dextra igeminās ictus, nūc ille sinistra. Ser. alia leuissimis versibus scripsit, quos p iocum ꝑ tigillis vel tibicinibus interponi a se dicebat ad sustētationē opis, donec solidę colūnę adinuenirent. Dicti aūt Tibicines in ędificijs existimant, auctore Festo, a similitudine tibijs canētiū, q vt cātantes sustinet, ita illi ędificia. Sane verrere est trahere, alias vertere vel mundare. Grato calfacit igne focū, manifeste hoc loco apparet focū nō esse ignē, sed locum q ignē fouet. Et tn̄, quis igne domū calefacit, texit tn̄ vt arma et vestes aduersus vim frigoris paret. In cōualle salicti, conuallis est planicies ex oī ꝑte montibus cōprehensa. Nā vallis est duobus lateribus inclusa planicies. Abstulerat mu. il. co. aues, cohors in villa ex pluribus tectis cōiungit, ac vnū qddam fit, vt auctor est Var. Vñ sic dicta existimari pōt, q circa eū locum coercet pecus. Quidā cortē siue cohortē appellant tm̄ domus partē vbi seruant altilia, qd non placet. Nonius spacia inqt eē villarū intra maceriā. Cęterū cohors militum noīata vr̄, q vt illa ex pluribus tectis coniūgit, ita hęc ex manipulis pluribus copulat. Monumēta manent, q vulpes seruande memorię gratia cōburunt, eius videlicet incendij, q vulpes capta a rustico excitauit. Et q lex est vt quo die vulpes comburuntur, Carseolana vulpes non nominetur. Parua, qdem rura. Sed obuia aqs assiduis, q opposita aqs assidue fluētibus, eas excipiunt, et ab ijsdem irrigant. Plura. n. sunt flumina in Pelignis. Quidā legūt humida. Intrauimus solitas ędes antiq hospitis, ingressus sum domū hospitis Carseolani, quo recipi hospitio sepe cōsueueram. Iam Phoebus dēpserat iuga equis, soluerat equos a curru. Emeritis, labore diei, et est trāslatio a militibus, cū emeritis dat vacatio. Iaз sol occiderat, e Roma. n. Carseolos iustū est vnius diei iter. Is, hospes. Solebat multa qdem narrare, multa mi-

E merit milites
Tibicines
Tibicines versus
Focus qd
Cōuallis
Cohors
Cohors militum
PAV. MAR.
Situs Carseolorum

Aut virides maluas, aut fungos colligit albos,
Aut humilē grato calfacit igne focum.
Et tamē assiduis exercet brachia telis
Aduersusq; minas frigoris arma parat.
Filius huius erat primo lascivus in ęuo,
Addideratq; annos ad duo lustra duos.
Is capit extremi vulpē in conualle salicti
Abstulerat multas illa cohortis aues.
Captiuā stipula foenoq; innoluit, et ignes
Admonet, vrentes effugit illa manus.
Qua fugit, incēdit vestitos messibus agros,
Damnosis vires ignibus aura dabat.
Factū abijt, mōumēta manēt, nā dicere certā
Nunc quoq; lex vulpem Carseolana vetat
Vtq; luat poenas genus hoc Cerealibus ardet
Quoq; modo segetes perdidit, ipsa perit.

bi referebat. Sed et hęc, et narrabat, q̄ ad rōnem vulpium ꝑtinebāt. Vñ, ex qbus relatis. Instrueretur ꝑsens opus meum, Fastoꝝ opus ꝙ in ꝑsentia rum scribimus, cū ad Fastoꝝ rōnem mos quoq; ille ꝑtineat. Ait in hoc cāpo et oñdit cāpum, q ipsi Carseoloꝝ vrbi adiacebat. Parca colona, rustica, seu coloni vxor. Cui viro duro, patiente et tolerante laboꝝ. Nam duꝝ interdū patiens ē ꝑseuerans est. Inde ē illud Virgi. Scipiadas duros bello. et illud, Gens dura, atq; aspera cultu. Hēbat bine rus, exiguū agellū. Ille, colonus. Peragebat, colebat. Suā humum, q̄si suū agellum. Sine erat vsus aratri, siue aratro terram ꝑscindebāt. Seu falcis curuę, seu falce fruges secabat. Seu erat vsus bidentis, seu terrā bidente fodiebat. Hęc, rustica coloni coniux, cum ita se vir exerceret, ipsa. Mō ver. pra. cum ra. pe. cū rastro paucoꝝ dentium pratū vertens foenū colligebat. Alij legunt sic, Hęc mō verrebat stantē tibicine villā. Alij telam. Nunc da. oua fouēda matris plumis, supponebat oua, vt foeta et calefacta incubante gallina pulli nascerent. Aut colligit virides maluas, q̄ aluum molliūt, vt Pli. inqt, illa colligebat vt epulas pararet. Aut albos fungos, q in pratis nascunt, Vnde Hor. Pratalibus optima fungis. Aut calfacit humilē focū grato igne, accēdebat ignē in suis focis ꝑ decoquēdis oleribus, et cęteris cibis. Et tñ exer. defatigat. Brachia telis assiduis, colo, fuso, tela pēdula, q̄ sunt arma muliebria. Et pa. ar. aduersus minas frigoris, parat vestes nendo et texēdo contra hyberna frigora. Filius huius, colonę s. Lascivus in primo ęuo, in prima ętate, nam adhuc puer. Addiderat duos annos ad duo lustra, decēnio biēnium addiderat, sic duodecimū erat natus annū. Is, puer. Capit vulpem in cōualle extremi salicti, laqueis appbendit vulpē in ꝯualle vbi sunt extremę illę salices, aut vbi tunc erāt salicta. Illa, vulpes. Abstulerat, rapuerat. Multas aues cohortis, pullos e cohorte. Cohortē appellamus illud spaciū medio loco villę ad similitudinē atrij, cui spacio plura tecta cōiungunt. Inde ꝯ militari Var. inqt, Cohors, ꝙ vt in villa ex pluribus tectis ꝯiungit, ac quidē fit vnū, siccis ex manipulis pluribus copulat, cohorsq;, q̄ vt in villa, ꝙ circa eū locum pecus coiret. Innoluit captiuā, puer ille implicat vulpē quā coeperat. Stipula et foeno, paleis et foeno arido. Et admonet ignes, et succendit ignē in stipula circa vulpem.

Cohors in villa vbi pecus coiret

Illa, vulpes. Effugit manus vrētes, manus pueriles, q̄ eam vrebāt. Qua fugit incēdit agros vestitos messibus, quacūq; parte fugiebat vulpes, accēdit fruges iam in agris cultis maturas. Vestitos dixit, cū sint q̄tuor genera agroꝝ. Nudus, consitus, pascuus, floridus. Nudus est qui cultura vestit, vestitos ergo ꝗ erant in his fruges. Aura, vētus. Dabat vires ignibus dānosis, dānum frugibus inferētibus, vēto. n. cōualescebat ignis. ide Sappho, Vror vt indomitis ignē exercētibus Euris Fertilis accēsis messibus ardet ager.

ANT. FAN.

DICEre certā Nunc quoq; lex vulpem Carseolana vetat, figura est hyppalage. nā hoc dicit, Certa et fixa lex vetat Carseolanā vulpem noiari, q̄ infausta et execrabilis tam pernitiosū excitauit incendiū. Fuit et illud monumētū rei, q̄ vulpes vrebant Cerealibus stipulis inuolutę. Proxima cū veniet. xiij. calē. Ma. ex Ariete Sol abit in Tauꝝ, siue. xv. calē. vt scribit Columel Nam versus ille, Tertia post Hyadas cum lux erit orta remotas, nō antecedit trāsitum Solis in Tauꝝ, vt in emendatissimis codicibus legimus, sed sequi debet. Est aūt sciendum Tauꝝ nō a capite aut a fronte, sed a dorso in ortū ferri, vt auctor est Ser. Hic Taurus est q Europā transuexit in Cretā, vt Euripides fabulatus est, q ꝯm Higiniū cōstat. xiiij. stellis. Dicitur āt maior victima, vel ꝗ sine dubio Ariete maior est, ꝗ Taurus fuit victima triūphātiū. vt Hinc albi Clitūne greges et maxima Taurus Victima. De albis. n. Tauris sacrificabāt triūphantes auctore Ser. Hoc signū zodiaci quemadmodū et alia ad naturā Solis refert, qđ Ægyptius cultus oñdit. Lege Mac. in Saturnalibus. Nōnulli volunt Io, q̄ in bouem cōuersa est a Ioue in cęlū fuisse trāslatam, cuius prior ꝑs appet Tauri effigie, reliquū corpus obscurius vr̄. Lege Higiniū. Mater Mēnonis, Aurora ex qua et Titono natus est Mēnon. Pars prior apparet, mendosus est apud omnes Higinij locus, vbi ꝑpior legit pro eō quod est prior. Posteriora latent, nōnulli huic Tauro caudā tribuunt, vt Columel. et Pli. q ait esse in fronte Tauri Succulas, in cauda septem, quas appellauere Vergilias.

Sol in Tauꝝ xiij. calē. Maias

Taurus a dorso in ortū fertur

Nox abijt, oriturq; Aurora, Palilia poscor, Palē Deam pabuli alij Vestā, alij matrem Deū esse volunt, auctore Ser. cui xi. calē. Maias sacra soluebantur, teste Solino. Quāuis sunt qui. xij. calen. ea tradiderint celebrari, quę (vt inqt Var.) a Pale Palilia dicta sunt, vt a Cerere Cerealia. Eadem tamen et Parilia

Pales Dea Palilia celebrāt. xi. seu. xij. cal. Ma. Palilia

Proxima cum veniet terras visura patentes
Memnonis in roseis lutea mater equis,
De duce lanigeri pecoris qui perdidit Hellem
Sol abit, egresso victima maior adest.
Vacca sit an taurus, nõ ẽ cognoscere p̃roptũ,
Pars prior apparet, posteriora latent.
Seu tñ est taurus, siue est hoc foemina signũ,
Iunone inuita munus amoris habet.
Nox abijt, oriturq; Aurora, Palilia poscor,
Non poscor frustra, si fauet alma Pales.
Alma Pales faueas pastoria sacra canenti,
Prosequor officio si tua facta meo.

rilia dicebantur, vel q̃ ijs dies quos serenitas redi debatur lucem parere videretur, vel q̃ (vt auctor est Festus) pro partu pecoris Pali sacra fierent, quę pastorum Dea putabatur, quibus mos fuit Palilibus ouilia purgare, transilire flammas, lacte, sapa, et milio sacra persoluere, necnon et conuiuia celebrare, vt Annua pastorum conuiuia lusus in vrbe cum pagana mandent fercula diuitijs. Quo tẽpore obseruatum est ne qua hostia cędere tur, auctoribus Plut. et Solino, vt dies vrbis Romę origine cõsecratus purus esset a sanguine, q̃uis Tarũtinus quidam (vt scribit Plut.) voluerit Romulum .v. idus Aprilis vrbis fundamenta iecisse, cui fidem non adhibemus cum multorum traditionibus constet Romam Palilibus conditam, vnde illud est Propertij, Vrbi festus erat dixere Palilia patres, Hic primus coepit moenibus esse dies. Alma Pales, hanc Deam Virgilius, Ouidius, alijq; scriptores non pauci foeminino genere appellant. Nonnulli, inter quos Varro, etiam masculino.

Factum abijt, pręterijt quod tunc factum est. Monumenta manent, remansit apud posteros memoria, et ea seruatur, nam (vt Vulpia. Iur. cõ. inquit) Monumentum est quod seruandę memorię gratia existit. Nam nunc quoq; lex Carseolana vetat dicere certaz vulpem, manet inquit memoria facti, nam cum eodem modo plectat vulpes, ex leg. Carseolana cautum est, ne ad id certa vulpes constituatur. Nam dicere constituere interdum est, constituta ad id certa vulpes esse non debet. Sed vt antiquum factum referatur, quę hoc tẽpore laqueis capitur ea incendio plectatur, nõ quę prius parata eẽt, legitur etiam sic, Nam viuere capta. Et vt hoc genus, animalium .s. Luat poenas, supplicio afficiatur. Ardet cer. stipulis et paleis frugum. Et perit, ipsa vulpes. Quomodo perdidit seo modo quo adussit fruges, aduritur et ipsa. Proxima cum veniet .xiij. calen. Maias Sol Ariete relicto, Taurum init, qui Taurus inter astra constitutus dicitur, q̃ Europam incolumem transuexit in Cretam, vt Eurypi. dicit. Nõnulli autem cum Io in bouem sit conuersa, vt ei Iuppiter satisfacere videretur, constituisse q̃ eius prorior pars appareat, vt Tauri. Sed reliquum corpus eius obscurius videat. Spectat autem ad exortum Solẽ, cuius oris effigiez, quę continent stellę Hyades appellant, de quibus suo loco dicemus, Taurus ad exortum signorum dimidia parte collocatus, vt incipere genu, ac defigere ad terram videatur. Caput eodem habens ac genua eius a reliquo corpore diuidit circulus equinoctialis. Cornu sinistro cõiungit cuz sinistro pede eius, qui auriga appellat. Inter huius finitionem corporis, et Arietis caudaz stellę sunt, quas Vergilias nostri, gręci Pleiades appellarunt. Hic clusus occidit et exoritur habet i cornibus singulas stellas, sed sinistro clariorẽ, in oculis singulas, in fronte mediam, vnam ex q̃bus cornua locis nascuntur singulis, quę septem stellę Hyades nuncupant. Et si nõnulli quas duas diximus nouissimas stellas negauerint eẽ, vt oĩo Hyades eẽnt q̃nq;. Pręterea i sinistro genu priore hz stellam vnã ẽ super vngula vnã. In dextro genu vnã, et inter scapulos tres, nouissimas earũ cęteris clariorẽ in pectore vnam, quę sunt oĩno p̃ter Vergilias .xiiij. Cum ma. Mẽ. Aurora. Proxima, ipsis Equirijs, hoc est dies sequẽs. Lutea, crocea. Nã luteus color proprie (vt Marcel. inquit) croceus est. Vir. in Buc. Iam croceo mutauit vellera luto, et in Æne. Aurora in roseis fulgebat lutea bigis. Veniet in eqs ro. rubicundis. Visura .t. p. hoc est cũ sequens Aurora diem referet. Sol abit, discedit. De. d. p. lanigeri, ab Ariete, qui dux est lanati gregis. Qui, Aries. Perdidit Hel. quę ex eo in pontuz decidit, vt superiore lib. diximus. Egresso, Soli .s. ex Ariete. Inest ma. vi. iest Taurus qui longe maior Ariete. Non est cõ. prõ. non habet in promptu, vt facile cognosci possit. Vacca sit an tau. siue mas, siue foemina sit. Pars. p. a. anteriora videntur vt cognosci possit bouis forma. Posteriora la. q̃m non apparet pars posterior, vt discerni possint genitalia, quo Taurus esse cognoscat. Seu tñ. h. si. est tau. siue est hęc foẽia, siue sit imago tauri, siue sit vaccę. Habet mu. am. inui. iu. quasi locata est in cęlo ea imago ab Ioue in p̃miũ amoris repugnante ẽt Iunone. Nã (vt diximus) aut est imago tauri quo transuecta est Europa in Cretã, aut est imago vaccę in quã Io cõuersa fuit. Nox abijt oriturq;. xij. ca. Ma. hoc est .xx. die Aprilis erunt festa Palilia, q̃ (vt Var. inq̃t) a Pale dicta, q̃ ei Deę ferię fierẽt. Pales .n. dicebat Dea pastoꝝ, cuius festa Palilia, vt alij Parilia, q̃ p̃ pecoris eidẽ sacra fiebant. Alij putauerunt Deã Palẽ Vestam, alij terram fuisse. Est etiaz Romę natalis. vnde et Põ. inq̃t, Parilibus Romu. vrbes cõdidit, quẽ diẽ festũ p̃cipue habebant minores. Var. et Plu. si festum cũ natali vrbis Ro. xij. cal. Ma. cõdũt, sunt tñ qui volũt .xxij. diẽ Apri. eẽ, q̃d si recte poeta iterpta mur .xx. diẽ tenebimus; idẽ si Plu. si Pli. si Var. sequimur. Plu. inq̃t ϖϱὸ ενδεκα τον καλανδων μαιων hoc est añ vndecimũ cal. Ma. et q̃ dñt .xij. cal. ita accipias vt aliud sit dicere .xij. calẽ. aliud añ .xij. nam

Palilibus Roma [condita]. PAV. MAR. [...]nomen [v]ulpis ex [le]ge [Ca]rseolo[r]um dici [n]on põt

Septem Hyades sunt i frõte Tauri, seu vaccę sit

xx. die Apri. erãt Palilia festa

Certe ego de vitulo cinerē, stipulaq; fabalem,
Sępe tuli plena februa tosta manu.
Certe ego transilij positas ter i ordine flāmas,
Virgaq; rorales laurea misit aquas.
Mota Dea est, operiq; fauet, nau͂alibus exit
Puppis, habent ventos iam mea vela suos.
I pete virginea populus suffimen ab ara,
Vesta dabit, Vestę munere purus eris.

pri mum numerabis ab ipso die calendaꝝ. Cum vero dicet ante vndecimum, siue duodecimū numerabis.xi.aut.xij.ab ipso die calē.et tenebis postea diem antecedentem.Nonne dicta aliqua esse dī i sermone.cum ita loquimur ad.xi.cal.et ante.xi.sic cū vndecimo dicimus.Qua rōe ex his colligemus.xx. die Apri. esse Palilia, sed hęc nihil valeant, afferant alię rōnes.In indicibus Fastoꝝ veterum et codicibus vetustissimis.xx.die Ap. festum illud notatū est.Nec his credit. Credat tandē marmoribus,in qbus eodē die idem inscriptū est. Et hoc non satis sit, sed colligamus ex poetę locis,et ne decipi possimus,incipiamus ab idibus. Certū est illam die esse tertiādecimā mensis Aprilis,Occupat Aprilis idus cognomine victor Iuppiter.Quid postea luce sequuntura,Tutos pete nauita portus,et significat.xiiij.die mensis. Deinde Tertia post Veneris cum lux surrexerit idus.Pōtifices fœrda sacra litate boue. Significat tertio die ab idib. hoc est.xv.die mensis,ne qs tergiuersef et rideat tāq̄ vana loquamur,q2 hac rōne deducam vos vsque ad finem mensis. Constareq; faciā aliter esse non posse.Postea inqt,Hanc quondā cytherea die ꝓperantius ire iussit,et ętherios pcipitauit equos,et significat et de.xv.die mensis.et subdit,Vt titulū imperij qprimū luce sequenti Augusto iuueni ꝓspera signa darent,et designat sextādecimā diem. Deinde,Sed iam pteritas vbi quartus Lucifer idus Respicit,hac Hyades Dorida nocte tenent,et ostendit eādem diem.xvi. nam a tertiodecimo die numerādo.iiij.erunt.xv.postea ꝓsequit,Tertia post Hyadas cum lux erit orta remotas Carcere partitos Circus hēbit equos,et significat.iij. die ab occasu Hyadū. Sic erit decimaoctaua die mensis Aprilis. Deinde Proxima cū veniet terras visura patētes Mēnonis i roseis lutea mater eqs. De duce lanigeri pecoris, qui pdidit Hellē sol abit, egresso victima maior i est.significat diem sequentē, et erit decimanona mensis.Postea, Nox abijt, oriturq; Aurora, Palilia poscor.et significat vicesimā diem Est ne id satis, vultis ne me plura dicere, an non bene hęc cōputauerim,imo nisi qs ita cōputet,totum ordinem puertet.Quod facile cognoscet cū ad finem vsq; ꝓsequuti erimus,nam post Palilia inqt, Dicta Pales nobis idē Vinalia dicā. Vna tn̄ media ē iter vtrūq; dies,et sic indicat vicesimum ꝑm die.Quid postea? ait,Sex vbi quę restant luces Aprilis hēbit. Hic locus forte aliquos decepit cū putarent de fine mēsis poetā dicere,cum dicat quę restant,sed nondū est finis,q2 adhuc supsunt festa.Tu vero ita interptaris,Vbi Aplis habebit sex luces,sex dies. Quę restāt, hoc est ex his quę adhuc supsunt,quasi nō numerādo diē Vinalioꝝ,sed ex alios dies,ex his quę restāt, In medio cursu tempora veris erunt,et demōstrat vigesimumoctauum diem mensis. Vltimo loco inquit,Cum Phrygis Assaraci Titonia fratre relicto.Aut vt emendati codices habent,Cum Priami coniux Titonia fratre relicto Sustulit imenso ter iubar orbe suū,et significat tertio die a medio vere,et ab ipso.xxix.die. Sic erit trigesimus, et vltimus Aprilis dies. Quod si hanc nostram cōputationem non pbabis,vide ne totum ordinem peruertas.Nā nisi hanc serues recto ordine ad finem vsq; non pcedes.At ego recto ordine ad finem vsq; processi.Recte igitur cōputaui. Quandoquidem aliter computare non potes,qn ordinem peruertas. Constet ergo omnibus et nrę in primis academię. xx. die Aprilis esse Palilia,et natalem vrbis. Quem diem sodalitas nr̄a lr̄aria religiosissime colat,pp festum sanctissimoꝝ martyꝝ,Victoris Fortunati,et Genesij,eiusdem sodalitatis ꝓtectoꝝ. Quod eodem die a fidelibus cunctis celebrat.Sed hęc hactenus. Nox abijt et orit Aurora,quasi subseqtur dies. Poscor Pali.vt de Palilibus agā. Non poscor frustra,nam mox ex sacris canemus.Si fauet alma Pales,cui nunc sacra sūt, si ipsa faueat ego oia aperiam. Alma Pales,inuocat nunc eam Deam,vt faueat pscrutanti cum religione eius numen prosequatur. Propterea quod sępe eo die se expurgarit.De q̄ genere expurgatiōis paulopost. Faueas al. Pales canenti sacra pastoria,faueas mihi qui cano pastoralia sacra: cū tu pastoribus pręsis. Si prose. tua sa.menta,et laudes tuas. Pio of.pietate officiosa,et religiose.

DE Vitulo cinerē,stipulamq; fabalez captat beneuolentiam a sua psona ostendens sine arrogantia,qualis in Deam fuerit. Erat autē suffimenti genus quo populus Februari, hoc est pgari Palilibus consueuit ex equi sanguine,stipuls fabaꝝ,et cineribus vituloꝝ vstoꝝ i fordicidijs a Vestali virgine.vt diximus supra.Decebat.n. populū Ro.maxime puꝝ esse die quem vrbis natalem maioris (vt dictum est)purum a sanguine voluerunt. Solebant autem et ex alijs rebus fieri suffimenta,vt Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis, Et nō exiguo laurus adusta so no. Itaq; Festus scribit laurum omnibus suffitionibus adhiberi.qui etiā tradit quo tempore vuę calcatę pilo pnutarē, suffimenta fieri psueuisse ex faba,milioq; mulso sparso,et Plinius in arbore myrto docet haberi suffimēti genus.Est aūt suffimentum fumigatio,suffire enim est fumigare,auctore Seruio, vnde deducuntur suffimentum suffitus,suffitio,et suffimen ꝓducta penultima,et est verbum suffio actiuę significationis,quamuis a fio componat,quod est passiue,a quo i infinitiuo modo fire magis analogum est q̄ fieri.Vn̄ est in.iiij.Geor. At suffire thymo. Februa to.purgamenta e rebus tostis. Certe e.t.positas

[Margin notes, left:] XV.die mensis Aprilis Augusti nomen accepit Octauius — Die.xx. Aprilis Sol īgredit tauꝝ signum

[Margin notes, right:] cū Primi coniux nō Phrygis Assaraci — ANT. EAN. Suffimenti genus quo ppls purgabatur Palilibus — Suffimenta alia — Suffimentum — Suffire

sitas ter in ordine flāmas, accendebātur Palilibus acerui foeni vel stipularũ, quorum flāmas moris fuit pastoribus trāsilire. Tibullus, At madidus Baccho sua festa Palilia pastor concinet a stabulis tūc procul esse lupi. Ille leuis stipulę solēnes potus aceruos Accendet flāmas, transilietq; sacras. Persius, Fumosa Palilia foeno. Propertius, Cũq; super raros foeni flāmantis aceruos Traijcit immundas ebria turba dapes. Id cur fieret infra explicabitur. Virga laurea, qua aquaz spargentes se expiabāt vnde is ramus februa dicebat. Suffimē. sacerdotes Vestę seruabant, vt dictũ est: hoc suffiminis genus. Culmen inane, fructu inde sublato.

> Sanguis equi suffimen erit, vituliq; fauilla,
> Tertia res durę culmen inane fabę.
> Pastor oues saturas ad pria crepuscula lustret
> Vnde prius spargat, virgaq; verrat humũ.
> Frōdibus et fixis decorentur ouilia ramis,
> Et tegat ornatas longa corona fores.
> Cęrulei fiant puro de sulfure fumi,
> Tactaq; fumanti sulfure balet ouis.
> Vre mares oleas, tędāq;, herbasq; Sabinas,
> Et crepet in medijs laurus adusta focis.

CERte ego sępe tuli cinerem de vitulo, nempe fauere debes, qui tibi sępe sacrificaui, et tuli expurgationem. Lustraui.n.me suffitione cineris vitulini, et equini sanguinis, et faba. qd piaminis genus paulo superius attigimus. Et stipulā fabalem, aridos fabarum culmos. Februa tosta, purgamina tostarũ rerum, nā vt in principio secũdi diximus, oia purgamina februa dicebant. Plena manu, nam ea qbus expiaremur plenis manibus tuli.

Certe ego ter trāsilij, transaltaui. Flāmas in ordine positas, dispositos ad trāsilitionem pastorũ et populi ignes. Ter.n. ignes trāsiliebāt, nam ab initio cum esset vrbē Romulus conditurus trāsilire fecit multitudinē per ignes, expiationis pollutionuz cā. Quod Diony. ipse testat. Plures tñ huiusce rei rōnes afferunt a poeta, de qbus paulopost. Et virga laurea, lauri ramus, q̄ et februa quoq; dicta. Misit aquas rorales, aspergētes, quasi aspergi me aqua purgatoria, cũ ipso laureo ramo. Mota Dea ē, ad pces meas. Et fauet operi, nrō.s. Puppis exit naualibus, exit e nauali ratis, vt in altũ tendat.

Iam mea vela hñt suos ventos, vt secundo cursu ferant, et hac translatione a prospere nauigātibus illud oñdit, fauere numina, et se iā oblatum argumentũ felici ingenio pcurrere posse, et Palis sacra ostendere. I pete virginea, his in sacris primo loco expurgatio ex suffitiōe fieri debet. Purgari quoq; pecora debent. Deinde libādę epulę, qbus Dea ipsa placet. Tertio loco pię erunt pces. Hęc oia pluribus versibus a poeta tradunt. O populus I pete suffimē, suffitionem ad te expurgādum, hoc est ipsas res, quibus te suffias, seu suffumiges. Ab ara virginea, ab ara Vestali, nam Vestales virgines tibi dabũt. Vesta dabit, suffimē ipsum. Eris purus mu. Vestę, quo te ab omni pollutionum scelere expiabis, et purus reddideris. Suffimē, ipsa suffitio erit. Sanguis equi, ad lustrationē in Palilibus immiscebat sanguis equus, cum adusti nōdum nati vitulj, sed e mactatę matris vtero exerti cineres, et fabarũ culmis, et ex his super prunas īpositis fiebat suffitio. Et fauilla vituli, cinis vitulinus. Tertia res erit culmē inane durę fabę, erunt culmi vacui fabarũ, nā dixerat stipulāq; fabalē, non ipsa faba, aut fabarũ cortices, sed stipulę sine suo fructu.

Pastor lustrat, lustrare, hoc est expurgare debet. Oues saturas, vbi depastę fuerint.

AD Prima crepuscula, sũmo mane, tūc pastores suffitu pecorum lustrare consueuerunt. Virgaq; verrat humũ, vt oia sint munda et pura Palilibus. Cęrulei fiant puro de sulfure fumi, genera sulfuris quatuor sunt, e quibus q̄ viuũ dicimus habet (teste Pli.) in religionibus locũ ad expiādas suffitu domos. Est et aliud genus, vt religq̄ omittant, cui vnus tantũ vsus est ad sufficiēdas lanas, qbus candorē ac molliciē cōfert. Purgabant etiam (vt qdam dicunt) qui aliquo piaculo polluti fuissent, sulfure, aqua, et igni. Iuuenalis, Cuperēt lustrari si qua darent Sulfura cum tędis, et si foret humida laurus. Oui. alibi. Terq; senē flāma, ter aqua, ter sulfure lustrat. Vre maris rores, rosmarinus qd sit nemo ē q nesciat, alij legũt, Vre mares oleas. Tedāq;, in Europa sex genera sunt cognatarũ arborum, q̄ rasinā ferunt, auctore Pli. Pinus, Pinaster, Picea, Abies, Larix et Tęda, e quibus (vt idē scribit) Tęda grata est flāmis et sacrorũ lumini. Libaq; de milio, docuit qũo lustraretur pecus, nunc quę sacra Pali exhibēda sint docet. Ea sunt Libũ e milio. itē mulctra lacte, fiscella milio plena, et alię dapes Deę cōgruę ac pastorales. Dapibusq; refectis, vbi gustaueris dapes ac libaueris.

Cōsule dic pariter pecori pecorisq; magistris, tradito lustrationis ritu et sacri, admonet pastorē quibus pcibus colenda sit Pales.

AD Prima cre. vespertino tpe post occasum Solis, quod tps dubium ęst an diei, an noctis sit, nā crepusculum, vt inqt Var. significat dubiũ, ab eo res dubię dictę creperę. Ob crepusculum dies ēt nunc sit, an iam nox multis dubiuz. Vnda prius spargat, spargendę sunt oues aq̃. Et virga. pastoralis. Verrat humũ, nā debet pastor tellurē virga verrere. Ouilia, vbi oues tenent. Decorent frōdibus et fixis ramis, ornari debēt ouilia frōdosis et viretibus circũfixis ramis. Et multa corona, multa serta seu florũ seu viretium ramorũ. Tegat ornatas fores, q̄ frōdibus et coronis ornat, fores ipsorum ouiliũ. Fumi cęrulei, nigricātis. Fiāt, ad lustrationē ouiũ. De puro sulfure, sed nō mō oues, verum ipsi hoīes purgabant si aliquo piaculo essent polluti sulfure, aq̃, igne, lauro. Inde Iuue. inqt, Cuperent lustrari si q̄ darent sulfura cũ tędis, et si foret humida laurus, et Oui. ipse alio loco, Terq; senem flāma, ter aq̃, ter sulfure lustrat, Et lauro. Massuri

ANT. FAN.

Solfur viuum

Purgatio cũ sulfur aq̃ e igni

Libũ de milio sacra Pali qũo exhibenda

PAV. MAR.

Quare lauro purgabantur

ui,aucto.Pli.triũphantes coronari putauit, qm̄ ex arbore purgarẽtur cęde in bello cõmissę. Et de lauro humida,oui.ẽt cũ paulo ante dixerit , Virgaq; rorales laurea misit aquas,alio quoq; loco,Vda sit hic laurus,lauro purgant ab vda . Oia quę dños sunt habitura nouos.Sed plura de hmõi purgatio

us est,cõbustus,et sepultus,nam vbi tm̄ conbustus est vstrina vocat.Cęterum sepulchra nũc (vt idem docet)busta appellant. Nemus vetitũ,vt sacrum ac dicatũ numini. Semicaperq; Deus,Pan quem diximus esse caprinis pedibus , et habere cornua. Rõ aperta est. Vñ,ex quo ramo i pleni fiscinam

nibus ab Honorato referũt. Ouis balet, balatũ edat.nã balare est ouiũ. Tacta, lustrata , seu suffita. Sulfure fumãti , fumo sulfuris . Vre oleas mares,steriles,ẽ quę nõ sunt ex tribus illis generibus,q̃ a Marone,ẽ Plin.referunt. arcadibus , radijs , et pausita. Et tędá,de ea sępe,dictũ est. Et herbas Sabinas, de q̃bus in pⁱo diximus, Sabinę herbę vsus erat ad suffitionẽ . meminit Pli.et i pri.lib. Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis.Adhibebat in cõsecratione tẽploꝝ . Qui mos ad nr̃os quoq; trãsijt.

Oliua mascula dr̃ sterilis

Herba sabina

> Libaq; de milio milij fiscella sequatur,
> Rustica precipue est hoc Dea lęta cibo.
> Adde dapes mulctrãq; suas, dapibusq; refectis
> Siluicolam tepido lacte precare Palem.
> Cõsule dic pariter pecori,pecorisq; magistris
> Effugiat stabulis noxa repulsa meis.
> Siue sacro paui,sedi ne sub arbore sacra,
> Pabulaq; id bustis inscia carpsit ouis,
> Seu nemus intrauit vetitũ,nostrisq; fugatę
> Sunt oculis nymphę,semicaperue Deus.
> Si mea falx ramo lucũ spoliauit opaco,
> Vnde data est ęgrę fiscina frõdis oui,
> Da veniã culpę,nec dũ degrandinat,obsit
> Agresti Fauno supposuisse pecus.
> Nec noceat turbasse lacus,ignoscite nymphę
> Mota q̃ obscuras vngula fecit aquas.

frõdibus ęgrę oui apponẽdam . Agresti Fauno , luco vel antro Fauni. Nec nos videamus labra Dianę,pp Actęonem dictum est , vt inscius Actęon vidit sine veste Dianã . Est aũt labrum interdũ vasis genus , vt hoc loco. Virg.in.xij.Ænei.Hoc fusum labris spẽdentibus amnẽ inficit . Eo lauandi gratia quẽadmodum et solio vtebãtur. Vellera pelles ouium, aliorũ ue animalium a lupo raptorum.

Labrum Fiscella

EFFVgiat a stabulis meis,ab ouilibus ẽ septis. Noxa r.quasi repellatur oẽ delictus,

PAV. MAR.

Et laurus adusta crepet,strideat,aut crepitũ faciat. In medijs focis,vbi aduret.et in pⁱo,Et nõ exiguo laurus adusta sono. Libaq; de milio, hęc Deę Pali offerẽda et libãda.de libo in pⁱo,et.iij. diximus. Fiscella milij sequat,nã modo libũ ex milio offerẽdũ,sed ẽt fiscella cũ milio.Est.n. fiscella vas iunceũ,quo caseus format. Dea rustica,Pales. Est lęta,cõtenta. Hoc p̃cipue cibo , q̃si gaudet in primis sibi miliũ libari. Add dapes,mulctrãq; suas,addas huic libationi vas ipsũ i quo lac mulget.vnde,Vir.Bis venit ad mulctrã,binos alit vbere foetus.Quidã legũt,Adde dapes in vtrãq; suas etc. Et dapes suas,hoc est lac et caseũ. Et dapibus refectis,vbi has dapes libaueris. Precare Deã Siluicolam Palẽ pastoꝝ Deã siluas incolẽtem. Lacte tepido,oblatione,et libatiõe lactis. Cõsule dic pariter,his p̃cibus Palis numẽ adorandũ,q̃ ad purgationem quoq; ptinẽt,nã poscitur venia,siqd amissum esset,siqd sacri pollutũ,aut si fugata numina siluestria pecoꝝ aut hoĩum acie p̃fana.Deinde vt salubria et vtilia p̃stet,et noxia cũcta a pecore et pastoribus auertantur. Dic cõsule,o Dea. Pariter pe.et ma.p.puideas simul pecudũ,pastorũq; saluti. STABVlis mo. repul.meis,Ser. vult noxam poenam esse,noxiã vero culpã. Cęterum et dãnũ culpam et poenã ac peccatũ noxę noie appellari dubium nõ est.Lege Festũ,Noniũ Donatũ , Macro.et Vlpia.ne si qcquid de hoc tradũt recitauero, dicas in me illud Hor. Nõ missura cutẽ nisi plena cruoris hirudo. In bustis,bustum q̃si bene vstum dicitur,aucto.Festo,et est pprie locus in quo mortu

Pales Dea pastoꝝ

ANT. PAN.

Noxa

Bustuz vstrina

et oẽ damnum.Nam noxa dilectũ est, vt ostendit Vlpia.titu.si q̃drupes pauperiẽ fecisse dicat.Et eiusdem appellatione oẽ delictũ contineri.Caius de verbo.sig.affirmat.Et noxa solutũ verbũ erat i edictis noie oẽ ędificijs.de quo idẽ Vlp.de ędil.edic . Noxa solutus delictum nõ sit qd aiunt ędiles,sic intelligẽdus est, vt nõ hoc cõmissum debeat pronũciari,Nullã eam noxã cõmisisse , sed aut Vlp illud.Noxa solutũ esse,hoc est noxali iudicio subiectum esse.Ergo si noxã cõmisit,nec pmanet, noxa solutus vr̃.Noxas accipere debemus priuatas, hoc hoc est eas q̃cũq; cõmittunt ex delictis,nõ publicis criminibus,ex q̄bus agit iudicijs noxalibus, et reliquã. Siue sacro paui,siue delig q̃ pauerim pecudes in loco sacro.Sacra loca ea sunt(vt Vlp.de rerum diuisione inqt)q̃ publice sunt dedicata,siue i ciuitate sint,siue in agro.Sciẽdum est locũ publicũ tus sacrũ fieri posse,cũ princeps eũ dedicauerit, vel dedicãdi,dederit ptãtẽ.Illud notandũ est,aliud eẽ sacrũ locum,aliud sacrariũ.Sacer locus ꝯsecratus. Sacrariũ,est locus in quo sacra reponunt, qd etiã in ędificio priuato esse põt.et solent, q liberare eũ locũ religiosum volũt,sacra inde euocare etc. Sedi ne sub arbore sacra,si pascens oues sedissem sub arboribus sacris,q essent in locis sacris, aut aliq religione alicui numini dicatę,vt de ramo aureo dixit Maro,Iunoni infernę dictus sacer. Vel ouis inscia,iprudens. Pauit pabula,q̃si carpsit gramina. In bustis,in sepulchris,nã et id noxę quoq; dabat.Bustum(vt Põp.inqt)proprie dr̃ locus i quo mortuus est,cõbustus,et sepultus. Dr̃ bustũ q̃si bene vstũ,vbi vero cõbustus qs tm̄modo, alibi vero ẽ sepultus.

Noxę

Sacrariũ hoc ẽ la sacrestia

pultus. Is locus ab vrendo vstria vocat. Sed tantu modo busta sepulchra vocamus. hec ille. Inde poeta in secundo libro, Bustis exisse ferunt, Et tacite q̃sti tempore noctis aui. & Lucanus, Pẽdit in explẽto nefanda piacula busto. Si intrauit vetitum, si ouis inierit nemora, que eẽnt sub tutela numinũ,

Dianam se abluentem, quemadmodum Acteon, ne in ceruos quoq; mutemur. Nec videamus Faunum cum premit arua medio die, cum i meridie graditur, aut requiescit in aruis. Pelle procul morbos, et a nobis, et a pecoribus pellas egritudines, sed superius de morbo diximus. Valeant

et aditus pecori esset inhibitus, vt in silua Aricina, vnde q̃druPedes arcent equi. Nemora a meniores eẽ siluas ostendit Põp.

mora

Ve. p vel. Si nymphe sunt fugate oculis nostris, si nr̃o aspectu ad fugam impulerimus fontium, collium, siluar, et arborum Deas, vt Naiadas, Napeas, Dryadas, et Aamadryadas. Et Deus semicaper, vel si Faunũ fugauerimus, cornua et caprinos habentem pedes. Si mea falx spoliauit lucum ramo opaco, et repellat omne delictũ si falce inciderim frõdosos ramos ex sacro luco. Vnde, ex q̃bus ramis. Est data fiscina frondis, cista frondium. Oui egre, infirme. Fiscina ex vimi

Tu Dea pro nobis fontes, fontanaq; placa
 Numina, tu sparsos per nemus oẽ Deos.
Nec Dryades, nec nos videamus labra Diane,
 Nec Faunum, medio cũ premit arua die.
Pelle procul morbos, valeat hoiesq;, gregesq;,
 Et valeant vigiles, prouida turba, canes.
Neue minus multo redigam, q̃ mane fuerũt,
 Neue gemam referens vellera rapta lupo.
Absit iniqua fames, herbe, frondesq; supsint,
 Que, lauent artus, queq; bibantur aque.
Vbera plena premã, referat mihi caseus era,
 Dentq; viam liquido vimina rara sero.
Sitq; salax aries, conceptaq; femina coniux
 Reddat, & in stabulis multa sit agna meis.
Lanaq; proueniat nullas lesura puellas
 Mollis, & ad teneras quaslibet apta manus.
Que precor eueniãt, & nos faciamus ad annũ
 Pastorum domine grandia liba Pali.
His Dea placanda est, hec tu cõuersus ad ortus
 Dic quater, & viuo perlue rore manus.

et homines, et greges, sint incolumes pastores, et oues. Et valeant canes vigiles, qui vigilant ad ouium custodiam. Turba prouida, que cauet ne quid ouiũ furto subtrahatur. Neue redigam multo minus q̃ fuerunt mane, non reducam vesperi minorem ouium numerum, q̃ mane in pascua eduxerim, sed totidem aut plures.

Neue gemam, ne doleam, et ob id gemam. Referens vellera rapta Lupo, quasi ne interimat Oues Lupus, vt cogar referre pellem sine Oue, sed sint tuta pecora ab insidijs Luporum. Et compertũ est pãnum e lana ouium, quas interemerit lupus, pediculos gignere.

nibus qua ferunt palee, foenũ, frondes, et similia, inde fiscella ex iuncis, aut ex tenui vimine ad formandum caseum. Da veniam culpe, ignosce delicto. Nec obsit, noceat. Dum degrandinat, vsq; quo deseuiat grando. Supposuisse pecus Fauno agresti, dum instant imbres et grandines, non sit delictum ducere pecus sub frondosas arbores, aut in antra, que loca forte a Fauno colerent, manereq; ibi vsq; quo designat pluere, aut grandinare. Alij legunt Fano. Agresti, agrorũ et siluarum p̃sidi. Nec noceat, quasi non habetur illud delictũ, aut non exigat pro eo delicto poena. Turbasse la. turbidas reddidisse aquas, siue cum potant pecora, siue cum abluuntur. Ignoscite nymphe, date vos veniam. Quod vngula mota, vngule ouium aut aliarum pecorum cum transiliunt amnes. Fecit aquas obscuras, turbidas. Tu Dea, Pales. Placa pro nobis fontes et fontana numina, placato nobis et aquas et aquarũ Deas. Tu placa nobis Deos sparsos per omne nemus. Deos omnes qui nemoribus aut singulis arboribus p̃sunt.

Nec videamus nos Dryadas, nemorum nymphas. Nec labra Diane, non videamus peluim, in qua se Diana abluet. Labrum pro p lui ponit, vnde Virgi. Sicut aque tremulum labris, vbi lumẽ ahenis Omnia peruolitat. Non videamus igitur

brum
pelui

re. Absit iniqua fames, sed semper sit ciboꝝ copia. Et herbe et frondes supersint, habeant oues in maxima copia herbas et frondes, ita vt potius supersint, q̃ penuria sit. Et aque, etiam supersint.

Oro pa stoꝝ ad Deam Palem

Et que lauent artus, quibus oues abluuntur.

Et que bibuntur, vt siti non premantur.

REFERat mi. ca. era, propter illud Virgilij dictũ suspicor, Nonnũq̃ grauis ere dextra mihi domum redibat. Vimina rara, fiscelle vbi lac pressum formam accipit. Salax, fortis in Venerẽ, vt Non edat hanc volucrẽ q cupit esse salax. Nullas le. puel. Mol. que sine molestia puellaꝝ redigat i fila. Viuo ro. aut naturali rore, q̃ sũmo mãe hec fiebãt, aut aqua viui fluminis. Apposita ve. cra. camulla, camellã vasis genus esse dubitandũ non est, cũ eã Ouidius pro cratere apponi iubeat, id vas a curuitate dictũ cẽsemus, q camurus pẽgrinũ vocabulũ, vñ nos forte (vt iqt Mac.) camerã figuram inius curuum sigt, auctore Ser. Alij legũt camilla, qt nõ placet, accip'entes ministrã in sacris. q̃uis nẽ negẽ Romanos pueros, puellasue nobiles, et inuenes camillos et camillas appellasse flaminicaꝝ et flaminũ ministros, Mercuriũq; a Thuscis camillũ dictũ, q minister sit Deoꝝ. Licet q̃dam dixerunt (vt auctor est Fest.) oẽs pueros ab antiq̃s camillos appellatos, is et scribit Camillum vocari Mercurium, quod

ANT. FAN.

Salax

Camella

Camurus

Mercurius a thuscis dr̃ Camillus

vas opertum in nuptijs ferebant, in quo erant nu bentis vtensilia. Lac ni. de hoc Tibullus, Et placi dam soleo spargere lacte Palem. Purpureaq; sa. vino cognata res sapa est, vt Pli. docet, musto dco cto, donec tertia pars supersit. Quod ibi ad dimidi am ptem decoctum est defrutus appellat. Alij scri būt sapā fieri ex vua decocta, et defrutum id eē qd vocat Pli. sa pā. Passuz aūt fit vel ex vuis diutius in vi te Sole adustis, vel ali ter. Lege Plinius et Co lumellā. Nonius sapā ingt mellatū dici, et esse mustum ad me diam partem deco ctum, id mixtum la cti burrhanica potio dicebat, auctore Fest. a ruffo colore quem burrhum vocabant. Cum ergo hic Naso ex eodem vase lac et

Sapa

Defrutū

Passum

Burrhanica

Burrhū

peius ingt) dicunt Greci, nos canistra, et per dimi nutionem canistella. Inde et detorquere possumus canella. Et po. pur. sapam, lacti imixtam. Cogna tam rem vino esse sapam ingt Pli. musto dcocto donec tertia pars supersit. Moxq; per ardentes, et cum hec feceris expurges te et igne. Mox, statiz.

Canist

> Dum licet, apposita veluti cratere camella
> Lac niueum potes, purpureamq; sapam.
> Moxq; per ardētes stipulę crepitantis aceruos
> Traijcias celeri strenua membra pede.
> Expositus mos est, moris mihi restat origo,
> Turba facit dubium, coeptaq; nostra tenet.
> Omnia purgat edax ignis, vitiumq; metalli
> Excoquit, iccirco cum duce purgat oues.
> An, quia cunctarum contraria semina rerū
> Sunt duo, discordes ignis & vnda Dei,
> Iunxerunt elementa patres, aptumq; putarūt
> Ignibus, & sparsa tangere corpus aqua.

Traijcias, trans ia cias. Membra stre. agilia. Pede celeri, pedus saltu. Per ar dentes acer. cumulos. Stipulę cre. quę cre pitat dum aduritur. Debes igit transilire per ignes ad extremā lustrationem. Expo situs mos est, exposui ego morem sacroꝝ Palilioꝝ. Restat mi hi origo moris, sup est vt dicam, vñ hic mos originez habue rit, quasi tua cā insti tutum sit per ignes transilire, et aqua se abluere. Turba, quasi mul titudo causarum. Facit dubium, qꝛ nescio quaz potissimum causam affirmem. Et tenet nostra coepta, retardat paululum ab incoepto. Omnia purgat ignis, plures affert poeta ratiões huiusmo di lustrationis. An qꝛ metalla igne expurgantur. sic eo lustrant et pastores, et oues. An qꝛ duo hęc ignis et humor sunt causa generationis, vt in Me tamor. Et ab his oriunt cuncta duobus, ita et lu strationis causam putant. An qꝛ per ea viuamus, et his exules interdicebant, et hęc in limine nuptia li ponebantur. Sic ad lustrationem quoq; pertine re arbitrati sunt. An vt Phaetontis incendium, et Deucalionis cataclysmus referat. An ab excepta sti puli flāma e silice excussa. An vt referat Ænee pie tas, qui tutus per Troiana incendia fugit. An qd coloni qui Romam ꝯdiderunt, quas incoluerant casas in coloniā abeuntes incenderunt, vt illius ignis memoria quoq; referat. Ignis ed. qui absu mitur. Purgat oīa, ipsa s. edacitate. Et excogt vitiuz metalli, purgat metalla, et adurit quicquid vitij inest. Idcirco pptr id. Purgat oues cū duce, cum pastore. An qꝛ duo sunt semina cunctaꝝ rerum, duo hęc ignis et aqua, sunt causa nascēdi. Ignis. n. a gignendo, seu nascendo dr, qꝛ inde oīa nascant. Aq dicta a qua viuamus. Sed de his plu ra diximus in primo lib. Duo igit hęc sunt oīum reꝝ semina. Contraria, inter se discordantia.

sapam potari scribat, dubium non est eum signi ficare burrhanicā potionem. Expositus mos est, moris mihi restat origo, trāsitio color rhetoricus, et est sensus, Exposui morē sacroꝝ, restat vt origo et cā explicet, qua institutū est, vt pastores aq̄ spar gant, ignesq; transiliant. Turba, causaꝝ q̄ addu ci posset multitudo. Oīa pur. edax ignis, si metal loꝝ vitia et sordes ignea vi absumunt et metalla defecatiora et puriora per ignē fiunt, iure id ele mentum Palilibus ad greges pastoresq; purgan dos. Contraria semina rerum, Ouidius, Et ab his oriuntur cuncta duobus.

Ignis oia purga

PREmam vbera ple. vt semp sit lactis copia. Ca seus referat mihi ęra, vendam caseum, et nūmos inde referam. Et ra. vi. fiscellaꝝ. Dent vi. li. se. vt bene excolet e formato caseo, aut ex coagulato la cte seꝝ. Aries, qui oues implet. Sit sa. libidino sus, vt sępe coeat. Et coniux, ouis. Reddat se. cō. pariat agnos. Et mul. agna sit in sta. me. quasi pariant oues plures agnas, q̄ agnos, vt habeā plu res foemellas, q̄ mares. Et pue. mollis la. lę. nul. puel. quasi ea lana tondat ex ouibus, quę mollis sit, et facillime a puellis neri possit. Et ap. a. d q̄sli bet ma. te. vt tenella virginum manu, inde pmus pensa, et fila, deinde pānus ꝯficiat. Et nos pa. fu. ad an. quasi singulis annis. Grandia li. Pa. pasto rum dnę, vt magna liba ex milio offeramus Pa li. His, pcibus. s. Dea, Pales. Est pla. hoc pacto placemus, et propitiā nobis reddamus. Tuz, pa stor. Conuersus ad or. ad orientē Solem. Dic q̄ ter hęc, has pces. Et plue ma. vi. ro. abluas viuētis aqua fluminis. Tunc, cum manus ablueris, legi tur melius, Dum. Licet po. lac ni. et licet et debes tunc lac potare. Apposita ca. ve. cra. pro cratere apponas camellam, et ea lac haurito. Camella li gneum vas est, aliqui volunt vimineū esse, ita ar te ꝯtextum, vt poculi pstet vicem. Cana aūt (vt Pō

PAV. MAR.

Camella

Ignis et vnda Dei dis. qꝛ calor et humor discor des sunt, cum sit summa ꝯcordia inter elementa, hęc duo tñ discordia cā sunt reꝝ gignendarum. Patres, maiores nri. Iunxerunt ele. cum insti tuissent hęc sacra, ꝯiunxerunt hęc discordia elemē ta, ignē et aquā generationis cām. Et pu. aptuz, ꝯueniens. Tingere cor. abluere, et ita se expurga re. Ignibus et aqua sparsa, fusa, quasi transilitio ne per ignes, et aspersione aquę se lustrare.

An q̃ in his vitę causa est, hęc pdidit exul,
His noua fit coniux, hęc duo magna putāt
(Vix equidem credo) sunt qui Phaetōta referri
Credant, et nimias Deucalionis aquas.
Pars quoq;, cum saxis pastores saxa feribant,
Scintillam subito prosiluisse ferunt.
Prima quidē periit, stipulis excepta secūda ē,
Hoc argumētum flamma Palilis habet.
An magis hūc morem pietas Aeneia fecit?
Innocuum victo cui dedit ignis iter.
Hoc tñ est vero ppius, cū condita Roma est,
Transferri iussos est in noua tecta lares,

HÆC perdidit exul, aqua ē igni solebat exulibus interdici, q̃ duę res vitam humanā maxime continent. Vñ illud est in epistola ad Brutum, At si de derint quod petimus, tñ paulopost futurum puto, vt hostes iudicemur, vt aqua et igni nobis interdicatur. cōtra vero nuptę aquā et ignem accipiebāt, vt auctor est Festus, ē funus prosecuti redeūtes ignem supergrediebantur aqua aspersi, quod genus purgationis suffitionem vocabant. Appellabantur aūt hi quibus aqua ē igni interdictum erat capite diminuti, quēadmodum et q̃ venissent in hostium ptātem. His noua fit coniux, duplex cā nascendi aqua et ignis, quorum hic mas dicitur, illa foemina nuptijs in limine adhibebantur, vt Var. scribit, nec sine his mariti vxores accipiebāt. Vnde vsus obtinuit (teste Ser.) vt nubentibus faces pluterent, et aqua petita de puro fonte p puerum felicissimum, vel puellā nuptijs interesset, qua nubentibus solebāt pedes lauari. Festus scribit in nuptijs faces in honorē Cereris pręferri, aquaq; spargi nouam nuptam, siue vt casta, puraq; ad virum veniat, siue vt ignem atq; aquā cum viro cōmunicet. Alij dicūt in nuptijs ideo faces pręire, q̃ antea nubentes nō nisi per noctem ducerent quibus postea prima ē secunda hora ominis cā tributa est. Quidam vero tradūt morem fuisse vt sponsa iginem et aquam tāgeret, quę ante eam ferebātur, vt vxor esse potissimum ppagandę sobolis cā ostenderetur, et institutā esse maris et foeminę cōiunctionē maxime ad generandam prolem. Lege Plutar. in Quęstionibus, vbi quęrit, qd est q̃ noua nupta cum in matrimoniū datur ignē et aquas iubetur attingere, et cur nec plures nec pauciores, sed quinq; tantū faces in nuptijs accenderent, vbi (vt inqt Festus) pueri tres adhibebant, Vnus qui ex alba spina facem pferret, duo qui nubentē tenerēt. Item pro nubę quę semel nupsissent auspicij cā vt singulare matrimoniū perseueraret. Rapi autem solebat fax, qua pręlucēte ad viruz noua nupta deducta fuerat ab vtrisq; amicis, ne aut vxor eā sub lecto viri ea nocte poneret, aut vir in sepulchro comburendā curaret, quo vtroq; mors ppinqua alterutrius captari putabat. Rapi etiam simulabat virgo ex gremio matris, aut si ea nō esset, ex proxima necessitudine cū viro traderetur, qđ videlicet ea res feliciter Romulo cessisset. Sunt q̃ Phaetōta referri credāt, Phaetontis incēdium, quē Theophrastus obijsse dixit in Æthiopia Hāmonis, et ob id delubrū ibi esse atq; Oraculū, cur Palilibus referatur nō video. Vñ placet qđ Oui. dicit, Vix eqdez credo. Illud tñ constat nocuisse incēdium Phaetontis

muneribus Deę Palis, quēadmodum et Deucalionis diluuiū. Hoc argumentuz flāma Palilis habet, flāmę quas Palilibus cōsueuerunt trāsilire pastores, arguūt ignem a pastoribus fuisse inuētum, vel potius repertum ictu et collisione saxoꝝ, quod tamen fabulosum est. Pyrodes. n. Cilicis filius ignē inuenit, teste Pli. Innocuum victo cui dedit ignis iter, Virgi. in ij. Æneid. Descendo ac ducente deo flāmas inter et hostes Expedior, dāt tela locum, flāmęq; recedūt. Lares, nō accipimus hic Deos tñ, sed quicquid erat in pastorum tugurijs. AN QVod cā vitę est in his, q̃ duo hęc humanam et animantiū vitam cōtineant, q̃ ex his nascēdi initium fit. Hęc pdidit exul, nā hęc exilio dānatis interdicta sunt. Et his noua fit cōiux, q: hęc nuptiali die in limine ponebantur. Vñ est illud Pōpeij, Aqua et ignis tā interdici solet dānatis, q̄ accipiūt nuptę. Redeūtes aūt ab exilio igne supgrediebant aqua aspersi, qđ purgationis genus vocabant suffitionē. hęc ille. Plut. agit qua rōne noua nupta cū in matrimoniū datur, ignē et aquā iubet attingere, et ait, An q̃ vt in elemētis, ac principijs eoꝝ alter maris, altera foeminę locū tenet, ē is pncipiū motiōis inijcit, illa vero subiecti, ac materię vim hēt. An q̃ purgat, Aq̃ vero circunfert ac lustrat. Vxorē vero purā ē castā manere oportet. An illud potius, q̃ quēadmodum ignis, humoris expers, nec alit qcq̃ et ieiunus ē, atq; aridus. aqua vero sine calore sterilis est et ignaua. Sic mas et foemina nisi coeāt, disiuncti lāguescāt, et nihil efficiāt necesse est. Quoꝝ cōiunctio est mrimonius coeūtibus coniunctū pficit, qui deferēdus nō est. Et ois fortunę casus cōiter subaudus, et si nullius boni, nisi ignis et aquę participes inter se futuri sunt ē c.

Hęc duo magna putāt, ignem, et aq̃ magna quidem eē existimant. Vix eqdē credo, vix possunt illud mihi psuadere, q̃ sibi psuadent, alij sunt q̃ credunt referri Phaetontis incēdium, cū ascēdit ille patris Luciferos currus, et terras excussit, de quo iij. Meta. qđ q̃uis fabulosum sit, in Timęo tñ Pla. ad rem naturalē refert, de quo alias a nobis disputatum. Et nimias aq̃s Deucalionis, diluuiū quod fuisse dicunt tpe Deucalionis, de quo in pri. Meta. alij hęc referri arbitrant. Ego id credere nō possuz. Pars quoq; pastoꝝ, ab initio aliq pastores. Feribant saxa cū saxis, silicem cū silice collidebant. Ferūt, dicūt. Subito psiliisse scintillā, verū primus excudit ignem e silice Pyrodes Cilicis filius, et eundē asseruare ferulā Prometheus docuit. Prima q̃dam, scintilla q̄ prosiliit e silice. Periit, extincta est. Secūda est excepta stipulis, et in his susce-

Deucalionis diluuiū etiaz alię sūt opiniões

PAV. MAR. Aqua et ignis iter dicebat exulibus

Pyrodes Cilicis filius ignē e silice primus docuit, quē in ferula seruare docuit Prometheus

pius est ignis. Flāma Palilis, q̄ in Palilibus trāsilitur. Habet, hoc ar. quasi hēt hanc cām et rōnez, ad quaz referri possit. An magis pietas Æneia fecit hūc morem, an originem habuit hic mos ab Ænea pio. Cui victo, cum victa, captaq; est ei urbs. Ignis, quo Troia tremabat. Dedit iter innocuū, sine vlla corporis lęsione, vt in. ij. Ænei. Flammā inter & hostes Expedior, dāt tela locum, flāmęq; recedunt. Tñ hoc, qd nūc dicam. Est vero propius, accedit ppius ad veritatem.

Cum cōdita Roma est, cum Ro. vrbem cōdidit. Lares, Deos domesticos. Iussos trans. in no. te. in Romam conditam.

ET MVtantes domum, q̄ tuguria p̄ noua vrbe condita cōmutabant. Supposuisse ignem tectis agrestibus, tuguriis ipsoꝶ pastorum et rusticoꝶ. Et casę cessaturę, quę suo iam domino erat vacatura, hoc dicit, Hoc ppinquius vero, quasi verisimilius eos incendisse casas translaturos in vrbē penates. Per flāmas salijsse pecus, succensis iam casis abacta inde pecora transilijsse per ipsos ignes. Salijsse colonos, qui in vrbem demigrabant. Seruat hoc in re militari, vt abituri milites in alia castra incendant munitiones et extructa tuguria loci vbi prius fuerint.

Mutātesq; domū tectis agrestibus ignem,
Et cessaturę supposuisse casę.
Per flāmas saluisse pecus, saluisse colonos,
Quod fit natali nūc quoq; Roma tuo.
Ipse locum vati casus facit, vrbis origo
Venit, ades factis magne Quirine tuis.
Iam luerat poenas frater Numitoris, et oē
Pastorum gemino sub duce vulgus erat.

ANT. FAN. TECTis agrestibus, casis siue tuguriis q̄ incendio consumpserūt rustici, siue pastores in vrbē migraturi. Vñ cum et ipsi forte per flāmas et pecora salijssent, custoditū est Palilibus, et natali die vrbis, vt per flāmas similiter saliret. Vrbis origo venit, vrbem Romā multi (vt dictū est) Palilibus conditā tradunt. Ouid. alibi, Festisq; Palilibus vrbis Moenia condunt. Eius muroꝶ fundamēta Romulus iecit duo de. xx. natus annos, vt scri. Sol. xi. cal. Maij hora post secundā ante tertiaz plenā, Ioue in Piscibus Saturno, Venere, Marte, Mercurio ī Scorpione, Sol in Tauro, Luna in Libra cōstitutis. Sed (vt ser. tradit) inuenit de originibus vrbium tāta dissensio, vt ne vrbis Romę origo diligenter possit agnosci. Eam Romulus reliqt tres portas habētem, aut quatuor, vt qdam memorię tradiderūt, teste Pli. Cuius pomerium Palatini montis radicibus terminabatur, qd pro incremētis reip. aliquoties prolatuz est, vt A. Gel. scribit. Voluerunt, aūt Romani ignotum ea ipsius verbis Latinum nomē, nec non et Dei siue masculus is est, seu foemina, in cuius tutela Roma est, ne is posset ab hostibus (vt inqt Pli.) in oppugnationibus euocari, itaq; Vale. Soranus ausus enuntiare alteꝶ vrbis nomen optima, et salutari fide abolutū poenas luit. Sane Plu. in Romulo constare inqt opinione oīum vrbem ad. xij. calē. Maij condi coeptam, quis Taruntius (vt diximus) Romę fundamēta iacta esse dixerit. v. idus Apri. Sed idem. xiij. cal. Maij inquit pastores Palilia celebrasse. Quod (vt dicā quod sentio) mihi placere nō pōt. Idem in Numa ad. xiij. cal. Maias vrbem conditā scribit. De cuius origine lege Diony. Li. et Plutar. ne tibi a nobis hic oīa referantur. Iam luerat &c. incipit rem exponere a principio nō remoto, hoc est a morte Amulij, quo sublato ac Numitori Albana repermissa Romuli ac Remum cupido coepit in his locis vbi expositi et educati fuerant vrbis cōdendę, quis nonnulli eā cogitationem tribuūt Numitori. Oē pastoꝶ vulgus, nō solū pastores, sed Albani, Latiniq;, et ex his e Troiano genere nobiles.

Roma Palilibus condita

Romę nomen Latinū i cognitū

Contētio

Romuli et Re. de noīe vrbi īponēdo

Quod, salire pecus et pastores per ignem. Fit nunc quoq; Roma tuo natali, eo die quo primum condi coepisti in ipsis. s. Palilibus. Ipse casus facit locum vati, quasi casu venimus in hūc locum, vt de initijs vrbis agēdus sit. Venit vrbis origo, adest natalis vrbis, cuius origo referēda est. Magne Quirine, o Romule. Ades tuis factis, qsi huc ades, et faueas dū tua facta cano. Iam lue. poe. fra. Numitorē ab Amulio fratre regno deiectum, & Numitoris filiū p insidias obtruncatū, Siluiā filiaz Vestę relegatā, cōceptos, natos, expositos, educatos, adultos Ro. et Re. interfectū Amulium supius suis in locis diximus. Regnū deinde Numitori restitutum est. Primusq; Ro. eū, regem salutauit. Nūc vero venimus ad diē et locum, quo de cōdita vrbe agēdum est. Seqmur in hoc Diony. a quo oīa fidelissime referunt, nec ab eo dissentiunt Li. et Plu. Mortuo Amulio, vbi imperiū adeptus est Numitor, statim parare dñium ppriū adulescentibus, vrbe altera cōdita cogitauit, ne factio in posteꝶ vlla oriri possit. Cōicatoq; cū eis cōsilio, vbi ipsis eadē visa sūt, regionē dat eis in q̄ educati erant. Et ex populo q̄ suspectū erat, & ex Troiano genere nobilissimos, et si q̄ et voluissent, cōmigrādi ptātē fecit. Donauitq; etiā adulescētes armis, pecunijs, frumēto, seruis, & iumentis onerarijs, et si qd aliud esse cōducens vrbis constitutioni. Vt vero Alba demigrarūt Ro. et Re. cōmiscentes qcqd erat hoīum in Pallātio, vel circa Saturniā habitantium, multitudinē oēm in duas partes diuidūt. Hoc aūt eis opinionē pbuit an initio nis, vt ęmulatione celerius opera pficerent. Ceteꝶ seditionis cā maximi mali fuit. Nā vterq; dum suū ducē extollāt. Nata est cupiditas, vt alter alteri dominet. Erupērūt primū, cum nō eundē, locū cōdendę vrbi eligeret vterq;. Ro. n. snia, vt in Pallātio fortuna loci, vbi seruati et nutriti fuerāt, conderent. Romo, vt ab eo vocatā Romoriā incolerent. Est. n. locus ad capiēdam vrbē oportunus collis, haud pcul Tyberi. xxx. stadijs Roma distās. Dum ita cōtēdunt, visum est, vt oīa auo mīno pmittāt. Is iubeindices Deos fateri, vt pactis sacris bonas aues obseruēt,

seruent, et qui prius militores habuisset, is esset co/
loniç dñs. Comprobata snia Ro. ascendit Pallanti/
um, Remus Auentinum, adhibita ambobus custo
dia, ne qd ppemm ageret. Ro. sine dolo, sine inbē/
te Deo, per nuncios fratrem venire iubet, quo melio
res aues haberet prior. Romo sex vultures signum
dant a dextris volā/
tes. Sed vbi ad fratrē
venit, qrit quā prior
aues vidisset? Herebat
nihil hñs qd rñderet.
Interim vndecim vul
tures fausti se Romu
lo ostendunt, rē gra/
uiter tulit Romus, quod
per fraudem coloniā
a se detractam cerneret. Nā prior ipse faustas aues
inspexerat. Orta est ɔtentio, et pugna in q̄ mortu/
us est Romus, et educator adulescentiū Faustulus.
Dum inermis se inter armatos iecit ɔtentionē di
remptur us. Mortuū Romum frater in Romoria
sepelit. Et miserrimā victoriam adeptus poenitētia
gestorum se ipsum in vitç desperationem ɔuertit.
Verū Acca Laurentia educatrice eorū ɔsolante per/
suasus Latinos ɔgregat, qcunq; pugnç supfuerāt,
paulo plures tribus hoīum millibus Pallantiū mu
nit. Hic sermo de morte Romi verisilis oīum est.
Licet qdam dicant. Concesso fratri principatu, do/
lentem Romū extructo muro, cum demonstrare
vellet inanes munitiones dixisse, Ecquis hostis nō
hęc facile transcenderet? sicut ego, transilijsseq; mu
ros. Tum Celerem quendam operi psidentem rñ/
disse, At q nūm non hūc hostē facile repelleret. Ca
put inde eius pelui pcussisse, et statim interfecisse,
et eū finē dissensionis fuisse. Vbi aūt nulla cā īpedi
mento erat vrbis ɔstructioni pdicta die, qua initi
um facturus esset. Constitutis ad tps sacrificijs ma
ximis. Primum aqlas accipit, deinde ignibus ante
tabernacula fieri iussis, educit ppl's flāmas transi
lientem expiationis pollutionū cā. Peractis sacris
q̄ta his humana rōne effici poterant. Conuocatis
oībus in destinatū vrbis locū quadrangulare for/
mam describit colli, iunctisq; ad aratrum bobus
mare et foemina sulcū ppetuū duxit, q erat murū
excepturus. Hęc cum fecisset, immolatis ambobus,
bobus, multisq; alijs victimis instituit oibus, hunc
diem minus feriatu, nullo Romani quotānis so/
lēnē agunt, vocant Parentalia. Immolātq; in eo
de foecunditate q̄drupedū agricolę, et pastores sa/
crificiū gratū ineunte vere. Hęc ex Diony. excerpsi/
mus. Plut. inqt, Cum foeminā bouē et marē ɔiun/
xisset, aratro moeniū loca designabat. Seqntiū vo
opa erat, vt quas glebas aratrū eruisset, verterēt in
interiorē ptē, nec sinerent modicā qdē tellurē dela/
bi, ac sigdē aratri eruptiōe, cū q̄si linea q̄dā moenia
designasset, qd loci post, ac circa erat, p syncopē po
merium quasi post murū appellauit, vbi aūt vrbi
aditus aptius se offerebant, opportuno loci spacio
relicto intactā tellurē ptermittebat, vnde mœnia sa/
cra ptr aditus vocabant. Quibus sacri nomen idi
cere iniquū ducebat, cū oīa cuiusuis generis q̄ hūa/

Contrahere agrestes, et moenia ponere vtriq;
Conuenit, ambigitur moenia ponat vter.
Non opus est dixit certamine Romulus vllo;
Magna fides auium est, experiamur aues.
Res placet, alter init nemorosi saxa Palati,
Alter Auentinum mane cacumen adit.

nę vitę necessaria sunt, p eas inferre ac referre opus
erat, q̄ sepenumero minus sancta ac pudica eē cō
tingebat. Constat itaq; vrbē Romā ante vndecimū
cal. Maiarū ɔditā extitisse, quā diē Romani vnā in
ter sacratissimas hñt. Natalē patrię appellantes. Qua
ne nullū antea viuens corpus mactare ɔsueuisse
tradit. Ne scissimum
patrię natalitiū aliquo
impuro sanguine cruē
tarent. Celebrabāt q̄
ante ɔditā vrbē eadē
potissimum die pasto
ralia qdam festa solē
nia q̄ Palilia appellāt
&c. Et Varro igitur Ro.
vrbē ɔdidit, q̄ incipie
bat a silua, q̄ est in area Apollinis in Palatio vsq;
ad supciliū scalarū Cachi in Auentino visus occidē
tes vsq; ad tuguriū Faustuli, vbi casa Romuli fuit.
Iecit fundamēta duo de. xx. natus an. xij. cal. Ma.
hora diei scda. Hęc ille. A Romulo igit Roma vo/
cata est. Sed fuit et aliud nomen, qd noiare nefas
erat de quo Pli. Roma ipsa, cuius nomen alterū di
cere arcanis cerimoniarū nefas hr. Optimaq; et sa/
lutari fide abolitū enuntiauit Valerius Soranus,
luitq; mox poenas. Non alienum vr inserere hoc
loco exemplum religionis antiquę, ab hoc maxi/
me silentium institutę. Nāq; diua Angerona, cui
sacrificabat ad diē. xij. calen. Ianuariarū, ore obliga
to, obsignatoq; simulachrū hēt. Sed ad rem redea/
mus. Iam fratr Numitoris, Amulius. Luerat
poenas, nam affectus supplicio. Et oē vulgus, oīs
multitudo. Pastorū erat sub ge. du. Romulo et Re
mo quē gręci Romū dicunt. Verū extincto cum oī
sobole Amulio regnū Albanū, Numitori restitutū
est, Vnde in natali dictus, Regnaq; materno ē sce/
ptri decus oē Latini Restituunt auo, qui postq̄ Al/
bana tumultu pectora cōposuit senior turbata re
penti Persuadet geminos educere ab vrbe colonos,
Quo sedeat, locus erigit prope Tybridis vndas.

VTRIQ; ɔuenit, ɔuenerunt qdam gemini fratres
in vnam sniam, vt ɔctis in vnum agrestibus vr/
bem conderent, id aūt non conuenit vter vrbi no
men daret, vter ɔditam imperio regeret. Experia
mur aues, ad tollendū certamen expiamur p aues
vtrum nrm Dij eligant. Alter init nemorosi sa/
xa Palati, Romulum dicit, nam Remus sedit i Auē
tino, vbi elegit locū, quem ab eo postea Romorium
appellarunt, auctore Plutar. Romulus aūt Pallan/
tium occupauit, qui mons Romę sic dictus ē, vel
a balatu ouium, vel quod palare. i. errare in eo pecu
des solerent, vel a Pale pastorum Dea. Sunt et qui
aliunde id nomen monti inditum putent. Lege Fe
stum, Solinum, Liuium, ac Varronē. Sex Remus,
priori Remo sex vultures augurium tulerūt, sed du/
plex numerus Romulo se ostendit. Vnde orto cer/
tamine Remus in turba ictus cecidit, quis quidam
tradantq; nouos muros transiluisset, ab irato Ro
mulo interfectum, quod fabulosum existimatur.

Stans, surgimus viso augurio. Apta dies legit.
Hetrusci aruspicis consilio sine multorum.

Aliud fuit nomē vrbi Romę, qd noiare nefas erat

ANT. FAN.

Romorium Pallātium

PAV. MAR.

CONuenit vtriq; ꝫhere agrestes, quasi nulla dis sensio fuit inter eos in li, qꝛ vtriusq; erat cōis sñia vt coadunarent rusticos, et q̄scūq; pastores. Pōe re moe. ędificare vrbem. Verꝫ oīa data sunt illis ab ano mīno, vt in natali, Et iuuenū delecta manus, ferniq; virentes, Arma, pecus, nūmi, fruges, iumen ta, supellex, Munere

effulgebat in orbe Virginis, et Pisces lustrabat Iu piter vdos. Scorpio Mercurium, Martem Capri corne tenebas Sol erat in tauro. seruabat Cynthia Librā. Candida lucebat, iāq; hora scda diei Iungit alba iugo candenti vacca iuuenco &c. Multi pu tant nullo pacto potuisse eam esse cęli dispōnes.

dant aui, piter q̄ꝫ cō uenit oīs Incola Ia niculi, et q te Satur nia pauci Incoluere viri. Ambiguū est, hoc erat dubiū, et in hoc dissentiebant.

Vter po. moe. qs p̄ sit ɔdēde vrbi? qs locū optet? noiet? īperet? vt in natali, Iani cum fundamina primus Designāda forēt orit certamen iniquum

Sex remus hic volucres, bis sex videt ordīe fra
Stat, ē arbitriū Romulus vrbis hēt. (ter,
Apta dies legitur, qua moenia signet aratro,
Sacra Palis suberant, inde mouetur opus.
Fossa fit ad solidum, fruges iaciuntur in ima,
Et de vicino terra petita solo.
Fossa repletur humo, plenęq; imponitur ara,
Et nouus accenso finditur igne focus.
Inde premens stiuam designat moenia sulco,
Alba iugum niueo cum boue vacca tulit.

Nos aūt vt ea ex hi storijs accepimus ita tradimus. Qua mę nia si. ara. ducat sul cum qua iacturus ē fundamenta. Ex hoc inqt Alycarnaseus p manisse morē Ro manis circū aratiōis locoꝝ in conditione vrbium.

SAcra Palis sube rant, hęc Dea et ante vrbem ɔditam cole bat, vbi nunc Roma

Quo ponāt, vter imperitet, qs noiet vrbē. Romu lus di. nil. est opus cer. vl. non est opus ɔtentione.

Fides auium magna

Magna fi. au. q̄si adhibēda est in li fides auibus, quę magna est. Nā portendent cui Dij dederint. Expiamur aues, ipsa auguria. Verꝫ hoc fuit Nu mitoris ɔsilium, vt iudicibus Dijs ꝑ auguria ɔten tionē finirent. Res pla. q̄si hoc vtriq; placuit, vt aues expiant. Alter, Romulus. Init te, Pala. ne. ascendit mōtē Palatinū, vbi adhuc erant nemora.

Alter, Remus. Mane init ca. Auēti. ascendit in montē Auentinū, et in natali, consilio sedat aui, statuitq; volantum Iudicio, ascendit Pallātia saxa Quirinus, Alter auētini nemorosa cacumina mō tis. Remus vi. hic, in Auētino. Sex vo. sex vultu res. Frater, Romulus. Videt bis sex or. videt duo decim vultures. Stat, foederi. s. sine vlla dissen sione. Et Ro. hēt ar. vr. hꝫ ius ɔdendę et appellādę vrbis, et īperandi. Verꝫ cū sic ɔceptū Remus videret, cum esset prior tpe, licet numero esset supior Ro mulus, ad pugnā ruit, q̄ qdē occubuit, vn̄ in nata li, Hinc sex ast illinc bis sex videre volucres. Ille pri or numero, prior h, sed tpe rursus contendūt mise ri, fratrem Remus occidit alter. Et q se medijs p̄ceps iniecerat armis Faustulus iratos heu placaturus alūnos. Heu male fraterno resparsa est sanguine tellus. Romulus indoluit, curamq; abiecerat vrbis

De felicitate ɔdēdę vrbis

cōdēdę nutrix, sed cum Laurentia firmat. Apta di. le. eligit opportuna et ɔgrua dies ꝑ cęli dispōne ad felicitatem ɔdendę vrbis. Vocauitq; Hetruscos eius artis peritos, de quo vt aliqd dicamus, vt ī na talis cōpendio redigimus. Doctus ab Hetruria ve nit accersitus haruspex obseruat diē, totius ē astra diei. Quę faciunt ad rē tantā, creberq; vocat. Qui sacris inhiet candenti in veste sacerdos. Et delecta dies aderat, primum ignibus oēs Expurgant sese, moremq; Palilia seruant. Tum qꝫ festa Palis, ppl's veneranda latinis. Ante qdem Maias redeūtia so le calendas Bisseno, Aprileꝫ cū lux vicena tenebat. Numana qcqd potuit pietate sacroꝝ Absoluūt cę li qn his p̄texit astris. Saturno in geminis, Venus

est. Tibullus, Romulus ęternę nondū fundauerat vrbis Moenia ɔsorti non habitanda Remo, Sed tunc pascebant herbosa palatia vaccę, Et stabāt hu miles in Iouis arce casę. Lactę madēs illic suberat Panilicis vmbrę, Et facta agresti lignea falce Pales Sane (vt inqt Var.) cū duę hoium vitę traditę sint, rustica ē vrbana, rustica multo antiqor est, qꝺ tps fuit cum rura colerent hoies et vrbē non hērent.

Inde mo. opus, a re diuina et sacrificio. Fossa fit ad solidū, hęc fossa (vt scribit Plut. in Romulo) eodeꝫ quo cęlū noie mundus vocabat, quā Romu lus rotundam effodit in loco, cui postea comitio nomen fuit, accersitis qbusdam viris ex Hetruria, qui sacroꝝ rituus, ac mysterioꝝ periti habebant, in eaꝫ q aderant iaciebant primitias reꝝ, qbus (vt idem inqt) lege qdem vt honestis, natura aūt vt ne cessarijs vtebant, nec non et particulā terrę ex qua qsq; ꝓfectus erat. Dr̄ ē mundus sed patens sacrum Diti pr̄i, et Proserpinę dicatum auctore Mac. Fru ges ia. in ima, ad auspicandā (vt qdam putant) vr bis fertilitatem. Nā et terram aliunde petitā dicit, eo deijci vel ab vrbis potentiam ꝑtinet, vel ad reti nendam patrię charitatē. Plenęq; impo. a. ne tā ta res fieret sine re diuina, cum alter ēt apud anti quos neq; ager arari, neq; vxor duci posset. Stiuā, aratri manicā. cice. A stiua ipsa hoies mecū loque bant. Alba iu. ni. cum bo. vac. tu. vt fieret primi genius sulcus. Sic. n. dicebat, auctore Festo, quē ī cō denda noua vrbe tauro et vacca designationis cā imprimebant. Conditores. n. ciuitatis tauꝝ ī dex tram vaccam intrinsecus iungebant, et incincti ritu Gabino. i. togę parte caput velati, parte succin cti tenebant stiuam incuruaꝫ, vt glebę oēs intrin secus caderent, et ita sulco ducto loca muroꝝ desi gnabāt, aratrum suspendentes circa loca portaꝝ. Varro quoq; tauro et vacca diffinitum esse inqt, quę nam essent muris portę cū Roma est ɔdita. Tradebant aūt eiusmodi ritus ī Hetruscoꝝ libris qui rituales noīati sunt, in qbus scriptū erat, quo ritu vrbes ɔderent, sitm arę, ędesq; sacrarent curię

Vox fuit hęc regis, condenti Iuppiter vrbem,
Et genitor Mauors, Vestaq; mater ades.
Quosq; piū ē adhibere Deos, aduertite cuncti,
Auspicibus vobis hoc mihi surgat opus.
Longa sit huic ętas, dominęq; potentia terrę,
Sitq; sub hac oriens, occiduusq; dies.
Ille precabatur, tonitru dedit omnia lęuo
Iuppiter, ℞ lęuo fulmina missa polo.
Augurio lęti iaciunt fundamina ciues,
Et nouus exiguo tempore murus erat.

tribus et centurię distribuerent. Iuppiter, a quo est omnis potentia, ipse est iuuans pater. Vestaq; mater, no .n. inuocat hęc sine ratione, nam de hac Dea inquit Virg. Vestaq; mater quę Thuscum Tybrim, et Romana palatia seruas. Aduertite cun/cti, sm morem antiquorum qui nullam oratio/nem nisi inocans nu/minibus incohabāt. SAcra Palis suberāt, erant, Palilia, et cele/branda sacra Palis. Inde mouet opus, incipiunt et designa/re vrbē, et fodere, quo in loco iacienda erāt fundamenta eo vt aram prius struerēt, et sacrificarent. Fos/sa fit ad solidum, vsq; ad duram, et firmaz tellurem, quę ponde/re non subsedat. Iaciuntur fruges in ima, in p/fundam fossam iaciebant fruges in omen futurę vbertatis. Et terra petita de vicino solo, de alie/no et finitimo agro in fossam tellurem in omen propugnandi agri, et imperii. Fossa repletur hu/mo, aliena .s. vsq; ad cumulum. Ara imponitur plenę, postquam repleta est fossa erecta est superi/us ara. Et no. fo. ipsa ara modo erecta, vbi fit ignis sacrificij. Finditur igne accenso, q2 in me/dio loco accensus est ignis, sic findere focum vide/tur, legunt alij fungitur. Inde, postea. Premēs stiuam, vt sulcus terrę imprimeretur. Stiua est ma/nica illa aratri, quę tenetur manibus cuz aratur. De qua Virg. Stiuaq;, quę currus a tergo torqueat imos. Designat moenia sulco, circunducto ara/tro, sulco designata est vrbs vt diximus. Circūfos/sa deinde tellus, et iacta fundamenta. Vacca al. cum ni. bo. iu. in. iuuencus et iuuenca candidi de/lecti ex armento, et pręstantes cęteris, et iniuges, q nunquam tulerant iugum ad hoc opus adhibiti, vt essent postea victimę omni ex parte Dijs magis acceptę. Vox fuit hęc regis condenti vrbem, hęc effatus est Romulus, cum conditurus vrbem moe/nia designaret, precatus Deos, vt ad essent, quo ea vrbs eorum auspicio conderetur, vt ęternitatem vbi darent, et totius orbis imperium. Inuocauit Iouem, quia magnus et iuuans pater. Martem, q2 eius pater, et virilibus rebus pręest, et Vestam sub cuius tutela gens Troianum erat, et e Troia ad/uecta fuerant eius sacra. Est et alia ratio, ꝙ Vestaz multi terram putant, et in re rustica, cum Varro ostendat inuocandos duodecim Deos, qui maxi/me agricolarum duces sunt. Primuz inquit, Qui omnes fructus agriculturę cęlo et terra continent, Iouem et tellurem, qui Dij parentes magni dicun/tur, Iuppiter pater appellatur. Tellus terra mater. Aut dices illam esse rationem, ꝙ Vestalis fuerit vir/go, quę eum genuerit. Ades, et faueas. O Iup/piter, et Mauors, Mars magna vortens. Genitor, quo ego natus sum. Et Vesta mater ades, et ad/esse omnes Dij. Quos, Deos. Piumst adhibe/re, ad hoc quod aggredimur opus, quorum opem ex pietatis officio possumus implorare. Aduerti/te cuncti, quasi vertite animum ad nos, et fauete, Alij legunt vultus. Surgat mi. hoc opus, condaz ego hanc vrbem. Vobis au. fauentibus, hoc est vestro fauore, et au/spicio. Lōga ętas sit huic, quasi concedite condendę huic vrbī ęternitatem. Et sit huic potentia domi/nę terrę, possit et ius habeat in omni tellu/re, rebus omnibus do/minanti, quasi poten/ti quoq; terrę domi/net. Et oriens dies ē occiduus sit sub hac quasi habeat imperiū orbis ab oriente in oc/cidentem.

TONitru lęuo, prospero. De diuinis .n. loquit, vt Intonuit lęuum et Numina lęua sinunt. Lęua autem tonitrua prospera existimantur, vt Plinio videtur, quoniam lęua parte mundi ortus ē. Et no. exi. tempore mu. erat, huius muri ambitus ma/gnam Herculis aram amplexus est. Coeptus .n. sul/cus est sm aliquos a foro Boario, vbi ęrei tauri ef/figies fuit. Varro nouam hanc vrbem tradit ince/pisse silua, quę erat in area Apollinis in palatio vsq; ad supercilium scalarum Cachi in Auentino versus occidentem vsq; ad tugurium Faustuli, vbi casa Romuli fuit. Hoc Cę. vr. o. hic interfector Re/mi fuit vt quidam scriptores tradiderūt, licet qui/dam velint eum ab irato Romulo interfectum, vt Plutarchus meminit qui etiam scribit Celerem quem diximus vnum ex comitibus Romuli inter/fecto Remo in Hetruriam secessisse, et ab eo tra/ctum apud Romanos, vt veloces celeres dicerent, et Q. Metellum Celerem appellatuz, ꝙ mortuo pa/tre admirabili celeritate apparatus instituisset lu/dum eorum, qui singulari certamine pugnarēt. Sed, vt scribit Festus, Celeres antiqui dixerunt, quos nunc equites dicimus, quosq; nonnulli a celerita/te, alij (vt diximus) a Celere appellatos existimarūt, qui initio a Romulo eqtibus ꝑpositus fuit, q̄s ele/ctos e singulis curijs ꝯstat ccc. fuisse. Is (vt inqt Ser/ui.) cum Remum occidisset tribunus militū fieri meruit, ac tribunus celerū appellari. Variatum est aūt nomen eqtum sępenumero, vt Plu. tradit. Cele/res enim sub Romulo ac regibus appellati sunt, de/inde Flexumines, postea Trossuli, cum oppidum in Thuscis eo nomine cepissent sine vllo peditum adiumento. Remus igno. dixerunt qdaз Remū nouos muros trāsilijsse fratris ludibrio. Clausus pe. &c. Romulus palā flere non vult, sine ingeme/scere, ne amor qui debet patrię ac legibus fraternę pietati cedere videatur, cum is extorquere debeat vim naturę. Vnde illud est in sexto Æneidos, Vin/cet amor patrię, laudumq; immensa cupido.

ANT. FAN. tonitrua lęua dūr ꝓspera

Celer Remi interfector

Celeres Flexumines Trossuli

Hoc celer vrget opus, quē Romulus ipse vocarat,
Sintq; Celer curę dixerat ista tuę.
Neue qs aut muros, aut factā vomere fossam
Transeat, audentem talia dede neci.
Q đ remus ignorās humiles cōtēnere muros
Coepit, & his populus dicere tutus erit?
Nec mora transilijt, retro Celer occupat ausus,
Ille premit duram sanguinolentus humū.
Hęc vbi rex didicit lacrymas itrorsus obortas
Deuorat, & clausum pectore vulnus habet.
Flere palā non vult, exemplaq; fortia seruat,
Sicq; meos muros transeat hostis ait.

PAV. MAR.

Ph. de tonitribus leui s

ILLE, Romulus. Precabatur, loquebatur hęc. Iuppiter dedit oīa, signa felicia. Tonitru lęua, sinistro. Nam lęua tonitrua felicia sunt. De quo ita Pli. inqt, Lęua prospera sunt, qm̄ lęua parte mundi ortus est. Et eo respectu Thusci in. xvi. partes diuisere mundum, prima est a septētrionibus ad ęquinoctialem exortum. Scda ad meridiē. Tertia ad ęquinoctialem occasum. Quarta obtinet quod reliquum est ab occasu ad septētrionē. Has in quaternas iterū diuisere partes. Ex qbus octo ab exortu sinistras. Totidem e ɔ̄rio appellauere dextras. Ex his maximę dirę, quę per septētrionē occasum attingunt. Itaq; plurimum refert, vnde venerit fulmina, & quo concesserint. Optimū est in exortiuas redire partes. Ideo cum a prima cęli parte venerint et in eadem ɔcesserint, summa felicitas pꝛndit. Quales Syllę dictatori ostentum datum accepimus. Cętera ipsius mundi portione, minus pspera, aut dira, hęc ille. Poeta omia ꝓ ostēto posuit. Omen (vt Marcel. inqt) votum est mētis, et vocis vnde sacrificantibus dr̄, Bona habete omina i. vt circūstantes, et bona mente velint, et recta oribus pferant. Et fulmina missa lęuo po. lęua parte cęli, nam e septētrionali. Ciues, qui coadunati erant ad ɔdendam vrbē. Lęti augurio, eo ostento felici. Iaciunt fundamina, fundamēta nouę vrbi. Et ex quo tpe, iaʒ breui. Erat nouus murus, q; iaʒ extructa dabant moenia. Hoc Celer vrget opus, Celerē hunc Romu. operi pfecerat. Nam et pſidentē operi paulo ante ex Alycarnaseo ondimus. Sed de eo paulo post. Vrget hoc opus, accelerat opus inchoatū. Nam (vt Nonius inqt) Vrgere interdū accelerare sigt. Vir. Tibi quā noctes festina, diesq; Vrgebā. Quē, Celerem. Romulus ipse vo. et operi pesse iusserat. Et dixe. o Celer sint ista curę tuę, geras vt curā moeniū extruendorum. Neue qs aut tran. trāsire audeat. Muros, ipsa moenia. Aut fa. vo. fos. sulcum, quem vomere designauimus, hi dicit, id tibi curę sit, ne qs transiliat moenia, aut aratro designata loca, neue aliunde quis egrediat, q̄ per institutam portā. Dede ne. interimas. Audentem ta. si quis inde transilire audebit. Et ex hoc quoq; Romuli edicto, admoniti posteri sanxerunt in iure ciuili capitale esse transcēdere moenia vrbium. Quod, edictum Ro. Remus ignorās ɔ̄e. cō. hu. mu. inscius fraterni edicti ɔtēnebat hu milia et exigua moenia. Et coe. di. po. erit tu. his? quasi poterit ne se ppls his moenibus tueri? hęc vero p ɔtemptum dicta erant, et transilit deinde muros, et a Celere mox neci datus est. Liui. vero inqt, Vulgatior fama ē, ludibrio fratris

Vn̄ venerint fulmina et quo concesserint

Varia opio de morte remi

Remum nouos transilisse muros. Inde ab irato Romulo, cum verbis quoq; increpitans adiecisset, Sic deinde qcunq; alius transiliet mea moenia, interfectum. Et Plu inqt, Quidā ab alio occisum ferunt ex his, qui cū eo erant, quē Celerem appellabant, postea subdit, Celer in Tyrrheniā exulauit, et ab illo Ro. viros neqq̄ segnes celeris appellarunt. Vnde. Q. Metel. Celer dictus, q paren ti mortuo gladiatori os ludos paucissimis diebus absoluit, cum omnes apparatus illius celeritatem obstupescerent, admirarenturq; diligentiam &c. Verum hic Celer pfectus fuit equitum, qui celeres quoq; dicti. De quo Pōp. Celeres inqt anti qui dixerunt, qs nūc eqtes dicimus a Celere interfectore Remi, qui initio a Ro. his ppositus fuit qui primitus electi fuerunt. Ex singulis curijs, ideoq; dicti trecenti fuere. Nec mo. tran. transilauit muros Remus vbi ea verba dixerat. Celer pfectus. Retro occu. a tergo eum pelui (vt Diony. inqt) percussit. Op. opprimit igr̄ Remum, qui transilire muros ausus erat. Ille, Remus. Sanguinolentus, plenus sanguine. Premit humum duram, nam exanimis in humum corruit. Vbi rex didicit hęc, postquā Ro. resciuit fratrem extinctum. Deuorat lachrymas obortas introrsus, compescere nitit repēte natas lachrymas, qm̄ illud factum erat quod ɔ̄ edictum regium muros ille transiluerat. Ideo Ro. et dolorem et ɔceptas intus lachrymas comprimebat, vt exemplum cęteris afferat seruandę legis, et vt animi magnitudinem ac fortitudinem quoq; ostenderet. Et habet vulnus clausum pectore, q̄si premit altum corde dolorem. Non vult flere palam, aperte. Et seruat exempla fortia, fortium et magnanimorum heroum.

SIC, Vt eiusmodi poenam subeat. Arsit rosque ar. vn. q; maiores non lauabant solum cadauera, quod nunc facimus, sed vngebant, vt corpusq; lauant frigentis et vngunt. Cęterum suspicari possumus temporibus Romuli non fuisse vngendorum cadauerum morem si Pli. audiuimus, si poetas aliter. Sane Faustulus perijt cum Remo sm̄ Plutar. Nondum fa. fle. Qui nondum percusso foedere cum Tatio ac Sabinis, a quorum oppido Curibus Quirites dicti existimant. Subdita flāma, postq̄ Remus sepultus est in Remoria, teste Plutarcho. Plures nominis huius, vt nunq̄ desit familia cęsarum, potes ē pro fama nomen accipere. Idem Vinalia dicam, significato non voci reddit relatiuum. Celebrant aūt Vinalia. ix. calē Maij, quę sunt Ioui sacra non Veneri, teste Varrone, et Masurio in scdo Fastorum. Ioui. n. maiores sua vina libabant, vt au. Ma.

Celer

ANT FAN

Vinal celebra ix. calen

ctor

Dat tamen exequias, nec iã suspendere fletum
Sustinet, & pietas dissimulata patet,
Osculaq; applicuit posito suprema pheretro,
Atq; ait, innito frater adempte vale.
Arsurosq; artus vnxit, fecere quod ille
Faustulus, & moestas Acca soluta comas.
Tunc iuuenes nondum facti fleuere quirites,
Vltima plorato subdita flamma rogo est.
Vrbs oritur (quis tunc hoc illi credere posset?)
Victorem terris impositura pedem.

ctor est Festus, quę sacrificij causa anteq̃ gustaren tur demebant ex dolijs calpari, qđ fuit vasis fictilis genus. Meminisse aũt debemus qđ Plini, scribit priscoꝵ vita rudẽ fuisse ac sine lr̃is, sed non paꝵ ingeniosam in illis obseruationem apparere, q cũ tristia tpa fructibus metuerent, instituerunt ferias, diesq; festos, Rubigalia, Floralia, et Vinalia, quoꝵ Rubigalia agebant (vt idẽ Pli. docet) ad. vij. calend. Maij. qm̃ tunc segetes fere rubigo occupat. Floralia. iiij. cal. eiusdẽ mensis, vt oĩa bene deflorescerent. Vinalioꝵ aũt altera, hoc est priora, h mẽse agebãt, vel vt Pli. (nisi eius locus dpravatus est) scriptũ reliquit. ix. cal. Martij. degustandis vinis ĩstituta, et nihil ad fructus attinentia. Altera vero agebant ad xiiij. cal. Septẽbris, vt Festus docet, quę Varro a Fidicula incipiente occidere mane determinauit, instituta tempestatibus leniendis, et dicta rustica, vt Varro et Festus tradunt, quo die Veneri dedicata ędes fuerat, et feriati erant olitores, ac nouum vinum in vrbem ferebat, adeo vt in Tusculanis sacris esset ne vinum nouum in vrbem veheret anteq̃ Vinalia calarent. Moris ẽt fuit aliquando nõ nullis in locis Latij (teste Varrone) vt vindemię primum a sacerdotibus publice fierent. Itaq; Romę Flamen Dialis vindemiam auspicabat, qui cũ Ioui agna fecisset inter eius exta cęsa et proiecta vinum legebat. Plut. auctor est vinalibus multuz vini e templo Veneris ꝓfundi solitum, vel vt ostẽderet diem festum agi sobrie oportere, vel q ferunt Mezentium Hetruscoꝵ ducez ad Æneam misisse, qui cum eo foedus facerent, vt quotannis certum vini numeꝵ ab eo acciperet, quod postea cũ Æneas poscenti negasset, Mezentius Tyrrhenis daturũ se pollicitus est, si ꝓlio vicisset. Itaq; Æneam victorem re cognita Dijs immortalibus vinum consecrasse, et collectum templo Veneris effudisse. Cęteꝵ Diony. scribit Hetruscorum regem non Ænee, sed Ascanio perinde ac in seruitutem redacto imperasse, vt vinum Hetruscis daret, qđ cum ferẽdũ esse non videret vinum sacrum Ioui esse decreuerũt.

PAV. MAR. Et ait sic hostis transeat meos muros, eodem euentu transiliant hostes, quasi siquis hostis transilire hoc audebit, sic pereat. Dat tamen exequias, q̃uis talem sese ostendat, soluit iusta tamen. Nec iam, dum soluuntur iusta. Sustinet suspendere fletum, potest lachrymas continere. Et pietas dissimulata patet, aperte ostendit pium in fratrẽ animum, quem paulo ante dissimulauerat. Et immplicuit oscula suprema implicita libauit oscula vltima, hoc ideo dictum, q' implicuit se in amplexibus et osculis. Posito pheretro, cum esset iam eleuatum cadauer, et depositum pheretrum cum ipso cadauere. Pheretrum a ferendo, quo corpora efferuntur. Atq; ait o frater adepte inuito, qui adẽptus et sublatus es mihi nolenti. Vale, quod verbum vltimo loco proferebatur. Et vnxit artus arsuros perungere fecit, vt moris postea fuit corpus quod cremandum erat respexit poeta ad posteriora tempora. Nã ab initio vrbis non erat vsus vnguentorum, nec perungendorum corporum. Primum quod se inuenisse Pli. dicat, castris Darij regis expugnatis i reliquo eius apparatu, Alexander cepit scriniũ vnguentorum. Postea voluptas eius a nostris quoq; inter laudatissima, atq; etiam honestissima vitę bona admissa est. Honos quoq; et ad defunctos pertinere coepit &c. Quod fecere ille Faustulus, verum Faustulus gemellorum nutricius, cum fratre cecidere in ea contentione, sed superfuit Acca nutrix illoꝵ. Et Acca soluta męstas comas, Acca Laurentia habens pręmoestitia passos crines. De ipsa nutrice diximus in tertio. Tũc Qui. non. fa. ipsi homines qui cum Ro. erant, nondum appellati Quirites. Nam posteaq̃ in cõionem vrbis et vitę recepti Sabini, a Curibus Sabinis Quirites dicti. Fleuere in. Re. extinctum. Vltima fla. est sub. ro. pro. posteaq̃ satis plorauerant, vltio loco summisere facem rogo, et cremauerũt cadauer, et tumulo deinde ꝯdiderunt. Et (vt Diony. inquit) in Romoria eum sepelit, qñ quidem et viuẽs ille eum locum sedibus destinabat. Et Plutar. constituta inqt ingenti scrobe in Romonio colle circa eum locum, quem nunc Comitium appellãt, fratrem sepeliuit. Cumq; obruisset, vna cũ illo quędam sarmenta instituit, vt oĩum rerũ primitię, quę ad vsum hominis, vitę necessitatem, lege aut natura traditę sunt, eo deportarentur. Et deniq; ex qua quisq; ciuitate aut loco Romã adibat, paꝵ ex ea tellure secum ferrent in scrobẽ illam ingerebat, quę qdem cum in orbem deducta esset mundũ vt cęlũ appellabãt &c. Vrbis. o. surgũt męnia, extruunt ędes et reliq̃. Impositura pe. vi. ter. subactura totum terraꝵ orbẽ. sic victore pede terras calcatura. Quis tunc pos. hoc illi cre. quis eo tpe potuisset hoc sibi ꝑsuadere tã humilẽ ab initio vrbẽ ad eam magnitudinem ꝑuehendã, vt toti rẽt orbi dominatura. Cuncta regas, tu o Roma regas totum orbem. Et sis sub ma. cę. semp, Cęsar, seu Tiberius, seu Germanicus imperet. Sępe ẽt habe. plu. hu. nois, hẽas sępe plures Cęsares. Et quo. tu Roma sublimis excelsa et triumphans. Steteris in or. do quẽ doministi. Oĩa sint infe. pe. hu. oĩa tibi succũbãt, et magnitudine tua oĩa supes. Dicta pal. no. est iam diximus de Palilibus. Iam Vi. di. x. calen. Maias, hoc est. xxij. die mensis Apri. Vina-

Auguri uz vrbis Romę

Varia opinio ď morte Ænee ẽt q̃ ascribũ tur Ascanio

lia festa celebrantur, diemq; Iouis esse ostẽdit, cum festum Veneris dicatur, quo die (vt Plutar.) tradit multum vini ex templo Veneris profundũt. Et has rationes affert, An illud est quod multi dicũt, Mezentium Hetruscorum ducem ad Æneam misisse, qui cũ eo foedus facerent, vt quotannis certum vini numerum eo acciperet. Quod postea cũ Æneas posteriti negasset, pollicitum Tyrrhenis ferunt, si ꝑlio vicisset vinũ daturum. Re cognita Æneã Dijs immortalibus vinuʒ consecrasse, post victoriam deinde collectũ templo Veneris effudisse. An hoc quoq; signuʒ est, diem festũ sobrie agi oportere, ꝙ Dij longe magis vini effusione, q̃ ingurgitatione gaudeãt. Veruʒ qđ Plut. de Ænea inqt, Diony. Ascanio ascribit. Nã vbi de morte Ænee egit, sic ꝓsequitur, Imperiũ suscipit Euryleon, q mutato noïe dictus est Ascanius. Erãt aũt inclusi muris eo tꝑe Troiani, et cum hostibus semꝑ noua aduẽtarẽt auxilia, haud satis validę Latinoꝝ vires erant ad subueniẽduʒ obsessis Lauinij. Primũ igitur in amicitiam, ęquasq; cõditiones ꝓuocauit hostes Ascanius. Vt vero nihil ꝓficit ꝑmittere ipsis coactus est, vt qbus ipsi vellẽt cõditionibus belluʒ dissoluerẽt. Rexq; Hetruscoꝝ, et alia tanq̃ in seruitutẽ relactis intolerabilia iꝑerat. Et vinũ quodcunq; ferret ager Latinoꝝ quotannis Hetruscis dã dum haud ferẽda visa est, fructũq; vitis sacruʒ Ioui esse decreuerũt, ferente sniam Ascanio. Var. aũt diẽ hũc Ioui assignat. inqt. n. Vinalia a vino,, hic dies Iouis, nõ Veneris. Huius rei cura nõ leuis ĩ Latio. Nã aliquot ĩ locis vindemię primũ ab sacerdotibus publicę fiebãt, vt Romę ẽt nunc. Hãc Flamẽ Dialis auspicaẽ vindemiã. et vt iussit vinũ legere, agnã Ioui facit. Inter cuius exta cęsa et ꝓiecta Flamẽ prorsus vinũ legit. In Tusculanis sacris ẽ, Vinũ nouuʒ ne vehaẽ in vrbem anteq̃ Vinalia calenẽ. Hęc, Var. verba oñdunt Vinalia fuisse in autũno. Sic ẽ Põp. qui inqt, Rustica Vinalia. xiiij. cal. Septẽ. celebrabãt, quo die primũ in vrbes vinũ deferebãt. Veꝝ erãt et priora Vinalia in vere, quoꝝ meminit Pli. degustandis vinis ꝯstituta, licet locus in Pli. deprauatus sit, cum dicat. ix. cal. Mar. cũ Maias debeat dicere. Hic aũt dies Iouis erat, vt ex Var. diximus. Nam et Massurius lib. ij. Fasto. Vinalioꝝ inquit dies Ioui sacer est, non vt qdam putant Veneri ẽc. Iaʒ dicam Vinalia, Vinaliorum rationem.

Vinalia festa agebanẽ die xix. Aug.

ANT. IAN.

VNA tñ ẽc. si Vinalia. ix. cal. Maij celebranẽ, vt e Pli. (q̃uis deprauato) colligimus, et inter Palilia, atq; Vinalia vnã tantum diẽ mediã esse ꝯfitemur consequẽs ẽ vt Palilia ẽt Pli. testimonio. xi. cal. Ma. celebrenẽ. Numina vul. Ve. cele. puellę, meretrices hoc tꝑe colebant Venerẽ Erycinam, q̃ templum habuit Romę extra portã Collinã, cui (vt inqt Stra.) insignis porticus adiacebat. Li. tertię Decadis li. vlt. Ita abundauit Tyberis, vt ludi Apollinares Circo inundato extra portã Collinã ad ędem Erycinę Ve

Venus Erycina

Cuncta regas, et sis sub magno Cęsare semꝑ,
Sępe etiam plures nominis huius habe.
Et quoties steteris domito sublimis in orbe,
Omnia sint humeris inferiora tuis.
Dicta Pales nobis, idem Vinalia dicam,
Vna tamẽ media est inter vtranq; dies.

neris parati sint. Appianus Sylla, Copijs ꝓiectis ad Collinã portam circa meridiẽ castra locat, nõ longe a Veneris templo. Huic Deę matronę Romanę mense Augusto ad imitationẽ Ægyptioꝝ pudẽda deferebãt cum sacroꝝ pompa, et q̃uis id solẽne meretricũ esset, nemini tñ licebat ꝑterq̃ matronę castę id sacrum tractare ac deponere in sinu Veneris. Id vt veꝝ existimeẽ facit ꝙ qdaʒ tradant consueuisse olĩ consules Ro. et oẽs q cum aliquo impio se in Siciliã conferebant Erycinã Venerẽ sit venerari, vt in exoletoꝝ ac mulieꝝ remissionẽ conuerterent, ꝙ eo pacto iucundũ esse Deę suum aduẽtum existimarẽt. Professarum, eaꝝ quę artẽ meretriciam ꝓfitenẽ, si obscoeni q̃stus artis nomen merenẽ. Meretrices Plautus Prosedas appellauit, ꝙ ante stabula sedeant, vt inqt Festus. Eędem Possibilę dictę. Grata sisymbria, dabanẽ ẽ Veneri ientacula. itẽ serta, ẽ vnguẽta. Plautus ĩ Asinaria, Tũ si coronas, serta, vnguẽta iusserit ancillam ferre Veneri, aut Cupidini. Idẽ in Curculione, Me inferre Veneri voui iã ientaculum. Gratũ autẽ sisymbriũ Veneri existimaẽ, qm̃ silvestre, qđ in sicco ortũ odoratius est, et angustiore folio coronis inseriẽ, et decoctuʒ in uino sanat in facie mulierũ cutis uitia. Sed coronat (vt inquit Pli.) tm̃ folio ut serpyllũ. Reperiẽ hęc herba ẽ satiua et siluestris, uocaturq; siluestris a qbusdaʒ tymbreũ nasturtio similis, q̃ in irriguis locis nasciẽ, et est pedali altitudine. Var. placet sisymbrium ex gręco uocabulo deductũ esse, ut maluam et liliuʒ. Eius herbę succus ad excutiẽdum ex utero partum nõ paruam uim habere dĩ, ex quo etiaʒ Veneri grata putari potest, ut myrtus, de qua diximus supra.

VNA ta. di. est me. in. utranq;, inter Palilia, et Vinalia, unus dies est interpositus. Numina uulgares, hortaẽ puellas liberaliores sui corporis, ut Veneri libent, frequẽtesq; erant ad ędẽ Veneris Erycinę, q̃ e Sicilia Romã a M. Marcel. uictis Syracusis translata est, et apud portã Collinã ędes est illi consecrata, sub eadem appellatione ab Eryce monte Silicię, in quem dicũt conuersuʒ Erycẽ Veneris filiũ, et in eo ab Ænea Veneri matri tẽplum conditum. Diod. tñ inquit Erycẽ Veneris filiũ in monte urbes sui nominis cõdidisse. et in arce tẽplum matri dedicasse, q̃ Erycina dĩ. Et addit, Nunq̃ huius ueneratio tẽpli destitit, Æneas hic uota soluit, dona obtulit. Et Carthaginẽses, et Romani duces, et consules ad tẽplum ueniunt, positaq; seueritate ludunt. S. P. Q. R. instituit. xvi. Silicię urbes auꝝ conferre Veneri Erycinę, Milutesq; ducentos ad templi tutellam deputauit etc. Puellę uulga. o meretriculę. Celebrate numina Veneris, quasi sacrificate. Multa Venus, hoc est plurima uoluptas Venerea, nisi ita legas. Multa pro multum. Venus est apta quęstibus professarum, usui et lucro earum quę meretriciam ꝓfitentur artem. Poscite formam

mam thure dato, adolentes thura poscite forme decore, qui quidem dat a gratijs, q̃ ministre sunt Veneris. Et fa. po. quo formam laudet populus, et vobis faueat. Poscite blan. quibus iuuenes alliciatis.

Et ver. di. conuenientia. Ioco, Veneris filio, de quo superius dictum, et Horati. in Odis, Quam vo/lat circu̅ Iocus et Cu/pido. Iocus .n. est q al/licit. Alij legunt Loco

Date sisym. grata dn̄e, offerte sisymbria Veneri, que illi sacrata sunt. Sisymbrium (vt Pli. li. xx. inquit) siluestre a quibusdam tymbreu̅ appellatum pedali no̅ plus altitudine, quod in riguis nascit̄, simi le nasturtio est, vtru̅q; efficax aduersus acu/leata aialia. et in lib. xix. Sisymbrium inquit ferunt letissimum nasci/tur i puteor̄ parietibus, et circa piscinas, ac stagna

> Numina vulgares Veneris celebrate puelle,
> Multa professar̄ questibus apta Venus.
> Poscite thure dato formam, populiq; fauore̅,
> Poscite blanditias, dignaq; verba Ioco.
> Cumq; sua dn̄e date grata sisymbria myrto,
> Textaq; composita iuncea vincla rosa.
> Templa frequentari Colline p̄xima porte
> Nunc decet, a Siculo nomina colle tenet.
> Vtq; Syracusas Arethusidas abstulit armis
> Claudius, et bello te quoq; cepit Eryx,

Cum sua myrto, que est illi dicata.

IVNcea vincla, coronas, e rosis, sisymbrio, et simi bus, iunco supposito siue p̄texto. A Siculo no̅ia colle tenet, ab Eryce, vnde Venus fert̄ Roma̅ trans/lata monitu carminis Sibyllini, posteaq̃ Claudius Marcellus Syracusas et alia Sicilie oppida q̃ erant in p̄tate Carthaginensiu̅ expugnauit in Ecyre fa/num fuit Veneris, quod s̄m aliquos ab Ænea, s̄m alios Ab Eryce Veneris ac Bute, siue Neptuni filio p̄ditum singulari veneratione antiquitus colebat̄, re fertum mulier̄ frequentia (vt inquit Strabo) eius Dee ministerio dicatar̄. Id postea vetustate collapsum Claudius imperator, vt ex erario po. Ro. reficeretur auctor fuit, teste Suetonio. Fuit et Rome in Capito lio templu̅ Veneris Erycine, auctor Liuio, q scribit Qu. Fabium maximu̅ a Senatu postulasse, vt ede̅ eius Dee qua̅ dictator vouisset dedicari liceret, et creatos esse duum viros edibus dedicandis Attili um Menti, Fabium Veneri Erycine, que in Capi/tolio fuerunt vno canali decrete. Syracusas Are thusidas, oppidum Sicilie nobilissimum, de quo di ximus, apud ipsum fons est Arethusa. Claudius, Propertius, Qua Sicule victor telluris Claudius et qua Cesar ab humana cessit in astra via. Scio esse qui accipi Appium Claudiu̅ velint, qui Messanam obsessam obsidione liberauit, Hieroneq; ipulit ma gna cum strage suor̄ fugere Syracusas, qui tanta celeritate victus est, vt se prius victum q̃ hoste̅ vide ret fateret̄, q̄d nobis non placet. Accipiendus .n. est M. Claudius Marcellus, qui fuit Syracusar̄ glorio sissimus expugnator plurimaq; inde signa i vrbes reportauit, Egitq; in triumpho non homines tan tum, ver̄ et Deos, primusq; Hannibale̅ docuit vin ci posse. Constet ergo duos Claudios Sicilia̅ p̄tudis se, Appiu̅ Claudium et .lx. fere anno post Claudium Marcellu̅. Trāslata, Roma̅ e Sicilia. Festum Ve neris Vinalia, colit̄ quidem Venus Vinalior̄ die, sed Vinalia Ioui sunt sacra non Veneri. Amate hec

Fuit mater Lauinie, p̄p quam inter Æneam et Tur num nata sunt bella. Hetruscas Turnus adora t opes, diffisus suis auxilium petit a Mezentio, qui haud grauatim se Rutulis iunxit, teste Li. Clarus erat et c. hic (vt scripsit Cato in primo originu̅) Ru/tulis imperauit, vt sibi offerrent quas Dijs primiti as offerebant. Vnde a Virgi. dictus est con/te̅ptor Deor̄, q̄ diui/nos honores sibi exe/gisset. Latini (vt idem Cato auctor est) simi/lis imperij metu ita vouerunt, Iuppiter si tibi cordi est nos ea tibi dare potius q̃ Me ze̅tio nos victores fa/cias. Eum regem Var ro scripsit (vt Plinius refert) tulisse auxilium Rutulis p̄ Latinos vi/ni mercede, quod tum in Latino agro fuisset.

ET Vincla iun. tex. hoc est vincentes iuncos co̅/textos. Rosa co̅. i. corona̅ rosar̄ co̅positar̄, iu̅cis illigantibus p̄textar̄, Veneri ipsi dato. Nunc de. fre. tem. decet vos frequentes ire ad templa Veneris.

Proxima por. Col. que p̄pinqua sunt porte, que Collina dicta est, que et porta Salaria dicta supra colle̅ Quirinale̅. Tenet no̅ia a col. Si. vocat̄ edes Veneris Ericyne ab Eryce monte Sicilie, de q̃ Stra/bo inquit, Eryx quoq; collis excelsus habitat̄, i quo Ve neris templu̅ locatu̅ est q̄d singulari veneratione colit̄. Antiquitus mulier̄ frequentia refertu̅ illius mi/nisterio dicatar̄, q̄s et e Sicilia, et externis e regio̅i/bus multi locarant, hac vero te̅pestate, sicut et ipsa colonia viduata colonis est. Sic et templum deso/latum, et sanctor̄ hoi̅um copia deficit. Est et Ro/me ante porta̅ Collina̅ Dee huius edificiu̅, q̄ Vene/ris Erycine te̅plum dictitant. Cui cum ede sacra isi/gnis adiacit porticus. Hec ille. Et vt Clau. postq̃ M. Claudius, que̅ quinques p̄sulem Marci filiu̅ extitisse tradunt. Eiq; (sicuti Possidonius refert) cognomen q̄d Martiu̅ est primum ex familia fuisse Marcello. Exercitatione na̅q; bellicosus erat, robustus corpe, manu potens, natura ad dimicandu̅ vir arde̅s, q̄ illius certamina declarant. Acer, ac strenuus ad ce/teras vite partes humanus atq; modestus. Gallor̄ ducem singulari certamine fudit Spolia Ioui fere trio retulit. Primus Hannibale̅ vinci posse docuit. Syracusas expugnauit. In insidijs postea ab Hani/bale interceptus est. Abstulit ar. expugnauit. Sy/racusas Are. ab Arethusa Syracusan fontis nympha

Et dea te q̄s Eryx bel. et Eryce̅ monte̅ armis occu panit. Venus, Erycina. s. Est tra̅s. e Sicilia i vr/bem. Carmine vi. Sibyl. quasi translata a Roma nis monitis carmine sibyllino. Vinacis dixit p̄p Cu meam sibyllam, cui datu̅ erat tot annos viuere, q̄t partes harene palmis accepit, de quo in .xiiij. Met. et alias a nobis dictum. Et ma. co. in vr. stir. po/tius voluit coli in vrbe Roma. que a p̄ nepotibus Ænee p̄dita est. Cur igit̄ eam festum sit Veneris

Marginal notes: Festum Veneris agebat i — die vina lior̄ — Meze̅ti us cum Rutulis se iunxit — PAV. MAR. — An̄ por/ta̅ Colli/na̅ est te̅ plum Ve/neris

Quare Mesentius coniũxit secuȝ Turno ppter copiam vini habẽdaȝ

Carmine vinacis Venus est translata Sibyllę,
Inq; suę stirpis maluit vrbe coli.
Cur igitur festum Veneris Vinalia dicant,
Queritis, et quare sit Iouis ista dies.
Turnus, an Aeneas Latię gener esset Amatę.
Bellum erat, Hetruscas Turnus adorat opes.
Clarus erat sumptisq; ferox Mezentius armis,
Et vel equo magnus, vel pede maior.
Quem Rutuli, Turnusq; suis asciscere tentant
Partibus, hęc contra dux ita Thuscus ait.
Stat mihi nõ paruo virtus mea, vulnera testor
Armaq;, quę sparsi sanguine sępe meo.
Qui petis auxilium, non grandia diuide mecũ
Premia, de lacubus proxima musta tuis.

cur dies Iouis? el refert ipsam historiã. Quod Mezentius Hetruscorum rex veniens in auxilium Turni, Rutulorum sibi dari vinum pepigit. Aeneas vero Latinorum vinum Ioui vouit. Ex Dionysio tamen diximus fuisse Ascanium. Cur dicant igitur Vinalia festum Veneris, queritis cur Vinaliorum diem dicant Veneris festum esse. Et quare ista dies sit Iouis, nã Iouis celebritati destinata. Bellum erat armis, certabatur. An Turnus, rex Rutulorũ. An Aeneas esset gener Latię Amatę accipere deberet ĩ vxorem Lauiniam Latini regis, et Amatę reginę filiaȝ, nota est historia. Turnus adorat opes Hetru. orãdo supplex poscit Tyrrhenorum opeȝ, de quo Liuius, Turnus inquit, Rutuliq; diffisi rebus ad florẽtes opes Hetruscorum, Mesentiumq; eorum regem confugiunt, qui Cere opulento tum oppido imperitans, iam inde ab initio minime lętos, nouę origine vrbis, et tum nimio plusquam satis tutum esset accolis rem Troianã crescere ratus, haud grauatim socia arma Rutulis iunxit etc. Mezentius erat Clarus, illustris. Et ferox, seuus. Sumptis armis, cum sumpsisset arma ad pugnã. Et vel equo magnus, ingens erat et magnarum Virium, si pugnasset eques. Vel pede, maius prę se ferebat robur si pedes pugnasset. Quem, Mesentium. Rutuli et Tur. ipse Rutulorum rex. Tentant asciscere suis partibus, aduocare in suum auxilium, et iungere cum eo militiam. Econtra, quasi ex altera pte. Dux Thuscus, rex tyrrhenus. Ait ita, sic dixit.

ANT. FAN.

STAT mihi non paruo, constat sanguine ac multis vulneribus. Non grãdia pręmia, petimus exigua pmia si expendatur nostrę fortitudinis meritũ, Quã ve. Ae. ista ne. mi. callidũ suasiõis genus dicit. n. placiturũ hostibus Rutuloꝝ vt q̃ petit musta nõ cõseq̃t. Sane (vt Festus auc. ẽ) Aeneas pugnans cũ Mesẽtio, cũ nusq̃ apparuisset Indiges ab Ascanio appellatus est, cuius nomine etiam templum construxit. Hostica vindemia, Rutulorum meorum hostium musta. Cadit Mezentius ingens, secundum poetas non secundum historiam. Merito Ioui, qui fauit causę meliori, vnde Vinalia ei dicata sunt. Sex vbi quę restent luces Aprilis habebit In medio cursu tempora veris erunt, restent legendum est non restant, et est sensus, Cum Aprili sex tantum dies superfuerint, hoc est. vij. calen. in medio cursu ver erit. Tunc enim et Rubigalia celebrãtur, vt Pli. docet. Itaq; cauendũ est ne sexto die post Vinalia, hoc est iiii. calen. Maij puternus vel esse Veris medium, vel Rubigalia celebrari, ne vna cum Pli.

Hostica vĩdemia quę dicitur

Rubigalia

nobis Festus quoq; et Seruius aduersentur, qui scribunt septimo calen. Maias esse Rubigalia. Illud preterea sciendũ ne forte in veris dimensione fallamur, medium esse non solum quod ęque distat ab extremis, sed quod est inter extrema, atq; a principio ita discedit vt finem non attingat, item et manifestum, vt Sensit medios dilapsus in hostes, et Quãq̃ in media iã morte tenetur.

PAV. MAR.

VIRTVS, robur, et fortitudo mea. Stat pro constat. Mihi nõ puo, sed magno. Testor vulnera, quę suscepi ĩ bello, et quę quidem indicant nõ paruo mihi cõstitisse fuisse strenuũ et prestantem in bello. Et testor arma quę sępe sparsi sanguine meo sępe infeci cruore e vulneribus meis effuso. Qui petis auxilium, Turne et vos Rutuli, qui meam opem imploratis. Diuide mecum non grandia pmia, pxima musta de lacubus tuis, hoc est diuide mecum vina, quę pxima vindemia e vitibus tuis percipies, quod exiguum erit pręmiũ quasi et tamen eo exiguo ero contentus. De lacubus, de doliis per translationeȝ a lacunis, nã Var. inquit, Lacus lacuna magna vbi aqua contineri potest. Nulla mora est operę, non erit retardatio laboris, nam mox in bellum prodibo. Vestrum est dare, musta scilicet. Vincere est nostruȝ, ad nos pertinet parare vobis victoriaȝ. Quã velit Aeneas ista, musta vestra. Negata mihi, vellet Aeneas vos mihi nolle ea tradere quo vobis auxilio non esseȝ. Annuerant Rutuli, pmiserant se daturos. Mezẽtius induit arma, armauit se ad bellum cõtra Aeneam. Induit Aeneas, ipse etiam arma suscepit. Et alloquitur Iouem, anteq̃ in certamen cum Mezentio exiret, ita Iouem allocutus est. Hostica vindemia, fructus vindemię hostilis, hoc est musta Rutulorum. Vota est, voto pmissa. Regi Tyrrheno, Mezentio regi Hetruscorum, a Tyrrheno Atyos regis Meonię filio Thuscia Tyrrhenia dicta est. Tuo Iuppiter feres musta e palmite Latio, e vitibus Latinorum. nam Latium tibi ego vinum voueo. Vota me. va. vota Aenee, quę magis pia fuere, cũ Ioui vinum vouerit. Valent, quia sunt effectum consequuta. Cadit Mesentius ingens, ab Aenea singulari certamine peremptus. Atq; plangit, percutit. Humum, cum moreretur. Pectore indignanti, cum indignatione renitenti, cum ipsam animaȝ exhalaret. et in hoc poeta Virg. sequutus, q tradit Mezentium ab Aenea peremptum, cum id nõ cõstet. Sed ex historia habemus Ascanium a Mezẽtio obsessum, cum suis ex improuiso, castra hostilia adortum, Lausum Mezẽtii filium interemisse, tunc

Mezentium

Mezentium pacem, et pactionis iniisse cum Ascanio, Tybrimq; terminum vtrunsq; regni constitutum, Hetruscorum, scilicet et Latinorum. Venerat Aut. quo tempore vuę colliguntur. Sordidus, deturpatus. Calcatis vuis, calce p̄ssis, et p̄lo ad exprimenda musta. Debita vina redduntur merito Ioui, soluūtur vota, offerturq; vinum Ioui p̄merenti pro victoria Æneę p̄stita. Hinc ex hoc vino Ioui oblato. Dies est dicta Vinalia, non enim huiusmodi nomina festorū, p̄ferēda, nisi numero multitudinis, vt Saturnalia, Bacchanalia, Cerealia, Palilia. ideo dies dicta Vinalia, q̄a Vinaliorū celebritas refert eo die. Iuppiter vēdicat sibi illa, attribuit sibi eum diē. Et gaudet inesse suis festis, q̄ etiā illa sit in diebus suo numini cōstitutis,

[...]berls ter[...] nus [...]scorum Lati[...]rum

> Nulla mora est opi, vestrę dare. vincere nr̄m ē
> Quam velit Aeneas ista negata mihi.
> Annuerant Rutuli, Mezentius induit arma.
> Induit Aeneas, alloquiturq; Iouem.
> Hostica Tyrrheno vota est vindemia regi,
> Iuppiter e Latio palmite musta feres.
> Vota valent meliora, cadit Mezentius ingens,
> Atq; indignanti pectore plangit humum.
> Venerat Autumnus calcatis sordidus vuis,
> Redduntur merito debita vina Ioui.
> Dicta dies hinc est Vinalia, Iuppiter illā
> Vendicat, et festis gaudet inesse suis.
> Sex vbi, quę restent, luces Aprilis habebit.
> In medio cursu tempora veris erunt.

Sex vbi quę restāt. iiij. ca. Ma. hoc est. xxviij. die Apri. erit medietas veris, et heliacus Arietis occasus, nā totus iam a Sole abiit, et oritur Canis, de quo paulopost dicemus. et erūt Rubigalia, quę (vt Varro iq̄t) ab Rubigo dicta secūdū segetes huic Deo sacrificat, ne Rubigo occupet segetes. Agricolę antiq Rubigum dicūt Deum, et inuocabāt, vt idem Varro ostēdit li. pri. de rusti. De Rubigalibus Plinius ita inq̄t, Rubigalia Numa cōstituit anno regni sui. xi. q̄ nūc agūtur ad. vi. ca. Ma. q̄m̄ tunc fere segetes Rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinauit, Sole Tauri partem. x. obtinente, sicut tunc ferebat ratio, sed vera causa ē, q̄d post dies vndeuiginti ab ęqnoctio verno p̄ id q̄ triduū varia gentiū obseruatione in quarto calē. Maias Canis occidit. Sidus et p̄ se vehemēs, et cui p̄ occidere Caniculā necesse sit. hęc Pli. sed discrepat a poeta, cum alter dicat eo die Canem exoriri, alter occidere. et Plin. paulo ante eum locum occultari quoq; Canem. iiij. ca. Ma. ostendit. Ego ita acciperē Plinio vesperi occultari. Poetę vero mane exoriri. Iunius autem Moderatus pridie calen. Ma. cęlari Canem ostendit. Duo tamen Canes in cęlo figurātur. Canis et Prochiō. De quibus Higinius, Canis inquit leporem fugientem consequens. posterioribus pedibus clauditur ab hyemali circulo, pedem dextrum Orionis pene suo capite coniungēs, capite ad occasum spectans sed caput ad ęquinoctialem circulum tendit. occidit oriente, Sagittario. Exoriens autem cum Cancro. Is Canis habet in lingua stellā vnam, quę stella Canis appellatur. in capite autem alteram, quam nonnulli Syrion appellant. in vtrisq; auribus obscuras singulas, in pectore duas, in pede priore tres, inter scapulos tres, sinistro lūbo, vnā, in pede posteriore vnam in pede dextro vnam, in cauda q̄tuor. oio sunt. xix. Prochiō vero in lacteo circulo defixis pedibus ęqnoctialē circulum tangit. Spectat ad occasum, vt inter Geminos et Cācrum cōstitutus. Qui q̄ ante maiorem Canē exoritur, Procion est appellatus. Hic autem occidit exortu Capricorni. Exoritur cum Leone, sed est omnino stella rum numerus triū. hęc ille. Moderatus vero ostēdit Prociona exoriri mane iduum Quintilium et Caniculam oriri. xvi. calendarum Sextilium. Verum quia de Rubigine agebamus, id mali accidit, cū madefactos aquis culmos Solis calor adurit. et Plin. inquit, Frugū, vinearumq; malū, nullo minus noxium est Rubigo, frequētissimaq; hęc i roscido tractu, conuallibusq; ac perflatum non habentibus, e diuerso carent ea ventosa et excelsa.

Rubigalia a Numa Pō. [con]stituta [an]no re[gni] sui.

Procion orit die. xv. Iulii.

ET frustra pecudem quęres Athamantidos Helles, Aries hoc tempore et immergitur Oceano ante Solis occasum, et latet occasu heliaco magna ex parte, antiq̄ is in ortum feratur. Quod fieri necesse est Sole in Tauri fere parte septima constituto. Signaq; dant imbres, quia paulopost (vt scribit Columella) est fere Auster cum pluuia. Exoriturq; Canis, hic Canis de quo nunc agimus, quia (teste Macrobio) Tauro vicinus est, et oriri hoc tempore dicitur et occidere. Oritur quidem ortu cosmico, occidit heliaco, vnde et Columella Canem inquit cęlari vesperi pridie calen. Maias. et Virg. in Geor. Auratis aperit cum cornibus annum Taurus, et aduerso cadens Canis occidit astro. Neque enim placet q̄ Seruius dicit occidere Canem hoc tempore, quia post horam quartam diei cum Cācro in ortum feratur. Quis enim est qui eiusmodi occasum siderum tradit? Recte igitur sentit Macrobius docens Sole Taurum tenente non videri hunc Canem tectum lucis propinquitate, quod adeo verū est, vt Ouidius eundem Canem, quem Erigoneum vocat, mense Maio doceat in ortum ferri, quē heliacum dicimus. Scio quosdam esse nostrorum tēporum astronomos, qui stellam quandā in Scorpione Canem appellant, quę oriente Tauro occidat necesse est. Est et Canis qui Procion dicitur, quod sidus apud Romanos auctore Plin. nomen non habet, oriturq; idibus Iuliis, vt placet Columellę, qui etiam scribit Caniculam paulopost exoriri, quo tempore accenduntur Solis vapores, vt ait Pli. feruent maria, mouentur stagna, et vina in cellis fluctuant. Hęc habet in extrema lingua stellā vnā

ANT. FAN. Aries occidit. xvij. ca. Mai.

Canis ortus. vij. calē. Maias.

Sole Taurum tenente nō videri Canem

Procion

que dicitur Canis in capite, siue (vt quibusdaʒ placet) in ore aliam, quam Syrion vocant, vt Emisse protendit imagine lingue, stellam vnam ipsa Canis que dicitur altera summo stat capiti graio dicunt, quam Syrion acrem nomine. Festus auctor est esse Rome Catulariam portam sic appellataʒ, q̃ non longe ab ea ad placandum canicule sidus frugibus inimicum russe canes imolent, vt fruges flauescentes ad maturitatē pducerent̃. Hac mihi. Nomento Romam cū luce redire, Nomentum oppidum ē in Latio ad. x. siue. xv. ab vrbe lapidē, a quo via Nomentana nomē accepit. Eius meminit Vir. in. vi. Aenei. vt Hi tibi Nomētuʒ et Gabios, vrbēq; Fidenā. Hi Collatinis īponent mōtibus arces. Cādida tur. nō nulli candidati cum ad rem diuinam faciendam irent in lucem Rubigini ꝯsecratum, comitarenturq; Flaminē Quirinalē. Antique lu. Ru. e duodecim dies, qui maxime agricolaꝝ duces sunt (teste Var.) Robigus colebat̃, nō vt pdesset queadmodum Ceres, Liber, Iuppiter, ac bonus Euētus, sed ne obesset rubigine, quam Pli. maximaʒ segetum pestē, ac celeste frugū, vinearūq; malū appellat. Vnde illud est Vir. in. i. Geor. Mox et frumentis labor additus Vt mala culmos esset Rubigo. Et illud Columelle, Hinc mala Rubigo virides ne torreat herbas Sanguine lactentis catuli placat̃ et extis. Est aūt rubigo putredo q̃dam exedens ac perimens culmos, quā in vitibus carbūculuʒ vocant, cuiusq; nonnulli cām esse dixerunt rorem inustū Sole, qd̃ Plinius ex pte falsuʒ putat, eiusmodiq; putredinem frigore ꝯstare arbitrat̃, ac non fieri nisi interlunio plena ue Luna. Lege librum. xviij. nat. histo. Colebat̃ itaq; Rubigo vt Febris ac mala fortuna ne obesset (vt diximus) cuius fm̄ segetes sacrificabat̃, vt auctor est Varro. Eius ferie Rubigalia a Numa Pōpilio instituta sunt anno regni sui. xi. q̃ agunt̃ ad. vij. cal. Maij. q2 tunc fere segetes Rubigo occupat, qd̃ tp̄s Varro determinauit, Sole Tauri partē decimā obtinente, sicut tunc ferebat ratio. Hoc malū in tractu rosido, ꝯuallibusq; ac locis pflatum non hn̄tibus freq̄ntissimū est, in ventosis et excelsis nullū, quo siligo minus q̃ cetera frumenta picitat̃, qm̄ semp rectam hēt spicam, nec rorē ꝯtinet, q rubiginē faciat. Auertit̃ aūt lauri ramis ī aruo defixis, vt Pli. scribit, transitq; in eaꝝ folia ex aruis. Exta canis, ad placandū Canē celestē qui ī terdū frugibus nocet. Vnde russas canes diximus, imolari solitas ad catulariā portā. Aspera Ru. colebant et Rubigum Deū, quē et Robigum dicimus. Tremat, agitet a vento ne Rubigo noceat. Sideribus secundis, celi clementia et fauore. Si culmos Titan incalfacit vdos, vel cui repente Sol pluuie succedit, vel cum incoquit rorem.

Catularia porta

Nomētū Rubigis festū. vij. cal. Ma.

Rubigo Dea vñ eius festa die. xxv. Aprilis

Et frustra pecudē q̃res Athamantidos Helles,
Signaq; dant imbres, exoriturq; Canis.
Hac mihi Nomento Romā cum luce redirē,
Obstitit in media candida turba via.
Flamen in antique lucum rubiginis ibat,
Exta canis flammis, exta daturus o: is.
Protinus accessi, ritus ne nescius essem,
Edidit hec Flamen verba Quirine tuus.
Aspera rubigo parcas Cerealibus herbis,
Et tremat i summa lene cacumen humo.
Tu sata sideribus celi nutrita secundis
Crescere, dum fiant falcibus apta, sinas.
Vis tua nō leuis est, que tu frumenta notasti,
Moestus in amissis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuere, nec ībres,
Nec sic marmoreo pallet adusta gelu.

ET Frustra q̃res pecudem Helles Athamantidos, frustra requires Arietē Phryxi et Helles Athamātis Thebani filij, hoc. d. Tu non videbis iaʒ Arietē cum Sole orientem, nā totus nūc Taurus cū Sole oritur, et Aries iam antecessit. Dent si. imbres, quos eo tp̄e Aries inducit, ē Moderatus oñdit eo die Austruʒ cū pluuia. Et Ca. exo. de quo iam diximus. Hac mi. Nomento, cū poeta ex suburbano Romā rediret, vt ipse inq̄t, occurrentem turbaʒ habuit Rubigini sacrificaturā, cui sacerdos Caneʒ et ouē imolat. Cū hac luce, hoc die. Redirē, ego. Nomento Ro. Nomentum in via qua in Sabinos itur. ad. xv. ab vrbe lapidē. Candida tur. candidis induta vestibus. Obstitit, occurrens aut obuia mihi stetit in media via. Flamē, sacer. nam q a Grecis Stephenphori a Romanis Flamines dicti sunt, et a gestione pileoꝝ, et infulaꝝ hoc noie appellat̃, vt Dio. inquit, sed de his in scd̃o diximus. Ibat in antiquū lu. rubi. in lucū ab antiqs rubigini ꝯsecratū. Daturus flāmis exta Canis, daturus exta ouis, imolaturus Canē, et ouem, et itestina crematurus. Protinus ac. statim illuc iui. Ne essem ne. ri. vt discerem ritū et morem sacroꝝ. O Quiri. o Romule. Tuus Fla. tuus sacerdos, nam erat is Flamē Quirinalis. Edidit hec ver. s. Aspera Rubigo, orō Flāmis ad ipsam Rubiginē, quam p̄cat̃, vt segetibus parcat. Seuiat in arma, non in sata, aut rustica instrā, quo a colonis sibi vota soluant̃. Veꝝ (vt diximus) Rubigum Deū vocabant. et eidem sacrificabant. O Ru. aspe. par. her. Ce. noli attingere Cereales segetes. Et cacumen, segetum, aut herbarum Cerealium. Leue, politū a te non obsessuʒ. Tremat, impune agitet̃. In summa humo, in summitate telluris. Sinas, pmittas. Tu cre. sata, crescere et puenire ad maturitatem segetes. Nutrita, ipsa sata. Scd̃is side. celi, pspero sideꝝ cursu. Dum, vsq; quo. Fiant apta fal. matura sint, et falce secari possint. Vis tua non leuis ē, sed grauis, nā magni momenti. Colonus moe. tristis. Habet illa fru. in amissis, q2 iā amissa existimat. Que tu notasti, corrupisti. Nam statim

PAV. MAR

Canis ouis imolant canicul

Deus Rubigus ar sacrificabant

cum

cū fuerint fruges scabra rubigine lesę. Cogit amissas flere colonus opes. Nec vē.no. tm̄ Ce.nō sunt tam noxij frugibus Cereris vēti. Nec im.pluuię. Nec sic pal.ipsa Ceres, hoc est ipsa seges. Adusta ge.mar.quasi nec pruinę, nec glacies tm̄ nocent. Quātū, si Ti.Sol. Incalfacit, calefacit. Culmos vdos, madidos, tunc enim gignit rubigo, cū madidi culmi segetis nimio Solis calore desiccant, et ideo inquit. Tunc Di. tre. Rubigo timēda. Est lo.irę tuę, qz tunc tua ira sęuit in segetes. Parce pre.et noli in segetes sęuire. Aufer remoue. Mãus sca. asperas. A Messi. a frugibus. Neue no. cul.noli nocere segetibus. Sat ē posse no. vt in Heroidibus, Perdere posse sat ē si quē iuuat ipsa potestas. Sic nunc satis sit pos se ledere.

Ceres p segete

ANT. FAN.

Amplectere fer. nō oē ferꝝ, sed qḋ pnitiosum est, vt bellicum. Otia mun.agit, Cęsaꝝ prudentia ē virtute. Inqnet ar.si.a sinendo situs nomen accepit. Seruius situm vocat lanuginē ex humore pcreatam. Hic est sordes et squallor quē ferrum ꝓhit longa pace intactum. Absenti, qz nocet Rubigo cum adest, nec rogat, vt adsit vti Ceres et Copia. Acerra, sarcula thuraria, licet ēt aliud significet. Obscoenę ca.a cuius sacris abhorret animus. Est ca.Ica.di.deest quem, vt Vrbs antiqua fuit Tyrij tenuere coloni Carthago. Canis Icarius est cuius ductu Erigone pr̄is Icari cadauer inuenit, qui cum acceptū a Libero patre vinū pastoribus potandū exhibuisset ab his interfectus est, q ebrij facti putauerunt se veneno fuisse tentatos. Hūc Propertius Icaꝝ vocat, vt Icare Cecropijs merito iugulate colonis. Alij Icariū, a quo Statius in Thebaide vitiū vmbram Icariā vocat, is receptus in cęluz Bootę nomen accepit, vbi Erigone virgo, Canis āt eodem quo prius noīe appellat. Hunc qdā ferunt Himerā dcm̄, cuius ductu cum Erigone patrez inuenisset a pastoribus interfectū, ipsa sibi mortem ꝯsciuit, cui canis spū parentauit, quē qdam scripserunt se in puteum deiecisse Anygꝝ dictum, h̄ est sine humore, ꝙ nemo postea eius aqs vsus fuerit. Erigone aristā ferre in cęlo dr̄, auctore Mac. q̄ fructibus curuat. Eam esse iustitiā credunt, q̄ sola facit nascentes fructus ad vsus hoīum ꝓuenire. Eādē et pudorē e terris ęnea ętate fugisse ad supos Hesiodus auctor ē. Sane Bacchus apud Statiū in Thebaide suā Erigonē vocat ob Icaꝝ patrem. Vñ olī in honorē Erigones Libero rē diuinam faciebant.

Himerā

Erigone

PAV. MAR.

Nec sternas se.non deijcias in humū fruges.

Quantum si culmos Titan incalfacit vdos,
Tunc locus est irę Diua timenda tuę.
Parce ꝑcor, scabrasq; manus a messibus aufer.
Neue noce cultis, posse nocere sat est.
Nec teneras segetes, sed duꝝ āplectere ferrum,
Quodq; potest alios perdere, perde prius.
Vtilius gladios, & tela nocentia carpes,
Nil opus est illis, otia mundus agit.
Sarcula nunc, durusq; bidēs, & vomer adūcus
Ruris opes niteant, inquinet arma situs.
Conatusq; aliquis vagina ducere ferrum,
Astrictum longa sentiat esse mora.
At tu ne viola Cererem, semperq; colonus
Absenti possit soluere vota tibi.
Dixerat, a dextra villis mantile solutis
Cumq; meri patera thuris acerra fuit.

Sed am. duꝝ ferꝝ, quasi abrodas bellica instra exitialia. Perde pri. potius q̄ segetes ꝑdas qḋ pōt alios ꝑdere, ferꝝ quo necant hoīes. Vtilius car. rodes. Gladios et te.no.arma ipsa pnitiosa. Nil opus est il.armis, iō ea abrodas. Mundus agit otia, quasi q in orbe sunt otiosaz vitā agunt ab oī belloꝝ tumultu vocātem. Niteant nunc opes ru.nitida et splēdida sint rustica instrumenta. Sarcula, quę a sarriēdo dicta sunt. Crates sunt illę dentatę, quę sup trahunt satis. Hora. Gaudentē patrio findere sarculo agros. Et durus bi.et adūcus, curuus. Vomer, niteant hęc et alia instrumenta, quorum vsus est ad ꝑscidēdā, euertendamq; terraz. Vir. Sulco atritus splēdescere vomer, et vomeꝝ quatuor genera ondit Pli. cultruz, rostratum, porrectū, in mucronē fastigiatum. Situs, squallor, et putredo. Inqnet, cōmaculet. Arma, bellica, et non Cerealia. Et co.ali. du.fer.va.cum gladium exerere e vagina volet. Sentiat esse astri. lon.mo. cognoscat rubigine ꝑssum et in vagina hęrentem, vt facile exeri non possit. At tu, Rubigo. Ne viola Ce.noli corrūpere Cerealia dona. Et co.pos.sem. sol.ti.vo.absen. vt nuncupata vota tibi non lędēti fruges soluat. Hęc verba a Flamine Quirinali ꝑferebant, deinde imolauit Rubigini, adhibito ēt in sacris thure et mero. Varro in re rustica cū.xij. Deos inuocare doceat, q facientes adiuuant, inqt, Quarto loco Robiguz, at Florā, qbus ꝓpitijs, neq; Robigo frumenta, neq; arbores corrūpit, neq; nō tēpestiue florēt. Itaq; publice Robigo, ferie Robigalia, Florę ludi Floralia instituti. Dixerat, Flamē. A dex.illius fuit. Mantile vil.so.non iplicitis, aut nodosis, naz vt apud Vir. tonsisq; ferunt mātilia villis, sed solutis. Et fu.acer.thu cū pa.me.thus et meꝝ adhibebāt in his focis, vt in cęteris veluti ondimus. Acerram Pōpeius esse inqt arā, quę ante mortuū poni solebat, in q̄ odores incendebant, et asserit alios dicere Arculā eē thurariā.s.vbi thus reponebāt. Patera, poculū est. Virg.in.ij.Geor. Hic laticis q̄lem pateris libamus et auro, et in Ænei. Impleuitq; mero pateram. Dedit thu.et vi.so.thus et meꝝ flāmis iniecit. Et fi.bi.exta ouis fibras ꝓ extis posuit, quę erant in bimatu, ea quoq; cremant. Vidimus, itidem dari flāmis. Turpia exta, intestina. Canis ob.turpi. Turpia et obscoena iō dixit, q cū de more non esset canem imolare, turpiora illa videbant, quę in assiduo vsu non erant, et et illud ad

Sarcula Crates

Flamē q Vinalia agebat sacra Rubigini Ludi floralia istē tuti ē vñ

Acerra qd sit Arcula thuraria

Thura focis, vinumq; dedit; fibrasq; bibentis,
Turpiaq; obscoenę vidimus exta canis.
Tu3 mihi, cur detur sacris noua victima q̃ris,
(Quęsieram) causam percipe Flamen ait.
Est canis (Icarium dicunt) quo sidere moto
Tota sitit tellus, prȩripiturq; seges.
Pro cane sidereo, canis hic imponitur arȩ,
Et, quare fiat, nil, nisi nomen, habet.
Cu3 Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto
Sustulit immenso ter Iubar orbe suum.
Mille venit variis florꝯ Dea nexa coronis,
Scȩna ioci morem liberioris habet.
Exit & in Maias Festum Florale calendas,
Tunc repetā, nunc me grandius vrget opus.
Aufert Vesta diem, cognati Vesta recepta est.
Limine, sic iusti constituere patres.

De Caniculę ortu et eius effectibus

dītur, qd in epulas nō mactabat, et nouū illud sacrificij genꝯ obscoenū videbat. Tūc Flamē ait q̃ris cur noua, inusitata. Victima det canis, cur p̄ter morē canis imolet. Quęsierā, ego scʒ illud a Flamine. Percipe cām rationē huius rei. Est canis Icariū, imolari canē pro Caniculę sidere, cuius exortu (vt Pli. inqt) accendi Solis vaporē quis ignos rat. Cuius sideris effectus amplissimi in terrā sentiunt. Feruēt maria, exoriente eo fluctuant in cellis vina, mouent stagna, et reliqua. Mactat igitur huic canis nulla alia rōne, nisi quia cęlestis sideris nomē retinet. Et canis, in cęlo scʒ. Dicūt Icariū, ferūt eē canem Icari, q interfectus fuit a pastoribus epoto, qd' is dederat, vino. Cuius filia Erigōe laqueo se suspēdit, et canis se in Anygru3 puteū deiecit, misertus Iuppiter cęlo locauit. Alij putāt canē fuisse Europe. Alij Orionis, sed hęc cumulatius ab Higinio referunt. Quo sidere moto, cū mouet in ipso ortu. Tota tellus sitit, pp ignes, quos effundit. Et seges prȩripitur, cū arescat nimio calore. Hic canis imponit arȩ, immolat. Pro cane sidereo, p ipso sidere. Et q̃re fiat qua rōne imolet. Nil h3 nisi nomē, vt in cęlo sidus, ita hoc in terris aial canis vocat, et pp nomē canis cani mactat.

ANT. FAN.

PHRygis Assaraci, licet poetis nō solū minuere, et augere, vt diximus, sed ēt mutare vocabula. Vñ hic Assaracū p priamo accipiamus necesse est. Tithonus enim, cuius vxor Aurora est, fuit Laomedontis filius, ac Priami frater. Sustulit ter Iubar. iiij. calē. Maias docet Floralia celebrari, nec non et ineūte Maio, de qbus in sequēti libro latius tractabitur. Loci liberioris, Martialis, Nosses iocosȩ dulce cū sacrꝯ Florȩ. Ouidi. infra, Mater ades florꝯ ludis celebrata iocosis. Aufert Vesta diē, vendicat sibi hunc diē Vesta sacrata in ędibus, quas Augustus habuit in palatio, et incēdio absumptas restituit. vt Vestaq; cęsareos inter sacrata penates. Fuit et in earum parte Apollinis templū structū ab Augusto et admirandis operibus exornatū, vt Iosephus tradit. Vñ illud ē, Et cū Cęsarea tu Phoebe domestice Vesta. Et illud, Scripta Palatinus q̃cunq; reponit Apollo. Suetonius in Augusto, templū Apollinis in ea parte Palatinę domus excitauit, quā fulmine ictā desiderari adeo aruspices p̄nunciarāt. Habitauit aūt Augustus (teste eodē Suetonio) primo iuxta forum Romanum. Postea in palatio, vbi exornauit ędes Apollinis porticibus, et biblyotheca latina, grȩcaq;, in qua fuisse cossonū Apollinis cōstat. l. pedū, dubium q̃re nobiliorē an pulchritudine. Habuit idem

Floralia .iiij. calē. Maias Vestę festu3. iiij. calendas Maias

Apollinis templū i palatio

templū cortinas aureas, quas Augustus cōflatis olbus argenteis statuis sibi positis Deo dicauit. item3 Lychnū pensilē arboris modo mala ferentis lucētē quā Alexander (vt inquit Plinius) ceperat expugnatione Thebarꝯ. Cognati, Augusti. vt Ortus ab Ænee tangit cognata sacerdos Numina cognatum Vesta tuere caput.

CVM Priami, tertio die a Robigalibus hoc est pridie calen. Maias .i. vltimo die Aprilis, erunt Floralia. Verum Floraliorꝯ celebritas transfertur in calen. Maias, cum sit pridie calen. sacrificandum Vestę, et Apollini in palatio, in sacellis ab Augusto cōsecratis, iunctis suis ędibus. Templū enim Apollinis (vt trāquillus inqt) ea parte Palatinę domus excitauit, quā fulmine ictā desiderari adeo haruspices p̄nunciarāt. Addita porticus cum biblyotheca latina, grȩcaq;, quo loco iam senior sępe etiā senatū habuit, Decuriasq; iudicū recognouit. Sed de ea nos plura in Tristibus diximus. et de vesta dicemus in sexto.

Cum cōiux Tithonia, Aurora Tithoni vxor. Relicto fratre Priami, relicto Tithono Laomedontis filio, sic Priami fratre. Et erat hic locus deprauatus, cum ita legeretur. Cum Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto, et omnibus constat Tithonū nō fuisse fratrem assaraci, sed Priami. assaracus enim fuit filius Trois, et frater Ili, et patruus Laomedontis, ex quo Priamus et Tithonus nati sunt. Nos ita locu3 emēdauimus. Cū Priami cōiux Tithonia fratre relicto. Ter sustulit, eleuauit. Immenso orbe Iubar, splendorē suum. nisi referas ad Luciferꝯ. vt illud Virg. It portis Iubare exorto, sed hoc in primo diximus, id nunc dicit tertio die a Robigalibus. Venit Dea florꝯ, Flora ipsa. Nexa, coronatā. Varijs coronis, variorꝯ florꝯ sertis. Scęna, theatrum vbi scęna est, de quo superius. Habet morē loci liberioris, lasciuię licētioris, q̄ referet in ipsis ludis. de quo in sequēti libro dicetur. Festū Florale exit in calen. Maias, differtur in sequentē diem. nam p̄pter cōsecrata ab Augusto sacella Apollini, et Vestę sacrificatur. Tunc, tum de calendis Maijs agam. Repetam Floralia ipsa. Nunc vrget, cogit me. Grādius, maius opus. nam maiora numina Apollinis et Vestę, quā Florę. Vesta est recepta limine cognati, in ędibus Augusti Palatini, vbi est illi sacellū consecratum. Cognatā domū, Iuliā Vestę dicit, quod ostendimus in superiore libro. Sic cōstituere iusti senes, Iustus senatus, nā consecratus locus ex senatus auctoritate. Phoebus habet partē, cū eius templum

Augusti ędes in palatio

PAV. MAR. Floralia sunt die vltimo Aprilis

Apollini et Vestę sacrificatur cal. Maij

occupet

occupet partem Palatinę domus. Altera hęc ROTVNDA pars. Cessit Vestę, nam et partem ędium eius templum occupat. Ipse tertius, Augustus. Tenet quod superest illis, eā ędium partem, quaꝫ duo illa templa non occupant.

ANT. FAN.

STAte Palatinę laurus, prętextaq; quercus. Stet domus, nata est Laurus eo die, quo natus est Augustus i palatio, vt auctor ē Seruius, vnde triumphātes coronari consueuerunt. Sed ante ianuam ędium Augusti non dubitamus plures fuisse lauros, et inter eas mediam quercum, quod et hic Palatinę laurus numero plurium dicuntur, et alibi legimus, Postibus augustis eadem fidissima custos Ante fores stabis, mediamq; tuebere quercuꝫ. Nam si vna esset laurus, non mediā sed vel lęuam, vel dextrā, vel sacram quercum diceret, aut aliquid tale. De lauro ipse alibi, Cur tamen apposita velatur ianua lauro Cigit et augustas arbor opaca comas? An q: perpetuos meruit domus ista triumphos, An q: Leucadio semper amata Deo est? Fuit et laurus in Capitolio iuxta q̄rcum, vnde coronę certaminibus dabantur. Æternos tres habet vna Deos, Vestam, Apollinem, et Augustum, qui viuēs meruit diuinos honores, vt Pręsenti tibi maturos largimur honores, Iurandasq; tuum per nomen ponimus aras. Huic imperatori pręstātissimo, quē secessus maritimi pręcipue delectarunt dici non potest quantum vrbs Fani Fortunę mea p̄ria debeat, quod hoc loco silentio p̄terire nō possumus. Ea enim vna est e duo de triginta colonijs, q̄bus deductis Italiam ab Augusto frequentatam, operibusq;, ac vectigalibus publicis excultam accipimus, vt Suetonius tradit. Vnde Pomponius Mela eam vrbem Fanestrem coloniam vocat, vbi videre licet Diui Augusti moenia vetustissima, hinc integra, illinc magna ex parte diruta bello Gottoꝝ, necnon et turres exporrectas circiter octo ac viginti, portamq; mirā (vt ita dixerim) atq; magnificaꝫ structam eo genere lapidis, quod Tyburtinuꝫ vocant, cui ego nullam fere ipsius vrbis Romę portarum p̄ferendam existimauerim, quę oīa nemo dubitauerit constitisse ducentum millibus nummum auri, quos hodie Venetos appellamus. Accedit ad hęc aquę ductus q̄to Dij imortales ipendio, q̄t et quibus puteis, q̄bus fornicibus cameratus, itē cloacę Romanis simillimę, ac tres in agro Fanensi pontes, quorum eminentissimus cernitur in via Flaminia ad agri forum Semproniensium, ac Fanensium fines. Nec mirum, constat enim Augustum cum vias Italię triumphalibus viris ex manubiali pecunia sternendas distribueret, quo facilius vrbs vndiq; adiretur Flaminiam viam Arimino tenus muniendam sibi desumpsisse. Eam ad mare superū excipit portā Fanensis, cuius modo fecimus mentionem, ad quaꝫ proxime repertus est nummus aureus ab Augusto percussus, ex vna quidem parte expressa eius Imperatoris effigie non multuꝫ ętate prouecti, ex altera sphynge hac inscriptione, Augustus Diui filius tribunitię potestatis. xvij. Eius portę titulum hic subijcimus, ne forte nos quispiā existimet fabulari, quem olym Cyriacus ille Anconites vir inclytus, et vetustarum rerum solertissimus indagator magno Fanensium ciuium conuentu legit nobis pueris, atq; interpretatus est, cuꝫ exultaret maiorem in modum, perinde ac eius opera semisepulta Fanensium gloria reuiuisset. Erant enim ęreę literę, atq; auratę pedali altitudine, ac tanti Imperatoris maiestati, atq; operis cōgruentes. Imp. Cęsar. Diui. F. Augusti. pōtifex. Max. cos. xiij. tribunitię potestatis. xxxij. imp. xxvi. pater patrię murum dedit. curante. L. Turcio secundo Aproniani. pręf. vrb. fil. Asterio. v. c. corr. Flam. et Piceni.

Laurus in Palatio vnde triumphātes coronabanē. Quercus media

Fanum fortunę coloniā August. freqntauit

Fani breuis descriptio ē laus

De nummo aureo inuento Fani cū capite Augusti Cęsaris & sphynge

Portę Fanensis inscriptio antiq̄ssi.

> Phoebus habet partē, Vestę pars altera cessit,
> Quod superest illis, tertius ipse tenet.
> State Palatinę laurus, pretextaq; quercus,
> Stet domus, ęternos tres habet vna Deos.

PAV. MAR.

STAte, quasi ęternę estote. Laurus et quercus prętexta, ornata et cincta hinc inde lauris, aut prętexta coronis. Erat enim quercus illa Palatina, cum lauris ante fores ędium Augusti. in Meta. Ante fores stabis mediamq; tuebere quercum. Et in Tristibus de ea domo, Et Iouis hęc dixi domus est, quod vt esse putarem, Augurium menti quernā corona dabat. Et postea, Cur tamen apposita velat ianua lauro, Cingit et Augustas arbor opaca comas. An q: perpetuos meruit domus ista triumphos, An q: Leucadio semper amata Deo. Ipsa ne quod festa est, an quod facit omnia festa. Quam tribuit terris, pacis an ista nota est. Vtq; viret laurus semper, nec fronde caduca carpitur, ęternum sic habet illa decus et reliqua. Stet domus perpetua sit. Vna domus habet tres ęternos Deos, Augustum, Apollinem, Vestam.

Finis interpretationis quarti libri.

IVLII FERETTI RHAVENNATIS EPIGRAMMA AD LECTOREM.

> Scripserit hęc Naso bissenis ante libellis,
> Quę fuerant longo tempore lapsa situ.
> Altera pars ęuo detrita est. Inuida partem
> Gallica barbaries sustulit, atq; cremat.
> Sex claros tantum Nasonis cerne libellos,
> In quibus apparent acta vetusta patrum.
> Fastorum quoscunq; dies celestia signa
> Cum causis rerum ponit et historias.
> Extarent vtinam totidemq; volumina, posses
> Noscere non istis cognita temporibus
> Tu solitus noctu musis incumbere lector
> Pernosces quantum conferat istud opus.

ANTONII FANEN. ET PAVLI MAR. IN QUINtum Pu. Oui. Naso. Fastorum librum Enarrationes.

ANTO. FAN.

QVęritis vnde putem Maio data nomina mensi. De huius mēsis nomine magna dissensio est iter auctores, teste Macrob. Cum quidā putent a maioribus Maium nominatu3 vt diximus in primo huius operis libro. Nōnulli Maium Deum apud Tusculanos Iouem esse, atq; inde ad Romanos transisse cōmemorent. Cingius a Maia dictum existimauit vxorem Vulcani, cui Flamen vulcanalis calen. Ma. re3 diuinam faciebat. Licet Piso eam Maiestā non Maia3 voluerit appellari. Alij (vt scribit Plu. in Numa) a Maia matre Mercu. Maio nomen inditū putant, ꝙ hoc mense mercatores oēs Maię pariter et Mercurio sacrificarent, quoru3 alteri hoc est Mercurio idibus Maijs ędes dedicata est, auctore Festo, quem Deum q dam eo die natū volunt, vt Maię Mercurium creastis idus. Alij affirmant Maiam quę hoc mense colebatur terram esse dictam a magnitudine, cui Corne. Labeo scripsit (vt Mac. refert) ędem calen. Maijs esse dedicatam, eandemq; esse Bonam Deam, et Faunam, Opem ac Fatuam dici. Bonam ꝙ omnium nobis ad victum bonoꝝ cā est. Faunā ꝙ omni vsui animantium fauet. Opem ꝙ eius auxilio vita cōstet. Fatua3 a fando. Vnde in sacris ei Mercurius iungebatur, quia vox nascenti homini terrę cōtactu datur. Infantes enim partu editi nō prius vocem edunt. q̄ attigerint terrā. Oui. aūt hoc loco aliā q̄ iā opinionē affert putātiū a maiestate Maio datum eē vocabulū, q̄ magnitudine dicta est, auctore Festo, q ēt docet Maiū ligua Osca messiū appellatū. Liqdo, manifeste. In o terminat id aduerbiū vt falso. Copiaq; ip. no. multitudo cāꝝ facit vt hęream sicuti viator interdū, vbi puenit ad triuia, vel q̄driuia. Dicite q̄ fon. &c. bn̄ in re difficili musaꝝ q̄rit auxiliū, q̄ (vt diximus) a nōnullis putantur Iouis et memorię filię, dn̄rq; mō Pierides a Pieria vbi natę sunt, q̄uis qdā secūdū fabulas aliter tradāt. Mō Heliconiades ab Helicōe. Mō Thespiades a Thespis oppido Boeotię. Mō Hippocrēides a potis hippocrinis eiusdē regiōis fonte, vt a Liberto q locus ē Thracię Libetrides. itē Castalides a fonte Castalio. et Aganippides ab Agāippe, quē fontē eē in Boeotia musis sacrum dn̄t, vnde illud est Iuue. Cū desertis Aganippes vallibus esuriens migraret i atria Chilo. Is fons ab equo Pegaso nomen traxit.

Maia eadem dr̄ Bōa Dea et Faūa et Ops et Fatua

Musaꝝ nomina

P. OVIDII NASONIS FASTORVM LIBER QVINTVS.

QVęritis vn̄ putē Maio data noīa mensi,
Non satis est liquido cognita causa mihi.
Vt stat, et incertus qua sit sibi nescit eundum,
Cum videt ex omni parte viator iter,
Sic, quia posse datur diuersas reddere causas,
Quo ferar ignoro, copiaq; ipsa nocet.

PAV. MAR.

QVemadmodum et Hippocrene. Nota est fabula. Veritis vn̄ pute3 ma. da. nomē. Maiū Romulus tertiū posuit, de cuius noīe iter auctore lata dissensio ē. Nā Fuluius nobilior in Fastis, quos in ęde Herc. et Musaꝝ posuit, Romulū dicit postq̄ populū in maiores, iuniores q; diuisit, altera pars cōsilio, altera armis rēp. tuerent i honorē vtriusq; ptis hūc Maiū, sequentē Iuniū vocasse. Sūt q hūc mē se3 ad nostros Fastos a Tusculanis transisse commemorēt. Apud quos nūc quoq; vocatur Deus Maius q est Iuppiter a magnitudine, sc3 et maiestate, dictus. Cingius mensem putat nominatū a Maia, quā Vulcani vxorē dicit. Argumentoq; vtit, ꝙ Flamē vulcanalis ca. Ma. huic Deę rē diuinā facit. Sed piso vxorē Vulcani maiestā nō Maiā dicit vocari. Cōtēdūt alij Maiā Mer. matrem mēsi nomē dedisse. Hic maxie pbātes, q hic mense mercatores oēs Maię piter, Mercurioq; sacrificant. Affirmāt qdā qbus Cor. Labeo cōsentit, hāc Maia3, cui mēse Maio res diuina celebratur terram esse, hęc adeptū nomen a magnitudine. Sicut et mater magna in sacris vocatur, assertionēq; existimationis suę etiam hinc colligūt, quos sus pgnans ei mactatur ꝙ hostia est ꝑpria terrę, et Mercuriū ideo illi in sacris adiūgi dicūt, quia vox nascēti hoi terrę cōtactu dat. Scimus aūt Mercuriū vocis et sermonis potente3. Auctor est Corne. Labeo, huic Maię. i. terrę ędē ca. Ma. dedicatā sub noie Bonę Deę, et eandem esse Bonā Deā et terrā, ex ipso ritu occultiore sacroꝝ doceri posse cōfirmat, sed de bona Dea paulo inferius dicemus. Hęc ex Theodosio. Plu. Maiū a Maia vocari asserit, q Mercu. sacer sit. et subdit, Iuniū vero ab anni tpe. Sūt ēt, q hosce ab ętate maioꝝ

Varia est opinio vn̄ dicat Maius a Maia an a maioribus an a maiestate

Dicite quę fontes Aganippidos Hippocrenes
Grata Medusęi signa tenetis equi.
Dissensere Deę, quarum Polyhymnia coepit
Prima, silent alię, dictaq; mente notant.
Post chaos, vt primũ data sunt tria corpa mũ
Inq; noua spẽs, omne recessit opus. (do,
Pondere terra suo subsedit, & ęquora traxit,
At cęlum leuitas in loca summa tulit.
Sol quoq; cum stellis nulla grauitate retẽtus,
Et vos lunares exilijstis equi.
Sed neq; terra diu cęlo, neq; cętera Phoebo
Sidera cedebant, par erat omnis honor.
Sępe aliquis solio, quod tu Saturne tenebas,
Ausus de media plebe sedere Deus.
Et latus Oceano quisq; Deus aduena iunxit,
Tethys & extremo sępe recepta loco est.

et lunfore cognominatos dicãt. Poeta aũt de origi ne mensis dubiũ se esse ostẽdit, pp cãrũ copiã, q̃ sese offert. Quare a musę petit, vt certior causa referat. Queritis vñ, a q̃ cã. Putẽ, ego. Data no. ma. mẽ. q̃ rõne Romulus tertio loco a se mẽsem institutuz Maiũ noiauerit. Cã, ipsius nois. Nõ sa. li. nõ satis apte et dilucide. Est cog. mi. q nescio verisimã cãm. Vt viator cũ videt iter ex oi pte, sicut ille q in itinere est, cũ appulerit cõpitis, vbi ptes simul vię ɔueniũt. Stat hęret, vel subsistit. Et in certus, dubius. Qua sit eũ, quod iter teneat. Sic ego ignoro quo se. q̃si quã potissimũ opinionẽ seq̃r, et quã veriorez esse cãm dicã. Quia datur posse reddere diuersas cãs, posse afferre varia huius nois rõnes. Et ipsa. co. no. q̃ reddit me dubium, et alio loco, In opẽ me copia fecit. Dicite vos scz musę. Quę tenetis fontes Aganippidos hippocrenes, fontez Pegaseũ in Helicõe. Verũ ĩfra verticẽ Acrochoriti Pyrenẽ fontẽ adesse inqt Stra. et famã esse equũ Pegasum, cũ potaret eo in loco a Bellorophõte deprehẽsum fuisse. Alatũ inquã caballũ e Medusę ceruice, et de Gorgõis execto gutture psilientẽ. Vulgatũ ẽ etiã caballinũ in Heliconẽ fontẽ erupisse, cũ subitaz ibi rupẽ feriret vngula. Hęc ille. Hũc ergo fontẽ in Helicone Aganippẽ multi vocauere, ex ἀγαν, qđ est valde, et ἵππος equus, q̃si pprie. sit eq. h̃ est ab equo factus, dr̃ ẽt Aganippis. Aganippidos, vt h̃ in loco, et Aganippe Aganippes. Iuue. Cũ desertis Aganippes Vallibus esuriens migraret in atria Clio. Appellauerunt ẽt ipsum fontẽ Hippocrenẽ, nã Hippos equus, crene fons. Verũ volũt alij Hippocrenẽ alterum ab Aganippe fontẽ esse ĩ Boeotia, sed ob ipsum nomẽ datũ eẽ locũ poetis. vt p Pegaso Hippocrenẽ diceret. Poeta vtrũq; p abũdãtiã dixit. Dicite vos musę q̃ tenetis fontes fontis Caballini, fontẽ Pegaseũ in Helicone. Grata signa, vestigia. Eq Medusęi, e sanguine Medusę nati, aut signa monumẽta eq, quo vngula terram effodiente erupit aqua.

QVA rũ Poly. coe. prima hęc musa interdum Polymnia dr̃. interpretaturq; multa memoria, fertur q; agriculturã inuenisse. Vnde rei vetustissimę narrationẽ recte huic tribuit. Nihil. n. ẽ antiquius elemẽtorũ cõfusione, q̃ dicit chaos vnde Polymnia exordiũ sumit. vt ostẽdat Maij nomẽ a maiestate deductũ. Eadem musa vt h̃ loco ẽt Polyhymnia dicit, cũ Gręci eã Polyhymniaz vocẽt a multa laude vel cãtu. Tria cor. atq elemẽta nõ tria, sed q̃tuor sunt in q̃ digestũ est antiqssimũ chaos. Sed sunt qui cęlũ noie aerẽ et ęthere cõplectunt, vt Oui. h̃ loco. Item

ANT. FAN. Polyhymnia

Vir. vt Principio cęlum ac terras, camposq; liquentes. In no. spẽs, in elementa, quę sunt mẽbra anti quę ɔfusionis, vel in formas. Nec cę. Phoe. Si ce. inferiora p̃stantioribus nullũ honorem et reuerẽtiam exhibebant. Oceano, cui cedendum erat, vt parenti. Nam et Home. ait, Oceanonte theon genesin. Et Vir. Oceanum prẽm reũ. Thetis, Achillis mr̃em hic accipias necesse est, vt oñdit q̃titas syllabarũ. Et non est Deaũ infima q̃uis nupserit Peleo. Corpora le. ipo. to. iuncti sunt legitimo mr̃imonio. Vult enim Reuerentiã nupsisse Honori, et Maiestatẽ eẽ honoris ac Reuerentię filiã. Is. n. censet oĩuz maxĩus, quẽ oẽs Honore ac reuerentia p̃sequunt. Vnde illud est, Maiestas ɔuenit ipsa Deo. Sillius de Hãnibale, Tot bellis q̃sita viro tot cędibus armat Maiestas ęterna ducem. Vale. Maxi. Maiestatẽ esse inqt longũ ac btm̃ honorẽ sine onere. Ea recte mundũ vniuersum tẽperare dr̃, qm̃ sine maiestate salui esse non possumus. Quare Persę non pie solũ (vt ait Qu. Curtius) sed et prudenter reges suos inter Deos coluere, itelligentes maiestatẽ iperij salutis esse tutelam, cuius p̃ntia et pudorẽ facit et metũ, quo improbi coercẽtur. Hinc illa ad Priamũ Helenę verba sunt, O me tuende mihi semp, sempq; tremende chare pr̃. Sed timoris duplex est spẽs, vt inqt Aristo. Vna cũ reuerentia et pudore q̃ vtunt ad patres modesti filij, & ciues bonis moribus p̃diti ad eos q̃bus cum bñuolentia gubernant. Altera cũ inimicitia et odio q̃lis est serui ad dños, et ciuis ad tyrãnos Sciendũ maiestatem a magnitudine nomen accepisse, auctor Festo, quę cũ sit (vt diximus) saluberrima iure grauioribus poenis afficiunt, quę lęserint maiestatẽ. Medio. o. q: eminentior locus decuit maiestatẽ.

DISSENsere Deę musę fuere inter se dissentientes, nam illud ab alia dicebat. Prima quaũ, añ alias. Polyhymnia coepit, loq. s. Alię, musę. Silent, ea loquente. Et notant di. men. intente. n. audiunt. Polyhymnia musaũ vna dicta vt Dio. q: cantus suauitate poetas reddit gloria ĩmortales. Aliqui dictaz putant a poly multum, & mnia memoria, et p̃esse rhetoribus, q̃bus opus est multa memoria. Aliqui dictam volunt a poly multum & hymnos laudatio, q: laudationibus p̃sit, et scribunt Polyhymnia, vt apud Hora. Si neq; tibias Euterpe cohibet nec Polyhymnia, et in h̃ quoq; versu Polyhymnia legunt. Post cha. vt pri. Polyhymnia illud his verbis asserere ɔtendit, Maium men

Cęluz et ęthera p aere poi vt in. vi. Ænei.

Maiestas cẽs mundũ tẽpat

Timoris duplex spẽs

Maiestas vñ dicta

PAV. MAR.

Polymnia vel Polyhymnia

Donec honor, placidoq; decẽs reuerẽtia vultu
Corpora legitimis imposuere toris.
Hinc sata Maiestas, quę mundũ tẽperat oẽm,
Quaq; die partu est edita, magna fuit.
Nec mora consedit medio sublimis olympo
Aurea purpureo conspicienda sinu.
Consedere simul pudor & metus, oẽ videres
Numen ad hanc vultus composuisse suos.
Protinus intrauit mentes suspectus honorũ,
Fit pretium dignis, nec sibi quisq; placet.
Hic status in cęlo multos permansit ĩ annos,
Dum senior fatis excidit arce Deus.

sem a maiestate dictum, nam cum ab initio post diuisum, digestumq; chaos nulla haberet rõ, aut ętatis, aut dignitatis et inhonorati ab alijs essent Deorũ principes. Nata est Maiestas, hęsitq; primus Saturno, deinde Ioui, eaq; fecit, vt supiores ab inferioribus venerarent, eiusq; numine factum est, vt in terris quoq; psonarum ętatis, ac digni tatis rõ habeat. Illi igr̃ numinis magnitudinem mensez hũc veteres ɔsecrauere.
Post chaos, post illaz rerũ ab initio ɔfusaz vnitatez. Vt pri.da. sunt mũ.tria cor. digestum illud chaos in elementorũ ordines, hoc in loco tria corpora dixit, et ĩ p̃mo, Lucidus hic aer, et quę tria corpora restant Ignis, aqua, & tellus vnius acerui erat. Quatuor corpora demonstrauit, nunc hęc tria ita intelligas, Tellurem, aquã, aera, q̃m ignis cuz cęlo altius euolauit. Et om.op. quasi ois materia. Recessit in no.spe.in nouas formas. Terra sub. depssa est. Suo põ. grauitate sua. Sic.n.in Meta. ingt, Et pssa est grauitate sua, circũfluus humor vltima possedit. Et tra. ęquo, maria, ipsas aquas. At le.tu.cę. hoc est ęthera, vbi est elementum ignis. In sum.lo. vt in Meta. Summaq; locum sibi legit in arce. Sol quo. cum stel. re nul. gra. cum in imo nullo pondere densioris molis pssus teneret, exilijt ex chao, et altiora cuz cęlo petiuit. Et vos o equi lu. qui bigã Lunę agitis. Exilijstis, et ad supiora quoq; ascendistis. Sed ter. diu non ce.cę. non reuerebat cęlum, cum se inferiorez illo non existimaret. Sidera cę. non ce. Phę. cętere stellę Soli tanq̃ lucidiori, ac digniori cedere nolebãt. Omnis ho.ois dignitas. Erat par, q2 nulla erat discretio personarũ, et dignitatis. Sępe ali. Deus de me.ple. de vulgari multitudine, et in Meta. Plebs habitat diuersa locis. Est ausus o Saturne sedere in solio quod tu tenebas, sine vlla regis reuerentia plebeij audebant regali insidere sella. Et quisq̃ Deus ad. aliunde a ueniens. Iunxit la. Ocea. ausus est sedere ppe Oceanum Deorũ oĩuz parentem, vt superius diximus. Et Themis, quę fuit soror Saturni, quam dñt diuinandi artem, sacra. cultusq; Deorũ introduxisse. Eaq; quę ad bene viuendum, et pacem pertinent ostendisse. Apollo q̃ iem tradit, cum esset responsa daturus Themin consulere solitus, tanq̃ diuinandi artis inuẽtricem. Sępe ẽt re. vlti no lo. cum nemo esset, q̃ eam uereretur, et cederet. Aliqui legunt, Et Tethys extremo, et versus non staret, nam illud ys. longũ est, vt apud Virg. in Geor. Teq; sibi generũ Tethys emat omnibus vndis, posses legere, Extremo et Tethys sępe recepta loco, et intelligas de vxore Oceani, de qua superius diximus. Donec ho. Ita inhonorati erant Dij. Donec, vsq; quo. Honor, dignitas. Et reuerentia de. decora. Vultu pla. benigno. Imposuere, collocauere. Corpora, Deorũ ipsorũ, et herouũ. Toris leg. qui essent illis lege cõstituti. Hinc, ex honore et reuerẽtia. Sata ma. quę a magnitudine dr̃, vt Pompe. inquit, est. n. ipsa amplitudo dignitatis maiestas clarorũ virorum, sine tribunaliuz fastigio vt inquit Val. sine apparatorum ministerio, potens in amplitudine sua obtinẽda. Grato enim et iucũdo introitu ais hominum illabitur admirationis ꝑtexta velata, quaz vere quis dixerit longũ et btm̃ honorez esse. Quę, maiestas. Temperat, regit, et moderatur. Mundum oẽm, cũ oia illi succumbant, et eius arbitrio agantur. Et qua die est edita partu, quasi et ab initio cum primuz nata est. Fuit magna, et cęteris numinibus maior, inde a magnitudine nomen sortita est. Nec mora consedit sublimis, excelsa. Medio Olympo in altiore cęli parte, vt cum esset re, ita et loco cęteris eminentior.
PVRpureo si. q2 non oĩbus olim ɔcessum est vti purpura, vt diximus, quę ɔfert aliquid maiestati. Ad hanc vul. cõ. quoniam hi quibus inest maiestas oium in se ora ɔuertunt. Suspectus ho. non despectus vt antea, cum nulla honoris rõ haberet. Nec si. quisq; pla. nullus Deorũ tantum sibi tribuit, vt dedignet honore ꝓsequi alium maiori dignitate pstantem. Senior Deus, Saturnus, quem Iuppiter regno eiecit. Is Deus dr̃ pluuiaruz. Vnde fingitur senex, q2 senes semper gelidi sunt, cuius satra, quę Saturnalia vocant, multis sęculis pcedunt Romanę vrbis ętatem, auctore Macro. in quibus humiliores potentioribus cereas dono dare ɔsueuerunt, q2 candelis pauperes, locupletes cereis vtebant. Huic Deo apto capite imolabant, q̃m a Romanis veritatis Deus hẽbat, q̃ occultari negt cum cęteris fere Dijs cęlestibus imolãtes velarent. Licet q̃dam putauerint Saturnũ esse terrestrem et subterraneũ Deũ, quo regnante ferũt ętatẽ auream fuisse, licet eam Home. (vt ait Plato) designauerit in Cyclopibus, quos ingt post diluuium vixisse in speluncis fructibus sponte nascentibus. Terra se. par. im. mon. gi. Edi. post eiectũ Saturnũ nati sũt gigantes, qui ausi sunt lędere maiestatem, et Ioui bellum inferre. Pro cru. an. q2 poetę fabulantur gigantes fuisse pedibus serpentinis. Pondera va. Pelium, Ossam, et Olympum.
AVrea cõ. spectabilis et admiranda. Sinu pur. veste purpurea, q̃ q̃dem magratus summo decebat,

Tellus aq̃ et aer, sũt hic tria corpora nã ignis ad cęluz accedat

Themis inuẽtrix artis diuinandi fuit ante Apollinẽ

Maiestas a magnitudine sua dicta

ANT. FAN.

Saturnus cęlo eiectus cui apto capite sacrificabatur

Gigantes nati post eiectũ Saturnũ de cęlo

PAV. MAR.

et q̃ semp magni fuit apud veteres. et de purpureo colore Pli. ingt, color hinc ꝑ maiestate pueritię ẽ. Distinguit ab eqte curiã. Dijs aduocat placãdis. Omneq; illuminat vestẽ, in triumphali miscet auro. Pudor et. mo. si. cõse. cũ ipsa maiestate, q̃ duo faciũt ab horrere ab oĩ turpitudinis nota. Videres, vider

ASSIdet in. Io. post victos gigantes satis est Ioue sola maiestas, neq; armis opus est ad imperium re tinendũ, cũ cęteri Deoꝝ volẽtes ac sua spõte cędãt Ionis maiestati. Et Nũa, cui nemo bellũ intulit. Cõs pueris, hi etiã non ignobiles ac bonę indolis ma iestate nõ carent. Vnde illud est Plinii, color hic pro maiestate pueritię ẽ.

ANT. FAN.

Maiesta Ionis cu stos

tu potuisses. Oẽ nu. ois Deos. Cõposuisse. cõstituisse. Suos vul. ad hãc vt solũ ipsam maiestatẽ cõteplarẽt, et timerẽt. Protinus, statim. Suspectus ho. int. mẽ. cũ prius nulla võ hẽret honoris. nũc obseruata maiestate honoris sui suspectus cepit oẽs. Fit ꝑ. di. q̃si dignitas ẽẽ coepit in ꝑtio, et qui digniores erãt plus existimabã tur. Nec qsq; placet sibi, hẽbanẽ ingt in ꝑtio digniores non vt qsq; placeret sibi ipsi, sed vt placeretalijs, nã tũ demũ pluris existimabat dignior cum alijs placeret. Hic sta. permã. Perseuerauit. In cę. in an. mul. re gnante enim Satur

...o ma/ statis ...mplitu/ ...ne ha/ ...ta est ...o di/ gnitatis

Terra feros partus immania monstra gigãtes
Edidit ausuros in Iouis ire domum.
Mille manus illis dedit, et ꝑ cruribus angues,
Atq; ait, in magnos arma mouete Deos.
Extruere hi montes ad sidera summa parabãt,
Et magnum bello sollicitare Iouem.
Fulmina de cęli iaculatus Iuppiter arce
Vertit in auctores pondera vasta suos.
His bene maiestas armis defensa Deorum
Restat et ex illo tempore culta manet.
Assidet inde Ioui, Iouis est fidissima custos,
Et prestat sine vi sceptra tenenda Ioui.
Venit et in terras, coluerunt Romulus illam
Et Numa, mox alii, tempore quisq; suo.
Illa patres in honore suo, matresq; tuetur,
Illa comes pueris, virginibusq; venit.
Illa datos fasces commendat, eburq; curule,
Illa coronatis alta triumphat equis.

Illa da. fa. co. ꝯsules et cęteros magistratus venerabiles reddit. Alta tri. assidet triũphã tibus post victoriam. Clio, hęc musa a glia nomẽ accepit, a qua inuentã historiam dicũt. cõstat autẽ accendi nos ad studia famę desiderio. Thalia vero a Thallin Thalia, hoc ẽ a germinando dicta est, qa nihil magis germinat, q̃ doctrina, cui musę ferendaꝝ arboꝝ inuẽtio tribuit. Sane Thalia musa, et Thalia vna Charitũ, differũt accentu et scriptura, vt nõnulli volũt, q̃uis quidã aliter sentiãt. Vranie, musa q̃ cęlestis interꝑtaẽ, ac Linũ

Clio

Thalia

Vrania

no pro maiestatis amplitudine, habita est ratio dignitatis. Dum Deus senior, vsq; quo Saturnus. Excidit arce, eiectus est e regno cęlesti, et ab Ioue filio pulsus. Fatis, fatali necessitudie. Terra feros ptus, post eiectũ ab Ioue Saturnũ, terra gigantes pepit, q ausi sunt extructis mõtibus Dijs bellũ inferre, sed ab Ioue fusi sunt. Terra edi, pepit. Feros, feroces et crudeles ptus, hoc ẽ ipsos gigãtes. Mõstra im. magna et crudelia. Ausuros, q olim auderẽt. Ire in Io. do. oppugnare cęlũ. Dedit il. gigantibus terra. Mille ma. ppea q Briareus et alij erãt q habebãt centũ manus. Et ꝑ. an. q̃m hẽbãt pedes serpẽtinos. Atq; ait terra. Mouete arma i magnos Deos, inferatis bellũ Dijs. Hi pa. ex. mõ. Pelıũ, Ossã, olympũ, de qbus in pri. li. diximus. At si. sum. vsq; in cęlũ, vt illuc ꝑ extructos mõtes ascẽderẽt. Et sol. anxiũ et sollicitũ reddere. Iouẽ ma. bel. illũ. n. volebant superis detrudere regnis. Verum fuere Titanes, de quibus in quarto diximus, cum quibus bellum gestũ est, poetę gigantes finxere. Iuppiter ia. De ful. intorq̃ns fulmina q̃ ipsi Ioui assignant. De ar. cę. de ęthere superiore. Vertit, euertit. Vasta põ. vastos montes. In au. su. in eos, qui pro oppugnãdo cęlo construxerant. His ar. Io. scʒ his fulminibus. Maiestas Deo. est. be. de. quia eam Iuppiter ab omni discrimine vendicauit. Restat, superat. Et ex illo tempore, ab extinctis gigantibus. Manet culta, nam colitur et obseruatur ab omnibus.

...lion Ossa et olympus

dicitur genuisse, et est gręca declinatio, ne claudicet versus, q̃uis si Vrania legeris sustẽtari põt cęsura vt mittit Hypermestra. Huic astrologię datur inuẽtio. Magna fu. quõ. ca. re. cani, senectus quem Iuue. sacram vocat, nusq̃ terrarum honoratiorem locum habuit, q̃ apud Lacędemonios, vt Iustinus refert, idq; Lycurgi legibus, qui maximum honorem nõ diuitum, et potentum. sed ꝑ gradu ętatis senũ esse voluit, quem morem deinde Romani accepe runt, vt A. Gel. scribit, apud quos maiores natu a minoribus colebantur, ad Deorum prope ac parẽ tum vicem, atque omni in loco, inque omni specie honores priores, potioresque habebantur, a cõ uiuioque seniores a minoribus domum reducebã tur. Sed postq̃ soboles (vt idẽ inquit) ciuitati necessaria visa est, et ad plem populi frequentantẽ pmijs atque inuitamentis opus fuit, tum antelati sunt quibusdam in rebus qui vxores, quique liberos haberent senioribus, neque liberos, neque vxores habentibus. Plutar. auctor est, Publicolam cum Lucretium Lucretię patrem collegam sibi subrogasset, q senior esset primo loco cessisse, ac fasces tradidisse, eumque honorem postea senibus semper habitum. Eosdem et Chio Lacedęmonius honorandos monuit, teste Laertio. et Pythagoras Sami. qui q tempore precederet id honorabilius existimandum censuit, sicuti occasu ortum in sęculo principium fine. In vita generationem cor

Senectuti olim honor habitus ex Metelli pontificis orone sumpta de vxore ducenda

Honor habitus his qui vxores et libero habuiss

Finierat voces Polyhymnia, dicta probarunt
  Clioq;, & curuę scita Thaleia lyrę.
Excipit Vranie, fecere silentia cunctę,
  Et vox audiri nulla, nisi illa potest.
Magna fuit capitis quōdam reuerentia cani,
  Inq; suo pretio ruga senilis erat.
Martis opus iuuenes, aīosaq; bella gerebant,
  Et pro Dijs aderant in statione suis.
Viribus illa minor, nec habendis vtilis armis
  Consilio patrię sępe ferebat opem.
Nec nisi post annos patuit tunc curia seros,
  Nomen & ętatis mite senatus habet.
Iura dabat populo senior, finitaq; certis
  Legibus est ętas, vnde petatur honos.
Et medius iuuenum non indignantibus ipsis
  Ibat, & interior si comes vnus erat.

ruptione. Idem et Deos in honore semideis docuit pręferendos, hominibusq; heroas, ac parentes hominibus cęteris. In suo pretio, in propria veneratione et ętati congrua. Pro Dijs suis, pro defensione patrię ac Deorum eius.

PAV. MAR. INDE, ex illo. Assidet Io. apud Iouem sedet, et facit vt illum omnes uereant. Fidissima cu. est Io. ppea q ab eo non discedit, vt illum seruet i sua dignitate. Et pre. sce. tenenda, pstat ipiuz. Ioui sine vi, nā nō per vim et tyrannidē impat, sed facit maiestas vt dij cęteri sua sponte Ioui pareant, tanq̄ digniori. Venit et in ter. et hęsit regibus, et heroibus, fecitq; eos ab alijs obseruari. Romulus et Nu. qui fuere primi reges Romanoꝝ. Coluerunt il. maiestatem, vt essent, & haberent cęteris digniores. Mox alij, reges et pceres. Quisq; suo tpe, coluit illam. Illa tuetur, sustētat. Patres et ma. in suo ho. quasi facit, vt habeat rō geniturę et ętatis, vt filij parentes, vt iuuenes eos qui maiores nati sunt uereant. Illa, maiestas. Venit comes pueris et virgini. nā hęret illis qui pstantiores erunt indolis. Illa cō. da. fa. hoc est ꝯsulare dignitatē, facit vt ꝯsules a populo venerent. Et ebur cu. eburneā et conspicuam

Sella curulis erat ex ebore insigne ędiliū patricioꝝ & ꝯsulum

signis curulem sellā, de qua in primo li. diximus. Sed est hic denoiatio, nam quod tenet p eo qd tenet. Curulem. n. sellam pro ipsis ędilibus. Et ꝯsulūz etiam erat eburnea sella. Illa, maiestas. Alta, sublimis. Triumphat eqs coronatis, hoc est hęret etiam ducibus, et impatoribus triumphantibus curru coronato. Polyhymnia finie. vo. nam hactenus et de maiestate loquuta est, vt illud asserere videret Maium mensem a maiestate denciatum. Clio et Thalia scita curuę lyrę, quasi docta resonare lyram. Probarunt dicta Polyhymnię.

Clio, musa dicta a κλεοσ, qd est glia, quę ex Poetaꝝ laudibus orit. Thalia, a θαλλω, qd ē vireo, seu germino, qm̄ in longum tps poetaꝝ laus parta virescat. Excipit Vra. suscipit illa cām agendā, et subsequuta est statim Polyhymnię sermonem. Vir. Tunc sic excepit regia Iuno. Cunctę, cętere musę. Fecere si. siluerunt loquente illa, quę dcā est Vrania, ab ουρανου. i. a cęlo, q viros eruditos in cęlum tulit. Et nul. vox pōt audiri nisi illa, nam silentibus cęteris sola vox illius audiebat. Magna fuit quōdā, ośdit Vrania Maium dictum a maioribus, hoc est senibus, cum maxima haberet illis reuerentia. Et ex Lycurgi legibus illud apud Lacedę

Maiū dici a maioribus ē

monios semper seruatū, vt seniorē oēs reuerent, & minores natu maioribus semper cederent. Sic et in vrbe Roma ratio ętatis est habita ab initio, et Romulus ipse multitudinem in iuuenes, et senes diuisit, vt altera pars armis, altera consilio remp. tueret. A maioribus igitur Maium, a iunioribus Iuniuz nuncupauit.

Iuniū a iunioribus

Magna reuerentia fuit quondaz capitis cani, magnopere oli caput canum, hoc est senilem ętatez cęteri uerebātur. Et ru. se. q̄ senilē ętatē indicat, nam ob defectū sanguinis, qui est in senibus fit frons et facies ipsa rugosa.

Erat in suo ptio, qz taz apud Romanos q̄ apud Lacedęmonios ea ętas cęteris pferebat. Iuuenes ge. ma. opus, gerebāt arma et pro patria pugnabant. Bella animosa, quasi cum laude fortitudinis et magnanimitatis. Et ade. in statio. quasi firmi in acie, vt a signis nunquam discederent, nec hostibus terga verterent.

Pro Dijs suis, pro defensione patrię et Deorum suorum. Viribus illa minor, ętas senilis robore corporis inferior. Nec vti. ha. ar. inutilis ad arma bellis exercenda. Ferebat opem patrię consilio, cum corpore prodesse patrię non posset proderat consilijs. Nec curia tunc patuit nisi post annos seros, quasi non eo tempore licebat quēquā in ordinē senatoriū aduocare, nisi post grauē ętatē. Ideo non patuit cuiq̄. s. curia, vbi senatus hēbant, nisi senibus. Seniores. n. in senatores eligebantur.

Seniores solū i senatum accedebāt

NOMEN et ętatis mite senatus habet, adeo verum est non nisi senibus curiam patuisse, vt Senatores a senecta ętate nomen acceperint, quos quidam a sinendo dictos volunt, quod ipsi per senatus consultum agendi facultatem darent. Sed vt putenus ętatem magis q̄ verbum sino senatui nomen dedisse, facit et quod apud Gręcos Geron senex dicitur, senatusque Geroysia. et Plutar. ac Cice. auctoritas, quorum hic, In agris inquit tunc erant Senatores, idest senes, et quę nisi essent in senibus nō summū consilium nostri appellassent senatum. Ille autem scribit Romulus ex optimatibus centum creasse senatores, eorumq; collegium ex ętate senatum appellasse. Neq; enim placet qd Pri. tradit senatum cōponi a vocabulo natus. Sciendū morē fuisse Romę aliqn̄ senatoribus in curiam cum ptextatis filijs introire. Sed Papyrij ptextati facto senatus decreuit ne pueri cū parentibus i curiā itroirēt, ac ne cui pauciores qnq; ac. xx. an. nato senatū ingredi liceret, vbi qd capi

ANT. FAN. Senatores a senectute dictos, non q sint senes nati

PAV. MAR.

Verba quis auderet coram sene digna rubore
Dicere, censuram longa senecta dabat.
Romulus hoc vidit, delectaq; corpora patres,
Dixit, ad hos vrbis summa relata noue ē.
Hinc sua maiores tribuisse vocabula Maio
Tangor, & etati consuluisse sue.
Et Numitor dixisse pōt, da Romule mensem
Hunc senibus, nec auum sustinuisse nepos.
Nec leue propositi pignus successit honoris,
Iunius a iuuenum nomine dictus adest.
Tunc sic neglectos hedera redimita capillos
Prima sui coepit Calliopeia chori.
Duxerat Oceanus quondā Titanida Tethyn.
Qui terrā liquidis, qua patet, ambit aquis.

tur consilium vel a consulēdo dictum est, aucto-re festo, vel a consiliando, quod in vnam senten-tiam plurium mentes consiliant et conueniant, vel a silentio quo id maxime inuenitur. Iura dabat, populo senior, pretores, consules, et eiusmodi magistratus non creabant, nisi etate pronecti quāuis, vbi necessitas postulabat, etiam iu-uenes crearēt, vt Sci-pioni contigit. Cer-tis legibus, vt illa fuit qua post Papyrij fa-ctum cautum est, ne cui liceret senatum igredi nisi supra qn-q; ac.xx. annos pro-cessisset etate. Inte-rior si comes vnus erat, sensus ē. Si duo iuuenes comitaban-tur senem recipiebat senex medio loco. Si autem seni vnus tā-tum erat iuuenis co-mes, interior locus senis esse consueuit. Id qd hodie multis in ciuitatibus custoditur. Sunt nō q iterior, sed āterior legūt, qd magis placet. Cē-suram longa senecta dabat, non alia reuerentia tribuebatur seni q censori morum ac disciplinę Romanę arbitro. Delectaq; corpora patres Di-xit, diximus supra cur senatores patrum nomine vocarentur, sed etiam subijciemus aliquid. Sum-ma noue vrbis, regendę ciuitatis arbitriuz. Nec auum sustinuisse nepos, non ausus est Romulus aui Numitoris imperio reluctari, et hunc mēsem a maioribus.i.senibus Maiuz nominauit, q con-silio remp. tuebantur, dicebanturq; patres, vel a pa-trocinio, vel q hi solum qui patres forent, creari possent, vt scribit Plutar. in Romulo, quod ex pri-mis illis conuenis non multis contigit, vel (vt Fe-sto placet) quod agrorum partes attribuerint te-nuioribus, ac liberis proprijs. Sed illis probabilius videtur, q quidam tradiderunt dictos patres a cu-rę similitudine, qui deide ascriptis in eum ordinez pluribus patres conscripti vocati sunt. Non leue pi. liptote figura, et est sensus, Successit Maio Iuni-us grauissimum pignus honoris, quem Romulus ciuibus suis proposuit, qui noluit etiam iuniores abire inhonoratos. Prima sui coepit Calliopea chori, non prima dicendi ordine. Legimus eniz su-pra, Quarum Polyhymnia coepit Prima, sed mu-sarum princeps, qz ea nihil canorius est. Vnde a pulchritudine faciei et vocis nomen accepit, per quam nonnulli ipsum vocis concentum accipi-unt, dicentes hanc maximam musam poetis opē ferre, qui summorum virorum et heroum gesta versibus heroicis scribunt. Titania Tethyn, vult Tethyn Titani filiam esse quam alij e cęlo et Ve-sta genitam volunt, quod non placet. Hęc ē vxor Oceani.

ET Senatus hz mi. nomen etatis, nā a senili eta-te senatus dictus. Senior dabat iura populo, p-tores etiam qui ius dicerent, et post eiectos reges ipsi consules ex senili etate creabantur. Ætas est finita cer. legibus, quasi circunscripta, et determi-nata legibus est etas. Vnde, a qua etate. Peta-tur honos, petantur dignitates, nam le-ge cautum est, ne qs minor quadragin-ta annis, aut (vt alij dicunt) trigintasex peteret, aut iniret cō-sulatum, quoniaz ha-beretur ratio etatis. Verum Scipio q an-te annos inijt, solu-tus fuit legibus vrgē-te necessitate. Et me-dius iuuenum ibat, iuniores reuerentię gratia medio loco seniorem accipiebāt, et sic simul incede-bant. Non indi-gnantibus ipsis, iu-nioribus.s. cum non indignarentur medio loco senem ducere. Et sic erat vnus comes interior, interiore loco, qz medio, et dignior ille locus.

Quis auderet dicere, ex iuuenibus quis esset au-sus loqui. Coram se. ver. di. ru. verba turpia. Lō-ga senecta, ipsa etas senilis. Dabat cen. turpium. Ergo tanta erat senum reuerentia, vt viderentur ipsi senes pro cēsoribus adesse iuuenibus. Sic pudē-da et rephensione digna loqui non audebant.

Senes p cēsoribus a maioribus habebant

Romulus vidit hoc, omnia quę diximus de sene-cta. Dixit pa. cor. delecta, senes ipsos quos legit cū senatum constituit patres appellauit, aut q patro-ni multitudinis erant, aut q patres cęterorum vi-debant, vt a virtute et pstātia nobilitatis, vt ea no-minis mansuetudine arrogantia, et inuidia pcul essent. Sed de his plura in pri. lib. diximus. Ad hos, patres. Est re. sum. no. vr. oīs cura et imperij summa relata ē. Hinc, ex his rōnibus. Tāgor, moueor ad ita existimandū. Maiores, seniores, hoc est ipsum senatum. Tribuisse vocabula Ma-io, dedisse appellationē huic mensi, vt ab ipsis ma-ioribus Maius diceret. Et cōsuluisse sue etati, ha-buisse rōnē etatis. Et Nu. auus maternus Romu-li. Pōt dixisse, potuit ita dicere. O Romule da hunc mensem senibus, quasi da huic mensi a se-nibus appellationē. Nec ne. Romulus, qm̄ filię Nu-mitoris filius. Sustinuisse, sustinere potuit. Auū qsi non potuit sustinere diutius illius pces, noluit postulata negare, sed obsequutus est, et mensem a senibus appellauit. Non suc. non subsequutuz est post illū. Leue pi. sed graue. Honoris, ppo. quē pposuit Romulus suis ciuibus. Adest, post Maiū mensem. Iunius dictus a nomine iuuenuz, nā vt Maium a maioribus, ita Iuniū a iuuenibus appellauit. Tunc sic neglectos, post Vraniam Cal

Hinc sata Pleione cum celifero Atlante
Iungitur, vt fama est, Pleiadasq; parit.
Quarum Maia suas forma superasse sorores
Traditur, & summo concubuisse Ioni.
Hęc enixa iugo cupressi fere Cyllenes
Aetherium volucri qui pede carpit iter.
Arcades hūc, Ladonq; rapax, & Męnalus igēs
Rite colunt, Luna credita terra prior.
Exul ab Arcadia Latios Euander in agros
Venerat, impositos attuleratq; Deos.
Hic, vbi nūc Roma ē, orbis caput, arbor, & her
Et paucę pecudes, & casa rara fuit. (bę,
Quo postq̄ ventū est, consistite pręscia mater,
Nam locus imperij rus erit istud, ait.
Et matri, & vati paret Nonacrius heros,
Inq; peregrina constitit hospes humo.

Vrariię ꝑ ena ē lo-cuta, dei de Callio-pe sequit

Sope regina musarum aliam attulit causam no-minis, raseritq; ex Oceano et Tethy natam eē Pleio-nem. Ex ea et Atlante natas eē Pleiadas, de quibus in. iiij. egimus, et ex Pleiadibus pulchriorem Maiā Ioni placuisse, et in Arcadia Mercurius peperisse, cuius numen magnum erat apud Arcades. Vnde Euāder ad nos profe-ctus sacra Arcadica attulit. A Mercurio igiṫ festū, vt hic mē-sis de nomine mẽis Maius denominare-tur. Tum Callio-pea, et Calliope, ē Cal-liopea dicimus, si-cut Penelope et Pene-lopea, dicitur autem Calliope a pulchro ore, ὀφθαλμὸς vultus et facies diciṫ, καλ-λος pulchritudo, κα-λη pulchra et bona, ꝑest heroicis v̄sibus. Et Diodo. inquit di-ctam ꝙ cantus sua-uitate ceteras antece-dens magni ab au-ctoribus existimeṫ.

Primus ꝑ princi pe hic

Redimita capillos neglectos, incomptos. Hedera, hoc est habens ca-put hedera coronatum. Prima, princeps, et regi-na. Sui chori, coetus musarum. Coepit sic. s. lo-qui. Oceanus, de quo iam pluries dictum. Du-xerat, in coniugez. s. Tethym Titanida, Titanis fi-liam immo eam Diodo. inter Titanes refert, vnaz ex. v. sororibus Saturni, qui quidez Titanes nume-ro. xi. ex vno Curetum, et matre Tithea nati sunt.
Qui, Oceanus. Ambit, circuit. Terram qua pa. liquidis vndis, et in Meta. Circūfluus humor Vltima possedit, solidumq; coercuit orbem.

ANT. FAN. Pleione Cyllene

PLEione, Oceani et Tethyos filia, ac Pleiaduz ma-ter. Cylenes, montis Arcadię, quem quidam (vt auctor est Stra.) dixerunt surgere ad altitudinem xx. stadiorꝫ ad perpendiculum. Circa eum Pli. scri-bit merulas candidas nasci, nec vsq̄ alibi. Ab hoc monte Mercurius Cyllenius dr̄, licet quidam sic di-ctum velint, ꝙ a Cyllene nympha sit educatus. Alij aliunde, lege Festum. Ladonq; rapax, Ladonis

Ladon ē flu. in Arcadia

accolę qui fluuius est Arcadię, cuius fluenta occlu-so quondam fonte detinebanṫ, vt inqt Stra. Et casa rara, bene casa q̄ pastorꝫ erāt tuguria. Pre-scia mater, Carmentis futurorꝫ perita et fatidica.

Carmentis fatidica

Alipedisq; Dei, Mercurij. Cum lustrant celebres verbera secta vias, cum sectę pelles lupercorꝫ vias lustrant, hoc est purgant ciuitatem, vt secta quoq; pelle lupci omne solum lustrant, Idq; piamē habe-bant. Materno noie, a Maia matre Maiū noia-sti. Inuentor cur. fidis, Horati. in. i. carminum,

Lyrę inuentor Mercurius

Te canam magni Iouis et Deorum nuntiuz Cur-uęq; lyrę parentem. Eratosthenes (vt Higinius re-fert) Mercurium inquit e testudine fecisse lyram, atq; Orpheo tradidisse, quam nonnulli volunt se-ptem fuisse chordarum. Macro. vero huic Deo te-trachordum dicit attribui, vt Apollini lyraz chor-darum septem, quę imitata est musicam rationez, qua Pytha. voluit mundum esse compositum, vt scribit Quinti. Est autem fides (auctore Festo) citha-rę genus, sic dictę ꝙ tantuz inter se chor-dę eius q̄tum inter homies fides concor-det. Sane Pli. citharā, inquit, inuenit Am-phion, vt alij Orphe-us, vt alij Linus, septē chordis additis Ter-pander, octauam Si-monides addidit, no-naz Timotheus. Dif-ferunt non nihil ly-ra et cithara, testibus Higinio ē Porphy-rione, quorum ille, Postq̄ ipse inquit ci-tharam inuenit, illi lyram dr̄ tradidisse. Hic autem ante ait lyra septem chordas habebat, excogitata postea cithara est, sed ista confunduntṫ. Statius in siluis, Vocalis citharę repertor Arcas. Sunt qui Apollinem tradant lyrā a Mercurio accepisse, eamq; inde ad Amphionem peruenisse. Vnde illud est, Mercuri, nam te docilis magistro Mouit Amphion lapides canendo. Iidē dicunt fidem proprie dici Neruum citharę, sed ꝑ cithara solere accipi, vt Tentat audaci fide Man-tuanę gaudia famę. Diod. tres maxime Mercuri-os celebrat, quorꝫ primum Ęgyptiuꝫ fuisse docet, cui multarꝫ rerꝫ datur inuentio, et p̄sertim lyrę, quā trichordem fecisse dr̄, imitatus tria anni tem-pora, cum ab ęstate acutam, ab hyeme grauem, a vere mediam sumpserit. Alij quinq; fuisse Mercu-rios tradunt, quibus nonnulli sextum addunt, Io-uis et Maię filium. Cui poetę ac si vnus tm̄ Mer-curius fuerit aliorꝫ omnium facta et inuenta tri-buunt. Furibus apte, Mercurius iccirco traditur furandi repertor siue ingeniosus ad furta, ꝙ oro cuius ipse inuentor est animos audiētium fallit, ac per eloquentiam mentes hoīum quasi furatur et surripit. Vnde Iulius Cęsar in accusatione Dolo-bellę questus extorqri sibi causam optimam Lucij Cottę patrocinio. Horatius in. i. carminum, Calli-dum quicquid placuit, iocoso Condere furto Sciē-dum Mercurium, qui Apollini boues furatus est Bacchi et Proserpinę filium dici. Diodoro tamen placet Mercurium in Creta ex Ioue natuz multū valuisse p̄stigijs in alienis clanculum peculandis.

Fides Citharę genus inuentum. Amphion, vel Orpheo, Lino. Lyra Cithara Arcas repertor citharę vocalis

Mercurius Ęgyptius trichordem inuenit

Mercurius ingenius ad furta

HINC, ex Oceano et Tethy. Pleione sa. nata. Iungiṫ cū cę. At. nupsit Atlanti sustinēti celū hu-meris. Vt fa. est, vt dr̄. Et pa. Ple. numero septē. diximus in. iiij. Quarꝫ, Pleiadū. Maia tra. su-forma.

PAV. MAR.

Sacraq; multa qdē, sed Fauni prima bicornis
Has docuit gentes, alipedisq; Dei.
Semicaper coleris succinctis Faune lupercis,
Collustrant celeres verbera secta vias.
At tu materno donasti nomine mensem
Inuentor curuę furibus apte fidis.
Nec pietas hec prima tua est, septena putaris
Pleiadum numero fila dedisse lyrę.

forma suas sorores, fuisse forma cęteris sororibus p̄stantiorem. Et ꝯcu. summo Ioui, q eam grauidā reddidit. Hęc, Maia. Enixa est. s. pepit. Qui car. iter ęthe. vo. pe. Mercurium q Deoꝝ nuntius p aerea volat pedibus pnicibus, cū ferat talaria alata. Iugo Cyl. in Cyllene monte Arcadię, vn̄ Cyllenius vocatus ē. Cu. pressifere, q cupressis dię vn̄ abundet. Arcades ē la. ra. fluuius Arcadię ex paludibus Penei fluens. Et Mę. ̄igēs, mons est Męnalus. Rite co. hunc, Mercurium. Terra, Arcadica. Cōdita pri. In terram p ipsis Arcadibus posuit, qui se ante Lunam natos esse putabant. Vnde et Licophron ait, Ob summā gentis vetustatē antelunares dictos. Euander, de quo in p̄. Exul, pfugus. Venerat ab Ar. i agros Latios, venit in Latiū. Et intu. impo. De. Arcadica numina, et sacra in Latiū tulit, vt est illud, Inferretq; Deos Latio, et ipse colebat numina et alijs colenda tradidit. Hic vbi nunc Ro. est orbis ca. quę toti orbi dn̄atur. Arbor et her erant, q: iciunta loca erant, quo tpe venit Euander. Et par pe. essent in illis pascu s. Et ca. ra. fu. pauca admodum tuguriola pastoꝝ. Quo postq̄ ven. est, vbi illuc Euander appulit. Mater pręcarmentis fatidica. Consistite, iussit filium cursum sistere. Nā istud rus, quasi locus vbi sunt hęc tuguria. Erit lo. ipe. fatalis impij sedes, ē in primo, Fallor, an hi fient igentia moenia colles, Iuraq; ab hac terra cętera terra petet. Heros Nonacrius, Euāder a Nonacri Arcadię monte. Paret et ma. vt dꝫ filius matri parere. Et va. et illi q̄ futuroꝝ pscia vera pdicebat. Et ho. pegrinus ipse Euander. Constitit in hu. peregrina, q̄ illi erat externa. Docuit has gentes multa qdem sacra, docuit Latinos ritus et cerimonias, et multa alia more Arcadico sacra. Sed prima sacra Fauni bicornis, ipsius Panos vetustissimi qdē Arcadū numinis, de quo in p̄ et scto. Et Dei ali. Mercurij. Faune semicaper, q cornua et caprinos pedes hēat. Coleris lu. succictis, lupci succincti et tibi et vrbē lustrant. Verbera secta, hoc ē ipsa coria secta, qbus manus verberant. Collustrant, expurgant. Celeres ma. nā discurrentibus p vrbē lupcis steriles mulieres palmas cędendas pbebant, ita. n. foecundas se fore sperabāt, vt Plutar. et poeta scribunt, de quo latius egimus in scto. At tu inuen. cur. fidis, o Mercurij lyrę repertor, de quo in p̄ diximus Fides. n. pro lyra ponit, et Pli. fidiculam vocat lyram ipsam in cęlo, ē Pōp. inqt, Fides genus citharę, dicta q tm̄ inter se cordę eius q̄tuꝫ inter hoies fides ꝯcordet, cuius diminutiuum fidicula est. Apte fu. qm̄ furtiꝫ pest, eo argumento q: boues primū, deinde feretraꝫ furatus sit. Et Lactan. de eo, Fur et Latro Mercurius. Veꝝ aliq ad eloquentiā, cui pꝫ illud referunt. Nā illa audientiū aīos fallit, et velut furari corda hominum vr̄. Donasti mensem materno noīe, appellauisti hunc menses Maium a' Maia mr̄e tua.

SEptena fila, q: tot sunt Pleiades, quaꝝ i numero Maia est, vel septena (vt alijs placet) ob numeꝝ planetaꝝ. Quid faciam? cuius musę opinionē sequar? Turbę pars ēc. nullius narratio non luculenta et verisimilis fuit. Vn̄ lau. dent omnes ęque ne desit nobis vllius musaꝝ gratia. Viden da stella ēc. ꝯsenserūt multi quod raꝝ est, teste Pli. vt Philippus, Calippus, Ion, dositheus, Parmenistus, Canon, Democritus, et Eudoxus. iiij. calen Octobris Capellam mane in ortum ferri et. iij. calen. eiusdē mensis Hędos, q̄s Seruius scribit exoriri cum Scorpio mense Octobri. Sed sunt qui cum postrema parte Arietis caprā Amaltheam oriri doceant, quę pars zodiaci hoc tpe pcedit Solem orientem. Columella cal. Mar. oriri mane caprā inquit et esse austrinum diē, et interduꝫ pluuias, qd sidus Pli. eodem mense hoc est. xij. calē. Iunij vespere inqt occidere, id in sinistro humero Heniochi esse dr̄. i aurigę, cuius pedē cum cornu Tauri vna stella ꝯiungit. Vnde illud est Manilij, Vicina ferens flexo vestigia tauro Heniochus. Est aūt hic auriga haud longe a septētrione duas stellas in manu retinens, q̄s appellamus hędos sidus pluuiale, vt Lactā. grāma. et alij scriptores dicunt, et ortu et occasu ꝯcitans tempestates. Hora. Post insana capre sidera. Vir. Quantus ab occasu veniens pluuialibus hędis Verberat imber humū. Signū Heniochi ob eius magnitudinē multis orit̄ diebus, teste Ser. tempestasq; aut pcedit signum, aut sequit̄ aut cū eo est. Orit̄ aūt cū Ariete ſm Manliū, vt Sꝫ cum se terris Aries ter qnq; peractis Partibus extollit primū iuga tollit ab vndis Heniochus, sed ē cū Tauro quoq; ſm alios idem in ortum ducit̄, vt Nascit̄ hic Aries cum surgit, et aurea tollit Cornua Taurus. Fuit autem Amalthea Ionis nutrix, vt Lactan. grāmaticus tradit, quam quidam dicunt vna cum sorore Melissa Ioneꝫ infantem nutrisse lacte ac melle. Alij volunt. Melissi regis Cretę filias, quibus Iuppiter fuerat cōmendatus cum vacuis essent vberibus, aluisse Ionem lacte caprę Amalthee, quę postea in cęlum translata dicitur, vt illa putatur Nutrix esse Ionis, si vere Iuppiter infans Vbera Cretę mulsit fidissima caprę Sidere quę claro gratum testatur alumnum. Est autem non lōge a Tauro (teste Varrone) qui in re rustica caprarum, inqt dente inimici sationis, quas et astrologi ita receperunt in cęlū, vt extra lymbum. xij. signoꝝ excluserint, sunt duo Hędi et Capra non longe a Tauro. Huius lacte. Pli. suspicatur ideo. fingi nutritum Ionem, q post humanum lac nullū magis alat caprino. Lege fabulam apud Higinum.

ANT. FAN. iiij. calen. Octobris Capella orit̄ ma. iij. vero Hędi

Capra orit̄ cal. Maijs

Heniochus Auriga

Hędi

Heniochi sig.

Amaltheę fatula

Lactis caprini pstantia

Hęc quoq; desierat, laudata est voce sororum,
Quid faciam? turbę pars habet oīs idem.
Gratia Pieridum nobis ęqualiter adsit,
Nullaq; laudetur plus ne, minus ne mihi.
Ab Ioue surgat opus, prīa mihi nocte vidēda
Stella est in cunis officiosa Iouis.
Nascitur olenię signum pluuiale Capellę,
Illa dati cęlum pręmia lactis habet.

PAV. MAR.

NEC est hęc prima pietas tua, non fuit hoc primum tuę pietatis argumentum. Putaris dedisse septena fila lyrę, crederis tu lyrę abs te repertę septem cordas adhibuisse. Numero Pleiadum, ob pietatem tuam in matrem et matris sorores ab earum numero, quę septem fuere, sic septem fila constituisse. Aliqui ad septem planetas referunt, aliqui ad vocum discrimina. Et Pli. ostendit Amphiona, vel (vt alij) Orphea, vel (vt alij) Linum .vij. cordas addidisse. Terpandrus octauam. Simonidē nonaʒ. Hęc quoq;, Calliope. Desierat, loqui scilicet. Laudata est voce sororum, cęterę enim omnes musę calliopem reginam laudauerunt. Quid faciā? quasi quam opinionem sequar. Omnis pars turbę habet idem, quasi vna quęq; musa habet in me iuris, et cum singulę singulis rationibus innitantur, nescio quam magis affirmem. Adsit nobis ęqualiter, pari modo. Gratia pieridum, musaꝝ, qui aliam alijs pręferre non debeo. Ideo eaꝝ omniuʒ gratia pari modo mihi adsit. Et nulla laudetur mihi, a me. Plusue minusue, non laudem aliquam earum magis q̄ cęteras, sed pari modo omnes a me laudentur. Ab Ioue surgat opus, non approbata vlla musarum sententia ad expositionem et signorum et festoꝝ Maij mensis transit. Nocte igitur calen. Ma. capella oritur, et Pli. viij. idus Maias Capellam pluuialem exoriri asserit. Capellę fabulam superius attigimus. Nunc vero altius repetemus. Higinius sic inquit, dicunt Olenum quendam fuisse nomine Vulcani filium. Ex h̄ duas nymphas Ęgam et Helycem natas, quę Iouis fuerunt nutrices. Alij autem ab his etiam vrbes quasdam appellari dixerunt. Olenon in Aulide, Helicem in Peloponneso, et Ęgam in Hęmonia. De quibus Home. in Iliados secundo agit. Parmenius autem ait Melissum quendam fuisse regem Cretę, ad eius filias Iouem nutriendum esse delatum, quę q lac non habuerunt, capram admisisse Amaltheam nomine, quę eum dicitur educasse. Hanc autem geminos hędos solitam esse procreare, et fere eo tempore peperisse, quo Iuppiter nutriendus est allatus. Itaq; propter beneficiū matris in cęlum relatos et Hędos. Cleostratus dicitur primus inter sidera ostendisse. Museus autem dicit Iouis nutrices Arthemidem, Amaltheaʒ nymphas, quibus eum mater Ops tradidisse existimatur. Amaltheam autem habuisse capram quandam in delitijs, quę Iouem aluisset. Nonnulli etiā Ęgam Solis filiam dixerunt, multo candore corporis pstantē cui contrarius pulchritudinis horridus aspectus existebat. Quo Titanes perterriti petierunt a terra, vt eius corpus obscuraret, quaʒ terra specu quodam cęlasse dicitur in insula Cretę, quę postea Iouis fuisse nutrix demonstratur. Sed cum Iuppiter fidens adulescentia bellum contra Titanas appararet, responsum est ei, si vincere vellet, vt ęgos pelle tectus, et capite Gorgonis bellum administraret, quam ęgida appellauerunt. Itaque facto, quod supra declarauimus, Iuppiter Titanas superans, regnū est adeptus, et reliq̄ ossa ęgos capna pelle ɔtecta anima donauit et stellis figuratam memorię cōmendauit, et postea, quibus vicerat, Minerue cōcessit arma. Home. ait Ęgam quandaʒ fuisse Panos vxoreʒ. Eam compressam a Ioue peperisse quem viri sui Pānos filium diceret. Itaq; puerum ęgidā, Iouē ęgiocū dcūʒ, q q eū diligebat puer iter astra capre figurā memorię causa collocauit, hęc ille. Cętera q̄ ad rē facerent, diximus supius. Surgat o. a Ioue, incipiamus mensem Maium a Ioue dscribere. Prima no. cal. s. Est vi. stel. offi. in cunis Iouis, stella capre Amalthee, quę officio nutricis functa est in Ioue educando, cū in cunis eēt. Nascit, orit. Signū plu. pluuias inferens in ortu.

OLEnię capellę, ab Oleno Vulcani filio, cuius filię Iouis fuere nutrices, vt quidam tradunt, vel ab Oleno vrbe Achaię, ad quā Iouēʒ ferunt lactis alimenta suscepisse. Sunt et alibi vrbes eiusdem nominis. Nais Amalthea non claudicat versus. Vi n. cęsurę syllaba correpta producitur. Vbere tanto q̄tum alumnus Iuppiter postulabat. Res cęli, imperium, vt Postq̄ res Asię, Priamiq; euertere gētem Immeritam visum superis. Fertile cornu, cornu copię dicitur ceras Amalthias, quod nōnulli fabulantur ab Acheloi fronte Herculem sustulisse, vt Strabo auctor est. Quod ideo finxerunt, quia Hercules aggeribus et aquarum ductibus Acheloum pperam ac dānose labētem coercuit. Cumq; agri ppinqui flumini aquaꝝ abundantia vastarent Oenei gr̄a, cui erat affinitate ɔiunctus, Acheloum siccauit. Vnde subsecuta est agroꝝ fertilitas, hoc est cornu copię. Phocion pipateticus teste. A. Gel. libꝝ multę, varięq; historię refertū inscripsit ceras Amalthias. Dr̄ aūt Amalthee, siue Acheloi cornu datum copię f̄m aliquos, q fortuna, cuius ministra copia est, ditissima est oīum, et in cornu virtus est multoꝝ aīalium, vt fortunę vires in diuitijs sunt, quibus multos ad se trahit. Diod. tradit Amaltheā puellā ab Hāmone ad Ceraunios montes dilectam et cognitā, pręfectam esse regioni feracissimę, cuius forma bouis cornu silis fuit. Vn̄ factum inquit, vt posteritas locum fructibus copiosum appellauerit Amalthee cornu.

CApellę ole. Capre Helyces nymphę Oleni filię. Vel ab Oleno oppido i Boeotia. De q̄ Sene. Olenos tectis hitata raris. et poeta i Heroidi. Pleias et Arctophylax, oleniumq; pecus, et Olenos ciuitas in Ęthobolia, cuius

Snīa Calliopes p̄lata est cęteris

Ęga et Helice filię Oleni filij Vulcani nutrices Iouis fuere, alij Arthemidem et Amaltheam nymphas aiūt, alij Ęgā filiam Solis ē Panos vxorem

ſta,cuius meminit Home.in Iliade,iuxta quã Cali/
donius aper pemptus dr̃.et Olenos etiam in Acha
ia,de quo Stra.agit in.viij.li.meminitq; Olenię ca/
pellę,et nõ longe ab Oleno eſt Egium oppidũ, vbi
aliqui volunt Iouẽ fuiſſe educatum.ita.n. inquit
Stra.At Egiu; ſatis incolaꝝ habet.Iſto in loco Io/
uem a capra lactis ali
menta ſuſcepiſſe ſcri/
bunt,ſicut Aratus ꝓ/
didit,Diuaq; capra Io
ui,fama eſt,hic p̃bu/
it vber.et ſubdit, ole/
niãq; Ionis vates dixe
re Capellam Illa,ca
pella. Habet cęlum,
in cęlo figurata eſt.

Nais Amalthea Cretęa nobilis Ida
Dicitur in ſiluis occuluiſſe Iouem.
Huic fuit hędoꝝ mater formoſa duorum
Inter dictęos conſpicienda greges,
Cornibus aerijs,atq; in ſua terga recuruis,
Vbere,qđ nutrix poſſet habere Iouis.
Lac dabat illa Deo,ſed fregit ĩ arbore cornu,
Truncaq; dimidia parte decoris erat.
Suſtulit hoc nymphe,cixitq; decẽtibus herbis
Et plenum pomis ad Iouis ora tulit.
Ille vbi res cęli tenuit,ſolioq; paterno
Sedit,et inuicto nil Ioue maius erat.
Sidera nutricem nutricis fertile cornu
Fecit,qđ dominę nũc quoq; nomẽ habet.
Pręſtitibus Maię laribus videre calendę
Aram cõſtitui,paruaq; ſigna Deum.

Pręmia la.da. ꝓpte/
rea ꝙ eius lacte Iuppi
ter educatus eſt. A/
malthea Nais, nym/
pha.Veꝝ Naiades flu/
uioꝝ et fontiu; nym
phę ſunt,a νάω qđ eſt
fluo. Nobilis in Ida
Cretęa,in Ida Creteñſi.
Dr̃ oc.Io.in ſiluis,nã
illi nutriẽdum datu;
in ſiluis pauit. Mr̃
for. duo.he. fuit, hęc
Amalthea habuit pul
chra; capellã,quę duos hędos pepera. Conſpiciẽ
da,admirãda. Inter greges Dictęos,greges inter
capellas Dictęi montis. Cornibus aerijs,cõſpicien
da inq̃ ꝓp alta cornua. Atq; in ſua terga recur/
uis,q̃ in terga reflectebanṫ. Vbere,etiã conſpiciẽ/
da. Quod poſſet habere nutrix Iouis,ea q̃ Iouem
educabat. Illa,capra. Dabat lac Deo, Ioui pri/
ma alimenta ſuggerebat. Sed fregit cornu in ar
bore,dum irruit in arborem cornibus, alterum e
duobus fregit. Et erat trunca dimidia parte de/
coris,nã effracto cornu,media pars decoris erat
ſublata. Nymphe ſuſtulit hoc, Amalthea eleua/
uit cornu truncatũ. Et cinxit herbis decentibus,
et tulit plenum pomis ad ora Iouis,iplenit illa po
mis cornu,qđ odoris herbis et floribus cinxerat,et
ad Iouem. pueꝝ tulit. Ille,Iuppiter. Vbi,poſtq̃.
Tenuit res cęli,occupauit regnũ cęli. Et ſedit ſo
lio paterno,ſolio Saturni. Et nil erat maius Io/
ue inuicto,q vicerat omnes hoſtes,et inuictus ſem
per fuit,et iam ſupior erat oĩbus Dijs. Fecit nu/
tricem ſidera,Caprã in ſidera trãſmutauit. Cor
nu nutricis fecit fertile, fecit illud cornu copię. et
in Meta dicit,Cornu Acheloi qđ hercules trunca/
uit ſacratum,et datã illi copiam,Naiades hoc po/
mis,et odoro flore repletũ Sacrarunt,diueſq; meo
data copia cornu.et tunc inq̃t cornu Amalthęę
datam copiã.Sic et alij tradunt.Sed a regione da
tus eſt locus fabulę.Diod.n.ſcribit Hãmonem per/
ambulãtem iuxta Ceraunios montes,cõſpectam a
ſe virginẽ forma pulcherrimã Amaltheã nomine
adamaſſe,filiamq; ex ea genuiſſe,ſpecie ac robore

corporis inſignem, Amaltheã vero propinquę orę
pręfeciſſe bonis cornu pſimili,ex quo occiduũ cor/
nu ſit noĩata.Et qm̃ ea regio eſſet vineis, cęteriſq;
fructiferis arboribus referta,a muliere aũt regereṫ,
Amalthęę cornu eam dixere.Propterea et poſteri
hoĩes optimã, copioſamq; fructibus p̃riam ab ea
ſimilitudĩe Amalthęę
cornu appellarũt.Hęc
ille.ideo poeta dicit.
Quod,cornu. Nũc
quoq; hẽt nomen do
minę,nam cornu A/
malthęę dr̃. Et Hora.
inquit,Copia mana/
bit id plenum beni/
gno Ruris honorum
opulenta cornu.
PRÆSTITibus Ma/
ię &c.calen.Maijs La/
ribus p̃ſtitibus ara Ro
mę dicata eſt, quos
Plut.in q̃ſtionibus p̃ſi
des vocat. Colebantur
aute; et priuatim in
domibus,teſte Ser. et
publice in cõpitis, tra
dito ritu a Ser. Tullo,
auctore Pli.q cum re/
gem creditũ inq̃t La/
ris familiaris filiũ, et
ob id compitalia et ludos Laribus primum inſti/
tuiſſe,quibus poſtea,vt Macro.meminit.xi.calẽ.Ia
nuarias ferię dedicatę ſunt,et bello Anthiochię vo
ta eſt ędes ab Æmilio Regilio p̃tore in cãpo Mar/
tio.Hi ꝙ oĩa ſuis oculis tuta p̃ſtarent,Pręſtites di/
cti ſunt,vt Oui.placet hoc loco,nõ iatiq; ſunt etia;
Hoſtilij,qđ hoſtes arcere putarent.Feſtus Pręſtitem
ab antiq̃s dictum ſcribit in eadem ſignificatione,
qua nunc Antiſtitem dicimus.Vñ ſunt et alij Deo
rum,quos Pręſtites cognominamus.Quare Mac.
pręſtites Deos inq̃t hoĩ naſcenti ſm̃ Ægyptios ades/
ſe quatuor,Dimona,Tychyn,Erota,Anachyn.La/
res igitur p̃ſtites dicti ſunt,ꝙ nõ ſolum priuataꝝ
ędium ac triuioꝝ,ſed et vrbis cuſtodię p̃ ſſe crede/
renṫ,vt Vrbiſq; laborem Teſtatos ſudore lares. Pu/
tabanṫ aũt Lares eſſe animę hoĩum ſiue Dij infe/
riores,auctore Feſto.Vñ ait Ser.in lucis habitare
manes pioru;,qui Lares viales ſunt,et laruas vm/
bras vocari.Eos Porphyrio Deos domeſticos appel
lat,ſcribitq; Auguſtum poſuiſſe in cõpitis lares ac
ſacerdotes libertinos eis dediſſe.Alij (vt Lactantius
et Diomedes grãmatici) ſcribunt Idęos Dactylos
ſiue Curetes Lares eſſe putant, eoſq; tres eſſe arbi/
tranṫ,ſed dicuntur ab alijs duo.vt Geminoſq; pa/
rit qui cõpita ſeruant, Et vigilant noſtra ſemper
in vrbe Lares.item, Bina gemellorum quęrebant
ſigna Deorum.His additus eſt aliquãdo Auguſti
Genius.vnde infra legimus, Et vici numina terna
colunt.Ornabanṫ Lares floribus et coronis.Sueto.
in Auguſto,Cõpitales Lares ornare bis in anno
inſtituit vernis floribus et ęſtiuis. Tibullus, Rure

ANT.
FAN.
Laribus p̃ſtitibus Ara dicata calẽ. Maijs

Pręſtites

Hoſtilij

Lares Pręſtites dicti nũc in domibus priuatis

Ara erat illa quidē Curibus, sed lōga vetustas
Destruit, & saxo longa senecta nocet.
Causa tamen positi fuerat cognominis illis,
Quod prestant oculis omnia tuta suis.
Stāt quoq; ꝑ nobis, & p̄sunt moenibus vrbis,
Et sunt presentes, auxiliumq; ferunt.
Et Canis ante pedes saxo fabricatus eodem
Stabat, que standi cum lare causa fuit?
Seruat vterq; domū, dn̄o quoq; fidus vterq;,
Compita grata Deo, compita grata Cani.

puer verno primum de flore coronā Fecit, et antiquis imposuit laribus. Iuuena. O parui nostriq; Lares, quos thure minuto aut farre, et tenui soleo exornare corona. Pli. Iam tum corone Deoꝝ honos erant, & Larium publicoꝝ, priuatorumq;. Sed fuerunt aliquādo corone, quibus Lares ornabantur adeo magnifice, vt ea essent amplitudine qua ē donatice, quibus victores (vt inquit Festus) in ludis donabant. Placari autem putabant Lares gallorū fibris, vt quidam tradūt. Quare Iuuenalem dixisset arbitramur, Laribus cristam promittere galli Non audent. Horū patrem esse Mercuriū supra ostensū est, matrem Var. et Mac. docent Maniaȝ appellari, cui cū pro sospitate familiarium pueri mactarent ex responso Apollinis, quo p̄ceptum erat vt capitibus supplicaret, Iunius Brutus pulso Tarquinio id sacrificij genus aliter constituit celebranduȝ, iussitq; alij, et papaueris capitibus supplicari. Ea sacra ex vijs compitorum vbi celebrabant Compitalia dicta sunt, que solebant quotānis concipi, quemadmodum et latine ferie, vt auctor est Var. qui Compitalia scribit diem esse laribus attributuȝ, in quo lanee effigies in compitis suspendebant, vt ait Festus, vt Lares viuis parcerent. et eiusmodi simulachris contenti essent. Cōcipiebant autem Compitalia (vt docet Macro.) fere his verbis, Die noni post calen. Ianu. Quiritibus cōpitalia erūt. Ea Tarquinius Superbus restituit Laribus ac Manie, sed postea remoto scelere crudelis sacrificij factum est, vt idē inquit Macro. vt effigies Manie suspēse periculuȝ si quod imineret, familijs expiarent. Diomedes grāmaticus auctor est, constituisse Romulū in honorem scrophe, que .xxx. porcos pepererat Lares, qui Grūdiles dicebantur, q2 pro grūnire (quod porcuȝ est) grūdire a veteribus dicebatur. Ara erat illa quidem Curibus, e Curibus oppido Sabinoꝝ Romam translata est ara, quam Romani calē. Maij dedicarunt. Vnde auctor ait infra, Bina gemellorum querebam signa Deoꝝ, Et mille Lares, Geniumq; ducis, qui tradidit illos Vrbs habet. Saxo longa senecta nocet, q2 vix Deoruȝ simulachra cerni poterant vetustate consumpta. Stant quoq; pro nobis, sicuti ꝑ Curibus steterunt, ita nūc pro vrbe Roma stant. Et sunt p̄sentes, fauent imperio Ro. nam p̄sentia numinis fauor est. vt Nec taȝ presentes alibi cognoscere Diuos. Canis ante pedes, effingebatur apud lares Canis simulahcrum quoniam is diligēter excubat, queādmoduȝ et Lar fidus est domino ac furibus aduersat. De hoc Columella, Quis inquit tāta vociferatione bestiam, vel furem p̄dicat, quanta iste latratu? quis custos incorruptior? quis excubitor inueniri pōt vigilantior? quis denique vltor aut vindex constantior? Pli. lib. viii. Na. hist. Fidelissimi ante omnia homini canes, atque equi, et pugnasse aduersus latrones canem pro domino accepimus, confectumque plagis a corpore non recessisse volucres et feras abigē tem. Lege cetera scitu digna. Plutarchus in Questionibus, Laribus inquit quos proprie p̄sides vocant canes assistere, et ipsos canum pellibus amiciri, quoniam per prefides sunt, eos alienis formidolosos eē opȝ vti canes videmus, domesticis vero mites ac mansuetos, vel q̄ Lares quidam furiales sunt et exactores vite nostre, atq; operationum speculatores, quibus assidet canis, quem nouimus ad inuestigandum sagacem esse. Lares Persius succinctos vocat, vt Bullaq; succinctis Laribus donata pependit, q̄ succingerent canum pelles, quibus inducebantur, vt essent ad speculandum actiones hominum expediti, iis adulescentes generosi exacta pueritia bullas suspendebant. Saxo fabricatus eodem, quo et Lares. Hoc saxum (vt diximus) e Curibus Romam translatum est, vbi calen. Maijs Ro. aram, quam Laribus constituerant, dedicarunt, nam quamuis id saxum et antea Curibus fuerat dedicatum nolim tamen existimes externam dedicationem Rome (quod apud nullum scriptoreȝ inuenies) celebrari, quod si esset non daretur i Romanorum fastis profestum diem inueniri.

PRAESTitibus Maie Laribus, calen. Maias est festum Larium, quod ea die ara fuerit illis consecrata a Curibus Sabinis. Hi Lares Dij domestici, qui et priuatas domos, et vrbis seruant et tuentur moenia, Lare nymphe et Mercurij filij, de quo in .ij. diximus. Appellatiq; sunt prestites, q̄ omnia prestent tuta, et q̄ pro nobis, et pro moenibus stent. Verum Pomp. inquit prestites in eadem significatione dicebant antiqui, qua nunc antistes dicitur. Calende Maie videre, hoc est homines calendis Maijs viderunt. Constitui, erigi et consecrari. Aram Laribus prestitibus, qui prestites dicti. Et parua signa Deum, parua ipsorum Larium simulachra. Illa quidem ara erat Curibus, et a Curibus Sabinis erecta, et in qua Cures sacrificabant. Alij legunt sic hoc carmen Vouerat illa quidem Curius etc. Sed longa vetustas Destruit, nam vetustate collapsa est. Et longa senecta, ipsa vetustas. Nocet saxo, q̄ vetustate est exesum et collapsum. Tamen causa cognominis positi illis, causa q̄ appellantur Dij Prestites fuerat q̄ prestant omnia tuta suis oculis cum presint custodie, tuentur omnia oculis vigilantibus. Stant quoq; pro nobis, sunt in statione pro salute nostra. Et p̄sunt menibus vrbis

custodis

Donatice corōe
Mania
Cōpitalia Laribus et Manie Dee a Targnio Supbo i stituta sunt
Lares grūdiles in honorē scrophe istituti a Ro.
Canis simulac rū apd Lares
Lares succincti bullarea

Exagitant & Lar & turba Diania fures,
Peruigilantq; Lares, peruigilantq; canes.
Bina gemellorum querebam signa Deorum
Viribus annosę facta caduca morę,
Mille Lares, Geniũq; ducis, qui tradidit illos,
Vrbs habet, & vici numina trina colunt.
Quo feror? augustus mẽsis mihi carmis huius
Ius habet, interea Diua canenda Bona est.

custodię moenium nostrorum. Et sunt pñtes, quia a nobis non recedunt. Et ferunt auxilium, pstant nobis iploratam opem. Et canis ante pedes, additur canis Laribus. Et Plu. Prob. li. agit, Cur laribus, quos proprie pręsides vocant, canis assistit, ipsi autem canum pellibus vestiuntur. An quod pręsides sunt, qui psunt, Hos autem domus custodes esse oportet, et alienis formidolosos, sicut canes videmus. Mites vero, ac lenes, mansuetosq; domesticis. An illud verius est, quod a quibusdam Romanis dr, et chrysippus opinaf, Dęmonia q̃dã mala circũire, quibus Dij q̃si carnificibus, et scelerum vltoribus aduersus iniustos et impios vtunt. Sic Lares furiales q̃dã sunt et poenarum, et exactores vitę, et operationũ speculatores. Iccirco enim fit vt caninis pellibus induant, quibus et canis ideo assidet, quod ad inuestigandã scelera, et vlciscẽdos iprobos sagaces sint. Et ca. sta. fa. eo. saxo, imago canis in eodem marmore sculpta. Ante pe. Lariũ. Quę cã fuit stãdi cum Lare, qua rõne Lari canis assistit. Seruat vterq; do. hęc est rõ, quia Lar et canis custodit domum. Vterq; et fidus dño, fidelis suo dño est canis, de quo Pli. Ex his aialibus multa sunt cognitu digna, fidelissimumq; añ oĩa homini canis, et fidelis Lar qui domum seruat.

Cõpetat, vbi plures vię competunt. Sunt grata Deo, Lari.s. qm̃ in compitis colunf, inde ẽ cõpitales dicti. Et Sue. de Augu. inqt cõpitales Lares ornare bis in anno instituit, vernis floribus et ęstiuis. Cõpita grata canu, qm̃ et ea seruat. Et Lar, duo tamen sunt Lares, vt in. ij. Geminosq; parit qui compita seruant, Et vigilant nostra semper in vrbe Lares.

TVRba Diania, canes quibus Diana venatrix vtif. Bina gemellorum &c. descẽdit paulatim ad Augusti laudẽ. et est sensus; Querebã vbi essent Lares Gemelli e Curibus aduecti, et inueni in vrbe non duos tantum siue gemellos Lares, qui fuerant Sabinorum, sed mille ac pene infinitos, cum oia vicorum vrbis cõpita duos Lares habeant, et cum his Aug genium. Geniumq; du. qui tradidit illos, Augusti geniuz, qui nouo more Lares coli voluit, cum (vt ostendimus) testimonio Suetonij instituerit, vt nõ semel, sed bis in anno ornarent vernis floribus et ęstiuis, nam ante Augusti tpa compitalia (vt diximus) dies Laribus attributus, auctore Var. xi. calẽ. Ianuarias celebrari solebant q̃uis pcipi psueuerũt, vt supra oñdimus. Ritus aũt antiquissimus colendi Lares a Seruio rege traditus est. Numina terna, duos Lares et Augusti genium. De Genijs diximus supra. Tãtus aũt honor tributus est Augusti genio, vt reges amici ac socij Romanorum ędem Iouis olympici Athenis antiqtus ceptam pficere cõi sumptu ac ei dedicare destinauerint. Quo feror? sensus est, Pręoccupo quę mense Augusto, atq; in octauo huius operis libro dicenda sunt in Augusti laudem, non quod mense Augusto Compitalia celebrarent, cum eiusmodi ferię hyemis essent non ęstatis, sed quod eo tpe Lares ritu tradito ab Augusto Cęsare ęstiuis floribus ornarent, nam vernis solebant ex eius instituto hoc tempore .i. cal. Maijs exornari. Interea Diua canenda Bona est, huius quoque Dee Romani h tpe celebrabant, quo Maię, quã q̃dam Bonã Deã esse volunt ędes dedicata est. Var. vt Mac. refert Bonam Deam Fauni filiam esse tradidit, adeo pudicam vt extra Gynetiũ nũq̃ sit egressa, nec virum vnq̃ viderit, nec a viro visa sit, nec nomen eius in publico auditum fuerit. Quidam eã Medeã putant quod in eius ęde omne genus herbarum esset, ex quibus antistites dabant plerunq; medicinas, et quod tẽplum eius virum introire non liceat pp iniuriaz, quã ab ingrato viro Iasone perpessa est. Iuuenalis, Vbi velari pictura iubetur Quęcunq; alterius sexus imitata figura est. Tibullus, Sacra Bonę maribus non adeũda Deę. Ro. eam Dryadam puellam Fauni vxorez existimant, i cuius sacris mulieres multa Bacchanalibus similia faciebant, peragẽtes noctu magnã partez sacrorum et sonis tibiarum longas vigilias exercentes. Lege Macro. in Saturnalibus, et Plu. in Cęsare, vbi multa quę ad hanc rẽ pertinent pertractantur. Sciendum sacrificium Bonę Deę publicũ dici, et tamen esse minime publicum, ac ppterea Damium appellari, vt Festus docet. Fiebat. n. in operto, et contrarietate Damium dicebaf, et Dea quoq; ipsa Damia, et sacerdos eius Damiatrix vocabaf, sed iõ publicum appellari consueuit (vt publica saltez his intacta malis agerent sacra) quia mox fuit quotannis pro salute Po. Ro. in ędibus põtificis maximi, huic Deę sacra fieri, vt legimus in vita Ci. quibus faciendis tantuz mulieres aderant. Quare ait Iuue. Non sine stomacho sed more sinistro Exagitata pcul non intrat foemina limen Solis ara Deę maribus patet mactabaf in his sacris sus pgnans, vt Atq; Bonam tenerę placant abomine porcę, ẽ Magno cratere Deũ. Sunt qui dicunt Bonã Deaz Floram esse, in cuius ędem omni florum genere exornatam mulieres myrtum non infirebant, quę cum vinum et biberent lac appellabant quarum rerum cãs Plu. tradit. Nõnulli Gręcorum eã ex Liberi matribus esse. Alij Proserpinam, alij Semelẽ crediderunt.

ET Turba Diania, canes Dianę dicati. Exagitant, vexant, et repellunt fures. Et uigi. Lares et peruigilant canes, vtriq; sunt vigiles, vt custodiant et moenia et domos et compita, nequid mali per noctem fiat. Querebã bi. signa, bina simulachra. Deorum ge. Lariũ, quia gemini sunt. Facta ca. colapsa, et deleta. Viribus an. morę, h est lõgitudine

Bonę Deę festũ cal. Maias
Bõa Dea dicta est Dea publica
Damiuz Damia Damiatrix
Sus pręgnãs bonę Deę sacrificabatur
PAV. MAR.

temporis.i.ipsa vetustate. Vrbs, Roma. Habet mille Lares,mille Larium simulachra. Et ge.du cis,Mercurij. Qui tradidit illos, genuit Lares,cũ Laram nympham iussu Iouis ad inferos ducens, eam grauem reddidit.Genium enim appellabant Deum,qui vim obtineret reꝝ oium gerendaꝝ.Au gustinus, Genius,inqt,ẽ Deoꝝ.s. et parens ho minum,ex quo hoies gignunt,ẽ propterea Genius meus nomi natur, qꝛ me genuit. Alij Genium esse pu tarunt vniuscuiusq; loci Deum. Preterea Marcel. (auctore La berio) ostendit Geniũ generis esse Deũ. Et vici colunt tria nu mina,i vrbibus ẽ cõ pitis vicoꝝ colebant duo Lares,et ipse Genius.Sunt qui ad triuium re ferát, quoniam in triuijs colebat. Quo fe. quasi quo ꝑgredior. Augustus mensis habet mihi ius huius carminis,quasi non est agendũ nunc de cõ pitalibus,nam ea celebrant in mense Aug. In terea Diua canenda Bona est,agẽdum est de Dea Bona,cuius festum cal. Maijs celebrat. Vñ Cornel. Labeo(Theodosio teste)Maię,idest terrę ędem calẽ. Maijs dedicatum sub nomine Bonę Deę,et eãdem esse Bonam Deam ex ipso ritu occultiore sacroꝝ doceri posse ↄfirmat.Hanc etiam Bonã,Faunãq; Opem et Fatuam pontificum libris indigitari.Bo nam ꝙ omnium nobis ad victum bonoꝝ cá est. Faunam,ꝙ oĩ vsui aiantium fauet.Opem,ꝙ ipsi us auxilio vita ↄstet.Fatuã a fando.Infantes par tu editi,non prius vocem edunt,q̃ terram attige rint.Sunt qui dicant hanc Deã potentiam habere Iunonis,ideo ꝙ regale sceptrum in sinistra aditũ, Eandem alij Proserpinam credunt, porcaq; ei reȝ diuinam fieri, qꝛ segetem quã mortalibus Ceres tribuit, porca depasta est.Alij χθονιαν ευοσιην, Boeotij Semelẽ credunt.Nec non Fauni filiam di cunt,obstitisseq; voluntati patris in amorem sui lapsi,vt et virga myrtea ab eo verberaret.Cum desi derio patris,nec vino ab eodẽ ꝑssa cessisset.Transfi gurasse se tñ in serpentem pater creditur, et coisse cum filia.Hoꝝ hoc indicij proferunt,ꝙ virgã myr teaȝ haberi in templo nefas sit,ꝙ super caput eius extendatur vitis,qua pater eam decipere tentauit, quod vinum lac nuncupet. Serpentesq; in tem plo eius,nec timentes nec terrentes appareant. Qui dam Medeam putant,ꝙ in ęde eius genus herba rum sit,ex qbus antistites dant medicinas, quod templum viꝝ ingredi non liceat,ꝑpter iniuriaȝ, quam ab ingrato viro Iasone ꝑpessa est,hęc apud Grecos θεοσ γυναικεια dicitur, quam Var. filiam Fauni tradidit adeo pudicã,vt extra γυναικωνιτιν nunq̃ sit egressa,nec nomen eius in publico fue rit auditum,nec virum vnq̃ viderit, vel a viro vi sa sit,ꝑꝑ qđ nec vir templum eius ingrediõ, vnde et mulieres in sacro Herculis non licet interesse,ꝙ Herculi Gerionis boues per Italię agros agenti, si tienti respondit mulier aquam non posse ꝑstare, ꝙ foeminaꝝ Deo celebraret dies,nec ex eo appara tu viris gustare fas esset,ꝑꝑ quod Her.facturus sa crum detestatus est ꝑñtiam foeminarum.Et Poti tio,ac Pinaro sacroꝝ custodibus iussit, ne mulierem interesse ꝑ mitterent. Hęc sunt q̃ de Bona Dea a Theo dosio referunt.Et Plu tar.inqt,Romę Bona Dea colitur, quã Gręci quidem Gineciam nominant.Eaȝ Phry ges,Myde nepotes re gis parentẽ asserunt, Romani Dryada pu ellam Fauni vxorem existimant.Nonnulli grecoꝝ illam ex Liberi matribus esse,quam ne fa ri liceat,vnde et mulieres cũ festos ei dies pagunt, tabernacula,in virgineis intexunt ramis.Sacrum insuper draconẽ Deo ꝑm fabellã erigunt. Dũq; illi sacra celebrant,neq; eo viꝝ accedere,neq; domi ad esse fas ẽ in eis sacrificijs,ipsę iter se mulieres mul ta orphicis ↄsentanea facere tradunt. Cum igitur ea instant solẽnia,vir ipse seu ꝑturam, seu consu lare gerat imperium, cunctiq; merces vna cõmi grant.Vxor domum ornatissime extruit,vbi ma xima sacroꝝ Pars noctu pagit,et reliqua.Lactan. vero inqt,vt Põpili apud Romanos institutor in eptiaꝝ religionũ fuit,sic ante Põpilius Faunus in Latio,qui et Saturno auo nefaria sacra ↄstituit,et Picũ patrẽ iter Deos honorauit,et sororẽ suaã Fau naȝ,eandẽq; ↄiugẽ ↄsecrauit.Quã C. Bassus Fatuã noiatam tradit,ꝙ mulieribus fata canere ↄsueuis set,vt Faunus viris.Eandẽ Var. scribit tantę pudi citię fuisse,vt nemo eã quoad vixerit ꝑter suũ viꝝ mas viderit,nec nomen eius audierit. Iccirco illi mulieres in opto sacrificant, et Bonã Deã noiant. Et C.Sex.Clodius in eo lib. quẽ gręce scripsit, refert Fauni hanc vxorẽ fuisse,q̃ qꝛ ↄ morem,decusque regium,clã vini ollaȝ ebiberat,et ebria facta erat, virgis myrteis a viro vsq; ad mortẽ cęsam.Postea vero cũ eũ facti sui poeniteret,et desideriũ eius fer re non posset,diuinũ illi honorẽ detulisse. Iccirco in sacris eius obuolutam vini amphorã poni ẽc.

EST mo.na.lo.docet ędẽ Bonę Deę fuisse ĩ mõ te Auentino. Pars bo.mõ.magna ꝑs.vt Bona ꝑs non vngues ponere curat non barbã,ne existime mus saxũ,qđ dicit Auentini montis, fuisse ꝑticu lam quẽ Remus cepit,teste Li.ad inaugurandũ tẽ plum,cuius frater Romulus Pallantiũ ↄscendit.Re moriam ergo sigt locum in Auentino, vt auctor est Festus,vbi Remus de vrbe ↄdenda est. Leniter ac cliui,non in summo saxo,sed in cliuo ascensu fa cili. Crassoꝝ nois hęres,Crassam virginem appel latam dicit, q̃ hoc tẽplum dedicauit, qđ postea re stitutum est a Liuia Drusilla imitata maritũ Au gustum

> Est moles natiua loco,res nomina fecit,
> Appellant saxũ,pars bona montis ea est.
> Hic Remus institerat frustra quo tꝑe fratri
> Prima Palatinę regna dedistis aues.
> Templa patres illic oculos exosa viriles
> Leniter accliui constituere iugo.
> Dedicat hęc veteris Clausoꝝ nominis hęres
> Virgineo nullum corpore passa virum.
> Liuia restituit.ne non imitata maritum
> Esset,& ex omni parte secuta virum.

Genium generis Deũ i cõ pitus vi coꝝ cole bat mẽse Augusto

Fatua Dea ẽ di cta ꝙ in fantes ñ prius lo quunt q̃ terrã atti gerint

Quare mulier in sacr Hercul interes nó pot rant

Faun cuȝ F na d soror mus tum Italia crific coepi

AN FA In n Auẽt Bóę ędes

gustum, quem supra diximus, refectorem fuisse te plor. Audio esse qui Clausor legant, accipientes Claudiā virginem, de qua multa supius dicta sūt. Ceteṛ qcunq ea fuerit a qua hec edes dedicata ē, nihil vsq de ipsa coptum inuenies q̄tum ad edis dedicationem attinet.

AV. AR.

EST Moles natiua loco, poeta templum Bone Dee i Auētino describit, qd Claudia virgo, de qua egimus supiore lib. ɔsecrauit, postea vetustate collapsum Liuia Augusta restituit. Moles natiua est loco, rupes a nā, non manuū artificio fabricata. Rem noia fecit, q saxū ingens est. Saxum appellant erat pars bona montis, nas magna rupes Auentini montis, sed in ea pte erat que Tybri iminet. Hic, in hoc saxo. Remus frustra instituerat, cū captauit auguriū pro ɔdenda vrbe, sed frustra, q victus est augurio Romuli. Quo tpe, eo tpe quo. Aues Palatine, vos vulturres, quos Ro. ex Palatio obseruauit. Dedistis pri. re. fra. Romulo qui victor augurio regnū adeptus est. Illic, in eo saxo. Patres, senatores. Constituere templa, Bone Dee. s. Exosa oculos viriles, quasi que ingredi viros non liceret. Iugo leniter accliui, curuato q̄si iugo lenis, hoc est facilis ascensu cliui. Heres ve. Clau. Claudia ex antiquo Clausorum gñe, de quo diximus supiore libro, sed illud nunc addimus ex Li. ij. ab vrbe ɔdita, Claudiorum gentem venisse ex Regillo oppido Sabinor, duce Actio Clauso, anno qnto post electos reges, q Rome fuit Appius Claudius, et q venere cū eo fecere Tribum Claudiā. legunt alij Crassor. Passa cor. virgi. nul. vir, que nunq̄ viro succubuit, fuit. n. virgo Vestalis, ē spectate pudicitie, testimonio quoq matris Deū. Liuia, coniux Augusti. Restituit, templum illud cū esset vetustate collapsum. Ne non, hoc est vt. Esset imitata maritū, et ex oī pte secuta vir, vt oī ex parte imitaret vir, q et antique templa restituebat, et noua ɔstituebat, vt i. ij. diximus, Templor positor, tēplor scē repertor ẛc. Postera cum ro. vi. nonas Ma. oriunt heliace tñ Hyades, quar supius meminimus. Pherecydes Liberi nutrices esse demonstrat numero. vij. quas aiunt nymphas Dodonidas appellatas. Har noia sunt, Ambrosia, Eudoxa, Padile, Coronis, Plisso, Phileto, Thiene. He dn̄r a Lycurgo fugate, et pter Ambrosiam oēs ad Tethym ɔfugisse. Hyadas appellatas Museus tradit, q ear Hyas fuerit frater, a sororibus plurimum dilectus, q cū venans a leone esset interfectus, qnq ex sororibus lamentationibus assiduis ɔmote dn̄r interijsse. Quare eas, q plurimum ꝯ eius morte laborarent, Hyades dictas. Cic. appellatas dicit ab vein, qd est pluere. a Latinis he stelle Suculę dicte, Seruio teste.

ANT. FAN.

CVM PO. HY. Aurora Hyperionis filia, cuius exortu. vi. nonas Maij flare ingt ventū, quem Greci Argestum vocāt, nos Caur dicimus, vt. A. Gel. et Pli. docent. is aduersus Aqlonem flat, et hoc tpe in ortu Aurorę. nō tepet. Sed meminisse debemus Zephyr a nonnullis Argesten appellari, teste Pli. Plurimi tñ Fauoniū sepārāt ab Argeste, ē eos esse finitimos docēt, ꝓm quos Plutar. ait i Sertorio, Qui vero a mari perflant Argeste et Zephyri raros et tēperatos imbres ex pelago afferunt.

Argestis flare icipit. vi. nonas Ma. Caurus Argestis Zephyrus

> Postera cum roseam pulsis Hyperionis astris
> In matutinis lampada tollet equis,
> Frigidus Argestis summas mulcebit aristas,
> Candidaq; a Capreis vela dabuntur aquis.
> At simul iducēt obscura crepuscula noctem,
> Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
> Ora micant Tauri septem radiantia flāmis,
> Nauita quas Hyadas Grains ab ibre vocat.
> Pars Bacchum nutrisse putat, pars credidit eē
> Tethyos has neptes, Oceaniq; senis.
> Nōdū stabat Atlas hūeros oneratus olympo,
> Cum satus est forma conspiciendus Hyas.

A Ca. insula Capar ꝯ Neapolim sita est, auctore Ser. distatq; a Surrēto. viij. millibus passu. teste Pli. qui eā scribit arce Tiberij Cęsaris nobilem esse. Eā Augustus magnificentissimis edificiis ibi structis (vt ingt Strab.) peculiare sibi recepta. cultū fecit, et Tiberius (vt Sue. tradit) maiorē i modum adamauit, q vno paruoq; littore adiret se. pta vndiq; ꝑruptis imensę altitudinis rupibus et ꝓfundo mari. Hinc est q multis vndiq; ad eā insulam ɔfluentibus poeta eā celebrans ingt, Argestē non paucis inde soluentibus opportunū. Pars Hyadū toto de grege nulla latet, sexto quoq; nonas Maij Hyades heliace oriunt, sed has existimandū non est primis tenebris, seu noctis initio apparere, cū auctor eas hoc in loco tradat in ortū heliacū ferri, que antea latebant tectę lucis ꝓpingtate, nam hoc dicit, Vbi nox aduenerit Hyades oēs apparebunt, qd in occasu vel paulopost occasum Solis fieri vllo mō non pōt, cū oē sidus, qd noctu orit sine dubio vel ortu chronico se ostendat, vel emergat heliace, quor hic abeunti nocti, ille incipienti daf. Quod cū ita sit, et hoc tpe nō Taurus, sed Scorpius Tauri occasu in ortū chronicū ferat noctis initio, reliquum est vt fateamur apparituras qdem Hyades noctu, sed ortu heliaco, ē paulo ante Solis exortū. He stellę vnde Hyades nocent diximus supra. Sunt aūt septē, q̄uis nōnulli duas stellas excludētes, q̄ sunt vbi nascunt Tauri cornua, vij. esse q̄s Hyades qnq; tm̄ esse tradiderint. Pars Bac. nu. qnq; so putant, ꝓm Pherecydem, q eas dixit Liberi fuisse nutrices. Tethyos has ne. Oceanus et Tethys Æthram dederūt genuerunt. Ea nupsit Atlanti nōdum in montem vetere ɔuerso, et Hyades pepit. Necnon et an̄ illas filium, qui appellatus est Hyas, a quo sunt, qui putent sorores eius Hyades dictas. Dum noia. Hyas i adulescentia venator fuit lepor, et ceruor, in iuuenta apror leonum, et ferar eiusmodi. Adolenit, creuit, vt Dū prima nouis adolescit frōdibus ętas. CVM Postera Hyperionis, sequēs Aurora ab Hy

Caprere Capar insula est ꝯ Neapolis posita ad quas Tiberius princeps accedebat

Hyades oriunt vi. nonas Maias

PAV. MAR.

Hyperiō est credi tus Lunę et Auro, rę pater

perione,qui creditus est Solis, ac Lunę, et Aurorę pater,vt in pri.docuimus. Cuȝ tollet roseā lampada,lucem rubicundam,λαμπτος grę. fas. Pulsic astris,quę obscurant aduētu maioris luminis. In equis matutinis,matutino tempore surgentibus. Argestis,rusticus ipse, Alij legunt Argestes pro vēto.i. Zephyro.

los lęnę,dum petit latibula et cubilia ferarum,et lęnarum catulos rapere tentant. Ipse fuit pda cruenta Libycę leę, a lęna Libyca laceratus est. Mater,Æthra fleuit Hyan filium a lea discerptū. Et sorores moestę fleuere Hyan,fratris mortem lachrymis et fletu psequutę sunt. Et Atlas, pater mortem filij fleuit.

Frigidus, nam frigida hora diei. Mulcebit summas aristas quę iaȝ culmis emergere,et carpit aliquas aristas,et Dijs offert, sacrificium pro ipsis aristi, facit,cum sint Floralia illud pcatur ne non tempestiue floreant, et vt perueniant ad maturitatem. Et candida vela dabunt aquis,mari. A campis,a littoribus , quoniam flabūt a terra venti,puppes a littore, et portu discedent.

Hunc stirps Oceani maturis nixibus Aethra
Edidit,& nymphas,sed prior ortus Hyas.
Duȝ noua lanugo ē, panidos formidie ceruos
Terret,& est illi prçda benigna lepus.
At postq̄ virtus annis adoleuit,in apros
Audet,& hirsutas comminus ire leas.
Dumq; petit latebras foetę catulosq; lęnę,
Ille fuit Libycę prçda cruenta leę.
Mater Hyan,& Hyan moestę fleuere sorores,
Ceruicemq; polo suppositurus Atlas.
Victus vterq; parens tamen ē pietate soror,
Illa dedit cęlum,nomina fecit Hyas.

Suppositurus ceruicē cęlo,qui futurus erat mons, et cęlum substentaturus. Tamē vterq; parens,Atlas & Æthra. Est victus pietate sororum, flebant et ipsi , q2 sorores extincti. fletu absumptę sunt

ILLA Dedit cęlum, pietas in causa fuit vt Hyades referantur in celo, quibus Hyas nomen dedit. Mater ades florum, Floralia instituta quidem

ANT. FAN. Floralia vi.nōas Maij

Ad crepuscula nocturna,tempus illud post occasum Solis, vt superius ostendimus.Quidam legunt obscura. Simul,postq̄.inducent noctem, cum erit nox.vi.diei no. Nulla pars Hyadum,nulla stella ex Hyadibus. De toto grege, de toto numero. Latet, q2 omnes ea nocte simul apparent. Ora Tauri micant,splendent. Radiātia septē flāmis, septem flāmeis stellis,quę sunt in fronte Tauri, vt superiore libro docuimus. Quas,stellas. Nauita Gra.vocat Hyadas ab imbre,a pluuia,hoc est ab υειν, qđ est pluere,Gręci Hyadas dicunt . Pars Bacchum nutrisse putat,multi putant Liber nutritum ab his sororibus fuisse,et ideo cęlum meruisse. Pars credidit esse has neptes Tethyos et Oceani senis,filias Æthrę nymphę filię Oceani et Tethyos, sic Oceani neptes sunt Nōdū Atlas stabat oneratis humeros olympo,nondum Atlas cōuersus erat in montem sui nominis, vt substineret humeris cęlum.

Hyades dictę sūt ab imbre

Cum est satus,natus ex Atlante et Æthra. Hyas conspiciendus forma,Hyas formosus,et prçstātię formę admirandus. Æthra stirps Oceani, filia Oceani. Edidit hunc,Hyam . Maturis nixibus,maturo partu in decimo mense. Et nymphas,peperit etiam Hyadas sorores. Sed prior ortus Hyas,natus est Hyas ante q̄ nascerent sorores.

Hyas filius Atlantis et Aethrę añ q̄ nascerē tur sorores

Dum noua lanugo,dum est ille adulescens primę lanuginis. Terret formidine ceruos panidos, cum esset venator,insequebatur ceruos, et illos exterrebat. Et lepus est illi prçda benigna, et lepores quoq; ex venatione referabat,quos aut fallebat laqueis,aut canibus vrgebat,aut sagittis figebat. At postq̄ virtus adoleuit annis,per hypallageȝ.i.postq̄ anni adoleuere virtutem, cum iam iuuenis eēt robustior. Audet cōminus ire in apros, propinqore pugna adoriri apros. Et feras hirsutas, villosas,vt sunt Leones. Dumq; petit latebras et catu

sunt(vt Plinius docet)mense Aprili,hoc est.iiij.calen.Maij,anno vrbis quingentesimo.xvi.ex oraculis Sibyllę,vt omnia bene deflorescerent , quorum diem Varro determinauit Sole Tauri partem q̄rtamdecimam obtinente, quoniam si in quatriduum inciderit plenilunium, fruges et omnia quę florebunt lędit necesse sit,sed celebrabantur et ineūte Maio.vt Exit et in Maias festum Florale calē. Erantq; ludi Florales iocosi (vt diximus supra) in quibus et ędiles cicer,fabam, aliaq; eiusmodi populo spargebant, teste Porphyrione. Vnde inquit Persius,Cicer ingere large rixanti populo,et mulieres nudabantur,propter quod ait Iuue. Dignissima prorsus Florali matrona tuba.,Et Valerius Maximus refert,Catone theatrum ingresso, non ausum esse populum in ludis Florę postulare, vt mulieres nudarentur,Catonemq; e theatro discessisse,ne pręsentia sua spectaculi consuetudines impediret.Vnde illud est Martialis,Messes iocosę dulce cum sacrum Florę.In Theatrum cur Cato seuere venisti.An ideo tantum veneras,vt exires? Tradiderunt nonnulli hos ludos in patricio vico vrbis solitos celebrari,qui a patricijs nomen accepit, vt Africus a Poenis.Varro autem in cliuo quē proximum vocat.Scire autem debemus Floram mulierem fuisse,quę cum magnas opes q̄stu meretricio quęsiuisset,Populum Ro. scripsit hęredem, certamq; pecuniam reliquit, cuius ex annuo foenore natalis eius dies celebraretur editione ludorum, quos Floralia dixerunt,quod q2 Senatui flagitiosum videbatur (vt scribit Lactantius Firmianus) ab ipso nomine argumentum summi placuit,vt pudendę rei quędam dignitas adderetur,Deamq; esse finxerunt,quę floribus pęsset, quam Ouidius hoc loco non ignobilem nympham fuisse fabulatur,cui Chloris nomen fuerit,eamq; Zephyro nuptam,quasi dotis loco id accepisse muneris a marito,

Floralia ludi iocosi Aediles fabam et cicer iaciebāt in ludis floralib

chloris nympha vxor Zephyri

Mater ades florum ludis celebrata iocosis,
Distuleram partes mense priore tuas.
Incipis Aprili, transis in tempore Maij,
Alter te fugiens, cum venit alter habet.
Cum tua sint, cedantq; tibi confinia mensium,
Conuenit in laudes ille vel ille tuas.
Circus in hũc exit, clamataq; palma theatris,
Hoc quoq; cum Circi munere carmẽ eat.
Ipsa doce que scis, hominum sententia fallax,
Optima tu proprij nominis auctor eris.

rito, vt haberet floꝝ omnium ꝑtãtem. Pli. auctor ẽ fuisse Romę Florã Praxitelis opus, Itẽ Triptolemũ, ac Cererem in hortis Seruilianis. Sed cauendum ne (quod qdaꝫ ętatis nrę hoies memorię prodiderũt) existimemus hanc Floram esse, quã Pompeius magnus dilexit, scortum adeo celebre, vt (teste Plutar.) meruerit simulachꝝ in ęde Castoris et Pollucis, qui enim spacia temporꝝ metietur, inueniet aliam esse Floram, cui Romani Floralia instituerunt. et aliam a cuius osculo Pompeius nusq̃ sine morsu discedere consueuit. Ludis celebrata iocosis, verborum licentia, qbus effundebatur ois obscoenitas nuditate meretricuꝫ ac motibus impudẽdis Lege Lactantium. Confinia mensium, figurate pro mensium, Aprilis finem dicit et principiuꝫ Mai. Ille vel ille, quia vterq; mensis vernus est, et tu florum Dea. Circus in hunc exit, ludi Florales in Circis, siue Theatris celebrati a fine Aprilis ĩ hũc mensem exeunt. Nisi existimes Equiria quoque hoc tempore celebrari. quod nõ placet, nã in Theatro Floralia interdum celebrasse Romanos dubiũ non est. Ipsa doce, quę Dea es. et de te quę vera sunt poteris explicare.

A V. MAR.

ILLA, pietas. Dedit cęlum, nam propter pietatem in cęlum relatę sunt. Nomina fecit Hyas, ab Hya fratre Hyades dictę sunt. Mater ades florum eadem die celebratur festum Flore, quod ex Aprili in Maium translatuꝫ est. Floralia instituta Plini. refert vrbis anno d xvi. ex oraculis Sibyllę, vt omnia bene deflorescerẽt. Hunc diem Var. determinat Sole Tauri partem quartamdecimam obtinente. Ergo si in hoc quatriduum incideret pleniluniuꝫ fruges, et omnia quę florerent lędi necesse est. Instituti ergo ludi Florales, longe post ver sacrum instituti votum a Posthumio et lenate cõsulibus, vt in historijs habemus, et poeta quoq; meminit, qui Deã chlorim fingit Zephyro nuptam, quę hortis, et floribus omnibus pręesset, ea vero sic a Lactan. refert, Flora cum magnas opes ex arte meretricia quę sinisset, populum Ro scripsit heredem, certamq; pecuniam reliquit, cuius ex anno foenore suus natalis dies celebraretur, editione ludorum quos appellant Floralia. Quod quia senatui flagitiosum videbatur, ab ipso noie argumentum sumi placuit, vt pudendę rei quędam dignitas adderetur, Deã finxerunt esse, q̃ floribus pręsit, eamq; oportere placari, vt fruges cum arboribus, aut vitibus bene, prospereq; florescerent. Eum colorem sequutus in Fastis poeta, non ignobilem nympham narrauit, q̃ sit chloris vocitata, eamq; zephyro nuptam quasi dotis loco id accepisse muneris a marito, vt haberet omnium florum potestatem. Honeste quidem ista dicuntur, sed inhoneste, turpiterq; creduntur. Non debet cum veritas queritur, huiusmodi nos velamenta decipere. Celebrant ergo illi ludi cum omni lascinia conuenientes memorię meretricis. Nam pręter verboꝝ licentiam, qbus obscoenitas ois effundit, Exuunt etiam vestibus populo flagitante meretrices, quę tunc minoꝝ funguntur officio, et in conspectu populi, vsq; ad sacietatem impudicoꝝ luminum, cum impudẽdis motibus detinent. Hęc ille, et poeta in Tristibus de his etiam ludis ipudicis inqt, sępe supcilij nudas matrona seueri, Et Veneris stãtes ad genus oẽ videt. Corpora Vestales ocu li meretricia cernũt, &c. Ades mater floꝝ, adsis et faueas tu Flora. Celebrata ludis iocosis, q̃si cuius festũ cuꝫ oia ludoꝝ lascinia celebrat. Distuleram mense priore partes tuas, distuli in hunc mensem de te scribere, cũ festum tuum esset in Aprili. Incipis Aprili, naꝫ pridie cal. Ma. Transis in tpa Maij, q: mẽse Maio celebrent ludi. Alter men. Aprilis. Habet te fugiens, cum fugit, hoc est vltimo die. Alter cuꝫ venit, Maius te hẽt in ꝑncipio. Cum cõfi. men. ꝓ mensium. Sint tua, finis Aprilis, et principium Maij illa sunt hoꝝ duoꝝ mensium cõfinia, finis vnius et principium alterius. Et ce.ti. q: in his coleris. Ille vel il. cõue. in laudes tu. et Aprilis et Maius cõuenit tuę celebritati. Circus exit in hũc mensem. s. ludi qui in Circo seu Theatro fiũt, trãsferunt in hunc mensem. Et ver. cla. thea. verba iocosa, q̃ in theatro cũ clamore ꝓferunt, ẽt ĩ hunc mensem transferunt. Hoc quoq; car. nr̃m. Eat cum mu. cir. cũ ludis Theatralibus, cũ illi fiant in mense Maio, ita et in mense Maio sua facta canamus. Ipsa do q̃ scis, dicas tu de te ipsa, q̃ Dea sis. Hoium snia fallax, solẽt. n. hoies nõ vera dicere, iõ tu ipsa fallax. Tu eris op. au. ꝓ. no. q̃si tu optime cãꝫ tui nois docere poteris, et dixit auctor foeminino gñe, vt ĩ Met. Meritoꝝ auctore relicta.

LITtera gręca, x. litera quaꝫ gręci aspiratam habent in. f. conuersa est vocabulo deprauato. Cãpi felicis, fortunataꝝ insularum, quas Horatius diuites vocat, vt Petamus arua diuites et insulas Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis. Et imputata floret vsq; vinea. Ibi nonnulli poetarum Elysium campum et regionem pioꝝ esse tradiderunt. Aeria. n. salubritas eius regionis peculiaris est, quę in occasum vergens nunquam tpe caret. Sunt. n. insulę fortunatę contra Mauritanię finem ad occidentem quarum qualitatẽ nõ cõgruere penitus ad eaꝝ nuncupationẽ qdẽ docuerũt, teste Solino. Graue est, difficile mihi est laudare ꝓpriaꝫ pulchritudinem seruata modestia. Gene-

Verba iocosa, cus clamore in theatris audiebantur

ANT. FAN.

X lr̃a gręca in f vṽsa vnde chloris flora dr̃ Fortunatę insulę mauritanię fines ad occidẽtẽ dictę sũt ĩsulę fortũatę

rum mihi repperit, honeste dicit a Zephyro se fuisse cōpressam. Ausus Erichthea p̄mia ferre domo, ausus rapere Orithyā, ex qua et Borea dn̄r Zetus et Calcis ꝓcreati. Ea secūdum historiam fuit Erichthei Athenaꝝ regis filia, quā Boreas rex Thracię habuit et abduxit in Thraciā. Vim tamē emēdat, delet rapinę iniuriā matrimonij beneficio. Generoso flore, poetice singulari nūero vtit̄ ꝓ plurali, q̄uis id etiā cōcedit̄ interdū soluta oṙone scribētibus. Volui numerare colores. Nec potui, magna ostēditur copia q̄ numeꝝ nō admittit. Ipse alibi, Nec si forte roges possem tibi dicere quot sunt. Pauperis est numerare pecus.

Orithya filia Erichthei regis Athenarum

Flos in singulari raro ē in vsu

eius aspectu discedebam. Insequit̄, ille abeuntem. Fugio, ego celerius fugere coepi. Ille venit fortior, validior, et maiore impetu. Nec ab re dicunt̄ hęc, q̄m flante verno tempore, Zephyro, et ipsam Chlorim, hoc est viriditatem insequenti, terra nouū colorem induit, omnia reuirescunt, et flores edunt.

Sic ego, sic nostris respondit Diua rogatis,
Dum loquitur, vernas afflat ab ore rosas.
Chloris erā, quę Flora vocor, corrupta Latino
Nominis est nostri littera greca sono.
Chloris eram nymphe campi felicis, vbi audis
Rem fortunatis ante fuisse viris,
Quę fuerit mihi forma, graue ē narrare modeste,
Sed generum matri repperit illa Deū.
Ver erat, errabam, Zephyrus conspexit, abibā,
Insequitur, fugio, fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas ius omne rapinę,
Ausus Erichthea pręmia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi noīa nuptę,
Inq; meo non est vlla querela toro.
Vere fruor semper, semper nitidissimus annus,
Arbor habet frondes, pabula semꝑ humus.
Est mihi fecundus dotalibus hortus in agris,
Aura fouet, liquidę fonte rigatur aquę.

PAV. MAR.

Sic ego, Deā de nomine rogaui. Sic et ipsa respōdit rogatis nr̄is, respōsum dedit meę rogationi. Dū loquit̄, ipsa Dea Flora. Afflat, spirat. Ab ore rosas vernas, odorē rosarum verni tēporis. Chloris erā, nunc Flora, Chlorim se vocatā dicit, fuisseq; felicis horti nymphā, q̄ cum esset admirādę pulchritudinis, a Zephyro amatā, et ab eo datum, vt floribus pręesset, et se flores ꝑ oēm terrā disseminasse. Chloris eram q̄ Flora vocor, appellabar ego prius Chloris, et nūc dicor Flora. Littera gręca nostri nois, prima littera mei nois. Est corrupta latino sono latina appellatione. nā in principio vbi esse debeat χ gręcum, posuere. f. latinū, et pro Chlori Florā dixerunt, χλορις a viriditate, χορα. n. virida sunt. Eram ego Chloris nymphe campi felicis, felicium hortoꝝ nympha. Vbi, in quo campo, aut in q̄bus hortis. Tu audis fuisse ante rem, familiarē sc; hoc est diuitias. Viris fortunatis, his qui in aureo sęculo fuissent, qui his vescebātur, q̄ tellus sua sponte ꝓcreasset. aut Viris fortunatis, ipsis regibus q̄ꝛ (vt inquit Pli.) antiquitas nihil prius mirata est, q̄ et Hesperidū hortos, ac regū Adonis et Alcynoi. Itēq; pensiles, siue illos Semiramis, siue Assirię rex Cyrus fecerit, aut ad insulas fortunatas referas, de quibus alio loco diximus. Quę fuerit mihi forma, quasi quantū ego formosa fuerim. Graue est narrare modeste, quasi referre nō possem, seruata modestię rōne. et in ꝓuerbio est, Laus in ꝓprio ore sordescit. Sed illa, forma. Repperit Deū generū matri, nā ea captus Zephyrus me in cōiugē accepit, sic Deus repertus est, q̄ gener matris esset. Erat Ver errabā, ꝑ ipsos hortos. Zephyrus, ventus ipse qui ab occidente flat. Conspexit, me errantem. Abibam, ab

Chloris prius nunc Flora denoīatur

Hesperidū horti ac regū Adonis et Alcynoi

Itē pensiles Semiramidis et Cyri

Et Boreas dederat fratri, Zephyro. Omne ius rapinę cōcessit illi oēm mei rapiēdi potestatem. Boreas enī ex septētriōe flat. Verū et Boreā in Thracia regnasse, amasseq; Orithya Erichthei regis Athenaꝝ filiā, rapuisseq; illam et in Thraciā duxisse Eusebius refert. Ex qua Zetus et Calais nati sunt. Ergo cū Boreas raptor puellę fuerit, et pro vento a poetis accipiatur, dedit et ptātem, et vires Zephyro rapiēdę Florę. Ausus. Boreas. Ferre pręmia domo Erichthea, rapere ex Athenis Orithyam regis Erichthei filiam. Emēdat tamē, ipse Zephyrus. Vim, violentiam mihi illatam. Dando noia nuptę. nā licet rapuerit, in vxorem tamē habuit. Et nō est vlla querela in meo toro, quia nihil ē, de quo aut ego possim, aut ille queri, cū mutua fit inter nos beneuolētia. Vere fruor semꝑ, quia ver ęternum est, vbi ego sum. Sēꝑ nitidissimus annus, quia semꝑ vernum est mihi tempus. Arbor habet frondes semꝑ sunt virentes arbores in agris meis. Semꝑ humus habet pabula, nā semꝑ viret. Est mihi foecūdus hortus, habeo ego felicē hortum. In agris dotalibus, in dotem mihi traditis. Aura fouet, quasi semper illic lenis Zephyri flatus spirat, vt foueat nascentia in eo. Rigatur ipse, hortus. Fonte nitidę aquę, et irrigandos esse hortos Plinius pręcipit. Meus maritus, Zephyrus. Impleuit hunc, hortum. Generoso flore, nobilibus et pulcherrimis floribus. Atq; ait tu Dea, Flora nympha. Habe arbi. floris, habeas ius in omnis flores. Sępe ego volui numerare colores digestos, obseruabam varietatem colorum tam bene per flores dispositam, et numerare volebam. Nec potui, numerare. Copia, multitudo colorum. Erat maior numero, nam infiniti erant, et qui numerari non possent. Et de qua varietate Plini. inquit, Sed ne pictura quidem sufficiēti imagini coloꝝ reddēdę, mixturāq; reꝝ varietati. Roscida cū, ex eo horto cū Sol rorē desiccauerit, Horę et Charites flores colligūt, et Dijs serta cōtexūt. Cum pri. pru. ro. i. ipse ros. Excussa est a fo. excutit̄ vento, et desiccat̄ Sole. Et varię co. varij flores. Inte,

In septētrione… occidē… Solem… hortos… semꝑ c… floribu… Gratię… horto… Florę f… ciunt… ta quę… nubent… bus do… nent, h… est Agl… ta Eu… phrisi… Thabia… seu Pas… thea

Hunc meus impleuit generoso flore maritus,
Atq; ait, arbitrium tu Dea floris habe.
Sepe ego digestos volui numerare colores,
Nec potui, numero copia maior erat.
Roscida cum primum folijs excussa pruina ē,
Et varie radijs intepuere come.
Conueniunt pictis incincte vestibus Hore,
Inq; leues calathos munera nostra legūt.
Protinus accedunt Charites, nectuntq; corōas,
Sertaq; celestes implicitura comas.
Prima per imensas sparsi noua semina gētes,
Vnius tellus ante coloris erat.
Prima Therapneo feci de sanguine florem,
Et manet in folio scripta querela suo.
Tu q̄3 nomen hēs cultos Narcisse p hortos,
Infelix, q; non alter, ⁊ alter eras.

puere ra. Solis rorem deficcantis.
INcincte vestibus hore, he sunt de qbus auctor ait in primo huius operis libro, Presideo foribus celi cum mitibus horis. Protinus accedunt Charites, gratie Veneris famule, vt Lactan. grāmaticus scribit. Alij Veneris et Liberi filias dicunt, teste Seruio. alij Iouis filias ex Eunomia. He sūt, Aglaea, Euphrosina, Pasithea, quarū postremam nōnulli Thaliā dicunt, vt Euphrosini te caij aglaij cal dia Thalia. Prima Therapneo feci de sanguine flores, Therapne vrbs est siue vicus Laconie, vn̄ auctor vocat Hycinthū sanguinē Therapneum, quis Amyclis natus dicat, que ciuitas est eiusdem regionis. claudia. Te quoq; flebilibus moerens Hyacinthe figuris. Narcissumq; metunt, tūc inclyta gramina veris Prestantes olim pueros tu natus Amyclis. Hunc Helicon genuit te dissi periculis error, Hunc fontis decepit amor. Sunt aūt Amycle sacre Apollini, teste Lactantio grāmatico, vbi, vt idem ingt, Hyacinthus occisus est, quē Apollo dilexit, Martialis, Torquebat Phoebum Daphne fugitiua, sed illas Oebalius flāmas iussit abire puer. Hunc Apollo cū disco luderet imprudens oppressit, mutauitq; in florem eiusdem nois, vbi due lre inscripte cernunt a i, que vox lugubris ē. Pli. violas esse ingt purpureas, q̄ spōte apricis ē macris locis pueniunt, ac latiore folio exeunt statim ab radice carnosa, solasq; greco noie a ceteris discerni appellatas ita, vt ab ijs Hyacinthina vestis, quidaз apud Pli. legunt Hyacinthina vestis, quod non displicet. In folio scri. querela suo, sunt q regum noia inscripta fabulent pp Aiacem, vt Dic qbus in terris inscripta noia regū Nascunt flores. Qui non alter, et alter eras Infelix, q: vnus fuisti, et non amasti alterū, sed teipm siue imaginem tuā. Nota est fabula. Hic flos qualis sit apud Pliniū lege. Crocon, adulescentem Crocum mutatū in florem sui nominis poete finxerunt, quē amasse ferunt puellaз Similacē, quā qdam Smilacem, alij Milacem vocant, et quersam dicunt in fruticē sui nois infaustum sacris ē coronis, qm̄ sit lugubris. Est aūt Smilax similis hedere, pfecta primum e Cilicia, sed in Grecia frequentior, teste Plinio, qui etiā docet primam nobilitatem esse Croco Cilicio, et in monte Coryco, taxumq; a Grecis similacē vocari, et esse in Arcadia tam pntis veneni, vt si q dormiant sub ea, cibumue capiant, moriant. Sed eius similacis materiei, quā Hedere similem diximus

Amycle Apollini sacre

Hyacinthina vestis

Croci fabula

Similace et Smilace in florem conuersa

pprium est, vt auribus ad mota leuem sonū reddat. Atyn, Atys matris Deum ↄcubitum fugiēs genitalia sibi amputauit. Florem per eū accipi Diuus Augustinus tradit. Sunt qui hoc loco non Atyn matris Deum, sed alterū accipiendū putent, legit alio loco, Acin. Cinyraq; creatum, Adonis Cinyre ac Myrrhe filius ab apro dilaniatus dr̄, ac mutatus i florem. Hunc Venus amasse tradit, vt sepe sub Iliacis Venerem, Cinyraq; creatuз Sustinuit positos qlibet herba duos. Mars q̄з si nescis p prias edidit artes, Martē alij Iouis ē Iunonis filiū dn̄t. Alij Iunonis tm̄, quaз ferūt tacto flore ↄcepisse, et deide peperisse Martē Deū, quē qdaз (auctore Festo) Gradiuum dictum volunt, q e gramine ortus sit. Quod ideo fingitur, q: corona graminea in re militari multe est honorationis. Huic Deo gramen consecratum dicunt, q id ex humano cruore procreetur.
CONVeniunt Hore, que celi portas seruare dnr, de qbus in primo diximus. Incincte vestibus pictis, varij coloris. Et legunt nr̄a munera, colligunt nr̄os flores. In leues calathos, quales ex tenuissimo vimine. Vir. Tibi lilia plenis Ecce ferunt nymphe calathis. Protinus accedunt Charites, que latine grē dn̄r. Sūt aūt tres χτλαια qd significat ornamentum. ευφροσιυυ, leticia, ē θαλια celebritas. Iouis et Eunomie filie dn̄r. Verū multi dn̄t e celi semine natas, astitisseq; Ioui in cunis puero.
Et nectunt coronas, ex floribus, quas Dijs offerebant, et in sacris et in triumphis erat coronarū vsus, vnde et Pli. Quin et vocabulum ingt ipm, tādem inde cōicatum est inter sacra, ē bellicos honores, coronis sibi nomen suum vindicantibus. Et serta implicitus celestes comas, quibus Dij caput implicarit, et Pli. ingt, Cum vero e floribus fierent serta a serendo seruie appellabant. Prima ego sparsi noua semina, nouos flores. Per imensas gentes, quasi per totum orbem. Tellus erat ante vnius coloris, nulla erat in ea viriditas, nec varietas, vnus erat tm̄ color. Flora enim prius flores accepit in horto suo. Deinde ea totam his terram impleuit. Prima ego fe. flo. d. san. Thera. prima ↄuerti Hyacinthi pueri sanguinem in purpureas violas, de quo diximus superiore libro, vbi de pratis Enneis egimus. Therapneo, a Therapne vico Laconie, et i Heroidibus, Rure Therapneo nata puella Phrygem. Et querela, Apollinis de morte pueri, quem amauit, et imprudenter occidit. Maet

Atys

Adonis

Mars cuius filius fuit

PAV. MAR.

Hyacinthus ex Therapne vico Laconie

ſcripta in folio ſuo, ſignatę enim literę tenuiſſimis venulis diſcernuntur, vt ſuperius diximus, et poeta agit de his in.x. Metamor. et in.xiij. cũ Aiacem dicat in hunc quoq; florem demutatum.

Narciſſus captus amore ſuę formę

Tu quoq; o Narciſſe habes nomen per hortos cultos, et in hortis tu celebraris, q; nomen tuum flos retinet in quem conuerſus es. Infelix q; non eras alter, et alter, q; non eratis duo, q; non erat alter a te ille, quez amabas, ſed idem eras, nã imagine tua captus interijſti. Nota eſt fabula, quę refertur a poeta in quarto Metamor. De generibus liliorum eſt, cuius duo genera, vnũ purpureo flore, alterum herbaceum ſecũdum genus ſtomacho inutile, et ideo ab aliquibus vomitorium dicitur. Caput grauat, ideo volunt a Narce Narciſſum dictum, non a puero. Quid referam Crocon, iuuenez Crocum in florem quoq; conuerſum, de quo in primo diximus.

Minerua ſine matre, cũ nata eſſet Pallas ſine vſu matris, ex vertice Iouis armata proſiliens, vt in I ij. diximus.

Oceano, apud Oceanum, qui eſt Deoꝝ parens. Facta mariti, qui Mineruam non ex Iunone, ſed e ſuo vertice produxiſſet. Solabar, minuebam dolorem. Id enim eſt ſolari. Nomẽ vtriuſq; pris et matris. Ter volui ꝑmittere opez, impar numerus fęlix eſt, vt diximus. Id et quę hic ſubijciunt oſtendunt. Olenijs aruis, ab vrbe Olene, ea ẽ in Achaia, vt diximus ſupra. Item in Boeotia et alibi. Placet accipias Olenon Arcadię propter florẽ moly herbę. Mater erat, ſterilis iuuenca concepit et peperit. Thracem, partẽ Scythię, vt nonnullis placet, hoc eſt Thraciaz quę alit homines ferociſſimos, a qbus Mars colit. Vnde illud eſt in.iij. Æneid. Terra procul vaſtis colitur Mauortia cãpis Thraces arant.

Olenus

Quid Crocõ, aut Acin referã, Cinyraq; creatũ?
  De quoruz per me ſanguine ſurgit honor.
Mars quoq;, ſi neſcis, per noſtras editus artes,
  Iuppiter hoc, vt adhuc neſciat, vſq; ꝓcor.
Sancta Iouẽ Iuno, nata ſine matre Minerua,
  Officio doluit non eguiſſe ſuo.
Ibat, vt Oceano quereretur facta mariti,
  Reſtitit ad noſtras feſſa labore fores.
Quam ſimul aſpexi, quid te Saturnia dixi
  Attulit? exponit quem petat ipſa locum.
Addidit & cauſam, verbis ſolabar amicis,
  Non inquit verbis cura leuanda mea eſt.
Si pater eſt factus neglecto coniugis vſu
  Iuppiter, & ſolus nomen vtrunq; tenet,
Cur ego deſperem fieri ſine coniuge mater?
  Et parere intacto, dummodo caſta, viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris,
  Et freta, tartareos excutiamq; ſinus.
Vox erat in curſu, vultum dubitantis habebã,
  Neſcio quid nymphe poſſe videris ait.

Aut Acin, puerum a nymphis amatum, et in florem ſui nominis cõuerſum. Cinyraq; creatum, Adonim Cinyrę regis ex Myrrha filia natum, quem Venus amauit. De quo in decimo Metamor. et ab apro interemptum in florem demutauit, cecinitq; carmẽ, quod ex eo Adonicum dicitur, et Adonij Pli. meminit.

De quorum, puerorum Vulnere per me, quaſi mea opera, legitur etiam Sanguine et melius.

Surgit honos, ſurgunt ipſi flores, quibus habẽt honos in coronamentis. Mars quoq; ſi neſcis refert nunc Martem ſua arte natum, Nam cum Iuno filios parere non poſſet, videretq; Mineruas ſine vſu matris e vertice Iouis natam, opem imploratura ad Oceanum, et Tethyn ibat, ſed cũ longo itinere ad Florę fores conſediſſet, interrogata, vię et moeſtitię cauſam expoſuit, dedit illa illi florem quo tacta, ſine viri vſu grauida effecta eſt, et Martem peperit, inde eſt quod gramine ortus dicatur, vt diximus in fine ſecundi. Si neſcis, tu o poeta. Mars quoq; eſt editus, ex Iunone natus.

Per noſtras artes, nam ex noſtris floribus. Precor, ego. Vt Iuppiter neſciat vſq; hoc, precor vt ſemper ſit Ioui occultum. Vt adhuc, vt vſq; in hunc diem neſciuit, ſic nec in poſteruz reſcire poſſit. Iuno ſancta doluit Iouem non eguiſſe ſuo officio, non fuiſſe illi opus ſuo concubitu. Nata

Lenamq; Propontidos, terrã quam Propontis alluit a lęua. i. Thraciam ipſam. Eſt autem Propontis vbi mare pãditur inter Euxinum mare et Helleſpontum.

IBAT, Iuno. Vt quereretur, cum querela exponeret. Oceano, Deorum parenti. Facta mariti, Iouis. Feſſa, labore itineris. Reſtitit ad noſtras fores, ſubſiſtit ante ianuam ędium meaꝝ. Quã, Iunonem. Simul, poſtq̃. Aſpexi dixi o Saturnia quid te attulit, quę cauſa te huc ad nos aduexit.

Exponit quem locuz ipſa petat, narrat quo eat. Addidit et cauſam, nã ſe ire ad Oceanum, vt de Ioue quereretur. Verbis ſolabar amicis, quaſi volebam eius dolorem lenire dulci ſermone. Inquit mea cura non eſt leuanda verbis dolor hic meus non eſt ſermone leniendus, ſed re. Si Iuppiter eſt factus pater neglecto vſu coniugis, ſi ex Ioue nata eſt Minerua, ſine congreſſu vxoris. Et ſolus tenet nomen, et patris et matris. Cur e. de. ſi. mater ſi. cõ. ſi facile fuit Ioui parere filiam, cur ego diffidam mihi ipſi velut parere non poſſim ſine vſu viri, cum facilius eſſe debeat foeminis q̃ maribus. Et parere intacto viro, ſine vllo concubitu.

Dummodo caſta, ſeruata lege pudicitię. Tentabo omnia medicamina latis terris, experiar quicquid medicamenti eſt in terris. Et freta, et quicquid medicaminis erit in mari. Et excutiam tartareos ſinus,

os sinus,paludes infernas. Vox erat in ouribus,qua psequebat illa sermonē. Hebam vultū dubitātis,vultu ego indicabā dubitare , an illi rńderem,cū opes pstare possem,an reticerē metu Iouis. Ait o nymphe nescio qd videris posse, nescio qd vultu idicas te posse pstare. Ter volui pmittere opē,polliceri illi auxiliū,et dar̄ medicamētū quo parere posset. Ter ligua re.ē,cōtinui liguā,ne loqueretur. Ira Iouis magni erat cā timoris, tacebam ego,q Iouis irā timebā. Fer pcor auxilium dixit, affer opē tu Flora mihi. Cęlabit auctor.qsi nū q resciri poterit te mihi opē dedisse. Testificabor numē aq stygię iuro ego p stygiā paludē,hoc semp fore occultuz Ioui. De styge alias dictū. Inquaz, dico ego. Flos mihi mis. ab aruis oleneis dabit qd' petis,flos advectus ab agris Oleni vrbis,de q paulo supius. faciet te parer̄ sine vsu viri. Ille,ē vnicus in hor.me.vnum tm̄ modo hēo nō pl'es. Qui dedit hūc,Zephyrus q mihi florē illuz tribuit,dixit.

Olenos vrbs vnde flos Olenius

et tenellis foetibus in primo Geor.Cōtemplator item cū nux se plurima siluis Induet in florē,et ramos curabit olentes.Si superant foetus, pariter frumēta sequent̄,Magnaq; cū magno veniet tritura calore etc. Putes tu forsitā esse,tm̄ mea regna , existimes forte tu tm̄mō me hr̄e ius. In teneris coronis,ex tenellis floribus cōnexis. Numē muū tāgit et arua, nam et i aruis quoq; habeo potestatem, si bene floruerint segetes , si copiose et tempestiue floruerint. Erit area diues,naz magna erit tritura,et magna frugum copia. Si vinea bene,copiose,et tempestiue. Floruerit erit Bacchus,erit vini etiā copia ingens.

Ter uolui promittere opem,ter lingua retēta ē
Ira Iouis magni causa timoris erat.
Fer precor auxilium dixit,cęlabitur auctor,
Et stygię nomen testificabor aquę.
Quod petis Oleniis inq̄ mihi missus ab auris
Flos dabit,est hortis vnicus ille meis.
Qui dabat hoc,dixit,sterilē quoq; tāge iuuēcā,
Mater erit,tetigi,nec mora mater erat.
Protinus hęrentem decerpsi pollice florem.
Tangitur,et tacto concipit illa sinu.
Iāq; grauis Thracem,et lęua Propōtidos itrat,
Fitq; potens voti,Marsq; creatus erat.
Tum memor accepti per me natalis,habeto
Tu quoq; Romulea dixit in vrbe locum.
Forsitan in teneris tantum mea regna corōis
Esse putes,tangit numen et arua meum.
Si bene floruerint segetes,erit area diues,
Si bene floruerit vinea,Bacchus erit.
Si bene floruerint oleę,nitidissimus annus,
Poma quoq; euentum temporis huius hn̄t.

NITIdissimus annus, abundans oleo, quo vncti homines nudis corporibus nitent,vt Nudatosq; humeros oleo psusa nitescit.Hinc poetę Palęstraz nitidam dicūt, vt More tuę gentis nitida dum nuda palęstra Ludis.et Lęte lyrę pulsu,nitida quoq; lęte palęstra. Athenieses primi nudi atq; vncti oleo in gymnasiis se exercuerunt, aucto. Thucydide.

ANT. FAN. Athenienses primi oleo in gymnasiis exercuerunt

Cōtinge sterilē iuuencā erit mr̄,tanta est in hoc flore vis,vt si sterilē iuuencā tāgas subito erit grauida et pariet. Tetigi,ego iuuencā sterilem. Nec mora erat mr̄,nam mox grauida peperit, Protinus decer.pol.flo.hę. statim truncaui florem vnguibus suo stipiti inhęrentē. Tangitur. Iuno eo flore. Illa concipit sinu intacto,concepit vtero pudico,nō ab alijs tacto.aut cōcepit in vtero quē eo flore tetigerat. Iāq; grauis,grauida. Ibat Thracem,in Thraciam. Et lęuā Propōtidos,ad sinistram Propontidis,qd' mare illud est inter Helespontū et pontū Euxinū,et a sinistra Thraciam abluit. Fitq; potens voti,pepit sine vsu viri , sic fuit voti cōpos. Et Mars erat creatus,natus i Thracia sine viri semine.Iō et Thracię p̄sidet,ideo Vir. Gradiuumq; prem Geticis q p̄sidet aruis. Tum postea. Memor accepti per me natalis,longe post Mars memor beneficij, q mea ope natus erat. Quidam legunt Qui memor etc. Habeto dixit tu quoq; locum in vrbe Romulea, quasi celebreris tu quoq; Romę et templum tibi consecretur. Forsitan in teneris,non modo est mihi data potestas in flores vnde serta et coronę fiant,sed in arbores quoq; et in segetes,quę si bene floruerint fertilitatem pollicētur. A floribus enim pronostrica ipsa captantur,vt Maro quoq; ostendit de Amygdalarum floribus,

Propontidos

Pronostica ex floribus

Et pereunt lentes aduena Nile tuę , Ægyptias lentes dicit.Virgi.de his in primo Geor. Nec Pelusiacę curam aspernabere lentis. Duo apud Pelusiotas siue Ægyptios huius leguminis genera sunt. Alterum rotundius ac nigrius,alterum sua figura. Taurus philosophus Athēis accipiebat amicos coena,vt scribit A.Gelli. cuius fundamentum erat in olla vna lentes Ægyptię,et cucurbitę minutiz cęsę. Existimauit sane antiquitas ęqui animi fieri homines qui lentibus vescerentur. Vnde lentos dicimus,qui nullo mouentur affectu. Vina quoq;, ipsa quoq; vina in cellis vinarijs condita , florere dicuntur cum in summo veluti flores gignunt,q si candidi fuerint pbantur,teste Plini.Hos auctore nebulas vocat. Cytisos,frutices laudati pabulo ouium cęterum (vt Plini.tradit) fuerunt qui dicerent apes nunq̄ de flore Cytisi pabula cōtingere,cū quibus non sentit Ouidius. Nos quoq; idē facimus, Iuuena.Festinat enim decurrere velox Flosculus. Cicero in Catone maiore , Temeritas est videlicet florentis ętatis. Ludorum quę sit origo,e parte mulctę qua plectebantur , qui pecora in publicis saltibus pauissent Florales ludos institutos dicit. Cętera luxurię instrumenta,aut aurum, argentū, aluea,vnguēta. Hinc etiā locuples,a locoꝝ posses

Lentis duo genera

Hoies q lente vescuntur fieri eq ai

Flores cādidi i vino bonū indicant

Locuples
Pecunia a pecore
peculatus et peculium

sionibus dicti sunt locupletes, vt a pecore pecunia. Maiorum.n.diuitię aut locis.i.agris cõstabãt a pecore, vñ locupletes dicti sunt q̄si locis.i.agris pleni, et pecunia a pecore nomen accepit, sicut et peculatus, quẽ docet Festus dictũ a pecore tũc, cũ Romani nihil p̃ter pecora hẽrent, vñ peculii nomẽ deductũ Seruius putat, qui ab eo vult pecuniã deriuari. Pliny. signatũ ęs fuisse tradit nota pecudũ, atq; inde pecuniam appellatã, cuius noĩe nõ solũ ęs, argẽtum, aurũue signatũ sed et oĩa corpa cõtinent, quorũ ęstimatio nem metimur nummo. Hinc illud ẽ Varronis. Quod in pecore pecunia tũc ↄsistebat. Et illud Donati ĩ alia significatione sic, Veteres multa vnciati cũ expẽsa pecũia ferretur more veterum nõ vt nũc annũeraret. Apd maiores pecũia sacrificius fieri dicebat, ꝙ ex his rebus cõstabat, quã nũc pecuniã dicimus, teste Festo, qui et scribit id qd' diximus apud antiquos opes et pr̃imonia ex pecoribus p̃cipue cõstitisse, et inde dici pecũias et pecula. Ppli depascere saltus, publicos saltus non priuatos.

> Flore semel leso pereunt vitieq; fabeq;
> Et pereunt lentes aduena Nile tuę.
> Vina quoq; in magnis operose condita cellis
> Florent, et nebulę dolia summa tegunt.
> Mella meũ munus volucres ego mella daturas
> Ad violam, et cytisos, et thyma cana voco.
> Nos quoq; idẽ facimus, tũc cũ iuuenilibus ãnis
> Luxuriant animi, corporaq; ipsa vigent.
> Talia dicentem tacitus mirabar, at illa
> Ius mihi dicendi est, si qua requiris, ait.
> Dic Dea, respondi, ludorum quę sit origo,
> Vix bene desieram, rettulit illa mihi.
> Cętera luxurię nõdum instrumenta vigebãt,
> Aut pecus, aut latam diues habebat humũ.
> Hinc etiã locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
> Sed iam de vetito quisq; parabat opes.
> Venerat in morem populi depascere saltus,
> Idq; diu licuit, poenaq; nulla fuit.

PAV. MAR.

SI oleę bene floruerit erit ãnus nitidissimus, erit magna quoq; olei copia. Nitidissimus dixit respectu eorũ q̄ oleo pungunt, nã puncta nitet. Poma quoq; hñt euentũ tpis huius, hñt et poma fortunã verno tpe cũ florẽt, ꝙ si bene floruerint fertilitatem pollicent. Flore semel leso, si pruina corrũpet, aut puret, aut vẽti decutiẽt flores. Pereũt vitieq; fabeq; fruges et legumĩa tã vtilia q̄ noxia peũt. Vitię dictę (vt aliq volũt) ꝙ frumẽta vitiẽt, et tñ Pli. ea pinguescere arua asserit. De fabis plura diximus in Georgicis. Pereũt o Nile aduena, q' aliũde aduenis in Ægyptũ. Tuę lentes, q̄si peũt et lẽtes Ægyptię, Nã duo gña lentis (vt Pli. inqt) Ægypto, alterũ rotũdius, nigriusq;, alterũ sua figura. Vñ vario vsu translatũ est in lẽticulas nomẽ. Vina quoq; cõdita opose, cũ artificio cõposita. In magnis cęllis, in magnis doliis. Florẽt, supne florere vident. Et ne. qd' instar nebulę fit in supficie. Dolia sum. te. summitatẽ vasorũ vbi cõdita erũt vina, et Pli. florẽ vini cãdidũ pbari dicit, Rubente triste signũ eẽ, si nõ is vini calor sit. Mella meũ munus, qa e floribus q sunt mei iuris decerpunt. Ego voco volu. datu. mella, apes q̄ mel la in aluearijs cõponũt. Voco ad violã, speciẽ pro gñe posuit, nã ad flores, de violis diximus. Fit cy. fruticẽ esse Cyti sum inqt Pli. ab Amphiloco Atheniensi summis laudibus pdicatũ pabulo ouinũ. et addit, Non ex alio pabulo lactis maior cupia, aut melior sup oĩa pecudũ medicina a maioribus omni vsu p̃stante. Apes quoq; nunq̄ de flore Cytisi pabula cõtigere pmittit Democritus, et Aristomachus. Ex quo miror poetã dixisse ad Cytisos apes vocari. Hic frutex (vt Pli. inqt) inuẽtus est in Cytno insula, inde translatus in oẽs Cycladas, mox in grecas vrbes, casei magno puentu, rarusq; est in Italia. Et thyma grata, de thymo supiore lib. diximus. Nos quoq; idẽ fa. nos et ad flores vocamur ętate iuuenili. Tunc cũ animi nĩl. Luxuriãt, lasciuiũt ãnis iuuenilibus p ipsam iuuentã. Cũ ipsa cor. vigent, ob feruorẽ sanguinis in iuuenta. Talia dicentem taci. mi. ego intẽtus verbis illius silens. cũ admiratione Deã intuebar. At il. ait. Si q̄ req. si qd requirere vis. Ius tibi dicẽdi, ptãs tibi ẽ loquẽdi et regrendi q̄ voles. Rñdi, dic Dea q̄ sit origo ludorũ, vñ Florales ludos originẽ habuerunt. Vix bene desierã, loq sc3. Illa rettulit mihi cętera luxurię, origo Flora habuisse ludos originẽ a poena pecũiaria ex acta ab illis, q publicis pascuis nõ pepcerãt, cũ olim nõ eẽnt diuitię in p̃ciosis mercibus, sed in agris, et in pecoribus. Cuius vero pecus in saltibus ppli depastũ eẽt pecũia mulctabant, et ex pte mulctę exhibiti sunt florales ludi. Nõdũ vigebãt cętera instrũ luxurię, nõ vigebãt illa instrũ, qbus magna rerũ copia cõpareretur, et pfunderetur, quia nondum erat copia auri et argenti, q̄ ad luxuriam pertinẽt. Instrumentum inquit Vlpian. esse apparatum rerum diutius mansurũ. Diues, qui eo tempore diues habebatur. Aut habebat pecus, aut latam humum, nõ possidebat aurum, aut argentum, sed pecudes, et latos agros. Hinc etiam locuples, a lata humo, hoc est a locis dictus est locuples, et Plin. inquit, Hinc et locupletes dicebantur loci, hoc est agri plenos. Hinc ipsa pecunia dicta est, et Plinius Pecunia ipsa a pecore appellabatur. Videtur qdem totũ hũc locũ a poeta accepisse. Et illud postea subdit qd in primo diximus. Seruius rex ouiũ, boũq; effigie primus ęra signauit. Sed iã quisq; parabat opes de vetito de eo qd' suũ nõ erat, diuitias sibi parabat. Venerat in morẽ, iã id in cõsuetudinẽ versum. Depascere saltus populi, nemora, montes, et pascua, quę populi erant, et non priuata. Et id diu licuit, quia ad populum non referebatur. Et nulla poena fuit, quia nemo mulctabatur.

ab Amphiloco Atheniensi pdicatum

Seruius rex primus pecuniã signauit

Cytisum fruticem

Vindice seruabat nullo sua publica vulgus,
Iamq; in priuato pascere inertis erat.
Plebis ad ędiles perducta licentia talis
Publicios; animus defuit ante viris.
Rem populus recipit, mulctā subiere nocētes,
Vindicibus laudi publica cura fuit.
Mulcta data est ex pte mihi, magnoq; fauore
Victores ludos instituere nouos.
Parte locant cliui, qui tunc erat ardua rupes,
Vtile nunc iter est, Publiciumq; vocant.

ANT. FAN.

VINdice nullo, nullo defendente vel vlciscēte po. Ro. quod erat publicum non priuatum. Vindicare interdum est vlciscere vel defendere. In priuato pascere inertis erat, is iners hēbat, cuius pecora non in publico pascerent. Vnde cum Publicijs ędilibus plebis mandatum esset, afficerent poena quicunq; po. Ro. saltus depascerent, et ij timidius mandata exequerent, populus coegit nocētes mulctā subire, cuius pars in Florę ludos collata est. Mulctā subie. nocētes, mulcta dicte pęna dr, auctore Festo, fuitq; olim non nisi ouium, boumq; impendio, teste Pli. Sunt qui mulctam specialis peccati aīaduersionem vocēt, ac poenā velint esse generale nomen. De mulcta mox plura dicemus. Vindicibus, Publicij fuerunt ędiles plebis, quorū muneris erat ludos instituere, ab his Publicius cliuus nomen accepit. Varro, Cliuus Publicius ab ędilibus plebei Publicijs, qui eum publice ędificarunt. Sunt qui legāt ab ędibus plebei, quod pcedere vllo modo non pōt, cū subijciat Varro. Simili de cā Publius et Costonius q ab his viris dnr ędificati, Sed de hoc satis supra dictum est. Vindices aūt non Publicios, sed eos q in populo curā vtilitatis publicę susceperunt. Mulcta data est ex parte mihi, mulctaticię pecunię ps in Florę ludos collata est, pars in Cliuum Publicium, vt is qui erat nimiū arduus molliorē adeuntibus pberet ascensum ac sterneret. Hunc nonnulli tradiderunt ptendi ad Sublicium pontem, quod non ꝯstat. Cęterū ludi Florę non in hoc cliuo, sed in alio aliqn̄ celebrabant, quem Varro pximum vocat. Qui cum Publij et Costonij meminisset, Cliuus inqt pximus ad Florales versus. Non pętereundum hoc loco quod scribunt Pli. et Plūta. Mulctā legum antiquarū, vt nos ēt supra tetigimus, pecorē ꝯstitisse, et cum nūmorū vsus apud Romanos nōdum frequens eēt ꝯsueuisse plecti sontes bobus, ouibusq;. Fuit aūt mulcta quę appellabat supma instituta in singulos dies, vt. A. Gel. tradit duarum ouiū ac xxx. bouū, vltra quē numerū mulctam dicere in dies singulos ius non erat, et ppea supma. i. summa et maxia appellabat, nā minima erat vnius ouis. Sed qm̄ eiusmodi mulcta a magistratibus dicta adigebant boues, ouesq;, alias ptij parui, alias maioris. Iccirco postea lege Aterina ꝯstituti sunt in oues singulas ęris deni, in boues ęris centeni. Hinc Festus, Maximā inqt mulctam dixerunt triū milium et xx. assiū, qđ non licebat quōdam plibus xx. bobus et duabus ouibus quēq; mulctari, ęstimabaturq; bos centussibus, ouis decussibus. Parte lo. cli. cauendū ne legamus pte locant cliui, credentes locatū. i. ꝯstitutū fuisse aliqd in cliuo publico, q ad Florā attineat. Quod si esset nō mulctę pars, sed oīs pecunia mulctaticia pugisset Florę, qđ pcedere vllo mō non pōt. Legendū est igitur, Parte locāt cliuū. Est. n. hic locare conducenti pscribere aliquid faciendum non constituere, vt Atla Theatri Fundamenta locant.

PAV. MAR.

VVLgus, pplš ipse. Seruabat su. pa. nul. vi. nullo q vlcisceret damnū pabulis inferentē, aut nullo qui tunc rē populi vindicaret. Sua bula dixit, q ex illis pascuis erat ppli reditus. Et postea ad alia q̊s translatum verbum. Vnde et Pli. inquit, Etiānum in tabulis censorijs pascua dnr oīa, ex qbus ppls redditus hz, q diu hoc solū vectigal fuerat. multi legunt sua publica &c. Et iam inertis erat, quasi ptinere ad segnem et inertē videbat. Pascere in pri. in loco pprio, et non publico. Talis licentia ple. hęc licētia qua abutebant plebei hoīes in depascēdis saltibus publicis. Perducta, relata est. Ad ędi. Publicios, q publica pcurabant. Ædiles creare a pr̄ibus plebs impetrauit, vbi e sacro monte redijt, q essent post tribunitiā ptātē, et sacras, et priuatas ędes pcurarent, pessentq; annone, et a solio eburno curules dicti sunt, et duo ex his ornati regijs insignibus curā sacrorū, et ludorū hēbant. Curuliū ędiliū adeo creuit aliqn̄ ptās, vt ad eos summa rerū et iperij cōsularis maiestas venerit. Verū (vt est apud Pōpo. iuriscō. de origine iuris) Ædiles duo ex plebe ꝯstituti erant, atq; ita appellati, q ędibus pessent, in qbus oīa scita sua plebs defendebat &c. Aīus defuit añ vi. non audebāt olim ędiles flectere aliquē ex illis. Rem po. re. accepit ppls suam ipse cām agendā, vt eos plecteret, quorū quadrupes paupiē fecisse dicebat. Nocētes su. mul. dedere poenā. Dicę. n. mulctam poenā dicebant, Pōpo. teste. Sed Vlpia. inqt, Mulctā inter et poenā multum interest, cū poena generale sit nomen oīum delictorū punitio. Mulcta specialis peccati, cuius aīaduersio hodie est pecuniaria, poena aūt non tm̄ pecuniariam, verū capitis et existimationis irrigari solet. Et mulcta q des ex arbitrio eius venit, qui mulctā dicit, poena aūt nō irrogatur, nisi quę lege, vel q̊quo alio iure spāliter huic delicto imposita est, qnimo mulcta ibi dr vbi spālis poena non est a lege imposita. Itē mulctam is dicere pōt, cui adiudicatio est. Magratus enim solos et psides puinciarū posse mulctā dicere, mandatis pmissum est. Poenam aūt vnusquisq; irrogare pōt, cui huius criminis, siue dlicti executio, cōpetit. Hęc ille. Pli. vero inqt, Mulctatio quoq; non nisi ouiū, boumq; ipēdio dicebat. Publica cura fuit lau. vindi. laudati sunt illi qui gerētes curam publicā rem ppli, pplo vendicarunt. Mulcta ex parte est data mihi, poena illa ex pte erogata est ad exhibēdos mihi ludos. Et ma. fa.

Mulcta pena ē nomen generale

Publicij

Mulcta suprema

Mulcta minima

Mulcta maxima

Ædiles plebei sacras et priuatas ędes curabāt, & annone pr erant

Mulcta p magratus publicos, poena p oēs irrogat

Annua credideram ſpectacula facta, negauit,
Addidit & dictis altera verba ſuis.
Nos q̃3 tangit honor, feſtis gaudemus, & aris,
Turbaq; cęleſtes ambitioſa ſumus.
Sępe Deos aliquis peccando fecit iniquos,
Et pro delictis hoſtia blanda fuit.
Sępe Ionē vidi, cum iam ſua mittere vellet
Fulmina, thure dato ſuſtinuiſſe manum.
At ſi negligimur, magnis iniuria poenis
Soluitur, & iuſtum pręterit ira modum.
Reſpice Teſtiadem, flammis abſentibus arſit,
Cauſa eſt, ꝙ Phoebes ara ſine igne fuit.
Reſpice Tantaliden, eadem Dea tela tenebat,
Virgo eſt, & ſpretos bis tamen vlta focos.
Hippolyte infelix velles coluiſſe Dionem,
Cum conſternatis diripereris equis.
Longa referre mora eſt collecta obliuia dānis.
Me quoq; Romani pręteriere patres.

clinus capitolinus vbi primū decepta ſunt fieri feſta Deę Florę

senatus.s.& Po.Ro. Victores, illi qui exegerant a delinquentibus mulctam, aut victores Romani instituere ludos nouos, quia tum primum instituti ſunt mihi ludi. Parte lo.cli. quaſi locarūt Circū, aut Theatrū pro meis ludis in parte cliui Capitolini. ſed plures erāt cliui, vt diximus in p̄ li. Qui, cliuus. Tunc erat ru. ar. alta et difficilis aſcēſus. Nunc eſt iter vti. quia cōmodum oībus. Et vocāt Publi. Publicius cliuus (vt ait Var.) ob ędilibus publicis, qui eum publice ędificarūt. Simili de cā Publius et Coſtonius cliui, ꝙ ab his viris dicti ędificatis. Cliuus pximus ad Florales viſus verſus Capitoliū vetus. Ergo ſub cliuo ludi fiebāt. Sunt tñ qui intelligēdū cenſent illud, Parte locant clui, ꝙ ex pte mulctę facti ſunt ludi, et ex parte ędificatus eſt ille Cliuus.

Ludi ex mulcta ſtituti Deę Florę

ANT. FAN.

Ludi Florales erāt anniuerſarij

ANnua cre ſpecta. ludi Florales ab initio anniuerſarij non fuerunt. Sed tales poſtea ꝯſtituti ſunt, Lenate, Poſthumioq; ꝯſulibus, cū indignata florū Dea deſeruiſſet officiū ſuū, et corruptis floribus fructus quoq; perierint, et arborū et herbarū. Nos quoq;, ſicut et hoīes, quorū artes honos alit, vt auctor eſt Cice. Hoſtia blan. cultu honore et ſacrificio Dijs blandiētes meremur admiſſi veniā. Iuſtum mo. quia ꝯtempti Dij ſupra modum iraſcunt ſi credere fas eſt. Teſtiadē, Meleagrum a Teſtio auo materno, hoc eſt pr̄e Althęę. Nota eſt fabula. Ipſe alibi, Vtq; cremaſſe ſuū fert ſub ſtipite natū Teſtias, et melior matre fuiſſe ſoror. Phoebes, Dianę, quā Oeneus p̄terijt cum Dijs oībus ſacra faceret, vnde Meleager eius filius vna cum fatali ſtipite ꝯſumptus eſt. Reſpice Tanta. Agamēnonem, qui dictus eſt Atrei filius ex Merope. Atrei aūt pater eſt Pelops, Pelopis Tātalus. Ouid. alibi Tantalides oēs, ipſumq; regebat Achilles, Hic pars militię dux erat, ille ducum. Sed (vt placet Seruio) vſurpatiue Agamēnon et Menelaus Atridę dicti ſunt, cum fuerint Plyſtenis filij, quorū Agamēnon, cum Dianę ceruam occidiſſet ignarus, illa irata ventorū flatus remouit, vt diximus ſupra, vnde adducta eſt Iphigenia Agamēnonis filia vt immolaret. Ipſe aūt poſtea ab vxore Clytemneſtra eſt interemptus. Is poſt interitū Plyſtenis ab Atreo educatus eſt. Vnde a patrui nomine Atrides magis q̃ a patre Plyſtenides dicitur. Fuerunt ſane Pelopis filij, Atreus, Plyſtenes, et Thyeſtes, et eorum ſoror Niſidice. Eadem Dea vela tenebat, in Aulide re

Agamēnon & Menelaus filij Plyſtenis nō Atrei

Atrides

tentā ſunt vela Grecorū, legunt alij tela. Virgo eſt &c. Senſus eſt, Diana quidem eſt virgo, et clemēs eſſe debuit, bis tñ vltra modum vlta eſt acceptam iniuriam morte Meleagri, & Iphigenię ſacrificio, cum Agamēnon, quā focis et re diuina debuit venerari neglexiſſet cerua interempta. Dionē, Venerem, quę irata Hippolyto, a quo ſpernebat, iniecit ſtimulos amoris Phędrę. Vnde ille ab equis diſcerptus eſt. Conſternatis, territis, ꝯſternamur animo, ꝯſternimur corpore. Collecta obliuia dānis, figurate, & eſt dāna collecta ex obliuione Deorū, atq; ꝯtemptu. Nā ę notę, ignominię, qua ſpreta omiſſis ludis acceperam. Excidit ol. tri. mi. corrupti ſunt flores ſola Deę triſtitia. Punicei cro. maſculino gn̄e crocū dicimus florē ſigantes.

Quare Phędra ipulſa a Venere ad amorem Hippolyti

PAV. MAR.

ANnua cre ſpecta cula facta, putaueram ego annuos ludos illi inſtitutos, hoc ē ſingulis annis, ita. n. annuum accipimus, et in iure eſt, Siquis annua legata reliquerit deberi illa ab hęredibus ſingulis annis. Negauit, Dea annuos ludos exhibitos. Et addidit alte. ver. verbis ſuis, quia rurſus loq coepit. Nos quoq; tangit honor, nunc illud arguit Dea, numina ſtudioſa eſſe honoris, et ſ[illegible] cti nunc ribus et pietate hominum, et ſpernentes Deos grauibus affici ſupplicijs, quod arguit plurimorum exemplo. Sic cum ea ſpreta eſſet a Romanis, indignata flores abſtulit ita, vt nec ex agro nudo, nec ex agro conſito, nec ex agro paſcuo nec ex florido fructus prouenirent. Tunc ſenatus ſi omnia bene floruiſſent, annuos mihi ludos vouit reddidimus flores et Poſthumio et Lenate cōſulibus ludi ſunt mihi perſoluti. Nos quoq;, Deos. Tangit honor quia et nos Dij ſumus honoris cupidi. Gaudemus feſtis, diebus feſtis nobis cōſtitutis. Et aris, templis, et ſacrificijs. Turbaq; cęleſtes, nos Dij. Sumus turba ambitioſa, honoris cupida. Sępe aliquis peccando, cum peccaret. Fecit Deos iniquos, non ęquos, non propitios ſibi, ſed eos ad iram prouocauit. Et pro delictis, pro impetranda delictorum venia. Hoſtia fuit blanda, quaſi tāquam blanditijs allexit Deos ad veniam, nam ſedata eſt ira ſacrificio. Sępe vidi Iouem thure dato, q̃ſi oblato illi ſacrificio, et cremato thure. Suſtinuiſſe, continuiſſe manum. Cum iam vellet mittere ſua fulmina, cum in aliquem delinquentem iratus eſſet emiſſurus ſua tela, continuit manum

motus

modus illius pietate, cũ post delicta illi Ioui sacrificaret. At si negligimur, si spernimur a mortalibus. Soluit iniuria, quasi plectunt spernentes pro iniuria nobis illata. Magnis, grauissimis. Poenis, qa grauissimo supplicio afficiunt. Et ira, Deorum scz. Preterit, excidit. Iustum modũ, quia nimis irascimur. Respice Testiadẽ, Meleagrũ Testij ex Althea mře nepotẽ. Arsit flãmis ardentibus, Nota est fabula apri Calydõij, Ætholię a Diana immissi, q ei Oeneus rex Meleagri pr non sacrificauerat, aper a Meleagro occisus est, et datum amicę spolium, cũ ab auunculis illi ereptum esset, auũculos et ipse interemit. Althea mater pnior animo in fratres, q̃ i filiũ, stipitẽ diu seruatum, in quo erat filij fatũ, flãmis iniecit, et eo ardẽte, arsit infelix Meleager. Cã est q ara Phoebes, ara Dianę. Fuit sine igne, sacrificio. Respice Tãtalidem, Niobem Tãtali filiam. Eadem Dea, Diana. Tenebat tela, sagittas, quibus confodit et extinxit numerosam illius sobolem. Virgo est, ipsa Diana. Et tamen bis vlta focos spretos, bis vindictaz sumpsit de his, qui suas spernebant aras. naz de Calydonia domo, et de Niobe, quę xij. filiorum numero tumida superiorem se Latona iactabat, quę duos tm̃ pepererat, cum ipsa. xij. peperisset. Indignati Phoebus et Phoebe sobolem extinxerunt, et illa in saxum versa est. Hippolyte infelix velles tu coluisse Dionem, Venerem Diones filiam. Cum dirriperens, discerpereris. Equis consternatis, metu monstri ad fugam concitatis. De Hippolyto diximus in tertio nunc hoc dicit, Tu voluisses colere Venerez, et, vt debuisses, amanti puellę obsequi, quod si fecisses, non fuisses ab equis discerptus. Consternatio (vt Pomp. inquit) est concitatio quędam subita ex aliquo metu a sternutamento deducta, q eo toto corpore concutimur. Longa referre mora est, longum esset recensere. Obliuia hominum, cum obliuiscentur debitarum immolationum. Collecta damnis, damna mortalium, et demerentium poenas. Me quoque pręteriere, silentio scilicet. Romani patres, senatores. Quid facerem? facere debuissem? Per quod fierem manifesta doloris, quasi per quod me illud ęgre ferre liquido constaret. Qualia damna exigerent, exigere debeant. Nostrę notę, dedecus et ignominia, qua notata erant, cum essez sine lu-

Quid facerem, per qd̃ fierẽ manifesta doloris?
Exigerent nostrę qualia damna notę?
Excidit officium tristi mihi, nulla tuebar
Rura, nec in pretio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant, violas arere videres,
Filaq; punicei languida facta croci,
Sepe mihi Zephyrus dotes corrumpere noli
Ipsa tuas dixit, dos mihi vilis erat.
Florebant oleę, venti nocuere proterui,
Florebant segetes, grandine lęsa seges,
In spe vitis erat, cęlum nigrescit ab Austris,
Et subita frondes decutiũtur aqua.
Nec volui fieri, nec sum crudelis in ira,
Cura repellendi sed mihi nulla fuit.
Conuenere patres, & si bene floreat annus.
Numinibus nostris annua festa vouent.
Annuimus votis, consul cum consule ludos
Posthumio Lenas persoluere mihi,

dis et sacrificio. Excidit officium tristi mihi, quia si ego moesta ab officio vacaui. Nulla rura tuebar, nullos fouebam agros, sic et nulli florebãt, aut intempestiue deflorebant. Nec in pretio erat hortus fertilis, vbi solet esse florum copia, iam infoecũdi, quos non tuebar, horti non florebant. Lilia deciderant, qa male defloruerãt, aut statiz erũpẽtes flores necabãtur. Videres violas ardere, quasi subito natas arescere. Et fila croci purpurei facta languida, defecta et dissoluta. Nam et languor interduz defectionem et dissolutionez significat, teste Nonio. Vnde Virgil. Purpureus veluti cuz flos succisus aratro Languescit moriens sepe. Alij legunt punicei. Zephyrus, vir meus. Dixit mihi noli corrumpere dotes tuas, flores ipsos, et floridos agros, qui tibi dati loco dotis. Dos mihi vilis erat, viles erant horti et flores, ĩ quos acrius sęuiebaz.

VENTI nocuere, qui flores oleis abstulerunt Nec volui fieri, ne cadere videatur crudelitas ĩ placidissimam Deam. Hinc est quod ait supra, Excidit officium tristi mihi, quod casus fuit non voluntatis. Cõuenere pr̃es, senatus vouit tunc florę ãnuos ludos si herbę et arbores bene florerẽt, quod cũ euenisset, Lenas et Posthumius cõsules vota soluerũt. Liberiorq; iocusnõ solum lascinia rerum in his ludis fuit, sed iocus neq̃ et ipudicus, is ꝓpe ĩ vbis est. Succurrit, in mentẽ venit. Sutilibus coronis, corone futiles in solemnibus conuiuijs dari consueuerunt primum ex rosis, postea ex folijs nardi. Suebãtur flores vnde futiles coronę dictę, De varietate coronarũ lege Pliniũ. Is docet aliqñ consueuisse futiles coronas fieri ex solo rosarum folio crescente luxuria. Phyltra, ablatiuus casus est phyltra, nec significat hoc loco stemmata siue coronas, cum antepenultima corripiatur, nec duplicatur litera, sed mulieris nomen est quę coronas nectere consueuit. De q̃ legimus apud Horatiũ. Displicent nexę phyltra coronę. vbi si stẽmata significes versus claudicabit. legũt alij philyra. Vnctę cõę, vnguẽtatę mcr̃ maiorũ.

FLOREBANT oleę, emittebant flores. Venti proterui nocuere, nam eos ex arboribus decussere, et sic male defloruerunt. Florebant segetes, fruges ipse cũ in herbis essent, flores edebant. Seges est lęsa grãdine, nã flores decussi et fructũ nõ reddidit. Vitis erat in spe, amissis itẽpestiue segetibus et

ANT. FAN.

Corone futiles

phyltra

Coma vncta

PAV MAR

oleis,superat spes vineaꝶ. Cęlũ nigrescit,fit nubilũ. Austris,meridionalibus vẽtis et pluuiã inferentibus. Et frõdes,vitũ. Excutiunt subita aqua,subitis nimbis. Nec volui fieri crudelis,nec in ira volui fieri crudelis.Licet irata essem , tñ me opte ingenio neq; crudelis sum,neq; esse volui. Ego.n.illa noxia agris nõ imitabã,sed cũ venirent.nõ auertebam,ideo inqt. Sed mi.nul.fu.cu.re. non adhibebã curã in repellẽdis noxijs,sed patiebar ita fieri. Conueneř pr̃es senatores.

Quare ludi Florales instituti sunt a patribus cum antea eẽnt neglecti pp lõga bella

Et vouẽt facta annua noibus no.vouerunt ludos mihi , qa meo noie florales dicerent. Si annus bene floreat,q̃si si quolibet anno agri tempestiue,et copiose florescerent. Annuimus voto,q̃si nutu pmisimus fore, vt agri bene florescerẽt. Lenas cõsul cũ cõ.Po.de quibus supius diximus.

Per soluere mihi ludos,edidere ipsos Florales ludos,vt ex Pli.diximus, instituti fuere.dxvi.anno vrbis. Quęrere conabar cõtendebã mecũ vt q̃rerẽ de lascinia ludoꝶ.Sed venit mihi in mẽtem numẽ nõ esse graue,sed leue et iocosum,ꝙ ea offerat munera, quibus aut amẽtes aut epulantes hausto mero et in delitiis vtanť.Conabar igiť inqt. Quare in his ludis foret lascinia maior,q̃ in cęteris ludis. nã celebrãt cũ omni lascinia vsq; ad sacietatẽ ipudicoꝶ luminũ. Et locus liberior,qa lascinia liberiore. Sed mihi succurrit, in mentẽ venit. Nõ est seneꝶ,tetricum et graue. Et Deã,Florã. Ferre munera,ipsos flores,et coronas. Apta delitijs,iocis cupidineis,et Bacchicis. Tpa,frõtes,et ipsa tpa. Tota pinguntť,qa varijs floribus coronata picturã imitati videnť. Coronis sutilibus,ex sutis floribus.Corõę.n.et tenuiores sunt, et Ægyptię,et sutiles,et pactiles. Tenuiores coronas antiq(vt Pli.asserit)Strophia appellarũt,hic et strophiola,et cũ ex floribus fierẽt serta, a serendo scrinę appellabanť.Hyberne vero cum neganť flores Ægyptię dictę,ꝙ ex Ægypto flores veniebãt.Coepit inde luxuria facere coronas ex metallo q̃s ob tenuitatẽ Romani dixere corollas.Crassus diues ex argẽto,et auro imitatiõe folioꝶ coronas dedit ludis suis. Et vt idem inqt,Etiã tum coronę Deoꝶ honos erant, et lauꝶ publicoꝶ,ꝑuatorũꝗ,et sepulchroꝶ, et maninum.Sũmaq; auctoritas pactili coronę sutiles Saliorum sacris inuenimus. Adeo luxuria ꝑcessit,vt sutiles coronę nõ fierẽt nisi ex mero folio rosaꝶ,et mox ex herbis et floribus Indicis petitę, laudatissimęq, ex nardi folio dabanť vnguentatę,et potissimum foeminaꝶ pompis,et reliqua. Et mẽsa splẽ

Coronas imitatione foliorum ex argento et auro

Quęrere conabar quare lascinia maior
His foret in ludis,liberiorq; iocus,
Sed mihi succurrit numen non esse seuerum,
Aptaq; delitiis munera ferre Deam.
Tempora sutilibus cinguntur tota coronis,
Et latet iniecta splendida mensa rosa.
Ebrius incinctis philyra conuiua capillis
Saltat,et imprudens vtitur arte meri.
Ebrius ad durum formosę limen amicę
Cantat,habent vnctę mollia serta comę.
Nulla coronata peraguntur seria fronte,
Nec liquidę vinctis flore bibuntur aquę.
Donec eras mixtus nullis Acheloe racemis,
Gratia sumendę non erat vlla rosę
Bacchus amat flores,Baccho placuisse coronã,
Ex Ariadneo sidere nosse potes.

dida,lauta et luxuriosa. Latet iniecta rosa,fusis rosis in ipsis conuiuijs. Cõuiua ebrius,post epotũ vinum. Saltat capillis incinctis,innexis,hoc ẽ coronatis. Philyra,cõtextis philyra,et Glycerę corollarię fuere.et Bracteas dedisse philyrã inqt Pli. Et imprudẽs,cõuiua. Vtitur arte meri,cõ ebrietate ĩ,cõpositę saltet. Ebrius,amator scʒ. Cantat ad limen durum, ad duras fores , quę non aperiunť. Amicę formosę , sicut et Tib.Delia tolle fores. et ipse poeta, Ianitor indigne dura religate cathena, Difficilemq; moto cardine pande forem. Comę vnctę, vnguẽto fusę. Hñt mollia serta , nã vnguẽtati coronabãtur vt etiã est apud Luca. in cõuiuio Cleopatrę, Accipiunt sertas nardo florente coronas, Et nunq̃ fugiẽte rosa multumq; madenti Infundere comę qd nõdum euanuit aura, cynnamon externę nec perdidit aera terrę , Aduectumq; recens vicinę messis Amomum.

Vnguentati coronabantur

ANTO. FAN. Seria

SERIa,grauia,quasi seorsum a risu,vt quibusdã placet. Acheloe secundum antiquitatem locutus est,quę(vt Seruius docet)aquam Acheloum vocabat.Idem et apud Macrobium inuenies. Ex Ariadneo sidere,ex corona Ariadnes. Scęna leuis,lascini ludi,lascina spectacula,qa reuera meretrix fuit.

Cothurnatas Deas hoc ẽ tetricas

Cothurnatas Deas,graues,alludit ad grauiora spectacula,quę exhibebantur,dum Tragoedię referrentur ,quę cothurnatorum poetarum sunt. Nõ est de tetricis,hęc Dea non est de numero tetricarum et grauium,earumq;,quę magna ꝓfitentť, vt sapientiam.vim bellicam,regna, sed quę leuia, cõmunia, et plebeia.Vnde Florales ludi a meretricibus celebrantur. Cur tamen, quęrit cur in ludis floralibus vterentur vestibus non albis,vt in Cerealibus,sed versicoloribus, hoc est diuersorum colorum. Maturis albescit messis aristis, dabantur Cerealibus albę vestes,vt diximus,quia his color et q. dem vnus est segeti iam maturę.Floralibus verum colores,qa nullus color ẽ q nõ inueniaťi floribus.

Vestes versicolores in Floralibus

PAV. MAR.

NVLLA seria,grauia,cum adhibito rebus ordine. Peraguntur fronte coronata,sed iocosa omnia,nec modo, nec ordine seruato. Nam accedente ebrietate coronati seria facere non possunt. Nec liquidę,purę et vitreę aquę. Bibũtur vinctis flore, ab his qui caput habẽt floribus coronatum,nã vina immixta aquis nõ hauriunt sed meꝶ potant. Donec tu Acheloe eres mixtus nullis racemis, nullo racemoꝶ fructu, hoc est nullo vino.i. dum aqua pura bibebatur, Non erat vlla gratia rosę sumendę,non

dę,non erat gratus vllus coronarum vsus. Nam aquam haurientes non coronantur. Quia Acheloe inquit,voluit Virgilium imitari dicentem Pocula q; iunctis Acheloia miſcuit vuis. Nec tamē ego cum Seruio et Macrobio ſentio, qui illud dictum putant,ꝙ antiqui Acheloiam aquam vocabant.

Scęna leuis decet hāc,nō eſt,mihi credite,nō ē,
Illa cothurnatas inter habenda Deas,
Turba quidē cur hos celebret meretricia ludos,
Non ex difficili cauſa petita fuit.
Non eſt de tetricis,non ē de magna profeſſis,
Vult ſua plebeio ſacra patere choro.
Et monet ętatis ſpecie,dum floreat,vti,
Contemnut ſpinam cum cecidere roſę.
Cur tamen,vt dantur veſtes Cerealibus albę,
Sic eſt hęc cultu verſicolore decens?
An quia maturis albeſcit meſſis ariſtis?
Et color et ſpecies floribus omnis ineſt?
Annuit,et motis flores cecidere capillis,
Decidere in menſas vt roſa miſſa ſolet.
Lumina reſtabant,quorū me cauſa latebat,
Cum ſic errores abſtulit illa meos.
Vel quia purpureis collucent floribus agri,
Lumina ſunt noſtros viſa decere dies,

Achelous in Aetholia flu.

Nam illud Virgilianum,et hoc Ouidianum ad hiſtorias referendum cenſeo. Scimus enim Acheloum eſſe in Aetholia fluuium,et Aetholum fuiſſe conſtat Staphylum

Staphylū Sytheni filius vuę inuentorē

Sytheni filium,qui fuit vuę repertor. Vnde ab eo gręci σταφυλην vuam appellauere. Et Plini. tradit Staphylū ſunc primum docuiſſe vinum aqua miſceri. Ergo quia hic docuit,et Aetholus fuit, referatur ad Aetholię fluuium, cuius aqua prima fuerit imixta vino. Sed de his in Georgicis diſſeruimus. Bacchus amat flores,eo argumento ꝙ poſt epotum vinum corona accipitur. Tu potes noſſe placuiſſe coronam Baccho,ꝙ Baccho grata fuerit corona. Ex ſidere Ariadneo,ex corona Ariadnes,de qua diximus in tertio,et alio loco,Potus,amās,reges de flore, atq; ęre coronas Accipiant,detur vina corona mihi. Scęna leuis, leue theatrum vbi leuia,et laſciua referuntur. Decet hanc,Floram. Nō eſt credite mihi non eſt illa Flora. Habenda inter cothurnatas Deas,nō ē exiſtimanda nympha ex his, quę Dianam ſequunt, vt virgo ſit,nam impudica eſt,et tacite oſtēdit meretricem,vt fuiſſe conſtat. Virgines autem cothurno vtebantur,vt apud Vir. Virginibus Tyrijs mos ē geſtare pharetram,Purpureoq; alte ſuras vincire cothurno. Aut potius illud referas ad res etiā theatrales. Nam ſcęna leuis conuenit Floralibus,quę leuia et laſciua ſunt. Grauibus vero rebus eſt opus grauiora ſcęna,veluti cum facta regum referunt. Ergo inter graues muſas non eſt habēda meretrix.

Cothurnus eſt tragicorum grauia ſcribentium

Et quid grauius eſſe poteſt Tragoedia,ea tamē cothurnata fingitur quia poetę tragici cothurnati erant et in lib. de Amoribus ad Corinnam ſic inquit,Venit et ingenti violēta Tragoedia paſſu,Frōte comę torua Palla iacebat humi. Lęua manus ſceptrum late regale mouebat. Lydius alta pedum vincla cothurnus erat. Et in ſecundo Triſtium,Et dedimus tragicis ſcriptum regale cothurnus. Quęq; grauis debet verba cothurnus habet. Cum igitur cothurnus tragicorum grauia ſcribentium ſit,ita intelligas non eſſe illam habendam inter ſeuerio-res muſas, quibus ducibus ſeueriſſima in theatro referuntur. Sed habendam inter meretriculas,ſic leuiſſima et in pudica in Theatro fiunt. Cur turba meretricia celebret hos ludos? cur in ludis meretrices fungantur officio mimorum? Cauſa non fuit petita ex difficili,ſed ex facili, nam ſtatim intellexit cauſam. Alij legunt cognita cauſa fuit. Non eſt de tetricis, grauibus et ſeueris. Non eſt de profeſſis magna, de illis Deabus, quę magna pfitētur, vt Ceres,quę pręeſt frugibus. Pallas lanificio, et alijs bōis artibus, Themis vaticinijs, non eſt Flora ex harum numero.

Tetricę Deę q̄lis Pallas et themis

Vult patere ſua ſacra choro plebeio, quaſi ſpectari ludos a plebeis,non a grauibus ſenatorii ordinis viris. Vnde ē illud Martialis,Noſſes iocosę dulce cum ſacrum Florę, Feſtosque luſus,et licētiam vulgi. Cur ī theatrum Cato ſeuere veniſti? An ideo tm̄ veneras vt exires? Et monet,Flora. Vti ſpecie ętatis,vti decore et pulchritudine iuuenilis ęui. Dum floreat,ipſa ętas, anteq̄ inſtet grauior ętas. Contemnunt ſpinam cum cecidere roſę, non habentur in pretio ſpinę, cum roſę ceciderint. Sed dum roſę nitent, ſic decor formę in ętate iuuenili,non in ſenecta. Cur tamen,in Cerealibus ludis,vt in .iiij. li. diximus,albę veſtes adhibentur,ab ariſtarum colore. Sic in Floralibus pictę et varię,ab ipſa florum varietate. Vt, q̄uis. Albę veſtes dentur Cerealibus,ludis Cereris. Cur tamen ſic eſt hęc,ludorum tuorum veſtis. Decens cultu verſicolore,ornatu diuerſorū colorū,

Albę veſtes adhibentur ab ariſtarum colore

An quia meſſis,ipſe fruges iam meſſis tempore. Albeſcit ariſtis maturis, cum ad maturitatē venerint,et hoc quo ad rōnem Cerealium. Et omnis color et omnis ſpecies,decor. Ineſt floribus,et hoc ad rationem veſtis floralis, ꝙ omnis color et decor inſit floribus. Annuit,affirmauit quod ego dixeram. Et flores cecidere motis capillis,cum annuēs illa caput moueret excuſſi ſunt e crinibus flores. Vt ſolet roſa miſſa icidere in mēſas, quēadmodū iniectę roſę decidūt ī ipas mēſas accūbētibus puniis.

ANT. FAN.

LVMina reſtabant, faces, quarū lucem Floralibus adhibebāt,vel ꝙ alliciūt ad ſe oculos,vti ipſi flores,uel ꝙ his nocte utimur,cuius licentiam ſcimus florali laſciuię cōuenire, uel ꝙ vt faces,ita et flores videnē lucē fundere. Hebeti colo. hebes color ē floccidus et nitore carens. A uero tertia cā uenit,hęc igit̄ pbāda ē. Cur tibi ꝓ Libycis,Martialis,Et Flo-

Floccidus color ē nitore carens

M Actas laſſat harena feras. Querit cur nõ leones ſed capreę, ac lepores in ludis Floralibus agitentur, cuius rei cauſa eſt, ꝙ hęc Dea non pręeſt ſiluis, vbi leones, ſed hortis ac pratis vbi capreę, leporesq; verſantur. Clauduntur rete, rete legendum eſt, non rite, vt quidam legunt, neſcientes ꝙ rete ablatiuus pro reti ponitur hoc loco, teſte Priſciano, qui ſcribit ablatiuũ tertię declinationis ꝑ i proferri in neutris, quę in e correptam deſinunt, et appellatiua ſunt, et vetuſtiſſimos huiuſcemodi nominum ablatiuũ etiã in e proferre. vt cingitur Oceano Libyco mare flumine Nilo.

Rete nõ rite legẽdum eſſe pro reti

vterq; ſplendor, et floris et facis. Trahit in ſe oculos, facit vt oculi ſtatim in eos cõuertant. Vel quia licentia nocturna, per noctẽ, cõuenit noſtris delitijs, iocis, et laſciuię noſtrę. Tertia cã, hęc vltima ratio. Venit a vero, quia verum illud eſt plura licere per noctem, et ioci impudici decentius ꝑ noctem, q̃ per diem exercendi, et nox lumina exigit. Pręterea breue de quo reſtat mihi quęrere, supereſt etiam dubium, de quo inquirendum eſſet. Si liceat, modo quęrere. Dixit et illa licet, potes ſciſcitari quod velis, nam reſpondebo.

Vel quia nec flos eſt hebeti, nec flãma colore,
Atq; oculos in ſe ſplendor vterq; trahit,
Vel quia delitiis nocturna licentia noſtris
Conuenit a vero tertia cauſa venit.
Eſt breue pręterea, de quo mihi quęrere reſtat
Si liceat, dixi, dixit et illa, licet.
Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leęnis
Imbelles capreę, ſollitusq; lepus.
Non ſibi reſpondit ſiluas ceſſiſſe, ſed hortos,
Aruaq; pugnaci non adeunda ferę.
Omnia finierat, tenues ſeceſſit in auras,
Manſit odor, poſſes ſcire fuiſſe Deam.
Floreat vt toto carmen Naſonis in ęuo,
Sparge precor donis pectora noſtra tuis,
Nocte minus quarta promet ſua ſidera Chirõ
Seminir, et flaui corpore mixtus equi.
Pelion Hęmonię mons eſt obuerſus i Auſtros,
Summa virent pinu, cętera quercus habet.

Fuiſſe Deã, vel Florã ex odore florum, vel quãcunq; Deã, ꝙ diuinum odorem liquerit, qualem ſpirant comę Veneris apud Virgiliũ. Nocte minus quarta, ſi calẽdis Maijs ſumis initiũ quinto nonas, ſi ab exortu Hyadũ quarto nonas dicit Sagittarium in ortum ferri noctis initio, qđ fieri neceſſe eſt, vt occidẽtibus geminis paulopoſt Solis occaſum. Eſt aũt Sagittarius (teſte Macro.) oĩum zodiaci domiciliorũ imus, atq; poſtremus, ideo ex hoĩe in ferã ꝑ membra poſteriora degenerans, ꝙ in poſtremis partibus in ſuis a ſuperis in inferna detruſus vř. hinc auctor eſt Columella. iij. nonas huius mẽſis pluuiam ſignificare, quem poetę Chironem centaurũ eſſe fabulantẽ, cui ferunt arma Herculis, quẽ hoſpitio exceperat pertractandi ſagittã hydrę ſanguine illitã in pedẽ excidiſſe. Vñ cum his dolore intollerabili laboraret, miſeratiõe Deoꝝ i cęlũ trãſlatus, Sagittarij nomẽ accepit, vbi ꝯſtat ſtellis xv. vt Higinius tradit Dř tñ Chirõ (auct. Plinio) curatus cẽtaurea, quã qdã chironiã vocant.

Chiron oritur. v. nonas noctis initio Sagittarius

LVMIna reſtabant, et luminũ quoq; vſus erat in Floralibus, quoꝝ triplex affertur ratio. Aut a ſplendore agri floridi, cũ radio orientis Solis collucent flores. Aut quia flores vti et lumina abſtrahunt in ſe oculos. Aut quia floralis laſciuia exigeret nocturnum tempus. Sic et ipſa ꝑ noctẽ lumina. Reſtabãt lumina, ſuperat rõ luminũ, quę nondũ erat expoſita. Quoꝝ luminũ. Cauſa latebat me, ignorabam cãm. Cum ſic illa Flora. Abſtulit errores meos, nam docuit qđ neſciebam. Vel quia agri floridi ſcʒ. Collucent ignibus purpureis, purpureo Sole. Lumina ſunt viſa decere nřos dies, decora et conuenientia Floralibus ludis. Vel quia nec flos nec flãma eſt hebeti colore, nec nitentes flores, nec accẽſę faces ſunt coloris obtuſi, ſed puri et nitidi. Atq;

PAV. MAR.

Faces ſunt coloris puri

Cur capreę imbelles, capreę ſilueſtres, quę non vnguibus, non dẽtibus, non cornu pugnant. Et lepus ſollicitus, timidus. Claudũtur in rete, et ſic incluſi ferebantur in theatrum, et fiebat venatio. Pro Libycis leęnis, quod animal ferox et pugnax, cur ꝓ hoc imbelle tibi datur pecus. Reſpondit ſibi nõ ceſſiſſe ſiluas, ſed hortos, ſe ſiluarum nõ eſſe dominam, ſed hortorum. Et arua non adeũda ferę pugnaci, agros ceſſiſſe ſibi quo leões, et vrſi, et ſimilia animalia nõ accedũt, ſed capreę, et lepores imbelles. Oĩa finierat, et iam nihil erat de quo quęreret. Seceſſit in te. auras, vt Dij et vmbrę ſolent. nam euanuit illa ab oculis poetę Manſit odor, etiã in eius abſceſſu, vt eſt illud Virgilianũ, Ambroſięq; comę diuinũ vertice odorem Spirauere. Poſſes ſcire fuiſſe Deã, ipſo odore nouiſſes diuinitatem. Sparge ꝑcor noſtra pectora tuis donis, effundas flores tuos in meo pectore. Vt carmẽ Naſonis floreat in toto ęuo, vt floridum ſemper ſit carmen noſtrum, quaſi vt aſſeq̃tur immortalitatem. Nocte minus quarta, tertia nocte poſt calendas Maias oritur Chiron centaurus, Saturni et Phillyrę fi. Qui nõ modo cęteros cẽtauros, ſed hoĩes quoq; iuſticia ſuperaſſe, Æſculapiumq; et Achillem nutriſſe exiſtimatẽ. Pietas igitur et diligentia efficit, vt inter Deos annumeraretur. Apud hunc Hercules cum diuerteret, et ſimul cũ Chirone ſedens ſagittas conſideraret, fertur vna earum decidiſſe ſupra pedem Chironis, et eum interfeciſſe. Alij dicunt Centaurum miratũ ꝙ tam breuibus ſagittis tam magna corpora Centaurorũ interfecerit, ipſum contendere arcum conatum, et ſagittam prolapſam in pedem eius incidiſſe. Miſertus Iuppiter eum inter aſtra conſtituit, cum hoſtia, quã ſupra aram tenens immolare videtur. Cẽtaurus ita figuratur, vt antarctico circulo nitiꝰ pedibus.

Capreę et lepores in theatro claudebantur

Carmen floridũ ꝑ immortalitatem

Centauri forma ... lis eſſet

Phillyrides tenuit, ſaxo ſtant antra vetuſto,
Quę iuſtum memorant incoluiſſe ſenem.
Ille manus olim miſſuras Hectora leto
Creditur in lyricis detinuiſſe modis.
Venerat Alcides exhauſta parte laborum,
Iuſſaq; reſtabant vltima pene viro.
Stare ſimul caſu Troię duo fata videres,
Hinc puer Aeacides, hinc Ioue natus erat.
Excipit hoſpitio iuuenem Phillyrius heros,
Et cauſam aduentus hic rogat, ille docet.
Reſpicit interea clauam, ſpoliumq; leonis,
Virq; ait his armis, armaq; digna viro.
Nec ſe, quin horrens auderent tangere ſetis
Vellus, Achillei continuere manus.
Dumq; ſenex tractat ſquallētia tela venenis,
Excidit, & lęuo fixa ſagitta pede eſt.
Ingemuit Chiron, traxitq; e vulnere ferrum,
Et gemit Alcides, Hęmoniusq; puer.

[..]ibus, humeris hyemalem ſuſtinere videatur. Caput prope caudam Hydrę coniungens, hoſtiam dextra manu tenens, ſupinamq; pedibus, et extremo ore circulum hyemalem tangit inter eum & antarcticum collocata. Centauri aūt crura a reliquo corpore diuidit circulus, qui lacteus appellatur. Hic ſpectans ad ortum ſignoꝝ totus occidit, Aquario, & piſcibus exortis. Exorit aūt cum Scorpione et Sagittario, hēt ſtellas ſupra caput tres obſcuras. In vtriſque humeris ſinglas claras. In cubito ſiniſtro vnaꝫ, in manu vnā, in medio pectore equo vnam, in prioribus poplitibus vtriſq; ſingulas, inter ſcapulas quatuor, in vētre duas claras, i cauda tres, in lumbo equo vnaꝫ, in genibus poſterioribus ſingulas, in poplitibus ſingulas, oīno ſunt. xxiiij. Hęc ex Higinio. Nocte mi. quarta, hoc ē tertia nocte poſt calēdas Maias.i.v.nonas Sic et Columella oſtēdit.v. nonas. oriri. Chiron promet, aperiet. Sua ſidera, q̄ ea nocte videntur omnes eius ſtellę. Semiuir, Centaurus, naꝫ ex p̄te homo ex parte equus, ideo ait. Et mixtus corpore equi flaui, ſuperior pars humana eſt, inferior equa. Pelion, mons Hęmonię, theſſalię, de quo diximus in primo. Eſt obuerſus in Auſtros, in meridiem, nam ab orientali parte ſurgens ad meridionalem Æmathię partem protenditur ipſe mons, de quo Lucanus in.vi. Cum per ſumma poli Phoebum trahit altior ęſtas Pelion opponit radijs naſcentibus vmbras. Hęmonia autem ab Hęmone dicta eſt, a cuius filio Theſſalo Theſſalia poſtea vocitata. Summa virent pinu, in ſummitate ipſius montis ſunt pineta. Cętera quercus habet, in cęteris partibus ſunt querceta.

ANT. FAN. Phillyrides Chirō dictus Hercules tenebat implere duodeciꝫ labores quos ius ſerat Euryſteus

PHILLYrides, a Phillyra cum qua coeunte Saturno Ops eius vxor aduenit, cuius pręſentiam veritus Deus ſe in equum conuertit, vnde natus eſt Chiron centaurus, quem Virg. quoq; a matre Phillyridem dicit, vt Phillyrides Chiron Amynthaoniusq; Melampus. Iuſtum ſenem, ſecundum Orpheum, qui Chironem centaurorum dicaiotatō.i. iuſtiſſimum vocat. Manus miſſuras Hectora leto, Achillem Chironis diſcipulum, qui Hectorem interfecit Exhauſta parte laborum, quo tempore Hercules mandata Euryſtei pene omnia impleuerat. Troię duo fata, Herculem et Achillem. Troiam enim Hercules cum regnaret Laomedō depopulatus eſt Quare Ilienſes poſtea cum Achilli, Patroclo, Antilocho, et Aiaci ſacrificarent, Herculē colere noluerunt. Horrens vellus, pelleꝫ leonis, quam Achilles non modo non exhorruit, ſed audacter tractauit. Squallentia tela venenis, ſagittas veneno hydrę illitas. Lectas Pagaſeis collibus herbas, veriſimilis narratio cum quidam velint Chironem medicinam herbariaꝫ inueniſſe vt auctor eſt Pli. De Pegaſis quę in Theſſalia ſunt diximus ſupra.

PAV. MAR. Phillyris nympha Oceani filia ex q̄ natus eſt Chiron et Saturno in equum verſo

PHILLYrides, Chiron a Phillyra nympha Oceani et Tethyos filia, ex qua Saturnus in equuꝫ verſus Chironem genuit, a qua Phillyrides noīatus eſt. Tenuit eum.s. montem. Stant antra ſaxo vetuſto, q̄ſi adhuc ſupſunt antra i rupe ipſius mōtis. Quę memorant incoluiſſe iuſtum ſenem, in quibus dicūt Chironem habitaſſe, iuſtitię laude inſignē Ille credit detinuiſſe in lyricis modis, lyrę ſeu citharę ſono. Manus miſſuras Hectora leto, manus Achillis pueri, qui interfecturus poſtea erat Hectorem, et in Arte, Phillyrides pueꝝ cithara p̄fecit Achillē, Atq; aīos molli ꝯcutit arte feros. Quas Hector ſenſurus erat, poſcente magro Verberibus iuſſas p̄buit ille manus. Venerat, ad Chironē. Alcides, Hercules. Exhauſta parte la. quaſi iā magna ex p̄te abſolutis laboribus. Reſtabant viro, ſuperant adhuc Herculi. Pene, q̄ſi. Vltima ius, vltima quę ab Euryſteo eſſent nutu Iunonis ipoſita, volunt vltimū laborē fuiſſe Cerbeꝝ, quē ab iferis traxit. Tu vi.ca. forte fortuna. Stare ſi. du. fa. Tro. duos viros, qui diuerſis tpibus Troiā exciderunt. Herculē, q ſub Laomedōte, Troiā diruit, et Achillē q poſtea Hectorem interemit, quo mortuo ſpoliata vrbs p̄ſidio facile poſtea capta et euerſa ē Hic er. p Ae. Achil. Æaci nepos. Hinc na. Io. Her. Heros Phil Chiron Phillyra natus. Excipit hoſ. iu. ſuſcepit Her. hoſpitē. Hic, Chiron. Rogat cām ad quā cā venerit. Ille, Hercules. Docet cām s. Interea reſ. cla. qua Hercules mōſtra domitabat. Et ſpo. leo. pellem leonis nemęi ab ipſo Hercule interfecti.

Vltimus labor quē Iūo mādauerat Euryſteo et in is Herculi

Ait o vir ar. et arma digna viro, o Hercules digne qui hęc arma geras, et digna hęc quę abs te gerant. Nec ma. Achil ꝯtinere non potuit manus. Quin au. tan. Vel hor. ſe. pellē illā hirſutā, et villoſam, cū ſoleāt pueri ſ[..]ibus expaueſcere, ipſe non expauit, Sic in Argonauticis ꝺ eodē Valerius

Chiron Herculis hoſpes tractabat eius arma

Flaccus, Studet in ducibus, magnumq; sonantis Haurit, et Herculeo fert cominus ora leoni. Dūq; se. Chiron. Tractat te. squal. ve. sagittas Herculis infectas veneno hydrę lernęę. Sagitta ex. decidit manibus Chironis. Et ex si. lę. pe. decidens sagitta infixa est sinistro Chironis pedi. Ingemuit Chi. cum esset saucius.

Varrone) Lemures a se domo extra ianuā eijci. Hic Festus, Fabam inqt nec tangere nec noiare Diali Flamini lz, q ea putať ad mortuos ptinere, nam ē Lemuralibus iacit Larnis et Parentalibus sacrificijs adhibetur. Sane a Larnis Larnatos dicimus male sanos, ac larnar incursione aio vexatos, qui ē Ceriti vocant, teste Nonio. Soluebant autem inferię mortuis hoc tpe, queadmodū et feralibus mense Februario. Putabāt. n. vmbras iactu fabar placari ac domo abigi. Annus erat breuior, occurrit qōni, Diceret. n. qspiam nō oportere nunc mortuis iusta persolui, cū data sint Manibus secūdo anni mense, quo feralia celebranť: cui respondet seruari veterem ritum, q cū Lemuralia instituta sunt annus Ianuarium ac Februarium non habebat

Ceriti
Quando Lemuria ha sunt stituta tunc non erant adhuc Februarius et Ianuarius menses

Traxitq; e vulnere fer. eruit sagittā e pede saucio. Et ge. Al. Hercules. Et pu. Hę. Thessalus Achilles.

Ipse tñ, Chirō. Tēperat her. volebat sibi ipsi adhibere medicamentū, qm̄ et pitiam hēbat artis medicę, et pl'a ad medelā eē cōstat ab illo tradita. cētauream quoq; herbam ab eo denoiatā. Nunc vero sibi opez allaturus temperabat herbas. Lectas, quas ipse collegerat. Mōtibus Pa. Thessalicis, a Pagasis. Pagasę i Thessalia sunt ferar emporiū, quo ex loco (vt Strabo ingt) Pelias Iasonez, ac nauem Argo foras emisit. Pagasas aūt ideo dictas esse aiunt, q eo in loco nauē Argo cōpegerit. Alij vero silius existimant, loco ipsi nomen impositum pp vicinos fontes. i. Pagasas, qui frequenter aquar effundunt, hęc Strab. Et mul. Chiron. Vulnera, lenire et sedare conať dolorē vulneris. Vana ope, i profecturo medicamento. Virus edax, venenuz abrodens. Supabat opē, medicinaz oēm. Pestis erat peni. re. lētale venenuz interius penetrauerat. Ossibus et to. cor. nā in oia mēbra serpserat.

Pagasę i Thessalia emporiū

> Ipse tamen lectas Pagaseis collibus herbas
> Temperat, & vana vulnera mulcet ope.
> Virus edax superabat opem, penitusq; recepta
> Ossibus, & toto corpore pestis erat.
> Sanguine Centauri lernęę sanguis echidnę
> Mixtus, ad auxilium tempora nulla dabat.
> Stabat vt an patrē lachrymis pfusus Achilles,
> Sic flendus Peleus, si moreretur, erat.
> Sępe manus ęgras manibus fingebat amicis,
> Morum, quos fecit, pręmia doctor habet.
> Oscula sępe dedit, dixit quoq; sępe iacenti,
> Viue precor, nec me chare relinque pater.
> Nona dies aderat, cum tu iustissime Chiron
> Bis septem stellis corpora cinctus eras.
> Hunc Lyra curua seq cuperet, sed idonea nōdū
> Est via, nox aptum tertia tempus erit.

ANT. FAN.

LERnęę san. ech hydrę, quā echidnā, et excetraz ēt dicimus. Eam nōnulli tria volunt habuisse capita, alij nouē, alij qnquaginta. Mor quos fe. pmia do. hz, pium discipuluz experiť, quē optimis moribus instituerat. Nona di. ade. nonus dies agebať, ex quo vulnus acceperat Chiron. Bis se. stel. alij. xv. dicunt. Lyra cur. hęc (vt supra traditum est) cum Sagittario in ortū ferť. Nox ter. pridie nonas Maias Lyrā ingt chronice orituā, vel tertio nonas. Cum cras ēc. pridie nonas Sole abdito in occasu media pars Scorpionis videri poterit sublata ortu chronico, Constat. n. signum exoriri occasu Tauri. Nocturna Le. celebranť. Ea scribit Porphyrio ꝯuenisse per triduū celebrari ante additū anno mensem Febrʋa. Quāobrem h mense religio est nubere. Idem Lemures vocat vagātes vmbras hoīum, ante diem mortuor, quos dictos eē tradit quasi Remures a Remo, cuius occisi vmbras frater Romulus cum placare vellet. Lemuria instituisse dr̄, quę a qbusdā vocanť ēt Lemuralia, quo tpe fabam iactabant noctu, dicebantq; (teste

Echidna
De hydrę capite
Lyra oritur pdie no. Ma.
Scorpionis pars oriť pdie nonas Maias
Lemuria vij. idus Maias
Lemures
Larnati

SANguis echidnę lernęę, hoc est venenū hydrę. Mixtus sang. Cen. Chironis. Nulla da. tē. ad auxi. adeo vehemens illud virus erat, vt statim per oēm corpus fusum, nullum relinqret ad opem offerendā tps, εχιδνα vipera est, hic pro hydra poniť. Lernęę, a Lerna palude in sinu Argolico in Pelopōneso et fluuius eodem quo palus noīe, vt Strabo ait, in qua tantas de hydras fabulas poetę tradiderunt. Achilles stabat per. lachr. vt an pa. ita stabat ante illum flens, et gemens puer veluti ante parentē. Sic eodem mō. Erat flen. Pel. pater a filio. Si mo. qsi dicat non alr̄ ille fleuisset morientē prem. Sępe fin. cōponebat, et tractabat. Manus ęg. inualidas et iam morientes. Manibus, suis amicis. Doctor, ipse Chiron, q Achillē puer bonis moribus instituit. Habet prę. mo. quos fe. qbus puer iformauit hēt pmia, officiosam illius pietatē. Oscula sępe de. osculabať iacentē. Dixit quo. sę. ia. Chiro recubanti. Viue pre. nec pa. cha. rel. me, viuas, nec alumnū tuū relinquas. Nona di. ad. nono die post acceptum vulnus. Cum tu Chi. in. q mortales iustitia supasti. Eras cin. cor. hēbas corpus cinctum. Bis sep. stel. et Higinius. xiiij. esse inquit. Et tñ stellę, quas ille refert per Centauri corpus dispositas sunt numero. xxiiij. non numeratis stellis vicinę et arę, iō et nos supius. xxiiij. eē diximus. Sed q rōne. xiiij. dicāt ipsi viderint. Hūc Ly. iij no. Maias apparet Lyra, de qua diximus in primo. Nunc heliaco ortu in cęlo vr̄. Lyra cur. cu. se. hunc, Chironem, qsi statim post eum oriri, Sed non est via ido. nōdū patet lyrę aditus, q nō pōt stati post illū apparere. Tertia nox, ab ortu Chironis. Est aptum,

PAV. MAR.
Echidna p hydra ponitur.
Lerna palus in sinu Argolico Peloponeso

chiron nono die periit quo accepit vulnus cum sagitta Herculis

sphon,congruũ Lyrę tempus.cũ igitur.v. nonas oriatur Chiron,tertio no.Lyra apparet. Scorpius in cęlo,de Scorpio etiam superius dictũ, pridie ta/men no.Maias media eius pars occidit.et media apparet.Et p hęc designat ortus cosmicus Tauri, q illi est oppositus. Cũ dici.cras luce.nonas,pridie nonas cũ dicere pos/sumus. Cras est dies no.Maiaꝝ. Scorpi/us erit no.i cę. a me. par.quia media pars tantũ inspiciet. Hic vbi ptu.vij.idus Ma/ias fiũt Lemuria, nõ multũ a Feralibus sa/cris differẽtia.Illa qui/dem mẽse Februario p mortuis celebrant. Hęc quoq; p mortuis sed ab antiquis mẽse Maio,q a maioribus ita denominatus est, anis iusta soluebant, cũ nõdum duo men/ses essent a Numa ad diti.Nã postea institu/ta Parẽtalia Februa/rio mẽse,quo fiebant lustrationes. Seruatus tñ mos est, vt mense hoc Lemuria ad pla/cãdos Lemures fieret

> Scorpius in cęlo,cum cras lucescere nonas
> Dicimus,a media parte tenendus erit.
> Hinc vbi protulerit formosa ter Hesperus ora,
> Ter dederint Phoebo sidera victa locum,
> Ritus erit veteris nocturna Lemuria sacri,
> Inferias tacitis Manibus illa dabunt.
> Annus erat breuior,nec adhuc pia Februa no/
> Nec tu dux mẽsum Iane biformis eras. (rãt
> Iam tamen extincto cineri sua dona ferebant,
> Compositiq; nepos busta piabat aui.
> Mensis erat Maius maiorum nomine dictus,
> Qui partem prisci nunc quoq; moris hẽt.
> Mox vbi iam media est,somnosq; silẽtia pbẽt,
> Et Canis,et varię conticuistis aues,
> Ille memor veteris ritus,timidusq; Deorum
> Surgit,habent gemini vincula nulla pedes,
> Signaq; dat digitis medio cum pollice iunctis,
> Occurrat tacito ne leuis vmbra sibi.

de noie ipso,et vnde originẽ habuerit paulo post disseremus. Hinc vbi Hespe.Hespeꝝ pro Lucifero posuit.Et si idem est,tamẽ Luciferũ mane dicimus sed de eo in primo diximus.postq̃ igit Lucifer. Ter ptulerit for.ora,erit ortus,aut ab ortu surrexe/rit. Et ter dederint locum Phoe.cedẽt Soli. Sidera vi.quę vincunt a maiore lumine.Sic indicat tertiũ diem post nonas,hoc est.vij.diem iduum,et nõnũ diem mensis. Erit ritus veteris sacri,a veteribus instituti. Lemuria no.sacra ipsa Lemuria q̃ no/ctu fiunt. Illa da.in fe.ta.ma.soluunt iusta vm/bris extinctorum inferię sacrificia,quę pro inferis fiunt. Annus e.bre.quãdo hęc instituta sunt ãnus erat.x.mensium. Nec adhuc norant pia Februa, lustrationes postea Februario mense institutas. Nec tu Iane biformis,Iane,biceps. Erat dux men/sium,p mensium,nõ erat adhuc tibi dicatus pri/mus anni mẽsis,nã nõdum additi illi duo menses Iannarius et Feb. Tamen ferebant,offerebant. Sua dona,conueniẽtia munera,et libantes. Cineri extincto,nam soluebant iusta extinctis.

COMpositi,sepulti,cineribus in vrna collocatis. Nox vbi iam media est,noctem intempestam di/cit aptum tempus laruis siue vmbris silentibus. Timidusq; Deoꝝ, nihil omittẽs qd̉ ritus exigat sa/cricii,quẽ ritũ ideo veterẽ dicit, q a Romulo insti/tutus est vrbis cõditore. Vincula nulla,velut solu/tus facit res diuinã.Vñ illud ẽ Sillij,Discinctis mos thura dare,et pes nudus,tonseq; comę,vel ne per/strepat,cũ vmbrę gaudeant silẽtio. Digitis medio cũ pollice iunctis,quod ita ritus postulat sacrificii, vel vmbra veniat ante iactum fabaꝝ, dum is qui sacra facturus est manus nõdum patere ad earuz iactũ oñdit.Nã q quidẽ(vti audio) iterpositũ digi/tis pollicẽ accipiũt in cõtemptũ vmbraꝝ ridiculuz est.Quid.n. absurdius q̃ apte contẽnere, quẽ placare coneris? Nigras fabas,qa nigris Lemuribus sacra fiũt vt Et nigri Lemures, Onoq; picula rupto. Assumebat antez hoc legumẽ parentãdo,vt diximus supra ,quia mortuoꝝ animas in fabis esse quidã tradi/derunt,in quaꝝ flori/bus(auctore Festo)lu/ctus litterę apparet vi/dentur. Auersusq; ia/cit,post tergũ. Vñ au/ctor subijcit, Vmbra putat colligere,et nul/lo terga vidẽte seq. Rursus aquã tangit, spargit se aqua,qua et ante se sparserat , req, runt.n.hęc sacra asp/sionẽ magis q̃ ablu/tionẽ,teste Ser. Teme/seaq; cõ.ę.pul sat et crepare facit ęreum instrũ,sic dictũ,vt requiesco te.Temese aũt vrbs Cypri habuit metalla ęris.Item aliud oppidum in Brutiis eiusdẽ nominis.Sane crepitus fit ad finem sacrificii,vt vo/lens vmbra discedat,vnde sunt abacta silentia.

NEPos piabat,sacrificio lustrabat. Busta,sepul/cra. Aui cõpositi,humati. Mẽsis erat Maius, quo fiebãt hę lustrationes,et sacrificia. Dictus noie ma/ioꝝ,a maioribus Maius,vt superius ostendimus. Qui,mẽsis. Hẽt nũc quoq; partẽ prisci moris, quia nũc ẽt seruat ex parte priscoꝝ illa cõsuetudo. Nox vbi iam media est,surgit nocte intẽpesta,q vmbras placaturus est nudis incẽdens pedibus,aqua se fon/tana pluit,fabas quas ore versauerit,a tergo iacit, dicitq; se illis redimere,pulsatq; ęra,et orat,vt abeãt vmbrę.Qd̉ si nouies fecerit perfecisse putat sacrifi/cium. Iã vbi nox media est,ea pars noctis q̃ intẽ/pesta dicit,qñ nõ dat tẽpus rebus agẽdis. Et pbẽt, silẽtia somnos, cũ oẽs quieti et silẽtio se dederint. Et canis et aues cõticuistis,qa nec canes latrabant, nec aues recinebãt,et videt significare conticiniũ,et id asserunt multi.tñ illa hora medię noctis nõ ita appellat,sed (vt Macro.et Var. oñdunt)conticiniũ est inter gallicinium et diluculum. Ille,nepos,qui vult auo libare. Memor veteris ritus,priscę con/suetudinis. Et timidus Deorum,qui timet Deos in feros ne per noctem occurrant sibi. Surgit, e stra/to scz. Gemini pedes nulla habent vincula, non habet ille calceos,aut crepidulas in pedibus. Et dat

Medlo cũ pollice locus nõ dum intellectus pp ritum sacrorũ

Temese vrbs Cypri vbi ęris sunt metalla

PAV. MAR. Consuetu do prisca in mense Maio in multis re bus serua tur

cõticiniũ est inter Gallicini um et di luculum

signa digitis iunctis cum medio pollice, ponit pollicem in medio quatuor digitorum, duos vltimos digitos cogit in manū, alios duos erectos hȳt, et illis dat signa queadmodum et nos solemus. Ne lemnis vmbra, aīa extinctorum. Occurrat sibi tacito, per silentia nocturna. Et cum pure perluit, cum abluerit caste manus.

prīs seu vmbre parentum, tā patrū q̃ auoꝝ. Exite domo. Respicit, tum demū reflectit oculos. Et putat sacra pure peracta, se caste ꝑfecisse sacrificium. Dcā sit vn̄ dies, nesciret vr̄ poeta, quare Lemuria dicta sint, ꝑgit igit̄ ad ingrendam noīs originē, Mercu. inuocat, a quo cā ipsa aꝑitur. Aucupaturq; eas

Cumq; manus pure fontana perluit vnda,
Vertitur, et nigras accipit ore fabas.
Auersusq; iacit, sed dum iacit, hec ego mitto,
His, inquit, redimo meq;, meosq; fabis.
Hec nonies dicit, nec respicit, vmbra putatur
Colligere, et nullo terga vidente sequi.
Rursus aquam tangit, Temesęaq; cōcrepat ęra
Et rogat, vt tectis exeat vmbra suis.
Cum dixit nonies, manes exite paterni,
Respicit, et pure sacra peracta putat.
Dicta sit vnde dies, quę nominis extet origo,
Me fugit, ex aliquo est inuenienda Deo.
Pleiade nate mone virga venerande potenti,
Sępe tibi est stygii regia visa Iouis.
Venit adoratus Caducifer, accipe causam
Nominis, ex ipso est cognita causa Deo.

Vnda fontana, aq̄ fontis, aut aqua viuētis flu. Vertit̄ et accipit fabas nigras ore, versat prius ore. vt in ij. Et septē nigras versat in ore fabas, licet illud ad sacrum magicū referatur, fabaꝝ tamē vsus erat in Feralibus. et Lemuralibus. vnde Pōp. Fabas inqt nec tangere, nec noiare Diali Flamini licet, ꝙ ea putatur ad mortuos ꝑtinere. Nā et Lemuralibus iacit̄ Laruis, et Parētalibus adhibet̄ sacrificijs, et ī flore eius luctus literę appere vident̄. Et Pli. inquit, Qui et prisco ritu faba suę religionis Dijs ī sacro est ꝓualuēs pulmentari cibo, et hebetare sensus existimata. Insomnia quoq; facere, ob hęc Pythagorica snīa dānata, vel (vt alij tradidere) qm̄ mortuoꝝ aīę sunt in ea. qua de cā parentādo vtiq; absumit̄. Var Et ob hęc Flamines ea nō vesci tradit. Et qm̄ in flore eius lrę lugubres reperiant̄. Et hoc extremum a Pythagora quoq; asserit̄. Primus nempe a fabis, auctore Dydimo, ꝓpter somnioꝝ vaticiniū Amphiaraus abstinuit. Tradunt̄ etiā et Orphei versus, quibus timidos abstinere manus a fabis, et ab earum vsu, quę capita pepererunt, iubent etc. Auersusq; iacit, proijcit eas a tergo. Sed dū iacit inquit hęc ego mitto, dū ille ꝓijcit a tergo illas ait fabas iacio. Et redimo me et meos his fabis, quasi si quid mali imineret mihi et meis ab ipsis vmbris, salutē nr̄am his ego redimerim. Hęc dicit nonies, quia pro salute viuentiū dn̄r, vtit̄ impari numero, ideo nonies. i cęteris par numerus dat̄ inferis. Nec respicit, nō reflectit a tergo aciē. Vmbra putat̄ Colligere, ipsas fabas. Sequi terga nullo vidēte, seq; illū qui eas iecerit, nemine vmbram inspiciente, aut sentiēte. Rursus aquā tāgit, abluit manus aqua fontana. Et concrepat pulsat. Aera Temesęa, a Temesa vrbe Brutioꝝ, quā Ausonij cōdiderunt, et quā homines Strabonis ętate Tempsam vocitabant. Erat ibi ęrariū, et ęri fodinaꝝ locus ostēdebat̄. Et rogat vt vmbra exeat suis tectis, ꝓręcat̄ vt abeat vmbra auita, aut paterna, qm̄ illud arbitrabant̄, vmbram vagari circa corpus, et errare interdū per loca quę incoluerit hoc igitur sacrum fit ad placandas eas, arcendasq; domo. Cum dixit nonies Manes pr̄ni, o vmbra

Timidos abstinere a fabis ex dicto Orphei

[illegible]isti mant ali qui vmbras vagari per loca quę viuens soluit

amore Remi, cui Ro. Maio mēse parentari dum instituerit. inde Lemuria quasi Remuria dicta. Verum Lemures, vnde Lemuria, multi existimant imagines noxias eē, quę noctu appareāt, etiā et ita dicta fugilatoꝝ vmbras, aliqui vmbras oēs mortuorum Lemures appellant. Non desunt nostrę religiōis viri sanctissimi, q dicāt apud veteres sicut Lares boni habiti sunt, ita Lemures spiritus mali, ad quos arcendos fiebant, quę diximus, sacra. Quidā magnus verborum interpres Lemures vmbras esse quasdam asserit, quę cū corporibus morantur, vel quasi a Remo dictas, cuius vmbra insequebatur fratrem suum Ro. Nonius tamen inquit Lemures esse Laruas nocturnas, et terrificationes imaginum, et bestiaꝝ, vnde Var. de vita patrum lib. pri. qbus temporibus in sacris fabā iactant noctu, ac dicūt se Lemures domo extra ianuam ciere. Fugit me, hoc est latet me. i. nescio. Vnde sit dicta dies. i. vnde dicantur ipsa Lemuria, quę extet origo nominis, vnde nomen ipsum originem ducat, qua ratione ita dicamus. Ex aliquo Deo est inuenienda, cum nos ipsos lateat a numine requirendum est.

Lemures vmbre nocturne quę terrifica q̄ fabis expellit

PLEIADE na. mo. consulit Mercurium ac petit vnde Lemuria nomen acceperint, quoniam huic Deo commertium est cum vmbris. vt Tum virgā capit, hac animas ille euocat orco Pallētes, alias sub tristia tartara mittit. Hora. in primo Carminum, Tu pias lętis Animas reponis sedibus, Virgaq; leuē coerces aurea turbam Superis Deorum gratus et imis. Accedit ad hoc quod ipse est interpres, vnde et Hermes vocatur. Virga, Caduceo, vnde Mercuriū caduciferum vocat. Male veloci, aut quia nō enitauit celerem, a quo rastro fertur occisus, aut quia ludibrio fratris nouos muros transiuit. Quāuis fabulosum putatur, vt diximus, quod eam ob causas a fratre fuerit interemptus. Acca, de Acca Laurentia et Faustulo supra dictum est. Dimidium voti, altera pars voti vestri, cum alter sit Romulus. Si volucres habuissem regna iubentes, si fuissem victor augurio vti frater Romulus fuit. Inās imago, vmbra tātū. Ea est imago corporis. Vbi Mars

ANT. FAN. Quare Mercurius inuocatur [illegible] Lemuribus q̄ d[illegible] caducea tor

PAV. MAR.

p̄t̃ς̃ mihi opē ñ tulit. Monet Misericordiā varie. MONE, Instrue tu. Nate Pleiade, Mercuri ex Maia vna Pleiadum nate. Venerande virga potē ti, caduceo quę virga est serpentibus nexa. potē ti, q2 cum ea multa potest, vt apud Virgi. Tum virgam capit, hac animas ille euocat Orco Pallentes, alias sub tartara tristia mittit. Dat somnos, adimitque, et lumina morte resignat. Sepe est tibi visa regia. Iouis stygij, sepe tu ad inferos in Plutonis regiā descendisti, cum nuncius sis vtrorumque Deorum, supernoꝝ, et inferorum, vñ Homerus. Superis Deorum gratus et imis. Venit adoratus Caducifer, Mercurius cuꝫ caduceo, quem ego adoraui statim affuit.

Accipe causam, hoc est originem nominis, et hic locus aperte eos mentiri ostendit, qui dicunt causam pro origine poni non posse, nā poeta dixerat, Quę nominis extet origo, et nunc hic respondet, Accipe causam, hoc est originem, sed de his satis disseruimus in principio quarti.

fit rore rigabant. Inde moesti redeunt domum sub prima crepuscula, iam cum aduesperasceret moesti morte alumni rediere domum. Procubuere in duro toro vt erat, dedere sese quieti, non in molli, sed in duro toro recumbentes, vt durus erat quē habebant torum, ita in eo ꝑcubuerunt.

Romulus vt tumulo fraternas cōdidit vmbras,
Et male veloci iusta soluta Remo.
Faustulus infelix, ꝫ passis Acca capillis
Spargebant lachrymis ossa perusta suis.
Inde domū redeūt sub pria crepuscula mesti,
Vtq; erat in duro procubuere toro.
Vmbra cruenta Remi visa est assistere lecto,
Atq; hęc exiguo murmure verba loqui.
En ego dimidium vestri parsq; altera voti
Cernite sim qualis, qui modo talis eram.
Qui mō, si volucres habuissem regna iubētes,
In populo potui maximus esse meo.
Nūc sum elapsa rogi flāmis, ꝫ inanis imago,
Hęc est ex illo forma relicta Remo.
Heu vbi Mars pater est? si vos mō vera locuti,
Vberaq; expositis ille ferina dedit.
Quē lupa seruauit, māus hūc temeraria ciuis
Perdidit, o quanto mitior illa fuit.
Sęue Celer crudelē aīam per vulnera reddas,
Vtq; ego sub terras sanguinolentus eas.
Noluit hoc frater, pietas ęqualis in illo est,
Qđ potuit, lachrymas, māibus ille dedit.

Vmbra Re. cru. cruore respersa. Est vi. assi. astare. Lecto, toro Faustuli et Accę. Atq; lo. hęc ver. exi. mur. et visa est dicere ea exigua voce. En cer. respicite. Qualis ego sim dimi. et pars al. vo. vrī, quo in statu sim, ē qualem me vobis referam dimidium aię vrę, et vna pars vrī desiderij cuꝫ duo essemus. Altera ps Romu. altera, ego, altera sospes, altera perijt. Qui modo, paulo ante. Erā ta. eram frater regis, et ē locus cōmiserationis ab eo qđ fuerat, ē qđ nunc ē. Qui si mō ha. vo. iubētes regna, si habuissem auguria feliciora, quę mihi regna portendissent. Potui esse maximus ī populo meo potui esse rex in ciuitate, quam ego constituissem. Nunc sum. ima. la. ro. flam. sum nunc vmbra, quę se eripere potuit ex igne rogali. Et inanis, vacua, cuꝫ careat corpore, et impalpabilis sit, imago dixit, et Virg. Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Verba vmbrę Remi ad Faustulū et Accā ī toro ꝑcūbētes

Exhortatio est sacroꝝ quē postꝭ Remuria sunt dcā a Remo nunc, ꝟo Lemuria mutata r. lrā in l

Cāꝫ nominis, origo huius appellationis. Est eo. gnita ex ipso Deo, ex ipso Mercurio. Et eo inspirāte omnia cognouit. Romulus vt tumulo, Remū extinctum vt superiore lib. diximus, frater magnificentissime, vt illis temporibus licebat, humauit in Remoria. Noctu per quietem visa est imago Remi astare lecto Faustuli et Laurentię nutricis, queriq; de miseranda sua morte, et crudelitate Celeris, qui eum interemerat, orareq; vt a Romulo illud ꝑcibus impetrarent quo suo nomine dieꝫ signaret. Romulus ea causa instituit diem illi Festū appellauitq; Remuria, mutata deinde est prima litera, et Lemuria dicta, postea ab illo vmbrę Lemures appellatę sunt. Vt, postq̄. Romulus cōdidit tumulo fraternas vmbras, humauit fratrem. Remum. Et sunt soluta iusta, celebratę exequię Remo male veloci, qui male velociter transiuit muros, nam fuit illa infausta velocitas, quę mortem illi peperit. Faustulus infelix, sed (vt superiore libro diximus) Faustulus fuerat et ipse interemptus. Et Acca, Laurentia nutrix. Capillis sparsis, fusis. Spargebat suis lachrymis ossa perusta, lachrymabantur ad sepulchrum, et Remi ossa tri

Vmbra Remi apparuit ī lectū Faustuli ꝫ Accę Laurētię

Remuria ꝑus post Lemuria sunt dcā

Hęc forma est relicta ex illo Remo, auget cōmiserationem ab eodem loco. Hęc imago superest ex vestro alumno. Heu vbi Mars pater est, monet a genere misericordia, vbi est, qui me genuit Deus cur opem filio non prestitit. Si vos mo. ve. lo. si verum est qđ dicebatis, me esse Marti genitū. Et ille, Mars. Dedit vbe. fe. expo. ꝑauit nos infantes lactę lupę, cum essemus expositi, de quo in. ij. ꝫ. iij. diximus, Lacte quis infantes nescit creuisse ferino, Et picum expositis sępe tulisse cibos. Quem lupa seruauit, color quem Cicero ꝯtentionem vocat. Ciuis, celerē dicit. Pietas ęqualis in illo est, scio inquit me non intereptuꝫ Romuli voluntate, qui mihi rn̄debat ī amore ac pietate fraterna. Prēsantes manus, ꝑhendere volentes, nō quę prehenderent. Lucemq; Remuria dixit, a Remo Remuria nominauit, sed postea r. lrā asperiora in leniorem mutata Lemuria dicta sunt. Placet nōnullis Lemures eē vmbras noxias, ac larnas

ANT. FAN. Contētio color a Cice. dcūs

Remuria Lemures

nocturnas terrificationesq;. Vnde Lemuria nomē acceperunt pro ijs auertendis instituta. Vt nūc ferali tpe operta vides claudebant templa Lemuralibus, qđ et feralibus fieri ꝯsueuit, vt Dij quoq; tēploꝝ foribus celebrent operta, Thure vacent aręstentq; sine igne foci. Mense ma. Ma. nu. quę cōtemnunt religiones.

Mense Maij malum nubere ꝙ imagines đ pōte Sublicio, q ēt nunc extat deij ciebant

Non nubebant antē hoc mense, vt Pluta. docet, vel ꝙ Maius inter Aprilem et Iuniū medius interiectus ē, quoꝝ cum alter Veneri, Iunoni alter dicatus sit, Deabus quę nuptijs pręsunt, aut paulo añ vxores ducebant, aut paꝝ expectabat, vel ꝙ hoc tpe maximo piaculo vtebant effigies vice hominum de ponte iacientes, vel ꝙ maiores, hoc est senes, a q̄bus Maius appellatus existimat, infensam Venerem habēt, vel ꝙ hoc mense plerią; Latinoꝝ, mortuis parentabant. Sed tñ hęc tria sunt sub eodem noie festa, qꝛ dixerat, Lucemq; Remuriā dixit Illā qua positis iuxta ferunt auis.

tur vt mea. Frater, Romu. Noluit hoc, vt me interimeres. Pietas ęqualis in illo ē, ille est i me pius, vt ego in illo. Amabat quidem me mutuo amore. Quod po. de. ille lachrymas manibus, ē iusta soluit, et lachrymis ꝓsequutus ē. Vos, Fau. et Acca. Rogate hunc, Romulum. Per lachrymas. Per vestra alimenta, q̄bus et illum et me aluistis. Vt signet diem celebrem nr̄o honore, vt instituat sub meo noie diem festum. Cupiūt amplecti mandātē, volunt Faustulus et Acca amplecti Remū qui talia mandabat. Et brachia tendūt, vt eum amplecterentur. Vmbra lubrica, quę facile elabit. Effugit manus pēsantes, apphendere eā volentes. Imago visa, vmbra Remi, quā illi per qetem visi sunt videre. Con fugiens abduxit somnos, nam illos excitauit. Legunt alij, vt se cum fugiens ēc. Vterq;, Faustulus et Acca. Ferūt vo. fra. mādata Remi. Ad re. Romulū. Romulus ob. gessit illi morez, nam signauit diem honore fratris. Et di. lu. Re. appellauit a noie fratris diem parētatiōis Remuria. Sic. n. numero multitudinis dicimus, vt diem festuꝫ Florę Floralia. Robigi Robi. Saturni Saturnalia ita Remi Remuria.

> Hunc vos ꝑ lachrymas, ꝑ vr̄a alimēta rogate,
> Vt celebrem nostro signet honore diem.
> Mandantē amplecti cupiunt, & brachia tēdūt,
> Lubrica prēsantes effugit vmbra manus.
> Visaq; confugiens somnos abduxit imago,
> Ad regem voces fratris vterq; ferunt.
> Romulus obsequitur, lucemq; Remuria dixit
> Illam qua positis iusta feruntur auis.
> Aspera mutata est in lenem tempore longo
> Litera, quę toto nomine prima fuit.
> Mox etiam Lemures animas dixere silentum,
> Hic sensus verbi vis ea vocis erat.
> Fana tamen veteres illis clausere diebus,
> Vt nunc ferali tempore operta vides.
> Nec viduę tędis eadem, nec virginis apta
> Tempora, quę nupsit non diuturna fuit.
> Hac quoq; de causa, si te prouerbia tangunt,
> Mense malas Maio nubere, vulgus ait.
> Sed tamen hęc tria sunt sub eodē noie festa,
> Inter se nulla continuata die.

Docet Lemuria non vnius tantum diei festum esse, sed trium, ac per triduum celebrari, vt supra ostendimus Porphyrionis testimonio. Sed attende lector ne te fugiat quod Oui. sentit hoc loco tria inquit festa sunt eiusdem nominis, qꝛ Lemuria per triduum celebrantur, sed nullo die cōtinuata sunt, qꝛ nocte non die rem diuinam vmbris siue Lemuribus faciebāt. Vnde auctor ait supra, Nocturna Lemuria. Item Nox vbi iam media est. Triduum ergo cum dicimus diem accipe quem nostrorum temporum astronomi naturalem vocant. Cum vero nulla die continuata inq̄t Lemuriorum festa, dies accipiendus est quem idē artificialem appellant, cuiusq; nomine non comprehendimus noctem.

Lemuria ꝑ triduū celebrabātur

NOS Seruauit lupa, quę vbera nobis admouit. Manus temeraria ciuis, Celeris. Perdidit, itteremit, et est locus indignationis in Celerem, ꝙ fuerit immitior immiti fera. O quanto mitior fuit illa lupa, et hęc in cōmendationem illius lupę mā suetudinis, et exprobrationem immanitatis illius.

PAV. MAR.

Sęue Celer reddas animam crudelem per vulnera, luas crudelitatem tuam morte, vt pro vita mea, quam extinxisti, vitam tuam persoluas. Et eas tu sangui. per ter. vt ego, occidare tu, quemadmodum me occidisti, et vmbra tua cruenta vage

Dies a Romul istitutu p sacri faciend Remo parentalia sacri

Illam diem dixit Remuria qua feruntur iusta, qua fiunt parentationes. Auis positis sepulchro conditis. Aspera litera est mutata in lenem. R. quę litera ē paulo asperior, est mutata i lrāꝫ, quę est lenior et suauior pronunciatu, nam in. L. Lōgo tempore, longitudine temporis. Quę, litera. Fuit prima toto nomine, prima litera erat. R. nunc est. L. prius igitur Remuria, nunc Lemuria dicimus. Mox etiam. subsequenter. Dixere Lemures animas silentum, appellauere posteri indifferenter vmbras omnes extinctorum Lemures. Hinc sensus verbi, hoc significat nomen ipsum, nam Lemures vmbrę dicuntur. Vis vocis, proprietas nominis. Erat ea, nam Remi parentatiotiones significabat. Veteres tamen clausere fana, templa. Illis diebus, Lemuriorum. Vt nunc vides operta, clausa. Tempore ferali in feralibus mense Februa. de hoc in. ij. lib. diximus, Dij quoq; temploꝝ foribus colent optis, Thure vacēt arę, stentq; sine igne foci. Nec ea tempora sunt congrua tędis viduę, nec eadem apta tędis virginis,

ginis, illis diebus neq; viduam, neq; virginem bonũ est nubere. Sic et in parentalibus mense Februario, vt in secũdo, Conde tuas Hymeneę faces, et ab ignibus atris Aufer, habent alias moesta sepulchra faces. Quę nupsit, illis diebus. Non fuit diuturna, cum viro sc3. Nam aut repudiata, aut mortua ci-to. Hac quoq; de cã, quia aut repudiatur, aut morit. Ait vulgus malas, mulieres. Nubere mense Maio, q̃ future nõ essent diuturne. Si prouerbia tangũt te, qm̃ id erat in prouerbio eo mẽse tradit viris malas, quomã bonę nõ nuberent. Et Plut. ait Problemate. lxxxvi. Quare mense Maio nõ ducant vxores? et has rationes adducit. An ꝙ inter Aprilẽ et Iunium medius interiectus est, quoꝝ cum alter Veneri, Iunoni alter dicatus sit. Deabus sc3 quę nuptijs pręsunt, aut parum ante capiunt, aut parum exspectant. An ꝙ hoc mense maximo piaculo vtunt. Effigies modo de ponte abijcientes, cum prius hoies cõsueuissent, vnde Flamineã Iunonis sacerdotem tristem esse eo tempore. Quippe eo mense nullo cultu vtatur moris est. Anꝙ pleriq; Latinoꝝ hoc mẽse mortuis parentant. Et ob eam cãm Mercurium quoq; eodem mense venerant, qui Maię cognominis est. An (vt quidã dicũt) Maius a maioribus natu appellatus ẽ. Iunius a iũioribus, nuptijs vero acccõmodatior est Iunior, vt inquit Euripides. Nã senectus a Venere aliena, ipsaq; Venus senibus infensa est. Abstinẽt igitur nuptijs Iunium expectãtes, q Maiũ deinceps excipit. Sed tamẽ hęc tria festa, Lemuria, et cõtinẽtia a nuptijs et templa clausis. Sub eodẽ tempore, quia isdem diebus. Alij legunt ncie. Sed cõtinuata inter se nulla die, non sunt cõtinuata vt aliud post aliud fiat, sed vt ijsdem diebus sunt hęc oĩa. Nã vt in Februario pluribus diebus fiunt parentalia, et idem fere ritus, ita hoc mense plures sunt dies, qbus parẽtat, et clausa sunt templa et nõ nubunt.

Quę Maio mẽse nubũt aut moriũtur aut a viris repudiãtur, quia dicit, venus esse infensa huic mẽsi a senibus denoiato

ANT. AN. Oriõ occidit. vij. Idus Maias Boeotus Orion

BOEOton, Oriõ (vt scribunt Seruius et Higinius) occidit exortu Scorpionis, quo surgẽte hoc tempore vna cũ sole in occasum fertur. Huius signi tanta magnitudo est, vt nõ dubitet Manilius Orionẽ cęli partem maximã appellare. vt Hinc vocat Orion magni pars maxima cęli. Hinc auctor Boeotõ vocat, qa Thebę, apud quas Hyreus Iouem, Nuptunũ, ac Mercuriu3 excipit hospitio, in Boeotia sunt, vbi Orion ex Deoru3 vrina procreatus dicitur, vt eius nomẽ ostendit. Orion enim Gręci vrinã, siue lotiũ dicũt. Vnde Orion dictus est, qui postea facta commutatione oy diphthongi in o (vt quidam volũt) Orionis nomẽ accepit. Huius effigies quę in cęlo ẽ cum Cancro toto corpore pariter in ortum fert,

Quorum si mediis Boeoton Oriona queres,
Falsus eris, signi causa canenda mihi.
Iuppiter, et lato qui regnat in ęquore frater
Carpebant socias, Mercuriusq; vias.
Tempus erat, quo versa iugo referũtur aratra,
Et pronus saturę lac bibit agnus ouis.
Forte senex Hyreus angusti cultor agelli.
Hos videt, exiguam stabat vt ante casam.
Atq; ita, longa via est, nec tpa longa, supsunt,
Dixit, et hospitibus ianua nostra patet.
Addidit et vultum verbis, iterumq; rogauit,
Parent promissis, dissimulátq; Deos.

cuius apud peritos est incerta tempestas, cũ multis diebus oriatur. Si fabulas queris, lege Higiniũ. Constat stellis. xvij. Falsus eris, falleris quęrens stellas Orionis, quę videri nequeunt. Tempus erat, describit vesperam, q̃ aratra versa domum referunt, et oues pastę agnos lactare cõsueuerunt. Senex Hyreus, hũc senẽ Pindarus dixit in insula Chio, non apud Thebas Deos, quos diximus, accepisse. Addidit et vultu3, quo p̃ se ferebat optimã voluntatem, quę ex vultu sepe colligitur. Ipse alibi, Sup omnia vultus Accessere boni, nec iners, pauperq; voluntas. Dissimulantq; Deos, occultãt diuinitatẽ, vt hoies putẽtur. QVOꝝ si medijs, si medio spatio eorum, quasi si eodem tempore. Quęres oriona Boeoton, a Boeotia. Si vis videre stellas Orionis. Falsus, deceptus eris, qm̃ videre nõ poteris. nam iam occidit. Est ergo eodem tpe, hoc est. vij. idus Maias Orionis occasus. Cã signi est mihi canẽda, canam quis fuerit Orion, et qua causa cęlo locatus sit. Iuppiter et lato qui, poeta fabulam hanc refert, Iouem, Neptunum, et Mercurium hospitio receptos ab Hyreo, q cognitis Dijs Bouem immolat. Cum ab his sobolem concedi peteret, minxisse in corium bouis. et iussisse humari .x. mense natum pueru3, Vriona ab vrina appellatum, deinde Oriona, quã fabulam ab Aristomacho et Pyndaro accepit poeta, quę etiam ab Higinio refertur. Hic orion, vt illi psequuntur, e Thebis Chium venit, Meropem Enopionis filiam stuprauit, pro qua excecatus est, et iniectus Lẽnon nauigauit ad Vulcanum, a quo equo decoratus est, et Sol oriens lumina restituit. Histrius dicit a Diana fuisse dilectũ, adeo vt illi pene nupserit. Apollo ęgre ferens, sororemq; obiurgabat, et illum astutia quadam interemit Nam cum ille nataret, pvocauit Dianam ad emittendam sagittam vsq; ad nigru3 quod in mari videbatur, quod erat Orionis caput et immissa sagitta peremptus est ille. Sed eiectum ad litus corpus Diana vbi cognouit, multis psecuta lachrymis inter sidera statuit. Sunt qui dicant eum ꝙ venandi studio polleret, se iactasse, terram nullum animal parere posse, quod ipse non interficeret. Terra Scorpionem peperit et Orionem peremit. Diana inter sidera collocauit, et alias quoque opiniones refert Higinius, quas qui volet accipiet. Orionem autem, vt idem asserit, a 3ona et reliquo corpore ęqnoctialis circulis diuidit cum Tauro decertantẽ collocatũ, dextra manu clauã tenentem, et in arcticu et spectãtẽ ad occasum et occidentem exortu Scorpionis posteriore parte, et sagittario ex oriente. cũ Cãcro aũt toto corpe pariter exurgẽtẽ,

PAV. MAR.

Neptunũ et Iouem ac Mercurium suis se i hospitio Hyrei senis et Oriona dilectus a Diana

Hic habet in capite stellas tres claras,in vtrisq; humeris singulas,in cubito dextro obscurã vnã, in manu similiter vnã,in zona tres,in eo quo gladius deformatur tres obscuras,in vtrisq; genibus singulas claras,i pedibus singulas obscuras.omnino sunt.xviii. Iuppiter et frater,Neptunus. Qui regnat in lato equore, qui habet imperium maris. Et Mercurius carpebãt vias socias, qa simul p vias velut peregre incedebant. Erat tempus,quo aratra versa iugo referũtur,erat vespertinũ tẽpus,cũ Sol occiderat, et versa,vt solẽt,a bubulcis post opus referri,in iugis domũ aratra referebantur. Et agnus pnus,inclinãs se ad vbera. Bibit lac saturę ouis,cũ redigũtur in ouilia oues p diem depastę,et agni lac maternũ hauriũt hac duplici piphrasi ostẽdit vesperam,quo tempore et coloni ab opere rustico,et pecora a pascuis reducuntur,

Periphrasis duplex

caelestrarum ex pilis et lana pãno detonsa,demum eoruq; delitię pcesserunt,vt queramus plumã cycnorum,quę subest supereminẽtibus pẽnis. Terra rubens crater,pocula fagus erat,apparet hoc loco craterem proprie esse vas magnũ,ex quo vinum funditur in pocula,quis poete,vt solent,multa persępe cõfundant.Nã si crater poculum esset,nõ vnũ craterẽ diceret, q pocula plurimũ numero subiungit .Magnum aũt esse craterẽ ne quis dubitet audi at Plin.docentẽ,Semiramidis craterẽ collegisse pondus.xv. talẽtorum et Ægyptium talentũ patere põdo. lxxx.teste Varro.Audi at pterea Virgi. dicẽtẽ Crateres magnos statuunt,et vina coronant.Item, Cum pater Anchises magnũ cratera corona Induit.Stati. in Thebaide,

Crater prius ex fago vel exle ra

Crater Cleopatrę fuit ... gndecim talento

> Tecta senis subeunt nigro deformia fumo,
> Ignis in hesterno stipite paruus erat.
> Ipse genu nixus flammas excussit ab aura,
> Et promit quassas, comminuitq;,faces.
> Stant calices,minor inde fabas,olus alter,hẽbat
> Et spumat testa pressus vterq; sua,
> Dũq; mora ẽ,tremula dat via rubẽtia dextra
> Accipit ęquoreus pocula prima Deus.
> Quę simul exhausit,da nũc bibat ordine dixit
> Iuppiter,audito palluit ille Ioue.
> Vt redit animus,cultore pauperis agri
> Immolat,et magno torret in igne bouem,
> Quęq; puer quondam primis diffuderat ãnis
> Promit fumoso condita vina cado.

Forte Hyreus senex cultor angusti agelli, qui rus exiguũ colebat. Videt hos,Deos. Vt stabat,sicut forte tunc illi stare cõtigit. Ante exiguas casam,ante paruũ tuguriolũ. Atq; ita dixit,ita prior locutus est. Longa est via,quasi dixit quo tenditis. Non enim longius ire potestis, cũ longius iter hinc ad vrbes sit. Nec tempora longa supersunt,quia iam Sol occidit. Et nostra ianua patet hospitibus,quasi ego,qui soleo suscipere domi hospites,potero et vos quoq; nunc hospites habere,et apta est ianua. Addidit et vultũ verbis,nã lęta verba lęto quoq; vultu pferebat. Et iterũ rogauit,vt sisterent cursum,et domũ inirent. Parent promissis, morem gerunt illi,et grata habent illius pollicita.

Et dissimulant Deos,nolunt pro Deis cognosci. Subeunt tecta senis,ingrediunt casam Hyrei. Deformia,turpia tecta. Nigro fumo,erant enim vndiq; propter fumum nigricãtia. Paruus ignis erat in hesterno stipite,quẽ pridie succenderat,cum eo die nondum succendisset ignem.

COMMInuitq; faces,faces aflammis multuz differre hoc loco manifeste apparet. Stãt calices,accipimus hic p calices uasa qbus coquunt olera et similia.Alibi sępe numero calices pocula sunt dicta,uel ab eo q est Cylix una littera cõmutata,vel q in ijs caldum bibatur,auctore Festo. Testa sua inter testam et calicem spuma interdum effundi solet. Cultorem pauperis agri Imolat,bouem sacrificat audito Ionis noie. Diffuderat,Iuue.Ipse capillato diffusum cõsule potat. Viuam,antiqui stramento in lectis vtebantur. Postea luxu inualescere stramentum pauperibus relictũ est,cum diuites tomento lenconico vterentur,hoc est farcimine

ANTO. FAN. Faces a flammis differre

Bacchus in altos Crateras,paterasq; redit.Iuue. Vrnę cratera capacẽ.Oui.in.xii.Meta. Antiquus crater quẽ vastum vastior ipse Sustulit Ægides. Cõstat pterea craterẽ quẽ in cęlo hydra sustinet, si stellas quibus formatur intuearis, ita pcerum eẽ,vt iure crater nõ poculum uideatur. Proprie autem craterem non esse poculũ his versibus liqueat, Pocula bina noua spumantia lacte quotannis,Craterasque duos statuam tibi pinguis oliui. Quicquid fert impetus opta,perite humanam cupiditatem impetuz vocat,quę vt ait Cice. Auide semper aliquid expetẽs non multum differt ab amentia.Vnde illud ẽ Iuue.Nos animorum impulsu et magna cęcaq; cupidine ducti Coniugium petimus,partumq; vxoris.

IPSE,Hyreus. Nixus genu,flectens humi genu, et eo se firmans. Excussit flã,ab aura quasi flãs flãmam exuscitauit.Alij legunt, Flammas exuscitat aura.et eodem tendit sensus,immo et magis propria est locutio. Et promit ostendit,seu profert. Faces quassas,quatiendo succendit. Et cõminuit, cum deponit,et non quatit , tunc imminuuntur flammę,vt in Amoribus ad Corynnam, Vidi ego iactatas mota face crescere flammas, Et vidi nullo concutiente mori,aut ita intelligas, promit,p fert. Faces quassas,ligna arida confusa, quas pro facibus succẽdendis parauit. Et comminuit,diuidit,seu discindit in particulas minutas vt facilius succendant. vt in Geor.Virg. Ferroq; faces inspicat acuto. Et illud mota face ad lignum refertur, vbi lumẽ,seu,ignis accendit.Vnde Var.in Gerunto didascalo,Consluit mulierus tota Roma,quę noctu fieri mitia solita etiam nunc pinea fax indicat. et alio loco adest fax inuoluta incendio. Et de vita patrũ,cũ a noua nupta ignis in face afferret , fuco eius sumptus Cuz fax ex pinu alba esset, vt eã puer

PAV. MAR Flãm quasi dicit cõmi re p... dere

ingenium afferret. Luca. in. ij. Quã cu₃ Catilina pa/ranit Arsuras in tecta faces. Stant cali. calicẽ pro poculo plerunq; accipimus, vt supius in. iij. Quod si p calices facta Sibylla suos. Iune. Doctus et ad ca/licẽ vigilanti stertere naso. Et p maiore quoq; va/se accipit. Cic. Tusc. iij. Quid hic calix mulsi impin guidus est, vt plora/re se ɔsinat. Var. Apo thecas triclinares, me ticas, calenas, obbas, ẽ cumanos calices. Poe ta aũt hoc i loco po/suit p vasis vbi legu/mina et olera deco/quunt. Var. tñ i libris de lingua Latina in quit, Calix a caldo, ꝙ in eo calda puls ap/ponebaĩ, et caldus eo bibaĩ. Stãt ergo apud ignez calices. Inde, ex pte foci. Minor, calix. s. Habebat fa bas, alter hẽbat olus, olera tunc decoquen da. Et vterq;, calix.

xit. Nunc posito Lyęo, mero illo veteri. Crater, quo bibebant. Erat ter. ru. erat fictilis ex creta ru bra. Pocula fa. erat, hoc. d. vinum afferebaĩ in va se ligneo, potabaĩ in cratere creteo. Confundit hęc poeta, vt pocula non p crateribus ponat, cum illa a potatione dicanĩ, vt oñdit Var. Verba fue. Io. hęc Iuppiter locu tus est. Ora, orando a nobis posces. Alij le/gunt, opta. Siquid fert im. si quid cupis. de impetu supius di ximus. Verba se pla. fue. hęc rñdit bẽignus senex Hyreus. Fuit mi. cha. cõ. habui ego charaȝ ɔiugẽ. In alio codice est, Cura fuit ꝛc. Cura mi. primę iuuentę, amor mihi in ętate iuuenili, nã cura p amore inter/dum. Vir. Graui'iãdu dum saucia cura, hĩ est amore. In multis codicibus est, Prima

Nec mora, flumineam lino cęlantibus vluã
Sic quoq; non altis, incubuere toris.
Nunc dape, nunc posito mensę nituere Lyęo,
Terra rubens crater, pocula fagus erat.
Verba fuere Iouis, si quid fert impetus opta,
Omne feres placidi verba fuere senis.
Chara fuit coniux prima mihi chara iuuẽta
Cognita, nunc vbi sit. queritis? vrna tegit.
Huic ego iuratus vobis in verba vocatis,
Coniugio dixi sola fruere meo.
Et dixi, ꝑ seruo, sed enim diuersa voluntas
Est mihi, nec coniux, sed pater esse volo.
Annuerant omnes, omnes ad terga iuuenci
Constiterant, pudor est vlteriora loqui.

Spumat pssus, tectus. Sua texta, tecti. n. calices spumam circa ipsas textas emittebant, qm̃ textis te gebanĩ. Alij legunt textu suo. Dumq; mo. est, dũ i morantĩ vsq; quo parenĩ epulę. Dat, Hyreus.

Vina ru. dex. tre. trementi, qm̃ senex erat, offert vi na Dijs bibenda. Deus ęquo. Neptunus. Acci/pit pri. po. et prior ipse bibit. Quę si. postq̃. Ex/hausit, bibit qcquid erat in poculo. Dixit da nũc or. Iup. bi. seq̃re ordinẽ, et da vina Ioui bibenda, et hac voce Deos eẽ pdidit. Ille, Hyreus. Palluit au. Io. audito Iouis noie, expauit. n. cũ videret corã, et domi hẽret Deos hospites, Iouẽ psertim Deoꝝ oiuȝ maximũ. Vtq; ani. re. q̃si postq̃ in seipȝ rediuit, q₂ pus videbaĩ attonitus, nunc cũ mens redijt. Im molat cul. pa. agri, mactat bouẽ q̃ exiguũ colebat agrum. Et tor. decoqt bouem. In ma. igne ma iore. n. igne opus erat in decoquendo boue q̃ i ole ribus. Et pro. vi. cõ. ca. fu. haurit vina vetustiora, sic et meliora q̃ olim in dolijs ɔdiderat. Cadi. n. vasa qbus vina ɔ lunĩ. Lucillius, Millia ducentum frumenti tolles vini medinũ Mille cadũ. Vir. Vina bonus q̃ deinde cadis onerarat Acestes. Varro in vita patrũ, Hortẽsio supra. x. millia cadum hęredi reliqt. Hora. Et cadũ Marsi memorẽ duelli. Quę, vina. Puer, quondã Hyreus. Diffuderat, in di/uersos cados fuderat Primis an. ab ipsa pueritia

Nec mo. incu. accubuere. Non altis to. in toris enim discũbebant, vt in Heroidibus, Et pmistis pi/ctos corpora Graia toros, aut intelligas recũbere in toris, et hẽre ante se mensas cũ epulis paratas.

Cęlantibus, tegentibus. Lino, lineis' linteis. Flu mineã vluã, fluuialẽ aut palustreȝ herbã. Ex hac er go strati erant tori, et linteis postea tecti. Mẽsę, quę erant ante eos paratę. Nituere nunc da. iaȝ allatis dapibus, et a splendidis dapibus nituere di,

mihi cara iuuenta, tunc sic intelligas. Chara qdem mihi et cognita a pncipio iuuenilis ętatis. Nũc q̃ri. vbi sit, q̃si si id q̃ritis. Tegit vr. extincta ẽ ɔdi ta est in vrna. Ego iu. dixi huic, iureiurando id promisi. Vocatis vo. in ver. cum iuramento vos in testes vocassem. Tu so. frue. coniugio meo, tu vnica eris mihi coniux.

ET Di. et ser. q₂ post vxoris interitũ nullam vnq̃ mulierẽ cognoui. Diuersa vo. est mi. cupio repu gnantia, castitatẽ videlicet, et liberos. Pudor est, pudet referre mixisse Deos in coriũ bouis. Nota est fabula a Madentia, terga iuuẽci lotio madida.

ANT. FAN.

Lra pri. vult u lram i o ɔuersam fuisse, et ab vrina Vrionẽ dictũ, ac postea Orionẽ, q̃uis qdã al'r censeant. Creuerat im. Vir. Quã magnus Orion Cum pedes incedit medij per maxima Nerei sta/gna viã scindẽs. Hunc qdã voluñt fuisse Neptuni fi/liũ, cui datũ ẽ sup fluctus, et aristas currere. Comi/tẽ si. De. sum. cu₃ hac Dea Orion factus venator dũ vellet ɔcũbere eius sagittis occisus est. Alij dicũt eũ imisso Scorpiõe pijsse, Deoꝝ miseratione i cęlũ esse trãslatũ. Spicula fer. auferre voluit inqt Scor pius Diãę spicula. Cętera si. mun. Cedere festinãt, adulaĩ Augusto fingẽs cedere noctẽ diei, vt celebre tur festũ Martis vltoris sed re vera noctes hoc tpe ɔctiores fiunt. Notandum autem ꝙ cum Lemu/ria. vij. idus mensis incipiant celebrari, eademque triduum amplectantur, consequens est vt quarto Idus festum Martis vltoris celebretur.

Orionis mors

Festum Martis Vltoris iiij. Idus Maias

ET Dixi, hęc. Et seruo, quod pmisi. Sed n. mihi est voluntas diuersa, sibiipsi repugnãs. Nec vo. esse cõ. nolo esse vir alterius vxoris. Sed vo. eẽ pr̃, nolo ɔiugẽ, et filium volo. Annuerant oẽs, nutu pmisere se facturos qd ille volebat, vt et pr̃ eẽt, ẽ non coniux. Omnes con. simul steterant.

PAV. MAR.

Quomõ Orion ẽ natus ex vrina Deoꝝ. Orioni fabula ẽ pois rõ

Ad ter.iuuen .ad coriũ bouis. Pudor est vl.lo qui,non vult exprimere qd fecerint, minxerũt tñ in eo corio. Tunc te.ma. terga.s.hoc est corium madidũ vrina. Terra iniecta, nã humauerunt vtrẽ cũ vrina. Iãq; x.mẽ.pterierant. Et erat or. pu,x.eni mẽse natus est,veluti ex humano partu.

inequalẽ fortunã pliũm mors qdẽ Cassij fecit; q̃ cũ in eo.cornu fuisset qd pulsum erat, totũ exercitũ fusum ratus,mortẽ sibi ɔsciuit. Altero deinde plio victus.M.Brutus et ipse vitã finiuit. Exorato Stratone fugę comite,vt sibi gladiũ adijceret.Sed plura de his leges apud Pluta.in Bruto et Anto.et apud Appia. q historiã oẽs refert.

De m te Bru et Cass

Tunc Hy. senex.

Quia sic ge. eo mõ natus. Vocat Vri. ab vrina. Lr̃a pri. quę erat.u. Perdidit an.so. naʒ mutata in o et dictus est Orion.Sed Stra.ait,q: in Oręo oppido Euboeę educatus est,appellatũ Oriona, h̃ pacto natus df Orion. Sed Hesio.Neptuni filiũ dic̃ ex Euryale Minois filia. Cõcesſumq̃; illi vt supra fluctus curreret, ẽ supra aristas. Creuerat i.q: iã magnus erat ẽ re et noie. Delia,Diana. sũpsit eũ,si.co. imo ẽ plusq̃ comitẽ,nã diligebat miꝝ i modũ, ẽ nubere volebat illi. Ille,Oriõ. Erat cu. Deę, ille erat satelles, erat comes,minister, et custos illius. Verba non cir.non ponderata,et examinata anteq̃ pferant,sed temere plata. Mouent iras Deoꝝ, nã indignant Dij, cũ hoies aliqd cũ insolentia dicunt. Dixit, Orion.

Tunc super iniecta texere madentia terra,
Iamq; decem menses,& puer ortus erat.
Hunc Hyreus,q: sic genitus,vocat Vriona,
Perdidit antiquum littera prima sonum.
Creuerat imensum,comitẽ sibi Delia sumpsit,
Ille Deę custos,ille satelles erat.
Verba mouent iras non circunspecta Deoꝝ,
Quam nequeã dixit vincere,nulla fera ẽ.
Scorpion immisit tellus,fuit impetus illi
Curua gemellipare spicula ferre Deę.
Obstitit Orion,Latona nitentibus astris
Addidit,ꝛ meriti premia dixit,habe.
Sed quid & Orion, & cętera sidera mundo
Cedere festinant?noxq; coartat iter?
Quid solito citius liquido Iubar ęquore tollit
Candida lucifero pręueniente dies?
Fallor?an arma sonãt?nõ fallimur arma sonabãt,
Mars venit,& veniens bellica signa dedit.
Vltor ad ipse suos cęlo descendit honores,
Templaq; in Augusto conspicienda foro.

Poeta pluribus versibus extollit, et festum,et ędẽ ipsam,et Augustũ. Sed qd et Orion, et cętera sidera? cur sidera oia? Festinant, pperãt. Cedere mun. cęlo vt diẽ reddant. Et nox co.iter? ɔhit spatiũ, et se p̃cipitẽ agit, vt diei cędat. Quid di.candida? serena. Tollit, attollit. Liqdo ęq̃re, ab Oceano orientis, vel a mari non turbido,sed vitreoꝝ claro. Iubar,Solis splẽdorẽ. Citius solito? quasi cur ita accelerat dies? Pręueniẽte Lu.stella Veneris,q̃ p̃nũtiat diẽ. Fallor? decipior ne. An so. arma? pp festuʒ Martis,et ludos q illi exhibent. Non fal.sonabant arma aduenientẽ armoꝝ p̃side. Venit Mars, ad festũ, et ludos suos. Et ve.de.bel.si.nam arma insonuerant.

Nulla fe.est quã ne.vin.hoc.n.ptulit, Non p̃t tellus ferã vllã gignere,quã ego non vincã. Tellus imisit Scor.pepit terra Scorpionẽ,et in Orionẽ misit. Fuit illi,Scorpioni. Impetus, cupido. Ferre,p auferre. Spicula curua,sagittas hamatas. Deę ge.Dianę,quę vno eodẽ partu cum Phoebo nata est. Orion ob.Scorpioni,et tũ ab eo interẽptus est. Latona,Diana Latonę filia,sicut ẽ Dionẽ p Venere dici supius ostendimus,nomen mr̃is p noie filię. Addidit ast.ni.cęlo locauit,et sideribus intulit. Et di.ha.prę.me.q: de me bñmeritus es,hẽas cęlũ in mercedẽ laboꝝ tuoꝝ,ẽ virtutis tuę.

Sed qd et Ori.post occasum Orionis, et Lemuria festũ est Martis vltoris,qd poeta vr̃ statim subdere occasui Orionis.Veꝝ nõ celebrat.vi.ca.Ma.sed.iiij. eo.n.die signatũ est id festũ ẽ in antiqs marmoribus,et in vetustissimis codicibus, quo qdẽ die Cęsar Octa.ɔsecrauit in foro a se extructo ędẽ Martis vltoris,quã(vt Sue.inqt)p vltione pr̃na bello Philippensi vouerat.Ipse.n.Cęsar et Anto.apud Philippos vario euẽtu ɔ Brutum,et Cassiũ pugnauerũt. ita vt vtriusq; dextra cornua vicerint, et castra quoq; vtrinq; ab his q vicerãt, expugnarent. Sed

ANT FA Mart Vltor ędes

VLTor,plimis opibus quę struxit Augustus p̃cipua fuerunt(teste Suetonio) foꝝ Augusti, et ędes Martis vltoris,quem Oui.alibi et magnũ et vltorẽ vocat,vt Venerunt i magni templũ tua numina Martis Stat Venus vltori iuncta viro ante fores, Magnum qdem dictum existimamus ob ędificij magnitudinẽ,vt Digna giganteis sunt hęc delubra tropheis.Vltorẽ vero(vt idem Sue.scri.) ideo dcm̃ ɔstat q Augustus ędem vouerat bello Philippensi aduersus Brutum,Cassiumq; suscepto ad vlciscẽdã mortem Cęsaris pr̃is.Ita sanxit vt in ea de bellis, triumphisq; ɔsuleret Senatus,et puincias petituri cum impio inde deducerent,quiq; victores redijssent in eam insignia triũphoꝝ inferrent,vbi quorũdaʒ barbaroꝝ principes ab Augusto iurare coacti sunt mansuros se in fide,ac pace,quã peterẽt. Fuerunt i hoc tẽplo scyphi e ferro dicati,vt auctor est Pli.Item alia spectatu digna adeo, vt non immerito inter p̃cipua et ornatissima diui Augusti opa noiet,sicut et eiusdem magnificentissimũ qd huic ędi pximuʒ fuit.De qua Iuue. Pallidulus mi quo Bruttidius meus ad Marsis fuit obuius arã.Eius fo ri extruendi cã fuit bosium et iudicioꝝ multitudo quę videbat nõ sufficientibus duobus,vt ait Sue.ẽt

Tẽpl Aug dicat

tertio

tertio indigere. Itaq; festinantius publicatum est necdum perfecta Martis ede. Giganteis trophe- is, sensus est, Tanta est huius templi magnitudo, vt non solum dignum videatur insignibus triū- phorum, quę a victoribus, eo inferuntur ex Augu sti Cesaris instituto, sed gigantum trophęis ac spo lijs, quę Dij victores

Debebat Mars habitare in vrbe sui nati, in vrbe Roma, quam Romulus Martis filius condidit. Hęc delubra, templa sunt digna tropheis gigan teis. spolijs gigantum, quasi Iouis et cęterorū Deo- rum, victoria de gigātibus parta, vbi illorū spolia essent affixa. Et Luca. Babylon spolianda tropheis

Et Deus est ingens, & opus, debebat in vrbe
Non aliter nati Mars habitare sui.
Digna giganteis hęc sunt delubra tropheis,
Hinc fera Gradiuum bella monere decet,
Seu quis ab Eoo nos impius orbe lacesset,
Seu quis ab occiduo Sole domandus erit.
Perspicit armipotens operis fastigia summi,
Et probat inuictos illa tenere Deos.
Perspicit in foribus diuersę tela figurę,
Armaq; terrarum milite victa suo.
Hinc videt Aenean oneratū pondere charo,
Et tot Iuleę nobilitatis auos.
Hinc videt Iliadē humeris ducis arma ferētē,
Claraq; dispositis acta subesse viris.

potuerunt e giganti- bus reportare. Tro- phęum proprie quid sit nemo ignorat. Diuersę tela figurę, quę erant ibi diuersa- rum gētium spolia, ac varia telorum ge- nera. Æneam, effigi em Æneę gerētis An- chisem, quem e flam mis Troię ardentis eripuit. Iliadem hu meris ducis arma ferentem, Romulum a matre Ilia, q Acro nem Ceninensium du cem singulari plio vi- cit, et spolia Ioui fere

Ausonijs. Sz Trophe- um a τροπη, quod ē conuersio dictū. Naz qui hostes in fugam vertisset, trophęum erigebat cum hostili- bus spolijs. Sed de h alias. Decet Gradi- uum, q̄si decorum est Marti. Monere fe ra bella hinc, ex hoc tēplo educere exerci- tum in aciem ad in- ferenda hostibus bel- la, aut dicas decere ex eo templo auspica ri bellum. Seu quis ipius, sceleratus. La cesset, pvocabit. Nos ab orbe Eoo, ab orien

Gradi- uus ē no mē deco rum Marti

trio consecrauit, quę opima dicta sunt, vel ab opi bus (vt Varrōi plz, teste Plu.) vel ab opere rei gestę. Est. n. opus egregiū et clarissimū belli ducē parē si bi ducē superare. Festus Opē inqt esse Saturni cō- iugem, hoc est terram, quę omnes opes humano generi tribuit, vnde et opulentos dicimus (vt idez inquit) rebus terrestribus copiosos, et hostias opi- mas precipue pingues. Item opima magnifica et ampla spolia. De feretrio Ioue diximus supra. Le- ge Liuium. Lecto Cęsare maius opus, cui inscri- ptum nomen Augusti Cęsaris tribuit maiestatē. Hic et eius filij, necnon et familiares, item vxor et soror, adeo (vt Strabo meminit) ornādę vrbi ani- mum adiecerunt, vt ea in re superiorum pene o- um Romanorum studia superarint.

Opima spolia

Ops vñ Opulētus

Augu- stus tri- buit ma iestatem

IPSÆ Vltor, sub cognomine, et titulo vltoris. Descendit e cęlo ad suos honores, ad sacrificia, quę sibi fiunt. Et ad templa, suo nomini conse- crata. Conspicienda, admiranda. In foro Au gusto, quod Augustus ipse extruxit prope viā Sa- cram, et in tertio Tristiū, cum de eodem loquat, Paruit, et ducens, hęc sunt fora Cęsaris inqt, Hęc ē a sacris, quę via nomen hēt. Et cum multa opera Augustus publica extruxisset, pcipue fuere forū cū ęde Martis vltoris, templum Apollinis in palatio, ē ędes Iouis tonantis. Sed fori extruendi (vt Tran quillus meminit) causa fuit hoīum et indiciorus multitudo, quę videbatur non sufficientibus duo bus etiam tertio indigere. Itaq; festinantius, nec dum perfecta Martis ede publicatum est. Cautūq; vt separatiz in eo publica iudicia et sortitiones iu- dicum fierent. Et Deus est ingens, et magnus De us est ipse Mars. Et opus, est etiam ingens. Naz magnum illi templum erectum, magnumq; erat illud forum. Non aliter, q̄ in maximo ędificio.

PAV. MAR.

Forū ab Augusto cstitutū in via sa cra, et tē plū Apol linis i pa latio

te. Seu qs erit domandus ab Sole occiduo, ab oc cidente. Siue domandi sunt hostes, qui nos ab ori ente pvocarint, seu qui sunt in occidente, q a fide Ro. descinerint. Ex hoc templo auspicāda sunt bel- la. Armipotens, Mars. Prospicit fastigia sum- mi operis, summitatē excelsi templi. Et pbat De- os inuictos tenere summa, illud laudat magna ē inuicta numina habere summa templa, et in illis coli. Perspicit in foribus, ipsius templi. Tela di- uersę figurę, nam vt erant diuersę forma, cultu, lingua gētes deuictę, ita ē diuersa arma ab illis re lata, et illius postibus affixa. Et perspicit arma terrarū victa suo milite, arma diuersarū gentium, quę a Ro. milite victa fuerant. Hinc, postea Vi- det Æne. Æneę effigiem. Oneratum charo pon. ferentem humeris patrem. Et tot auos no. Iu. vē det etiaz in pictura tot claros viros de domo Iu- lea, Iulij pnepotes. Hinc videt Iliadē, Romulum ex Ilia natum. Ferentem humeris arma ducis, arma Acronis ducis Ceninensium, quem Romu- lus obtruncauerat, et spoliauerat. Eaq; suspensa, fa bricato ad id apte ferculo (vt Liui. inquit) gerens ī Capitolium ascendit, ibiq; cum ea ad quercum pa storibus sacram deposuisset, simul cum dono desi gnauit templo Iouis fines, cognomenq; addidit Deo. Iuppiter feretri inqt, hęc tibi victor Ro. rex re gia arma fero, templumq; his regionibus, q̄s mo- do animo metatus suz dedico, sedem opimis spo- lijs, quę regibus, ducibusq; hostium cęsis, me au- ctorem sequentes posteri fierent &c. Erat ergo Ro. ea arma ferens i pictura. Et videt clara acta, for- tia et illustria facta. Subesse viris dispositis, i or dine positis. Erant eniz in eo templo effigies clu- rissimorū consulum et virorū fortium cum īscri- ptione rerū quas felicissime gessissent. Spectat et

Tēplū in Capitolū Ioui fere trio a Romulo cstitutuz

Spectat & Augusto ptextum noīe tēplum,
Et visum lecto Cesare maius opus.
Vouerat hoc iuuenis tūc, cū pia sustulit arma,
A tantis princeps incipiendus erat.
Ille manus tendens instanti milite iusto,
In coniuratos talia dicta dedit.
Si mihi bellandi pater est, Vesteq; sacerdos
Auctor, & vlcisci nomen vtrunq; paro.
Mars ades, & satia scelerato sanguine ferrum,
Stetq; fauor causa pro meliore tuus.
Templa feres, & me victore vocaberis vltor,
Vouerat, & fuso letus ab hoste redit.
Nec satis est meruisse sui cognomina Martis,
Persequitur Parthi signa retenta manu.
Gens fuit & campis, & equis, & tuta sagittis,
Et circunfusis in via fluminibus.

templum ptextum Augu. nomine, inscriptum et signatum sub titulo Cesaris Augu. Et lecto Cesare nomine Cesaris. Est visum maius opus, q̄ fuerit ceterorum omnium. Vouerat hec iuuenis, Octauius princeps cum iuuenis esset hoc templuz bello Philippensi vouit. Tunc cuz sustulit arma pia, et ob id pia, naz pro vltione pr̄na.

ANT. FAN.

A TANtis priceps &c. a pietate, a rebus magnifice gestis i vltionem patris princi patum suum Augustus debuit auspicari. Suetonius omnium bellorum initium et causam hinc assumpsit, nihil conuenientius ducens q̄ necem auunculi vindicari.

Nomen vtrunque, patris et sacerdotis. Ipse alibi, Cesiq; parētis Nos in bella suos fortissimus vltor habebit. Itez, Facinusq; repellite Neue cede sacerdotis flāmis extinguite Veste. Fuit Iulius Cesar (vt dictū est) pontifex. max. Vnde Veste sacerdos dicitur.

Iulius Cesar veste sacerdos

Victo letus ab hoste redit, breuis et artificiosa narratio. Vbi eniz exitus rei satis ostēdit priore debemus, vt Quintilia. docet, hoc esse cōtenti quo reliqua intelliguntur. Nec satis est, vult Martem Bisultorem cognominatum esse, q2 Parthi Augusto cesserunt Armeniam vendicanti reddentiq; signa militaria, que. M. Crasso, et. M. Ant. ademerant, q2 in re Cesar plus fecit, vt inquit Iustinus magnitudine nominis sui, q̄ armis alius imperator facere potuisset. De Parthorum moribus lege Iustinum eūdem. Signa retenta, vexilla que sublata sunt a Parthis ante ciuile bellum Cesaris et Pompei, in quo Parthi Pompeianaruz partium fuere propter Crassi necem, cuius filium in partibus Cesaris esse audierant, quem vltorem patris victore Cesare futurum non dubitabant. Mors Crassi patris in colloquium vocati et comprehensi, necnon et filij eius nota est. sed sublata sunt et iterū signa Ro. exercitu Antonij superato.

Mars bisultor

Cesar et Pōpeius et Cras. ꝯiuncti simul

Campis, vbi equites multum nocere ꝯsueuerūt. Vnde periti imperatores, cum parū equitatu pñt ad montes se conferunt. Inuia flu. q2 Parthos Euphrates et alia flumina circūfusa tuenē aduersus impetum hostium. Miles, exercitus Crassi.

PAV. MAR.

ERAT Incipiendus princeps a tantis, quasi ab his maximis rebus auspicari debebat principatū.

Ille, Cesar Octauius. Tendens manus instāti milite iusto, cum instaret secum militia, que iusta arma gerebat pro vlciscenda morte Cesaris. Dedit talia dicta in coniuratos, ꝯtra Brutū et Cassium et cōplices. Si modo pater. Cesar, qui in filiū me adoptauit. Et Veste sacerdos, nam pontifex Max. sic et sacerdos Veste. Est auctor mihi belladi, est causa vt hec ego bella geram. Et paro vlci. vtrunq; no. et patris et pontificis, quasi dicat si ꝓpter hanc causam iusta bella gero. Ades Mars, & faueas mihi. Et san. fer. arma nr̄a. Sanguine scelera. sceleratorū parricidaꝝ. Et fauor tuus sit ꝓ causa meliore, sit pro nobis, q iustiora arma gerimus. Feres templa, voueo ego tibi templum. Et me victore, si ego ero victor.

Tēplum Iouis victoris

Vocaberis vltor, nā statuam tibi templuz sub titulo Martis vltoris. Vouerat, hoc fuerat eius votum.

Et redit letus, naz victor. Ab hoste fuso, quem in Philippis fudit. Nec satis est Martem meruisse semel cognomina. nō fuit id satis Octauio Cesari, Martem ob pstitum illi fauorem semel vltorem eē cognominatum. Sed rursus eo cognomine appellauit, cum voluit vlcisci cladem illam a Parthis illatam. Prosequitur signa retēta manu Parthi, signa Romana Crassiana clade a Parthis sublata. Parthi autem (vt Trogus meminit) Scythe fuere, et Scythica lingua nomen h exules sonat, populi qdez sunt Persis finitimi, vt Stra. placet. Pli. vero inquit, Ipsa Persis iampridē in Parthorum translata nomen et alio loco, Persarum regna, que nunc Parthoruz sunt. Et Marcellinus, Parthiam Persidos regionem dicit. Pli. Regna Parthorum duode. xx. esse refert. Hos autem qui primus Romanorum adoriretur, ac propulsaret. L. Sylla refertur. Post quem in eosdem. L. Lucullus se accinxerat, Interrupit consilium Pompe. ad bellū Mitridaticum missus, victoque Mitridate, et in Asia prouincijs multis in potestatem Romani imperij redactis, cum ijsdem foedus fecit. Postea M. Crassus bellum Parthis illaturus, Euphratem flu. transiuit, victusq; prelio in quo et filius eius cecidit, cum reliquias exercitus in collem recepisset. Euocatus in colloquium ab hostibus, vt de pace acturus, quorum dux erat Surenas, comprehensus, et nequid viuus pateretur, repugnans interemptus est, et ita perijt. Tunc igitur Parthi Ro. abstulere signa, et iterum deuictis Anto. copijs. Sed postea imperante Cesare Augu. mortuo in Syria Claudio eius nepote, Parthi signa militaria, que fuere. M. Cras. et. M. Anto. ademerant reposcenti reddiderunt, obsidesq; insuper obtulerunt. Poeta igitur hec scribit in Augusti laudem, cui reddita fuerint, a Parthis signa. Gens fuit, ipsi Parthi et mul

Octauianus recepit a Parthis insignia Romana rapta in morte Crassi

Parthi Perse sunt

Perse,

Addiderant animos Crassorum funera genti,
Cum perijt miles signaq;,duxq; simul.
Signa decus belli Parthus Romana tenebat,
Romanęq; aquilę signifer hostis erat.
Isq; pudor mansisset adhuc,nisi fortibus armis
Cęsaris Ausonię protegerentur opes,
Ille notas veteres,et longi dedecus ęui
Sustulit,agnorunt signa recepta suos.
Quid tibi nunc solitę mitti post terga sagittę?
Quid loca?quid rapidi profuit vsus equi?
Parthe refers aqlas,victos quoq; porrigis arcus
Pignora iam nostri nulla pudoris habes.
Rite Deo templumq; datum,nomēq; bisultor
Emeritus voti debita soluit honor.
Solemnes ludos Circi celebrate Quirites,
Non visa est fortem scęna decere Deum.

Persę. Et tuta campis et equis et sagittis,plura dat Parthis,quibus ab externoꝝ bellis tuti essent,equos et vastam planiciem,quam facillime equites tueri possent,et sagittas quibus eminus arcere possent hostem. Et inuia,inaccessibilis. Fluminibus cir. vt difficilis esset ad eos transitus,propter Euphratem,Tygrim, et alia ingentia flu.et de his apud Luc.i.viij.Phar. Iquit,Diuidit Euphrates ingentem gurgite mundum, Caspiaq; immensos seducunt claustra recessus. Et polus Assyrias alter noctesq;,diesq; vertit et abruptum est nostro mare discolor vnda,Oceanusq; suis regnandi sola voluptas. Celsior in cāpis sonipes et fortior arcus.Nec puer aut senior letales tendere neruos Segnis,et a nulla mors est incerta sagitta. His igit quatuor rebus tuti erant. Accessit et illud clades Crassiana,quo effecti sunt audatiores. Funera Cras.M.Cr.patris,et Pu.Cr.filij,et legionum,quę cū his fuere. Addiderant animos genti,Parthis ipsis. Cum perijt miles,exercitus ipse Romanus. Et signa,vexilla,quę fuere sublata. Et simul duxi,ipse Crassus. Parthus tenebat signa Rom.aquilas et cętera vexilla. Decus belli,ornamentum Romanę militię. Et hostis erat signifer Romanę aquilę, Parthus erat qui aquilam ferebat. Et is pudor,ꝙ si hęc ignominia,quę Romanis ruborem inijciebat. Mansisset adhuc,in hunc vsq; diem. Nisi opes Ausonię,Italicę. Protegerentur,defenderentur. Armis Cęsa.nisi C.A.Romanum imperium tueretur.

Laus Cęsaris Octaniāi

NOTAS veteres,veterem ignominiam,qua Romani affecti sunt amissis vexillis. Agnorūt signa recepta suos,inanimatę rei dat sensum more poetarum. Parte refers aquilas,solo Augusti nomine territi signa reddiderūt,ꝗuis et arma non deerāt. Meritus honor,quē meruit Mars Augusto cōcessa victoria.Et est sensus, Quia honor Marti debebat Cęsar vota persoluit. Circum celebrate,non est,circum hoc loco nomen et accusatiuus casus, ab eo quod est circus,sed aduerbium.Nam hoc dicit,Celebrate Quirites per vniuersam vrbē ludos die qua Marti ędes dicata est ob Augusti victoriam, quia nunc visa est fortem scęna decere Deum.Hoc est in tanta vrbis lętitia ludi non dedecent Martem Romanę gentis auctorem. Pleiades aspicies omnes, Sol hoc tempore pene in eo est,vt in Geminos introitum faciat.Vnde Pleiadas,quarum supra meminimus,pridie idus Maias apparēt anteq̄ Sol ta

ANT. FAN.

Pleiades Pridie idus oriuntur

ortum feratur,quaꝝ exortum Pli.tradit,Sole Tauri partem.xxv.obtinēte sex diebus ante Maias idus quo tempore Columella quoq; omnes inquit Vergilias apparere.Earū occasus paulo ante idus Nouembris hyemem inchoat,teste Pli. ortus vero ęstatem.itaq; Vergilię dictę sunt, auctore Festo,ꝙ eaꝝ ortu ver finem facit. Vnde ait Propertius, O vtinā hybernę duplicentur tempora brumę,Et sit iners tardis nauita Virgilijs. Sūt autem vel in cauda Tauri (vt quibusdā placere dubium non est)vel ita positę,vt ex earum positu(teste A.Gel.)imago Tauri pter caput conformata videatur, vel ante genu Tauri,vt placet Ser.cui illud astipulatur. Ac propter lęuus genus omnu ex parte locatas Paruas Vergilias tenui cum luce videbis,vbi notandum genus ꝓ genu dictū, vt Prisc.docet. Incipit ęstas,si ex ortu Vergiliaꝝ ver finē facit,necesse ē vt ęstas ab eo tempore sumat exordiū,quā quidam diffiniūt eminentē terrę aerem cōfotum,et calefactū Solis ad septentrionē cursu.Sciendū nōnullos non a veris fine,sed a verni temporis significatiōe Vergilijs nomē inditū existimare, quas et Pleiades dicimus,qđ primę nauigatiōis tps ondāt. Idibus orta prior stellantia tollere Tauꝝ Indicat, repetēdū ē noctis nomē,et est ordo, Nox prior idibus indicat Tauꝝ tollerē ora stellātia. Admonet āt tm̄ hoc loco videri aptius Tauri caput idibus Maijs,ante ortum Solis.Nā heliaci ortus Suculaꝝ siue Hyadū numit supra.vt Pars Hyadum toto de grege nulla latet.et Ora micāt Tauri septē radiātia flāmis.Docet tn̄ Colu.Suculas paulopost idus huius mēsis,hoc ē.xij.calen.exoriri.Sane Taurus orit a clunibus sm Mani. Aspice Tauꝝ clunibus,et Gemios pedibus, testudine Cācꝝ surgere. Fabula no.subest,si nota ē cur explicat?obtūdis n.tametsi īnlligo. Tyrię puel.Europę. Seneca in Hercule furēte,Hinc qua tepēti vere laxātur dies Tyrię per vndas vector Europę nitet.Eadē et Sidonis dr a Sidone,quę non plusq̄.cc.stadijs distat a Tyro,vocaturq; a Pli.Thebarum Boeotiarum parēs.Eā(vt ingt Iustinus)Tyrij cōdiderunt, quoꝝ gens a Phoenicibus fluxit.Ii.enim terręmotu vexati relicto patrio solo Assyrium stagnū primo, mox mari ꝓximū littus incoluerunt,cōdideruntq; vrbē, quā a Pisciū vbertate Sidona appellarunt. Piscē.n. Phoenices Sidon vocant.Post multos deinde annos rege Ascaloniorum expugnati nauibus appulsi Tyrō vrbem ante annum Troianę cladis condiderūt.

Vergilię,

Tauri imago videt solum in fronte

Ęstatis initium Vergiliarū ortu

Tauri caput apparet idibus Maijs Ortus Tauri a clunibus Tauri fabula Sidon

PAV. MAR.

ILLE,Augu. sustulit vete.no.veterem illā igno,

Victoria Augusti contra Parthos digna

minia. Et ded.lōgī ęui,īfamiā lōgī tpis.Naꝫ coegit parthos reddere signa. Recepta ergo signa,q̄ recu perata fuere ab Augusto. Agnoſcūt suos, Romãos scꝫ milites.Et ē Prosopopoeia, qñ daē aīa rebus in animatis. Aut p hypalagē itelligas, Romani agno runt sua signa recuperata. Quid tibi,o Parthe.

cūm signi refert ad Europę raptū,q̄ imago Tauri fuerit cęlo locata,sicut nos quoq; supra retulimus licet sint qui vaccā esse dicāt,et ad Io referāt. Prior idibus hoc ē nox quę pcedit idus. Indicat,oñdit. Tauꝝ tollere,atollere altius a Sole in ortu. Ora stellātia,stellas oris,quas supra explicuimus. Fabu la nota,quasi quam oēs norunt. Subest huic s.ipsi Tauro,qa oibus notū q̄ ratione fuerit cęlo figuratus.

Taurus incipit discedere vt cedat Gemini

Pleiadas aspecies omnes,totumq; sororum,
Agmen,vbi ante idus nox erit vna super.
Tunc mihi non dubijs auctoribus icipit ęstas,
Et tepidi finem tempora veris habent.
Idibus ora prior stellantia tollere Taurum
Indicat,huic signo fabula nota subest.
Prębuit vt Taurus Tyrię sua terga puellę
Inppiter,et falsa cornua fronte tulit.
Illa iubam dextra,lęua retinebat amictus,
Et timor ipse noui causa decoris erat.
Aura sinus implet,flauos mouet aura capillos,
Sidoni sic fueras aspicienda Ioui.
Sepe puellares subduxit ab ęquore plantas,
Et metuit tactus assilientis aquę,

Quid pfuere tibi sa gittę solitę mitti post terga,qd pfuit perita iaculatiōis sagittarū, q̄s eqs fugiēs a tergo mittit,vñ illud dictū, Fatalia tela veneō il lata,q̄ fugiēs post ter ga reliquerit hostis. Quid lo. pfuere scili cet q̄ erāt in accessa. Quid rapidi profuit vsus eq?qd iuuit illud quo plurimū valebas hoc ē ipe equus, nam in pugna pedites par thi nō valēt, nec nisi in cāpis sese exercent, de quo ēt apud Luc. Lētulus ita ingt, Sar maticos iter campos,effusaq; plano Tigridis arua solo,nulli supabilis hosti Libertate fugę, sed nō vbi terra tumebit,Aspera cōscendet mōtis iuga,nec per opacas Bella gerūt tenebras in certo debilis arui. Parthe re.aq.Romana ad Augustū signa. Et por rigis victos arc.iam tu victus supplex tua arma Cę sari Aug.porrigis. Iam nulla hēs pignora nři pu doris,nō hēs iā signa aut aliud quo erubescere pos simus. Rite ē datū templū Deo, rite et merito ędes ē Marti cōsecrata. Et nomē bisultor,merito quoq; bis est vltor cognoiatus nā Augustū iuuit in vltoe pr̄na,et Parthoꝝ iniuria vlciscēda,sic bis vlto,et de pricidis,et ð hostibus. Et meritus honor,q ab Au gusto Marti bene merito debebaē. Soluit debita voti,nā qđ vouerat Cęsar,templū Marti ꝯsecrauit. Quirites cele.ludos solēnes q quotānis Marti exhi bent. Circo,in Circo maxio. Scęna nō ē visa de forte Deū,scęnę vbi leuia referunē et fabulę recitā tur,nō cōuenit rebus Martijs,sed in Circo opus est nūc,et equoꝝ cursu certare,et Martios ludos exhibe re.Maior.n.rō erat Circensiū,q̄ Theatraliū. Erāt n. illa grauiora spectacula. Pleiades aspicies,pridie idus Maias vergilię oriunē,de his diximus in.iiij. lib.Pręterea ęstatis ē initiū,et supius ex Florētino di ximus,principiū ęstatis esse viij.idus. Tu aspicies oēs Pleiades,q̄ et Vergilię dictę. Et totum agmen sacroꝝ,oīa ipsa sidera,vt supius dictū,Quę septem dici sex tamē esse solēt. Vbi vna nox erit sup.i.sup erit. Ante idus,hoc ē pridie idus. Tūc,eo tpe. In cipit mihi ęstas,est ęstatis initiū. Non dubijs,sed certis auctoribus. Et tēpora veris tepidi hñt finē,ē finis veris cū aer erāt tēperatior,et ē principiū ęsta tis,cū aer incipit esse feruētior. Idibus ora prior, nocte iduū Maiaꝝ altius attolliē taurus,cū fit ces surus Geminis.De Tauro supiore egimus.lib.poeta

Ludi Marti cōsecrati pp signa recepta a Parthis

Decimo quinto die Iulij

Taurus,Iuppiter in Tauꝝ demutatus. Vt p̄.ter.sua, cū se mā suetum oñdens,pcu buit ante puellā , de ditq; illi terga eqtan da.Vnde Hora. Sic et Europe niueū Dolo so credidit Tauro la tus puellę Ty.Euro pę a Tyro Phoenicię nā filia regis Ageno ris. De quo latius in fine secūdi li.Meta. Et ten.Iuppiter. Fal sa,non vera cornua fronte,nā Tauꝝ se simulaue rat.Veꝝ si historiā respicimus,hūit Iuppiter Tauꝝ in puppi figuratum.De quo Lactā.loquēs ait, Ra puisse dr in aqla catamitū,poeticus color ē, sed vt p legionē rapuit,cuius insigne aquila ē,aut nauis in qua est impositus,tutelā habuit in aqla figura tam,sicut Tauꝝ figuratū,cu3 rapuit et transuexit Europā. Illa,Europa. Retinebat dextra iubam, crines Tauri,quo firmius inhęreret. Lęua re.ami. vestes,ne aquis maderent.

ANT. FAN.

NOVI de.vel magni,siue excellētis,vel reuera no ui. Subduxit ab ęquore plan,Europa nō Iuppiter Littoribus ta.Cretę insulę ad quā Deus vexit Eu ropam. Taurus init cęlū,effigies Tauri quā Deus exuit in ȝodiaci signū trāslata ē. Phariā di.iuu.in quā Io cōuersa ē q̄ Ægyptio Isidis nomē accepit. Nota ē fabula. Simulachra vi. imolādoꝝ hoīum ritus fuit olim in latio,quēadmodū et apud quos dam imanissimos barbaroꝝ,quē nōnulli a Pelas gis fluxisse crididerūt,q sedibus suis pulsi et incerti qbus locis adhęrerēt,apud Dodonā oraculū accepe runt,in quo erat Cai cephalas adi cai to pri pepete phota.Vñ cū post errores plurimos in Latiū appu lissent,erexerūt diti sacellū,et Saturno arā,dinq; hūc viroꝝ victimis,illū humanis capitibus placuerūt; qđ genus sacri redactū est ab Hercule in mitiorem ritū,q suasit posteris Pelasgoꝝ , vt inferrēt Diti nō hoīum capita,sed oscilla ad humanā effigiē arte si mulata,et Saturni aras nō viris mactandis,sed ac censis luminibus excolerēt,qa nō solū vir,sed lumē p nomē qđ ē phos significeē.Eundem Herculē.scri. Plu.cū barbari ea loca,vbi nūc Roma ē,incolentes Gręcos,quos ceperāt in Tyberī deijcerēt,edocuisse il los vt veterē morem et supstionē imitantes simula chra viroꝝ hoīum in flumē demitterēt. In sacris

Immolādoꝝ hominum ritus oli in Latio Scirpea simulachra in Tyberin idibus Maijs Sacrum Saturni ad imagines scirpeas redactum fuit ab Hercule

enim

enim vt inqt Seruius. simulachra pro veris accipiunt. Vnde cũ de aialibus quę non facile inueniunt sacrificandũ est, simulachra eorũ pane et cera fiunt, ac pro veris accipiunt. Itaq; postea idibus Maijs circa plenilunium pontifices, virginesq; Vestales. Item p̃tores aliqui, quos sacris adesse fas erat, vt inquit Eusebius, imo latis aialibus vti ius pontificum postulabat, Argeos idest triginta hoium simulachra, siue scirpeas effigies de ponte Sublicio singulis annis in Tyberim iaciebant. Dicti autẽ Argei sunt vel ꝙ Her. cum occiso Geryone victor p Italiam armenta duxisset simulachra hoium pro numero Arginoꝝ, sociorumq;, quos casu peregrinationis amiserat, dr̃ in fluuiũ demisisse, vt aqua secunda in mare deuecta p defunctoꝝ corporibus veluti patrijs sedibus redderent, vel a Pelasgis, quos scripsit Mac. post acceptum oraculum ad Dodonã in Italiam peruenisse, vel a Gręcis quos barbari (vt diximus) Latium incolentes fluuium iaciebant. Gręci enĩ oẽs (vt iquit Plu.) Argiui a veteribus dicebant. Sane Fest. auctor ẽ fuisse in vrbe loca, q̃ Argea vocabãt, ꝙ in his sepulti cẽnt qdã Arginoꝝ illustres viri ẽ Var. Argeos iqt dcõs putari a p̃ncipibus q cũ Hercule argiuo venere Romã et i Saturnia subsederũt.

Argei scirpeę effigies. Argei vñ dicti Argiui. Argea. Pons Sublicius

> Sępe Deus prudẽs tergum demittit in vndas,
> Hęreat vt collo fortius illa suo.
> Littoribus tactis stabat sine cornibus vllis
> Iuppiter, inq; Deum de boue versus erat.
> Taurus init cęlum, te Sidoni Iuppiter iplet,
> Parsq; trium terrę tertia nomen habet.
> Hoc alij signum Phariam dixere iuuencam,
> Quę bos ex homine est, ex boue facta Dea.

PAV. MAR.

ET ipse ti. puellę. Erat cã no. de. augebat. n. timor ipsius decorem, tum in vultu, qd prę timore candidior videbat, tum in ipso gestu, et habitu. Aura iplet si. vestes, nisi dicas latenter historiã tangere, ꝙ leui vento vella impleant, cũ nane trãsueheret. Aura mouet capil. fla. hoc qdem decorẽ illius augebat, cum flaui crines vento agerentur. Sidoni, o Europa a Sidone vrbe Phoenicię. Sic, hoc modo. Fueras as. Io, cum formosior videreris, et ob id illi gratior. Sępe sub. remouit. Ab ęquore plantas puellares, ꝯhebat, vt altius eleuaret pedes, ne attingeret aquas. Et metuit tactus aq̃ assi. metuit ne ab vnda salienti tangeret, hoc ẽ ne aqs spargeret. Sępe Deus, Iuppiter in tauri forma. Prudens demittit tergum in vndis, inflectebat se in vndas, incussurus illi metum. Quidã legunt demisit. Vt illa fo. firmius. Hęreat suo collo, quo arctius eum puella, amplecteret. Littoribus ta. postq̃ in Cretam p̃uenit. Stabat. Iup. sine vllis cornibus, nam exuerat formam Tauri. Et de boue erat versus in Deũ, resumpsit veram formam. Taurus, figura Tauri. Init cęlum, qꝛ cęlo locata. Sidoni, Europa. Implet te Iup. grauidam fecit, et de te Minoẽ genuit. Et tertia p̃s terrę habet tuum nomen, diuisus. n. orbis in tres partes, ab ea vna ipsaꝝ partiũ Europa vocata est, vnde Hor. Bene ferre magnã disce fortunã. Tua sectus orbis nomina ducet. Dixerunt aliqui. s. Hoc cęli signum Phariã iuuencam, esse Io Inachi regis arginoꝝ filiam. Quod bos est facta ex hoie, cum demutauit Iuppiter eam in vaccã, ne pateret eius furtum. Ex boue facta Dea, cum redijt in pristinã formã, et in Ægypto meruit diuinos honores. Putant igit illam vaccã esse in cęlo figuratã, sed vt superius dictum. Vacca sit an Taurus non est cognoscere p̃mptum. Phariam, Ægyptiã a Pharo insula parua in Nilo, quę Alexandrię ponte iungebat, de q̃ Luc. in. x. Tunc claustrũ pelagi cepit Pharon insula quondã In medio stetit illa mari sub tẽpore vatis Protheos, at nunc est Pellęis p̃xima muris.

Iuppiter ex Europa genuit Minoẽ

Pharos insula fuit parua in Nilo

Tunc quoq; priscoꝝ virgo, idibus Maijs scirpea simulachra iaciunt in Tybrim e Roboreo ponte vnde prius solebant emitti hoies, cuius rei meminerunt Dio lib. pri. de antiquitate Italica. Lactantius in primo diuinaꝝ institutionũ. Plut. in p̃ble. Macro. in Satur. et Euse. lib. iiij. de Euangelica p̃pa. Dionysii verba referens, asserunt inqt Saturno in Italia priscis tpibus ita sacrificatum fuisse, quẽadmodum apud Carthaginenses, antẽq̃ vrbs eoꝝ dirueret. Celtę vero ad hęc vsq; tpa, et occidentaliores fere oẽs homicidio sacrificant. Hercules aũt fert primus in Saturnio ara ędificata, intemeratas hostias imolasse, ac legem, qua hoies sacrificabant, reuocasse, et ne quasi patrio ritu neglecto superstiõe inani incolę turbarent, simulachra pro viuis hoibus, quos in fluenta Tyberis p̃ijciebant, hostiarũ ornata modo in Tyberim imittere docuit, q̃ res a Romanis, tpibus quoq; nr̃is, idibus Maijs diligẽter fieri solet. Ea enim die pontifices, aialibus p̃mo p̃m leges imolatis, virginesq; Vestales, p̃tores, alijq; ciues, quos sacris adesse fas est. xxx. simulachra hominum, q̃ Arginos appellant, a ponte sacro in Tyberim demittunt &c. Epicadus vo refert Herculẽ, occiso Gerione, cũ victor per Italiã armenta duxisset, põte qui nũc Sublicius dr̃, ad tp̃s instructo, hoium simulachra p numero socioꝝ, quos casu p̃egrinationis amiserat in fluuiũ demisisse, vt aq̃ secũda in mare deuecta p corp̃ibus defunctoꝝ, veluti patrijs sedibus redderent, et inde vsum talia simulachra fingendi inter sacra mãsisse. Veꝝ alij cũ sup̃iore ꝯcordat. Hic e põte Sublicio iacta inqt, sic et Plu. Dio e ponte Sacro. Lactan. e ponte Miluio, qui ita de ea re agit, Saturnus in Latio eodẽ gñe sacrificij cultus est. Non qdẽ vt hõ ad arã imolaretur, sed vti in Tyberim de Ponte Miluio mitteret. Quod ex rñso quodã factitatũ Var. auctor ẽ, cuius rñsi vltimus versus est talis καὶ κεφαλὰς κρονίδῃ καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα, ẽ capita Saturno, et pr̃i mittite hoiem, qd qꝛ videret ambiguũ, et fax illi, et hõ iaci solet. Veꝝ id genus sacrificij ab Her. cum ex Hispania rediret, dr̃ esse sublatũ. Ritu tñ p̃manere, vt p veris hoibus Imagines iacerent e scir

Mai
Idibus Maijs simulachra iaciunt in mari ex mãdato Apollinis Delphici

Opinio varia de senibus de pontanis

po,vt Oui.in Fast.docet.Et adducit ipse Lact. plures ex versibus Ouidianis.Plu.vo hanc eius rei rōnem affert.Quod antiqs tpibus barbari ea loca incolētes Grecos,qs cepant,eo pacto interficerent.Herculē vo postea admirati,ab hospitū,et externoꝝ cede abstinuerūt,docti ab eodē,vt veterē morē ac supstitionem imitantes effigies in flumē abijcerēt, nā veteres Grecos oēs Arginos eqlr appellabāt,nisi ppvicinitatē, Arginos Arcadū Euāder existimans,q prīam fugiēs ibi ꝯsedit, odiū et amicitiā retinuit. Poeta vo oñdit alios ex rōso factum tradidisse,vt duo corpora in Tybrim iacerent. Alios vo putauisse iuuenes solitos e pontibus ipellere senes,vt ipsi essent,q in comitijs suffragia darent,et inde morē habuisse originē, seruatūq; vsq; ad Her.tpa. Tūc q̃z,eo ēt die. Virgo Vestalis.s.

ANT. FAN.

ROBoreo pō.Sublicio,quē Plu.scri. ligneū factū, ē absoluta ab Anco Martio rege,ē postea lapideū extructū ab Æmilio q̃store. Vñ non pl3 qb Lactā. tradit e pōte Miluio hoiem in Tyberim missum. Varro pontē Sublicium a pōtificibus ingt primū factum,et sepe restitutū.Eius ꝯsignationē Pli.ita dispositā iqt fuisse,vt eximerent trabes sine fulturis, ac reponerent,qb in eo ponte religiosum fuit postea q̄ Coclite Horatio defendente egre reuisus ē.Dictus aūt est Sublicius a Sublicis,q̄ sunt(vt Cato scripsit)ptice longiores,ex qbus pons totus fuit, postq̄ institutū est ne ferro et clauis cōpingeret.Hunc(vt qdā tradūt) Anto. pius impator marmoreū fecit. Sed non ptereundū qb scribit Mac.structū fuisse ad tps hunc pōtē sub Her.et postea Sublicium dictū, ex quo idē Her.dr hoium simulachra in fluuiū demisisse. Decies se.sexaginta.Vñ Fest.Depōtani inquit senes appellabant q sexagenarij de pōte deijciebant. Libet h̄ loco p iocū laudare maioꝝ nr̄oꝝ pietatē ac prudentiā curantiū,ne oporteret sexagenarios senes anni scalarij picula formidare. Ceteꝝ id Rome factū non crediderim, apud Scytas seruatū eū morē foedissimū aliqñ fuisse dubiū non est. Tūc cū sa.ter.vo.est,primi cultores Italie sm Trogū Aborigines fuere,vt Iustinus refert, quoꝝ regē Saturnū tante ingt fuisse iustitie,vt neq; suie rit sua eo qsq̄ nec priuate rei qcq̄ habuerit.ita Italiā regis noīe Saturniā appellatā,et montē quē ihabitabat Saturniū dictū, vbi postea Capitoliū fuit. Sed est et Saturnia nomen oppidi, vt supra oñdimus. Donec in hec venit Tirynthius arua redegit qdē Hercules crudele sacꝝ ad mitiorē ritū,vt diximus,sed eo vsq; ꝯcessit sacri pdigiosi celebratio, vt Cn.Cor.Lentulo.P.Licinio Crasso ꝯsulibus senatuscon.factū fuerit ne hō imolaret, et postea Tib.

Sublicius pontē ab Hercule dictum

Depontani senes

Aborigines

Saturnus rex

Saturniū

c.senatusscōsul.

Tum quoq; priscoꝝ virgo simulachra viroꝝ
 Mittere roboreo scirpea ponte solet.
Corpora post decies senos qui cecidit annos
 Missa neci,sceleris crimine damnat auos.
Fama vetus,tūc cū Saturnia terra vocata ē,
 Talia fatidici dicta fuere senis.
Falcifero libata seni duo corpora gentes
 Mittite,que Thuscis excipiantur aquis.
Donec in hec venit Tirynthius arua q̄tannis
 Tristia Leucadio sacra peracta Deo.
Illum stramineos in aquas misisse Quirites,
 Herculis exemplo corpora falsa iaci.

Cesar sustulerit druidas ita, vt multū debeat Romanis,vt ait Pli.p qs sublata sunt mōstra,i qbus hoies occidere religiosissimū hēbat. Thuscis aqs,Tyberi. Tristia Leu.sa.pa.Deo,non pl3 qb nōnulli dicūt a pte totū accipi,et Saturnū Leucadiū dictū, q' in Epyro,cuius insula est Leucas, oraculū iusserit huic Deo viroꝝ victimis rē diuinā fieri,s3 Leucadiū dictū accipimus,suppleta q̃ꝯ pticula qb poete facere ꝯsueuerit,teste Ser.qm̄ viuis holbus ex alto deiectis ei sacra fieret, quēadmodū et Apollini apud Leucadē.Leucadiū.n.Deū ppe Apollinē dicimus.Oui. alibi, An q: Leucadio sp amata Deo.Fuit eius edes in Actio pmōtorio apud Leucadē.Vñ illud est Virg Mox et Leucate nimbosa cacumina mōtis,Et formidatus nautis apit Apollo, Leucadijs āt(vt ingt Stra.)mos prius fuit,vt i Apollinis sacrificio q̃tānis sontē aliquē auertēde Deoꝝ ire gr̄a e mōtis specula deijceret.Nonimus.n.(vt auctor est Porphy.et nos diximus supra) q̃sdā e Dijs placari ne obsint,et Apollinē a nōnullis pestilētem Deū existimari.Vñ illud ē,cōdito mitis placidusq; telo Supplices audi pueros Apollo.Stra. auctor est Corinthi.Leucadē q fuit olī cherōnesus i formā insule redegisse,q̄ a petra albicāte ꝑtēta i pelagus nomen accepit.Vel sm Alcmeonidē a Leuca.Icari filio. Stramineos Qui.simulachra Quiritiū e stramine.Quiritiū āt dixit nō q: tū eēnt, sed q: postea eo i loco Quirites fuerūt. Corpa.f.ia.repetēdū fa SOLe. mit.eijcere. Simulachra scir. (ma est: pri.ui.effigies antiqꝝ ex scirpis cōpositas. Ponte ro.ligneo,hoc est e pōte Sublicio,ex sublicibus, h̄ ex ipsis oblongis et exectis lignis cōpacto. Qui cre. cor.missa neci.q putat necatos hoies. Post de.se. nos,hoc est post.lx.annos. Dānat. a.cri.sce.arguit maiores scelerate cedis, et sūme imanitatis.q.d. nō ita sunt maiores tanti sceleris arguēdi.et h̄ iō ingt,q: putabāt aliq eūdē morē in Italia fuisse, q apud pleros Scytaꝝ pplos seruat, vbi sexagenarij necant,vt ea rōne institutū arbitrarent in Latio,sexagenarios e pōte i fluuiū mitti solitos, qb poeta negat,cū maiores nō sint tāti sceleris accusandi. Veꝝ aliq ex Grecis seruauere hūc morē, nā i Cea insula lex lata erat,q recte viuere neqant turpiter ne viuūto.Edixit.n.lex maiores an.lx.natos aconito vitā finire,vt ceteris cibaria sufficerēt. Hec Stra re. fert. Fama ve.q̃si iā ab antiqs hec fama emanauit. Tūc cū ter.latina.s. Est vo.Sa.q̃si an̄ vrbe3 ꝯditā,cū et Satur.collis vocaret, q nūc Capitolinus dr,et in eo Saturnia vrbs,vt in p̄ diximus. Talia fa.di.se.sa.hoc fuisse vatis rñsus. Mittite co ge.d.cor.li.duos hoies litatos. Falcifero se.Saturno serenti

tum ... tutū Cornelio Lētulo ē.P. Licinio Crasso cēsulibus ne hō sacrificaret Deus Leucadius

Sontem quotānis deijciebāt Leucadij e mōtis specula Leucas

PAV. MAR.

Quired vinere r queāt tu piter ne viuunt

Pars putat, vt ferrent iuuenes suffragia soli,
Pontibus infirmos precipitasse senes.
Tybri doce verum, tua ripa vetustior vrbe ē,
Principium ritus tu bene nosse potes,
Tybris harundiferꝫ medio caput extulit alueo,
Raucaq; dimouit talibus ora sonis.
Hec loca desertas vidi sine moenibus herbas,
Pascebat sparsos vtraq; ripa boues.
Et, quē nunc gētes Tyberim norūtq;, timētq,
Tunc etiam pecori despiciendus eram.
Arcadis Euandri nomen tibi sepe refertur,
Ille meas remis aduena torsit aquas.
Venit et Alcides turba comitatus Achiua,
Albula (si memini) tunc mihi nomen erat.
Excipit hospitio iuuenem Pallantius heros,
Et tandem Caco debita poena fuit.

no ferenti rake, cum falce .n. figuratur, q ea fruges execare docuerit. aut q Saturnus κρονος dicat. et ips significat, cui falx attribuit, qm ips oia metat, execet, et incidat. Que, duo corpa. Excipiant aqs Thuscis, Tyberinis. Hoc igit responsum fuit, vt duo deijcerent in fluuiū, et sic Saturno litarent. Donec Tirynthius, et fama fuit vsq; quo Hercules a Tirynthio oppido Boeotie. Venit in hec ar. Latina, victo i Hispania Gerione, vs diximus in primo. Sacra tri. ob humanaꝫ victimam. Peracta Deo Leu. in oibus codicibus et vetustissimis, ita scriptū ē, Deo Leucadio, ita vt intelligi nō posset, quare Leucadio diceretur, et alij aliud sentiebāt, et alij aliter depravabāt. At Lactā. q hūc locum adducit, ita hunc versu ponit. Tristia Leucadio sacra pacta mō et hoc pacto reddit sēsum faciliorē. Sacra q̄ parant eo mō, quo sacrificat Apollini ad Accium in mari Leucadio, nam immolat humana victima. de quo Vir. Et formidatus nautis aperit Apollo. ita h immolabant homines Saturno. et tamen si omnino illud asserendum esset, vt Leucadio Deo diceremus. Erit qdem ad locum referendum in vrbe, vbi erat eius templum, et Opis simul, et vt Saturnum Leucadium dicebant, ita et Opim Leucadiā. Plautus enim Opis Leucadie meminit. Sic vtroq; mō recte dices. Et fama est. Illū, Her. Misisse Quirites strami. stramineas effigies Quiritiū. In aquā, in Tybrim, sed nō Quiritium, quia nōdum con dita Roma, neq; erat Quiritiū appellatio. Sed poeta posteriore vocabulo pro re veteri vsus est, nam effigies illoꝝ qui tunc ea incolebāt loca. Et fama est. Iaci corpora falsa, corporum effigies. Exemplo Herculis, vt Herculem imitentur.

Apud Acciū promontoriū hō imolabatur Apolini

V T ferrent iuuenes suffragia soli, quia seniorum cōsilio solet sepenumero affectibus iuuenū relucta ri. Tua ripa vetustior vrbe est, facile tibi est verū docere, qui es vrbe vetustior, et nostri que fuerunt ante vrbē conditā. Torsit aquas, nauigās aduersus fluminis impetū. Pallātius heros, Euander Pallantis nepos regis Arcadie. Comites longius ire negant. Argiui, quos ait Varro, vt diximus, in Saturnia subsedisse. Moriens, hoc breue mandat opus, si moriens quomodo mandat? Merientem hic dicit paulopost moriturum.

ANT. FAN.

PARS putat, alij sunt qui id existimant. Iuuenes p̄cipitasse, precipites iecisse e pontibus. Senes infirmos, inualidos, qui defendere se nō poterant a iuuenibus. Vt, ipsi. Iuuenes soli ferrent suffragia, vt in comitijs darent cui vellent suffragia, sine senum repugnātia. Tybri doceꝫ, numen Tyberinum inuocat, vt verā causam referat. Que quidē ab illo ad Herculis comites refertur, qui in illis collibus, vbi postea vrbs est condita, remanserunt. At cus amore patrie tangerent, aliqui ex his in morte mādabant, vt mitterentur in Tybrim, quo ab vndis in priā reportarent, heredes vero nō parebāt, sed humabāt extinctos, et scyrpeas imagines in fluuiū deijciebāt. Doce tu veruꝫ Tybri, vnde hic mos originem habuerit. Tua ripa est vetustior vrbe antiqor q̄ sit Roma. Tu bene potes nosse, ꝑpter ipsam vetustatem. Principiū ritus originē huiusmoris. Tybris, Deus ipse Tyberinus. Extulit, eleuauit. Caput harundiferꝫ, harundine coronatū, ea .n. ē fluuioruꝫ corona, qd refert ad ripas harūdine obsitas. Medio alueo, p quē fluit. Et dimouit ora rauca, a rauco aquaruꝫ murmure. Talibus sonis, his dictis. Vidi, ego. Hec loca, Romana. Herbas desertas, quasi pascua in solitudine iacētia. Sine moenibus, cū nōdum esset vrbs, aut aliud oppidū cōditum. Vtraq; ripa, et Latina et Hetrusca. Pascebat boues sparsos, hinc inde fusos. Et erā tunc ego Tybris despiciendus pecori, quasi p vili et abiecto, quē pecora ipsa cōtēnerent. Quem Tybrim nunc omnes gentes norunt, ꝑpter magnitudinem Romani imperij. Et timent, cuꝫ omnes Romanas timeant vires, timent quoque numen meum. Sepe refertur tibi nomen Arcadis Euandri, quasi dicat tu debes scire qui fuerit Euander Arcas, quando quidem eius nomen a te sepe refertur. Ille, Euander. Aduena, pegrinus. Torsit aquas meas remis, ille classes aduerso amne meo in hec loca egit. Venit et Alcides, Hercu. Comitatus turba Achiua, q̄si hn̄s secū grecos comites. Tūc erat mihi nomē Albula, eo tpe vocabar Albula qa nōdū rex Albanus dederat mihi nomē Tyberinum. Si memi. qa memini ita fuisse. Heros Pal. Euāder, siue a Pallāte, siue a Pallātio. Excipit iuuenem, Her. Hospitio, vt in primo dictum. Et tandem debita poena fuit Caco, nam ob raptas boues ab Hercule mactatus est, et expurgata est eo monstro rupes Auentina. Victor, Hercules, qui Cacum interemerat. Abijt, discedit. Et abstrahit, abducit secum. Boue p̄dam Erythreida, armenta que fuere Gerionis qui regnauit in Erythra insula ad dextram faucium freti Atlantici in Hispania, inde Erythreida p̄daꝫ dixit, sed de his oibus in

Tyberis flu. Tyberinus Deus et piscis dicit

Latina et hetrusca ripa Tyberis dicitur

PAV. MAR.

Victor abit,secumq; boues Erythreida predam
Abstrahit,et comites longius ire negant,
Magnaq; pars horum desertis mansit in agris,
Montibus his ponunt spemq; laremq; suũ.
Sepe tamen patrie dulci tanguntur amore,
Atq; aliquis moriens hoc breue mãdat opus
Mittite me ĩ Tyberi,Tyberis vectus vt vndis
Littus ad Inachium puluis inanis eam.
Displicet heredi mandati cura sepulchri,
Mortuus Ausonia conditur hospes humo.
Scirpea pro domino Tyberi iactatur imago,
Vt repetat Graias per freta longa domos.
Hactenus,et vino subijt rorantia saxo
Antra,lenes cursum sustinuistis aque.
Clare nepos Atlantis ades,quẽ mõtibus olim
Edidit Arcadijs Pleias vna Ioni.

primo diximus. Et comites,Herculis. Negant longius ire,nolũt seq Herculẽ sed volũt in Latio re manere. Et magna pars hoꝝ,comitũ Her. Man sit in agris desertis,vbi alij nõ erãt coloni. Et põ nunt spẽ et larẽ suũ his mõtibus, reliquere spẽ prie, et in his collibus eam cũ domicilio et fortunis col locarunt. Tñ sepe tangunt dulci amo re patrie,q̃a sepe desi derio eius cõmonebã tur. Atq; aliquis mo riens , cũ iam mori turus esset. Mandat hoc breue opus,quod heres exequat hoc exi guum illi officiũ mã dat. Mittite me ĩ Ty berim,cũ expirauero, et solueritis iusta, de ijcite me in fluuium. Ego vectus ab vndis Tyberinis,quẽ Tybris deuehet in maria,et vsq; in grecias. Ego puluis inanis,qui re dactus ero in leuem pulverem. LITus ad Inac. Arginum, vel a rege Inacho,qui apud Arginos regnauit vel a flumi ne. Displicet he. q̃a q̃d mãdatũ fuerat impium vi debatur. Clare ne, At ades,idibus Maijs Mercuri us colebat,quẽ q̃dem eo die in lucẽ editũ ferunt.vt Maie Mercuriũ creastis idus. Erat ãt is dies festus mercatoꝝ,vt Festo placet,q̃ edes Mercurij esset hu ius mẽsis idibus dedicata,q̃ fuit nõ longe a Circo maximo.vt Tẽpla pij posuere pres spectãtia Circus. Existimabat enim Mercurius nõ solũ inuẽtor ser mõis lyre, siue cithare,palestre,atq; furtoꝝ,sed via rum atq; itineꝝ dux,minister,ac nũtius inter supe ros atq; inferos Deos,ac mercatoꝝ oĩum Deus,cuz ad q̃stus pecunie,mercaturasq; hre vim maximaz crederetur.Vñ ait Plautus in Amphytrione,Vt vos in vostris vultis mercinonijs emẽdis,vendundisq; me letũ lucris afficere,atq; adiuuare in rebus om nibus.Itaq; sunt q Merc.putẽt a mercibus noia tum,q̃uis alij dictũ velint quasi mediũ currentẽ, q̃ sermo currat inter hoies medius.Vñ a Grecis Her mes dr̃,a poton herminenin,q̃a sermo latẽtes cogi tationes interpretatur.Diximus supra plures fuisse Mercurios,q̃d et Cicero docet.Lactantius grãmati cus quatuor inq̃t fuisse.Vnũ Iouis et Maie filium. Aliũ Celi et Cei. Tertiũ Liberi et Proserpine.Quartũ Iouis et Cyllenes. Alij triũ tãtũ meminere, Ægyptij, Cretẽsi,et Atlantici. Alij sex,quoꝝ vltimum ex Ione et Maia Atlantis filia natum volunt,ad quem ce terorum referũtur inuenta, q̃ oĩa cõmemorare hoc loco non grauaremur,nisi recte Seruius admone ret in Deoꝝ rõne fabulas sequẽdas,cum veritas ignoretur.Mercurius ab Ægyptijs Anubis dr̃ , a q̃ bus canino capite vna cum Iside colebatur.Eiusdẽ

apud Gallos , teste Cesare in cõmentarijs plurima fuere simulachra,qui eum putabant omnium ar tium inuentorem. Athenienses vero primi e Grecis (vt inq̃t Herodotus)edocti a Pelasgis statuas Mer. erectis virilibus habuerunt,cuius rei ratione apud Mac.lector inueniet.Huic Deo Romani lacte non vino supplicarunt in vino,quẽ putant eaz ob causam sobrium appellatum. Pacis et ar.arbi.eloquentia et sedat animos conci tatos, et concitat se datos,nec habet in se qualitatem, vt quidã docent,sed eam acci pit ab agente. Vñ Ci cero in Rhetorica ve tere, Non vtrum bo num an malum sit eloquentia querit,sed vtrum plus boni an mali ferat,ostendit. Fiebat autem pax p caduceatores,teste Ser uio,sicut per feciales bella indicebantur. Ii a faciẽdis foederibus, illi a caduceo nomẽ habuerunt , dicto q̃ per caduceatores bella cadere et dirimi consueuerunt. Caducei meminit Plin. natu.histori.lib.xxix.his verbis,Hic tamen cõplexus anguiũ,et efferatoꝝ concordia causa videtur esse, quare extere gentes caduceum in pacis argumen tis circundata effigie anguium fecerint. Alato q̃ pe.car.iter,vel quia Mercurius cito recurrit in or tum suum,vel quia volucer sermo per aerem fert, vel ob Solis velocitatem secũdum eos,qui eundem Mercurium atq; Apollinem volũt. Nitida quoq; le.pa.lyre ac palestre inuentorẽ fuisse Mercurium Ægyptium Dio.auctor est.

EAM in lit.Ar.hoc est in littus patrium. Cura mandati sepulchri,cura illius officij vt mitteretur in aquas tanq̃ in sepulchꝝ. Displicet he.tãq̃ illud impiũ esset nõ humare corpora,sed in aquas iace re. Hospes mor. Arginus ille extinctus. Conditur humo Ausonia,tellure Latina humatur. Scyrpea imago,effigies e scyrpis. Iactat Ty p domino,mit titur in fluuiũ p corpore illius. Vt repetat Gra. do.vt redeat in Greciã. Per fre.Ion.per ipsa maria longo spatio in Greciam vsq; tendẽtia. Hactenus, huc vsq; locutus ẽ Deus amnis Tyberini. Et subijt an.q̃ erãt sua pa. de q̃bus in.iiij.diximus. Roran tia,aq̃s madẽtia. Antra vino sa.quasi antruz ab ipsa natura in saxo excisum, et ab aliquibus inter pretibus Vir.refert ad naturalẽ aiam, cũ dicat Vi uoq; sedilia saxo,idem dici põt in hoc loco. Lenes aq̃ sustinuistis cursum, quoad ille in suã regiã in grederet ↄtinuistis impetũ. Clare ne. At.inuocat nũc Mercuriũ,qm̃ idibus Maijs ẽ eius festum, quo die fuit illi a senatu edes apud Circũ max. cõsecrata et

eodem

ANT. FAN.

Mercurius colebatur idibus Maijs

Mercurij edes nõ lõge a Circo maxio

Mercurij inũta

Mercurij nomen vñ dictũ

Hermes

Mercurij plures fuerent

Anubis ab Ægy.

ptijs dr̃ Mercurius Deus

Mercurius sobrius

Eloquentia

Feciales a foederibus faciendis

Palestre inuẽtor Mercurius

PAV. MAR.

eodem die mercatores ad aquam Mercurij extra portam Capenam sese lustrabant, et precibus id petebant, vt a quibuscunq; periurijs abluerentur, et lucri accessiones, et cum lucris gaudia afferri.

Ades clare Atlantis nepos, Mer. facunde nepos Atlantis, vt Hora. inquit, nam ex Maia illius filia natus. Quem oliz vna Pleias, Maia ex Pleiadum numero. Edidit Ioui, peperit Ioui filium. Montibus Arcadijs, in Cyllene monte Arcadię, vnde Cyllenius dictus, vt supra docuimus. Arbiter pa. et ar. pro caduceo dictum, quo pacem serit, et bella inducit, cum pax erit cessatura. Superis imisq; Deorum, vel arbiter vtrisq; Dijs, aut qui gratus es Dijs cęlitibus, et Dijs inferis, vt est illud Horatianum, Superis Deorum gratus et imis. Qui carpis iter alato pede, Quiq; volas quoties pedibus talaria noctis Aurea, quę sublime alis, siue ęquora supra, Seu terram rapido pariter cum flamine portent. Sed hoc ideo a poetis dictuz, q eius stella erraticis celerius cęteris in ortum recurrat.

Lęte pulsu lyrę, quam tu ipse reperisti, et Hora. Curueq; lyrę parentem. Lęte quoq; nitida palęstra, quoniam certamen palęstrę primus tradidit Hora. Et decore more palęstrę, nitida qz oleo peruncti palęstra certabant. Quo docente lingua didicit culte loqui, qz Mercurius est, qui loqui doceat. Culte, ornate, et Macro. Scimus inquit Mercurium vocis, et sermonis parentem, et Hora. Qui feros cultus hominum recentum Voce formasti catus. Patres, senatores. Posuere, erexere et consecrauere. Tibi templa spectantia circum, quę prope circum maximum sunt, qui est inter Pallantium et Auentinum. Nec solum tibi templum Mercurij, sed aliorum et plurium numinum sacella consecrata, vt ędes Veneris, quam Fabius Gurges construxit, cuius meminit Liuius. Ædes Cereris, cuius meminit Pli. et templum Iuuentutis, cuius Liuius, etiam meminit de bello Macedonico, et columna belli, de qua dicemus in libro sequenti. Et templum Her. a Sylla erectum, et alia quoq; sacella. Idibus, Maijs scilicet consecratum fuit tibi templum. Ex illo, tempore scilicet. Hęc dies, Iduum Maiarum. Est tibi sacra, quoniam appellatur Mercurij festum, et tibi eo die sacrificat.

Certamē palęstrę prius fuit a Mercurio inuentum ante alios ludos

Pacis & armorum superis, imisq; Deorum
 Arbiter, alato qui pede carpis iter.
Lęte lyrę pulsu, nitida quoq; lęte palęstra,
 Quo didicit culte lingua docente loqui.
Templa tibi posuere patres spectantia circum
 Idibus, ex illo est hęc tibi sacra die.
Te, quicunq; suas profitentur vendere merces,
 Thure dato tribuas vt sibi lucra rogant.
Est aqua Mercurij portę vicina Capenę,
 Si iuuat expertis credere, numen habet.
Huc venit incinctus tunica mercator, & vrna
 Purus suffusa, quam ferat, haurit aquam.
Vda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab vda
 Omnia, q̄ dominos sunt habitura nouos.
Spargit, & ipse suos lauro rorante capillos,
 Et peragit solita fallere voce preces.
Ablue pręteriti periuria temporis inquit,
 Ablue pręterita perfida verba fide.
Siue ego te feci testem, falso ue citaui
 Non audituri numina vana Iouis.

Quicunq; profitentur vendere suas merces, oēs mercatores, qui habent venales merces, et mercaturam profitentur. Rogant te dato thure, postquam aris tuis thura obtulerint, precantur. Vt tribuas sibi lucra, vt lucrari possint de mercibus, et Mercurius mercibus pręest, ideo mercatores ei sacrificant.

ANT. FAN. Porta Capena vñ dcā Mercurij aq̄ Lapis manalis

Portę vicina Capenę, hanc portam nonnulli existimant esse quę et Trigemina dicta est, q ad eā trigemini Horatij sepulti fuerint. Quod verum ne sit alij viderint. Capenę autez nomen accepit vel a lucis Capenis (vt inqt Seruius) vel ab oppido Capena, vt alijs placet. Fuit apud hāc portam aqua Mercurij (vt Oui. scri. hoc loco, qua mercatores idibus Maijs se ac suas merces spargere cōsueuerunt. Item lapis manalis, quez in vrbem inferebant, vt ait Festus, quoties ob nimiam siccitatem pluuias cupiebant. Pręterea fontes ac putei vbi fontinalia celebrabantur, coronatis puteis et sparsis floribus in fontes. Hinc illud est Martialis, Capena grandi porta q̄ fluit gutta. Et illud Iuuenalis, Substitit ad veteris arcus, madidamq; Capenam. Rediculi etiam fanuz extra portam hanc fuisse legimus sic dicti, q accedens ad vrbem Hannibal ex eo loco redierit quibusdam perterriturus visis. Sunt qui portam Capenam eē Appiam quoq; nominatam doceant. Numen habet, purgandi vim ac potestatem. Vrna, vas est proprie quo aquam haurimus, qz vrinare est in aquam mergi, teste Varrone. Dicimus et vrinare, qui in aquam merguntur Pli. vrinates vocat. Vrnarium vero Varro esse inquit in culina, vbi vrnę cum aqua positę habentur. Omnia quę dominos sunt habitura nouos, merces quę cum venduntur dominum mutant. Solita fallere vo. eadem voce preces peragit mercator, qua et fallere consueuit emptorem. Pręterita die, dies hoc loco tempus significat indeterminatum, quemadmodum et ibi, Et peant veniente die periuria nobis vbi petit futuri quoq; temporis periuria condonari. Talia Mer. po. ri. non succenset iniusta petentibus, quippe qui esse dicitur ingeniosus ad furta. Dicitur autem Mercurius qui Apollini boues furatus est, fuisse Bacchi et Proserpine filius, de quo ait Hora. Te boues oliz nisi reddidisses Per do

Fōtinalia

Fanum Rediculi Añ portā Capenam fuit ędes Mercurij

Vrna

Vrnariū

Sine Deum prudens alium, Diuam ne fefelli,
Abſtulerint celeres improba verba voti.
Et pereant veniente die periuria nobis,
Nec curent ſuperi, ſiqua locutus ero.
Da modo lucra mihi; da facto gaudia lucro,
Et face vt emptori verba dediſſe iuuet.
Talia Mercurius poſcentes, ridet ab alto
Se memor Ortygias ſurripuiſſe boues.
At mihi pande precor multo meliora petenti
In Geminos ex quo tempore Phoebus eat.
Cum totidem de menſe dies ſupereſſe videbis,
Quot ſunt Herculei facta laboris, ait.

bum amotas puer̄ minaci Voce dum terret vidu us pharetra Riſit Apollo. Ortygias, Apollineas, ab Ortygia inſula, quę Delos dr̄. Quot ſunt Her. fa. la. xiiij. cal. Iu. Sol in Geminos tranſitum facit, vt Ouidio placet hoc loco, cui aſtipulatur Columella. Quo tp̄e reliqui ſunt huius menſis. xij. dies, q̄ pleni atq; integri hoc loco accipiēdi ſunt. Quod ni feceris exiſtimans xiij. cal Iun. Solē abire in Geminos, ſequē tia non pcedent, cuȝ enim auctor. xiiij. calen. Iunij, vt infra legitur, Solē docat abire in Cancr̄, id ages, vt triginta dies non abſumant Sole Gemi nos metiēte. Dn̄r aūt labores Herculis fuiſſe. xij. Seneca in Hercu le furente, Dextra co nare aggredi ingens opus labore biſſeno amplius. Apuleius, Poſſum inq̄ primā iſtā virtutis adorſam ad exēpluȝ duodeni laboris Herculei numerare. Nec nos moueant pleriq; ſcriptores a quibus plures labores Herculis explicant, nam et Dio. xiij. inqt fuiſſe certamina q̄ ab eo pfici mandauit Euryſteus, et Seruius Herculem docet a prudētibus mente magis q̄ corpore fortē induci, adeo vt. xij. eius labores ad aliqd referri poſſint, cui cum plura fecerit. xij. tm̄ aſſignātur propter agnita. xij. ſigna. Itaq; etiam dr̄ ab inferis traxiſſe Cerber̄, q: omnes cupiditates, et cuncta vitia terrena contempſit. Euſebius vero Apollinē inqt Herculem vocari, q: ęgro tantibus medeat̄, et morbos pellat, et. xij. ei labores attribui, qm̄ per duodena ſigna pertranſeat. Sane Varro (vt inqt Macro.) Herculē putat victorem di ctum, q: oē aīalium genus vicerit, vnde pſtat labo res Herculis pene innumeros fuiſſe. Itaq; Romę duę victoris Herculis ędes fuerunt. Vna ad portaȝ Tri geminā. Altera in foro Boario, ī quo imago Her. fuit triumphalis, dicta q: dies triūphi triumphali habitu indueret̄. Nam Coloſſus eius fuit in Capito lio. Hic Deus ſemp pedes inceſſit, auctore Seruio cū equos habuerit nobiliſſimos, cuius ille mos fuit omni laude dignus vt ēt non rogatus laboranti bus ſubueniret, per eum pueri cum iurarent ſub tecto id facere phibebant̄, iubebanturq; ſub diuuȝ progredi, q: Hercules non domi, ſed foris, ac ſub diuo vitam egiſſet. Cui, cum res diuina fieret, alius Deor̄ non appellabat̄, quoniam eum ſemideū putarunt, etiam cum inter hoīes ageret. Idem Deus cōis dictus eſt, vel q: idem eſt Herc. qui et Mars quem Cicero cōem dixit. Vnde Vir. dat ſolios Herculi, quos Martis eſſe conſtat, vel q: is vacauit cō modis hominum ac tutelę, vel q: numinum alia ſunt tantum cęleſtia, alia tantum terreſtria, alia media. Eundem aſtrologum dixerunt (vt Feſto placet) q: eo die ſe flammis iniecit, quo futura erat ſölis obſcuratio. Is poſtq̄ a pyratis, quos Buſiris mi ſerat, raptas Heſperidas Atlanti reſtituit, re vera ab eo aſtrologiā edoctus eſt, ita vt primus putēt ſphę ram in Gręciā attuliſſe, cui Menętius Actoris filius primus in Oppunte oppido Tauro, Capro, et Ariete rē diuinā feciſſe tradit̄. Cęter̄ Hercules alij tres fuiſſe putant, q: Diodoro placuiſſe vr̄. alij ſex, quoruȝ geſta Herculi, Alcmenę ac onis tertij filio aſſignantur, alij, vt Var ro, tres et. xl.

Ortygię boues intelligant eē Apollinis

Sol ī Geminos tranſit xiiij. cal. Iuni.

Herculis labores xij.

Nota has opiniōes varias

Herculis victoris ędes duę Romę

Triūphalis Hercules

Hercules ſemp pedes inceſſit

Hercules plures

PAV. MAR.

EST aqua Mercurij, quę quidē ita appellat̄, q: Mercurio ſacrificaturi, ibi ſe primus abluebant. Vicina por. Ca. paulo extra portam Capenā, vbi et fontinalia celebrabantur coronatis puteis, et ſparſis floribus in fontes. Eodem loco erat lapis manalis extra eam portam iuxta ędem Martis, quem cū pp nimiam ſiccitatem, ī vrbem pertraherent, inſequebat̄ pluuia ſtatim, eūq; q: aquas manaret, manalem lapidē dixere. Nec longe fluit Almo, de quo ſupiore libro dictum. Martia. Capena grādi porta qua fluit gutta, Phrygięq; matris Almo quę lauat fer̄. Ea aūt eſt porta Capena qua itur ad ędem Diui Sebaſtiani. Si iuuat cre. ex. quaſi adhibenda eſt fides illis, q rē experiētia norunt. Habet nu. ineſt aliqd numinis illi aq̄, qm̄ ea expiant̄ mercatores. Mercator in. cin. tu. habens incinctā tunicā. Venit huc, ad caȝ aq̄. Et hau. aq̄, ex fonte. Vrna, hoc. n vaſis gn̄e hauriebat̄ aqua inde et vrnarium dictū, q: vrnas (vt Var. inqt) cū aq̄ poſitas ibi potiſſimū hēbāt in culina, ab eo ēt nunc ante Balneū, locus vbi poni ſolebant, vrnarū vocat̄, vrnę dictę qd̄ orinēt in aqua hauriēda, vt orinator. Orinare eſt mergi in aq̄. Quā, aq̄. Ferat ſuf. inurnā. ſ. aut ſuffuſas p ſuffundēdā in ſeipm̄. Purus, q̄ſi ſuffuſiōe expiandus. Hinc, ex hac aq̄. Laurus fit vda, madida ipſa aq̄. Et oīa q̄ ſunt ha. no. do. oīa q̄ hn̄t venalia p̄ro cōmutāda. Spargunt̄ ab vda lau. vt ea p̄ mū luſtret, deīde ſeip̄m, ſed de his gn̄ibus expurgationis diximus in q̄rto ī Palilibus. Et ipſe ſpar. ſu. ca. vt ſe expurget. Lauro ro. aqs madēte. Et pa. pre. pcat̄ Mercurium, vt ab oī piurio, ē fallacia eū expiatū eſſe velit. Voce ſo. fal. qua ſemp ſolet alios decipe. Ablue inqt per. pre. tem. o Mercuri expurga me ab oī piuri) crīe, in q̄uq; in hūc dieȝ deliq̄rim. Ablue ver. per fallacia. Fidę pre. non ſer. expurga me ab eo q: fidē violauerim. Sine ego fe. teſtē, ſi iurans te in teſtē vocauerim ēt abſolue me. Ve, p vel. Si fal. ci. nu. ma. Io. Nō audituri, q̄ſi ſi falſo iurās vocaui Iouē magnū in teſtē nō auditur̄ mea ṽba fallētia, ē p eius nūia peierani, ēt abſolue me. Sine epo. p. callidus ē aſtutus. Feſelli.

Lapis manalis ēt erat iuxta portam Capenam

Laurus p Febru.

Dic ego respondi causam mihi sideris huius,
Causam facundo reddidit ore Deus.
Abstulerant raptas Phoeben, Phoebesq; sororē
Tyndaridę fratres, hic eques, ille pugil.
Bella parant, repetuntq; suas et frater & Idas
Leucippo fieri pactus vterq; gener.
His amor, vt repetant, illis, vt reddere nolint,
Suadet, et ex causa pugnat vterq; pari.
Effugere Oebalidę cursu potuere sequentes,
Sed visum est celeri vincere turpe fuga.
Liber ab arboribus locus est apta area pugnę.

Fefelli deum alium, vel aliam diuam, si p aliorū Deorum, aliarūq; Dearū numina. Celeres no.ab. ver.impro.maligna fuerit irrita mea dicta. et in, uentos abierint. Et pe.no.per.quasi deleat a no, bis piuriorū crimē. Venięte die, cū primum illuxe rit. Nec cu.fu.q̄si nō aduertāt Dij. Si qua ero lo. si qd licentiosius di, xerim in Deos, et in hoies, et ad eos deci, piendos. Da mō lu. mi. vt ex mercibus mihi lucra pueniāt. Da fa.gan.lu. vt lę te fruar his, q̄ lucra tus fuero, nō vt eue, niat mihi, quēadmo dum et nimiū cupi, dis, qui semper diui, tijs inhiantes partis frui nesciūt. Et fac, fac. Vt in.de.ver.em. vt psit, et vtile mihi sit emptorē fefellisse.

Mercurius ri.ab at.cęlo. Poscentes ta.quia a piu rijs ablui poscunt, et licere alios fallere, nam et ipse aliquādo alios fallebat. Memor se fur.boues Orty gias, memor se furto subtraxisse Pheręas vaccas re, gis Admeti, q̄ sub custodia Phoebi erant, cum pri, uatus deitate pastoralē vitam ageret Phoebus, sed minis terrens ni redderet, paulopost et Pharetram quoq; amisit. vnde Hora. Te boues olim nisi reddi disses Per dolum amotas, puerū minaci Voce duz terret viduus pharetra Risit Apollo. Ortygias, a Delo insula, q̄ Ortygia dicta est, nā Ortygius Deus erat earum custos. At mi pā.prę.quęrit nunc a Mer.poeta, quo tempore Sol erat in Geminos, et re spondet ille.xiij.calen.Iuni.hoc est.xx. die Maij. At precor pande mihi, aperias oro id mihi. Pe, tenti lon.mel q̄ petant a te mercatores, naz illi vt alios fallant ego vt alios instruam. Ex quo tem, pore, quo die huius mensis. Sol erat in Geminos relicto tauri signo, Geminorum signum ingredia tur. Ait, ibit tunc. Cum videbis superesse totidē dies de mense quot facta Herculei laboris, cuz tot dies restant adhuc de Maio, quot fuere labores Herc. Duodecim illi fuere, ergo cum supersint duo decim dies, et sic indicat tertiumdecimum diez ca, lendarum, tunc Sol init Geminos.

Vaccas Ortygias raptas a Mercurio

Oratio ad Mercurii cōsueta in qua potestates Mercurij numerātur

ANT. FAN.

Geminorum fabula

SIDEris huius. Geminorum, qui sm Varronez sunt Hercules, et Apollo. secundum alios Castor et Pollux, qui interijsse dicuntur, cum Idas et Lynce, us Spartani oppugnarent, vt Higinius scribit. licet Ouidi. hoc in loco, aliter fabuletur. Illud fere inter omnes conuenit, Polluce fratri mortuo concessisse vitę suę dimidiuz, vt Si fratrē Pollux alterna mor, te redemit, Itq;, reditq; viam toties. Quod vel ideo fingitur, quia eorum stellę ita se habent, vt occidē te vna oriatur altera, vel quia alternis diebus lu, cent, vel qa p Geminos, vnū atq; eundē Solē signa, mus, vt ait Mac. mō in ima mūdi, descēdente, mō in summā altitudinē surgētē. Geminorū sidera cuz se ostendunt laborantibus nautis spem salutis prę bent, teste Porphyrione Catullus, Hic velut in ni gro iactatis turbine nautis Leniter aspirans aura secunda venit. Iam prece Pollucis, iam Castoris implorata. Horatius, Sic fres Helenę lucida sidera ventorumq; regat pr. Mar. Et grauū nautis sidus fulger Laconū. Sz scri bit et Porphy. cōstare iter nautas Castoris et Pollucis stellas ple rūq; nauibus eē insistas qd iō dcm existimari pt qa fulgurū effigies mō antēnis, mō alijs nauiū ptibus, vt in gc Pli. ceu vocali quodā sono insistēs, atq; vti volucres sedez ex sede nutātes, si gemię qdez venerit salutares sunt ac psperi pnuntię. si vero sollitarię venerit graues, et mō naui, gia mergentes, modo si in carinę ima deciderint exurentes. sciēdum scripsisse quosdā Geminorum sidera Iāsonē et Triptolemuz esse. Lege Higinium, is Geminos scribit constare stellis.xviij. Phoeben, Phoebesq; sororem, Propertius, Non sic Leucippis succēdit Castora Phoebe Pollucem cultu non Hilai ra soror. Leucippus Ætolus filias habuit Phoeben, et Hilairam, quę raptę feruntur a Castore et Pollu ce, cum Idas et Lynceus fratres eas vxores ducturi essent. Itaq; Castor a Lynceo interfectus est. Pollux Lynceum interemit. Idas vero cum in Pollucē im petum faceret a Ioue dicitur fulminatus, qui cuz Pollucem in cęlum relaturus esset, motus eius pre cibus concessit ei vt sex mensibus Castor celo poti, retur. et totidem Pollux. Hic eques, Castor eques. nam Pollux est quem pugilem dicit. His amor vt re. Idę et Lynceo suasit amor, vt raptas vxores si ue sponsas repeterent. Oebalidę, Lacones, in Laco nia eniz siue Oebalia sunt Amyclę patria Castoris et Pollucis.

Geminorum fidera nautis salutaria

Signa in tēpestatibus Castoris et Pollucis

Phoebes et Hilairę fabula Castor et Pollux

PAV. MAR.

EGO respondi dicta, causam huius sideris, qua causa sit hoc signum in cęlo figuratum. deus, Mercurius. Reddidit causam ore facundo, quo, niam et eloquentię pręesse dicitur. ideo facundo ore dixit. Abstulerant raptas, geminos, quod eti, am Higini. asserit. Compleres astrologi dixere Ca, storem & Pollucem, quos constat omnium fratrū inter se fuisse amantissimos. Alij dixere esse Her, culem et Apollinem. Alij Triptolemum et Iasium a Cerere dilectos. Sed (vt poeta refert) Castor et Pol, lux rapuere Phoeben, et Theleyram filias Leucippi in Ætholia, quę pactę erant cōiugio Idę et Lynceo fratribus. Pugnauere ergo ob coniuges. Castor qui mortalis erat, a Lynceo interimitur. Pollux Lynceū interemit. Idas cum in Pollucem irrueret, ab Ioue fulminatus est, et exanimatus hastam nō dimisit, sed dextra tenuit. Iuppiter in cęlū sublaturus erat Pollucē, sed eius pcibus factū est, vt sex mēsibus Ca,

Phoeben et theleirā filias Leucippi a Castore et Polluce dilectas cum essent Lynceo et Idę fratribus desposatas

ſtor in cęlo eſſet, tolidē Pollux, ita vt ſenis mēſibus vterq; Iouis beneficio fungeretur. Verum ipſi Gemini in cęlo Aurigę dextra parte ſupra Orionem col‑locati videntur. Ita tamen vt Orion inter Taurum & Geminum ſit conſtitutus. Capita eorum diui‑duntur a reliquo corpore circulo eo, qui ęſtiuū diffinire dictus ē, ita vt cōplexa corpa inter ſe teneatur. Occidunt di‑recti a pedibus. Exoriuntur autem inclinate vt iacentes. Sed is q Cancro eſt proximus habet in capite ſtellam vnam clarā. In vtrisque humeris ſingu‑las claras. In dextro cubito vnam. In ge‑nibus vtrisq; ſingu‑las. In pedibus vtrisq; ſingulas. Alter vero ī capite vnā In ſiniſtro hūero vnā. In dextro alterā. In vtrisq; mā‑ibus ſingulas. In dextro gēu vnā ī ſiniſtro genu alterā In pedibus vtrisq; ſingulas. & infra ſiniſtrum pe‑dem vnam quę tropus appellatur. et ſunt. xviij.

> Conſtiterant illo nomina fida loco.
> Pectora transiectus Lynceo Caſtor ab enſe
> Non expectato vulnere preſſit humum.
> Vltor adeſt Pollux, et Lyncea perforat haſta,
> Qua ceruix humeros continuata tegit.
> Ibat in hūc Idas, vixq; eſt Iouis igne repulſus,
> Tela tamen dextrę fulmine rapta negant.
> Iamq; tibi Pollux cęlum ſublime patebat,
> Cum mea dixiſti percipe verba pater.
> Quod mihi das vni cęlum, partite duobus,
> Dimidium toto munere maius erit.

Fratres Tyn. Caſtor et Pollux Tyndari priuigni. nā Iouis ex Leda Tyndari coniuge filij. Abſtulerant. i. quas rapuerant. Phoebem, et ſororem Phoebe‑ram Teleyram Leucippi Ætholi filias. Hic, Ca. ſcilicet. Eques, quoniam celebrem equum Cyllarum habet. Ille, Pollux. Pugil, qui pugnis & cęſtu, pollet. Hora. Hunc equis illum ſuperare pugnis Nobilem. Et frater & Idas, Lynceus et ipſe Idas. Pactus vter‑que fieri ge. Leu. qui promiſerant ſe eas velle in cō‑iuges. Parant bel. contra Caſto. & Pol. Et re. ſuas, virgines ſibi nuptas. Amor ſu. his, Idę et Lynceo. Vt rep. raptas. Illis, Caſtori et Polluci. Vt no. red. vtrisq; illud ab amore ſuadebatur, vt qui nō haberent, repeterent, qui haberent non redderent. Et vterq; pugnant, pro vtriq; pugnant. Ex cau‑ſa pa. ex pari amore. Oebalidę, Caſtor et Pollux Oebalij, hoc eſt Laconici, vt in primo libr. docuimus Oebalios Laconicos eſſe. Potuere cur. eff. ſe. potue‑re ſe fuga eripere ab Ida, et Lynceo, qui inſequeban‑tur. Sed eſt ui. tur. dignum reprehenſione. Vincere ce. ſu. ſubter fugere prelium, et fuga ſe facere voti compotem. Eſt lo. li ab ar. locus quidem apertus. Area apta pu. vbi tam equo q̄ pugnis contendi poſſit. Illo loco, in illa area.

ANTO. FAN. Caſtor et Pollux fratrum omnium amantiſſimi

NOMINA fida, Caſtor et Pollux, quos Higinius ſcri. omnium fratrum inter ſe amātiſſimos fuiſſe, qui neq; de principatu contenderunt, neq; rem vllam ſine communi geſſere conſilio. Nō expe. vul. quia non credidit fieri poſſe, vt ab eo vulneraret, quem non timebat. Tela tamen de. ful. ra. ne. maxima oſtenditur hominis fortitudo, de cuius manibus tela non potuit fulmen excutere. Alterna ſta. de hac Plini. Credi Deos duo genitos et alternis diebus viuentes, morientesq; puerilium, prope deliramentorum eſt. Fuit Romę in foro ędes Caſto‑ris & Pollucis, quę tantum Caſtoris vocabatur. Vnde. M. Bibulus collega C. Cęſaris eueniſſe inquit ſibi q̄ Polluci, atq; vt e Geminis fratribus ędes in foro conſtituta tantum Caſtoris vocaretur, ita ſuam Cęſarisq; munificentiam vnius Cęſaris dici.

Castoris et Pollucis ędes Romę Caſtoris tm̄ vocabatur

Ad Ia. re. de Agonalibus quę etiam. xiiij. calend. Iuni. celebrantur abunde dictum eſt in Ianu. ſiue primo huius operis lib. Nocte ſe. diē Ca. Eri. exit, Canis, quē diximus, Tauro vicinum eſſe, vt Macro. ſcri. hoc tempore in ortu heliaco tollitur. De cuius ortu cosmico ſupra legimus, ſignaq; dant imbres, exoriturque Canis. Hic Tauro Solem tenente latebat occaſu quem heliacum vocant. Vnde conſequens eſt, vt excepto Sole a Geminis paulo ante Auroram incipiat apparere.

Canis Erigonius oritur nocte ſequente. xiiij. cal. Iuni

Proxima Vul. lux. eſt, non dicit vulcanalia, quibus populus Roma. pro ſe in ignem animalia mittebat, a quo tempore legimus incepiſſe Plini. lucubrare Nec Armiluſtrium quo Romani armati res diuinas faciebant, et inter ſacrificandum tubis canebāt ſed diem ſacrum Vulcano, quem. xiij. calen. Iunias luſtrandis tubis deputatum Luſtria nominabāt. Luſtrabatur autem agna (vt inquit Feſtus) docens diem tubiluſtrium appellari quemadmodum et Var. qui (vt dictum eſt) tubas in atrio Sutorio luſtrari ſolitas ſcribit. Sciendum fuiſſe Romę Vulcani templum ante Numę regis tempora, vbi quidā ſuſpicati ſunt Romulum a patribus fuiſſe diſcerptum. Plutar. Vulcani ędem tradit extra vrbem a Romulo poſitam, vt cum vrbs incendijs eſſet expoſita, Vulcanus quidem coleretur, ſed ita vt moenibus eſſet excelſus. Hunc Veneris maritum eſſe finxerunt, quia Venereum officium calore conſiſtit. Tubę cur luſtrarentur diximus ſupra.

Vulcanalia Armiluſtrium

Vulcani templum Romę vbi Romulum a patribus fuiſſe diſcerptum

Quatuor inde notis locus eſt, quatuor ſignis quibus dies notantur in Faſtis. Monet xi. calen. Iunias iterum regi fugium celebrari cuius in ſecūdo libro fecimus mentionem, item tradi eo die ſacerdotibus ſacrorum ritum. Quod ideo fieri ſolitum ſuſpicamur, quia eiecto Tarquinio, qui ſine dubio rex ſacrorum fuit alij creati ſunt conſules, alij reges ſacrorum. Niſi forte per ſacrorum morem accipias conſuetudinem ſacrificandi eo die, vt agerentur Dij gratię, ac perſoluerentur ob reges exactos.

Regifugium iterum xi. calen. Iunias

FA[illegible]. MA[illegible].

CONSTIterant nomina fida, Caſtor & Pollux, q mutuę fidei clarum nomen habent. Caſtor transiectus Pectora, habens trāsfoſſum pectus. Ab enſe Lynceo, Lyncei gladio, qui primus hoſtem percuſſit. Preſſit humum vulnere non expectato, decidit extinctus vulnere ab illo infixo, quem nō timebat. Sic nec inde vulnus expectarat. Pollux vltor, fraternę mortis. Adeſt et perforat Lyncea, percuſſorē

Dixit,et alterna fratrem statione redemit,
Vtile sollicite sidus vtrunq; rati.
Ad Ianum redeat,qui querit Agonia qd sint,
Que tamen in Fastis hoc quoq; tps habent.
Nocte sequente diem Canis Erigonius exit,
Est alio signi reddita causa loco.
Proxima Vulcani lux,est,quā lustria dicunt,
Lustrantur pure,quas facit ille,tube.
Quattuor inde notis locus est, qbus ordie lectis
Vel mos sacrorum,vel fuga regis inest.

Pollux. Lynceus occidit quia Ca storē fra trē occi derat

castoris. Hasta,qua eum transfodit,et extinctus humi stravit. Qua ceruix continuata tegit humeros,hoc est inter collum & humeros Nam sub ipso iugulo hastā infixit,et transacta est ex altera parte supra humeros. Idas ibat in hunc,Pollucem. Et vix est repulsus igne Iouis, vix fulmine repelli potuit , sed repulsus tamen. Verū ea erat audacia, et immanitas , vt exanimatus adhuc illum velle ferire videretur. Tamē negāt tela rapta dextra e manu illius fulmine,nam moriens telum non reliquit. O Pollux iā patebat tibi celum, quia iam Iuppiter te in celum sustulerat. Cum tu dixisti pater,o Iuppiter. Percipe verba mea,audi et percipias quod nūc abs te precibus posco. Quod das mihi vni partire celum duobus,quod obtulisti mihi celi munus effice,vt illud commune sit mihi et fratri,diuiso pari portione inter vtrunq; munere. Dimidium,muneris scilicet. Erit maius,toto munere, distributum mihi et fratri erit mihi longe maius q̄ si solus habeam. Dixit et redemit fratrem alterna statione, vt alternis vicibus esset in celo,et hoc ex eo dictū q Homer.ait Pollucem concessisse fratri dimidiā vitam.Itaq; alternis diebus quemq; lucere. Vtrūq; sidus,Castoris et Pollucis. Vtile rati sollicite,cum in procella versatur.apparent enim nautis in tempestate laborantibus ignes , quos dicebant esse Castorem et Pollucem.Horum et Pli.quoq; meminit. et Higinius inquit habuisse id muneris a Neptūo, vt saluti essent naufragis. Valerius Flaccus asserit a Ioue cum respiceret Argonauim.Et ingenti flammarum nubila fulco Direxit per inanem facem, que puppe propinqua In bifidum discessit iter,fratresq; petiuit Tyndareos placide et mediis in frontibus hesit.Protinus amborum lumenq; innoxia fudit Purpureum miseris olim implorabile nautis.Et Hora.Puerosq; Lede Hunc equis illum superare pugnis Nobilem , quorum simul alba nautis Stella refulsit.Defluit saxis agitatus humor,concidunt venti fugiuntq; nubes.Et minax,nam sic voluere ponto Vnda recumbit. At Ianum redeat, hoc etiam die fiunt certamina Agonalia in honorem Iani De his diximus in primo libro,inde accipiant qui,que sint.nosse cupiunt. Redeat ad Ianum,ad Ianua.mensem,ad primum librum. Qui quid sint Agonalia querit,nam in primo libro de Agonalibus latius disseruimus. Que tamen in Fastis,in ipso dierum ordine. Habent hoc quoq; tempus,hunc etiam diem xiij.calendas Iuniarum. Nocte sequente Canis,fabulam et rationem signi vtriusque Canis in fine quarti libri retulimus.Nocte vero que precedit diem.xij calen. Iuniarum,Erigoneus canis oritur. Canis Erigonius,ab Erigone Icari filia. Exit nocte sequente, que sequitur Agonalia. Alio loco est reddita causa signi,natu in fine quarti. Proxima Vulcani,xi.calendas Iunias festum est Vulcani ad lustrationem tubarum.Ideo dies Lustria dictus. Romulus (vt Plutar.in Problematibus ostendit) edem Vulcani extra vrbem posuit.Et in Vulcanalibus,vt tradit Var. Populus pro se animalia in ignē mittebat. Proxima lux, sequēs dies. Est Vulcani,nā eius festo constituta. Quam,diem. Dicunt Lustria, ab ipsa lustratione. Lustrātur tube pure,ab ipsis tubicinibus moturis aciem classicis anteq̄ abeant. Quas ille, Vulcanus. Facit,que conflantur ab opificibus, quibus ille preest. Inde est locus quatuor notis, quatuor signis in ordine dierum,in ipso festorū indice,quod nostri calendarium vocant. Quibus, notis. Lectis ordine,postq̄ quatuor ipsas dierum notas legeris,hoc ē quatuor diebus numeratis nō tamen cum ipso Lustriorum die. Sic indicat diē septimum calendarum Iuniarum die. Vel est mos sacrorum,q seruetur consuetudo sacrorum, & immolationis victimarum. Vel est fuga regis, Tarquinij.De fuga Tarquiniorum diximus in fine.Nunc vero pro eodem sacrificia fiunt.etiam q tandem victus postea fugerit omni spe destitutus.

De laudibus castoris et Pollucis

Canis

Erigōes orit die vigesimo Iunij

Dies lustricus fuit septio cal Iunij

POPVLI Fortuna potentis Publica.viij. calendas Iunias datum est templum Fortune Publice.Non est autem hec,de cuius dedicatione legimus. Qui dicet quondam sacrata est colle Quirini Hac Fortuna die publica verus erit.Diximus enim supra ei Dee votam edem fuisse a P. Sempronio Sopho,et a Q.Martio Ahala postea dedicatam.Sed huic Fortune sacratam edem fuisse arbitramur hoc tempore post regifugij diem aptissime,vt ei res diuina fieret beneficio populus Roma.sibi et libertatē publicam et ablatam Tarquinijs potentiam vēdicasset. Hanc,lucem videlicet qua fortuna colitur. Amphitrite,vxor Neptuni,de qua dictū est supra.

ANT. FAN.

Fortune potenti edes condita.viij. calendas Iunias

Amphitrite

Grata Ioui fulue rostra videbis auis,Aquila quatuor stellis constat,vt Higinius auctor est , quarū vna in eius capite constituta hoc tempore in ortū fertur noctis initio.Cancro enim occidente post Solis occasum Capricornus in ortum tollitur , cum quo emergit Aquila,vt Exoritur claras Capro veniente sub oras.Eadem(teste Columella)oritur mane septem idus Decembris,vel ad. viij. calendas Ianua.vt Plini.docet,occiditq;.xiij.calendas Augusti. Datur autem Ioui,vel quia domina est auium,vt Iuppiter Deorum. vel q eam fulmen non icit,vt idem Plini.tradit.vel q Iuppiter Saturnum superauerit eius auis auspicio,vt Seruius scribit.Itaq; Clearchus tyrannus cum ex successu continue felici-

Cur aqla dat Ioui Aqla in celum trāslata

Nec te prętereo populi Fortuna potentis
Publica,cui templum luce sequente datū ē.
Hanc vbi diues aquis acceperit Amphitrite.
Grata Ioui fuluę rostra videbis auis.
Auferet ex oculis veniens Aurora Bootem,
Continuaq; die sidus Hyantis erit.

talis se Iouis filium diceret prefferri sibi aureā aq-lam voluit,velut generis argumentum.Sane aquilę non omnes fuluę sunt,alias namq; nigricantes esse cōstat,alias albicante cauda,alias nigerrimas. Sed quę ceteris pręstant sunt colore subrutilo,rarę que conspectu.Ex his ea in cęlum translata dicit, quę raptum Ganymedem Ioui amanti tradidit.Alij aliter fabulātur.Aquila a colore aquilo, idest fulco et subnigro nomē accepit,auctore Festo vel ab acute volando vt quidam voluerūt. De huius auis effigie quę in cęlo est,ac situ lege Higinium. Bootem, nō est cur miremur occasus Bootę sępius fieri mētionem,cum is quatuor signorum zodiaci tempus absumat,vt meminimus in secundo huius operis libro, Sidus Hyantis erit,Hyas Atlantis et Æthrę filius fuit,ac frater Hyadu3,qui in venatione a lęena fertur occisus.Huius sidus putamus hoc tempore in ortum helia cum ferri, Sole indies a Tauro longius recedente.

Boo:es occidit

Hyas oritur

PAV. MAR.

N E C te prętereo,sexto calendas Iunias est festu3 publicę Fortunę,quo die est illi templum consecratum.Plures tamen erant ędes Fortunę. De quibus in libro sexto dicemus.Sed cum publica colebatur Primigenia,eo quod Fortuna et originem,et imperium vrbi pręstitit,siue altior quędā ratio,et magis a natura ex media phia repeti potest,Fortunā, scilicet rerum omnium principium esse.Naturam vero casu consistere cum quibusdam temere repositis ordo accesserit,hęc Plutar. Nec ego prętereo silentio scilicet te. O fortuna publica populi potentis,populi Roma. Luce sequenti,quę sequitur fugam regis. Est datum tibi templum,consecrata tibi ędes. Sed hęc in fine subsequentis libri repetemus. Hanc vbi diues aquis.v.calendas Iuni.orit Aquila.Hęc est quę dicitur Ganymedem rapuisse, et amanti Ioui tradidisse,hanc etiam Iuppiter primum ex auium genere sibi delegisse existimatur. Quę sola traditur contra Solis exoriētis radios cōtendere et volare.Itaq; supra Aquarium videtur. Aglaostenes qui Naxica scripsit, ait Iouem Cretę surreptum,Naxon delatum, et ibi nutritū qui vbi peruenit ad virilem ętatem,et voluerit lacessere Titanas sacrificanti ei aquilam auspicata3, quo auspicio visum eē,et eā iter astra collocasse.Aqla ala dextra non multum extra circulū,ęquinoctialem prodire. Sinistra autem non lōge a capite Ophiulci figurata videtur. Pręterea rostrum eius a reliquo corpore diuidit circulus,qui a Cancro ad Scorpionem peruenit,media etia3 finitur ab eo, qui supra lacteum orbem esse demonstratur.Hęc exorto Leone occidit.Exoritur cum Capricorno habens in capite stellam vnam,in vtraq; penna vnam,in cauda vnam Itaq; sunt omnino quatuor.Hęc ex Higinio. Vbi Amphitrite,vxor Neptuni,de qua diximus in secundo. Diues aquis,cum mari pręsit. Accepit hanc diem , qua oritur aquila, quasi post occasum illius diei in ipsa nocte,quę pręcedit die3 quintum calendarum Iuniarum. Tu videbis rostra auis,aquilę grata rostra Ioui, illis rationibus quas explicuimus. Auferet ex oculis,quarto calendas Iunias occidit Bootes,q et Arctophylax. De hoc diximus in secundo.et tertio calendas oritur Hyas qui frater est Hyadu3. De his superius in hoc libro diximus. Veniēs Aurora,dies qui postea subsequitur. Auferet ex oculis Bootem,nam occidit. Et die continua,quę illi proxima erit,hoc est tricesimo die Maij. Erit sidus Hyantis,Hyas apparebit qui fuit Atlantis ex Æthra filius, et dicimus Hyas Hyę.et Hyas Hyantis.Nam superius , Mater Hyan et Hyā.et hoc i loco Hyātis dicit.et de eodē loqtur.

Aquila q̄ rapuit Ganymedem oritur die .xxviij. Maij.

Hyas die .xxx.Maij oritur

FINIS QVINTI LIBRI

ANTONII FANEN. ET PAVLI MAR. IN Sextum P.O. Naso. Fast. Librum enarratio.

ANT. FAN.

Iunij mẽsis appellatio. Carna Dea

Hic quoq; mensis habet dubias in nomine causas. Non sumus eorũ sententię, qui vel a Iunio Bruto, qui primus Romę ꝯsul creatus ẽ, huic mensi nomen inditum volunt, ꝙ is pulso Tarquinio voti reus sacellũ in monte Cęlio Carnę Deę rem diuinam fecerit, quã ferunt humanis pręesse vitalibus, vel a Iunone, ꝙ ędes Iunõis monetę ijsdem calen. fuerit dedicata, quã vouit Camillus, vt dictum est supra, cum multorum traditionibus constare videat hũc mensem longe ante dedicationẽ eius ędis et reges exactos a Romanis Iunium nominatum. Placet autem quod scribit Festus Iunium a maioribus nostris Iunonialem ac Iunoniuꝫ appellatum, et quod Macro. tradit apud Aricinos, Prenestinos que diu non Iunij sed Iunonij appellatione in Fastos relatum, posteaq; detritis quibusdam literis ex Iunonio Iunium vocitatum. Neq; eniꝫ negauerim hunc mensem Iunoni sacruꝫ fuisse, quo reges Macedonię religionis gratia exercitum deducere non audebant. Iunonis enim fauor hac anni parte non negligendus videbatur, qua ꝑ ęstiuum Solstitium vis eius nois, ħ est aeris calor accendit. Vnde illud est, Solstitium pecori defendite. Et illud, Æstate pueri si valent discunt bene. Alij tamen scripserunt (teste Agretio) a Iuuenta Herculis vxore Iunio datum esse vocabulum. Alij a iunioribus, et ea parte Po. Ro. quę sub Ro. viribus atq; armis remp. tuebantur, vt diximus supra. Vñ milites tituli olim dicti sunt quasi tutuli, ꝙ patriã tuerent. Alij iunctis Sabinis ac Ro. quorum pacẽ supra meminimus, myrtea verbena fuisse firmatam. Huius mensis calendę fabarię dicebantur, causam suo loco explicabimus. Hic quoq;, sicut pleriq; alij, et ꝑsertiꝫ Maius de quo supra legimus Quia posse datur diuersos Quo ferar ignoto, copiaq; ipsa nocet. Impetus hic, furor poeticus ac diuinus quidam spiritus, quo poetę excitantur.

Tutuli

P. OVI. NASONIS FASTORVM. LIBER. VI.

Hic quoq; mensis habet dubias
in nomine causas,
Quę placeant positis omnibus
ipse leges.
Facta canam, sed erunt, qui me
finxisse loquentur,
Nullaq; mortali numina visa putent.
Est Deus in nobis, agitante calescimus illo,
Impetus hic sacrę semina mentis habet.

PAV. MAR.

Hic quoq; mensis habet dubias in nomine causas. Iunius Maium sequitur, aut ex parte populi (vt supra diximus) nciatus aut (vt Cingius arbitratur, ꝙ Iunonius apud Latinos añ vocitatus. Diuq; apud Aricinos Prenestinosq; hac appellatione in Fastos relatus sit, Adeo vt sicut Nisus in cõmentarijs Fastoruꝫ dicit Apud maiores quoq; nostros hęc appellatio mẽsis diu manserit. Sed detritis quibusdam literis ex Iunonio iunius dictus sit, nam et ędes iunonis monetę calen. iunijs dedicata est. Nonnulli putauere iunium menseꝫ a iunio Bruto, qui primus Romę consul factus ẽ, nominatuꝫ, ꝙ ħ mẽse. i. calen. iunijs, pulso Tarquinio Carnę Deę in Cęlio monte, voti reus fecerit. Hãc Deam vitalibus humanis pręesse credũt Ab ea deniq; petitur, vt iecinora, et corda queq; sunt intrinsecus viscera salua conseruet. Et quia cordis beneficio, cuius dissimulatiõe Brutus habebatur idoneus, emẽdatiõi publici status extitit. Hanc Deã quę vitalibus pręest templo sacrauit. Cui pulte fabacea, et lardo sacrificabatur, qꝫ vires maxime his rebus corporis roborentur, nam et calendę iunię fabarię vulgo vocantur, qꝫ ħ mense adultę fabę diuinis rebus adhibentur. Hęc ex Theodosio. poeta triplicem mẽsis causam affert, aut quod a iunone iunonius, aut ab Hebe, quę in perpetua iuuenta est, iunius propter ipsos iuuenes, aut a Ro. Sabinorumq; cõcordia vnius dictus. Hoc autem in principio inquit mensem hunc varias habere causas. Sed duꝫ inquireret, venisse ad eum Deas, quę rem omneꝫ explicauerunt. Hic quoq; mensis, ħ etiam sicut superiores. Habet dubias causas in nomine, dubias origine nominis, nam alij aliunde deductum volunt, et ex alia ratione detorquent. Tu ipse, o Germanice. Leges, pro eliges. Quę, causę scilicet. Placeant, et quas magis probes. Positis omnibus, cum exposuero omnes quę afferuntur. Canam facta, vera et nõ ficta. Sed erunt qui loquentur me finxisse, qui dicent me ficta referre. Et qui putent nulla numina visa mortali, qui

Iunius a Iunio Bruto ꝑꝫ aliquos vel a Iunone vel ab Hebe Dea iuuẽtutis dr̃ vel ẽt a Iuniorĩbus

Fas mihi precipue vultus vidisse Deorum,
Vel q2 sum vates, vel q2 sacra cano.
Est nemus arboribus densum, secretus ab oĩ
Voce locus, si non obstreperetur aquis.
Hic ego querebam coepti que mensis origo
Esset, & in cura nominis huius eram.
Ecce Deas vidi, non quas preceptor arandi
Viderat, Ascreas cum sequeretur oues.
Nec quas Priamides in aquose vallibus Ide
Contulit, ex illis sed tamen vna fuit,
Ex illis fuit vna, sui germana mariti,
Hec erat (agnoui) que stat in arce Iouis.
Horrueram, tacitoq; animuz pallore fatebar,
Tunc Dea quos fecit, sustulit ipsa metus.
Namq, ait o vates Romani conditor anni
Ause per exiguos magna referre modos,
Ius tibi fecisti numen celeste videndi,
Cum placuit numeris condere festa tuis.
Ne tamen ignores, vulgiq; errore traharis,
Iunius a nostro nomine nomen habet.

persuadere sibi non possint Deos ab hominibus visos. Est Deus in nobis, quasi diuinus quidam spiritus est ĩ pectoribus poetarum. Calescimus illo agitant, illo commouente et regente, et in Arte, Est Deus in nobis, sunt et commertia celi, Sedibus ethereis spiritus ille venit. et in Amoribus, Sũt etiam qui nos numẽ habere putant. Hic ĩpetus, hic furor poeticus. Habet semina sacre, ħ est diuine mẽtis, nam a diuinitate fit vt ita excalescant poete ad excudendos ex ingenio versus, et ad mentem altius at tollendam, quod sine numine fieri nõ posset, ideo dicebat Cice. poetam natura ipsa valere, et mentis viribus excitari, et quasi diuino quodam spiritu inflari. Fas mihi precipue, licuit mihi in primis. Vidisse vultus Deorum, videre Deos presentialiter. Vel q2 sum vates, et ob id aliqd numinis mihi inest.

Poetas fieri diuinos

Vel q2 sa. ca. ea que ad Deos pertinent et hac ratione ipsi se videndos offerunt. Est nemus densum arboribus, lucum indicat qui densiores habet arbores, quo secesserat velut in sacruz locum sacra scripturus, et ab omni frequentia remotum. Locus secretus, semotus, Ab omni voce, q2 nulle voces inde audirentur. Nisi ob. aquis, nisi obstreperent aque, que tamen ad loci amoenitatem, et illuc euntium voluptatem accedunt. Sed nullius est illic strepitus nisi aquarum tantuz. Hic, in ħ luco. Querebam, inquirebam. Que esset mensis origo, vnde ħ mensis originem duceret. Et eram in cura huius nominis, Iunij. hec tunc sola erat mea cura, vt indagarem vnde Iunius diceretur.

PRÆceptor arandi, Hesiodus quem oues pascentem muse rapuisse dicuntur, ac poetaz fecisse munere calamorum, vt Hos tibi dant calamos en accipe muse Ascreo quos ante seni. Eius patria fuit Ascra vicus Boeotie ad Heliconem, quam ipse improbauit miseram vocans, diram hyeme, tristem estu, ac nunq̃ optabilem. Ouid. in Ponto, Esset perpetuo sua q̃ vitabilis Ascra Ausa est agricole musa docere senis. Hic poeta Diei filius ex Pycimede scripsit librum, quem appellauit opera et dies, vbi docuit quemadmodum agri, et quibus temporibus colendi essent, et adeptus est palmam in medio dicendi genere, vt Quintiliano videtur. Licet

ANT. FAN. Hesiodus a musis subito factus poeta Ascra

Virg. eum superasse putetur in Georgicis, auctore Ser. Primus certe Hesiodus de agricultura metrice scripsisse dicitur. Priamides, Paris qui indicauit p̃stare Venerem pulchritudine Iunoni ac Minerue. In aquose vallibus ide, Strab. Montem ignit Antandro imminere, quem Alexandriam vocat, vbi Deas Paride indicatas dicunt. Sui ger. ma. Iuno Iouis soror, et cõiux. Soror quoniam aer leuitate etheres emulatur. Vxor q2 etheri subiacet. Que stat in ar. Io. in Capitolio. Ipse infra, Iunctaq; Tarpeio sunt mea templa Ioui. Animuz, timorem animi, quẽ fecerat Iunonis aduẽtus ac nimbus diuinus. Per exi. mo. versibus Elegis, vt Nunc primum velis Elegi maioribus itis. Saturni sors ego prima fui, fingitur Iuno añ Iouem nata, vt quidam volunt, q2 spiritus sine aer excitat flãmam. Saturnia Ro. q2 (vt diximus) Saturnia oppidũ fuit in monte Tarpeio.

Iuno est nata añ Iouem

An po. Ma. nititur exẽplo qđ est inferius, et ħ dicit, Si a Maia pellice Maius denoiatus est, nõ potuit Iunio a Iouis vxure vocabulũ dari? Aurea sc. q2 ipa ẽ regnoꝝ Dea.

ECCE vi. De. q̃s nõ vi. pre. arã. Hesiodus, q fatet se vidisse musas, raptũq; ab his cũ oues p̃rias ĩ Parnaso depasceret, lauro coronatũ, et poetã ꝯstitutũ. At ego vidi maiora numina, q̃ ille viderit, nã Deaꝝ reginã Iunonẽ. Preceptor arã. ob illud opus qđ inscribit opa et dies, vbi de re ru. p̃cepta tradidit. et Pli. asserit hunc primũ de agricultura metrice scripsisse. Cũ se. o. As. cũ pastor p̃rias oues pasceret. Et in Arte, Nec mihi sunt vise Clio, Cliusq; sorores Seruãti pecudes vallibus Ascra tuis. Ascreas, ab Ascra, q̃ est (vt Stra. refert) in Boeotia iuxta Heliconis ptẽ ħ Hesio. poete p̃ria ẽ, ad Helicõis ptẽ dexterã ptinẽs excelso ĩ loco, ac duro iacẽs, lõge a Thespia stad. lx. quã et ipse redarguẽs iprobauit p̃ri, q ĩ Cymagolita remaneret. Ascrã rus, miserꝝ penes ħ Helicõa colebat Hyberno diꝝ, triste estu, optabile nũq̃

PAV. MAR.

Ascra ciuitas iuxta Heliconem de qua fuit Hesiodus

Nec q̃s Pria. nec vidi eas Deas, q̃s Paris Priami filius. Contulit, ꝯferre voluit. In val. aquo. Ide, in Ida mõte, vbi Pallada Iunonẽ, Venerẽ de forma, ẽ aureo pomo certãtes nudas vidit, ẽ formosiorẽ Venerẽ dixit. Sed nota est fabula. Sed tñ vna fu. ex il. ex tribus illis, q̃ sese Paridi obtulerũt. Vna fu. ex illis ger. ma. sui, p periphrasim Iononẽ ostendit

que

q soror et coniux Iouis. Hec erat, sito certe erat. Agnoui q̄ stat in arce Iouis, agnoui illā, cuius sta⸗tua erecta est in arce Capitolina. Horruerā, aduē⸗tu tanti numinis. Et fatebar aiuum, animi metū. Tacito pal cū tacite expaluissem. Tūc Dea su. me. quos illa fe. cū a me repulit metū, quē in cusserat.

Est aliquid nupsisse Ioui, Iouis esse sororem
Fratre magis dubito glorier, an ne viro.
Si genus aspicitur, Saturnum prima parentē
Feci, Saturni sors ego prima fui.
A patre dicta meo quōdā Saturnia Roma ē,
Hęc illi a cęlo proxima terra fuit.
Si torus in pretio est, dicor matrona Tonātis,
Iunctaq; Tarpeio sunt mea templa Ioui.
An potuit Maio pellex dare nomina mensi?
Hic honor in nobis inuidiosus erit?
Cur igitur regina vocor, princepsq; Dearum.
Aurea cur dextrę sceptra dedere meę?
An facient mensem luces, Lucinaq; ab illis
Dicar, et a nullo nomina mense traham?
Tum me poeniteat posuisse fideliter iras
In genus Electrę, Dardaniamq; domum.
Causa duplex irę, rapto Ganymede dolebam,
Forma quoq; Ideo iudice victa mea est.
Poeniteat q̄ non foui Carthaginis arces;
Cum mea sint illo currus ⁊ arma loco.

Varia ē opinio vñ dicat mensis Iunius

Nāq; ait o na. Iuno poetā cōfirmat, q̄ cū festa et sacra scribat, liceat illi coram videre numina. Deinde plu⸗ribus rōnibus arguit mēsem a suo noie Iu⸗niū nūcupatū. Nāq; ait o na cō. Ro. an o Nasō q scribis annuȝ a Ro. prius cōstitutū, a Numa emēdatū, a cęsaribus incertiores ordinē redactū. Anse re. ma. p exiguos mo dos, q ausus es Elegis versibus scribere festa et sacras cerimonias, et ortū, occasumq; si⸗gnorūȝ. Fecisti tibi ius, ptātem. Vidēdi cę. nu. cęlites Deos. Cū pla. cō. fe. nu. tuis, cū voluisti festoꝝ rō⸗nem tuo versu cane⸗re. Tñ ne igno. et tra. er. vul. vt p cōper⸗to hēas, nec cū erranti vulgo verseris. Iuni⸗us hēt no. a nro no. sacer. hic mensis mihi a Iunōe Iunonius ē appellatus, et hāc ppositiōes pluribus rō⸗nibus cōfirmat. Primū ex eo arguit, q̄ soror, et cō⸗iux Iouis. Est ali. alicuius momēti est. Nupsisse Io. esse Iouis cōiugē. Iouis esse so. nā ex ijsdē parē⸗tibus nata. Dubito an glorier magis frē, an glo⸗rier magis viro, sum ego qdem ambigua, q̄ mihi magis gloriosuȝ existimē esse illū fratrē, aut eē viꝝ.

Si ge. aspi. deinde arguit a genere, q̄ Saturno ge⸗nita, primaq; illi proles fuerit, q ea loca tenuit, vbi Roma condita est, q̄si iure generis, et iure loci sibi mēsis honor debeat. Si aspi. ge. q̄si si rō generis est habēda. Ego pri. se. Sa. pa. prima ego ex illo genita sum. Veꝝ, vt in. iiij. lib. diximus, Iuppiter et Iuno si⸗mul nati sunt. Ego fui pri. pars, prima stirps, hō ē prima ples Saturni. Roma quon. est. di. Sa. a pa. meo, nā erat vrbs Satunia ī eo colle vbi postea fuit arx Romana. Hęc terra fuit illi pxima a cęlo, nā post relictū cęlū hāc ille terrā incoluit. Si to. in p̄. rursus a cōiugio Iouis et a iure loci, q̄ tēplū ī arce hēat illi iūctū. Si in p̄tio ē torus, quasi si cōiugalis thalamus dabit aliqd auctoritatis. Dicor ma. Ro. Iouis cōiux. De matrōa in. ij. diximus. Et mea tē. sunt iū. Ioui. Tar. Capitolino. in arce. n. tria erāt tē⸗pla simul iūcta, Iouis, Iunonis, et Mineruę. Medio loco erat illud Iouis. An po. Ma. arguit a minori

ad maius, q̄ si pellice Maia Maius mēsis fuerit nū⸗cupatus, cur ab ipsa q̄ regina ē mēsis denoiari nō d[e]at? An, po. pel. Maia q̄ Ioui succubuit, et ex eo si⸗pro Mer. pepit. Dare nomē, Maio, de quo supiore li. dcm̄. de pellice in iij. diximus. Erit ī no iui. hic ho. erūt q inideāt nobis hūc honorē mēsis. in dsus hmōi noia in vtrāq; signi. poni ōndit Gelli us, vt inidiosus q ini⸗det, et cui inuidet.

Quare Iunius non de⸗bet dici a Iunōe

Cur igit regina vo⸗cor et princeps Deoꝝ q̄si d. Frustra dicer eē Deoꝝ regina si mor⸗tales honorem huius mihi mēsę iniderent. Cur dede. au. sce. dex. meę, q̄si cur dederi mi hi regię maiestatis i⸗signia. sitachyꝫ. n. eius cū sceptro figuratur.

ANT. FAN.

L V C Inaq; ab illis Dicar, si sum inqt Lu cina a lucibus dicta, qbus mēses implent, cur a nullo mēsium cōseq debui nomē, et decus. De Lucię noie satis dcm̄ ē. Hāc pari⸗turę inocabāt, q̄s con stat cōpressione spūs adiuuari. A nul. no. mē. tra. nomē ē iterdū glorię vt hō loco. Iteȝ illo, Mestum mittit Onytē Nomē Echioniū. Alij figuratę dcm̄ volūt, q̄ nullus mēsis trahet a me noia. In ge. Ele. ī Roma⸗nos, q a Troiāis descēdūt, quoꝝ auctor ē Darda. Ele ctrę filius. Hos fouere coepit Iuno ira deposita in .ij. bello Punico. Vñ illud est Vir. in pri. Æne. Quin aspera Iuno q̄ mare nūc, terrasq; metu, cęlūq; fati⸗gat cōsilia in melius referet, mecūq; fouebit Roma nos reꝝ dños, gentēq; togatā. Multis sane rōnibus Iuno supra ōndit debuisse a se Iuniuȝ noiari. Hic arguit a merito qd in Romāos collatū ē ira depo⸗sita, quā accēderat causę nō leues. Cā du. irę, Gany medes raptus, iud. ciū Paridis, sed addit tertia, quod Troiani a Dardano originē ducūt Electrę pellicis filio. Currus et ar. Vir. Hic illius arma, hic currus fuit. Spartē, Argosq;, measq; Mycenas, inter vrbes Peloponesi Argos et Spta gloria pcelluerūt, sed non ignobiles fuerūt Mycenę, apud q̄s Iuno colebat in ęde magnifica, q̄ Arginis et Myceneis cōis fuit, vbi Polycleti simulachra fuerūt artis laude oium pstā⸗tissima. Vñ Iuno suas Mycenas vocat hō loco. Silli⸗us in pri. Punicoꝝ, Hic Iuno ante Argos (sic credi dit alta vetustas) Ante Agamēnoniā gratissima te⸗cta Mycenē Optauit pfugis ęternā cōdere gentem.

Causas hic ad⸗uerte q̄re Iuno erat ira⸗ta Ro manis Mycenę Iunonis ędes

Latio sup. Sa. scripserūt qdam hac ętate Samothra ciam esse Iunonis Samō, sed alta ē Iunōis Samos in Asia (teste Ser.) vbi Iuno nata credit. Cephalēia

Samos

quoq; (vt auctor est Strab.) Samos olim dictũ est, q̃ cum esset tetrapolis.i.quatuor cõtinens vrbes, ex ijs vnã habuit, q̃ et Samos vocata est et Stame. Sed ne.poe.qa h̃ honor mihi ereptus nõ ẽ alij ſup dati.

PAV. MAR.

A N ſa.mẽ.v.arguit a iure officij q̃ lucibus pſit, vnde Lucina dicta est, et luces mẽſem cõficiant, ſic

tam eſſe conſtat, cui Sthenelus ſucceſſit in regno. Perſeo vt refert Strabo

His vrbibus Iuno ſumma religione colebat. Argos a Mycenis diſtat ſex. M.P. et in medio ſpacio erat templũ Iunonis, quod ambabus vrbibus erat cõmune, de quo alias diximus. Et ue.Sa. de Samo Ionita intelligit, quę inſula eſt in mari Icario, vbi nata putatur Iuno.

Poeniteat Sparten, Argosq;, measq; Mycenas,
Et veterem Latio ſuppoſuiſſe Samon.
Adde ſenem Tatium, Iunonicolasq; Phaliſcos,
Quos ego Romanis ſuccubuiſſe tuli.
Sed neq; poeniteat, nec gẽs mihi charior vlla ẽ
Hic color, hic teneo cum Ione templa meo.
Ipſe mihi Mauors commendo moenia dixit.
Hęc tibi, tu pollens vrbe nepotis eris.
Dicta fides ſequitur, centũ celebramur ĩ aris,
Nec lenior quouis eſt mihi menſis honor.
Nec tamẽ hũc nobis tantũmõ preſtat honorẽ,
Roma, ſuburbani dant mihi munus idẽ.
Inſpice quos habeat nemoralis Aricia Faſtos,
Et populus Laurens, Lanuiniumq; meum,
Eſt illic menſis Iunonius, aſpice Tybur,
Et Pręneſtinę moenia ſacra Deę.

ppter luces mẽſem ſibi quoq; deberi. An luces facient mẽſem, cum mẽſis ex lucibus hoc eſt ex diebus conſtet. Et ab illis, lucibus ſcʒ. Dicar ego Lucina, et alio loco putat Lucinam a luco dictã in.ij.enim ingt Gratia lucinę dedit hęc tibi noia lucus. Verũ illud ſubdit, Aut qa principiũ tu Dea lucis habes. Sed eo in loco de Lucina diſſeruimus. Et, tra.no. a nul. men. quaſi et nullius menſis aſſeqr honorẽ, nã nomen p honore ponitur. Vir. Iacet et ſine noie corpus, aut p hyppalagẽ intelligas. et a me nullus mẽſis denominetur. Tũ poe. ſexto arguit a meritis, licet figurate a cõtrario loquat, ſed illud oñdit ſe remiſiſſe omne odium in Troianos, cũ iuſta eſſet irę cã, quodq; oĩa loca in qbus prius colebat Ro.imperio ſuppoſuerit. Tuʒ, ſi hic honor eſſet inuidioſus. Poeniteat ſuppoſuiſſe me iras fideliter, doleã ego depoſuiſſe omne odium et omnẽ irã, licet hęc duo inter ſe differãt. nam (vt ſtoici dicunt) odium ẽ cupiditas, quã male cupiã optamus cũ pfectu aliquo et incremẽto. Ira vero ẽ libido puniendi eius, q lęſiſſe videatur iniuria. Fideliter ideo dixit, qa ille deponere irã fideliter dr̃, q nihil odij, aut maliuolẽtię ſeruat in pectore. In ge. Ele. in Troianos, q ab Electra matre Dardani pgeniti ſunt. Et in do. Dar. in familiã Dardani. Cã

De ira Iunonis

du. irę, duplici cã illis irata erã. Dolebã m. Ga. qd rapuerat Iuppiter ad mẽſę miniſteriũ Trois filiuʒ. de quo in fine ſuperioris lib. Forma quoq; mea eſt vi. Ideo in. Paridis iudicio a Venere ego victa ſum, cũ de pſtantia formę cõtenderimus. Poeniteat quod non ſo. car. ar. doleã ego nõ perſtitiſſe in snia. vt Carthaginẽſes magis q̃ Romanos ſouerẽ. cum mea ar. et cur. ſint il. lo. vti et Vir. dixit, Hic illius arma, hic currus fuit. Honoratus ideo arma dici oſtẽdit, qa inſtructam armis Iunonẽ in alio loco Vir. teſtat. Ferro accincta vocat. Currus, aut vere currũ, quo ſecundũ Home. in cęlo vtitur, aut tenſam ſignificat, qua Deorũ ſimulachra portãtur.

Poeniteat ſup. la. hoc eſt Ro. imperio. Sparten, q̃ et Lacedęmõ, vt alias dictũ, Et Argos, de Acchaico intelligit. Et Mycenas, has ſuo tempore extinctas iacuiſſe Stra. refert. Quã vrbem a Perſeo condi

Argos ci nitas cõ dita a

Adde. ſe. Ta. regem Sabinorũ, quaſi adde Sabinos oẽs, q me pie colebant, pptera qd Lacedęmonijs inſtitutis erant imbuti. Quos, oẽs populos. Ego tuli ſuccubuiſſe Romanis, paſſa ego ſuʒ, vt oẽs illi populi, q ſub tutela mei numinis eſſent, Romanis ſuccũberent. Poeniteat ergo feciſſe, hęc ſi mẽſis honor mihi denegatur. immo inquit. Sed neq; poeniteat, nõ doleam ea feciſſe. Nec vlla gens ẽ mihi charior, q̃ ſit Roma.po. Hic, in vrbe Roma. Color ego, quia Romani mihi ſacrificant et celebrant mea feſta, et omni veneratione pſequuntur. Hic, in vrbe Roma. Teneo cum Ione meo, vt iam diximus, quia templa iuncta habent. Ipſe mihi Mauors, ſeptimo arguit a iure tutelę, quoniam Mars filius eam vrbem maternę fidei cõmendarit. Ipſe Mauors, Mauors magna vortens. Dixit mi. con. tibi hęc moe. hanc vrbem a filio meo cõditam.

Iuno habet templum iũctũ cum templo Martis

VRBE nepotis, Romuli, cuius pater et Mars Iunonis filius, vnde illud eſt infra, Noſtri Roma nepotis erat. Suburbani, Ariciam, Laurentum, Tybur, Lãnuuium, ac Preneſtę ſignificat, q̃ oppida eſſe paruã ab vrbe diſtantia nemo ignorat. Sane qdam nõ recte legunt Lanuiniũ p Lanuuio, cuius oppidi Latinorũ Diomedes cõditor fuiſſe dr̃, quia in Lanuuio corripitur tertia a fine. Hor. Rana decurrẽs lupa Lãnuuino. Pręneſtinę Deę, Fortũę, Lucanus, Vidit Fortuna colonos Pręneſtina ſuos cunctos ſimul enſe receptos. Habuit Pręneſte Fortunę templum illuſtre, vbi certa (vt Stra. inquit) oracula edebantur. Ea ciuitas grȩca eſſe dicitur, et quondam Polyſtephanium.i. multarum coronarum appellata, quam Seruius Pręneſte ab arboribus ilicibus ibi abundantibus dictam exiſtimat, licet Feſtus appellatam velit q̃ locus, quo condita eſt montibus pſtet. Idem ait Ceculum putari eius oppidi conditorem, vnde orti Cecilij creduntur, quorum familia Romę ad modum nobilis fuit. Herculis vxor, Hebe. Iuuenalis, Nec puer. Iliades, formoſa nec Herculis vxor Ad cyathos. Hanc Iunonis filiam ſine patre ferunt Herculi nupſiſſe poſt eius deificationeʒ. Seneca in Octaniam, Deus Alcides poſſidet Heben, ſua

ANT. FAN.

Lãnuuiũ Pręneſtinę Deę Fortunę templuʒ Pręneſtę

Hebe Iunonis filia

Iunonale leges tempus, nec Romulus illos
Condidit, at nostri Roma nepotis erat.
Finierat Iuno, respeximus Herculis vxor
Stabat, & in vultu signa dolentis erant.
Non ego si toto mater me decedere celo
Iusserit, inuita matre morabor ait.
Nunc quoq; non luctor de noīe tēporis huius,
Blandior, & partes pene rogantis ago.
Remq; mei iuris mallem tenuisse precando,
Et fateas cause forsitan ipse mee.
Aurea possedit socio Capitolia templo
Mater, & vt debet, cū Ioue summa tenet.
Ad decus oē mihi contingit origine mensis,
Vnicus est, de quo sollicitamur, honor.
Quid graue, si titulū mēsis Romane dedisti
Herculis vxori, posteritasq; memor?

trix Iunonis, iam timet iras, cuius gener est, qui fuit hostis. Hec cum sit Dea iuuentę, vult a Iuniorībus Iunium sumpsisse vocabulum. Sed audito re iam persuaso ita exordit per insinuationem, vt cū matri cedere videat, eo tendat oratio, vt honorem huius mensis sibi vendicet. Partes pene rogantis ago, si qd ingt a mr̄e habitura sum nō luctando id consequi volo, sed blandiendo ac p̄cando. Cęterū rem ipsam sui iuris eē subiungit. Aurea possedit, ꝯuenit mihi hoc cum matre vxorem eam esse ad sororem Iouis, et Capitoliū tenere cum Ioue. Illud aūt non ꝯuenit mēsis decus ei ꝯtigisse.

Partes rogātis

Sollicitamur, angimur ac moleste ferimus, qḋ nostrum est nobis eripi.

PAV. MAR.

TV Eris pollēs, effulgens, et in maxima veneratione et celebritate. Vrbe nepotis, Romuli nepotis cui cum filius meus sit. Fides sequit̄ dicta, factum est quod Mars ipse p̄misit. Celebramur in centū aris. q. d. in centum vrbis locis sunt arę mihi dedicatę, et in oībus mihi sacrificat̄. Nec ho. mē. ē mi. le. quouis honore, sed grauior. Hoc dicit magnū q̄dem est celebrari in tot aris, sed non pluris id facio, q̄ honorē mensis, Nec tn̄ hunc, octauo et vltimo arguit rursus a maiore ad maius, sed dissimili a supiore. Suburbani habent mensem a meo noīe nuncupatum, putas ergo tu non habuisse Romā, q̄ erat mei nepotis, imo habuit, et hic mensis a me Iunius denoiat̄. Nec tn̄ Roma tātummodo p̄stat nobis hunc honorem non sola ē Roma, quę mensis honorem mihi tribuat. Suburbani, qui sub vrbe sunt, qui sunt ī oppidis agri Romani. Dant mihi idem munus, honorem mensis. Inspice, perlege tu. Fastos, Fastoꝝ libros.

Quos hēat Aricia nemoralis, a nemore Cynthię, sed de Aricia et mysterijs eius loci diximus in. iij.

Et quos se. ha. po. Laurens, a Laurento oppido, vbi fuit Latini regia. Et quos Fastos habeat Lauinium meum, vbi et ędes est Iunonis, cuius meminit Varro, Oppidum in Latio antiquo ad dexteram vię Appię. Alij legunt Lauinium. Mēsis Iunonius, iam Iunone denoiatus. Est illic, in oībus his locis. Aspice Tybur, diximus in. iij. d Tybure. Et moe. sa. Deę Prene. Pręneste oppidū vbi et templum Fortunę, et inde sortes dictę Pręnestinę, et ędes Iunonis. Tu leges, etiam in his oppidis. Tempus Iunonale, mensem Iunoniū. Nec Romu condidit illos, populos, quasi in his oppidis habeo mensē, quę a Romu. condita nō sunt,

Fortunę tēplū Pręneste fuit

multo magis debet esse mihi in vrbe mei nepotis, ideo inquit. At Roma erat nostri nepotis, nā a nostro nepote condita. Finierat Iuno, iam desierat loqui. Respeximus, reflexímus ab alia parte aciem. Vxor Herculis, Hebe Iunonis filia Herculi nupta. Stabat et signa dolentis erant ī vultu, dolorem illa vultu indicabat. Non ego si toto, Hebe duplici rōne honorē huius mensis sibi vendicare ꝯtendit, prima ratio a cōiuge sumitur, q̄ Hercules benemeritus sit de ea regione vbi post condita est Roma, q̄ eam Caci latrocinijs expurgarit. Secunda ratio a distributo per Romu. populo in seniores et iuniores, q̄ a iuuenibus Iunium nuncupauit, Ipsa Hebe cum in perpetua iuuenta sit, iuuenū cām tuetur ē sibi assignat, sed vtit̄ īsinuatione cum captatiōe beneuolentię a matre, q̄ non vt illi aduersa sit, imo et sibi cedit, sed vt blandiat̄ et p̄cibus agat. Deinde ad cām veniens sibi honorem mensis attribuit. Si mater dixerit me cedere to. ce. si iusserit Iuno me abscedere a cęlo, et inter cęlites magis nō esse. Non mo. ma. inuita, quasi nollem esse ī cęlo matre mea repugnante. Nunc quoq; nō luctor de noīe huius temporis, non ego ꝯtendo Iunij de mensis honore, nec a quo noīe fuerit appellatus. Blandior et pe. quasi. Amo par. ro. hoc ingt non agā de iure, aut multis rōnibus, q̄re hic mensis meus esse dēat, sed blāditijs et p̄cibus ago.

Hercules bn̄meritus est de Romāis pp mortē Caci

Mallem te. pre. rē mei iu. insinuatione cāz iustā ońdit, qḋ mei iuris est potius vellem tenuisse p̄cibus q̄ vlla ꝯtentione. Et tu ip. poeta. Forsitā fa. cāę meę, dices cām meā esse iustiorē. Mater, Iūo.

Possedit au. Capitolia, nā in Capitolio dauratū est illi tēplū, vt in pri. li. diximus, q̄d ī Capitolio p̄spiciebat̄ aureū et gēmeū erat. Tēplo so. nā cū Ioue iuncto. Et vt de. te. sum. hoc est arcē Capitolinā. Cū Io. vbi vtriusq; numinis tēplum est. At oē de oē ornamentū. Cōtingit mi. ori. mē. a cā ē appellatiōe huius mēsis Iunij. Vnicus honor est de quo sollicitemur, quasi non sunt mihi in vrbe Roma tēpla, nō sacrificia fiunt, h̄ vnico honore decoramur, et h̄ vnicus est q̄ sollicitā, et anxiā reddit.

ANT. FAN.

QVID gra. deest v̄bū, et est sensus, Cur molestum cupiā fuerit si Romāi mēores bn̄ficioꝝ, q̄ ab Hercule meo ī eos collata sunt, h̄ titulo et honore me vxorē Herculis decorarint? Flāmis et do. pa. aut bis idē dic̄, aut post factā mētionē flāmaꝝ fumū accipimus, vt Glomeratq; sub ātro Fumiferā noctē cō

Hęc quoq; terra aliqd debet mihi noiẽ magni
Coniugis,huc captas appulit ille boues.
Hic male defensus flammis & dote paterna
Cacus Auentinam sanguine tinxit humũ.
Ad propiora vocor,populum digessit ab ãnis
Romulus,in partes distribuitq; duas.
Hęc dare consilium,pugnare paratior illa est,
Hęc ętas bellum suadeat,illa gerat.
Sic statuit,mensesq; nota secreuit eadem,
Iunius est iuuenum, qui fuit ante,senum.
Dixit,& in litem studio certaminis issent,
Atq; ira pietas dissimulata foret.
Venit Apollinea longas Concordia lauro
Nexa comas placidi numen,opusq; ducis.
Hęc vbi narrauit Tatium, fortẽq; Quirinuz,
Binaq; cum populis regna coisse suis.
Et Lare cõmuni soceros, generosq; receptos,
His nomen iunctis Vnius inquit habet.
Dicta triplex causa est,at vos ignoscite Diuę,
Res est arbitrio non dirimenda meo.

mixtis igne tenebris. Ad ppiora vocor, compa/
ratiuum est a ppe.Vnde penultima syllaba r. iraz
non recipit,nam ab eo quod est pprius ppriores
vel ppriora dicere non possumus. In partes du/
as,iuniores ac seniores,vt supra dictum est. Qui
fuit ante,Maius qui antecessit a maioribus.i.a se/
nioribus nominatus
est. Dissimulata,c ę/
lata,quia ira cęlasset
pietatem,nisi Concor
dia superueniens se/
dasset vtriusq; impe/
tum exurgentem.

Cõcordia nexa crines lauro

Concordia lauro
Nexa comas,hęc dea
neq; a Iunone,neque
a Iuuenta,siue a iu/
nioribus,sed a iũctis
Sabinis ac Romanis
vult Iunio datum eẽ
vocabulum.Corona/
tam autez lauro cõ/
cordiam dicit, pp/ter
id quod sequit. Pla
cidi nomen opusq;
ducis,solet enim ar/
tificium,vt dr,artifi/
cem sapere. Ipse autẽ
Augustus auctor pa
cis,atq; concordię,si/
mulachrum habuit
cum Apollinis isigni
bus.Vnde a Vir.Apol
lo dr,vt Tuus iaz re/
gnat Apollo. Bina

Iuno Hebe et Cõcordia

regna,Tatij et Romuli,necnõ Sabinos et Roma/
nos. Vos ignoscite Diuę, Iuno, Hebe,et Concor/
dia. Perierunt iudice formę Pergama, indiciuz
Paridis,qui Iunone et Pallade Venerem pulchrio
rem dicitur indicasse,ita irritauit Deas, quę Vene
ri posthabitę sunt,vt earum opera credantur Per/
gama perijsse. Prima dies tibi Carna datur, ca

De Carna Dea cardinis quę multos Deos fefellit, sz Ianũ nõ potuit fallere

len.Iunias,quas vulgo fabarias appellabãt, adul/
tis fabis hoc mense diuinis rebus solutis adhiberi
Carnę Deę cardinis sacrauit antiquitas, cui Bru/
tus(vt diximus)voti reus primo huius mensis die
in Cęlio monte sacrum fecit. Putabatur enim hęc
Dea non solum cardini, qui(vt quibusdaz placet)
apotis cardias.i.a corde nomen accepit,sed huma
nis pesse vitalibus,vt Macro.tradit Vnde ab ea pe
tebant vt corda,iecinora, et quę intrinsecus sunt
viscera salua conseruaret, cui pulte fabacia et lar/
do rem diuinam faciebant, quod vires corporis
his rebus maxime roborent.Et Brutus templũ sa/
crauit,q cordis bñficio,cuius dissimulatione ido/
neus habebat,statum publicum emendasset. Oui.
Nympham fuisse fabulat,quę amantes fallere cõ/
sueuit,eamq; a Iano cõpressam qui falli nõ potu
it,pro mercede cubitus habuisse ptãtem aperien/
di clausa,et aperta claudendi, atq; insuper virgaz
Ianalem,qua striges a foribus pellerentur.

PAV. MAR.

QVID Grauetcur est alicui molestũ,aut qd ma/
gni momenti ẽ?Si tuu Romane et posteritas me/
mor, quę memoria tenuisti bñficia a viro meo
collata. Dedisti titulum mensis vxori Herculis,
ornasti me honore mensis, q Herculi nupta suz.
Hęc quoq; terra,hęc regio vbi Roma est. Debet
aliqd mihi noie ma/
gni cõiugis, ob Hercu
lis viri nri beneficia
huic regioni collata,
debet hęc mihi terra
ratione ipsius coniu
gis. Ille, Hercules.
Appulit captas bo/
ues,quas ex Hispania
abduxerat. Hic, in
hac terra.Cacus,q eaz
latrocinijs,et cędibus
assiduis vrgebat.
Male defensus flam/
mis,quas euomebat,
vt in pri. dix imus.
Atq; arte prĩna,qm
Vulcani. f. Tinxit,
infecit. Sanguine,
suo. Auentinã hu/
mum, nam erat in
spelũca montis Auẽ/
tini,vbi ab Hercule i/
teremptus est. Ad p
piora vo.quasi venio
nunc ad ea quę ma/
gis ppria sunt et nri
iuris. Romulus di/
gessit populum ab

Cacus habebat speluncam in mõte auẽtino

an.diuisit multitudinem ab ętate inter seniores et
iuniores. Et di.in duas partes,senatum et plebe
ios,seu senectutẽ et iuuentutẽ. Hęc pars, senio/rũ.
Paratior da.csi.pp prudentiam, q in iuuene eẽ
non põt,nã(vt Arist.in Ethi.oñdit)prudẽtiã efficit
expiẽtia rez expientiam tpis longitudo,quę in iu
uene non est,sic nec ipsa prudentia. Illa,iuuen.
tus. Paratior pugna.pp vires,et iuuenile robur.
Hec ętas,senilis. Suadeat bel. csilio et rõnibus.
Illa,iuuenilis. Gerat bella,re ipsa et pprijs viri
bus. Sic statuit,Ro. ipse. Et se.men. distribuit.
Eadem nota,eodem titulo et appellatione. Iu
nius est,iuuenum,nam a iunioribus Iunius di/
ctus. Qui fuit ante mensis,qui antecessit. Est se
num,nam a senioribus,hoc est a Maioribus Ma
ius denoiatus. Dixit, Hebe. Et issent in litem,
Iuno et filia ctendissent de honore mensis. Stu
dio cer.ctentionis. Atq; pie.filię i mrẽz et amor
mris in filiã. Esset dissi.occultata. Ira, qr ctẽ/
tione vtraq; iãira pcita erat. Venit Apollinea,cer
tantibus his de noie mensis venit Cõcordia,ẽ ali
am cãm nois attulit a Concordia Romanoꝝ et
Sabinoꝝ,mensem hunc Viuũ appellatum esse Iu
nium. Venit Cõ.ne.lon.co.hñs longos crines ne
xos,hoc est coronatos. Lauro apolli. q apollini
sacra. Numen et opus du.pla.benigni,quasi quę

Anus in iuniores ẽ seniores diuisus a senatu

Cõcordia ideo dr Tiberio dilecta q ei tẽplũ dicauit

ſcipue a Tiberio colit.et cui templuz dedicauit,vt Trã.inqt,et nos retulimus in pri.lib.Ducē.n.illum appellat.vt in primo,Auſpicijs dux venerãde tuis. et in Triſtibus,Auſoniūq; ducē. Hec,concordia. Vbi narrauit Tatiū et fortē Quirinū,poſtq̄ expoſu it bella Tatij regis Sabinoꝝ in Romu. geſta,et ini/ta poſtea foedera. Et bina regna, Sabinuz et Romanū. Coiſſe, in vnū collectum eſſe cum ſuis populis. Nã facta ē vtriſq; populis vrbs cōis,vt in iij.di/ximus. Et ſoceros et generos,Romanos et Sabinos. Receptos la re cōi, nã i cōi vrbe. Inqt,illa vbi hec dixit ait. His iunctis,a cō/iunctione et vnione hoꝝ populoꝝ. Vni/us habet nomē mēſis Vnius vocatus ē. Tri plex cauſa dicta eſt,re lata eſt iã triplex ori/go menſis a Iunone, Hebe concordia. At vos Diuę ignoſcite,da te veniã,ſi nullam ꝑ/bauero sniam. Res nō ē dirimēda meo arbitrio,non eſt mei iudicij dirimere vras cōtentionē. Ite pares a me,pari modo oēs laudatę. Pergama, Troiana moenia.

VNDE,a quo.vt Genus vnde Latinū. Lucus He/lerni,ſic dictū.vt Hinc tñ ille vrbē Patani. Huic lu/co religionē adiungit more Virgilij.vt Pōtifices il/luc nunc quoq; ſacra ferūt. Cranē dixere priores, deeſt quã.vt Vrbs ãtiqua fuit Tyrij tenuere coloni. Eſt autez grãmi linea.Vnde illud ſubijcit,Nodoſaſq; caua tēdere valle pla/gas. Nō habuit pha/retraz,videri poterat Diana ſi pharetrã ha buiſſet. Dixiſſet amã tia verba, deeſt ſi.vt In cęlū iuſſeris ibit. Nullo ē inueniēda lo/co,alludit ad tenuita tem lineę,cuius nulla ē latitudo atq; ꝓfun ditas.Plinius tenuem funē lineam vocat.

ANT. FAN.

Grãmen

Tenuem funē line am dici

Ite pares a me,perierunt iudice formę
  Pergama,plus lędunt,q̄ iuuat vna,duę.
Prima dies tibi Carna datur,Dea cardinis hęc ē
  Numine clauſa aperit,claudit aperta ſuo.
Vnde datas habeat vires obſcurior ęuo
  Fama,ſed e noſtro carmine certus eris.
Adiacet antiquus Tyberino lucus Helerni,
  Pontifices illuc nunc quoq; ſacra ferunt.
Inde ſata eſt Nymphe(Cranē dixere priores)
  Nequicq̄ multis ſępe petita procis.
Rura ſequi,iaculiſq; feras agitare ſolebat,
  Nodoſaſq; caua tendere valle plagas.
Nō habuit pharethram,Phoebi tamē eē ſororē
  Credebant,nec erat Phoebe pudenda tibi.
Huic aliquis iuuenum dixiſſet amantia verba,
  Reddebat tales protinus illa ſonos.
Hęc loca lucis habēt nimis,et cū luce pudoris,
  Si ſecreta magis ducis in antra,ſequar.
Credulus ante ſubit,frutices hęc nacta reſiſtit,
  Et latet,et nullo eſt inuenienda loco.
Viderat hanc Ianus,viſęq; cupidine captus
  Ad duram verbis mollibus vſus erat.

Stulta,videt Ianus, poetę verba ad nym/pham ſperantez falli poſſe bicipitem Deū. VNDE,a quo. Ha beat datas vires,quia Carnę dederit vim ꝟ/tendi cardinis,et clau dendi,et aperiendi. Sed eris certus e no/ſtro carmine,ego te meis verſibus certiorē reddã. Lucus antiq Helerni,Helernã et lo cum vocant,et loci Geniuz,inde et lucus Helerni dicebatur. Adiacet Tyberino flu uio,nam ꝑpe Tyberim eſt ipſe lucus, Pontifices nūc quoq;,etiam hoc tempore. Ferunt ſacra illuc, ad eum lucū,nã eunt illuc ſacrificatum. Inde,ab Helerno. Eſt ſata nymphe,nata Carna. Priores, antiqui,aut maiores noſtri. Dixere Cranē,prius enim Crane,deinde Carna appellata. Nequicquã, fruſtra. Sępe petita multis procis,cū multi eſſent proci,qui eam et optarent et peterent in cōiugem omnes repellebat. Solebat illa ſequi rura,nō enim vrbes incolebat,ſed modo rura, modo montes,et nemora perrabat. Et agita. feras iaculis,vt Dea ve natrix feras inſequebatur. Et ſolebat tendere pla/gas nodoſas,nodis ꝯtexta retia.Plaga enim et vul nus ſignificat,et ſpatium immenſum,et retia. Sed pro vulnere primam producit,in cęteris corripit. Valle caua,in concauitate vallium. Nō habuit pharetram,quēadmodum Diana. Tamē credebãt eſſe ſororem Phoebi,credebant Dianam eſſe. Nec erat o Phoebi pudenda tibi,quaſi nō potuiſſes eru beſcere ea ſorore,tum ꝑſtantia formę, tum etiam ſpectatis moribus. Aliquis iuuenum dixiſſet amã tia verba,ſi quis iuuenis captus illius forma ama torijs verbis eam eſſet aggreſſa. Illa,Crane. Pro tinus,ſtatim. Reddebat tales ſonos,ita reſpōdebat.

PAV. MAR.

Quare nō feren dum iu/diciū cō/tra ma/gnos vi/ros

Perierūt iudice formę,perijt Troia ob iudiciū Pari/dis,q͡a Venerē formoſiorē dixit,et illi pomū adiu dicauit. Ero igitur cautus illius exemplo,q͡a non dicam alicuius veſtrū cauſam inſtiorē. Duę plus lędunt q̄ vna iuuat,veluti plus potuere Troianos lędere Iuno et Pallas, q̄ iuuare potuerit Venus.

Carna ē Dea quę habet of ficiū ape riendi et claudēdi alig eam Cranem appellãt

Prima dies tibi Carna,aggredit nunc feſtoꝝ ratio nem,et calen.Iunijs feſtū eſſe Carnę Deę inqt.Sacrū enim illi in Cęlio mōte calen. Iunijs Iunius Bru/tus voti reus fecit, ſed de hac Dea diximus paulo ſuperius in principio huius lib.quę a Theod. refe/runtur. At poeta Carnã quaſi cardinã dicit,q; car/dinibus pręſit,et fuiſſe nymphã quãdã, quę Crane appellata ſit,et Iano placuerit,et ab eo ius cardinū habuiſſe,etiã et aliud munus,vt noxas ſtriges e fo/ribus abigat. O Carna prima dies mēſis datur ti/bi,nã in ea feſtum tuum celebratur,et tibi ſacrifica tur. Hęc,Carna. Eſt Dea cardinis q; pręeſt cardini bus ianuaꝝ. Aperit ſuo numine clauſa,et claudit aperta,qđ quidē officiū eſt Iani, vt in pri. Omnia ſunt noſtra clauſa patētq; manu. Sic et Carna fa/cit,vt clauſa pateãt,et patētia claudant. Fama eſt obſcurior ęuo,quaſi vetuſtate certior fama nō ha/betur,nam eſt paulo occultior.

Amātes credulū

Lux affert pudorem

Hęc loca lucis hn̄t, despiciebat amātes illa hoc dolo, annuebat votis, dūmodo in loca secretiora duceretur. Credulus amās antecedebat, illa inter frutices delitebat. Cūq; hoc pacto Ianum vellet deludere nō potuit, q̄m ille videt etiā quę a tergo sunt. Hęc loca, vbi nunc sumus. Habent nimis lucis, sunt nimis aperta, ita vt a multis videri possimus. Et cū luce. habent etiam nimis pudoris, ergo pudor vetat hic coire. Si du. in an. ma. sec. q̄ sint semotiora, et occultiora. Sequar, te si antelueris. Credulus, amās. subit ante, pcedit illam. Hęc, Cranę. Nacta, inueniens frutices resistit, et non sequitur. Et latet, inter fruteta. Et nullo loco est inuenienda, non poterat postea reperiri ab amante deluso. Alij legunt, nullo modo. Ianus viderat hanc, Cranes. Et captus cupidine visę, amore ipsius nymphę, quam viderat. Erat vsus verbis mollibus, blando et dulci sermone. Ad duram, ad illam inexorabilem. Nympha in. quęri antrū remotius, antra secretiora et occultiora. De more, de consuetudine, nam vt alijs amātibus dicere solebat, ita et Iano dixit. Vtq; comes sequitur, antecedentem Ianum sequębatur veluti eū comitatura. Et deest. du. reliquit Ianū, volebat enim inter fructices delitere. Stulta, tu qdem Crane putas ne Ianū decipere. Videt Ianus q̄ gerant, fiant. Post sua terga, q̄m biceps est, videt anteriora et posteriora, vt i primo, Sitq; qđ a tergo, sitq; qđ ante vides. Nil agis, hoc dolo. Ille, Ianus. Respicit tu. la. videt quo in loco delites. En dixit nil agis, nō me decipies. Nā occupat te amplexu latentē sub rupe, inuenit et tenet te comprehēsam in complexu, cum sub rupe lateres. Nā interdū occupare est inuenire tenere. Plau. in Trinummo, Familiā optimam occupauit. Vir. Occupat Æneas aditus custode sepulto. Mar. Tul. in Philippi. Agri Lucani possessionē occupauit. Et potitus te ait esto, sit tibi. Ius cardinis, et in primo, Et ius vertēdi cardinis oē meū. Nūc illud ius Cranę dat. Pro nostro cōcubitu, quia simul coiuimus hēas id in mercedē violatę pudicitię. Habe hoc p̄tium, hoc p̄mium. Positę virginitatis, quā ego violaui.

Nympha iubet quęri de more remotius antrū,
Vtq; comes sequitur, destituitq; ducē.
Stulta (videt Ianus quę post sua terga gerāt)
Nil agis, et latebras respicit ille tuas.
Nil agis en dixit, nam te sub rupe latentem
Occupat amplexu, teq; potitus ait,
Ius pro concubitu nostro tibi cardinis esto,
Hoc pretium positę virginitate habe.
Sic fatus spinam, qua Striges pellere posset
A foribus noxas, hęc erat alba, dedit.
Sunt auidę volucres, non quę Phineia mensis
Guttura frandabant, sed genus inde trahūt.
Grande caput, stātes oculi, rostra apta rapinę,
Canities pennis, vnguibus hamus inest,
Nocte volant, puerosq; petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.

Occupare ponitūr p inuenire

ANTO. FAN.

Virga ab abigēdas aues Striges

VIRgam, hęc virga Ianalis ex alba spina fuit ad abigendas striges. Sunt au. vo. Pli. auctor ē strigem esse in maledictis antiqs. Sed q̄ sit auiū cōstare nō arbitrat, et fabulosum esse putat, qđ de strigibus dr̄, vbera eas infantiū labris inmulgere. Non q̄ Phi. mē. Guttura frandabāt Harpyias dicit, Phineus enim rex Arcadię cū liberis suis nouercā Harpalicen superinduxisset. et ea suadēte filios excęcasset, ita numinū luminibus captus est, cuius mēsas cū Harpyię foedarent, dr̄ filioꝝ Boreę beneficio liberatus, fugatis auibus vsq; ad insulas Strophades, vt Seruius scribit. Alij tradūt Phineū dilexisse Idęam Dardani Scytarꝝ regis filiā, cuius suasu cū filios ex Cleopatra supplitio destinasset, et Hercules cum Argonautis dr̄ Phineū, et eius socios obtruncasse. Stantes oculi, vel extātes, quos emissitios appellamus, vel immobiles, vel horrētes. vt Cātes inculta iacet, stant lumina flāma. Nocte volāt, quia lux extantibus oculis nocet vel certe ne videātur. Lactētia vi. lactētiū infantium viscera. Seu car. fi. sm̄ eos qui putant anus in striges vi carminū verti. Nenia, qua prefice interdum q̄runt infantes a Strigibus interemptos, in quas falso narrant anus esse cōuersas. Est autē Nenia carmē lugubre, quod mortuis dicebat. Lege Acronē, Noniū, Festum, ac Porphyrionē. Id institutū dr̄ a Simonide poeta lyrico. Vnde Hor. in Carminibus, Neniā Cęam dicit ab insula vbi Simonides natus ē. Quare ait Catullus, Mestius lachrymis Simonideis. Est autē Cęa insula cōtra Atticam, nam Cos Asię cōtigua est, vt Cyprus et Rhodus. Nenia quoq; Deę nomen est, cuius sacellum fuit extra portā Viminalē, vt auctor est Festus. Procę, regis Albanoꝝ, q Amulium et Numitorē filios habuit. Hūc infantē cū striges vexarēt, Oui. fabulaē Carnę auxilio liberatum. SIC fatus, Ianus. Dedit illi spinam, qua spina. Posset pel. a fori. stri. no. dedit nymphę spinā albā, q̄ freta illa repelleret e domibus striges perniciosas infantibus. Hęc spina erat al. plura enim sunt spinarum genera, quę a Pli. referuntur, sed spinę albę semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita capitis dolorem minuit. Sunt auidę volucres, Striges aues esse di. ūt nocturnas, magno capite, rostro et vnguibus aduncis, et quę noctu infantium cunas adoriuntur, fodiūtq; rostro corpusculum, et sanguinem hauriunt, multi putant non aues, sed mulierculas esse, quę se veneficio quodam, cum volunt in striges vertunt, celeresq; noctu, quo libuerit, eūt, infantes iugulant, et sanguinem omnem ebibunt ita vt illi exanimes reperiātur. Poeta inquit Procam Albanoꝝ regem, Amulij et Numitoris parentē, cum in cunis infans eēt laceratum ab his strigibus, a Crane tamen incolumē redditū, et ex ea domo penitus abactas Striges.

phineī fabula

Stātes p immobiles vel horrētes

Nenia

Cęa Cos

Nenia Dea cuius sacellum fuit extra portam Viminalem

PAV. MAR.

Sunt

Sunt volucres auidę, aues rabidę. Non quę fraudabant guttura Phineia mensis, non sunt Harpyię, quę rapiebant epulas e mensa Phinei, sic fraudabant illius guttura suis epulis. Phineus eni͛ vt Harpalici coniugi morem gereret, filijs ex altera coniuge lumina abstulit, pro quo crimine et ipse a Dijs lumine captus ē. Additę et Harpyię eius mensis vt cibos raperent, et omnia foedarent. Post longum tempus ab Argonautis ea peste liberatus est, nota est fabula, de qua plura apud Valeri. Flaccum. Sed trahunt inde genus, sed ab ipsis Harpyis originem ducunt. Grande caput, est illis strigibus. Stantes oculi, quos non mouēt, vt cętera animalia.

Rostra apta rapinę, habēs rostra aduūca apta ad prędam diripiendam. Canities in pennis, habent pennas canas.

Hamus inest vnguibus, habent vngues hamatos et aduncos. Nocte volant, non enim licet Strigibus per diem volare, cum lucem pati non possint. Et pe. pu. nutricis egentes, eunt ad infantes vnde aperit nutrix. Et vitiant, foedant. corpora, ipsorum infantium.

Rapta suis cunis, quę e cunis rapuerint. Dicūtur, ipsę striges. Carpere rostris viscera lactentia, lacte plena, aut lac potantia. Lactere enim puerorum est cum lacte aluntur. Et habent pectus plenum poto sanguine, ex effossis visceribus puerorum sanguinem hauriunt, et eo replent pectora. Est illis no. Stri. vocantur Striges. Sed ca. huius nominis, ratio cur striges appellētur. Quod solent stridere horrenda nocte, a stridendo igitur, ꝙ noctu strident Striges dicuntur. Siue igitur nascuntur aues, ꝙ a natura sint volucres.

Seu fiunt carmine, incantatione et veneficio.

Nenia, incantatio. Figurat, transmutat.

Anus in volucres, in ipsas Striges. Falsa, pro falso, qꝫ non vere transmutat. Sed veneficio, fit vt vetulę videantur Striges, nam non in totum transformantur, resumunt enim humanam formam cum volunt et auium ad tempus sumunt. Nenia (vt Festus ostendit) est carmen, quod in funere laudandi gratia cantatur ad tibiam, sunt

Carpere dicuntur lactentia viscera rostris,
Et plenum poto sanguine pectus habent.
Est illis Strigibus nomen, sed nominis huius
Causa, ꝙ horrenda stridere nocte solent.
Siue igitur nascuntur aues, seu carmine fiūt,
Neniaq; in volucres falsa figurat anus.
In thalamos venere Procę, Proca natus ī illis
Pręda recens auium quinq; diebus erat,
Pectoraq; exorbent auidis infantia linguis,
At puer infelix vagit, opemq; petit.
Territa voce sui nutrix accurrit alumni,
Et rigido sectas inuenit vngue genas.
Quid faceret? color oris erat, q frondibus olim
Esse solet seris, quas noua lęsit hyems.
Peruenit ad Cranē, ⁊ rem docet, illa timorem
Pone, tuus sospes dixit alumnus erit.
Venerat ad cunas, flebant materq;, paterq;,
Sistite vos lachrymas, ipsa medebor ait.
Protinus arbutea postes ter in ordine tangit
Fronde, ter arbutea limina fronde notat.
Spargit aquis aditus, ⁊ aq̄ medicamen hēbāt,
Extaq; de porca cruda bimestre tenet.
Atq; ita, noctis aues extis puerilibus, inquit,
Parcite pro paruo victima parua cadit.

qui eo verbo finem significari putant. Quidam volunt Neniam ideo dici, ꝙ voci similior querimonia flentium sit. Quidam aiunt Nenię dictum nomen ab extremi intestini vocabulo. Gręci enim Neaton extremum dicunt, siue ꝙ cordarum vltima νεατη dr̄, extremam cātationis vocem Neniam appellarunt. Venere ī thalamos Procę, siue sint aues, siue mulierculę, quę eam formā veneficio assumant, venere in cubiculum regis Albani, vbi recumbebat infans regius. Proca natus in illis quinque diebus, qꝫ nondum pręterierat quintus dies, ex quo natus erat. Erat pręda recens auium, nam a Strigibus deuorabat

Et exhor. pe. infantia, exhauriunt sanguinem pectoris infantis. Linguis auidis, sitientibus ipsum sanguinem. Et puer infelix vagit, vagire enim puerorum est. Et petit opem, ipso vagitu. Nutrix territa voce sui alumni, Vagitu Procę infantis quem alebat.

Occurrit, vt opem puero ferat. Et inuenit genas sectas, genas laceratas, et depastas. Rigido vngue, duris strigum vnguibus.

QVID Faceret? qua ratione opem ferret infanti tam male affecto? Frondibus, quę pallent, atque ad terram cadunt extremo autumno vel noua hyeme, cum omnis humor in arboribus ęstatis calore inuenitur exhaustus. Virgili. Quam multa in siluis autumni frigore primo Lapsa cadunt folia ad terras. Limina fronde notat, ramo arbuteo ter postes tangit, ter signat limina.

De porca bimestri, quia pro infante dabatur eius ętatis animal. Vnde auctor subiungit, Pro paruo victima parua datur. Pro fibris, fibras nonnulli esse eminentias iecoris tradunt, alij aliter in iecore qđ caput extoꝝ vocant, auctore Pli. magnę varietatis est. Quidam venas, et neruos iecoris fibras vocant. Prosecta, exta quę prosecantur. Diximus enim (vt scribit Fest.) exta dicta esse, ꝙ ea Dijs ꝓsecent, q̄ maxime extāt, eminētq;.

Parua fe. vt non solum a limine, sed inde quoq; abigerent Striges. Cur illis gustentur larda calē dis, vult moris fuisse apud Romanos, vt ī honorē

Phinei fabula de ... Valerius Flaccum in Argo nautica

Proca gnato die ex quo fuit ortus a strigibus quasi deuoratus

ANT. FAN. Puer liberatus a Strigibus auxilio carnę Deę

Nenia incantatio ...

Nerui sunt iecoris Fibre extaꝝ Alij caput vocāt

Cor pro corde precor, pro fibris sumite fibras,
Hanc animam vobis pro meliore damus.
Sic vbi libauit prosecta sub ęthera ponit,
Quiq; adsint sacris respicere illa vetat.
Virgaq; Ianalis de spina sumitur alba,
Qua lumē thalamis parua fenestra dabat.
Post illud neq; aues cunas violasse feruntur,
Et redijt puero, qui fuit ante color.
Pinguia cur illis gustentur larda calendis,
Mixtaq; cum calido sit faba farre, rogas.
Prisca Dea est, aliturq; cibis, qbus ante solebat,
Nec petit ascitas luxuriosa dapes.
Piscis adhuc illi populo sine fraude natabat,
Ostreaq; in conchis tuta fuere suis.
Nec Latium norat, quam prębet Ionia diues,
Nec quę Pygmęo sanguine gaudet auis.

Lardum carnę lardum, far, et faba calendis Iunijs gustarent, q vetustissimā Deā prisca frugalitate crederēt delectari. Sed magis pl3, qd Macro. scribit rem diuinā eiusmodi cibis Carnę Deę fieri ꝯsuetam, q his vires corpis maxie roborent. Ascitas dapes, exqsitas. Ascimus. n. pprie q̄sita et remota. Cice. de Orato. Quod minie politi, minimeq; elegantes sunt, asciuerūt aptū his auribus optimum quoddā, et q̄si adipale dictionis genus. Idem p Archia, Vt hunc. A. Licinius non modo nō segregandum cum sit ciuis a numero ciuiū, vey etiam si nō eēt, putetis asciscendum fuisse. Quā p. lo. di. Attagenam sigt, quę et Attagen dr̄ virili genere. Plini. Attagē maxime Ionius celebrat vocalis alias, captus vero obmutescēs quondā existimatus inter raras aues. Iam et i Gallia, Hispāiaq; capit. Hora. Non afra auis descendet in ventrem meum, Non Attagen Ionicus. Alij Attagenas dicunt, teste Porphyrione foeminino genere. Marti. Inter sapores fert alitum Primus Ionicay gustus Attagenay. A. Gel cōmemorās noia eduliū et domicilia ciboy oibus alijs p̄stātia, q̄ ꝓfūda igluuies vestigauit, noiat nō Ionicā, s3 Phrygiā Attagenā.

Lardum far et faba i sacrificijs Carnę

Ascitus

Attagē Ionicus

QVID Faceret? misera nutrix quo pacto posset succurrere alumno? Color oris, puerilis. Erat qui solet esse seris frondibus, talis in vultu puerili color erat, qualis in frondibus i extremo autūno, seu in pricipio hyemis, cum hyberno frigore aduruit. Quas fron. lę. no. hyemis, hybernum frigus i principio brumę. Seris, lq̄ tardius ex arboribus decidunt. Peruenit, nutrix. Ad Cranem et docet rem, Procam a strigibus laceratum. Illa di. po. timo. ne timeas. Tuus alū. puer quē educas. Erit so. erit saluus. Venerat, Crane. Ad cu. vbi erat infans. Flebant et mater et pater, Auentinus cum ꝯiuge parentes Procę. Ait sistite la. desinite lachrymari. Ipsa me. adhibebo medelam, et reddā eum incolumem. Protinus tan. ter in or. po. frō. ar. Crane lustrat domum, vt abigat Striges, primo tetigit ramo ex arbuto postes ianuę. Ter no. signat. Limina fron. ar. et limina ē postes eo ramo signat. Spargit aquis aditus, ipsas ianuas seu ingressum, eo lustrationis genere vsus est, ne inde redirent Striges, et multi putant Arbutum arborē eas non attigere, sic et eadem abigi.

PAV. MAR.

Crane sacrum ad Striges abigēdas

Et te. ea quę ha. me. vbi erat vis medendi, aut intelligas, Spargit aqs ea quę erant veneficio notata Et te. exta cru. intestina. De por. bime. q enim duor mensiū. Atq; ita inqt aues noctis, o Striges quę noctu volatis. Parcite ex. pu. nolite attigere ex. pueri Procę. Parua victi. bimestris porca. cadit, imolat vobis. Pro puo, infante, paruam vobis suillam pro puo puero mactamus. Sumite vos p̄cor cor p cor. accipite p corde pueri, cor porcę lactētis. Pro fibris, pueri. Fibras, suillę. Nos damus, offerimus vobis. Hanc aias, porcę. Pro me. pro aīa pueri. Sic vbi liba. postq̄ sacrificium fecit. Ponit prose. ipsa exta quę Dijs ꝓsecantur. Sub ae. sub dio. Et ve. illa respi. qui adsunt sacris, ꝓhibet reflectere aciē illos q sunt pñtes. Et sumitur vir. Iana. de alba spi. quā a Iano dono habuerat ad abigendas Striges. Qua pua fenestra dabat lumē thalamis, non p ianuam sumpta est in ea alio lustratiōs genere erat vsa, sed p fenestrā, vt inde cubiculū quoq; lustraret. Post il. post illam lustrationē. Nec ferunt aues, non dr̄ Striges. Violasse cunas, foedasse puey in cunis. Et re. pue. co. qui fuit ante, nam redditus est incolumis. Piguis cur il. huic Deę (vt supius diximus) pulte fabatio, ē lardo sacrificatur, q vires his rebus maxime corporis corroborent, poeta aliā causam affert, q antiqua Dea antiquis cibis ꝯtenta sit. Rogas cur larda pinguia, lardum suillū. Gustent illis cal. prima die Iunij. Et cur fa. sit mix. cum calido farre, nam dat fabacium cum farre mixtum. Prisca Dea ē, nympha antiqua, nam eo tpe, quo erat in terris Ianus. Alit ci. qbus solebat ante eo tpe quo non erat tanta ciboy luxuria, et tanta splendiditas.

Alba spina dat dono Iano Cranę

Pulte fabatio cu farre mixto cal Iunij sacrificat Deę Carnę

Nec luxu. pe. da. ascitas, aliūde aduectas. Adhuc, vsq; ad illa tpa. Piscis natabat sine fraude, illis nondum erat vsus edendoy piscium, sic nemo illis insidias struebat, nec hamo fallebat. Et ostrea fuere tuta in ꝯchis suis, non enim erat ostreay piscatio, quę postea ab externis littoribus petebant, et earum esum Seneca rephendit. Nec auis quam p̄bet Ionia diues, norat Latium, q nondum aduecti erant in Latium cycni ex Ionia Asiatica, quę regio illis abundat, p̄sertī in ripis Męnandri fluminis, qd per eas regionem fluit, inde in Heroid. ad vada Męnandri concinit albus olor.

QVÆ Pygmęo sanguine gaudet auis, pipbrasis gruis, quā ferunt cum Pygmęis in certamen descenere. Iuue. Ad subitas Thracum volucres nubemq; sonoram Pygmeus paruis currit bellator in armis Mox ipar hosti, raptusq; per aera curuis

ANT. FAN.

Grus c[um] Pygmę[is] pugna[t]

Vnguibus

Vnguibus a sęua rapit grue. Hec auis habita est aliquando inter primas, auctore Pli. licet Cornelius nepos, qui obijt diui Augusti principatu scripserit Ciconias magis placere q̄ grues. Sane Pygmei, quos Spithameos vocant, incolunt Indię montana, nec excedūt staturā duos pedes, et quadrantem, vt A. Gel. refert, siue tres spithamas, hoc est tres dodrantes, vt Pli. scri. Est enim spithame vnius mensura dodrantalis, quę ter ducta atque ad pedem relata in duodecim particulas distributū duos pedes conficit et quadrantem. Pygmeos Homerus quoque prodidit a Gruibus infestari, aduersus quas, ea gēs insidens arietum, caprarumq; dorsis, ac sagittis armata veris tempore vniuerso agmine ad mare descendit, et oua, pullosq; earum alitum consumit, conficitq; eas expeditionem mensibus ternis. Tradiderunt quidam Pygmeos etiam fuisse ad Geraniam oppidum Thracię, alij ad Antiochiā, alij ante paludes, vnde Nilum oriri nonnulli putauerunt. Nos paulo pceriorem Pygmęis hac ętate in Vmbria vidimus hominem, cui Leonello nomen fuit, in quem lusimus olim his versibus, Demissa nihil est ad talos veste, femurq; Subducta ad medium quid Leonellus erit? Respondens nihilū sed longius ipso Est nihil, at quid erit? nil Leonellus erit. Pręter pennas nihil in pauone placebat, pauonem. Q. Hortensius primus augurali coena dicitur posuisse, quem deinde multi secuti (vt scripsit Varro) extulerunt pauonum pretia ita, vt eorum oua et quinis denarijs venderentur, et ipsi quinquagenis. Itaq; M. Lurco supra sexagena millia nummum ex pauonum prouētu accipiebat. Laudatur maxime pauus e Samo, teste Au. Gel. qui pro pauone pauum hanc alitem vocat. Notādum hoc loco coenam Hortensii, cuius supra meminimus a Plinio quidem adicialem vocari, vel (vt quibusdā placet), adipalem. a Macrobio vero auguralem, quem putamus non deprauatum locum referre Varronis, nam qui exitialem legūt iure exploduntur. Sus erat in pretio, Iuue. Sicci terga suis rara pendentia crate Moris erat quondā festis seruare diebus. Duraq; farra, e farre pultē conficiebant, qua diu Romani victitarunt. Eam Martialis e clusino farre confectam docet relinquere dulcedinem quandam vasis, in quo decocta fuerit, vt ibue plebeias clusinis pultibus ollas, Vt satur in vacuis dulcia musta bibas. Sextis calendis, non accipimus Augusti calendas, quē Sextilem dixerunt, sed Iunij qui a Ianuario sextus est.

Arce quoq; in summa, non multo ante captā a Gallis cum terręmotus factus esset, ferunt extitisse vocem ab ęde Iunonis ex arce, vt sue plena procuratio fieret. Vnde (vt auctor est Cice.) Iunonem

Pygmei

Spitha[ma]

Pauo

Pauus Samo

Adipalis seu auguralis coena

Pulte Romani victitarūt

> Et pręter pennas nihil in pauone placebat,
> Nec tellus captas miserat ante feras.
> Sus erat in pretio, cęsa sue festa colebant,
> Terra fabas tantum, duraq; farra dabat.
> Que duo mixta simul sextis quicunq; calēdis
> Ederit, huic lędi viscera posse negant.
> Arce quoq; in summa Iunoni tēpla Mōetę
> Ex voto memorant facta Camille tuo.

Monetam appellatam dicunt. Huic data est ędes Iunoni in Capitolio calendis Iunijs ex voto Furij Camilli, qui aduersus Gallos dimicans, cum Deorum quoq; opem adhibēdam existimaret, ędem Iononi Monetę vouit, consecutusq; victoriam dictatura se abdicauit. Itaq; Senatus (vt inquit Liuius) duum viros ad eadem pro amplitudinem populi Ro. faciēdam creari iussit. Locus in arce destinatus est, quę area ędium M. Manlij Capitolini fuerat. Eadem ędes dedicata est anno postq̄ vota erat. C. Martio Rutilo V. Manlio Torquato ꝯsulibus, prodigiūque extemplo dedicationem secutum est, quod et nox interdiu visa intendi, et lapidibus pluuit. Fuit et Romę templum alterum Iunonis Monetę in Auētino, vbi eius Deę simulachrum collocatum est, teste Valerio Maximo, quę captis Veijs a Furio Camillo, interrogata per iocum an Romam migrare vellet, se velle respondit. Superioris ędis meminit Solinus his verbis, vt diximus supra. Tatius in arce vbi nunc est ędes Iunonis Monetę septima et vigesima olympiade hominem exuit. Item Plutarchus in Romulo, qui incoluisse Tatium inquit eam vrbis ptem, vbi nunc Monetę est templum, qua ex palatio in circum maximum itur, iuxta quem locum sunt quos pulchrę Monetę gradus vocant. Hanc Deā Luca. Castrensem appellat, vt Numina miscebat castrensis flamma Monetę. Aram Iunonis pellici tangere non licebat, cui poena constituta est a Numa Pompilio hac lege, vt Festus refert, Pellex aram Iunonis ne tangito, si tanget Iunoni crinibus dimissis agnum foeminam cędito.

NEC Auis quę gaudet Pygmęo sanguine, nec nouerant Latini grues, quibus est cum Pygmęis bellum, qui (vt Pli. inquit) tenent montana Indię, vicina tamen Oceano, salubri cęlo, semperq; vernāte. Hi (vt Gellius inquit) qui longissimi sunt nō excedūt pedes duos, et quadrantem. De his Iuue. Ad subitas Thracum volucres, nubemq; sonorā Pygmeus paruis currit bellator in armis. Mox impar hosti, raptusq; per aera curuis Vnguibus a sęua rapit grue. Et nihil placebat in pauone p̄ter pennas admirabantur tantummodo pennas pauonum, eos autem comesse nondū didicerant. Nec tellus miserat ante feras captas, non erat vsus venationis aut aucupij. Sic ferę non capiebant ad cibos splendidiores. Sus erat in pretio, suem cęteris pręferebant. Colebant festa cęsa sue, quasi diebus festis Dijs suem immolabant. Terra dabat tantum fabas, et dura farra, hi fructus e tellure pcipiebantur. Quę duo simul mixta, pultem fabatium, et farra. Quicunq; ede. comederit. Sextis calē. primo die sexto mensis ipsis calen. Iuni. Negāt huic posse lędi viscera, non possunt corrumpi ali

Monetę ędes data cal. Iuni. in Capitolio

Iuno Moneta in Auētino

PAV. MAR.

Templū Iunonis Monetę fuit ī eo loco vbi fuit do mus Ti. Mālij

quo morbo viscera edentis, immo his cibis corroboratur corpus. Arce quoq; in summa, calend. Iuni. ędem Iunoni Monetę consecrarunt in ea parte capitolij, in qua fuerat domus Marci Manlij capitolini, qui direpta penitus, et incensa vrbe a Gallis Senonibus, et arce capitolina obsessa, cui noctu arcem Galli ascēderent, clangore anseris expgefactus, primus Gallos adortus est, et inde ui ꝓpria repulit, ob id capitolinus appellatus. Sed post fusos a Camillo Gallos in dissensionē cum Camillo venit, et obstrictos ęre aliēo liberabat, nexos exoluebat, dānatusq; est affectati regni crimine, in capitolium deductus est, et per petram depulsus monumentū glorię et supplicij loco reliquit. Romani (vt Plutal addit) diruta eius domo, ędem Deę, quam Monetam appellant, ibi dedicauerunt. Sed alij volūt ędē hanc Camillum vouisse, sed Monetam appellataꝫ esse Cice. inquit, ꝙ post illam cladem maximam a Senonibus acceptam, audita vox ex arce Iunonis fuerit, sed Maximus illam fuisse Iunonem Monetam ostendit, quę captis Veijs cum eius simulachrum miles qdam interrogaret, an Romam adduci vellet, respondent velle, et adductū in Auentino collocatum. Verum Liui. de voto Camilli et Iunone Veientana ita agit, Tum dictator auspicato egressus cum edixisset, vt arma milites caperēt, Tuo ductu ingt Pythice Apollo, tuoq; numine instinctus pergo ad delendā vrbem Veios, tibiq; hinc decimā partem p̄dę voueo. Te simul regina Iuno quę nunc Veios colis p̄cor vt nos victores in nostram, tuamq; mox futurā vrbē sequare, vbi te dignum amplitudine tua templū accipiat. Et paulo post, Delecti ex omni exercitu iuuenes, pure lautis corporibus, candida veste, quibus deportanda Romam regina Iuno assignata erat, venerabundi tēplum inire. Primo religiose admouentes manus, ꝙ id signum more vetusto, nisi certę gentis sacerdos attractare nō esset sollicitus. Deinde cum quidam seu spiritu diuino tactus, seu iuuenili ioco, Vis ne Romana ire Iuno dixisset, annuisse. cęteri Romam conclamauerunt. Inde fabulę adiectuꝫ est, vocem quoq; dicentis velle auditam. Motam certe sede sua, parui monumēti adminiculis sequētis mō accipimus, leuem ac facilem translatū fuisse, integramq; in Auentinum ęternā sedem suam, quo vota Romani dictatoris vocauerant perlatā, vbi templum ei postea idem, qui vouerat, Camillus dedicauit. Hęc Liui. de illa Iunone, sed Monetę tēplum in Capitolio erat, vt diximus. Memorant, dicunt homines. O Camille facta, ędificata. Templa Iunoni Monetę, consecrata sub appellatiōe Iunonis Monetę. Tuo voto, ex eo quod tu voueras,

Iuno ex Veis aduecta est

In summa arce, in summo capitolio.

ANT. FAN. Mālius Capilotinus

ANTE domus Manli fuerat, Manlius Capitolinus, quia ob repentes Gallos p ardua capitolij depulit, patronus a ciuibus appellatus est, ac domum publice ī Capitolio accepit, sed postea cōuictus misse consilium de occupando regno e saxo Tarpeio p̄cipitatus est, vt M. Var. scripsit. Nā Cornelius nepos eum meminit verberibus necatum. Vnde postea Manlius patricię familię neminem vocari licuit, auctore Fest. Quis Plutarchus scribit lege inter dictum quemq̄ ex ea familia Manlium dici. Vixit vt occideret damnatus, lōgitudo vitę quam stultitia optat humana attulit Manlio, et dānationē, et mortis crudelissimum genus. Hic (vt Pli. scribit) ante ānos .xvij. bina ceperat spolia; primusq; oīum eques coronam muralē acceperat. vi. ciuicas. xxxvij. dona xxxiij. cicatrices aduerso corpore exceperat. et P. Seruilium magistℝ equitū seruauerat ipse vulneratus humerꝫ, ac femur, fortunatus nimirum, nisi quod a Gallis seruauerat capitoliū suo regno seruasset.

> Ante domus Manli fuerat, qui Gallica quōdā
> A Capitolino reppulit arma Ioue.
> Quam bene Dij magni pugna cecidisset ī illa
> Defensor solij Iuppiter alte tui.
> Vixit, vt occideret damnatus crimine regni,
> Hunc illi titulum longa senecta dabat.
> Lux eadem Marti festa est, quē prospicit extra
> Appositum tectę porta Capena vię.
> Te quoq; Tēpestas meritam delubra fatemur
> Cum pene est Corsis obruta classis aquis.

Festum Martis ad portam Capenā calen. Iun. Mars tēpla multa Romę hūit Appia via tecta. Templū Marti dicatuꝫ tp̄e quo Galli Capitoliuꝫ ceperunt

Lux eadem Marti festa est, coluerunt Romani (vt auctor est Seruius) Martem Quirinum intra vrbē quasi custodem, atq; tranquillum. item Gradiuus in Appia via extra vrbem, quasi bellatorem, cuius meminit auctor hoc loco. et Liuius in tertia Decade his verbis, Per ides tempus Romę signuꝫ Martis via Appia ad simulachra luporum sudasse. Huius Dei templum fuit ad portam Capenā. Festus, Manalem vocabant lapidem petram quandam, quę erat extra portam Capenam iuxta ędem Martis. Liuius in prima Decade, Cum omnes extra portā Capenam ad Martis ędem conuenire armatos iuniores iussisset. Idem in eadem, Semitāq; saxo quadrato a Capena porta ad Martis ędem strauerūt. Idē in quarta, Viā silice sternendā a porta Capena ad Martis ędem locauerūt. Hinc (vt quidā volunt) Appię vię initiū fuit, q̄ (vt inquit Strabo) strata est ex vrbe vsq; Brūdusium. Vn̄ ait Papinius, Appia lōgarum teritur regina viarum. Ea strata est ab Appio cęco, ex quo Appię nomē accepit, cui ꝓpe portam Capenaꝫ via tecta ab oppido tecto denoiata iungebatur quę in Flaminiam quoq; ducebat. Vnde illud ē Martialis, Lingonus a tecta Flaminiaq; recens. Liuius in prima Decade, Ædem Martis Gallico bello votam dedicatā eē ait a T. Quinto duūuiro sacris faciundis. Tempestas, hęc Dea calēdis Iunijs colebatur, ꝙ pepercisset classi Romanoruꝫ, quę pene in eo fuit, vt apud Corsicam mergeretur. Vn̄ Romę tēplū meruit, qd alij ī prio bello Punico ei Deę cōstitutū putāt. Alij ī secūdo, posteaq̄ sęua tēpestas Claudij ꝯsulis classes ī vastissimis locis adorta disiecit, quē igt Li. a Corsica ī Sardiniā traiecisse.

Tempestatis festum calē. Iunijs

FVerat

PAV. MAR.

FVErat ante domus Mãlij, in eo loco erat ędes M. Manlij Capitolini. Qui reppulit arma a Ione Capitolino, reppulit Gallos cum iam essent occupaturi arcem. O Dij magni q̃ bene cecidisset in illa pugna, q̃ gloriose mortuus esset tum cum Gallos repulit cum illis pugnans. O Iuppiter alte defensor solij tui,

gimus.n.supra, Pars Hyadum toto de grege nulla latet. et Ora micant Tauri septem radiantia flãmis. Tantum igit admonemur quarto nonas Iunij non sperandam serenitatem, sed pluuias expectandas, non multo anteq̃ Sol in ortum ferat ex orientibus Suculis. Quod idez sensit et Columella, vt modo diximus.

qui defendit arcem et templum suũ, quãta tum occubisset. Vixit, Manlius. Vt occideret, vt interimeretur. Damnatus crimine regni, commendatus q̧ regnum affectasset. Longa senecta, q̧ iam erat senex. Dabat illi hunc titulũ, hanc notam affectati regni. Lux eadem,

Hęc hoĩuz monuméta patẽt, si q̃rimus astra,
Tunc oritur magni prępes adunca Iouis.
Postera lux Hyadas taurinę cornua frontis
Euocat, & multa terra madescit aqua.
Mãe vbi bis fuerit, Phoebusq; iterauerit ortus
Factaq; erit posito rore bis vda seges.
Hac sacrata die Thusco Bellona duello
Dicitur, & Latio prospera semper adest.
Appius est auctor, Pyrrho qui pace negata
Multum animo vidit, lumine cęcus erat.

Phoebusq; iterauerit ortus, pridie nonas Iunij excluditur enim dies, qui est.iiij. nonas. Hac sacrata die Thusco Bellona duello dicit, ędes Bellonę quę hoc tempore dedicata est, nõ fuit extra vrbẽ, vt quidam falso existimãt, ea videlicet vbi Scipioni reuerso ex Hispãia pulsis Carthaginensi

Bellonę festũ pridie nõas Iunias Belloç tẽplũ vbi

calendis etiam Iunijs festum est Martis, sacrificaturq; in eius templo ante portam Capenam. Sylla enim in ędilitate sua templum hoc Martis cõsecrauit extra muros supra centum columnas, dictumq; Martis extra murani. Eadem lux, eadez dies calendarum. Est festa Marti, qua die illi sacrificia fiunt. Quem, Martem. Appositum viç tectę, q̧ supra columnas ędificatum, et inde sub templo erat via. Alij legunt dextrę. Quem, Martem, hoc est quam ędem Martis. Prospicit porta Capena, de qua diximus superiore lib. Extra, nã extra portam est. Te quoq; Tempestas, Metellus qui primus consors subegit, cum in Corsicam et in Sardiniã proficisceretur, in mari tempestatem maximam passus est et pene summersus, seruatus est periculo, ędem Deę Tempestatis erexit. O Tempestas nos fatemur te quoq; meritam delubra, te etiam meruisse templa in vrbe nostra. Tunc cum classis, Romana. Est pene obruta, quasi immersa. Aquis Corsis, in mari prope Corsicam. Hęc monumenta hominum patent, manifesta sunt, quę ab hominibus facta sunt. Monumentum q̃d fit causa memorię conseruandę. Si quęrimus astra, q̧ quę fiunt ab homine scimus. Sed si cęlestia scire volumus.

INT. FAN.

Prępes agla orit cal. Iuni.

MAGni prępes adunca Iouis, Aquila. Hanc totam in ortuz ferri dicit noctis initio. De cuius rostri ortu supra legimus, Grata Ioui fuluę rostra videbis auis. Prępes autem vocatur vel q̧ sit boni augurij (vt Seruio videtur) vel q̧ altius volet. Prępetes enim aues sunt (vt Priscianus docet, et ex Nigidij verbis. A. Gel. colligit) quę sublimius volant, quibus contrarię sunt aues inferę. Licet Festus prępetes dici putet quę se ante auspicantes ferunt, q̃d maiores nostri prępetere dicerent pro anteire. Columella calendis Iunijs et quarto nonas scribit Aquilam exoriri, ac ventosam tempestatem interdum esse cum pluuia. Postera lux Hyadas taurinę cornua frontis Euocat, falluntur qui hoc loco tradi putant ortum heliacum Sucularum. Le

Pluuia pauloañ Solis ortum. iiij nonas Iunias

bus Senatus dat est, auctore Plu. sed in vrbe ac nõ longe a Circo maximo, vbi Colũnella fuit q̃ bellica dicebat, cui ꝓximam ędem fuisse Bellonę Festus docet his verbis, Bellona dicebat Dea bellorũ, ante cuius tẽplum erat Columnella, quę bellica vocabat, super quam hastam iaciebant, cum bellum indicebat. Huius ędis auctor Appius Cl. fuit, cũ Hetruscos bello domuisset. Hic est, quem postea luminibus captum ferunt, cum a Potitijs ad seruos sacra Herculis transtulisset, quiq; ẽ cęcus et senex dissuasit pacem cum Pyrrho faciẽdam. Pli. scribit alium Appium Clau. qui primus clypeos i sacro, vel publico dicari priuatiz instituit, consulq; fuit anno vrbis ducentesimo.lix. altera in ęde Bellonę posuisse maiores suos, cum placeret in excelso spectari, ac titulos honoꝝ legi. Sane Bellona (teste Var.) ab Duello Duellona quoq; dicebat, quam quidam Martis sororem dicunt. Pyrrho qui pace negata, bellum cum rege Pyrrho sumptum est post annum vrbis ꝯditę.cccc. fere ac.lxx. vt Au. Gel. tradit. Hic (auctore Dona.) ꝑitissimus strategematon fuit, primusq; quẽadmodum ars et disciplina ꝑ calculos in tabula traderet, ostendit. Sed memorię ꝓditum est, teste Plutar. egregium q̃dem in acq̃rendo impio, in ꝯseruando vero minime aptum fuisse. Idem Tarentinis aduersus Romanos auxiliũ tulit, quos cũ maximis cladibus affecisset, d̃serere Italiam coactus est, reuersusq; in Gręciã cũ, Argos oppugnaret ictu tegulę perijt. Prospicit a ter. ꝓspicit Circũ a tergo, non aũt est a tergo ędis Bellonę, cum scribat Festus, vt diximus, eam Colũnellaz añ templum fuisse Bellonę. Non parue notę, maxime notę, q̧ bella indicat cum hasta inde mittit.

Bellona dr̃ a duello

Belliũ cũ Pyrrho sumptũ

Pyrrhus rex

Hasta, signũ belli. Vnde populum Ro. ferunt misisse ad Carthaginenses hastã, et caduceũ, hunc pacis, illam belli signũ, vt vtrũ vellent, eligerent. Hinc est q̧ pr̃ patratus cum decretũ erat, vt bellum indiceret, ꝓfectus ad hostiũ fines, et ꝑfatus q̃dã soléñia hastam mittebat in hostiũ terram; item Romani fortes viros sępe hasta donarũt, auctore Festo.

Prospicit a tergo summum breuis area Circū,
Est vbi non paruę parua columna notę,
Hic solet hasta manu belli pręnuntia mitti,
In regem et gentes cum placet arma capi.
Altera pars Circi custode sub Hercule tuta ē,
Quod Deus Euboico carmine munus hēt.
Muneris est tempus, qui nonas Lucifer ante ē,
Sit titulos quęris, Sylla probauit opus.
Querebam nonas Sancto, Fidio ne referrem,
An tibi Semipater, tunc mihi Sanctus ait.

PAV. MAR. Cal. Iunij orit Aquila prępes

TVNC, eodem die calendarum. Oritur prępes adunca magni Iouis, oritur Aquila. At in fine superioris libri diximus oriri. Sic accipias tunc incipere oriri, sed nunc totam apparere. Prępes, ꝑpetes aues, quę volatu exhibent augurium, oscines quę ore canunt. Adunca, ab aduncis vnguibus. Postera lux. iiij. nonas Iunias Hyades (de q̄bus sępe diximus) omnes apparēt, et in eo ortu pluuias inducunt. Verū id ideo inquit, q̄a Taurus oritur, in cuius frōte diximus Hyadas esse figuratas. Lux postera dies sequēs. Euocat, ab ipso oriente. Hyadas, per appositionem. Cornua taurinę frōtis, quoniam Taurus ab ortu surgit. Et terra madescit, fit humida. Multa aqua ob pluuiam, quam Hyades inferunt. Mane vbi bis fuerit, pridie nonas Iuni. hoc ē. iij. die mensis festum est Bellonę, quo die dedicatum est ei templum bello Hetrusco in Circo maximo, auctore Claudio, eo qui cum cęcus esset, et multis a publicis consilijs vacauisset, dum de pace cū Pyrrho cōponenda ageretur in senatu, et an Pyrrhus in vrbem reciperetur, senatum adijt Appius Claudius, et sentētia sua tenuit, vt id Pyrrho negaretur.

Bellona dicit esse Martis soror De sacris Deę Bellone digna

Bellona autem Dea soror esse Martis dicitur. Aliq Aurigam esse dicunt. Huic sacerdotes suo sanguie sacrificabant hausto e venis brachiorum. Vnde Luca. Tunc quos sectis Bellona lacertis Sęua monet, cecinere Deos. Ante eius templum (vt etiam Pompeius meminit) columella erat, quę bellica vocabat, super quā hastā iaciebant, cum bellum indicebat, et alij nō sup eam, sed ab ea iaci hastam asserunt. Vbi, postq̄. Fuerit bis ma. bis illuxerit. Et Phoebus intrauerit ortus, erit in oriente Sol. Et seges bis erit facta vda rore posito, vbi fruges et herbę cęlesti rore bis erunt madefactę. Posito, deposito in ipsis herbis rore. Hac die dicitur sacrata Bellona Thusco duello, h̄ est ędes Bellonę bello Hetrusco cōsecrata fuit. Et semper adest prospera Latio, semp enim Romanis fauet. Appius, Claudius, qui bello Sānites, Sabinos, et Thuscos domuit, viam vsq; Brūdusium lapidibus strauit. Vnde illa via Appia dr̄, aquam Anienis in vrbem induxit. Est auctor, illius templi. Qui multum vidit animo negata pace Pyrrho, quasi fuit ille magni consilij, et multa quidem animo ꝓspiciebat, ꝗcum esset auctor negandę pacis Pyrrho regi Epyrotarū, qui auxilio Tarentinis veniens in Italiam Romanis bellum intulit, cum prius Leuinum consulem in ꝓlio turbasset, a Fabritio postea superatus Tarentum refugit.

Appius captus oculis spe Pyr/ rhi regi Epyrotarum

Lumine erat, cęcus, naꝫ captus oculis erat Appius. Area breuis, parua. Prospicit summū circum, summam circi partē. A tergo, a latere. erat eniꝫ area iuncta Circo, ab altiore et extrema eius parte. Ibi, in ipsa area. Est parua colūna, colūnella. Non paruę notę, sed magnę, cū sit magnorum bellorum signum. Hinc, ex hac columnella. Solet mitti hasta pręnuntia belli, torquetur hinc hasta in belli gerendi signum. Cum placet capi arma, quasi inferre bellum. In regem et gentes, siue in aliquem regē pugandū sit, siue in gentes, et nationes.

ANTO. FAN. Herculis ędes ad Circum pridie nonas Iunias Decimas Herculi offerrebāt pleri que Romani

CVSTODe sub Her. multę fuerunt ędes Herculis Romę, quarum ea cuius meminit auctor hoc loco condita est ad Circū maximum a L. Sylla monitu carminis Sibyllini, et pridie nonas Iunij dedicata. Huic Deo legimus cū dem Syllaꝫ decimas obtulisse, vt Plutarchus testatur, quas pleriq; locupletes Herculi offerre consueuerunt, vt idē in Quęstionibus tradit, vel ꝙ ille in palatio boum quas Geryoni abstulerat, decimam immolauit, vel ꝙ Romanos ab Hetruscis decimari solitos liberauit vel ꝙ diuitias minuentes eo pacto maxime coli Herculem existimabant, qui paucis contentus cōtinenter putabatur, tenui reꝗ; vixisse. Hinc ē illud Plau. Vt decimam partem Herculi polluceam. Euboico carmine, monitu carminis Sibyllini. Cumas enim vrbem Campanię, ad quas Sibylla Erythrea secundum Aristo. venit, quam Itali Cumanam dixere, Euboici condiderunt. Vnde ait Virg. in. vi. Æne. Et tandem Euboicis Cumarum allabimur oris. Muneris, consecrationis eius templi. Sylla probauit opus, idem opipara populo dedit conuiuia. ad quę veniētes dicebantur, et polluctuꝫ Herculis conuenire. Querebam nonas Sancto, Fidio ne referrē, Sanctus Fidius Semi pater nonis Iunijs colebatur Sabinorum Deus, re quidē vnus, sed diuersis nominibus apdellatus, quem ferunt a Sabinis in Quirinalem collem, fuisse translatus, vbi eius ędes fuit, ad quam Varro scribit collem fuisse murialem. Per hūc Deum iusiurandū quod fieret, magnam vim habere putabatur. Pla. in Asinaria. Per Deum Fidiuꝫ quęris? iurato mihi video necesse esse eloqui quicquid roges. Sunt qui eē hūc Herculem Iouis filium arbitrantur. Vnde medius fidius dicebant iurantes per Iouem, filiumq; Iouis Herculem teste Seruio, q̄uis quidam aliter quoq; id aduerbium interpretentur, auctore Festo. Maiores nostri sepe (vt Festus idem docet) pro. l. litera putabantur. itaq; idem Deus pro filio Fidius dicebat. vocabatur autem Sanctus, ꝙ eum minime corrūpi oporteret. Nonimus enim sanctum significare aliquando incorruptum, vnde sanctę leges dictę, vt Macrobio placet, ꝙ corrumpi non debeant. Vt autem Semipater vocaretur hęc ratio afferri potest ꝙ Hercules vnus Deorum, quos Apuleius Medioximos vocat, studuit hominum commodis ac tutele, con

Sancti Fidij seu semipr̄is festum nonis Iunijs

Sanctus

Semipr̄ Hercules dictus

nediocri tele, conſueuitq; (vt dictum eſt) etiam non roga-
tus laborantibus ſubuenire. Vel (quod magis pla-
cet (q) Hercules Sol eſt (vt quidam volunt, teſte Ma
cro.) a quo et homine conſtat gigni hominem, vt
Ariſtoteles ſcribit. Cuicunq; ex illis dederis ego
munus habebo, ſenſus eſt, cuicunq; e tribus no-
nas dederis, ac rem
diuinam feceris, ego
munus accipiā. Sic
voluere Cures, alij le-
gunt, ſic voluere pa-
tres. Eſt autem Cures
oppidum Sabinorū.
Quirinali iugo, in
hunc montem com
migrarunt Sabini a
Curibus venietes, vñ
Quirinalis dictus pu
tatur. Lege Feſtum.
Filia, Perilla huic
nomen fuit. De qua

Cuicūq; ex iſtis dederis, ego munus habebo,
Nomina terna fero, ſic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt ęde Sabini,
Inq; quirinali conſtituere iugo.
Eſt mihi, ſitq; pcor noſtris diuturnior annis
Filia, qua felix ſoſpite ſemper ero.
Hanc ego cum vellē genero dare, tēpora tędis
Apta requirebam, queq; cauenda forent.
Tunc mihi poſt ſacras monſtrat Iunius idus
Vtilis & nuptis, vtilis eſſe viris.

ipſe alibi, Filia me mea bis prima foecunda iuuē-
ta, Sed non ex vno coniuge fecit auum. Docet au
tem Iunium non aptum eſſe nuptijs, niſi cuz Ve-
ſtę purgamina poſt Idus in Tyberim miſſa fue-
rint, de quibus auctor dicturus eſt, Hęc eſt illa di
es, qua tu purgamina Veſtę Tybri per Hetruſcas i
mare mittis aquas. id tempus his verbis notabat
in Faſtis, auctore Feſto, Quando ſtercus delatum
fas. Qua felix ſoſpi. ſemper ero contra nonnulli
ſentiunt dicentes non habentem liberos in infor
tunio eſſe felicem.

PAV. MAR. Tēplum Bellonę i circo cō-
ſtitutum fuit

ALTEra pars Circi erat templum Bellonę, ex al-
tera templum Herculis, quod conſecratum eſt a ſe
natu monitu Sibyllinorum carminum ſub dicta
tore Sylla, qui dedicandum probauit, celebraba-
turq; eius conſecrationis feſtum pridie nonas Iu-
nias. Altera pars Circi, quę eſt oppoſita templo
Bellonę. Eſt tuta ſub Hercule cuſtode, quaſi ē ſub
tutela et cuſtodia Herculis, qui illic habet templuz.
Quod munus, quam ędem. Deus, Hercules.
Habet Euboico carmine, ex inſpectione carminis
Sibyllini. Euboico Cumęo, alias diximus. Tem-
pus muneris, conſecrationis templi. Eſt qui Lu-
cifer ē ante nonas, eo die qui pręcedit nonas, ideſt
pridie nonas Iunias. Si quęras titulos ipſius tē-
pli, quo titulo ſignetur. Sylla probauit opus, a
ſenatu enim conditū, probatumq; a Sylla dicta-
tore, qui vt Plutar. iquit, Ex vniuerſis fortunis Her
culi decimam ſacrificans, opipara populo fecit cō
uiuia. Quęrebam no. nonis Iunijs colit Trino-
mius Deus, Sanctus, Fidius, Semipater putabat poe
ta ob tria nomina tres Deos eſſe, ſoluit dubiū San
ctus, et vnum eundem eſſe annuit. Sanctus, ve-
tus Sabinorum Deus eſt. Var. autez ſic inquit, Æli-
us Dium Fidium dicebat. Dionis filium, vt gręci
Dioſcoron Caſtorem, et putabant hunc eſſe San
ctum a Sabina lingua, et Herculem a Gręca. Quę
rebam an referrem nonas Sanctone, an Fidio, an
referrem tibi Semipater, inquirebam ego, cui ex
his tribus referendus eſſet nonarum dies, cū tria

Fidij et Sancti feſtum

eſſe numina putabant. Tunc Sanctus ait mihi
cuicunq; ex iſtis dederis, cuicunq; referes ipſius diē.
Ego ha. mu. quaſi mihi aſſignabis & mihi ſacrifi
cabis. Ego fe. terna noīa, ſum Trinomius. Sic
voluere Cures, Sabini a Curibus, quę erat vrbs opu
lentiſſima, vt alias diximus. Veteres igitur Sa.
do. hac ęde, conſecra-
uere mihi Trinomio
templum antiqui Sa
bini ab initio, cū aſci
ti ſunt in communē
ciuitatem. Et cō. in
iu. h eſt in mōte Qui
rinali Quirinalis col
lis (vt Pom. in quit) di
ctus eſt, q in eum cō
migrarunt Sabini a
Curibus venientes, q̄-
uis alij a tēplo Qui-
rini dictum putent.
Et Var. Collis Quiri-
nalis, Quirini fanum eſt, qui a Quiritibus, qui cū
Tatio Curibus venerunt Romā, q ibi habuerunt
caſtra, quod vocabulum coniunctorum nomina
obliterauit. Dictos enim colles plures apparet ex
Argeorum ſacrificijs &c. Eſt mihi ſitq; precor, filiā
habuit Oui. Perillam nomine, cuius in Triſtibus
meminit, eſt etiam in illis libris epiſtola ad eam.
Hanc cum viro traditurus eſſet poſt nonas Iuni-
as, et de congruo tempore ſacerdotem conſuluiſ-
ſet, accepit eo tempore malum eſſe nubere, abſti-
nendumq; a contrahendo coniugio vſq; ad idus
Iunias, nam poſt abſoluta ſacra Veſtę, purgatio-
nes, et quę his diebus ſint nuptię erunt feliciores.

Quirinalis collis

Perilla Ouidij filia fuit

Eſt mi. filia, et pcor ſit diu. no. an habeo ego fi-
liam, et pcor ſit ſuperſtes vitę meę, et longiore tē-
pore viuat. Qua ſoſ. ſemper ero. ſe. quę filia duz
mihi ſalua et incolumis eſt, ſemper me ego felicē
exiſtimabo. Cum ego vellem da. ge. cum tradere
eam vellem viro, qui eſſet mihi gener. Regrebaz
quę tempora eſſent apta tędis, congrua facibus
matrimonialibus, hoc eſt ipſis nuptijs. Et quę
ſo. ca. quę eſſent minus congrua, et ſic euitanda.

ANT. FAN Flaminicę inſtituta

SACras idus, q oīum menſiuz idus Ioui dicatę
ſunt (vt diximus) q̄uis idibus Iunijs Ioui inuicto
datum, ſiue dicatum tēplū eſt. Prima pars hu.
Iunij menſis. xiij. dies. Coniux Dialis, Flaminica
vxor Flaminis Dialis. Hęc cum iret ad Argeos, nec
comebat caput, nec pectebat capillum, ſiīr et hoc
menſe ante ſtercus delatū. Eidē et calē. Iunijs añ id
tps nec licebat ſecare vngues, nec viꝝ tangere, hoc
eſt Flaminē Dialē, cuius vnguium et capilli teg-
mina ſubter arborē Silicā terra opiebant, eiuſdem
capillum non tondebat, niſi q liber hō eſſet, vt. A.
Gel. ſcri. Buxo deton. pectine buxeo, pecten. n. ide
non ſit niſi tondeat buxus. i. ferro ſecetur. Perpe
tua le. q matrimoniū Flaminis Dialis, niſi morte
dirumpi ius non erat, qui ſi vxorē amiſiſſet, Fla-
minio decedebat. Ignea hu. ędes Veſtę vbi ardet p
petuus ignis. Pura veſte, quę non hēt maculaz,
non eſt obſita, non fulgurata, non funeſta, talia

Buxū p pectine

Veſtis pura

Primaq; pars huius thalamis aliena repta ẽ,
Nam mihi sic coniux sancta Dialis ait.
Donec ab Iliaca placidus purgamine Vesta
Detulerit flauis in mare Tybris aquis,
Non mihi detonso crinem depectere buxo,
Non vngues ferro subsecuisse licet.
Non tetigisse viꝝ, quãuis Iouis ille sacerdos,
Quamuis perpetua sit mihi lege datus.
Tu quoq; ne propera, melius tua filia nubet,
Ignea cum pura veste nitebit humus.
Tertia post nonas remouere Lycaona Phębe
Fertur, & a tergo non habet vrsa metum,
Tunc ego me memini ludos ĩ gramine cãpi
Aspicere, & dici lubrice Tybri tuos.
Festa dies illis, qui lina madentia ducunt,
Quiq; tegunt paruis ęra recurua cibis.
Mẽs quoq; numẽ hẽt, Mẽti delubra videmus
Vota metu belli perfide poene tui.

enĩ erãt pura vestimẽta, vt diximus, q̃ sacerdotes ad satrificiũ adhibebant. Serui. Impolluta inqt et pura vestis dr, qua festis diebus vti ↄsueuerant sacra celebraturi, Alij legunt, ignea cũ pura veste nitebat humo, qđ si ẽ purã humũ accipe delato stercore, et purgaminibus ĩde sublatis, qđ magis placet Fest. Quando stercus delatũ fas eodẽ mõ ĩ Fastis notaẽ dies, quo stercus purgatur ab ęde Veste. Tertia post no. re. Lyca. Phoebe fer. vij. idus Iunij Arctophylax occidit, sed non totus. Vñ auctor perite hoc loco non occidere inqt Booteȝ, sed vt occidat dici. Is. n. (vt dcm̃ ẽ) ĩ occasu q̃tuor signorum zodiaci tp̃s absumit, Tauri, Geminorum, Cancri, ac Leonis. Vñ a poetis piger dr̃, vt Tardus in occasu sequr sua plaustra Bootes. Accedit ad hẽ, q eius manus, quã sinistram dicunt, re vera nunq̃ occidit, cuȝ ab arctico circulo includaẽ. Arctophylacẽ hic Oui. Lycaonem vocat, ponẽs more poetaꝝ primitiuum p deriuatiuo. Vnde Lycaonidẽ accipe p Lycaona, fuit. n. Arcas Lycaonis nepos, nam Calisto Lycaonis filia est Arcadis mr. Sunt qui genu nixum esse Lycaonẽ velint. Lege Higiniũ, Cęteꝝ is occidere hoc tpe vllo mõ nõ pot. Vnde Arctophylax necessario accipiendus est, qđ sequentia oñdunt. Nam cũ auctor subijciat, A tergo non hȝ vrsa metum, hoc dicit, q̃uis Arctophylax. i. vrsę custos occiderit, non tñ vrsa sibi timet, custode sublato. Ludos in gra. cam. Aspi. Piscatorij ludi (vt auctor est Fest.) dicebanẽ qui fiebant p q̃stu piscantium. Hi celebranẽ hoc tpe in cãpo Martio ad fluminis ripas, vt fauente Tyberino fieret abundans piscatio. Dici tu. Tyberinos, q ad Tyberim fierent. Qui lina ma. du periphrasis piscatoꝝ. Mens quoq; nu. hȝ, huic Deę templum votũ est in. ij. bello punico ab Attilio p̃tore. C. Flami. ↄsule insidijs ab Hannibale circũuento, cęsoq; ad lacum Transimenuȝ. Quo tpe Fabius maximus dictator ędem vouit Veneri Erycine. Vnde postea idem Fabius, et Attilius Crassus duumuiri creati sunt ędibus dedicãdis, quoꝝ ille Veneri, hic Menti templum dedicauit. Ea Li. tertię Decadis lib. iij. in Capitolio fuisse testatur, canali vno decreta, quę vota fuerunt iussis decemuiris adire libros Sibyllinos, qui retulerunt patribus et ędes Veneri Erycinę, ac Menti vouendas esse, et ludos magnos Ioui faciẽdos, et supplicationem, lectisterniumq; habendum, ac ver sacrum

Arctophylax occidit viij. idus Iunij

Piger Bootes

Lycaon p filio hẽ est pmitiuum p deriuatiuo

Piscatorij ludi ĩ cãpo Martio

Mentis tẽplũ votum. vij. idus Iu.

vouendum, si res in eodem quo ante bellum fuisset statu permansisset.

TVNC mon. cuȝ rõne oñdiẽ. Iunius post sa. idus et eẽ vti. nu. postq̃ trãsierint idus vtile eẽ tp̃s vtrisq; et puellis, et iuuenibus ad ↄiugium. Sacras idus dixit, nã et oẽs idus Ioui sacrę sunt, et idibus Iunijs est festum Iouis inuicti, et et festa Mineruę. Primaq; ps hu. mensis Iunij. Est re. alie. tha. non ↄueniẽs nuptijs. Nam mihi sic ait san. co. Dia. sic dixit vxor Flaminis Dialis. Non licet mihi depectere crinem, q̃si non possum ego sine piaculo pectere comas. Buxo depectere pectine buxeo, aliqui legunt crinem detonsum, aliq buxo detonso, et ita dictum volunt simi litudie palmę remorum, nã vt Põpe. iqt, Tonsa remus, q q̃si tondeẽ ferro. Ennius, Pone petũt exin resferunt ad pectora tonsas, et Vir. Luctantur marmore tõsę. Nõ li. sub. vn. fer. nec sine piaculo possum vngues resecare. Non te. vi. nec licet tangere ↄiugẽ. Quãuis sit ille Io. sa. licet sit Flamen Dialis. Quãuis sit datus mi le. ppe. vt diuortium facere nõ possumus, imo ea lex erat, vt non mõ fieri posset diuortiũ, sed extincta vxore Flamẽ Dialis abdicaret se sacerdotio. Illa igiẽ inqt hęc fieri non pñt. Dõec pla. Ty. De. pur. ĩ mare ab Ilia. Vestã, vsq; quo purgatũ erit tẽplũ Vestę ithacę, et oia q̃ sunt in eo mũda, et nitida reddita, et sordse, et ipsa purgamina iacta ĩ Tybrim ferenda ęquor. Aqs fla. turbidis, nã illa turbulentia aquaꝝ imitaẽ colorẽ flauũ. Vir. Vorticibus rapidis, et multa flauus harena, et Hora. Vidimus flauũ Tyberiȝ retortis Littore Hetrusco violenter vndis. Veꝝ tẽplum Vestę purgaẽ. vi. idus Iuni. Tu quoq; ne p. noli accelerare nuptias. Tua fi. me. nu. feliciori omine tradeẽ viro. Cuȝ ignea hu. terrę globus, aut effigies terrę, q̃ in templo sustinet ignem Vestalẽ. Nitebit pu. ve. cum erit iã purgata et nitida. Tertia post nonas. vij. idus Iuni. occidere vr̃ maior vrsa, de qua diximus in. ij. lib.

Tertia Phoe. tertia Luna, hoc ẽ tertia nox. Post no. ferẽ re. Ly. Calisto Lycaonis filiã hoc est ipsaȝ vrsam, q tunc occidit. Et vrsa non hȝ me. a ter. respexit ad fabulam, cũ Arcas filius adultus mrẽȝ in vrsam mutatã inseq̃reẽ. Nunc cũ occidat nõ timet inseq̃ntẽ filiũ. Tũc ego me me. eodẽ die fiebãt ludi ĩ cãpo Mar. q Tybrales dicti sunt, nã ad honorẽ Tybridis, et festũ a piscatoribus celebraẽ.

TVNC

P A V. M A R. Idibus Iuni. est festuȝ Ioui inuicto dicatum

Sancta Dialis vxor Flaminis

Purgamina sacroruȝ ĩ Tyberim iacienda

Tunc.vii.id. Memini me aspicere ludos in gra. campi,in gramineo campo Mar. Et o Tybri lu. qui facillime laberis. Memini.di.tu.lu.q ad honorem tuum fierent. Et est se.di.il.q di.li.ma.per periphrasim piscatores ostendit,est festa dies piscatoribus,qui tradunt linea retia aquis madefacta.

Tybrales ludi in honores Tybridis di festus piscatoꝝ

Et qui tegunt ęra re curua,hamos curuatos. Paruis cibis,quibus pisces decipiunt.

Poene rebellabas,& leto consulis omnes
Attoniti Mauras pertimuere manus.
Spẽ metus abstulerat,cũ Menti vota senatus
Suscipit,et melior protinus illa venit.
Aspicit instantes medijs sex lucibus idus
Illa dies,quia sunt vota soluta Deę.
Vesta faue,tibi nunc operata resoluimus ora,

Mens quoq; numẽ,eadem die festũ est Mentis,cui consecrata sunt templa a senatu.Romani enim tot cladibus ab Hannibale acceptis ad trebiam, ad Transimenum,ad Cannas,extincto Paulo Æmilio consule, vouerunt Menti templum,si Dij bonam mentem darent,qua habita et Hannibale victo templũ cõdiderunt.Lactan.vbi meminit consecrationis,virtutis,atq; honoris,subdit eadem vanitate,Mentem quoq; inter Deos collocauit senatus, quam profecto si habuisset,eiusmodi sacra nunq̃ suscepisset. Mẽs quoq; habet numen,quia consecrata,et inter Deos collocata. Videmus delubra vota Menti,templa quę vota sunt,sunt illi dedicata. Metu belli tui Poene perfide, o Hannibal qui nunq̃ seruabas foedera,cũ tua bella timerẽt Rõani.vouerũt ędẽ Mẽti.

Post bellũ cãnẽse Mentis Deę templũ ẽ cõstitutum

ANTO. FAN. POENE rebellabant,sensus est, Audito interitu Flaminij tantus timor inuaserat omnes , vt pene rebellarent a Ro.imperio. Alij legunt Poene rebellabas pro Hannibale. Leto consulis,non Pauli Æmilij sed Flaminij.Nõdum enim interemptus fuerat Paulus ad Cannas cum Menti ędes vota est.Lege Liuium. Melior protinus illa venit,quia diuinitus exorta est in Fabio Maximo mens atq; consilium non pugnandi, vt frangeret Hannibalem mora,et cunctando vinceret. Est autem venit pręsentis non pręteriti temporis ne claudicet versus. Medijs sex lucibus.vi.idus Deę Menti ędes dicata ẽ,ac vota soluta. Vesta faue,sacra Vestę vsq; adeo vetusta sunt,vt ea non pauci scriptores tradiderit Æneam ex Troia in Italiam attulisse. Vnde ignem Vestę legimus a poetis modo Troianum , modo Laomedonteum,modo Troicum appellatum.Silius, Et vos virginea lucẽtes semper in ara Laomedontęę Troiana altaria flãmę.Papinius , Pulchrius an tacita vigilet face Troicus ignis. Iuuenalis, Vbi quamquã diruta seruat Ignem Troianum, et Vestam colit Alba minorem.Hanc Deam Mac. de numero penatum esse,aut certe comitem eorũ refert,adeo vt consules,pręętores, dictatoresq; cum magistratum adderent Lauinij penatibus pariter et Vestę rem diuinam facerent.Itaq; Virg.cum ex persona Hectoris dixisset, Sacra suosq; tibi cõmendat Troia penates.mox adiecit , Manibus victas, Vestamq; potentem Æternumq; adytis effert penetralibus ignem.Eam nõnulli Cererem esse dixerũt. Alij Deorum matrem,siue terrã,quę q varijs vesti ta sit rebus,Vestę nomen accepit,vt Seruius tradit vel q in sua stet ui,vt a stando Vesta vocatur. Alij Vestam ignem esse volunt,q a Gręcis estia dicitur vnde ipsa virgo putabatur.Nouimus.n.elementum ignis esse inuiolabile,nihilq; ex eo nasci.Quam ob causam virgines in eius templo ignem perpetuum obseruabãt,quas Numa Vestales nuncupauit, cui regi earum virginum sacerdotiũ ẽ ignis perpetui cultus ascribitur, auctore Plutarcho. Licet quidã a Romulo sacras virgies lectas,ẽ ignis consecrationem dixerint constitutam,quibus vt fidem nõ adhibeamus Liui.facit, qui legisse inquit Numã virgines Vestę sacerdotium Alba oriundum,a quo rege institutum est ignem perpetua vigilia custodiri ne corrumperetur, tanq̃ omnium principium esset,quippe qui est motio quędam, vel cum motione totius generatio,cum alia calore vacantia et cadaueribus similia ignis virtutem tanq̃ animam cupiant.Huius pura, incorruptaq; substantia ab inuiolatis,atq; integris(vt diximus)custodibus seruabatur in templo,quod idem Numa rotundum cõdidit ad Tyberim nõ longe a palatio , imitatus terrę figurã,vel totius mundi,cuius medium ignis sedes a Pythagoricis putabatur. Fuit autem ignis peruigil etiam in alijs templis,teste Seruio,ęthereorum videlicet potestatũ,vt in templo Iouis,qui est ęther.et Mineruę,q̃ supra ętherẽ ẽ,vñ de pr̃is capite dr̃ pcreata.Seruauerũt et Gręci nõnullis in locis perpetuũ ignẽ,quẽ seruũt nõ a virginibus,sed a mulieribus solutis coniugio solutũ custodiri,vt Athenis,et apud Delphos,vbi si forte ignis q̃nq; defecisset,nouũ et pegrinũ excitare Sole flãma elici oportebat, vt scri.Plut.in Numa. Itaq; sunt (vt idẽ ait in Camillo)q hũc regẽ ad imitationẽ Gręcoꝝ in ęde rotunda,cuius mõ meminimus,putẽt ignẽ ppetuũ posuisse,q si q̃n extinctus eẽt,virgines verberibus afficiebant a põtifice,qbus mos erat(vt docet Festus) tabulã felicis materię tãdiu verberare,quousq; exceptũ ignẽ virgo in ędẽ ferret.Vesta oĩbus sacrificijs innocabat,auctore Seruio,sicut et Ianus,qa nullũ sacrificiũ sine igne ẽ.Eidẽ olim nõ nisi de Numico fluuio libabãt,in quo reptũ ẽ cadauer Æneę,vtebãturq; in eius sacris sale ĩ pila tõso,ẽ in ollã fictilem cõiecto,in furnoq; pcocto. Faciebãtq; interdũ sacri genus,qd(vt inq̃t Festus)casta mola dicebatur. In eiusdẽ Deę sacris,quia piaculũ erat si aq̃ hausta ad sacra in terra poneret,vtebant vase,qd a Seruio futis,a Donato futile appellat. Id erat acuto fundo, et ore patulo,instabiliq; ita,vt stare nõ posset, sed positum statim effunderetur,deponebaturq; non nisi a ministro sacrorum,teste Donato.Sciendum Vestę sacra in eorum numero haberi,quę a veteribus Municipalia dicebant , sic enim vocari soluta sunt,auctore Festo,sacra q̃ añ vrbẽ cõditã colebãt.

Ignis peruigil in multis templis

Quare Pallas dicit de capite Iouis creata

Futis vel Futile vas

Municipalia sacra

Ad tua si nobis sacra venire licet.
In prece totus eram, cęlestia numina sensi,
Lętaq; purpurea luce refulsit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatu3)
Te Dea, nec fueras aspicienda viro;
Sed quę nescieram, quorumq; errore tenebar,
Cognita sunt nullo pręcipiente mihi.
Dena quater memorát hũisse Palilia Romá,
Cum flammę custos ęde recepta Dea est.
Regis opus placidi, quo non metuentius vllũ,
Numinis ingenium terra Sabina tulit.

Idem etiam scribit sex Vestę sacerdotes olim cõstitutos esse, vt populus p sua quisq; parte ministrã sacrorũ hẽret, quia ciuitas Romana erat in sex partes distributa, i. primos, secũdosq; Titiẽses, Rãnes, Luceres. Diony. vult Romulũ in .xxx. curijs Vestã collocasse, vbi res diuinã faciebãt. Quod verũ ne sit alij viderint. Idem scribit postea pprias curiarũ Vestas neq̃q̃ motas, sed cõem oium inter palatiu3 et Capitoliũ cõstitutã. Operata resoluimus ora, q̃ sacra cicinerunt. Est enim operari sacra perficere, et constat maiores nr̃os operationes sacrificia dixisse.

PAV. MAR. POENE rebellabas, et eras tu rebellis, et ad rebellãdũ cogebas alios populos. Et oẽs Romani. Attoniti, exterriti. Leto cõ. morte Pauli Æmilij ad Cãnas. Pertimuere ma. Mau. spẽm pro genere posuit, hoc est vires Afrorũ. De Mauris diximus superius, Libyę populi ad fretum colũnarũ. Spem me. abstu. nihil enim spei relictum erat, oĩa metus occuparat. Cum senatus susci. no. Mẽti, nũcupauit ipse senatus vota, et aliorũ quoq; vota suscepit. Et illa, Mẽs. Melior ptinus venit, psolutis votis statim iniere meliora cõsilia, et pfecere bello Scipionem adhuc adulescentẽ, q semper felicissime pugnauit. Illa dies, qua sunt soluta vota Deę, consecratum templũ, et pacta sacra Menti. Aspicit idus instantes, instantẽ diem idũu. Sex lucibus, diebus. Medijs, sic indicat septimũ diem idũu. Vesta faue tibi nunc. vi. idus est festum Vestę, de qua multa dicenda sunt. Sed primum hoc inquit poeta, se, cum in prece esset, sensisse numinis aduẽtum, non tamen vidisse Vestã. Sed, de quibus erat ambiguus oĩa sibi patuisse, nemine docente. Faue o Vesta, mihi tua mysteria relaturo. Nos resoluimus tibi ora opata, offõsa, nos de te agerẽ ex offõ icipiemus.

Vestę simulachrum cerni nõ põt q̃a ẽ ignis

ANT. FAN. AD tua si nobis sacra venire licet, quia sacra Vestę virginum sunt. Purpurea luce, nimbo diuino ob numinis pręsentiam. Purpurea dicit, q̃a Vesta ignis est. Valeant mẽda. ua. sic dictũ vt illud Terẽtij, Valeant qui inter nos dissidium q̃runt. Dena quater etc. anno vrbis quadragesimo ędẽ Vestę rotundam a Numa Põpi. Romę cõditã ferunt, quã Seruius docet fuisse Numę regiã, quod nõ placet. Atriũ enim Vestę fuit Numę regia, quod constat q̃dem fuisse iuxta ędem Vestę, sed remotius ab ęde, vt idem Seruius tradit. Vnde ait Plut. Numa regiã iuxta templum Vestę cõdidit, vbi maiorem temporis partẽ morabat, aut sacris vacans, aut sacerdotes docens. Et Solinus, Numa inq̃t, habitauit colle primum Quirinali, deinde pp ędẽ Vestę ĩ regia. Tacitus, Numę regia, et delubrũ Vestę cum penatibus ppli Ro. exusta. Huic Liui. tertię Decadis libr. vi. id atrium regium vocat, vt cõprehensę latumię, fo

Vestę ędes rotunda

Atrium Vestę Numę regia iuxta ędem Vestę

rumq; Piscarium, et atrium regiũ ; ędes Vestę vix defensa est. Non pteteundũ hoc loco quod A. Gel. scribit lib. xiij. noctiũ Atticarũ, Ædem Vestę templum nõ fuisse, cuius rei cãm Seruius tradit docens eã ędẽ ideo non fuisse Augustam. i. augurio cõsecratam, vt Senatus eo nõ cõueniret vbi virgines erãt, cui dicebat ad atriu3 conuenire, quod erat Augustu3. Nonunq̃ enim senatus consulta non nisi in loco per augures constituto iusta fieri potuisse. Quam ob cãm in curia Hostilia, Pompeia, et Iulia, cum ea loca profana fuissent, templa dicuntur ab auguribus constituta. Sciẽdum per quater dẽa Palilia significari annum vrbis quadragesimum, quam Palilibus conditam ferũt. Metuentius numinis, metuens numen cum dicimus participio vtimur, cum numinis metuẽs nomine. Hic locus exiguus qui sustinet atria Vestę, Oui. alibi, Hic locus est Vestę qui Pallada seruat et ignem, Hic fuit antiqui regia parua Numę. Horũ versuũ sensum nõnulli male accipiẽtes, existimarũt significari tm̃ ędem Vestę cũ posteriore versu atrium demõstretur. Forma tamen templi quę nũc manet, ędes Vestę ideo rotunda facta est ad pilę similitudinem, q eam Deam crederent terram esse, vt auctor est Festus, quã Primus Parmenides globosam dicit, ac rotundam, et in medio sitam, qui floruit olympiade. lxix. Anaximãder vero Cylindri forma terram esse tradidit, vt Eusebius refert.

Curia hostilia Põpeia et Iulia

Cur ędes Vestę rotunda

PAV. MAR. SI licet nobis venire ad tua sacra, cum nõ liceat nisi virginibus, ideo inquit, Si licet nobis. Eram ego totus in prece, contemplabar ego, et precabar numina. Sensi, quasi adesse cognoui. Numina cęlestia, ipsam Deam. Et humus lęta, ob pręsentiã numinis. Refulsit luce purpurea, splendore ignis. Non equidẽ vidi te o Dea, ego certe nõ te inspexi. Valeant mendacia vatum, quasi non esse mendax, vt multi poetę solent. Ego ingenue fateor non vidisse te. Sed sunt cognita mihi nullo pręcipiẽte cognoui ego, cum nemo esset qui daret pręcepta, aut qui me doceret. Quę nescieram, quę mihi erat occulta. Et illa quorum errore tenebar, in q̃bus errabam, et de quibus eram dubius. Dena quater memorant, quadragesimo vrbis anno a Numa Pompilio templum Vestę Romę conditum est, vt poeta inquit. Multi tamen putant a Romulo prius erectum. De quo pluribus agit Dionysi. et illud postea asseritur, commune templum Vestę nõ cõstituisse Romulum, sed vnicuiq; xxx. curiarum Vestam collocatam, vbi sacrificabant curię, sacrificulos earum fecit curiales dictos. Numa vero suscepto imperio proprias curiarum Vestas nequaq̃ mouit. Commune autem constituit omnibus in

Templũ Vestę a Romulo cõstitutum alij a Numa

Que nunc ęre nitēt, stipula tūc tecta virebat,
Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestę,
Tunc erat intonsi regia magna Numę.
Forma tñ templi, quę nūc manet, añ fuisse
Dicitur, & formę causa probanda subest.
Vesta eadē ē, ⁊ terra, subest vigil ignis vtriq;,
Significant sedem terra, focusq; suam.
Terra pilę similis nullo fulcimine nixa
Aere subiecto tam graue pendet onus.
Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem,
Quiq; pmat partes angulus omnis abest.

medio Capitolij, et Palatij loco. comprehensis col libus iam vtrisq; vnis moenibus. Custodiamq; sa crorū ex lege patrię Latinorū per virgines fieri in stituit, habet aūt aliquid etiam custoditum ipsum in templo quid sit. Et quam ob causā virginibus cōmittatur. Quidam dicunt nihil esse pter ignem illum manifestum, custodiam autē eius virginibus potius q̄ viris attributam fa ciunt, rōne quadam pbabili, q ignis quedā res est imaculata. Vir ginibus aūt incorru pta et castimonia di uinorū purissimum mortalium amicum est. Vestę aūt apponi ignē existimant, q ē tellus existens ea Dea, et medium mundi lo cum obtinens, inflā mationes excelsi fa cit ex se ipsa. Sunt et qui dicant etiam pręter ignem arcana eē quędā in templo Deę sacra. Quorū neq; pontifices cogni tionem habent, neq; virgines alectuvis. Hęc ex Dio ny. ij. lib. de antiquitate Ital. Nec dissentit Plutar. in Numa. Nunc quę Dea Vesta sit agendum est. Saturnus cum rex potentissimus esset, ad retinen dam parentum memoriam, eorum nomina cę lo, terręq; indidit. Quare patrem dixit Vranon, q cęlum latine indicat. Matrem vero γαιαν, quę si gnificat terram, et Vesta interptatur, eo q rebus oi bus vestiatur. Verum et altera ab hac Vesta Satur ni ex Rhea filia fuit, cuius meminit Diodo. et eam structuram domus inuenisse asserit. Sed hęc non ea de qua agimus. Licet poeta etiam eius memine rit. Sed hęc hactenus. Memorant, referunt homi nes. Romam habuisse dena quater Palilia, qua dragnita natales, nam in Palilibus coepit ędifica ri, vt in quarto docuimus. Sic indicat. xl. annum.

Cum Dea custos flāmę, Vesta apud quam ęter nus ignis seruat. Est recepta ęde, templo qd om nibus curijs cōe esset. Regis opus placidi, quasi tē plum illud a Numa rege benigno conditum fuit. Quo, Numa. Terra Sabina, nā Sabinus erat, et ex Sabinis ad imperium accersitus, vt in tertio diximus. Non tulit, non pcreauit. Vllum inge nium metuētius numinis, q magis timeret Deū, aut q magis religiosum esset. Quę nunc ęre ni tent, templa Vestę, quę nunc aurata sunt, et auro effulgent. Tunc, Numę tpe. Nitebant tecta sti pula, pro tegulis ęreis, et deauratis habebāt stipu las, et his erant tecta, et his nitebāt. Et paries erat textus, cōpositus. Vimine lento, flexibili, non enim erat marmoreus paries, sed vimineus. Hic lo. exi guus, paruus. Qui sustinet atria Vestę, vbi nūc est Vestę atrium, siue area. Tunc erat magna re gia Numę intonsi, hoc erat ingens regis Numę palatium, ad indicandam illius moderationē, qui

Vestę fa bula quō fuerit

PAV. MAL.

Vbi est tē plū vestę ibi fuit Numę Pōpilij ędes

modico, et exigua domo erat contentus. Forma tamen templi quę manet nunc dicitur fuisse añ, a principio forma templi erat rotunda, vt nunc etiam est. Et subest causa probanda formę, est p babilis rō ipsius rotunditatis.

Vesta ea. est et ter. terra et Vesta vnum atq; idē sunt. Subest vi. ig. vtr. ędes Vestę ignem continet inextinctū, sitr et terra. Signifi cant se. t. fo. s. sensus est, Terra. i. Vesta ē fo cus ignem fouens, q est in ęde vestę, suam sedem ostendunt, qm̄. vt elementum terrę ignem intra se conti net; ita et ędes Vestę focum atq; ignem. Est et alter sensus, q ędes Vestę sua forma vtriusq; elemēti, hoc est terrę et ignis sedē ostendit, quę rotūda est. Terra pi. si. n. f. n. terra suis fixa pōderibus est, vt physici dicūt, quam Ægyptij significantes bonis figuram ponebant, vt Macro. tradit. Pli. aeris vi suspensam cum aquarū elemento librari terrā do cet, et leuia ponderibus inhiberi quo minus euo lent, contraq; grauia ne ruant suspendi leuibus in sublime tendentibus, et pari in diuersa nisu vi su a quaq; consistere. Terram ignem habere dubi um non est, auctore Ser. qui ait intelligi eam rem ex Ætna. Vnde Ouid. et ingt in ęde vestę ppetuum ignem. Aere su. quō subiecto, cum terra elemen to aquę et aeris subijciatr? qz et apd Antipodes aer est quem vulgus subiectum putat, et suppositum terrę. Tam gra. pē. onus in quo aliud est centrum magnitudinis, aliud grauitatis, a qbus inęquales sunt lineę ad vniuersam terrę supficiem ducitę, cū tñ nonnulli velint hemisperiū, qd est a centro ad superficiem grauitatis ęquari pondere alteri he misperio qd ab eodem centro grauitatis supficiē ponunt. Sane res ęqui libris (vt in Phedone Plato docet) in similis alicuius medio posita, nec magis, nec minus potest in partes aliquā inclinari. Ar te sy. Archimedes mathematicus excellens, cui geo metricę ac machinalis scientię grande testimonū M. Marcelli ptigit, vt Plin. scri. fabricauit spheram sphęrę mundi simillimā, vbi et ingt Cice. Planetarū oium motus non sine diuino ingenio imitatus est. Idem (vt Plu. tradit) amicos ac necessarios oras se dr, vt post eius mortē ambitam cylindro sphę ram, eius sepulchro iponerent, qd factū est ita, vt Cice. gloriet qstorem se in Sicilia sepulchrū Archi medis inuenisse septum vndiq; vepribus, ac dume tis, et a Syracusanis ignoratum, cum aiaduertisset columnā in qua inerat sphęrę figura et cylindri. Sheram alij ferunt inuenisse Musęum Eumolpi filium, teste Laertio. Alij Atlantem vt Plu. refert. Sa nus auctor hoc loco rotundā terrā esse arguit, an

ANT. FAN.

Terram hre ignē argumē to ex Æt na

Centrum terrę quō intelligit Archimedes

Sphęrā i uentā eē a Musęo filio Eu molpi, a lijs ab Atlante

Cumq́; sit in media rerum regione locata,
Et tangat nullum plusue, minusue latus.
Ni conuexa foret, parti vicinior esset,
Nec medium terrę mundus haberet onus.
Arte Syracusia suspensus in aere clauso
Stat globus immensi parua figura poli.
Et quantum a summis, tantū secessit ab imis
Terra, quod vt fiat forma rotunda facit.
Par facies templi, nullus procurrit in illo
Angulus, a pluuio vendicat imbre tholus.
Cur sit virginibus q̄ris Dea culta ministris?
Inueniam causas hac quoq; parte suas.

ctoritate Archimedis. Nolo. n. existimes fuisse Romę in ęde Vestę Archimedis sphęram, qđ a nullo scriptore memorię pditum inuenies, q̄uis Pli. scribat ędem Vestę Syracusana superficie tegi placuisse, q ēt inquit, Syracusana esse in Pantheo capita columnarū a M. Agrippa posita. In ae. clau. ambitu cęlestium circulorū, hoc est qbus Archimedes cęlorū motus imitatus ē. Qđ vt fiat &c. si elemēto terrę rotunditas deesit sine dubio ęque a cęlis vndique distare non poterit. Nullus pcur. &c. q2 si ędes eēt non rotundę, sed alterius formę, pcurrere anguli possent, ac lōgius secedere a medio q̄ reliqua ędis latera. Tholus, Tholū Ser. esse docet veluti breue scutum, qđ in medio tecto est, i quo trabes coeunt. Alij per tholū omnem ędificij testudinem accipiunt.

PAV. MAR. Vesta eadem dr̄ terra silis pilę

VESta eadem est ē ter. hanc rōnem affert formę templi rotundę, quod Vesta terra sit, et vt elementum terrę globatum est, et p centro totius machinę ↄstitutum, quod rotundum sit necesse est, et aer vndiq; circūfusus, et supra aera ignis quoq; circūfundit. Ita in rotundo, et cauo ad cęli similitudinem templo, medio loco terrę rotunda effigies pēdet, superiusq; ignem habet inextinctū. Pluta. vero de ipso igne in Camillo ita, inquit, Virgines vero Vestales rapto ex Laribus igne, cū sacris fugerūt, sed a qbusdam memorię traditū est, nihil pręter ęternum ignem esse seruatum. A Numa. n. rege tā quā oium principium esse ignis venerari institutum est. Nam nobilissimum quoddā ignis existit in ipsa natura, et motio q̄dam est vel cū motione totius generatio. Alia vero materia, quę calore vacat, ociose, ignauiterq; iacens, ē cadaueri similis, ignis virtutem tanq̄ aiam cupit, et paulatim suscepto igne ad agendum quid, vel paciendum vertitur. Numa Pompi. vir curiosus, ac sapietissimus, qui in colloquiū cum musis per sapientiam veniebat, rōne quadā phię motus, hunc seruari, custodiriq; perpetua vigilia ne corrumperet voluit. Tanq̄ ęterna virtus, quę oia seruaret, esset. hęc ille. Vesta ea. ē et terra, nō sunt diuersa, sed sunt idē. Nā terra Vesta dr̄, vt ondimus. Ignis vi. extinctus. Subest. n. Vestę et terrę. Terra hꝫ ignis elementū, Vesta in tēplo hꝫ ignem inextinctū. Terra et fo. si. sedē suā, nā terra est in medio loco totius mundi, et focus ille est i medio tēplo, sic ondunt suā sedē, sed p ea q̄ sequunt melius intelliget. Terra si. pi. globata et rotunda ad pilę similitudinem. Nixa, firmata. Nullo ful. nullo munimine, q2 librata in aere pendet. Tam gra. onus, q̄ grauis et ponderosa est terrę moles. Pendet in aere subiecto, supposito et vndiq; circunfuso. Globus, per appositionem. Parua figura imensi soli, globata, ē rotunda, atq; exigua effigies magnę telluris. Stat su. quasi firmus pendet. In ae. cla. in ipsa tēpli concauitate. Arte Sy. geometrica, nam sicut terra in aere pendet, ita intra templum Vestę globus ille, quo terra referebat pendere videbatur. Sed id geometrica arte Archimedis, qui Syracusis i ea floruit. Adde vt suis machinis tm̄ oneris solus man̄ ageret, quātum multa hominum millia vix mouer potuissent. De quo multa a Plutar. in Mar. referunt, et ob id arte Syracusia poeta dixit. Hic etiam sphęrā cōmentus dr̄, quę mundi ē elementorū rōnē oculis subiecit. Et ter. ipsa quantum sec. a sum. a superiore parte cęli. Tantum sec. ab imis, ab inferiore parte. Par. n. distātia est a terra ad superius cęlum, quę ē ad inferius. Quod vt fiat, vt vndiq; sit par distantia a terra ad cęlum. Facit for. ro. ipsius terrę et cōcauitatis cęli, quę circulariter ambit terram. Par fa. tē. nam itidē rotūdam formam hēt. Nullus an pcur. in illo tēplo, exterius rotundā habet formam, interius ↄcauitatem quoq; circularem, sic nullum hꝫ angulum, qđ fieri non posset, si q̄dratum, aut triangulare, aut longū esset. Tholus, illud fastigiū tēpli testudineum. Vindicat, tuetur et liberat, quę intus sunt. Ab imbre pluuio, aqs pluuijs θόλος gręce testudo latine.

Geometria inuenta ab Archimede

Tholus est tēpli fastigiū

ANT. FAN.

CVR sit virginibus &c. virgines Vestę non custodiebant tm̄ perpetuum ignem (vt quidā putant) sed etiam sacrificabant, atq; inter sacrificandum (vt inq̄t Fest.) suffibulum in capite habebant, hoc est vestimentum albū ptextum, q̄drangulū et oblongum, qđ fibula cōprehendebat, ibiq; certo die ad regem sacrorū, vt Seruius tradit, dicabantq;. Vigilas ne rex vigila. Vn̄ illud est Vir. Vigilas ne Deū gens Ęneia vigila. Nihil his sanctius ac religiosius habebat, auctore Plutar. quarū custos erat pōtifex Max. vt idem scribit in Numa a quo ad id sacerdotium lectę ideo capi dicebant, vt. A. Gel. docet in p̄ noc. At qđ eius manu p̄hensę ab his parentibus, in quorū potestate essent, veluti bello captę abducebant. Vna quęq; aūt inter capiēdum amata vocabat, qm̄ quę prima capta ē eo noīe fuisse traditur, q̄uis scribat Plutar. quę primum a Numa captę sunt, Geganiā et Bereniam appellatas. Seruil. auctor est verbū capi, cum de virginibus dr̄ vnius esse ex his, quę nulla rōne mutant, sicut creari sacerdotes, et ↄdi eos, qui sibi statuunt ciuitatē. Multa hoc loco non imprudēs p̄tereo, quę apud Au. Gel. lector inueniet, et Plutar. in Numa.

Suffibulum

Amata

Capi verbum

lias,congruas,proprias. Ex Ope Iunonem me-
morant etc. Rhea cęli et terrę filia ſecundum Heſio
dum fuit. Eandem et Opem dicimus, ex qua et Sa
turno natę ſunt Iuno, Ceres, et veſta. Impatiens
reſtitit una uiri, veſta nubere noluit. Vnde mini-
ſtris uirginibus gaudet. Iure igitur uirgo eſt, ſi
veſta flāma eſt, quę nihil gignit, uirgo dicitur, et miniſtras uirgines capit. Remittit, excludit, et partu edit foetus a ſemine. Comites uirginitatis amat, Numa uirginibus veſtę annorum triginta caſtitatem preſcripſiſſe dicitur, quę primo decēnio facienda diſcebant, ſecundo quę didiciſſent faciebāt, tertio alias edocebāt, quo impleto uolenti nubere permittebat.

Sacerdotes p triginta annos ſeruabant virginitatem

filias plures, quarum prima Iuno fuerit, ſecunda
Ceres, tertia veſta fuit, ex filiabus tertio loco nata
eſt veſta. Vtraq; nupſerunt, Iuno et Ceres. nam
Iuno nupſit Ioui, Ceres etiam Ioui ſuccubuit, ſed
nubere uoluit Iaſio, et ex eo peperiſſe fertur Plutū
et Philomelum, cuius ſupra meminimus. Ambę
ferūtur peperiſſe, nā Iuno peperit Hebem et Martē, Ceres Proſerpinam. Vna de tribus, veſta. Fuit Impatiens uiri, cui uirginitatem ſeruaret, uiro non ſuccubuit. Quid mirum ſi uirgo, veſta. Eſt lęta miniſtra uirgie, gaudet ſua ſacra per uirgines miniſtrari. Admittit caſtas manus, accipit uirgineas imaculatas manus. In ſua ſacra, ad miniſterium ſuorum ſacrorum.

Ex Ope Iunonē memorāt, Cereremq; creatas
Semine Saturni, tertia Veſta fuit.
Vtraq; nupſerunt, ambę peperiſſe feruntur,
De tribus impatiens reſtitit vna viri.
Quid mirum virgo ſi virgine lęta miniſtra
Admittit caſtas in ſua ſacra manus?
Nec tu aliud Veſtam q̃ viuā intellige flammā
Nataq; de flamma corpora nulla vides.
Iure igitur virgo eſt, q̃ ſemina nulla remittit,
Nec capit, et comites virginitatis amat.
Eſſe diu ſtultus Veſtę ſimulachra putaui,
Mox didici curuo nulla ſubeſſe tholo.

Sed quę nondum ſoluta ſacerdotio uirginitatem
pdidiſſet ad portam Collinā uiua ſuffodiebatur,
impoſita prius feretro, et lata per forū magno ſilentio et horrore, vt Plut. tradit. Iuuenalis. Sāguine
adhuc viuo terram ſubita ſacerdos. Eſt aūt Perſicum
uiuētes defodere vt Hero. ſcribit. Vñ Ameſtrim Xerxis vxorē ferūt quatuordecim illuſtriū Perſaꝝ liberos defodiſſe, cum eſſet ętate pvecta, ad referendā
pro ſe gratiam Deo, qui ſub terra eſſe putabatur.

Ameſtris vxor Xerxis

PAV. MAR.

CVR ſit uirginibus, cur veſta uirgines miniſtras
habeat pauloante oſtendimus. Poeta veſtam fuiſſe
caſtam, ideo eius curā dari caſtis uirginibus, aut
q veſta nihil aliud eſt q̃ flamma ignis. et quia incorrupta eſt, ideo ab incorruptis ſeruari. et Pluta.
in Numa de hoc inquit, Siue vt puram et incorruptam ignis ſubſtantiā inuiolatis, itē integriſq;
corporibus illis commendarent, ſiue quod ſterile
et infoecūdum eſſet, ſcite uirginitati adiungerent
etc. Idē agit de noibus primaꝝ uirginū. Primum
igitur ingt, Geganiā, et Bereniā a Numa ſacratas
aiūt. Deide Camillā et Tarpeiā. Poſtea vero Seruio
alias duas numero illi adiecīſſe, id in hęc vſq; tpa
multitudinem obſeruaſſe. His autē uirginibus annorum .xxx. ab rege caſtitas pſcripta eſt, ac primum
quidem decēnium, quę facienda ſunt diſcunt. Secundum vero quę didicere faciunt. Reliquum autem decēnium alias docent. Tum demum uolenti permittitur poſt id tempus et nubere, et ad aliam
vitam uerti ſolutę iā ſacerdotio. Dicunturq; haud
multo hanc licentiam libenter amplexę, neq; his q̃
eam amplexę fuerint, ſecundas res contigiſſe, et reliqua. Queris cur Dea, veſta. Sit culta a uirginibus miniſtris, cur uirgines pręſint adminiſtratiōibus ſacrorum veſtalium. Inueniā cauſas ſacras hac
quoq; parte, quaſi huius et rei rōnes afferam. Memorant Iunonem et Cererem creatas ſemine Saturni ex Ope, dicunt ex Rhea et Saturno natas tē

Gegania Berenia Camilla Tarpeia ſacerdotes Deę veſtę

crorum. Nec tu intellige aliud veſtam q̃ uiuam
flammam, non exiſtimes aliud per veſtam intelligendum eſſe, q̃ extinctum illum ignem. Nō enim
aliud aſſeruatur, q̃ inextincta flamma. Et de flā.
nul. cor. ui. na. flamma nihil gignit, ſic ex ea nulla
naſcuntur corpora. Iure igitur uirgo eſt, merito
veſta exiſtimat̄ uirgo, cum ipſa flamma ſit. Quę
re. nul. ſe. quaſi quę nec recipit ſemina, nec remittit
corpora ex ſemine nata, ut in animalibus fit ad
generationem per marem, et foemellā, cum alter
mittat, altera concipiat ſemen, hinc nulla eſt generatio. Nec capit ſemina, quia non concipit. Et
amat comites uirginitatis, uirgines miniſtras. Attigit hunc locum Lactantius, cum refert Saturnū
abſcidiſſe patri genetalia, et ingt Quod forſan uere acciderit, ſed homines reſpectu elemēti quod dicitur cęlum, totam fabulam explodunt, tanq̃ ineptiſſime fictam, quā tamē ſtoici (vt ſolent) ad rōnē
phyſicam conantur traducere, quorum ſniam Cice. de nat. Deorum diſſerens poſuit, Cęleſtem ingt
altiſſimam, ęthereamq; naturam .i. igneam, quę p
ſeſe omnia gigneret, vacare voluerūt ea parte corporis, quę coniunctione alterius egeret ad procreādum, quę ratio in veſtam potuit cōuenire, ſi mas
diceretur. Iccirco enim uirginem putant veſtam
quia ignis inuiolabile ſit elementum, nihilq; naſci
poſſit ex eo, quippe qui omnia, quę corripuerit ab
ſumat. Deinde adducit hos quatuor verſus, volui
hęc apponere, quia ad rem faciunt quę de igne et
veſta dicit.

Quare Dea veſta non generat

ESSE diu ſtultus veſtę ſi. pu. veſta nullū vnq̃ habuit ſimulachꝝ, vt ignis nullā certā effigiem hēt.
Atq; (vt ſcribit Pluta.) ab vrbe cōdita ad annū eius
clxx. Romani tēpla ſine vllis Deoꝝ imaginibus habuerūt, edocti a Numa Deū nihil aliud q̃ mētem increatā et inuiſibilē eſſe. Stat ui terra ſua, docet vñ
veſta nomen acceperit, et vel veſtam dictam eſſe

ANT. FAN.

Romanoꝝ tēpla ſine vllis imaginibus

quod terra, que Vesta est vi sua stet, vel grecum esse vocabulum, quonia3 ab eo quod a Grecis Estia dicitur Vesta deduci pōt subtracta i litera, et aspiratione conuersa in u consonantem. Vñ auctor subiungit, Pars Graij nominis. Si enim greco nomie integro vteremur Hestia diceretur, vel forte Vestia.

Focus

At focus a flammis focus ara Deoru3 penatum est, teste Porphyrione, quoru3 in numero Vestam esse Macro. tradit. Cuius virginale simulachrū ignis in foco statuit, vt inquit Eusebius. Quā ob causam Ouidius docet hoc loco, vnde focus dicatur, qui est sedes Veste. Hic

> Ignis inextinctus templo celatur in illo,
> Effigiem nullam Vesta nec ignis habent.
> Stat ui terra sua, ui stando Vesta vocatur,
> Causaq; per Graij nominis esse potest.
> At focus a flammis, et ꝙ fouet omnia dictus,
> Qui tamen in primis edibus ante fuit.
> Hinc quoq; vestibulū dici reor: inde p̄cādo
> Dicimus, o Vesta, que loca prima tenes.

a fouēdo, idest calefaciendo nominatus est, auctore Festo, vt foculi, fomenta, focillationes. Est autem focus (vt inquit Seruius) quicqd ignem fouet, siue ara sit, siue aliud qdpiam. Focula vero dicta sunt nutrimenta, vt ait Nonius, vnde foculare dicitur vt fouere. In primis edibus, in atrio erant olim coline, teste Seruio. Vnde atrium dictū putant, ꝙ atru3 esset ex fumo, q̄uis Varro ē Festus aliter sentiant, quoru3 Festus atrium esse inquit edificij genus ante edes cōtinens mediam aream in quam collecta ex omni tecto pluuia descendit, dictū quasi aterrium, ꝙ a terra oriatur, cum Seruio placeat priorem partē domus atrium appellari, quā quidam arbitrati sunt etiam vestibulum dici vt A. Gel. scribit, dictum, vt Seruius tradit, vel quod ianuam vestiat, vel a Vesta cui limen est consecratū vel ꝙ ibi nemo stet, quia in limine solus est transitus, q̄uo vesanus non sanus dr̄. Ceteꝝ Cecilius Gallus, teste A. Gel. Vestibulum esse inquit nō in ipsis edibus, neq; partem edium, sed locū ante ianuam domus vacuum ꝑ quem a via aditus, accessusq; ad edes est cū dextra, sinistraq; inter ianuā, tectaq; que sunt vie iuncta spatium relinquit, atq; ipsa ianua procul a via est area vacanti intersita. Et q̄m ve particula (vt Macro. et A. Gel. tradūt) non solu3 minutionē, sed ēt intensionē interdū significat, et q dominū domus salutatū veniebāt priusq̄ admitterent in vestibulo cōsistebāt, qbusdam placet a ve et stando, ꝙ ibi multū staret, vestibulū appellatu3. Nonius auctor est, q̄m are ac foci in vestibulis olim haberi solerent, putasse nōnullos a Vesta vestibulū noiatum. Idē scribit coquinā a veteribus colina3 dictā, ꝙ ibi ignē colerent, cui Seruius astipulatur docēs maiores ad limina solitos et epulari et Deos colere. Inde p̄camur cū famur Vestā, diximus supra vestam solitam in omnibus sacrificijs inuocari sicut inuocabatur Ianus.

Focula vnde sit nomen foculare

Atrium Vestibulum

Ve mō auget mō diminuit

colina

PAV. MAR.

ESSE diu stultus, putaba3 ingt poeta esse aliquā veste effigiem, sed nihil est nisi ppetuus ignis, cuius non ē dare simulachrum, nec etiam veste. Transit deinde ad originē uerbi, vnde vesta, ē unde focus dicatur. Ego stul. imprudens. Diu pu. esse ve. si. quod in templo est imago Dee. Mox, statim cū ita esse putarem, aut cum nunc animo uoluerē. Didici, inspirāte numine. Nulla subesse cur. tho. nulla eē simulachra sub ipsa testudine templi, ē tn̄ seruabant in eo templo Dij penates, de quibus diximus in primo: et Palladium, de quo postea dicemus. Ignis inextin. ppetuus, qui nunquā extinguebat. Celat in illo templo, seruatur intra templum. et (vt Plutar. inquit) i nita Nume, ꝓ se forte q̄n ignis deficiat, uelut Athenis, Aryston Tyranno sūtrā lucernam extinctam aiūt, et apud Delphos templo a Medijs incēso, ē Rome, tum Mitridatici, tum ciuilis belli temporibus simul cū ara et ignis perijt, dicūt nequaq̄ decere ex altero igne accipi, sed nouum et peregrinum elici oportere, accensa ex sole flamma pura ē immaculata, docet preterea quo pacto ex Sole ignis accendat. Nullam effi. ue. nec ignis ha. nullum est veste simulachrū, nec ēt ignis. Terra stat ui sua, sua mole librata, et sua ui immobilis existit. Vesta uo. ui. stan. q̄m (vt demōstrauimus) Vesta ea dea ē et terra, ea qa ui stat, Vesta dr̄. Et pars graij no. po. esse cā, nois sc3 latini, pōt hoc latinū nomē hr̄e originē a Greco noie, q̄m εςτα focus, et vesta, et Lar, et domus dr̄, et εστηο dr̄ vestis. Pars dixit qa non totū grecum nomen accipimus, sed partim dicimus Vesta, et non Vestia. Et εςτα aspirat, cu3 aspiratio uertit in u. nr̄um, sicut ab hespero uesper ab Henetis Venetos dicimus. At fo. di. a flam. et ꝙ oia fō a flāma uel a fouendo focus derivat; et hoc pp ignem Vestalem, cum et globus ille pro figura terre, et ignis in templo Veste sit. Qui tā. focus. Ante fuit in pri. edi. olim in prima edium parte erat focus, quasi in ipsis uestibulis. Hinc, a vesta. Reor, arbitror. Dici uestibulū ppea quod focus in uestibulo sit, existimo a Vesta uestibulū dici. Vꝫ (vt Gellius ingt) uestibulū putabant aliqui eē partē domus primorē, quā uulgo atriū uocant. Cecilius in lib. de uerbo. signi. Vestibulū nō ediū partē eē dixit, sed locū ante domus ianuā uacuū, ꝑ quē a uia aditus, accessusq; ad edes ē. Vnde Vir. in. vi. Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus orci, Nō primo rem ediū partē esse dixit, sed loca duo demōstrat extra orcū, fores sc3 et fauces. Ex quibus uestibulum appellat ante ipsam domū, et ante ipa orci penetralia. Fauces aūt uocat iter angustū per quod ad uestibulū adiret. Marcellus uero ita ingt, Vestibula quidā putant sub ea ꝓprietate distincta, qd in primis ingressibus, et in spacijs domoꝝ Veste, hoc ē are ac foci soleāt hr̄i, sed sic intelligi debēt nō abhorreāt uocabuli ꝓprio. Inuenit ēt apud ueteres doctos uestibula ob eam significantiā dicta, q in his locis ad salutādos dn̄os domoꝝ qcunq̄ uenissent stare soleant, cum introeundi daretur copia.

Quō ignis extinctus accendi debet

Vnde dicatur uestibulu3 et A. Gel. et Mac.

Atq; ob

Atq; ob hanc cōstitutionem, et quasi stabulationē, primos ingressus domorū vestibula noiatos Cice. in Ora. Vestibula nimirū, aditusq; ad tēpli faciūt. Inde, ex vestibulo. Precamur q̄ fatur, pcādo Deos alloquitur. vt apud Virg. Affaturq; Deos, et Sanctū sidus adorat. Alij legunt Inde pcādo Dicimus, o ve sta etc. Vesta ē que te net prima loca, ipsa uestibula, qm̄ (vt dixi mus) ibi are et foci so leant haberi.

Ante focos olim scamnis considere longis
Mos erat, et mense credere adesse Deos.
Nunc quoq;, cum fiunt antique sacra Vacūe,
Ante Vacunales stantq;, sedentq; focos,
Venit in hos annos aliquid de more vetustas,
Fert missos Veste pura patella cibos.
Ecce coronatis panis dependet asellis,
Et velant scabras florida serta molas.
Sola prius furnis torrebant farra coloni,
Et Fornacali sunt sua sacra Dee.

ANT. FAN.

SCAMnis consider longis, Vir. Perpetuis soliti patres considere mensis, hoc ē longis et a l ordinē sedentium exeq̄tis. Maiores n̄ri cū duobus tm̄ cibis vterent, vt Ser. scribit in atrijs sedētes epulabantur, quē morem Var. docuit Romanos a Laconibus et Cretensibus habuisse. Sedebāt et flamines sacra faciētes ad mensas, q̄ assidele dicebant, vt auctor ē Festus, fm̄ quē et Anclabris dicebat mēsa ministerijs apta diuis, et Anclabria eius uasa, qd̄ anclare haurire sit. vt Flore anclabāt liberi ex carchesijs quēadmodum et curiales mēse vocabant, in qbus inimolabat Iunoni, q̄ Curitis ē appellata. Sedebāt et q epulabant in sacris Herculis, vt Macro. docet. Mense credere adesse Deos, veteres Deos quoq; ad coenā interdum inuitabāt Vale. Max. Foeminę cū viris cubantibus sedētes coenitabāt, q̄ cōsuetudo ex hoium conuictu ad diuina penetrauit. Nā in Iouis epulo ipse in lectulo, Iuno, et Minerua in sellas ad coenā inuitabant. Sane (vt Macro. refert) in Papyriano iure euidenter relatū ē mensas dicatas arar̄ uicem pstare posse, qualis mēsa fuit in templo Iunonis Populonię. Itaq; Festus mēse ingt in ędibus sacris arar̄ uicem obtinebāt. Plut. aūt in Questiōibus scribit nullā mensam cōsueuisse vacuā tolli, sed oio cum aliqd ēt supesset, qd̄ mēsa sacra sit, nihilq; sacr̄ relinqui inane et uacuū oportere. Quod aūt hic Ouidius ingt Mēse credere adesse Deos, ideo dr̄, q2 foci sunt Veste sedes, et ignis Vesta ē. Antique sacra Vacūe, Vacunā Deā Sabini sub incerta specie formatam coluerūt, teste Porphyrione, quā qdam Bellonā esse putauerūt. Alij Mineruā. alij Dianā. alij Venerem. alij Cererē. alij vacatiōis Deā, de q̄ inquit Horatius, Hęc ego dictabā post templū putre Vacunę. Var. in primo rer̄ diuinar̄, ut Acrō tradit, Vacunā eē uictoriā memorię pdidit, q2 ea maxime gaudeāt, q sapiētię uacēt, uel (vt qbusdā placuit) q2 uictoria fauēte a curis uacamus. Venit in hos ānos, in hāc ętatē, in hęc tpa. Vetustas, mos et ritus ueter̄, q in patella cibos Veste mittere cōsueuerūt, qd̄ ēt tpibus Ouidij faciebāt. Pura patella, patella diminutiuū est a patina, ut ab asina asella, a gemina gemella. Est aūt uas picatū ac paruū teste Festo, aptumq; sacrificijs faciēdis. Ecce coronatis panis dependet asellis, in honorē Veste focor̄ dn̄e asini hoc tēpore

Maiores in atrijs epulabāt

Assidele

Anclabria

Anclare

Mensas dicatas ararum uices pręstare

Vacuna Dea

Patella

molas uerbere cōsueti coronati floribus, et e pane ueluti monilia qdam gerētes ad focos ducebant, et pistores eos uenerabāt, atq; insup molę sertis et floribus ornabant. Cōsueuit et panibus redimiri caput eq̄ quē idibus Octobris in campo Martio immolabat ob frugū euentū, vbi equus potius q̄ bos cędebat, auctore Festo, qm̄ bos aptus est frugibus pariēdis. Coronabant aūt asini Vestalibus, q2 Vesta (vt diximus) ē focor̄ dn̄a, vbi olim panes cineri suppositi coq̄bant, cum in furnis tm̄ farra torrerēt, vt in Fornacalibus dictum ē. Suppositum cineri, ut Veste bn̄ficio coq̄ret, ut Dūq; suas peragit Vulcanus Vestaq; partes.

Asini coronabāt

PAV. MAR.

ERAT olim mos, cōsuetudo. Cōsidera simul, oēs de domo sedere. Ante focos, qui in uestibulo erat. Lōgis scamnis et cōsidere adesse Deos mēse, ppea q antē aras et focos cōsiderēt, putabant dum accūberēt adesse numina. Nūc quoq;, etiā hoc tpe seruat illa vetus cōsuetudo, vt ante focos sedeāt in Vacunalibus cum fiūt sa. an. Va. cū Deę vacationis festū celebrat. et sacrificia fiunt. Vacuna. n. a uacando dicta, q̄ pest uacantibus, et ociosis. cui cum agricolę a laboribus ruris cessarent, et post perceptos fructus reqescerent p hyemē, uota soluebant, et sacrificabant. Stant et sedent ante Vacunales focos, cōsistunt ante arā, et focos in Vacunalibus cum mensis appositis dapibus epulant. De Vacūa eā retulimus, q̄ ex multor̄ sententijs inferebantur. Ver̄ in eo uersu epistolar̄ Hor. Hęc ego dictabam post fanum putre Vacunę. Por. ingt Vacunā apud Sabinos plurimū coli, quosdā Mineruā, alios Dianam putauisse, nōnullos et Cererē dixisse, sed Var. in primo diuinar̄, Victoriā dicere et ea maxime hos gaudere, q sapiētia uincūt. Vetustas, ritus et cōsuetudo. Venit in hos ānos, puenit in nr̄a tēpora. Aliquo de more, ex aliq̄ cōsuetudine, qm̄, vt antiq solebāt, ita nūc in Vacunalibus sedet, et in Vestalibus, quēadmodū a priscis factitatū, cibi mittunt. ideo ingt. Patella pura, purgata et nitida aut pura, q2 purar̄ virginū ad usum. Fert cibos missos, q mittunt a pijs ciuibus. Veste, ipsi numini libātibus. Quod qdem indicāt illi duo Var. in Manio uersus, Quocirca oportet bonū ciuē legibus parere, et Deos colere, in patellā dare. Iunxit. n. illud Deos colere et in patellā dare, p cibis et munusculis, quę Dijs libāda mittunt. Ver̄ in Eumenidibus inquit, Patella esuriēti puocat posita Neapolitanas piscinas. et in libris de lingua Latina ait, Patinas a patulo dixerūt, vt pusillas, q his libarent coenam patellas. Ecce coronatis in his Vestalibus ex antiq̄ cōsuetudine a pistoribus asini pane coronabant. Cā ē q pistor et focū et vestā obseruat, ex ātiquo ēt more

Vacunalia festa vnde dicta sint

Quare asini coronabātur corona pani

Suppositum cineri panem focus ipse parabat,
Strataq; erat tepido tegula quassa solo.
Inde focum seruat pistor, dominamq; focorum,
Et que pumiceas versat asella molas.
Preterea? referam ne tuum rubicunde Priape
Dedecus? est multi fabula plena ioci.
Turrigera frontem Cybele redimita corona
Conuocat eternos ad sua festa Deos.
Conuocat et Satyros, et rustica numina nymphas.
Silenus, quis nemo vocarat, adest.
Nec licet, et longum est epulas narrare Deorum,
In multo nox est peruigilata mero.
Dij temere errabant, in opace vallibus Ide
Pars iacet, et molli gramine membra leuat
Hi ludūt, hos somnus hēt; pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulsat humum.

cum panis decoqui soleret in focis, antequam pani eēt furnorum usus. Plu. vero ondit in cōsualibus, Equos et asinos coronari solitos, et vacare a labore, siue quod Neptuno equestri die festū agāt, et asinus pp equū pari fruit licētia, siue quod instituta nauigatione, cum multa nauibus ueherent otiū quoddā, ac remissio iumētis data ē. Ecce pa.de.asel.eo aselli coronati ferūt panē dependentē, aut potius hñt caput panibus redimitū, quēadmodū, idibus Octobribus in cāpo Martio, cū sacrificium fiebat ob frugū euentū, et equus potius quam bos immolabat quod hic bos frugibus pariendis ē aptus. Panibus redimibāt caput eq immolati, ita nūc panibus redimibant caput asini ob offō mole uacātis. Et ser. flo. ex floribus. velāt tegunt, seu coronāt. Molas scabras, asperas, nā et mole quoque ipe vacantes floribus, et accipias molas ex lapide ad terēdum triticum in farinā, nā alias mola in sacris ex farre, ē sale mollito. Coloni, agricole. Prius tor. desiccabant, seu decoqbant. Sola farra furnis, nō.n pāis in furno torrebat, sed far. vñ vt in.ij.lib. diximus, ē alio quoq; loco attigimus, Numa instituit (vt auctor ē Emina) far torrere, qm tostū cibo salubrius esset, id vno mō consecutū statuēdo, non esse purum ad rem diuinā nisi tostū. Is et fornacalia instituit farris torrēdi ferias. Et Fornacali Dee sunt sua sacra, nam in Fornacalibus a Numa institutis, Dee Fornaci conuenientia sacra fiebant, de quo etiam in.ij. dictum, Facta Dea est Fornax leti Fornace coloni Orant, Vt fruges temperet illa suas.

Panē cineri suppositum

Ipse focus parabat panem cineri suppositū, non.n. in furno, sed in foco, et sub cinere panis coquebat. qm (vt inquit Pli.) pistores Rome non fuere ad Persicū vsq; bellū annis ab vrbe cōdita sup quingētos octoginta. Ipsi panē faciebant Quirites, mulierūq; id opus maxime erat, sicut etiā nū in plurimis gentiū. Artoptos

Artoptos ias Plautus appellat in fabula, quā aulularia inscripsit magna concertatione eruditorum, an versus poete sit illius. Certumq; sit Atrei Capitōis snia. Tostū panem lautioribus coquere solitos, pistoresq; tantum eos, qui far pinsebant nominatos etc. Et tegula quassa, concussa. Erat strata tepido foco, hoc est focus ipse erat stratus tegulis, et lateribus, et in his coquebatur panis.

ANT. PAN. Pilūnus Pistorum

INDE focum pistor seruat, Pilumnus et Picūnus fratres fuerunt, ac Dij psides auspicijs cōiugalibus deputati, teste Nonio, quorum Pilūnus pinsendi frumenti vsum inuenit, auctore Ser. Vñ a pistoribus colebatur, qa pinsendo farre nomē acceperit, cum olim tantū farinā facerent Ipsi.n. Quirites et mulieres (vt inqt Pli.) panē faciebāt, sed postea receptū est, vt pistores et panē coquerēt. Quare ait Plautus in Asinaria, Cum a pistore panē petimus, vinum ex oenopolio. Et Festus, Coquū inqt, et pistorē apud antiquos eundē fuisse accepimus, idē vsurpatum est, vt hoc tpe ad focos veniret. Eos constat nō fuisse Rome ad persicum vsq; bellum annis ab vrbe condita sup quingētos octogita. Veteri autem more vxoribus nec molere nec coquere permittebat auct. Plut. Post filias enim Sabinis raptas facta pace et societate inita in foedere exceptū est vxorem viro Romano, nec molere, nec coquinariam facere.

Vxoribus nec molere nec coquere coenā permittebatur ex foedere Romuli facto cū sabinis

Pumiceas molas, scabras et similes pumici. Conuocat, Deos, quorum ipsa mr est. Silenus, male a quiqusdam Silenus per y scribitur. Vallibus Ide, quia ibi mater Deorum colit. Est autem hec Ida Phrygie. Bracchia nectunt, vt saltent vel luctentur. Vesta iacet, physice iacentem Vestam inducit, quia nullum elementum est inferius terra. Captat, oculis capit, vt eligat pulchriorem. Nympham ne putarit, quia Vesta montanum numen siue nympha non est.

PAV. MAR.

INDE, ex eo quod in foco panis coquebatur. Pistor seruat focum et dominam focorum, obseruat Veste numina, nam focum Vestalem et Vestā ipsam, que focis pest. Et asella etiam obseruat hec numina, quia habet a uersanda mola vacatonē in Vestalibus. Que uersat, frequenter uerbt. Molas pumiceas, e pumice. Verum nō e pumice fiunt mole, sed ex lapide scabro, et aspero instar pumicis. Preterea referam ne tuum, fabellam refert, vñ mos coronandorum in Vestalibus asinorum originem habuerit, nam cum Cybele ad conuiuiū Deos conuocasset, et post epulas alij lusibus, alij quieti sese dedissent, Priapus dormientem Vestam adortus est, legissetq; fructus ex arbore femorali, nisi rudens Sileni asinus illam excitasset. Qua quidē causa Lampasaceni asinum Priapo mactant. Verum in primo lib. ondimus tribus causis asinum Priapo mactari. In Vestalibus vero ob meritū excitate Dee pane coronat. Preterea o Priape rubicunde referam ne tuum dedecus, debeo ne ego retinere turpitudinē tuā. Fabula est plena multi ioci. q.d. referenda ē, qa iocosa fabula relata, pariet voluptatem. Cybele, mr Deorum, a Cybelo mōte Phrygie. de qua et mysterijs eius diximus in.iiij. Redimita frōte

Cybele a Cybelo monte Phrygie

corona

corona turrigera,hoc est hñs in capite coronam turritā,ppea quod primis turres vrbibus ipsa dedit. Conuocat ad sua se.ad Cybeleia,q̃ in Phrygię montibus celebrant. Deos ęter.Immortales. Conuocat et Sa.qui Bacchū comitabant,de qbus dixi⁹ ius in p̃. Et nym.nu.ru.Deas p̄sides ruris,agrorum,fontium,montium,nemoꝝ. Sile. nus,Bacchi nutritius, de quo ēt in p̃ et i.ter tio dictum. Adest quis ne. vo. venit ille ad ɔuiuium,ēt cum nemo vocasset. Nec li. numerare epulas Deoꝝ,et longum est, non est fas referre arcanas Deoꝝ epulas, etiam si liceret longū est ɔnumerare. Nox est pui. i mul.me.in multa cōpotatione, ptraxere.n.symposiū in multam noctem. Hi,aliq ex illis Dijs Errabant te.iprudē ter,et sine vllo delectu. In val.Idę,Phrygię. Opacę,nemorosę et vmbrosę. Pars ia. recumbit. Et le.mem.mol.gra.alleuiat membroꝝ laborem captans in molli gramine qetem. Hi lu.exercent se variis ludis. Hos som.hēt,hi dormiunt. Pars bra,ne.alij simul alligant brachia, vt palęstra certent,aut vt choreas agitent. Et ter pul.viri.hu.pede ce.saltat velocibus pedibus in choreis,aut potius accipias pro his qui saltatione ɔtendunt,cum ter cum vno pede saltent,et hic. Pulsat, percutit humum ter pede celeri. Vesta ia. regescit. Et se. seorsum ab oī insidiaꝝ cura. Capit pla.qetem,lenes somnos. Sicut erat fulta caput,ita vt tunc erat hñs caput fultum munitum. Positum ce. i humo herbosa,ita.n.munierat caput eo cespite innixa. At cu.hortoꝝ, Priapus. Ruber, a rubro inguine. Captat, oculis.s. Et nym.ē Deas,ē rustica numina,et Deas celestes. Et fert,et refert pedes errantes,errabat hac atq; illac parans regescentibus nymphis insidias. Aspicit et Vestam seorsum ab alijs recumbentem. Dubiū est ne an pu. nym.an putauerit illam eē ex nymphaꝝ numero. An sciuerit Vestam, esse. hic erat in dubio, an illā cognouerit an crediderit eē Semideā.semidei aūt in terris sunt,Dij in cęlo, de qbus in Met. Sūt mihi Semidei,sunt rustica numina nymphę, Fauniq; et Satyri,ē monticolę Siluani,Quos qm cęli nondum dignamur honore, Quas dedimus terras illos habitare sinamus. Scisse sed ipse negat,Priapus negat se sciuisse Vestā esse. Spem capit obscoenam,ɔcipit Priapus spem turpem, nam turpe erat sperare expugnare virginis pudicitiaꝫ. Et tentat accedere,ad illam. Furtim,occulte,ne ab alijs videret. Et fert gra.suspen.pascus dubios,aut qz erectus in digitos incedebat,vt de eodeꝫ

Silenus Bacchi nutritius de quo in li. pri.

Saltādi ludus

Delusio Priapi in vesta dea

> Vesta iacet,placidamq; capit secura quietem,
> Sicut erat positum cespite fulta caput.
> At ruber hortorum custos, nymphasq;,deasq;
> Captat,& errantes fertq;,refertq; pedes.
> Aspicit & Vestā dubiū ē nymphā ne putarit,
> An scierit Vestam,scisse sed ipse negat.
> Spem capit obscoenā, furtimq; accedere tētat,
> Et fert suspensos corde micante gradus.
> Forte, senex quo vectus erat Silenus, asellum
> Liquerat ad ripas lene sonantis aquę.
> Ibat vt inciperet longi Deus Hellesponti,
> Intempestiuo cum rudit ille sono.
> Territa voce graui surgit Dea,conuolat oīs
> Turba,per infestas effugit ille manus.

in primo lib.Vestigia furtim suspenso digitis fert taciturna gradu. Corde mi.tremente. Forte senex Si.Bacchi nutritius. Liqrat asel. quo vectus erat,asinum in quo insidens illuc se contulerat. Ad ri.aquę lene sonantis,obstrepentis. Liquerat enim illum in ripa herbida depascentem.

LONgi Deus Hellesponti,Priapus,cuius patria ē Lāpsacus ad Hellespontum sita ɔ̄rias inter se vrbes habentē.in Europa.Callipolim et Seston. in Asia, Lāpsacū ē Abydon. Indicis ex. asini qui Dei hortoꝝ detexit et indicauit insidias. Vacnę molę, quę vestalibus frumēta non terunt. Discant pa.quid ve.ara Io. ne qd p̄tereat ad vestam ptinēs, cuius focos diximus supra seruari li tpe a pistoribus,docet cur Iuppiter pistor aram habuerit in monte Tarpeio,cuius ɔstituendę hanc cām ferunt, Galli vrbe capta cū solā potiēdi capitolij spē in fame obsessoꝝ reponerent,Romanis ex arce Iouis monitu panes iaculantibus ad fiducię speꝫ spectaculo stupefacti ad omittēdę obsidiōis foedera descēderūt,existimātes Romanis multā frumēti copiā supesse. Vñ postea repulsis Gallis Ioui pistori ara in Capitolio ɔstituta est.Lege Liuiū,q scribit iactū esse panē in hostiū stationes,quis arę non meminerit. Ea noie q̃ ptio celebratior dī,qz magnum est qdeꝫ arę nomen,ipsa vero non magna,et non multo ipendio ɔstituta. Cincta pre.trucibus Capitolia Gallis,nota est historia.Lege Liuiū primę Decadis lib. v. Incipe ait Marti,qz hic Deus pater est Romuli,angebaturq; vrbis excidio,et eum Iuppiter nouerat sollicitum,esse periculis obsessorum.

DEVS longi Hellesponti,Priapus numen Lāpsacenoꝝ q sunt in Hellespōto. Ibat vt inci.vt negocium aggrederet. Cu3 il.asellus Sileni. Rudit, rudere.n.asinoꝝ est. Sono intē.nō in tpe edito. Deā,Vesta. Territa vo.gra. exterrita asini clamore. Surgit,ex humo herbida. Ois tur. ɔuo. illuc ad Vestam,et in Priapum irruebant. Ille su.per infe.ma.eripuit se fuga ab illis,cum vellent eum p sceleratis ausis plectere. Lāpsacus, Priapi patria in Hellesponto. Est soli.macta imolare.

Priapo hoc aial,asinum, sed triplici (vt in primo diximus)rōne,tum qz ille asinus,cui Liber vocem humanā dederat ausus est de membri magnitudine cum Priapo contendere, tum qz Lotida dormientē excitauit rudens. Tum ēt qd vestā excierit. Alij legunt,Lampsacus hunc sci h ē c. Damus flā.adurimus Priapo sacrificantes. Exta,intestina. Asini indicis, qui rudens illius insidias

ANT. FAN.

Ara Iouis Pistoris Iactus pāis in hostiū stationes De bello Galloꝝ

PAV. MAR. Asini indicatio ad vestaꝫ

Lampſacus hoc aīal ſolita eſt mactare Priapo,
Hinc aſini flammis indicis exta damus.
Quē tu Dina memor de pāe mōilibus ornas,
Ceſſat opus, vacuę conticuere molę.
Nomine, q̄ pretio celebratior arce Tonantis,
Diſcant piſtoris quid velit ara Iouis.
Cincta premebātur trucibus Capitolia Gallis,
Fecerat obſidio iam diuturna famem.
Iuppiter ad ſolium ſuperis regale vocatis
Incipe ait Marti, protinus ille refert.
Scilicet ignotum eſt, quę ſit fortuna maloꝝ?
Et dolor hic animi voce querentis eget?
Si tñ, vt referam breuiter mala iūcta pudori
Exigis, Alpino Roma ſub hoſte iacet.

indicarit. Apta, ꝯuenientia. Flammis, qꝛ non fit viſceratio de aſino mactato. Quidā legūt Hinc aſini &c. Quem, aſinum. Tu Dina, Veſta. Memor, meriti illius, qui te excitauit. Ornas monilibus de pane, redimis collum illius panibus pro monili pendentibus. Ceſſat opus, hoc eſt i feſtis tuis habet ille vacationem ab ope. Molę vacuę, quę fruges nō terunt. Conticuere, qꝛ eo die et ipsę hn̄t vacationem. Noīe q̄ p̄tio, qꝛ omnia myſteria Veſtę relaturus eſt, et in his piſtoruꝫ munus inſeruit, agit de ara Iouis piſtoris, et qua rōne fuerit dedicata, poeta tām ad numina refert. cōſultantibus enim Dijs de Romanoꝝ ſalute, cū a Gallis Senonibus i arce obſiderent, et vrgente iaꝫ fame cogerent in deditionem venire. Id Ioui viſum eſt inſpirare mentibus Romanoꝝ, terere quicqd frugis haberent, et decoctuꝫ panē in hoſtes iacere, quo facto, excidit ſpes a Gallis Romanos fame vinci poſſe. Poſtea Galli fuſi a Camillo fuere, ob id muneris ara Ioui piſtori i Capitolio ꝯſtituta eſt. Arę Liui. non meminit, ſed de fame, et iacto pane ita inqt, Inducię deinde cum Romanis factę, et colloquia permiſſu imperatoꝝ habita, in quibus cum identidem Galli famē obijcerent, eaq; neceſſitate ad deditionem vocarent, dr̄ auertendę eius ſuſpitionis cā, multis locis panis de Capitolio iactus eſſe in hoſtiū ſtatiōes. Diſcant, poſteri.s. Quid ve. ara Io. pi. q̄ſi q̄ rōne ꝯſtituta fuerit ara Ioui cū piſtoris cognomine aliq legūt, Dicā qd velit ara, et nihil refert quouis mōdicas.

Inducię cuꝫ Rōanis ē Gallis factę pp panes iactos

Arce To. in arce Capitolina. Celebratior no. q̄ pretio, quę quidem ara clarior eſt nomine, q̄ ſit ipſa re, qꝛ cum vulgatiſſima ſit, non tamen ē magnę exiſtimationis. Capitolia cincta, obſeſſa. Gallis trucibus, a crudelibus Senonibus Gallis. Premebantur, vrgebant iam ad deditionem. Iam diuturna, longa obſidio. Fecerat famem, redegerat eos ad eam penuriam, vt fame premerentur. Galli enim Senones dulcedine vini in Italiam allecti plura loca occuparunt, ē oppida conſtituerunt. Deinde cum Cluſium obſiderent, et legati a ſenatu miſſi ad componendam inter eos ē Cluſinos pacem, pugnantes contra Gallos in acie Cluſinorum ſtetiſſent. Hoc facto eoꝝ concitati Senones, vrbem infeſto exercitu petierunt, fuſiſq; ad Aliam flumen Romanis cepere vrbem pręter Capitolium, in quod ſe iuuenes cōtulerant maiores natu cum inſignibus honorum, quos quiſq; geſſerat, in veſtibulis ędium ſedentes occiderunt. Et cum auerſam partem Capitolij, iam in ſummuꝫ

Romanoꝝ foedus cum Gallis mille libris auri qđ interruptum eſt a Camillo

euaſiſſent, proditi clangore anſerum. M. Manlij pręcipue opera deiecti ſunt. Coactis deinde propter famem Romanis deſpondere, vt mille pōdo auri darent. Furius Camillus dictator abſens creatus, interpendendum aurum, cum exercitu venit, et Gallos poſt ſextū menſem vrbe expulit, ceciditq;. Hoc ex hiſtoria habetur. Iuppiter vocatis ſuperis ad regale ſolium, cum vocaſſet ad concilium Deos, et ante eius ſolium omnes conſtitiſſent. Ait Marti incipe, quaſi aggrediare cauſam. Ille, Mars. Protinus refert, continuo reſpondet.

Scilicet ignotum eſt, per ironiam dictum, vt id populus curat.s. Mala iuncta pudori, quorum me ac Romanos pudet. Hęc eſt cui fuerat promiſſa potentia rerum, rhetoricę pathos mouetur. Id ſępe fit vbi fatum, fortunamue conquerimur, vel oſtendimus non eſſe quod eſſe debuit. Spes erat in curſu, cum ſperaremus fore vt Roma ſibi orbem ſubijceret victis ſuburbanis, et Hetruſcis, eo ventum eſt, vt Romani ex vrbe fugerent. Vidimus ornatos &c. fuſo ad Aliam exercitu Romanorum, cuꝫ Galli moenibus vrbis appropinquarent, vbi nulla erant pręſidia, maiores natu ampliſſimis vſi honoribus, cum in foro deuouente pontifice ſe Dijs Manibus conſecraſſent, in ſuas quiſque ędes regreſſi, apertis Ianuis in curulibus ſellis cum inſignibus magiſtratuum, quos geſſerant, conſederunt, vt cum veniſſet hoſtis in ſua dignitate morerentur, quos Galli primo aſpectu velut Deos venerati mox nihil reſpondere dignantes interfecerunt. Lege Valerium Max. Liuium, et Plutarchum.

ANT. FAN.

Vidimus Iliacę transferri pignora Veſtę, cum cum iuuentus Romana ſe in Capitolium contuliſſet, virgines Veſtę cum ſacris ex vrbe fugeꝛūt, quas Albinus quidam e plebe in plauſtrum recepit, vxore, liberiſq; depoſitis. Cerites inextinctum ignem, et eas virgines benigne ſuſceperunt, atque (vt auctor eſt Strabo) Gallos Roma redeuntes in Sabinis aggreſſi debellarunt, protexerūtq; omnes, qui a ſe capta vrbe confugerant. Vnde Au. Gel. ſcribit non ſine nota ingratitudinis Romanorum primas municipes ſine ſuffragij iure, Cerites factos, conceſſumq; his vt ciuitatis Ro. honorem quidem caperent, ſed negocijs tamen atq; oneribus vacarent. Quam ob cauſam tabulę Cerites appellatę ſunt, in quas cenſores referri iubebāt, quos notę cauſa ſuffragijs priuabant. Sane Cere oppidum Thuſcię, a quo et Cerites, et Ceretani dicti olim Agylla nuncupabatur, vt meminit Strabo.

Roma a Gallis capta

Tabulę cerites in qbus notę cauſa ſuffragijs priuabāt

Hęc est, cui fuerat promissa potentia rerum,
Iuppiter hanc terris impositurus eras.
Iamq; suburbanos, Hetruscaq; contudit arma,
Spes erat in cursu, nunc Lare pulsa suo est.
Vidimus ornatos ęrata per atria picta
Veste triumphales occubuisse senes.
Vidimus Iliacę transferri pignora Vestę
Sede, putant aliquos scilicet esse Deos?
At si respicerent, qua vos habitabis in arce,
Totq; domos vestras obsidione premi,
Nil opus in cura scirent superesse Deorum,

cerimonię vnde sint dcę cerites, cere Agylla cerimonię

Ab eodem et cerimonię nomen acceperunt, vt existimare nōnullos Festus refert, quis alij a Carendo nominatas putent. Quare denarię cerimonię ac tricenarię dicebantur, quibus sacra adituris decez continuis diebus, vel triginta a quibusdam rebus carendum erat, vt idem Festus docet. Putant aliquos scilicet esse Deos, hic putant inquit, infra subiungit scirent, et est sensus? Deos esse non existimant, sed si respicerent Deorum templa, quę in Capitolio sunt ob sideri scirent nullam opez Dijs sperari oportere, cū sacris ędibus nō sint presidio.

ANT. FAN. PAV. MAR.

Scilicet ignotum quę sit, incipit Mars cū ironia dicere cōtra Iouem, qui eum loq; iusserat, quasi ignota esset calamitas Romanorum, sed diruta est vrbs a Gallis, cęsi seniores, translata per fugā sacra, nec hostes ait numinum habere rōnē, et redactos ad extremā inopiā Romanos. Saltē liceret illis pugnare, vt caderēt si vincere nō possent. Scilicet ignotū, quasi iō me loq; iubes, qa ignotū ē, immo oībus notū. Quę sit fortuna maloꝝ, quasi quā felicitate extollant mali hoīes, aut in contrariū vertas. Qui status sit tantę calamitatis, et tot maloꝝ, quę nūc Romani patiunt. Et hic dolor animi eget voce qrentis, qsi nō nota est calamitas, et dolor noster, vt querula voce nunc primū opus sit ad indicandū dolorē, q tantus ē, vt oībus sit notus. Tamē si exigis, si petis.

Oro Iouis ad Deos qui fauerent Romāis

Vt referā breuiter, paucis verbis. Mala, dāna nostra. Iuncta pudori, cum dedecore et ignominia nr̃a. Roma iacet sub hoste Alpino, Roma, quaz vos in sedē vestrā elegistis, diruta est a barbaris, et solo ęquata. Hęc est, illa scz Roma, cui fuerat promissa potētia rerum, cui a fatis pmissum erat orbis imperiū, et est locus cōmiserationis ab eo q̄ cē debuit, et nō est, immo ad miseriā vltimā redacta vt est illud Virgilianū. Sic nos in sceptra reponis, et totus locus. Hanc, vrbem. Eras Iuppiter impositurus terris, hanc cōstitueras terraꝝ dominam. Iamq; cōtudit sub vrbanos, iam Roma bello vicerat Sabinos, Ceninenses, Antennates, Fidenates, Latinos omnes, ē Volscos. Et arma Hetrusca, Phaliscos, et Veios. Spes, imperij ppagādi. Erat in cursu, in psperitatē reꝝ bene gestaꝝ, et bene grendaꝝ. Nūc est pulsa lare suo, quia pulsi ciues, nam alij ad alia loca se cōtulerunt, et iuuētus nō in suis Laribus, sed in arce obsessa tenet. Vidimus occubuisse senes triumphales, trucidatos a Gallis eos senes, qui olim de hostibus triumphauerāt, oibus honoribus in repub. functos. Ornatos veste picta, ipsa pretexta, de qua in .iij. plura diximus. Per atria ęrata, quasi in vestibulis ędiū ante ęratas ianuas. et Liuius In vestibulo domioꝝ cōsedisse eos ingt.

Senes in vestibulis cęsos Gallis et virgines Vestę receptas a Ceretāis

Sed de hoc Plut. ita ingt, Relictis ceteris vrbis partibus, Romani Capitoliuz magna ui, magnoq; psidio teloꝝ munierūt, primū ex sacris qdam in Capitoliū sustulere, virgines vero Vestales, rapto ex laribus igne cum sacris fugierūt. et Paulopost Virgines maiora ac digniora ex sacris sumentes, vltra fluuiū fugierunt. Tūc L. Albinus vir popularis, cum etiā ipse fugeret infantes filios, ac vxorē, et necessaria vtēsilia secum hn̄s in curru vehebat. Postq̄ vidit virgines in sinu Deoꝝ sacra ferentes, solasq; ac labore vię fatigatas confestim vxorē, ac filios, aliaq; supellectilia in terra exponit, et illas currū ingredi, atq; i aliquā vrbē fugere iubet. In dignū fuit Albini nō obscurā pietatē, atq; honorē erga Deos in grauissimis tpibus memoria pterire. Alioꝝ sacerdotes Deoꝝ, ac seniores, q cōsulatu et triumpho potiti fuerant, nō tulerunt vrbē relictū iri, q cum sacras, splēdidasq; vestes sumpsissent, psidēte Fabio Pōtifice maximo, pacē Deoꝝ exposcētes, seq; ipsos p patria fortunę deuouētes, in eburneis sellis in foro ornati consederunt. Et paulopost, cū Brēnus seruato Capitolio Romā occupasset, vidissetq; inter trāseundū p foꝝ quosdā viros insigni hitu et sedere et tacere, magna admiratiōe captus ē, q tāq̄ nullo reip. vulner sanciarēt, neq; facię neq; colore mutati sunt. Sed cum essent aīo intrepido, flexi in scabellis, q̄ secū cōtulerāt, sese inuicē intuētes, silentiū agebāt, quare hac rerum nouitate admiratio Gallos habuit, et tanq̄ de fortioribus dubitarent, diu accessu, tactuq; abstinere. Postq̄ antez qdam fidens animi iuxta Papyriū Mariū stetit. manumq; mansuete ondens, pmissam barbaz demulsit, Papyrius scipionem in capite feriēdo cōtriuit. Barbarus stricto gladio illum necauit. Deinde cęteros facto impetu morti tradiderunt etc. De his ergo intelligit poeta, et de Vestalium sacrorum translatione.

Propter Papyriū cęteri senes in atrio a Gallis sunt cęsi

Vidimus transferri, transportari in aliena loca, et sede sua. Pignora, sacra ipsa. Vestę Iliacę, Troianę, vt alias diximus. Putant, scilicet esse aliquos Deos, Galli ipsi certe Deos esse credunt quasi di. nō credunt, nam si crederent eos timerent. At si respicerent, Galli. In qua arce vos habitatis, quasi si id scirent vos habere templa in arce Capitolina. Et tot vestras domos, tot vestras ędes. Premi obsidione, obsideri ab ipsis. Scirent nil opis, nullum auxilium. Superesse in curas Deorum, quasi nossent Deos non curare mortalia.

ANT. FAN.

Thura perire, rem diuinam et sacra in irritus cadere. Ignauaq; fata timentes, mortem ignauā, qua pereunt, quos fames conficit, cum in armis mori gloriosum videatur, vt Pulchrumq; mori succurrit in armis. Litus pulcher, trabeaq; Qui/

rinus, Romulus vaticinij peritus lituum manu gerere consueuit, hoc est baculum sine nodo aduncum, vt Liuius scribit. quo idem rex vrbem condi turus regionem descripsit. Cicero de Diuinatione, Quid lituus iste quod est clarissimum auguratus insigne, vnde nobis traditus est? Certe Romulus regiones cum eo descripsit cum vrbem condidit. Eam ob causaʒ lituus a Virgilio Quirinalis vocatur, vt Ipse Quirinali lituo, pꝛ cinctaq; sedebat Succinctus trabea. Pluta. auctor est lituum Romuli, quo tẽpore vrbs a Gallis capta est, amissum esse, cuʒ in palatio seruaretur. posteaq; integrum et illęsuʒ eiectis barbaris in alto cinere inuentum, cum ignis cętera consumpsisset. Est et lituus buccinę genus incurnę. Virg. Et lituo pugnas īsignis obibat et hasta. Ennius, Inde loci lituus sonitus effundit acutos. Ea Buccina (vt Festo placet) sic dicta est, q̄ litis sit testis, a qua et canendo liticen dicitur, vt a tuba et cano tubicen. Lege Festum et Varronem. Ab eius similitudine quidam existimarunt, vt A. Gel. ẽ Mac. tradunt, virgam auguralem incuruam, qua parte robustior est a maioribus nostris lituum appellatã, quę (vt Seruius docet) solebant ab anguribus cęli spacia designari cum manu non liceret. Sunt qui lituum buccinę genus non a lite, sed a sonitu dictum putent ex illo versu Home. ligxe bios .i. insonuit neruus. Publica cura, nõ Martis tm̃ et Veneris, Quirini, et Vestę, sed Deorum omnium. Galli a victa, a Camillo. Solidę Ce. frumenti nondum in farinam redacti. Virgo Saturnia, Vesta Saturni filia. neq; enim Iunonem accipere possumus. Iam ducibus somnum dederat labor, sopiti erãt duces iuuentutis Romanę, quę erat in Capitolio. Quã mi. tra. vul. opẽ, panẽ quo Manlius, cęteriq; obsessi maxime indigebant. Nouis am. acti, coacti obscuritate verborum Iouis varia cogitare, ac diuersa sentire.

Tullius Lituus p virga augurali etiã p tuba ponitur in torta a λυχρω reſono

PAV. MAR.

E T perire thura data, aris oblata, et cremata. Manu sollicita, timida et anxia hoĩum manu. hoc inquit, Nossent irrita esse oĩa sacrificia. Atq; vtinam pateat Locus pugnę, vtinaʒ egredi possent Romani ex arce, et conserere cum hoste manus. Capessent, capient arma. Et si non poterunt exuperare, hostem vincere. Cadent occũbent, q̃si mallent vt in p̃lio occumberent, q̃ fame perirent, aut

Et data sollicita thura perire manu.
Atq; vtinã pugnę pateat locus, arma capessẽt,
Et si non poterunt exuperare, cadant.
Nunc inopes victus, ignauaq; facta timentes
Monte suo clausos barbara turbaʒ premit.
Tũc Venus, et lituo pulcher, trabeaq; Quirinus
Vestaq; pro Latio multa locuta suo est.
Publica respondit cura est pro moenibus istis
Iuppiter, et poenas Gallia victa dabit,
Tu mõ, quę desunt fruges, superesse putentur
Effice, nec sedes desere Vesta tuas.
Quodcũq; ẽ solidę Cereris caua machĩa frãgat
Mollitamq; manu duret in igne focus.
Iusserat, et fratris virgo Saturnia iussis
Annuit, et medię tempora noctis erant.
Iã ducibus somnũ dederat labor, increpat illos
Iuppiter, et sacro, quid velit, ore docet.
Surgite, et ĩ medios de summis arcibus hostes
Mittite quam minime tradere vultis opẽ.

intelligas tacite pręnuntiare victoriã Camilli, cum primũ pugnare licebit. Barbara tur. barbari et feroces Galli. Premit, obsidione claudit. Inopẽ victus ad extremã egestatẽ redactos, ita vt fame sint perituri. Clausos mõte suo, obsessos in mõte Tarpeiõ. Et timẽtes tur. facta, quę ab hostibus impijs fieri solent. direptionẽ bonoꝝ, incẽdia ędiũ sacraꝝ, violationẽ virginũ stupra matronaꝝ, seruitutẽ, cętera crudelissime facta. Tunc Venus, multa qdem locuta est pro Romanis. Et Quirinus, Ro. quẽ diximus tn. ij. in Deos relatuʒ. Pulcher, cõspicuus. Trabea et li. de his ẽt egimus multa, et ipse locutus est. Et Vesta ẽ multa lo. p suo La. hi tres Dij post Martem multa in cõsilio Deoꝝ p Romanorũ cã dixerũt. Iuppiter r̃ndit publica est cura p moenibus istis, q̃si ad nos oẽs spectat res Romana, et cura vrbis cõ̃ dẽt oibus eẽ. Et Gallia victa, quę a Romanis vincetur.

Venus multa p Rõanis dixit i cõcilio Deorum

Dabit poenas, nã mox a Camillo oẽs trucidabuntur. Tu mõ Vesta effice, fac. Vt fruges quę desunt quaꝝ summa ẽ egestas. Putenẽ superesse, illud efficias, vt cum sit summa frugũ inopia, psuadeaẽ hosti eas in maxima copia esse. Nec tu vesta desere sedes tuas, nõ deseras vrbẽ Romã, vbi oẽs te maxia veneratione psequunẽ. Frangat caua machina, cõterat mola. Quodcunq; est solidę Cereris, fruges ipsas nondũ in farinã cõtritas. Et focus duret in igne, torreat. Mollitã aquis manu, Cererẽ ipsam, quasi fiat panis, et i foco decoquaẽ. Iusserat, Iuppiter. Et virgo Saturnia, vesta Saturni filia. Annuit factis, iussis, quasi pmisit se obsecuturã. et ita factum est. Nam de frugibus confectus est panis Et erant tempora medie noctis, cũ animalia fessa quiescunt. Iam labor dederat somnũ ducibus, iã duces Romanę iuuẽtutis dormiebãt, cum essent labore fessi. Iuppiter increpat illos, p quietem obiurgat q̃ ita dormirent. Et docet ore sacro quod velit, quasi admonet quod sint eius imperio facturi. Surgite, inquit. Et mittite in medios hostes, pijcite in media Galloꝝ castra, aut in mediam hostiũ turbam. De sum. ar. de summitate arcis Capitolinę. Opem quã minime vultis tradere, quasi illud Cereris, quod vobis superest, et tradere cuiq̃ nolletis. Sõnus abit, excitati sunt e somno Quirites. Quęrunt, inquirunt inter se duces. Acti no. am. noua et dubia verborum circuitione, aut obscuris Iouis monitis.

Caua machina. i. mola per periphrasis

Somnus abit, q̃runtq; nonis ambagibus acti,
Tradere quam nolint, et iubeantur opem.
Esse Ceres visa est, iaciunt Cerealia dona,
Iacta super galeas, scutaq; longa sonant.
Posse fame vinci spes excidit, hoste repulso
Candida pistori ponitur ara Ioni.
Forte reuertebar festis Vestalibus illac
Qua noua Romano nũc via iũcta foro ẽ.
Huc pede matronam nudo descendere vidi,
Obstupui tacitus, sustinuiq; gradum.
Sensit anus vicina loco, iussumq; sedere
Alloquitur quatiens voce tremente caput.

monitis. Quam opem, quod auxilium. Nolint tra. nollent alijs dare. Et iubeant, ab Ioue in hostes mittere. Visa est esse Cer. visus est esse panis, q mitti in hostes iuberet. Iaciunt dona Cerealia, emittunt panẽ in hostes. Iacta, piecta ipsa dona Cereris. Sonant super Galeas, et longa scuta, nam supne iacentes pulsabant pane Gallorum arma. Excidit spes, a Gallis.

ANT. FAN.

Posse fa. vin. spes excidit, iacto pane Galli vlterius non sperauerunt Romanos fame posse superari. Vñ postea repulsis Gallis a Camillo Romani Ioui pistori aram in Capitolio posuerunt.

Forte re. fe. ve. aperit causam, qua factum est, vt matronę nudis pedibus ad ędem Vestę accederẽt. Via

Via Noua

Noua, nomen ppriũ est vię vrbis celeberrimę, quę Romano foro iungebatur, q inter Capitolium, et palatium fuit, de qua inquit Varro, Hoc sacrificiũ fit in velabro, qua in Nouam viam exitur. Neque enim ab Ouidio Nouam vocari existimandum est, vt putẽt vetus non fuisse. Plut. in Camillo, Cum nocte pręterita viam iret, quam Nouam vocant. Liuius primę Decadis lib. v. M. Ceditius e plebe nũtiauit tribunis se in Noua via, vbi nunc sacellum est supra ędem Vestę noctis silentio audisse vocez clariorem humana, quę magistratibus dici iuberet Gallos aduentare. Idem in eodem, Iussumque templum in Noua via allocutio fieri. Au. Gel. refert scripsisse Var. Animo Deo aram statutã eẽ in infima Noua via, q eo in loco diuinitus vox edita fuisset. Cauendum ne quod qdam fecerũt, apud Liuium pro allocutio legamus locatione. Pede nudo, vt ɔstaret ad forum Romanum olim paludẽ ẽfuisse nõ nisi nudis pedibus adeundam. Solinus, A qbus Pallanteum oppidum ɔditum, qd aliq̃diu Aborigines habitauerunt ppter incõmodum vicinę paludis, quam pterfluens Tybris fecerat Plutar. in Romulo, Forte fuit ex alluuione fluminis, qui paucis ante diebus locum inundarat relicta palus pfundo limo haud longe ab ea parte, quã nũc forum vocant. Curtius ille lacus, de Curtio lacu, quẽ qdam Curtilacum appellant auctore Fe. a Curtio, qui (vt idem inquit) in eo loco in profundum se ob salutez Po. Ro. proiecit hiatum, triceps historia est, vt inquit Var. Alij. n. volunt cum vasto hiatu terra subsideret, atq; ab haruspicibus respõsum eẽt ea re illum tantummodo compleri posse, q̃ populus Ro. plurimum valeret, siue (vt Procilius scripsit) Deum Manium studionem postulare i. virum fortissimum eodem mitti, Curtium virum fortez armatum in equum ascendisse, et in se in patentem voraginem pcipitem dedisse, quam nonnulli

Aio deo ɔstituta est, ara ĩ Via Noua q̃ ibi audita vox Gallos aduẽtare Romam

Palus ad forum Ro. pallanteũ ɔditũ ab Euãdro

Curtius lacus seu Curtilacus

Curtij historia

fuisse in foro Boario tradiderunt. Valerius autẽ Max. in Romano. Quo facto coisse locum inquiunt, et eius corpore diuinitus humato relictum a Curtio genti suę monumentum. Statius in siluis, ipse loci custos cuius sacrata vorago Famosiq; lacus nomen memorabile seruant. Alij (vt scripsit Piso ĩ annalibus et Plut. tradit in Romulo) dicũt Sabino bello cum Romulus ex superiore parte impressionẽ fecisset, Curtium virum inter Sabinos clarum et vigore animi pstantem ĩ locum palustrem, qui tum fuit in foro (q cloacę nondum factę fuerant) secessisse, atque inde conatum equo exire cum aspexisset id factum impossibile, dimisso eo ipsum euasisse, seque ad suos incolumẽ recepisse, et ab eo lacum nomẽ inuenisse, quod tamen Liuio non placet dicenti lacum Curtium non ab antiquo. T. Tatij milite Curtio Metio, sed ab alio appellatum, qui se armatum in patentes terrę hiatus immisit. Alij autem tradiderunt, Cornelius videlicet et Luctatius, eum locum fuisse fulguritum, siue tactum fulmine, et ex Senatus consulto septum esse, et quoniam id a Curtio consule factum est, cui. M. Genutius collega fuit, Curtium appellatum. Diony. vult Curtiuz Sabinum lacui nomen dedisse, cui fidem nõ adhibemus, quoniam Liuius (vt dictum est) aliter sentit. Sueto. auctor est po. Ro. a quo Augustus Cęsar maiorẽ in modũ diligebat quotãnis ex voto pro eius salute stipẽ iecisse in Curtiũ lacum. Siccas q fu. a. hę arę quorum Deorum fuerint nusq̃ (vti arbitramur) inuenies. Suspicamur autem ex eo qd scribit Suetonius aras fuisse Genij Augusti et Larium.

Varias opiones de lacu Curtio fz Liuium Corneliũ Tacitum Dionysiũ & alios auctores

Arę siccę

Posse vin. fa. sic desperauere posse ad deditionẽ redigere. Hoste repulso, repulsis et cęsis a Camillo Gallis, vt paulo superius docuimus. Cãdida, hoc est marmorea ara. ponitur, constituitur. Ioui pistori, cui in Vestalibus quoq; sacrificat, ea est in Capitolio. Forte reuertebar, seruabat mos, vetus a matronis ad Vestę templum eũdibus, vt nudis irent pedibus. Causam poeta refert, quã a matrona quadaz accepisse fatetur. Cum olim ea parte lacunę fuissent sicco pede adiri non poterat. Ibant igitur nudis. Postea siccatę sunt lacunę, nõ erat opus exuere pedem, in memoriam tamen vetustatis nudis pedibus ibant matronę. Forte ego re. festis Vesta. die Vestaliorum. Illac, illa parte.

PAV. MAR.

Tẽplũ ex marmore Ioni pistori ɔstitutuz in Capitolio, cui a Vestalibus sacrificat post Gallos expulsos a Camillo

Qua via Noua, per quam a velabro ad Romaz ascendebant, vt Var. ostendit, et Plutar. in Camillo eius vię meminit. iungebat foro vię Sacrę, tendebatq; prope palatiũ, vbi et nunc ędes est sub appellatione Diuę Marię in via Noua, quamq̃ vulgus

Hic vbi nunc fora sunt, vdę tenuere paludes,
Amne redundatis fossa madebat aquis,
Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras.
Nunc solida est tellus, sed lacus ante fuit.
Qua velabra solent in Circum ducere pōpas,
Nil pręter salices, crassaq; canna fuit.
Sępe suburbanas rediens conuiua per vndas
Cantat, & ad nautas ebria verba iacit.

corrupte Diuam Mariam Nouā vocat, cum i via Noua sit. Et iuncta Romano foro, qđ inter capitolium et palatiū est, necnon ꝑpe viam Nouam erat ędicula Vertumni, de quo paulo post. Ego vidi matronam descendere huc, in foꝝ et viā Nouam, vt iniret templum Vestę. Pede nu. pedibus nudis. Obstupui taci. cum illam ita incedentem respicerem. Et susti. gra. substiti vt viderem, et cāz cognoscerem. Anus, ipsa matrona. Vicina lo. vbi ego substiteram. Sensit me. s. hęrentem, et cupiduz cognoscere cām. Et allo. illa me iussum, quem ipsa iusserat sedere. Quatiens ca. ꝑpter senilem ętatem. Voce ter. cum vetulis et artus tremant, et vox ipsa. Hic vbi, cām nudoꝝ pedum nunc docet matrona.

Paludes vdę, aquosę. Tenuere, occupauere. Hic, solū. s. Vbi nunc sunt fo. Romanus et Boarium. Fossa, quasi cauus hic olim locus. Madebat, erat aquosus. Aquis red. am. inundatione Tybris effusis aquis, qm̄ Tybris tunc ꝑprior erat illis locis. Sic in vtroq; foro paludes erant, anq̄uaz transuersus esset amnis, et factę essent cloacę. Ille lacus Curtius, qui et olim, et nunc quoq; ita vocat. Qui su. a. sic. qꝛ sine aquis, et aram Vortumni fuisse volunt. Est tel. so. firma, sine aquis. Sz ante fuit la. nā erat palus. Sed de lacu Curtio agamus. Dion. et Plu. dicunt lacum Curtiū appellatuz a Curtio Sabino, qui in ea pugna Romuli et Sabinoꝝ, cum illuuies aquaꝝ occupasset loca illa, in qbus postea extructum est foꝝ Romanuz cū equū ꝑcęteris in Romanos agitasset, vsq; ad hunc locuz peruenit, et cum diu detineret, dimisso intra illuuiē equo ęgre pedes euasit, q locus huc vsq; ab eo lacus Curtius appellatus. Var. aūt in foro inqt lacū Curtium a Curtio dictum ꝯstat. De eo triceps historia. Nam et Procilius non ꝑdidit idem quod Piso. Nec Cornelius Stilo secutus a Procilio delatum est eo loco dehisse terram, et ex senatuscōsulto ad haruspices relatum esse responsum Deum Maniū Stulionem postulare. i. ciuem fortissimum eodem mitti. Tum quēdam Curtium viꝝ fortem armatum ascendisse equū, et a Concordia versum, cum equo eū ꝑcipitatum, eo facto locū coiisse, atq; eius corpus diuinitus humasse, reliquisse gēti suę monumentum. Piso in annalibus scribit, Sabino bello quod fuit Romulo et Tatio, Viꝝ fortissimum Metiū Curtiū Sabinum, cum Romu. ex supiore pte īpressionem fecisset, in locum palustrē, qui tūc fuit in foro anteq̄ cloacę sunt factę, secessisse, atq; ad suos in Capitoliū se recepisse, ab eo lacū inuenisse nomen. Cornelius et Luctatius scribunt eum locū esse fulguratum, et ex senatus consulto septum eē. Idq; est a Curtio consule, cui Marcus Genutius fuit collega, Curtium appellatum.

De cloacis Rōę factis pp fossam

Lacus Curtius a Curtio Sabino dictus fm Plutar.

QVA Velabra so. in Cir. du. pom. de pōpa quę ferebat in Circū, ac per circū diximus supra. Velabra aūt numero plurium dicit; qꝛ fuit Romę maius velabꝝ, et minus, et a vehendo vtrunq; nomē accepit, qꝛ cum Auentinus olim a reliquis montibus paludibus discluderet, necesse erat eo nauibus aduehi, vnde velabꝝ noiatum est, et velaturam facere dicebā tur, qui id mercede facientes vecturis viuebant. Varro, Palus fuit in minori velabro. Vnde qđ ibi vehebantur lintribus velabꝝ, vt illud maius P rop. Qua velabra suo stagnabāt flumine, q̄q; Nauta per vrbanas velificabat aquas. Tibullus, At q̄ velabri regio patet ire solebat Exiguus pulla per vada linter aqua. Plu. in Romulo, Ei loco nunc velabro nomen est ꝙ incremento flumine superfuso nauiculis p eaz partem in foꝝ traijciunt. Porphy. scribit (vt diximus supra) Tyberiz, quē Agrippa deriuauit q̄ nūc labit per velabꝝ ātea fluxisse, quę fuit vrbis regio non incelebris, teste Macro. vbi vnguentarij consistebant, vt ait Porphy. ibi et olearij. Plautus ī captiuis, Omnes cum pacto rem agunt, quasi in velabro olearij, ibi ēt epulę ganeatę parabant. Vnde cōmendabat caseus fumo velabrenum Martialis, Non quęcunq; focum, nec fumum caseus oēz. Sed velabrensem qui bibit, ille sapit. Per eandem regionem et pompę in circum maximum ducebant, et Iulius Cęsar Gallici triumphi die curru vectus est, vt Suetonius meminit. Quidam tamen affirmant (teste Plutarcho) viam, quę ad Hippodromū ducebat velis operiri solitam ab his, qui ludos exhibebant, vnde potuit velabro vocabulum dari.

Suburbanas, quę fuerunt olim suburbanę Auētino nondū intra vrbē recepto. Cantat, cū reuertitur ebrius a ꝯuiuio p aq̄s Tyberis, vbi excreuit flumen. Conueniens di. iste fi. Vertūnum dicit, quē alij Deum Tyberis esse volunt qui vertit eius alueum. Propertius, Vertūnus verso dicor ab amne Deus. Alij Deum esse dicunt, qui humanas cogitationes vertit, et mutat. Vnde hi nati dīr iniquo Vertumnio, quoꝝ cogitationes vertunt ꝑter rōnē. Hor. in Sermonibus, Iam moechus Romę iā mallet doctus Athenis Viuere Vertūnis quotq̄t sunt natus iniqs. Asconius et Porphy. Deū esse tradunt vertendaꝝ reꝝ, hoc est emendaꝝ, ac vendendaꝝ. Sed magis placet, quod Donatus scribit, Dij bene vertāt dici solere, ꝙ sępe res eueniāt aliter q̄ volumus, ióq; Vertumnum coli, qui ꝑest rebus vertēdis in vtrāq; partem. Lege Propertiū, qui hunc Deū inquit decēter in quamcunq; figuram voluerit transformari. Vnde illud est Tibulli, Talis in ęterno felix Vertumnus olympo Mille habet ornatus, mille decēter hn̄t. Sed quod ad hunc locū attinet, natum eum dis dicit in Thuscia. vt Thuscus ego Thuscis orior, &c.

deinde

ANT. FAN.

Velabra

Velaturā facere

Vnguētarij in Velabro ꝯsistebant

Vertumnus a rebus vertendis dictus

et deinde subiungit, Romanū satis est posse videre forꝝ. Hac quondā Tyberinus iter faciebat, et aiunt Remorꝝ auditos ꝑ vada pulsa sonos. Huius ferię Octobri mēse fuerūt, et Vertūnalia dicebantur, teste Var. q ēt scribit eē Vertūnū in vico Thusco, ꝙ is sit Deus Hetrurię. Quare ait Prop. At tu Rōa meis tribuisti ꝑmia Thuscis Vñ hodie vicus noīa, thuscus hēt. Sunt.n.q volūt Vertūnū fuisse Thuscorꝝ vetustissimū regē, q vinearꝝ et pomiferarum arborꝝ se fedarꝝ tradidit rōnē, cui thusci Rōę tēplū ędificarunt, q cū Lucumone inauxilium Romuli venisse dñr.

Vertūnus

PAV. MAR.

QVA velabra, solent ducere pompas victricum, qua solet duci pōpa triūphalis armorꝝ victriciuꝫ. Triumphātes.n.cū pompa ꝑ velabrꝝ transibāt. Vñ de Cęsare legimus apud Trangl. Quod Gallici triūphi die velabrꝝ ꝑteruehēs pene curru excussus ē axe distracto, ascēditq; Capitoliū ad lumina.lx. elephātis dextra et sinistra lycnos gestātibus, et ex velabro vt oñdere uř Var. ratibus in Auentinū aduehebāt ex vrbe, et quadrātē soluebāt. Cū mōs ille paludibus erat ab reliqs disclusus. Inde velabrꝝ a vehēdo dcm̄ velaturā facere ēt nūc dñr. q id mercede faciunt. De eodē loco Plut. in Romulo, cū meminit Laurentię nutricis, et illius ēt eiusdē nois virginis, q̄ Herculi oblata ē, de qbus diximus in.ij. et secūdā hāc dicit postea Theophilā, noiatam postea. Eo ingt potissimum in loco euanuisse, vbi alterius Laurentię superioris corpus iacebat, quē ideo adhuc posteri bilaurum vocāt. Velaturā ēt appellāt, qa cū sępius inundat ripas Tyberis, Romani inde in forꝝ a portitoribus cōuehunt. Alij tñ sic dictam ferūt, ꝙ ciuitatis principes, cū inde spectaculuꝫ ꝓdirēt. Qua via ad equorꝝ cursum ex foro ferebant totam lineis velis operire cōsueuerāt, hęc ille. Qua erāt igit velabra. Nil fuit ꝑter salices, q̄ solo aquoso gaudēt. Et canna crassa, cāna palustris. Sępe cōuiua, q in conuiuio fuerit. Rediēs ꝑ vn. suburbanas, ꝑ stagnantes aquas cū inundasset Tybris. Suburbanas, qa tunc erat extra vrbē. Cātat dum ven. vehit. Et iacit ad nautas verba ebria, talia qualia dictabit epotus Bacchus. Nōdū conueniēs, amnis Tyberinus crebro ea loca inūdabat. Postea a M. Agrippa trāsuersus ē effossa cōgius alueo. Et ab eo Deus ille, qui in oēs se formas vertit, Verthnus dictus ē, cuius ędicula erat in vico Thusco, et ibi Vertūnum stare testis est Var. Sed huius Dei mysteria Prop. aperit in Elegia, Quid mirare meas, cū facit ipm Deū loquētem et ait, Thuscus ego, e Thuscis orior, nec poenitet inter Pręlia Volūnios deseruisse focos. Hęc mea turba iuuat, nec tēplo lętor eburno Romanū satis est posse videre forꝝ. Hęc quondā Tyberinus iter faciebat, et aiunt Remorꝝ auditos ꝑ vada pulsa sonos. At postq̄ ille suis tantū cōcessit alumnis Vertūnus verso dicor ab amne Deus. et Paulopost, Opportuna mea ē cūctis natura figuris. In quascūq; voles verte, decorus ero. et post.xxiiij. versum ingt, At mihi q formas vnus vertebar in oēs Nomē ab euētu pria lingua dedit. At tu Roma meis tribuisti ꝑmia Thuscis, Vñ hodie vicus noīa Thuscus habet. Tpe quo socijs venit Lycomedius armis, Atq; Sabina feri cōtudit arma Taci, etc. Hoc igit ē qd ingt vetula nōdum fuisse trāsuersuꝫ amnē. Vnde Thusco Deo Vertūni nomē inditūꝫ ē, cū eo in loco paludes erāt. Nōduꝫ iste Deus conueniens diuersis figuris, q dec ē ter i varias, imo i oēs figuras se trāsuertit.

Velabruꝫ velaturaꝫ facere iuxta Tyberi fuit

In luco palustri cōstitutū ē tēpluꝫ Deo Vertumno

> Nondum conueniens diuersis iste figuris
> Nomen ab auerso ceperat amne Deus.
> Hic quoq; lucus erat iuncis et harūdine densus,
> Et pede velato non adeunda palus.
> Stagna recesserunt, et aquas sua ripa coercet,
> Siccaq; nunc tellus, mos tamen ille manet.
> Reddiderat causam, valeas anus optima dixi,
> Quod superest eui molle sit omne tui.

ANT. FAN.

NOMEN ab auerso ceperat amne, sensus ē, Quia nōdū auersus fuerat a Tyberi, Vertūnus ab auerso flumie nō ceperat nomē. Hic quoq; lu. erat, hoc i loco ingt anus siue matrōa, vbi nūc sumus, lucus erat e iuncis harūdinibus. Qd su. est ę. mol. sit o. t. molle ē iucūdū sit qcqd vitę tibi supest. Oē aūt hic ꝓ toto accipit. Cętera iāp. di. hęc qdē a matrona edoctus sum. Cętera q̄ dicent ad Vestaꝫ attinētia a pueritia, et longe ante didici q̄ matronę ad foruꝫ occurrerēt. Moenia, Dardanides nuꝑ noua iecerat Ilus, Ilo regnāte, a quo Iliū cōditū ferūt, cū in arce summa tēplū ędificaret, simulachrꝝ Palladis e cęlo dr cecidisse, mouēs oculos, atq; hastaꝫ, vt Ser. refert. Vñ Apollo cōsultus rñdit, futurꝝ eius ciuitatis exitium, si Palladiuꝫ extra moenia portaretur. Itaq; et Ilus et Laomedō ipm diligētissime seruarūt. Regnāte aūt Priāo cū Helenus apud Arisbā captus idicasset Gręcis fata Troiana, in qbus de Palladio ēt coactus est dicere. Vñ regnū a Pyrrho dicit meruisse Vlysses et Diomedes, cloacis siue cuniculis in arceꝫ ascēderūt, et occisis custodibus Palladiū asportarūt, quod postea Troia diruta, cū Diomedes teneret, et multis casibus iactaret, credēs sibi aptū ñ eē ꝑꝑ sua pericula, trāseunti Ęneę offerre conatus est, quē cuꝫ sacrificantē velato capite cōperisset, ne ordinē sacrificij turbaret cuidaꝫ ex Troianis obtulit, q Naures dicebatur. Quā ob cām Minerue sacra, non Iulia gens habuit, sed Nautiorꝝ, quos qdā Nautas vocāt. Vñ illud est Virgilij, Vnū Tritonia Pallas Docuit. Alij tñ dixerūt simulachrꝝ Palladis a Troianis intra extructū parietē cōditū esse, posteaq̄ agnouerūt Troiā pituxā idq; Romā aduectū. Quod cuꝫ Fimbria qdā bello Mitridatico inuētū Romanis indicasset, et rñsum esset illic impium, vbi et Palladiuꝫ foret multa similia facta esse, sed cęleste illud cognosci hastę, oculorūq; mobilitate, atq; ab vna tm̄ sacerdote custodiri, Troianā soli cui fas vidisse Mineruā, vt ingt Luc. Custodiebat aūt in ęde Vestę, vt Plut. scribit in Camillo. Sciendū placuisse nōnullis vnū tm̄ simulachrꝝ e cęlo lapsum esse apud Athenas Alijs vero duo, Troianum et Atheniēse. Lege Dionysium, q duo vult in Ilio fuisse Palladia, Aeneamq; capta vrbe inferiore dominū arcis factuꝫ,

Palladiū e cęlo cecidit

Diomedes et Vlysses rapuerunt Palladiū

Cetera iampridem didici puerilibus annis,
Non tamen idcirco preterenda mihi.
Moenia Dardanides nuper nova fecerat Ilus.
Ilus adhuc Asie dives habebat opes.
Creditur armifere signum celeste Minerue
Vrbis in Iliace desiluisse iugo.
Cura videre fuit, vidi templumq; locumq;,
Hoc superest illic, Pallada Roma tenet.
Consulit Sminthens, lucoq; obscurus opaco
Hos non mentito reddidit ore sonos.
Aetheriam seruate Deam, seruabitis vrbem,
Imperium secum transferet illa loci.

alterum eorum sustulisse, cum Vlysses et Diomedes alterum ingressi noctu Ilium exportassent. Scribit et alia quedam, que referre non placet. Scire autem debemus Ilum Dardanidem dici hoc loco, non quod Dardani filius, sed p͞ nepos fuerit. Cura videre fuit, nota Ouidium fuisse in Phrygia cum esset ei cure videre ruinas Troie, atq; vt talem virum decebat, vetera perscrutari.

PAV. MAR.

CEPErat nomen ab auerso amne, appellatus erat Vertumnus a transuerso flu. Tyberino, Vertūnus ergo dictus q͞ vertit amnem. Hic quoq; erat lucus densus, dēsa silua. Iuncis et harundine, erant iūci et canne palustres. Et palus non adeūda pede velato, q̄ preteriri non posset tectis Pedibus, ergo opus erat nudare pedes. Stagna recesserunt, tum ob cloacas extructas, tum ob transuersum amnem. Et sua ripa coercet aquas, continentur nunc aque Tyberine ripis, ita vt hec loca inundare magis non possit. Et tunc tellus sicca, sine vllis aquis. Tamen, inde ab ipsis olim aquis. Manet mos, consuetudo adhuc seruatur, vt eatur nudis pedibus. Reddiderat, ipsa matrona. Causam, consuetudinis. Dixi, ego. Valeas op. anu. sospes esto matrona, que me docuisti, quod nesciebam. Quod su. eui tui, illud etatis quod superuictura es. Omne sit mol. dulce et iucundum, vt est illud Cice. de Sene. Omnes absterseris senectutis molestias. Sed et effecerit mollem ac iucundam senectutem. Cetera, que pertinent ad Veste ministeria. Didici, ego Iampridem, longe ante. Annis puerilibus, cum essem puer, quasi hec q̄ nunc retuli, ab anu didici. Cetera ego didiceram a puero. Non tamen idcirco, ob id q͞ didici. Preterenda mihi, q͞ silentio ea preterire non debeo. Moenia Dar. nuper, quoniam in templo Veste Palladium e Troia aduectum seruabatur. De eo nunc agit. Et locus exigit, vt nos quoq; de eo dicamus. Dion. ipsum sequentes, is cum multos adducat, hec inqt, Dicunt Chrisantem Pallantis filiam nubentem Dardano dotē attulisse Palladis munera, Palladiaq;, et Deorum magnorum simulachra, Cerimonias eorum edoctam. Postea vero quam elluuionem fugientes Arcades Peloponnesum reliquerunt. Atq; in Thracia insula sedes collocarunt. Dardanum aiunt Deorum horum templum ineffabilia alijs facientem propria ipsorum nomina, atq; cerimonias statuit, que nunc etiam fiunt a Samothracibus. Vbi vero maiorem partem populi transuexit in Asiam sacrificia et cerimonias reliquisse eum dicunt permanē tibus in insula, Palladia vero, et Deorum imagi-

Chrisante pallātis filia nubens Palladis munera attulit p dote

nes secum aduexisse. Consulentemq; deinde eum de sedibus cum alia didicisse, tum de custodia sacrorum et oraculum huiusmodi accepisse. In vrbem condendam Dijs cultum incorruptum semper ponere, et custodijs colere sacrificijsq;, et choreis. Donec. n. hec sancta vestra tellure maneant munera, Iouis nate a cōiuge data vrbs ista persistet sine excidio ppetuo dies omnes. Ac Dardanum qdem dicunt in pdita, denominataq; a se vrbe, simulachra ipsa reliquisse. Ceterum condito posterioribus a nepotibus Ilio, eo esse sacra trāslata, fecisseq; eis Ilienses templum, & aditum i arce. Eaq; custodisse q̄maxime possent diligentia, diuina esse ducentes, atq; salutis vrbis causa pcipua. Postea vero capta vrbe inferiore, Æneā dicunt dñm arcis factum sustulisse ex aditis, et magnorum Deorum sacra, et qd adhuc superat Palladium. Nam alterum qdem Vlyssem, et Diomedē, noctu ingressos Iliū, furto sustulisse aiunt. Profectū deinde ex vrbe Ænea sacra ipsa ferentē in Italiā aduenisse. Arctinus aūt datū esse dicit Dardanio ab Ioue Palladiū vnum, fuisseq; ipm in Ilio, donec vrbs capta est absconditū in loco inaccesso. Exēplo autem eius ita adornatū, vt nihil ab exēplari differret ad fallendos insidiatores in apto loco positum. Idq; per Achiuos p insidias surripuisse. Sacra igitur ab Ænea in Italiā esse translata Hec ille. Poeta vero ondit regnante Ilo e celo Palladiū cecidisse, seruatumq; vsq; ad excidiū Troie. Tunc seu ab Vlysse, seu a Diomede, siue ab ipso Ænea sublatū Sed nūc in Veste tēplo seruari. Ilus Dar. Dardani pnepos Fecerat nu. no. moe. pdiderat nouam vrbē, ipse enim e montibus in cāpos descēdit, et in cāpis Iliū vrbē a se denoiatam pdidit. Ilus di. ad. ha. opes Asie, regnabat adhuc ille, et Asie iperium simul et diuitias possidebat. Signum Mi. armi. Palladium ipm. Celeste, nam e celo missum. Credit desi. decidisse. In iugis vrbis Ilia. in montibus Troie. VIDI Tem. lo. vidi arcem Troie ac templum, siue adytum, vbi Palladiū fuit. Pallada Ro. tenet simulachrum Palladis. i. Palladium est Rome i ede Veste. Consulit Sminthens, cum Palladium e celo cecidisset Ilus psuluit Apollinem Sminthei, cuius edes fuit apud Troiam, non solum in vrbe Chrysa (vt scribit Stra.) sed in Tenedo, vt Sminthei p̄clare Tenedi dñator Apollo. Chryse simulachrum Apollinis fuit nois veritatem seruans, vt idem inquit. Geographus, cum mus statue pedibus subiaceret. Est. n. Sminthamus lingua Cretensiū. Ætheriam Deā, celestē, hī est Palladiū siue effigiē Palladis, q̄ e celo cecidit. Æther. n. interdum pro celo ponit,

Palladiū regnāte Ilo regi de celo lapsum

ANT. FAN.

Apollo Sminthius

Sminth

vt sic

vt sic habites terras et te desideret ęther. Ad hęredem Laomedonta, q Ili et hęres et filius fuit, seruanitq; Palladiũ. Sic ipsa volebas, voluit Pallas furto surripi irata Troianis ob indiciũ Paridis. Genus Adra. Diomedes, quem Tydeus genuit ex Deiphyle adrasti filia. Seu fur. ap. Vly. Ipse alibi, Sua narret Vlysses. Quę sine teste gerit, quorũ nox conscia sola ẽ. Seu pius Ae. fabulari eos Plut. existimat, q Æneã tradiderũt dũ Troia diriperet Palladiũ sustulisse, qd Diomedes et Vlysses exportarũt, quibus inqt Ser. id negocium potissimũ datũ, qa Minervę fuere cultores. Res est Ro. in certũ ẽ qs Palladiũ surripuerit, sed esse id Romę dubiũ nõ est. Qd assi. lu. cũcta vi. qm̃ Vesta aptissima est tuẽdo Palladio, cũ manifeste cũcta videat ob ignẽ inextinctũ. Quo tẽ. ve. ar. nõ i secũdo bello Punico, quo tpe Li. ędẽ Vestę vix defensaz inqt. ẽ cõditũ in penetrali fatale pignus iperij, sed paulo añ cũ Cecilius Metellus pontifex max. ex incẽdio tẽpli Vestę Palladiũ rapuit. Vñ illud ẽ Iu. Vel q seruauit trepidã flagrãti ex ęde Minervã. Et illud Pli. Metellus orbaz luminibus exegit senectã amissis incẽdio cũ Palladiũ rapet ex ęde Vestę memorabili cã, sed euẽtu misero, quo fit vt ifelix qdẽ dici nõ dẽat, felix tñ eẽ nõ possit. Tribuit ei po. Ro. qd nũq̃ vlli alij ab cõdito ęuo, vt quoties i senatũ iret curru veheret ad curiã, magnũ et sublime sed pculis datũ. Dion. auctor ẽ simulachrũ Metelli i Capitolio positũ eẽ vbi magnos honores, q a Rõanis i eum collati fuerant inscriptio testabatur.

vmbroso luco. Reddidit hos sonos, hoc rñsum. Ore nõ mẽtito, nõ fallaci, sed veridico, qa vera ide oracula dabat. Seruare Deã ęthe. tueamini, et custodiatis cęleste Palladis signũ. Seruabitis vrb. quo ad seruata erit imago Palladis, erit incolumis vestra vrbs. Illa, Pallados effigies. Trãsferet se. imp. lo. quo ipse trãsferet, eo trasferet imperiũ. Seruat Ilus, nequo trãsferat. Et tenet inclusam in summa arce, inclusit illã in tẽplo, qd i summa arce cõstituerat. Et cu. seruãdę imaginis. Venit ad hęredẽ Laomedõta, q filius et hęres fuit Ili, et licet eo regnãte capta fuerit vrbs ab Hercule, mãsit tñ icolume Palladium. Sub Pri. ser. pa. quia furto subtracta eo regnante. Sic ip. uo. sic placuit tibi vt rapere, cũ eẽs tu Pallas irata Troianis. Ex q. t. f. est re. in. ex quo plata ẽ tibi Venus, et ea formosior a Paride indicata. Seu ge. Adra. seu rapuit te nepos Adrasti regis Argiuorũ, hoc ẽ Diome. Tydei et Deiphyles Adrasti filię filius. Aliq legebãt, Seu gener Adrasti, qd nõ pbãdũ, qm̃ nõ Tydeus, q illius erat gener, sed Tydei filius Diomedes Vlysses comitatus est, q eã surripuit. Vñ in. xiij. Met. ipse loquẽs iquit, Cur audet Vlysses Ire p excubias et se cõmittere nocti? Perq; feros enses nõ tm̃ moenia Troũ, Verũ etiã summas arces intrare, suaq; Eripe ęde Deã, raptaq; afferre p hostes. Ideo hoc in loco addit. Seu furtis aptus Vlysses, siue rapuit Vlysses, q noctu et furtiz rẽ gerebat qd in eodem libro illi obijcit Aiax, Sua narret Vlysses, Quę sine teste gerit, quorũ nox conscia sola ẽ. Aut ad illud referendũ, q ex Sisypho Aeoli filio latrone natus credit. Quod et Aiax exprobrat, Quid sanguine cretus Sisyphio furtis et fraude simillimus illi Inseris Æacidi alienę noia gẽtis. Seu pius Æneas, rapuit extrema illa nocte, qua incẽsa Troia. Verũ simulatũ Palladium surripuere Gręci, Diomedes, et Vlysses. Quod secretius seruabat Verũ Palladiũ secũ asportauit Æneas. Eripuisse ferunt, quasi quicũq; fuerit surripuisse Palladiũ dñt.

Palladiũ ex Troia Romam delatum et seruatum diligenter

Seruat, et inclusam summa tenet Ilus in arce,
Curaq; ad hęredem Laomedonta venit.
Sub Priamo seruata parum, sic ipsa volebas,
Ex quo iudicio forma reuicta tua est.
Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Vlysses,
Seu pius Aeneas, eripuisse ferunt.
Auctor in incerto est, res est Romana, tuetur
Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt.
Heu quãtũ timuere patres, quo tempore Vesta
Arsit, et est tectis obruta pene suis.
Flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes,
Mixtaq; erat flammę flamma profana pię.
Attonitę flebant demisso crine ministrę,

Palladiuz ex quo ... Cecilius Metellus pontifex ... Palladiũ in quo ... fatũ imperij Romani

Diomedes filius tydei et Deiphyles filię Adrasti

AV. MAR.

CVRA videre fuit, q̃si volui ego videre loca Troiana. Vidi et tẽplũ, ipsius Palladis. Et locũ, hoc est adytũ vbi olim Palladiũ seruabat, et his verbis indicat Ouid. se loca Troiana vidisse. Et nos quoq; oia plustrauimus, nũc nihil ex ingẽtibus ędificijs superest, nisi ruina et facies illa moeniũ semirutorũ, q̃ respicit Ægeũ. Ea quidẽ aperte oñdit magnã fuisse vrbẽ. Portẽdit enim ab Austro in arctũ ad. xx. mil. passũ. de q̃ i Ægeide diximus, Si respõdebãt lateri latera oia primo, Pergama qs demẽs magna fuisse negat. Hoc supest illic, templũ inqt adhuc supest, sed Palladiũ in vrbe seruat. Roma tenet Pallada, Palladiũ, ipsam Palladis effigiẽ, q̃ seruabat in Vestę tẽplo, vt Diximus. Cõsulitur Sminthens, alij legũt, cõsulit Cynthus. sed Sminthens legendũ ẽ. Ilus eniz cũ illud signũ habuisset, Sminthheũ Apollinẽ cõsuluit. Apud Troiã. n. Cryssa ẽ vrbs in loco excelso, et petroso supra mare sita, et in ea (vt Stra. inqt) est Apollinis Sminthei delubrũ, et signũ, qd nois veritatẽ seruat. nã mus qdã pedi statuę subiacet. Et ob scurus opaco loco, et iõ obscurus ipe Apollo, qa in

ANT. FAN.

Sminthe Apol. dictus Cryssa ... troiam ... colebat

Auctor in in. est, nã nescit qs fuerit raptor. Res est Ro. nã nũc Romę ẽ. Vesta tuet, seruat Palladiũ in suo templo. Quod ui. cũ. q̃ sunt in templo. Lumine as. pp inextinctũ ignẽ. Heu quãtũ timuere pres, quãtus fuit senatorũ timor. Quo tẽ. ue ar. eo tpe quo flagrauit templũ Vestę. Est pe. quasi. obruta, ipsa Dea immẽsa. Suis te. qua parũ defuit quin rueret templũ pp incendiũ, et obrueret sacra, q̃ erãt intus. Arsit enim Vestę templũ bello Punico primo, vt apud Dion. est, vbi de Numa agit, quod Romanis de Sicilia cũ Carthaginẽsibus fuit incenso enim templo, fugientibusq; ex igne virgi,

Templũ Deę Vestę arsit i primo bello Punico

tibus. Pontifex. L. Cecilius Metellus, is qui memorabilẽ illum e Sicilia de Carthaginensibus triũphũ duxit, centũ. xxxviij. elephantis, ꝓpriam securitatẽ negligens, publicę vtilitatis cã, summo suo ꝑiculo in ardentia irrupit, ac relicta a virginibus sacra rapiens ex igne seruauit. Magnos honores a ciuitate tulit, sicut simulachri eius i capitolio positi iscriptio testat.

clamauit. Succurrite, afferte opem. Non ẽ officium fle. non est opus lachrymis, aut effundere lachrymas non spectat ad offm̃, qꝛ ex officio ꝓdesse debetis. Hoc aũt fletu nihil ꝓdestis. Ergo iuua te vt ex officio debetis, legunt alij auxilium. Tollite, eripite. Flãmis vir. ex ignibus Vestalia sacra incendentibus, legit̃ et Palmis Pignora fa talia, quasi ea sacra in qbus inest impij Romani fatũ. Nõ ea sunt ra. vo. nã vo tis ab ignibus nõ eripient. Sed sunt ra. ma. manibus et viribus vr̃is, non ꝑcibus. Simile illud Catonis apud Sal. Non votis, neq; supplicijs muliebrum auxilia Deorũ parant. Vigilãdo, bñ ꝯsulendo ꝓspera oia cedunt. Ait, Metellus. Me mi. dico. Dubitatis, eripe. s. sacra. Videbat du. illas virgines pre timore. Et vi. panidas,

Ignes san. sacri Vestales ignes. Flagrabant, ardebãt. Ignibus sc. et ob id scelera tis, qꝛ imixti sanctis sacra adurebãt. Flãma ꝓfa. ipia. Erat mix. flã. pię. i. sanctę ꝑ fanum tñ id eẽ Põp. docet qd non ẽ scm̃. Plau. scm̃ an ꝓfanum hẽas paruipendit. Ministrę at. exterritę virgines. Flebant de. cri. passis crinibus.

Profanũ etiam ꝑ fanum

Abstulerat vires corporis ipse timor.
Pronolat in mediũ, & magna succurrite voce.
Non est officium flere Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite flammis,
Non ea sunt voto, sed rapienda manu.
Me miserũ dubitatis ait, dubitare videbat,
Et panidas posito procubuisse genu.
Haurit aquas, tollensq; manus, ignoscite dixit
Sacra, vir intrabo non adeunda viro.
Si scelus est, in me commissi poena redũdet,
Sic capitis damno Roma soluta mei.
Dixit, & irrupit, factum Dea rapta probauit,
Pontificisq; sui munere tuta fuit.
Nunc bene lucetis sacro sub Cęsare flammę,
Ignis in Iliacis nunc erit, estq; focis.

ANT. FAN.

VIRes co. qbus ablatis virgines templo ardenti opẽ ferre nõ poterant. Non est of. fle. Me. ait, opẽ ferre offm̃ ẽ, non lachrymari. Idem sentit Cice. in Tuscu. qõnibus. Pignora fa. Palladiũ in quo est fatũ Romani iperij. Flãmis vir. ędem Vestę virginis absumẽtibus et sacra. Dubitari vi. cernebat nullas esse e virginibus Vestę, q̃ auderet Palladiũ e flãmis arripere, cum oẽs flexis genibus votis tm̃ et ꝑcibus vacarent. Haurit aq̃s, ne pollutis manibus tangeret simulachrũ Palladis. Non ade. vi. qꝛ ędẽ Vestę viris ingredi nun licebat. In me. in caput Romanis pontificis, non in Romanã ciuitatẽ. Nũc be. lu. fa. sub Cę. flam. sub. Cęsarę Au. qui in põtificatu suo (vt inqt Sue.) auxit sacerdotum numerũ, dignitates, et cõmoda, ꝑcipueq; Vestaliũ, virginũ, apud q̃s ante annum et q̃tuor menses q̃ decederet testm̃ a se factũ deposuit. Nullaq; di. vittas te. sa. Hoc du. non parcet ministris Vestę Augustus si virginitatem amiserint, qui filię ac nepti non pepcit. Is. n. Iuliã filiã et neptẽ relegauit, filięq; oẽm vini vsũ ademit, eãq; vt reuocaret exorari nullo mõ potuit. De vitta diximus supra. Nec viua defodiet huo, viua noiatiuus casus est, nec claudicat ṽsus. Hmõi enim loco vbi cęsura est ꝓduci correptã syllabã sępe inuenies. Quia quã vio. i illa Condit, Vesta. i. terra, q̃ violata est iure opprimit incestã. Lege Plu. in Numa, a quo abũde q̃ ad hãc rẽ attinẽt referũt, sed et ante vrbẽ ꝯditã lege Albanorum pollutę virgines cędebant virgis, ac viuę defodiebantur.

Augu. Cęsar i suo pontificatu auxit numerũ sacerdotum et ꝑmia Vestalibus

Virgines pollutę cędebant virgis et viuę defodiebãt

PAV. MAR.

IPSE timor, quem incendio ꝯceperant. Abstulerat vi. cor. oẽ robur. prę metu. n. effectę erant debiliores, et rebus succurrere non poterant. Metellus, qui põtifex erat. Pronolat in me. celeriter in medias virgines accurrit. Et ait ma. vo. q̃si ita in

attonitas. Procubuisse, ꝓnas inflexisse se. Posito ge. inflexis genibus. Haurit aq̃s, qbus sese aspergens expurgaret. Et tol. ꝑ attollens in cęlũ manus. Dixit o sa. igno. date mihi veniã ne sacrilegus hẽar. Ego vir intrabo non ade. vi. ingrediar pace vr̃a templũ, quo ingredi non licet viris. Si sce. est, si scelerate a me fit inire templũ. Poena cõ. suppliciũ qd ꝑ hoc scelere deberet. Redũdet in me, quasi copiose et abundanter redeat in caput meũ. Roma sit so. libera ab oi periculo. Damno ca. mei, meo supplicio. Dixit, hęc. s. verba Metellus. Et ir. cũ impetu flagrans templũ ingressus est, et eripuit ab igne sacra. Dea, Vesta. Probauit fa. cõmẽdauit qd Metellus fecerat. Et fu. tu. qꝛ non rapta ignibus ipsa sacra. Munere, officio. Sui pon. Metelli, qui sacra pijs manibus de templo ardente recepit. Nunc, hoc tpe. Bñ, feliciter. Lucetis flam. vos Vestales ignes. Sub sa. Cę. sub Tiberio, aut Augusto principe. Nunc ignis erit, et est in Iliacis focis, quasi nõ extiguit̃, nec extinguet̃ alicuius virginis culpa. Sed hęc dicta pro summa pudicitię obseruãtia. Et vul. sa. nulla virgo Vestalis. Dicet̃ te. vit. violare virginitatem. Nã vittę (vt alias diximus) insignia sacrdotij, et pudicitię. Hoc du. quasi iperante Tiberio. Nec vi. virgo. Defodit hu. qꝛ nulla peccauerit, nulla erit quę supplicio afficiat̃, aliq legunt viuo humo, melius viuens leges, qm̃ viuens defodiebat̃ quę deliquisset, vt mox subnectam. Sic perit in. quę virginitatẽ ꝑdidit, viuẽs defodit̃. Quia cõ. humat̃. In il. tellure. s. Quia vio. violat̃. n. Vesta quę et tellus est, et in tellure defodit̃. Et tel. et Vesta est idem nu. vt supius diximus, Vesta eadẽ

Vrcti por|ā colli|nā ager|fuit in q̄|Vestales|corruptę|defodie|bantur

est et terra. Sed qua poena plectant Vestales q̄ vir-ginitatem ꝑdiderunt a multis refert. Ver ante cō-ditam vrbē Albana lex erat, vt polluta virgo vir-gis cęderet, deinde viuens defoderet. Sed de suppli-cio, quo Romę afficiebant, ita Plu. inqt, Quę vir-ginitatē ꝑdiderit, viua ad portam, quā Collinā vo-cant, defodit. Hic structa ē subterranea domus, haud magna, in quā e loco superiore descendit. Iacet in ea stratus lectulus, et lucerna ardens, ꝑmitięq; rerum earum, quę necessarię sunt ad victū breues q̄dam, panis, aqua, in vase lac, et oleum, Quasi caueat ipsa domus ne fame eius corpus intereat, quę maximis expiationibus dedicata sit. Ipsā vero poenę obnoxiam feretro iposi-

Feretrum|locus vbi|dānatę|ꝯsistebāt|i iudicio

tam, et exterius obtectā, lorisq; ligatā, quo neq; vox queat ēt audiri, ꝑ forum vehunt. Silentio abscedunt oēs, eamq; sine voce graui cū moerore quodā ꝺducunt, neq; aliud spectaculū horribilius, neq; aliū diem ciuitas moestiorē agit. Cum vero ad locū feretrum celatū fuerit, solutis a ministris vinculis. Sacerdotū ꝑnceps ꝑcatus arcana q̄dā, sublatisq; ad Deos manibus, añ suppliciū educit eā, capite optā, ꝯstituitq; in scalis in domiciliū inferentibus Deīde ipse cum alijs sacerdotibus auertit. Cum aūt illa descenderit, et scalę tollunt, et multa de supiniecta humo domiciliū operitur, adeo, vt is locus reliquo tumulo ęqualis fiat. Sic quidem quę sacram virginitatem prodidere puniuntur. Hęc ille.

> Nullaq; dicetur vittas temerasse sacerdos
> Hoc duce, nec viua defodietur humo.
> Sic incesta petit, q₂ quam violauit, in illa
> Condit, & tellus, Vestaq; numē idem est.
> Tum sibi Callaico Brutus cognomē ab hoste
> Fecit, et Hispanam sanguine tinxit humū.
> Scilicet interdum miscentur tristia letis,
> Nec populum toto pectore festa iuuant.
> Crassus ad Euphratem aquilas, natūq;, suosq;
> Perdidit, ⁊ leto est vltimus ipse datus.
> Parthe quid exultas? dixit Dea signa remittes
> Quiq; necem Crassi vindicet, vltor erit.

ANT.|FAN.|Brutus|Callaicus

TVM si. Cal. Bru. co. ab ho. Fecit, Iuni Brutus q Cornelij Nasicę collega in ꝯsulatu fuit, teste Liuio sextę Decadis lib. iiij. hoc tpe Callecus siue Callaicus cognoīatus est, q₂ non solū Lusitanos in Hispāia domuit, vt meminit Ruffus, sed Callecos Lusitāię finitimos, q in vlteriore Hispania sunt. Hos domuit Brutus paulopost Carthaginē dirutā, lege Eusebiū. Vt aūt Callecus potius q̄ Lusitanus cognomēto diceret, Callecorum ferocitas fuit in cā. Stra. Calleci aūt nouissimi sunt montana hitantes vt plurimum. Vñ et bellacissimi et subiugatu difficillimi ēt ei q Lusitanos supauit cognomē ꝑstiterunt. At-

Calleci|circa Lu|sitania

tingūt sane Calleci Lusitaniā ab aurora, itaq; maxima Lusitanorum ps transit in Callecorum nomē, a q bus deuictis Brutus sm Stra. Callecus cognoīatus est, vt Brutus cognomēto Callecus hac vrbe ad faciendas excursiones vsus belligerauit in Lusitanos sm Pli. vero Callaicus, vt colossus eiusdē in tēplo Bruti Callaici apud circū eundē ad Lanicanā portā eunti. Vtrūq; sine dubio recte dr, cū non semper ꝑportio q̄renda sit. Martia. Callaicū mandas si qd ad Oceanū. Sillius Callaicus Lāpon fugit. Idē, Fuit naq; foedera amantū Callaicę fecere manus. Callaecū qdā ꝑ de scribendū existimant. Sanguine tin. non suo, sed hostiū Callecorū. Scilicet i. mi. tri. lę. ipse alibi, Vsq; adeo nulla est syncera voluptas, Sollicitūq; aliqd lętis interuenit, Quod iō dcm̄ est, q₂ quo die Bru. Calle. cognoīatus est, Parthi exercitum Romanorū, cuius dux Crassus erat deleuerunt. Nota ē historia. Leto est vl. ip. da. captus ab hostibus. C. repugnauit, ne qd viuus pateret, et ita interfectus est. Dixit De. Vesta, q₂ in festo Vestę Ro. eā calamitatē acceperunt. Signa re. ad honorē Augusti h dr, cui Parthi (vt diximus) militaria signa reposcenti reddiderūt. Simul au. vi. de. as. ꝑfecto die qui Vestalibus succedit, cū flores asinis demunt, q reuertunt ad molam Delphin cū posteriore pte Sagittarij in ortū chronicū tollit, quē Columella tradit. iiij. id. huius mēsis vesperi exoriri. Oui. vo hic gnta. Aspera sa. scabrę molę. Iam Phry. a nu. q̄. Ti. re. Tithonus est Laomedontis filius, vñ h loco Phryx dr. Ite bo. ma. mr̄is Matutę festa Mr̄alia vocant, auct. Fest. q̄ Romani iiij. idus Iu. celebrabāt vocātes Mr̄alia, q₂ ꝯstat Matutā ob bonitatē a maioribus mr̄em appellatā, vt idē Fe. docet, q̄ bona sit, ac talis q̄lia quę matura sunt, vt Verius scri. Huic (vt inqt Var.) matronę testuaceū faciebāt, sic dictū, q in testa calida coqret, cū idē libū noīatū existimet, q̄ primū coctum esset, libaret Currebat aūt in eius sacrificijs, vt ait Plu. in Camillo. Vñ ꝯstare inqt Matutā Leucotheā esse, q̄ fuit Ino Cadmi filia ex Hermione. Proper. Ino ēt prima terras ętate vagata est. Hanc miseri iplorat nauita Leucotheā. Ea vxor Athamātis regis Thebarū furēte marito Learcho ab eo interfecto cū Melicerta filio i mare se ꝑcipitē dedit, vbi Deorū miseratione ꝯuersa i numē marinū a Grecis qdē Leucotheę, hoc est Albę Deę nomen accepit, a nr̄is Matutę q̄ Aurora est. Melicerta vo Palęmon dictus est, vt Leucotheaq; Deo cū mr̄e. Palęmon dixit, quē Latini Portūnū appellant, q₂ portubus ꝑest, vel qm̄ (vt inqt Fe.) Deus putabat esse poetarū, vñ clauē in manu tenere fingebat. Fuit aūt ędes mr̄is Matutę Romę in foro Boario quā a Ser. T. regi dedicatā, posteaq; refectā Camillus vouit se ꝯsecraturū, ꝯsecrauitq; vt Li. tradit. Eā ędē (vt Plu. in Camillo et in q̄oni. scri.) ancillis igredi non licebat, q̄uis vna tm̄ et ea pulsata a mulieribus introduceret, ipelleretur q; vt eo signo planū fieret reliquas aditu ꝑhiberi. Ino. n. virū cū serua rē hr̄e suspicata filiū depissse dr, quā seruā noie Antipherā, cuz Gręci oriundā fuisse ex Ætholia fabulent, ęditnus oliz in chironea ꝑ ęde Matutę lorum tenēs ꝓnunciabat non seruā ingredi, nō seruum, non

Matra|lia. iiij.|idus Iu.|celebrant

Matuta|seu Ino|et eius fa|bula

Leuco|thea Ma|tuta Me|licerta|Palęmō|Portum|nus

Matris|Matutę|ędes i fo|ro Boa|rio

Ætholum,non Ætholam. Apud hanc Deã ꝑterea bona nõ filijs ſed nepotibus optabant, vel ꝙ Ino (vt docet Plu.)miti atq; humano igenio ſororis ſi lio mãmã ꝓbuiſſe dr̃,cũ ĩfelix fuiſſe ĩ filijs videat, vel ꝙ pulcherrima videret ea ↄſuetudo,q̃ multuʒ inter neceſſarios bñuolentię cõpararet. Sane Ser. vult ĩ montibus Tyburtinis eẽ Leucotheam, qđ nõ plꝫ. Is ait Albuneã eã eſſe, et ab aq̃ q̃litate Albuneaꝫ appellatã,ẽ eſſe Albuneã ſiluę nomen, ac fontis. Fuit etiã ędes Matutę ĩ foro Olitorio.quã Li.a.C.Cornelio cenſore dedicatã eẽ inqt,votã, locatãq; q̃driẽnio añ ab eodẽ ↄſule bello Gallico.

Ino dcã Matuta vel Leucothea cuius tẽplum fuit in foro olitorio

At ſi.poſtq̃. Violę ſerta florida. Dement aũ. aſel.cũ coronę remouent ab aſinis poſt ipm dieꝫ Veſtaliorꝫ.Auritis a longis auribus. Et ſa.as.mo lę aſperę et ſcabrę. Terent fru.Ce.cũ in eo feſto ẽ aſini ẽ molę habuerint vacationẽ,nunc aſini verſant molas,et illę terunt frumenta. Nauita ſe. pup.rector.n.nauis ĩ puppe ſedet. Inqt vi.Delphina cuꝫ nox humida erit orta die pulſo, poſt occaſum Solis ipſius diei,q Veſtalia ſeqtur inſpicie mus Delphinuꝫ, qñ tunc appet. Iam o Ti.Phryx,Troiãę, nã Laomedontis filius. Quereris re.a nu. q̃reris q̃ te Aurora relinquat. Et Lu. vi. ſtella Veneris, q̃ mãe Solẽ ꝓcedit. Exit aqs Eois,ſurgit ab oriẽte. Sic indicat diẽ inſeq̃ntem,q eſt q̃rtus dies iduũ Iuniarꝫ,et decimus menſis,quo Mr̃alia celebrant.

At ſimul auritis violę dementur aſellis,
Et Cereris fruges aſpera ſaxa terent,
Nauita puppe ſedẽs Delphĩa videbimus inq̃t,
Humida cum pulſo nox erit orta die.
Iam Phryxa nupta q̃reris Tithone relinqui
Et vigil Eois Lucifer exit aquis.
Ite bonę matres, veſtrum Matralia feſtum,
Flauaq; Thebanę reddite liba Deę
Pontibus & magno iũcta ẽ celeberrima Circo
Area,quę poſito de boue nomen habet.
Hac ibi luce ferunt Matutę ſacra parenti
Sceptriferas Serui templa dediſſe manus

P'AV. MAR.

TVM ſi.ca. eodem die,quo et Veſtalia celebrant,hoc eſt. vi.Id. Iuni.i. viij. die Iunij Iunius Brutus,q cũ Cor.Naſica ↄſul fuit,et feliciter in Hiſpania pugnauit,a deuictis Callecis vlterioris Hiſpanię pplis,Callecus eſt cognoiatus,aliq Callaciũ,aliq Calleciũ,aliq Callaicũ dicunt, ſed oẽs errant,nã Callecũ dicere dẽmus.Stra.li.iij.Brutus cognomento Callecus inqt. De eo aũt.L.Annęus ſic inqt.D.Bru.aliq̃to latius Celtas, Luſitanos oẽs Callecię pplos ſubegit, formidatũq; militibus flumen obliuioĩs Lethẽ,pagratoq; victor Oceani littore nõ prius ſigna ↄuertit,q̃ cadentẽ in maria Solẽ,obrutũq; aqs ignẽ, non ſine ſacrilegij metu, et honore rephendit. Tunc,eo die. Brutus. D.Iunius Brutus. Fecit ſibi co. pepit cognomentũ. Ab hoſte Calleco,a deuictis Callecię pplis. Et tin.ſan.hoſtili. Humuꝫ Hi.q trucidauit multa hoſtiũ millia, ſic tellurem hoſtilẽ hoſtili ſanguine foedauit. Scilicet in eodẽ die et lęta euenere,et triſtia aliqñ ita, vt multi ſint,q ad caſus referant, cũ rõ afferri nõ poſſit.Veſtaliũ.n.die Brutus fuit victor, et eodem die exercitus Ro.ſub Craſſo duce trucidatus ẽ. De quo egimus ſupiore li. Scilicet,certe. Triſtia in. aliqñ. Miſcent lę.ꝓſpera miſcent aduerſis,dulcia amaris. Nec ſe.iu.delectãt. Pplꝫ to.pe.q̃ lętus pplꝫ oĩ ex pte eſſe non põt. Afficit.n.recordatiõe magnarꝫ cladium et deſiderio extinctorꝫ ciuium.

Callacius vt Calleciũm vel Callaicus dr̃

Craſſus pdi.ad Eu.fluuiũ,de quo in p̃ dictuꝫ. Aqlas,Romana vexilla. Et na.P.Craſſum. Et ſu.milites,oẽꝫ exercitũ. Et ip.vl.eſt da.leto,captus et ipſe a Surena duce Parthorꝫ, vltimo loco extinctus eſt,nã repugnante ne qd viuus pateret Parthi obtruncarunt. Dea,Veſta. Dixit Par. q.ex. vltas?qd gaudes te tot Romanos trucidaſſe, et ſigna rapuiſſe. Remittes ſi.ad Auguſtũ, vt ſupiore lib.diximus. Erit vl.Octauius Aug. Qui vin.q vlciſcat. Necem mortẽ Craſ. et ingẽtẽ illã cladẽ.

Surena dux Parthorꝫ cepit Craſſum ẽ occidit

At ſi.ſa.v.idus Iu.Poſt Veſtalia feſta orit Delphi. De quo q̃dem ſigno p̃la et in p̃ et in.ij.li.diximus.

Eſt.n. Matutę Deę feſtuꝫ, quę a Gręcis Leucothea dr̃.Hęc fuit Ino Cadmi ex Hermione filia,Athamãtis vxor, et Bacchi nutrix, nouerca Phrixi et Helles, quę cum agitatus furijs Athamas Learchũ filiũ interfeciſſet, cũ altero filio Melicerta ex ſcopulo in mari ſe ꝓcipitauit. A Dijs maris ſeruata,delata eſt ad hoſtia Tybridis,ẽ poſtea ꝓ Dea habita,appellata a nr̃is Matuta, cuius meminit Ci. in libris de nã Deorꝫ , dicens a Gręcis λευκοθεαν, hoc eſt Albã Deã,a nobis vero Matutã quę Aurorã ſiḡt,inde Matutinus. Huius tẽplũ eſt in foro Boario ad ripã Tybridis,qđ Ser.Tul.poſuit,vt poeta aſſerit,verꝫ poſtea inſtauratũ eſt a Camillo,de quo Liui.lib.v.ab vrbe ↄdi.Ludos igt magnos ex ſenatus ↄſulto vouit Veijs captis ſe facturum,ędẽq; Matutę mr̃is refectã dedicaturꝫ.Iaꝫ añ ab rege Seruio Tul.dedicatũ,et paulopoſt, Tũ Iunoni reginę tẽplum in Auentino locauit,dedicauitq; Matutę mr̃is.et Plu.Camillũ vouiſſe inqt.Nã (vt ait)creatus dictator in Veios magr̃atũ eqtum ducens Corneliũ Sci.Primo vouit ſi ſelicẽ exitũ bellum hẽret magna ſpectacula ſe facturꝫ et tẽplum Deę,quã mr̃em Matutã Romani vocãt,ↄſecraturꝫ. Hanc certe ex ſacrificijs,in qbus currit, Leucotheã noiari volunt,et.n.ancillã in tẽplũ adducẽtes alapa pulſant,deinde ĩpellunt,et fratrũ filios añ ſingulos fratres ſub brachio ferunt, et circa ſacrificia currunt,hęc ſimulachra ſunt earꝫ rerꝫ, quę in infantia,et quę nioe pellex paſſi ſunt. Ite bo.ma. ad templum.s.Matutę. Matralia veſtrum feſtũ eſt,a matre.n.Matralia dicta.

Ino filia Cadmi ex Hermiõe vxor fuit Athamãtis regis Thebarꝫ Melicerta Portumnus Palęmõ tẽplũ matri Deorꝫ votum a Camillo

FLaua liba,hęc ſunt q̃ Varro a teſta teſtuacea docet appellari. Pontibus et magno Circo,foruꝫ Boariũ apđ Circũ maximũ fuit, ſed porrigebatur ad Tyberis ripas, vbi et hodie pontes cernimus. Poſito de boue,Plu.Bos ęreus inde captus in foro

ANT. FAN. Forꝫ Boarium ab ęreo boue dictũ

Boario

Que Dea sit, quare famulas a limine templi
Arcea (arcet enim, libaq; tosta petit)
Bacche racemiferos hedera redimite capillos
Si domus illa tua est, dirige vatis opus.
Arserat obsequio Semele Ionis, accipit Ino
Te puer, et summa sedula nutrit ope.
Intumuit Iuno, rapta q pellice natum
Educet at sanguis ille sororis erat.
Hinc agitur furijs Athamas sub imagine falsa
Tuq; cadis patria parue Learche manu.
Moesta Learcheas mr̃ tumulauerat vmbras
Et dederat miseris omnia iusta rogis.

Boarlo est Romę. Hic est exemplar ęginetici ęris Seruij regis, ut Antonij gladios. Si domus illa tua est, quoniam hęc Dea tuę gentis est, nam est Bacchi matertera. Arserat obsequio Semele Ionis ipse alibi, Lęta malo, nimiumq; potens perituraq; amantis Obsequio Semele. Notum est Semelē Bacchi matrem perijsse igne fulminis, ac Ionis obseqo. Accipit Ino te puer, Ino Bacchum, quem ignigenam vocant, nutriēdum suscepit, sanguis ille sororis erat, filius Semeles sororis Inus. Hic agitur furijs Athamas, irata Iuno iniecit furias Athamãti. Sed imagine falsa, quia Learchum interfecit, putans occidere se leōis catulum ne leęnę.

Bacchus dictus ignigēa

PAV. MAR. REDdite liba, sacrificate ē offerte liba. Flaua, ex flauis frugibus. aut q flaua sunt ipsa liba decocta. Deę Thebanę, Leucotheę Cadmi conditoris Thebarũ in Boeotia filię. Area ce. celeberrimum forum. Quę habet no. de bo. po. quod forũ Boarium denominatur, ab erecta in eo ęnea bouis statua. Est iun. pon. pōti Sublicio. Et circo ma. maximo, qui est inter Auentinum ē Pallantium, nã Circus ptendebatur vsq; in forũ Boarium, quod forũ a velabro ptenditur vsq; ad ripas Tybridis. Hac lu. hoc die. Ferunt, dñt. Sceptriferas m. Serui, hoc est Seruium ipm regem. Dedisse tē. sac. consecrasse ędem. Parē. Matu. ipsi matri Matutę Quod templum rotundę formę rectis in ambitu columnis integrum adhuc est in ipsa ripa, in extrema parte fori sub titulo Diui Stephani martyris. Quę Dea, sit, dicta quę Dea est. Quare ar. repellit. Famulas, ancillas. Ali. tē. nam alapa pulsantur ancillę, et impelluntur e templo Arcet enim quia repellit. Sed causam postea dicemus. Et pe. li. to. decocta ad ignem. Bacche redimite capillos racemiferos hedera, qui habes caput hedera coronatum, in quo fers racemos. Si illa, Matuta. Sed do. tua, si est de familia Thebana et tua matertera. Dirige opus vatis, dirige ingeniũ meum ad hęc scribenda. Semele, quę Bacchi mater fuerat. Arserat, igne fulminis cremata est. Obsequio Iouis, propterea q Iuppiter obsequutus est illi, cum accessit ad eam ita petentem ea maiestate, qua ad Iunonem ire solebat, de quo plura in .iij. diximus. Ino, quę est ipsa Leucothea. Accipit te puer, o Bacche accipit illa te puerum enutriendum. Et se. diligens, et officiosa. Nutrit te, educat te. Sũma ope, quasi summa diligentia et cura. Iuno intumuit, indignata est. Quod educet, q ipsa Ino enutriat. Natum, filium. Rapta pel. extincta fulmine Semele. At ille, natus. Erat san. so. quasi ideo educabat, quia erat filius Semeles, q̃ erat soror Inus. Hinc, ex hac Iunonis indignatione. Athamas, vir Inus, de quo etiam egimus in .iiij. Agitur furijs, Iuno induxit illi furiam, qua ꝑcitus ille Learchum filium putans Leęnę catulum interimit. Sed tu o parue Learche, tu puer, qui filius eras Athamantis et Inus. Cadis manu patria, ab Athamãte pr̃e trucidaris. Falsa imagine, cum Leęnę catulum existimaret.

Foꝝ Boariũ extēditur a velabro vsq; ad ripas Tybridis

Semele nutrix Bacchi

ANT. FAN. VMbras, cadauer, cui vmbra comes ē. Est spacio contracta breui, describit Isthmuz, cui Corinthus imminet duoruz dominą portuum, Cenchrearum et Lechei. Cenchreis vtuntur ex Asia nauigantes, Lecheo qui ex Italia pficiscuntur. Hinc Ino cum Melicerta se in mare precipitem dedit, vt poetę fabulant. Vñ illud ē Statij, Irataq; terre Curua Palęmōio secludit vnda Lecheo. Dicimus et lecheas, Pli. Lecheę hinc Cēchreę, illinc angustiaꝝ termini. Solinus auc. ē Athenis saxa Scyrōia ppinq cē. Vñ, vt eidē placet, Ino cum Palęmonę in pfunda se pcipitē iaculata auxit maris numina. Excipit illęsos Panope, Panopi nympha maris dicta existimat; q pspicua sit. q̃les sunt vndę maris. Pan. n. est oē, opto cerno. Huic nautę vota soluebant, quē admodũ et Portũo. Vir. in Geor. Votaq; seruati soluent in littore nautę Glauco et Panopeę et Inoo Melicertę. Centũq; so. innumerę maris nymphę, finitus nũerus p infinito. Tybridis ora te. venisse eos vult ad hostia Tyberina. Lucus erat, nō longe ab Auentino qd versus ille oñdit, Clamor Auēti ni saxa propinqua ferit. Nã vt Ino in ea loca peruenerit, vbi nunc Roma est ex sequentibus intelligimus. Dubium Semele, Stimele ne vocetur, corrupto vocabulo Semeles quę et Thyone dicit. Vñ cũm sit Liberi patris mater, Bacchus ab ea Thyoneus appellatur, teste Porphyrione. Ab eo Męnades hoc est Bacchę stimulatę insaniebant. Sed fabulosum putatur q auctor ait hoc loco fuisse Bacchas ad Auentinum ante vrbem conditam, cuz Cęsar primus, vt placet Seruio, sacra Liberi patris Romã transtulerit. Incoluisse ferunt, deest quem. Quę gens foret, petijt Ino quę gens eam Latij partem incolere. Dissimulata Deam, induta hominis formam. O toto pectore captę, expertes omnis prudentię, nam captus interdum est priuatus, vt captus oculis.

ANT. FAN. Isthmus cenchreę Lechei

Innumerę maris nymphę

Thyoneus vnde thyades eius sacerdotes

PAV. MAR. MAter moesta, Ino dolēs, et lugēs filij mortez. Tumulauerat, tumulo pdiderat. Vmbras Lear. Learchũ pueꝝ extinctũ. Veꝝ solutis iustis vmbrę cuz corpore componi dñr, quod nisi esset ad cētesimũ annũ certarent. Et dederat oīa iusta, soluerat iusta exegas, et inferias dederat rogis vbi crematũ est

Hęc quoq; funestos vt erat laniata capillos
Prosilit,& cunis te Melicerta rapit.
Est spatio contracta breui, freta bina repellit,
Vnaq; pulsatur terra duabus aquis.
Huc venit insanis natum complexa lacertis,
Et secum e summo mittit in alta iugo.
Excipit illęsos Panope,centumq; sorores,
Et placido lapsu per sua regna ferunt.
Nondū Leucothee, nōdum puer ille Palęmon,
Vorticibus densis Tybridis ora tenent.
Lucus erat,dubium Semele,Stimele ne vocet,
Męnadas Ausonias incoluisse ferunt.
Querit ab his Ino que gens foret,Arcades esse
Audit,& Euandrum sceptra tenere loci.
Dissimulata Deam Latias Saturnia Bacchas
Instimulat fictis insidiosa sonis.
O nimium faciles,o toto pectore captę,
Non venit hęc vestris hospes amica choris.

cadauer. Miseris,infelicibus, quoniā tenella ętate puer extinctus tam misere ab ipso parente. Hęc quoq;,Ino. Vt erat laniata capillos,ita vt erat laniatis crinibus. Funestos,nam in funere filij. Prosilit,instigata ē ipsa a furia prorupit ex domo vi vi. Et rapit,surripit. Te Melicerta e cunis,rapuit te infantem alterum Athamantis filium, qui Milicerta vocaberis. Est spacio contracta, per topographiā Isthmum Achaicum ostendit, vn̄ se in mare pręcipitem dederit Ino.in Met. non Isthmum, sed scopulum quēdam dicit, vbi Venus Neptunum p eorum salute pręcatur,cum dicit, iactari quos cernis in Ionio immenso. Est terra cōtracta,angusta, Breui spacio,nā sex tantum millibus passuum,vnde minores Examilium vocauere. Repellit bina freta,duo maria Ionium et Ęgeum,vt apud Lucanum,Qualiter vnda quiescat,Et gracilis geminum mare separat Isthmos.Nec patitur cōferre fretum, si terra recedat, Ionium Ęgeo frangit mare. Et vna terra,vnus Isthmos. Pulsatur,illuditur. Duabus aquis,mari Ęgeo et mari Ionio.Illinc.n.sinus Saronicus est,hinc Crisseus. Venit huc,ad Ihstmū Ino. Complexa natū,Melicertam. Lacertis insanis,furentibus brachijs, qm̄ ipsa furijs acta. Et mittit,deijcit. Secū in alta,in maria. Excelso iugo,ex alta rupe.Deiecit.n.se et infantem filiū in mare. Panope,maris nympha sic dicta ꝙ perspicua sit,a παν quod est totum,et οπτω cerno. Excipit il.recepit illos incolumes,sine lęsione. ē in Meta.ondit Veneris pcibus a Neptūo seruatā cū filio matrem,relatosq; in Deos. Et cē. so.nymphę marinę sorores Panopes excipiunt illos. Et ferūt,Ino ē Melicertam. Placido la.leni ē tranquillo fluxu.Per sua re.per sua maria. aliqui legunt per sua regna fluit,ꝙ Panope fluat cum sororibus melius leges ferunt, ꝙ nymphę ferāt illos illęsos per maria. Nondū le.illa nondū erat Dea, nec appellata Leucothea,qđ,significat Alba Dea. Nondū il.pu.pa.erat adhuc Melicerta, qꝛ nec Portunus a nostris,nec Palęmō a Gręcis erat appellatus,quia nondum Deus portuum. Tenent o.Ty. iam peruenerant ad hostia Tyberina. Dēsis uor. crebra aquarum vortigine. Lucus erat,peruenit ī Latium Ino,ad lucum qui erat in ripa Tyberina non longe a palatio,quo solebant Baccho sacrificantes conuenire. Inde Semele seu Stimele dictus

Isthmos

Ino cū filio Melicertā versi sunt in Deos

Semele seu Stimele dic

a Męnadibus,quę in eo luco erant, vidicit Arcades ea loca tenere,sed cum instigante Iunone Męnades in eam irruerent,ab Hercule adiuta est. Erat lucus,prope,Pallantiū. Dubiū est vocet Semele ne p vel Stimele; putant multi Semelē vocatū lucum pp crebra sacrificia,q̄ in eo Baccho fiunt a Semele mr̄e Bacchi, alij Stimelē a stimulis Bacchi putant dictum. Ferūt,dicūt. Męnadas Au.Bacchi sacerdotes Latias,quę Orgia celebrabāt,verꝫ Męnades fuere comites Bacchi,vt alias diximus. Incoluisse, eum lucū, ibi enim exercebāt.sacra. Ino q̄.ab his.Męnadibus. Quę ge.fo. qui ppli eēnt,q ea loca incolerent. Audit esse Arcades,eo enim tēpore Euāder cum Arcadibus ea loca tenebat.ē audit. Euandrū tenere sceptra loci, reges esse Euandrū,q his in locis dn̄etur. Saturnia,Iuno. Dissimulata Deā, q̄ induerat psonā foeminę,ē occultabat deitatē. Instimulat,instigat,et in furorem vertit. Bacchas Latias, Męnadas Latinas. Insidiosa,quę insidias illi parabat. Fictis sonis,simulatis verbis,et ita loquebat. O nimiū faciles,o credulę. O captę to.pecto.o deceptę,aut o penitus amētes. Hęc ho.hęc pegrina. Non ve.ami.ve cho. sed inimica,nā venit exploratrix rerum nostrarꝫ.

FRAVde pe.venit vt ritū sacrorꝫ nr̄orꝫ pcipiat. Pignus hi filiū Melicertā,quē ei potestis eripe,q̄ huc vēit vt nos falleret. Thyades,Bacchę a Thyoneo cū nōnulli id nom iditū putāt,n̄ a mr̄e sed ab eo qđ ē thyo.i.sacrifico,qꝛ viuenti diuini honores exhibiti sunt. Quos ig.adhuc ino.il.Deos,inocat Deos Latij,quorꝫ noīa hesterna mulier ignorabat. Oeteus, Herc.q postea Oeteus dcūs ē ab Oeta mōte, vbi hūanis rebus excessit. Quid p.hic,Hercu.vba sunt,q(vt diximus)ꝯsuenit ēt n̄ rogatus laborātibus subuēire.

Numē q.m.psegt ne te Iūo,q̄ et me vexat?Partim p.na.cō.vel nō audet psente filio cōqueri de furijs Athamātis,vel dicer̄ vti se cū filio i mar̄ pcipitē dederit.Vel(qđ magis plꝫ)n̄ audet explicar̄ cur opaꝫ dederit,vt mr̄onę frumēta serēda torrerēt. Rumor vt ē ne.ag.p.al.sensus ē,Fama q̄ velox ē p oē Latiū volitauit narrās aduēisse mr̄terā Bacchi,cuius nomē freqnēs erat ī ore oīum,Vn̄ Carmētis eā suscepit hospitio. Tegęa sa.Carmētis a Tegea oppido Arcadię. Liba p.accelerata,sine arte,celeriterq; ꝯfecta vti fames Inus postulabat. Rust.se.Liba accelerata more rusticorꝫ. Veniētia fa.re.api q̄ sors vitę

męę su.

Męnadas sunt comites Bacchi

ANT. FAN. Thyades a θυω.i. sacrifico

Hercules Oeteus

Ino vxor athamātis venit hospitiū Carmentis mūis Euandri

meę futurum sit. Resigno, hic est aperio, interdum signum tollo, vt Lumina morte resignat.

PAV. MAR.

FRAVde petit, aliqua ꝓditione huc venit. Et pa.co.ri.sa. vult inuestigare et ꝑcipe cerimonias nfas et sacroꝝ nroꝝ morē. Hēt pi.filiū. Quo, filio. Possit pē.soluere. Poenas.q.d. eripiamus

ve.te numē qd me quoq; vexat ne te Iuno, q: matertera ēs Bacchi, quēadmodum et me vexat. Illa do.par.q̄si explicat partem maloꝝ. Partiz cō. prę.na.in parte aūt ꝓhibet a puero. q: illud referre non sustinet, qd cu3 eo in mare se pcipitauerit. Et pu.isse in sce.fu.pudet se furore ꝑcitā isse. se cū filio ꝑdiū.

illi filiū ē has poenas det nobis. Vix bn̄ desie.loqui.s.vix expleuerat sermonē suum Iuno. Thyades, Męnades ipsę, a θυω qd ē sacrifico. Cōplent au. ras, replēt aera. Vlulatibus, versę.n.in furorē vlulare cęꝑunt, et irruere ꝯ matrez et pueꝝ. Effusis co. in sua colla, passis ꝑ colla capillis. Iniiciuntq; ma.q̄si pulsare incipiunt illā, vt est illud, Parenti manus iniecit, hoc est verberauit, aut cū ipetu iacere, seu ipetum facere in Meta. Qua centu3 qsq; parabat Iniicere anguipedum caꝑtiuo brachia cęlo, et iniicere iacere. Virgi. Aut tu mihi terram iniice. Et Hora. Iniecto ter puluere curras. Et pu.auel.pue. ꝯtendunt et conanē eripere a matre Melicertam. Illa, Ino.

Iniicere manus ē verberare vel aliq̄ vim inferre

Frande petit, sacriq; parat cognoscere ritum,
Quo possit poenas pendere, pignus habet
Vix bene desierat, complent vlulatibus auras
Thyades effusis per sua colla comis.
Iniiciuntq; manus, puerumq; auellere pugnāt,
Quos ignorat adhuc, inuocat illa Deos.
Diiq; viriq; loci miserę succurrite matri.
Clamor Auentini saxa propinqua ferit.
Appulerat ripę vaccas Oetęus Iberas,
Audit, & ad vocem concitus vrget iter.
Herculis aduentu, quę vim mō ferre parabāt,
Turpia foemineę terga dedere fugę.
Quid petis hic (cognorat.n.) mrtera Bacchi?
An numen quod me, te quoq; vexat ait?
Illa docet partim, partim pręsentia nati
Continet, & furiis in scelus isse pudet.
Rumor, vt est velox, agitatis peruolat alis,
Estq; frequens Ino nomen in ore tuum.
Hospita Carmentis fidos intrasse penates
Diceris, & longam deposuisse famem.
Liba sua properata manu Tegeęa sacerdos
Traditur, & subito cocta dedisse foco.
Nunc quoq; liba iuuant festis Matralibus, illa

Rumor vt est velox, diuulgatu3 est nomen Inus per Latiū, et suscepta ea hospitio a Carmēti, q̄ vaticinata ē eos, hoc est Ino et filium in Deos referēdos, futuraq; numina pōti, alteram quoq; Leucotheam a Graiis, a nostris Matutam nuncupandā, alteꝝ ꝓfuturu3 portubus, et a nostris Portunū, a Gręcis Palęmona noiandu3. Rumor, fama ipsa. Peruolat alis agi. quasi celerrime transferē. Vt est velox, vt solet per loca magna cū celeritate perferri. O Ino nomen tuum est fre. in ore, quasi iā fama repleuerat Latiū, et oēs repetebāt nomē Inus. Diceris, tu Ino. Hospita ītrasse fidos penates Carmentis, diceris a Carmenti mr̄e Euandri suscepta hospitio, et intrasse fidelem eius domū, quę tibi nociua non esset, sed potius ꝓfutura. Et de.lon.fa. ibi primum comedisse. Sacerdos Tegeęa, Carmētis a Tegea oppido Arcadię. Tradiē, dr̄. Dedisse suę hospitę. Liba ꝓpe. sua ma. quę celeriter ipsa suis manibus fecit. Et co.su.fo.aut subito in focis cocta, aut subito extructo foco, et accenso igne decocta. Nunc quoq;, hoc ēt tpe. Liba iu. dele. ctant. Illā fe.Ma.cū Matralia celebrant, offeruntur.n.liba, quoꝝ offerendoꝝ mos ab his libis, quę Carmentis obtulit, originē habuit. Rustica fe.diligentia sine vllo artificio, q: illa pauit liba more rustico. Fuit gra.ar.nā grora illa liba ꝓperata, q̄ si parasset illa dapes splendidas, et summo artificio ꝯditas. Ait, Ino. O vates, o Carmenti. Resigna nunc, apias tu mihi nunc cum ederi3. Fata venientia, quasi quid de me futurum sit.

Innocat Deos, iplorat Deoꝝ auxiliū. Quos ig. nam ꝑegrina nondū cognouerat Deos Italos, et sic eos inuocans inclamauit. Diiq; vi.lo. o Dii hoꝝ locoꝝ ꝓsides, et o viri q h̄ loca icolitis. Succurrite mi.mr̄i, afferte mihi opē. Clamor, Inus. Ferit sa. Auen. vox ipsa inclamantis exaudita ē ex Auentino, vbi erat Hercules, eo.n.tpe illuc appulerat ex Hispania rediens. Propiqua, quę vicina erant. Oetęus, Hercules ab Oeta mōte, vbi cremabiē. Appulerat ri. Tyberinę. Vaccas Ibe. boues Geryonis ex Hispania, de quo in ꝑ li.diximus, Iberas ab Ibero amne. Audit, clamorē Inus. Et cō. raptus. Vrget iter, accelerat. Ad vo.raptim.n.accurrit quo vocē inclamantis audierat. Quę parabant mō vim ferre, Męnades q̄ volebant inferre vī hospiti. Aduentu Her.cum aduenisset Hercules. Dedere ter.tur.fu.foe.turpiter se in fugam muliebrem ꝯuerterunt. Matertera Bac.verba sunt Herculis, o Ino soror Semeles mr̄is Bacchi, nam matertera soror matris dr̄. Enim cognorat, ita eā noie Hercules cōpellauit, q: cognouerat ipsam, nā illa Thebana et Thebanus quoq; Hercules. Quid pe.hinc ex Latio, q̄si qua cā venisti in Latiū. An

Ino matertera Bacchi

Liba cocta ī igne dn̄r ꝓperata

QVA licet, q: non pōt vates ꝓdere oia quę nouit. Virg. Ille fatigat Os rapidum fera corda domans, fugitq; ꝓmēdo. Lucanus. Nec tm̄ ꝓdere vati. quantum scire licet. Cęlum ac nu.cęleste Apollinis numen ac spm̄. Lęta ca.gau.de.la, Ino, defuncti re aliqua dn̄r qui ad finem ꝑuenere. Vnde

ANT. FAN.

illud est,Pelagi defuncte periclis. Hinc dfunctos mortuos appellamus. Natum quoq; pō.hē. erit. Melicerta ponti numen cui ius erit in portus.

Annuerat pro.fi. quę vaticinio Carmentis promissa fuerant res comprobauit. Vna mi. vult ancillam Antipherā apperuisse Inus fraudes Atha

Antiphe ra

ri. Leucotheę Graijs vocabere,a Gręcis appellare Leucothea,et significat Albam Deam,vt diximus.

Leucothea grę ce

Matuta vocabere nostris,Latini appellabunt te Matutam,q̄ pręeris matutino tempori,nam matutinus a Matuta dicitur. Omne ius erit tuo nato in portus,filius tuus habebit omnem in portubus potestatez.

Matuta Latine

Portumnus ē Palęmon idē esse

Rustica credulitas gratior arte fuit.
Nunc ait o vates venientia fata resigna,
Qua licet,hospitis hoc precor adde meis.
Parua mora ē, cęlū vates ac numina sumit,
Fitq; sui toto pectore plena Dei.
Vix illam subito posses cognoscere, tanto
Sanctior,& tanto,q̄ modo maior erat.
Lęta canam, gaude defuncta laboribus Ino,
Dixit, & huic populo pspera semper ades.
Numen eris Pelagi,natū quoq; pūctus hēbit,
In nostris aliud sumite nomen aquis.
Leucothee Graijs,Matuta vocabere nostris,
In portus nato ius erit omne tuo.
Quē nō Portūnū,sua lingua Palęmona dicet.
Ite precor nostris ęquus vterq; locis.

manti,et inde ortuz esse matris Matutę odium in ancillas, Ino enim priuignis exitium parans corrupit ,nuncium ab Athamante ad consulendum Apollinez missum, qui retulit nō posse tolli famē, nisi Phryxus et Helle imolarentur Nepheles filij. Improbus, q non contentus vxore amauit ancillam.

Phrixus et Helles Nepheles filij

Non tamen hanc p stirpe sua pia mater adoret,non optabant bona filijs apd hanc Deam,sed nepotibus,vel q ea mammam sororis filio p buisset,vel q ea osuetudo pulcherrima multum inter necessarios beneuolentię cōpararet,lege Plutar.in Quęstionibus.

Quē nos Portūnum, nos in Latio vocabimus Portumnum,q: portubus presidentem.

Sua lingua, gręca.

Dicet Palęmona, Palęmō a Gręcis appellabitur. Ite vterq; ęquus pcor,ite et esto te ambo ppitij. Nostris locis,regionibus latinis. Fides ānuerat promissa, q̄i affirmauit fides , et re ipsa cōprobauit, quę a fatis promissa erāt nam in Deos mutati sunt. Posuere labores, iuxta responsum defuncta laboribus . Mutarunt nomina relinquere vetera,et noua nomina sum pserunt. Hic Deus, iam Portumnus. Illa Dea, iam Leucothea,seu Matuta. Cur vetat ancillas, repelluntur a templo Matutę ancillę omnes, prę ter vnam,quam alapis cedunt,et impellunt,vt in Camillo Plu.inquit.et Proble. xv.ita inquit, Quid est quod ancillis ędem Matutę ingredi fas nō est. Vnam vero tantum mulieres introducunt, quaz alapis cędunt. An q: hanc vnam ita pulsari signum est,seruas aditu prohiberi, reliquas autem propter fabulas repellunt. Ino enim virum rem cum serua habere suspicata filium deperijsse dicitur.Seruam vero Greci ex Ætholia oriundā fuisse dicunt,nomine Antipheram,ex quo apud nos in Cheronea pro ęde Matutę ędituus locum tenens pronunciat non seruum ingredi, non seruā, nō Ætholum,non Ætholam. Quęritis cur vetat accedere ancillas,cur prohibeat templuz ingredi seruas. Odit,insectatur odio. Et canam,ego. Pricipium odij,dicam vnde hoc odium habuerit originem. Si illa sinit, si Matuta ipsa permittit O Cadmea o Ino Cadmi filia. Vna tuarum ministrarum Antiphera vna ex ancillis tuis. Est sępe solita ire sub amplexus tui coniugis sępe solita succumbere viro tuo. Athamas improbus,minime probus. Furtim,occulte. Dilexit hanc,amauit Antipheram. Ab illa,ancilla.Comperit, compertum habuit. Dari semina tosta,incocta agricolis.Illa illum docuit Ino coniugem dare incocta semina his,qui arua colebant,vt falso ex oraculo ad expiationem posci diceret Phrixuz et Hellem,de quo diximus in tertio libro . Illa quidez fecisse negat,dicit se Ino non ddisse tosta semina.

Antiphera in Cheronea in ęde Matutę

PAV. MAR.

Qva Licet,non vltra q̄ fari licuerit.Et enim vaticinantes cum conceperint numen oia futura norunt,sed oia referre non possunt, vnde est illd Lu.Nec tm̄ prodere vati Quantum scire licet. Ad de pcor hęc,vaticinia tua. Meis ho. muneri hospitali,q: me hospitio suscepisti,etiam hoc ad hospitium accedat. Parua mora est,breue tpis spatiuz.

Vates sumit cęlum ac nu.afflata est cęlesti numine. Et fit ple.sui Dei toto pectore,implet Apollineo spū.et Lu.Plenior arctus Phoebados, irrupit Pęan,mentemq; priorē expulit,atq; hominem toto sibi cedere iussit Pectore. Vis pos.su.co.il. iam non humana,sed diuina videbatur,ita vt subito agnosci non posset,cum non eadem videret. Tāto erat sanctior,augustior iam plena Deo . Et tāto maior,vt ē illud Virgilianū, Maiorq; videri, Nec mortale sonans afflata est numine quando.

Quam modo,q̄ pauloante fuerat, ante oceptuz numen. Lęta canam, hoc est Carmentis vaticinum,o Ino dicam felicia quę tibi iam aderunt.

Gaude de.la.lętare quę iam ad finem laboz p uenisti,vt est illud Vir. Pelagi defuncte periclis.

Et ades semp pspera huic populo, semper adesto ppitia,et felis his Arcadibus et Latinis,et qcunque hęc loca postea inhabitabunt. Eris numen pelagi,Dea maris,et quę surgentem e mari diem referes. Pontus habebit quoq; natum, et filius quoq; tuus erit in mari,et Deus portuum. Sumite ali.no.ino aquis,non tu Ino, non ille Melicerta appellabit,sed alia nomina accipietis in nostro ma

Sed fama

Annuerat, promissa fides, posuere labores,
Nomina mutarunt, hic Deus, illa Dea est.
Cur vetet ancillas accedere queritis? odit,
Principiumq; odij, si sinit illa, canam.
Vna ministrarum solita est Cadmea tuarum
Sepe sub amplexus coniugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtiz dilexit, ab illa
Comperit agricolis semina tosta dari.
Ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit,
Hoc est cur odio sit tibi serua manus.
Non tamen hác pro stirpe sua pia mr̃ adoret,
Ipsa parum felix visa fuisse parens.
Alterius prolem melius mandabitis illi,
Vltior Baccho q̃ fuit ipsa suis.

Sed fama recepit, accepit ita fuisse, et sic refert.

Quare Matuta nõ orat p filijs

Hoc est hec causa. Cur serua manus sit sibi odio, cur odio insectetur ancillas. Non tamem mater pia, religiosa. Adoret hanc, Matutam, non sacrificet huic et supplicet. Pro stirpe sua. pro salute aut prosperitate filiorum. De hoc etiam agit Plu. pble. xvi. Cur apud hanc ipsam deam suis quidem filijs bona non optant? Cum nepotibus id tribuant, an quod Ino miti quodam, et humano ingenio esse, et sororis filio mammam prebuisse. In filijs vero i felix extitisse videtur, an aliter potius ꝙ moralis, et pulchra imprimis consuetudo, et multum inter necessarios beneuolẽtie comparans existimata est. Ipsa est visa fuisse parum felix parens, ideo nõ oratu, pro filijs, quia ipsa parum felix fuit in filijs, cũ alterum extinctum a patre vidisset, cum altero se precipitem dedit.

ANT. FAN.

P. Rutilij mors. iiij idus iunias

MANDAbitis, commendabitis. Hanc tibi quo properas, fabulosum est quod auctor hic dicit P. rutilium consulem admonitum fuisse a matre Mututa ne properaret in Marsos, sed ingeniose a poeta fictum est, vt Rutilli interitus aptius Matralibus iungeretur. Luce mea Marso consul ab hoste cades, quarto idus iunias, quo die (vt supra ostẽsum est) Matralia celebrantur. P. Rutilius consul sagitta caput vulneratus (teste Appiano) perijt ad Lirim fluuium Campanie in bello Italico, quod et Marsicum dicitur, et extenuande inuidie gratia sociale q̃uis re uera ciuile fuerit. nam omne Latiũ ac Picenuz, Hetruria, atq; Campania, et ipsa (vt inquit Florus) Italia aduersus matrez suam, hoc est vrbem Romam arma sumpserunt. Fuit Rutilio collega in consulatu Iulius Cesar, non is cui successit augustus, sed alius. Ceterum Oui. hoc loco cecidisse inquit Rutilium ad Tolenum flumen, vbi octo Romanorum millia periere, cum eius legatus. C. Marius cum hostibus euentu meliore conflixerit, totidem enim marsorum millia interfecit

Tholenus Fluuius

cum Tolenus fluuius cesorum Romanorum arma et corpora in conspectu Marij detulisset. Meminit huius fluminis scriptor quidam, quẽ si pace tua licuerit lector candide nominabo, is est Horosius. Quid frontez contrahis? cum Homerus ille Mantuanus non dubitauerit aliquid ab Ennio

Marij Marsicuz Bellum

mutuari. Marsi (vt. Au. Gel. scribit) orti dicuntur a Marso Circes filio. Vnde ijs ui quadam genitali datum est, vt virilentorum serpentum domitores essent, a quibus sociale bellum Marsicuz nominauerunt, q̃uis plereq; alie gentes a Romanis desciuerint, quia defectionis initium a Marsis sumptum est, quo tempore ancilla serpentem peperit, auctore Plini. Sunt narsi non longe ab vrbe, vt auctor est Strabo, qui belli marsici meminit. Lege preterea Florum Appianum, et si placet horosiuz, suspicamur Tolenum Lyrim esse, vel ei certe proximum flumen.

PAV. MAR.

MELius mandabitis, pro commendabitis illi Matute. Prolez alterius, filios fratrum, aut sororuz. Et in camillo Plu. inquit, Et fratruz filios ante singulos fratres sub brachio ferunt. Fuit vti. ba. qui fuit sororis filius, quem ipsa educauit. Quã fuit suis, filijs sc3. Hãc tibi quo ꝑperas me. Matuta cum Rome postea coleretur extructo illi tẽplo oraculum eius cõsuluit Rutilius consul in Marsos iturus. Monitusq; est ne properare, nam in matralibus esset a Marsis obtruncandus. Quod ita euenit. Et eadem postea die subsequentis anni Didius eum exercitu ab ijsdem fusus est. Hoc antẽ bellum quod ea tempestate gestum est, alij appellauere sociale, nam omnes Itali socij erant populo Romano. Alij Itali cuz, ꝙ Italia magna ex parte desciuit. Alij Marsicum, ꝙ a Marsis originem habuerit. Id aliqua ex parte ex Epitomate Liuij percipitur, et ex L. Anneo Floro. Attigit et Strabo, vbi de Piceno agit dicens vltra Picenum vestini sunt et Marsi, et Peligni, et Marrhucini, et Ferentani, et Samnites populi regionem montanam possidentes, et mari non admodum proximi. Hec autem natio exigua est. Ceterum fortitudine conspicua ostentata. Romanis eorum sepissime virtute. Primuz cum aduersus eos bellum gerebant. Secundo cum ipsorum militie societatem inibant. Tertio cum et libertatem et ciuitatis cõionem assequi volentes, repulsam passi desciuerũt. Vñ Marsicũ exarsit bellũ. Corphiniũ Pelignoꝝ Metropoli, cõem vniuersis Italis ciuitatẽ demõstrãtes. Eãq; mutato nomine Italicã appellãtes, cõtra populũ Ro. receptaculum, ꝓpugnaculũq; cõstituerũt. Adunatisq; cõplicibus impatores creauere. Biẽnio igit̃ ꝑtraxere belluz, donec ꝑfusuz ẽ, vt in ciuitatẽ cõiter vocarent̃, cuius rei gr̃a tm̃ belli cõflatũ fuerat incẽdiũ. Marsicum aũt iõ noiatũ ẽ bellũ qm̃ a Marsis rebellandi suscitatũ fuerat initiũ, ꝓsertim a Popedio. hec Stra. Appia. aũt oẽz historiã refert, et vtriusq; ptis duces cõmemorat. Romãis igt Sex. Iulius Cesar, et P. Rutilius lupus ꝯsules ꝑerãt, ꝑtores q̃buscũq; ex optimis cõsulibus adiret, Rutilio v3 Gneũ Pompeiũ, parẽtez Põpeij illius, q magnus cognoiatus ẽ, ac Q. Cepionem. C. ꝑpennã, C. Marium, et Valeriũ Messalam.

Vestini marsi peligni marucini ferentani samnites in montibus habitant

Hanc tibi, quo ꝓpas memorant dixisse, rutili.
Luce mea Marso cōsul ab hoste cades.
Exiturus accessit verbis, flumenq; Theloni
Purpureū mixtis sanguine fluxit aquis.

Sub Sex. Cęsare. P. Lentulum, ac ipsius Cęsaris frēs. & Titum didum. nicinium Crassum. Cornelium Syllam, et pręter hos Marcellum. Italis duces alij ꝑerant cōes in cōmuni exercitu. Quibus omnibus ꝑerant T. Aphranius, C. Pontilius, Marius Egnarius Q. Popedius, C. Papius, M. Lāponius, C. Iudacilius, Erius Asinius, et Vectius Cato. Et post cō meoratos duces paulo inferius, Rutilius consul, et C. Marius supra flumen Lyrim pontes transeūdi cā, non magno inter se spacio coniūxerant. Quibus Vectius Cato aduersus steterat, non longe a Marij ponte. Clam itaq; noctu circa Rutilij pontem insidias in valle disponit. Simul autem Rutilium videre in transitu dissimulans insidias educit. Pluribusq; inter arida necatis, moltos flumini imersit. Hoc in ꝓlio Rutilius ab hostibus sagitta caput sancius, nō multo post interijt. Hęc ille. Rutili, o P. Rutili Lupe. Memorāt, referūt, posteri. Hanc, Matutam. Dixisse tibi, quo ꝓperas, quo acceleras ire in expeditionē. Consul, cū tu eris consul. Cades, occūbes. Ab hoste Marso, interficeres a Marsis in insidijs a Vectio Catone dispositis. Luce mea, in meis festis, hoc est in matralibus. Exitus, finis. Accesit verbis, nam vt illa prędixerat, ille eo die interijt, et adeo fuit acerba Romanis mors illius, vt referrent diem in Fastos. et illa quoq; clades luctuosa eodez bello, Q. Seruilius proconsul in oppido Asculo cuz omnibus ciuibus Romanis, qui in eo oppido erāt occisus est, pro qua clade saga populus sumpsit.

Litis fluuius glanis appellatus

Et flumen Theloni, Lyris amnis, ad Lyrim enim pugnatum ē cum consul perijt. Qui fluuius (Strabone teste) Clanis etiam appellatus est, et poeta hoc in loco Theolonuz pro Lyride posuit, ꝙ eo quoq; nomine appellatus fuerit. Sunt qui legerunt, Flumenq; Tholenti, a Tholento, quod per Picenum labitur. Sed lōge distat, et cędes de qua agit poeta non fuit in Piceno, vt iam diximus. Fluxit purpureum, rubicundum. Aquis mixtis sanguine, ꝓpter cędem in eius ripis factam, et multos eius aqs immersos fluxit Lyris aquis sanguinolentis. Palātide, dixit propter auroram, quę dicta est pallātis filia, vt superius diximus. Lux eadem fortuna tua est, eodem die matraliorum, hoc est decimo die mensis Iunij est festum fortunę. cui delubꝝ eodē in loco idem Seruius dedicaui, vbi erat eius simulachrum sed pannis velatum. Huic rei triplicem affert poeta rationez vel quod a fortuna amatus est, sed puduit postea deam homini concubuisse. ideo velatum esse voluit, Vel quod Seruij morte confusa plebs moerore et desiderio amissi regis, quod referebatur imago a lachrymis tempare nō poterat. Velauere igiť imaginem, vt possent lachrymis adhibere moduz vel quod velari voluit, ne videret sceleratā filiā parricidā. Sane Seruius Tullius, vt ex Dionysio excerpsimus, iterfecto factione Martiorum Tarquinio prisco, relictis duobus paruulis nepotibus, cuz eius gener esset Tarquinio successit,

Theolonus pro Lyride positum

Tarquiniorum

āno quarto quinquagesimę olympiadis, de cuius historia genere hęc referunt. In cornicula vrbe latinorum etiaz seruir quidā regij generis mulieri coniungiť pulcherrimę et pudicę. Ocrisię noie. Ipse Tullus cū ea vrbs et regnuz capta est a Romanis, pugnās moriť, ipsamq; Ocri actum fi siam ꝑgnantē exceptā e preda Tarquinius Rex ca deliter pit, datq; vxori domum, ex hac Ocrisia adhuc serua puer nascitur, quē a cognatione Tulliū, a fortuna Seruiū appellauit ꝙ eum seruiēs peperisset. Alia de eo refertur fabula, quā postea referemus. A pueritia ad virilem ętatē multa sub Tarquinio splendide gessit, affectumq; ab eo multis honoribus, et hunc sibi generꝝ delegit. Regnuz extincto Tarquinio Tanaquilidis hortatu aggressus est et in eo prudentissimū et magnanimū se regē sempꝛ gessit fortunaq; sempꝛ vsus ꝓspera ꝑterq̄ ad exitum filias duas habuit, quas Arunti, et Tarquinio Tarquinij prisci nepotibus mřimonio collocauit, quarum altera mitis, altera immanis ingenij fuit, sic et ipsi viri Tarquinius eum frīs vxore, q̄ immanis erat rem hēbat. Fratrē quia malus eē nollet, e medio venenis sustulit, in scelus hoc vxorez ipsius, cui stupro cōmiscebať hñs adiutricē suę ipsius sororez. Nuptā sibi pudicā foeminā, et filiorꝝ sociaz per eos dies isdem venenis interfecit, priusq; quā pyrę macerate essent q̄ infoelicia corpora susceperāt, epuluz amicis dedit, nuptiasq; ꝑfecit, homicidāq; sponsam in cubiculum sororis duxit, Tulliū clementissimū regum, et de populo Romano optime meritus palam interemptuz. Neq; funere. neq; sepultura fungi permisit crudelis filia sup Tullij corpus vecta e carpento Tarquiniam vxorem Tullij, et patris sui sororem, sibiq; beniuolam, ne virum lugere posset laqueo confecit Armis deniq; et malorum factione ad principatum, transgressus est. Hic exitus Tullij fuit, quez cum attingat poeta. nos quoq; ex historia referre volumus. Cęteraq; ꝑtermissus, paulopost. O fortuna eadem lux est tua, idem dies est tibi quoq; constitutus. Et auctor, idem Tullius, q dedicauit ędem matutę dedicauit et tibi. Et locus, idem nam boario ędes consecrata, aut locum eundem dicas quod habeat sacellum iunctuz. Sed quis latet ęde superiniectis togis, cuius est illa imago, que superpositis togis velata est in templo. Seruius est, simulachrum Seruii Tullij. Hoc enim constat, manifestum est eum esse. Sed causa latendi, quare lateat. Discrepat. nam varia affertur. Et habet me quoq; dubium mentis, ego quoq; dubius sum, et nescio quam potissimum cām affirmem.

Crudelis filia sup patris Tullij corpus

PALLANtide cęsus eadem Didius. Cecidit anno proximo T. Didius vnus pretorum qui vt scribit Appianus in bello Marsico sub cęsare fuerunt. Perijtq; eadem die qua et Ruptilius sed non eodem anno. Cęsus est et alter Didius in Hispania circunuentus a Lusitanis sed longe post bellum sociale interfecto in ea prouincia. Cn. Pompeio magni Pompeij filio vt legimus in vltimo cōmētariorūz.

ANT. FAN. T. Didij mors .iiij. idus iunias

qui Cę

qui Cęſaris appellantur,quãuis conſtet auctorem eius Cęſarem non fuiſſe. Dicitur autem palantis ſiue palantias aurora vel a fratre pallante vel a patre vt alijs placet. Lux eadem fortuta tua eſt auctorq; locusq;. Multas ędes Romę Seruius Tullius dedicauit, quarum quę ſecundum Tyberim fuit

Proximus annus era t pallantide cęſus eadem
Didius hoſtiles ingeminauit opes.
Lux eadem fortuna tua eſt, auctorq; locusq,
Sed ſuper iniectis queis latet iſte togis,
Seruius eſt, & conſtat eum, ſed cauſa latendi
Diſcrepat, & dubiũ me quoq; mentis habet,
Dum Dea furtiuos timide profitetur amores
Cęleſtemq; homini concubuiſſe pudet,
Arſit enim magna correpta cupidine regis
Cęcaq; in hoc vno non fuit illa viro.

Fortunę feſtũ.iiij. idus iunias Fors fortuna Seia

Fors Fortuna dicta eſt non fortis fortuna vt quidam crediderunt. Cuius vero feſtum Romani hoc tempore celebrabant eam Nero in vrbe aurea domo complexus eſt quam a palatio exquilias vsq; fecit teſte Suetonio. Plinius Nerone principe in Cappadocia repertus eſt lapis duritia marmoris candidus atq; tranſlucens etiam parua parte fuluę inciderant venę ex argumento phengites appellatus. Hoc conſtruxerat ędẽ fortunę quam Seiam appellant a Seruio Rege ſacratam aurea domo complexus. Quare etiam foribus opertis interdiu claritas ibi diurna erat haud alio q̃ ſpeculariũ modo tanq̃ incluſa luce nõ transmiſſa. M. Varro auctor eſt vt idẽ Plinius tradita Tanaquil quę et Caia cecilia vocata eſt factã togam regiam vngulatam in ęde fortunę. Cuius deę ſignum a Seruio Tullio dicatum coopertum erat prętextis eius regis teſte eodem Plinio quę durauerunt ad Seiam exitum ita vt mirum fuerit nec defluxiſſe eas nec trendũ iniurias ſenſiſſe annis DLX. Fuit ĩ hoc templo Seruij regis ſimulachrũ tecto vultu toga ſuperiniecta vel vt lateret fortunę dedecus quam perudere poterat amaſſe hominẽ ſerua natum. atq; ad dignitatem regiam extuliſſe vt ancilla natus trabeã et diadema quirini et faſces meruit regum vltimus ille bonorũ, vel vt populus Ro. interitu placidiſſimi regis inconſolabiliter dolens luctui parceret quem ſimulachrũ eius detectum ad lachrymas impellebat. vel quod eadem imago viſa Tullia cuius adomonitu Rex fuerat interfectus oculis manum oppoſuiſſe dicitur ac iuſſiſſe tegeretur. Hęc ſtatua (vt Vale. Max. refert) cum ędes fortunę flagraſſet ſtetit in ſua baſi flammis intacta, cuius titulus vt idem inquit ſeruilij cognomine et regia appellatione perplexus vnde Rex ipſe proceſſerit et quo peruenerit teſtabatur. Eſt autem ſenſus, Tuus eſt dies o Fortuna tuus ẽ ędis auctor, tuus eſt locus, ideſt Roma quam tuo numine ad ſummum extu iſti ſicuti et Seruium regem. Furtiuo amores, Ipſe infra. Nocte domũ parua ſolita eſt intrare feneſtra.

Tanaqĺ dicta eſt et Cecilia

Seruij regis ſimulachrum

Tullia ſcelerata

PAV. MAR.

ERAT annus proximus, ſubſequens. Didius. T. Didius vnus ex pretoribus. Cęſus eadem Palantidẽ interemptus eodem die, hoc eſt quarto iduum Iaaua. Ingeminauit opes hoſtiles, ideſt auxit vires hoſtium. Fulus enim ipſe cum exercitu auxit Marſorum meorum opes. Dum Deã furtiuos, prima cauſa, quę ad fortunam refertur, quod amauerit Tullium. Sed poſtea cum puderet Deam homini ſuccubuiſſe texit amati Regis imaginem. Sed locus inde fabulę datus. Quod Tullius omni vita Fortuna proſpera vſus eſt. Dum Dea, Fortuna. Timide profitetur cũ timiditate exercet. Amores furtiuos occultos.

CONCVbuiſſe homini. Pudet deã ſuccubuiſſe mortali. Cęcaq; in hoc vno nõ fuit. Fortunam quã cęcam dicunt in deligendo ſibi rege pręſtantiſſimo cęca nõ fuit. Vnde feneſtralis nomina porta tenet. Hęc porta feneſtra dicebatur vt Pluta. ſcribit in quęſtionibus apud quam fuit vt idem inqt thalamus qui fortunę vocabatur. Vel quia Seruiũ regem ſecundiſſima vſum fortuna cum ipſa rem habuiſſe fabulantur ad quem eam per feneſtram dicunt penetraſſe, vel quia Tarquinio Priſco a paſtoribus occiſo Tanaquil eius vxor per feneſtram populum allocuta multitudini perſuaſiſſe dicitur vt Seruium regem declararent. Vnde factum putant vt is locus feneſtra vocaretur. Eam fuiſſe arbitramur in eo muro quo tarquinius priſcus vrbem circundedit. Eſt et feneſtra interdũ minuſculum hoſtium in ſacrario quo verbo vſus eſt Ennius vt Macro. refert. Multa toga, multis togis. Vnde ait ſupra. Iniectis quis latet iſte togis. Poſt Tullij feneſtra, poſt mortem regis benigniſſimi, ac de Romanis benemeriti. Nec modus vllus erat. Non erat finis dolori et lachrymis plebis, ſed creſcebat luctus cum videretur regis ſimulachrum.

ANTO. FAN.

Porta feneſtra

Tanaqlis verba ad populũ per feneſtram

Seruij tullij mors

Adductus intus agemus equos Flectemus equos giro breuiore hoc eſt paucis rem explicabimus. Cõiugio ſceleris mercede parato, Seruius Tullius cum duas filias alterã ferocẽ alterã mitẽ hñet, et totidẽ tarqnij priſci filios eadẽ morũ diuerſitate videret ferocẽ miti, mitẽ feroci in matrimoniũ dedit. Sed mites perierũt fraude potius q̃ forte vt Ouid. ſentit hoc loco, feroces hoc eſt tarquiniũ ſuperbũ et Tulliam morũ ſimilitudo cõiunxit. Vñ factũ ẽ vt Seruius ad curiã ſe cõferens fuerit interfectus, ſup cuius cadauer Tullia cũ Tarquiniũ Regem ſalutaſſet ac domũ reuerteret carpentũ egit. Quã ob cãm vicus ille ſceleratus victus ẽ q ꝓpe vicũ Cypriũ fuit vt auctor ẽ Var. Quãuis Dionyſius tradat vicũ Cypriũ eum eẽ q impius ſiue ſceleratus appellatus ẽ. Quod verũ eẽ nõ credimus aliter ſentiente Varrõe. Licet in ſummo vico Cyprio Seruius fuerit iterfectus. Noſtrę cede ſororis. Quã interfecerat Tarquinius veneno. Fratris. Quẽ Tullia eodem modo creditur occidiſſe. Et caput ẽ regnũ factũ eſt dotale parẽtis. Daĩ tibi ĩ dotẽ ẽ caput pr̃is et regnũ ſi uir fueris,

Tullię verba cũ tarquinium ſalutaſſet ad aurigã

Vicus ſceleratus

PAV. MAR.

ET pu.coe.erubescit dea cęlestis fortuna. cōcubuisse homini,habuisse rem cum mortali. Arsit enim fortuna correpta magna cepidine regis,q̄si succensa magno amore regis Tullij. Et in hoc vno viro in rege Tullio solo. Nō fuit cęca,sed occulta Effingit enim cęca fortuna. quia merentes deprimit immerentes extollit,nunc erigit, nunc sternit. et nunq̄ in eodem statu persistit,in Tullio non fuit.cęca, quia semper illi ꝓspera affulsit. Et solita fortuna intrare domū, solebat illa igredi ad Tulliū. Nocte parua fenestra nō per parētem portā, sed furtiꝫ per fenestrā exiguam ē noctis tpe.Vnde,ex quo.Porta tenet noia fenestrellę. Porta appellatur fenestra.Plu. xxxv.proble.ita inqt. Quidam quod portā vnam fenestram appellant, apud quam fortūę thalamus positus est.An quia Seruius rex secundissima fortuna reꝫ habuisse creditus est. cum per fenestraꝫ ad eum penetraret.

Porta vna Romana dcā ē Fenestra quā seruius rex p eam ē allocutus fortunaꝫ

Parato cōiugio, posteaq̄ parauit matrimonium. Mercede sceleris.ꝑmio crudelis facinoris.nam Arūs eius primus vir veneno necatus est. ea potionem tullię porrigente.et eius sorore veneno quoq; extincta. Quid iuuat eē partes,verba ipsius tullię ad tarquinium,quid ꝓdest, si in patrādo scelere pes sumus.

Arūs vi[r] tullię primus veneno est necatus

Nocte domum parua solita ē intrare fenestra
Vnde fenestralis nomina porta tenet,
Nunc pudet et uultus velamine celat amatos
Oraq; sunt multa regia tecta toga,
An magis est verum(post tali funera) plebeꝫ
Confusam placidi morte fuisse ducis,
Nec modus vllus erat crescebat imagie luctus
Donec compositis occuluere togis
Tertia causa mihi spacio maiore canendaꝫ est
Nos tamen adductos intus agemus equos,
Tullia coniugio sceleris mercede parato
His solita est dictis extimulare virum,
Quid iuuat esse pares te nostrę cęde sororis,
Meq; tui fratris,si pia vita placet,
Viuere debuerant et vir meus et tua coniunx
Si nullum ausuri maius eramus opus,
Et caput et regnum factum est dotale parētis
Si vir,res indictas exige dotis opes,

Te scꝫ esse parē.Cęde nrę sororis. quia sororem meā tibi nuptam veneno cōfecisti. Et me cęde tui fratris, quia veneno ego fratrē tuum et virum meum peremi. Quid igitur ꝓdest si tu sororem meā interfecisti,et ego fratrē tuū necaui. Si placet vita pia q̄si si deinceps pij eē volumus, et in scelere nō perseueramus.et Photinus apud Lucanū in.viij. pharsalię. Exeat ausa q vult eē pius, virtus et summa ptās Non coeunt semp mutuet quem seua pudebūt. Et vir meus,aruns. frater tuus.quē ego ꝑdidi. Et cōiūx tua,q̄ erat soror mea. Debuerant viuere,et nō a nobis taꝫ miserrime necari. Si nullū maius opus eramus ausuri,si audētes aggressuri non eramus maiora facinora. Et ca. pa.caput tullij pr̄is mei. Et re.qđ possidet. Et fa. do.quasi debet tibi iure dotis, quia ego filia sum heres,et vitę pr̄nę et regni,hęc ego tibi ꝓ dote dēo.

An hoc fabulosum illud autem veꝝ tarquinio prisco Romę regnante.cum is a pastoribus esset occisus,Tanaquil eius vxor,mulier sane prudēs et fortis per fenestram populum allocuta multitudiniꝫ ꝑsuasisse dicitur,vt Seruium regem declararent ex eo factum est,vt locus ille ita appellaret. Nūc pudet,fortuna facti. Et celat tegit.Vultus amatos, vultus tullij,quem amauit. Velamine,togis seu quibuscunq; pānis. Et ora regia.vulcus Seruij regis. Sunt te.velata. Multa toga.cum habeat caput togis innolutum.An magis est veꝝ. An hęc ē verior ratio. Post funera.post mortē.Tullij regis. Plebem con.turbatā. Morte placidi ducis.morte benigni regis.Fuit enim plebs moesta amisso.p iniuriā benemerito rege. Nec erat vllus mo.nō poterat adhibere moduꝫ moerori. Luctus cre.ima. cum videret imago regis crescebat dolor, ē cū dolore lachrymę. Donec vsq; quo. Occuluere.velauere imaginem. Togis cōpositis.supiectis.sic velata imagine modum posuere lachrymis. Tertia causa hāc tertiā cām refert ad sceleratum filię facinus. Est ca.mi.referenda a me. Maiore spa.pluribus versibus. Nos tū agemus ītus equos adductos quasi reflectemus cursum et non ero longior,sed paucis expediem. Adductos.idē q recuruatos,vt in hero.Est sinus adductos modice falcatus in arcus. Tullia,tulli regis filia.Est solita extimulare, sollicitare.Virū.tarquiniū. His dictis.his verbis.

INDIctas,exi.do.opes.Ad quas vocaris nisi es demens.Hinc indictiuum funus dicebant ad quod per pręconem euocabantur. Regia res sce.est,Seneca in thyeste, Sanctitas pietas fides priuata bona sunt qua iuuat reges eant.Luca.Exeat aula q vult esse pius. Solio pri.al.sede. Nondum rex creatus sedit in solio regio.Lege Liuiū. Sceptra ra.Regnuꝫ quod tarquinius superbus rapere malui q̄ expectare. Subexqui.vbi erit sua re.Exquilias habitauit Ser.et auxit teste Liuio. Vnde Varro scripsisse inqt alios exquilias dictas quod exculte a rege Tullio fuerint,alios ab excubijs regis. Hinc Ser. Tullius a Solino dicitur Exquilinus. Cōcidit,interfectus est ab his qui missi a Tarqui. fugientē consecuti fuerant Id(vt inquit Liui.)quia non abhorret a cętero scelere creditur admonitu Tullię factum. Patrios initura penates,Tullia in foro euocauit viꝝ e curia,regemq; prima appellauit,a quo facessere iussa ex tumultu cum se domum reciperet peruenissetq; ad summū cypriū vicum flectenti carpentum dextra in vrbiū cliuū vt in collē exquiliarum eueheret restitit pauidus at inhibuit frenos is q iumēta agebat,iacentēq; Tullię Ser.trucidatū ōndit, quę per

ANTO FAN. Indictiuum funus Seneca ait sanctitas pietas fide priuatā sunt bōꝫ Exquilię

Quia currum duxit super corpus pr̄is Tullię ictrudatus est sceleratus vicus

quę per patris corpus carpentū ęgisse dr̄. Precium pie.a ma. Grauez poenam pietatis. Inuitas, etiā si rotę reluctent et agi nolint. Vicus sce. vicus Romę appellat̄ ꝙ cum Tarqui. supbus interficiendū curasset Ser. regem socerum suum, corpus eius iacens filia carpento supuecta sit ꝑperans in possessionē domus pr̄nę.

mum se reciperet, puenissetq; ad summum cypriū vicum, ab his qui missi a Tarqui. fugientem consecuti erant, interficit̄ credit̄, q: non. abhorret a cętero scelere, admonitu Tullię id factum. Filia. Tullia. Alta, sublimis. Et ferox, crudelis. Ibat per me. vi. car. vehebat̄ illa curru per vrbē. Initura pa. pe. itura in regiam pr̄is, et Liui. inquit Carpento certe id qḋ satis ꝯstat, i forum inuecta, nec reuerita coetū viroꝝ, euocauit viꝝ e curia Regēq; pr̄ia appellauit, a q̄ facessere iussa ex tāto tumultu cū se domū recipet puenissetq; ad sūmū Cypriū vicū, vbi dianiū nup fuit. flectenti carpētū dextra in vrbiuz cliuum vt in collem exquiliaꝝ eueheret̄, restitit pauidus, atq; inhibuit frenos, is q iumenta agebat, iacentemq; dn̄ę. Ser. trucidatum on̄dit. Foeduz inhumanūq; ide traditur scelus, monumentoq; locus est, Sceleratum vicuz vocant quo amens agitantibus furijs, sororis ac viri, Tullia per patris corpus carpentez ęgisse fert̄, partemq; sanguinis ac cędis pr̄nę, cruento vehiculo ꝯtaminata ipsa re semꝑ atq; tulisse ad penates suos, viriq; sui. et reliqua. Auriga, is qui iu. agebat. Vt, postq̄. Aspexit cor. Ser. ipsiuz trucidatum. Restitit, hęsit et ꝯtinuit equos. Lachrymis profu. non. n. potuit ꝯtinere inspecto rege, tā miserrime trucidato. Illa, tullia. Corripit, hoc est increpat̄. Hunc, aurigā. Tali so. his verbis.

Vadis, ꝑgis ne quo debes. An expe. amaꝝ pre. pie. quasi expectas ne verbera, aut crucem pro hac tua in patrem meum pietate. Duc inq̄, age dico. Rotas inuitas, currum etiā renitentem. Per i ꝑsa ora, patris. s. Certa fi. fa. est, quasi certum est ita factum fuisse. Vicus est di. sce. ab illa, a scelere et impietate filię. Vicus per quem egit currum supra cadauer paternum. Sceleratus dictus est, seu impius. Nam Dio ny. inqt, Hicq; vicus Cyprus prius vocatus, ex illo diro scelestoq; facinore a Romanis lingua pr̄ia vocat̄ ipius et Var inqt. Vicus Cyprius a cypro, qḋ ibi sabini ciues additi ꝯsederūt, qui a bono hoīe id appellarunt. Nā cypꝝ sabine bonū, ꝑpe nūc vicus sceleratus, dictus a tullia tarqnij supbi vxore, qḋ ibi cū iaceret pr̄ occisus supra eum carpentum, mulio vt misceret iussit. Pompe. aūt ait. Sceleratus vicus Romę appellat̄, quod cum Tarquinius superbus interficiendū curasset Seruiuz regē soceꝝ suū, corpus eius iacēs, filia carpēto supuecta sit, ꝑpās i domus pr̄nę posśionē Et ea res ē p̄ssa, ip̄ssa et signata. Æterna no. ęterna īfamia.

Cyprius vicus vbi dianiuz nuꝑ fuit flectenti inter in collē exquiliaꝝ

Regia res scelus est socero cape regna necato
 Et nostras patrio sanguine tinge manus
Talibus instructus solio priuatus in alto
 Sederat attonitum vulgus ad arma ruit
Hic cruor, & cędes infirmaq; vincitur ętas
 Sceptra gener socero rapta superbus habet.
Ipse sub exquilis vbi erat sua regia cęsus
 Concidit indura sanguinolentus humo,
Filia carpento patrios initura penates
 Ibat per medias alta feroxq; vias.
Corpus vt aspexit lachrymis auriga profusis
 Restitit, hunc tali corripit illa sono.
Vadis an expectas precium pietatis amarę
 Duc inq̄ inuitas ipsa per ora rotas
Certa fides facti est, dictus sceleratus ab illa
 Vicus, & ęterna res ea pressa nota est.

PAV. MAR.

Si Tu es vir meus, Cui ego dotē debeaz. Exige pete et dbito. Opes do. indi. q̄ tibi dictę, et constitutę sunt. Regia res sce. est, ne posset Tarquinius illud obijcere, Summam esse impietatez seuire i soceꝝ, aut velle ꝑ scelera regnū occupare, refellit illa a sententia arguens, qḋ ad tyrannum ꝑtinet exercere scelera, inde est illud Luca. Libertas sce. est, quę regna iuissa tuet̄, et Cice. in officijs refert Cęsarem dicere solitum illud. Si illud violandum est iusiurandū regnandi causa violandum est. Socero ca. re. ne. occupa. regnum interfecto Tullio. Et tin. inficias. Manus no. san. pa ꝑspergant̄ manus meę cruore pr̄is mei. Talibus insti. instigatus, et stimulatus Tarqui. his verbis vxoris. Sederat pri. in al. solio. anq̄ rex a populo declaret̄, ꝯscendit regiū soliū. Vulgus atto. exterrita plebs scelere. Ruit in ar. nā alij pro Tarquinio, alij ꝑ Ser. sumpsere arma. Et inquit Tarquinium instinctū muliebribus furijs et vt agende rei tp̄s visum est stipatū agminę armatoꝝ, in foꝝ irripuisse. Inde oībus perculsis pauore i regia sede pro curia sedentē, p̄res in curiam per ꝑconez ad regē Tarq. citari iussisse, ꝯuenissetq; illos ꝑsequitur et illū cām in Tulliū ęgisse, et paulopost Tullium interemptum, et regnum a Tarqui. occupatū.

Quō tarquinius gener occidit seruiū regē senem

Hic cru. fundit̄. Hic cędes, cōmittunt̄. Ætas, īfirma, inualida ętas senilis. Vincit̄, nam vastior et rubustior Tarquinius iuuenis facile vicit decrepitū senē. Supbus, Tarquinius cognomento supbus. Gener Tullij cuius filiā hēbat vxorē. Habet sce. ra. so. regnum qḋ socero vi eripuit. Ipse, Tullius. Cęsus sub exqui. vbi erat sua re. ꝑemptus in Cyprio vico exquiliaꝝ, ꝑpe suas regias ędes. Habitauit. n. in exquilis Ser. Occidit, quasi moriens cecidit. Sanguinolentus, sanguine plenus. In du. hu. in solido tellure, de eius morte Liui. Tum Tarquinius inqt. Necessitate iam ipsa cogente, vltima audere, multo et ętate et viribus validior, medium arripit Ser. claꝛrumq; e curia in inferiorem partē ꝑ gradus deijcit, inde ad cogendum senatum in curiam redit.

Fit fuga regis apparitoꝝ atq; comitum. Ipse ꝑpe exāguis cum seminanimus regio comitatu do

Cyprus lingua sabina sigat bonum omen, ꝑ ꝯriū sceleratus

Post tñ hęc cá est téplum monuméta parétis
　Tágere, mira qdem sed tamen acta loquor
Signum erat in solio residens sub imagie tulli
　Dicitur hęc oculis opposuisse manum.
Et vox audita est, vultus abscondite nostros,
　Ne natę videant ora nephanda meę,
Veste data tegitur, vetat hanc fortuna moueri
　Et sic e templo est ipsa locuta suo.
Ore reuelato cum primum luce patebit
　Seruius, hęc positi prima pudoris erit.
Parcite matronę veritas attingere vestes
　Solénes satis est voce mouere preces.

ANT.
IAN

TEMplum, ędem fortunę vbi erat Seruij simulachrum. Vetat hanc &c. Non vult moueri vestes sed tegi regis simulachrum. Hęc positi &c. Facesset ois pudor ex vrbe q̄ die reuelabit Seruij regis effigies - Parcite ma. &c. Ne amittatis pudoré ac matronale decus. Qui rex &c. Atq septimus rex romanorum Tarquinius fuit cui cognomen superbo est ex moribus datum. Sed Ouid. hoc loco. T. Tatium regibus ɔnumerat quem Romulus i societaté regni recepit, facitq; sm ritum poetarum qs delectat varietas. Sed & Solinus soluta oróne scribens Tatiũ regibus adiungit vbi quibus in locis reges habitauerint docet. Si gno tñ &c. Vale. Max. et Diony. idé memorię ꝓdiderunt. Est át signum hoc in loco simulachrum. Pater tul. vul. Targnio Prisco regnante Ser. Tul. ex ancilla Cressa q̄ qdam ocresté, alij ocretiam, alij ocrisiaz vocát idibus augusti natum accepimus. Vnde is dies seruorum festus erat auctore Festo. Ea sedente ad focum tanaquilis ferunt genitale in cineribus apparuisse et ancillam inde grauidá surrexisse ex qua seruiuz natum laris siue vulcani filiũ crediderũt, quę opinio ɔfirmata est cum visa est flámę spés eius dormiétis caput amplexa, cui ꝙ ex serua nato Romę summa cum laude et claritudine impare ɔtigisset Romani vt qdé ex ipsis suspicati sunt fortuná primigeniá coluerunt. Liui. aũt non existimat Ser. e serua natũ sed eorum hęret snię q corniculo capto Seruij tulli q princeps in illa vrbe fuerat grauidá viro occiso vxoré cũ inter reliqs captiuas cognita esset ob vnicá nobilitaté a regina romana seruitio ꝓhibitá ferunt partũ Romę edidisse Prisci Targnij domo. Diony. fabulosa q̄dá scribit q̄ referre non plz. Corniculana, ab oppido Latij corniculo vñ corniculanus deducit vt a pesto pestãus a bñuẽto bñuẽtanus. A cęlo, adeo vulcáo.

Titus tatius ab Ouidio hic inter reges narrat

Serui. rex vulcani filius creditus

Fortuna primigenia

PAV.
MAR.

POST tñ est ausa h, scelerata Tullia. aliud q̃z ẽ ausa nefas. Tágere mo. pa. inire fortunę téplũ qđ pr̃ ɔsecrarat. Loquor mi. refero admirabilia. Sz tñ acta, sed vera dicimus. Erat si. re. in so. erat simulachruz qđ sedere in regio solio videbat. Sub ima. tul. effigie ipsius regis, erat. n. Tullij imago. Dr̃ hęc imago opposuisse manũ oculis, velauis se oculos opposita manu. Et vox au. est ꝙ ipsa imago locuta. Abscon. velate. Vultus no. tegite oculos et ora nr̃a. Ne vi. ne nr̃i vultus, aut oculi nr̃i ɔspiciant. Ora ne. sceleratos vultus. Meę natę, Tullię filię. Tegit. ipsa imago. Data ve. superiniecta toga. Fortuna, cuius est ipsa ędes. Vetat mo hanc vesté, non patit detegi vultus Tullij. Et sic ipsa fortuna. Est lo. ex té. suo, locutũ est fortunę simulachrum, ex ęde, quá illi Tullius dedicarat. Qua lu. pri. pa. Ser. ore reuelato, qua die detecto vultu magis, apte ɔstabit eá esse tullij. Hęc, dies. Erit pri. po. pu. q̄ deponet a senatu et po. Ro. pudor, ná quoad velata erit imago, semꝑ vos pudebit tanti sceleris, cũ sustinueritis regé optimũ trucidari, Sinite ergo tectá esse imaginé, ne cuz velamine eius pudorem quoq; vr̃m depo natis. Matróę par. attin. veritas vestes, nolite vos romanę matronę velamina huius simulachri cótingere, qđ veritũ est vobis. Satis est vo. mo. solénes p̃ces, satis est adorare. et soléniter v̂bis p̃cari. Et caput regis. Sit semꝑ te. velatũ. Romano ami. romana toga.

Téplum fortunę in q̃ imagines regum ex ligno inaureato ponebát

Qui i romana turba fuit rex sextus, q romę sextus a romulo regnauit in multis codicibus scriptũ est, q rex in nr̃a septimus vrbe fuit sed deprauatus est locus, ná non septimus ille rex, sed sextus, nec numerabo ego iter reges, ná eét maior nũerus. Arserat h té. flagrauit aliqñ ea ędes, Tñ ille ignis. q̃ téplũ arsit. Pepcit sig. q̃si nó attigit simulachrum regis, De hoc Alycarnaseus ita inqt. In fortunę téplo, qđ ipse ɔstruxit statua eius posita lignea inaurata, orto incendio ɔcrematisq; et corruptis cęteris sola ꝑmansit nulla accepta ꝑ ignem labe. Ipse mul. Vulcanus, q deus ẽ ignis. Tulit opé na. imagini sui filij, Náq; Vulcanus fuit pr̃ Tullij natus qdé Tullius est his quos paulo supius rettulimus parẽtibus. Multi tñ Vulcani filiũ putauerunt. Refert hoc a Dion. sed fabulosum esse asserit. Ab ara. n. inqt regnũ, sup q̄ et alia pagũt romani sacrificia, et primitias coenarum sacrant, ortũ esse sup igné pané dicunt. Spectasseq; hunc primá Ocrisiá ferenté, vt ɔsueuerat sup ignes ramulos, ac ɔfestim regi, et reginę, h narrasse Tarquiniũq; audienté videnté monstrum mirabũdũ cóstitisse. Tanaqlidé aũt cũ i cęteris sapienté, tũ ne diuinatione nemini cedenté hetruscorum dixisse regi portendi genus futurum ab ara regina, melius q̄ ex natura humana et cómixtione mulieris cũ monstro. Quę cũ aliquorum ꝓdigiorum inspectores declararent visum esse regi eá, cui primę monstrum appuerat, in eius ɔsortiũ ire. Postea cóptá mulieré iclusaz esse in id ɔclaue solá, in quo visus erat. Cómixtoq; ei quodá, vel deorum, vel lariũ, et post coitũ non apparente siue Vulcano vt putat, siue aliquo heroe domestico grauidá mulieré ɔgruo tꝑe Seruijq; peperisse, hanc fabellá haud multũ credibilé apparẽtem. Altera q̄dá illustratior in eo viro mirabilis, et inopinata manus incredibilé, facit. sedenté in spõsali regũ cubiculo, ignis supra caput eius effluxit, idq; mr̃ et regis vxor spectarunt et qcũq; cum hijs

Fabulosum Seruiũ esse filiũ vulcani

Ignis in capite Seruij incunis

foeminis

Sitq; caput semper romano tectus amictu
Qui rex romana septimus vrbe fuit,
Arserat hoc templum, signo tamen illo pepcit
Ignis opem nato mulciber ipse tulit,
Namq; pater tulli vulcanus ocricia mater
Presignis facię corniculana fuit,
Hanc secum tanaquil (sacris de more peractis)
Iussit in ornatum fundere vina focum
Hic inter cineres obsceni forma virilis
Aut fuit aut visa est sed fuit illa magis,
Iussa foco captiua sedet, conceptus ab illa
Seruius, a coelo semina gentis habet,
Signa dedit genitor tūc cū caput igne corusco
Contigit, inq; cōis flammeus hęsit apex

foeminis eo loco tunc astabant, perstititq; eo vsq; flāma, caput eius collustrans, donec ipsum accurrens mater excitarit. Hęc ille poeta Vul. fuisse inqt patrem Tullij. Mater fuit ocrisia corniculana, ex corniculo latinorꝝ oppido, vt superius dixi. Presignis facię, quasi pstantis formę. Tanaquil, regia Tarquini prisci coniunx. Iussit hanc, Ocrisiam. Fundere se. ui. in fo. orn. qcqd vini superat e sacris fundere in focum sacrificij. Peractis sa. de mo. posteaq̄ pfecerat sacrificia patrio ritu. Hic inter cineres, qui erant in ipso foco. Aut fuit, aut visa est, aut certe fuit aut ita apparuit. Forma virilis, membri scʒ obsceni, nā obsceni penis forma ē visa. Sed fuit illa m. reipsa fuit. Captiua, serua ocrisia Iussa a Tarqnio et Tanaqlide. Sedet foco, vbi ea forma erat. Seruius, rex. Cōceptus ab il. ocrisia ē forma virili. Hēt se, gē. a cōe trahit genus a dijs cęlestibus

Ocresia captiua fuit ma ter Suij

SIGNA dedit genitor, cum Ser. dormiēti flāma vt diximus circū eius caput emicuit, qd Vir. transtulit ad Ascaniū, vt ecce leuis summo vertice visus iulij fundere lumē apex tactuq; innoxia mollis lābere flāmaʒ comes et circū tpa pasci. Liuius scribit cū summo flāma abijsse, ac reginā viro predixisse. Lumē euʒ quōdā rebus eorꝝ dubijs futurꝝ psidiūq; regię afflictę, Fuit. n. Tanaql. vt inqt Diony. sapiēs et q̄ diuinatiōe nulli cederet hetruscorꝝ. Te quoq; magnifica cōcordia dedicat ęde Liuia, lege q̄ diximus de hac ęde in primo huius operis libr. vbi q̄ ad hāc rem attinēt explicauimus ita vt hic locus nullā dubitationē afferre possit. Caro viro, Augusto cui Liuiā inqt pstitisse vnanimitatē atq; cōcordiam. Vbi Liuia nunc est porticus Iulius Cęsar post pontificatū maximū habitauit domū publicam in via sacra cuʒ antea in subura modicis ędibus habitasset, vt Sue. tradit, Eam domū postea vt nōnulli volūt cū iulia neptis Augusti pfuise nimium extruxisset Augustus q teste Tarqllo ampla et opera ptoria grauabat ad solū diruit in cuius area Liuia porticus ędificata est vnū ex opibus q̄ augustus fecit sub noie alieno tanta pulchritudie vt q eam cōtemplabant egregijs opibus adornatā exteriora obliuione delerent. vt auctor ē Strab. Pli. scribit in porticibus Liuię fuisse vitē vnā q̄ subdiuales deambulationes vmbrosis opculis opacauit et foecūda fuit musti amphoris duodenis. Ad porticus Liuię, Vespesianus postea pacē suā ędificauit.

ANT. FAN.

Tanaql peritissima in auspicijs fuit

concordię festū iiij. idus Iuni.

Vbi fuerit constituta Liuia porticus

Vrbis opus do. vna fuit, Vaticinari hoc loco vr. Ouid. qd postea a Nerōe factū ē. Nullo sub crimie regni, vel pp ędes Valerij publicolę quas cū is hrēt loco tutissimo, in suspitionē venit regni affectati, quo cognito vir optimus eas diruit, vel pp domū Māilij Capitolini q̄ dirupta fuerūt posteaq; is delectus ē e saxo trapeio. Hę r. Aug. q successit iulio Cę.

PAV. MAR.

GENItor, Vulcanus. Dedit signa, qbus cōstaret suum esse filiū. Tunc cum cōtigit caput, Seruij. corusco igne splendida flāma. Et apex flā. in apicē assurgēs. Hęsit in quo ipsius Tullij, hoc a Dionysio refert, vt mō diximus. Meminit et Vale. Liui. antē in regia inqt pdigiū visum, euentumq; mirabile fuit, puero dormiēti, cui Seruio tullio nomē fuit, caput arsisse ferūt multorꝝ in conspectu. Plurimo igit clamore inde ad tantę rei miraculū orto exitū regē et cū qdaʒ familiariū aquā ad extinguendū ferret, ab regina retentū, sedatoq; iam tumultu moueri vetuisse puerꝝ, donec sua sponte experrectus esset, mox cum somno flāmā abijsse. Tum adducto in secretum viro Tanaql vides ne tu puerꝝ hūc, inqt quē tam humili cultu educamus. Scire licet hunc, lumē quōdam rebus nrīs dubijs futurꝝ psidiumq; regię afflictę. Proinde materiā ingētis publice, priuatimq; decoris, oī indulgentia nrā enutriamus, inde puerꝝ liberꝝ ceptum hrī, erudiriq; artibus, qui bus ingenia ad magnę fortunę cultū excitant. Te quoq; ma. eodē ēt die festū est concordię cuius ędem Liuia augusta dedicauit, et in. i. lib. diximus auctore Tranqllo a Tyberio post germanicū triūphum cōcordię ędē dedicatā, et poeta asserebat a liuia cōstitutā, huius ergo dedicatiōis festū quarto die iduū ianua. celebrat. Fuit et longa ante alia ędes cōcordię a Camillo vota, de qua in primo diximus, et post camillū Flauius gnīs, libertini ędilis ędē et ipe cōcordię in area Vulcani summa inuidia nobiliū dedicauit. O cōcordia, liuia aug. Dedicat te me ęde, hoc ē dedicauit hoc ēt die liuia tibi magnificā ędē. Quā, pcordiā. Illa pstitit caro viro, Cęsari aug. naʒ summa cū cōcordia, cū eo ad extremū vsq; diē vixit. Disce tñ ętas veniēs, discite posteri. Fuisse tecta im. do. fuisse ingentis ędes. Vbi nūc ē por. liuia, ita a liuia drusilla cognoiata Et. n. vbi porticus liuia extructa fuit magnę ędes Cęsaris steterat, et vt Tranqllus scribit, hītauit pmo iulius Cę. in suburra modicis ędibus, Post aūt pontificatum maximū in sacra via domo publica, ē Pli. Cęsar inqt dictator totū forꝝ romanū, viāq; sacram ab domo sua inclusū vsq; capitoliū in munere gladiatorio lintheis cōtexuit. Aliq debēt eam fuisse domū quā Augu. sumptuose nimis a Liuio ornatā, ad solū vsq; dirui fecit in cuiusq; area por

Concordię templus fuit constitutus post germāicū triūphum

Liuia drusilla cognominata

Teplum pacis fuit cōstitutum vbi fuit pcordię

Te quoq; magnifica concordia dedicat ęde
  Liuia, quam chara prędtitit illa viro.
Disce tñ veniens ętas vbi iulia nunc est
  Porticus, immensę tecta fuisse domus
Vrbis opus domus vna fuit spatiũq; tenebat
  Quo breuius muris oppida multa tenent
Hęc ęquata solo est nullo sub crimine regni
  Sed quia luxuria visa nocere sua est,
Sustinuit tantas operum subuertere moles
  Totq; suas hęres perdere cęsar opes
Sic agitur censura ꝛ sic exempla parantur
  Cum iudex alios quod monet ipse facit
Nulla mora ẽ veniente die, quã dicere possis
  Idibus inuicto sunt data templa ioui
Et iam quinquatrus iubeor narrare minores
  Nunc ades o ceptis flaua minerua meis,
Cur vagus incedit tota tibicen in vrbe
  Quid sibi personę quid toga longa volunt

[...]cus Liuia cognominata postea structa fuit, ad quã deinde teste Pli. Vespasianus pacẽ suam ędificauit tibi ꝓprie ędem cõcordię dedicauerat. Verum immẽsę ędes Cęsaris cum inuidia magnitudinis & ornatus alios lędere viderẽt, ab Octauio dirutę sunt, et ibi structa est ipsa porticus liuia. Vna do. cęsaris. Fuit opus vrbis, erat magnitudĩs vnius vrbis, sicut postea de domo Neroniana dcm̃ ẽ, Roma domus fiet veios migrare q̃rites Et nõ et veios occupat vna domus. Et tene. spa. quod breuius tenent multa oppida muris maius spatiũ occupabat illa domus q̃ in ambitu occupẽt multa simul oppida Hęc domus, Cęsaris est eq̃ta solo, ad solũ vsq; diruta. Sub nul. cri. re. non ẽ illa diruta, ꝙ auctor crimine affectati regni dãnaret quẽadmodum domus. M. Manili capitolini, de q̃ supius diximus, nec vt domus Valerij, q cum Bruto reges eiecit, nã cũ in summa vellia domum ędificasset, suspitionẽ intulit affectati regni, quo cognito domũ diruit, & tũc publicolę cognomẽ adeptus ẽ. Sed q2 ẽ visa nocere sua luxuria ẽ visa alios lędere inuidia immẽsę molis. Hęres Cęsar. Octa. aug. qui hęres fuit iulij Cę. dictatoris relictus testõ ex dodrãte, vt Sue. tra. Susti. sub. diruerẽ tãtas moles opeꝝ, tã magna et opósa ędificia. Et ꝑdere tot suas opes, opulentã illã domũ q̃ erat sui iuris.

Mors. M. manilij capitolini

SIC agiẽ censura, optimus ẽ censor augustus faciens qđ alios vt faciãt mõet. Nulla no. nihil insigne ac memoratu dignũ. Idibus inui. sunt data tẽplo ioui, idibus iunijs ioui cognoĩe inuicto ędes dedicata ẽ vt Apri. idibus victor. Idus. n. oẽs iouis noĩe festas sanxit, antiq̃tas vt dictũ ẽ. Quo aũt ioui inuicto templũ dederit de quo nũc agiẽ q̃rendum nõ ẽ cũ fasti nõ oĩa suppeditarẽt vt diximus supra. Itaq; Oui. hoc loco supprimit et cãm q̃ ioui inuicto ędes dedicata ẽ, & eius nomẽ q cõsecrauit. Vocabanẽ aũt idus iunię minuscule quinq̃trus. vt ait Var. a similitudine maioꝝ qđ tybicines tũc feriati ꝑ vrbẽ vagabanẽ & ad ędẽ Minerue ꝯueniebãt q (vt inq̃t Liui.) cũ aliq̃n a censoribus ꝓhibiti eẽnt in ęde iouis vesci qđ prisco more fecerant ęgre, id passi Tybur vno agmine se cõtulerũt adeo vt nẽo eẽt in vrbe q sacrificijs ꝑcineret, quã ob cãm Senatus ꝑ legatos petijt a Tyburtinis operã darẽt vt hĩ hoĩes Romã remitterent, q cũ nullis tyburtinoruꝫ suasionibus adduci possent vt ad vrbẽ reuerterenẽ die festo tyburtini ꝑ spẽm celebrãdaꝝ cãta epularũ alij alios inuitant & vino oneratos sopiũt atq; ita in palustra somno victos conijciunt & Romam deportant quo non prius tibicines intellexerunt se fuisse translatos quam palustris in foro relictis plenos crapule lux oppressit, quibus datum est vt triduum quotannis ornari cum cantu & licentia, quę postea solemnis fuit per vrbem vagarentur et his qui sacris pręcinerent restitutum est ius in ęde vescẽdi. Lege Valerium Maxi. et Liuium primę decadis libro nono. Quinquatrus iubeor narrare minores. Festus, Minusculę quinquatrus appellabantur idus Iunię, ꝙ is dies Festus erat tybicinum, qui Mineruã colebant, quinquatrus proprie dies Festus erat Minerue martio mẽsę. Quid sibi personę, personati incedebant tybicines ne puderet eos temulentię circunuentę. In magno semper honore fuit, quem Numa conferre voluit ob deorum cultum.

ANTO. FAN. Festũ iouis Inuicti idibus iunij q̃nq̃trus minusculę Tibicinum roma. festũ De quinq̃tribus festis pal[...]

SIC agiẽ cẽsura, Sic recte censura exercẽẽ q̃ri q̃deꝫ. Quod censẽẽ a iudice. Exẽplo quoq; ab eodẽ ostidiẽ ideo inq̃t. Et sic exẽ. pa. sic ex seipso offerẽ exẽplum alij qđ seq debeãt. Cũ iudex ipse facit qđ alios monet, cũ qđ ꝑcipit, re ipsa exquiriẽ. Nulla nota ẽ veniente die, die subseq̃ẽti. hoc ẽ. iij idus iunias, ẽt et pridie idus nullus ẽ in fastis festoꝝ titulus. Quã dicere possis, de quo possis agere. Idibus sunt data tẽpla ioui, inuicto, idibus iunijs cõsecratũ ẽ templum ioui inuicto cuius cõsecrationẽ alij ad aug. referũt alij ad senatũ post tot augusti, et Tyberij victorias, ꝑsertim cũ illũ quoq; inuictũ appellare voluisset. Et iam q̃nq̃tres. Iubeor, quinq̃tres minores celebrantur idibus iuni. quas minusculas appellat Var. ita. n. inq̃t quinquatres minuscule die iunię idus ab similitudine maioꝝ, qđ tybicines, tum feriati ꝑ vrbẽ vaganẽ, et conueniũt ad ędem minerue. De hijs tybicinibus ita inq̃t Valerius libro. ij. de institutis antiquis, Tybicinũ quoq; collegiũ solebat in foro vulgi oculos in se conuertere, cũ inter publicas priuatasq; ferias actiones personis tecto capite variaq; veste velatis. cõcentus edit, inde tracta licentia. quõdã vetiti in ęde iouis, qđ priscos more factitauerũt vesci. Tiburcinũ irati se ꝯtulerũt, Quorum ministerio senatus deserta sacra non equo animo ferens ꝑ legatos a tyburtibus petijt, vt eos gratia sua, Roma templis restituerẽt. quos illi in [...]

PAV. MAR. De festo tybicinũ q primi ꝑsonas [...]nerũt

Quinquatres minores

posito

posito p̄seuerantibus interposita sestę epulationis si·mulatione, mero somnoq; sopitos plaustris i vr·bem deuehēdos curauerūt, qbus et honos p̄stinus restitutus et huiusce lusus ius ē datū, p̄sonaꝝ vsus pudorē circūuentę temulentię cām hꝫ et Liui.lib. ix. ab vrbe ↄdi. eiusdem ingt annis rē dictū paruā

Sic ego sic posita tritonia cuspide dixit
Possem vtinam doctę verba referre deę
Temporibus veterum tibicinis vsus auorum
Magnus, & in magno semper honore fuit,
Cantabat fanis cantabat tybia ludis
Cantabat moestis tybia funeribus.
Dulcis erat mercede labor, tp̄sq; secutum est
Quod subito gratę frangeret artis opes.
Adde q̄ edilis, pompa qui funeris irent
Artifices solos iusserat esse decem,
Exilio mutant vrbem, tiburq; recedunt
Exilium, quodam tempore tybur erat

p̄terirem, nisi ad reli·gionē visa esset ptine·re tibicinesq; ꝓhibi·ti a p̄ximis cēsoribus erant, in ęde Iouis ve·sci, qd traditū antiq·uus erat ęre passi. Ty·bur vno agmine abie·runt, adeo vt nemo in vrbe esset, q sacrifi·cijs p̄cineret. Eius rei religio tenuit senatū, legatosq; tybur mise·runt, vt darent opaꝫ, vt hi hoīes Romanis restituerent. Tyburti·ni benigne polliciti, p̄·mum accitos eos in curiam hortati sunt vt reuerterent̄ Romā postq̄ p̄pelli neqbant, ↄsilio haud abhorrente ab ingenijs hoīum eos aggrediunt̄, die festo alij alios, p̄ spēm celebrandaꝝ cantu epularꝫ cā inuitant, ē vino, cu·ius auidū genus est oneratos sopiunt, atq; ita in plaustra victos ↄijciunt, ac Romā deportāt. Nec prius sensere quā plaustris in foro relictis, plenos crapulę eos lux opp̄ssit. Tunc ↄcursus ppłi factus impetratoq; vt manerent. Datū vt triduū q̄tannis ornati cum cantu, atq; hac, q̄ nunc solēnis ē licen·tia, p̄ vrbē vagarent̄. Restitutumq; in ęde vescendi ius, ijs q in sacris p̄cinerent. Idē fere refert̄ a Pluta. ꝓblemate. lv. Sed multos decepit locus in Plutar. deprauatus, magis imp̄ssoꝝ vt ego existimo quā traductoꝝ culpa, vbi idibus Ianua. dicit, cum esse debeat idi. Iuni. auctoritate Var. et poetę. Et iam cum ad idus p̄uenerit. Iubeor narrare qnq̄tres mi·nores festa mineruę, sed minores appellat ad dr̄iaꝫ maioꝝ qnquatrioꝝ, q̄ mense Martio celebrant̄.

Nunc o fla. Mi. o Pallas. Sed flaua, a flauis ole·is dicta ē vel vt alij a flauis crinibus, alij qd glau·copis dicta sit per quę volunt aera signi. Ædes coe. me. adsis et faueas hijs meis icoeptis. Cur va·gus tybicen incepit i tota vrbe? cur tybicines vagā·tur per totam vrbem.

ANT. FAN. Tibia cē·toria tibi·cinis Tibiarum genera

CANtabat fanis p̄centoriā tybiam dicit cui te·ste Solino locus erat ad puluinaria p̄cinendi. Vir. in geor. Inflauit cum pinguis ebur tyrrhenus ad aras. Solebat aūt cani tybijs in aurem sacerdotis auctore Ser. quaꝝ sonus certis p̄cationibus adhibe·bat̄, vt ait Plu. ne qd aliud exaudiret̄. Tybiaꝝ vsus ad celenas primum inuentus est, vt Lact. grā. tra·dit qbus. Marsias dr̄. Apollinem ꝓuocasse, sed d ea·rum inuentione et alia diximus supra. Hę p̄ diuer·sas officioꝝ, et noīum spēs inueniunt̄ a musicis separatę. Itaq; alię sunt vascę q̄ foraminū nume·ris p̄cētorias antecedunt. Alię puellarię qbus a sono

Gigrinę vn̄ tibię Gigrine dictę Vascę pu·ellarę Miluinę lydię corithię egyptię

clarioꝝ daū vocabulū putant, alię gingrine tr·nes ac modis subtilioribus insonantes a voce an·seꝝ dictę quod gingrire aucto. Fe. vocis anseꝝ p̄·prium sit. Alię miluinę in accentus acutissimos exeuntes, alię lydię, corinthię, ęgyptię. Sed q̄ pares vel ipares tybias interdū legimus, inde est vt Dio·medes grāma. docet qd si qn̄, artifex mo·nodio agebat vnam tybiā iflabat, si qn̄ sy·nodio duas. Acron auctor est apud ma·iores nr̄os tres mo·dos fuisse tybiarum, Phrygium, Lydium et Ionicum.

PAV. MAR.

CANtabat tybia lu·dis, ludoꝝ quos ędi·les curules publico munere curabant q̄·tuor erant spēs teste Donato Megalensiū funebriū plebeioꝝ et Apollinariū, in qbus tybia canebant quēadmodum et in ouationibus cum tybia pacis sit, vt ait Plu. in Marcello, q̄uis et exercitus Lacedęmonioꝝ tybiaꝝ modulis accendi ↄsueuerunt auctore Thucydide, qbus cecinisse du·ces maximos traditū est, vt Quinti. refert. Canta·bat męstis tybia funeribus, Funebres tybię dicebāt auctore Fest. qbus in funere canebat̄ quas flamini audire putabatur illicitum, ludebat aūt religio vt maioribus mortuis tuba, minoribus tybia canere·tur. Persius, Hic tuba candelę. Statius in thebai. Cū signū luctus cornu graue mugit adūca tybia cui teneros suetū ꝓducere manes. Lege Phrygū moe·sta. Ouid. alibi, Tybia funeribus ↄuenit ista meis. Atteius capito scripsit Siticines appellatos q apud sitos. i. vita functos canere ↄsueuissent, vbi ↄuenie·bat modus qui in musicis Phrygius appellat̄ īuē·tus a Pelope Phrygio vt Lactan. grā. tradit ē aptus ad euocationē aīaꝝ. Gratę artis, Cicero in p̄mo Tuscu. q̄onum, Sūmam eruditionem gręci sitā cē·sebant in neruoꝝ vocumq; cantibus. Igit̄ et Epa·minundas princeps meo iudicio gręcię fidibus p̄·clare cecinisse dr̄, et Themistocles aliquot ante an·nos cum in epulis recusaret lyram hītus est ido·ctior tibijs canere olim honestissimū videbat̄, teste Au. Gel. q̄uis Alcibiades puer cū traditas sibi ad os adhibuisset iflassetq; offensus oris deformitate eas abiecerit infregeritq;. Pompa qui fu. irent illud quoq; tibicinū aīos accendit ad fugā qd ędiles fu·nebrium ludoꝝ curator q auctore Donato ad re·tinendum ppł'ꝫ instituti sunt dum pompa funeri increta in honorē patricij viri plene instruebat̄, iusserat decē tm̄ tibicines pōpe funeꝝ interesse. Vn̄ qui excludebantur ęgre passi sunt honoris merce·disq; iacturam. Exilio mutat vrbem, sponte i aliā vrbem hoc est Tybur quasi in exilium se ↄferunt. Exilium quodam tempore Tybur erat, hoc adiē·ctum a poeta vt occulte de suo exilio ↄqueratur.

Ludoꝝ spēs q̄tu·or tibię funebres

Siticines

Decē tibi·cines fue·rūt i pō·pa fune·rum

Queritur in scena caua tibia, queritur aris
Ducit supremos nenia nulla choros,
Seruus erat quidam quantolibet ordine dignus
Tybure, sed longo tempore liber erat.
Rure dapes parat ille suo turbaq; canoram
Conuocat ad festas conuenit illa dapes
Nox erat ⁊ vinis oculiq; animiq; natabant
Cum precomposito nuncius ore venit.

Ap. Claudius et Appius Plautius tibicines expulerit tribuni

Ducit supremos nenia nulla choros, funebre pōpam nullę tibię comitant, diximus supra Neniā esse carmē lugubre qd mortuis dicebat. Hic aperte ondit ꝯsueuisse Neniā ad tibiā cani. Quātolibet or. di. cuius ingenium et mores digni erant quouis ordine nedū libertate quā fuerat ꝯsecutus. Hunc. n. libertatē adeptū fuisse Plu. in qōni. tradit. Turbā ca. tibicines. Tibia can. sa. in tēplis. Tibia, per anaphorā. Can. lu. sic ē ī festis et ī ludis theatralibus erat eius vsus. Tibia can. moe. fu. cū efferebat funus, et soluebāt iusta. Dulcis erat labor tibicinum mercede, pmio dulcis qdē est oīs labor, cū ipedit grato, et ide pmium assequit, sed nos incidimus in ingrata tpa, vt nulla habeat laboꝝ et meritoꝝ rō. Et est sequ. tps, venit postea tps. Quod, tps. Subito frange. opes gra. ar. qd interrūperet, et disturbaret tā gratū munus tibicinū, nā priuati sunt honoribus a censoribus Appio Claudio et Claudio Plautio psertim opa Appi, q postea coecus fuit. Vetiti eniz fuerant in templo Iouis vesci. Plu. a tribunis ondit. Ad de qd ędi. q curam hn̄t ędium sacraꝝ et ludoꝝ ex bibendoꝝ, et funeꝝ efferendoꝝ. Iusse erat eē solos de. Ar. redegerat collegiū tibicinū ad decez tm̄, cum prius longe essent ples. Qui irent pō. fu. q tibijs canentes funus comitarent. Mutant vr. exi. abierunt oēs ab vrbe, tanq̄ in exilium eiecti.

Et re. ti. facto agmine tibur abierūt. Tibur erat Exi. exilij locus. Quodam tpe, licet poeta pallada loquentē introducat, tn̄ hoc pro exilio suo dixit, quod in regionē remotissimā eiectus sit, vt inde cōmiserationē moueat, qd tā male secū actuz sit, cum olim exilij locus tibur esset. Sic et in libris de Ponto ad Ruphinū. Quid referam veteres Romāę gentis apud quos exilium tellus vltima tibur erat

Tybur olim fuit exiliū ab vrbe Roma.

Caua ti. q̄rit in coena, ipsi tibicines postq̄ abierant, q̄rebant in ꝯuiuis et nō inueniebant. Querit aris, q̄si in festis et in ipsis sacrificijs. Nulla nenia, p nullo funebri cantu positū, et de nenia superius diximus auctore Pōpeio. Veꝝ de ea No. Nenia inqt, ineptū, et inconditum carmen. Quod adducta mulier, queq; pfica diceret. His qbus ppinq non essent, mortuis exhiberet. Varro de vita patꝝ lib. iiij. Ibi a muliere, quę obtuta a voce esset, p quā laudari. Deinde neniam cantari solitas ad tibias, et vides. Ergo qꝛ ad tibias nenia cantabat, poeta recte inqt. Nulla nenia ad tibias. s. cantata. Ducit su. cho. hoc est funebrem pōpam. Illa. n. vltima est, ideo non ducis, nā abierant tibicines. Erat quidam ser. tibu. dignus q̄tolibet ordine, erat seruus, sed illi moribus, et virtute pditus, vt dignus esset magno quouis honore ordinis. Sed lon. tpe erat li. qꝛ diu seruierat, iaz erat donatus libertate. Erat enim manumissus sic et Plu. cum fuisse libertum

scribit. Sed libertū, vt Vlpia. inqt accipe demus eū, Natare quem qs ex seruitute ad ciuitatē Romanā pduxit. vinis p ebrietat

Ille, Libertus. Parat dapes suo rure, parauit ruri ꝯuiuium, et opiparas epulas. Et ꝯuocat ca. turbā tat tibicines ad coenā. Illa, turba, hoc est illi tibicines. Conuenit ad fe. da. accessere oēs ad ꝯuiuium. Erat nox, et Plu. inqt, Aderant in ꝯuiuio mulieres, nox in somnis ducit saltationibus ac iocis, p q oia pstrepūt. Et ocu li et ai, tibicinū. Natabāt vinis trepidabāt ebrietate multo epoto vino. Natare. n. interduz trepidare est, vt Marcellus inquit. Virg. in geor. conditque natantia lumine somnus.

Auctor vindictę p q manumissi dr

ANT. FAN.

ORE pcō. vultu ficto ad exterrēdū vel certe fictis verbis. Quid ces. cō. sol. Fac inqt soluat ꝯuiuiū et insti. subito hinc facessant qꝛ venit huc ędiū dn̄s.

Auctor tuę vin. is q te manumisit. i. auctor tuę libertatis. Lege Plu. Liui. vult vindictā a Vindici dictam q Primum vindicta dr liberatus. In plaustro scir. la. fuit, Var. auctor est a sirpando sirpeaz appellari, q̄ virgis sirpat. i. colligando implicat in qua stercus aliudue qd vehit. Ea plaustro iposita est, vt tibicines aptius qescerent. A sirpādo et serpiculę falces dictę sunt qm̄ in summo ligant. Tēpus, nox q̄ ad dormiendū inuitat. Per exqlias, p portam exqlinā quā nonnulli tiburtinā dn̄t. Claudius vt posset spē numeroq; senatum fallere, malle qdam hoc loco Callidus. Alij Candidus legū. Cōstat. n. anno quo tibicines Romaz plaustris ꝺportati sunt censores fuisse Appiū Claudiū eum q postea sacris Herculis ad seruos vagentę Potitia trāslatis luminibus captus est, ⁊. C. Plautiū, quoꝝ hic tibicines aladuertere cupiebat. Appius vo Claudius pmus ad veniaz vbi accepit eos esse in foro iussit, vt pdonis ora tegerent et amictus mulieribus iduerent, admiscuitq; alios tibicinibus vt non solū spē sed et numero Senatus falleret, qd factum est. Risu. n. res a Senatu accepta est vti Appius cupiebat a collega dissentiēs. Lege igit Clau. vt posset specie numeroq; senatum fallere. Vt hunc ti. cetuz augeat admiscuit et alios q longis vestibus tecti tibicinę videbant. Ne for. noterent, vt fallente senatuz numero non q effugerant sed alij viderentur.

Serpiculę falces dictę sunt a sirpād

Claudius Appius trib. pl. ꝯstituit de tibicinibus

Tituba p hesitare dr

PAV. MAR

CVM ve. nun. ore pcom. verbis fictis. Atq; ita dixit qd cessas soluere ꝯuiuia, qd retardes soluere ꝯuiuium, et dimittere ꝯuiuia, et Plu. tum repente cum libertus patronū adesse diceret, et vehementer pturbatus videret, hoibus psuasit, vt statim curribus ꝯscenderent, pellibus circuntecti, ac tibur puehherentur. Naz venit auctor tuę vindictę, venit. n. patronus q te manumisit, cū prius esset tuus dn̄s, et te liberꝝ fecit, ideo auctor vindictę q te libertate donauit. Vindicta aūt et p vltione ponit, a vinditio dictam supius diximus, auctore Li. ij. ab vrbe condita etiam

is,etiam et pro libertate,quod inde quoq; tractu3 est,et vindicare idem quod liberare.Vir.in.iiij.ene. graiumq; ideo bis vindicat armis.Cice.in.iij.academior3 aliqua ptās sic vindicet in libertatem Idem de senectute,et senectus est natura loquacior,ne ab oībus eam vitijs videar vindicare. Nec mo.nulla fuit tardatio. Cōuiue, ipsi tibicines.

derent. Impat te.ora pso.Iubet vt accipiant personas qbus faciē tegant,ne agnoscant. Admiscet que ali.tibicines q in vrbe erant. Et vt ti.mulier tibia canens,nā et tibicē,et tibicena dicimus. Augeat,augere videat, Hunc coetū,tibicinū relator3 Iubet ire i lō.ue.in ornatu et veste muliebri admiscuit alios senatus in his vestibus,vt viderētur plures esse, et oēs redisse,quo eos fallere eo ornatu, quo ipsi redierant. Sic re. bene pos.te.eo.habitu putauit bene tectos esse, ne agnoscerentur. Ne for. nu.exi stimentur.

Atq; ita quid cessas conuiuia soluere dixit
Auctor vindictę nam venit ecce suę
Nec mora conuiuę valido titubantia vino
Membra mouent,dubij stātq; labātq; pedes
At dominus discedite ait palustroq; morātes
Sustulit in plaustro scirpea lata fuit.
Alliciuntq; somnus tēpus,motusq;,merumq;
Potaq; se tibur turba reddire putat.
Iamq; per exqlias romanam intrauerat vrbē
Et mane in medio plaustra fuere foro.
Claudius vt posset specie numeroq; senatum
Fallere,personis imperat ora tegi.
Admiscetq; alios,& vt hunc tibicina cętum
Augeat in longis vestibus ire iubet.
Sic reduces bene posse tegi,ne forte notentur
Contra collegę iussa redijsse sui.

scirpea dr q scirpis iplicatur in q stercus aliudue quid vehit

Mouent membra titu.cum discederent eor3 membra labantia trepidabant. Nā titubare,trepidare est M.Tul. in Phi. Titubare,hęsitare, quos euertere,nescire.Virg. in ęnei. vestigia pssō, haud tenui titubare solo.Teren. in eautō tumero. Ver3 illa ne qd titubet, et titubare est dubitare, libere et hęsitare. Valido vino,qd ebiberāt, ebrietate ipsa titubāt. Et pedes,eoru3. Dubij stant et labant,nam mō firmabant se pedibus,modo lababāt qd aptissimum signū est ebrietatis. At dn̄s, q ia3 uenerat, aut ipse Libertus princeps conuiuij. Ait discedite,et sustulit,sursum tulit. Morantes,hęrētes,qd erant ebrij. Plaustro,vehiculo. In plau. in ipso vehiculo. Fuit scir.la.et.n. plaustrum nō vt vehiculum,in quo faba,aliudue qd vehit, quod est ex viminibus,vt Var.inqt, et ideo vehit vehiculū dictum est,ab illis dictum arcera,quę in eo vehūtur,quod plucet,vt lapides asseres. tignū. Erat igitur palustr3,quo sullati sunt alij,et oī ex parte palam erat.Ergo in plaustro posita est lata scirpea vbi iacerent tibicines.Scirpea,vt inqt Var.q̄ virgis scirpatur.i.colligando iplicat,in qua stercus aliudue qd vehit. Alliciunt somnos,tria ponit somnū pꝛouocantia,q̄ eos dormire coegerunt. Tps qm̄ nox q̄ getem refert. Et mo.plaustri illa agitatio,cū ē cōcuteret illor3 corpora,somnū quoq; inducebat, Et mer3,qd efficacius ē ad incutiendū soporē. Et to. turba,tibicinu3 q erant in scirpea. Putat se redire tybur,vnde ad conuiuium accesserant,illuc se reuehi putabant. Iamq; itrauerat,ille Libertus cū plaustro,aut illa turba. Romanā vrbem per exqlias,p portam exqlinam quā tyburtinā quoq; vocāt, q2 per eam exeunt,q tybur eum,ēt et valeria dicta,qꝛ inde incipit via valeria,quę itur in marsos et pelignos. Hoc autem tempore, vocatur porta sancti Laurentij. Et mane,cū illucescerent. Plaustra fue.in me.foro romano,et Li.vt paulo supius diximus. Hęc prim sen.quā palustris in foro relictis,plenos crapulę eos lux oppssit. Senatus calli. astutus. Vt posset fallere,decipe eos,quos in vrbe retineret. Specie, silitudine. Et nu.quo plures vi

SVI collegę.C.Plautij,deportatos n.Romam tibicinea ante depositam a Plautio censuram accipimus quā deinde Appius clau. solus obtinuit.

ANT. FAN.

Illa dies, idus Iunię.Martius inqt, h3 tali mea noia festa idus Iunię, ideo qnquatrus dictę sunt, qd festes sūt maioribus,vt docet Var.q̄ mense Martio celebrantur.Turba.n.tibicinū hoc tpe per vrbē vagantium et ad ędem Mineruę conuenientium eā Deam colit sub cuius iuuentis est.Non.n.essent tibicines sublata tibia,quam pallas dr inuenisse, q̄uis sm̄ Pli.vt Monaulum Mercurius ita obliquā tibiam Mydas,et geminas tibias Marsias adinuenit quas quędam volunt abiectas a Pallade Marsiam excepisse. Per ra.fo.quę deinde pła fuerunt.

Pallas inuētus fuit tibię

Abiectā, h iō fingit q2 quis melodia q̄ pulsu sit indecens planū,est ea3 q̄ ore sit igenuos nō decere.

REDijsse,in vrbem. Contra ius. sui col.suoru3 collegar3, si qui erant,qui tybure remāsissent, qm̄ ita cōstituerant,non redire nisi restituto priore honore,ē iure epulandi,sed ita personatim nō videbāt fefellisse collegas.Senatus tn̄ oia restituit. Res pla.et tibicinibus,et senatui. Et idi.Iunijs.s. Licet vti no.cul.ornatu.Datum.n.est,vt ex Li.dictū, vt triduum quotannis.ornati,cum cantu, atq; ea quę tunc erat solemnia licentia per vrbem vagarētur. Restitutumq; in ęde vescendi ius ijs, qui sacris pcinerent. Et li.ca.ver.ioco lascina. Ad veteres modos ad modulos veter3 tibiar3. Hęc vbi perdo.postq̄ palas ita me docuit. Dixi superest mi.qrere, quasi adhuc restat mihi hoc dubium.

PAV. MAR.

Senatus restituit vt in ęde ius esset vescendi tibicinibus

Cur illa di.iduum Iauua. Sit vocata quinquatres,aliqui legunt quiquatris,melius quinquatres sicut dicimus dies vinalia dictus. Ita di.vo. quin. Inquit,Pallas Martius,mensis. Habet mea fe. ta.no.qꝛ in mense Martio celebrant festa Palladis sub eadem appellatione,nam quinquatria dicta, et quinq; diebus,vt in.iij.li.diximus, ita et mense

Tibię ex loro fiebāt prius

Res placuit,cultuq; nono licet idibus vti
Et canere ad veteres verba iocosa modos.
Hęc vbi perdocuit?superest mihi/discere dixi
Cur sit quinquatres illa vocata dies.
Martius inquit habet tali mea nomina festa
Estq; sub iuuentis hęc quoq; turba meis.
Prima terebrato per rara foramina buxo
Vt daret effeci tibia longa sonos.
Vox placuit faciem liquidis referẽtibus vndis
Vidi & virgineas intumuisse genas.
Ars mea non tanti est, valeas mea tibia dixi
Excipit abiectam cespite ripa suo.
Inuentam satyrus primum miratur & vsus
Nescit ꝛ afflatam sensit habere sonum

Iunio quinquatres dicte et triduo fiunt, inde eas minusculas appellat Var.ē poeta Paulo supius minores dixit. Hęc quoq; tur.tibicinum. Est sub iuuentis meis,qm̃ ego fui tibię inuentrix,hi meã artem exercent,sic sub mea tutela sunt, celebrantq; hos dies mihi dedicatos, inde a similitudine supioꝝ, hi quinquatres dicti.

Marsia satyrus mediã inuenit tibiam

Prima ego effeci esse ctum reddidi. Vt tibia lon.ad dĩias breuioris tibię. Dare so.sonare. Buxo te. perforato. Per rara foramina,pauca enis erant in antiqua tibia,imo volunt tria tantum fuisse, a tribus in cantu et sono vocibus,graui acuta et flexa. Postea plura facta sunt,ē vt in q̃rto diximus ex lotho quoq; fiebant tibię. Poetę palladi inuẽtionem eius ascribunt. At Pli. tradit obliquã tibiam mydam inuenisse in Phrygia, et geminas tibias marsiam in eadem gente. Lydios modulos amphionem. Vox pla.erat gratus tibię sonus.

Vidi vir.ge.intumuisse, meas qdem genas, quę virgo sum. Vndis refe.fa.cum in liqdis aqs redderet imago mei vultus tunc vidi dum ꝯflarem tibiam,genas tumefactas,et' siccũ ira itumuisset visa est sibi ipsi deformior. Ars mea non est tãti, vt debeã dformis videri iflatis genis. Valeas mea ti.di.et abieci illã. Ripa illius fontis, cuius aquę reddiderant imaginẽ. Excipit abie.a me tibiam.

Suo ce.in herbido solo. Satyrus, satyꝝ appellat Marsiã regem,qui geminã tibiã adinuenit.Verum et fluuius est eiusdẽ nois cuius Li. meminit de bello macedo. et oñdit e celenis in Phrygia, nec pcul a Meandri fontibus oriri,qn et i ipm Meãdrum cadit,et Luca.Qua celer et rectis descendens marsia ripis.Errantem Meãdrum adit, mixtusq; refert. Sed a Marsia rege Marsi dicti, q̃q̃ duobus in locis oñdit Pli.a Marso filio circes ortũ habuisse.Iõq;.marsis vi q̃.dã genitali asserit datuz esse,vt non solũ a serpẽtibus sint illesi, sed serpentũ sunt ipsi domitores.Syllius tñ marsios a marsia originem habuisse demonstrat,et Pli. ẽt oñdit Marsiaz ducẽ sydoꝝ regnasse in locis Marsoꝝ,cũ dicat lacum fucino haustũ Marsoꝝ oppidum archippe ꝯditum a Marsia duce lydoꝝ. Poetę Marsiã dicũt ab Apolline victum in certamine tibię et cytherę et victo detractũ coriũ de quo paulopost. Fabulosum.n.fuit.Nã regno pulsus amisisse corium dictus est.Veꝝ cũ historia reꝝ illius non hẽat q̃ lõge ante bellum Troianũ fuerit, magno mihi argumento est pria regio illum magnum fuisse regem in Asia,et electũ e regno duxisse secum multos diuersoꝝ locoꝝ Asiaticos qbus cũ agros quos

Marsiaz ducez Lydoꝝ ꝯdidisse oppidũ archippe vbi est lacus fulcinus vt ait Pli. Celene in Phrygia vbi regnauit Marsia, Fulcini lacus isula Marsoꝝ of Ortygia

in Italia occupauerat,diuideret qnq;. Vicuz,aut oppidum,qḋ extruxissent a noie prioris pr̃ię denoiarunt Et.n.Celene in Phrygia subditione Marsię regis fuere,et nunc oppidũ eiusdẽ nois est in regione marsoꝝ,Sex.M.P. a municipio nr̃o, et Pli. tradit celenas,prius deinde apamiã appellatã,et vicus nunc est,olim oppidum mille passibus distans ab eodẽ municipio,hoc est a nr̃a pr̃ia piscina, cui nomen est Apamia,et i paphlagonia oppidũ erat,qḋ atranũ vocabaĩ,qḋ Stra.assent,et xij.stadijs ab eadẽ patria nr̃a ĩstat locus, qḋ Atranus vocant, sed sit nr̃a pr̃ia ꝓ termino quodã,ne tam crebro repetã, At q̃tuor mil.pas.versus Austrum erat insula fucini lacus Marsoꝝ, ortigia appellata,nũc oppidũ nomẽ retinet et ortygia e regione Ionię insula est quę et delos dicta. Ad octo millia passuum versus notum in montibus est lyciũ oppidũ,et Lycia regio in Asia est,ad duo millia passuũ versus arcton est oppidũ qḋ vocaĩ collis Armenioꝝ,ē Armenia regio Asiatica est,recto deinde itinere in occasum eunti ad xv.mil.pas.est oppidum corycula,ita a coryco cilicię denoiatum A corycula ad dextrum humeꝝ, ad tria mil.pas.sunt montes cincti adhuc moenibus,et montes carię vulgo vocanĩ,et caria in angulo Asię minoris est. A corycula in choꝝ,ad tria mil.pas.est oppidum corycumelum ab eodem coryco cilicię denoiatum,et ad duo mil.pas.ab hoc oppido,est aliud oppidum,q̃ Capadociã vocant,ē quis ignorat capadociam regionẽ esse ponticã in Asia,plura et clarissima oppida in eadem regiõe silentio ꝑtereo,vt talacotium albã maleam,hapeianum,sed ea cõmemoraui,quę Asiatica noia retinent, vt illud mihi persuadeam. Marsiam magnum fuisse regem in Asia,vnde tot loca in nostris regionibus nomen acceperint. Sed ad poetã redeamus.

SATyrus Marsias.Nota est fabula.Est ē fluuius in Meandrum cadens eiusdẽ nois. Phoebo vi.pepen.Non longe ab Apamia Platanus oñdebaĩ,vt inqt Pli.ex qua Marsia victus ab Apolline et excoriatus pependisse dicebaĩ. Ibi et lacus fuit, vt auctor est Stra.calamũ ad tibiaꝝ linguas idoneũ gignes.Vnde poetę finxerunt Marsiã satyꝝ tibiarũ cantu cum Apol.ꝯtendisse. De vtriusq; ꝯtentione lege Diodoꝝ.Recesserunt acute membra, Figurate cutis enim recessit a membris. Tertia nox veni, et qua tu dodoni tyene Stabis agenorei fronte videnda bouis.xvij.cal.Iul. purgamina vestę in Tyberim iaciuntur et Venus longe antẽq̃ Sol inordum

ANT. FAN.

Marsia excoria.

Et modo dimittit digitos, modo cōcipit auras
Iamq; inter nymphas arte superbus erat,
Pronocat et phoebū phoebo superāte pependit
Cęsa recesserunt a cute membra sua,
Sū tamē inuentrix auctorq; ego carmīs huius
Hoc est cur nostros ars colat ista dies,
Tertia nox veniet qua tu dodoni thyene
Stabis agenorei fronte videnda bonis,

Tres esse tum feruntur i cęlo Veneris stellas videlicet Luciferū.vesperū et tertiā q̄ si Tauro, nam Venus stella est i pectore Leonis

Veste purga mina in tyberim

Nubere licet

Zephyrus flare incipit .xvi.calē. Iulias

cum Tauro exoriens cernitur.Eā au/ctor curdodonidem vocet Strab.in.vij.sue geogra/phię aperit his verbis, Ab ipso aūt primordio mortales fuerāt psagia pnūcentes sub qbus et vaticinā/di ministri instituti erāt. Et hoc forsitan poeta ipse declarat de his quos Hyppophetas vocabāt quibus prophetę imperabāt. Posteriore inde tem/pore tres designarāt amiculas postq̄ Ioui dione eiusdē templi comes dicata ē. Nō/tandum vt Seruius tradit tres esse in coe/lo Veneris stellas. Vnā errantem et al/terno meatu vagam (vt inqt Pli.) quę mō Vesper modo lucifer appellaẗ nec absistit vnq̄ a So/le longius partibus sex et quadraginta quā accipe/re hoc loco vllo mō nō possumus. Aliā in septētriōe. Tertiā in Tauro, cuius et Alphonsus meminit.vn/de id signū dr Veneris domus. Sed est et Venus stella regia in pectore Leonis, vt diximus supra. Hęc ē illa dies, Hoc tpe(vt dictū ē) Vestę purgamina de/iiciunẗ in fluuiū tyberinū, qbus eo delatis nubere licebat, vt tu quoq; ne ppa melius tua filia nubēt ignea cū pura vesta nubit hūo, Ea in certū locū deferebantur Varro, Dies qui vocatur quando ster/cus delatum fas ab eo appellatus quod eo die ex ęde Vestę stercus euertitur et per Capitolium cliuū in locum defertur certum. Cras veniet.xv.calen. Iulias flare zephyrus siue fauonius consueuit.

PAV. MAR.

SATYrus, ipsa marsia. Primū miraẗ inuentā ti/biam q̄ inuenit a nobis abiectā. Et nescit vsum ip/sius tibię. At sensit, ipse marsia inflatā.cū spū infla/retur. Hīe sonū reddere vocalē cōcentū. Et mō di/mittit digitos, mō tāgit foramīa illa digitis, mō eleuat, mō dimittit, vt vocē variaret, sic illa varie/tas plurimū oblectabat. Mō cō.au.flatū, vt maio/re vi flatū impelleret, quo illa vehemētius resona/ret. Iāq; erat su.mar.ar.artificio resonandę tibię. Inter nym.erat ex eo superius.q2 putabat se illius artis inuentorē, et ita se iactabat inuenisse tibiā. Pronocat et phoebū, puocauit marsia Apollinē, in certamē cātus, cū in nisam vrbē ad Dionysium vēisset cū cybele, qm̄ eā marsia sequebaẗ qd supius in.iiij.li.attigimus. De eo aūt certamine ita Diod. lib.iiij.inqt, Inuenere Apollinē magna existima/tione habitū, q prius diceret cytharā repisse, orta ī/ter eos artis cōtētione Nyseos indices instituerunt. Apollo primū cythara simplici visus ē. Marsia vero tibijs, qbus admodū, vt re noua audiētes obstupue/re. Eo in certamine soni suauitate apollinē visus ē supasse, ambo astātibus adicibus cū artē qlibet suā pferret, Apollo modulationē cātibus ad cytharę sua/uitatē adiecit. Qua pp tibię sonū visus ē excedere, q marsia ęgre ferēs, audiētes monuit minime se vi/ctū eē. Nō.n.vocis, sed artis cōparationē fieri opor/tere, sm quā armōia, ac suauitas tū cytharę, tū ty/biaꝝ eēt exqrenda. Iniquū pterea eē duas simul ar/tes vni cōferri. Tūc Apollo respōdisse ferẗ, se nihilo plus ad sonū, quā marsiā adhibere, Nā et ille quoq; ore vtereẗ cū tibias inflaret. Oportere igiẗ aut ambo/bus idē licere, aut neutruz ore, sed manibus ōndere suę artis modulationē cū videreẗ iudicibus ęquior Apollinē postulare, artibus itaꝗ cōparatis, aiūt de/nuo marsiā eē victā Apollinē vero ea cō/tentiōe exasperatū vi/uū marsiā excoriasse. Verū ex tēplo poe/nitētia ductus ęgre qd egerat ferēs, precīsis cytharę cordis, inuē/tā ab se harmoniā deleuit, et in.vi.li.in/quit. post Apollis cū Marsia, q̄ et superior fuit contentionē. Postq̄ sumptā pter ęquū a victo poenā, poenituisse Apollinem dn̄t, cytharęq; effra/ctis cordis, musica aliquādiu abstinuisse, et reliqua Excoriptū deinde Marsiā dn̄t in marsiā flumē eē cōuersum. Stra.ad historiā hoc referēs, scribit id fi/ctum eē, qm̄ ad marsię ripas hirūdines nascantur aptę tibijs. sic.n.lib.xij.cū de Apamia agit in mar/sie flu.hostijs sita quē in meandꝝ immittere inqt et de eo loquēs ait, Incipit a celenis, q collis qdam est, in quo vrbs fuit eiusdē nois. Hinc Anthiochus socer hoīes trāstulit in eā q̄ nūc apamia dicitur, ē vrbem appellauit de noīe matris Apamę Artaba/zi filię, quę Selenco Nicanori nupta fuerat. Hoc in loco de olympo marsiaq; cōficta est fabula, et de contentione, quā Marsia habuit cū Apolline im/minet lacus qdam qui calamum gignit ad tibiaꝝ linguas idoneū ab eo dicunt marsię, ac Meandri fontes emanare etc. Prętrea et Marsię signū erat Romę in foro ad quod litigantes vadimonia fa/ciebāt, vt Porphyrio in Horatio suspicatur. Marsię item meminit Plinius quē ait coronari solitum a filia Augusti. Phoebo superante pepēdit, nā victus ab Apolline poenas luit. Membra cęsa, incisa. Recesserunt a cute sua, per hypallagē, quod cutis excisa recessit a menibus. nā excoriatus fuisse, dici/tur, sic et detracta illi pelli, et hoc Propter detractū regnum. vt diximus. Tamen sum ego inuētrix, nam prima inueni tybiam. Et auctor huius car/minis. et hic tibiarum cantus a me originem ha/buit. Tertia nox ve.post idus Iunias tertia nocte, et erit nox.xv.die mensis nam a die iduum nu/merabis, Qua tu thyene dodo.quę est vna hyadū. Stabis videnda qua nocte apparebis. Fronte bo/nis agenorei in fronte Tauri, qui cęlo figuratus ē ab eo quod in Taurum se Iuppiter transforma/rit, quando transtulit Europam Agenoris regis Phoenicię filiam de quo diximus superius, et de Hyadibus superiore libro quę cum sint in fronte Tauri secūdo Pridie Maij matutinę, surgebāt. Nūc vero tempestiuius surgūt, et media nocte apparēt Fuere ipse numero septē, vt supiore lib. diximus, nymphę dodōides appellatę. Vltima eaꝝ thyene ē iō poeta dodōa thyene dixit sed mihi leges Dodoni

Iudiciū actum a Nyseis iudicibus iter marsiam et apollinē

Marsia ab Apolline excoriatum

Apamia in Marsię flu.ci/uitas sita

Fictum eē Marsiam excoriatū q2 fingitur q2 est re/gno priuatus

Nymphę Dodonides septē thyene ē vltima

Hęc eſt illa dies, qua tu purgamina veſtę,
Tybri per hetruſcas in mare mitis aquas
Si qua fides ventis zephyro date carbaſa nautę
Cras veniet veſtris ille ſecundus aquis,
At pater Heliadum radios vbi tinxerit vndis
Et cinget geminos ſtella ſerena polos,
Nam duo ſunt auſtris hic eſt aquilonibus ille
Proximus a vento nomen vterq; tenet,
Tollet humo validos proles hylea lacertos.
Continua delphin. nocte videndus erit,

thyrene, vt ſit vocādi caſus et ne cui ſua laus detrahatur. Volſcus nr̄ Romę prius fuit, q ita dicēdum aſſeret. Cuius qdē sniam approbaui. Hęc il. di. hęc .xv. dies Iunij. Qua die. Tu ty. mit. i ma. deſers, ī mare tyrrhenū. Per aquas hetru. p aq̄s tuas, q̄ ex hetruria labunt̄. Purgamina ue. quoꝝ ſupra meminimus. hoc autem die ea purgamenta deijciebant in tybri. Si qua fides. xvi. cal. Quītiles, pſperat nauigatio, nā zephyrus flabit. Si qua fi. uē. ſi credendū eſt vento. O nau. da. car. ze. date vela vento, q lenis et pſper ab occidēte flabit. Cras. xvi. die mē ſis, ē ſexto decimo calen. quintiles. Veniet ille ſecundus, flabit proſper. In nr̄is aquis. in mari tyrrheno, per quod nauigatis.

AT pr̄ he. xv. calē. Iuli. Lacerti Orionis tollunt̄ in ortū cosmicū cum Sol orit̄ q Helios dr̄ vn̄ ſorores Phoetōtis heliades appellant̄. Radios vbi tinxerit vndis, cū primo autore fulgore ſol attingere coeperit orizontē. Neq;. n. qbuſdā aſſentiendū ē q exiſtimāt hoc loco deſcribi ſolis occaſum cū fieri nequeat. vt occidēte ſole q in eo ē vt cancꝛ ingrediet̄ oriant̄ lacerti Orionis quē cōſtat cū cācro toto pariter corpe ī ortū ferri ē occidere Sagittarij ē Scorpionis exortu. Vn̄ illud eſt, Cęlo cū fulget orionis aſtꝛ tp̄s abeſt cerari ſacras terat area meſſes. Eius pars ē ante cancꝛ exorit̄ vt oñdimus ſupra obſideris magnitudinē. Quare ait Manilius ſumma lateris ſurgēs de parte ſiniſtri Maximus oriō magnum cōplexus olimpū. Stella ſc. Sol q ad ortū tēdens ac pximus orizōti fere in eo ē vt fulgorē ſuū in duo diuidat hemiſperia. Scio quoſdā p ſerenā ſtellā iugulā accipere ſic dictā a forma iugulātis q̄ magnitudine ceteris nucibus pſtat q̄uis Accius (vt diximus in. iiij. huius opis lib.) orionē iugulā appellarit teſte Varrōe alios Venerē ſidus tantę claritatis vt eius radijs vmbrę reddant̄ auctore Plin. qd nū placet. Sol. n. eſt q adhęrēs orizonti cingit arcticū ē antarcticū populū. Hūc Oui. ſtellā vocat qd errātia ſidera iterdū a poetis e noīe appellant̄. Vir. Frigida Saturni ſeſe quo ſtella recepte. Hora. in epi. Stellę ſpōte ſua iuſſę ne vagent̄ ē errēt. A vento nomē vterq; tenet. Alter Notius ē auſtralis dr̄ vt Serui. tradit q a nobis nunq̄ ur̄. alter Borealis. Proles hirea, Orion hirei filius q̄uis e Lotio natus dr̄ alij e Neptuno et Minois filia genitū Orionē dn̄t. Delphin no. viden. Delphin cuius ſupra meminimus exurgit cū Sagittario. Vn̄ pn̄s ē vt hoc tpe p vniuerſam noctē ſe nobis videndū offerat. Hūc Plini. ſcri. iiij. idus Iunias veſperi exoriri. Algida ter. Ab oppido vrbi pximo qd Algidū vocant. Florus. Sora quis credat ē Algidū terrori fuerunt. Satricus atq; corniculū pūincię De verulis a bouillis pudet ſed

triumphauimus, tybur nūc ſuburbanū ē ęſtiue pneſte delitię nuncupatis in Capitolio votis petebātur. Sane. A. Poſthumus dictator quem Oui. hoc loco mutilato vocabulo more poetarū Poſthumum vocat latinos a quibus Tarquinij aſſerebantur ad lacū regillum domuit in agro thuſculano ac triumphans in vrbem rediji. Nota eſt hyſtoria. Poſt cas victoriā, vt Pli. tradit dictator ei cuius maxie opera caſtra latinoꝝ capta fuerāt coronā aureā ex pda dedit Scripſerunt nōnulli. A. Poſthumum creatū eē dictatorē poſteaq̄ cōſulatu ſe abdicauit atq; vt ait Liui. tāti errores īplicāt tpoꝝ aliter apud alios magiſtratibus ordīatis, vt nec q pſules nec quo āno qd fcm̄ ſit ī tāta reꝝ atq; auctoꝝ vetuſtate digeri poſſit. Sāe algidū nō lōge ē a thuſculo. Vn̄ legēdū ē, Vectus es ī niueis poſthūe victor eqs ī agro. n. thuſculāo Poſthūius victoriā pſecutus ē. Audio eē q legāt poſt mō victor, qd n̄ pcedit. Supprimit̄. n. eius nom̄ ad quē videmus apoſtrophē fieri. Equi appoſiti romę ſunt, vt auctor ē Stra. quoꝝ caput alba fuit. Volſci ēt nō lōge ab vrbe ſunt Lege eūdē geographū. Sūt q hoc ī loco tuberte legūt accipiētes Poſthumiū tubertū q triūphās de Sabinis myrto Veneris victricis coronatus inceſſit, optabileq; eā arborē ēt hoſtibus fecit. In ni. eqs, Quales trahere ſolebāt triumphantiū currus.

AT pr̄ he. xv. ca. Quītri. hoc ē. xvij. die Iunij orit̄ gladius Oriōis cosmicę, ſed paulopoſt totus cū cācro exurget. Sz de eo diximus ſuperiore li. At vbi. poſtq̄. Pr̄ Helia. phoe. hoc ē ipe ſol, nā Heliades dictę ſolis filię, nā ex phoebo genitę ſorores phętōtis q̄ puersę dn̄r in pp̄los. Tinxerit ra. vn. vbi ſol occiderit. Et ſtel. ſc. ipe ſol lucidus. Cinget gemi. po. hoc ē ſupius et inferius hemiſperiū. Duo enim poli ſunt, vt alias dictus. Arcticus imminet nobis, q ſumus in ſupiore hemiſperios, Antarcticus ſub inferio hemiſperio inde Vir. I. i. Geor. Hic vertex nobis ſemp ſublimis, at illum ſub pedibus ſtyx atra videt manesq; pfundi. Nā duo ſunt ipſi poli. Hic antar. eſt p. au. nā in meridionali parte coeli. Ille arcticus. Eſt p. aq. nā in ipſo ſeptētrione. Vterq; po. te. no. a uē. nam arcticus polus borealis dr̄ a borea antarcticus auſtralis ab auſtro. hi duo verſus ſunt etiam in. iij. lib. ſed eo in loco intelligit de piſcibus cū alter boreus, alter nothalis dicat̄. Proles. hyrea. Orion hyrei ſcz. Tollet humo, eleuabit a tellure. Vallidos la. hoc eſt gladium quē validis brachijs ſuſtinet, Nocte continua, q̄ ſequit̄ xvij. die Iunij. Erit vidēdus delpin, q ea nocte apparet. de eo pluries diximus. Scz, certe. Hic, delphin. Viderat olim eq. et vol. ſu. a. cā. t. o. al. terra, viderat exercitus piunctos equoꝝ et volſcoꝝ ī algido fuſos. xviij. die Iunij a. L.

ANT. FAN.

Oriō oritur. xv. calē. Iuli.

Delphin exurgit .xv. calē. Iuli.

Algidus A poſthumij dictatoris victoria ā latinis

Algidus mōs nō longe a thuſculo ēē.

Equi Volſci

PAV. MAR.

Antarcticus et Polus arcticus

nij a.L.Valerio post electos decēuiros, q fuit ꝯsul cu3.M.Horatio tunc Sabinis cū exercitu opposito, ad quē cum afferet nuncius de fusis eqs, et volscis in algido,ipsa et latinos fudit, Redeūtibus in vrbē cū denegatus esset illis a senatu triūphus. L.Icilius trib.pleb. tulit ad pplꝫ de triūpho ꝯsulū. Multis vt ingt Liui.dissuasum ꝓdeuntibus,maxime C. Claudio vociferāte de pr̄ibus,non de hostibus ꝯsules triūphare velle, gratiamq; ꝓ priuato merito i tribunum non ꝓ virtute honorē peti. Nunq̄ añ de triūpho p pplꝫ actum,semp estimationē arbitriūq; eius honoris penes senatū fuisse, ne reges qdem maiestatē summi ordinis iminuisse.Nec ita oīa tribuni ptātis fuę impleret,vt nullū publicū ꝯsiliū sinerent eē.Ita demū liberā ciuitatē fore, ita ęq̄tas leges si sua qsq; iura ordo,suā maiestatē teneat.In eadem snia multa ē ceteris senioribus patꝝ cū essent dicta, oēs tribus eam rogationē accepunt.Tum primū sine auctoritate senatus ppli iussu triūphatū est,hęc Liui.iij. lib.ab vrbe ꝯdi.Volscoꝝ ppli priuernates et anxures.Equoꝝ caput alba erat,q̄ est marsis finitima ꝓtendebanť vsq; tybur, et in Sabinos,et supius diximus claras equoꝝ vrbes fuisse Clysternū, et Carseolos, Algidū supra thusculū erat.xviij. ab vrbe lapide.Vñ ex q̄ victoria. Victor cla.L.Val.illustris.

Lucius Valerius ꝯsul Volscos ē eqs fudit die xvij.Iu.

Triūpho tyburte suburbano triūpho de tyburtibus q in suburbano nunc sunt,et tunc cū eqs erāt.

Es ve.p.mō.q̄si paulopost cū ab initio triūphus a senatu denegareť. In eqs ni. vt vehi solēt triūphātes curru q̄drijugo,quē equi cadentes agunt.

IAM sex ē c.xiiij.cal.Iulias. Sol in cancꝝ transitum facit et tēpestas expectať auctore Colu.quo tēpore Pallas a Romanis coli coepit in Auētino cui ędes ibi dicata est.Sunt q.xv.cal.Solem in cancro ponant. Tua nu.Aurora Tithoni vxor filij Laomedontis.xiij.cal.Iuli.tēplū dicit sacratū fuisse Sumano.Sane Thuscoꝝ lrę.ix. Deos emittere fulmina tradiderunt aucto.Pli.eaq; esse.xi.generꝝ et Iouem trina iaculari.Romani āt duo tm̄ ex his seruauere diurna attribuētes Ioui. nocturna Sumano,quē Plutonē esse suspicamur. Festus fulgur inquit appellabant diurnū qd putabāt Iouis vt nocturnum Sumani. Huic Deo dicata est ędes Rōę non longe ab ęde iuuentutis inter quas singulis annis canes viui cruci affixi circūferebanť ansere puluino insidente qꝛ capitolio a Gallis obsesso canes fuerant anserꝝ vigilia supati.Sumani ędes aliqñ de cęlo tacta est teste Li.q̄ dicata fuerat pyrrhi bello q Tarentinis aduersus Romanos auxilio fuit. Galatea,nympha Nerei et Doridis, filia a Gręcis galatia dr̄ hoc est lactea,nec aspirationē recipit in penultima,hic ꝓ mari ponit,et est sensus. Cu3

ANT. FAN

Sol in cācꝝ.xv.calen.Iulias

Pallas in Auētino colli coepta.xv.calen. Iuli.

Festū Sumanus xiij.ca.Iulias Sumanus

Sumani ędes non longe ab ęde iuuētutis

> Scilicet hic olim volscos,equosq; fugatos
> Viderat e campis algida terra tuis.
> Vnde suburbano clarus tyburte triumpho
> Vectus es in niueis posthume victor equis.
> Iam sex ⁊ totidem luces de mense supersunt
> Huic vnum numero tu tamen adde dieˀ
> Sol abijt e geminis ꝭ cancri signa rubescunt
> Coepit auentina pallas in arce coli
> Iam tua Laomedon oriť nurus ortaq; noctem
> Pellit ꝭ e pratis cana pruina fugit.

mare surgentē aurorā recepit hoc est.xij.calē.Iulij vbi aurora surrexerit et deide nos aduenerit ophiulcus orieť.Legendum aūt est Hanc quoq; cū prijs galatea recepit vndis. Surgit Hu.iuue.Ophiulcus qui a nōnullis Anguitenēs,a Colu.Anguifer.ab alijs serpentarius appellať hoc tpe in ortū tollit noctis initio qppe q cu3 Sagittario et Scorpione exoriens cerniť, vt Exoriť surgit cū scorpius atq; sagittis ipse refert plenā chirō cu3 forte pharetrā.Idē(vt Higino plꝫ)occidit ex ortu Geminoꝝ,Cācri et Leonis. Hunc Ser. putat Æsculapiū, alij Herculē,alij alr̄ fabulanť.Lege Higinū. Columella.xi.cal.Iulias Anguiferꝝ mane incipit occidere ac sigare tēpestatē.Is cum ꝯstet stellis xvij.Anguē tenet formatum tribus et.xx. Auitis aui Iouis.Phębus.n.ē Æsculapij pr̄,Iuppiter Phębi.

Galathea

Æsculapius oriť.ij.cal.Iul.

Serpētarius

Hippolytus reuixit auxilio Æsculapij

IAM sex ē toti.decimaoctaua ēt die Iu. sol.relictis geminis ingrediť cancꝝ,et in Auentino dedicata est ędes palladi a senatu. Iā sex et to. luces,h̄ est.xij.dies supsunt de mense,restāt adhuc de mēse Iu.Tñ huic numero tu adde diē, sic superunt tres et.x.dies numerando a.xviij.ad vltimū diem mensis. Sol abit, discedit e geminis. Et ru. sig. cancri,nam sol init cācꝝ,et tunc incipiunt magni calores de cancro diximus in p̄ lib.Et palla incepit coli in arce auentina, cepere fieri sacrificia i Auentino,cum esset illi ędes ꝯsecrata. Ia3 o Lao. oriť tua nu.aurora ꝯiunx tui filij Titoni,et Orta pellit noctē,nam diē refert et figt. xix.diem Iunij.

PAV. MAR.

Templuꝫ Palladi dicatū in monte Auētino

Et cana prui.ꝓ rore pruinā ponit, hoc est ros lucidus. Fugit e pra.cū sol ,surrexerit. Feruntꝫ dñr. Templa red.hoc die erecta ē ꝯsecrata fuisse templa. Sūmano qsqs is est, qcunq; Deus sit Sūmanus.Huic Deo Romani(teste Pli.lib.ij.)nocturna fulmia assignāt, cū diurna Ioui attribuāt.Ea rōne volunt aliq Sūmanū esse Plutonē dcm̄, q̄si sūmummaniū.Huic,in Capitolio erectū tēplū fuisse volunt ex rñso aruspicū,cū Pyrrhus q Tarentinorum cā bella gesserat in Romanos,traiecisset i Siciliā,cū inter alia ꝓdigia fulmine deiectū esset i Capitolio Iouis signū caput eius per aruspices inuētum est. Tunc,ꝯsecrata sunt tēpla Sūmano. Cū tu Pyrrhe eras ti.Ro.ppea qd aliqñ Romanos exercitus fudit.De Pyrrho alio loco diximus, et in Lucano,et in Odis Horatij. Cum Ga.nympha maris filia Nerei et Doridis,sed ꝓ ipso mari hoc i loco. Receperit hunc diē vn.pa.hoc est cū Sol occiderit. Et ter.erit ple.se.ge. cum p noctē regescent oīa,quę in tellure sunt,et figt noctem, q̄ p̄cedit.xx. diem Iunij. Iuuenis sur.hu.oriť Æsculapius, nā de eo loqtur. Afflatus stel.aui.qbus stellis Iuppiter auus eum ornauit. Et porrigit,oñdit. Ma.nus nexas,iplicatas. Gemino angue,ideo Ophiulchus

Ophiulchus

Reddita quisquis eſt sūmano templa ferunt

Tūc cum Romanis Pyrrhe timēdus eras.

Hūc quoq; cū patrijs galathea receperit vndis

Plenaq; ſecurę terra quietis erit.

Surgit humo iuuenis ſtellis afflatus anitis

Et gemino nexas porrigit angue manus

Notus amor Phedrę nota eſt iniuria Theſei

Deuouit natum credulus ille ſuum.

Soliciti terrentur equi, fruſtraq; retenti

Per ſcopulos dominum duraq; ſaxa trahūt

Exciderat curru loriſq; morantibus artus

Hippolytus lacero corpore raptus erat.

chus dictus.i.ſerpentē tenens. Vt relinquamus oēs Higinij fabulas, cum alij aliū eſſe Ophiulchum dicant, hanc non pteribimus. Sic.n.inqt, cōplures it aſtrologi hunc Æſculapium finxerunt, quē Iuppiter Apollinis cā inter aſtra collocauit. Æſculapius enim cū eſſet inter hoies, ē tm̄ medicina cęteris pſtaret, vt non ſatis ei videret hoium dolores leuare, niſi ēt mortuos reuocare ad vitam nouiſſet. Fertur Hippolytū, q iniqtate nouercę et iſania parētis erat interfectus, ſanaſſe. Ita Eratoſthenes dić. Nōnulli Glaucum Minoos filium eius opa reuixiſſe dixerunt. Pro quo vt pctō, Iouem domum eius fulmine incēdiſſe, ipm vero pp artificiū, et Apollinē eius prem inter ſidera angues tenentē cōſtituiſſe. Hac aūt de cā anguē tenere dř, q cū Glaucū cogeret ſanare, cōcluſus quodā loco ſecreto bacillū tenens manu, cū qd ageret, cogitaret, dř anguis ad bacillum eius acceſſiſſe, quem

Hippolytus ab Æſculapio ad vitaȝ ſanatus

Æſculapius mente cōmotus interfecit bacillo, fugientem feriens ſępius, poſtea fert alter anguis eodē veniſſe, ore ferens herbā, et in caput eius poſuiſſe, quo facto vtroſq; loco fugiſſe. Quare Æſculapiuȝ vſum et eadē herba Glaucū reuixiſſe. Itaq; anguis et in Æſculapij tutela eſſe, et i aſtris dř collocatus. Qua cōſuetudine ducti poſteri eius, tradiderunt reliqs, vt medici anguibus vterent. Et (vt idem inqt) decidens Ophiulchus ex ortu Geminoꝝ, Cancri, ē Leonis pueuit ad terrā, exoriens aūt cuȝ Scorpiōe, ē Sagittario apparet. Cōſtat ſtellis.xvij. Anguis hēt ſtellas.xxiij. In p̄ lib. de Æſculapio pl'a diximus in iij. lib. de Hippolyto, et Diana Aricina. Itē ē in.v. attigimus hiſtoriā Hippolyti, non igitur immorabimur in referendis illis, quę iam diximus, ſed poetam interpretabimur.

ANT. FAN.

NOTA eſt iniuria Theſei, non qua eſt affectus, et qua Theſeus ſe exiſtimauit affectū, aut certe iniuria, qua filiū innocentiſſimū affecit. Natū ſuū, Hippolytū Theſei filium ex Hippolyta vel Antiopa. De Phędrę atq; Hippolyti infeliciſſimo euentu hiſtorici a tragicis nihil diſſentiūt, vt Plutar. ſcribit in Theſeo. Lecero cor. hic Hippolytus nomē habuit ab ęquoꝝ videlicet ſolutione, hippos.n. eſt equus et lytus ſolutus. Indignante Dia q̄ diligebat pudicum. Vñ eū ſibi iunxiſſe dř. Sine vulne. ita vt vulnera non appareant. Loculis ebur. aurea moneta olim in loculis eburneis ſeruabat, cuȝ lignei vilem recipent. Martia. Hos niſi de flaua loculos iplere moneta Non decet, argentum vilia ligna ferant. Hinc eſt vt herbę cęteris pſtātes ex eburneis loculis deprōptę fungant. Profuerāt Glau. ma.il. prius, Glauci pl'es fuerunt, quoꝝ vnus vene

Loculi eburnei Glauci plures

nato melle ab hoſpite Cretenſi occiſus dř, alterum Potnicū, hoc eſt cui pria fuit Potnia Boeotię ciuitas eque Potniades diſcerpſerunt. Tertius de quo nunc agit Anthedonis filius fuit vt auctor ē Stra. atq; ad Anthedonē oppidū in balęnā cōuerſus eſt. Oui.i ibi Potniadū morſus ſubeas vt glaucus eqꝝ Inq; maris ſalias glaucus vt alter aqs Atq; duobus idē dictis mō nomen hñti Proſecēt, aię gnoſſia mella viam. Sciēdū Anthedonem huius glauci patriam vrbē eſſe Boeotię vt Lactā. grā. Stra. et Plin. meminerunt Licet eā Naſo in.xiij. meta. Euboicā vocet, vt Nuper in Euboica mēbris Anthedōe verſis non qd Euboię ſit ſed qd Boeotię in litore qd eſt ad Euboiaȝ. Ad hanc Glaucus piſcator cum captos piſces ſup herbā poſuiſſet et eos recepiſſe vidiſſet quam amiſerant vitā intellecta herbaꝝ potentia eaꝝ eſu in deum mutatus dř ſiqꝫ ue in balenā transformatus vt Straboni plȝ de q Statius in ſiluis, Quotiēs patrijs allabit vndis litoreaȝ blanda feriens Anthedona cauda. Vſus et auxilio eſt anguis, Serpentarius hanc ob cām anguē tenere dř qd cum Æſculapius vt Higinus refert de glauco ad vitam reuocando mente agitans in ſeceſſu quodā ſerpentem baculo pcuſſum interfeciſſet, alter herbā ore ferens accurrit et mortui caput ea cōtigit, quo facto ambo inde incolumes receſſerunt. Ea re obſeruata ferunt Glaucum Æſculapij opa reuixiſſe. Aricino virbius ille lacu, Hippolytum ab inferis reuocatum Diana nymphę cōmēdauit Egerię et eum Virbium qſi bis virum iuſſit vocari. Nota eſt fabula.

Glaucus piſcator i balenaȝ

Anthedō

PAV. MAR.

NOTus eſt amor Phędrę, quę priuignū Hippolytum Theſei filiū amauit, et in amore nō rńdentē pri falſo de affectato cōcubitu accuſauit. Nota eſt iniuria Theſei, q̄ iniuria filium innocentē affecit. Ille credulus, Theſeus q dictis vxoris fidē adhibuit. Deuouit, morti.s. Suum natū, Hippolytuȝ. Quoniā petijt a Neptuno mortē filij ille Marina monſtra ad exterrendos equos iuuenis obiecit. Equi, Hippolyti, qui trahebant currum. Soliciti, timidi. Terrent, obiectis Neptuni monſtris. Et fruſtra retē. nā fruſtra eſt ille conatus eos retinere. Trahunt do. Hippolytū. Per ſcopulos, p montes. Et per dura ſaxa, loca ſaxoſa et aſpera. Exciderat cur. veꝝ exanimis decidit e curru, audita nouercę calūnia. Hippolytus, curru excuſſus. Erat raptus, raptatus, tractus ab eqs. Lacero corpore, iam lacerato et diſcerpto. Loris mo. arctus, tenentibus arctus implicitos, et cum ſoluere ſe non poſſet diſcerptus eſt. Lora dicta a laurea triumphoꝝ, cum captiui loris ligati ducant, ante currum.

Lora dcā a Laurea triūphoꝝ

Reddideratq; animá multū indignãte diana
Nulla coronides causa doloris ait,
Namq; pio iuueni vitam sine vulnere reddá
Et cedent arti tristia fata meę,
Gramina continuo loculis depromit eburnis
Profuerant glauci manibus illa prius,
Tunc cum obseruatas augur descéd t inherbas
Vsus et auxilio est anguis ab angue dato
Pectora ter tetigit ter vmbra salubria dixit
Depositum terra sustulit ille caput,
Lucus eum, nemorisq; sui dictynna recessu
Celat, aricino virbius ille lacu,
At Lachesis, Clothoq; dolent sua fila teneri.
Et fieri regni iura minora sui.

[..]rrum. hoc Donatus in Terẽtio asserit, multi locum non intellexere qui deprauatus est. Et reddiderat animam, iam extinctus erat. Multum indignante Diana, quasi ęgerrime ferrente mortem illius. quę illum pudice amabat. Quibusdam enim numinibus addũt pueri, Cybeli Atis. Veneri Adõis. Cereri Triptolemus Dianę Hippolytus. Coronides, Æsculapius Apollinis et coronidis nymphę f. Ait nulla causa doloris, quasi non erit tibi dolendũ. Nãq; ego reddam vitam pio iuueni, suscitabo extinctum, et restituã illi animam. Sine vulne. ita vt nullum vulnus supersit. Et fata tristia, quę mortem hominibus afferunt. Cedẽt arti meę medice quia inuitis fatis reuiuiscet hippolytus. Cõtinuo depromit, aperit et sumit. Gramina, herbas. E loculis eburnis, et capsulis ex ebore. Illa gramina. Prius psue. ma glauci vmbris et vitę glauci minois filij, de quo pauloãte diximus, illis. n. graminibus extincto glauco vitam reddidit. Tunc cũ anguis descendit in herbas obseruatas, cum illi anguis superstes laturus opẽ angui, quem interemerat ęsculapius, descendit in herbas, quas aut ipse antea obseruauerat, aut quas tunc obseruabat ęsculap. Et anguis, extinctus. Est vsus auxilio dato ab angue cum alter anguis vitam illi reddidisset. Ter tetigit illis graminibus. Pectora, Hippolyti laceri. Ter dixit ver. sa. carmina quibus animam reuocaret in cadauere, vt solebat Eryctho thessala. sed id non est medicorum. Ille Hip. Sustulit, eleuauit caput iam reuocata in corpus anima. Depositum terra, quod caput humi recumbebat. Lucus celat eum abscondit illum diana in silua aricina. de hoc in tertio. Dictynna, diana seu nympha comite seu a retibus vt alias diximus. Celat re. ne. in remotiore loco arrmisit se siluę suę aricinę. Ille est vir. lacu aricino, dimisso enim priore nomine virbius est appellatus.

Didori opinio de Hippolyto sanato

[...]sVA fila teneri, produci hominum vitã. Phoebe quere. quod Iuppiter Æsculapius fulmine extinxisset. Deus est placare parenti, ne succense patri tuo, qm̃ Æsculapius in Deos relatus est. Propter te fieri qđ vetat ipse facit, sensus ẽ, Facit Iuppiter pp te qđ fieri vetat, qꝛ reuocauit Æsculapiũ in vitam quis nolit tale aliqd ab alijs fieri. Virg. Tum pr̃ oipotens aliquẽ idignatus ab vmbris mortalẽ infernis ad lumina surgere vitę. Nõ ego te, qꝛ dicturus est flaminiũ auspicioꝝ contemptorẽ. ix. calen. Iulias cecidisse ad Thrasimenũ, monet Cęsarẽ ne vnq̃ vetantibus auspicijs signa moueat. Sunt tibi Flaminea Thrasimenaq; litora testes; C. Flaminius homo temerarius apud lacum Thrasimenum cũ Hannibale conflixit, vbi et ipse perijt lancea transfixus ab equite, cui nomen erat Ducario, et. xv. millia Romanorum in acie cęsa sunt, cũ tanto alioꝝ ardore pugnatũ esset, vt cõstet vim terręmotus, qui dum cõfligeret multaꝝ vrbiũ Italię magnas ptes pstrauit, ac montes (vt inquit Li.) lapsu ingẽti pruit neminẽ sensisse pugnãdũ. Nõ defuerãt prodigia quibus ad moneri Flaminius poterat, ne manũ cũ hoste consereret, nã et euꝫ equus corruẽs super caput effudit, et signum a signifero difficillime conuelli potuit, atq; (vt Syllius scribit) bũo sanguis erupit, Vt signa etiã effusa certandũ euellere Mole teter bũo lacera nitẽtũ erupit in ora Exultãs cruor Via Flaminia, et Circus Flaminius ab hoc Flaminio nomẽ accepenũt, vt auc. ẽ Fest. Eius filius. T. Flaminius pr̃ nã cędẽ vlcisci cupiẽs a Prusia rege Hãnibalẽ petijt, teste Plu. Est aũt Thrasimenus lacus i agro Perusino, quẽ, cum in soluta. orone multi Thrasimenum vocẽt, poetę subtracta n litera pferunt, nẽ desideret carminũ sanitas. vt Nũc voluẽte die Thrasimeni noia seruãt. et Fulmina Tyrrhenas Thrasimeni torsit in vndas. Eũ Sillius noiatũ a Thrasimẽo puero fabulat, quẽ possumus et Thrasimenũ dicere. Quin. Et Thrasmenõ p Thrasimeno multi ẽt auctores (si ẽ i eo trãsmutatio) vẽdicarũt. Pli. auc. est in. ij. nat. hi. repẽtinos ignes existere et in aqs, ẽ Thrasimenũ lacũ totũ arsisse. Æquos Deos, benignos, q aduersa nobis p aues pnunciant, vt nobis cõsulamus. Postera lux melior. viij. ca Iuli. Romani secunda fortuna vsi sunt. Supt Masa. Syphacẽ, Iustinus refert Masanissam regẽ Numidię dictuꝫ inter duos Africanos vrbis Romę tertiũ seruatorẽ cui captus Syphax imputat, victus Hãnibal, et deleta Carthago. Sed regrimus hoc in loco diligẽtiá nõnulloꝝ, q hoc tpe, hoc ẽ. viii. ca. Iulias, Syphacem atq; Hasdrubalẽ Gisgonis filium volunt fuisse a Masanissa rege prope Vticam superatos, cum constet eo i loco nõ ęstate sed veris initio (teste Li.) Scipionem vna cum Masanissa et Lęlio potitum castris Hasdrubalis et Syphacis. Vnde illud est Iune Tolle tuum precor Hannibalem, victumq; Syphacem In castris, quo tempore bina castra eadeꝫ nocte cede vna deleta sunt, cęsaq;, aut vsta flãmis ad quadraginta millia hoium. Sciendũ igitur hic diẽ ondi, quo Masanissa exacto iam vere Syphacem, nõ ad Vticã, sed i eius regno et supauit et cepit Hasdrubal. n. et Syphax post eã, q̃ diximus calamitatẽ

ANT. FAN.

Ducario occidit lãcea Flaminium

Thrasimenus lacus est in agro pusino

Siphax victus . viij. cal. Iulias cũ Hasdrubale filio Gisgõis a Masanissa

Alius fu/it Has. drubal frater Hániba/lis victus a Clau/dio Ne/rone

acceptam in castris,coacto peditatu et eqtatu exer citum reparunt,ẽ a scipiõe iteꝝ nõ lõge ab Vtica victi sunt,Numidis ac Poenis in fugã conuersis,ẽ magna parte fugiẽtiũ interfecta.Vñ cũ Syphax in Numidiã,atq; inde in antiquũ eius regnũ ꝓfectus eẽt,Masanissa incredibili cupiditate ꝑdendi eius,re gis, a quo p̃rno re/gno expulsus fuerat, eũ cu3 expedito eqta/tu ꝓsecutus ẽ,quẽ de/mũ adiuuante Lelio victum et captũ legi/mus,atq; Albã missũ et deĩde Tybure,quo ex alba traductus fue rat,mortuũ pauloã/te triũphũ scipiõis q̃/uis Polybius eũ in tri umpho ductũ tradi/derit,vt Li.refert. Et cecidit telis Hasdru/bal ipse suis,hic Has/drubal nõ ẽ Gisconis filius,sed Hannibalis

adhuc retineri. Et do.iura sui re.fie.mi.Imminut suã ptãtem,cũ quos leto dederint,suscitent.et Dio. ingt ipm Æsculapiũ apud Ionẽ ab iferis accusatũ, tanq̃ eoꝝ impius diminuẽtẽ,ꝙ excitarent a mor/tuis hoies illius cura. Iuppiter veritus exẽplu3,de exẽplo Æsculapij quoq; mortales mortuos eẽnt su scitaturi. Direxit ful mina in illum,et ful mine extinxit. Qui nouerat ope3 nimiȩ artis,nimiã artis me dicȩ potentiã,q̃ mor/tuos suscitaret. Phoe be q̃rebaris,extinctu3 filium. Deus ẽ,rela/tus est in Deos. Pla/care parẽti, recõciliat Ioui p̃ri tuo. Facit ipe ꝓpter te.tua cã. Qd' vetat fieri, exci/tauit ab inferis filiũ tuum,et cȩlo intulit, sed non vult vt hoc mortales possint aut

Iuppiter exemplum veritus direxit in illum
Fulmina,qui nimiȩ nouerat artis opem.
Phoebe querebaris,Deus est,placare parenti,
Propter te fieri quod vetat,ipse facit.
Non ego te,q̃uis properabis vincere Cȩsar,
Si vetat auspicium,signa monere velim.
Sũt tibi Flamininus,Trasimẽaq; littora testes,
Per volucres ȩquos multa monere Deos,
Tempora si veteris quȩris temeraria damni,
Quartus ab extremo mense bis ille dies.
Postera lux melior supat Masanissa Syphacẽ
Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.

fr̃,q hoc tpe cȩsus ẽ ad Metauꝝ flumẽ,qd' ad Fanũ Fortunȩ patriã meã in mare supeꝝ cadit,i cuius alueo tpibus nr̃is elephãtis reptus est,testis victoriȩ Romanoꝝ,cuius p̃cipua laus Claudij Nerõis fuit q relictis castris ita,vt Hãnibalẽ falleret ad Sena3, cum electa manu M. Liuij collegȩ castra silentio ingressus,Hasdrubalẽ circũuenit, cũ quo ceciderũt hoium millia.lvij. ita vt constet nunq̃ secũdo bel/lo punico vna acie tantũ hoium interfectũ,Est et apud Metauꝝ eius pugnȩ monumẽtu3 collis,quẽ deprauato vocabulo ꝓ Africano Africanũ appel lant.Hic est vbi castrametari Hasdrabal voluit,cũ M.Liuius oibus peditum copijs ad cõferẽdu3 p̃lius instructis aduenit vt T.Liuius scribit, quẽ histori/cum,Dij boni,qcunq; loci eius faciẽ fuerit cõtem/platus non Patauinũ existimauerit,sed Fanẽsem, adeo vel q̃ a Geographis p̃termissa sunt, atq; con/tempta,ille est et exactissima diligentia et diuino ingenio consecutus.Sane fluuius Sena ad quẽ fue/runt castra Liuij,cum Nero se illi adiunxit, is est q ad Senogalliã vrbẽ mare ingredit,q̃ distat a Me tauro flumine ad.xiij.mil.pas.Eã hoc tpe illustris/simus dux atq; magnanimus Ioannes Roboreus Sixti summi Pontifi. nepos,ac p̃fectus vrbis,quẽ tu inclyte Federice nõ immerito tibi generꝝ asciuisti vt ẽ eminẽtissimo ingenio ac prudẽtia singulari in regiones ac vicos aptissime distributa3 nouo muroꝝ ambitu auget,et ad priscas amplitudine3 redigit,amplexus qcqd tp̃s reꝝ edax et senectus in uidiosa cõsumpserat.Vbi nos vidimus ꝓxime via/rum strata,portum fora,ȩdes magnificas,incredi bili celeritate confectas.item arcem omnium mu/nitissima3,ac tanto impendio et industria fabri/catam.vt iure inexpugnabilis censeatur.

Hasdru/bal vi/ctus Me/taurus Neronis laus Africa/nus col/lis Sena flu.iuxta Seno gal liam

FAV. MAR.

Ad lachesis,Clotoq; dolẽt parcȩ q̃ mortalia fata dispẽsant. Dolent te.sua fi.retardari vitã hoium magis q̃ ipse decreuerũt,et q̃ erãt iam trũcata fila,

audeãt. Nõ ego te q̃uis,q̃rto die ab ortu Æsculapij hoc ẽ.xxiij.die Iunij,nõ ẽ bonũ exire ad bellu3, nã infausta,et in Fastos relata,clade Flaminij,q spre/tis auspicijs cõtulit signa cum Hãnibale , et fusus est exercitus Romanus ad Thrasimenum lacum. De quo ita Valerius igt,C.ãt Flaminius auspicato cõsul creatus Cũ apud lacũ Thrasimenũ cũ Hanni bale cõflicturus , cõuelli signa iussisset,lapso equo sup caput eius, hũi ꝓstratus est. Nihil q̃ eo ꝓdigio inhibitus,signiferis signa moueri sua sede posse ne gantibus,malũ ↄtinuo,nisi ea effodissent,minatus est.Veꝝ huius temeritatis,vtinã sua tm̃,nõ ẽt po. Ro.maxima clade poenas pependisset.In ea nãq; acie qndecim millia Romanoꝝ cȩsa.vi.millia ca/pta,decẽ millia fugata sunt.Consulis obtrũcati cor pus ad funerandũ ab Hannibale quȩsitũ est,q quã tum in ipso fuerat Romanũ sepelierat imperium poeta nũc exemplo Flaminij hortat Germanicu3 ne cõtra auspicia cõfirat cũ hoste manũ. O Cȩsar Germanice. Ego nõ velim te mouere signa,vexil/la ad cõficiendũ cũ hoste. Si vetat auspiciũ, si ha/beas auguria contraria,aut si prodigia,et omina ꝓhibeãt. Quãuis ꝓperabis vincere,ẽt cũ acceleres victoriȩ cupidus. Sunt tibi testes Flaminius,cõsul ab Hãnibale trucidatus. Et littora Thrasimena, ripȩ Thrasimeni lacus,q ẽ in Hetruria, inter Peru siam et Corythonã. Deos ȩquos,benignos. Mul/ta monere ꝑ uo.ꝑ auguria,benigni Dij monuerãt ne cõsereret ille manus,ille Deoꝝ monitis non pa ruit,iõ ꝑijt. Si q̃ris tpa temeraria veteris dãni,si uis scire diẽ,quo die temerarius cõsul tantã iactu ram fecit. Illȩ dies est dies q̃rtus ab extremo mẽ/se,octauus dies a fine mẽsis,sic erit nono calẽ.Qui tiles,hoc ẽ.xxiij.die Iunij,ea in Fastis et in annali bus notata ẽ,et hita semp infausta. Postera lux,se quẽs dies,q erit vigesimusq̃rtus Iunij. Est melior, felicior,duabus victorijs,q̃ diuersis tpibus , sed ea

Flamini/us ab Hãniba/le victus et occisus apud la/cum Thrasu/menum

die cõti

dle contigerit. Masanissa supa. Syphacē, Masanissa rex Masiliorum, duz ꝑ Carthagine in Hispania militat, amisso pr̄e Gallia, ꝺ regno exciderat. Quo ꝑ bellum sepe repitito aliquot plijs a Syphace rege Numidarum victus, in totū priuatus ē, et cū ducentis equitibus Scipioni se iunxit. Postea in Africa Scipio adiuāte Masanissa carthaginenses, et eundez Syphacē Hasdrubalēq; pluribus ꝑlijs vicit. Binaq; hostium castra expugnauit, in qbus. xl. milli. hoiūm ferro, igniq; cōsumpta sunt, et Syphax ipse captus. Sed ante hec Hasdrubal Hānibalis frater, q cū exercitu nouo transcenderat alpes, vt se Hānibali cōiungeret cū millibus hominū .lvi. cesus ē. M. Liuij cōsulis ductu, et opera etiam Claudij Neronis collegę. Ideo poeta nunc. Et ipse Hasdrubal cęcidit suis telis, cum suis armis, et omni exercitu cęsus est. Relata igitur et hęc dies i annales tanquam fausta Romanis.

Masanissa rex Masiliorum de quo Salustius i Iugurthino multa ait

Mors Hasdrubalis

> Tempora labuntur, tacitisq; senescimus annis
> Et fugiunt freno non remorante dies.
> Quam cito venerunt Fortunę fortis honores
> Post septem luces Iunius actus erit.
> Ite, Deam lęti fortem celebrate Quirites,
> In Tyberis ripa munera regis habet.
> Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba,
> Ne pudeat potos inde redire domum.
> Ferte coronatę iuuenum conuiuia lintres,
> Multaq; per medias vina bibantur aquas.

ANT. FAN. TEMpora la. horę pterēut, et dies, et mēses et anni. Et nihil est annis velocius. Fortunę fortis honores, Fors fortuna, q nō recte a qbusdā fortis Fortuna dr̄, edē transtyberim hūit, teste Dōato, cuius dies festus colebat hoc tpe ab his, q arte aliq viuebant. Vn̄ illud est Columellę, Ad olitores, et celebres fortis Fortunę dicite laudes. Est aūt Fors fortuna (vt inqt Dōatus) tychi agati, cui qm̄ i bono ponit, Seruius Tullus nō immerito tēplū dedicauit. Var. Dies fortis Fortunę appellatus a Seruio Tullo rege ꝙ is fanū fortis Fortunę ꝺm Tyberim, extra vrbez Romam dedicauit Iunio mēse. Liuius, De reliquo ęre edē fortis Fortunę de manubijs faciendā locauit ꝑpe edē eidē Deę a Seruio Tullo dedicatam. Post septē luces Iunius actus erit, Fors fortuna. viij calē. colit, quo die Masanissa Syphacē superauit, et Hasdrubal piit. In Tyberis ripa, ꝺm Tyberim (vt diximus) hęc edes fuit, quā Donatus trāstyberi fuisse testatur, quo et pedibus iri poterat per pontes, et per fluuium lintribus vehi.

Fanum Fortunę dedicatū a Seruio Seruilio iuxta Tyberiz intra domū aure am claudum fuit a Nerōe

PAV. MAR. TEMpora la. interponit nō incōpte sniam tpis cito labētis, q iam cōsenuerat poeta cū emēdaret opus, et eēt hos sex libros editurus. Labunt inqt tēpora, et nos senescimus ānis tacitis, rapimur in senectam ānis tacite fluētibus. Hora. Heu heu fugaces Posthume Posthūe labunt āni, Nec pietas moram rugis, et instanti senectę Affert indomiteque morti. Quā cito venerūt honores fortis Fortunę, ꝙ cito venit festū fortis Fortunę. Aliqd inest lātētis affectus, cur potius in hoc ꝙ in cęteris id festis dixerit. Iunius erit actus, exactus. Post se. lu. hoc est post septem dies, sic indicat. xxiiij. diē, quo et ille victorię cōtigerāt, a. xxiiij. n. die numerādo vsq; ad finem Iunij septē dies sunt. Dies fortis Fortunę (vt inqt Var.) appellatus a Seruio Tullo rege, ꝙ is fanum fortis Fortunę secundū Tyberim, extra vrbez Romā dedicauit. Pręterea dedicasse et aliud tēplum Fortunę paruę testis ē Plu. Proble. lxxiiij. Et Dion. inqt eū extruxisse duo Fortunę templa, ꝙ p oē vitę tps. visus erat vti ꝑspera. Alterz in foro Boario, alterū ad ripas Tyberis ei Fortunę, quā virilē appellauit. De hac egimus in. iiij. li. et eodez ꝑble. Pluta. Masculę Fortunę meminit ab eodē cōsecratę. Erat ēt Fortunę (eodē auctore) templū viscatę, ꝙsi ab ea nos ꝑcul capiamur, et negocijs ac rebus inhęreamus. Post eiectos aūt reges, sed longo īteruallo, Spurius Caruilius, q cōsul fuit cū Papyrio Cursore alterz fortis Fortunę tēplū dedicauit. Erat ꝑterea templū Fortunę muliebris a senatu dedicatū, tum cū mulieres, hoc ē et mr̄ et vxor Martiū Coriolanuz ab impetu in pr̄iam repressissent. Erat et tēplum Fortunę publicę, cuius supiore lib meminimus a pp̄lo in libertate cōsecratū. Ite lęti Quirites Romani. Celebrate fortē Deā, sacrificate forti Fortunę. Hēt mu. re. in ri. Ty. hēt tēplū a Seruio rege cōditū, et cōsecratū in ripa Tyberina extra vrbez. Decurrite vos Quiri. ꝑpate ad tēplū Fortūę. Pars pede, cū pedes ire possit. Pars celeri cymba, qm̄ ꝑ Tyberim cymba pōt illuc deferri. Nec pudeat, ꝙsi nō habeat turpe. Redire inde domū, potes reuerti multo epoto vino, q; cōuiuia quoq; extra vrbē fieri debēt. Lintres, nauiculę fluminales, vt inqt Noni. Vir. Cauat arbore lintres. Vos lintres nauiculę coronatę. Ferte cō. in iuuenes simul epulātes. Et bi. mul. ui. per me. aquas, per Tyberim in lintribus bibendum est, et multum vini exhauriendum.

Templum Fortunę viscatę quasi ab ea capiamur

ANTO. FAN. PLEBS colit hāc, colebāt fortē Fortunā, q arte aliqua viuebāt, vt dictū est. Item Serui. Qui posuit, Seruius rex q eā edē struxit. Serua q; Tullius ortus, idibus Sextilis serui ac serue oēs idi festū adibāt et vxores purgare ac lauare capita cōsueuerūt, auctore Plu. Eo. n. die Seruiū Tulliū natū ferūt, quo capitis purgatio ac libertas ab ancillis coepta proces sit. Tēpla ꝑpinqua, vbi ꝑxima, aut certe ꝑpinꝙ edi, quā Caruilius cōsul postea ꝑpe hoc templū faciendā locauit. Lege Liuiū primę Decadis li. vlti. Et caue accipias ędem Fortunę a Seruio rege in vrbe dedicatā, quā Nero aurea domo cōplexus ē. Quā, nis cōstāt eundē regē edificasse multas ędes Fortunę, vt Primigenię, Masculę Paruę, Cōuertentis, Bn̄sperātis, Virginis. Zona latet tua nūc, et cras fortasse latebit. vi cal. Iulias Orionis zona in ortū heliacū fert, quē nō multū posse differri antecedēs ortus docuit eius sideris lacertorū. Ea zōa tribus stellis cōstat, Teste Higinio, exoritur q; Assyrię. v. nōas Iulias, vt Pli. tradit. Eadem ven. tps Solsti. die, nō

Seruorum festum

Fortunę edes multę

Orionis zona oritur. vi. cal. Iulii

Plebs colit hanc,quia qui posuit de plebe fuisse
Fertur,& ex humili sceptra tulisse loco.
Conuenit & seruis,serua quia Tullius ortus
Constituit dubię templa propinqua Deę.
Ecce suburbana rediens male sobrius ęde,
Ad stellas aliquis talia verba iacit.
Zona latet tua nunc et cras fortasse latebit,
Dehinc erit Orion aspicienda mihi.
At si non esset potus,dixisset eadem
Venturum tempus solstitiale die.
Lucifero subeunte,Lares delubra tulerunt,
Hic vbi fit docta multa corona manu.

quo zona exurgit,sed quo Fors fortuna celebratur. Neq;.n.auctor hoc loco Hipparchũ sequit,cuius rõ docuit,teste Colu.Solstitia,et ęqnoctia in primis si gnoꝝ pabus cõfici,cũ ea fm Eudoxũ et Metonem nõnullosq; astrologos ex antiqs,quoꝝ fasti aptati sunt publicis sacrificijs i octauis signoꝝ pabus pa grant,q̃ raro nõ aliquos tẽpestatũ signatus hñt,vt Pli. docet, q ęstiuũ solstitiũ magnũ ãni cardinẽ vocat,qđ ipe in octaua pte Cãcri.et.viij.ca.Iulij cõfici scribit,vernique eoꝝ die nõnullarũ arboꝝ folia,vt oleę,tilię,salicis, cum Sol ad aqlonẽ scãdẽs ab ea meta incipit flecti,atq; ad Austrũ digredi aucturus noctes sex mẽsibus,ablaturusq; diei mẽsurã. Idẽ ẽt monet e paludum gemitu nõ colligi cõfectũ sidus,pactũq; Solstitiũ nisi cũ eas videris inchoãtes.Sciẽdũ et Chaldeos nõ sentire cũ Hipparcho,q.viij.ca. Ianuarij brumale Solstitium ponũt. Lucifero sub La.de.tu.de Laribus multa supius dicta sunt,quos docuimus coli solitos Romę publice et priuatim coronis ornabant,vt Graciles vbi parua coronas Accipiunt fragili simulachra nitentia cera, qbus Æmilius Regilius ptor bello Antiochię ędẽ in cãpo Martio curandã voluit,aucto.Macro.His Oui.hoc loco templum dicatũ inqt.v.cal.Iulij,ad qđ hitabãt puellę,q̃ coronas texere cõsueuerũt. Tps idẽ sta.erit,qnto quoq; ca.Iulias Ioui statori ędes sacrata ẽ,quã Romulus cõdidit ad radices montis Palatini votã,eo tpe quo ipse aduersus Tatiũ pugnãs Romãos fugientes cõspexit,q seu forte,seu diuinitus restiterũt,cũ Romulus(vt inqt Li.)arma ad cęlũ tollẽs dixisset, Pr Deũ,hoiumq; hinc saltes arce hostes,deme terrorẽ Romãis,fugãq; foedã siste.Eã ob cãm a sistẽdo magis q̃ a stãdo statorẽ Ionẽ dictũ existimãt,i cuius ędẽ Cice.Catilinę cõatibus reluctari cupiẽs senatum vocauit,quo cũ Catilina venisset grauissima orone illũ corripuit,et in exiliũ ire iussit. Tot re. de mẽ.di.quot no pcis.iiij.cal.Iulias dicata ẽ ędes Quirino.i.Romulo in mõte Quirinali, cũ reliqui sunt tot huius mẽsis dies,quot sunt.Parcarũ noia Putat aũt mõn Quirinali ab eo tẽplo vocabulum datũ,qđ cõstitutũ ẽ postq̃ Romulus adisse ad Deos creditus est. Huic purpurę vsus fuit in trabea. Vñ ab Oui.trabeatus dictus ẽ in primo huius opis li. vbi oñdimus tria eẽ gña trabeaꝝ,aucto.Ser.e qbus vnũ fuit Romanoꝝ regũ insigne. Trabeę tuę,tibi trabeato. Tps Iuleis cras ẽ natale calẽdis,non pl3, q̃ quidã sentiũt,tradi hoc loco Iuliũ Cęsarẽ cal. Iulijs natũ,quẽ ad q̃rtũ idus Iulias in laudẽ ęditum Macro.scri.vñ Iulius mẽsis.nomẽ accepit, auc.Fe. Accedit ad hoc q natalis C.Cęsaris dies explicãdus

Solstitiũ ęstiuum

Templũ dicatu3 Laribus v.ca.Iul.

Ioui statori ędes sacrata .v.calen. Iulias

Templũ Quirio dicatu3 .iiij.calẽ. Iuli.ẽt q̃re dictus sit Quirinus

erat ineũte Iulio potius,q̃ Iunio desinẽte. Sẽsus ergo ẽ,Festũ Herculis musaꝝ,vbi ventũ ẽ ad diẽ Iunij mẽsis extremũ,hoc ẽ pridie cal.Iulias celebrari, quo tpe dicere solemus,Cras calẽdę Iulię oriẽtur. Eoꝝ Deoꝝ ędes structa ẽ Romę,vt inquit Sueto.a Martio Philippo,q Augusti victricus fuit. De quo ait Marti. Vites cẽseo porticũ Philippi si te viderit Hercules pisti ẽ Iune. Alta parabat culmina villaꝝ gręcis,lõgeq; petitis Marmoribus vincẽs Fortunę atq; Herculis ędem.Colebatur aute3 Hercules in eade3 ęde cum musis, quia cõstat eum temporibus Saturni.vt Plutar. et Macro.tradunt, primum in Italia lr̃as docuisse,quas Euandru3 ab eo didicisse Iuba in suis tradidit monumenti Fuerunts in eo templo Fasti Fuluij nobilioris,teste Macrobio.

PLebs colit,hãc Fortunã, Quia fert,dr̃. Fuisse de plebe,nã ex obscuro gñe. Qui po.Seruius rex auctor eius tẽpli hic dr̃.Sed supius oñderat cęlesti semine natũ. Et tu.sce.ex hu.lo.q̃si ex infima cõditione ad regnum ascẽdisse. Cõuenit et seruis,serui quoq; celebrare debẽt festu3. Quia Tullius or.seruus natus ex Ocrisia Corniculana. Cõstituit tẽ.ppin. nã fortis et pueę,aut ppiq̃,q velut cognata seruis, q in infima cõditiõe versant. Deę du.Fortunę. Ecce ali.re.ma.so.q redit paꝝ sobrius epoto mero Iacit ta.ver.ad stel.hęc loquit cęlũ intuẽs post occasu3 xxiiij.diei ipius mẽsis. Ortõ zo tua la.nõ ur. eo tpe zõa Oriõis. Latet nũc,ẽ latebit cras,q neq; .xxiiij.neq;.xxv.poterit videri. Dehic,postea. Erit mi.ui.nã xxvi.apparebit zõa. At si ñ eẽt pul.ille q celũ ituet,si ñ eẽt ebrietatis caligie obuctus. Dixisset ea.die,q̃ et visuꝝ se zonã dicabat. Venturꝰ nobis affuturꝰ. Tps sol.solstitiũ ęstiuũ,qđ poeta ostẽdit.vi.calẽ.Quintiles.Colu.viij.calẽ.sic et Florẽtinus princeps. Lucifero sub.die sequente. Lares tu.de fuere illis tẽpla cõsecrata.De his diximus in.ij.li.et plura in.v.S3.v.ca.Quin.hoc ẽ.xxvij.die Iunij dedicata sunt illis tẽpla i ea pte vrbis vbi erãt Coronarię et vt supiore li.dictũ Aug (Trãqllo teste)cõpitales Lares ornare bis in ãno istituit, vernis floribus,et ęstiuis. Hic,sunt ipsa templa. Vbi fit multa corona docta manu,vbi sunt coronarum artifices psertim Phylira,et Glicera. Idem tempus,eadem dies.xxvij.mensis. Erit sta.nã erit festũ Iouis statoris.Cuius templũ Ro.voto dedicauit bello Sabio cũ Romana acies inclinasset.deide voto regis cõstituisse ur. A cõsistẽtibus militibus statorẽ Ionẽ appellauit.Qđ oli cõdidit Romulus añ ora Iugi Palatini,nã iter palatiũ et Capitoliũ cõstitutũ ẽ tẽplũ. Tot dies restant,supersunt. De mense,Iunio.

Festum Herculis musaꝝ pridie ca.Iuli.

PAV. MAR.

Ocresia corniculana fuit Seruilij Quare Orion si uidet die xxv.Iunij mẽsis

Templũ Ioui statori a Romulo cõstitutum

Quot noīa pcis, que tres sunt, vt alias dcm̄, sic tres dies supabunt, et erat. xxviij. die mensis. Cū o Qui. Romule. Sunt da. tē ɔstituta et ɔsecrata tē- pla. Trabeę tuę, tibi trabeato. dedicatū est illi tē- plum in colle Quirinali, sed de morte eius et re- latione in celū, et cuius ɔsuasione diximus in. ij.

per ab quo. Est iter comites Martia censa suas, Inq; suis habuit matertera Cęsaris an̄, Quaꝝ indicio ii qua ꝓba est. Sciendū Accię id fere ɔtigisse, qđ et so- rori, vt non diu vixerit post Philippi nuptias, qđ veꝝ esse non negabit qui spacia tempoꝝ, vti nos fecimus, diligentius metieẽ. Martia sa. de no. ab Anco.

Tempus idem Statoris erit, qđ Romulus olī
Ante Palatini condidit ora iugi.
Tot restant de mense dies, quot nomina pcis
Cum data sunt trabeę tēpla quirine tuę.
Tempus Iuleis cras est natale calendis,
Pierides coeptis addite summa meis.
Dicite Pierides quis vos addixerit isti,
Cui dedit inuictas victa nouerca manus.
Sic ego, sic Clio, clari monumenta Philippi
Aspicis, vnde trahit Martia casta genus.
Martia sacrifico deductum nomen ab Anco,
In qua par facies nobilitate fuit.
Par animo quoq; forma suo respōdit in illa,
Et genus, & facies, ingeniumq; simul.

Tps na. Iuleis cal. cras est, die crastini erunt calen. Iulię, sed natalę tps Iuleis di- xit, qđ hoc mense na- tus est Iulius Cęsar ex sacra Iulea domo, ē cū prius Quintilis di- ceret in honorē Iulij Cę. legē ferente. M. An- to. M. F. ɔsule Iulius appellatus ē, q̄ h̄ mē- se. iiij. die idū Iulius ipse procreatus fuerit.

ANT. FAN.

Addite sum. extre- ma q̄ restant, vt libel- lus hic ipleaẽ. Quis vos addixerit isti, ad- dicere ꝓprie qđ sit di- ximus supra, hoc est adiungere. Nouerca, Iuno q̄ iubēdo lassata est, cū Hercules agendo fuerit idefessus. Inuictas ma. monstroꝝ oium domitrices, q̄ obiecta sunt Her- culi voluntate Iunonis. Vnde tra. ma. cas. ge. non improbandū est in re minus compta cū afferẽ ali- quid verisile, vt nō facere opꝫ in hac nr̄i opis pte, qđ tandē ad vmbilicū adducimus, vbi veꝝ ondiẽ. vulgo qđ dici solet, caudę non facile pellē dtrahi Alij pace nr̄a dissentiant a nobis, et hunc locū in- terp̄tenẽ, vt placet. Nos Martiā, d qua, hic agiẽ, neq; Iulię m̄rem esse sentimus, amitę. C. cęsaris dictato- ris, quā is q̄stor defunctū laudauit, vt Sue. refert, neq; vxorē Catonis Vticensis Martij Philippi filiaꝫ, quā Hortēsio traditā, et ex eo p̄gnantē Cato domū reduxit, teste Appi. sed aliā egreria forma et castita- te p̄stantē, q̄ culta est ab vxore Nasonis, vt Cūcta li- cet facias, nisi eris laudabilis vxor, Non poterit cre- di Martia culta tibi. Hanc suscepisse Philippū arbi- tramur, non ex Accia, q̄ m̄r, non m̄rtera fuit Au- gusti, sed ex accię sorore, q̄ cū Philippo nupserit (vt nobis vr̄) non multo post nuptias humanis rebus excessit. Vn̄ illud non sine voce, ac vultu ad dolorē accōmodato ꝓnunciandū est. O de. o sa. foe. di. do. eius nomen non ē cur admirari dicamus nō esse memorię ꝑditū, q̄ pleraq; noīa sunt, q̄ carmi- na non recipiūt, q̄uis qdā illud adijciunt fuisse, q̄ Augusto m̄ni gn̄is ignobilitatē obiecerit. Martię vero nomen ab Anco Martio rege deductū Oui. putat, ex quo Iulius Cę. amitę suę m̄rem voluit ap- pellatam, vt Amitę meę Iuliā maternū genus ab regibus ortū, paternū cū Dijs īmortalibus ɔiunctū est. Nam ab Anco Martio sunt Martij reges, quo noie fuit mater. Sed q̄ plerią; eandem esse Martiā ē Materteram Cęsaris volunt non placet, cuꝫ ijs Oui. reluctẽ, vt Hanc ꝓbat, ē primo dilectaꝫ sem-

Martia Marci Philippi filia vxor Catonis Vticensis

Accia fi- lia Iulię m̄r fuit Augusti

Viuebat hęc Martia cum Oui. exu- laret, cuius venustas a poeta laudaẽ, non quę fuerat, sed quę tū erat cuꝫ Naso hęc scri- beret. Vnde Martiam Catonis accipere vllo modo nō possumus.

In qua par fa. no. sua est, cauendū ne d- prauato versu lega- mus, In qua par faci- es nobilitate fuit. Nā et ante legimus. Vnde trahit Martia casta genus, non vnde tra- xit, et postea subiun- gitur, Rn̄det in illa Et genus et facies, nō rn̄dit. Et ge. et fa. inge. primum est Fortunę bo- num. Scd̄m corporis. Tertiū ai. Quod lau. for. quā castitas raro comitaẽ. Nupta fuit quō. ma. Cę. illi, Accię soror, Aug. Cęsa. matertera ac mater Martię. O, sa. foe. di. do. non digna interitu, sed quę diu Martij Philippi ɔnubio potireẽ. Lyra, non Herculis sed musarum. De lyra et cithara nō nihil diximus in. v. huius operis lib. quę differunt aliqd, vt Higinij et Porphyriōis cn̄dimus testimo- nio, q̄uis interdū ɔfundanẽ. Illud dubiū non ē ly- ram musicū instr̄m esse, qđ multaꝝ chordaꝝ est, māuq; pulsaẽ, quēadmodū et Barbitos, quā Theo- critus polycordon appellat, et nonnulli citharę ge- nus vel lyrā ipsam esse volunt, cuius nomen cuꝫ plerią; grecū esse arbitrenẽ, Strabo barbaꝝ putat, vti est Magas. Nobilum, et Sambuca.

Accia fu- i soror Martię

PIerides, musę. Addite sum. quasi extremam manū. Meis coe. huic parti opis, quā nunc edi- turus sum. Dicite Pie. per epanalexim. Quis ad- du. vos illuc, ad templū Herculis. legunt alij, Quis vos addixerit isti. Cui, Herculi. Nouerca vi. Iu- no q̄ victa tandē est virtute illius, nā vt ipse ī Met. ingt. Defessa iubendo Sęua Iouis ɔiux, ego sum in- defessus agēdo. Dedit ma. inui. ꝓpea qđ vicit oīa monstra, qbus eū obiecerat Iuno. Hoc petit poeta, Quis ɔsecravit tēplū Herculi, musisq; cōe, sic. n. de- dicauerat ędē Martius Philippus Augusti victri- cus, vt testis est Sueto. Rationem huic rei Plutarc. affert, Proble. lviij. Quod Hercules Euandrum lr̄as docuit, sicut Iuba monumentis tradidit, qđ hone- stum et honorificū duceret amicos, ac ꝓpinqs do- cere. Nouissime nāq; istitutū est, vt mercede discipu- los doceret. Quippe oiuꝫ p̄mus Sp. Carbilius ludūꝫ apuit, eius libertus, q et ipse Carbilius appellatus, p̄- mus oium Romanoꝝ vxorem repudiauit, hęc il-

PAV. MAR.

Epanale- xis

Hercules docuit Euandꝝ lr̄as

le. Sic ego, q̃ fini. Sic clio, mu sa r̃ndit. Monumenta clari Phi. adduxere. s. nos in tẽplum Herculis. Philippus Martius, q cũ Lẽtulo ↄsul' fuit, ab Anco Martio genus trahens. Aspicis, tu. Vñ, a q̃ Philippo. Trahit ge. hoc est vñ nata sit. Martia ca. hęc filia fuit Martij Philippi, quã Cato Vticensis post diuortium Attilię, puellã admodu3 vxorẽ duxit. Hęc est illa Martia (vt inquit Plu. in Cato. iuniore) de quã tã mul ta ferunt. Posteaq̃ Catoni filios pepit, petẽti Hortensio cupidita te sobolis Cato dedit. Consentiẽte ẽt Philippo, vt Plu. tẽstat. Pluraq; de eodem Luca. agit, et nos multa ẽt in Lucano diximus, Mortuo Hortẽsio, cũ Cato Põpeiũ secuturus esset in bella ciuilia. Domus et filiarũ suarũ gr̃a (vt Plu. inqt) Martiã rursus accepit, q̃ tunc vidua erat, et ab Hortẽsio hęres relicta. Ei curã rei familiaris, et filiarũ cõmisit, et Põpeiũ secutus est. Cato seipm ↄfodiens mortuus est. xlviij. ętat. anno. Illa iunior erat, vixitq; in longã senectã. Ita vt Oui. eã nõ mõ viderit. Sed necessitudinẽ quoq; ↄxerit, et tertia eius vxor puella de domo Fabiorũ Martiã coluit, ẽ comes illius fuit. Vñ in libris d̃ Ponto ad Maximũ, Ille ego de vr̃a cui data nupta domo. Hanc pbat ẽ p dilectã semp ab ęuo, Est inter comites Martia censa suas. Inq; suis habuit matertera Cęsaris añ, Quarũ indicio si q pbata, pba est. Et i Elegia, Æqr Iasonio, ad vxorẽ, Cuncta licet facias, nisi eris laudabilis vxor Non poterit dici Martia culta tibi. Non igit̃ sine cã factum est, vt hoc quoq; in loco Martię meminisset. Martia nomen, deductu3, quę genus et nomen longa tporũ serie deductum h3. Ab Anco sacrifico, ab Anco Martio q̃rto rege Romanorũ. Sacrifico dixit, q̃m natus est ex filia Numę Põ. qui tot sacrorũ ordines, et sacrificia, et cerimonias instituit, et ipse aliq̃n Auũ maternũ imitatus est. In qua, Martia. Fuit facies par nobilitate, nã vt gñe illustris, ita illustris fora. Sua forma par r̃ndet aio suo in illa, vt pstãtis formę, ita et aĩ quoq; pstantis. Sic illa pdita oĩbus bonis fortunę, corporis, et aĩ. Et ge. ẽ facies, et ingeniũ simul hęc tria paria r̃ndẽt in illa. Ne tu putaris turpe, quasi nõ existimes id esse rephẽsibile. Quod laudamus formã, ipsius Martię. Laudamus magnas Deas, laudare solemus Iunonem, Pallada Dianam, Venerẽ, et cęteras. Hac quoq; parte, ab ipsa forma. Matertera Cęsaris fuit quondã nupta il li Philippo, ipse Martius Philippus añq̃ hũisset Acciam matrem Augusti vxorẽ, habuit, sororẽ mr̃is Cęsaris. De quo Cęsare dicat, vr̃ hic dubiũ, an hũerit sororẽ mr̃is. C. Cęsaris, an sororẽ Accię mr̃is Augusti, an sororẽ Liuię, sed cũ poeta rõnẽ hẽat vxoris, quę apud materterã Cęsaris, vt diximus paulo ante fuerit, Inq; suis habuit matertera Cęsaris añ. Puto de eadẽ hoc loco dicere, sic intelligemus de sorore Liuię, quę matertera erat Tiberij, lõge maior natu q̃ Liuia Drusilla. Quod Volscus quoq; nõ asserebat. O decus, o ornamentum. O foemina digna sacra domo, o matertera Cęsaris digna connubio sacrificę gentis Martiorum. Sic Clio cecinit doctę sorores assensere, cęterę musę affirmauere dicta Cliꝰ. Alcides annuit, Hercules quoq; affirmauit. Et increpuit, hoc est insonuit. Lyra, et omnis musarum cithara in ipsa ęde a Martio Philippo dedicata. In qua et Herculis simulachrum erat, et omnium musarum effigies.

Vxor tertia Ouidij fuit amicissima Martię

> *Nec q laudamus formam tu turpe putaris,*
> *Laudamus magnas hac quoq; parte deas.*
> *Nupta fuit quondam matertera Cęsaris illi,*
> *O decus, o sacra foemina digna domo.*
> *Sic cecinit Clio, doctę assensere sorores,*
> *Annuit Alcides, increpuitq; Lyra.*

ANTONIVS CONSTANTIVS Zagarello Fanensis.

NON Est nobis molestum, vt te video suspicari, q scribis Marsum Piscinatẽ poetã clarissimum, ac nobis familiaritate ↄiũctũ, puertere nos ipressione opis sui. Nosti. n. et ↄtẽpsisse nos semp eos q̃stus, quos multi ab ipressoribus aucupant, cũ imortalis Dei munere satis supq; diuitijs abundemus, et (qđ melius est) aĩ magnitudine, qui eas spernere ↄsueuit, et edidisse Cõmentarios nr̃os multo añq̃ is aggrederet̃ suos, vti oẽ Vrbinũ testari põt, cuius regia Biblyotheca nr̃m opus pene attritũ, et inueteratũ ostendit, vbi, vt alios omittã, Ludouicus Odoaxius Patauinus iuuenis vtriusq; linguę doctissimus, et Laurentius Abstemius Maceratẽsis vir lr̃atissimus, ac Pręfectus Biblyothecę iãpridem apud inclytũ Impatorẽ Federicũ, et Octauianũ pñcipem eminentissimũ, oĩumq; liberalium artiũ cognitione pstantẽ, lucubrationes nr̃as tm̃ in modũ suis laudibus illustrarunt, vt merito eã gl̃iam neglexerimus, quã disseminare nobis potuerũt impssores. Quod aũt mihi significas placere Marso Spicam Cilissam Nardũ eẽ non Crocũ, q ipse suis manibus Nardũ in Cilicia legerit, q Crocus spicã non hẽat, q ad odorẽ vri non ↄsueuerit, non facit, vt q̃ scripsimus, edidisse poeniteat. Esto vt Cilicia Nardũ ferat, qđ illud ad rẽ? nascit̃ siligo in Piceno, nascit̃ far in Latio, dicet̃ ne hoc eã ob cãm spica Latina, illud spica Picena, cũ siligo, et far alibi quoq; ↄueniant. Si prima Nardi nobilitas est Cilicię, si eius puctus ibi longe vberrimus, si Nardũ sola fert Cilicia, si peti ad rẽ diuinã ea spica tm̃ ex ea puincia ↄsueuit, quorũ nihil vere dici põt, cuius herbã dabimus, fatebimurq; nos errasse, q scripsimus, spicã Cilissam Crocũ esse, q prima nobilitas sit Cilicio croco, vt auctor est Pli. q ẽt tradit Crocũ mire ↄgruere vino, qđ non fugit Propertium dicentẽ, Vinaq; fundantur plis elisa falernis. Terq; lauet nr̃as spica Cilissa comas. Sed cum nihil eximiũ sit Nardo Cilicię, nihil pprium vñ per spicã Cilissam accipi debeat, non est cur debeamus ab eo qđ iãpridem in nr̃is scripsimus Cõmentarijs dissentire. Quod vero Crocus spicã non hẽat nihil refert. Quis. n. nescit at frequẽtissimũ illum tropum esse, longeq; pulcherrimum,

timum, teste Quintiliano, nõ apud oratores mõ
ẽ poetas, qui plurima vertere ipa metri necessitate
cogũt, sed ẽt apud indoctos, quẽ nr̃i translationẽ,
Greci metaphorã vocãt, augentẽ ita sermonis co-
piam, vt q̃ nõ hẽt mutuari pmittat. Vñ croci flos
spica Cilissa iure optimo dici põt, is.n. antequã de
hiscat, ac sese pãdat, inuolutũ cõtinens fructũ quã-
dam spicę imaginẽ gerit, quã si poetę nõ dabitur
spicã appellare iure Virgiliũ accusaueris, q ait in.i.
Geor. Ferroq; faces inspicat acuto. Et alibi, Classiq;
Immittit hẽnas. ẽ Remigiũ alaꝝ. Rectiusq; existi-
mabis nõ licuisse sniam reip. dicere Cicerõi. Quã-
quã et oñdimus, vbi volueris, floris quoq; spicã di-
ci auctore Pli. Quod aũt Crocus ad odorẽ vri non
cõsueuerit, nihil illi astipulaẽ, cũ cõstet Vri ẽt iure
diuina, q̃ minime redolẽt. Oui. in.i. Fast. Ara mihi
posita ẽ paruo cõiuncta sacello, Hęc adolet flãmis
cũ strue farra suis. Vri aũt Crocũ in sacris, vt thus,
costũ, herbã Sabinã, et similia qs nõ viderit? vt thu-
ra nec Euphrates, nec miserat India costũ, Nec fue-
rant rubri cognita fila croci. Ara dabat fumos
herbis cõtẽta Sabinis. Oui. alibi, Tinnulaq; ęra so-
nant, redolẽt myrrheq;, crociq;. Statius quoq; i.xv.
Theb. vri crocũ testaẽ. vt Nec nõ assyrijs pinguescũt
robora succis, Pallẽtiq; croco. Eodẽ et crines tingi
negare nõ possumus, qd Lucanus nõ ignorauit.
vt Et q tingẽtes croceo medicamine crinẽ Fluxa co
loratis astringũt carbasa gẽmis. Odoriferꝝ aũt Cro
cum eẽ neminẽ latet. Sed demus vt dũ adoleẽ nul-
lum odorẽ fundat, reijciemus ne ideo ad aris cro
crum? cũ sulfur, qd viuũ dr̃, in religionibus locum
hẽat, teste Pli. et vituloꝝ cineres, equinũ sanguinẽ,
ac fabaꝝ stipulos recipiãt suffimenta, vranturq;
maris rores, et in sacris Cereris tędę accendantur,
cuẽ thura hẽri nequeũt. vt Et si thura haberũt vn-
ctas accẽdite tędas. Cõstet igiẽ spicã Cilissam crocũ
esse nõ Nardũ, cuẽ prima (vt diximus) nobilitas sit
croco Cilicio, et ibi i mõte Coryco. Vñ illud ẽ Mar.
Corycio q̃ venit aura croco. Alia multa q̃ scribis p
bent ne a nobis an improbenẽ vbi ad nos redie-
ris explicabo. Vnũ illud differre nõ placet, qd vbi
qdã legunt (vt mihi signasti) in.vi. Fastoꝝ, Dodona
Thyene stabis Agenorei frõte vidẽda bouis, Dodo-
ni Dione legendũ ẽ. Quatuor.n. sunt in cęlo Vene-
ris stellę; Vna errãs et alterno meatu vaga. Alia in
pectore Leonis, quã stellã regiã vocant. Tertia in se
ptentrionẽ. Quarta in Tauro, cuius meminerunt
Seruius et Alphõsus, quã Naso post idus Iunias vi-
deri docet lõge antequã Sol in ortũ feraẽ. Quod si
vel Thyenẽ vel aliã Hyadũ orientẽ accepis id ages,
vt ingeniosissimus poeta rudis videaẽ ingenij, flu
xęq; memorię, q cuẽ docuerit sexto nonas Maias
Hyades oẽs i ortũ ferri. vt Pars Hyadũ toto de gre-
ge nulla latet. et paulopost subiecerit, Idibus ora
prior stellãtia tollere tauꝝ Indicat, addideritq; fu-
turã pluuiã quarto nonas Iunias exortu Hyaduẽ
celsiore. vt Postera lux Hyadas taurinę cornua frõ
tis Euocat, et multa terra madescit aq̃, nõ dubitet
Sole iam e Geminis abituro docere Thyenẽ vnaẽ
Hyadũ exoriri, qd nulla rõne pcedit, nisi forte dixe
rimus id qd res nõ hẽt, Thyenẽ ita lõgo interual-
lo distare a sororibus suis, vt in ortũ feraẽ cũ extre
mis ptibus Geminoꝝ. Lege igiẽ Dodoni Dione vti
et Ouidius scripsit. et iãpridẽ e nr̃is Cõmẽtarijs di-
dicisti, ne si Dodona Thyene legeris in eo quoq; de
prauatũ locũ Nasonis oñdas, q a Dodona Dodone
us deduciẽ, nõ Dodonus. Dicimus.n. Dodoneos le-
betas. Dodoneũ ęs. Dodonẽã quercũ, nõ Dodonaẽ.
Tu aũt amice dilectissime et Cãbitellę familię de-
cus recũ cogites velim qd sibi eo loco voluerit Naso
vbi ortũ Veneris nõ cosmicũ, nõ cronicũ, nõ helia-
cum ponit. Nolui enim aperire rem scitu dignam
vt lectori inuestigandum aliquid linquereẽ. Vale,
et si Venetijs auelli potes tandem in patriam re-
di. Fani idibus Iunijs. M.cccclxxxij.

FINIS INTERPRETATIONIS FASTORVM.
Sequitur Emendatio Quorundam
Locoꝝ Et Astroꝝ Ratio.

PAVLVS MARSVS PISCINAS PO. CL. GEOR-
gio Cornelio. M. Equ. F. Salutem.

HAEc illa sunt Geor. Corneli, q̃ nos octo antea
annis in Ouidianos Fastos magna cura,
ac diligẽtia scripseramus, et a pricipio tibi
dicata visum ẽ illud inire cõsilium, vt in hoc vsq;
tps pressa teneremus, ne editio pcipitata dedecori
potius q̃ laudi eẽt. Nũc vero cũ tandẽ ex vrbe Vene
tias ad te venire licuerit, his lucubratiõibus nr̃is ex
tremã mõ manũ iposuimus, et cui tu ipe mãdasti
debimus iprimẽdas. Nõ qdẽ illius spe glię cõmoti,
sed vt pmissam tibi fidẽ seruaremus, et expectatiõi
multoꝝ, ac militię nr̃ę volũtati morẽ gereremus.
Sed cũ sperãdũ mihi eẽ ducerẽ, neminem fore illud
opus, qd Romana cẽsura pbauit, Venetijs dãna-
tuꝝ. Nescio q̃ Thesiphõe factũ sit, vt cõtineri nõ po
tuerit iuidię furor, et añ inspectũ opus i officiosuẽ
hũc laborẽ meũ coepit allatrare aut vt pudicã lin
guã ad maledicẽtiã puocaret, aut vt huius operis
nr̃i, si q̃ arte daret, laudẽ detractaret. Sed i alteꝝ si
rñdere velim, vterer si liceret Quibilij carmine, Quẽ
fata nobis mõ sustulere. Sic.n. et alijs p tuẽda mea
laude rñdit, Marsum liuidulus sacꝝ poetã carpit,
Viuere dũ cupit diserto Marsi carmine, valde sed
peat. Nõ sęuit scabię supbus vnguis, Nec muscã vo-
lucres Iouis sequunẽ. Altera vero tuebiẽ seipsam, et
verę hũanitatis, ac ęqtatis studiosi, illã ab oĩ liuoris
morsu vindicabũt. Aliqd tñ erat, quod in his Com
mẽtarijs, multi qdem dãnandũ esse cẽsebãt, sed ea
nõ viderãt, q̃ nos ipsi vidimus. Diximus.n. in.i.li.
eo i loco, Et sonet accẽsus spica Cilissa focis, de Nar
do intelligẽdũ. Dãnabãt illud multi, ea rõne, q cilis
si Nardi Pli. nõ meminerit, q̃si alibi inueniri non
possit, qd a Pli. nõ referaẽ, sed legãt tandẽ Diasco.
quẽ eruditissimus Iuuenis, et oĩ lr̃aꝝ laude cumu
latissimus Hermolaus Barbarus mõ latinũ fecit.
Inueniẽt certe et in Cilicia nasci Nardũ. Plura eniẽ
Nardi gña ab illo cõmemorantur, et hęc illa sunt.
Vtar.n. Hermolai verbis, Nardi gña duo, alteꝝ In
dici, alteꝝ Syriaci, nõ q hoc in Syria nascaẽ, sed q
mõtis eius, in quo legiẽ ps vna in Syriã, vna i In
diã spectet. Syriacũ melius, quo recẽtius, atq; leuius

est gummosum,colore ruffo,odore vehemēter Iu-
cūdo.Cyperūq; imitāte,breuius spica , sapore ama-
ro,maxieq; siccatéos;custodit suaue olētia ptinaci-
ter.Itē Indici alterų genus Gādendis noie a fluuio
Indię,q mótē,in quo nascit̄ pfluit,=ribus lāgui-
dū,vt q solo vliginoso pueniat,eoq; i maiorē alti
tudinē adolescat,plibus ab eadē radice fructicātibus
iplicātis,ē redolētibus virus.Odoratius vero q lo-
cis celsioribus gignit̄,spica breui,cypeų olēte,i totū
que eius dotibus,qbus Syriacū. hēt et Sapharitticuz
Nardū frutice admodū pumilo,a loco,vbi carpit̄,
dcm̄.spicis igētibus cādidū. Caule q e medio psilit
aliqn̄ hircū spirāte,dānat̄ i totū. Nardus gallica in
Lygurię alpibus nascit̄,Aliuca vernaculo idigenis
noie.Nascit̄ ē i Istria frutex pusillus,cū radice vellit̄
et i fasciculos mānales digerit̄,folia ei lóginscula,
leniter flauescētia,flos luteus,vsus eius i caule et ra-
dicibus,qm̄ odorata hęc mō hn̄r.Nardus mōtana,
quā aliq Thilaciti,alij Nirim appellāt,I Syria,Cili-
ciaq; nascentē,caule atq; folijs Eriginio similē,mi
noribus tn̄,neq; scabris,spinosisq;,radice nigra,odo
rata dupli ci,tripliciq;,atq; oio multiplici ad morē
hastulę regię,q̄q̄ multo minor,graciliorq;. Assaų
aliq Nardū siluestre appellāt,Phu. quoq; qdā Nar-
dum siluestre appellāt nascētē i Póto.Hęc a Diasco-
ride cómemorāt,ē i Cilicia nasci Nardū iaz oibus
cóstet.Sed vbi hęc Venetijs i primū coepe qbusdā p
suaderi nō poterat,locū illū poetę recte dicere spica
Cilissa.Nec aduertebāt poetā a Proptio accepisse lo-
cum q in Elegia,Musa palatini, inqt. Terq; lauet
nr̄as spica Cilissa comas,cū p oleo Nardino dicat.
Arguebāt pterea nullo pacto Nardū aduri ad odo
rem Nec legerāt eundē Proptiuz i Elegia,Sūt aliqd
manes,inqt,Curando flāmę nō oliuere meę Cędat
tādē victa ptinacia detractoų,ē vera dicere Mar-
sum fateant̄.Sūt tn̄ G.Corneli loci qdā in Cómen-
tarijs nr̄is paululū imutati ne dixeri depranati,ē
hoc nō mea culpa factū,sed celeritate illoų,q cha-
racteres iprimēdos cótexūt, vt i ipo fere principio
cū Fastū eēt,factū fecere. ē vbi erat, αστυριον fecere
εκυριον.Sic in qbusdā alijs lr̄is, et in eo loco pmi
lib.Ergo vbi nox aderit vēturus tertia nonis, Cum
ego dixissem,Tertio die nonaų,fecere calēdaų.Et
in eodem lib vbi erat,Qu.Fabi Rulus,is q primus
sue gētis maximus ē appellatus,factū ē Fabius Ru-
tillianus.Et in.ij.lib.cū multis in locis eēt Linea bre
uis iacēs,nō erecta,pūctis hic ide signata,qd signū
fit p hoc verbo ē , nō id illi intelligētes putabāt,scz
dicere.Sed diligēs lector facile cognoscet.In princi
pio q̄rti li.in ipso titulo,cū eēt, Cū deploratiōe or-
bitatis,fecere declamationē et principiū eple.Desti-
natū tibi.G.Cor.opus maturantē factū ē,Destina-
tum tibi scz Cor.opus.Et in codeę lib. sequutus ipse
poetę sniam dixi Veneris Erycinę sacra a Claudio
Mar.in vrbē trāslata.Sed illud accelerātibus ipres-
soribus,et me vt celerrime quoq; exscriberē,vrgēti-
bus pteriērā ñ errore,sed ipa celeritate, Liuiū de.ij.
bello punico lib.ij.dicere,Decē viros iussos ispicere
lib.sibyllinos,et ispectis retulisse pribus, ędes Vene-
ris Erycinę,ac Deę Mēti vouēdas eē . Et paulopost
Ita inqt,Tū ędes votę Veneri Erycinę.Aedēq; Fabi
us Maximus dictator vouit, q: Ita ex fatalibus li.
edictū erat,vt is voueret, cuius maximū impium
in ciuitate eē.Et in.iij.lib.inqt,Duūuiri creati sunt
Qu.Fabius Maximus,et Attilius Crassus ędibus de
dicādis Mēti.Atti.Fa.Veneri Erycinę.Quod qdē ad
illud quoq; facit,qd de Mēte diximus i vi.lib. Hęc
nos io voluimus addere ne quis dicere,aut errasse
Marsum,aut aliquid pręteriisse iure possit.

RATIO ASTROLOGIÆ. CCXXVII

SEd pposuerā G. Corneli repetituų me in fine
cómentarioų nr̄oų oēm astroų seriē , de q̄
p totum opus disseruimus,et nr̄i tpi tpis ad-
dere postea rōnē.Sed q: nimiū creuit opis magni-
tudo,et de illis oibus rursus agere nimiū id qdē, et
ingratū lectoribus eēt , in aliud tps differēdum eē
duxi.Pauca tn̄ attingā,q̄ maximo fore oibus vsui
existimauerim,et ad excutiēdū errorē,i quo multi
versant̄,et ad veritatē aptissime discernēdā.Nā cus
in explicādis illis vsi nos fuimus auctoribus. Higi.
Plinio,et interdum Colu.qbus et multi quoq; inni-
tunt̄,nō tn̄ ē eadē rō nr̄oų tpoų,q̄ illoų fuerat,qd
facile ondemus.Ne videar penitus (vt rumpat̄ li-
uor)huius rōnis expers. Vtor.n.pceptore Rigio
nr̄o Adriaco astrologoų principe, vt nemo dice-
re me possit erratuų.Eaq; erit nobis qō. Cur illud
sit q poetę Nasonis et Augusti tpibus Sol Arietis
principiuz inibat.xi.calē.Apri. Nunc vero insit.v.
idus Martias.Fecit hoc qdē dr̄ia motuuz corpoų
cęlestium illoų et nr̄oų tpoų.Nā ab eo anno, quo
natus ē Ouid.vsq; in hunc annum defluere anni
mille qngenti et.xij.Sic tam magna tpoų lógitu-
dine magna ē facta motuum mutatio , vt illud
mirāduz eē i ō dēat. Si ingressus Solis vnūquodq;
signum illius tpis plurimum a nr̄o tpe differt,vn
decim.n.diebus nunc antecedit.Cuius rei cā ē mo
tus augium.Sic.n.summas cęli altitudines vocāt.
et stellaų fixaų.et motus accessus,et recessus capitis
Arietis octauę sphęrę mobilis. Nāq; eius sphęrę zo-
diacus ē mobilis,et ipsa quidē inferior ē. Alter ve-
ro zodiacus,quē vitę circulum Gręci ondunt.No-
nę sphęrę,q̄ vltima et altissima ē nr̄o visui, imo-
bilis ē et pmanens ppetuo absq; alio motu, pręter
suę sphęrę motum ab oriente in occidentē assidue
sine vlla intermissione agit̄.De quo zodiaco imo-
bilis,siue signoų immobilium intellexit diuinus
ipse poeta. Itaq; assumptis et intellectis principijs
hoų signoų mobilium, siue sphęrę octauę mobi-
lis,vna cum motu accessus,et recessus capitis Arie
tis ipsius octauę sphęrę enumerabis tres motus eo
rundem mobilium.Nā motus augium,et stellaų
fixaų proprium motum hn̄t, vt patet in tabulis
calculationum, seu cóputationuz. Hēt et propriū
motum cum tabulis suis.Motus accessus,et reces-
sus octaui circuli causatus a duobus principijs ęq
noctialibus,videlicet Arietis, et Librę , et est tertius
motus tabula ęquationis accessus et recessus,q̄ est
tabula ppetua, incipiēs ab imo gradu. et psequēs
vsq; ad.xc.deinde a.xc.vsq; ad imum gradum re-
troeundo,et hoc mō eundo et redeundo. Tabula
perpetua est ęquationis.Numerus vero ipsoų mo
tuum incipit a gradu.o.minutis .ix. Secund xxv.

augendo

augendo in numerū graduum.xc.Tabulę in gra. ix.minut.o.Secund.o. Itaq; collectis motibus horū trium in tpe Naſonis.Et ſilr in hoc ęuo nr̃o colligimus Solē inire vnumqđq; ſignum.xij..imobilium, nunc nr̃o tpe. xi. diebus anteq̃ illo tpe. Verū ętate Naſonis et Octauij Auguſti zodiacus mobilis octauę ſphęrę erat ſub zodiaco nonę taliter, ꝙ caput Arietis octauę non erat diſtans a linea ꝑpendiculari,ne in minimo qdē ſpatio a capite nonę. Quapꝓpter virtus infundebat inferioribus ampliata ꝑ ꝯcordantiam duorū zodiacorū in vna qdem ē pura ꝯcordia,quę cā fuit tantę pacis illorū temporū. Sic itaq; diſpoſitis rebus ꝑ remotionē capitis Arietis mobilis,a capite Arietis imobilis nonę ſphęrę init Sol.per.xi.fere gradus de neceſſitate,qui ſe mouet in quarta ſphęra planetarū per lineā exeuntē a centro terrę per centrum corporis ſui, hoc ē ipſius Solis,terminantem in principio ſignorum nonę ſphęrę per tp̃s ꝓbatū xi.dierum añ numerum dierum illorum temporum, vt inferior cōputatio demonſtrabit.Tempus.n.introitus Solis in. xij.altiſſima ſigna zodiaci fixi,cum qbus multa admiratione digna poeta poſuit ſub vmbra fabularum. Hic inferius dimiſſa rōne minutorum,vel añ, vel poſt,anni.Mcccclxxxij.annotamus, quo qdem anno hęc excerpſimus et īprimenda dedimus,Sol init Arietem die.xi.Martij.Sol init Taurum die.xi.Aprilis.Sol init Geminos die.xij.Maij. Sol init Cancrum die.xiij.Iunij.Sol init Leonem die.xiiij.Iulij.Sol init Virginē die.xiiij.Auguſti.Sol init Libram die. xiiij. Septēbris.Sol init Scorpionē die.xiiij.Octobris. Sol init Sagittarium die.xiij.Nouembris.Sol init Capricornum die.xiij.Decembris. Sol init Aquarium die.xi.Ianuarij.Sol init Piſces die nona Februarij. De aſcēſione vero imaginum Cęleſtium, q̃ vndiq; per totum cęlum fuſę ſunt,tā in latitudine meridionali extra zodiacum, q̃ in latitudine ſeptētrionali ſilr extra zodiacum illud dixerimus. Ad perfectam cognitionem earum tam aſcendentium, q̃ deſcendentium iuxta lineā orizontis, cum ſignis zodiaci opꝫ te habere inſtrm ſphęrę ſolidę. In qua inuenies circulum orizontis,in medio cuius ſphęra ſolida ſita eſt cū circulo ſuo meridiano,ē taliter diſpoſita,quod deprimere poſſis polos,ſiue attollere ſm latitudinis clymatum mundi, vel ſm eleuationem poli tuę regionis.Itaq; habita huiuſmodi ſphęra tuopte ingenio verificabis aſcenſiōes, et deſcenſiones eius et ſingularū imaginum, quę octo et quadraginta eſſe in cęlo conſtat, vna cū aſcenſionibus zodiaci ab hac linea orizontis,cingētis oīa,et diuidentis,ſphęram ī duas partes, ſuperiorem et inferiorem,et eſt terminator viſus. Cū quo etiam inſtro duplicem orizontem,rectum.ſ.et obliquum cognoſces, a qbus qdem duobus diuerſitas quoq; locorū terreſtrium diſcernitur,quod latius in cōmentarijs ſphęrę percipies. Si ea in his tēporibus rectificatis(vt ita dixerim)imaginibus, ſine ſtellarum fixarum locis formata fuerit.

Voluimus hęc ideo Georgi Corneli cōmentarijs nr̃is addere,ne quid tibi in tanto opere, aut deeſſet,aut ab alijs deſideraret.quod carpere quoq; ꝑget inſanus liuor,et cum multa hinc didicerit,fretus inſolentia,et ingratitudine ſua laboris noſtri laudem detractare cōtendet. Sed quo magis illius ſęuiet infrenis rabies, eo dilucidior erit laus noſtra,et pia ingenia maiore nos obſeruantia et gratitudine proſequent, et quod a quibusdam certe non probatur, me nouo genere interpretationis vti voluiſſe,vt omnia rudibus quoque pueris eſſent apertiſſima, in eo quidem gratiam et agent,et hēbunt mihi poſteri ſempiternā.

Impreſſum Tuſculani apud Benacum. In ędibus Alexandri Paganini.
M.D.XXVII.

REGISTRVM.
AA A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V.

Omnes ſunt ſexterni pręter T et V quaterni AA quinternus.

KONSERVIERT DURCH
ÖSTERREICHISCHE FLORENZHILFE
WIEN 1967

QB